BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
3 G
6
14. 2. H. 5

D. FRANCISCI TOLETI SOCIETATIS IESV COMMENTARIA,

vnà cum Quæſtionibus,

IN VNIVERSAM ARISTOTELIS LOGICAM.

Ornatiùs quàm antehac, ac plus quàm mille in locis, emendatiùs excuſa, varijsq́ annotationibus, ad rem planè neceſſarijs, inſigniter illuſtrata.

Adiecto Indice non ſolùm quæſtionum: ſed etiam rerum ac verborum.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

COLONIAE AGRIPPINAE,

In Officina Birckmannica, ſumptibus Arnoldi Mylij.

ANNO cIↄ. Iↄ. LXXXIX.

Cum gratia & priuilegio Cæſar. Maieſtatis.

INDEX QVAESTIONVM IN VNIVERSAM LOGICAM: IN QVO POST QVAESTIONES PRIOR NVMERVS PAGINAM, EARVM NEMpè initium, poſterior Continuationem indicat.

Quæſtiones de Dialectica in communi.

1 *VTrùm Dialectica ſit neceſſaria ad omnes alias ſcientias?* 3.4.5.& 6.
2 *An Logica ſit ſcientia?* 6.7.8.9.& ſeq.
3 *An Logica ſit vna ſcientia?* 10.11.& ſeq.
4 *Vtrùm Logica ſit ſcientia ſpeculatiua, an practica?* 12.13.14.
5 *Quod ſit ſubiectum Logicæ?* 14.15.& ſeqq.
6 *De diuiſione Logicæ, eiusq́; partibus.* 18.& ſeq.

Quæſtiones in libellum Porphyrij, de quinque Vniuerſalibus.

1 *Quid & quotuplex ſit vniuerſale?* 23.& 24.
2 *An vniuerſalia ſint res, an ſolæ ſint voces vel conceptus?* 24.25.26.& ſeq.
3 *Vtrùm vniuerſalia ſint in rebus distincta ante intellectus operationem?* 29.30.& ſeq.
4 *Quomodo reſpondendum ſit quæſtionibus, à Porphyrio factis?* 31.& ſeq.
Quid ſit prima & ſecunda intentio? 32.33.
6 *Vtrum vniuerſale, & aliæ ſecundæ intentiones fiant per notitiam comparatiuam intellectus?* 33.
7 *Vtrùm vniuerſale ſit huius libri ſubiectum?* 33.34.35.
8 *Vtrùm vniuerſale ſit genus ad illa quinque, genus, ſpeciem, differentiam, &c.* 35.36.
9 *Vtrùm ſint tantùm quinque vniuerſalis ſpecies (ſeu) quod in idem recidit, quinque tantùm prædicabilia?* 36.37.38.
10 *Cur prius de genere quàm de ſpecie aut alijs egerit?* 39.40.
11 *Dubia aliquot ſcitu digniora in priorem partem Capitis de genere.* 40.41.42.
12 *Quod ſit definitum in definitione generis?* 42.
13 *An definitio generis ſit quidditatiua, an ſit deſcriptio?* 42.& 43.

14 *Quid*

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

14 *Quid loco generis in definitione generis ponatur.* 43.
15 *Rectène ſit definitio generis poſita?* 43.44.45.
16 *Vtrùm indiuiduum prædicetur?* 45.& ſeq.
17 *Quæ & quot ſint prædicationum genera?* 46.47.
18 *Cur de ſpecie poſt genus, & non priùs de differentia egerit?* 49.& ſeq.
19 *An definitiones ſpeciei, & reliqua de ſpecie à Porphyrio rectè tradita ſint?* 54.55.& ſeqq.
20 *Quæſtiones ſeu dubia quædam ſcitu digniora in Caput de differentia, & præſertim circa eius definitionem, rectène ſit tradita?* 62.63.64.65.
21 *Dubia quædam ſcitu digniora in Caput de proprio.* 66.& ſeqq.
22 *Dubia quædam ſeu quæſtiones ſcitu digniores in Caput de accidenti, & eius definitiones.* 67.68.69.

Quæſtiones in Categorias Ariſtotelis.

1 *Num, quæ ab Ariſtotele in caput primum dicuntur, rectè ſint dicta?* 84. 85.& ſeqq.
2 *Quòd ens non ſit genus, nec vniuocum, ſed analogum ad decem prædicamenta, ex ſententia Ariſtotelis.* 96.97.
3 *Cur de ſubſtantia priùs egerit Ariſtoteles, & quid per ſubſtantiam intelligat?* 100.101.102.& ſeqq.
4 *De diuiſione ſubſtantiæ: ac primò qualis ea ſit diuiſio ſubſtantiæ, in primam & ſecundam?* 106.107.108.109.
5 *Quod ſit genus generaliſsimum in prædicamento ſubſtantiæ, & an complectatur angelos & Deum?* 109.110.& ſeqq.
6 *An Deus ſit in prædicamento?* 112.
7 *De diuiſione, ſeu coordinatione eorum, quæ in prædicamento ſubſtantiæ continentur.* 113.
8 *De quibuſdam alijs, quæ priori parte Capitis ſubſtantiæ continentur, num rectè ab Ariſtotele dicta ſint?* 113.114.& ſeqq.
9 *De quibuſdam alijs circa poſteriorem partem Capitis ſubſtantiæ, ſcilicet de proprietatibus & communitatibus ſubſtantiæ.* 116.117.
10 *Cur poſt ſubſtantiam de quantitate priùs egerit quàm de qualitate?* 119.120.& ſeqq.
11 *An quantitas ſit genus ad continuam & diſcretam, & qua ratione?* 123.124.125.126.127.
12 *Circa reliqua, quæ in Cap. de quantitate continentur, an rectè dicta ſint ab Ariſtotele?* 127.128.129.130.131.
13 *An relatio ſuſcipiat magis & minus?* 137.138.
14 *An ad aliquid ſit ſpeciale genus entis?* 144.145.146.& ſeqq.

14 *Circa reliqua, quæ in textu Capitis ad aliquid ab Ariſtotele dicuntur, num rectè dicta ſint?* 149.150.151.
16 *Cur priùs de qualitate egerit, quàm de alijs ſequentibus?* 153.
17 *An qualitas ſit genus? & de eius ſpeciebus ac ſpecierum qualitatum diuiſione.* 161.162.*& ſeq.*
18 *Quid ſit actio?* 167.
19 *De ſpeciebus actionis.* 167.168.
20 *De paſſione.* 168.*& ſeq.*
21 *De quando, vbi, ſitu & habere.* 169.170.171.*& ſeqq.*
22 *Dubia quædam ſcitu digniora in Caput de oppoſitis.* 181.*& ſeq.*
23 *De numero prædicamentorum, verùm tantum ſint decem prædicamenta?* 189.190.
24 *De abſtractis & concretis prædicamentorum, vtra potiùs in eis collocentur.* 191.192.
25 *De diſtinctione prædicamentorum, an diſtinguantur realiter inter ſe?* 193.

In librum primum Peri hermenias quæſtiones.

1 *De ſignificatione & modo ſignificandi vocum.* 208.209.
2 *Quid ſit veritas, & in quo ſubiecto?* 209.210.
3 *Num definitio Nominis rectè ſit tradita, in qua ſingulæ eius particulæ examinantur: ac primò de voce, quid ſit & quotuplex?* 212.213.*& ſeqq.*
4 *De iis, quæ in Capite tertio, de Verbo continentur, num rectè ab Ariſtotele dicta ſint?* 218.219.220.
5 *Quotuplex ſit oratio?* 224.*& ſeq. An oratio in communi definiatur ab Ariſtotele, an ſolùm oratio perfecta?* 224.1. *An oratio ſit genus enunciationis.* 225.
6 *De nomine enunciationis.* 225. *De diuiſione enunciationis. Ibid.& ſeq.*
7 *De diuiſione rerum in vniuerſales & particulares, qualis videlicet ſit?* 232.
8 *De contingentibus.* 238.239.

Quæſtiones in librum Peri hermenias ſecundum.

1 *Quid ſit modus, quid modalis enunciatio, & quotuplex? & de eius quantitate.* 269.

Quæſtiones in librum primum Poſteriorum Analyticorum.

1 *Quod ſit ſubiectum librorum Poſteriorum Analyticorum?* 277.*& ſeq.*
2 *De inſcriptione libr. Poſt. Anal.* 228.*& ſeq.*
3. *De diuiſione Logices in partē Iudicatiuam & Inuentiuā.* 279.280.281.

4 *De ordine lib. Poſt. Analyt.* 281. & ſeqq.
5 *De modo procedendi.* 283.
6 *De ijs, quæ in expoſitione textus primi capitis dicta ſunt.* 291. 292. & ſeqq.
7 *Circa ea, quæ ſecundo capite continentur.* 304. 305. & ſeq.
8 *De regreſſu demonſtratiuo.* 311. 312.
9 *Quomodo accidentia definiantur per ſubiectum.* 317. 318.
10 *Quæſtio circa caput ſextum.* 325. 326. 327.
11 *Dubia quædam circa caput 7.* 334. 335. 336. 337.
12 *Dubia quædam notatu digna circa cap. 8.* 341. 342. & ſeq.
13 *Quæſtiones, ſeu dubia quædam ſcitu digniora, in caput* 23. 448. 449. & ſeq.
14 *Dubia quædam circa caput 26.* 407. 408. & ſeq.

Quæſtiones in librum ſecundum Poſteriorum Analyticorum.

1 *De Ordine, Numero, & Diuerſitate quæſtionum.* 411. 412.
2 *De Quæſtione, an ſit?* 413. & ſeq.
3 *De medio demonſtrationis potiſſimæ.* 428. 429. & ſeq.
4 *An principia per ſe nota inductione cognoſcantur?* 453. & ſeq.

FINIS.

IN VNIVERSAM ARISTOTELIS LOGICAM COMMENTARIA, VNA CVM QVAESTIONIBVS:

Per Doctorem Franciſcum Toletum, Societatis IESV.

PRAEFATIO.

De Dialecticæ Scriptoribus & eiuſdem vtilitate.

Initia Dialectices.

PErpauca ante Ariſtotelē, eaq; imperfecta præcepta Dialectices extitêre; præter rudem quandam cognitionem Prædicamentorum, (quorum inuĕtionem ad Archytam Tarentinum nonnulli referunt) & præter argumentationum quarundam genera, tunc temporis maximè nota, quibus frequentiùs vtebantur. Quãuis Sophiſtæ plerique, qui diſputandi peritia gloriabãtur; vt Gorgias Leontius, Protagoras, Prodicus, & plures alij, Ariſtotelem præceſſerint: quos quibuſdam dialogis exagitat Plato, & ob quorum Sophiſtarum importunitatem Ariſtoteles libros Priorum ſe ſcripſiſſe profitetur, vt illorum cauillis & obiectionibus plenè ſatisfieret. Cæterùm ipſe Ariſt. primus omnium Dialecticam ita perfecit, vt vix vllus poſt eum aliqua in parte ſuperauerit. Extitêre quidem Stoici plerique poſt Ariſtotelem, qui diſſerendi arte & acumine plurimum valuerũt, & eius artis præcepta quamplurima conſcripſerunt: ita vt longo interuallo Peripateticos & Ariſtotelem ipſum (vt ait Cicero, & Seneca, varijs locis) dexteritate diſputandi, ſe antecellere arbitrarentur. Cæterùm poſterorum iudicium ſecus habuit, & vnum Ariſtotelem ita omnibus prætulit, vt præſtantiſſimi quique Philoſophi, eum & ſequi, & in eum Commentaria edere non dedignarẽtur, & publicè omnibus legẽdum proponere. Hunc etiam, præ cæteris Philoſophis, Eccleſia ſuſcepiſſe iã videtur, à mille preſertim annis, & eum potiſſimùm in Academijs, cæteris alijs Philoſophis poſthabitis, adoleſcentibus erudiendis enarrandũ exhibere. In huius ergo vniuerſam Dialecticã Commentaria edenda curauimus ad iuuentutis ipſius inſtitutionem, commoditatem, & vtilitatem.

Ariſtotelē in tradēdis præceptis Dialectices reliquos omnes Philoſophos anteiſſe.

Eſt autem Dialectica, ad plurima & maxima, ſine vlla controuerſia, vtilis: ad ſcientias inquam omnes addiſcẽdas, ad omnes errores vitandos, ad ipſiusque veritatis in abditis occultę cognitionem, ad rerũ denique naturã & eſſentiam, earumque principia, cauſas, partes, proprietates & earum accidentia peruestiganda. Hæc enim Dialectica res latentes definitione explicat, multiplicia & ambigua diſtinguit, & diuidit. Hęc ſubtiliter, acutè, & appoſitè, ac ſine deceptione, de omnibus ratiocinãdi viã aperit. Tandem, Hæc omnia inuenit, inuenta iudicat, iudicata diſponit, diſpoſita & ordinata probat, ac, ſi ab alijs oppugnentur, defendit. Deniq; vt vno verbo dicam; cùm homo ſit animal rationis particeps, hęc autem rationem perficiat; vnde & rationalis ſcientia meritò vocatur: maximè hominis propria cẽſeri debet; & à cæteris illum animantibus potiſsimũ ſeiungere. Sed tamen antequam ad Ariſt. Dialecticã accedamus, breuiter proponenda erit Scientiarũ diuiſio:

Dialectica ad quæ ſit opportuna & vtilis?

Dialectica maximè homini cõpetit.

ſio: vt appareat quem ordinem, quemque locum & gradum Dialectica ſeruet inter alias Scientias & diſciplinas.

CAPVT II.
De Artium & Scientiarum diuiſione.

Variè quidem à diuerſis Scientiæ, & Artes, multiplíciq; diuiſione, diſtinguuntur. Nos autem Ariſtotelica dũtaxat diuiſione cõtenti erimus, eam tantillum locupletando. Omnis igitur Scientia, hoc eſt, clara & certa alicuius rei cognitio, ab Ariſt. 2. Metaph. c. 1. in Speculatiuã & Practicam diſtinguitur. Quæ diſtinctio ex fine deſumpta eſt. Speculatiua enim eſt, cuius finis in ſola veritatis contẽplatione conſiſtit. Practica verò, cuius finis eſt opus. Ignobiliores etenim cõgnitiones, dubias & incertas (quales ſunt opiniones & ſuſpiciones, ac ſimiles aliæ) à ratione Sciẽtiæ penitus excludimus. Speculatiuã rurſus Scientiã diuidit idẽ Ariſt. 6. Meta. c. 1. in Phyſicam ſiue Naturalẽ, Mathematicam, & Metaph. Quę vltima, tum Diuina, quia de Deo tractat & Intelligẽtiis, tum naturalis Theologia, ſeu prima Philoſophia, ab ipſo & aliis vocari conſueuit. Phyſica Scientia eſt, quæ de rebus corporeis & mutationi ſubiectis tractat; vt de animalibus, plãtis, arboribus, & ſimilibus. Sub qua Medicina collocanda videtur, quæ corpus humanum & eius affectiones conſiderat. Mathematica, quæ circa quantitatẽ & eius affectiones verſatur. Quæ quidem in quatuor partes diuiſa eſt, ipſiuſmet quãtitatis diuiſione. Alia n. quantitas eſt Permanẽs, alia Succeſſiua. Et Permanens quidem vna Cõtinua, ſcilicet magnitudo, de qua Geometria diſſerit, cui annectitur Perſpectiua, quę eſt de linea viſuali: altera Diſcreta, ſcilicet numerus, de qua agit Arithmetica. Succeſſiua ſimiliter alia Continua, vt motus & tẽpus; quę in ipſis cæleſtibus orbibus maximè perſpicua cernuntur: & circa hæc Aſtrologia verſatur, quę & Aſtronomica dicitur: quãuis & aſtrorum cęlorumq; numerum, magnitudinem, & diſtantiam, & alia ſimilia, in cælis & aſtris, ope Geometriæ, & Arithmeticæ, ipſa quoque conſiderat. Tandem alia eſt Succeſſiua, ſcilicet Diſcreta Quantitas, quaſi ſucceſſiuus quidam numerus, vt harmonicus ſonus, & oratio lõgis & breuibus ſyllabis conſtans: & hanc quantitatẽ, eius que affectiones, vt ſonorum & concentuum harmoniam, ſonorum inquam numerũ, Muſica conſiderat. Iam verò Metaphyſica eſt, quæ differit non de rebus corporeis, ſed incorporeis; vt de Angelis & Intelligentiis, & tãdem de Deo Optimo Maximo: atq; ideò naturalis Theologia, vt diximus, vocatur: quod de iſtis agat, quantũ lumine duntaxat naturali poteſt cognoſci. Diuino aũt beneficio præſtantior lõgè Theologia, ſupernaturali lumine, humano generi à Deo conceſſa eſt: cui annecti poteſt Iuris Põtificij prudentia. nam ex ea prodiit magna ex parte, (præter forenſia) cum Theologiæ decreta ex ſacris literis, & Eccleſię diuino lumine deprompta, tum ad mores, tum ad Fidem pertinentia, in vnũ corpus redacta, ad ipſiuſmet Eccleſiæ gubernationẽ coaluerũt. Quãuis Theologia, cũ ſit omnium prima & ſuprema, non tã Speculatiua ꝙ Supraſpeculatiua, vocari debet: quę eminenter continet & Practicã & Speculatiuam; vt ait D. Thom. prima p. q. 1. art. 5. atque hæc de Speculatiuis.

Practica verò cùm circa operationes verſetur, diuiditur ipſarum operationũ diuiſione, in Actiuã, videlicet actionum immanentium, & Factiuã, ſeu effectiuẽ operum externorũ, ex Ariſt. 6. Meta. c. 1. Operationes enim aliæ ſunt Internæ, aliæ Externæ. & Internæ quidem in eo, qui operatur, manent, vt intellectus, cognitio, & amor, & ſimiles, quæ ob id propriè Actiones dicuntur, non Effectiones: & iſtarũ quidem, actiua eſt ſcientia. Sunt autem Internæ mentis noſtræ Actiones triplicis generis, Voluntatis, Intellectus, & Memorię. Circa Voluntatis quidẽ operationes Moralis Philoſophia verſatur; quæ quidem definiri poteſt, ſcientia rectè volẽdi. In tres autem partes ſecatur, in Ethicam, quę vnius actiones & mores rectè inſtituit: Oeconomicam, quæ actiones domeſticas probè diſponit: Politicam, ſeu ciuilẽ ſcientiã, quę publicas actiones ad Rempublicæ videlicet gubernatiõnẽ complectitur; ſub qua Iuris ciuilis ſcientia magna ex parte continetur: atq; ex illa ferè ortũ habuit. Iam verò circa intellect⁹ operationes dirigendas, Dialectica verſatur: Quæ eſt rectè videlicet, intelligendi ſcientia. Circa Memoriæ actiones; ars rectè me-

Scĩetia quo modo ab Ariſtotele diuidatur?

Speculatiuę ſcientiæ ſunt tres. Metaphyſica diuina ſcientia. Phyſica.

Metaphyſicæ ſcientiæ 4.

Geometria

Arithmetica.

Aſtrologia

Muſica.

Metaphyſica cur Theologia dicatur naturalis?

Ius Pontificium.

Practicę ſcientiæ diuiſio in Actiuam & factiuam.

Actiones mẽtis quotuplices ſint.

Volũtatis.

Intellect⁹.

Memorię.

memorandi verſatur: qualem tradit Cicero, & alij Rhetores, per loca & imagines, & alia huiuſmodi præcepta.

Operationum externarum partitio.

Operationes verò aliæ ſunt Externę, Vocis ſcilicet, vel Operis: quæ in eo, qui agit, non manent, ſed in rem tranſeunt externam: ſiue poſt illas, opus aliquod effectum permaneat: vt poſt ędificationem, domus: ſiue non maneat, ſed ſolum ipſæ actiones tranſeant: vt vox, cantus, ſaltatio, & cætera huiuſmodi. Igitur circa Vocis quidem actiones ad congruè loquendum, Grāmatica verſatur: ad ornatè loquendum, Rhetorica: cui annecti meritò poterit, ad carmina & poemata cōponenda, Poetica: & ad hiſtorias ſcribendas, Hiſtorica. In externis autem operibus efficiendis cæterę artes Mechanicę cernuntur: quæ pro diuerſitate rerum & operū, in quibus verſantur, quæq; in ipſis efficiunt, diſtinguuntur: vt Agricultura, Paſtoritia, Militaris, Nautica, Lanifica, Fabrilis, cum alijs, quas operoſum nimis hic eſſet ſingulatim referre.

Mechanicæ artes.

Ac Scientiarum quidem & artiū diuiſio ſic habet: & quem inter has locū Dialectica teneat, ex dictis conſtat. Aduertendum eſt autem, etiam operum eſſe poſſe ſpeculationē, ſi in ſe, & per ſe cōſiderentur, & nō ad opus agendum referantur, (ſunt enim res quædam, vt cæteræ aliæ, quas ſpeculamur) eſſe autem practicam cognitionem, cùm ad opus refertur. Ex iſtis autē aduertendum eſt ſeptem Liberales artes ab antiquis cōnumerari ſolere: ſic dictas, vel ꝙ liberum hominem faciant: vel quòd liberū deceant hominem: vel quòd magis ratione vtantur, quàm cęteræ artes Mechanicæ & ſeruiles, quæ in corporis potiùs exercitatione conſiſtunt. Sunt autem hæ Liberales Reales quidem quatuor, quòd in rebus verſentur, ſcilicet, Geometria, Arithmetica, Aſtrologia, Muſica: Sermocinales ſeu Rationales tres, quia in ſermone ſeu ratione cōſiſtunt, licet diuerſo modo: vt poſteà oſtendemus: Dialectica, Rhetorica, & Grāmatica. Sed de his hactenus. Nunc de Dialectica nobis iam agendum.

Operum vt ſit ſpeculatio?

Artes illæ ſeptem cur dicantur liberales?

Tres artes ſermocinabiles.

CAPVT III.

De quibus, & quo ordine agendum?

Sed antequam ad Ariſtotelis interpretationē accedamus, quædā in vniuerſum ad totam Dialecticam ſpectātia explicāda erunt. Hæc nempè ſex: Primò, An Dialectica ſit ad alias ſcientias addiſcendas neceſſaria? Secundò, an ſit propriè ſcientia? Tertiò, An ſit vna ſcientia? Quartò, an ſit ſcientia practica, an ſpeculatiua: Quintò de Dialecticæ Subiecto, ſeu Obiecto, circa quod verſatur. Sextò, de ipſius Dialecticæ diuiſione & partibus.

QVAESTIO I.

Vtrùm Dialectica ſit neceſſaria ad omnes alias Scientias?

INter alia, quæ in principio cuiuſlibet Artis & Scientię quæri ſolent, illud primū eſt: An ea Ars aut Scientia ſit neceſſaria, vel vtilis? Vt eius neceſſitate, & vtilitate perſpecta, facilè animi ad eā capeſcendā accendantur. Cùm autem conſtet de eius vtilitate, nec in ea re vlla ſit controuerſia: de eius neceſſitate nunc quæramus. Erit igitur prima quæſtio: Vtrum Dialectica ſit neceſſaria? In qua quæſtione tria agemus. Primò titulū quęſtionis explicabimus. Nō enim parum lucis quęſtioni definiendę, & ſolutioni comprehendēdæ affert, vt, quod in dubiū vertitur, ſemel intelligatur. Secūdò, quid alij ſēſerint, cum eorū rationibus proponemus: nō admodū ſolliciti omniū ſententias referre, ſed eas dūtaxat, quę, preterquam qđ probatorum virorū ſunt, aliquod emolumentum auditoribus adſerre poſſe videātur. Tertiò, quid certius tenendum ſit oſtēdemus: ac oppoſitas rationes ſoluemus: noſtrā ſic ſententiā vndiq; corroborādo; eadēq; in diſputādo methodo, in alijs omnibus Diuina ope freti vtemur.

Tres ſunt quæſtionis huius partes.

In Titulo ergo quęſtionis, duę voces explicandę ſunt, ex quarum cognitione eius intellectus pendet. Altera vox eſt, Dialectica: altera, Neceſſarium. Dialectica idem eſt, quod ratio diſſerendi, id eſt, ars, qua verum à falsò diſcernere docemur. A multis pars Logicæ conſtituitur. Eſt enim Logica, (vt tradit Boet. 1. Top.) ratio diſſerēdi, cuius duæ ſunt partes: vna Topica, hoc eſt ars inueniendi: (& hāc Philoſophus Dialecticā vocat) alia Analytica. i. ars iudicādi. Et quamuis Ariſtoteles aliquādo partem Topicam, Dialecticā vocare viſus ſit: hic tamen de Dialectica nos loquimur, vt vtrāque cōplectitur partē, & à Logica, quæ in vniuersū rationalis dicitur, nō differt. Al-

Tituli quæſtionis expoſitio.

Quid ſit Logica?

Neceſſariū duplex. tera vox eſt, Neceſſarium. Dupliciter autē aliquid Neceſſarium dicitur: vt docet Ariſtot. l. 5. Met. c. 5. Vno modo, Abſolutè: altero modo, Ex Suppoſitione. Neceſſariū Abſolutè illud eſt, ꝙ ex natura ſua, nullo ordine ad aliud habito, nō poteſt aliter ſe habere: vt, De⁹ eſt neceſſaria res. Et neceſſarium eſt, hominē eſſe animal: duo & tria eſſe quinq;. Aliud eſt Neceſſarium, quod ex ſe aliter ſe pōt habere, tamen alio extrinſeco poſito, non poteſt aliter ſe habere: ſicut, eſſe calorē, non eſt neceſſariū, tamen poſito igne, neceſſe eſt, ſit calor. Reſpirare non eſt ſecundùm ſe neceſſarium, tamē ſi animal debet conſiſtere, reſpiratio eſt neceſſaria. Sagittam, nō eſt neceſſariū, ſurſum tendere, ſi tamē proijciatur, id efficietur neceſſariū. Et hoc neceſſariū dicitur, Ex Cauſa, ſiue Cauſa ſit Efficiēs, vt in exēplis propoſitis: ſiue Finalis, vt cibus dicitur neceſſarius homini propter vitā, ſiue ſit quæcunq; alia cauſa. Hoc autē Neceſſariū, quod A Fine dicitur, duplex eſt: alterū, Id ſine quo talis finis obtineri nequit q̄ꝗ neceſſarium ſimpliciter dicitur; vt cib⁹ homini ſimpliciter neceſſarius eſt ad vitam: alterū, Id ſine quo finis cōmodè nō poteſt haberi, quamuis ſimpliciter poſſit: quo pacto homini neceſſari⁹ eſt equus ad iter peragendū: & hoc dicitur Neceſſariū ad bene eſſe, vel vtile. In præſenti loquimur de Neceſſario ad finem: & quærimus: An iſta ars diſſerendi, q̄ Logica dicitur, ſit neceſſaria ſimpliciter ad Scientias naturales acquirēdas, an ſolū ſit vtilis, ita vt ſine Dialectica poſſit quis Scientias omnes alias adipiſci. Et hæc dē Titulo.

Neceſſariū abſolutè.

Ex hypotheſi.

Neceſſariū ex fine duplex.

1. Opinio. Idem etiā docet 1. Meta. q. 2. Circa ſecundā partem prima opinio eſt Ioannis Iandu. 2. Meta. q. 12. qui aſſerit, vnā Scientiā eſſe priorē alia ordine doctrinæ dupliciter: Vno modo, ſecundū neceſſitatē Abſolutā, & ſimpliciter: Altero modo, ſecundū Neceſſitatem ſecundū Quid, id eſt, bene eſſe. Docet autē, Logicam non eſſe neceſſariam ſimpliciter, ſed ſolùm, ad benè eſſe, & vtilem. Pro hac opinione ſūt aliquot argumēta. Primū. Illud eſt neceſſariū, ſimpliciter propter finē, ſine quo finis haberi non poteſt. ſed Sciētiæ poſſunt acquiri ſine Logica, ergo non eſt Logica ſimpliciter neceſſaria. Maior eſt certa. Minor probatur. Conſtat enim experientiā,

Confirmatio opinionis primæ. Primum argumētum.

multos diſcere Mathematicas artes abſq; Logica. Referūt enim, Hippocratē caruiſſe arte Logicę, qui tamē rectè obtinuit Medicinā. Et Ius ciuile, ac Pontificiū ſine Dialectica acquiritur, & quidē perfectè, vt videtur. Secundū. Si Logica eſſet neceſſaria propter alias Sciētias, eſſet, quia docet Definire, Diuidere, & Argumētari: hæc enim ſunt inſtrumēta, per quæ acquiritur cognitio rei: ſed quælibet Sciētia habet ſuas Definitiones, & Diuiſiones, & Argumēta, ſecundū diuerſitatem rerū, quas conſiderat; ergo Logica eſt ſuperflua. Præterea, Tertiò. Si Logica eſſet neceſſaria ad acquirendas alias Sciētias, eſſet primo loco addiſcēda: ſed hoc fieri nō poteſt. ergo nō eſt neceſſaria. Minor ꝓbatur Dialectica tractat de his, q̄ non cognoſcūtur, niſi rebus alijs cognitis: vt de argumētatiōe, ſyllogiſmo, ꝓpoſitione: hæc autē non cognoſcuntur, niſi cognitis rebus, ex quib⁹ fiunt. Propter quam cauſam Auerroes, 4. Metap comment. 2. Logicā aſſerit tractare de ſecūdis intelligibilibus: & Auic. 1. Met. eſſe de ſecūdis intentionibus. At aliæ Scientiæ cōſiderant res ipſas: Ergo potiùs aliæ Sciētiæ ſunt priùs addiſcēdę, & ita Logica nō erit neceſſaria. 4. Quartū. Quædā pars Logicæ videtur mala & reijcienda, ſcilicet illa, q̄ docet ſophiſmata, & fallacias: (qui. n. ſophiſticè loquitur, odibilis eſt, Eccl. 37.) Ergo abſolutè Logica non eſt neceſſaria. 5. Quæritur. Si Dialectica eſſet neceſſaria ad quāuis Scientiā cōparandam; cū ipſa Dialectica ſit Scientia quædā, erit etiā neceſſaria, ad ſuimet acquiſitionem. Quare antequam Dialectica eſſet cōparata, erat iam acquiſita: quod implicat contradictionē.

Secūdum Argumentum.

Tertium Argum.

Quartum. Argum.

Quintum Argum.

Pro horum determinatione, ſit primū fundamentū. Homo, qua parte intellectu præditus eſt, omniū naturas cognoſcere, & earū cauſas ſpeculari conatur; nulla tamē ei à natura cognitio inſita eſt, ſed ſolū principium à natura habet, quo omnia cōprehēdere poſſit, q̄ Intellect⁹ dicitur: ſicut natura nullā animali viſionem tribuit, ſed potentiā viſiuā, qua obiecta per ſe videre poſſet. Vnde Ariſt. 1. Ethic. c. 6. Sicut pupillæ, inquit, ineſt viſus, ita animæ intellectus: & vtrumq; à natura datū eſſe abſque vllo opere noſtro, docuit 2. de anima, c. 5. Quemadmodū autē animal ipſum per viſum

1. Fundam.

ſum

ſum à natura recep:ū, poſteã per ſe res obiectas videt: ita & anima per intellectum à natura conceſſū, res poſteà intelligit & cõtemplatur. Propterea, 6. Ethic. ca. 11 aſſerebat, nemine eſſe à natura ſapientẽ hoc tamen inter alia, inter Senſum, & Intellectū intereſt: quòd Senſus facilè in ſuorū cognitionẽ peruenit; quia eius cognoſcẽdi modus, vnus & facilis, ac certus eſt; ſcilicet ab ipſo obiecto pręſente moueri: at Intellect⁹ magna difficultate rei ſpeculationẽ conſequitur; cū res in cõmuni intelligat; & modo difficili procedat, ſcilicet ex notis, ea q̃

Intellectus facile errat

ignota ſunt, indagãdo, quẽ Diſcurſum vocamus Hic autẽ modus multis eſt expoſitus erroribus, cùm quid, ex quo, & qualiter ſequatur, ſit obſcurū, nec Intellectui, ſecūdùm ſe, peruium. Vnde Ariſt. 3. de Anima, c. 3. maximã vitę partẽ ſub errore homines ducere arbitratur. Hinc enim Intellectus in multiplices incidit deceptiones.

2. Fūdam.

Sit 2. fundamentū. Quamuis modus ꝓcedendi in rerum cognitione, nõ ſit nobis ſtatim not⁹, aliqua tamẽ ex parte not⁹ eſt; cū ſolo lumine naturali intellect⁹, aliquos diſcurſus, & ratiocinationes cognoſcam⁹: hoc tamen nõ ſufficit, vt abſolutè rem omnem ſpeculemur; vt optimè docet Auic. in ſua Logica c. 2. Natura, inquit, & prima inchoatio hominis nõ fuit ſufficiens ad verū cognoſcendū; fuit ergo op⁹ aliqua arte, per quã modum procedẽdi in cognitione haberem⁹, vt tali modo perſpecto, poſtea ad rerū ſpeculationem accederemus. Hæc autẽ ars fuit Logica, ſeu Dialectica, q̃ modum vniuerſalem tradit rem quamlibet ſpeculandi: propter quod à Boetio dicitur Dialectica, ſcientia diſcernens verū à falſo. A S. Tho. verò ſcientia rationalis, actuū rationis directiua. Ab Auguſtino ſic definitur: Logica eſt ars artiū, ſciẽtia ſcientiarū, qua aperta oẽs aliæ aperiuntur, & qua clauſa oẽs aliæ clauduntur. Eſt enim, quæ oſtendit viã cognoſcẽdi. Et ab Alber. Magno lib. Prędicab. c. 3. Logica eſt, quę à phãtaſijs, quæ videntur & nõ ſunt, liberat; errores damnat, falſitates oſtendit; & lumẽ rectum in omni opere cõtemplationis præbet. Hęc autem Logica acquiritur. Non e-

Dialectica non eſt à natura.

nim à natura eſt. Nam quamuis initiū aliquod à lumine naturali habeatur (quam aliqui Logicam naturalẽ vocant: & Ariſtot. 1. Rhet. ad Theod. c. 1. dicit, homines à natura Dialecticos & Rhetoricos eſſe;) nõ niſi conſummatio tamen & perfectio à magiſtris, vel lõga obſeruatione, ſicut alij habitus ex aſſidua operatione in nobis fiunt, acquiritur.

3. Fundam.

Sit tertium fundamẽtum quo Dialecticæ inuẽtio explicatur. Sępè homines multa operantur non cognoſcentes modum, quo operantur, ſed modum tanīū naturaliter tenent: & inde multa à caſu dicuntur facere: ita fit in intelligendo. Homo enim

Homo naturaliter diſcurrendo ratiocinatur.

naturaliter modum intelligendi habet, cū homo abſq; vllo magiſtro in multis diſcurrat, & ratiocinetur: vt dicit Ariſt. 1. Elench. ca. 1. nõ tamẽ modum hunc ſemper intelligit & aduertit, ac ꝓpterea neſcit talem modū applicare omnib⁹ rebus, quib⁹ applicari poteſt. Et ideo nõ ſemper eodẽ modo in multis ratiocinatur. Præterea cùm modum cognoſcendi nõ intelligat, neſcit bonū à malo diſtinguere, & ob hoc frequenter decipitur: imò nec certã conſequitur cognitionẽ, modo ignorato, cū cognitio certitudinis modi nõ exiguã rei cognitæ certitudinem afferat. Fuit igitur

Dialectica vt ſit inuenta?

inuenta Dialectica ex obſeruatiõe cauta, & diligenti huiusmodi, quę homines naturaliter intelligendo obſeruãt: qua obſeruatione reb⁹ cognitis, homines ſupra ipsū modum ſe reflectebant, ipſius naturã conſiderantes & paulatim pluriū ſucceſſione, id quod homo naturaliter, & caſu pręſtabat, ad artem redactū eſt, & hæc eſt Logica. Quod eleganter Ariſt. docet 1. Rhe. Ad Theo. c. 1. probans Dialecticã, & Rhetoricam poſſe eſſe artes ex eo, quia id qđ temerè, & naturæ ductu fit, ad rationem rectam redactū, fit ars, vt fit in ipſis artib⁹.

1. Conclu.

His igitur ſuppoſitis fundamẽtis ſit prima Cõcluſio. Modus intelligendi per Diſcursū (qui vſus Logicæ dici poteſt) eſt homini naturalis, nec ſine illo Scientiam aliquam poteſt conſequi. Hæc manifeſta eſt, cùm naturaliter homo ſit diſcurſiu⁹, ſicut riſibilis, aut diſciplinabilis: nec in hoc poteſt nec debet dubium cadere. Vt probaui etiam ex Ariſt 1. Rhetor. & 1. Elenchor. in tertio Fundamento.

2. Conclu.

Secūda Cõcluſio. Aliqua cognitio modi, eſt homini naturalis: id eſt, ſine aliquo magiſtro, ſed per ſeipsū abſq; vllo labore

percepta ex experientia·cùm lumen naturale rationis aliquas conſequutiones manifeſtet,qualis eſt illa,quæ in modo perfecto primæ figuræ fit.

3. Conclu. Tertia Cõcluſio. Cõſummata cognitio modi intelligendi, quę Logica dicitur,nõ habetur,niſi per doctrinã à magiſtris, vel propria inuentione, quæ magno errandi periculo,& longo labore fit : atque in his non eſt controuerſia aliqua.

4. Conclu. Quarta Cõcluſio. Cognitio modi intelligendi,ſiue naturaliter ſit nota,ſiue per inuentionem acquiſita,ſiue per doctrinam accepta,eſt neceſſaria ſimpliciter ad alias Scientias perfectè acquirendas, ideoque eſt ante illas diſcenda.

Probatur primò. Res nõ ſcitur, niſi cognoſcatur;quia aliter ſe habere nõ poteſt: ſed hoc fieri non poteſt, niſi cognoſcatur ſyllogiſmi illatio certiſſima, ergo Logica (cuius eſt ſyllogiſmos cognoſcere,) eſt ad Scientiã neceſſaria. Antecedẽs eſt Ariſt. 1. Poſt.c.2 Scire,inquit,arbitramur,cũ cognoſcimus rẽ ex ſua cauſa,& quod aliter ſe habere nõ põt: quod fit,quãdo neceſſitatẽ ſyllogiſmi cognoſcimus,vt explicat Alb. Ma.1. Poſt tract.a c.1.Prætereà 2.cognoſcere nõ poſſumus, niſi inueniẽdo & iudicãdo:ſed nõ poteſt cognoſci,an aliquid ſit inuentũ, vel non inuentũ?nec ſimiliter,an res proceſſerit ex principijs, vel nõ proceſſerit?niſi perLogicã.Ergo eſt neceſſaria ſimpliciter. Hæc eſt ſententia ipſius Ariſt. 2. Met. ca.3. vbi impedimentũ vnũ ad Scientias capeſcẽdas docet; nõ priùs tenere modũ ſciendi,quem Auerroes & alij vocant Dialecticã.Etiã ex Logicæ ignoratione ſæpiſſimè in errores Sciẽtiarũ,antiquos lapſos fuiſſe tradit,1.dePartibus animaliũ,c.1.Prætereà Auic.in ſua Logica,c. 2.inquit, eſſe neceſſariam:& Alb.Mag.Prædicab.c.3.inquit,neſciens Logicã, etſi ſcire aliquid videatur, neſcit tamẽ,cùm rationẽ ſui ſciti neſciat: & ſe habet ad ſcitũ & actum ſciendi,ſicut ignis ad comburẽdum lignũ. Ac propterea dicebat Auguſtin⁹:clauſa Dialectica,omnes clauduntur ſcientiæ: nimirũ, quia ignorato modoſciẽdi,ignoratur res.Quod idem manifeſtat Ariſt. 1.Meta.ſignum ſcientis eſt,poſſe docere:docere verò nõ poteſt,qui rationẽ ſciti ignorat Hæc tandem concluſio eſt Algaze.ſuæ Logicæ,cap.2.

Ariſtot.1. Rhero. ad Theo.c.1. tunc vehementer credim⁹ cùm demõſtratum eſſe putauerimus.

Ad 1. Ad primũ ergo argumentum, Reſpondeo,negãdo minorem.nullus enim Scientiam conſequitur abſq; aliqua Logicæ cognitione,vel lumine naturali habita,qualis eſt cognitio aliquarum rationũ Mathematicarũ,vel propria obſeruatione & diligẽtia acquiſita; qualis forſan fuit Hippocratis,vel a magiſtris accepta,cùm tamen illa,quæ naturaliter habetur,nõ ſit ſufficiens ad ſcientiam totã,ſed quę vel eſt multo tempore inuẽta,vel accepta ab alio.Ideò dicitur,Logicam eſſe neceſſariam ſimpliciter ad Scientias; ſiue inuentã, ſiue acquiſitã. Ius verò Ciuile & Pontificiũ, demonſtrandi ſeu ſciendi methodo non traditur. Nõ enim res per cauſas & principia comprobãtur, ſed ſola authoritate credũtur; at plurimùm etiam ad perfectam eius cognitionem Dialectica conducit.

Ad 2. In Argumentatione duo conſideranda Materia & Forma.

Ad 2. Circa minorẽ eſt conſiderãdum, quod in ſyllogiſmo,argumẽtatione,& reliquis inſtrumentis,poſſumus duo conſiderare; Vnũ eſt Forma, alterum Materia, ex qua fiunt.Quęlibet ergo Sciẽtia dat materiã arguendi,ſed Logicus formã. Itaque ſi formã conſideres,vna poteſt eſſe in plurib⁹ materijs:ſicut vna forma & figura Regis poteſt imprimi auro, argẽto, & ferro; ita vna argumẽtationis forma varijs põt reb.aptari:Itaq; cõſideratio Formę,eſt cõmunis,& ad Logicũ pertinet : cõſideratio Materię ad particulares ſciẽtias pertinet,quę tales res conſiderant: Vnde Ariſt.1.Rhe.ad The.c.1.inquit : Dialectica eſt eorũ,quę omniũ quodãmodo,& nullius determinatæ ſcientię ſunt.Et 1.Elẽchor.c.8 dicit, duplicem eſſe redargutionẽ : quædã eſt Particularis,quę in ſcientia particulari fit:nimirũ in certa materia:quædã Cõmunis & generalis, & hęc eſt Dialectica. Vnde Auer. diſtinguebat duplicẽ modũ ſciẽdi.Vniuerſalem,& Particularẽ,quę in qualibet Sciẽtia per ſe fit:ex alijs enim principijs cõſtat ſyllogiſmus Mathematic⁹,quàm Phyſic⁹,ſed eadem eſt forma. Vide Auer.de hoc,2.Meta.cõ.15.3.Ethic cõ.3.& Paraphr. 1. de Partibus Animalium,& Prooemio 12.Meta.idem etiã Albert⁹ in principio ſuæ Logicę docet. Cõſtat autẽ,quod nõ poſſet in vlla ſciẽtia definitio, diuiſio, argumentatio in particulari fieri:niſi pręcognoſceretur in Vniuerſali:quod fit inLogica.Duplex itaq; eſt

modus

modus cognoſcendi, Vniuerſalis omnib⁹ ſcientijs communis, qui diuiſione, definitione, argumentatiõe fit: alter Particularis, ſecundū quē, in qua libet ſciētia diuerſimodè proceditur, ac varia eſt method⁹. Vnde duplex Logica, Vniuerſalis cognitio prioris modi, Particularis cognitio poſterioris. De particulari loquitur Ariſt. 1. de part. animaliū, c. 1 in principio, & vocat peritiā. Hæc diſtinctio eſt ex locis illis Auer. Et 7. Met. cō 2. Et primo Phy. cō. 8. 35. & 8. cō. 70.

Ad 3. Ad tertium reſpōdeo, cōcedendo dicta Auer & Auicennæ. Dicimus tamen tria. Primùm, quòd ſimul cognoſcimus rem, & vtimur modo cognoſcēdi, cùm diſcurrentes cognoſcamus per Intellectū. Secundò, res poſſumus intelligere, nō cognito modo intelligēdi: nō tamen illa cognitio dicetur Scientia: vt oſtenſum eſt in cōcluſione quarta. Vnde fit, vt quāuis in Inuentione Dialecticę præceſſerit rerum cognitio cognitionē modi: nunquā tamē illa fuit ſcientia, quouſq; iſta aduenit, & ſic natura prior fuit qualibet alia ſcientia: potiùs ergo rei cognitio anteceſſit Logicā, quā Scientia rei. Cognitio. n. rei, ſine cognitione rationis, quę Logica eſt, nō eſt Sciētia. Tertiò, poſt Inuentionem aūt, eius cognitio antecedit via doctrinæ omnes alias Scientias.

Ad 4. Ad quartum facilis eſt ſolutio. Nō enim traduntur fallaciæ ſyllogiſmorū in Dialectica, vt eis vtamur, ſed vt eas cognoſcētes magis rectum ſyllogiſmum intelligamus: vtque intellectum noſtrum ab erroribus, qui ex ignorantia earum accidere poterat, liberemus.

Ad 5. Ad quintum reſpōdeo: ad eas tantùm Scientias Dialecticā neceſſariam eſſe, quas antecedere pōt. Quo fit, vt cùm ante ſe ipſam eſſe nō poſſit, non dicatur ad ſeipſam neceſſaria, ſed ad alias omnes Scientias: quinimò, & in ipſa quoque Dialectica pars vna cognita alteri proſit ad partem alterā melius cognoſcendam. Imò verò id, quod eſt naturæ, iuuat ad rudem quādam, & imperfectam primā Dialecticæ cognitionem: & hæc imperfecta, rurſus facultatem præbet ad perfectiorēm: & ita gradu quodam ipſa ſeipſam perficit, vſq; ad ſuimet vltimā perfectionem. Quā ob rem etiam ad ſeipſam licet diuerſis gradibus, eſt neceſſaria. Hæc de prima quæſtione.

QVAESTIO II.

Vtrùm Logica ſit Scientia?

Circa Tituli declarationē oportet aduertere, Scientiā dupliciter ſumi: Vno modo pro ipſo Actu, ſcilicet pro cognitione, qua cognoſcimus, quæ Scientia Actualis dicitur: Altero modo, pro Habitu & promptitudine, quæ ex frequenti alicuius cognitione in potentia cognoſcente remanet. Vt enim ex aſſidua circa aliquid operatione, quædā in nobis gignitur facilitas ad operandū poſtea, quę dicitur Habit⁹: ita ex frequēti intellectiōe alicuius, in intellectu ſupereſt promptitudo ad cognoſcendum, quæ dicitur Habitus cognoſcitiuus, & Scientia Habitualis. Eſt autem diſcrimen inter vtranq;. Actualis non eſt, niſi illo tempore, quo contemplamur: Habitualis vero, etiam nobis non cognoſcentibus adeſt, & per eam ad cognoſcendum actualiter ſumus prompti, & certi.

1. diſtinct. ſcientiæ in Actualem & Habitualem.

Oportet præterea aduertere, Scientiā tā Actualem, quā Habitualē dupliciter vſurpari. Vno modo Cōmuniter, pro quacūq; cognitione: præſertim intellectus, ſiue ſit rei cōtingentis, ſiue rei neceſſariæ: idq; ſiue certa ſiue incerta ratione ſciamus: quo pacto omnes artes etiā Mechanicas ſcientias vocam⁹, & ſecundū quē Scientiā dicimur etiā ſcire quęcunq; cognoſcimus. Altero modo Propriè pro cognitione rei tantùm neceſſarię, & per ſuā cauſā ac demōſtrationem, vt dicemus: quo pacto Ariſt. conſiderat 1. Poſt. c. 2. Inter hanc autem Scientiam Actualem Propriè dictā, & Habitualē, eſt diſcrimē. Actualis. n. multiplicatur ſecundùm numerū propoſitionum cognitarū: alia. n. cognitione actuali cognoſcitur: homo eſt riſibilis, alia: homo eſt diſciplinæ capax: alia, ſingulæ propoſitiones, quæ diuerſis demonſtrationib. demōſtrātur. Et hoc docet Ariſt. 1. Ele. c. 8. infinitæ, inquit, ſunt Scientię, quia & demonſtrationes infinitę. At Sciētia Habitualis non multiplicatur ſecundū numerū concluſionū: imò ſub vna Scientia Habituali cōtinētur multæ demōſtrationes: vt ſub vna Geometria, ſub vna Arithmetica, plures concluſiones ſciuntur. Quo autē modo Sciētię Habituales multiplicētur, inferiùs docebitur. Quæſtio igitur eſt de Habituali ſciētia, iā Cōmuniter

2. diſtinct. ſcient. in Cōmunē & Propriē.

Tituli quęſtionis ſenſus.

niter accepta, quàm Propriè. Eſt enim ſenſus quæſtionis: An Logica ſit Scientia propriè dicta, an cōmuniter dicta? quãuis cōmuniter dicta abſolutè non eſt dicenda ſcientia. Quod autē dicitur de Habituali, dici poteſt etiam de Actuali: cùm ab Habituali procedat Actualis.

1. Opinio.

Circa ſecundum fuit quorundam antiquorum opinio, vt Themiſtij, 1. Poſt. c. 24. quã ſequitur Egid. Roman. 1. Elen. in principio. Et aliqui neoterici, Logicam non eſſe Scientiam propriè dictam, ſed organū & inſtrumentum, quo Scientiæ acquiruntur.

Probatio 1. opinio.

Pro hac autem opinione poteſt multipliciter duci argumentum.

1. Argum.

Primò. Modus ſciendi non eſt Scientia, Logica eſt modus ſciendi, ergo non eſt Scientia. Maior eſt nota. modus enim operandi nō eſt ipſa operatio: Minor vero eſt ipſi⁹ Ariſt. 2. Meta. cap. 5. vbi ait, Abſurdum eſſe quærere ſcientiã ſimul & modū ſciendi: vbi per modū ſciendi Dialecticam intelligit, vt D. Tho. & alij exponunt. Et idem ait, 2. Metap. ca. 2. & Auerro. eodem 2. comment. 15.

2. Argum.

Præterea, Scientia verſatur circa aliquod obiectum, .i. tractat de aliqua certa re, at Logica non tractat quicquã determinatū, ergo nō eſt Sciētia. Maior eſt Ariſt. multis in locis: præſertim 4. Meta. c. 1. & lib. 11. Met. c. 6. & 1. Poſt. c. 23. Minor eſt ipſius Ariſt. expreſſa, 1. Elen, c. 11. in principio, & 1. Poſt. in c. 8. in fine. 1 Rheto. ad Theod. ca. 1. in fine, & 4. Metap. tex. 5.

3. Argum.

Tertiò argumēt. Scientia eſt de rebus neceſſarijs, at Logica eſt de ſyllogiſmis, argumētationib⁹, quæ nō ſunt res neceſſariæ: imò aliquãdo ſunt, quãdo diſputatio fit; ceſſante autē diſputatione, nō ſunt: ergo nō eſt Scientia. Maior eſt Ariſt. 1. Poſt. c. 7.

4. Argum.

Vltimò. Vna pars Logicæ eſt deceptoria, & potiùs eſt ad errores, quàm ad ſciētias cōcipiendas, ergo Logica nō eſt, ſaltem ſecundum eam partem, Scientia.

2. Opinio. Videde hac re, q̃ Alexan. 1. Prior. in prologo ibidē Philop. & Alpharana, & Nyp. qui latè id diſputant. Themiſti⁹ 1. Poſte. ca. 24. eam negat eſſe ſcientiam.

At oppoſita ſententia eſt communis, nēpè Logicam eſſe propriè Scientiam: quã ſequitur S. Tho. 4. Met. lect. 4. & Scot. q. 1. ſuper prædicab. & Albert. Mag ſuæ Logicæ c. 1. & Aui. ca. 1. ſuæ Logicæ. Solet autē iſta quæſtio ab antiquis ſub iſta forma exprimi: Vtrùm Logica ſit pars Philoſophiæ: vt videre eſt apud Boet. in prologo ſuper Porphy. & Alber. cap. 2. Logicæ, & Auicen. & Alpharab. in principio ſuæ Logicæ.

* 1. Funda. Quid ſit ſcientia?

Pro huius quæſtionis determinatione ſit primum fundamentum. Scientia propriè dicta, eſt habitus certus & euidēs rei neceſſariæ per ſuã propriã cauſam. In qua definitione tres Scientiæ continentur conditiones. Prima, Quòd ſit de re neceſſaria, id eſt, quæ aliter ſe habere non poteſt; rerū enim mutabilium & variabiliū, quæ modò ſunt, & poſtea mutantur, non eſt Sciētia, 1. Poſt. c. 24. ob quam rationē Singularia & Entia per accidens ad Scientiam non ſpectant; vt docet Ariſt. 7. Met. ca. 15. Secunda, Quod ſit cognitio rei per causã. Cū enim res etiam neceſſarias abſq; cauſa cognoſcimus, Scientia nō eſt; cùm ſcire rem, ſit per cauſam cognoſcere, 2. c. lib. 1 Poſt. & 1. Phyſi. c. 1. & 1. Met. c. 3. Tertia cōditio eſt, Quòd iſta cognitio ſit Certa, & Euidens. Certa, ad excludendam opinionem, quæ non eſt certa; Euidens, ad excludēdam fidem, quæ licet certa ſit, eſt tamē obſcura. Hæc autem fiunt, quãdo talis cognitio procedit per ſyllogiſmum bonū & perfectū. Syllogiſmus enim bonus rem neceſſariam probãs per ſuam cauſam, qui demonſtratio dicitur, generat Scientiam.

2. Fūdam.

Sit ſecundū fundamentum maximè animaduertendum: ex cuius incōſideratione, nō parua multis accidit deceptio.

Aliud modus operãdi & aliud eſt Cognitio modi.

Aliud eſt Modus operãdi, aliud Cognitio modi operãdi. Modus operãdi ſimul eſt cū ipſa operatione. At cognitio modi operãdi, eſt tantùm in potentia cognoſcente. Verbi gratia Eſt mod⁹ quidam operãdi ignis, & hic eſt ſimul cū ipſa operatióe; huiuſmodi cognitio eſt in homine cognoſcēte. Vnde poteſt eſſe longè diuerſum vnū ab altero. Ita ſimiliter eſt modus intelligendi res, & eſt cognitio modi. Hæc duo, quãuis in eadē potentia ſint, ſcilicet in intellectu, vnū tamē ab altero ſecernitur. Modus enim cognoſcendi rē, eſt idē cū Cognitione rei. At Cognitio ipſi⁹ modi, eſt alia cognitio per ſe diſtincta.

Logica eſt cognitio modi intelligendi.

Modus igitur cognoſcendi nō eſt Logica, ſicut res ſcita nō eſt ſciētia: ſed Cognitio & contemplatio ipſius modi eſt Logica. At verò quia ipſa Cognitio modi, quæ Logica eſt, eſt in eodem, & in eadē potentia, in qua eſt ipſe modus cognoſcēdi, fit vt aliqui ea in re decepti fuerint, idē eſſe vtrumque arbitrãtes. Fit rurſus, vt intellectus cognitio ſuo modo cognoſcēdi, iu-

uctur

uetur per talem cognitionem ad intelligendum perfectiùs:quod non fit in igne; quia ipſe cognoſcit ſuum modum operandi. Propterea qui ſuum modum cognoſcit, poteſt illum iuuare. Ex quo proceſſit illa antiqua diſtinctio Logicę,quam habet S. Tho. 4.Meta.lect.4. & Scotus, & alij, in Docentem,& Vtentem. Vocatur enim Logica Docens, quæ modum cognoſcendi contemplatur. Vocatur Vtens ipſamet, quatenus cognita, modum intelligendi perficit, & per eam Logici certò,promptè,in omnibus diſcurſus,& ſyllogiſmos componunt,& varijs rerum naturis applicant. Hoc obſeruandum eſt maximè.

Diſtinctio Logicæ in docentem & vtentem.

His ſuppoſitis ſit prima Concluſio. Modus ſciendi ſeu intelligendi non eſt Scientia, nec ſimiliter Logica, ſecundum quod ea vtimur, vt perfectiori modo cognoſcamus. Hæc eſt concluſio manifeſta. Modus enim operandi, vt modus eſt, non eſt operatio, ſed qualitas operationis: & ſimiliter ille vſus Logicæ non eſt ſcientia, ſicut vſus rei,vt vſus eſt,non eſt ipſa res. Quare nec vſus Logicæ eſt Logica abſolutè, nec ſecundum talem conſiderationem eſt Scientia, ſed dicitur Logica Vtens, improprio forſan vocabulo. Potiùs dicenda paſſiuè, Logica Exercita.

1. Cõcluſi. modus ſciendi non eſt ſciētia.

Secunda concluſio. Logica Docens, quæ ſcilicet tradit & ſpeculatur ipſum ſciendi modum,abſque dubio eſt propriè Scientia. Et præter authoritates Doctorum inductas,probatur ratione ſumpta ex definitione ipſius Scientiæ, expreſſa in priori fundamento. Logica eſt habitus certus, & euidens rei neceſſariæ per ſuam cauſam, & per demonſtrationem: ergo eſt Scientia. Conſequentia eſt certa, Antecedens probatur. Concluſiones enim,quæ in Dialectica traduntur, ſunt neceſſariæ & demonſtratæ, ſicut illæ,quæ ſunt in Phyſica. Sicut enim eſt iſta neceſſaria: Corpus naturale mouetur,ita demonſtratio generat ſcientiam:Syllogiſmus Topicus conſtat ex probabilibus. & ſicut Phyſicus demonſtrat illam concluſionem per ſuam cauſam, ſcilicet: omne habens naturam mouetur, corpus naturale habet naturam,ergo mouetur: ita Dialecticus ſeu Logicus ſuas demonſtrat concluſiones. Omnis ſyllogiſmus procedens ex probabilibus generat opinionem. Topicus eſt huiuſmodi,ergo generat opinionem. Secundò.Illa eſt vera Scientia,quæ habet propriū ſubiectum,circa quod verſatur,de quo proprias paſſiones conſiderat, & per propria principia demonſtrat: Dialectica verò eſt huiuſmodi. Nam ſiue Ens rationis eius ſubiectum aſſignetur (vt poſtea dicemus) ſiue argumentatio,aut ſyllogiſmus,aut quoduis aliud,tamen illud ſpeculatur,& eius propria principia,& partes,&c.

2. Cõcluſi. Logicā eſſe ſcientiā.

1. Argum.

2. Argum.

Item quamuis Dialectica ſit vtilis ad omnes alias diſciplinas & ſciētias addiſcendas, nō ideò id amittit,quod habet in ſe,per ſe & ex ſe,etiamſi nō eſſet alijs vtilis, vel neceſſaria,Sicut & aliæ Scientiæ,quæ alijs ſunt vtiles vel neceſſariæ, nō ideo amittunt nomen ſcientiæ. Declaratur ſimili, vt bonum aliud eſt honeſtum,aliud eſt vtile,ſed tamen in aliquo vtrunque ſimul coniungi cōtingit, vt & idem ſit honeſtum,& vtile. Vt, verbi gratia,fortiter in bello pugnare,ad ſui & ſuorū defenſionem. Nec verò quia illud bonum ſit vtile,ideò amittit rationem honeſti, ſed in ſe,& per ſe eſt honeſtum:ita Scientia vna, vt Verbi gratia, Dialectica; quamuis ſit ad alias omnes vtilis vel neceſſaria, non ideò rationem Scientiæ, quam habet ex ſe, & in ſe amittit:quam etiam ſi nulli eſſet vtilis,vel ad nullam Scientiam viam præſtaret, tamen in ſe haberet.

Ad primum argumentum reſpondeo: conceſſa maiori, negando minorem, ſi loquatur de Logica Docente. Iſta enim non eſt modus ſciendi, ſed ſpeculatur & oſtendit modum ſciendi:nec Ariſt. vel Auer. docet, Modum ſciendi, eſſe ipſam Logicam, ſed dicit priùs oportere cognoſcere Modū ſciendi,quàm alias Scientias,nō verò ſimul vtrunque quærere. Cognitio autem hæc modi Logica eſt.

Ad 1.

Ad ſecūdum reſpondeo: Dupliciter poſſe Logicam conſiderari, Aut ſecundùm ea inſtrumenta, & modum ſciendi, de quō tractat, Aut ſecundum materiam,cui talis modus & inſtrumenta applicantur. Si Logica primo modo conſideretur, habet obiectum determinatum de quo ſit, nempè ipſa inſtrumenta & modum ſciendi, & ſecundum hoc,eſt Scientia determinata: At ſi conſideretur ſecundum materiam, cui applicantur eius inſtrumenta, eſt admodum vaſta, quia dat modum cognoſcendi quamcun-

Ad 2.

que rem. Hoc volunt loca Ariſt. Non tamen id impedit, quo minùs obiectum habeat determinatum, quod ſcientiam particularem poſſit conſtituere.

Ad 3. Ad tertium reſpondeo: quamuis iſte ſyllogiſmus, vel ille, non ſit neceſſarius & perpetuus, tamen iſtæ propoſitiones: Syllogiſmus eſt compoſitus ex tribus terminis: Argumentatio eſt conſequentia, & aliæ ſimiles, ita ſunt neceſſariæ, ſicut: Corpus naturale mouetur; Ignis eſt calidus, de quibus eſt Phyſica. Et hoc ſolùm eſt neceſſarium ad ſcientiam: per accidens eſt autem, quòd non ſit iſte vel ille ſyllogiſmus, ſicut; quòd corrumpatur iſte vel ille ignis. Iſtæ enim omnes propoſitiones ſunt de extremis naturaliter ſupponentibus.

Ad 4. Ad quartum eſt facilis reſponſio. Logica enim, quæ docet illas fallacias, ita vera, & neceſſaria eſt, ſicut quæ docet alias partes. & ſicut iſta eſt neceſſaria: Demonſtratio generat ſcientiã, ita iſta: Sophiſticus ſyllogiſmus generat errorem. Verum eſt, quod vſus Sophiſmatis facit errorem, ſed iſte vſus non eſt Logica, nec propterea reijcienda eſt iſta pars, quaſi doceat malum; quia id docet, vt non erremus. Abuſus eſt potius Logicæ alios decipere. Hoc autem nihil refert. Nam bono poſſumus abuti, nec propterea fit malum.

QVAESTIO III.

Vtrùm Logica ſit Vna ſcientia?

Quid ſit vnum & vnitas? CIrca Titulum huius quæſtionis, vt intelligamus quid ſit Vna ſcientia, Primò aduertendum eſt, illud dici Vnum, quod duo habet. Primum eſt, Indiuiduum eſſe in ſe; Secundum eſt, Diuiſum eſſe à quolibet alio extra ſe: vt lignum vnum dicitur, quod in ſe non eſt in partes ſciſſum, ſed continuũ, & tamen eſt diſtinctum, & diuiſum ab alijs omnibus. Vnde Vnitas ſecundum quam vnum eſt, eſt indiuiſio in ſe & diuiſio à quolibet alio.

Triplex vnitas. Hæc Vnitas triplex eſt, quædam Numerica, quædam Specifica, quædam Generica. Nnmerica. Vnitas Numerica eſt, ſecundum quam quælibet res ſingularis eſt vna. Specifica. Vnitas Specifica eſt ſecundum quam plura ſingularia habentia vnicam proximam definitionem, ſunt vnum, vt Petrus, Ioannes, & Martinus, dicuntur vnius eſſe naturæ, quia vnicam participant definitionem, ſcilicet: Quòd ſunt animal rationale. Iſta autem Vnitas eſt Specifica. Nam de Vnitate Numerica id dici non poteſt, cùm alia ſit vnius, alia alterius. Generica. Vnitas Generica eſt inter illa, quæ quamuis diuerſas habeant proximas definitiones, ac propterea ſpecie differre dicantur, tamen conueniunt in vnica definitione ſuperiori: vt homo & leo habent quidem diuerſas definitiones, tamen participant definitionem animalis, ex æquo, & propterea ſunt vnius naturæ genericæ. Per hæc patebit, quid ſit, differre Numero, Specie vel Genere. Differunt enim Numero, quæ diuerſam ſortiuntur numericam vnitatem, vnam definitionem participantia: Specie verò, quæ diſtinctas habent definitiones, in vna tamen ſuperiori conueniunt: Diſtincta Genere, quæ nulla definitione conueniunt, vel habent diuerſas definitiones communes: vt animata, & inanimata genere differunt, quia ſub ſe varia comprehendunt genera.

Quæ ſit Scientiæ vnitas, & quotuplex? Eſt ſecundò aduertendum, has Vnitates, aliter in ſubſtantijs, aliter in ſcientijs, & Habitibus ſumi. In ſubſtantijs enim accipiuntur ſecundum ſe, & ab eo, quod in eis eſt, ſcilicet in ſua natura, & definitione. At in Scientijs non ſic: ſed Vnitas Numerica ſumitur ab vnitate ſubiecti proximi, in quo eſt, ſicut reliqua accidentia. Vnde illa eſt vna numero Scientia, quæ eſt in vnico intellectu, ſicut vna albedo, quæ eſt in vnico ſubiecto: & è contrario. Scientiæ, quæ ſunt in diuerſis ſubiectis, ſunt numero diſtinctæ; vt alia eſt Dialectica tua, alia eſt mea, alia illius: ſicut alia albedo huius Cygni, alia illius. Vnitas verò Specifica, ſeu Generica, ab vnitate obiecti, id eſt, rei, de qua tractat, & finis, ad quem ordinatur, vt illa dicatur, Vna ſcientia ſpecie, quæ vnius obiecti ſpecifici, & finis eſt: illa verò Vna Genere, quæ vnius rei genericæ, & vnius finis communis eſt. & è contrario fit diuerſitas ſpecifica, & generica. Hinc fit, vt cùm ſcientiæ, & habitus ab obiectis ſumant ſuam vnitatem, & à fine, definiuntur aliquando per vnum, aliquando per alterum, aliquando per vtrunque, vt docet Ammonius In Proœmio Prædicabil. Poteris enim Medicinam definire per obiectum ſolum:

lum: Eſt ars, quæ circa humana corpora verſatur; à fine: Eſt ars ſanitatis effectiua; ab vtroque verò: Eſt ars, quæ circa humana corpora verſatur eorum ſanitatis effectiua.

His ſuppoſitis, eſt ſenſus quæſtionis, non
Tit. quæſtionis ſenſus. de Vnitate Numerica. Clarum eſt enim, eſſe plures ſecundum pluralitatem ſubiectorum. Sed de Specifica, ſeu Generica: ſcilicet an ſint plures Logicæ ſpecies, ſeu Genera, quæ de diuerſis rebus tractent: Hæc de titulo quæſtionis.

1. Opinio. Circa ſecundam quæſtionis partem Fuit opinio Nominalium, multas eſſe Logicas, iuxta numerum eorum, quæ tractantur. Vnde alius eſt habitus & alia Logica, quæ docet Definire: alia, quæ docet Diuidere: alia, quæ docet ſyllogiſmos topicos, & alia, quæ docet demonſtratiues. Imò ſecundum numerum concluſionum, quæ in Dialectica ſunt; eſſe Logicas, & habitus. Hæc ſententia probatur primò. Habitus diſtinguun-
Comprobatio 1. Opinio. tur per obiecta, ſed in Logica ſunt plura obiecta ſpecie differentia, ergo non eſt vna Logica. Maior eſt certa. Minor patet: nam
1. Argum. alia Logicæ pars eſt de ſyllogiſmo, alia de Demonſtratione, alia de Diuiſione. Proba-
2. Argum. tur ſecundò. Poteſt quis habere habitum, & eſſe promptus in definitionibus cognoſcendis, non autem id demonſtrationibus ſeu ſyllogiſmis, ergo alius eſt habitus pro illis, alius pro his. Atque ideo non eſt vna Logica.

2. Opinio. Alia fuit opinio Capreoli, Prolog. 1 Sen. q. 3. quem ſequuntur aliqui diſcipuli S. Thomæ. Hi enim ſuſtinent, Logicam eſſe vnam ſpecie, & vnicum habitum ſimplicẽ. Vt enim in igne non ſunt multi calores, ſed vnicus, quo diuerſa calefacit, ita in intellectu eſt vnica ſimplex qualitas & habitus, quo omnibus concluſionibus, quæ in
Confirmatio 2. opin. Logica ſunt, aſſentimus. Iſta ſententia probatur primò. Ita ſe habet habitus ad ſuum
1. Argum. obiectum, ſicut potentia ad ſuum: ſed vnica eſt potentia ſimplex, qua multa percipimus obiecta, purà, vnicus viſus, quo multos colores videmus: ergo vnicus & ſimplex erit habitus, quo multas concluſiones vnius rationis cognoſcimus. Secundò Lo-
2. Argum. gica eſt vna ſcientia, Ergo eſt vnus habitus, ergo eſt vna qualitas. Tenet illatio, a Specie ad Genus: ſicut eſt vnus homo, ergo vnum animal, ergo vnum corpus.

Pro deciſione huius quæſtionis ſit pri- 1. Fundam.
mum ſundamentum. Intellectus noſter ha- Operationes intellectus ſunt duæ. 1.
bet duplices operationes. Prior operatio eſt qua res ipſas ſimplici, vel compoſita cognitione percipit; vt quãdo cogitat hominem, leonem, plantam; ſeu, hominem eſſe animal, leonem non eſſe hominem; & talis operatio dicitur apprehenſio. Poſterior operatio eſt, aſſentire, & acquieſcere rebus cognitis & apprehẽſis cognitione compoſita, quæ operatio dicitur iudicium, ſiue etiam diſſenſio: vt quãdo iudicat, ac aſſentit huic: Homo eſt animal; diſſentit verò huic: Homo eſt lapis: & ex hac operatione oritur veritas vel falſitas: non enim eſt deceptus intellectus in apprehenſione; quantumcunque apprehendat aliter, quàm ſe habet res: ſed quando aſſentit apprehenſioni rei, non ſic ſe habentis. Verùm autem eſt, quando aſſentit apprehenſioni rei ſic ſe habentis. Scientia ergo, quæ intellectum perficit ad verum, potius perficit actus iudicij intellectus, vt aſſentiat cui aſſentire oportet: diſſentiat, cui diſſentiendum eſt. Propterea ſcientia dicitur habitus iudicatiuus. Præter hoc etiam perficit intellectus apprehenſionem. Nam qui ſcit apprehenſiones & cõpoſitiones rectas, per ſcientiam efficit, quibus aſſentit.

Sit Secundum fundamentum. Ad has 2. Fundam.
duas operationes exercendas duo concur- Ad intellectus operationes concurrunt duo.
runt. Ex parte rei, quæ intelligitur, vnum; alterum, Ex parte intellectus. Ex parte rei concurrit ipſius ſimilitudo recepta in intellectu: vt enim viſus ad videndum recipit in ſe quandam obiecti imaginem, ſeu ſimilitudinem, quæ dicitur ſpecies: ita intellectus ad intelligendum. Alterum ex parte ipſius intellectus, ſcilicet promptitudo ad facilius & certiùs iudicandum, quod dicitur habitus. Eſt tamen inter vtrunq; diſcrimen. Species enim eſt neceſſaria ad cognitionem, ita, vt ſine ea cognitio eſſe nequeat; at habitus non eſt neceſſarius ſimpliciter ad iudicandum; cùm ſolus intellectus iudicare poſſit: ſed ad perfectiùs iudicandum, & cognoſcendum; habitus enim perficit operationem potentiæ, vt docet Ariſtot. 7. Phyſic. capit. 3 Scientia igitur eſt ipſe habitus intellectus ipſum ad iudicandum de rebus apprehenſis perficiens.

*Sit Tertium fundamentum. Habitus 3 Fundam.

Habitus & ſcientiæ diſtinguũtur ſecundum obiectum formale. & Scientię diſtinguuntur per diſtinctionem rerum, de quibus tractant, & circa quas verſantur, nõ tamẽ quæcunq; rerum diſtinctio diuerſas ſententias facit, ſed diſtinctio obiecti formalis. In obiecto enim & re qualibet, quæ ſub ſcientia continetur, duo ſunt conſideranda, ſicut in obiecto potẽtiarum: Vnum, id, quod talis ſcientia cognoſcit, & circa quod talis potentia operatur: vt albedo, quæ videtur ab oculo: planta, quæ conſideratur à Philoſopho. Alterum, Id, ratione cuius, illud prius ſub tali ſcientia cadit, ſeu à tali potentia percipitur: vt in viſu eſt color; Albedo enim videtur ab oculo, quia color eſt, & planta conſideratur à Philoſopho, quia corpus naturale eſt, prius dicitur obiectum materiale, poſterius autẽ formale obiectũ. Poteſtque eſſe, vt multa obiecta materialia contineantur ſub vnico formali; vt albedo, nigredo, rubedo, ſub colore, cuius ratione à viſu percipiuntur. Diſtinctio igitur Generica, ſeu Specifica Scientiarum, ab obiecti vnitate vel diuerſitate formali ſumenda eſt: vt enim non ponitur diuerſus viſus ab albedinem percipiẽdam, & alius ad nigredinem (quia quamuis ſint duo obiecta, ſunt tamen materialia, & conueniunt in vnica ratione formali coloris) ita in Scientijs fit: licet multa tractentur, tamen ſi ſub vnica formali ratione comprehendantur, erit vna Scientia Genere, vel Specie.

1. Cõcluſi. His igitur ſuppoſitis, ſit prima Concluſio, Logica abſolutè & ſimpliciter eſt dicenda vna ſcientia. Hæc probatur. Vna ſcientia eſt, quæ eſt vnius obiecti, ſed Logica vnicum

Probatur. habet obiectum, ergo eſt vna ſcientia. Maior eſt Ariſto. 1. Poſt. cap. 23. Minor eſt certa, & probatur inferius, eſſe ens rationis Logicum, ſeu ſciendi modum, quod idem eſt. Neque argumentum Nominalium prius factum quicquam probat. Quamuis enim multæ ſint res, quæ tractantur in Logica, tamen conueniunt ſub vnica ratione formali obiecti, ſcilicet quæ ad argumentationem ordinantur: ſicut in Philoſophia & qua uis alia Scientia.

2. Cõcluſi. Secunda Concluſio. Logica plures partes habet ſub ſe Specie differentes, quæ tamen ſub vnica ratione formali generica cõueniunt, ac propterea vnius eſt generis Logi

Probatur. ca ipſa. Hæc concluſio patet. Nam in libro De interpretatione eſt aliud partiale obiectum, aliud in libris Priorum, aliud in alijs: hæc tamen omnia ſub ratione modi ſciendi ſeu argumentationis comprehenduntur, quam Logicus primò conſiderat.

Tertia concluſio. In Logica ſunt plures habitus partiales ſecundum diuerſas partes præcipuas ipſius Logicæ, & hoc patet ſecundo argumento Nominalium: non tamen propterea ſequitur eſſe plures Logicas, ſeu plures partes Logicæ: Logica enim conſtat ex pluribus habitibus partialibus vnam Scientiam facientibus: quia eorum obiecta ſub vnica ratione generica formali conueniunt. Nec eſt ſimile de potentia. Nã Potentia à natura eſt: Habitus verò partim ab obiecto fit, partim à nobis. Ad aliud autem quo arguitur: Eſt vna Scientia, ergo vnus habitus: concedo conſequẽs in hoc ſenſu, quod eſt vnus totalis, conflatus tamen ex multis partialibus. Nec eſt hoc prӕter doctrinam Ariſtot. 5. Meta. cap. 6. docet, quæ ſunt plura in vno genere, poſſunt vnum eſſe in altero: vt plures milites in ratione ſubſtantiæ ſunt multi, in ratione quantitatis ſunt vnus numerus. 3. Cõcluſi.

Quarta Concluſio. Probabilis eſt ſententia Capreoli, qu. . ſit vnus ſimplex habitus, vt probant argumenta, & alia, quæ poſſunt adduci. Sed quia admodum Metaphyſica eſt, remittatur in proprium locum. 4. Cõcluſi.

QVAESTIO IIII.

Vtrum Logica ſit ſcientia ſpeculatiua, an Practica?

IN diſputatione præſenti primò nobis, quis ſenſus huius quæſtionis ſit, aperiendum eſt. Practica ſcientia idem eſt quod operatiua Speculatiua verò idem quod cognoſcitiua, ſeu contemplatiua. Dicitur autem Scientia Practica illa, cuius cognitio ordinatur ad opus; id eſt, quando per eam cognoſcimus, vt operemur; Speculatiua verò, per quam ſolùm cognoſcimus, nec talis cognitio ad opus eſt aliquod ordinata. Iuxta hoc quæritur de Logica, an ſit Practica vel Speculatiua? Quid ſcientia practica & ſpeculatiua?

Fuit ſententia quorundam Neotericorum, Logicam eſſe practicam huius: opinionis, eſt primum argumentum. Illa Scientia eſt Practica, cuius finis eſt operari; ſed finis Logicæ eſt operari, ergo eſt Practica. 1. Opin. 1. Argum.

Maior

Maior eſt nota. Minor probatur. Quia finis eius eſt ſyllogiſmos & diſcurſus facere, hoc autem eſt operari. Secundò. Scientia Practica eſt de obiecto operabili & factibili à nobis, At obiectum Dialecticæ, ſcilicet argumentatio, eſt à nobis factibile, ergo eſt Practica. Tertiò Scientia Practica cauſatur in dirigendis, & ordinandis aliquibus operationibus noſtris: vt ars pingendi ordinat tales operationes, quibus pingimus: ſimiliter reliquæ artes: ſed Logica verſatur in dirigendis intellectus operationibus, vt ait S. Thom. primo Peri her. & 1. Poſt. ergo eſt Practica.

2. Argum.

3. Argum.

Pro huius quæſtionis determinatione ſit primum fundamentum. Scientia Practica & ſpeculatiua in vno conueniunt, in alijs differunt. Conueniunt enim, quia, ſicut per Scientiam Speculatiuam res cognoſcimus, & de ipſis iudicamus; ita ſimiliter per Practicam. Vt enim Phyſicus per Phyſicam cognoſcit plantas; ita artifex per artem, & Scientiam practicam, cognoſcit res, quas operatur. Differunt autem primò, In fine: per Scientiam enim Speculatiuam rem cognoſcimus, non vt illam operemur: at per Practicam cognoſcimus, vt operemur. Hanc autem conuenientiam Practicę & Speculatiuę, ſimul & differentiam, non male explicuit Auer. 2. Meta. com. 3. per ſpeculatiuam inquit, ſcimus vt ſciamus: per Practicam [illegible] ſcientes, vt operemur. Eſt autem duplex finis, Intrinſecus, & Extrinſecus. Intrinſecus eſt, ad quem ſcientia ex ſua natura ordinatur, Extrinſecus, (qui finis ſcientis dicitur) eſt, quem ſibi proponit, qui eam ſcientiam habet, vel addiſcit: vt qui diſceret Philoſophiam animo lucrandi, vel qui diſceret artē ædificandi, vt ſciret ſolum. Hic autem Finis Extrinſecus non facit ſcientiam Practicam aut ſpeculatiuam; ſed intrinſecus. Secundò differunt in modo operandi. Practica enim procedit modo practico, ſeu operatiuo; ita enim cōſiderat rem, vt ſimul tradat modum operandi. Propterea 2. Meta. cap. 3. dixit Ariſt. Practicum non conſiderare cauſam ſecundum ſe, ſed in ordine ad opus. At Speculatiua ſolùm procedit via cognitionis, nec modum tradit operandi. Hinc ſequitur, cùm practicæ finis ſit operari, & modo operatiuo procedat; quòd neceſſariò tractet de re, quæ fit à nobis: non tamen propterea eſt Practica, licet hoc ſit neceſſarium: quia poteſt eſſe Speculatiua de re, quam efficimus: vt Geometria, quæ eſt de figuris. Sed differentia conſiſtit in Fine intrinſeco, vt vult Ariſt. 2. Meta. cap. 3. & in modo procedendi; ex quo fit, Scientiam Practicam & Speculatiuam non differre penes actum ſuum proprium immediatum; quia per vtramque primò intelligimus res: nec in obiecto, cùm poſſit eſſe Speculatiua de re à nobis facienda; ſed in fine & modo. Vnde in quauis Scientia Practica, primò reperitur Speculatio operum, quæ tractat & facit; deinde præcepta faciendorum eorum operum; quo ſcilicet modo fiant, quæ propriè cognitio eſt ipſa Practica. Sed hæc præterea duplex: vel in vniuerſali, vt, Temperatè agendum eſt, Emittendus eſt ſanguis in dolore laterali: Vel in Particulari, nunc, nunc, & hoc modo, quod eſt prudentis & experti Medici.

1. Fundam. Speculatiua & Practica ſcientia vt conueniant & diſtinguātur.

Finis ſcientiarum duplex.

Et 3. de anima, cap. 10.

Secundum fundamentum. Cùm Scientia practica ſit propter operationem: operatio autem duplex ſit, quædam, quæ dicitur Actio, quædam, quæ dicitur Effectio, erit duplex Scientia Practica, quædam Actiua, quædam Effectiua. Actio verò eſt operatio immanens, nec in aliquam materiā exteriorem tranſiens; vt triſtari, ſentire, amare. Effectio verò eſt operatio in materiā exteriorem tranſiens, vt ſcribere, pingere, ædificare. Scientia igitur Effectiua dicitur, cuius finis eſt rectè has exteriores operationes efficere: quales ſunt artes Mechanicæ. Vnde Ariſtoteles 6. Ethicorum capit. 3. Ars, ait, eſt habitus verus, cum ratione factiuus. Scientia autem actiua, quæ moralis dicitur, eſt, cuius finis ſunt immanentes operationes qualis eſt prudentia, quæ dicitur habitus verus cum ratione actiuus.

2. Fundam. Practica ſcientia vt & operatio, eſt duplex.

Vnde Ariſt. 6. Meta cap. 1. Omnis, inquit, ſcientia aut eſt Actiua, aut Factiua, aut Theorica, aut Speculatiua. Sumit autem hic ſcientiam largo modo, pro quocunque habitu intellectiuo. Inter has tres autem ſcientias conſtituit diſcrimen quoddam notandum, 11. Meta. cap. 6 & 6. Meta capit. 1. in ſpeculatiuis principium ineſt ipſis rebus, id eſt, nos ſumimus cognitionem ab ipſis rebus, & ſcientia noſtra Speculatiua conformatur ipſis rebus: vt tunc perfecta ſit, quando ipſis rebus adæquatur. Propterea obiectum in his

in his dicitur principium & menſura ſcientiæ. At in Practicis rerum cognitarum principium eſt in nobis; quia nos ſumus cauſa rei, & noſtra ſcientia eſt in rerum ipſarum menſura, vt talis ſit res, qualis ſcientia, à qua procedit. Intereſt tamen, quod principium Actiuæ eſt electio voluntatis, a prudentia regulata: vnde agibile & eligibile idem eſt. At principium in Factiuis, eſt ars, quæ in intellectu eſt. Ex quo ſequitur quoddam notatu dignum: videlicet illam ſcientiam, quæ non dirigit operationes immanentes, vt ab electione voluntatis procedunt, non eſſe Actiuam. Quæ eſt expreſſa ſententia Ariſtotelis loco citato, 6. Meta. & 6. Eth. cap. 10. Principium, inquit, actionis eſt electio. Sequitur etiam quòd intellectus, ſeu ſcientia Practica habet pro fine actionem, ſeu operationem aliquam extra ipſum intellectum: vt clariſſime colligitur ex Ariſtotele 3. de Anima, cap. 9. & doctè tradit Albertus Magnus, 3. de Anima, tractatu 4. cap. 4.

3. Fūdam. Sciētia proprie accepta & Ars, differunt in tribus.

Tertium fundamentum. Ex iſtis poteſt colligi triplex diſcrimen inter ſcientiam propriè dictam & artem. Primo, in Fine: Finis ſcientiæ eſt ſpeculatio & contemplatio ſui obiecti: Finis artis eſt aliquod opus, aut operatio extra ipſum intellectum.
1.
Secundò in obiecto: Ars enim eſt de rebus contingentibus, 6. Eth. capit. 4. ſcilicet non de rebus, quæ poſſunt eſſe, & non eſſe ſolùm, ſed de rebus, quæ cùm ſint, poſſunt aliter & aliter ſe habere: vt eſt ars ſcribendi; quia ſcribere poteſt aliter & aliter fieri. Prudentia eſt circa actus, qui cùm ſint, poſſunt aliter, ſcilicet bene, aut malè fieri. Eſt autem ars & prudentia, vt bene recteque fiant. At ſcientia eſt de rebus neceſſarijs, quæ
2.
3.
ſemper ſunt & eodem modo. Diſcrimen tertium eſt in modo procedendi: ars conſiderat rem qualiter fiat, & cauſas applicat ad opus: propterea componendo ſemper procedit; & ſpecies compoſitas formando. At ſcientia, qualiter res ſit, conſiderat, & ſemper minutiſſimas, & vltimas eius cauſas, & principia ſpeculatur.

1. Cōcluſio Logicā nō eſſe practicam ſcientiam, neq; artem.

His igitur ſuppoſitis, ſit prima concluſio. Abſolutè loquendo, Logica non eſt propriè Practica ſcientia, nec etiam ars. Probatur primò. Si eſſet Practica, vel eſſet
1. Argum.
Actiua, vel Effectiua, ſed neutra harum; ergo non eſt Practica. Maior eſt nota ex Ariſtotele loco citato. Minor probatur. Non Effectiua, quia eius operatio non tranſit in materiam externam. Non Actiua, quia non eſt circa actionem, quæ procedat ab electione voluntatis, cum eius actio ſit intellectu diſcurrere. Secundo. Scientia practica, aut Ars, habet pro fine aliquid extra intellectum: at ſyllogizare, & diſcurrere, eſt opus ipſius intellectus, ergo abſolutè non eſt ars. Tertio. Ars, & Scientia Practica propriè rei naturam non tractant; ſed qualiter fiat, tantum oſtendunt: At Logica naturam argumentationis & ſyllogiſmi aperit; nec qualiter fiant, per ſe ſolùm oſtendit: ergo non eſt propriè Practica. Ex quo patet, quòd Finis proximus & intrinſecus Logicæ, eſt modi procedendi cognitio: Finis ſequens; ſcientia rei, quæ ex cognitione modi procedit: Finis Remotus, per logicam ſyllogiſmos conſtituere.

2. Argum.

3. Argum.

Secunda Concluſio. Logica habet aliquid Artis & Practicæ, hoc ſcilicet, quod in aliquem finem extra ſeipſam ordinetur, ſcilicet in rei ſcientiam, & per eam operationes intellectus regulentur, ac propterea dicitur ars rationalis, ars artium. Quæ concluſio ſatis ex dictis eſt manifeſta.

2. Conclu. Logicā habet aliquid artis & practicæ.

Tertia Concluſio. Simpliciter eſt dicenda Speculatiua: vt patet rationibus ad primam cōcluſionem inductis. Probatur. Quia licet tradat præcepta argumentandi & definiendi, &c. tamen per ſe primò ſpeculatur, quid ſit Argumētatio, Definitio, Diuiſio, & cætera omnia. Deinde his perſpectis, præcipit vt fiant.

3. Concluſ. Logica eſſe ſcientiā ſpeculatiuam.

Ad primum argumentum reſpondetur, negando, Finem proximum eſſe, ſyllogiſmos facere; ſed id conſequi ex eorum cognitione; ſicut qui cognita natura trianguli poteſt triangulum facere. Ad 1. Argu.

Ad ſecundum, negatur conſequentia: eſt enim fallacia accidentis. Iſta enim conſequentia eſt bona. Si eſt Practica, ergo de obiecto factibili: & à negatione conſequentis; Si non eſt de obiecto factibili: ergo non eſt practica: non tamē valet ab affirmatione cōſequētis; Si eſt de obiecto operabili, ergo eſt Practica; niſi finis ſit operatio, vt diximus. Ad 2. Arg.

Ad tertium reſpondetur. Illud probare ſecundum quid eſſe Practicam: & ita vocari ſolere quandam artem; non tamen abſo- Ad 3. Argu.

abſolutè, quia deficiunt illa, quæ ſunt de ratione Artis & Scientiæ propriè Practicæ.

QVAESTIO V.

Quid ſit Subiectum Logicæ?

Subiectũ quatuor modis dicitur.

VOcabulum hoc: Subiectum, multipliciter apud Ariſt. vſurpatur. Vno enim modo ſignificat, Inferius alicuius ſuperioris: quo pacto in Anteprædicamentis dicit
1. Ariſt. quædam de ſubiecto dicuntur. Secun-
2. do, pro vna parte propoſitionis. quomodo dicitur: propoſitio conſtat ex ſubiecto &
3. prædicato. Tertiò, pro illo, cui inſunt accidentia: vt corpus eſt ſubiectum albedinis: hoc dicitur Subiectum Inhæſionis: propria verò ſubiecta Prædicationis. Quarto, Subie-
4. ctum, pro eo, quod à Scientia primò conſideratur: vt idem ſit, quod Obiectum. Vnde Ariſt. 1. Poſt. cap. 23. vna Scientia vnius generis Subiecti. & ſic in præſenti ſumitur; quod dicitur etiam Materia. Sed Materia

Materia quadruplex.

multipliciter etiã ſumitur. Primò, pro Subſtantia; in qua recipitur forma ſubſtantialis; quomodo dicitur: materia animæ eſt
1. corpus: & ſic ſumitur 1. Phyſic. Secundò, pro
2. Eo, ex quo aliquid fit: vt ferrum eſt materia
3. ferræ; quia ex eo fit: & ſic ſumitur 2. Phyſic. cap. 3. Tertiò, pro Eo, cui applicatur opus artis; vt, materia fabri eſt ferrum; quia opus ſuum in ferro facit. Quartò, pro illo, circa
4. quod Scientia verſatur. Quæ dicitur materia, circa quam, & ſic idem eſt cum Obiecto & Subiecto ſumpto vltimo modo: & ſecundum hoc eſt quæſtio de ſubiecto Logicæ; ſcilicet quid ſit id, de quo præcipuè ſit Logica?

Ad obiectum ſcientiæ 4. requiruntur:

Vt autem aliquid ſit Subiectum, ſeu Obiectum in aliqua ſcientia, quatuor ſunt neceſſaria: Duo ex parte obiecti: Duo ex parte ipſius ſcientiæ. Primum ex parte Subie-
1. cti, vt contineat omnia, quæ tractantur in Scientia adæquatè, vt nihil ſit ſub illa Scientia, quod non contineatur ab illo obiecto: nec illud Obiectum contineat quicquam,
2. quod non ſit ſub tali Scientia. Secundò, quòd det vnitatem & ſpeciem ſcientiæ, id eſt, ab eo ſit ſcientia vna ab aliis diſtincta, & per illud definiri poſſit. Tertiò, ex parte
3. ſcientiæ: vt nihil ſcientia conſideret, quod non ſit ſubiectum; vel ad ſubiectum pertinens Quartò, vt tradat cauſas ſui Subiecti, 1. 4.
Meta. cap. 6. & paſſiones, ſeu proprietates; 4. Meta cap. 1. & inferiora, partes, & ſpecies ipſius, 4. Meta. textu 3.

1. Opin. Scoti & Egidij.

Circa hanc quæſtionem fuit opinio Scoti, q. 2. Vniuerſalium, & Egidij Romani, Syllogiſmum eſſe Subiectum Logicæ. Ratio eſt. Logica enim docet rationes & diſcurſus intellectus: ſed inter omnes præcipuus eſt ſyllogiſmus, ergo hic eſt obiectum

2 Opin. Auicen. & Alber.

eius. Secunda opinio eſt Auic. Log. cap. 1. & Alg. Logi. cap. 2. quam ſequitur Albert. Magnus, lib. Prædicabilium, c. 4. Argumentationem eſſe obiectum. Huius ratio eſt. Logica tradit modum procedendi ex noto ad ignotum, ſed non ſolùm per ſyllogiſmum, ſed quamcunque Argumentationem hoc fit: ergo argumentatio eſt ſubiectum. Tertia

3. Opin. Ammon.

opinio eſt Ammonij; Eſſe non omnem Argumentationem, ſed potiſſimam omnium, videlicet Demonſtrationem, cuius cauſa omnia conſiderari videntur à Logica. Quar-

4. Opin.

ta opinio eſt Neotericorum quorundam; Orationem eſſe ſubiectum Logicæ: nec iſti ſumunt quamcunque orationem, ſed illam, quæ eſt ignoti manifeſtatiua, qualis eſt Definitio, Diuiſio, & Argumentatio. Huius ratio eſt. Logica tradit modum cognoſcendi, ſed hic non ſola eſt argumentatio, ſed Definitio, & Diuiſio, per quas explicantur naturæ, & partes rei: hæc per illas cognoſcuntur & ſciuntur, ergo aliquid, quod eſt his commune, erit ſubiectum. Iſta ſententia fuit antiqua, eorum ſcilicet, qui ſermonem faciebant Logicæ commune obiectum, quaſi idẽ eſſet Logica, quod ſermocinalis: quos impugnat Aui. & Alber. locis citatis. Quinta

5. Opinio S. Thom.

ſententia fuit S. Tho. 4. Met. lect. 4. qui aſſerit, Ens rationis eſſe ſubiectum Logicæ. Ratio huius eſt. Quia Ens rationis comprehendit ea, quæ ſunt in Logica, quæ tamen ſub oratione, Argumentatione, vel ſyllogiſmo non continentur; vt prædicatum, Subiectum, Genus, Species. Pro declaratione verò huius Entis rationis eſt aduer-

Quid ſit Ens rationis.

tendum, res dupliciter poſſe conſiderari. Vno modo ſecundum ſe, & ſuam naturam. Altero modo, ſecundum quod à

Res dupliciter conſiderantur. Naturales.

noſtro intellectu percipiuntur. Si in ſe conſiderentur, habent quaſdam proprietates naturales conſequentes: vt quòd homo ſit riſibilis, ſit coloratus, ſit quantus. Si

verò

verò conſiderentur, vt à nobis ſunt intellectæ, habent alias proprietates, ſcilicet, eſſe ſubiectum, eſſe prædicatum, eſſe genus, eſſe propoſitionem. Inter has autem & illas vnum intereſt, quòd illæ ſunt in ipſis rebus (albedo enim, calor & alia accidentia rebus inſunt) at hæ ſunt extrinſecæ. Vt enim columna eſt mihi dextra, non quia in ipſa ſit aliquid, à quo dicatur dextra, ſed ab extrinſeco; quia ego habeo illam ad dexteram meam: ita illę res dicuntur genera, ſubiectum, &c. non quòd in eis ſint iſtæ proprietates, ſed ab extrinſeco proueniunt; ex eo, quòd à nobis tali modo, vel tali cognoſcuntur. & propterea tales proprietates dicũtur Entia rationis, id eſt, Intellectus, quod ab intellectu cognoſcente rebus aduenıant. Dicuntur pariter Intentiones Secundæ: quia cùm prius ſit, rem eſſe in ſe, quàm à nobis intelligi, proprietates aduenientes rei ſecundum quod eſt in ſe, dicuntur Primæ Intentiones: poſteriores verò, Secundæ Intentiones. Ex quo patet; quod Ens rationis eſt proprietas extrinſeca adueniens rebus, vt ab intellectu percipiuntur. Hoc voluit Sanctus Thomas eſſe Subiectum Logicæ: cùm nihil ſit in Logica, quod non ſit talis proprietas rei. Sunt præterea iſtis correſpondentia in ipſis cognitionibus Entia alia rationis, illis correlatiua: rei, inquam, reſpectus, ad cognitionem: & contrà, reſpectus hic rationis cognitionis ad rem. Iſtæ itaque ſunt opiniones præcipuæ.

1. Fũdam. Logicę vocabulum quænam complectatur?

Pro huius determinatione ſit primum fundamentum. Logica, ſi vocabuli ſignificatio conſideretur, idem eſt quod Scientia ſermocinalis, ſeu rationalis: qua ratione Grammaticam, Rhetoricam, Dialecticam, ſub ſe complectitur, quia omnes in ſermone verſantur. Tamen cum diſcrimine: Grammatica enim ſolum ſermonem per ſe conſiderat; cùm nihil aliud intendat, quàm cõgruum ſermonem facere. At Rhetorica non ſolum ſermonem, ſed etiam rationem complectitur: cùm & dicere & probare doceat. Vnde qua parte ſermonem habet, cum Grammatica conuenit: licet in hoc ipſo differat; quòd hæc congruum, illa ornatum doceat ſermonem. Grammatica autem & à Rhetorica, & à Dialectica differt, quòd rationis non eſt contemplatiua, cùm nullum argumentandi genus per ſe Grammatica tradat, ſicut Rhetorica, & Dialectica. Inter has autem duas, vna eſt Conuenientia, ſed multiplex Differentia. Conueniunt enim in materia remota (ſumpta materia pro eo, cui opus artis applicatur) vt enim Logicus ſua applicat inſtrumenta rebus omnibus, & cuilibet rei: ita & Rhetoricus ſua applicat inſtrumenta rebus omnibus. Ob quam cauſam ab Ariſtotele Rhetorica contrapoſita Dialecticæ cenſetur, & vtranque autem communem vocat.

Logica & Rhetorica 3. modis. differt.

Differunt tamen inter ſe. Logicus enim cõſiderat res omnes, vt à nobis ſunt cognoſcibiles. Tradit enim Methodum rem quamcunque contemplandi, & ſpeculandi. At Rhetoricus verſatur circa res, vt à nobis 1. exprimuntur & manifeſtantur: Propterea Rhetoricus per ſe conſiderat ſermonem, quo exprimit rem, & vtitur probatione ad aliud, ſcilicet, vt alteri probet. At cum Logicus ſit primò ad ſe, per accidens verbo vtitur, cum conceptus & probationes alteri communicare contendit: tamen eius integra ratio abſque ſermone eſt, quod non fit in Rhetorica: ob idque Elocutio pars Rhetoricæ, non autem Logicæ, numeratur. Huius diſcriminis ratio eſt: quia Logicus eſt ad ſe, at Rhetoricus præcipuè ad alium: vt habet Ariſt. 1. Rhet. ad Themiſt. c. 2. in fine. Vſus ergo Rhetoricæ abſque ſermone conſtare non poterit; ſicut poteſt vſus Logicæ primus & potiſſimus. Secundò, differunt etiam in amplitudine materiæ formaliter. 2. Nam Rhetoricus in omni re conſiderat id, quod probabile eſt, id eſt, dat Methodum cognoſcendi & perſuadendi id, quod probabile in omnibus eſt. At Logicus, & id quod eſt probabile, & id quod eſt neceſſarium perſpicit, id eſt, dat viam inueſtigandi probabile & neceſſarium. Propter quod duplex eſt Logicæ pars. Topica, cuius eſt tradere Methodum circa probabile, vt docet Ariſt. 1. Topic. c. 1. & Analytica, cuius eſt modum neceſſarii peruestigandi aperire. Tertiò differunt etiam in hoc 3. probabili: Rhetorica enim conſiderat probabile ſingulare, vel cum aliqua circunſtantia ſingularitatis: perſuadet enim ſingulare, vel aliquid commune determinatum, ſecundum aliquod tempus vel locum, vel ordinem ad opus; quæ omnia ad ſingula-

re ſpectant. Propterea dicitur verſari circa quæſtiones definitas, vel circumſtantijs terminatas, vel hypotheſes. At Logica, probabile commune & vniuerſale cõſiderat, & ab omni cõditione ſingulari abſtrahit: atque ideo circa Quæſtiones, quas vocant infinitas, & theſes. Quartò, differunt in fi-
4. ne: Finis enim Logicę eſt, adhibere Methodum, per quam conſequamur Scientiam neceſſariorum, probabilium opinionem: at Rhetorici finis eſt, adhibere Methodum perſuadendi: ex quo ſequitur fides, quę eſt remiſſa quædam opinio, & quæ maximè
5. pendet ex affectione voluntatis. Quintò, differunt inſtrumentis: Rhetoricus enim vtitur Enthymemate & Exemplo, Logic⁹ Inductione & Syllogiſmo. Hoc autẽ ideò fit: cũ enim Rhetoricus omnib⁹ alijs probet & perſuadeat, nec omnes capaces ſint ad percipiendam vim ſyllogiſticam, aſſumit rationem omnibus facilẽ, ſcilicet Enthymema: cùm autẽ Enthymema ſit Syllogiſmus maiori ſuppreſſa, Dialectic⁹ autem ſit ad ſe, & ad intellectum, cui nõ poteſt maior ſupprimi, Syllogiſmo ad ſe vtitur, licet aliquãdo ad alium Enthymemate vtatur. Cùm igitur Logicus Argumentationem conſideret, & Enthymema ſit ſpecies quædam Argumentationis, meritò Rhetoricam, quæ ſpeculatur Enthymema, Ariſtot. particulam & germen Logicæ vocat, 1. Rhet. cap. 2.

Rhetorica cur Enthymemate & Exẽplo, Logica Syllogiſmo, & Inductione vtatur.

2. Fũdam. Secundum fundamentum. Aliud eſt de Obiecto loqui Dialecticæ ſecundùm ſe, & in vniuerſum Dialecticam conſiderando; Aliud de Dialectica duntaxat, quam nunc habemus ab Ariſtotele conſcriptam, & de eius Obiecto. Nam, vt mox dicemus, quædam apparent ad Dialecticam ſpectantia, de quibus non egit, (vt videtur) Ariſtoteles: nempe de Definitione & Diuiſione, de Syllogiſmis Hypotheticis, & alijs: aut ſi egit, eius certè libri non extant.

3. Fundam. Tertium fundamentum. Obiectum Scientię duplex eſt, vt diximus ſuperius, Materiale, & Formale. Materiale eſt illud, quod talis Scientia conſiderat: vt Phyſica tractat de plantis, de elementis, de animalibus. Aliud eſt formale: id, ratione cuius omnia illa à tali Scientia conſiderantur; vt Phyſicus omnia illa tractat, vt corpora mobilia ſunt, Ita fit in qualibet alia Scientia, arte, habitu, & potentia. Itẽ, Obiectũ aliud Totale eſt, aliud Partiale, aliud deniq; pcipuum.

Obiectum Scientię eſſe duplex, Materiale & Formale

His ſuppoſitis, ſit prima Concluſio. Sermo vel oratio non eſt Subiectum Logicę. 1. Conclu.
Patet. Illud eſt Subiectum Logicæ, quod Logica primò & per ſe conſiderat: ſed ſermo, vel oratio per accidens, & minùs principaliter ad Logicam ſpectat; vt diximus; ergo non eſt Subiectum. Maior eſt nota. quia cùm Subiectum ſit intrinſecum, & de ratione Scientiæ, non debet ab eo, quod per accidens eſt, cõſiderari. Præterea. Quia ſine ſermone ſeu externa oratione poteſt Logica conſtare: cùm illa ſit, quæ modum intelligendi per ſe manifeſtet. Præterea. Sermo, vel oratio, ſi dicat eam orationem, quæ ſit in voce, probatum eſt in præcedenti concluſione, id eſſe per accidens ad Logicum. Si verò ſumatur pro illa, quæ eſt in mente: non eſt Subiectum. Nam oratio comprehendit etiam eam, quæ non ſignificat verum, vel falſum: vt optatiuam, imperatiuam, & omnes alias, quæ ad Grammaticos & Rhetoricos ſpectant. Has autem Logicus non conſiderat, ſed Grammaticus, & Rhetoricus.

Probatur. 1. 2. 3.

Secunda Concluſio. Demonſtratio non eſt totius Logicæ Subiectum. Probatur ex prima ſubiecti conditione. Debet enim continere ſub ſe omnia illa, quę tractantur in ea Scientia. At verò non omnia, quæ in Dialectica tractantur, continentur ſub demonſtratione. Nõ enim Syllogiſmus probabilis, nec Sophiſticus, nec Enthymema, ſub Demonſtratione continentur. Eſt tamen partiale potiſſimum Subiectum Demonſtratio; & eatenus rectè opinabatur Ammonius, cum inter alia omnia primum locum teneat Demonſtratio. 2. Conclu.

Tertia Concluſio. Ens rationis vniuersè ſumptum, non eſt Formale ſubiectũ Logicæ. Patet. Quia Logicus non conſiderat Ens rationis, vt tale eſt, nec illius cauſas, nec principia, nec paſſiones. Hæc enim occultiſſima ſunt: nec omnia Entia rationis in tota ſua latitudine. Non enim priuationes, nec Entia rationis Rhetorica, qualia ſunt eſſe tropum, vel figuram, eſſe exordium vel perorationem, & nec Grãmatica Entia rationis conſiderat Dialecticus. 3. Conclu

Quarta Cõcluſio. Ens rationis Logicũ, id eſt, quod conſequitur ad operationem 4. Conclu.

intellectus, quatenus intellectus intelligit, eſt Formale ſubiectum Logicæ. Hoc autē vno communi nomine vocari poſſet Ens rationis Logicum, vel intellectuale, vel ratio inſtrumentalis intelligendi, vel intelligendi modus, ſeu ſciendi, quæ omnia in idem ferè incidere videntur. Probatur hæc Concluſio. Omnia enim, quæ in Logica conſiderantur, ſub illo continentur, & ad id ſpectant, vt modum ſciēdi & intelligendi teneamus: & hæc fuit ſententia S. Thomæ: nec ſumpſit in vniuerſum omne Ens rationis, ſed illud ſolum, quod rebus aduenit ex Intellectus operatione: non autem illud, quod voces conſequitur: quale eſt, eſſe nomen, aut verbum, aut participium, Hæc enim Grammatica ſunt. Propterea definiuimus ſuperius Ens rationis, eſſe proprietatem rebus aduenientem, quatenus ab intellectu percipiuntur.

5. Conclu. Quinta concluſio. Materiale Obiectum Logicæ ſunt res ipſæ cognitæ, aut cognitiones rerum. Probatur. Nam in iſtis & ex iſtis, illa pullulant Entia rationis, & iſtis cōueniunt, & in iſtis inhærent, vt tales ſunt. Nam iſtæ dicuntur, & ſunt Genera, & Species, &c. & ex iſtis fiunt Propoſitiones, Syllogiſmi, &c. voces verò (vt dictum eſt) per accidens & ſecundariò à Dialectico conſiderantur. Diximus res cognitas & cognitiones: quia res, ſunt remoti⁹ Obiectū: cognitiones verò intellectus propinquius, Et quia ſunt correlatiua ad inuicem. Nam ſi cognitio eſt, alicuius rei eſt cognitio: &, ſi res cognita eſt, per aliquam cognitionē eſt cognita. Habet enim inter ſe mutuum reſpectum rationis.

6. Conclu. Sexta concluſio. Argumentatio eſt Logicæ Subiectum, ſi Logicā accipiamus pro ea tātùm parte, quam Ariſtoteles in libris iſtis, qui ad nos peruenerunt, tractauit. Quod ſanè videntur ſpectaſſe; qui Argumentationem Subiectum Dialecticæ dixerunt, & eatenus verè affirmarunt. Perſpicuū enim eſt, non egiſſe de Definitione ac Diuiſione per ſe, vt per ſe faciūt ſcire eſſentiam & partes rei, ſed ſolùm quatenus Demonſtrationi, ſeu Argumentationi ſubſeruiunt. Quod ſanè rectè aduertit Albertus Magnus: &, vt ipſe circa initium Porphyrij refert, Auicenna, & Alpharabius, etē Caietanus in principio Categoriarū Ariſtotelis, & Egidius in principio, in proœmio, & alij. Id autem ſiue putauerit minoris eſſe momenti, quàm quod fuſius tractaretur, ac ſeorſum; ſiue, quia in argumentandi modos, (quos primus, vt ipſe ait li. 2. Elench. inuenit) incumbendum ſibi potiſſimùm exiſtimarit: ſiue, quia ſcripſerit quidem his de rebus ſeorſum, ſed eius libri perierint: certè quæ extant, illud duntaxar Subiectum argumentationis habent, & cò cuncta referuntur. Imo, ſi quis rectè perſpexerit, cū deſint Hypothetici Sylllogiſmi, iſtorum operum Ariſtotelis, ſola argumentatio categorica Subiectū videri poterit. Ex dictis conſtare poteſt rationū contrariarū ſi q̃ ſint, ſolutio: & quo pacto oēs opiniones aliqua ex parte veritatē attigerint, & quomodo omnia vero conſonent.

QVAESTIO VI.

De diuiſione Logicæ, eiuſq́; partibus.

Logica diuerſimode ab aliquibus diuiditur. Boetius enim Top. principio in tres diuidit partes. In eā ſcilicet quæ docet Definire, & in eam quæ docet Diuidere, & in eam quæ docet Argumentari. Quod ſi Argumentatio procedat ex propoſitionibus neceſſarijs, eſt Demonſtratio: ſi ex probabilibus, Topicus: ſi ex apparentibus, Sophiſticus. Et ſecundum hæc eſt pars Demōſtratiua, Topica, & Sophiſtica. Diuiſio Dialect. Philo. in Partem inueniendi, (quæ Topica dicitur) & in Partem reſoluēdi, ſimul & iudicandi (quæ Analytica dicitur) Logicam diſtinxit: & partem Sophiſticam poſuit cū Topica: quia Sophiſticus Syllogiſmus eſt obliquitas Topici. Cicero, 1. Topi. Logicam, in Iudicandi, & in Inueniēdi partem diuiſit. Poſſumus tamen aliter commodiùs Logicam diuidere ex ſancto Thoma, principio Peri her. celebri & recepta diuiſione Cùm enim ipſa dirigat operationes intellectus, diuidetur ipſarum diſtinctione operationum. Triplex aūt eſt intellect⁹ operatio: Prima, ſimplicium apprehenſio, qua res ipſas ſingulas per ſe intelligimus: Triplex intellectus operatio. Secunda, compoſitio ſeu diuiſio, quâ res intellectas vnā alteri copulamus: Tertia, ratiocinatio eſt, quâ ex noto ignotum diſcurrentes deducimus: quæ operationes ſimiles ſunt ſermoni Aliquando enim ſimplices voces proferimus: aliquādo propoſitio-

Triplex Logica. ſitiones componimus: tandem ex propoſitionibus ſyllogiſmos conflamus. Triplex igitur eſt Logicæ pars: prima, quæ dirigit
1. primam operationem intellectus, docens modum quamque rem per ſe intelligendi (& ad hanc reducitur pars, quæ tractat
2. de Definitione.) Secunda, quæ dirigit ſecundam operationem, quæ tractat de propoſitione (ſub qua aliquo modo continetur Diuiſio.) Tertia, quæ dirigit tertiam
3. (& hæc eſt de Syllogiſmis.) In ſingulis autem harum eſt Inuentio, & Iudicium. Nam & docemur inuenire Genera, & Differentias (ex quibus eſt Definitio) & de inuentis iudicare. Similiter in propoſitione, & Syllogiſmo. Vide Boetium Topicorum.

Atque hæc in vniuerſum de Dialectica dixiſſe ſit ſatis. Iam ad primam ipſius Dialecticæ partem, quæ de ſimplicibus diſſerit. Et in hac, ad Porphyrij priùs, de quinq; vniuerſalibus, tractationem accedamus.

IN LIBRVM PORPHYRII, DE QVINQVE VNIVERSALIBVS.

QVI in aliquem Authorem Commentaria ediderunt, quædam ſolent, quaſi procemij loco, ante illius enarrationem pertractare: De illius videlicet operis Authore, vita, moribus, doctrina, ac laudibus. De ipſius operis argumento, vtilitate, ac neceſſitate. De ſcribendi modo, & methodo, ordine, & partibus & ſimilibus alijs. Ex quibus, nos, more aliorum Interpretum, breuiter, quantum ſatis eſt ad noſtrum inſtitutum, nonnulla referemus.

De Authore, & huius operis argumento, ac vtilitate ſcribendi, methodo, ac modo, eiuſdem ordine, & partibus.

POrphyrius Phyloſophus hoc opus edidit, natione Phœnix: vixit tempore Aureliani & Diocletiani Imperatorum. Plotinum habuit inſignem Philoſophum Platonicum præceptorem. Diſcipulos verò inter alios Iamblichum egregium Philoſophum, & Chryſaorium Romanum virum patritium, in cuius gratiam, librum hunc conſcripſit, ea occaſione, (vt referũt) quod cùm Chryſaorius in Ariſtotelis Prædicamenta incidiſſet, & in quaſdam ibi Voces & Res ſibi ignotas impingeret, ad Porphyrium ſcripſit, vt ſibi in ea re aliquod auxilium ferret. Atque ita hunc ad eum libellum, quẽ inſcripſit Πορφυρίου εἰσαγωγή, id eſt, Porphyrij Introductio (ſubaudi, in Ariſtotelis Dialecticã) miſit. Et quãuis hic Author à Fide Chriſtiana defecerit, & eius factus fuerit hoſtis acerrimus, (aduerſus quem aliquot nunc extant ſanctorum Patrum ſcripta pro Chriſtiana Religione: vt diui Hierony. diui Auguſt. & aliorum) tamen hoc illius opus, quod Ariſt. doctrinæ conſentaneum, & bona ex parte ex Ariſt. ſit decerptum, & ad illius Prædicamenta, imò & vniuerſam Dialecticã multùm conducat, nihil verò aduerſùs Fidem contineat: meritò & ab Eccleſia permiſſum, & in publicis vbique ſcholis interpretandum ante Ariſtotelis Dialecticam ſuſceptũ eſt. Porphyrius à fide defecit.

Agit enim de quinque vniuerſalibus, Genere, Specie, Differentia, Proprio, & Accidente: (quæ de rebus omnibus prædicantur, aut prædicari poſſunt) cùm eſſentiam rerum intrinſecam, tũ extrinſeca propria & accidẽtia rerum continentibus. Ex quibus etiam omnes conſtant de vnaquaque re quæſtiones; imo & Definitiones, & Diuiſiones: & ex iſtis quoque conſtant, quæ in Prædicamentis collocantur; vt ipſemet poſteà Porphyrius ſui operis vtilitates cõnumerans referet, & nos poſteà explicabimus diligentiùs.

Scribendi modus ac Methodus fuit facilis, introductorio ſcilicet more, Definiẽdo, Diuidendo, & exemplis ſingula illuſtrando, vt ad introductionem tyronis accommodam & aptam expediebat.

Ordo hic fuit; vt prius de ſingulis iſtis

Vniuerſalibus, & quidem à prioribus ad poſteriora, naturæ ordine progreſſus fuerit: deinde ſingula inter ſe contulerit. Vnde in partes tres hic liber ſecatur: in præfatiunculam, ſeu exordiolum, & ipſorum per ſe quinque Vniuerſalium Tractationem; totidem capitibus; & ipſorum Vniuerſalium inter ſe Comparationem, Vltimo capite in varias ad inuicem comparationes ſubdiuiſo.

Huius libri ſunt tres partes.

DE INSCRIPTIONE LIBRI.

Porphyrij Phœnicis Introductio.

Cur inſcribatur hic liber Introductio.

QVæri poteſt, cur ſic inſcripſerit (Introductio) tam latè patenti vocabulo, nec addiderit cuius rei ſit introductio: Reſponderi poteſt, vel per Antonomaſiam ſic inſcriptum fuiſſe ob iſtius libelli excellentiam: vt dicunt Ammonius, & nõnulli eius libri Interpretes: vel quia ad vniuerſam Dialecticam, atque adeo ad vniuerſam Philoſophiam primum aditũ patefaciat: vel quia certe ad Chryſaorium ſcripſerat, & ſubintelligendum erat, ad id, quod ille petierat, eſſe introductionem; videlicet ad Prædicamenta, & Ariſtotelis Logicam intelligenda.

Variè inſcribitur.

Inſcribitur autem à complurimis præſertim neotericis: De quinq; Prædicabilibus, ab alijs: de quinq; Vniuerſalib⁹, quod in idẽ fere recidit. nã illa Vniuerſalia ſunt, quę prædicantur & dicuntur de pluribus, & ideo ſunt Prædicabilia, quia ſunt Vniuerſalia: de qua tamen re poſtea agemus.

Alij verò, qui putant Dialecticam non de rebus, ſed de vocibus agere, Titulum faciunt iuxta eorum ſententiam: De quinque vocibus. Sed in hoc etiam Titulo ſubaudiendum erit aliquid: nempè: de quinque vocibus, ſcilicet vniuerſalibus, ſeu prędicabilibus. An verò de Rebus, ſeu de Vocibus, vel Intentionibus, Dialectica differat, ſuprà oſtendimus; & diligentius paulò pòſt de ea re diſſeremus. Omnes autem in hoc Titulo abſolutè conueniunt, ſcilicet de quinque vniuerſalibus; ſeu de quinque Prædicabilibus, nihil aliud addendo: licet vnus putet has eſſe Res, alius eſſe tantùm Voces.

Cùm ſit neceſſarium, Chryſaori, & ad eam, quæ eſt apud Ariſtotelem, Prædicamentorum doctrinam,

Neceſſariũ duplex.

Diximus ſuperiùs (cũ quæſiuimus, An Logica ſit neceſſaria) quot modis vox, Neceſſarium, acciperetur: quod hic breuiter repetemus. Duobus etenim modis Neceſſarium dicitur, (vt ait Ariſtot. li. 5. Met. c. 5.) Vno modo Abſolutè neceſſariũ; quod ſcilicet non poteſt vllo modo aliter ſe habere: Altero modo, Ex Suppoſitione neceſſarium; quod, poſito aliquo alio, ad id neceſſario conſequitur; quamuis in ſe res ſit contingens: vt ſi ignis eſt, neceſſariò calor erit: at calor ipſe, & calorẽ eſſe, contingens eſt. Eſt autem rurſus hoc ex Suppoſitione neceſſarium multiplex, pro ſuppoſitionũ diuerſitate, ex quibus neceſſariò ſequitur: videlicet Neceſſariũ, ex ſuppoſitione cauſæ alicuius, Efficientis, Formalis, Materialis, vel Finalis, vel etiam alterius rei cuiuſque ſuppoſitione, ex quo aliud neceſſariò conſequitur. Sed nos, alijs omiſſis, de Neceſſario ex Suppoſitione finis, quod ad preſentem difficultatem attinet, dicamus. Neceſſarium ergo ex fine, ſeu ad finem, eſt duplex. Alterum, ſine quo is finis obtineri nõ poteſt: quod dicitur ſimpliciter neceſſarium, vel neceſſarium ad eſſe rei; vt cib⁹ neceſſarius eſt ſimpliciter ad vitam ſuſtinendã. Alterum, ſine quo non poteſt commodè acquiri eiuſmodi finis, quãuis ſimpliciter poſſit. Et hoc dici ſolet à Philoſophis, Neceſſarium ad bene eſſe, vel vtile, vt equus ad iter agendum: Nam ſine illo iter poſſet peragi, licet non ita commodè: at q; ita illud alterum vocari ſolet, Neceſſarium ad eſſe rei. Hoc, ad bene eſſe. Illud ſimpliciter neceſſarium, vt res ſit: Hoc, ſecundùm quid neceſſarium, vt ſcilicet res bene ſit; vel bene fiat.

Neceſſariũ ex fine duplex.

Deinde aduertendum eſt, poſſe nos quærere; Vel de hac quinque Vniuerſalium cognitione, an ſit neceſſaria: Vel de ipſa Porphyrij tractatione. Igitur tam tractationẽ Porphyrij, quàm ipſam per ſe notitiam Vniuerſalium, certum eſt, non eſſe abſolutè neceſſariam hominib⁹: ſed ex ſuppoſitione duntaxat finis: ſi velint videlicet Dialecticam, præſertim Ariſtotelis, addiſcere, & alias diſciplinas. Sed ſi de neceſſitate ad finem loquamur, diſtinguendum erit. Ipſa quidem per ſe cognitio Vniuerſaliũ eſt neceſſaria ad eũ finem ſimpliciter. Nam tũ in Prędicamẽtis Ariſtoteles ipſorũ frequẽter memi-

Cognitio quinq; vocum quo.

modo ſimpliciter dicatur neceſſaria?

meminit Generis, Speciei, Differentiæ, Propriorum & Accidentium; tum in Topicis & alijs eius Dialecticæ libris: atque ideo neceſſarium erit omninò, vel tunc ſimul addiſci, vel anteà. Si verò de Porphyrij tractatione loquamur; neceſſaria quidem nō eſt ſimpliciter: cùm conſtet alium quemuis Authorem de eiſdem Vniuerſalibus diſſerentem nos poſſe ſuſcipere. Eſt tamen vtilis valdè, etiam neceſſaria ſecundo modo ad bene eſſe, quòd magna dexteritate & breuitate de eiſdem egerit. Sed nec etiā ipſa per ſe cognitio Vniuerſaliū eſt ſimpliciter neceſſaria, vt addiſcantur ante ipſa Prædicamenta; quandoquidem in ipſis Prædicamētis & alijs libris, cùm occurrerent, addiſci poſſent. Eſt tamen valdè commodum, vt prius addiſcantur, ne poſtea in decurſu lectionis Ariſtotelicæ ſtudioſi retardentur. Atque ita neceſſariò etiam antea addiſcentur ad bene eſſe, vt melius ſcilicet & facilius addiſcant.

——*noſſe, quid ſit Genus, quid Differentia, quid Species, quid Proprium, & quid Accidens.*

Seruauit Porphyrius naturæ ordinē in horū enumeratione & tractatione, à prioribus, ſcilicet, ſecundùm naturam, ad poſteriora profectus. Nam priùs abſolutè de ipſis in ſe Vniuerſalibus egit: deinde illis conſtitutis, ea inter ſe comparauit. Priùs enim oportet rem eſſe, deinde ad aliū comparari & referri. Res enim primò eſt in ſe, deinde refertur ad aliud. De ipſis verò ſingulis, ſimiliter naturæ ordinem, vt priùs Intrinſeca, quæ ad eſſentiam rei attinent, referret, nempè Genus, Differentiam, & Speciem. Deinde Extrinſeca, quæ extra eſſentiam ſunt rei, Proprium & accidens. Inter Intrinſeca rurſus, prius partes Eſſentiæ, ex quibus eſſentia tota conſtituitur, retulit. Nā ex partibus haud dubiè totū conſurgit: & priùs oportet partes adſint, quā totū fiat, quod ſine partibus eſſe nō poteſt. Et in partibus; eam, quæ in Potentia prior eſt, collocauit, ſcilicet Genus, deinde, quæ illi tanquā Actus & perfectio aduenit, Differentiā; ex quibus ambabus tota Speciei eſſentia cōſurgit, atq; componitur: quam tertio propoſuit loco. Inter extrinſeca quoque primum locum Proprij, [illegible] quæ ex ipſa promanent eſſentia, obtinet. Deinde vltimò, quæ extrinſecus ex alijs cauſis contingunt Accidentia. Tantillum autem in ipſa tractatione Naturæ ordinem, quē hic propoſuit, doctrinæ ordine permutauit, vt de Specie proximè poſt Genus, ante Differentiam, quòd illi eſſet correlatiuum, diſputauerit.

Ac præterea idem naturæ ordo ex alia quoq; cauſa conſpicitur: proportione ad rerum naturalium generationem, & eius generationis ordinem, à prima origine vſque ad earum perfectionem. Nam in generatione rei cuiuſque naturalis; primum eſt materia in potentia ad formam; deinde in eam ipſa forma inducitur: poſtea ex materia & forma fit totum compoſitū: ex compoſito rurſus, ipſius totius eſſentiæ proprietates emergūt: vltimò tandem accidentium ornatus omni rei ſuperadditur. Atque ita res naturalis vndequaq; tota interiùs, exteriusq; perficitur. Igitur proportione quadam genus ſe habet vt materia, Differentia vt forma, Species vt totū compoſitum, Propria proprijs, & Accidentia accidentibus reſpondent. Atq; is ordo eſt, quem naturæ dicimus, quod a prioribus ad poſteriora Natura progrediamur.

——*Et ad Definitionum aſſignationem, & omnino ad ea, quæ in Diuiſione & Demonſtratione ſunt, vtili iſtarum rerum ſpeculatione, compendioſam tibi traditionem faciens,*

Vtilis quidem iſtorum Vniuerſalium cognitio eſt, ad definitiones conficiendas. Fiūt enim definitiones ex Genere & Differentia, & deſcriptiones fiunt ex Genere & Proprio, vel Genere & Accidentium collectione. Ad Diuiſiones quoque vtilis eſt: nam diuiſiones quoque fiunt, Generis in Differentias, vel Generis in Species, & aliquando etiam per propria, loco Differentiarum: & fiunt quoq; Subiecti in Accidentia, & Accidentis in Subiecta, aut Accidentis in Accidentia. Vtilis etiam ad Demonſtrationes: nam Demonſtrationis potiſſimæ medium eſt Definitio ex Genere & Differentia conſtans, & propria aliqua paſſio demonſtratur de Specie, in ipſa Demonſtratione. Accidentia demū cognoſcenda erūt, vt a demonſtratione remoueantur, & quia conferunt plurimum ad rei naturam perfectius cognoſcendam.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUEL

Quæſtio. Sed cur ad hæc vtilem dixit Porphyrius horum cognitionem, non etiam neceſſariam, cũ non ſit minus neceſſaria ad hæc; quàm ad ipſa Prædicamenta, facilè reſpon-

Reſponſio. deri poteſt: vel quia antea vſus fuerat vocabulo neceſſitatis, noluiſſe idem iterum repetere, ne faſtidiũ generaret, ſed in aliud affine vocabulum, vt ſolent ſcriptores; mutare voluiſſe: vel quia vtile interdum pro neceſſario accipitur. Dicitur enim vtile duobus modis; vno modo pro eo, quod alteri conducit, ſed non eſt ei omnino neceſſarium ad eſſe rei: altero modo, pro eo, quod expetitur propter alterum, (de quo loquitur Ariſt. 3. Eth. c. 2.) ſiue autem illud omninò neceſſarium ſit; ſicut animali cibus; ſiue non ſit neceſſarium; ſicut homini veſtis. Aliqui verò diſtinguunt: Aliud (inquiunt) eſt dicere vtilem ad Definitiones faciendas, & Diuiſiones ac Demonſtrationes: & ad hoc eſt vtilis tãtum, cùm ſine horum Vniuerſalium cognitione, nonnulli, vt Geometræ, & Arithmetici definiant, diuidant, & demonſtrent. Aliud eſt artem & præcepta Definiendi, Diuidendi, & Demonſtrandi, cognoſcenda. Nam ad hoc non ſolùm vtilis eſt, ſed neceſſaria horum Vniuerſalium cognitio. Id quoque obſeruandum erit, Porphyrium non de ſua tractatione loqui, ſed de ipſorum Vniuerſalium per ſe cognitione.

—— tentabo breuiter, velut introductionis modo, ea, quæ ab antiquis dicta ſunt, aggredi: ab altioribus quidem Quæſtionibus abſtinens, ſimpliciores verò mediocriter coniectans.

Hic Porphyrius tractationis ſuę modũ indicat, & eius aperit inſtitutũ, proponitque ſe ſub breuitate, &, vt Introductionis ratio exigit, quæ ab alijs Philoſophis dicta ſunt; Præſertim Peripateticis; allaturum, obſcuriores verò & difficiliores quæſtiones, vtpote ad Naturalem vel Metaphyſicum potius ſpectantes, prætermiſſurum: & ea ſe ſolùm dicturum, quæ faciliora & quę ad rem potius ſpectare videantur, & legentium captum non ſuperent, magiſque ſint accommodata.

*Mox de Generibus & Speciebus, illud quidem, Siue ſubſiſtant, Siue in ſolis nudis intellectibus poſita ſint: &, Siue ſubſiſtentia *corporalia ſint, ſiue incorporalia: &, Vtrùm ſeparata à ſenſibilibus, an in ſenſibilibus poſita & circa hæc conſiſtentia, dicere recuſabo. Altiſſimum enim eſt huiuſmodi negocium, & maioris egens inquiſitionis. Illud verò, quemadmodum de his, an de propoſitis magis probabiliter antiqui tractauerunt, & horum maximè peripatetici, tibi nunc tentabo monſtrare.*

* corpora. σώματα.

Aliquot ex illis difficilioribus Quæſtionibus, quæ de Vniuerſalibus fieri poterãt, Quæſtiões.
quas ſe prætermiſſurum pollicebatur, reijcit. Prima quæſtio eſt: An Genera & Spe- 1.
cies exiſtant in rerum natura: an verò ſint contra, aliquod figmentum mente & intellectu ſolum conceptũ: vt cùm dicimus: animal vel homo, ſit ne aliqua res, ille homo, communis, & aliud animal commune; an ſolùm generalis ſit quædam ſola cognitio cum mente noſtra, hominis, inquã, in communi, & animalis in communi.
Secunda quęſtio eſt. Eſto ſint in rerum natu- 2.
ra illæ res communes, quas Genera & Species vocamus: An ſint corporea, an corporis expertia & incorporea? Tertia quęſtio.
An exiſtant iſtæ Genera & Species in ip- 3.
ſiſmet ſingularibus rebus Indiuiduis, quas ſenſu percipimus; an vero ab iſtis reb⁹ Indiuiduis ſint ſeparata? Has quæſtiones, quoniam ad Metaphyſicum potius ſpectant, prætermittit Porphyrius; pollicetur aũt ſe de ijs tantùm tractaturum, quæ vtiliores & Dialecticis magis accommodata videbantur: quæ ab alijs Peripateticis, qui ſequuti ſunt Ariſtotelem, tractatæ fuerunt. Sed tamen quia mens noſtra non ita his auditis conquieſcit, & ob rationes quas iam referemus, de iſtis nonnulla, quãtum ſatis eſt Dialectico, magna facilitate, ac pariter breuitate referamus.

QVAESTIONES

In proœmium Porphyrij.

ERit tripartita diſputatio. Primò diſſeremus de Vniuerſali in communi: Deinde, de Primis ac Secundis Intentionibus, quibus ipſa cõſtant Vniuerſalia, & alia ad Logicam ſpectantia: Tertiò de huius libri Subiecto: Poſtremò Vniuerſalium facta diuiſione, aggrediemur ſingu-

lorum

lorum in particulari tractationem, hoc ordine, qui ſequitur.

De Vniuerſalibus.

Primò, Quid ſit Vniuerſale?

Secundò, Vtrùm Vniuerſalia ſint res, an ſolæ voces, vel conceptus?

Tertiò, Vtrùm Vniuerſalia ſint in reb⁹ diſtincta ante operationem Intellectus?

Quartò, Quomodo reſpondendum ſit Quæſtionibus de Vniuerſalibus a Porphyrio factis?

De primis ac Secundis Intentionibus.

Primò, Quid ſit Prima & Secunda Intentio?

Secundò, Quomodo fiat intentio Vniuerſalis, & aliæ Secundæ Intentiones, an ſcilicet per Notitiam abſolutam, per primam tantum abſtractionem, an per Notitiam comparatiuam?

De Subiecto huius libri.

Primò, An Vniuerſale ſit huius libri Subiectum?

Secundò, An ſit Genus ad illa Prædicabilia, Genus, Speciem, Differentiam, &c.

Tertiò, De numero Prædicabilium, eorumque diuiſione; an ſint tantum quinque Vniuerſalia, ſeu (quod in idē recidit) quinque tantùm Prædicabilia: Sed iam de ſingulis, eo ordine, quo propoſita ſunt, diſſeramus.

QVAESTIO I.

Quid & quotuplex ſit Vniuerſale?

QVamuis Porphyrius ab iſtis de Generibus & Speciebus Quæſtionibus abſtinuerit, id tamē nobis vitio dari non debet, quòd de eis diſputationē aliquam habeamus: præſertim qui non ad Ariſtot. ſolùm Prædicamenta, ſed ad totam Logicam & Phyſicam auditores inſtituere ſtudemus, quorum vtilitati & in literis progreſſui nullatenus ſi[illegible] ſi Quæſtiones has, q̃ omni doct[illegible] maximè ſunt neceſſariæ, in Metaph[illegible]iam vſque differremus, cùm nulla cō[illegible]dior offeratur occaſio eas elucidādi, quā hęc pręſens; id quod multi inſignes Doctores, inter quos Albert. Magnus, & Boetius ſunt, diligenter præſtiterunt. Nec tamen omnia, quæ in Metaphyſica iure dici poſſunt, ſed ea duntaxat, quæ negotio noſtro vtiliora fuerint, tāta claritate & breuitate, quā ta fieri poſſit, proponemus.

Primò ergo naturæ & doctrinæ ordine (ne in ambiguo verſetur diſputatio) nobis explicandū eſt, quid Vniuerſale ſit, & quotuplex? Vniuerſale igitur nomē eſt multiplex. Vno enim modo ſumitur cōplexè, altero incomplexe. Vniuerſale cōplexum eſt propoſitio, cuius veritas ex ſingularium multorum per ſe veritate depēdet, vt ſi dicatur: omnis homo currit, ſiue ſit circa res contingētes, ſiue circa res neceſſarias: quomodo vtitur hoc nomine Ariſtot. 1. Poſt. ca. 7. 1. Meta. cap. 1. Vniuerſale, inquit, eſt principium ſcientiæ. Vniuerſale incomplexum eſt aliquid vnum ſimplex ad plura ordinem habens, quod multiplex eſſe poteſt per ordinem multiplicem, quem vnum ad plura poteſt habere. Primò enim poteſt habere ordinē cauſæ ſiue efficientis, ſiue finalis: quando vna cauſa exiſtens plures & varios habet effectus: quo pacto cœli dicūtur cauſæ vniuerſales horum inferiorum efficientes: quia hæ omnes res naturales, cælorū virtute producuntur. Deus etiam eſt omnium cauſa vniuerſalis efficiens; & finalis, quia omnia ab ipſo, vt ab efficiēte, & ad ipſum, vt ad finem ſupremum & optimum, referuntur; & hoc Vniuerſale communiter dici ſolet in cauſando. Secūdò, dicitur Vniuerſale, id quod multorum eſt ſimilitudo: vt imago eſt in mente artificis vniuerſale, quia multorum artificiatorū exteriorū eſt ſimilitudo & exemplar. quod etiam vniuerſale in repræſentando dici ſolet. Tertiò, poteſt aliquid vnum exiſtens intelligi multorū eſſe ſubſtātiam: quo pacto Auerroes falsò putabat vnum eſſe intellectum aſſiſtentē hominib⁹: ſeu potiùs Plato, vnicam eſſe Ideam hominibus, quę vna exiſtens omnibus per ſe dabat hominibus eſſe, & hoc vocant cōmuniter Vniuerſale in eſſendo. Quartò, eſt Vniuerſale in ſignificando: quo pacto vna vox vniuoca, ſeu cognitio vna, multa ſignificat, qualis eſt aliqua communis. Tandem quintò, eſt Vniuerſale in prædicando, ſcilicet id, quod de multis diuiſim verè affirmatur: vt homo,

Vniuerſale complexũ quid ſit?

Vniuerſale incõplexum quid ſit, & quotuplex?

Vniuerſale quintuplex.

1. In cauſando.

2. In repręſentando.

3. In eſsēdo.

4. In Significando.

5. In prędicando.

mo, qui de Petro & Paulo per ſe prædicatur. De his ergo tribus vltimis eſt inter Philoſophos diſputatio, & cõtrouerſia: An id, quod de multis vniuocè prædicatur, ſit ſola Vox, vel conceptus, an ſit aliqua natura communis per vocem & conceptum immediatè ſignificata: quod ſi natura per vocem & conceptum ſignificata, An talis natura ſit per ſe, ſeparata; an in ipſis rebus habeat eſſe, de quibus prædicatur?

Hoc autem Vniuerſale Ariſtot. 1. Perihermenias, cap. 5. ſic definit: Vniuerſale eſt id, quod de pluribus prædicari aptum eſt.

Definitio Vniuerſalis quę ad vniuerſale requiratur. 1.

In qua definitione multæ conditiones Vniuerſalis tacitè aſſignãtur. Primùm enim debet eſſe aliquid vnum, in hoc, quòd dicitur (Id quod) vnum, inquam, & Nomine & Ratione. Sic enim Ariſto. docet libr. Poſt. c. 8. & c. 20. vbi ait, Vniuerſale eſſe vnum quid, non ſolùm Nomine, ſed etiam Ratione: hac ergo particula excluduntur, primò, Complexa, Quoniam, vt talia, non ſunt vnum nomine. Excluduntur etiã Aequiuoca, quia non ſunt vnũm Ratione. Analoga vero, quia ſunt vnum quidem nomine, & conceptu formali, & ita quodam modo vnum ratione, ſed inæqualiter participata, qualia ſunt, vnum, ens, bonum, ac ſimilia: ideo ab Ariſtotele quibuſdam locis Vniuerſalia, iſta, ſcilicet, vnum, ens, bonum; vocantur: vt 3. Meta. c. 3 & 4. cùm ait, Ens & Vnum eſſe maximè Vniuerſalia, & lib. 4. cap. 2 tot ait eſſe ſpecies Vnius, quot ſunt ſpecies Entis: quibuſdam verò alijs locis, id negare videtur, vt 4. Meta. ca. 2. cùm ait, Ens & Vnũ non eſſe Vniuerſalia, & eadem in omnibus, & 1. Ethicor. ca. 6. ait: Bonum æque ac Ens, non eſſe quicquam Vniuerſale ac vnum: quia in omnibus Prędicamentis reperiantur. Sunt enim Vniuerſalia Analoga & Tranſcendentia, non Vniuerſalia vniuoca, quę ſint vere Genera aut Species. Oportet ergo propriè Vniuerſale, ſit vnum ſcilicet incomplexum & vniuocum. Quod indicauit Ariſtoteles, cùm in eius definitione poſuit particulam illã,

2. Prędicari de multis.

(Id quod). Deinde in ſecunda particula cũ dicit, (prædicatur) intellige, affirmatur de pluribus ſcilicet diuiſim; ita vt illa multitudinem habeant in illo nomine: quo pacto hic, Deus, non eſt terminus vniuerſalis: quia licet tribus perſonis cõueniat, non tamen ſecundum illum recipiunt multitudinem, cùm non ſint plures Dij. Præterea intellige, In prædicatione propria & directa, qua ſuperius de inferiori, vel Accidẽs de ſubiecto prædicatur.

3. Directè prædicari.

NOTA.

Notandum etiam eſt, Ariſtotelẽ non definiuiſſe Vniuerſale per Actum prædicandi, ſed per Aptitudinem. Quia non eſt neceſſe, vt Actu prædicetur, vt ſit Vniuerſale, ſed ſit Aptum de pluribus prædicari. Vniuerſale ergo debet eſſe incomplexum, vniuocum, prædicatum directum de pluribus in illo diuiſim multitudinem habentibus.

Alteram definitionem Vniuerſalis attulit Ariſt. li. 7 Meta. ca. 3. quæ eſt eiuſmodi. Vniuerſale eſt, quod aptum eſt, vt in pluribus inſit: quæ quidem ab altera in eo differt, quod hæc per cauſam, illa traditur per effectum. Cauſa enim, cur aliquid verè poſſit de multis affirmari, ideò eſt, quia illud re ipſa eſt in multis: alioquin nõ poſſet vere de illis affirmari, ſi in eis non eſſet. nam quia Petrus eſt homo, & in eo eſt natura humana; ideo vere homo de Petro affirmatur: & quia albedo eſt in ſubiecto, & ita re ipſa eſt album; ideò de illo album dicitur. Ab eo etenim quòd res eſt, vel non eſt; oratio dicitur vera vel falſa; vt rectè ait idem Ariſt. Cùm autem hæc definitio ab altera definitione ſolo verbo (inſit) differat, intelligendum eſt verbum (inſit) idem eſſe, quod verè rei ipſi conueniat: ſiue intrinſecè & ſecundum eſſentiam conueniat; vt eſſe hominem, vel rationale: ſiue extrinſecè & extra eſſentiam; vt Propria & Accidentia rebus ipſis conueniunt. Atque ita cum illo effectu prædicationis primæ definitionis reciprocabitur. Nam cum ſic inſit pluribus, de pluribus vtiq; verè prædicabitur: & contrà: ſi verè de pluribus prædicabitur, verè pluribus inerit. De hoc aũt Vniuerſali, an ſit res aliqua à parte rei exiſtens, an ſolæ ſint voces vel conceptus, vel quid aliud: iam videndum eſt.

QVAESTIO II.

Vtrùm Vniuerſalia ſint Res, an ſolæ ſint Voces vel conceptus?

Titulus ipſe quæſtionis, ex dictis ſatis eſt perſpicuus, vt nulla alia indigeat explicatione. De iſto namque Vniuer

ſali

ſali in prædicãdo, quod iam definiuimus, quęritur: nũ ſit in rebus, an in ſola tantùm Mente & cogitatione? Et quidem initio, hoc primò notandum eſt, Negari nõ poſſe eſſe aliquas voces communes & vniuerſales, & eſſe conceptus quoque formales mentis communes & vniuerſales. Sed quęſtio in hoc verſatur: An etiam in rebus ipſis ſint Vniuerſalia, an verò tantùm ſint voces, vel conceptus?

Fuerunt igitur in hac re tres Philoſophorum opiniones: duæ extremæ, & vna quaſi media.

1. Opinio Nominalium.

Vna fuit ſententia Nominalium, quam tradit Ockam ſuæ Logicæ, cap. 14. & aliorum qui illum ſequuti ſunt. Vniuerſale in prædicando eſſe idem, cum vniuerſali in ſignificando, ita vt non ſit aliqua Natura communis, quæ de multis prædicetur: ſed ſolùm eſſe Vocem communem ſignificantem plura, quæ aliquam inter ſe habent ſimilitudinem. Sic etiam Buridanus in principio Prædicabilium, inquit: Vniuerſale eſt terminus cõmunis, cui ex modo ſuæ ſignificationis non repugnat prædicari de multis vniuocè & diuiſim: & alij plerique iſtius ſunt ſententiæ, qui ideò Nominales vocantur, quòd tum hæc, tum alia multa tribuant nominibus.

Nominales qui.

Probatur opinio 1.

Hæc opinio probatur 1. Ariſt. 1. de Anima c. 1. inquit: Vniuerſale nihil eſt, aut poſterius eſt: quod idem videtur eſſe, ac ſi dicatur, nihil eſſe vniuerſale, niſi vocem, aut conceptum in repræſentando, vel ſignificando, quod vniuerſale poſterius eſt: cùm res ſint priores vocibus & conceptibus. Item idem Ariſt. in Prædicamentis, cap. de ſubſtantia, ait ſecundas ſubſtãtias, hoc eſt, vniuerſales ſignificare quale quid: & hoc rebus non conuenit, ſed nominibus.

2. Præterea. Quicquid eſt in Mũdo, eſt ſingulare, (vt experiẽtia patet,) ergo nullum eſt vniuerſale.

3. Tertiò. Si aliqua eſſet natura vniuerſalis, vel haberet principiũ, vel a nullo eſſet: hoc fieri non poteſt. omnia enim per Deũ principium habent. Quòd ſi habet principium, ergo per aliquam actionem incepit eſſe, ergo eſt ſingularis & non vniuerſalis. Actio enim ſingularis eſt. 1. Metaph. c. 1.

2. Opinio Platonis.

In oppoſita ſententia fuit Plato, vt tradit ſæpiſſimè Ariſt. hic enim ſingulas ſubſtantiæ ſpecies, poſuit naturas ſeparatas quaſdam per ſe exiſtentes, communes, & vniuerſales, quarum participatione res cõſtarent ſingulares: & has ingenerabiles & incorruptibiles poſuit, Ideasque vocauit. Huius placiti Ariſt. 7. Met. à text. 17. vſque ad 32. incluſiuè recitat duo motiua, & vtrũque impugnat. Primò enim Plato motus eſt ad ponenda iſta Vniuerſalia ſeparata propter ſcientiam. Scientia enim eſt Vniuerſalium, & neceſſariorum, ergo per ſingula oportet conſtituere vniuerſalia, quorum ſint Scientiæ & Definitiones. Secundò propter generationes, cùm multoties videamus ignem à non igne, & alia à non ſimilibus produci. Quod oſtendit eſſe aliquam cauſam vniuerſalem ſimilem, à qua producuntur per ſui communicationem.

Probatur. 1.

2.

Aliqui Platonem interpretantes, aſſerũt hoc ei Ariſtotelem impoſuiſſe: inter quos eſt Auguſt. lib. 83. quęſtionum, q. 46. qui dicit Platonẽ per Ideas intellexiſſe rationes & imagines exiſtentes in mẽte diuina, quę ſint idem cum ſua eſſẽtia, per quas omnia produxit. quod idem interpretatur Seneca, lib. 8. Epiſt. 66. Deus, inquit, in ſe rerum exẽpla habet, quas Plato Ideas vocat. Sed quicquid de hoc ſit, quòd parum ad præſens conducit negotium, illa ſententia ſic ſecundum Ariſto. expoſita, eſt falſa & impoſſibilis. Quòd primò patet. Nulla quidditas eſt ſeparata ab eo, cuius eſt quidditas & natura: ſed illa natura eſt quidditas ſingularium, ergo non eſt ab eis ſeparata. Prę-

1. Argum. contra opinionẽ Platonis.

terea. Nullus ſingularis homo poteſt eſſe communis omnibus hominibus (nam ſingulare eſt, quod de pluribus dici aut prędicari non poteſt) ſed illa Idea hominis, ſic per ſe ſeparata ab alijs hominibus, qui intereunt & corrumpuntur, eſſet quoddam ſingulare ab alijs realiter diſtinctum, ergo illis communis eſſe non poteſt. Tertiò. Prę-

2. Argum.

terea, quod ab altero realiter diſtinctum eſt, de illo verè prædicari aut dici non poteſt, nec eſſe idem cum altero: imò hoc implicaret contradictionem, eſſe diſtinctum realiter ab aliquo, & eſſe idẽ realiter cum illo: Sed illa Idea hominis, ſi eſſet ſeparata ab indiuiduis, per ſe exiſtens, & per ſe ſubſiſtẽs, eſſet realiter diſtincta à quolibet alio homine particulari & ſingulari: ergo de illo dici, aut cum illo eſſe nequiret. Quartò, hæc

3. Argum.

4. Argum.

ſò,hæc vera eſt prædicatio: Petrus eſt homo:iſta eſt falſa:Petrus eſt illa Idea:igitur homo in communi non eſt illa Idea ſeparata;neque id ſignificatur per vocem hãc, homo;ſed aliud quid,quod verè conuenit Petro,& eſt in Petro: & quod de vno particulari & in vno exemplo hominis dicimus,de omnibus eadem ratione accipiendũ eſt.

5.Argum. Quintò,amplius magis intrinſeca ſunt vnicuique rei, quæ ad eius eſſentiam attinent,quam eius rei accidẽtia: ſed accidentia rei,hærẽt in ipſamet re,ergo multò magis ipſa natura communis, ſcilicet Genera & Species,quę ſunt rei ipſius eſſentia. Multis poſſet hæc ſententia redargui. quæ omittantur in locum proprium.

3. Opinio Realium. Vniuerſale eſſe naturã quandam communẽ.

Fuit ergo tertia ſententia quaſi media inter vtranque D. Thom. Alberti Magni, Scoti,& Realium omnium, & ſine dubio Ariſtotelis. Vniuerſale in prædicando, nõ ſolam eſſe Vocem, vel conceptum: ſed Naturam communem,per vocem immediatè,vel per conceptum ſignificatã, quæ non ſit tamen realiter à ſingularibus ſeparata,ſicut aiebat Plato,ſed in ipſis ſingularibus:quo autem modo poſtea declarabimus.

Probatur opinio hęc

1. Hæc ſententia probatur. Primò.Sunt multæ propoſitiones,in quibus prædicatũ nec vocibus, nec ſingularibus poteſt conuenire,ergo eſt naturæ vniuerſalis. Antecedens patet: ſi dicatur.homo eſt præſtantiſſima ſpecies animalium prima definitio hominis eſt, animal rationale. ſonus eſt obiectum auditus. in his,clarum eſt, prædicata non voci, ſed Naturæ communi per vocem ſignificatæ conuenire.

2. Secundò.Scientia eſt de rebus, & nõ de ſingularibus,ergo Vniuerſalibus.Maior eſt Ariſtot. 4.Metaphy.cap 3.& minor ipſius 7.Meta. cap.15.

3. Prætereà ex Ariſt.7.Metaph.cap 13. Item vniuerſale eſt in illis,de quibus prædicari aptum eſt,ſed vox non ineſt,ergo aliqua Natura eſt in eis communis. Illa ſentẽtia eſt vera, & à probatiſſimis authoribus Græcis, Latinis, Arabibus, recepta. Propterea poſitis aliquot fundamentis,aliquibus etiam concluſionibus, explicanda erit diligentiùs.

4. Quartò rurſus. Idem ex Ariſtotele teſtimonijs planè conuincitur, vt lib.1.Peri herm. cap.5 rerum, ait, quaſdam eſſe Singulares, quaſdam Vniuerſales,quo nihil apertius dici poſſe videtur aduerſùs Nominales:& primo lib.Poſter. cap.2.ait vniuerſalia eſſe notiora ſingularibus:item vniuerſale intellectu, ſingulare ſenſu cognoſci poſſe. Et capit.7. Nec Definitionem,nec Demonſtrationẽ eſſe de ſingularibus,& vniuerſalia eſſe perpetua:quę omnia Vocibus conuenire non poſſunt. At prætereà quoties Ariſto.diſputat contra Platonem,vt lib.7 Metaph.cap.13.& pleriſq; alijs locis,non cum reprehẽdit, quòd Vniuerſales res poſuerit:ſed quaſi ſupponendo,quòd eſſent res aliquę, reprehẽdit, quod a rebus ſeparata Vniuerſalia (quas Ideas vocabat) poſuerit,& non potius in ipſis rebus.

Sit igitur primum fundamentum.Quæcunque res Mũdi ad inuicem conueniunt, & ad inuicem differunt:vt patet,ſi vniuerſa conſiderentur. 1.Fundam. Res mundi inter ſe & conueniũt & differũt.
Petrus & Paulus vterque eſt homo,licet particulariter differant:ſimiliter planta & animal,vtrunque viuens. Intellectus autem noſter quandoq; percipit id,in quo multa conueniũt & ſine differentia. & tunc illud,in quo multa conueniunt,nudè conſideratum, dicitur Vniuerſale. Vnde Vniuerſalia ſecundum Ariſtotelem, ſunt collecta ex particularibus intellectu, qui accipit interea conuenientiam,& eam facit intentionem vnam. Plato autem ponebat Vniuerſalia extra animam exiſtentia.

Secundum fundamentum; quo natura abſtractionis,per quam vniuerſale fit,manifeſtatur. 2.Fũdam. Potentias noſtras cognoſcitiuas eſſe finitas.
Omnis noſtra potentia cognoſcitiua,tam ſenſitiua,quàm intellectiua limitata eſt & finita:ita vt vnum poſſit percipere,non aliud,verbi gratia,viſus videt colorem,non odorem,guſtus ſentit ſaporem,ſed non ſonum:intellectus cognoſcit primò communia,non ſingularia,inueniuntur autem hoc paſſim in rebus, vt multæ res diuerſæ ſint, & coniunctæ ſint;vt in pomo ſimul ſunt ſubſtantia ipſius, color, odor,ſapor,quantitas,humiditas,quæ omnia,clarum eſt, eſſe inter ſe longè diuerſa. Ex his duobus fit, vt quando aliquid huiuſmodi noſtræ potẽtiæ cognoſcitiuæ limitatæ cognoſcendum proponitur, ipſa tantùm percipiat, quod ſuum eſt cognoſcere, omittat autem alia, quæ ſua non ſunt. verbi gratia, Viſui propoſito pomo, viſus ex omnibus his,quæ ſunt in pomo,

non

non percipit, niſi colorem propriè, non odorem; guſtus ſaporem, ſed non colorem. Iſtæ cognitiones ſi conſiderentur ratione eius, quod per illas cognoſcimus, dicū:ur ſenſationes, ſi fuerint ſenſus: Intellectiones, ſi fuerint intellectus: at ſi eædem conſiderentur, quatenus ſuum obiectum percipiunt, vt multa alia, quæ ibi erant, maneant incognita, dicuntur abſtractiones. Abſtractio enim non aliud eſt, quàm cognitio vnius, non cognitis his, quæ ei coniuncta erant: nec oportet exiſtimare, quod ibi fiat aliqua ſeparatio realis. Non enim mutatur color pomi, per hoc, quòd a pomi qualitatib' aliis cognoſcatur ſeiūctus: ſed dicitur Abſtractio ſimilitudine quadam ad abſtractionem, quæ in rebus fit; iſto modo etiam intellectu abſtrahimus, dum vnum abſque alio coniuncto intelligimus; licet multum ſit inter Senſum & Intellectum diſcriminis, à nobis modò prætermittendum. Vnum tamen adnotandum eſt: quòd ſenſus rem cognoſcit vnā abſque aliis, non tamen componit affirmando aut negando: vt viſus videt colorem abſque odore pomi, non tamen affirmat vel iudicat: color non eſt cum odore: atque ideo qui colorem ſolum percipit, non decipitur aut habet falſitatem, quia falſum & verum in iudicio ſolo cōponente conſiſtunt. At Intellectus aliquando intelligit rem vnam abſque alia, non tamen componit & diuidit: vt quando ſimplici cognitione cognoſcit hominem, non cognitis eius accidentibus: & iſta dicitur Abſtractio præcipua, & in hac non eſt deceptio, vt docet Boet. hoc proœmio, & Ariſt. 2. Phyſ. cap. 2. Abſtrahentium, inquit, non eſt mendacium: & Auerr. 12. Meta. com. 39 Intellectus, inquit, noſter natus eſt, adunata in eſſe diuidere in ea, ex quibus componuntur: licet non diuidantur in eſſe. Aliam tamen præter hanc propriam habet Intellectus abſtractionem, qua compoſitè vnum ab alio diuidit, vt quando iudicat: homo nō eſt coloratus, & hæc dicitur Abſtractio negatiua: in qua poteſt eſſe verum & falſum. Nec de iſta in præſenti loquimur, ſed de ſimplici, in qua error & falſum non eſt: quamuis aliter quàm ſint res per talem abſtractionem intelligantur; ſicut in ſenſu non eſt falſum.

Abſtractio ſenſus & intellectus quid ſit.

Senſus exterior non iudicat.

Tertium fundamentum. Triplex eſt Potentia in nobis, per quam cognoſcimus. Senſitiua exterior, id eſt, viſus, auditus, & reliqui ſenſus exteriores. Sēſitiua interior, ſcilicet imaginatiua, per quam abſentia imaginamur. Tertia intellectus: quo rerū naturas cognoſcimus. Vnaquæque autem harum Potentiarum non percipit ſuum obiectum, niſi priùs recepta ſimilitudine illius, quæ vocatur Species. Hæc autem ſimilitudo non repræſentat aliud, quàm q à tali potentia percipi poteſt. V. g. Species pomi, quam viſus recipit, repræſentat viſui colorem pomi, cum figura & loco & præſentialitate. At Species, quam recipit guſtus, repræſentat ſaporem in corpore illo præſenti, non autem colorem. Vnde potentiæ cognoſcunt id, quod per talem Speciem repræſentatur: & cùm in Specie repræſentetur Vnum, non aliud, dicuntur potentiæ abſtrahere, quando cognoſcunt. Sed prior abſtractio eſt in Specie repręſentante Vnum, non autem Aliud: Iſta autem ſpecies nòn eodē modo fit, nec eodem modo repræſentat in his potentijs: ſed in ſenſu exteriori producitur ab obiecto exteriori. V. g. in oculo, à re colore affecta, in odoratu, à re odorifera: At in ſenſu interiori ab iſta Specie recepta in ſenſu exteriori, producitur alia ſimilis in interiori, quæ idem obiectum repręſentet Et talis ſpecies dicitur Phantaſma. At ex iſto phantaſmate virtute quadam animæ (quæ dicitur Intellectus agēs) producitur alia Species, quę recipitur in intellectu, qui vocatur paſſibilis: & iſte per talem ſpeciem intelligit rem in ea repręſentatam. Iſtę Species non eodē modo repræſentant: propterea non eſt eadem Abſtractio in Senſibus, & in Intellectu. In Senſu enim exteriori repræſentat rem ratione alicuius qualitatis; ſcilicet coloris, vel ſaporis, vel odoris: tamen repræſentat rem cum loco, & figura, & rem præſentem: propterea ſenſus exterior per illā cognoſcens, abſtrahit ab his, quę in ea non repræſentantur. Cùm autem repræſentet rem præſentem, Senſus exterior nō abſtrahit à præſentia rei: at ſpecies ſenſus interioris abſtrahit à præſentia: quia non repræſentat rem præſentem & actu exiſtentem. Vnde abſentia, & præterita ſenſu interiori imaginamur, non autem ſenſu exteriori

3. Fundam. Potētiam, qua cognoſcimus, eſſe triplicem.

percipimus. At ſpecies intellectus repræſentat rem non repræſentata ſingularitate cũ qua erat. V. g. phantaſma repræſentabat hunc hominem; at ſpecies intellectus repræſentat hominem; vt ſicut ſpecies coloris repræſentat oculo colorem, non ſaporem, ita ſpecies Intellectus repræſentat naturam, non autem ſingularitatem, per quã erat ſingularis, quia repræſentat naturam; non repræſentando locum, aut figuram, aut colorem, quæ repræſentabat phantaſma: & cùm talis natura in ſpecie repræſentetur, non repræſentatis alijs omnibus; ita intelligitur. Et talis abſtractio dicitur à ſingularibus, ex quo fit, vt illa natura fiat vniuerſalis: non quod in ſe ſit vniuerſalis, ſed quòd ab intellectu cognoſcatur tanquam vniuerſaliter, dum cognoſcitur ſeparata à ſingularibus: & hoc eſt, quod dicitur: vniuerſale fit per abſtractionem intellectus, vel per abſtractionem ſpeciei à phantaſmatibus: ſicut color dicitur ſeparatus ab odore, non quòd ita ſit, ſed quod videatur non viſo odore: ita fit natura vniuerſalis, non quòd ſit, ſed quòd intelligatur, non cognitis ſingularibus, & inde dicitur eſſe vniuerſale per intellectum.

4. Fundã. Quartum fundamentum. Vniuerſale
Vniuerſale duo habet in ſe, Materiale ſcilicet, & For-
duo habet male. Vt enim album pro materiali dicit
in ſe, Mate corpus, at pro formali dicit albedinem: ita
riale & For vniuerſale in materiali ſignificat naturam
male. illam, ſcilicet hominem & leonem; in formali verò ordinem ad plura. Iſta verò natura in ipſis ſingularib⁹ eſt; ſcilicet homo; in Petro, Ioanne, Cęſare; nec reperitur vna
Natura vt omnibus communis. At quando talis na-
fiat vniuer tura ſeparata intelligitur, iam eſt commu-
ſalis. nis, & vniuerſalis, & per talem intellectionem; communitatem, & vniuerſalitatem acquirit ab extrinſeco: propterea fit ab intellectu Vniuerſale, non quòd fiat natura & materia vniuerſalis. Illud enim in rebus eſt, tamen nunquam acquirit vniuerſalitatem, quouſque talis natura per intellectum abſtrahitur; id eſt, intelligitur, non intellectis differentijs ſingularibus. Propter quod Auerr. 3. de anima comment. 8. Intellectus, inquit, facit vniuerſalitatem in rebus: nec propterea exiſtimandum eſt iſtam vniuerſalitatẽ eſſe in rebus ipſis intrinſecam, ſed eſt relatio & proprietas quædam extrinſeca, conſurgens ex hoc, quòd intellectus cognoſcit rem, non cognitis ſingularibus differentiis: quæ proprietas habet ſolùm eſſe per intellectus conſiderationẽ: & propterea dicitur ens rationis, vt inferius dicemus.

Ex his fundamentis colligitur prima 1. Conclu.
Cõcluſio. Vniuerſalia pro materiali, quod fundamentum dicitur, ſunt in rebus, ſcilicet naturæ ipſæ factæ ſingulares.

Secunda Concluſio. Tales naturæ di-
cuntur Vniuerſales per intellectum conſi- 2. Conclu.
derantem illas, non conſideratis ſingularibus.

Tertia Concluſio. Vniuerſalitas conſur- 3. Conclu.
git rei ab extrinſeco, ex tali intellectus abſtractione.

Quarta Concluſio. Talis vniuerſalitas
eſt quidam reſpectus, & relatio; qua natu- 4. Conclu.
ra intellecta abſtracta ad plura inferiora refertur, de quibus prædicari poteſt.

Vltima Concluſio. Tunc res primò di- 5. Conclu.
citur vniuerſalis, quando in ſpecie intellectus repræſentatur, non repræſentatis ſingularibus. ſecundò autem, quando cognoſcitur: non cognitis etiam eiſdem ſingularibus. Per hæc patet ſolutio ad argumenta Nominalium.

Ad primum reſpondeo, ſenſum Ariſt.
hunc eſſe: Nullam eſſe naturam commu- Ad argum.
nem & vniuerſalem ſeparatam: quod ſi Nominaliũ
eſt, poſteriùs eſt, id eſt, per intellectum ab- Ad 1.
ſtrahẽtem illam à ſingularibus præexiſtentibus. Ad aliud teſtimonium Ariſt. ex lib. Prædicam. reſpondetur: Omnia ferè, quæ in Prædicamentis tractat, eſſe de rebus ipſis, vt conſtat, & in eodem capite diſſeruit de ipſa ſubſtantia reali. Senſus ergo fuit Ariſt. ſecundas ſubſtantias, id eſt, nomina ſecundarum ſubſtantiarum ſignificare, quale quid: primas verò ſubſtantias, id eſt, nomina primarum ſubſtantiarũ ſignificare, hoc aliquid: ſed res ipſas eſſe primas ſubſtantias, & in eis eſſe ſecundas ſubſtantias.

Ad ſecundum reſpondetur: conceden-
do, nihil eſſe in rebus ipſis ſecundum ſe v- Ad 2.
niuerſale ſeparatum, tamen per conſiderationem fiunt naturæ vniuerſales.

Ad tertium etiã eſt facilis ſolutio: actio- Ad 3.
nes enim ſunt rerum per ſe exiſtentium, hæ autem omnes ſunt ſingulares: at vniuerſale in rebus nullum per ſe exiſtit. ſed

ſunt

ſunt ipſa ſingularia ſolùm intellectu vniuerſaliter res apprehenduntur, & horum nulla eſt generatio, ſed vt in ſingularibus ſunt.

Ad ratiões Platonis. Nec argumentum Platonis quicquam valet: nam licet corrumpatur hic vel ille homo, hic vel ille equus, ſemper tamẽ manet equus, qui idẽ eſt in hoc & in illo. Semper etiã manent propoſitiones: homo eſt animal rationale: equus eſt hinnibilis; quod ſufficit ad ſcientiam. Similiter nec ſecundum valet, quia vnumquodq; producitur à ſuo ſimili, vel formali, vel in virtute: ſed de hoc alibi dicendum.

Poſſunt autem omnes opiniones ex parte quadam conciliari: ſi dicamus eſſe vniuerſalia quædam in voce; videlicet voces ſpecificas, & genericas, &c. imò etiã in ſcripto ſimili modo: & eſſe etiam vniuerſalia in mente, conceptus videlicet intellectus, formales, ſpecificos, & genericos, &c. quæ poſſunt dici vniuerſalia formalia: eſſe prę terea vniuerſalia in rebus, rerum videlicet ipſarum genera & ſpecies realia & cęt. quę poſſunt dici vniuerſalia obiectiua, quia ſunt ipſarũ cognitionum vniuerſaliũ obiecta. nam profectò voces ipſæ in voce prę dicantur de pluribꝰ & ſubijciuntur: & conceptus in mente prædicantur & ſubijciuntur, & res ipſę per conceptus ſubijciuntur, & prędicantur. Demum eſſe quoque ſeparata a rebꝰ alia vniuerſalia, ſcilicet, ideas in Deo ipſo videlicet, & mente diuina, vt aliqui Platonem interpretantur, atque ita omnia conuenirent veritati.

QVAESTIO III.

Vtrùm Vniuerſalia ſint in rebus diſtincta, ante intellectus operationem?

HVic quęſtioni partim videtur ſatiſfactum ex præcedenti: quamuis illic ſolùm intendimus præcipuè oſtendere, Vniuerſale non eſſe realiter ſeparatum à ſingularibus: hic verò diſputatur; conſtituto iam, quòd Vniuerſale non ſit realiter extra ſingularia: ſed ex ſola intellectus operatione (quòd omnes Peripatetici admittunt) dubitatur: An ſit in ſingularibus aliqua Natura, quæ ſecundum ſe ſit Vniuerſalis, & nõ ex operatiõe intellectus? Pro cuius adhuc maiori explicatione eſt aduertendum: Quod aliqua rei natura, puta hominis, leonis, aut ignis, poteſt triplici ter conſiderari. Vno modo vt in ſingularibus & indiuiduis eſt cõtracta, & determinata ſingularibus differentijs. Altero modo, vt repræſentatur in ſpecie intelligibili, ſiue vt cognoſcitur ab intellectu denudata à talibus differentijs. Tertio modo poteſt ſecundum ſe, & ſuam ſubſtantiam conſiderari. Quam triplicem conſiderationem expreſſit Auic. ſuę Logicę c. 1. Si primo modo conſideretur: non dubium eſt; quin ſit ſingularis. homo enim cũ differentia ſingulari eſt Petrus, aut Ioannes; aut aliud indiuiduum: at ſi conſideretur, vt eſt in intellectu cognita, aut repræſentata, non dubiũ quin ſit vniuerſalis, & habeat quandam relationem & ordinem ad multa, quæ relatio dicitur vniuerſalis. Natura itaq; primo modo dicitur vniuerſale in potentia remota. Natura ſecũdo modo, eſt vniuerſalis actu ſeparata iã per intellectũ ab indiuiduis. At ſi cõſideretur tertio modo, eſt difficultas, an talis natura ſecundũ ſe ſit vniuerſalis. i. habeat aptitudinẽ, vt participetur à pluribus, quod vocant aliqui vniuerſale obiectiuum, ſeu in potentia propinqua.

Natura rei cuiuſq; tribus modis poteſt ſpectari.
1.
2.
3.

1. Opin. Scoti. Scotus 7. Metaph. q. 16. & 2. ſen. d. 3. q. 1. quem ſequitur Paulus Venetus quæſt. de Vniuerſalibus, itẽ ante hos Alb. lib. 1 dict. tract. vlt. ca. tertio (qui etiam dicit eſſe hãc opinionem realiũ) aſſerunt, quod natura rei, ſi ſecundum ſe conſideretur, habet aptitudinem quandam, vt ei non repugnet à multis participari. verbi gratia: natura hominis, quæ eſt in Petro, vt natura hominis eſt, apta eſt, vt ſit in Ioanne, Paulo, & quouis ſimili: ac proinde eſt vniuerſalis, quamuis non actu; quouſq; per intellectũ ſeparetur à ſingularibus. Vnde duas vnitates ponit in rebus ante operationem intellectus, vnitatem numericam, quam habet natura per hoc, quòd contrahitur ab indiuiduali differentia: & aliam ſpecificã ſeu genericam; ſecundum quã natura in ſe & ſua ſubſtantia conſiderata vna eſt ſpecie, vel genere. Huius ſententiæ eſt primum argumentum.

1. Opin. 1. Argum. Obiectum præcedit actum potẽtię, ſed vniuerſale eſt obiectum intellectus, ergo præcedit operationem intellectus, ergo vniuerſale eſt antequã intellectus operatio

 ſit.

ſit. Maior patet. Color enim prior eſt viſione, & ſonus auditione. Minor verò eſt Ariſt. 1. Phyſic. cap 5. in fine.

2. Secundò. Natura humana ſecundum ſe eſt indifferens ad plura, non magis vt ſit Petrus, quàm Ioannes: ergo ſecundum ſe eſt apta vt ſit in pluribus.

3. Tertiò. Secluſa operatione intellectus, iſtæ omnes propoſitiones ſunt veræ: Petrus eſt homo: Ioãnes eſt homo: Cæſar eſt homo; ergo ſecluſa operatiõe intellectus, eſt aliqua vna natura in eis communis, quæ de ipſis prædicetur.

4. Quartò. Natura ſecundum ſe ſumpta eſt ens, ergo eſt vna. Non numero, quia ſecundum ſe non eſt ſingularis, ergo ſpecie, ergo illa natura ſecundum ſe eſt communis, prior conſequentia patet, quia ens & vnum ſe mutuò ſequuntur, 4. Metaphyſi. capit. 2.

2. Opinio. S. Thom. Caiet. aliorum. Oppoſita ſententia eſt S. Tho. in opuſculo, de ente & eſſentia, cap. 4. & aliorum, qui eum ſequũtur: cuius placitum hoc eſt. Natura quælibet ſecundum ſe ſumpta, nec eſt vna numero, nec ſpecie, nec vniuerſalis aut particularis, ſed ei conueniunt ſua prædicata eſſentialia; ſcilicet genus, differẽtia, & proprium, accidit aũt ei, quod ſit vna numero, quatenus eſt in hoc, vel illo indiuiduo: ſimiliter accidit, quòd ſit vniuerſalis, quatenus per intellectũ cõſideratur abſtracta. V. g homo ſecundum ſe ſolùm habet, quòd ſit ſubſtantia viuens, animal rationale, riſibile, & cætera eſſentialia: vt autem eſt in Petro, eſt vnus numero, & particularis: vt per intellectum ſolitariè conſideratur, eſt vnus ſpecie, & vniuerſalis. Iſta videtur expreſſa ſententia Auic. 5. Meta. cap. 5. Equinitas, inquit, id eſt, natura equi ſecundum ſe, eſt tantùm equinitas, nec vna, nec plures, nec vniuerſalis, nec particularis.

Probatur 2. Opinio 1. Hæc opinio probatur. Si natura aliqua puta hominis, ſecũdum ſe eſt vniuerſalis, ergo nullo pacto poſſet fieri particularis, ſed natura hominis in Petro eſt particularis, ergo ſecundũ ſe nõ eſt vniuerſalis. Conſequentia eſt certa: & minor patet: maior probatur: quia cui vnum oppoſitum per ſe competit, alterum oppoſitum competere nequit; at vniuerſale & ſingulare opponuntur. Secundò, Quod per ſe cõpetit naturæ, prædicatur de illis, quibus talis natura

2: competit: Si natura hominis per ſe eſt vniuerſalis, ergo Petrus, qui eſt homo, erit vniuerſalis, quod abſurdum eſt.

Circa huius quæſtionis diſſolutionem ſit primum fundamentum. Tripliciter aliquid dicitur eſſe in intellectu; vno modo ſubiectiuè, ſcilicet ea, quæ ei inſunt, vt accidẽs in ſuo ſubiecto. quo pacto ſciẽtiæ & ſpecies intelligibiles, & conceptus dicuntur eſſe in intellectu, quia ei inſunt ſicut albedo corpori: altero modo aliquid dicitur eſſe in intellectu, ſicut effectus in cauſa, nimirũ, quia intellectus eſt cauſa eorũ: quo pacto dicitur: domus eſt in mente artificis, quia mens artificis eſt prima cauſa domus: ſed iſte modus eſt extrinſecus, quia domus facienda ſecundum ſuum Eſſe nõ eſt in ipſo intellectu ſubiectiuè: tertio modo aliquid dicitur eſſe in intellectu obiectiuè, illud ſcilicet, quod ab intellectu cognoſcitur: quo pacto omnia, quæ intellectus cognoſcit, dicuntur eſſe obiectiuè in intellectu: nõ quod ipſi inhæreãt, ſed quod per ipſius operationem intelligantur. vnde res, quæ eſt extra intellectum, quando cognoſcitur, dicitur eſſe obiectiuè in intellectu. Horum igitur, quæ obiectiuè ſunt in intellectu, quædam habent eſſe in ſe, licet non eo modo, quo intelliguntur: vt homo, animal, albedo, habent eſſe obiectiuè in intellectu & in ſe, quamuis nõ ſint ſeparata, ſicut intelliguntur: quædam non habent aliud eſſe in ſe, quàm cognoſci, & iſta dicuntur habere ſolùm eſſe obiectiuè in intellectu: ſicut Chimera, & ea, quæ non ſunt, quando à nobis cognoſcuntur: horum verò quæ obiectiuè tantùm habent eſſe in intellectu, quædam ſunt obiectiuè directè: nempè ea, quæ per talem intellectus operationem cognoſcuntur, vt Chimera, Antichriſtus: quædam habent eſſe obiectiuè indirectè & conſequenter, ſcilicet illa, quæ non ſunt niſi aliqua exiſtente operatione intellectus, licet non per illam eandẽ cognoſcantur, ſed conſequuntur ad rem ipſam cognitam obiectiuè exiſtentem in intellectu: vt quando intellectus cognoſcit hominẽ, reſultat quædam relatio vniuerſalitatis hominis intellecti in communi, quæ non habet eſſe, niſi ſolùm obiectiuè in intellectu: tamen indirectè: quia quando ego hominem cõſidero, non

Marginal notes: 1. Fundam. Quot modis aliquid dicatur eſſe in intellectu. 1. 2. 3.

non conſidero tunc eius vniuerſalitatem: hoc igitur eſt diſcriminis inter naturã rei, & eius vniuerſalitatem: quòd natura eſt in rebus, & etiam obiectiuè in intellectu: at vniuerſalitas non eſt niſi obiectiuè in intellectu. Præterea: natura eſt obiectiuè directè, vniuerſalitas autem indirectè.

2. Fundam. Natura vt ſit vniuerſa lis, duo requiruntur. Secundum fundamentum. Vt aliqua natura ſit vniuerſalis, duo neceſſaria ſunt: alterum vt ſit vna; ſi enim eſſent multæ naturæ, nihil eſſet, quod à multis participaretur, quoniam vnũ participaret vno, aliud alio: & hoc ſignificat Ariſtoteles dum dicit eſſe vnum, potentia multa: hoc tamen non ſufficit, ſed eſt neceſſaria aptitudo, vt poſſit pluribus ineſſe: quod docuit 7. Met. c. 13. Vniuerſale eſt aptum eſſe in pluribus: ita vnitas cum aptitudine, vocatur vnitas ſpecifica, ſeu generica, ſeu vnitas vniuerſalis, id fit hoc pacto: cũ non reperiatur in rebus natura cum tali vnitate, non eſt ea ratione vniuerſale in rebus: natura enim quælibet eſt ſingularis, nec fit vna communis, niſi quando ab omnibus ſeparatur, & in intellectu repræſẽtatur, & cognoſcitur: tunc enim habet Eſſe quoddã commune: ante intellectus autem operationem, natura ex ſe vna eſt, ſicut quælibet res eſt vna tranſcendentali vnitate tantum; & non eſt diſtincta ab vnitate Indiuidui, niſi interueniente intellectus operatione, per quã conſideratur natura, non conſideratis ſingularibus, & tunc talis vnitas eſt communis, & natura dicitur vniuerſalis. Et hæc eſt opinio S. Tho quæ magis Peripatetica eſt: nec argumenta Scoti aliquid probant.

Ad 1. Ad primum. Diſtinguitur conſequens. Vniuerſale enim eſt obiectum intellectus poſſibilis, & intelligẽtis, & huius operationẽ præcedit Vniuerſale: quia; vt diximꝰ; Vniuerſale ſtatim eſt, ac repræſentatur in ſpecie intelligibili, quæ prior eſt ipſa intellectione: ſi verò argumentum probet, quòd Vniuerſale eſt ante intellectus agentis operationem, per quã abſtrahitur Species, vel Genus, falſum eſt: nã intellectus agens eſt potentia actiua, & obiectum potentiæ actiuæ non præcedit eius operationem, ſed per eam fit: antea verò ſolùm erãt res ipſæ indiuiduæ, hic homo & ille homo, illæ ſcilicet naturæ factæ ſingulares, & determinatæ & contractæ differentijs indiuiduantibus, ex quibus intellectus abſtrahit ſpecies illas intelligibiles repræſentantes Vniuerſale.

Ad ſecundum. Negatur conſequentia. Natura enim, vt ſit vniuerſalis, debet eſſe apta, vt ſit in pluribus: at ſecundum ſe, nec eſt apta nec inepta, ſicut homo ex natura ſua neque eſt albus, nec nõ albus: ſed natura, ſi per intellectum conſideretur, eſt apta vna ad plura, in rebus verò eſt ſingularis. Et eſt magna fallacia argumẽtari in reduplicatiuis argumẽtari à negatiua ad affirmatiuam, vt homo ſecundum ſe non eſt albus, ergo ſecundum ſe eſt non albus, Ad 2.

Ad tertium. Illæ omnes propoſitiones ſunt veræ, quia natura humana eſt in omnibus Indiuiduis, licet in vnoquoq; ſit vna numero facta: quòd ſi eſt vnum prædicatum, id fit, quia per intellectum abſtrahitur. Prædicatio enim non fit, niſi interueniente intellectus operatione. Ad 3.

Ad quartum eſt facilis ſolutio. Natura enim ſecundum ſe eſt vna, ſed iſta vnitas nõ eſt communis, ſed ea quã vnumquodque in ſeipſo conſideratum, eſt vnum. Ad 4.

QVAESTIO IIII.

Quomodo reſpondendum ſit quæſtionibus à Porphyrio factis?

EX his, quæ in hac quæſtione & præcedenti dicta ſunt, poſſumus quæſtiones à Prophyrio poſitas ſoluere.

Ad primam enim dicimus, Vniuerſalia nõ ſubſiſtere per ſe extra intellectum: nec ſimiliter eſſe quid ab intellectu fictum, ſed eſſe naturas exiſtentes in rebus, ſeparatas tantùm à ſingularibus per intellectum. Et hoc ſignificat Ariſtoteles, cùm dicit, Vniuerſalia non eſſe ſubſtantias; id eſt, nõ ſubſiſtere per ſe. 3. Meta. tex. 20. & lib. 7. tex. 45. & lib. 13. capit. 10. Subſiſtũt enim in ſingularibꝰ quæ ſi fuerint ſubſtantia, & Vniuerſalia ad ſubſtantiam pertinẽt, vt homo, leo, animal ſi accidens, ipſa ſunt accidentia, vt albedo, color, quantitas. Ad Quæſt. Porphyrij. Ad 1.

Ad ſecundam quæſtionem reſpondeo, Corpus aliquando ſumi pro trina dimẽſione, ſcilicet latitudine, longitudine, & profunditate: incorporeũ autẽ, prò eo, quod quantitas non eſt. Altero modo, pro ſubſtantia indiuidua corporea habẽti hãc dimẽſionẽ, ſcilicet ligno hoc vel illo, Petro Ioan- Ad 2. Corpus tribus modis ſumitur.

Ioanne. Tertio modo pro cōpoſito ex materia & forma. Vniuerſalia non ſunt corporea primo, & ſecundo modo accepta; quia nec ſunt quantitas, nec ſubſtantię indiuiduæ: at verò tertio modo eſſent quædam corporea, ſcilicet illa, quæ haberent materiam, vt homo, & animal, & leo: quędā alia eſſent incorporea, quę ſcilicet non habent materiam, vt Angelus & Spiritus.

Ad 3. Ad tertium reſpondeo. Vniuerſalia iſta corporea non eſſe ſeparata a ſenſibilibus ſingularibus, ſed ſolum per intellectus operationem, intelligentis naturam, non cognitis ſingularibus differētijs. Ex dictis intelligimus, quæ ſoleant à Philoſophis appellari: Vniuerſalia Ante multa, In multis, & Poſt multa. Vniuerſalia ſiquidem Ante multa, ſi quæ eſſent, eſſent Ideæ Platonis. In multis, ſunt res ipſæ, ſeu rerum naturæ, in ipſis rebus exiſtentes, vt ait Ariſt. Vniuerſale verò Poſt multa, eſt ipſa vniuerſalitatis ratio per intellectum facta. Ac de his hactenus.

De Primis & Secundis intentionibus.

QVAESTIO PRIMA.

Quid ſit prima & ſecunda Intentio?

CVm frequenter in hac materia, & in reliquis, mentio fiat Primæ & Secundæ Intentionis, vtile erit, ſi, quid ſint? & in quo inter ſe differāt: ſemel dixerimus. Intentio igitur in vniuerſum, ſi vim nominis ſpectemus, nihil aliud eſt, quàm actus mentis noſtræ, quo in aliquid tendit: atque inde dicta Intentio, quòd in aliud aliquid mens tendat: hinc etiam pro ipſa re, in quam tendit, quoque accipitur. Atque ita apud Philoſophos, tum actus ipſe mentis, tum res in quam fertur per illum actum, Intentio vocari conſueuit. Eſt enim frequens, vt nomine actionum vocemus obiectum ipſum, & contrà; ex inopia nominum. Hinc factum eſt, vt duplex dicatur Intētio, ſcilicet Formalis & Obiectiua. Formalis eſt ipſe actus; Obiectiua eſt ipſū obiectum, ſcilicet res ipſa, in quam fertur talis actus; res inquā, obiecta, vt obiecta eſt. Iam verò voluntatis Intentio ad Morales Philoſophos ſpectat, quæ eſt actus voluntatis, quo finem volumus: de qua nihil ad Dialecticum. Intellectus verò Intētio, quæ ad noſtrū attinet inſtitutū, nihil eſt aliud, quàm conceptus, ſeu cognitio ipſa intellectus, qua rem ſibi obiectam cognoſcit, vt quo Solem. V. g percipit, cuius obiectum ipſe eſt Sol: ac ita Prima Intētio Formalis, ipſe actus: Secunda Intentio Obiectiua, dicitur ipſum obiectum cognitum: hæc etiam (quod in idem omnino recidit) vocantur & vocari conſueuerunt Conceptus Formalis, & Conceptus Obiectiuus.

Duplex Intentio, Formalis & Obiectiua.

Quid Intellectus Intentio?

Sed rurſus, vt antea dictum eſt, in re cognita (quam vocamus Intentionem Obiectiuam, ſeu Conceptum Obiectiuum) reſurgit quidam reſpectus, eatenus, quaten' inquam cognita eſt: quem vocamus, Ens rationis, quod ad ipſam operationem intellectus conſequitur: & hic dici poteſt Secunda Intentio Obiectiua: quādo ipſemet per reflexam cognitionē cognoſcit. V. g. cùm de Vniuerſali, & modo, quo fit, dicebamus, Intellectum cognoſcere rem aliquam, non intellectis conditionibus indiuiduantibus, ex quo talis natura ſic cognita, ſeu potiùs per ſpeciem repræſentata, fit vniuerſalis, & reſultat iſta vniuerſalitas, quæ dicitur Ens rationis: ſimiliter reſultant alia, ſcilicet ratio Speciei & Generis, ac (vt ita loqui liceat) ipſa genereitas & varia Entia rationis.

Igitur in ipſo Vniuerſali, naturæ ipſæ primò cognitæ & repræſentatæ, dicuntur Primę Intentiones Obiectiuæ: illa verò Entia rationis Secundę Intentiones Obiectiuę. Intellectus aūt non ſolùm cognoſcit naturas & Primas Intentiones, ſed poſtea reflectitur, & conſiderat ipſam Vniuerſalitatem & Secundas Intentiones. Illa ergo cognitio, quâ cognoſcit rem, ſeu Primā Intētionem, dicitur Prima Intentio Formalis, ſeu Conceptus, ſeu Notitia Prima Formalis: illa autē Cognitio, qua Entia rationis cognoſcit, dicitur Secunda Intentio Formalis. Quadruplex ergo Intentio intellectus reperitur, videlicet Prima obiectiua, Secunda obiectiua, (qui Cōceptus Obiectiui dicuntur) deinde prima formalis, Secunda formalis. Inter duas priores, & duas poſteriores, eſt hoc diſcrimen, vt diximus, ꝙ priores Intentiones ſunt res cognitę, poſteriores ſunt ipſę notitię & cognitiones, per quas intelliguntur. Secundū eſt diſcrimē, quòd

Quadruplex intentio intellectus.

quòd intentio Formalis eſt ſubiectiuè in intellectu, quia eſt operatio ipſius intellectus & accidens reale: at Prima & Secũda intentio Obiectiua non eſt ſubiectiuè, ſed obiectiuè in intellectu, licet cum diſcrimine, nam Prima eſt etiam in rebus, propterea eſt ens reale, at Secunda eſt obiectiuè tãtùm & Ens rationis. Sicut autem de Conceptibus diximus, ita de Nominibus, quæ illis reſpondent, dicendum, Eſſe nomina Primæ Intentionis, nomina Secundæ Intentionis. Ex his præterea poſſumus colligere, Vniuerſale pro materiali quidem, eſſe Primam Intentionem: pro formali, eſſe Secundam Intentionem.

QVAESTIO II.

Vtrùm Vniuerſale & aliæ Secundæ Intentiones fiant per notitiam comparatiuam intellectus?

Videndum eſt iam, quomodo fiant Secundę Intentiones, tum Vniuerſalis, tum aliorum, An per Notitiã Abſolutam, an per Notitiam Comparatiuam? Igitur notitia ipſa eſt intellectus operatio, quâ rem cognoſcim⁹. Dupliciter autem poſſumus rem cognoſcere: vno modo in ſe, nõ cognoſcendo illam in ordine ad aliud; vt quando cognoſco hominem ſecũdum ſe, album, animal: & talis cognitio dicitur Notitia Abſoluta: altero modo poſſumus rem cognoſcere in ordine ad aliud, vt quando cognoſco naturam humanam conuenire multis Indiuiduis, naturam animalis multis Speciebus & Accidens ineſſe Subiecto: & talis cognitio dicitur Notitia Comparatiua. Ex his patet ſenſus quæſtionis, cũ natura in rebus nõ ſit Vniuerſalis, actu, nec Species, nec Genus, quouſque accedat operatio intellectus abſtrahentis.

Quæritur: An res dicatur Vniuerſalis, Species aut Genus, quando Notitia Abſoluta cognoſcitur per primam abſtractionẽ duntaxat, an quando cognoſcitur Notitia Comparatiua, ſcilicet in ordine ad inferiora? Sunt multi, qui aſſerũt has Secũdas Intentiones non reſultare quouſque res cognoſcatur Notitia Cõparatiua: verbi gratia, homo non dicitur Vniuerſale, quouſque cognoſcatur ab intellectu pluribus cõuenire: nec Species, quouſq; cognoſcatur de pluribus numero differentibus prædicari. Sed iudicio meo iſta opinio peccat in æquiuocatiõe, vel eſt falſa. Aliud enim eſt Vniuerſale eſſe Speciẽ, aut Genus eſſe, aliud eſt cognoſci. Vniuerſale quidem Species & Genus ſunt, ſimul atque intellectus cognoſcit naturam, nõ intellectis inferioribus: quæ inferiora, ſi fuerint Indiuidua immediata, talis natura, dicetur Species: ſi verò inferiora fuerint Species, dicetur Genus imò priùs natura ante cognitionẽ ſunt in ſpecie intelligibili repræſentante naturam abſq; inferioribus: at iſta non cognoſcuntur ab intellectu, eſſe Vniuerſale Genus, aut Speciem, niſi per Notitiam Comparatiuã, vt explicuimus. Et hoc eſt argumentum magnum contra illam ſententiam, quod natura non dicatur Vniuerſale, Species, aut Genus, eò, ꝙ actu prædicetur de pluribus, ſed quòd aptũ ſit proximè de pluribus prædicari: vnde quando in ſpecie intelligibili repręſentatur, vel actu, & Notitia Abſoluta cognoſcitur, eſt aptum proximè de pluribus prædicari: quamuis actu non, niſi per Notitiam Cõparatiuam, de pluribus prædicetur.

DE SVBIECTO huius libri, QVAESTIO I.

Vtrùm Vniuerſale ſit huius libri Subiectũ?

Poſtquam de Vniuerſalibus, & Primis ac Secundis Intentionibus egimus, nunc videndũ eſt: An Vniuerſale ſit huius libri Subiectum: In qua quæſtione, primum oportet cognoſcere diſcrimen inter Vniuerſale & Prædicabile. Vniuerſale eſt, quod aptum eſt eſſe in multis, vt ante à oſtẽſum eſt, ſiue quod a multis participari aptum eſt: illa autem, quæ Vniuerſalis ratione participant, dicuntur Singularia, ſiue ſint prorſus ſingularia, ſiue minùs Vniuerſale. Hoc enim reſpectu magis Vniuerſalis Singulare quodammodo dicitur. At Prædicabile dicitur, quod aptũ eſt de pluribus prædicari; & ſic refertur ad ſubijcibile. Igitur, quòd Vniuerſale non ſit ſubiectum huius libri, apparet. 1 Argum. ad partem negatiuã.

Primò. Quia nullam in hoc libello eius Porphyrius feciſſe mentionẽ videtur: cũ tamen

tamen, ſi eſſet ſubiectum, præcipua de illo deberet eſſe tractatio, & de illo paſſiones tradi & demonſtrari oporteret.

2. Argum. Secundo: Si eſſet eius ſubiectum, aliæ Scientiæ non tractarent de vniuerſalibus, at Ariſtoteles tum in Topicis egit de Genere, Specie, Differentia, Proprio, Accidente, tum in 7 Meta. c. 13. & ſequentibus de vniuerſalibus diſſerit. Imo vero omnes ſcientiæ de vniuerſalibus agunt, vt idem Ariſt. ſæpe docet, præſertim 1. Poſterior. 7. & 2. de anima, cap. 4.

3. Argum. Tertio. Videtur potiùs prædicabile eſſe ſubiectum, & non vniuerſale: quia hic Porphyrius tractat de Indiuiduo, quod ait eſſe, quod de vno tantū prædicatur: at Indiuiduum, vt conſtat, non eſt vniuerſale, ſed ſingulare, eſt tamen quoddam prædicabile, ſcilicet de vno tantùm.

4. Argum. Quarto. Quia tam Genus, quàm Species, quàm Proprium, quà reliqua definit Porphyrius per, Prædicari, non per eſſe: Vniuerſale, vt conſtat, ergo potius erit Prædicabile genus, & non Vniuerſale.

5. Argum. Quinto. Omnis ſcientia demonſtrat paſſionem propriam de ſuo ſubiecto; ſi ergo Prædicabile eſſet proprium vniuerſalis, poſſet de illo demonſtrari, quod nō videtur.

1. Fundam. Pro iſtius quæſtionis diſſolutiōe, ſit primum fundamentū. Cauſa quare aliquid eſt prædicabile, hoc eſt, quare prædicari aptū eſt de multis, eſt, quia eſt in multis, vel aptum eſt, eſſe in multis (vt antea diximus ex Ariſt. 7 Met. c. 13 cùm duplicem Vniuerſalis definitionem attulimus,) atq; ideò intrinſece, & per ſe, hoc conuenit vniuerſali: ſcilicet Eſſe in multis, Prædicari vero, eſt quid conſequens tanquā proprium ipſius Vniuerſalis. Vniuerſale naque, eſt eſſentia: Prædicabile verò vniuerſalis eſt proprium. Atque ideò opus fuit, vt de vniuerſalibus tractaretur, vt ait Albertus lib. Prædicabilium, tract. 2. cap. 1.

Cõcluſio. Vniuerſale eſt ſubiectū libri huius Porphyrij. Probatur. Reſpondemus igitur, vnica Concluſio ne[illegible] niuerſale eſt ſubiectum iſtius lib. Porphyrij probatur primò: quia illud eſt ſubiectum alicuius tractatiōis, in quo omnes ſpecies illius ſubiecti tractantur: atqui in hoc libello omnes vniuerſalis ſpecies tractantur, ſcilicet Genus, Species, Differētia, Proprium, & Accidens, ergo eſt ſubiectū, Vniuerſale.

2. Secundo, Quia omnes ſubiecti conditiones ei conueniunt. Nam eius paſſio, ſcilicet prædicabilitas, in omnibus ſuis inferioribus oſtenditur: etiam, nihil tractatur in hoc libro, quod non poſſit ad vniuerſale aliquo modo reuocari, vel tanquā ad partes eius, vel tanquam ad paſſiones eius, vel tanquam ad eſſentiam eius, &c. ergo Vniuerſale eſt ſubiectum.

Ad Arg. in contrariū. Ad 1. Ad argumenta. Ad primum reſpondemus. In hoc libello factam eſſe mentionē Vniuerſalis, capite de Genere, cum ait; Eorum, quæ prædicantur, quædam de vno, quædam de pluribus prædicātur: vbi aperte definitio vniuerſalis traditur per eius proprium, ſcilicet Prædicari de pluribus: atque idem poſtea, cum omnia comparat inter ſe Vniuerſalia, ait, cap. vltimo, cum ait hoc commune eſſe omnibus Vniuerſalibus, vt de pluribus prædicentur.

Ad 2. Ad ſecundum argumentum dicimus: Alias ſcientias agere de rebus ipſis, quæ Vniuerſales dicūtur, Dialecticæ verò ꝗ primū eſt de Vniuerſalibus, quatenꝰ Vniuerſalia ſunt, & quatenus Prædicabilia, agere, pro formali itaque relationem vniuerſalitatis & prædicabilitatis conſiderando: aliæ ſcientiæ pro materiali duntaxat, res ſcilicet ipſas, quibus talis ratio conuenit, & quidē res ipſas in ſe, non vt ſubſunt tali rationi. Topica quidem de Vniuerſalibus agit, Genere, Differentia &c. quatenus efficiunt & conſtituunt quæſtionum Dialecticarum diuerſa genera: hic verò per ſe & in ſe conſiderantur Vniuerſalia, & eorum natura, & propria eorum explicantur in Metaphyſicis autem, non quatenus conferunt ad modum ſciendi, ſeu intelligendi, vel quatenus cōferunt ad Prædicamenta, & alias Dialecticæ partes cognoſcendas, vt Dialecticus conſiderat, ſed ipſam per ſe eſſentiā in abſtracto, ſpeculando & contemplādo. Et in hoc à Dialectico in iſtorū tractatione differt.

Ad 3. Ad tertiū. Tractauit Porphyrius de Indiuiduo, quatenus erat neceſſarium illud cognoſcere ad cognitionem ipſorum Vniuerſalium; quæ de pluribus differentibus numero prædicantur: & quia eſt quoddā ſubiicibile, de quo illa prædicari poſſunt: & quia eſt correlatiuum oppoſitum Vniuerſali ipſum Singulare.

Ad quar-

Ad 4. Ad quartum. Porphyrius hoc ipſo indicat ſe de Vniuerſalibus agere, quòd propria paſſione ipſius Vniuerſalis vtitur in omnium illorum explicatione. Prius autem per Prædicationem definit, quia notior erat; & Vniuerſalis eſſentia, vt talis, occultior: atq; ita ad finem, quem volebat introductionis, accommodatiùs. Dici etiam

Prædicabile duobus modis accipitur.

ſecũdò poteſt, Prædicabile duobus modis accipi; vno modo pro aptitudine ad prædicandum; & ita eſſe propriam paſſionem vniuerſalis: altero modo, pro principio intrinſeco, vnde prouenit illa ipſa aptitudo: & tatenus eſſe eſſentiam, & veram ipſam differentiam eſſentialem indicare, per quã Vniuerſale eſt Vniuerſale. Cum verò dicimus Prædicabile eſſe proprium Vniuerſalis intelligendũ eſt, vt ſuperius in Vniuerſalis definitione expoſuimus, ſcilicet Prædicabile de pluribus vniuocè, per ſe, directè, &c. quo pacto Indiuiduum non prædicatur, & cætera, quæ iam excluſimus.

Ad 5. Ad quintum. Demonſtrari poteſt per illam primam eſſentialem definitionẽ Vniuerſalis, hoc modo: Omne quod eſt aptũ eſſe in multis, eſt Prædicabile ſicut aptum prædicari de multis: ſed Vniuerſale eſt aptum eſſe in multis, ergo eſt Prædicabile de multis.

QVAESTIO II.

Vtrùm Vniuerſale ſit Genus ad illa quinque, Genus, Species, Differentia, &c.

1. Opinio Albert.

POſſet hic dubitare quis, An Vniuerſale ſit Genus ad quinque Prędicabilia? Albertus Magnus, lib. Prædica tract. 2. c. 9 exiſtimat, eſſe prędicatum analogũ:

Probatur 1.

Quia ratio vniuerſalis, ſcilicet, eſſe in pluribus, ſeu de pluribus prædicari, nobilior & perfectior eſt in vno Prædicabili, quam in alio. Nam Genus, & Species, nobiliorem modum prædicandi habent, (vt patebit poſtea) quam Differentia & alia duo: & Differentia quam proprium, & hoc quã Accidens. Similiter nobiliori modo eſt Genus, & Species in pluribus, quam Proprium & Accidens; nam illa ſunt ſubſtantia eorum, quibus inſunt, at hæc ſunt extra ſubſtantiam.

2. Secundò, item poſſumus idem ſic oſtendere. Vniuerſale & Prædicabile non conueniunt in vna, & eadẽ ratione, nec ex æquo omnib' illis, ſed aliquibus priùs, alijs poſterius: Igitur non eſt vniuocum, ſed analogum. Nam Generi & Speciei conuenit Vniuerſale primo, vt prædicatur de pluribus inferioribus ſub ſe: at Differentiæ & Proprio, vt prædicatur primò de æquali, ſcilicet de ipſa Specie, cui' eſt Differẽtia vel Proprium, & de Indiuiduis inferiorib' poſtea mediante Specie. Iam verò Accidẽs alia ratione, ſcilicet extrinſecè & poſteriùs prędicatur. Imò & Genus de indiuiduis, mediante Specie prædicatur Species verò infima immediatè de Indiuiduis. At verò id Analogum eſt, quod non eadem ratione dicitur, & quod vni primò, alijs conuenit poſterius. Ergo Vniuerſale, ad Prædicabile eſt Analogum, & ita non erit Genus.

3. Tertiò, ſi eſſet Genus, ſequeretur, quòd aliquod Genus ſub ſua Specie contineretur, nempe Vniuerſale ſub Genere: ſiquidem omne Genus continetur ſub genere in communi: at hoc videtur falſum, & impoſſibile, vt Genus ſub ſua ſpecie contineatur. ergo Vniuerſale non erit Genus.

Quamuis iſta ſententia Alber. ſit probabilis, mihi magis placet ſententia Scoti, q. 8. eſſe ſcilicet Genus ad illa quinq;. Quod probatur primò: quia ratio vniuerſalis in communi vniuocè ei conuenit, ſcilicet, Aptu eſſe in multis, prout abſtrahit ab eſſe mediatè, vel immediatè: ſic etiã ratio Prædicabilis in cõmuni, aptum prædicari de multis, prout abſtrahit a prædicatione mediatè, vel immediatè, quæ poſtea ſpecies prædicationis diſtinguuntur, & prædicabilium, ſecundum diuerſitatem modorũ, quibus res inſunt in multis, de quibus prędicantur, quæ ſunt Differẽtię diuidẽtes Genus Vniuerſalis, & eius rationem vniuerſalem. Præterea cùm vnumquodq; prædicabile, per illud definiatur, dum dicimus: Genus eſt vniuerſale, Species eſt vniuerſale, Differẽtia eſt vniuerſale, & ſic reliqua, conuincitur eſſe Genus: Nam alias id non liceret, ſi genus non eſſet, & vniuocũ. Definitio enim non eſt per analogum aſſignanda, vt Ariſt. docet 6. Top. cap. 2. 2. Opinio Scoti.

Ad 1. Ad argumẽta reſpondendũ erit, Ad illã rationem Alberti. Infirmam eſſe, Nõ enim illud ſolum facit Analogiã: ſiquidem id in omnibus generibus apparet. Nam, verbi gratia, animal eſt Gen', tamẽ & perfectius

eſt in vna Specie, quàm in altera, & eodem modo in cæteris.

Ad 2. Ad ſecundum: dictum eſt conuenire vna & eadem ratione communi, prout abſtrahit ab Eſſe mediatè vel immediatè. Deinde dici etiam poteſt, Differentiam & Proprium, quamuis immediatè de Specie prędicentur, alterum in quale eſſentiale, alterum in quale accidentale; tamen hoc ipſo eſſe Vniuerſalia, quia de Vniuerſali prædicantur ex æquo: & ita vtrunq; poſtea de Indiuiduis inferioribus: & ita hoc ſolum diſcrimen efficere, varias eſſe formas, ſeu ſpecies Vniuerſalis, quia ſunt varię formę & ſpecies prædicationis. Nam ſi vnus ſolus eſſet in omnibus prædicandi modus, vna tunc ſolum eſſet ſpecies Vniuerſalis, non verò quinque.

Ad 3. Ad tertium dicimus, Non contineri Vniuerſale ſub ſua Specie, ſcilicet ſub Genere, eſſentiali prædicatione, ſed accidentali. Eſt enim hęc accidentali prædicatio, Vniuerſale eſt Genus, ſicut hęc: Animal eſt Genus: & (quod in idem recidit) materialiter continetur, non formaliter. Eſt autem inconueniens, & impoſſibile, vt idem contineatur ſub ſua Specie eſſentialiter, prędicatione ſcilicet eſſentiali.

Poteſt etiam dubitari: An Vniuerſale habeat aliquam propriam paſſionē, cum ſit Genus. Subiecta enim Scientiarum & partium ſciētiarum habent ſuas paſſiones, & proprietates, vt patet primo Poſt. ca. 23. Reſpondeo, Paſſionem Vniuerſalis, vt dictum eſt, eſſe, prædicari, ſeu prędicari poſſe de plurib⁹ inferioribus. Vt enim ab homine, vt homo eſt, procedit hæc proprietas; Quod ſit riſibilis, ita ab Vniuerſali, vt ad plura ordinem habet, fluit; quod ſit prędicabile, & prædicetur.

QVAESTIO III.

Vtrùm ſint tantum quinque Vniuerſalis ſpecies; ſeu (quod in idem recidit) quinque tantùm prædicabilia?

Quod pauciora, probantur. DE numero iam Vniuerſalium, ſeu Prædicabilium, inquirendum eſt, Num tantum ſint quinque, an verò plura, aut pauciora? Ac primò, quòd ſint pauciora quàm quinque, apparet. Nam Prædicabile & prædicatum idem videntur eſſe. 1. Argum. In hoc enim ſolum differūt, quod vnum dicit actum, alterum dicit aptitudinem, ſeu potentiam ad eiuſmodi prædicationis actum. At vero quatuor tantum prædicata ab Ariſt. traduntur, primo libr. Topicor. cap. 3. Proprium, videlicet, Definitio, Genus, & Accidens; de quibus poſteà ſigillatim diſſeremus.

Quod verò ſint plura, ſic oſtendi poteſt. Quòd ſint plura. Definitio eſt quoddam prędicabile, ſiquidem loco citato inter alia prædicata connumeratur ab Ariſtot. Quare iam erunt 1. Ratio. ſex, ſi Definitio ad illa quinque addatur.

Secundo, idē o etiam alicui videri poterit ipſa quoque Diuiſio, aliud Prædicabi- 2. Ratio. le, ſiquidem de Diuiſo ipſa poteſt Diuiſio prædicari: vt, animal aliud eſt homo, aliud brutum.

Tertiò, Genus & Species dicunt eſſentiam rei; ſed exiſtentia rei videtur aliud 3. Ratio. prædicatum, quod prius adhuc ante eſſentiam quæri debet. Nam prius quærimus, An res ſit? deinde, Quid ſit? aut qualis? Hęc itaque eſt omnium de exiſtentia rei prima quæſtio, An, inquam, ſit? erit ergo exiſtentiæ quoddam Prædicabile, & quidem omnium primum, vt videtur.

Quarto. Indiuiduum Vagum, vt qui- 4. Ratio. dam homo: de pluribus prædicatur ſub diſiunctione: eſt enim Petrus vel Ioannes; &c. ergo erit iam aliud Vniuerſale. Imò de iſta voce, hic homo. ſeu conceptu reſpondente videtur idem dicendum, ex ſe indifferenter poſſe iſti vel illi homini applicari, & de hoc vel illo dici, & prædicari: vt, hic homo eſt Ioannes: hic homo eſt Petrus, &c. atque ita cetera quæ dicuntur Indiuidua Demonſtratiua.

Ad iſtius quæſtionis diſſolutionem, Primum ſit fundamentum. Species Vniuerſa- 1. Fundam. lium nos poſſe colligere trib⁹ modis. Pri- Tribus modis numerus Vniuerſalium colligi poteſt. mo à poſterioribus & notioribus, quoad nos: vt Porphyrius colligit ex diuerſitate prædicādi. Secundo modo à priori, ex diuerſitate exiſtendi in alio: ſiquidē Vniuerſale eſt, quod aptum eſt eſſe in multis. Tertio modo, ex ipſiſmet rebus à parte rei, & his, quæ ſecundū naturam ipſis rebus conueniūt: ſiquidem Vniuerſale fundamentū habet in rebus, & per intellectū perficitur in ratione Vniuerſalis: & poſtea ſic conceptum

ptum, de rebus ipſis prædicatur & ea ipſa, quæ ſunt in rebus, à nobis cognoſcuntur, ſi vere cognoſcimus. Sunt etiam aliæ viæ, hunc numerum Vniuerſalium oſtendendi, tamen hæ tres videntur præcipuæ.

2. Fundā. Sit ſecundum fundamentum. Ad hoc vt aliquid ~~in Vniuerſale, oportet~~ (vt antea fuit oſtenſum, cùm quærebamus quid eſſet Vniuerſale) ſit vnum & ſimplex, & directa prædicatione de pluribus ſub eadem ratione prædicetur.

1. Conclu. quinq; tantum ſunt prædicabilia. His poſitis, ſit prima Concluſio. Quinque tantum eſſe Prædicabilia, ~~ſeu Vniuer~~ſalium ſpecies: nempe Genus, Speciē, Differentiam, Proprium & Accidens, quæ ſic oſtenditur. Primo modo Porphyrij ratione, ex quintuplici diuerſitate modi prædicandi, videlicet de vno & de pluribus, in quid, vel in quale: in quid rurſus de pluribus numero, vel pluribus differētibus ſpecie: at in quale, vt eſſentiale, vel accidentale: & demum accidentale, conuerſim, ſeu reciprocè, vel non conuerſim. Igitur quicquid dicitur, ſeu de altero prædicatur, aut prædicatur de vno tantùm, & hoc eſt Indiuiduū & ſingulare: aut de pluribus, & hoc eſt Vniuerſale. Rurſus ſi de pluribus, aut in quæſtione, quid eſt? aut in quæſtione, quale eſt? Si in quid, vel de pluribus ſpecie differentibus, & eſt Genus: vel de numero tantum differentibus, & eſt Species. Si in quale, aut eſt eſſentiale, quod dici ſolet, quale quid, & eſt Differentia, aut quale accidentale, ſcilicet Accidens, accidentaria prædicatione: & tunc aut conuerſim & reciproce prædicatur de Specie aliqua, vel Genere, & eſt Proprium: aut non conuerſim, & eſt Accidens.

Secundo modo, idem oſtendi poteſt à priori Philoſophice, ex modis exiſtendi in multis. Nam quicquid eſt, aut eſt id, in quo omnia alia inſūt, aut ſunt ea, quæ inſunt: ſi id, in quo inſunt omnia, eſt Indiuiduum ſi quæ in alio inſunt; vel quæ in vno ſolo, & hæc ſunt Indiuidualia Accidentia, & conditiones aliæ indiuiduantes: vel inſunt in multis, & ſunt Vniuerſalia: Sed omiſſo Indiuiduo, & quæ, vt indiuiduo cōueniunt, de eo quod ineſt in multis videamus. Si eſt in multis, ergo aut intrinſecè ineſt in eſſentia eorum, aut extra eſſentiam intrinſecè adiacet, vt in ſubiecto: & ſi intrinſece, aut ineſt vt totū, aut pars: ſi vt totum, ſcilicet tota eſsētia, eſt Species: ſi aūt ineſt, vt pars in toto, quæ ſe habet vt materia, & in potentia, eſt Genus, aut tanquam forma, & eſt Differentia: ſi vero ineſt extrinſecè, vt in ſubiecto, vel ab aſsētia fluēs ab intrinſecis principijs ab ea dependens, & eſt Propriū: vel ſubiecto aduenies ex externis cauſis intrinſecè adiacens, & eſt Accidens.

Tertio modo ex ipſiſmet rebus à parte rei. Quicquid eſt in vnaquaq; re, ſiue ſingulari, ſiue vniuerſali, & quicquid de illa cognoſci poteſt, aut ſunt eius rei eſſentia, aut accidentia: ſi eſſentia, aut tota eſſentia rei, aut pars eſſentiæ: ſi pars eſſentiæ, aut in qua conuenit cū alijs rebus, & eſt Genus: aut in qua differt, & eſt Differentia. Si tota rei eſſentia, eſt Species. Iam verò ſi Accidēs eſt, aut propriū eius tantùm rei, & eſt propriū Accidens: aut commune cum alijs, & eſt Accidēs cōmune, quòd abſolute vocamus Accidens communi vocabulo: at de his ſuperiùs quoque diximus, cum oſtendimus Naturæ ordinē ſeruaſſe Porphyrium in iſtorū vniuerſalium tractatione quare plura hoc loco non erit neceſſe ſuperaddere. 3.

Ad 1. Arg. quòd pauciora. Nunc ad argumenta. Ad primum dicimus, Ariſt. de his egiſſe in libris Topicorum, quatenus ſpectant ad efficienda varia genera quæſtionū Dialecticarum: atq; ideo illa quatuor ſola retulit, quæ diſcrimen quæſtionum efficiebant, & diuerſitatem locorum, ac tractationis: & ob id etiā addendam quæſtionem, De eodem & diuerſo, præter alias quatuor quæſtiones, Generis, Definitionis, Proprij, & Accidentis: quod diuerſam ab alijs requirere tractationem, & loca videntur: Speciem ergo ob id ad Genus reuocaſſe videtur Ariſt. eo, quod ex eiſdem locis, quibus quæſtio Generis tractatur, poteſt etiā quæſtio tractari Speciei. Differentiam verò ad Definitionem retuliſſe videtur: ſiquidem vltra Genus addit ipſam Differentiā, vt Differentias. Atque ita omnia conueniunt, & nulla eſt Ariſtotelis cum Porphyrio pugnantia.

Ad Argu. quòd plura ad 1. & 2. Ad alia Argumēta, quod ſint plura, quā quinq;. Reſpondemus ad primum & ſecūdum, Vniuerſalia, & prædicabilia nos ſimplicia tantùm quinque aſſerere: at compoſita & complexa Prædicabilia eſſe poſſe, permulta; & Definitionem, & Diuiſionē,

 & com-

& complexa alia omnia vel accidentalia vel eſſentialia.

Ad 3. Ad tertium dicimus. Exiſtentiam rei, cùm quærimus de re aliqua, An ſit? nõ eſſe prædicatum aliquod præter ipſum verbum, quod medio verbo de ſubiecto dicatur: ſed eſt ipſummet ſubſtantiuum verbũ. Vnde in hac quæſtione, ſi recte diſpicim', non tam quæritur aliquod prædicatum, quàm ipſummet ſubiectum quæritur per ſe, An ſit in rerum natura? Poſtea verò ſubiecto iam poſito exiſtente in rerum natura, de illo & quærimus & dicuntur quinque illa prædicabilia vniuerſalia. Et certu eſt, antequam res ſit, nil ei poſſe conuenire, & oportere, vt res prius ſit, antequam ei aliquid conueniat, aut de ea prædicetur.

Ad 4. Ad quartum. Quidam homo, vel, hic homo, & alia ſimilia Indiuidua Vaga includunt in ſua ratione duo, Naturam cõmunem, & Rationẽ ſeu Differentiam indiuiduantem. Quare impoſſibile eſt, vt vnica & eadem ratione conueniant ſingulis Indiuiduis: atque ideo Vniuerſalia nec eſſe, nec dici poſſunt, quia non prædicantur de multis, ſub vna & eadem ratione. Deinde hæc Indiuidua Vaga ex modo ſignificandi ſunt complexa, nõ ſolùm complexione vocis (quia poſſet facilè vna vox imponi ad ſignificandum illud ipſum) ſed complexione ſignificationis, & cõceptus apprehendentis multa ſingularia per diſiunctionem. Nam tantùm valet quidam homo, ac ſi diceres, hic homo, vel iſte homo, vel ille homo, &c. Tandem de Indiuiduo demonſtratiuo, cùm dicimus, hic homo; demonſtrando verbi gratia, Petrum, & hic homo, demonſtrando V. g. Ioannem: in mente diuerſus omnino conceptus illorum diuerſorũ reſpondet, atque adeò non eſt eadem ratio communis, ſed æquiuoca & diuerſa, & ideò non eſt Vniuerſale. Ac de his hactenus. Nunc de ſingulis Vniuerſalibus videamus.

Caput primum de Genere.

Videtur autem neque Genus, neque Species ſimpliciter dici. Genus enim dicitur & aliquorum quodammodo ſe habentium, ad vnum aliquod, & ad ſe inuicem collectio: ſecundum quam ſignificationem, Romanorum dicitur genus, ab vnius ſcilicet habitudine (dico autem Romuli) & multitudinis habentium aliquo modo ad ſe inuicem eam quæ ab illo eſt cognationem ſecundum diuiſionem ab alijs generibus, dictum. Dicitur autem & aliter rurſus genus illud, quod eſt vniuſcuiuſque generationis principium: vel ab eo, qui genuit, vel ab eo loco, in quo quis genitus eſt. Sic enim Oreſtem quidem dicimus, à Tantalo habere genus: Hylum autem ab Hercule. Et rurſus, Pindarum quidem Thebanum eſſe genere, Platonem vero Athenienſem: etenim patria principium quoddam eſt vniuſcuiuſque generationis, quemadmodum & pater. Hæc autem videtur promptiſſima eſſe ſignificatio generis, Romani enim dicuntur, qui ex genere deſcendunt Romuli, & Cecropidæ, qui à Cecrope, & horum proximi. Et prius quidem appellatum eſt Genus vniuſcuiuſque generationis principium: dehinc etiam & multitudo eorum, qui ſunt ab vno principio, vt à Romulo: quam diuidentes & ab alijs ſeparantes, dicebamus omnem illam collectionem eſſe Romanorum genus. Aliter autem rurſus genus dicitur, cui ſupponitur Species, ad horũ fortaſſe ſimilitudinem dictum. Etenim principium quoddam eſt huiuſmodi Genus earum, quæ ſub ipſo ſunt, ſpecierum, videturq́ue & multitudinem continere omnẽ, quæ ſub ipſo ſunt Specierũ.

Tripliciter igitur cùm Genus dicatur, de tertio apud Philoſophos ſermo eſt: quod etiam deſcribentes aſſignauerunt, Genus eſſe, dicentes, quod de pluribus & differentibus Specie in eo, quod quid eſt prædicatur, vt animal. Eorum enim, quæ prædicantur, alia quidem de vno dicuntur ſolo, ſicut Indiuidua, vt, Socrates, & hic, & hoc: alia vero de pluribus quemadmodum Genera & Species, & Differentiæ, & Propria, & Accidentia communiter, ſed non propriè alicui. Eſt autem Genus quidem, vt animal: Species verò, vt homo: Differentia autem, vt Rationale: Proprium, vt riſibile: Accidens, vt album, nigrum, ſedere. Ab ijs igitur, quæ de vno ſolo prædicantur, differunt genera, eò, quod hæc de pluribus prædicantur: Ab ijs autem rurſus, quæ de pluribus, à Specie! us quidẽ, quoniã ſpecies, etſi de pluribus prædicantur, non tamen de differentibus Specie, ſed numero. Homo enim cùm ſit Species, de Socrate & Platone prædicatur, qui non Specie differunt, ſed numero: animal vero cùm ſit Genus, de homine, & boue, & equo prædicatur, qui differunt à ſe inuicem 2.

inuicem Specie, non numero ſolùm. A proprio verò rurſus differt Genus: quoniam Proprium de vna ſola Specie, cuius eſt proprium prædicatur, & de ijs, quæ ſub ipſa Specie ſunt, indiuiduis, quemadmodum Riſibile de homine ſolo, & de particularibus hominibus: Genus autem, non de vna Specie prædicatur, ſed de pluribus & differentibus. A Differentia verò, & ab ijs, quæ communiter ſunt Accidentia, differt Genus: quoniam, etſi de pluribus & differentibus Specie prædicentur Differentiæ, & communiter accidentia, non tamen in eo, quod quid eſt, prædicantur, ſed in eo, quod quale quid eſt. Interrogantibus enim aliquibus: Quid eſt illud, de quo prædicantur hæc? Genus reſpondebimus, Differentias autem & Accidentia non reſpondebimus. Non enim in eo, quod quid eſt, prædicantur de ſubiecto, ſed magis in eo, quod quale quid eſt. Interroganti enim: Quale quid eſt Homo? dicimus, Quod rationale: &, Quale quid eſt Coruus, dicimus, Quod nigrum. Eſt autem Rationale quidem, Differentia: Nigrum verò Accidens. Quando autem: Quid eſt homo? interrogamur, Animal reſpondemus. Eſt autem hominis Genus, Animal. Quare (De pluribus prædicari) diuidit Genus ab ijs, quæ de vno ſolo, quæ ſunt Indiuidua, prædicantur: hoc verò (De differentibus Specie) ſeparat ab ijs, quæ ſicut Species prædicantur, vel ſicut Propria. In eo autem (quod quid eſt) prædicari, diuidit à Differentijs & communiter Accidentibus, quæ non in eo, quod quid eſt, ſed in eo, quod quale quid eſt, vel quomodo ſe habet vnũquodque, prædicatur de ijs, de quibus prædicatur. Nihil igitur ſuperfluum, neque minus continet Generis dicta Deſcriptio.

QVAESTIO.

Cur priùs de Genere, quàm de Specie aut alijs egerit?

AGgreditur modò Porphyrius de ſingulis Vniuerſalibus in particulari tractationem: quam quinque ſequẽtibus capitib⁹ abſoluit: Poſtea vltimo capite ea inter ſe comparat; &, quam adinuicem habitudinem habeant, oſtendit. Incipit igitur ab ipſo Genere: in quo meritò quis dubitare poſſet, qua ratione id factũ fuerit? Boetius huius duas aſſignat cauſas; prior eſt. Genus enim eſt vniuerſalius, cũ comprehendat ſub ſe multas Species. Vniuerſaliora autem nobis ſunt notiora, 1. Phyſic. ca. 1. propterea ab eis eſt incipiendum: cuius rationẽ Ariſt. 1. de Partibus, ca. 1. dat. Si enim Vniuerſalia primò non traderẽtur, cum illa ſint in Particularibus, oporteret in particularium tractatione ſæpè idem repetere. Poſterior ratio, quæ eſt etiã Ammonij, Genus eſt generatione prius, quàm Species, cuius ſignũ eſt: ſi Gen⁹ auferatur, auferuntur Species, at non ablata vna aut altera Specie, Genus aufertur: quod docet Ariſto. 2. de generatione animalium, ca. 3. dum dicit, vitam plantæ priorem eſſe, deinde vitam ſenſitiuam, tandem rationalem. Ex vtraque autem ratione colligitur Porphyrium ſeruaſſe & Naturæ, & Doctrinæ ordinem, ſeu cognitionis. Naturæ, dum à priorib. Cognitionis, dum ab vniuerſalioribus incepit. Hæc tamen vtraque ratio declaratione indiget. Genus enim & Species dupliciter conſiderari poſſunt: vno modo ſecundũ naturam, & ſubſtratũ, altero modo formaliter ſecundum rationem, & relationem Generis, & Speciei. Si primo modo conſiderentur, Genus, ſcilicet natura ipſa, eſt prior, & cõmunior Specie: at ſi ſecundũ relationem, tunc ſimul tempore, & naturâ ſunt: non eſt prius Genus, quã ſit Species, ſicut non prius formaliter eſt pater, quam ſit filius: relata enim ſimul naturâ ſunt; vt docet Ariſt. in Prædicamento, Ad aliquid.

Sed ſi ſic eſt, poterit meritò quis obijcere, cũ hic conſideretur iſta ſecundum formam, videntur iſtæ rationes non ſufficiẽtes: Ad quod dicendũ, rationes eſſe nihilominus bonas, & probabiles, quia cũ natura ipſius Generis ſit prior, & cõmunior, æquũ fuit, vt eius intentio prius conſideraretur. Poſſumus aũt tertiam rationẽ addere, etiã ſecundum intentiones ipſas: cũ enim iſta introductio ſit ad Prædicamẽta Ariſt. fuit congruũ, vt illud primo explicaretur, q̃ illic primò occurrit: illic aũt primò occurrit Genus, cũ ſtatim Ens in decẽ Genera diuidatur: & in Prædicamento quoque ſubſtantiæ, quod ante accidentia eſt primum, ſit ipſum Genus generaliſſimum: hæc autem ratio eſt vniuerſalis probans ordinem omnium Prædicabilium; ſubſtãtia enim eſt primũ Prædicamẽtum; in quo

Dubium.

Solutio.

in quo, nec propria, nec ac[illegible] nia ſunt, & in eo primum locũ habent Genera & Species. illæ autem rationes ſolum ordinem inter Genus & Species probant.

Videtur autem neque Genus, neque Species, ſimpliciter dici.

Hoc caput in duas poteſt partes ſecari In priori aliquot modos acceptionis nominis huius narrat. in poſteriori, Genus ipſum Logicum, de quo præſens inquiſitio eſt, definit, ipſamque definitionem manifeſtat.

Tripliciter ergo Genus ſumitur. Primò Genus dicitur congregatio multorum habentium inter ſe aliquam affectionem vel habitudinem, & hæc habitudo, & affectio ad inuicem, ad vnum aliquid eſt: ſicut dicitur Genus Heraclidarum, congregatio multorum, qui inter ſe ordinem habent aliquo modo, ſcilicet quia affines, vel cognati ſunt & hoc reſpectu vnius, ſcilicet Herculis, à quo deſcendunt. & propterea dicuntur Genus Heraclidarum, & ſumũt nomen ab vno illo, vt diſtinguantur ab alijs Generibus. Hoc exemplum ſumpſit Porphyrius ab Ariſt. 10. Meta. c. 11. Boetius quia Romanus erat, tranſtulit, Genus Romanorum, qui ab vno Romulo deſcendunt. Secundò ſumitur pro ipſo principio, à quo talis collectio emanauit. quod duplex eſſe poteſt, aut Pater, aut Patria: nam & ipſa Patria, quoddam principium eſt: non enim ſolum locus naturalis eſt corporum contentiuus, ſed eorum aliquo modo productiuus, & conſeruatiuus, cum influxum habeat erga corpora: cuius argumento, eſt diuerſa temperies horum, & illorum corporum, & varietas eorum, quæ diuerſis locis producũtur. Sic inquit Virg.

Hic ſegetes, illic veniunt feliciùs vuæ:
Arborei fœtus alibi, atque iniuſſa vireſcunt
Gramina: nonne vides, croceos vt Tmolus odores,
India mittit ebur, molles ſua thurat Sabæi.
Et Chalibes duri ferrum?

Dubium. Hic poſſet eſſe dubium: An ipſe Pater, vel Patria ſint dicenda Genus? Auerroes videtur id affirmare: ac credendum cum

Solutio. Caietano non dici Genus patrem ipſum, aut patriam, Sed ipſum principium & originem, quæ ab eis ducitur.

Statim Porphyrius comparat has duas acceptiões. dicit itaq. Poſterior eſt promptiſſima, id eſt, ſe primo offert, eſt enim prior: quod probat; prius enim illud principium quod Genus dicitur ſuit, atque ab eo appellatio facta eſt, ſcilicet Genus Romanorum, Heraclidarum. Vnde poteſt duplex ratio fieri, propter quam iſta ſignificatio eſt magis in promptu. prima. Quia ab eo, quod eſt Genus primo modo, ſumitur denominatio. dicitur enim ab Hercule Heraclidarum Genus. 2. ſecunda. Quia iſta fuit prior: prius enim fuit illud principium, quam collectio eorum, qui ab eo fluxerunt. Tertio ſumitur Genus pro eo, cui ſupponitur Species, id eſt, pro eo, quod de Speciebus prædicatur, & hoc eſt Genus Logicum, cuius eſt tractatio præſens. Genus Logicum.

Huius Generis Porphyrius ſimilitudinem aſſignat cum alijs Generibus, cum poſteriori, ſecundo modo accepto: ſicut enim Genus ſecundo modo eſt principiũ eorum, quæ ab eo originem trahunt, ita Genus hoc, eſt ſuarum ſpecierum principium: ſimiliter eſt ſimile Generi primo modo accepto, vt enim hoc eſt multorum collectio, ita & Genus Logicum eſt multarum ſpecierum aggregatio: id eſt, ſub ſe multas continet Species.

Dubia aliquot ſcitu digniora in priorem hanc partem capitis de Genere.

Circa hanc capitis partẽ aliquot ſunt aduertenda. Primo, Porphyriũ has Generis acceptiones ex Ariſtot. ferè deſumpſiſſe. nam Ariſt. 5. Met. c. 28. refert quatuor Generis acceptiones. Primo, Genus dicitur continua aliquorum generatio, quod idem eſt cum collectione multorum habentium habitudinem ſecundum generationem: vbi intelliges iſtam habitudinem, quam dicit Porphyrius eſſe inter illa, quorum collectio dicitur Gen', debere eſſe ſecundum generationẽ, & ea, quæ ad generationem attinent, vt quòd ſint cognati, vel conſanguinei, vel filij, vel aliud ſimile. Quod adnotauit Albert' explicans Porphyrium contra Auicennam. Secundo, dicitur genus principium, à quo talis generatio eſt, quod eſt pater, vel patria; & aliquãdo etiam dicitur mater Tertio. Genus eſt ſubiectum, ex quo res fiunt, vel

vel in quo: quomodo dicitur, Genus figuratarum ſuperficialium eſſe aliud à Genere ſolidarum: & in naturalibus materia dicitur Genus: quo pacto cœli & elementa dicuntur eſſe Genere diuerſa, iuxta eorum ſententiã, qui aſſerunt eſſe ex diuerſa materia: & tale Genus dicitur Phyſicũ. Quartò, Genus eſt, q prædicatur ſcilicet iſtud, q hic proponitur tertio loco à Porphyrio.

Dubium. Poterit autem quis dubitare: Quare prætermiſit Porphyrius Genus tertio loco po-

Solutio. ſitum ab Ariſtotele? Dicitur, quòd iſtud habet ſimilitudinẽ quandam cũ Logico: vt enim Logicum eſt, ex quo fiunt Species, ita & illud. Logicũ enim eſt, velut materia Specierũ: vel forſan, quia parabat facilem introductionem, & eſſet obſcurum explicare, quid eſſet illud ſubiectũ, quod Genus appellatur.

Circa verba ipſi' Porphyrij, Nota illud verbũ (Videtur,) aliquãdo enim pro eo, quod apparet & non eſt, ſumitur; vt patet apud Ariſt. 1. Elenchor. cap. 1. & 2. Sunt ſyllogiſmi, inquit, qui videntur, & non ſunt: at hic non ſic vſurpatur: ſed pro eo, quòd eſt, & patet, ac eſt manifeſtum. Nota verbum (Simpliciter) nam vno modo idem eſt, quod Vniuerſaliter, vt habetur 1. Met. text. 44. & 1. Elench. cap. 6. Secundo modo idẽ eſt, quod Vniuocè; vt habetur 1. Met. text, 47. Tertio modo accipitur pro eo, quod eſt ſine addito diminuẽte, 1. Elench. cap. 5. quo' pacto dicitur: Aethiops non eſt ſimpliciter albus. Vltimo modo pro eo, quod eſt ſolum: vt, Brutum eſt ſimpliciter ſenſitiuum: qua ſignificatione vtitur Porphyrius cap. de Differentia. Hic ſumitur, modo ſecundo, ac ſi dicat: Genus non dicitur vniuocè.

Nota præterea, dicit (Videtur autem) hic velut excuſat ſe ab eo, quod propoſuit ſcilicet docere, quid ſit horum quodque, ac propterea incepturus erat à definitione: ſed id prohibet eius æquiuocatio: æquiuoca enim priùs diuidenda. Nota præterea non explicaſſe niſi Genus, & Speciem: quia iſta ſunt relata, vt docet Ammonius: vel, vt vult Boetius, omnia alia ſubintelligi, quæ etiam ſunt æquiuoca. quæ quia iã erant enarrata, prolixitatis vitandæ gratia prætermiſit.

Nota vltimò, ſecundùm Albertum diſcrimen inter Genus tertio modo & alia Genera. Genus enim ſecundo modo, non eſt in tota collectione eorum, quæ ab eo procedunt: non enim eſt Romulus in ſingulis Romanis: at tota natura Generis eſt in ſingulis Speciebus: homo enim eſt ſubſtantia animata, ſenſibilis, pariter & leo, & aliæ Species. Præterea: Genus primo modo continet multa, tanquam partes integrantes, de quibus prædicari nequit: non enim ſinguli Romani ſunt Genus; at Genus hoc, de ſingulis Speciebus per ſe prædicari valet.

Tripliciter igitur cùm genus dicatur, de tertio apud Philoſophos ſermo eſt.

Hæc eſt poſterior ea pars, qua Porphyrius definit Genus tertio modo: eius enim vſus ad Dialecticos & Philoſophos pertinet. Definitio eſt iſta: Genus eſt id, quod prædicatur de pluribus differentibus Specie, in eo, quod quid eſt, quæ definitio ad literam deſumpta eſt ex Ariſt. Top. ca. 4. Pro cuius explicatione Porphyrius tres diſtinctiones inſinuat eorum, quę prædicantur: quædam enim de vno prædicantur; vt Socrates, Plato: quædã de pluribus, vt homo. Secunda, eorum, quæ de pluribus prædicantur: quædã de pluribus differentibus numero, quædam de differentibus ſpecie prædicantur. Tertia, eorum, quæ de pluribus differentibus ſpecie prædicantur; quędam prædicantur in eo, quod quale: quædam in eo, quod quid. Illud eſt prædicari in quid, eſſe tale prædicatum, vt ad quæſtionem factam per quid de re, ſcilicet de natura rei, poſſit per illud reſponderi; vt, quid eſt homo? congruè reſpondebis, ſi dicas; animal: animal igitur prædicatur in quid de homine. Illud autem eſt prædicatum in quale, eſſe tale prædicatum, vt poſſit per illud reſponderi ad quæſtionem factam de qualitate rei: vt, qualis eſt homo? dices, doctus, aut albus, iſta prædicantur in quale. Hac diuiſione Porphyrius colligit definitionem Generis ſufficientem eſſe, cùm ipſum ſeparet ab omnibus alijs Prædicabilibus. Ex hoc enim quòd Genus de pluribus prædicatur, ab indiuiduo diſtinguitur, quod quidem prædicatur ſed, de vno ſolo: per hoc, quod Genus prædicatur de differentibus Specie, à ſpecie diſtinguitur, & à Proprio: Species enim de pluribus

Definitio Generis Logici.

indiuiduis. Proprium autem de vnica Specie, cuius eſt Proprium & de indiuiduis illius Speciei quoq; prædicatur: per hoc autem, quod in eo, quod quid, à Differentia & Accidenti diſtinguitur. Hæc enim in eo, quod quale, de pluribus prædicantur: vt ſi dicas, qualis eſt homo? reſpōdebitur, eſt rationalis, vel albus. Patet, igitur, definitionem neque eſſe ſuperfluam, nec diminutam, iuxta præceptum Ariſt. 6. Thopic. ca. 1. & 2.

Hic notat Ammonius, quòd definitio ſuperflua diminuit definitum; id eſt, coarctat: vt iuxta illam definitionem paucioribus conueniat, quā conuenit: vt qui dicit: homo eſt animal rationale album, facit, vt non ſint homines niſi albi: definitio verò diminuta, definitum dilatat; vt qui dicit: homo eſt animal mortale, facit, vt equus ſit homo, qui eſt animal mortale: hoc fit, quando definitio eſt ſuperflua per additionem illius, quod non eſt de natura rei, aut ipſius naturæ Proprium.

De definitione Generis Quæſtiones quatuor.

CIrca definitionem Generis poſitā, videnda ſunt quatuor: deinde de Indiuiduo, cuius tum in hoc capite, tū in ſequentibus frequenter fit mētio, agendum. Igitur quæremus primò, quid ſit definitum in hac Generis definitione? Secundò, quæ ſit iſta definitio, an quidditatiua, an ſit deſcriptio? Tertiò, quid loco Generis in hac definitione ponatur. Quartò, rectè ne ſit poſita? vbi videbimus, quomodo ſingulæ partes ſunt intelligendæ. Vltimò, de Indiuiduo; an Indiuiduum prædicetur?

QVAESTIO I.

Quod definitum in hac Generis definitione?

PRo declaratione primi dubij, aduertere oportet, iſta nomina ſecundæ intentionis, ſcilicet Genus, Speciē, Differentiā, & reliqua, eſſe connotatiua, & ita duo includere in ſua ſignificatione, videlicet Materiale & Formale; vt antea ſæpè dictum fuit. Significant enim pro materiali, ſeu pro ſubſtrato, quod idem eſt, naturam & rem aliquam: pro formali verò ſecundam intentionem obiectiuam: ſicut album pro materiali ſignificat corpus, pro formali albedinem. Quæritur itaque quando definitur Genus, an definiatur intentio ipſa, an materiale ſubſtratum, an ſimul materiale ſubſtratum cum intentione? Eſt autem rurſus aduertendum, aliud eſſe in connotatiuis, id quod definitur, aliud rationem, ſecundum quam definitur. V. g. quando dicitur, albū eſt viſûs diſgregatiuum: quod definitur, eſt ſubiectum, vt formæ ſubſtat: at ipſa ratio ſecundum quā eſt definitio, eſt forma. Prętera, aliud eſt, cui conuenit definitio, aliud, ratio, per quā cōuenit: vt id quod diſgregat, eſt corpus album: ratio diſgregandi eſt albedo: definitio enim de ſubiecto verificatur. Quod Caietan' alijs verbis explicuit, dicens, quod definitio competit ſubiecto denominatiuè; formæ quidditatiuè. Hoc ſuppoſito, perſpicuis quibuſdam concluſionibus reſpondemus, quæ per ſe ſatis manifeſtæ ſunt, & ex iam dictis conſtant. Explicatur quæſtio.

Sit prima Concluſio. Natura & ſubſtratum Generis eſt id, quod definitur, vt intentioni ſubſtat. 1. Concluſ.

Secunda Concluſio. Ratio ſecundùm quam definitur, eſt ſecunda intentio. 2. Conclu.

Tertia. Definitio competit naturæ ſubſtratæ; animal enim eſt, quod prædicatur, & corpus, & aliæ naturę, quæ genera ſunt; ſed non prædicantur, niſi quia genera, & vt ſecundæ intentioni ſubſtāt: non tamen intentio prædicatur. hoc idem dicimus de aliorum definitionibus Prædicabilium. 3. Conclu.

QVAESTIO II.

An ſit vera Generis definitio, an deſcriptio?

CIrca hanc quæſtionem ſunt tres opiniones. Scotus, Vniuerſaliū, q. 15. exiſtimat, hanc definitionem eſſe quidditatiuam, cuius Genus eſt prędicabile. Alij exiſtimāt eſſe deſcriptiuā; & dari per Genus, quod eſt Vniuerſale, & propriam paſſionem; quæ eſt prædicari. At Ammonius credit hanc definitionem eſſe deſcriptionem, nec per Genus propriū aſſignari, nec poſſe aſſignari. Ratio Ammonij eſt du-

plex

plex: Prior eſt. Genus hic definitum comprehendit decem Genera ſuprema; nam ſingula ſunt Genus, at nihil poteſt eſſe Genus Generis ſupremi: ergo Genus non poteſt definiri per Genus. Poſterior; Genus hoc comprehendit Genera Subſtantiæ, & Accidentis, ſed ſubſtantiæ & Accidẽti nihil eſt commune: Vniuocum ergo non poteſt aſſignari ipſi Generi.

Hæ rationes Ammonij fundãtur in hoc: cũ hic definiatur natura Generis, vt ſubſtat intentioni: ſi definiri debet quidditatiuè, erat dandum Genus, non ſolùm ex parte intentionis, ſed ex parte materialis, qđ eſſe non poteſt: quia materiale eſt Subſtantia, vel Accidens, quæ non poſsũt habere Genus commune, ſed accidens aliquod, & illam proprietatem, quæ eſt prædicari: & propterea dicit eſſe deſcriptionem, & eſt ſententia Alberti, tract. 3. ca. 3. Vniuerſale enim ex parte ſolius intentionis, Genus quidem eſt, non tamen ex parte materialis.

Sed hæc ſententia Ammonij & eius rationes non placent: nam in concretis accidentalibus, definitio & eſſentia attendenda eſt ſecundùm formam, quæ poteſt eſſe vnius rationis, etiamſi materialia nõ ſint eiuſdem rationis: & certum eſt, rationem vniuerſalis eãdem eſſe, ſiue materiale ſit Accidens, ſiue ſubſtantia, ſicut in diſtinctis etiam ſubſtantijs: poteſt ergo eſſe Genus proprium; atque ideò dicendum eſt, Definitionem eſſe potuiſſe quidditatiuã, quantum eſſe ex parte Generis, ſi deinde addita fuiſſet eſſentialis Differentia: vt ſi diceretur: Genus eſt Vniuerſale, quòd ineſt multis Specie differentibus: ſed tamen eùm per prædicabile, tanquam per notius nobis definierit Porphyrius, puto deſcriptionẽ hanc eſſe: vt dicit ſecunda opinio, & idem Porphyrius, quia nõ per Differentiam, ſed per paſſionem, id eſt, prædicationem datur.

Author reiectis Scoti & Ammonii opinionib' ſecundam approbat.

Ad 1. Rationem Ammonij.

Et ad primam Rationem Ammonij dicendum, eſſe poſſe aliquod Accidens genericum, imo Specificum, quod cõueniat ſupremo generi, & alijs Generib'; ſcilicet rationẽ ipſam Generis.

Ad 2. Ratio

Ratio verò poſterior Ammonij nõ valet: nam diuerſis Prædicamentis nihil eſſe vniuocum quidditatiuè: pòteſt tamen aliquid eſſe accidentale, quales ſunt hæ intentiones: ſicut etiã relatio vniuocè conuenit multorum Prędicamentorum fundamentis; quamuis ſecundùm Porphyrium non ponatur Vniuerſale, vt Genus: vt in ſequenti dubio dicetur.

QVAESTIO III.

Quid obtineat locum Generis in hac definitione?

Reſpondet ad quæſtionem.

SEd tunc dubitabis circa tertium, quid ſaltem conſtituatur loco Generis, ſecũdùm Porphyrium? Breuiter reſpõdebo; non vniuerſale loco Generis, ſed Prædicabile conſtitui. Huius eſt ratio conuincens. Differentia, in definitione ponitur, ad excludendum ea, quæ ſub eodem Genere conueniunt. V. g. rationale ponitur in definitione hominis, vt ſeparet illa animalia, quæ non ſunt rationalia: non autẽ ponitur ad differentiam lapidis, aut alterius extra Genus: ſed Porphyrius excluſit indiuiduum à ratione Generis, per illam differentiam, prædicari de pluribus: ergo Genus non eſt Vniuerſale, quia indiuiduũ non continetur ſub vniuerſali; continetur autem ſub prædicabili: nam indiuiduum eſt prædicabile, ſed de vno: Genus autem de pluribus prædicabile: ergo erit loco Generis.

QVAESTIO IIII.

An ſit rectè poſita Generis definitio?

1. Argum.

OBijcitur contra definitionem ipſius Generis. Primò contra vltimam particulam, in qua à Differentia diſtinguitur. Differẽtia prædicatur in quid, ergo non differt in hoc à Genere. Probatur antecedens ex Ariſt. expreſsè, 7. Topic. ca. 3. & 4. Top. ca. 4. vbi non in hoc differre à Genere docet, ſed quod Genus de pluribus, quàm Differentia prædicetur.

2.

Secundò. Accidens, nec eſt de ſubſtantia rei, nec pars ſubſtantiæ rei; ergo non prædicatur in quale quid, vt dicit Porphyrius.

3.

Tertiò, Multa ſunt Propria, quæ de pluribus Speciebus prædicantur, ergo nõ differt in hoc à Genere, quod ſolũ de vna ſpecie Proprium prædicetur. Antecedẽs probatur, mobile, æquale, ſimile, ſunt paſſio-

nes propriæ, quæ tamē de pluribus corporibus Specie differentibus prædicantur.

4. Quartò, Differentia non prædicatur de pluribus Speciebus, ergo non conuenit in hoc cum Genere: patet antecedens: rationale enim eſt Differentia, quæ tamen vnius Speciei eſt propria.

5. Quintò. Genus prædicatur de pluribus differentibus numero. Animal enim de Petro, & Ioanne prædicatur, ergo à Specie non differt.

Nota 1. Quæ differãt ſpecie.

Pro horum argumentorum ſolutione; eſt primò notandum, duo eſſe neceſſaria, vt aliqua differant Specie: alterum eſt, vt habeant diſtinctas definitiones: quapropter Petrus & Paulus, & indiuidua vnius Speciei ſpecie non differunt. alterum eſt, quod ſub eodem ſint Genere: quod docet Ariſt. 10. Metaph. cap. 11. differre ergo Specie eſt ſub eodem Genere diſtinctas habere definitiones.

Tribus modis aliqua differũt ſpecie.

Poſſumus etiam tres modos differēdi Specie deſumere ex Ariſt. 5. Meta. cap. 10. Primò, illa differunt Specie, quæ ſub codē Genere diſtinctas habent definitiones, & ipſa in alias Species inferiores diuidi nequeunt; quo pacto differunt Species vltimæ, homo, leo; & iſta dicuntur differre Specie atoma, & hæc eſt propriè Differentia ſpecifica.

Secundò, illa differunt Specie, quæ ſub eodem Genere ex æquo continentur, & rurſus diuidi poſſunt in alias Species ſub ſe: ſicut corp⁹ animatum, & corpus inanimatū, & iſta dicuntur differre Specie ſubalterna, ſeu Genere intermedio. Dicuntur autem ex æquo contineri ſub Genere, quę per æquales Differentias illius Generis cōponuntur: ſicut corpus animatum & corpus inanimatum: corpus enim, quod eſt illorum Genus, æqualiter per animatum & inanimatum diuiditur.

Tertiò, illa differunt Specie, quę ſub eodem ſunt Genere, tamen non æqualiter; cùm videlicet vnum eſt communius, alterum minùs commune: quia pluribus intermedijs Differentijs, ab illo Genere, in quo conueniunt, diſtant: licet non vnum ſit ſuperius ad alterum: quo pacto, homo, & planta Specie differūt: clarum eſt enim, quòd planta cōmunior eſt, quàm homo, ſed non ad hominem, quia homo planta nō eſt. Si enim eſſet ſuperior illo, eſſet Genus; at Genus, & Species ſub ipſo, non dicuntur differre Specie, vt ait Ariſt. 10 Metaph. cap. 11 Genus igitur eſt, quod de pluribus Specie differentibus prædicatur, vtcunque Specie differant, ſiue primo, ſiue ſecundo, aut tertio modo.

Eſt ſecundo notandum, duo eſſe neceſſaria, vt aliquod prædicatum prædicetur in quid: vnū, quòd ſit de natura, vel pars naturæ rei: nec hoc ſufficit. nam Differentia eſt pars naturæ rei, tamen non prædicatur in quid, ſed eſt neceſſarium alterum, ſcilicet, quòd prædicetur per modum naturæ, ſcilicet, quòd nō ſit connotatiuum, quando ſubiectum fuerit abſolutum; tūc enim ſignificat per modum Accidentis: ſed vel vtrunque abſolutum, vel vtrunq; connotatiuum. Genus ergo reſpectu Speciei habet vtrunque, & eſt de natura ſpeciei, & prædicatur per modum naturæ & ſubſtantiæ, propterea prædicatur in quid. At differentia habet vnum, ſcilicet, eſt de natura rei, non tamen habet modum prædicandi: propterea nō prędicatur in quid, ſed dicitur in quale quid. Quid, quia eſt de ſubſtantia rei, Quale, quia eſt ad modum Accidētis: & Accidens neutrū habet, propterea ſimpliciter in Quale prædicatur: vnde fit, vt conſtituatur prædicatio in quid, & in quale quid, & in quale. — Nota 2. Quæ dicatur in quid.

Ad 1. His ſuppoſitis Reſpōdeo ad primum. Differentia prædicatur in quid ſecūdùm rem, ſed non ſecundùm modum: ſicut Genus, quod abſolutè in quid prædicatur. Nec Ariſto. dicit oppoſitū, ſed aſſerit prædicari in quid ſed differt à Genere, quia ſe habet, vt qualitas, in quo manifeſtat prædicari in quale quid.

Ad 2. Ad ſecundum Reſpondeo? Quando dicitur: quale quid eſt coruus: illud, Quid, non petit naturam, ſed idem eſt, ac ſi diceretur: quale ens eſt coruus?

Ad 3. Ad tertium Reſpondeo admittēdo aliquod Proprium de pluribus Speciebus prædicari, ſed id non habetur vt Propriū. & Porphyrius hoc intendit, quod prædicatio, quæ neceſſariò & ſemper conſtituit Genus, eſt de pluribus Specieb⁹ prędicari; at prædicatio neceſſaria Proprio eſt de vna ſpecie: reliquum eſt per accidens, & ſecūdariò, quia illa ſua Species, de qua prędi-

caba

cabitur,erat ſubalterna. Dici etiam pōt, concedendo il'ationem:aliqua, inquam, Propria eſſe generica, quæ de Genere im mediatè prædicantur:aliqua eſſe Propria ſpecifica,quæ de Specie vltima prædicantur: differre autem à Genere & Specie, qa non in quid,ſed in quale prædicantur.

Ad 5. Idem Reſpon ad quintum de prædicatione de indiuiduis.hęc enim prędicatio, eſt primò & immediatè & per ſe Speciei, non autem Generis,niſi ſecundario & mediatè.

Ad 4. Ad quartum Reſpon Prophyriū exiſtimaſſe,nullam eſſe particularē & propriā Speciei Differentiam, ſed omnes eſſe communes,& Rationale non ſolùm homini, ſed & Angelis cōuenire.Sed de hoc latius dicemus capite,de Differentia.

DE INDIVIDVO.

QVAESTIO I.

Vtrùm Indiuiduum prædicetur?

1.Opinio S.Thomæ. CIrca vltimam difficultatem:an ſcilicet Indiuiduū prædicetur? ſunt tres opiniones.Prima eſt S. Tho.7.Met. c.2.qui loquens de Indiuiduo ſubſtātię,inquit,id poſſe dupliciter prędicari:vno modo de alio:vt,homo eſt Petrus: animal eſt Cæſar ; & talis eſt prædicatio per accidēs, & indirecta:altero modo poteſt de ſe prędicari,ſcilicet: Petrus eſt Petrus,& talis eſt prædicatio per ſe, & hoc videtur aſſerere quoque Boetius.Nihil,inquit, verius, quā idem de ſeipſo, prędicari. Imò videtur Ariſt.ſententia,2.Peri herm.ca.vlt. Bonum, inquit,per ſe eſt bonum:vbi approbat prędicationem identicam,qua idem de ſe ipſo prædicatur.& 5.Met. c 18. homo per ſe eſt homo.Eiuſdem ſententiæ eſt Porphyrius,qui indiuiduū de vno prædicari affirmat,ſcilicet de ſeipſo.

2.Opin. Auerrois. Secunda opinio eſt Auer.ca.de Specie; qui interpretans Porphyrij definitionem illam:Indiuiduū de vno prędicatur,dicit, duplex eſſe indiuiduum;ſubſtantiæ,vt Petrus,accidentis, vt hoc album. indiuiduū accidentis de vno prædicatur, at ſubſtantiæ indiuiduū,de nullo:& propterea non bene Porphyrius definiuit,quia ſoli indiuiduo Accidentis illa definitio competit. Meliùs Ariſt. dixit 1. Peri herm. ca.5.Singulare eſt, quod non de multis prædicatur Iſta ſententia videtur Ariſt.ca. de ſubſtantia,& 7.Metaph.ca.3. Prima ſubſtantia,inquit,id eſt,indiuiduum ſubſtātiæ, de nullo prædicatur, nō enim Auerroes vult p̄dicationem eſſe eiuſdem de ſeipſa.1.Priorum,in digreſſione de quarta figura, quæ eſt Galeni,inquit:Si daretur quarta figura,idem de ſeipſo prædicaretur , quod eſt in fine abominationis,& 10.Meta.com.8. & 4. Meta. com.3. dicit illam eſſe nugatoriam,neque habere ſubiectum,neque prędicatum.

3.Opinio Caietani. Tertia opinio eſt Caietani,cap.de Specie:vbi diſtinguit duplicem prędicationē; naturalem, & artificialem. Naturalis eſt, quæ eſt vera,tamen non eſt apta ad diſputationem aliquam: & talis eſt illa, in qua idē de ſeipſo prædicatur: Alia eſt artificialis,ſicut ſunt reliquę,quarum vſus arti & ſcientiæ deſeruit:& per hāc diſtinctionem conciliat opiniones.

Pro huius determinatione, eſt aduertendum, aliud eſſe neceſſarium ad veritatem prædicationis, aliud ad proprietatem. Vnde aliud eſt prædicatio vera, aliud propria : ad veritatem ſufficit, quòd ita ſit in re,ſicut ipſa ſignificat : ad proprietatem eſt neceſſarium,quòd prędicatum ſit forma,& ſubiectum materia,quod eſſe non poteſt in prædicatione eiuſdem de ſe ipſo.

Iuxta hoc ſit prima Concluſio. Prędicatio,qua indiuiduum ſubſtātię de alio prædicatur: vt,iſte veniens eſt Petrus,eſt per accidens:iſta eſt Ariſt.1. Priorum,ca. 28. 1.Concluſ.

Secunda Concluſio.Prædicatio, qua de ſeipſo aliquid prædicatur,eſt vera, ſed impropria,propter rationem prædictā. Hęc eſt Alber.tract.1.ca.4.& Auerrois:nec oppoſitū voluit Boetius:dixit enim,nihil verius,non autem dixit,nihil proprius.Imò nec S. Thomas:q dixit : illa eſſe per ſe, eo modo,quo etiā vocat Ariſt. per ſe,id eſt, non per aliam cauſam:ſi enim dicas, quare homo eſt homo? dices,nulla cauſa, ſed per ſe;& ita interpretatur Boetius, 2. Peri hermenias. 2. Conclu.

3. Conclu. Tertia Concluſio eſt,quātum exiſtimo etiam vera contra Auerroem. Nec indiuiduum

duum Accidentis de vno propriè prædicatur;quamuis verè de illo prædicetur. Hęc eſt ſententia expreſſa Ariſtot.cap.2. Antepredicam.Hoc album,inquit,eſt in ſubiecto,ſed de nullo prædicatur.Ratio autem eſt,quia quando demonſtratur Accidens indiuiduũ, demõſtratur ipſum ſubiectũ, in quo eſt,quia ab eo indiuiduatur : vnde perinde eſt dicere:Petrus eſt hoc albũ,ac Petrus eſt ipſe,habens albedinem.

QVAESTIO II.
Qua & quot ſint prædicationum genera?

QVia de Prædicatione loquuti ſum⁹, & omnia iſta ad Prædicationem ſpectant;non erit inutile,quid Prædicatio,& quotuplex ſit? oſtendere. Eſt igitur Prædicatio,affirmatio alicuius de aliquo:propoſitio enim negatiua, non propriè prædicatio,ſed diuiſio quædam dicitur.Hæc prædicatio duplex eſt, quædam propria,quædam impropria : propria eſt, cuius veritas pendet ex propria ſignificatione,& propria acceptione terminorum: vt homo eſt albus:impropria, cuius veritas ex impropria acceptione terminorum pendet:vt homo eſt bulla,diuitiæ ſunt fumus.Propria triplex eſt,ordinata, & inordinata contra ordinem,& inordinata pręter ordinem.

Quid prædicatio? *Prędicatio duplex.* *Propria triplex.*

Ordinata. Ordinata eſt,in qua ſubijcitur id,quod ſubijci debet, ſcilicet id, quod ſe habet vt materia: prædicatur id,quod debet prædicari, ſcilicet quod habet modum formæ; quales ſunt prædicationes inferiorum reſpectu ſuperiorum prædicatorum, & accidentium de ſubiectis,& Differentiarũ, de ſuis Speciebus. Hæc ordinata duplex eſt, eſſentialis, & accidentalis : eſſentialis eſt, in qua prædicatum,vel eſt natura, vel de natura ſubiecti:quæ duplex eſt,eſſentialis quidditatiua, eſſentialis ſola: Eſſentialis quidditatiua,qualis eſt prædicatio Generis & definitionis, ſcilicet quãdo prædicatum eſt in quid : Eſſentialis ſola, quando prædicatum eſt in quale quid, qualis eſt prædicatio Differentiæ. Accidentalis, in qua prædicatũ non eſt de natura ſubiecti: quæ duplex eſt,propria,& communis: Accidentalis propria eſt, in qua prædicatum eſt Propriũ alicuius Speciei:vt, homo eſt riſibilis Communis eſt,in qua prędicatur Accidens commune: vt, homo eſt albus. Accidentalis communis duplex,externa, & interna:Interna, in qua prędicatur Accidens,quod ineſt ſubiecto,de quo prædicatur:vt,homo eſt albus : Externa in qua accidens non ineſt ſubiecto de quo prædicatur,vt homo videtur. Prȩterea triplex eſt,prima,quæ ſumitur ab actibus animę, vt paries videtur, homo amatur:ſecũda, quæ ſumitur à ſecundis intentionibus, vt homo eſt Species,animal eſt genus:tertia, quæ ſumitur ab aliquo alio extrinſeco, ſiue loco: vt,homo eſt Romanus, ſiue alia habitudine,Philoſophus eſt Platonicus.

Ordinata duplex. *Externa.*

Inordinata prędicatio contra ordinem eſt,in qua id prædicatur,quod debet ſubijci,id ſubijcitur,quod debet prædicari,iſtæ ſunt oppoſitæ ſeu conuertentes omnium ordinatarũ, nec oportet nũc has rurſus diſtinguere. Antiqui vocabant ordinatã prædicationem, naturalem, inordinatam,nonnaturalem:quam diſtinctionem ponit Auer.7.Meta com.59.& 4.Phy. cõ. 33.vbi ſoluit problema Logicum,ſcilicet, cur Ariſtot.facit ſyllogiſmos ex terminis conuertibilibus in ſecũda figura ex puris affirmatiuis, cùm poſſit per conuerſionẽ eos facere in prima,& eſſet conſequentia bona de Forma? dicit id eum feciſſe, ne daretur prædicatio nonnaturalis, ſcilicet in qua ſubiectum de Accidenti,vel definitio de paſſione prædicetur. Eandẽ diſtinctionem habet Themiſtius,1. Poſt.ca.38. Alij prædicationem naturalem vocant directam,nonnaturalem indirectam.

Inordinata contra ordinem. *Vide Philopo.de hac prædica. 1. Poſt.cõ.85. & 3.in The op.34.& ta fo.3.colũ.8*

Alia eſt prædicatio inordinata prȩter ordinẽ:hęc eſt triplex:quædam Identica, quędam Diſparata,quædam per Accidẽs. Identica,qua idem de ſeipſo prædicatur; Diſparata, qua diſparatum de diſparato: vt,homo eſt leo:vel contrarium de cõtrario ,vt album eſt nigrum:per Accidẽs eſt, in qua duo connotatiua inuicem prædicantur,quorum prædicatio in abſtracto falſa eſt.Eſt enim obſeruandũ, quãdo cõnotatiua prædicantur, ad veritatem propoſitionum ſufficere identitatẽ ſubiecti: vt albũ eſt dulce:veritas huius pendet ex eo quòd albedo, & dulcedo ſint in aliquo vno ſubiecto : tales vocamus per accidẽs, dum-

Inordinata præter ordinem.

dummodo illorum prædicatio in abſtracto non valeat: aliter enim erit non per accidẽs: vt, album eſt coloratum, non eſt per accidens, valet enim: albedo eſt color. Hęc eſt triplex. Prima, in qua connotatiuũ vnius prædicamenti prædicatur de alio alterius Prædicamenti: vt, album eſt ſimile: Muſicus ædificat. Secunda, in qua connotatiuum vnius prædicamenti prædicatur de connotatiuo eiuſdem Prædicamenti: vt, albũ eſt dulce. Tertia, in qua vna Differentia, vel Proprium de alio, vt, Rationale eſt ſenſibile: Riſibile eſt flebile.

DE SPECIE.

Cap. II.

Species autem dicitur quidem & de vniuſcuiuſque forma: ſecundum quam dictum eſt: Prima quidem ſpecies digna eſt imperio. Dicitur autem Species & ea, quæ eſt ſub aſsignato Genere: ſecundùm quam ſolemus dicere hominem quidem ſpeciem animalis, cùm ſit genus animal, album autem coloris ſpeciem: triangulum verò figuræ ſpeciem. Quod ſi etiam genus aſsignantes ſpeciei meminimus; dicentes, quod de pluribus & differentibus ſpecie, in eo quod quid eſt, prædicatur: & ſpeciem dicimus id, quod ſub aſsignato genere eſt: noſſe oportet, quòd quoniam & genus alicuius eſt Genus, & Species alicuius eſt Species, idcirco neceſſe eſt in vtrorumque rationibus vtriſque vti. Aſsignant ergo & ſic ſpeciem: Species eſt, quæ ponitur ſub genere: & de qua Genus, in eo, quod quid eſt, prædicatur. Ampliùs autem ſic quoque: Species eſt, quæ de pluribus & differentibus numero, in eo, quod quid eſt, prædicatur. Sed hæc quidem aſsignatio ſpecialiſſimæ eſt, & quæ ſolùm ſpecies eſt, non autem & Genus: aliæ verò erunt etiam non ſpecialiſsimarum.

2. *Planum autem erit, quod dicitur hoc modo. In vnoquoque Prædicamento ſunt quædam Generaliſsima, & rurſus alia Specialiſsima: & inter generaliſsima & ſpecialiſsima ſunt alia, quæ Genera & Species dicuntur eadem. Eſt autem Generaliſsimum quidem, ſupra quod nullum aliud ſit ſuperueniens Genus, Specialiſsimum autem eſt, poſt quod non eſt alia inferior ſpecies. Inter generaliſsimum autem & ſpecialiſsimum alia ſunt, quæ Genera & Species ſunt eadem, ad aliud tamen & aliud ſumpta. Fiat autem in vno quidem Prædicamento manifeſtum quod dicitur. Subſtantia eſt quidem & ipſa Genus: ſub hac autem, eſt corpus: & ſub corpore animatum corpus: ſub quo animal: ſub animali verò rationale animal: ſub quo homo: ſub homine verò Socrates & Plato, & qui ſunt particulares homines. Sed horum ſubſtantia quidem generaliſsimum eſt, & Genus ſolùm: homo verò Specialiſsimum & ſolùm Species. Corpus autem Species quidem eſt ſubſtantiæ, Genus verò animati corporis, ſed & animatum corpus Species quidem eſt corporis, Genus verò animalis: rurſus animal Species quidem eſt corporis animati, Genus verò rationalis animalis: ſed rationale animal Species quidem eſt animalis, Genus autem hominis: homo verò Species quidem eſt rationalis animalis, non autem Genus particularium hominum, ſed ſolùm Species: & omne, quod ante indiuidua propinquè prædicatur, Species erit, ſolùm; non etiam genus.* 2.

Gene-

Generum ac Specierum in Prædicamento Subſtantiæ ordo.

Genus	*Subſtantia*	*generaliſsimum.*
Species	*Corpus*	*& Genus.*
Species	*Animatum corpus*	*& Genus.*
Species	*Animal*	*& Genus.*
Species	*Rationale animal*	*& Genus.*
Species	*Homo*	*Specialiſsima.*
Particulares	*Socrates & Plato*	*homines.*

Quemadmodum igitur Subſtantia cùm ſuprema ſit, eò quòd nihil ſupra eam ſit, Genus eſt generaliſsimum, ſic etiam homo cùm ſit Species, poſtquam non eſt alia ſpecies, neque aliquid eorum, quæ poſſunt diuidi in Species, ſed ſolùm in diuidua (indiuiduũ enim eſt Socrates, & Plato, & hoc album) Species erit ſolùm & vltima Species, & (vt dictum eſt) ſpecialiſsima: quæ verò ſunt in medio, eorum quidem, quæ ante ipſa ſunt, erunt ſpecies: eorum autem quæ poſt ipſa ſunt, Genera. Quare hæc quidem duas habent habitudines, eam, quæ eſt ad ea, quæ antecedunt, ſecundùm quam Species ipſorum eſſe dicuntur: & eam, quæ eſt ad poſteriora, ſecundum quam Genera ipſorum eſſe dicuntur. Extrema vero vnam habitudinem. Nam & generaliſsimum ad ea quidem quæ poſteriora ſunt, habet habitudinem, cùm ſit Genus omnium, id, quod eſt ſupremum: eam verò, quæ eſt ad ſuperiora, non habet, cùm ſit ſupremum & primum principium, &, (vt diximus) ſupra quod non eſt aliud ſuperueniens Genus. Specialiſsimum autem vnam habet & ipſam habitudinem, hanc quidem, quæ eſt ad ſuperiora, quorum eſt ſpecies: ea verò quæ eſt ad poſteriora, non diuerſam habet habitudinem, ſed eandem & Species indiuiduorum dicitur: ſed Species quidem dicitur indiuiduorum, velut ea continens: Species autem ſuperiorum, velut quæ ab eis continetur.

3. *Determinant igitur generaliſsimum Genus ita, quod cùm Genus ſit, non eſt Species, & rurſus: ſupra quod non eſt aliud ſuperueniens Genus. Specialiſsimam verò Speciem ſic, quæ cùm ſit Species, non eſt Genus: & quam, cùm ſit Species, in Species diuidere non poſſumus: adhuc autem, & quæ de pluribus differentibus numero in eo, quod quid eſt prædicatur. Ea verò, quæ in medio ſunt extremorum, ſubalterna vocant Genera & Species, & vnumquodque ipſorum Speciem eſſe, & Genus ponunt: ad aliud tamẽ & aliud ſumptum, ea enim, quæ ſunt ante Specialiſsima vſque ad generaliſsimum aſcendentia, & Genera dicuntur, & Species: vt Agamemnon, Atrides, & Pelopides, & Tantalides, & vltimum Iouis. Sed in familijs quidem plerunq; ad vnum reducuntur principium, Verbi gratia, ad Iouem: in generibus verò & ſpeciebus non ſic ſe habet. Neque enim eſt commune vnum Genus omnium Ens: nec omnia eiuſdem generis ſunt ſecundùm vnum ſupremum Genus, quemadmodum dicit Ariſtoteles: ſed poſita ſunt (quemadmodum in Prædicamentis dictum eſt) prima decem genera, quaſi prima decem principia. Et ſi omnia quis entia vocet, æquiuocè (inquit) nuncupabit, ſed non vniuocè. Si enim vnum eſſet commune omnium Genus, Ens vniuocè omnia entia dicerentur. Cùm vero decem ſint prima, communio ſecundùm nomen eſt ſolum, non tamen ſecundùm rationem, quæ ſecundùm nomen eſt.*

Decem igitur generaliſsima quidem ſunt: Specialiſsima verò in numero quidem quodam ſunt, non tamen infinito: Indiuidua autem: quæ ſunt poſt ſpecialiſsima, infinita ſunt. Quapropter vſque ad ſpecialiſsima à generaliſsimis deſcendentes iubebat Plato quieſcere: deſcendere autem per media diuidendo 4

dendo ſpecificis differentijs: infinita verò (inquit) relinquenda ſunt, neque enim eorum ſcientiam poſſe fieri.

5. *Deſcendentibus igitur ad ſpecialiſſima, neceſſe eſt diuidentes per multitudinem ire: aſcendentibus verò ad generaliſſima, neceſſe eſt colligere multitudinem in vnum: collectiuum enim multorum in vnam naturam Species eſt, & etiam magis id, quod Genus eſt: particularia verò & ſingularia contrariò ſemper in multitudinem diuidunt id, quod vnum eſt participatione enim Species plures homines ſunt vnus homo: In particularibus autem & ſingularibus vnus & communis plures: diuiſiuum enim ſemper eſt, quod ſingulare eſt: collectiuum autem & adunatiuum, quod commune eſt.*

6. *Aſſignato autem Genere & ſpecie, quid ſit vtrumque eorum, & genere quidem vno exiſtente, ſpeciebus verò pluribus (ſemper enim in plures Species diuiſio generis eſt) Genus quidem ſemper de Specie prædicatur, & omnia ſuperiora de inferioribus: Species autem neque de proximo ſibi Genere, neque de ſuperioribus: neque enim conuertitur. Oportet enim aut æqua de æquis prædicari; vt hinnibile de equo: aut maiora de minoribus, vt animal de homine: minora verò de maioribus minimè: neque enim dicet animal eſſe hominem: quemadmodum hominem dices eſſe animal. De quibus autem Species prædicatur, de iis neceſſariò & Speciei Genus prædicabitur, & generis Genus vſque ad generaliſſimum: ſi enim verum eſt dicere, Socratem hominem, hominem autem animal, animal autem ſubſtantiam: verum eſt & Socratem animal dicere, atque ſubſtantiam ſemper enim cùm ſuperiora de inferioribus prædicentur, Species quidem de indiuiduis prædicabitur; Genus autem & de Specie, & de indiuiduo: generaliſſimum verò de Genere & generibus, ſi plura ſint media & ſubalterna, & de Specie, & de indiuiduo. Dicitur enim generaliſſimum quidem de omnibus ſub ſe poſitis generibus, & ſpeciebus, & indiuiduis: Genus autem, quod ante ſpecialiſſimum eſt, de omnibus ſpecialiſſimis & indiuiduis: ſolùm autem Species de omnibus indiuiduis, indiuiduum autem de vno ſolo particulari.*

7: *Indiuiduum autem dicitur Socrates, & hoc album, & hic veniens Sophroniſci filius, ſi ſolus ſit ei Socrates filius: Indiuidua autem dicuntur huiuſmodi, quoniam ex proprietatibus conſiſtit Vnumquodque eorum, quarum collectio nunquam in alio eadem erit. Socratis enim proprietates nunquam in aliquo alio particularium erunt eadem, ea vero, quæ ſunt hominis proprietates (dico autem eius, qui eſt communis) erunt eædem in pluribus, magis autem & in omnibus particularibus hominibus, in eo quod homines ſunt.*

Continetur igitur indiuiduum quidem ſub Specie: Species autem ſub Genere. Totum enim quoddam eſt Genus: indiuiduum autem pars: Species verò & totum eſt, & pars, ſed pars quidem alterius: totum autem non alterius, ſed in alijs: in partibus enim totum eſt. De Genere igitur & Specie, & quid generaliſſimum & quid ſpecialiſſimum, & quæ Genera eadem, & Species ſint, quæ etiam indiuidua, & quot modis Genus & Species dicantur, ſufficienter dictum eſt. 8.

Cur de Specie poſt Genus & non prius de Differentia egerit?

POſt genus tractat Porphyrius de Specie: qua in re non abſque ratione poteſt quis dubitare, cùm Differentia ſit prior Specie; eſt enim eius pars, & cum in proœmio fuerit ante Speciē propoſita, cur Dubium.
modò de Specie, poſtpoſita differentia tractauerit? Ammon. & Boet. huius vnam aſ- 1.Solutio.
ſignāt cauſam: nempè quia Genus, & Species relatiua ſunt, & vnum relatiuum perfectè abſque altero cognoſci nequit Auicen. ſecundam huius dat cauſam: quia Ge- 2.
nus eſt magis intrinſecum Speciei quàm differentiæ, propterea poſt genus ſequitur Species Species enim conſtat ex Genere, & Differentia: Genere, vt materia: Differentia, vt forma: vt autem materia magis eſt intrinſeca compoſito, cuius eſt pars, quàm formę; ita Genus Speciei, quàm Differentiæ, eſt magis propinquum. Poterit etiam tertiò dici, quodquamuis in eſſe prę-
cedat Differentia, tamen in prędicandi mo- 3.
do prior eſt Species; prædicatur enim in quid, at differentia in quale, & ferè ad modum Accidentis.

Species autem dicitur, &c.

Hoc igitur caput in tres diuiditur partes: Tres partes huius capitis
in prima tradit Acceptiones Speciei & Definitiones: in ſecunda conſtituit ordinem

Prædicatorum: in tertia definit & diuidit Indiuiduũ. Dupliciter igitur ſumitur ſpecies. Vno modo pro forma & pulchritudine rei; quo pacto dicimus: præſtantiſſima Species digna eſt imperio, ſcilicet homines pulchri & formoſi ſunt digni, vt alijs imperent. Secundo modo, dicitur Species, quæ ſubijcitur Generi, quo pacto dicitur: homo eſt Species animalis, de qua in præſenti loquitur Porphyrius. Et quia poteſtamus ei obijcere, quare Speciem per Genus definiat, cùm genus per ſpeciẽ definierit? vitium enim eſt circulus in definitionib', ſcilicet definiri vnum per alterum, & ecõtrà: excuſat ſe, dicens id in his, quæ relata & ad aliud ſunt, non eſſe inconueniens: imò vnum per aliud definire neceſſe eſt.

Quomodo diluat tacitã obiectionem Porphyrius.

Tres definitiones ſpeciei logicę.

Huius Speciei tres aſſignat definitiones. Prima eſt, Species eſt, quæ ponitur ſub Genere. Secũda, Species eſt, de quo Genus in eo, quod quid prædicatur: quamuis has duas aliqui, inter quos eſt Auicẽna, vnam eſſe velint, & admodum probabile videtur, ſcilicet, Species eſt, quæ ponitur ſub Genere, de quaGenus in eo, quòd quid prędicatur, vt poſterior pars ſit prioris declaratio. Tertia, Species eſt, quæ prædicatur de pluribus differentibus numero in eo, quod quid, vt homo prædicatur de Petro, & de Paulo, & alijs ſimilibus. Statim hanc tertiam comparat cum duabus præcedentibus, & hic manifeſtat Porphyrius illas eſſe duas, dũ pluraliter de eis loquitur: diſcrimen autem eſt, illæ duæ priores competunt omni Speciei, iſta poſterior ſoli ſpeciei vltimæ & Specialiſſimæ.

Eſt enim duplex Species, quædam quę ſolùm eſt Species & relata ad ſuperiora, & relata ad inferiora ad ſuperiora; quia inferiùs dicitur Species Superiorum: ad inferiora quidem, quia ſunt ſolùm indiuidua. & ſingularia de quibus prædicatur: vt homo, leo, equus: & hæc dicitur Species ſpecialiſſima, ſeu atoma, ſeu ſpecies ſubijcibilis & prædicabilis.

Nota

Altera Species eſt, quæ relata ad ſuperiora eſt Species, ad inferiora verò eſt Genus; quia inferiora eius ſunt plura Specie differentia: vt animal reſpectu viuentis, ſeu ſubſtantiæ, eſt Species, at reſpectu hominis & leonis eſt Genus, & hęc dicitur Species ſubalterna. Modò illæ definitiones priores conueniunt vtrique Speciei, ſpecialiſſimæ & ſubalternę: at tertia definitio ſolùm ſpecialiſſimæ competit.

Dubia aliquot ſcitu digniora in primam partem Capitis, de Specie.

Circa hanc partem eſt primò notãdum, quòd Species, eſt nomen primę intẽtionis, id eſt, ſignificans res ipſas ſecundùm ſe: & eſt nomen ſecundæ intentionis, vt rem ſignificat, qua ratione prædicatur vel ſubijcitur: ſi priori modo conſideretur, adhuc multiplex eſt: ſignificat enim apud Philoſophos ſimilitudinem rei, quæ in potentia cognoſcente recipitur, quo pacto loquuti ſumus ſuperiùs. Secũdo, ſignificat formã rei ſubſtantialem, quæ eſt altera pars compoſiti: compoſitum enim conſtat ex materia & forma, cuius vſus eſt frequens apud Ariſtotelem, qui formam rei vocat Speciẽ. Tertiò, ſumitur pro pulchritudine corporis, quæ quoddam Accidens eſt. Porphyrius duas priores prætermiſit, quia obſcuræ erant, tertiam explicuit, quia facilis eſt & ſimilitudinem aliquam cum Specie Logica habet: vt enim rei pulchritudo ex debita partium compoſitione fit, ita Species ex Generis & Differentiæ recta vnione & coniunctione: quæ Species dicitur Logica & ſecunda intentio.

Nota 1. Species vt nomen 1. & 2. intentionis.

Eſt præterea notandum circa literam, aliquos textus habere, (ſpecies Priami digna eſt Imperio) & ita legit Albertus, & Auerroes: at Græcè habetur, prima ſeu præſtans ſpecies, digna eſt Imperio, quaſi pulchritudo corporis, animi virtutem arguat: vt dicit Ariſt. Rhetor. lineamenta corporis virtutis animi ſigna ſunt.

Nota 2. variam literam.

Circa exemplum Porphyrij, quo triangulum aſſignat tanquam Speciem, & figuram, vt Genus: aliqui id eſſe falſum exiſtimant, credentes figuram non eſſe Genus ad triangulum, quadrangulũ & alias, quia per prius dicitur de vna, quàm de altera, & quia ex triangulo reliquæ componuntur. Ammonius hic Porphyrium defendit: nos hoc prætermittimus, quia in ſecundo, de anima, vbi maior hoc examinandi offeretur occaſio, differemus: interim id ſaltem ſuppoſuiſſe ſatis eſt.

Et tertiò notandum. Circulus in aliqua defini-

Nota 3. Qua ratione in definitionibus & demonſtrationibus fiat circulus.

definitione vel demonſtratione fit, quãdo per id, quod definitum eſt, definimus aliquid eorum, quæ in Definitione ſunt: vel per id, quod probatum eſt, probamus iterum ea, quæ ad illius probationem aſſumpſimus, quod quidem vitium eſt, vt docet Ariſt. 1. Poſter. ca. 3. quia ſequitur aliquid eſſe notius ſeipſo. Nam ſi hoc, verbi gratia, A definitur per B, ſeu probatur per B, notius eſt B, quia definitio eſt notior, & antecedens ſimiliter notius eſt, quã conſequẽs: iterum ſi B, definitur per A, ſeu probatur per A, ſequitur quòd A, eſt notius, quàm B, ergo A, eſt notius ſeipſo: quia eſt notius eo, quod ipſo eſt notius. At quamuis hoc non liceat in aliis, in relatiuis licet vnum per alterum definire, qua iſte defectus nõ committitur in his: relatiua enim ſunt æquè ignota per ſe ſola: ſingula tamen ad alterũ relatiuũ comparata, ſunt & fiunt notiora ſeipſis, non ad aliud relatis: & innoteſcunt cũ aliis ſumptis: notius enim eſt relatiuum, pater, ſimul cum ſuo relatiuo ſumptum, quàm ipſum per ſe, hoc autem non eſt inconueniens.

Nota 4 dubium circa definitionẽ primã.

Eſt quarto notandum, eſſe dubium circa definitionem primam: Species eſt, quæ ponitur ſub Genere: videtur enim aliis cõpetere, quàm ſpeciei: nam indiuiduum ponitur ſub Genere? aliqui ſubintelligunt vniuerſale, alii prædicabile, aſſerũtque hoc debere intelligi de prædicatione immediata.

Soluitur.

Albertus & Caietanus hoc videntes nõ eſſe cautum: quia indiuiduum Generis immediatè ponitur ſub Genere, ſcilicet; hoc animal eſt animal: neſcio quid imaginantur, ſcilicet quòd Species eſt ſub Genere, quantum ad ordinem poſitionis, & participationis, & totalis principationis. quod eſt dicere: Species eſt inferior per ſe Genere, ordine naturali, & pręedicandi, & iſte eſt ordo poſitionis, & eſt inferior ordine participationis, quia Species in ſua ſubſtantia participat Genus, Genus verò non Speciem: & Genus continet totam ſubſtantiam ſpeciei: nam Species conſtat ex Genere & Differentia: at Differentia in potentia continetur ſub Genere: & hoc eſt dicere, Gen⁹ eſſe totale principium ſpeciei, & Speciem habere ordinem ad Genus totalis principationis, quod non fit in Indiuiduo: quia indiuiduatio eſt in materia & accidentibus, non autem procedit à Genere, ſicut Differentia. Et ſic volunt iſti Doctores, illud Sub in definitione, ſcilicet, Species eſt, quæ ſub Genere ponitur, habere hos tres ordines: hæc optimè dicta ſunt ab Alberto, tract. 4 cap. 1. Sed profectò neſcio an præter rem: cũ ſenſus ſit alia ex parte clariſſimus, & minus ex poſitus cauillo: ſcilicet: Species eſt, quæ ponitur ſub Genere, tali poſitione, ſecundum qualẽ Genus eſt Genus: et hoc nulli præter ſpeciem competit.

Soluitur aliud.

Nec ſimiliter eſt curandum, cur Porphyrius dixit, ſub aſſignatio Genere? voluit enim, quod (ſub aſſignato) id eſt, certo & determinato: quia vna Species ad vnum pertinet Genus: patet enim ibi ſignificare illud verbũ, ſub aſſignato genere, id eſt, definito & deſcripto paulò antè: & hoc ipſe declarat conſequenter, dicens, Genus aſſignantes, id eſt, definientes, ſeu deſcribentes.

2. *Planum autem erit, quod dicitur hoc modo, & cæt.*

2. Secunda pars cap.

Hæc eſt capitis ſecunda pars, qua Porphyrius manifeſtat hoc, quod dixerat de duplici Specie, & comparatione, & ad ſuperiora, & ad inferiora, deſcribitq; totũ Prædicamentum, quo iſta continentur.

Hæc autem pars in tres alias diuidi poteſt: in prima, ea quæ in quoquo Prædicamento conſtituuntur, explicat & differentiam aſsignat, & eorum ſimilitudinem. In ſecunda, ſingula eorum definit, & exemplo quodam manifeſtat, oſtendens in quo ſimilitudo, & diſſimilitudo exempli conſiſtat. In tertia, eorum numerum, & modũ ea conſtituendi, & inter ſe prædicandi ordinem enarrat.

Nota 1. quod ſit Prædicamentum in pręſẽti.

Circa primum eſt notandum, quòd Prædicamentum, vt in præſenti ſumitur, eſt quædam multorum Generum & Specierum ordinatio ſub vnico ſupremo contentorum: vt patet in exemplo, quod Porphyrius proponit de ſubſtantia: eſt enim quoddam commune, ſubſtantia ſcilicet, ſub qua eſt corpus, ſub corpore eſt corpus animatum, ſub corpore animato eſt animal, ſub animali, animal rationale, ſub animali rationali, homo.

Nota 2.

In quo exemplo duo ſunt conſideranda, alterum, quod hic defectu nominũ po-

Nota 2. hic compoſita vocabula pro ſimplicibus poni atque pro genere Hominis, Animal rationale aſsignari.

nūtur vocabula compoſita, tamē illa conſideranda ſunt, tanquam ſimplicia, quorū loco ponuntur. alterum eſt, quod Porphyrius in iſta ordinatione ponit animal rationale, tanquam Genus hominis, quia ipſe exiſtimabat cœlos & Angelos eſſe animalia rationalia, ſed iſta ſententia eſt error, nec eam recipit Chriſtiana religio: Imò nec ſchola Peripatetica: ſed animal rationale eſt ſolus homo: propterea iſtud Gen⁹ eſt prætermittendum.

Nota 3. cur coordinatio Prædicamentalis non in Accidēte, ſed ſubſtantia facta ſit.

Eſt etiam aduertendum tertiò: potuiſſe iſtam coordinationem in prædicatis accidentis conſtitui: quia verò notior eſt in ſubſtantijs, & prima, propterea in ſubſtātia fit exemplum.

Enarrat Porphyrius ea, quæ in hoc Prædicamento ſunt. Sunt autem tria. Primum eſt generaliſſimum quoddam vnū Genus, omnia alia complectens: eſt etiam ſpecies vltima, & ſūt intermedia, verbi gratia: Genus ſupremum ſubſtantia: ſpecies vltima, homo: Genera intermedia animal, corpus & reliqua. Hæc autem ſic ſe habent: Genus ſupremum non habet aliud Genus ſupra ſe: propterea ſemper eſt Genus: Species vltima, non habet ſpeciem ſub ſe, propterea ſemper eſt ſpecies: at intermedia vtrunque habent, & ſupra ſe Genus, & ſub ſe Species: propterea habēt duas habitudines, quia reſpectu ſuperiorum ſunt Species, reſpectu inferiorum Genera: at Genus ſupremum vnicam habet habitudinem, ſicut Species vltima: vocat autem habitudinem, relationem mutuantem denominationem: vnde ſpecies vltima duas habet relationes, & ad ſuperius, & inferius: ſed vnica eſt habitudo, quia ſecundum vtranq; dicitur ſpecies. Hæc eſt prima pars huius ſecundæ partis.

5. *Determinant igitur generaliſſimum Genus ita, &c.*

Hac ſecunda parte deſcribit Porphyrius horum ſingula: generaliſſimi autem duas ponit deſcriptiones. Prima eſt: Generaliſſimum eſt, quod cum ſit genus, non eſt Species. Secunda: Generaliſſimum eſt Genus, ſupra quod non eſt aliud genus.

Speciei autem ponit tres deſcriptiones. Prima eſt: Species ſpecialiſſima eſt, quæ cū ſit ſpecies, non eſt Genus. Secunda: cùm ſit ſpecies, nō diuiditur in ſpecies. Tertia: ſpecies eſt, quæ prædicatur de pluribus, differētibus numero, in eo, quod quid. Speciei verò ſubalternę eſt deſcriptio; quæ cùm ſit Genus, eſt ſpecies, & cùm ſit ſpecies, eſt genus, reſpectu diuerſorum.

Hanc prædicatorū ſeriem exemplo familiari naturalis generationis manifeſtat: in generationibus enim datur vnum vltimum, vt verbi gratia, Agamemnon: ante quem eſt pater, ſcilicēt Atrides: ante hunc Pelops: ante hunc Tantalus: ante hunc verò Iupiter. ſed diſcrimen eſt. nam plerunq; iſta ad vnum referuntur: at iſta Genera prima & Prædicamenta ſunt plura. ſunt enim decem ſuprema Genera, quæ ad vnum genus reduci nequeunt: nam ſi ad vnum reducerentur, hoc eſſet Ens, quod nō poteſt eſſe Genus, quia Genus, vt conſtat, eſſe debet vniuocum, at Ens ſecundum Ariſtot. 4. Metap. cap. 2. eſt analogum, quod hic Porphyrius vocat æquiuocum. Nota.

Circa quod eſt conſiderandum, iſta Genera dici generaliſſima, ſuperlatiuo gradu negatiuè ſumpto, vt ſubſtantia eſt Genus generaliſſimum, nō quòd ſit communior omnibus, ſed quod nihil illa ſit communius. eadē ratione ſingula aliorum generaliſſima, & ſuprema dicuntur.

Decem igitur generaliſſima ſunt, &c.

Hic numerum eorum, quæ in Prædicamento colocantur, conſtitui tali Concluſione. Genera ſuprema decē tantùm ſunt, ſpecialiſſima verò plura ſunt, ſed non infinita: at indiuidua infinita ſunt. Hæc duo probat ex doctrina Platonis, quæ habetur in dialogo dicto, Sophiſta. Plato enim iubebat, vt quando ab aliquo generaliſſimo deſcēderemus ad inferiora, ſiſteremus in ſpeciebus, non vltrà procedentes: quia vltra ſpeciem ſola ſunt Indiuidua: hæc autē ſunt infinita, propterea ad artem, & ſciētiam non ſpectant: ars enim & ſcientia certis limitibus continentur.

Hic nota, Infinitum bifariam ſumi: vno modo in actu, quo pacto ſi modò realiter infiniti ſimul homines exiſterent, diceretur numerus infinitus in actu: altero modo eſt infinitum in potentia: & hoc in numeris apparet, quorum augmentum nunquam ceſſat, ſed multis datis, adhuc plura dantur. quo pacto ſi mundus eſſet duraturus in æternum, cum hominum perpetua propagatione, vt exiſtimauit Porphyrius,

Nota. Infinitum duobus modis capitur.

darentur

dantur infiniti homines non quidē actu ſed potentiâ. quia nunquam ceſſarent alii, & alij continuè naſci, & eſſe. De hoc Infinito eſt intelligendus Porphyrius, quando aſſerit, Indiuidua eſſe infinita non quidē actu, ſed potentiâ. At ſpecies vtroque modo finitę ſunt, & actu & potētiâ: quia ſemper ſunt eædem ſpecies, licet nō eadem indiuidua.

Deſcendentibus igitur ad ſpecialiſſima neceſſe eſt, &c.

Hic Porphyrius, quantum exiſtimo, reſpondet obiectioni, quam quis poteſt obijcere: ſi enim generaliſſima decē ſunt, quare ſpecies tot ſunt, & indiuidua infinita? Reſpondet vniuerſalia in ſe multa inferiora includere: ita, vt ſub vna ſpecie, ſingularia innumera; ſub vno Genere, ſpecies multæ: & ſub Genere ſuperiori, multa inferiora comprehendantur: vniuerſale enim eſt collectiuum: & quò magis vniuerſale, magis eſt collectiuū: particularia ſunt plura, & quò magis particularia, eò plura ſunt: & propterea ſuperiora Genera per differētias varias in varias ſpecies multiplicantur.

Obiect.

Solutio.

Nota duobus modis aliquid dici magis collectiuè.

Hic notandū eſt dupliciter aliquid poſſe dici magis collectiuum; vt notat Caietanus: priori modo, id quod eſt magis vnum, quod dicitur magis collectiuum intenſiuè: altero modo id, quod plura comprehendit, & ſic dicitur magis collectiuum extenſiuè. Iuxta hoc intellige minus vniuerſale eſſe magis collectiuum intenſiuè; quia magis ſunt vnum quæ in minùs vniuerſali cōueniunt quàm quę ſolùm in magis vniuerſali: at magis vniuerſale eſt magis collectiuum extenſiuè. quia ſub ſe plura continet: & ſic loquitur Porphyrius.

6. *Aſſignato autem Genere & ſpecie.*

Ordinem prædicandi horum, quæ in Prędicamento conſtituuntur, hic explicat & ex his, quæ clarè & rectè dicit, iſta cōcluſio poteſt colligi: ſcilicet ſuperiora de inferioribus, & de his, de quibus dicuntur inferiora, prædicantur, & æqualia de æqualib. vnde genus de ſpecieb. & indiuiduis prædicatur & genus ſuperius de inferioribus Generibus, & horum Speciebus, & earum indiuiduis: & tandem generaliſſimum de omnibus inferioribus; non tamen econtrà inferiora de ſuperioribus prædicātur: hæc intellige de prædicatione ordinata, & directa.

Indiuiduum autem dicitur Socrates & cat. 7.

Hæc eſt tertia huius capitis pars, in qua quid indiuiduū ſit, & quotuplex, & quale indiuiduum dicatur: tractat. Eſt igitur indiuiduum, quod de vno prædicatur, vt diximus ſuperius, triplex eſſe indiuiduum, exemplo manifeſtat: eſt indiuiduum ſubſtantiæ determinatum, vt Petrus, Ioannes, & eſt indiuiduū ex ſuppoſitione, vt filius Petri, ſi vnicum habeat filium: eſt etiam indiuiduum Accidentis, vt hoc album, & ſub hoc poteſt eſſe indiuiduum ex demonſtratione, ſcilicet, iſte homo, hoc animal.

Tertia pars Capitis.

Indiuiduū triplex.

Indiuiduū vnde dicatur?

Dicitur autem Indiuiduū, eo quod collectio proprietatum, quæ, in vno ſunt, in altero eſſe non poſſit: & optimè dixit collectionem proprietatum: quia vnū accidens vnius indiuidui nihil prohibet eſſe in altero: vt quod ſit ex eiſdem parentibus natus, vel eodem loco, vel eodem tempore: at omnes ſimul, quæ in vno ſunt, in altero eſſe nequeunt, ſicut proprietates ſpeciei, quæ omnibus ſunt communes.

Septē proprietates indiuidui.

Hæ autem proprietates indiuiduorum ad ſeptem plus minus reduci poſſunt, ſub quibus omnes continentur: quæ ſunt hæ: Forma, Figura, Locus, Tempus, Sanguis, Patria, Propriumque nomen: per formam intellige temperiem: per figuram vultum coloremque corporis, & ſtaturam, ac quātitatem: per ſanguinem, cognationem, parentes, & reliqua.

Hoc loco Auerroes reprehendit Porphyrium, quia iſta definitio indiuidui ſoli indiuiduo Accidentis videatur competere: & ita eius iudicio melius eſſet cum Ariſtot. t. Peri herm. cap. 5. dicere Indiuiduum eſt, quod non prædicatur de multis. Sed iam de hoc quid ſentiendū eſſet, quodq; Auerrois ſententia non ſit vſquequque vera, latius diximus cap de Genere.

Dubium.

Eſt vnicum dubium: nam habetur 7 Metaph. ca. 15 indiuidui vel ſingularis non eſſe definitionem, neque ſcientiam: quomodo ergo hic definitur? Ad hoc dico, Indiuiduum poſſe dupliciter cōſiderari: vno modo, primò intentionaliter, ſcilicet pro ipſa re, quæ eſt ſingularis ſecundùm ſe, ſcilicet prò Petro, aut Paulo: & ſic nullatenus poteſt definiri, Petrus enim non definitur: altero modo, ſecundò intentionaliter, ſcilicet pro-

Reſpon. Indiuidui duplex cōſideratio.

6. Sextò,contra id quod dicitur, Genus inferius generaliſſimo, eſſe Genus ſubalternum. Eſſe ſubalternum, eſt eſſe ſub altero, ſed Genus vt ſub altero eſt,non eſt Genus, ſed Species : ergo eſt implicatio , & repugnātia in adiecto,dicere Genus ſubalternū.

7. Septimò. Iſta Genera vocantur media. Contrà. Medium participat naturam extremorum, vt color medius, ſcilicet,rubedo,vt videtur,conſtat ex albedine & nigredine:at Genus non ſit nec participat ex ſuperiori & inferiori : ergo non eſt dicendum medium.

8. Octauò . Contrà id,quod dicitur,Vniuerſale eſſe collectiuum.Si ita eſſet, iſta nomina eſſent collectiua,homo, animal,corpus,& tandem omnis terminus cōmunis, ſed hoc manifeſtè eſt falſum:ergo & antecedens illud eſt falſum,ſcilicet : Vniuerſale eſt collectiuum.

Alia poſſent proponi argumenta , contra ea,quę de Specie dicuntur,quę quia minoris momenti ſunt , & partim ex his quæ diximus in Capite de Genere nota,prætermittuntur.hæc autem quæ propoſuimus, eiuſmodi ſunt, quorum ſolutio maximè Speciei naturam & eſſentiam , perfectamque eius notitiam aperiat.

Circa primum ergo argumētum, Alpharabius & Auicen.in ſua Logica,ca de Specie mouent dubium, an Species, vt ad Genus refertur,ſit Vniuerſale: Auicenna videtur dubitare:propter quod ab Alberto reprehenditur, tractatu quarto, cap.2.aſſerit enim Albertus cum Alpharabio,Speciem, vt ad Genus refertur,nō eſſe Vniuerſale:cuius ratio eſt fortis.Species,vt ad Genus refertur,eſt ſubiectum;nempè de qua Genus prædicatur:ſed Vniuerſale , vt vniuerſale, eſt prædicatum;eſt enim vniuerſale vnum in multis , & de multis: ergo vt Species ad genus refertur,non eſt vniuerſale.

Ex hac doctrina infert Caietanus in præſenti.Cùm de natura Speciei,vt Species eſt,ſit ad Genus,& Species,vt Species, non ſit Vniuerſale, de natura Speciei nō eſt,eſſe vniuerſale,ſed eſſe proprietatem & accidens quod ſequitur ipſam Speciem. Atque ita Porphyrius definiens Speciem in ordine ad Genus,definit illam ſecundùm naturā:in ordine verò ad indiuidua definit per proprietatem: vnde ſecundùm Albertum & Caietanum , Speciei,vt ad Genus refertur,accidit eſſe Vniuerſale.

Sed pace tantorum virorum dicam.Iſta ſententia non mihi videtur recipienda, quia prius eſt ; eſſe Vniuerſale , quàm eſſe Speciem:cum Vniuerſale ſit communius. Imò,vt antea oſtendimus,ſit Genus ad Speciem,& alia Prædicabilia : ergo non accidit Speciei. Et præterea,quod me magis mouet,Species eſt,non ſolùm quod refertur ad genus, ſed quod refertur immediatè ad Genus : ſed quod immediatè ad Genus refertur,eſt Vniuerſale, cùm Genus vt Genus immediatè de ſingularibus non prędicetur;ergo Species,vt ad Genus refertur, eſt vniuerſale , & de ratione tali eſt , quod ſit Vniuerſale.

Propterea dico.Species habet tria: quòd ſit Vniuerſale,quod ſit Species,& ſpecialiſſima quòd ſit Vniuerſale, habet in ordine ad inferiora : quòd ſit ſpecies in ordine ad ſuperiora,ita tamen quod niſi ſit vniuerſale,nō ſit ſpecies:quòd verò ſit ſpecialiſſima reſpectu ad inferiora indiuidua,de quibus immediatè prædicatur , atque ita ſpecies ſpecialiſſima conſtituit ſecundum Prædicabile, & eſt Species vere, & vniuerſale eius Genus.Quod ſi Albertus voluit dicere, quòd illa Species non dicitur Vniuerſale comparatione ad Genus, ſed ad inferiora, recipimus. ſi tamen velit dicere cum Caietano , quod non eſt de natura Speciei, quæ ad Genus refertur,eſſe Vniuerſale,falſum eſt,vt probaui , quia quod immediatè ad Genus refertur,eſt vniuerſale:ex quo patet tertia definitio Porphyrij , quæ eſt de ſpecie vt Species ſpecialiſſima eſt. In Specie tria ſunt conſideranda.

Dici etiam poteſt,vt arbitror,faciliùs,& clariùs adhibita quadam diſtinctione,quæ omnem videtur euacuare difficultatē. Vniuerſale vt vniuerſale,ſicut antea oſtenſum fuit ; dicit per ſe & intrinſecè , eſſe in multis,& ex hac eius eſſentia,quia tale eſt, duas relationes,ſeu duas proprietates conſequitur:quarum altera eſt eſſe prædicabile,de multis:altera eſt eſſe ſubijcibile,ſecūdùm illa omnia multa,quæ in ſe continet: ſicut econtra indiuiduū habet duo,quę ipſum vt tale eſt,conſequūtur:alterum,quòd de vno tantùm prædicatur, alterum,quòd ſubijcitur vt vnum tantùm. Vnde fit, vt ſicut aliud eſt prædicabile de multis,ſcilicet Diſtinctio.

vniuerſale aliud prædicabile de vno,ſcilicet ſingulare & indiuiduum: ita ſubijcibile, alterum ſit ſubijcibile vniuerſale, alterum ſubijcibile,ſed ſingulare.

Dicẽdum igitur,Speciem, vt Generi ſubijcitur,eſſe ſubijcibile,ſed tamen ſubijcibile vniuerſale. Nam Genus immediatè non de Indiuiduis,ſed de Speciebus vniuerſalibus prædicatur: & ita ipſæ ſpecies,vt tales, ſubijcibilia vniuerſalia ſunt: ſimiliter, vt reſpicit inferiora,eſſe Prædicabile vniuerſale: ſed ſi inferiora ſint vniuerſalia quoque,eſſe Genus ſubalternum,ſi indiuidua tantùm,eſſe Speciem Specialiſſimam,prędicabile ſcilicet de ijs tantùm: & ita,tam ſecundùm prædicationem, quàm ſecũdum ſubijcibilitatem eſt vniuerſale,ſcilicet prædicabile vniuerſaliter: & ſubijcibile vniuerſaliter: atque ita per omnes gradus,prædicabile genericum,& ſubijcibile genericũ, & prędicabile ſpecificum & ſubijcibile ſpecificum, & prædicabile,ac ſubijcibile medium,ſcilicet ſubalternum.

Imò verò ſi quis ſubtilius conſideret,vniuerſale ex ſe & per ſe prius eſt: & abſtrahit à prædicabili, & ſubijcibili, quatenus ſcilicet eſt in multis: ſiue prædicetur ſiue ſubijciatur,ſiue non,nec ſub talibus rationibus concipiatur, ſed ſecundùm intrinſecum,vt eſt in multis: & ita ex ſe & per ſe diuidi poteſt intrinſecè per eſſe in multis, in his ſcilicet,aut in illis.

Quoddam itaque eſt Genus generaliſſimum, ſi ſit in omnibus,quæ non conueniunt genere cum alijs: eſt Species,ſi eſt ſolum in his,quę differunt tantùm numero: eſt ſubalternum,& altiùs,& minus altum, quò eſt in pluribus vel paucioribus ſub ſe contentis Quamobrem nec per prędicabile,nec per ſubijcibile conſtituitur intrinſecè vniuerſale Genus,vel ſpecies, ſed per eſſe in multis,in iſtis,aut illis. Nam prædicari & ſubijci poſtea conſequuntur. In quibus tota difficultas euacuata eſt.

Ad 1. Arg. Ad argumẽtum dicitur, quòd quamuis ſpecies à tali relatiõe ad Genus non ſit vniuerſale,ramen taliter non poſſet referri,niſi eſſet vniuerſale: proptereà dum ad Gen⁹ definitur referri, eſſe vniuerſale definitur.

Secundò reſpondetur,à tali relatione ad Genus formaliter & intrinſecè nõ eſſe Speciem,neque vniuerſale,ſicut nec à relatione prædicabilitatis, ſed ab eo quod eſt eſſe in multis,verùm tanquã per duo propria eſſentiam,illis duabus relationibus ſubijcibilitatis vniuerſalis & prædicationis vniuerſalis explicari,& meritò: quia ad eſſentiam ambæ illæ pariter conſequuntur.

Circa ſecundum, Auicenna ſuæ Logicæ cap.9. voluit propter hoc argumentum addendam ſeu intelligendam particulam excluſiuam,tantùm: vt ſit ſenſus, Species eſt, quæ prædicatur tantùm de pluribus differentibus numero: at Genus prædicatur de his,& differentibus ſpecie: quam ſententiã recipit Caietanus. At quia poſſet fieri argumentum: Genus prædicatur etiam tantùm de differentibus numero;quia prædicatur de indiuiduis, quæ differunt numerò,& de ſpeciebus,quæ etiam differunt numero, nam maior diſtinctio includit minorem, quæ enim differunt ſpecie, differunt numero,licet non ècontrà. Ad 2.

Propterea alij dicunt differentibus ſolo numero: vnde duas excluſiuas addunt. Species,eſt,quæ prædicatur tantùm de pluribus differentibus numero tantùm.

Sed melius eſt cũ Alberto dicere,tractatu quarto,ca.1.in fine,hic fieri ſermonem de prædicatione immediata: quãdo enim Genus de Indiuiduis prædicatur, eſt mediata prædicatio, quia prius ſpeciei & per ſpeciem indiuiduis ineſt: at ſpecies immediatè ab indiuiduis participatur: Nec eſt aliqua excluſio addẽda, quia denominatio abſoluta indicat præcipuum denominatum: per differentiã verò numero, ſingularia ſimpliciter intelliguntur.

Ad tertium reſpondet Boetius, explicãs definitionem ſpeciei,quæ fere in fine capitis traditur: & ait, quod dupliciter poteſt excuſari Porphyrius. Primò, quia multo plures ſunt ſpecies,quæ de numeroſis indiuiduis prædicantur,quàm de vno: Porphyrius autem definiuit,quæ vt plurimum inuenitur. Secundò dicit, quod intelligẽdus eſt Porphyrius de aptitudine & poteſtate, non actu: illæ autem ſpecies,quamuis actu de pluribus non prædicentur, poteſtate tamen prædicãtur: & iſta eſt melior ſolutio. Ad 3.

Sed dubitabis & meritò, an ſufficeret hoc ad Genus,quod in potẽtia de pluribus ſpeciebus prædicetur? quod eſt dicere,ſi vnica eſſet actu Species, an eſſet Genus per Dubium.

hoc

Solutio. hoc quod poteſtate de pluribus ſpeciebus prædicaretur: Ad hoc reſpõdet Boet. loco allegato, & paulò ſuperiùs eodem capite, quod nullatenus, ſ. de neceſſitatio, vt Genus ſit, plures actu ſpecies requiruntur quam ſententiam ex profeſſo ſuſtinet Albertus, tractatu 4. cap 6. & videtur doctrina Ariſt. quarto Topicorum, ca. 3. Horum ratio eſt: Quia Genus cõtrahitur ad ſpeciem per differentiam, ſed differentia non conſtituit niſi ſimile diſtinguens ab alijs, ergo Genus non eſt in vna ſpecie, ſed pluribus.

Nota. Genus cur plures formas poſtulet. Pro declaratione eſt notandum, quòd aliter ſe habeat Genus ad Speciem, aliter Species ad indiuidua. natura enim Generis eſt natura imperfecta, & incõpleta, quæ perficitur per formam, ſicut materia per formam perficitur, & ſicut cera, quæ quid informe eſt in Genere artificiatorum, per formam autem perficitur. Præterea. Sicut materia nõ per vnam formam perficitur, quantum ad totam eius potẽtiam, ſed per multas, ita nec Generis natura per vnam differentiam ſolam habet perfici, ſed per plures: & ex hac parte natura Generis non poteſt exiſtere perfecta in vnica Specie, & inde cùm non ſit natura Genus niſi ſit perfecta, hinc eſt, quòd plures poſtulat Genus Species. At Speciei natura in ſe eſt natura perfecta, nec ab indiuidui accidẽtibus perficitur, ſed multiplicatur, in vno tamẽ perfecta manet: inde eſt, quòd ſufficit indiuiduum vnum, vt dicat manere Speciem, & ſufficit, quod poſſit de alijs prędicari: quod in genere non eſt, quia in vna Specie non exiſtit eius natura perfecta. Et hæc doctrina eſt maximè conſiderãda. Huius ſententiæ fuit idem Boet. in libro de Diuiſionibus, & D. Thomas, diſt 19 q. 4. art. 2. libr. 1. Sententiarum.

Ad Speciẽ duo neceſſaria & quæ? Ad ſecundam partem huius Argumenti reſpondet Caietanus & bene, quòd ad Speciem duo ſunt neceſſaria: & ꝙ prædicetur de pluribus numero differentibus in quid, & quòd ſit natura perfecta ſcilicet, pertinẽs ad lineam rectam prædicamẽti ſub aliquo Genere, & hoc ſecũdum deeſt illis, puncto, animæ, inſtanti; quia non ſunt niſi partes naturæ perfectæ, cũ per ſe in prædicamento non collocarẽtur: dicuntur aũt Species

Quæ ſpecies imperfectæ? imperfectæ, quæ propriè non ſunt prædicabiles prædicatione prædicamentali.

Ad quartum reſpondet Boet. quod Indiuidua non dicuntur numero differre, quaſi vnum Indiuiduũ faciat diſtinctum numerum ab alio, ſed quaſi dum numerãtur differant: ſcilicet quando numeramus ſingularia, vnum diſtinctum ab alio facimus, nec ſub eadem vnitate collocamus. Ad aliam partem reſpondeo, admittendo eſſe alias Species præter quantitatem; tamen harum indiuidua numero differunt per ordinem ad quantitatem: nam diſtinctio numerica accidẽtium, ſumitur penes diuerſitatem ſubiectorum, in quibus eſt quantitas, vel habent ordinem ad quantitatem, hæc enim albedo differt ab illa, penes ſubiectum. Ad 4.

Ad quintum facilis eſt ſolutio. Genus enim & Species poſſunt dupliciter conſiderari. vno modo fundamentaliter ſecundum naturas ipſas materialiter ſignificatas: & ſic natura Generis eſt prior natura, quàm Speciei natura: ſi verò altero modo conſiderentur formaliter, tunc ſunt relata, nec vnum eſt altero prius, non enim dicitur Genus, niſi ſint ſpecies. Ad 5. Quomodo Genus prius Specie & quomodo ſimul?

Ad ſextum perinde facilis eſt ſolutio. Genus enim non dicitur ſubalternum, quia ſub altero ponitur, ſed quaſi alternatim ſe habeat, vt modò ſupponatur alteri, modò ſuperponatur alteri: modò ſit Genus, modò ſit Species. Ad 6.

Ad ſeptimum reſpondeo; medium multis ſumi modis: aliquãdo, dicitur medium poſitiuè, ſcilicet quod æqualiter diſtat ab extremis, vt punctus eſt medium in circulo, ſiue in linea: aliud eſt medium participatiuè, quod ex extremis conficitur: vt rubedo dicitur medius color inter albedinẽ & nigredinem: aliud eſt medium metaphoricum, vel ſecundùm rationem, quo pacto dicitur, Virtutem eſſe in medio: aliud eſt medium in prędicatione, quale eſt in præſenti, ſcilicet id, quod de alio, & de quo aliud prædicatur: vt animal dicitur medium inter viuens & hominem: hoc autem medium, in multis differt à medio ex participatione: in medio ex participatione extrema concurrunt per miſtionem Ad 7. Medium quibus modis capiatur.

quandam accidentalem ad faciendum medium, Vel per virtutem vtrinque ex parte communicatam Preterea, nulla eſt inter ea prædicatio, cùm nec medium de extremis, nec extrema de medio prędicētur. Præterea tertiò, medium eſt poſterius extremis; cùm ſit eorum eff:ctus : at in medio prædicationis, non concurrunt extrema; non enim animal fit ex homine, & viuenti, ſed viuens eſt de eſſentia & ſubſtantia animalis, & animal de ſubſtantia hominis.

Præterea, extremum ſuperius de medio, & medium de extremo inferiori prædicatur: & tertio, vnum extremum ſuperius eſt natura prius medio, ſed medium eſt prius natura altero extremo, vt viuens eſt prius natura animali, ſed animal prius eſt natura, quàm homo.

Ad 8. Circa octauum argumentum, nota, aliqua multa tripliciter poſſe in vnum conuenire.

Tripliciter multa in vnum conueniunt.

1. Primò, in vnum aliquod extrinſecum, putà locum, finem, cauſam efficientem: vt plura grana congregari vno loco, & plures ciues vnica Vrbe, & plures homines ad aliquid agendum : & nomina ſignificātia iſta plura, ſecundùm talem vnitatem dicūtur ſimpliciter collectiua, vt Ciuitas, vrbs, Senatus.

2. Secundò, aliqua plura conueniunt in aliquod vnum intrinſecum, ſiue accidentale, ſiue ſubſtantiale, quod tamen non eſt in ſingulis per ſe perfectè, & totaliter: quo pacto plures partes domus conueniunt ſub vnica forma, & plures partes totius ſub vna forma totius; quæ tamen in ſingulis per ſe non eſt, vt Petrus, Ioannes, homo reſpectu animæ, & corporis: & talia nomina ſignificantia plura ſub iſta vnitate non ſunt dicenda collectiua.

3. Tertiò, aliqua plura conueniunt ſub aliqua forma intrinſeca, quæ tamen eſt in omnibus & ſingulis per ſe: & talia nomina dicuntur vniuerſalia, Species & Genera, & reliqua, quę de ſingulis diuiſim prædicantur, quia forma, quam ſignificant, in ſingulis per ſe perfectè inuenitur : & de tali collectiuo hic loquitur Porphyri⁹, quod conſtat longè diuerſum ab eo quod ſimpliciter vocatur collectiuum: hoc enim tertium non propriè collectiuum, ſed Vniuerſale dicitur.

DE DIFFERENTIA.

Cap. III.

Differentia verò & communiter, & propriè, & propriiſſimè dicitur. Nam communiter quidem differre alterum ab altero dicitur, quod alteritate quadam differt quocunque modo, vel à ſeipſo, vel ab alio. Differt enim Socrates à Platone alteritate, & ipſe à ſeipſo, & puero exiſtente & viro facto, & faciente aliquid vel quieſcente: & ſemper in aliquo modo habendi ſe alteritatibus ſpectatur. Propriè autem differre alterum ab altero dicitur quando inſeparabili accidenti alterum ab altero differt. Inſeparabile verò accidens eſt, vt cæcitas oculorum, aut naſi curuitas, aut cicatrix, cùm ex vulnere occalluerit. Propriiſſimè autem differre alterum ab altero dicitur, quando ſpecifica differentia differt quemadmodum homo ab equo ſpecifica differentia differt, rationalis qualitate. Vniuerſaliter ergo omnis differentia addita alicui alteratum facit. 1.

Sed eæ quidem, quæ & communiter & propriè ſunt, alteratum faciunt, quæ verò propriiſſimè, aliud. Quæ quidem igitur aliud faciunt, ſpecificæ vocantur: Illæ verò quæ alteratum, ſimpliciter differentiæ. Animali enim adueniens rationalis differentia, aliud fecit: eius autem quod eſt moueri, alteratum ſolùm à quieſcente fecit. Quare illa quidem aliud, hæc verò alteratum ſolùm fecit. Secundùm igitur aliud facientes differentias, diuiſiones Generum fiunt in Species, & definitiones aſſignantur, quæ ſunt ex Genere & huiuſmodi differentijs : ſecundùm autem eas, quæ ſolùm alteratum faciunt, alteritates ſolùm conſiſtunt, & aliquo modo ſe habentes permutationes. 2.

A ſuperioribus ergo rurſus inchoanti, dicendum, differentiarum alias quidem eſſe ſeparabiles, alias verò inſeparabiles. Moueri enim, & quieſcere, & ægrum eſſe, & ſanum eſſe, & quæcunque his proxima ſunt, ſeparabilia ſunt : at verò aquilinum eſſe, vel ſimum, vel rationale, vel irrationale, inſeparabilia ſunt. Inſeparabilium autem aliæ quidem ſunt per ſe, aliæ verò per accidens. Nam rationale per ſe ineſt homini, & mortale, & diſciplinæ eſſe ſuſceptiuum: 3.

rum: at verò aquilinum eſſe, vel ſimum per accidens, & non per ſe. Illæ igitur quæ per ſe ſunt, in ſubſtantiæ ratione accipiuntur, & faciunt aliud, illæ verò, quæ ſecundùm accidens, nec in ſubſtantiæ ratione accipiuntur, nec faciunt aliud, ſed alteratum. Quæ quidem igitur per ſe ſunt, non ſuſcipiunt magis & minus: quæ verò per accidens (etſi inſeparabiles ſint) intenſionem accipiunt & remiſſionem. Nam neque Genus, aut magis & minus prædicatur de eo, cuius fuerit Genus, neque generis differentiæ ſecundum quas diuiditur. Ipſæ enim ſunt, quæ vniuſcuiuſque rationem complent: eſſe autem vnicuique vnum & idem, neque intenſionem, neque remiſſionem ſuſcipiens eſt. aquilinum autem eſſe, vel ſimum, vel coloratum aliquo modo & intenditur & remittitur.

4\. *Cùm igitur tres ſpecies differentiæ conſiderentur: & hæ quidem ſint ſeparabiles, illæ verò inſeparabiles: & rurſus inſeparabilium hæ quidem ſint per ſe, illæ verò per accidens: rurſus earum, quæ per ſe ſunt, differentiarum, aliæ quidem ſunt, ſecundùm quas diuidimus genera in ſpecies, aliæ verò ſecundum quas ea, quæ diuerſa ſunt ſpecificantur: vt cùm per ſe differentiæ omnes huiuſmodi animalis ſint, animatum & ſenſitiuum, rationale & irrationale, mortale & immortale: animati quidem & ſenſitiui differentia conſtitutiua eſt ſubſtantiæ animalis (eſt enim animal ſubſtantia animata ſenſitiua) mortalis verò & immortalis differentia, & rationalis & irrationalis diuiſiuæ ſunt animalis differentiæ, per eas enim genera in Species diuidimus. Sed eæ quidem, quæ diuiſiuæ ſunt differentiæ generum, completiuæ ſunt, & conſtitutiuæ ſpecierum: diuiditur enim animal rationalis & irrationalis differentia, & rurſus mortalis & immortalis differentia, ſed rationalis & immortalis differ̄tiæ cōſtitutiuæ ſunt hominis: rationalis verò & immortalis, Dei: irrationalis autem & mortalis irrationalium animalium. Sic & ſupremæ ſubſtantiæ, cùm diuiſiuæ ſint animati & inanimati differentiæ, & ſenſitiui & inſenſitiui, animata quidem & ſenſitiua, iuxta ſubſtantiam ſumpta, animal perfecerunt: animata verò & inſenſitiua perfecerunt plantam. Quoniam ergo eædem aliquo modo quidem acceptæ ſunt conſtitutiuæ, aliquo modo autem diuiſiuæ, ſpecificæ omnes vocantur.*

5\. *Et his maximè opus eſt ad diuiſiones generum, & ad definitiones: ſed non his, quæ ſecundùm accidens inſeparabiles ſunt, neque etiam magis ijs, quæ ſunt ſeparabiles.*

Quas etiam determinantes dicunt: differentia eſt, qua abundat ſpecies à Genere. Homo enim plus habet, quàm animal, rationale & mortale: animal enim nihil horum eſt. Nam vnde ſpecies haberent differentias? Neque verò omnes oppoſitas genus habet, quoniam idem ſimul habebit oppoſita? Sed quemadmodum cenſent, poteſtate quidem habet omnes eorum, quæ ſub ſe ſunt, differentias, actu verò nullam: ac ſi neque ex ijs, quæ non ſunt, aliquid fit: neque oppoſita circa idem erunt. Definiunt autem eam & hoc modo. Differentia eſt, quæ de pluribus & differentibus Specie in eo, quod quale quid eſt, prædicatur. Rationale enim & Mortale de homine prædicantur, in quod quale quid eſt, homo dicitur, ſed non in eo, quod quid eſt. Quid eſt enim homo? nobis interrogatis conueniens dicere: animal: quale autem animal? inquiſitis, quod rationale & mortale eſt, conuenienter aſſignabimus. Rebus enim ex materia & forma conſtantibus, vel ſecundùm proportionem ad materiam & formam, conſtitutionem habentibus: quemadmodum ſtatua ex materia quidem eſt, ære, ex forma autem, figura: ſic & homo communis & ſpecialis ex materia quidem proportionaliter conſiſtit ex Genere, ex forma autem Differentia. totum autem hoc animal rationale mortale, homo eſt: quemadmodum illic ſtatua. Deſcribunt autem & hoc modo: Differentia eſt, quod aptum natum eſt diuidere ea, quæ ſub eodem Genere ſunt: Rationale enim & Irrationale hominem & equum, quæ ſub eodem genere ſunt, quod eſt animal, diuidunt. Aſſignant autem & hoc modo: Differentia eſt, qua differunt à ſe ſingula: namque homo, & equus ſecundum Genus non differunt, ſumus enim animalia nos, & equi: ſed additum rationale diſiunxit nos ab illis: & rationales ſumus & nos, & dij: ſed mortale appoſitum diſiunxit nos ab illis. Exactiùs autem pertractantes ea, quæ ad differentiam pertinent, dicunt non quodlibet diuidentium ea, quæ ſub eodem genere ſunt, eſſe differentiam, ſed quod ad eſſe conducit, & quod quid erat eſſe, & quod rei pars eſt. Neque enim, quod aptum natum eſt nauigare, eſt hominis differentia, etſi ſit proprium hominis. Dicere enim poſſumus animalium: hæc quidē apta eſſe ad nauigandū, alia verò minimè, diuidentes hominem ab alijs: ſed aptum natum eſſe ad nauigandum, non eſt ſubſtantiæ com- 6.

completiuum, nec eius pars, ſed aptitudo ſolùm ipſius: idcirco, quia non eſt talis differentia, qualeſ ſunt, quæ ſpecificæ dicuntur differentiæ. Erunt ergo ſpecificæ differentiæ, quæcunque alterum faciunt ſpeciem, & quæcũque in eo, quod quid erat, eſſe accipiuntur. Et de differentia quidem tot ſufficiant.

Non oportet, vt bene dicit Boetius, hic quærere, quare Differentia Proprio & accidenti anteponatur? cùm in dubium reuocatum fuerit, an ſpeciei eſſet præponenda? eſt enim prædicatum eſſentiale, quod nec Proprio, nec Accidenti competit. Non autem hic agimus de differentia concrete ſcilicet de ipſis, quæ differre dicuntur, ſed de ipſo principio & forma, per quam vnum ab altero differt: vt differentia ſit forma, per quam vnum ab altero differt. Nec agimus de iſto principio, & forma ſecundum ſe, ſed vt per intellectum aſſumitur ad prædicandum de illo, cuius eſt Differentia.

Nota quomodo, de differentia agatur hic?

Diſtributio Capitis.

Hoc igitur caput in duas partes diuiditur: in priori ſunt quinque diuiſiones Differentiæ, in poſteriori, quinque definitiones: eſt autem prima diuiſio, Differentia triplex eſt, quædam communis, quædam propria, quædam proprijſſima.

Diuiſio 1. differentiarum.

Differentia cõmunis.

Differentia communis eſt Accidens ſeparabile, per quod vnum ab alio, vel à ſe aliqualiter differt, vt Petrus ſedens à non ſedente, currens à quieſcente, ſenex à ſeipſo puero, differunt.

Differentia propria.

Differentia propria eſt accidens inſeparabile, per quod vnum ab alio differt, vt cæſius oculis differt ab eo, qui non eſt oculis cæſijs: illa oculorum affectione, & colore cæſio, quæ dicitur differentia propria: illa enim affectio non ſeparabitur à ſubiecto, dum ipſum fuerit.

Differentia proprijſſima.

Differentia proprijſſima eſt forma ſubſtantialis, per quam vnum ab alio differt, vt homo ab equo differt per rationale. Porphyrius ponit conuenientiam inter has, & diſcrimen: omnes enim tres hoc habent, quod faciunt diuerſum vnum ab altero, ſed differunt, quod duæ primæ faciunt differre in Accidenti, tertia verò in ſubſtantia: vnde illæ duæ primæ dicuntur tantum facere diuerſum, ſed alteratum: tertia verò facit aliud, id eſt, diuerſum in ſubſtantia.

Circa iſtam definitionem eſt primò notandum ex Auicenna hoc capite, quod acceptiones differentiæ aliter ſe habent, quàm acceptiones Speciei, & Generis: iſtæ enim, Generi ſcilicet & ſpeciei, non omnes ſunt Logicæ, ſed tantùm tertia Generis, & Poſterior Speciei: at iſtæ tres acceptiones Differentiæ omnes ad Logicum & Phyſicum ſpectant. Nota 1.

Nota ſecundò cum Boetio, quod iſtæ duæ primæ Differentiæ, ſcilicet prima & ſecunda ſunt indiuiduorum, & ſingulariũ, iſta enim Accidentia propriè ſunt ſingularium: at Differentia tertia eſt Specierum, & Generum, id eſt: per quam Species, & Genera differunt, ſicut per illam differunt Indiuidua: qua de cauſa illæ tres differentiæ ſuperius poſitæ, ſcilicet differentia numerica, ſpecifica, & generica ad has reducuntur: numerica enim ad duas priores, ſpecifica verò, & generica ad tertiam. Nota 2.

Nota 3. Differentiæ cur dicatur communis & propria.

Nota tertiò. Differentia prima dicitur cõmuniter dicta, iudicio meo propterea, quia ſit tale Accidens, quod ſicut modò accidit vni extremo, quod per tale differt ab alio, ita viciſſim & alteri extremo poſſit aliàs accidere. verbi gratia, ſedens differt à ſtante, accidenti, & differentia communi, ſecũdùm quam poteſt etiam, & qui modò ſtat à ſedente differre, nam ſtans poteſt ſedere, & qui ſedet, aliquando ſtare: reliquæ dicuntur propriæ differentiæ, id eſt, peculiares vniuſcuiuſque, quia quod ſemel per illas differt, ſemper per eas differt.

Differentiarum ergo aliæ quidem, &c. 2.

Ex diſcrimine ſuperius inter illas tres Differẽtias aſſignato, Porphyrius infert diuiſionem ſecundam. Quædam Differentiæ faciunt alteratum, id eſt, diuerſitates in Accidenti: quædam faciunt aliud, id eſt, diuerſam ſubſtantiam: ſub priori membro ſunt differentia prima, & ſecunda, ſcilicet communis & propria: ſub poſteriori verò. eſt tertia, ſcilicet proprijſſima. inter quas eſt duplex diſcrimen: prius, differentiæ facientes alteratum, dicuntur ſimpliciter & tantùm differentiæ, at facientes aliud, dicuntur Differentiæ ſpecificæ, quod additum eſt perfectionis, explicans huius Differentiæ ſpecificæ munus, quod explicat in poſteriori diſcrimine: nam defini-

Diuiſio 2. Differentiarum.

tiones,

tiones quidditatiuæ & Generum diuiſiones fiunt per has ſpecificas Differentias;& faciunt res aliud,non per illas ſecundũ quas non fiunt niſi alterationes, & mutationes quædam accidentales.

3.

Diuiſio 3. differ.

A ſuperioribus ergo rurſus inchoantibus.

Ruiſus in communi iterum tertiò diuidit Differentias. Quædam ſunt Differẽtiæ ſeparabiles,quædam inſeparabiles:ſeparabiles ſunt Accidentia, quæ non conſtant, vt ſedere,currere, & ſub hoc membro, eſt Differẽtia communis : inſeparabiles ſunt, quæ nunquamà re manente dimouentur, quales ſunt Differẽtia propria, & propriiſſima.

Diuiſio 4. differ.

Et hanc ſubdiuidit in inſeparabilem per Accidens,qualis eſt propria,quæ Accidẽs eſt quoddam inſeparabile, & inſeparabilẽ per ſe,qualis eſt propriiſſima, quæ ad rei ſubſtantiam & naturam pertinet : & hæc eſt quarta diuiſio,quæ ſubdiuiſio eſt poti' vnius membri tertiæ præcedentis. Conſtituit autem duplex diſcrimẽ inter has duas inſeparabiles: Alterum, inſeparabilis per Accidens facit diuerſum in Accidenti, vt ſuperiùs dixim':at inſeparabilis per ſe,facit aliud,id eſt,diuerſum in ſubſtantia. Alterum : Differentia inſeparabilis per Accidens ſuſcipit magis & minus, id eſt, non æqualiter ſemper ineſt : nam aliquis homo eſt magis cæſius ,quã alius,& curuiori naſo, quàm alius : at inſeparabilis per ſe non ſuſcipit magis aut minus, vn' homo nõ eſt magis rationalis, quã alius. Huius dat rationem,quia Differentia pertinet,ad eſſe,& naturam rei, at eſſe & natura non ſuſcipit magis in his, quàm in illis,aut minus : vnus enim non eſt magis homo ,aut animal quàm alius,nec magis corpus,quã

4. alius.

Cùm igitur tres ſpecies Differentiæ conſiderentur.

Porphyrius epilogat has diuiſiones propoſitas,inſinuans vnum conſideratione dignum. videlicet Species Differẽtiæ eſſe ſolùm tres illas primo loco conſtitutas :ſed quia variæ ſunt proprietates illarũ, factæ ſunt rurſus aliæ diuiſiones ſecundum ea, quæ illæ habent:vnde eadem ſunt prorſus numero membra diuidentia, ſcilicet illæ tres Differentiæ,& inter has quædam inueniuntur facientes alteratum, quædam aliud,quædam ſeparabiles,quædam inſeparabiles:tam per ſe,quam per accidens.

Diuiſio 5. differ. atque ſpecificæ.

Poſtea vero Porphyrius Differentiã inſeparabilem per ſe ſcilicet ſpecificam,quinta diuiſione ſubdiuidit : quædam, inquit, ſunt alicuius Generis diuiſiuæ, id eſt, per quas genus diuiditur : quædam illius Generis cõſtitutiuæ,id eſt, per quas Genus illud conſtituitur : verbi gratia,animal habet has differentias, animatum, ſenſibile, rationale,irrationale,mortale, immortale:ſed harum quædã ſunt,per quas animal conſtituitur,ſcilicet duę priores:animal enim eſt animatũ & ſenſibile corpus:per alias diuiditur,per rationale & irrationale, mortale & immortale. Inter has vnum eſt diſcrimen , nam per diuiſiuas Generis cõſtituuntur Species illius Generis,non autẽ per conſtitutiuas: vt per rationale, mortale,iuxta opinionem Porphyrii conſtituitur homo,per rationale,immortale,ſimul cum animali, Deus : per irrationale verò mortale conſtituitur brutũ. At verò quãuis iſtæ conſtitutiuæ non faciant Species, tamen ſi ad ſuperius tale Genus conſiderentur,tales differentiæ dicentur illius ſuperioris diuiſiuæ,& ipſius inferiorum,tanquam Speciei conſtitutiuæ:vt animatum, & ſenſibile,ſunt ſuperiorum diuiſiuæ,corpus enim per animatum & inanimatũ diuiditur : & corpus animatũ per ſenſibile, & inſenſibile:animatum autem, & ſenſibile cum ſubſtãtia, faciunt animal:ſicut inſenſibile,cum animato facit plantam,vnde eædem differentiæ ſimul ſunt & diuiſiuæ,& conſtitutiuę :ſed inferiorũ conſtitutiuæ,ſuperiorum diuiſiuæ : quapropter omnis Differẽtia ſpecifica dici poteſt,quia conſtituit Speciem aliquam ſiue ſubalternam,ſiue ſpecialiſſimam.

Nota 1. Non eſſe aliquod animal immortale.

Circa hoc,nota iſtud exemplum (*rationalis verò & immortalis Dei*) eſſe falſum. nõ enim Deus eſt animal:nec corpus,nec aliquod eſt animal, quod ſit immortale. Porphyrius loquitur,vt Philoſophus Platonicus,vt ſuperiùs diximus

Nota 2. Genera ſũma tantum habere Differentias diuiſiuas.

Nota etiam Genus generaliſſimum ſolum habere Differentias diuiſiuas,non cõſtitutiuas cùm nullum ſupra ſe habeat Genus,ſpecialiſſimã verò ſolas habere differentias conſtitutiuas, quia ſub ſe non ha

beat inferiores Species, in quas per Differẽtias diuiditur.

Nota 3. Nota ſimiliter tertiò. ſi iſtæ Differentiæ ad idem Genus comparentur, aliæ diſtinctæ ſunt differentiæ diuiſiuæ, aliæ conſtitutiuæ. ſi verò ad diuerſa comparentur, eadẽ poteſt eſſe differentia diuiſiua & cõſtitutiua, ſed reſpectu diuerſorũ, ſuperioris quidem diuiſiua, inferioris vero conſtitutiua.

5. *Et his maximè opus eſt ad diuiſiones Generum, &c.*

Hic Porphyrius duos vſus harum differentiarum ſpecificatum ponit, prior eſt ad diuiſiones Generum faciendas, hæc enim præcipuè per tales Differentias diuidũtur: poſterior ad definitiones componendas ipſarum ſpecierum: aliæ enim differentiæ per Accidens, tam ſeparabiles, quàm inſeparabiles, non ſunt apta ad præcipuas diuiſiones & definitiones, ſed ad deſcriptiones, & diuiſiones non eſſentiales, & minus præcipuas, cùm ſint accidentia rei, nec de eius natura.

6. *Differentia eſt, quâ abundat Species à Genere.*

Hæc eſt poſterior pars huius Capitis, qua ponuntur aliquot ipſius Differentiæ definitiones.

1. definitio Differẽtiæ. Prima eſt, Differentia eſt, in qua Species excedit Genus: natura enim ſpeciei ex genere & Differentia conſtat: vnde plus includit in ſua natura, quàm Genus: Genus enim non includit in ſua natura Differentiam Speciei, ſicut ipſa ſpecies.

Dubium. Poſſet tamen dubitare quis, vnde habet ſpecies Differentiam? non enim à Genere, quia in Genere quomodo poſſunt eſſe plures Differentiæ oppoſitæ? non autem Differẽtia poteſt eſſe ex nihilo: àquo ergo eſt?

Solutio. Differẽtiæ poteſtate ſunt in genere. Reſpondeo quod differentiæ ſunt in Genere, non actu, id eſt, non ſunt de natura eius: ſed in potentia, quia ab illo fiunt: ſicut è cera extrahitur forma alicuius imaginis: & non eſt inconueniens, quòd multæ differentiæ ſint in Genere in potentia, vt multæ figuræ ceræ in potentia.

NOTA.

2. Secunda definitio eſt Differẽtia eſt quæ prædicatur de pluribus differẽtibus Specie in quale quid. quod exemplo claro oſtenditur: vt enim res componũtur ex materia & forma, vel aliquo ſimili materiæ, & aliquo ſimili formæ: vocat ſimile materiæ ſubiectum in rebus artificialibus: vt ſtatua fit ex ære, vt materia & figura tanquã forma: dicit autem ſubiectũ ſimile materiæ, quia propriè materia eſt pars cõpoſiti ſubſtãtialis: ita, inquit, Species, ſcilicet homo, componitur ex Genere, tanquam ex materia, & ex Differẽtia, tanquam forma: vt ex hoc intelligamus, quod Differentia eſt velut qualitas ſicut forma, ideoque in quale quid prædicetur.

Tertia definitio. Differentia eſt, per quã genus ſeparatur, id eſt, diuiditur in ea, quæ ſub ſe ſunt. 3.

Quarta. Differentia eſt ſecundùm quam vna Species ab alia differt. At quia iſtæ duæ vltimæ videbantur inſufficientes, cùm eſſent aliqua, per quæ Genus diuiditur, & vna Species ab alia differt, ſcilicet accidentia propria: dicit Differentiam non ſolùm habere hoc, ſed etiã eſſe de definitione & quidditate rei & ipſius definitionis & quidditatis partem. 4. 5.

Propterea addit quintam definitionem, exactã, ſcilicet. Differentia eſt, qua vna ſpecies ab alia ſeparatur, cũ ſit ipſius naturæ Speciei pars.

Quæſtiones, ſeu dubia quædam ſcitu digniora in Caput, de Differentia & præſertim circa eius definitionem, rectè ne ſit tradita?

Circa hoc caput ſunt aliquot dubia, quæ à nobis breuiter erunt examinanda. Primũ eſt: Cùm Logicus nõ tractet de rebus ipſis ſecundum ſe, ſed vt intentionibus ſubſtãt, tales intẽtiones cõſiderando, cur hic Porphyrius de Differẽtia ipſa reali tractat, quod minus videtur eſſe Metaphyſici, quod quidem tractat Ariſto. 5. Meta. ca 9. Dub. 1.

Nota. Differẽtiæ triplex eſt munus. In hac re dicendum, quod differentiæ tres actus habent. Primus eſt diuidere, ſeu determinare Genus ipſum. Secũdus eſt cõſtituere naturã: Tertius eſt eam ab alijs diſtinguere. Iſti tres dupliciter poſſunt conſiderari: vno modo fundamentaliter, vt in rebus ipſis ſunt (Nam in rebus ipſis natura generis eſt determinata, & facta ſpecies per Differentiæ naturã, & natura ſpecifica ab alijs diſtincta, & tũc iſti tres actus ad Metaphyſicũ pertinẽt, cuius eſt cõſiderare differentiã ſecundũ iſtos actus in rebus. Altero

mo-

modo poſſunt conſiderari, vt per intellectum iſti aſſumuntur & exercentur; id eſt, quatenus genus ipſum abſtrahêtes per differentias diuidimus, & Speciem ex genere cum differentia componimus, & differentiam ab alijs ſeparamus. & ſic conſiderare Differentiam eſt Logici: conſideramus enim differentiam, vt intentioni ſubſtat; & ex his procedit quidã quartus actus ipſius differentiæ, qui magis eſt Logici, ſcilicet prædicari de his, quæ per talem conſtituũtur differentiã, & hoc peculiariter hic cõſideratur, ſcilicet vt eſt prædicabile. At quia omnia iſta meliùs conſiderãtur & cognoſcuntur in ipſis rebus; propterea Porphyrius miſcet res ipſas: tamen intelligẽda sũt omnia in ordine ad intentiones.

Differẽtiæ, vt ad Logicũ pertinet.

Quartus actus differẽtiæ.

Solutio.

Dub. 2.

Dubitatur ſecundò. Videtur enim iſta definitio diminuta, ſcilicet, prædicatur de pluribus Specie differentibus in eo, quòd quale quid: cùm multis differẽtijs non cõparat. nam vltimæ differentiæ non prædicantur niſi de vnica Specie?

Circa hoc multiplex eſt dicendi modus.

1. Opinio Burlei.

Fuit prima ſententia Burlei in præſenti loco: cum duplex Genus ſit Differentiarum: quædam Genericæ, per quas Genus conſtituitur: quædam ſunt vltimæ, per quas vltima Species, & Specialiſſima componitur. inquit Burleus: Sicut in capite de Specie, quædam eſt data definitio, quæ ſoli Specialiſſimæ competit; quædam aliæ pro vtraque ſpecie: ita in hoc capite iſta definitio eſt pro Differentia Generica, aliæ pro omnibus ſunt.

2. S. Thomæ, & Simplicij, vt videtur.

Alia fuit ſententia multorum aſſerentium, Porphyrium non meminiſſe in hoc capite, niſi ſolùm differẽtiarum Genericarum, quia vltimæ non ſunt cognitæ à nobis: & hic modus dicendi non videtur abhorrere à doctrina S. Thom. 2. Poſt. lec. 13. qui idem docet ſuper Ariſtot. ſcilicet non meminiſſe vltimarum, quia cognitæ ſunt. Nec longè ab hac ſententia diſtat Simplic. cap. 3. Antepraedicament regula 2. vbi refert Porphyr. definiuiſſe Differentiam, vt in plurimum.

Cõfutatur Burleus.

Sed prima ſententia Burlei non videtur mihi rationi conſentanea, quia cùm ratio præcipua differentiæ in hoc loco ſit, vt prædicabile eſt, & id explicetur ſolùm in hac definitione, debuiſſet Porphyri' omnẽ Differentiam definire, ſicut fecit in capite de Specie, vbi dedit definitionem conuenientem Speciei, quæ eſt prædicabile. Secunda item ſententia videtur Alberto, tract. 5. c. 6. non eſſe recipienda, quia cùm veritas ſit, eſſe Differentias vltimas, non debuit aſſignare definitionem Porphyr. non conuenientem omnibus differentijs.

Secũda ſẽtentia itẽ excuſſa.

3. Opinio.

Fuit tertia ſententia aliorum, qui nullas eſſe differẽtias vltimas exiſtimauerũt, ſed omnes genericas, & communes, & quòd duæ, aut tres ſimul iunctæ ſpeciem vltimã componunt, vt mortale conuenit homini & bruto, rationale homini, & angelo ſecũdùm Porphyr. at rationale mortale ſoli homini: & hanc crediderunt eſſe ſententiam Porphyrij; & videtur eſſe doctrina expreſſa Ariſt. 1. Poſt. ca. 14. vbi aſſerit differẽtias ſingulas per ſe competere multis Speciebus; tamen aliquę ſimul iunctæ vnam rem componũt: & ſic eſſe dandas definitiones. & 1. Topic. cap. 3. problema differentiæ ad problema Generis reduci. & 4. Top. cap. 6. ponit diſcrimen inter Genus & Differẽtiam, quod quamuis vtraque de pluribus prædicentur: tamen adhuc de pluribus Genus, quàm differentia.

Porphyri' nõ cognouit vltimas differẽtias.

Circa hoc dico duo Primùm mihi videtur iſtã ſententia eſſe Porphyrij, vt clarè patet in ipſo capite: nõ enim aliter conſtituit Species, quàm per multas Differentias genericas. Dico ſecundò iſtam ſententiam, ꝙ non ſint vltimæ Differentiæ, eſſe manifeſte contra Ariſtotelem, qui 7. Met. ca. 12. inquit, vltimas Differentias cum Specie conuerti, & 1. de partibus animal. ca. 2. dicit, aliquas Species non habere niſi vnicam differentiam. Nec locus Ariſtot. in oppoſitum probat quicquam, quia illic docet Ariſtoteles definitionem ſecundùm eas differẽtias, quæ inueniuntur: ac vltimæ occultiſſimæ ſunt, nõ tamen propterea ſunt negãdæ: & in Top. ipſe clarè dicit Differentiã, quæ generica eſt cum genere eſſe aſſeribẽdam, vbi inſinuat eſſe Differentiam, quæ non eſt generica.

4. Opinio Alberti, Auicen. & Alphar.

Quarta opinio fuit Alber. tract. 5. c. 6 & Auicen. & Alphar. Dicunt enim quòd differẽtia duo habet, ſecundùm quod eſt differentia alterum eſt, Genus diſtinguere, alterum, Speciem conſtituere: quod conſtituãt differentiæ determinatã & vltimã ſpeciem

ciem non habent in quantum differentiæ, ſed in quantum ſunt quædam naturæ particulares non conuenientes pluribus ſpeciebus ex quo fit, quòd propria ratio Differentiæ inueniatur in genericis: nã vltima Differentia habet aliquid mixtum, quod non eſt Differentiæ ſecundùm ſe: & ita dicunt Porphyrium definiſſe differẽtiam ſecundum ea, quæ per ſe habet, & ita non curauit vltimas definire.

Cõfutatur & hæc.

Contra hoc dicit bene Caietanus, quod vltima Differẽtia, licet habeat aliquid, quod non eſt Differentiæ ſecundum ſe, non tamen amittit ea, quæ ſunt Differẽtiæ ſecũdum ſe: nam diuidit, & conſtituit: & propterea debuit definiri.

5. Opinio Caietani.

Vnde eſt quinta ſententia ipſius Caietani, aſſerẽtis illic definiri omnes differentias etiam vltimas: & ſenſum definitionis eſſe negatiuum: ſcilicet Differentia eſt, cui in quantum Differentiæ nõ repugnat prædicari de pluribus Specie differentibus: ſi enim repugnaret, nulla Differentia prædicaretur de plurib. Et hæc fuit ſentẽtia Iamblichi aſſerentis, quòd Differentiæ vltimæ vt Differẽtia eſt, nõ repugnat de pluribus Speciebus dici. quod idem docuit Auicen. c. de communitatibus: vnde ſententia Caietani non eſt noua & propria.

Cõfutatio.

Sed quamuis iſta ſint probabilia, tamẽ exiſtimo eſſe præter mentẽ Porphyrii, qui vltimas differẽtias nõ definiuit: ſiue quia credidit non eſſe, ſiue quia occultæ ſunt.

Solutio authoris.

Propterea vniuerſaliter poſſet ſic Differentia definiri. Differentia eſt, quæ prædicatur de ſpecie, cuius eſt differentia, in quale quid.

Dubium 3.

Dubitatur tertiò Quomodo differẽtia prædicetur in quale quid: Pro quo oportebit aduertere, quòd qualitas nõ eſt aliud, quàm id per quod fit modus, & determinatio alicuius, quod ex ſe eſt indifferens & in determinatum.

Determinatur aliquid tribꝰ modis.

1. Qualitate accidentali.

2. Forma ſubſtantiali phyſica.

Poteſt autem aliquid tripliciter determinari. Vno modo, ad aliquẽ modum ſe habendi accidentalem, vt homo poſtquã eſt homo, eſt indifferens, vt ſit albus vel niger, calidus, vel frigidus. & vniuerſaliter omnis ſubſtãtia, poſtquam eſt, eſt indeterminata, vt ſic, vel ſic ſe habeat, & talis forma determinans in communi dicitur qualitas accidẽtalis. Secũdò aliquid eſt indifferens ad eſſe ſubſtantiale, quo pacto materia eſt quædam ſubſtantia indeterminata ex ſe, & imperfecta, ex qua multa fieri poſſunt, & determinatur per formã ipsã, vt ſi ſit forma ignis, fit ignis, ſi forma equi, fit equus. & talis forma dicitur qualitas ſubſtantialis. Tertio, aliquid eſt indifferẽs tanquam aliquid confuſũ, & multa comprehendens, & per particulare determinatur, quo pacto ſe habet genus reſpectu Differentiæ: Vnde & differentia dicitur etiã qualitas ſubſtãtialis: has qualitates poſuit Ariſtoteles, 5. Met. cap. 14.

3. Differentia, quæ eſſentialis eſt qualitas.

Nota.

Eſt autem notandũ diſcrimen inter has: Qualitas enim accidentalis, cum eo, quod determinat, non facit aliquam naturam, vt albedo determinat hominẽ, ſed homo & albedo nõ faciunt vnicam naturam per ſe, ſed tantùm compoſitum accidentale: at forma cum materia facit vnicam naturã per ſe, ſcilicet vnicum compoſitum ſubſtãtiale, hominem, leonẽ, aut aliud quoduis: ſimiliter Differentia cum genere facit vnicam naturam ſpecificam.

Materia & genus, forma & differẽtia in tribus differunt.

1. diſcrimẽ.

Sed, omiſſa qualitate accidentali, inter hæc, ſcilicet formã & materiam, Differẽtiam & Genus, eſt triplex diſcrimen conſiderãdum. Primum, materia vel forma per ſe non claudunt totam rei ſubſtantiam, ſed materia dicit vnicã partẽ, forma alteram partem: at Genus & differentia vnũquodque per ſe totam ſubſtantiam dicũt, & claudunt. V.g. animal totam ſubſtantiã compoſitam ex forma & materia dicit: ſimiliter rationale, ſed cum diſcrimine: nã animal in homine dicit totam ſubſtantiã hominis, ſecũdum quod in ea eſt aliquid, in quo homo alijs animalibus eſt ſimilis: at rationale dicit eandẽ hominis ſubſtantiam, ſecundùm quod in ea eſt aliquid, in quo ab alijs animalibus ſeparatur. & vniuerſaliter Genus dicit rei integram ſubſtãtiam, vt in ea alijs Speciebꝰ aſſimilatur: at Differentia dicit eandem rei ſubſtãtiam, vt in ea aliquid eſt, quo ab alijs ſeparetur. Propter quod S. Thomas, de Ente & Eſſentia, cap. 3. dicit hominem, ſeu Speciem nõ componi ex Genere & Differentia, ſicut ex duabus rebus, ſed ſicut ex re aliter intellecta, & eadem re aliter intellecta.

NOTA.

Secundum.

Secundũ diſcrimen eſt, quod ex hoc infertur: materia & forma, cũ ſingula rei ſub

ſtan-

ſtantiam non dicant, de compoſito prædicari nequeunt: nõ enim dicitur, homo eſt anima, homo eſt corpus; at Genus & differentia, cùm ſingula totam rei ſubſtãtiam dicant, per ſe de re prædicantur: vt, homo eſt animal: homo eſt rationalis.

3. Tertium, Compoſita ſingula non participant totam materiæ ſubſtantiam, cùm alia parte materię fiat vnum, ex alia aliud: at ſingulæ Species totum Genus participant, quantum ad eius ſubſtantiam, quæ per definitionem explicatur; vt homo per ſe, leo per ſe, capra per ſe, ſunt participes integræ ſubſtantiæ animalis: ſed non participant ſingulæ Species totam Generis potentiam, quia Genus in potentia continet omnes ſpecies ſuas: at vna ſpecies non continet aliam.

Hinc patet quãtum intereſt inter Genus & materiam, & differentiam & formam. quod ſi Genus dicitur materia, & differentia forma, eſt ad ſimilitudinem: vt enim materia contrahitur, & forma contrahit; ita Genus per differentiam contrahẽtem limitatur: vnde Differentia ipſa dicitur etiam qualitas.

Nota. Eſt aliud maximè conſiderandum. Differentia poteſt dupliciter comparari, & ad ipſum Genus, quod determinat, & ad Speciem, quam conſtituit. reſpectu enim Generis eſt qualitas, ſed extrinſeca aliquo modo, quia nõ eſt de natura Generis: vnde de Genere prędicatur in quale, ſed non eſſentiali: at Speciei eſt qualitas eſſentialis, quia eſt pars naturæ eius: propterea de Specie, in quale quid prędicatur: ſicut anima eſt qualitas corporis, ſed non eſt de eſſentia corporis; at hominis & compoſiti eſt pars; propterea dixit Porphyrius: Differentia dat eſſe rei, ſ. ſpeciei, & eſt pars eius ſubſtantialis, id eſt, eſt extrinſeca ei.

Dubiũ 4. Quartò quæritur, quomodo vltima differentia, cùm de vna Specie prędicetur, ſit vniuerſale? Dico primò, ſecundùm nos
Solutio 1. nullum dubium eſſe, quia diximus huius libri ſubiectum primum eſſe vniuerſale, vt eſt in multis: & quia rationale eſt in multis, ſicut & ipſa ſpecies, quam conſtituit; ideò eſſe verè, & propriè vniuerſale: ſed etiamſi quis ſubiectum diceret eſſe Prędicabile; idem conſequitur: conſtat enim Differentiam eſſe prædicabilem,

Dici etiam ſecundò poſſet, Differentiam talem eſſe vniuerſale, quia de ſubiecto vniuerſali prædicatur, vnde & de contentis ſub tali ſpecie prædicabitur, ſed cũ diſcrimine: nam de Specie immediatè, at de indiuiduis ſub illa ſpecie mediatè prædicatur.

Dubitatur quintò, quomodo Porphyrius vtitur differentijs priuatiuis, ſcilicet irrationale, immortale? Boetius exiſtima uit tales differentias poſſe conſtituere Speciem: ſed aliàs latiùs de hac re dicemus, interim dico abſque vllo dubio ſententiam Boetij eſſe contra Ariſtotelem, c. 1. de partibus animal. vbi docet & probat oppoſitum. Boetius forſan ſequitur Platonem, qui huius ſentẽtiæ fuit: ratio eſt clara contra eum: quia priuatio non eſt de eſſentia alicuius entis poſitiui & abſoluti, quales ſunt Species. Dubiũ 5. Reſpõdet Boetius. Reijcitur. Reſpõſio.

Vnde dico, illas differentias priuatiuas poni loco poſitiuarum: quod fit ob duplicem cauſam, quam tradit Ariſtot. 6. Top. cap. 3. vel quia differentiæ alię ſunt occultæ, vel quia ſunt multæ, quas enunciare eſſet prolixum. Solutio Authoris.

DE PROPRIO.
Cap. IIII.

Proprium verò quadrifariam diuidunt. Nam & id, quod ſoli alicui ſpeciei accidit, etſi non omni, proprium id dicitur: vt homini medicum eſſe, vel geometram. Et quod accidit Speciei, etſi non ſoli, quemadmodum homini eſſe bipedem. Et quod ſoli, & omni, & aliquando: vt omni homini in ſenectute caneſcere. Quart autem id, in quo conuenerunt & ſoli, & omni, & ſemper: quemadmodum homini eſſe riſibile. nam etſi non ſemper rideat, tamen riſibilis dicitur: nõ quòd rideat ſemper, ſed quòd ſemper aptus natus ſit vt rideat: hoc autem ei ſemper connaturale eſt, quemadmodum & equo hinnibile. Hæc autem & propriè Propria dicuntur, quoniam etiam cõuertuntur ſi quod enim equus eſt, hinnibile eſt & ſi quid hinnibile eſt, equus eſt.

Sequitur quartum Prædicabile, ſcilicet Proprium, quod meritò Accidenti præponitur; quia quamuis de rei ſubſtantia non ſit, eſt tamen ſubſtantiæ & eſſentię rei proximum, ab ea ſcilicet immediatè emanãs. In hoc igitur capite duo tantùm cõtinentur: Ratio ordinis. proprium accidenti præponitur.

Capitiſ diuiſio.

tur: alterum, quatuor ſunt Proprij acceptiones, alterum ipſius Proprij Logici prædicabilis definitio.

Proprium 4. modis accipitur.

Sumitur autem Proprium quatuor modis. Primo dicitur Proprium, prædicatum aliquod accidentale, quod ſoli alicui Speciei ineſt, non tamen omnibus indiuiduis

1. illius Speciei competit; ſicut, eſſe Grammaticum, Medicum, non niſi homini conueniunt, non tamen omni homini.

2. Altero modo Proprium dicitur prædicatum accidentale, quod omni indiuiduo alicuius Speciei, non tamen ei ſoli competit; quo pacto homini eſt proprium eſſe bipedem; omnis enim homo eſt bipes, non tamen ſolus homo, quia alia aliqua animalia duos pedes habent.

3. Tertio proprium eſt prędicatum etiam accidētale, quod omni indiuiduo alicuius ſpeciei, & ſoli competit, tamen non ſemper, ſed aliquo tempore; quo pacto caneſcere eſt Propriū hominis, omnis enim homo, & ſolus homo caneſcit, ſed non ſemper, niſi in ſenectute: fit enim canities ex corruptiōe humidi, quod calor naturalis, quia modicus eſt, ex longa & continua actione non poteſt conſumere, quod potiſſimùm tempore ſenectutis fit, quando calor tenuis eſt: poteſt etiam accidere aliquo talis calor impediri ab actione, & tunc humidum corrumpetur, & fiēt cani. ſunt etiam aliqui, qui etiam ſenes tardè, aut nunquam canos habent, in quibus humidum eſt ſubtile, & pingue, quod modicus calor poteſt conſumere.

Canities quomodo naſcatur.

4. Quarto modo dicitur proprium, prædicatum accidentale, quod omni, & ſoli, & ſemper conuenit: & hoc propriè & ſimpliciter dicitur Propriū, ſicut riſibile eſt Propriū homini, ſolus enim homo, & omnis homo & ſemper eſt riſibilis. Poſſet autem aliquis dubitare: nam non ſemper homo ridet? Reſpond. quamuis actus ridēdi ſemper non inſit, tamen aptitudo ad ridēdum eſt ſemper: propterea ſemper homo eſt riſibilis, id eſt, aptus natura ad riſum. Ex hoc infert proprietatem vnā Proprij, ſcilicet, quòd conuertitur cum ſuo ſubiecto. valet enim, homo eſt, ergo riſibile eſt: riſibile eſt, ergo homo eſt. Ex quibus poteſt cōponi integra definitio Proprij, ſcilicet, Proprium eſt accidentale prædicatū, quod cōuenit omni, & ſoli, & ſemper Speciei, & conuerſim prædicatur de ea.

Dubium.

Solutio.

Proprium notat aptitudinem, nō actum.

Proprium cum ſuo ſubiecto conuertitur.

Definitio proprij.

Dubia quadam ſcitu digniora, in Caput de Proprio.

1. Nota Proprium duobus modis ſumitur.

1. Quod non eſt improprium.

2. Quod non eſt cōmune.

Quomodo in præſenti ſumatur proprium.

Circa hoc caput aduertendum eſt primò; Proprium dupliciter ſumi: Vno modo, vt diſtinguitur contra impropriū: quo pacto dicimus, homo propriè ſignificat viuum, impropriè pictum, & ſic in præſenti non conſideratur: Altero modo, vt diſtinguitur cōtra commune, vt id ſit Proprium alicui, quod non alijs præter ipſum competit: & ſic in præſenti ſumitur. Vbi conſiderandum quoque eſt, in omnibus his acceptionibus Proprij, ſemper loco Generis, ſumi illud (accidit) id eſt, eſt prædicatū accidentale, id eſt, quod non eſt de natura rei, de qua prædicatur.

2. Proprium ab Ariſtotele triplex ponitur.

Proprium abſolutè.

Eſt ſecundò aduertendum, quòd Ariſt. 1. Topic. cap. 4. diſtinguit Proprium in abſolutè Proprium, ad aliquid, & aliquando. Propriū abſolutè eſt (vt definit ipſe) quod non indicat naturam rei, ſoli autem ineſt, & conuerſim prædicatur de re. Prima particula eſt ad excludendum Genus, Definitionem, & differentiam, quæ ſunt natura rei, vel de natura rei: ſecunda particula, ad excludendum Proprium, ſecundo modo, & Accidens cōmune, quę pluribus inſunt: tertia particula ad excludenda Propria primo & tertio modo, quæ ſoli ſpeciei inſūt, tamen non conuertuntur. Proprium ad aliquid eſt, quod ſecundùm ſe, commune eſt; tamen ſi ſubiectum, cui ineſt, alijs comparetur, illi eſt proprium, vt bipes abſolutè homini non eſt proprium, tamen ſi homo ad equum comparetur, homini bipes eſt proprium. Propriū aliquando eſt idem quod Porphyrius ponit tertio loco. Et quāuis non his verbis de proprio, Porphyrius egerit, tamē omnia, quæ dicit, reipſa ſunt eadem cum Ariſtotele: nam Proprium, quarto modo, eſt abſolutè Proprium. & definitio hic aſſignata (vt dixi) eſt eadē cum illa Ariſtot.

Proprium ad aliquid.

Proprium aliquādo.

Proprium autem tertio modo vocat Ariſtoteles aliquādo. Reliqua ſunt ad aliquid, quamuis Proprium primo modo cùm ſit indiuiduorū, ab Ariſtotele ſit prætermiſſum, qui ea, quæ vniuerſaliter dicuntur, ibi quærebat.

Dubitari

An proprium ſit vniuerſale

Dubitari etiam ſolet, an Proprium ſit dicēdum Vniuerſale? Aliquibus videtur dubium: quia non prædicatur de indiuiduis, vt proprium eſt, niſi mediatè: dico tamen eſſe Vniuerſale, & immediatum: vt enim vniuerſale ſit immediatum, ſufficit quod immediatè de vniuerſali prædicatur: ſcilicet de Specie, ſicut diximus de Vltima Differentia ſuperius, & quod ſint in multis, ſicut ipſa Species, cui conuenit.

DE ACCIDENTE.

Cap. V.

Accidens autem eſt, quod adeſt, & abeſt præter ſubiecti corruptionē. Diuiditur autem in duo: hoc enim ipſi ſeparabile eſt, illud vero inſeparabile. dormire quidē ſeparabile accidēs eſt: nigrū verò eſſe inſeparabiliter coruo & Aethiopi accidit. Poteſt enim intelligi & coruus albus, & Aethiops nitens candore præter ſubiecti corruptionem. Definiunt autem ſic quoq; Accidēs eſt, quod contingit eidem ineſſe & non ineſſe. Et quod neque Genus eſt, neque Differentia, neque Species, neque Proprium: ſemper autem eſt in ſubiecto ſubſiſtens.

Accidens vltimum vniuerſale.

Non eſt hic, quod in dubium vertamus quare de Accidenti tractet Porphyrius? cū nullum ſuperſit Prædicabile, cui anteponatur: & inter omnia ſit maximè extra rei eſſentiam. In hoc igitur breuiſſimo Capite ſunt tres Accidentis definitiones, cum vnica diuiſione.

Huius Capitis ſumma.

Tres accidentis definitiones.

Prima definitio eſt. Accidens eſt, quod adeſt, & abeſt, præter ſubiecti corruptionē: ac ſi dicat, eſt prædicatum vniuerſale, quod de ſubiecto ita affirmari, vel negari poteſt, vt nec propter eius pręſentiam vel affirmationem, nec propter eius abſentiam vel negationem, natura ſubiecti deſtruatur: vt ſiue dicas, homo eſt albus, ſiue, homo non eſt albus, non propterea homo corrūpitur.

Accidens duplex.

Sequitur Accidentis diuiſio. Duplex eſt Accidēs: quoddam eſt ſeparabile, quoddā inſeparabile, inſeparabile, quod à ſubiecto ſeparari nō poteſt, vt albedo eſt Cygno inſeparabilis: ſeparabile, quod ſeparari poteſt, vt ſedere, currere. At quia quis poſſet

Obiectio.

obijcere Porphyrio, ꝙ hæc diuiſio videatur aduerſari definitioni: ſi enim eſt Accidens inſeparabile, non ergo adeſt, & abeſt.

Reſpōſio.

Reſpon. quamuis re adeſſe & abeſſe nō poſſit, intellectu tamen ſeparatur: dum Aethiopem abſque nigredine, & Cygnū abſque albedine conſiderare poſſumus.

2. Defin.

Secunda Definitio eſt. Accidens eſt, quod contingit eidē ineſſe, & nō ineſſe. Iſta magis explicat naturam Accidentis: nā adeſſe & abeſſe, nō ſolū Accidentibus, ſed & alijs cōpetit: at ineſſe eſt propriū Accidentis.

3. Defin.

Tertia definitio eſt. Accidens eſt, quod nec eſt Genus, nec Species, nec differentia, nec Propriū: ſemper autē eſt in ſubſtātia ſubſiſtens: id eſt, nunquam extra ſubſtantiam reperitur. Hæ duæ vltimæ definitiones ſunt Ariſtotelis, 1. Topic. c. 4.

Dubia quædam ſeu Quæſtiones ſcitu digniores in caput de Accidente, & eius definitione.

Nota.

Accidens tribus modis ſumitur.

1. vt à ſubſtantia diſtinguitur.

2. Quod non eſt in alicuius rei ſubſtātia.

Omnia ferè, quæ in hoc capite continentur, ab Auicenna reprehēduntur. at vt nos horū ſenſum perfectū teneamus, erit primò aduertendum, Accidens tripliciter ſumi: vno modo, vt diſtinguitur contra ſubſtantiam, vt omne ens, quod nō eſt ſubſtātia, eſt Accidens, quo pacto dicitur ens diuidi in ſubſtantiā & Accidens: & hoc aliqui vocāt Accidens nominale, quia ſcilicet per nomen Accidentis ſignificatur, & de illo in ſe dicitur, hoc eſt Accidens: Altero modo latius ſumitur pro omni eo, qđ extra ſubſtantiam alterius eſt, ſiue ſit ſubſtantia, ſiue accidens, quo pacto homo eſt Accidens animalis, & Petrus hominis, in qua ſignificatione Philoſophi concedunt illas eſſe prædicationes Accidentales: animal eſt homo: homo eſt Petrus, & hoc vocant accidens verbale, quia non tam dicitur, homo eſt Accidens animali, quàm accidit animali: & de iſto modo Accidentis loquutus eſt Ariſt. 5. Met. c. 30.

3. Accidēs preſſius capitur vt à proprio differt.

Quod ſit ſignum, aliquid ex principijs eſſentialibus ſubiecti fluere.

Tertio: Accidens ſumitur particularius pro vna parte Accidentis primi modi accepti, quod dicebatur nominale: hoc enim diuiditur in cōmune & proprium: cōmune eſt, quod non fluit ex principijs eſſentialibus alicuius ſubiecti, reſpectu cuius dicitur cōmune: vt albedo reſpectu hominis: non enim ex natura hominis fluit albedo. Aliud eſt, quod ex ſubiecti natura fluit, & hoc illi dicitur Proprium, vt riſibile homini: tunc autem ſignum erit fluere ex principijs eſſentialibus ſubiecti, quando nec illud ſine ſubiecto, nec ſubiectū ſine eo eſ-

ſe poſſunt: quando verò contra non fluit, commune reputatur:illud ergo Accidens proprium facit quartum Prędicabile,commune verò quintum Prædicabile.

Ex quo ſequitur Accidēs,quod eſt quintum Prædicabile,non eſſe Accidēs ſecundo modo,quia ſecundùm illud fiunt prędicationes indirectæ, quæ non ſunt artis: nec eſſe Accidens in vniuerſum, vt diſtinguitur contra ſubſtantiam,quia hoc comprehendit Proprium, & iſtud Prædicabile quintum:ſed eſt Accidens cōmune, quod non fluit ex principijs eſſentialibus ſubiecti,de quo prædicatur, & hoc non voluit aduertere Auicenna.

Nota 2. Accidēs tribus modis conſideratur.

Eſt ſecundò notandum, Accidens tripliciter poſſe conſiderari. Vno modo ſecundùm quod in rebus eſt, & ſecūdùm ſuam eſſentiā & naturam,& ſic ad Metaphyſicū pertinet. Altero modo ſecūdùm quod eſt
1. intellectu,& hoc reſpectu eorum,quę ſua
2. ſunt,id eſt, reſpectu inferiorū vel ſuperiorum,vel differentiarum,& ſic nec eſt quartum,nec quintum Prædicabile,ſed aliqua ſunt Genera,aliqua Species & Differentię. Tertio modo, vt ad ſubiectum compara-
3. tur,de quo prædicatur, & tunc Accidens Proprium facit quartum,commune verò quintum Prædicabile:& hoc eſt conſiderandum. Vnde accidens non dicitur prędicatum Proprij,aut Accidentis, niſi reſpectu ſubiecti:& ita Porphyrius de iſtis duobus ſemper in ordine ad ſubiectum tradidit. nam reſpectu inferiorum,vel ſuperiorum,Genera ſunt aut ſpecies.

3. Dubiū.

Dubitatur contra primā definitionem quod ibi loco Generis cōſtituatur. In qua re oportet annotare, illa verba in prima definitione, dupliciter poſſe conſiderari. Vno modo primò intētionaliter, ſcilicet adeſſe pro reali inhærentia Accidentis in ſubiecto : & abeſſe pro reali Accidentis ſeparatione:& corruptionem ſubiecti, pro reali deſtructione: vt ſit ſēſus: Accidēs eſt, quod realiter ſubiecto inhæret, & non inhæret abſque vlla reali ſubiecti corruptione:& iſte ſenſus, quāuis ſit verus, non eſt Logicus,qui res abſolutè non conſiderat. Alter ſenſus eſt ſecundò intētionaliter, vt adeſſe,ſit affirmari:abeſſe, negari:ſubiecti corruptio ſit repugnantia naturę ſubiecti: vt ſit ſenſus: Accidens eſt prædicatum vniuerſale,quod & de ſubiecto affirmari, & negari poteſt abſq; vlla repugnantia naturę ſubiecti: vt ſiue dicas:homo eſt albus,ſiue dicas:homo non eſt albus,nihil dicitur repugnans naturæ ſubiecti:& talis ſenſus eſt Logicus,& ſic à multis intelligitur talis definitio:ita enim explicat Caiet. & idem videtur Auerroes:& tunc loco generis eſt illud prædicatum Vniuerſale, quod in multis alijs ponitur.

Senſus primę definitionis logicus.

Solutio. Confirmatio.

Ratio autem,quæ mouet hos auctores, vt exiſtiment definitionem eſſe intelligendam in ſenſu ſecundę intentionis,eſt:quia iſte ſenſus eſt Logicus, & poteſt definitio ſub eo explicari. Poſſumus etiam dicere, quod ſumitur primò intentionaliter. nec eſt inconueniens:quia cùm Logica innitatur Metaphyſicæ, poteſt aliquando ab ea aliqua petere : præſertim, quando clara & valdè nota ſunt,ſicut iſta:hæc enim definitio potius admittere videtur ſenſum realem:nam ſi Porphyrius intenderet definire Logico modo,clarius id poſſet explicare quàm explicauit.

Alia Reſponſio.

Nota Logica innititur Metaphyſicæ.

4. Dubiū.

Cuiuſmodi accidēs definiatur prima definitione.

Dubitatur,an tali definitione definiatur Accidens proprium:quibuſdam enim videtur,quòd ſic:quia ſi aliqua ratio id vetaret,eſſet,quia Proprium abeſſe non poteſt:at eadem ratione inſeparabile abeſſe non poteſt:quod ſi dicas inſeparabili intellectu ſeparari,ſimiliter & Proprium ſeparatur. vt enim coruus abſque nigredine, ita homo abſque riſibilitate, intelligi poteſt. Alijs viſum eſt oppoſito modo,nec Proprium, nec inſeparabile hic definiri, ſed tantùm ſeparabile, quia hoc ſolùm poteſt abeſſe. Sed hoc non videtur ad mentem Porphyrij,ſi enim Accidens ſeparabile hic definiretur, oportuiſſet diſtinctionem præmittere definitioni,& non cōmitterē vitium:priùs enim diſtinguendum eſt æquiuocum,ſeu multiplex,quàm definiēdum. Alijs communiter viſum eſt,& hoc magis eſt ad mentem Porphyrij, vtrunq; tantùm Accidens commune definiri, ſed ad argumentum non vno modo reſpondetur.

Variæ deciſiones.

Albertus videtur dicere,quod hominem ſine riſibilitate intelligere poſſumus, at riſibilitatem ſine homine nullatenus:coruum verò abſq; nigredine,& nigredinem abſque coruo poſſumus intelligere. Hæc doctrina vera eſt & certa,& eſt Ariſtot.7. Met.

Solutio Alberti.

Met. c. 5 tamen non ſoluit dubium, nam Porph. loquitur de ſeparatione ſubiecti: dicit enim quod Cygnum abſque albedine poſſumus intelligere, qua ſeparatione, etiam hominem abſq; riſibilitate poſſumus intelligere.

Solutio Caietani. Caietanus aliter reſpondet: diſtinguit de duplici ſeparatione per intellectum: altera eſt ſimplex, qua vnum abſque alio intelligimus; altera eſt compoſita, qua vnum ab alio diuidentes, ſeparamus: vt ſi quis in intellectu componat: homo non eſt albus: dicit primò, ſimplici cognitione poſſumus ſubiectum abſque Proprio, & abſque inſeparabili æquè intelligere, ſcilicet hominē abſque riſibilitate, & coruū abſque nigredine. Secundò, abſtractione compoſita ſubiectum à Proprio ſeparare non poſſumus, dicentes: homo non eſt riſibilis: ſubiectum verò ab inſeparabili poſſumus optimè ſeparare, dicentes coruus nō eſt niger. Quod ſi dicas id non poſſe fieri, quia ſicut prior eſt falſa, ita & poſterior. Reſp. tertiò, quod poſterior eſt falſa nō alia ratione, niſi quia ita non eſt in rebus: at prior eſt falſa, nō ſolùm quia ita nō eſt, ſed quia deſtruitur natura ſubiecti, cui repugnat, quod non ſit riſibilis. Iſta ſententia eſt ſubtilis & vera, quā uis ad mentem Porphyrij exiſtimo eſſe dicendum,

Duplex ſeparatio per intellectū, ſimplex & cōpoſita.

Solutio Author. ſubiectum inſeparabilis poſſe intellectu coniungi cum Accidenti oppoſito, ſcilicet Aethiopem album intelligere: nec erit compoſitio implicans repugnantiam: & hoc manifeſtat ipſum Porphyrij exemplum: at ſubiectum cum oppoſita forma Proprij nō poſſumus intelligere, quia eſt implicatio, quamuis abſque vllo Accidenti nudè poſſit intelligi, & hæc omnis abſtractio fit abſq; aliqua cōpoſitione propoſitonis, ſed per ſimplicem cognitionem eo modo, quo corpus album ſimplici cognitione cognoſcere poſſumus. Hæc etiam ſententia fuit Egidij Romani, 1. Poſt. capite 6. in fine tex. 18.

Dubium 5. Dubitatur circa ſecundam definitionem, an tantùm ſeparabili accidenti competat? Reſpondeo, quod ita exiſtimauit Auerroes: alij verò, inter quos Caietanus, credunt vtrunque tam ſeparabile, quàm inſeparabile: cuius ratio eſt firma, quia iſta definitio eſt deſumpta ab Ariſt. 1. Top. ca. 4. Sed Ariſt. vtrumque illic definit, quia ad problema Accidentis, de quo illic tradebat, æqua eſt vtriuſque Accidentis ratio.

Obiectio contra ſecundā definitionē Accidētis. Sed tunc inſurgit argumentum: quia ſunt multa accidentia, quæ non adeſſe, & abeſſe poſſunt ſine ſubiecti corruptione: vt lethales morbi, ſimiliter mors, combuſtio, corruptio, & alia ſimilia.

Cōfutatio. Ad iſta reſpondet Albertus, mortem, combuſtionem, non eſſe Accidentia, ſed deſtructiones ſubſtantiæ & priuationes. Caietanus reſpondet, hanc: homo eſt mortuus, eſſe diſparatam, ſed veram propter ampliationem, quia ſenſum facit: homo qui eſt vel fuit, eſt mortuus: imò, inquit, eſt per ſe cauſalis, quia cauſa, quod mortuus eſt, eſt, quia fuit. Sed hoc videtur ridiculum, nam quid dicet ad hanc: domus eſt combuſta. non enim cauſa, quia combuſta eſt, eſt, quia fuit & ſunt aliæ innumeræ huiuſmodi propoſitiones.

Solutio Authoris. Propterea exiſtimarem ita eſſe dicendū, ſubiectum febris eſſe hominem, tamen febris ſua præſentia non corrumpit hominem, imò dum febris eſt, homo eſt, & cùm homo non eſt, febris non eſt: imò ſi multum febris durat, homo etiam durat. Ad illud verò de morte, & combuſtione, & corruptione, crederem illarum mutationū, in quibus ſubſtantia corrumpitur, ſubiectū non eſſe hominem, nec lignum quod comburitur, ſed materiam ipſam: & hæc ſemper manet: ſimiliter deſtructionis domus materia ipſa eſt ſubiectum, & hæc etiam manet, deſtructa domo: iſta eſt ſententia Burlei, ſuper hoc caput: & videtur idem docere Ammonius in præſenti.

Nota quomodo Homo non ſit ſubiectū, mortis, cōbuſtionis, & corruptionis.

Inſtantia. Dices: ſi ſubiectum eſt materia, ergo prędicabuntur de materia, dicendo, materia eſt mortua, lapides ſunt deſtructi, quod eſt falſum? Solutio. Dico igitur quod iſtæ mutationes inducunt alicuius præexiſtentis priuationē: vel alicuius, quod non erat, poſitionem, & propter hoc de eodem prędicantur, dicēdo: domus eſt combuſta, quia priuatio eſt domus: homo eſt mortuus, quia homo non eſt, & contrà ignis eſt generatus, quia ignis acquirit eſſe.

De his, quæ communia ſunt quinque Vniuerſalibus Cap. VI.

Omnibus autem determinatis quæ propoſita

poſita ſunt,(duo autem de Genere,Specie, Differentia,Proprio, Accidente) dicendum eſt,quæ eis communia ſunt,& quæ propria. Commune quidem eſt omnibus de pluribus prædicari,quemadmodum dictum eſt. Sed Genus quidem de omnibus ſubſe Speciebus & indiuiduis, & Differentia ſimiliter. Species autem de ijs, quæ ſub ipſa ſunt, indiuiduis. At verò Proprium & de Specie cuius eſt Proprium, & de ijs,quæ ſub Specie ſunt, indiuiduis. Accidens autem & de Speciebus & de indiuiduis. Nanque animal de equo & boue prædicatur,quæ ſunt Species, & de hoc equo, & de hoc boue, quæ ſunt indiuidua: irrationale verò & de equo & de ijs qui ſunt particulares prædicatur Species autem, vt homo, ſolum de ijs,qui ſunt particulares homines, prædicatur: Proprium verò de Specie,cuius eſt proprium, & de ijs, quæ ſub Specie ſunt, indiuiduis. vt riſibile de homine, & de ijs, qui ſunt particulares. Nigrum autem et de Specie coruorum, et de ijs, qui ſunt particulares, quod eſt Accidens inſeparabile: & moueri, de homine, & de equo, quod eſt Accidens ſeparabile: ſed principaliter quidem de indiuiduis: ſecunda ratione autem de ijs, quæ continent indiuidua.

Intentio Porphyrij.

Poſtquam Porphyrius de ſingulis ſecundùm ſe Prædicabilibus tractauit, ea ipſa inter ſe comparat, explicans quibus inter ſe & conueniunt & differunt. Caput quidem hoc vt eſt longiſſimum, ita eſt clariſſimum,nec eſt expers vtilitatis,cùm magis Prædicabilium naturæ & proprietates, ex mutua comparatione clareſcant.Ea igitur omnia, quæ hic Porphyrius fuſiſſimè tradit,in ſummam quandam breuem,& epilogum redigemus,ſi quid dignum occurrerit, adnotantes.

Collationes decem vniuerſalium.

In hoc ergo capite fiunt decem collationes prædicabilium inter ſe, vnde in decem poſſet ſecari partes. In prima Genus cum Differentia confertur, & quantum ad ea, quæ communia, & quantum ad ea,quæ diuerſa habent. In ſecunda confertur ſimili-
1. ter Genus cum ſpecie. In tertia Genus cum
2. Proprio. In quartaGenus cum Accidenti.
3. In quinta Differentia cum Specie. In ſe-
4. xta Differentia cum Proprio. In ſeptima
5. Differentia cum Accidenti.In octaua Spe-
6. cies cum Proprio. In nona Species cum
7. Accidenti. In decima Proprium cum Ac-
8. cidenti. Ac ſi quis rectè diſpiciat, reperiet
9. non poſſe eſſe plures iſtorum inter ſe vni-
10. uerſalium comparationes: nec enim oportuit multiplicare collationes Differentiæ cum Genere, nec poſteriorem cum ſuperioribus: quia eædem ſunt cum collationibus ſuperiorum cum inferioribus.

Omnibus vniuerſalibus commune eſt de multis prædicari.

Ante verò quàm vnum alteri conferat, vnum omnibus commune ponit: ſcilicet de pluribus prædicari, Genus de Speciebus & indiuiduis Specierũ: Differentia de ſuis Speciebus& Specierum indiuiduis: Species de ſuis indiuiduis: Proprium de Specie & eius indiuiduis: Accidens de Speciebus etiam & de indiuiduis.

Diſtinctio Proprij ab Accidẽte.

Hic nota pulchrum quoddam diſcrimen,quod inter Proprium & accidens aſſignat. Proprium enim per prius de Specie: & per poſterius de indiuiduis dicitur: priùs natura enim homo eſt riſibilis,poſterius Petrus eſt riſibilis:at prius Petrus eſt albus, poſteriùs homo eſt albus. Huius ratio eſt, quia Proprium oritur immediatè tanquam ex cauſa, & principijs Speciei: at Accidens ex materia, & indiuidualibus principijs, quod docet Ariſtoteles 10. Meta. cap. 12. homo, inquit, eſt albus, quia Callias eſt albus.

Ratio diſtinctionis.

Dubium.

Poſſes hic dubitare in his omnibus prędicationibus,an, quando Genus de indiuiduis prædicatur, ſit prædicatio Generis: & quando Differentia, & Proprium ſimiliter de indiuiduis, ſit prædicatio Proprij,& Prædicatio Differentiæ? Reſpondendũ eſt, tales prædicationes eſſe Generis,& Proprij, & Differentiæ. nec valet,quia Species prædicatur de indiuiduis, ergo illa prædicantur vt Species: hoc enim nihil eſt, quia Species in quid immediatè de indiuiduis,Genus verò,Differentia, Proprium mediatè prædicantur: Differẽtia item in quale quid: Proprium in quale. Non eſt in terim dubium quin principales prædicationes ſint illæ, quæ per definitiones explicantur, vt Genus de Speciebus,Proprium item de ſua ſpecie & c.

Solutio.

De his, in quibus Genus & Differentia conueniunt.

Commune autem eſt Generi, & Differentiæ 1
continentia Specierum. Continet enim Differentia Species, etſi non tot, quot Genera. Rationale enim, etſi non continet irrationalia, vt genus,quẽadmodum animal, tamen continens homines & Deum;

2. *Denique quæ ſunt ſpecies Et quæcunque prædicantur de Genere vt Genus, & de ijs, quæ ſub ipſo ſunt, ſpeciebus prædicantur, & quæcunque prædicantur de differentia vt differentia, & de ea, quæ ex ipſa eſt Specie, prædicabuntur. Nam cùm Genus animal ſit, non ſolùm de eo prædicantur vt Genus, Subſtantia & Animatum, & ſenſibile, ſed etiam de ijs, quæ ſunt ſub animali, Speciebus omnibus prædicantur hæc, vſque ad indiuidua. Cumque Differentia ſit Rationale, prædicatur de ea vt Differentia, id quod eſt ratione vti: & non ſolum de eo, quod eſt Rationale, ſed etiam de ijs, quæ ſunt ſub Rationali, Speciebus, prædicabitur, ratione vti.*

3. *Commune quoque eſt, perempto Genere, vel Differentiæ ſimul perimi quæ ſub ipſis ſunt. Quemadmodum enim, ſi non ſit animal, non eſt equus, neque homo: ita ſi non ſit Rationale, nullum erit animal, quod vtatur ratione.*

Dubium. Dubitat meritò quis, cùm Genus ſecuta fuerit Species, qua re Genus prius cum Differentia, quàm cũ Specie conferatur? ad quod facilè Reſpondetur, id factum fuiſſe, quia hic erat naturę ordo, vt primò Genus, deinde Differentia, poſtmodum ex vtriſque totum compoſitum, ſcilicet Species ſequatur, vt ſupra diximus. Vel, quia plura ſunt ea, quæ in comparatione Generis cum Differentia inueniuntur communia, cùm in pluribus conueniant, & tamen differant minùs, quàm quæ in collatione cum Specie.

Solutio duplex.

2.

Prima collatio.

Genus & differentia cõueniũt. Sunt autem tria, in quibus conueniunt. Primum, Sicut Genus de pluribus

1. ſpeciebus, ita & Differentia iuxta Porphyrij ſententiam prædicatur: loquitur autẽ de diuiſiua Differentia: propterea dicit, quòd non de tot prædicatur, ſicut Genus. Quid autem dicendum ſit de Differentia vltima, & quomodo Differentia dicatur prædicari de pluribus differentibus Specie, ſuprà explicuimus. Auicenna quidem interpretatur, quòd non repugnat Differentiæ de pluribus prædicari Speciebus: ſed alij aliter, vt ſuprà vidimus.

2. Secundò, Quidquid de Genere eſſentialiter prædicatur, etiam de Specie prædicabitur: hoc idem de Differẽtia eſt intelligendum. Dixi (eſſentialiter) ad vitandas ſecundas intentiones: non enim valet: homo eſt rationalis, rationale eſt Differentia: ergo homo eſt Differentia.

3. Tertiò, Sicut perempto Genere, perimuntur eius Species, ita perempta Differentia perimuntur Species, quę ſub ea ſunt: vt enim valet: non eſt animal: ergo non eſt homo; ita, non eſt irrationale, ergo non eſt equus. Auicenna exiſtimat hanc ſecundam eſſe omnibus Vniuerſalem conuenientiam: quod enim de Proprio, & Accidente realiter prædicatur, etiam de his, de quibus ea prædicantur, prædicabitur. Et id videtur approbare Albertus, ſed mihi non placet; dicitur enim: homo eſt albus, album eſt Accidens, non tamen dicitur, homo eſt Accidens.

De Differentijs inter Genus & Differentiam.

1. *Proprium autem eſt Generi de pluribus prædicari: quàm Differentia & ſpecies, & Proprium, et Accidens. Animal enim de homine & equo, & aue, & ſerpente prædicatur: quadrupes verò de ſolis quatuor pedes habentibus: homo verò de ſolis indiuiduis: & hinnibile de equo ſolùm, & de ijs, qui ſunt particulares: & Accidens ſimiliter de paucioribus. Oportet autem differentias accipere, quibus diuiditur Genus, non eas, quæ complent ſubſtantiam Generis, ſed quæ ſunt diuiſiuæ.* 2. *Amplius, genus continet differentiam poteſtate (animalis enim hoc quidem rationale eſt, illud verò irrationale) Differentiæ verò non continent Genera.* 3. *Ampliùs, Genera quidem priora ſunt ijs quæ ſunt ſub ſe poſitæ differentijs, propter quod ſimul quidem eas auferunt, non autem ſimul auferuntur ab ijs: ſublato enim animali, aufertur rationale & irrationale. Differentiæ verò non amplius ſimul auferunt Genus: nam etſi omnes interimantur, tamen ſubſtantia animata ſenſibilis ſub intelligi poteſt, quæ eſt animal.* 4. *Ampliùs, genus quidem in eo, quod quid eſt: Differentia verò in eo, quod quale quid eſt, quemadmodum dictum eſt, prædicatur.* 5. *Ampliùs, Genus quidem vnum eſt ſecũdum vnamquamque Speciem, vt hominis id, quod eſt animal: Differentiæ verò plures ſunt, vt rationale, mortale, mentis & diſciplinæ perceptiuum, quibus ab alijs animalibus differt.* 6. *Et Genus quidem conſimile eſt materiæ, formæ verò Differentia. Cùm autem ſint*

ſunt & alia communia & propria Generis & Differentiæ, nunc iſta ſufficiant.

Genus à differentia differt.

Sex ſunt, quibus Genus à differentia differt. Primò, Genus de pluribus, quàm Differentia prædicatur, cùm Genus de oppoſitis Differentijs, ipſæ autem non de ſe in-
1. uicem prædicentur; loquitur autem de diuiſiuis Generis reſpectu eiuſdem Generis, hæc eſt Ariſt. 4. Top. ca. 6. Secundò, Genus
2. poteſtate continet differentiam, non econtrà, de hoc ſuprà diximus. Tertiò, Genus
3. eſt prius natura, Differentia; ſicut forma, eſt poſterior ipſa materia, à qua educitur: Genus autem eſt, vt materia: hæc ſemper intellige de diuiſiuis Differentijs; vnde fit, vt ſublato Genere, auferantur Differentiæ omnes, at ſublatis differentijs omnib. diui-
4. ſiuis, adhuc manet integra natura generis, ſaltem per intellectum. Quartò, differunt, in modo prædicandi. Genus enim in quid,
5. differentia in quale quid prędicatur. Quintò, vnius Speciei vnicum Genus eſt immediatum: at ſub illo Genere multæ differentiæ vnius Speciei: Genus hominis eſt animal, at rationale, mortale, Differentiæ. Ecce clarè docet Porphyrius, non eſſe Differētias vltimas, ſed ſpecies componi per multas differentias communes ſimul ſumptas, aliter enim vnius ſpeciei eſſet vnicum proxi-
6. mum Genus, & vna vltima differentia. Sextò differunt: in compoſitione enim Speciei Genus habet locū materiæ. Differentia verò locum formæ; non quòd ſint materiæ, aut forma, vt ſuprà declarauimus in cap. de Differentia.

Porphyri' docet non eſſe differētias vltimas.

De comparatione Generis cum Specie.

1. *Genus enim et Species commune quidem habent de pluribus, quemadmodum dictum eſt, prædicari: ſumatur autem Species vt ſpecies ſolùm, ſed non vt Genus, ſi fuerit idem ſpecies & Genus:*
2. *Commune autem his eſt, & priora eſſe ijs, de qui-*
3. *bus prædicantur. Et totum quoddam eſſe vtrunque.*

1. *Differunt autem eo, quòd Genus quidem continet Species ſub ſe: Species verò continentur, & nō continent Genera: de pluribus enim Genus, quàm*
2. *Species prædicatur. Ampliùs, Genera præiacere oportet, et informata ſpecificis differentijs perficere*
3. *Species. Vnde & priora ſunt naturaliter Genera, & ſimul interimentia, ſed quæ non ſimul interimā-* 4.
tur, & Species quidem cùm ſit, eſt & Genus, omninò: Genus verò cùm ſit, non omninò erit Species. 5.
Et Genera quidem vniuocè de ſpeciebus prædicantur: Species verò de generibus minimè. Ampliùs: 6.
Genera quidem abundant earum, quæ ſub ipſis ſūt, Specierum continentia: Species verò à Generibus
abundant proprijs differentijs. Ampliùs, neque Spe- 7.
cies fiet vnquam generaliſſima, neque Genus fiet vnquam ſpecialiſſimum.

Secunda collatio. Genus, & Species cōueniunt.

Tria ſunt, quibus Genus, & Species conueniunt, hic autem ſumitur Species ſpecialiſſima: aliter enim, inquit, eſſet idem Genus cum Specie. Primò, eſt commune ſuprà poſitum, ſcilicet de pluribus prędicari. Secun- 1.
dò ſicut natura Generis eſt prior naturali- 2.
ter Specie, quia eſt ipſius principium, ita ſpecies, id eſt, natura, quæ dicitur Species, eſt naturaliter prior indiuiduo: vt prius natura eſt animal quàm homo, & homo, quā
Petrus. Tertiò, ſicut Genus eſt quoddam 3.
totū, continens Species, ita & ſpecies totū, continens indiuidua. Sed hic nota non eodem modo eſſe totum Genus Speciei; ſicut Species indiuiduorum: nam Genus non cōtinet totam quidditatem Speciei in actu, quia Species non ſolùm ex Genere, ſed etiā ex Differentia conſtat, at Species cōtinet totam naturam indiuidui, cùm indiuidua nō habeāt aliam eſſentiam, quàm eſſentiam, & definitionem ſeu quidditatem, quod idem eſt, ipſius Speciei: niſi quis cum Scoto vellet addere Differentias intrinſecas indiuiduantes, nam tunc eadem eſſet vtriuſque ratio, quantum ad hoc, Generis & Speciei.

Genus & Speciē nō eodem modo totum inferiorū dici.

Genus à Specie differt.

Differunt autem primò, quòd Genus continet Speciem, Species autem non continet Genus: hoc intellige quantum ad poteſta-
tem, id eſt, Genus continet Speciem & om- 1.
nia, quæ in potentia Speciei ſunt, ſcilicet indiuidua, at ſpecies continet quidem Generis naturam, ſed non poteſtatem, quia non comprehendit omnia, quæ ſub Genere continentur.: & hinc eſt, quòd Genus de
pluribus quàm Species prædicetur. Secun- 2.
dò differunt, quòd Genus eſt veluti mate-
ria, ex quo ſimul cum differentia fit Spe- 3.
cies. Ex quo ſequitur tertia differētia; qd' Genus eſt prius natura Specie ſicut prius eſt aurum, ex quo fit ſtatua, quàm ipſa ſta-
tua; & ex hoc etiam ſequitur quarta diffe- 4.
rentia, qd' ſublato Genere per intellectū,

an-

auſertur Species, tamen ablatis Speciebus
adhuc manet per intellectum integra na-
tura Generis. Quintò, differunt, quod Ge-
5. nus de Speciebus vniuocè prædicatur, nō
è contra Species de Genere. Hoc intellige,
non quod Species æquiuocè de Genere
prędicetur, ſed quod non faciat prædica-
tionem per ſe, & ordinatam, ſed indire-
6. ctam, & per accidens. Sextò, Genus, quan-
tum ad poteſtatem, excedit ſingulas Spe-
cies per ſe, quia Genus in potentia conti-
net omnes, at quantum ad actum, Species
excedit Genus in Differentia: nam Species
in ſua natura includit Differentiam, quæ
tamen non eſt in natura & eſſentia Gene-
7. ris, vt diximus. Septimò, differunt, quòd
nullum Genus poteſt fieri ſpecialiſſima
Species, nec vlla Species ſpecialiſſima Ge-
nus. Hæc ſunt, in quibus Species & Genus
mutuò conueniunt, & mutuò differunt.

De comparatione Generis cum Proprio.

5 *Generis autem & Proprij commune quidem eſt ſequi ſpecies: ſi quid enim homo eſt, animal eſt: & ſi quid homo eſt, riſibile eſt. Et æqualiter prædicari Genus de Speciebus, & proprium de ijs, quæ illo participant, indiuiduis: qualiter enim & homo & bos, animal eſt, & Cato & Cicero riſibile eſt. Commune autem eſt etiam vniuocè prædicari Genus de proprijs Speciebus, & Proprium de ijs, quorum eſt Proprium.*

Differunt autem quoniam Genus quidem prius eſt, poſterius verò proprium: oportet enim eſſe animal, deinde diuidi Differentijs & proprijs.

Et Genus quidem de pluribus Speciebus prædicatur. Proprium vero de vna ſola Specie, cuius eſt Proprium. Ampliùs: Proprium quidem conuerſim prædicatur de eo, cuius eſt Proprium: Genus verò de nullo conuerſim prædicatur: nam neq; ſi quid animal eſt, homo eſt, neq; ſi quid animal eſt, riſibile eſt: ſi quid verò homo eſt, riſibile eſt, & conuerſo. Amplius: Proprium omni Speciei ineſt, cuius eſt Proprium, & ſoli, & ſemper: Genus verò omni quidem Speciei ineſt, cuius fuerit Genus, & ſemper, non autem ſoli. Amplius, Propria quidem interempta, non ſimul interimunt Genera: Genera verò interempta ſimul interimunt ſpecies, quarum ſunt Propria: quare & his, quorum ſunt Propria, interemptis, & ipſa ſimul interimuntur.

Tria ſunt, quibus Genus & Proprium Tertia collatio.
conueniunt. Primum: Quemadmodum
in bona conſequentia ex Specie infertur In tribus
Genus, ita & Proprium. Valet enim: eſt ho- Genus, &
mo, ergo eſt animal: eſt homo, ergo eſt ri- Proprium
ſibilis. Secundò: Sicut Genus de ſuis ſpecie- conue-
bus, non ſecundùm magis & minus, præ- niunt.
dicatur, ita & Proprium: non enim homo 1.
eſt magis vel minùs animal, quã alia ſpe- 2.
cies, nec vnus homo magis riſibilis, quam
alius. Tertiò: Sicut Genus & definitio Ge- 3.
neris de Specie prædicatur, dicendo: ho-
mo eſt animal: & homo eſt ſubſtantia ani
mata ſenſibilis, ita & Proprium, & defini-
tio proprij de ſuo ſubiecto prædicatur.

Contra hoc tamen poteſt eſſe obiectio. Obiectio.
Proprium definitur per ſubiectum, ergo
ſi definitio Proprij de ſubiecto prædica-
tur, eſſet nugatio, dicendo: homo eſt ho-
mo aptus ad ridendum? Ad hoc Reſpon- Solutio.
det Albert. tract. 8. ca. 6. quòd Propriũ po- Proprium
teſt dupliciter definiri: vno modo, ſecun- duob. mo-
dùm quod proprium eſt, & tunc per ſub- dis defini-
iectum habet definiri: altero modo, vt eſt tur.
in ſuo prædicamento conſtitutum, & tũc
aliter definitur, ſcilicet riſibile eſt aptum
ridere; & ſic prædicatur. Hæc reſponſio
nunc ſufficiat poſſet autem aliter fortaſ-
ſe reſponderi, ſed extra limites Logicos
egrederemur, cùm pertineat ad 7. Me-
taph. cap. 5.

Ea autem, quibus differunt, ſunt quin- In quinq;
que. Primò. Genus eſt prius natura Specie, differunt.
de qua prædicatur, Propriũ verò eſt poſte- 1.
rius: Genus enim eſt principium Specierũ,
at Species eſt Proprij principium. Secun-
dò. Genus de pluribus ſpeciebus prædica- 2.
tur, at Proprium de vna: hoc intellige, Propria generica.
quòd ſemper Genus de pluribus prædica-
tur, Proprio autem non repugnat de vna
ſola prædicari: nam aliquot ſunt Propria,
quę de pluribus ſpeciebus prędicantur, ſci
licet ea, quæ ſunt propria aliquorum ſub-
iectorum communium mobile enim eſt
paſſio, & Propriũ corporis naturalis. Ter-
tiò. Genus cum ſingulis ſpeciebus non 3.
prædicatur conuerſim, at Proprium con-
uertitur cum Specie, cuius eſt Proprium.
Quartò. Proprium ineſt ſoli ſpeciei ſuæ,
omni, & ſemper: at Genus ineſt quidem 4.

omni, & ſemper, ſed non ſoli. Quintò, Genus nõ interimitur per interemptionem & negationem ſpecierum, vt diximus: nõ enim valet: non eſt homo, ergo non eſt animal; at interempta ſpecie, interimitur Proprium, valet enim: non eſt homo, ergo nõ eſt riſibile; non eſt equus, ergo non eſt hinnibile.

De Comparatione Generis cum Accidente

1. *Generi verò & Accidenti commune eſt de pluribus; quemadmodum dictum eſt, prædicari, ſiue ſeparabile illud Accidens ſit, ſiue inſeparabile. etenim moueri, de pluribus, & nigrum de coruis, & de Aethiopibus, & aliquibus inanimatis prædicatur.*

1. *Differt autem Genus ab Accidente: quoniam Genus ante Species eſt: Accidentia verò ſpeciebus poſteriora ſunt. nam etſi inſeparabile ſumatur Accidens, tamẽ natura prius eſt illud, cui accidit,*
2. *quàm Accidens. Et Genere quidẽ quæ participant, æqualiter participant. Accidẽte verò non æqualiter: intenſionem enim & remiſſionem ſuſcipit Accidentium participatio, Generum verò*
3. *minimè. Et Accidentia quidem in indiuiduis principaliter ſubſiſtunt: Genera verò & Species*
4. *naturaliter priora ſunt indiuiduis ſubſtantijs. Et Genera quidem in eo, quod quid eſt, prædicantur de ijs, quæ ſub ipſis ſunt: Accidentia verò in eo, quod quale aliquid eſt, vel quomodo ſe habeat vnumquodque: qualis enim eſt Aethiops? interrogatus, dices niger: & quemadmodum ſe Socrates habeat? dices, quoniam ſedet, vel ambulat.*

Genus igitur, quomodo ab alijs quatuor differat, dictum eſt. Contingit autem etiam vnumquodque aliorum differre ab alijs quatuor: quare cùm quinque quidem ſint, vnumquodque autem ab alijs quatuor differat, quater quinque, hoc eſt, viginti ſiunt omnes differentiæ. Sed non ita ſe habet, ſed ſemper deinceps enumeratis, & duobus quidem vna Differentia deficientibus (propterea quoniam iam ſumpta eſt) tribus verò duabus, quatuor vero tribus, quinque verò quatuor, decem omnes ſiunt Differentiæ, quatuor, tres, duæ, vna. Genus enim quo differt à Differentia, & Specie, & Proprio, & Accidente, dictum eſt: quatuor igitur Differentiæ. Differentia verò, quo differt à Genere dictum eſt, quando quo differat Genus ab ea dicebatur: reliquum eſt igitur quo differat Differentia à ſpecie, Proprio, & accidente, dicere: & ſiunt tres. Rurſus, Species quo quidem differat à Differentia, dictum eſt, quando quo differt à Specie Differentia dicebatur: quo etiam differant Species à Genere dictum eſt, quando quo differt Genus à Specie dicebatur: reliquum eſt igitur, vt quo differat Species à Proprio & Accidente dicatur: duæ igitur ſunt & hæ Differentiæ. Proprium autem quo differat ab Accidente relinquetur: nam quo à Specie, & Differentia, & Genere differat, prædictum eſt in illorum ad ipſum Differentijs. Quatuor igitur ſumptis Generis ad alia differentijs, tribus verò Differentiæ, duabus autem ſpeciei, vnâ verò proprij ad accidens, decem erunt omnes: quarum quatuor, quæ ſunt Generis ad reliqua ſuperiùs demonſtrauimus.

Differentiarum quinque vocum numerus.

	Genus.	*Species.*	*Differentia.*	*Proprium.*	*Accidens.*
		1.	1.	1.	1.
			1.	1.	1.
				1.	1.
					1.

Quarta collatio generis & Accident. In vno præcipuè Genus cum Accidente conuenit In 4. differt.

Vnum inter alia, quę aſſignari poſſent, eſt, in quo Genus cum accidenti cõuenit, ſcilicet de pluribus prædicari: hoc autem tam accidenti ſeparabili, quàm inſeparabili ineſt. Quatuor autem ſunt ea, quibus differunt. Primò. Genus eſt prius natura ipſa Specie, at Accidens vtrũque, eſt poſterius, tã ſeparabile, quàm inſeparabile. Secundò. Genus non prædicatur ſecundum magis & minus, at Accidẽs ſuſcipit magis & mi-

3\. & minus. Tertiò. Accidentia in indiuiduis ſubſiſtunt, at Genera prius natura ſunt in ſe, quàm in indiuiduis, & Speciebus. Quar-
4\. tò. Genus prædicatur in quid, at Accidens in quale; vel in quomodo ſe habet? ſi enim dicitur, qualis eſt homo? reſpondetur eſt albus: qualiter ſe habet? reſpond. ſedet, aut ſtudet. Hic reddit rationem Porphyrius, quare non tradidit comparationem Differētię ad Genus, nec tradidit Proprij ad Genus & Speciem: inquit, facta comparatione ſuperiorum cum poſterioribus, nō eſt neceſſaria rurſus comparatio poſteriorum cum prioribus, quia eadem eſt, quod ſuprà diximus,

De Comparatione Differentiæ cum Specie.

1\. *Commune ergo differentiæ & Speciei eſt, æqualiter participari. Homine enim æqualiter participant particulares homines & rationalis Differentia.*
2\. *Commune etiam eſt, & ſemper adeſſe ijs, quæ illa participant. Semper enim Socrates rationalis eſt, & ſemper Socrates homo.*

1\. *Proprium autem Differentiæ quidem eſt in eo, quod quale eſt, prædicari: Speciei verò in eo, quod quid eſt. Nam etſi homo velut quale quod accipiatur, non tamen ſimpliciter erit quale, ſed ſecundùm id, quod Generi aduenientes Differentiæ eum conſtituerunt.*
2\. *Ampliùs. Differentia quidem in pluribus ſæpè ſpeciebus conſideratur, quemadmodum quadrupes in pluribus animalibus Specie differentibus. Species verò in ſolis ijs, quæ ſub Specie ſunt, indiuiduis, eſt.*
3\. *Ampliùs. Differentia prior eſt ea Specie, quæ eſt ſecundum ipſam: ſimul enim ablatum rationale interimit hominem, homo verò interemptus non aufert rationale, cum ſit Deus.*
4\. *Ampliùs. Differentia quidē componitur cū alia Differentia (rationale enim & mortale cō poſitū eſt in ſubſtantia hominis) Species verò Speciei non componitur, vt gignat aliam aliquam Speciem: quædam enim equa cuidam aſino permiſcetur ad muli generationem: equa autem ſimpliciter aſino compoſita nunquam perficeret mulum.*

Quinta collatio Diff & Speciei.

In 2. differētia cum ſpecie conuenit.

Duo ſunt, quibus Differentia cum Specie conuenit.
1\. Primò, neutra ſecūdùm magis, & minus, de ſuis prędicatur.
2\. Secundò ſicut Species ſemper adeſt Indiuiduis, ita Differentia ſpeciei: ac ſi dicat, ſicut non poteſt indiuiduum ſine Specie intelligi, quia eſt natura eius; ita nec Species ſine Differentia: vnde vtrique eſt commune, vt ſemper adſint ſuis ſubiectis, de quibus prędicantur. Vnde hic Albert. tractat. 4. ca. 8. de propoſitionibus, quas vocant ſempiternæ veritatis.

Differunt in quatuor.

Differunt autē in quatuor Primò, Differentia prædicatur in quale, Species in quid. 1. Secundo, Differentia de pluribus ſpeciebus prædicatur, at ſpecies ſcilicet ſpecialiſſima, ſolùm de pluribus indiuiduis. 2. Tertiò, Differentia eſt prior natura ſpecie, cū ſit vniuerſalior; 3. vbi videtur Porphyrius nō cognouiſſe Differentias vltimas: vnde Auicenna paulò ſeueriùs inquit, hæc omnia à Porphyrio per ignorantiam fuiſſe dicta: ſed tamen quo modo hęc intelligenda ſint, & nū cognouerit Porphyrius vltimas Differentias ſpecificas, atq; etiam Ariſtot. ſuperiùs ſatis diximus, in capite de Differentia. 4. Quartò, Multæ Differentiæ concurrunt, ad vnam Speciem, at multæ ſpecies nunquam ad vnius conſtitutionē. Ratio huius eſt Auic. quia vna Differētia habet ſe, vt potentia reſpectu alterius, quę eſt velut actus, & hoc verum eſt de Differentijs ſubordinatis, quarum vna eſt ſub altera; vt ſenſibile, & rationale ſecundum veritatem: nam prior conſtituit Genus: quod eſt velut potentia: & materia, reſpectu poſterioris differentiæ.

Obiectio.

Quòd ſi obijcias, duas Species aliquando ad tertiam concurrere, vt cùm ex animantibus Speciei diuerſis tertium interim procreatur, ſicut mulus ex equo & aſina naſcitur, & ſimiliter alia? Reſp. Alber. id eſſe in Indiuiduo, tamen ipſa natura vnius ſpeciei non coniungitur cum altera ad tertiæ conſtitutionē, ſed iſta maiora ſunt, quàm locus præſens patiatur.

Dilutio.

De Comparatione Differentiæ cum Proprio.

Differentia verò & Proprium commune quidē habent æqualiter participari ab ijs, quæ illis participāt. æqualiter enim rationalia, rationalia ſunt: & riſibilia, riſibilia sūt. 1.
Et ſemper & omni adeſſe cōmune vtriuſq; eſt. etſi enim curtetur, qui bipes eſt, tamen ad id, quod natum eſt ſemper, 2.

dicitur: quoniam & riſibile in eo, quod natum eſt habet ſemper, ſed non in eo: quod ſemper rideat.

Proprium autem Differentia eſt, quòd hæc quidem de pluribus ſpeciebus dicitur ſæpè, vt rationale de Deo, & homine: Proprium verò dicitur de vna ſola ſpecie, cuius eſt Propriũ. Et Differentia quidem illis eſt conſequens, quorum eſt differentia, ſed non conuertitur. Propria verò conuerſim prædicantur de ijs, quorum ſunt Propria: propter id quod conuertuntur.

Sexta collatio Diff. & Proprij. In 2. conueniunt.

Differentia & Proprium in duobus conueniunt, & in duobus differunt: Conueniunt primò, vt enim differentia prædicatur æqualiter de ſuis ſpeciebus, non ſecundùm magis & minus, ita & Proprium.
1. Secundò, ſicut Differentia vniuerſaliter
2. de ſuis ſpeciebus prædicatur, ita Proprium vniuerſaliter de ſpecie, & eius indiuiduis.

In 2. differunt.

Differunt, quòd Differentia de pluribꝰ ſpeciebus (eo modo, quo antea diximus)
Proprium de vna prædicatur. Secundò,
1. Differentia non conuertitur cum ſpecie,
3. Proprium verò conuertitur.

De Comparatione Differentiæ cum Accidente.

1. *Differentiæ autem & Accidenti commune*
2. *quidem eſt de pluribus dici. Commune verò eſt & ad ea, quæ ſunt inſeparabilia Accidentia, ſemper & omni adeſſe, bipes enim ſemper adeſt omni homini: & omnibus coruis nigrum eſſe ſimiliter.*

Differunt autem, quoniam Differentia qui-
1. *dem continet Species, & non continetur: (continet enim rationale Deum & hominem) Acciden-*
2. *tia verò aliquo quidem modo continent, eò quòd in pluribus ſint: aliquo verò modo continentur, eo quòd non vnius accidentis ſuſceptiua ſint ſubiecta, ſed plurium. Et Differentia quidem in-*
3. *tenſibilis eſt, & irremiſsibilis. Accidentia verò*
4. *magis & minus ſuſcipiunt. Et impermixtæ quidem ſunt contrariæ differentiæ, miſta verò nonnunquam ſunt contraria Accidentia. Huiuſmodi quidem communiones & proprietates differentiæ, & cæterorum ſunt. Species verò quo quidem differt à Genere, & Differentia, dictum eſt in eo, quod dicebamus, quo Genus differt à cæteris, & quo differentia differt à cæteris. Deinceps quo differt à Proprio & Accidente, dicetur.* Septima collatio Different. & Acc.

Conueniunt primò. Tam Differentia, quàm Accidens de pluribus prędicantur. Secundo. Sicut Differentia ſemper conuenit his, quorum eſt differentia, ita Accidens inſeparabile ſemper ineſt. Conuenientia.

Differt autem primò, Differentia ſem- 1.
per prædicatur vniuerſaliter de ſpeciebus, 2.
& de omnibus indiuiduis, at Accidens Differẽtia.
non vniuerſaliter: album enim de homi- 1.
ne, ſed non de omni prædicatur. Secundò, Differentia non ſuſcipit magis aut mi- 2.
nus, at Accidens ſuſcipit. Tertiò, contrariæ Differentiæ non ſimul miſcentur, vt 3.
rationale & irrationale: at contraria Accidentia miſcentur: ex albo enim & nigro fieri poſſunt colores medij, vt rubrũ, pallidum, &c.

De Comparatione Speciei cum Proprio & Accidente:

Speciei autem & Proprij commune quidem 1.
eſt ad inuicem conuerſim prædicari. Nam ſi quid homo eſt, riſibile eſt: & ſi quid riſibile eſt, homo eſt Riſibile verò, quòd ſecundùm id, quod natum eſt ridere, ſumendum ſæpe iam dictum eſt. Com- 2.
mune eſt quoque & æqualiter eſſe, æqualiter enim adſunt ſpecies ijs, quæ illis participant, & Propria ijs, quorum ſunt propria.

Differt autem ſpecies à Proprio quoniam ſpe- 1.
cies quidem poteſt, & aliorum Genus eſſe. Proprium verò aliarum ſpecierum eſſe Proprium im-
poſsibile eſt. Et ſpecies quidem antè ſubſiſtit, quã 2.
Proprium: Proprium verò poſt fit in ſpecie: o-
portet enim hominem eſſe, vt ſit riſibile. Am- 3.
pliùs. Species quidem ſemper actu adeſt ſubiecto: Proprium verò aliquando actu, poteſtate verò ſemper: homo enim ſemper actu eſt Socrates: non verò ſemper ridet, quamuis natus ſit ſemper vt ſit riſibilis. Ampliùs, quorum termini ſunt diffe-
rentes, & ipſa ſunt differentia. Eſt autem ſpecies 4.
quidem ſub Genere eſſe, & de pluribus & differentibus numero in eo, quod quid eſt prædicari, & cætera huiuſmodi: Proprij verò, & ſoli, & omni, & ſemper adeſſe.

Speciei verò & accidentis commune quidẽ eſt 1.
de pluribus prædicari. Raræ verò sũt aliæ cõmunitates, propterea, quòd quàm plurimum diſtant ab
inuicem accidens, & id cui accidit. Propria ve- 2.
rò ſunt vtriuſque, Speciei quidẽ in eo, quod quid eſt prædicari de ijs quorum eſt Species. Accidentis autem in eo, quod quale quiddam eſt, vel,

quomo-

2. *quomodo ſe habēs, eſt. Et vnāquamque ſubſtantiam vna quidem Specie participare, pluribus autem accidentibus & ſeparabilibus & inſeparabilibus. Et Species quidem præintelliguntur ac*
3. *cidentibus, etſi etiam ſint inſeparabilia (oportet enim eſſe ſubiectum, vt illi quidem accidat) accidentia verò poſterioris generis ſunt, & aduentitiæ naturæ. Et Speciei quidem participatio æqualiter eſt: accidentis verò etſi inſeparabile*
4. *ſit, non æqualiter. æthiops enim æthiope habere poſſet colorem vel intenſum amplius vel remiſſum ſecundum nigredinem. Reſtat autem de Proprio & Accidente dicere: quo enim Proprium à Specie & Differentia & Genere differt, dictum eſt.*

Octaua collatio Spec. & Prop. In 2. conueniunt.

In duobus iſtæ conueniunt. Primò Proprium & Species de ſe inuicem prædicantur. Secūdò, ſicut Species æqualiter, & nō ſecundùm magis & minus de indiuiduis prædicatur, ita & proprium.

In 4. differunt.

1. Differūt autem Primò, quòd Species reſpectu vnius poteſt eſſe Species, reſpectu
2 aliorū, Genus: loquitur aūt de Subalterna: at Propriū ſemper reſpectu vnius Speciei eſt Proprium, intellige adæquatè, & immediatè: quia Propriū ab vnico ſubiecto
1. proximè fluit Secundò, Species eſt natura
2. prior Proprio. Proprium autem poſterius.
3. Tertiò, Species ſemper dicit actum, at propriū aptitudinē. Vt riſibile, flebile. Quartò, alia eſt definitio Speciei, alia Proprij:
4. hæc differentia ponitur, vt cognoſcamus diuerſam naturam eſſe Speciei & Proprij.

Nona collatio Speciei & Accidentis.

Cum Accidenti verò conuenit in vno, quod de multis prædicatur.

Sed differt. Primò, ſpecies in quid, Accidens in quale vel quo modo ſe habet præ
1. dicatur. Secundò, vnicum indiuiduum, v
2. nicam habet ſpeciem, tamen multa Accidētia diuerſa. Tertiò, Species eſt prior Ac 3.
cidente. Quartò, non ſuſcipit magis aut 4.
minus: Accidens verò ſuſcipit.

De Comparatione Proprij & Accidentis.

Commune autem Proprio & inſeparabili ac 1.
cidenti eſt, quòd præter ea nunquam conſiſtant illa, in quibus conſiderantur, quemadmodum enim præter riſibile non ſubſiſtit homo, ita nec præter 2.
nigredinem ſubſiſtit Aethiops. Et quemadmodum ſemper & omni adeſt proprium, ſic & inſe- 3.
parabile accidens. Differunt autem, quoniam proprium vni ſoli Speciei adeſt, quemadmodum riſibile homini: inſeparabile verò accidens, vt nigrū non ſolùm Aethiopi, ſed etiam coruo adeſt, & carboni, & ebeno, & quibuſdam alijs. Amplius: Proprium conuerſim prædicatur de eo, cu- 2.
ius eſt proprium, & æqualiter eſt: inſeparabile verò accidens conuerſim non prædicatur. Et Pro
priorum quidē æqualis eſt participatio, acciden- 3.
tium verò vel magis vel minus. Sunt quidem aliæ communitates, vel proprietates ijs, quæ dicta ſunt: ſed ſufficiunt, & hæ ad diſcretionem eorum communitatisque traditionem.

Decima collatio Proprij & Accidētis. Cōueniūt in vno.

Proprium conuenit cum accidenti inſeparabili, vt ſubiectum cuius eſt Propriū vel Accidens non ſit ſine vtroque, cū Accidenti verò vtroque cōuenit, quia omnia in quali prædicantur.

Differunt tribus.

Sed differunt, primò, quod Propriū ſoli conuenit, non tamen vtrunque Accidens. 1.
Secundò, Proprium conuertitur cum Spe 2.
cie: Tertiò, non ſuſcipit magis & minus. 3.
Accidens verò nec conuertitur, nec æqualiter ſe habet, ſed ſecundùm magis & minus.

IN LIBRVM CATEGORIARVM ARISTOTELIS: QVAE PRAEDICAMENTA DICVNTVR: COMMENTARIA, VNA CVM QVAESTIONIBVS,

Per Doctorem Franciſcum Toletum, Societatis IESV.

De quot, quibuſque rebus acturus ſit?

POST Porphyrij introductionē, ipſius Ariſt. doctrinā, Deo auctore, profiteri aggredimur: & quamuis multa, q̄ ad ipſius opera, & modū procedendi, & ordinē vniuerſalē intelligendū pertinēt, præmittenda eſſent, ea tamen in præſenti, quæ cō... ius alibi tractanda ſunt, & modò nos nulla cogit neceſsitas explicare, relinquemus idque ſolū, quod Operi huic noſtro magis deſeruit, tradem⁹. Octo autē inter alia, quæ initio cuiuſlibet libri tractari ſolēt, præcipua deligimus, ſunt autē hęc. Primò Propoſitum, ſeu Finis, quis ſit, quæ ... inuentio, aut inſtitutum? quę omnia idem ſunt. ſecundò, quæ Vtilitas: tertiò, quis Ordo: quartò Diuiſio huius libri: quintò, Proportio ad alios: ſextò, Via doctrinæ. ſeptimò, Inſcriptio libri: octauò, eius Auctor.

Præmittit octo.

Subdiuiditur primū.

Circa primum, hæc tria ſpeculabimur, primū, quis finis peculiaris huius libri eſſet: ſecundò ſubiectū eius: tertiò an ad Logicum, an potius ad Metaphyſicum pertineat talis cognitio?

De Fine huius libri Prædicamentorum.

Vt igitur ad primū deueniamus: finis ex duobus locis Ariſt. colligi poteſt; vnus eſt 1. To... in principio, vbi dicit, propoſitū eſſe, methodum tradere, per quam poſſimus de omni propoſito problemate ſyllogizare. Ex hoc hic finis Topicorum colligitur, ſcilicet perfectè habere methodū ad conſequendam rerū opinionē, quæ per tales ſyllogiſmos Topicos fit. Alter locus eſt, 1. Priorū in principio, vbi inquit ſe intendere, quid demonſtratio & ſcientia demonſtratiua ſit, tradere, ſi dicat, finem eſſe cognoſcere demūſtrationē, per quam ſcientia acquiritur: ex vtroque autē loco colligi in vniuerſum poteſt, finē totius ipſius Logicæ eſſe (vt dictum antea fuit) cognoſcere methodum, & viam ſciendi, vel opinandi. Hæc autē via, ſeu methodus eſt tripartitò diuiſa, in methodū definiendi, methodum diuidendi, & methodum argumētandi. duo enim ſunt, quæ de quaque re cognoſcimus, rem ipſam, & rei proprietates, & accidentia; ſed in re ipſa tum eſſentiā, tum partes: igitur ad eſſentię rei cognitionem eſt definitio, ad partium cognitionem eſt diuiſio, ad proprietates de re inquirēdas eſt argumentatio, licet diuiſio ſecūdariò ordinetur etiam ad definiendū, & ad argumētandū, & definitio quoq; ad argumentandū. Hic ergo eſt finis Logicę, cognoſcere methodū, ſciendi rē ſic totam perfectè.

Librorum Topicorū ſcopus.

Logicę totius, quis ſit finis?

Hic autem finis non habetur niſi per tres actus (vt inquit Albertus) ordinare, componere, colligere. Ordinare eſt ſimplicia ipſa cognoſcere, & ſic cognoſcere, vt vnūquodque qualiter in prædicando, & in ſubijciendo ſe habeat, cognoſcamus: ſunt enim varij prædicandi & ſubijciendi modi: multipliciter enim aliqua & prædicātur

Logicæ finis obtinetur tribus actibus; qui ſunt, ordinare, componere, colligere.

tur,& ſubijciuntur, ſecundùm rerū multiplicitatē. Cōponere eſt iſta ordinabilia ad inuicem coniungere, ſiue dum definimus,ſiue dum enunciamus. Colligere eſt inferre,& vnum ex alio deducere. Hi tres actus, vt antea in diuiſione Logices diximus,in Dialectica ſeu Logica traduntur, & perficiuntur: ſed primus in libro præſēti,qui tradit methodum,per quam vnumquodque ſimplex ordinemus,& diſponamus ſecundùm ſuum modum prædicandi & ſubijciendi, ex quibus finis huius patet:eſt enim eius proximus finis cognitio omnium ordinabilium in prædicatione, & ſubiectione: finis vltimus eſt: ad definitiones,& argumentationes,quæ non ſine his conſtare poſſunt.

Categoriarum quis ſit finis?

2.

De Subiecto libri Prædicamentorum.

Sed de Subiecto huius libri iam agendū. Non eſt autem ſatis inter omnes conſtitutum,quod id ſit? varia enim exiſtunt placita;ſicut in vniuerſum de totius Logicæ ſubiecto, & de libro Prædicabilium dicebamus. Alexan.& Simpl. exiſtimant hic agi de vocibus ſimplicibus, quod colligūt ex ca.2. ſequenti:vbi dicit Ariſtoteles: quędā cum complexione,quædam ſine complexione dicuntur:hoc autē videtur rebus conuenire non poſſe,ſed vocibus.

1. Opinio Alexand. & Simplicij.

Alia fuit ſententia Euſtratij, & Auer.& aliorum,hic agi de rebus,nō autem de vocibus;ratio eſt ex Ariſt. c.2. huius,vbi diuidit ens in decem Prædicamenta:non ergo Prædicamenta ſunt de vocibus.

2. Opin. Euſtrati. & Auerrois.

Tertia ſententia fuit Porphyrij,vt videtur,& aliorum,qui nec de rebus,nec vocibus,ſed de conceptibus exiſtimarunt eſſe; ſcilicet de Generibus,& intentionibus ſecūdis ab intellectu factis:cuius motiuum fuit,quòd in huius fine Ariſtoteles dicit: ſcilicet de Generibus hæc dicta ſufficiant.

3. Opinio Porphyrij.

Quarta ſententia fuit Ammonij,qui de vocibus hic tractari,vt per conceptus rerū ſignificatiuæ ſunt,aſſerit : vel de rebus vt medijs conceptibus per voces explicātur. Hoc etiam habet Boetius,dum docet, hic agi de vocibus,vt rerū ſunt ſignificatiuæ. Nominales ad voces, & nomina, omnia referunt,vt volunt.

4. Opinio Ammonij.

Hæc difficultas pendet ex alia, nimirū quid primò prędicetur an termini,ſeu voces,an res ipſæ. Ex ſt... eſſe dicendū,res prædicari,enunciari,dic... voces verò prædicare inſtrumentaliter,dicere,& enunciare; conceptus vero formaliter, intellectus effectiuè. Verbi gratia,ſi ... quid prædicatur vt ſi petis, quæ eſt cauſa effectiua prædicationis:eſt intellectus. ſi petas,Per quid prædicat formaliter:ſunt notitiæ & conceptus:ſi petas in... rumenta voces dicam: ſi quæras quid prædicatur,& quid enunciatur: dicam res:res igitur prædicatur & enunciantur:vnde res ſunt prædicatum,& ſubiectum paſsiuum,quod alij prædicati obiecti ue vocant.

1. Fūda... Res prædicantur & dicūtur,voces prædicant & dicunt.

Ex quo ad difficultatem illam reſpondeo,hic tractari primo & per ſe de rebus vocibus ſignificatis, aut per conceptus expreſsis:deinde ſecundario ipſos conceptus; & vltimò,tanquam externa quędā inſtrumenta prædicationum,voces ipſas. Non tamen abſolutè res,vel voces, vel conceptus his conſiderantur,ſed vt ſunt ordinabiles ſecundum ſubiectionem,& prædicationem. Subiectum igitur huius libri;vt optimè dixit Albert. eſt ſimplex ordinabile per ſubiectionem, & prædicationem.

Reſpōſio ad queſtionem,agi in categorijs per ſe de rebus.

Nota quod Subiectū huius libri.

An liber Prædicamentorum ad Logicum, an ad Metaphyſicum potiùs pertineat?

3.

Sequitur,quod tertio fuit loco propoſitum:an iſte liber ad Metaphyſicū, vel potiùs ad Logicum pertineat? At aliqui viri docti ex Neotericis vehementer contendunt, nullatenus pertinere ad Logicum, ſed ad Metaphyſicum : quorum ratio fortiſsima hæc eſt. Hic liber totus eſt de rebus,at Logicus res non tractat,ſed intentiones:ergo Logicus non eſt hic liber. Ad hāc rationem poteſt reſpōderi ex Alberto:hoc loco non tractari iſta entia,vt entia, & naturæ ſunt,hoc enim eſt munus Metaphyſici,ſed vt ordinabilia ſecundum ſubiectionem,& prædicationem,& hoc idem ſuſtinet Burleus aſſerens,hic agi de rebus,vt ſubſtant intentionibus. Quòd ſi obijciatur, hic res ſecundùm ſe tradi,vt patet in contextu? Reſpondetur cum Boetio in præſenti,ꝙ hic tradūtur res,quia voces nō p... ... expli-

1. Opin. Neotericorum.

Ratio opinionis.

Diluitur.

Inſtantia.

Soluitur.

explicantur: niſi preſuppoſita aliqua rerũ cognitione: ita poſſet dici de intentionibus, quæ ſine aliqua rerũ cognitione perfectè non cognoſcuntur.

1. Fũdam. Intellectũ in cognitione naturæ rerum multis modis impediri.

Sed vt hoc ex propria radice eruamus, & veritas magis cõſtet, eſt aduertendum: quod intellectus primò ſcientiam, & cognitionẽ naturæ rei cõſequi affectat, tamen multipliciter ab hoc impeditur. Primò propter multitudinem naturarũ rerũ. Cùm enim innumeræ ſint rerum naturæ, difficile eſt cognoſcere, ad quã harũ, res, quã cognoſcere ſtudemus, pertineat: mens enim vagatur admodum: hinc inde inquirendo.

2. Impeditur ſecundò, propter cõmunionẽ, & coniunctionẽ multarum naturarum in vnum; cùm in vna re, vel ſubiecto, multæ concurrant naturæ, quas diſtinguere eſſet admodum difficile, vt in homine vno, coniungitur ſubſtantia, & varia accidentia.

3. NOTA. Tertiò, impeditur, quia non habet aliquam viam, vel modum diſtinguendi, & cognoſcendi rem. Contra hæc tria adhibuerunt Metaphyſici per eorum ſcientiam remedium. Contra primũ reduxerunt omnẽ multitudinem naturarum ad decem, vt nulla ſit res finita, cuius natura ſub vna ex his decẽ non comprehendatur. Contra ſecundum, iſtas decem naturas ita diſtinxerunt, vt earum in rebus permiſtio intellectum non confunderet. Contra tertiũ, proprietates; & ſigna quædã ipſarum inuenerunt, per quæ dignoſcerentur. Ex quibus non erit difficile rei propoſitæ naturã inuenire, quamuis nõ in particulari ſtatim. Hæc omnia Metaphyſica ſunt Logicus autẽ ex his decem naturis decẽ modos prædicandi deſumit fundatos in his decẽ modis entis, ad quos omnis modus prædicandi rei pertinet, & reliquos deſumit ſecundarum intentionũ reſpectus: vt quemadmodum ex cognitione Metaphyſica rei naturam cognoſcimus, ita ex modis his prædicandi; & alijs reſpectibus ſecundarũ intentionũ, primò vnũquemq; per ſe cognoſcamus, & hinc poſtea ſingulas propoſitiones, & quæſtiones conſequamur, an ſint Generis, an Differẽtiæ, & qualis an Accidentis huius vel alterius & poſsimus ſecundũ varia prædicata cognitiones, & cognoſcẽdi modos definire, diuidere, argumentari.

Vide Ariſt. 1. Topicorum, ca. 7. in fine.

At verò quia, vt ſuperiùs dixi, non poſſemus hos modos cognoſcere, quin aliqua facilis, & confuſa rei cognitio præmitteretur, optima ratione & cõſilio Ariſt. res ipſas propoſuit; nõ ſicut Metaphyſicus earũ inquirẽs naturã, ſed ſupponens; vt varios modos prædicandi & cognoſcendi ſuper eas res fundatos, eliceret: quod ipſe clarè oſtẽdit, dum definiẽs per prædicationẽ præcipuè, & alijs ſimilibus rationis reſpectibus definiuit. Semper enim ſubſtantiam per prædicationẽ explicat, & qualitatem dicit eſſe, ſecundùm quam quales eſſe dicimur.

Quomodo hic in Categorijs & in Metaphyſica Ariſt. differat de rebus?

Vnde alia ratione hæc Metaphyſicus, alia Logicus conſiderant. Et iudicio meo hoc eſt euidens. nam in libris Topicorum innumera loca argumentã di, ſunt propoſitiones Metaphyſicæ, ſcilicet: Si quod magis videtur ineſſe, non ineſt, nec id, quod minus: Contrariorũ eadem eſt diſciplina; & alia multa. Hæc tamen Logicus conſiderat, non vt probet; ſed vt declaret, & ex ijs modos ratiocinandi & argumentorũ eliciat. Cur ergo non præſupponet hic aliquam rerum facilem cognitionem; vt innumeros prædicandi modos, & alios reſpectus intellect⁹ colligat? Infertur igitur; Prædicamentorum doctrinã eſſe Logicã, quantum ad modum hunc ea tractandi, conſiderando modos prædicandi, & alios reſpectus mentis in eis.

Cõcludit.

De vtilitate, ordine, diuiſione, proportione, doctrinæ via, inſcriptione, & auctore huius libri.

Vtilitas.

Sequitur ſecundum, de Vtilitate Hæc autem Predicamentorum cognitio vtilis eſt, & ad definitiones; quę ex Generibus, & Differentijs conſtant, & ad diuiſiones, quæ multipliciter fiunt; & ad demonſtrationes quæ de ſubiectis, per definitiones proprietates oſtendunt; & ad Topicos ſyllogiſmos, qui circa problemata varia ſunt: quorum aliud eſt problema Accidẽtis, aliud Proprij, aliud Generis, aliud Definitionis. Hæc autem omnia ex Prædicamentis habentur.

Ordo.

Ordo eſt clarus, cũ enim iſte liber de ſimplicißimis tractet, ante alios eſt collocãd⁹

Diuiſio.

Diuiſio eſt in tres partes. in quædã præludia neceſſaria ad ipſa Prædicamẽta, quę An-

Anteprędicamenta dicũtur: & in ipſa Prædicamenta. & in quædam multis communia, quæ Poſtprædicamenta dicuntur.

Proportio.

Proportio huius eſt, ſicut partis ad totũ, ſi ad totam Logicam comparetur.

Ordo doctrinę & via doctrinæ quomodo diſtinguantur.

Circa aliud, ſcilicet doctrinæ viam, eſt conſiderandum, apud Auerroem iſta duo maximè diſtingui, ſcilicet ordo doctrinæ, & via doctrinæ. Via doctrinæ, eſt modus & genus probãdi rem. Ordo doctrinæ eſt, ſecundùm quem in ſcientijs, quædã prius, quædam poſterius traduntur: modò hic non traditur via ſcientifica, & demonſtratiua doctrinæ, cùm non demonſtratione agatur, ſed modo quodam potiùs diſciplinæ, cũ proceſſus definitione & diuiſione fiat. Modus enim eſſe poteſt, vel per demõſtrationem, vel per definitionem, & diuiſionem tantùm, cùm ſola eorum explicatione, vel leuiori etiam aliqua probatione, quàm ipſa ſit demõſtratio.

Doctrinæ via.

Hæc ergo Prædicamẽta, iuxta naturæ ordinem ſunt collocata: modus autem eſt, quem diximus, non per demonſtrationem, ſed definiendo, diuidendo, & explicando, ac narrando ſingulorum propria, & quandoq; facile, & breui aliqua ratione id probando.

Inſcriptio.

Categoriæ nomẽ quid ſignificet.

Circa Inſcriptionem, iſte liber dicitur Categoriarum: &, vt notant Ammonius, & Porphyri⁹, &, alij interpretes Categoria non hic ſumitur pro accuſatione, quæ apud Iudices in foro fiebat, ſed pro prædicato, vt ſit ſenſus: Liber decẽ prędicamẽtorum. Latini conuertunt, Prædicamentorum.

Prædicamentũ accipitur dupliciter.

Prædicamentum autem aliquando ſumitur pro ipſo genere ſupremo: aliquãdo pro coordinatione integra multorum prædicatorum, ab vltima Specie vſque ad genus ſupremum incluſiuè: & ſic eſt ſenſus, liber decem prædicamentorum, id eſt, decem ſupremorum Generum, vel coordinationum talium.

Author.

Huius auctor eſt Ariſtoteles, vt volunt Themiſt. & Auer. licet Iamblicus, vt refert Boetius, velit eſſe Architæ, Prædicamentorum inuentionem: Tamen hic liber Ariſt. eſt habendus.

De Aequiuocis, Vniuocis, & Denominatiuis. Cap. I.

1. *AEquiuoca dicuntur, quorum nomen ſolùm commune eſt, ſecundùm nomen ſubſtantiæ ratio diuerſa: vt animal, & homo, & quod pictum eſt. horum enim ſolùm nomen commune eſt, ſecundùm nomen verò ſubſtantiæ ratio diuerſa. Si enim quis aſsignet quid ſit eorum vtrunque quo animal eſt, proprium aſsignabit vtriuſque rationem.*

Vniuoca verò dicuntur, quorum & nomen commune eſt, & ſecundùm nomen eadem ſubſtantiæ ratio, vt animal, & homo, atque bos, communi enim nomine horum vtrunque animal nuncupatur, & eſt ratio ſubſtantiæ eadem. Si quis enim aſsignet vtriuſque rationem, quid vtrunque eſt quo animal eſt, eandem aſsignabit rationem. 2.

Denominatiua verò dicuntur, quæcunque ab aliquo differentia caſu, ſecundùm nomen habent appellationem: vt à Grammatica Grammaticus, & à fortitudine fortis. 3.

Cur de his Antepradicamentis priùs egerit, & cur hoc ordine?

Diſtributio huius libri.

Totus hic liber Græcè ſolùm in Capita quatuordecim eſt diſtributus, ac liber Categoriarum inſcriptus; at Latini in tres diuiſerunt partes, vt dictum eſt, in Anteprædicamenta, Prædicamenta, & Poſtprædicamenta, Prima pars eſt Anteprędicamentorum, quæ nihil aliud ſunt, quàm quædã præambula vtilia, ad ipſorum prædicamẽtorum cognitionem: ſecũda pars eſt ipſorum Prædicamentorũ: tertia quorundam, quæ ipſa communiter conſequuntur: & hæc poſtprædicamenta vocantur.

Antepraedicamẽta quæ ſint.

Quid tractetur in Antepraedicamẽtis.

In his igitur Anteprædicamentis continentur tres definitiones, duæ regulæ, duæ diuiſiones: vnde multi aſſerunt, Anteprædicamenta eſſe tria, Definitionem, Diuiſionem, & Regulam: alij verò, eſſe quinque, ſecundùm ea, quæ definiuntur, diuiduntur, & quorum regulæ ſunt; ſcilicet, vniuoca, æquiuoca, denominatiua, ſubiectum & prædicatum.

Summa huius 1. capitis.

Prædicamenta tripliciter cõparari poſſunt.

In hoc igitur capite tres definitiones cõtinentur, cuius finem vt intelligamus, aduertendum eſt, omnia decem Prædicamẽta tripliciter poſſe comparari, vt notat Albertus, tract. 5 cap. 2. Primò, ad ipſum ens, cuius membra diuidentia ſunt. Secundò, vnũquodque ad ſua inferiora. Tertiò primum prædicamentum ad nouem ſequentia, vel nouem ad ipſum primũ, quod eſt Subſtantia. Si ergo ad Ens comparentur,

in eo æquiuocationem quandam habent, cùm ens ad decem iſta genera æquiuocè ſe habeat, vt ſuperiùs dixit Porphyrius: ſi verò ſingula ad ſua inferiora comparētur, vniuocè de ijs prędicātur: cùm omne vniuerſale vniuocè prædicetur. Tertiò, ſi nouem ad primum comparentur, omnia de eo denominatiuè dicuntur.

Cur ab æquiuocis inceperit, ratio duplex.

Cùm igitur hæc tria in Prædicamentis contineantur, meritò Ariſtoteles præmiſit quæ æquiuoca, quę vniuoca, quæ denominatiua dicantur. incepit autē ab æquiuocis, quia prima comparatio ad ipſum ens, in quo æquiuocè conueniunt: eſt autem prima, quia ante omnia alia, ens in decem genera diuiditur, vel, vt notat Ammonius, quia ſunt æquiuoca ſimpliciora, quàm vniuoca, cùm æquiuoca ſolo nomine, at vniuoca re & nomine conueniant. Definiuntur autem ſic:

Aequiuoca dicuntur, quorum ſolùm nomen commune eſt, ſecundùm nomen verò ſubſtantiæ ratio diuerſa.

1. Fundam. Pro cuius explicatione aduerte, res ſignificatas, & voces pariter ſignificantes dici vniuocas, & æquiuocas mutuo ordine: voces, vt res ſignificant; res, vt vocibus ſignificantur, vniuocæ, vel æquiuocæ dicūtur. Solet autē à Logicis hoc ita diſtingui: nam voces dicuntur vniuoca vniuocātia, vel æquiuoca æquiuocantia: at res ſignificatæ, vniuocata, vel æquiuocata: hic autē non voces, ſed res vniuocæ vel æquiuocæ definiuntur.

Nota.

2. Fundam. Tria requiruntur, vt aliqua ſecūdùm nomē ſint æquiuoca.

Aduerte præterea tria eſſe op; us, vt aliqua ſecundùm aliquod nomen ſint æquiuoca. Primùm, quòd vniuocum nomen habeant: quando enim ſingula ſua nomina varia habent, non æquiuoca, ſed multiuoca dicentur.
1. Secundò, quòd habeant diuerſas definitiones: ſi enim illa plura, vnicam habeant definitionē, non æquiuoca
2. dicentur; vnde Petrus, & Paulus, non æquiuoca ſunt, quia vnicam habent definitionem.
3. Tertiò, quod habeant diſtinctas definitiones, ſecundùm illud nomen, id eſt, quatenus per illud nomen ſignificantur: in quo monemur, eſſe plura habentia diuerſas definitiones, quæ tamen in aliquo nomine ſunt non æquiuoca: quia illas nō habent, vt per tale nomen ſignificantur, verbi gratia, homo, & leo in hoc nomine (animal) æquiuoca non ſunt: quia licet diſtinctas habeant definitiones, non tamen ſecundū illud nomen: imò vt animal ſunt, vnicam habent definitionem. Ex quo elicitur, aliqua eſſe æquiuoca, reſpectu alicuius nominis, non autem reſpectu alterius: quia ſecundùm illud nomen diuerſas habent definitiones, non autem ſecundùm hoc. V. g. canis latrabilis, & canis cæleſtis, & marinus, in hoc nomine, Canis, æquiuoca ſunt, quia diuerſas ſub eo definitiones habent, non autem ſub hoc nomine, Corpus, quia vt corpora ſunt, vnicam habent definitionem.

Hæc igitur tria æquiuocis neceſſaria ſignificātur in definitione: primum in hoc, quorum nomen eſt commune: ſecundū in hoc, ratio diuerſa: tertium in illo verbo, ſecundùm nomen. hoc exemplo animalis ad hominem viuum, & pictū manifeſtat, vbi ſecūdum tale nomen diuerſas aſſignat definitiones illorum.

Aequiuoca dicuntur.

Sed hic iterum ipſa verba Ariſtotelis, ſingula conſiderantes, paulò diligentiùs ſcrutemur. In primis dicit (æquiuoca) nō æquiuocum: quia vna res non habet diuerſas definitiones ſub vnico nomine, vnde nec æquiuoca dici poteſt. Dicitur (dicuntur) nō autē ſunt: quia verè in ſe res nec ſunt vniuocæ, nec æquiuocæ, niſi ſecūdū voces, per quas ſignificantur, vt notat Boetius. Propterea dicitur, dicuntur. Dicitur [nomen] quod nō accipitur, vt diſtinguitur cōtra verbū: vt notat Ammonius, ſed pro quacūque dictione ſignificatiua, quo pacto 1. lib. Periher. cap. 3 dicitur. Explicatio diligētior definitionis æquiuocorum.

Quorum ſolum nomen commune.

Dicitur [Solum] vt dicit Ammonius, ad excludendam definitionem: vt ſit ſenſus, habent cōmune ſolū nomen, id eſt, nomen, non autem definitionem, cōmune: id eſt, ex æquo conuenit multis.

Subſtantiæ verò ratio diuerſa.

Ratio, id eſt definitio, vel aliqua deſcriptio: non enim omnia definitionē habēt quidditatiuā: ſateſt, ſi ſit deſcriptio aliqua, vel notio, aut manifeſtatio, [Subſtantiæ] non hic pro ſubſtantia diſtincta ab accidenti vſurpatur, ſed pro re ſeu eſſentia, vt ratio ſubſtātiæ ſignificet rei definitionē, & hoc optimo conſilio ab Ariſto. fuit poſitum.

ſitum,aliter enim omnia æquiuoca dicerentur vniuoca reſpectu eiuſdē nominis: quia omnia habent vnam definitionem illius nominis,& vocis.quod Ariſt.cauens dixit, definitio ſubſtātiæ, id eſt rei, non nominis.

Nota. Ratio quatuor modis ſumitur. Notat Boetius,quod ratio quadrupliciter accipitur:vno modo,pro ratione,quæ eſt in anima noſtra,quæ eſt idē cū intellectu:altero modo, pro ratione cōputationis,ſecundū quam dicimus, reddc rationem:tertio,ratio naturæ,id eſt,ſimilitudo, quæ eſt inter id,quod producitur,& id,à quo producitur:quarto,pro eo accipitur, quod definitione vel deſcriptione explicatur:ſic in præſēti ſumitur.Secundū nomē, additur propter tertium, quod explicuimus ſupra.

2. *Vniuoca dicuntur, quorum nomen commune eſt, & ſecundum nomen eſt eadem ſubſtantiæ ratio.*

Hæc definitio ex his, quæ in præcedenti dicta ſunt,eſt facilis : eodem enim teno-

Dubium. re verba procedunt:ſed aliqua peculiariùs hic explicabimus. Primum, quare definit vniuoca pluraliter, cùm conſtet res ſingulares eſſe vniuocas reſpectu ſuorum nominum:eſt enim Petrus vniuocum nomē ad vnicum Petrum, & alia ſimiliter:Iudicio meo arbitror ita eſſe reſpondēdum,

Solutio. hic Ariſtotelem vniuocationem, & prædicationem in prædicatis conſiderare:& ea, quæ vniuocantur vel æquiuocantur ſecūdum aliquod prædicatum: cùm autē vox ſingularis in prædicatione propria,vti diximus,prędicatum non ſit,non hic ab Ariſtotele conſideratur: non dubiū tamen, quin talia nomina vniuoca ſint cenſenda, ſi ad vnum ſignificatum comparentur.

2. Dubiū. Dubitatur,qua ratione nomen vniuocatis ipſis,& etiā in æquiuocatis aſſerat eſſe commune,cùm commune ſit vniuerſale, quod in pluribus eſt,& de pluribus vniuocè prædicatur:at vnum nomen non eſt in pluribus rebus, nec nomen de æquiuocis rebus vniuocè prædicatur: Reſpondeo ex

Cōmune multis modis accipitur. Ammo.& Boet.& Dexippo,cōmune multipliciter dici. Primò,quod in partes diuiditur,& non totum commune manet,ſed partes ſingulorum ſunt, vt domus dicitur communis, quam multi habitant. Secundò dicitur commune,quod in partes non diuiditur, ſed viciſſim in multorum vſus tranſit : quo pacto equus dicitur cōmunis,cuius vſus multorū eſt.Tertiò,commune dicitur,quod vſu,cuiuſque ſit propriū, tamen poſt vſum commune manet : quo pacto theatrum dicitur commune:cùm enim quis eo vtitur,illi eſt propriū:quādo diſcedit,in commune remittitur.Quartò, dicitur commune, quod totum vnico tēpore in ſingulos venit: quo pacto dicitur vox cōmunis,quia vnico tempore in ſingulorum aures venit: & ita exiſtimat Boetius & alij,hic nomen commune dici,ſed iſta communitas videtur eſſe non penes ſignificatas res,ſed ab extrinſeco:penes eos, ad quos vox peruenit: propterea dicerem hic vocari nomen commune,quod à multis rebus ſignificatis participatur:hæc autē participatio nō alia eſt,quàm ſignificatio: rem enim nomine participare,eſt per id ſignificari,& repræſentari. Solutio.

Dubitatur præterea:quid eſt habere rationem eandem vel diuerſam? Aliqui exiſtimant, quod habere rationē, eſt, quòd definitio ſit vna illorum, vel diuerſa, ſecundum tale nomen, vtcunque ſit, ſiue accidentalis, ſiue ſubſtantialis, vnde dicūt homo & leo ſunt vniuoca in hoc nomine, Albus, quia participant nomē, & definitionē eandem: homo enim eſt albus & leo eſt albus, & in quantum, Albus, vnicam habēt Albi rationem. 3. Dubium.

Sed hæc eſt magna huius doctrinæ peruerſio,quamuis Caietanus dicat,id eſſe Ariſtotele dignū, ſed profectò nihil magis ab eo alienum. nullum enim accidens de ſubſtantia ſecundum nomen, & rationē dicitur:vt ipſe expreſſè dicit,ea.de ſubſtātia:non ergo ſubiecta dicenda ſunt habere rationem prædicati accidentalis:vnde album nō vniuocè de homine dicitur : habet enim ſuū modum dicendi,qui modus ſequitur,ſcilicet denominatiuè debent autē illa participare definitionem eandē, quæ ſit illis intrinſeca : ac propterea additur: illud verbum ratio ſubſtantiæ:illa autem definitio albi reſpectu illorū,nominis eſt, non rei,& hoc eſt hic conſiderandum: nō enim loquitur de omni vniuocatione,ſed de propria ſecundum quam vnum prædicamentum de alio non dicitur,ſed de ſuis inferioribus eiuſdem prædicamenti. Solutio.

3. *Denominatiua dicuntur, quæcunque ab aliquo ſolo differentia caſu, ſecundum nomen habent appellationem.*

1. Funda. Denominatiua sũt quodammodo media inter Aequiuoca & vniuoca.

Explicat Ariſtot. quæ denominatiua dicantur, &, vt notat Simplicius & Aug. 1. tomo, ca. 4. ſuarum categoriarum, quodam modo ſunt media inter æquiuoca, & vniuoca. Vniuoca enim nomen & rem habēt eandem: æquiuoca nomen ſolùm, non rationem: denominatiua verò rationem non habent prorſus eandē, ſicut vniuoca: nec prorſus diuerſum, ſicut æquiuoca: nomen autem, nec prorſus idē, nec prorſus diuerſum: ſicut albū & albedo, eandē rem dicunt, ſed non eodem modo: alterum, vt eſt per ſe: alterum, vt eſt in ſubiecto: nomina non ſunt prorſus idem, nec diuerſum, ſed habēt quandam cadentiam & deriuationem inter ſe, & hæc dicuntur denominatiua.

2. Funda. Denominatiua vt aliqua appelletur quatuor ſunt neceſſaria.

Sunt igitur quatuor neceſſaria, ex Ammonio, vt aliqua dicantur denominatiua.
1. Primum, vt ſit aliqua conuenientia rei, & rationis. Secundò, vt ſit etiam aliqua diuerſitas; quorum defectu homo & humanitas non dicuntur denominatiua, quia sũt eædem res: nec homo, & leo: quia ad inuicem non habent conuenientiam, ſcili-
2. cet quòd leo ſit aliquid hominis, vel homo aliquid leonis. Tertiò, quòd in nomi-
3. ne ſit aliqua diſſimilitudo. Quartò, quod
4. ſit in nomine aliqua ſimilitudo: quorũ defectu iuſtus & miſericors, nõ ſunt denominatiua, quia omninò sũt diuerſa nomina: nec iuſtus & iuſtus, ſeu muſica, pro arte, & muſica pro muliere habente artem: quia prorſus ſunt eadem nomina. Sunt ergo denominatiua, quæ neque omnino eandē rationem, nec omninò diuerſam, nec omnino idem nomen, nec omnino diuerſũ habent.

Explicatio definitionis.

Per hæc explicatur definitio Ariſtotelis: illa ſunt denominatiua, quæ ab aliquo habent nominis appellationē, id eſt, quæ ſumunt nomen ab aliquo, & denominationem, ſeu nominantur ab aliquo, à quo caſu, id eſt, transfiguratione aliqua vocis, differunt: quia ſcilicet denominatiuum & id à quo denominatur, in nomine cõueniunt, & aliqua nominis mutatione differũt, vt album, albedo: iuſtus, iuſtitia. Hæc magis in quæſti. ſequenti examinabuntur.

b

Nota. Aequiuoca cur à categorijs reijciantur?

Ex his definitionibus Ariſtot. aliquot nobis vtilia colligere poſſumus. Primò, cũ æquiuoca, vt æquiuoca, in nulla definitione communi conueniant, non habent Genus, vt æquiuoca ſunt, propterea à prædicamento excluduntur, nec enim ſunt Genus, nec Species, quia hæc vnicam habent definitionem. Secundò docemur, omnia Genera; & Species, vniuocè prædicari, quia vnam habent rationem. Tertiò, omnia accidentia denominatiuè de ſubſtantia dici: nominant enim ſubſtantiam ab aliquo accidenti, à quo caſu nominis differunt.

QVAESTIO VNICA CIRCA hoc idem CAPVT. I.

Num quæ ab Ariſtotele hic dicuntur, rectè ſint dicta?

Argumenta in cõtrarium.

VT aliqua, quæ difficiliora in hoc capite videntur, nota fiant, & horum exactior habeatur cognitio, oportet vt aliquot argumenta breuiter proponamus, quorum ſolutione illa facilius cõſequemur. Argumentum primum ſit.

Nomen non ſolùm eſt vox ipſa, ſed etiam ſignificatio: eſt enim nomē vox ſignificatiua: ſed vox æquiuocorũ non habet eandem ſignificationem, vt notum eſt: ergo non eſt vnum nomen, ſed plura: & ſic æquiuoca non habent commune nomen, vel ſi vnum nomen habent, quare non dicentur vniuoca, id eſt, vnius vocis & nominis. 1. Argum.

Secundùm contra exemplũm Ariſtotelis. Homo viuus & pictus non ſunt æquiuocè animal, ſed analogicè; animal enim ad ea non eſt nomen æquiuocum, ſed analogum: ergo exemplo falſo vtitur, & diminutꝰ eſt, cùm de analogis non diſſerat. 2. Argum.

Tertium. Præterea, æquiuoca ſunt plura, & plures habent definitiones, ergo nõ erant vnica definitione definienda. 3. Argum.

Quartum. Illa definitio denominatiuorum vocibus conuenit, non rebus, ergo non rectum tenorem ſeruat Ariſtoteles, cùm primò res æquiuocas & vniuocas definierit, poſtea tranſierit ad voces, antecedens patet, quia denominatiua dicuntur caſu differentia, at caſu differre, nominum eſt, non rerum. 4. Argum.

Circa

Nomen quodlibet tria in ſe cõplectitur.

Circa primum argumẽtum Albe Mag. tract. 1. huius c. 2. inquit, in nomine quolibet eſſe tria Primum ſe habet vt materia, ſcilicet ſonus ipſe, qui ore hominis fit. Secundũ eſt forma : & hæc eſt talis illius ſoni configuratio, & articulatio, ſecundum quam varia eſt vox, homo, leo, capra, quã configurationem ab imponente ad ſignificandum habet. Atque hæc duo inquit, ſunt de natura nominis, quibus multiplicatis, nomen multiplicaretur. Tertium eſt ipſa ſignificatio, & hæc non eſt forma nominis, ſed actus ſecundus : id eſt perfectio conſequens, ſicut motus animalis, qui ſequitur ipſum animal : nõ tamen eſt ipſius forma, & hoc multiplicato, non multiplicatur, nec variatur nomen. & per hoc reſpondet ad argumentum : æquiuoca enim habent vnum nomen, cùm tale nomen ſit eiuſdem materiæ & formæ.

Ad 1 Argũ. Solutio Alberti.

Cõtra Al.

Iſta ſententia mihi non placet, in hoc, quòd aſſerit ſignificationem, non eſſe formam nominis, ſed configurationem: hoc enim videtur falſum, quod patet ſic. Ablata ſignificatione à voce, etiam manente eadem configuratione, nõ dicitur nomen: ergo illa non eſt forma. Præterea, poteſt eſſe talis cõfiguratio in voce, & quod non ſit nomen defectu ſignificationis: vt patet in vocibus non ſignificatiuis: ergo ſignificatio eſt forma. Præterea, nomẽ vt nomen eſt, ſignum eſt: vt patet ex Ariſt. 1. Peri her. ſed de natura ſigni eſt ſignificare, ergo & de natura nominis, & ita exiſtimo eſſe dicendum.

Solutio Authoris.

Ad argumentum autem Reſpondeo, quod in compoſitis ex materia & forma, ſiue ſubſtantiali, ſiue accidentali, non eſt ſumenda multitudo numerica penes formam, ſed penes materiam: vt docet Ariſt. 1. de cælo, ca. 9. vnde licet in Petro multa, & varia accidentia ſint, non plura, ſed vnum ens eſt dicendum: ita ſimiliter, licet multæ ſignificationes ſint : quia vnum eſt ſubiectum illarum. i. vna vox dicitur vnũ nomen, non plura, & hoc eſt obſeruandũ.

Ad Replicam 1. Argum.

Ad replicam verò, qua argumentabatur, ergo dicuntur æquiuoca vniuoca potius, quando quidem vnum ſit nomen? Dico ex Simp. in Prologo, quod non dicuntur vniuoca ſolùm, quia vnum habeant nomen: ſed quia ſimul, & coniunctè, & inſeparabiliter vnum nomen habeant. i. illud nomen vniuocum ſimul res ſignificat: & qua ratione vnam, eâdem aliam: vt homo omnes homines, nec poteſt cadere à ſignificatione vnius, quin cadat, & mutetur à ſignificatione aliorum : & hinc eſt quod vnica impoſitione ea omnia ſignificat. At æquiuoca habent quidem vnum nomen, ſed non inſeparabiliter. quando alia ratione vnum, alia aliud ſignificet : & poteſt à ſignificando vnum deponi, nec tamen cadat ab alterius ſignificatione, & inde eſt, quod pluribus impoſitionibus æquiuoca ad ſignificandum imponuntur : propter hanc ſeparabilitatem dicuntur æquiuoca, id eſt vocis æqualis.

Nota. Res multis modis ſe habent ad voces.

Poſſumus autẽ hinc colligere res multipliciter ſe habere ad voces. Quędam enim vnica definitione, & vnico nomine conueniunt, & hæc vniuoca latinè, ſynonyma Græcè vocantur. Quædam ex oppoſito multas definitiones, & multa nomina habent: vt homo & leo, reſpectu harum duarum vocũ: hęc latinè diuerſiuoca dici poſſunt, Gręcè heteronyma dicũtur Quędam tertiò multas definitiões ſub vnico habẽt nomine, iſta latinè æquiuoca, Græcè homonyma, dicuntur. Quædam ex oppoſito vnam definitionem varijs nominibus expreſſam habẽt, vt enſis, gladius, & hęc multiuoca, Græcè Polyonymã vocantur: quãuis, vt notat Simplicius, & ex Ariſt. in poetica probat, hæc aliquando ſynonyma vocantur: deinde velut in medio denominatiua, Græcè paronyma dicta, collocantur: quia hæc nec omnino idem, nec omnino diuerſum nomen habent & definitionem.

Hetero-nyma.

Homo-nyma.

Polyony-ma.

Paro ny-ma.

Ad 2.

Circa ſecundum argumentum diſtinctionem æquiuocorum proponere oportebit: eorum verò naturam, quia altior & obſcurior eſt, alibi explanabimus : & quia facilior erit, ſi per voces, quàm ſi per res explicetur, ipſas voces diuidemus : ac quidẽ diuiſionem Ammonij & Boetij ſequentes eam perficiemus. Aequiuocũ duplex eſt, quoddam à fortuna, vel, vt alij dicunt, à caſu: quoddam à conſilio. A fortuna eſt, quando vox imponitur ad plura ſignificãdum : nulla conſideratione, ſed caſu quodam: vt aliquis Romæ imponit filio nomen Petri: aliquis etiam in Hiſpania imponit idem nom[illegible] nc talis vox illa plu

Aequiuocatio duplex. 1. à fortuna.

1. à Conſilio, idque rurſus duplex eſt. ra ſignificat, & eſt æquiuoca à caſu. Aequiuocum à conſilio eſt, quando conſideratione, & ratione quadam nomen ad plura ſignificãdum imponitur, & hoc duplex eſt, à conſilio purè æquiuocum, & analogum: purè æquiuocum à conſilio eſt, quando vox plura ſignificat nõ propter ordinem, aut ſimilitudinem aliquam ipſarum rerũ ſignificatarum inter ſe: ſed propter aliquid ex parte imponentis: vt quando aliquis imponit nomen filio ſuo, Caroli, propter memoriam & recordationem parentum, qui tali nomine vocati ſunt: tunc nomen Caroli, eſt æquiuocum ad parentes, & ad filium à conſilio: ſed purè æquiuocum: quia non ſignificat ſua ſignificata propter ipſorum ordinem, vel ſimilitudinem. Hoc inter alia duplex eſt: à memoria & à ſpe, pro diuerſitate, ſcilicet eorum, quæ mouent ad imponendum nomen. Igitur à memoria eſt, quod modò prædixim⁹: à ſpe, quod imponitur ad plura ſignificandum, propter aliquam boni expectationem: vt ſi quis puero imponat nomen Platonis, quia expectat futurum Philoſophum, vel nomẽ Petri, quia ſperat futurum diuo Petro deditum.

Analogũ quid ſit? Analogum verò eſt, quod plura ſignificat propter aliquem ordinem, vel ſimilitudinem ipſorum. & hoc maximè eſt conſiderandum: non enim omne æquiuocum à conſilio, analogum eſt, vt multi falsò exiſtimant, cùm à memoria, & à ſpe ſint æquiuoca à conſilio, non autem analoga. illud autem analogum eſt, quod multa, vti diximus, propter aliquem vnius ad alterũ ordinem, vel ſimilitudinẽ ſignificat. Hoc

Analogũ triplex. autem eſt triplex, à ſimilitudine, à cauſa, à proportionalitate. Analogum à ſimilitudine eſt, quod multa propter ſimilitudinem

1. Similitudine. vnius ad alterum, quod principaliter ſe habet, ſignificat: vt homo principaliter viuum ſignificat, & pictum propter ſimilitudinem, quam habet ad viuum. Hoc duplex eſt, quoddam à forma, quoddam ab actione: à forma dicitur, quando ſimilitudo in forma conſiſtit: vt homo, viuum, & pictum ſignificat. Ab actione, quãdo ſimilitudo in actione conſiſtit: vt homines potẽtes crudeles vocantur Nerones, propter ſimiles operationes cum operationibus Neronis Regis.

2. Analogũ à cauſa. Analogum à cauſa eſt, quod multa ſignificat propter ordinem & dependentiam ab vno, quod eſt illorum cauſa: quod ſi fuerit cauſa efficiens, dicitur analogum ab efficienti: ſi finalis, à fine, ſi verò fuerit materialis, à materia. Vnde triplex eſt analogum à cauſa: primum, ab efficienti, quod multa ſignificat propter depẽdentiam ab vno, quod eorum eſt cauſa efficiens. V. g. medicans ſeu medicinale dicitur de Medico curante ægrotum, ſimiliter de potione, & cibo & emplaſtris, ſed Medicus dicitur medicans, tanquam cauſa efficiens: reliqua eatenus medicamenta dicuntur, quatenus ab illa cauſa efficienti ordinata procedũt. Analogum à fine eſt, quando multa nomen ſignificat propter ordinem ad aliquem finem: vt ſanum dicitur de animali habente ſanitatem, de vrina & medicina, ſed de animali, tanquam de eo, in quo eſt ſanitas: de reliquis, vt ad ſanitatem ordinantur vrina, quia eſt ſignum: medicina, quia eſt cauſa illius. Analogum à materia eſt, quod plura ſignificat propter ordinem ad vnũ, quod eſt, vt ſubiectum illorum: vt ens ſignificat plura, accidentia, & ſubſtantiam, ſed accidentia ideò dicuntur entia, quia omnia ordinantur ad ſubſtantiam, tanquã eorum ſubiectum.

Hoc vnum eſt omnibus cõmune, quod maximè eſt conſiderandum: & memoriæ mandandum: quod hæc analoga à cauſa ſingula ſignificant vnam formam, quæ principaliter & intrinſecè eſt in vno ſignificato tum, & ob eadem reliqua extrinſecè denominantur: id eſt, per eius ordinem. Verbi gratia, ſanum ſignificat vnam formam, ſcilicet ſanitatem, & dicitur de animali, vrina & medicina, ſed de animali, principaliter tanquam de eo, in quo ſanitas eſt, de reliquis, extrinſecè: nam vrina non dicitur ſana, quia in ſe habeat ſanitatem, nec medicina: ſed ab illa ſanitate animalis, iſta duo extrinſecè dicuntur ſana: vnum, quia illius eſt ſignum: alterum, quia illius eſt cauſa. Similiter medicans intrinſecè, de Medico medente, de reliquis extrinſecè: & ens principaliter de ſubſtantia: & hoc vocauerunt Metaphyſici, dici per prius, & poſterius: de illo dicitur per prius, de quo intrinſecè: de illis per poſterius, de quibus extrinſecè. Nota. Quid Metaphyſicis ſit, dici per prius & poſterius.

Analo-

Analogũ Proportionalitatis.

Analogum proportionalitatis eſt, quod plura ſignificat propter quandam ſignificatorum proportionalitatem. Pro quo aduerte, quod apud Arithmeticos iſta duo vocabula differũt, proportio & proportionalitas. Proportio eſt habitudo inter duos numeros æquales, vel inæquales: vt habitudo quatuor ad duo, nam quatuor includunt bis duo. Proportionalitas eſt habitudo ſeu potiùs ſimilitudo duarum proportionum, ſecundùm quam dicimus: ſicut ſe habent quatuor ad duo, ita ſe habẽt ſex ad tria: in vtroque enim numerus maior bis includit minorem: propterea proportionalitas dicitur proportio proportionum, quę inter quatuor (vt minimum) formaliter terminos fit, duos ex vna parte, & duos ex altera.

Proportio quid? Proportionalitas quid?

Nota.

Hoc ſuppoſito, ſunt aliqui termini plura ſignificantes propter talem proportionem: vt ridere, de prato, & homine: ridet enim homo, ridet & pratum, ſed propter hanc proportionalitatem: vt enim riſus ſe habet in homine, quia eius lætitiam oſtendit, ita viriditas in prato, quia eius fœcunditatem oſtendit. Huiuſmodi ſunt multa nomina, in quibus omnibus illud conſiderandum eſt, hæc nomina non ſignificare illam ſimilitudinem, aut proportionalitatem: ſed res propter talem ſimilitudinem.

Cùm igitur tot Species æquiuocorum ſint, in definitione iſta Ariſt. conueniunt, quòd nomen eſt commune, & ratio diuerſa: non tamen Ariſto. ea omnia diſtinguere curauit, quia negotio præſenti id erat inutile: nos autem declarauimus ſequuti omnium ferè probatiſſimorum Interpretum rationem, qui ſuis vijs hæc loco præſenti tractarunt, quia vniuerſaliorem cognitionem, quàm prædicamentorum doctrinam, inſtituimus.

Ad 3.

Ad tertium argumentum, eſt ſolutio facilis. Aequiuoca enim, ſi vnumquodq; per ſe ſumatur, definiri nequeunt, ſcilicet Canis, cùm ſuis ſignificatis per ſe, Homo cũ ſuis, ſcilicet viuo & picto per ſe, & alia: at ſi omnia ſub hac proprietate vniuerſali conſiderentur, quòd æquiuoca ſunt, definiri poſſunt, in hac enim vniuocè conueniunt, ſcilicet eſſe æquiuoca: & ſub hac definiuntur in præſenti.

Ad 4.

Circa quartum argumentum eſt conſiderandum. Primò in denominatiuis concurrunt aliqua ex parte rerum, aliqua ex parte vocum: ex parte rei, concurrit vna forma, & id, quod talem formam participat, ſcilicet albedo, & ſubiectum ipſum albedinis, ſcilicet corpus: ex parte verò vocum concurrit nomen illius formæ, quod dicitur abſtractum: & nomen participantis talem formam, quod dicitur connotatiuum, vt albedo, & album, iuſtitia & iuſtum. 1. Funda.

Aduerte, quia poteſt eſſe, quòd vnicam formam in re, multa variè participent: vt à ſapientia, anima dicitur ſapiens, & homo, & ſermo, & operationes, quæ omnia aliquo modo ſapientiam participant: ita ſimiliter in nomine ab vno multa deriuantur, vt à ſapientia, ſapiens, ſapienter, & ſapientis; obliqua enim explicãt variam participationem in re vnius formæ. 2. Fũdam.

His ſuppoſitis, Nota, res ipſas, id eſt, formam, & participantia talem formam, dici denominatiua denominata: voces verò denominatiua denominantia: nec eſt curanda admodum huius ſermonis proprietas, dummodò res intelligatur: ſic enim Logici loquuntur. Græcè verò vocant paronyma, tam res, quàm nomina: ſed non per ſe, ſed ordine vnius ad alterũ: ſunt enim illæ res paronymæ, quæ cùm vna aliam participet, nomen habent conſimile: quia in ſola extremitate differunt eorum nomina. Similiter & nomina paronyma, quæ cùm conſimilia ſint, res huiuſmodi ſe habentes ſignificant. 3. Fundam.

Cùm ergo & res & voces paronyma dicantur, ſub iudice eſt: an in definitione res, vel nomina definiantur? ad quod videtur mihi eſſe reſpondendum. Primò, neutrũ ſcilicet eſſe euidens, quia vtriuſque poteſt definitio adaptari: ſi enim vocibus adaptetur, erit ſic dicendum: Paronyma ſunt nomina, quæ ab aliquo habent nominis appellationem, id eſt, ab aliquo deriuationẽ habẽt, ſcilicet vnũ ab alio, à quo ſolo differunt caſu. Si verò rebus adaptetur, erit hic ſenſus: Paronyma dicuntur res, quæ ab aliquo, ſcilicet ab aliqua forma, ſecũdùm nomen habent appellationem; ſcilicet ſic nomen & denominationes in voce ſumũt, vt ab ea, ſcilicet eius nomine ſolo, differant caſu: ac ſi dicatur, ſunt res ita ſeſe ſecundũ

Reſponſio ad Quæſtionẽ, prima.

nomen

nomen habentes, cũ vna ſit ab altera, quòd illarum omnia ſolo caſu differant.

Secunda.

Dico ſecundo, mihi eſt probabilius hic non voces, ſed res, vt per voces ſignificantur, definiri. Hoc præterquam, quod eſt ſententia Ammonij, Boetij & aliorum, conſecutio ipſa verborum Ariſtot. id poſtulat, cùm dixerit: æquiuoca dicuntur, vniuoca dicantur, denominatiua dicuntur, eodem tenore; ac illic res definiuntur, ergo & hic. Præterea, quia dicit, (dicuntur) rerum autem eſt dici per voces, vocum autem dicere. Præterea, quia ſi voces definiat, non à fortitudine fortis deſcendit, vt dicit Ariſt. ſed potius à forti fortitudo: at in re fortitudo eſt forma, à qua fortis eſt.

Nota 1. Vt aliqua dicantur parony-ma duo requiruntur.

Eſt etiam præter hæc notandum, duo eſſe neceſſaria, vt aliqua paronyma, ſeu denominatiua dicantur. Alterum, quòd forma, & id, quod formam participat, ſint diſtinctę naturę, quod deſignat, vt notat Albertus in hoc, quod dicit, Quæcunque ab aliquo: illa enim propoſitio inter ea diſtinctionem deſignat. Ex quo ſequitur quòd nec Species, reſpectu generum, aut differẽtiarum, nec indiuidua reſpectu ſpecierum denominationem habent: quia genera, & differentiæ ſunt de ſubſtantia Specierum, & Species indiuiduorum, tam in generibus ſubſtantiæ, quàm in generibus accidentium.

Nota 2. Triplex eſt denominatiuum.

Eſt ſecundò notandum non ſolùm ad denominationes eſt neceſſaria participatio in re, ſed etiam in voce, & econtrà. Vnde aliqui ſolent diſtinguere triplex denominatiuum; in re tantùm, in voce tantùm, in re, & voce ſimul: in re, quando participatio quidem eſt in re: nõ autem eſt in nomine, vt virtus, & ipſe homo, qui eam participat, in voce tamen non eſt denominatio; quia in voce correſpondent, virtus, & ſtudioſus: alia ſunt in voce ſola, vt ſtudiũ & ſtudioſus, non enim in re, à ſtudio dicitur ſtudioſus, cùm aliud ſtudium, aliud ſtudioſum ſignificet: ſtudiũ enim diligentiam, ſtudioſus virtute præditum ſignificat, alia ſunt, in re, & voce, quando eſt participatio in re cum participatione vocis, ad modum prædictum; vt albedo, album, & hæc ſunt perfecta denominatiua: ſeu paronyma, quæ hic Ariſtotel. definit, alia enim ſecundùm quid ſunt.

De Diuiſione eorum, quæ dicũtur & ſunt.

Cap. II.

EOrum quæ dicuntur, alia quidem ſecundùm complexionem dicuntur, alia verò ſine complexione. Ea igitur, quæ ſecundùm complexionem dicuntur, ſunt: vt homo currit, homo vincit: ea verò, quæ ſine complexione dicuntur, ſunt: vt homo, bos, currit, vincit. 1

Eorum quæ ſunt, alia de ſubiecto aliquo dicuntur, in ſubiecto verò nullo ſunt: vt homo de ſubiecto quidem dicitur, quodam homine, in ſubiecto verò nullo eſt. Alia autem in ſubiecto quidem ſunt, de ſubiecto autem nullo dicuntur. In ſubiecto verò eſſe dico, quod cùm in aliquo ſit, non ſicut quædam pars, impoſſibile eſt eſſe ſine eo, in quo eſt: vt quædam Grammatica in ſubiecto quidem eſt in anima, de ſubiecto verò nullo dicitur: & hoc album in ſubiecto quidem eſt, corpore: omnis enim color in corpore eſt: de ſubiecto autem nullo dicitur. Alia verò de ſubiecto dicuntur, & in ſubiecto ſunt, vt ſcientia, in ſubiecto quidem eſt anima, de ſubiecto verò dicitur, vt de Grammatica. Alia verò neque in ſubiecto ſunt, neque de ſubiecto aliquo dicuntur, vt quidam homo & quidam equus: nihil enim talium neque in ſubiecto, eſt, neque de ſubiecto aliquo dicitur. Simpliciter autem, quæ ſunt indiuidua, & vnum numero, de ſubiecto nullo dicuntur: in ſubiecto autem nihil horum aliqua prohibet eſſe: quædam enim Grammatica in ſubiecto eſt, at de ſubiecto nullo dicitur.

Com-

Complexionum conſiſtentium & inconſiſtentium deſcriptio.

Rerum quæ dicuntur, alia quidem ſecundum complexionem dicuntur.

Summa Capitis. In hoc capite continentur duæ diuiſiones, quibus, velut quodā compendio, cōtinentur decem ſequentia prædicamēta, & ad ipſa eadem ſunt præambulum quoddam neceſſarium, cùm in his diuiſionib⁹ ex qualibus rebus, & quibus vocibus prædicamenta conſtent, doceamur.

Prior diuiſio. Eſt igitur prior diuiſio rerū, vt per voces ſignificātur: ſcilicet, quædā ſunt cōplexæ, quædam incomplexæ, quæ etiā poteſt vocibus adaptari; vt notat Ammonius.

Imo, ſecundùm mentem Ariſt. magis eſt vocum, vt res ſignificant: nam c... ſub diuides vocib⁹ rebus, & ita vult Simp. & bene, licet Auct'r de rebus hanc diuiſionē: nam quædam voces ſunt cōplexæ; vt homo currit: quædam incōplexæ, vt, homo, perſe, & currit, per ſe: in quibus obſeruare oportet, vt in introductione diximus, non ſolùm vocum multitudinem, ſed ſignificatam rem. Cùm enim Logicus non voces ſecundum ſe, ſed vt rerum ſignificatiuæ ſunt ſcrutetur, (vt bene dixit Auicē.) nō ſumit rationem complexi, aut incomplexi ſecundum vocem ſolam, ſed præcipuè ſecundùm rem, vnde poſſit eſſe complexum aliquod in voce, quod Logicus iudicet incomplexum: & cōtrà in voce incomplexum, quod complexum ſit; vt illa Genera, quæ apud Porphy. cap. de Specie, legimus: quæ incomplexa ſunt, licet voce complexa appareant: vt corpus animatū, ſubſtantia corporea. Conſideremus igitur Ariſtotelis verba:

Explicatio verborum textus. [Dicuntur] Notat Ammō. verbum hoc, & rebus, & vocibus, & conceptibus poſſe adaptari, quamuis diuerſimode dicuntur enim res, quaſi per voces ſignificentur & manifeſtentur: dicūtur voces, quia proferuntur, & pronunciantur: dicuntur conceptus, quaſi enuncientur, & per eos propoſitiones mētales fiant; ex quo fit, quòd ista diuiſio rebus, vocibus, & conceptibus applicari poſſit. res enim cum complexione dicuntur, quando plures pluribus vocib⁹ ſignificantur & manifeſtentur: res verò ſine complexione dicūtur, quando ſingulę per ſe ſingulis vocibus vel pluribus idē

 ſigni-

ſignificantibus ſignificantur. Voces verò vel conceptus cũ complexione dicuntur, quando plures multa ſignificantes,& enũciantur,& proferuntur. ſine complexione verò, quando vna vox vel conceptus vni ſignificato reſpondet. Hic autem obſerua
Nota.
non eſſe complexionem aliquã in voce, & conceptu, quin aliqua coniunctio vocũ, aut conceptuum compoſitio interueniat: non enim conceptus a quiuocis reſpondentes cõplexi ſunt, ſed abſolutè plures: nec vox æquiuoca complexa, quia nõ per modum alicuius cõpoſitionis ſignificat: nec pariter res,cùm per talem modum non ſignificantur.

Dubium. ¶ Secundùm complexionẽ. Dubitabis, quarè præmiſit complexa,cùm incomplexa ſint ſimpliciora. Reſpondet Ammon.&
1.Solutio. Simplic. complexa eſſe nobis notiora, quia ſunt notiora, & quamuis ordine doctrinæ præcedãt ſimplicia,hic tamen Ariſtoteles eorum doctrinam tradere non ſtuduit,ſed ſolùm quandã diuiſionẽ aſſignare: propterea
2. notiora præmittit. Præterea etiam,quia quando diuidimus intentione & animo ſubdiuidẽdi, membrum ſubdiuidendum poſteriori loco collocam⁹, ita fecit Ariſt. quia incomplexa rurſus in poſteriori diuiſione erat diuiſurus, & ſimiliter poſtea in decem prædicamenta.

¶ Currit,Vincit. Notat Ammon ideò Ariſtotelẽ vſum eſſe verbo tertię perſonę, quia verba ſecũdæ, & primæ magis apparent complexa in ſe, quia ſuppoſitum habent determinatum, at verbum tertię perſonę minùs, quia ſuppoſitum eſt indeterminatũ.

Nota. Currere, Vincere melius in complexo iũ, quàm currit, vincit, excepta poni iuxta Ammon. Caſtiganda hæc ſententia.

Sed verè cõplexa [illegible] a ſe ipſo [illegible] ua tur [illegible] propterea melius eſt dicere, currere, vincere, quia hæc ſignificatur a ctio ſine ſuppoſito [illegible] nõ [illegible] conſiderandũ [illegible] n en, [illegible] quia [illegible] non [illegible] quam con [illegible] vel connotat, aliter [illegible] connotatiua eſſent complexa, cùm [illegible] ſummam per modum inhærentiæ [illegible] o,quod tamen eſt falſiſſimum, aliter enim non eſſent in prædicamento. Præterea, A [illegible] Perihermenias inquit, Verba ſecundùm ſe dicta, nomina ſunt, & aliquid ſignificãt. Si ergo per ſe poteſt ſumi:

ergo eſt incomplexum: ſignificat enim vnum aliquid, quamuis connotet aliud. Hic etiam oportet notare, quamuis exemplũ complexi ſit propoſitio, nõ ſolùm propoſitiones, ſed alias etiam orationes eſſe cõplexas, per quas rerum diuerſitas ſignificatur, vt equus albus, homo iuſtus, quæ etiam ad prædicamenta per ſe non pertinent, ſicut nec propoſitiones.

Diuiſio II.

Eorum, quæ ſunt, alia de ſubiecto aliquo dicantur. 2.

Hæc eſt poſterior diuiſio, quæ quadri- Poſterior diuiſio.
membris eſt, [illegible] diu [illegible]. Prior eſt: entium quædam ſunt ſubſtantiæ, quædam accidentia. Poſterior: entium, tam ſubſtantiarum, quam accidentium, quędam ſunt vniuerſalia, vt homo, leo, animal, color, albedo: quędam particularia, vt hic homo, hoc animal, hic color, hæc albedo.

Sub hac duplici diuiſione continentur Nota 1.
decem Prædicamenta, ſeu Genera ſuprema, q[illegible] Prædica[illegible] accidentia [illegible] in quolibet prædicamẽto non aliud eſt, quam vniuerſalis natura, & particulares, ſiue ſubſtantia, ſiue accidens. Ariſtoteles autem hæc ſub quadrimembri diuiſione eſt cõplexus, ne poſteriorem diuiſionẽ poſtea applicaret ſubſtantiæ per ſe, & accidenti per ſe, & diuiſiones multiplicaret, dicendo, ſubſtãtiarum aliæ vniuerſales, & aliæ particulares, & ſimiliter accidentium alia vniuerſalia, alia particularia. Diuidũtur igitur ea, quę ſũt, in vniu. [illegible] ſubſtantias, & particulares ſubſtantias, [illegible] accidentia, & particularia accidentia.

Non tamen his nominibus diuiſit A- Nota 2.
riſt. nec hoc vtitur ordine, & non ſine ratione, vt poſtea dicemus, ſubſtantiam explicat per nõ eſſe in ſubiecto: accidẽs, per eſſe in ſubiecto: vniuerſale per dici de ſubiecto, particulare per nõ dici de ſubiecto. Vnde copulando vtrunq; ſcilicet ſubſtantiam cum vniuerſali, vel particulari, ſimiliter accidẽs, duplici vtitur modo, vt ſubſtantia vniuerſalis non ſit in ſubiecto, ſed de ſubiecto dicatur.

Eor-

Nota 3. Formalis igitur diuiſio Ariſtotelis eſt. Eorum, quæ ſunt, quædam de ſubiecto dicuntur, in ſubiecto vero non sunt, ſcilicet vniuerſalia ſubſtantiæ homo, animal, quædam in ſubiecto ſunt, ſed de ſubiecto non dicuntur, ſcilicet particularia accidentia, hoc album, hæc grammatica: quædam & de ſubiecto dicuntur, & in ſubiecto ſunt. ſcilicet vniuerſalia accidentia, vt color, albedo: vltimò quædā nec in ſubiecto ſunt, nec de ſubiecto dicuntur, ſcilicet particulares ſubſtantiæ, vt quidam homo, quoddam animal: & concludit, omnia indiuidua hoc vnum cōmune habere, quòd de ſubiecto non dicantur, quamuis eorum aliqua in ſubiecto ſint, qualia ſunt indiuidua accidentia.

Dubia quædam ſitu digniora circa diuiſionem Ariſtotelis præcedentem.

1. Dubium. Dubitatur primo, quæ qualis ſit iſta diuiſio? Solent aliqui, & non male reſpondere, ſub hac diuiſione duas concludi ante

1. Reſponſio. ra eſt entium aliud ſubſtantia, aliud accidens, & hæc ſecunda eſt in ſua analogata, ſecundum enim ſententiam Ariſt. 5. Meta. cap. ... ens eſt analogum ad ſubſtantiam, & accidentia ... altera eſt entium aliud vniuerſale, aliud particulare, & eſt diuiſio per accidentia nam rei accidit eſſe vniuerſale per intellectum, per materiam vero fit in rebus particulare.

2. Sed poſſet quis petere, iſta diuiſio, ſic ab Ariſtot. expreſſa, quæ eſt? Alber. tract. 1 ca. 1. reſpondet, eſſe velut Generis in ſpecies: ſed hoc non omnino placet, Genus enim vniuocum eſt ſpeciebus, ac nihil hic reperitur his membris vniuocum.

3. & optima. Iudicio meo optimè reſpondet Simpl. hanc non eſſe diuiſionem, ſed potiùs enumerationem quandam entium: ſi qua diuiſio eſt æquiuoca eſt potius, vel analogi, qua ... alterius.

2. Dubiū. Dubitatur ſecundò, quare Ariſtot. non vſus eſt his nominibus, ſcilicet ſubſtātia, accidens, vniuerſale, particulare? Reſpon-

Solutio. det Simpl. id feciſſe, vt magis rei naturam explicaret: explicuit autem dū eorum tradidit deſcriptiones: vt enim magis manifeſtatur natura vniuerſalis, per dici de ſubiecto, quam per nomen vniuerſalis: ita & natura ſubſtantiæ, per nō eſſe in ſubiecto, & alia ſimiliter. Crederem etiam id fuiſſe factum, quia talis loquēdi modus, magis eſt propinquus ad prædicationis naturam explicandam.

Dubitatur tertiò: quare ſubſtantiam vniuerſalem accid... particulari coniunxit? Exiſtimo id eſſe, quia videntur inuicē contra poni ſubſtā... vniuerſalis cum accidenti particulari, & accidens vniuerſale cum ſubſtantia particulari, vt patet, ſi eorum inſpicias deſcriptiones. Hoc idem dicit Simplicius. Dubium 3. Solutio.

Dubitatur quartò quid vocat, dici de ſubiecto: breuiter reſpondetur, prædicari de ſubiecto, eſt de aliquo ſubiecto ... aliter inferiori prædicari, ſeu affirmatiue ... pacto ſpecies de ſuis indiuiduis. & Genus de ſpeciebus ſimiliter & Differentiæ de ſuis prædicantur, & dicuntur tanquam de ſubiecto ... accidentia de ſuis accidentibus: at quando accidens de ſubſtantia prędicatur, non ſic de ſubiecto dicitur; id enim dicitur in ſubiecto eſſe, vt modò declarabimus: dici ergo de ſubiecto ineſt cuilibet prædicatorum, reſpectu ſuorum inferiorum. Dubiū 4. Solutio.

In ſubiecto verò eſſe dico quòd cùm in aliquo ſit, non ſicut quædam pars impoſſibile eſt eſſe ſine eo in quo eſt.

His verbis Ariſt. explicat, & deſcribit, quid ſit eſſe in ſubiecto: quod accidētium eſt: & per hoc manifeſtabitur ſubſtantia, quę nō eſt in ſubiecto: per affirmationem enim intelligitur negatio.

Tres igitur aſſignat conditiones eius, quod eſt in ſubiecto, ſeu accidentis: prima quòd eſt in aliquo: ſecunda quòd non eſt in aliquo, ſicut pars: tertia quòd ab eò, in quo eſt, ſeparari nequit.

Pro cuius declaratiōe oportet noſſe, quot modis vnū in alio eſſe contingat Boetius ſecutus Ariſtot. 4. Phyſic. ca 3. quem multi ſequuntur, octo aſſignat modos: at quia iſte numerus perfectus non eſt, cùm Ariſtoteles aliquos prætermiſerit, quia illorū nondum erat tradita cognitio; vt dicit Simplicius, plures a nobis multiplicandi ſunt cum Ammonio & Simplicio. Vnde cim igitur modis aliquid in alio eſſe dicimus. Primò, vt pars in toto: digitus enim manus eſt in corpore. Secundò vt totum in par 1. Fūdam. Vndecim modis aliquid dicitur alicui ineſſe. 1. 2.

in partibus: dicitur namque: perfectio to-
tius eſt in partibus; & Ego in carne mea
3. videbo Saluatorem meum. Tertio, vt Ge-
nus eſt in ſpeciebus, vt animal in homine
4. & leone. Quartò, vt ſpecies in ſuo genere.
5. Quintò, vt forma in materia, anima in
6. corpore. Sextò, res in ſuo fine, vt auarus
7. eſt in diuitijs totus. Septimò, in mouente
8. & efficiente, ſubditi ſunt in manu Regis.
9. Octauo, in loco, vt ſum in Lyceo. Nonò,
10. vt in vaſe, vinum in dolio. Decimò, in tē-
11. pore, vt Noe fuit tempore diluuij. Vnde-
cimò, vt accidens in ſubiecto, ſicut calor
ineſt corpori.

Et hoc definit in præſenti per illas tres cōditiones ſuprà poſitas, ſcilicet eſt in aliquo, non vt pars, & ab eo, in quo eſt, ſeparari nequit. Quam deſcriptionem ſic aliqui interpretantur (inter quos ſunt Doctores Louanienſes, & Caiet. & alij), vt prima pars ſit communis omnibus modis, quib⁹ aliquid eſt in aliquo: ſecunda ſit differentia ad excludendas partes tam integrātes, vt manus, pedes, quam eſſentiales, vt ſpecies & genera, differentias: tertia ad excludenda illa, quæ ſunt in loco, & cauſa mouente, & fine. *Nota. Doctores Louanienſes.*

Dubitatur autem contra hanc expoſitionem. Ac primò obijcitur: nam hoc pacto non excluditur modus, quo totum eſt in partibus, cum ſit in aliquo, & non vt pars, & non poſſit a partibus ſeparari? *Dubium 1.* 2. Præterea ſecundò, non excluditur forma; anima enim eſt in corpore, & nō eſt eius pars, & ab eo non poteſt ſeparatum exiſtere loquēdo de brutis, quorum animæ nō poſſunt exiſtere citra corpus? 3. Tertiò: prætereà videtur definitio competere loco, & tempori, & cęlo, quia nullum corpus à loco ſeparari poteſt, nec à tempore, & non eſt pars loci, aut temporis, ſed eſt in eis, ergo dicetur accidens? 4. Tandem, Quartò, quia aliquod accidens videtur poſſe ſeparari ab eo, in quo eſt: nam odor pomi manet in manu ei admota.

Propter hæc exiſtimo illā deſcriptionē ſic eſſe intelligēdam, quod, eſſe in aliquo non ſumatur ita communiter, ſed pro eo, quod eſt eſſe in aliqua re vna, non omninò extra eſſe eius quo pacto albedo eſt in lacte, & vinum etiam eſt in dolio, quod quamuis in eo intrinſecè non ſit, cum eo tamen coniunctum eſt: & ſimiliter alia, quo ſuppoſito facile eſt ad argumenta reſpondere. *Aliter explicat deſcriptionē.*

Ad primum enim dicitur cum Simp. & Ammō Totum nō dicitur eſſe in aliquo, quia nō eſt in vna re, ſed in multis, totum enim eſt in plurib⁹ partibus, potiùs ergo dicitur eſſe in aliquibus. Excluditur etiam modus exiſtendi in fine, & cauſa mouente; quia quæ ſic in eis exiſtūt, ſunt prorſus eius extrinſeca: pari ratiōe excluditur modus exiſtendi in tempore, vel excluditur cum loco, vt dicemus. *Soluuntur dubia.*

Ad ſecundum dico, per illam particulā ſecundam excluditur quæcunque pars integralis, ſeu eſſētialis, qualiter Genera Speciebus, & Species Indiuiduis inſunt. & ita interpretatur Albertus, tract. 1 cap. 5. mihi etiam videtur per hanc eandem particulā excludi modū, quo forma ineſt materiæ, quia licet non ſit forma materiæ pars, eſt tamen ipſius compoſiti, quod cum ea per ſe conſtituit. hoc eſt enim diſcrimen inter formam reſpectu materiæ, & accidens reſpectu ſubiecti, quod forma cum materia vnum ens facit per ſe, cuius eſt pars: at accidens non cum ſubiecto facit vnum per ſe. 2.

Ex quo non caret reprehenſione Boet. qui modum exiſtendi formæ in materia coniunxit, & miſcuit cum modo accidentis in ſubiecto, quod idē credidit Iamblichus, cuius ſententia à Simplicio reprehēditur nec omnino mihi placet Simp. qui per primā partem excludit formā: nam, inquit, per aliquid, nō intelligit Ariſt. niſi cōpoſitum ex materia & forma; ſed hoc videtur eſſe clarè contra eundum Ariſtot. qui exempla non de cōpoſitis ponit: dicit enim, l. æ. Grāmatica eſſe in anima, & color in corpore: propterea melius eſſe dicere, quòd forma eſt in materia, vt pars non ipſius materiæ, ſed ipſius compoſiti per ſe: at accidens non exiſtit alicuius per ſe pars. Per tertiam particulam excluditur modus exiſtendi in loco & tempore, & vaſe, nam ſeparabilia ſunt. *Reprehenditur Boet.*

Nec argumentum tertium quicquam valet: quia licet res à loco, & tempore in communi ſeparari nō poſſit, poteſt tamē exiſtere ſine hoc loco, & ſine hoc tempore, in quo erat, vt notat Boetius. 3.

4\. Ad quartum reſpondent aliqui, quod odor non ſeparatur à pomo, ſed nouus odor in manu producitur: ſed hæc philoſophia nõ habet fundamentũ. Boetius reſpondet ad hoc, quod Ariſt. non dixit, odor nõ poteſt ſeparari ab eo in quo erat, ſed ab eo in quo eſt: ac ſi dicat non poteſt illud accidens eſſe ſine illo ſubiecto in quo eſt, vt intelligatur nunquã accidens poſſe eſſe ſine ſubiecto aliquo, quamuis modo ſit in hoc, modo in illo, at quamuis idem dicat Ammon. non mihi talis philoſophia placet: nõ enim vnum, & idem accidens permeat de ſubiecto in ſubiectum: propterea optime dixit Simpl. quod nunquam odor à ſuo ſubiecto ſeparatur, ſed cum paruulis ſubtilibus ſubſtantiæ exhalatur, & defertur, cuius ſignum eſt, quod cernamus pomum marceſcere, & rugas contrahere ex contrectatione. ſed de hoc alias.

Nota 1. Ex quibus ſequitur accidens eſſe in aliquo; id eſt, alicui ſubſtantiæ inexiſtere, nõ ſicut partem illius, nec integrantem, nec eſſentialem, nec poſſe à ſubiecto ſeparatũ per ſe eſſe. Hoc intellige naturaliter, nam ſupranaturaliter manet accidens ſine ſubiecto in venerando Altaris Sacramento.

Nota 2. Sequitur &, aliud eſſe ſubiectum in quo aliud ſubiectum de quo: ſubiectũ de quo eſt quodcunque inferius reſpectu ſui ſuperioris, ſcilicet indiuiduũ ſpeciei, & ſpecies generis, iam in ſubſtantijs, quàm accidentibus, at ſubiectum in quo, eſt ſola ſubſtantia reſpectu accidentium: vnde accidẽtia habent ſubſtantiã pro ſubiecto in quo, ſua inferiora pro ſubiecto de quo: vocat autem ſubiectum de quo, ſubiectum prædicationis, ſubiectum verò in quo, ſubiectum inhæſionis. Ammon. vocat ſubiectũ ad ſubſiſtentiam, & ſubiectum ad prædicationem.

Nota 3. Hic vnum aduerte quòd non dicitur accidens non poſſe eſſe ſine ſubiecto, quia nõ poſſit à ſubſtantia ſeparari. Poteſt enim ſeparari, ſunt enim multa accidẽtia ſeparabilia: vt diximus, ſed cum ſeparantur, corrumpuntur, hic autem dicimus, quòd ſine ſubiecto non poteſt accidens per ſe ſeparatum exiſtere, ſicut vinum à dolio, & corpus à loco iſto, & tempore, ſeparatum exiſtit.

Regulæ in prædicatis eſſentialibus.

Cap. III.

QVando alterum de altero prædicatur, vt de ſubiecto, quæcunque de eo, quod prædicatur, dicuntur, omnia etiam de ſubiecto dicentur. Vt homo de homine quodã prædicatur, animal vero de homine, ergo & de quodam homine animal prædicabitur: quidam enim homo, & homo eſt, & animal.

Diuerſorum generum & non ſubalternatim poſitorum diuerſæ ſunt ſpecie differentiæ: vt animalis, & ſcientiæ: animalis enim differentiæ ſunt greſſibiles, bipes & volatile, & aquatile: ſcientiæ vero nulla earum eſt. neque enim ſcientia à ſciẽtia differt, in eo, quod bipes eſt. Subalternorum verò generum nihil prohibet eaſdem eſſe differentias. ſuperiora enim de ijs, quæ ſub ipſis ſunt generibus prædicantur: quare quotcũque differentiæ prædicati fuerint, totidẽ & ſubiecti erũt.

In hoc capite continentur duæ Regulæ maximè vtiles ad ſingula prædicamenta ordinanda in ſe: in quolibet enim prædicamento duo præcipuè ſunt. Alterum eſt ſeries quædam prædicatorum ſubſtantialium, à ſummo genere, per genera intermedia deſcendendo, vſque ad indiuidua, quæ communiter dicitur recta linea prædicamentalis. & Ammon. profunditatem prædicamẽti vocat, per proportionem ad profunditatem corporum, qualis eſt iſta ſeries, ſubſtantia, corpus, viuens: animal: homo, quidam homo. Alterum, ſunt differentiæ oppoſitæ, per quas & genera ſuperiora diuiduntur, & ſpecies conſtituuntur, & hæc dicuntur latera prædicamenti, quam Ammon. vocat latitudinem, eadẽ proportione ad corpus, ſicut corporeum, incorporeum, animatum, inanimatum, & reliquæ, quarum quædam faciunt vnum ordinem, quædam alium oppoſitum. Hęc igitur, quæ iſto capite continentur his duobus deſeruiunt. Summa capitis. In quolibet prædicamẽto, duo præcipuè notanda. 1. 2.

Eſt prior regula maximè pro recta linea, Quando aliquod prædicatũ de aliquo ſubiecto dicitur, tanquam de ſubiecto, quicquid de prædicato dicitur, etiam de ſubiecto dicitur: vt ſi homo de quodam homine dicitur, vt de ſubiecto, & animal de homine, & animal de quodã homine dicetur. Vſus Regulæ prioris.

Huius Regulæ per Albertũ expoſitio.

Hæc regula ita eſt vera, vt varijs expoſitionibus, & ſingulis quidem in ſe veris locũ dederit. Alb. tract. huius ca. 6. extendit regulam hanc in hunc ſenſum. Quãdo aliquid prædicatur de aliquo, prædicatione aliquius quinq; prædicabiliũ; quidquid de prædicato in quid prædicatur, prædicabitur & de ſubiecto, vo[illegible] de aliquo [illegible] [illegible] homo eſt animal, [illegible] ergo homo eſt corpus. ſimiliter: Petrus eſt homo, homo eſt animal, etiam Petrus eſt animal. homo eſt rationalis, rationale eſt particeps intellectus, homo etiam eſt particeps intellectus: nix eſt alba, album eſt coloratum: ergo nix eſt colorata. denique, quicquid in quid de tali prædicato dicitur, etiam de ſubiecto dicetur. ſed dicit Ammonius, nõ eſſe in vniuerſum hoc verum, homo enim eſt albus, & album eſt color, non tamen homo eſt color. Hæc ſententia non fuit ſolius Alber. eſt enim Andronici, & aliorum, vt refert Simplicius.

Expoſitio Auic. & Algaze.

Auic. & Algaze magis extendunt regulam dum aſſerunt etiam valere in negatione alicuius a prædicato, quando illud eſt contrarium prædicato, vt homo eſt animal, & animal non eſt inſenſibile, ergo homo non eſt inſenſibilis. homo eſt albus, album non eſt nigrum, ergo homo non eſt niger.

Burlei.

Burleus adhuc latiùs extendit, etiam ad prædicata accidentalia; vt ſi homo eſt albus, & albus eſt muſicus, homo eſt muſicus, ſeruata tamen quantitate dicti burlonis; & ne varietur ſuppoſitio dicendo: homo eſt animal, animal eſt genus, ergo homo eſt genus.

Reliquorũ.

Alij tandem reſtringunt maximè ad ſolam lineam rectam prædicamentalem, ſet licet de prædicatis in quid, & hoc habet Ammon. & Simpli. & Boetius.

Authoris cum Paulo Veneto.

Ad hoc tamen dicendum eſt cum Paulo Venet. Poteſt quidem extẽdi veritas regulæ ad ea, quæ dicta ſunt, tamen ſecundum mentem Ariſtot. in præſenti hic eſt ſenſus, vt vocet, dici de ſubiecto, eſſentialiter prędicari, ſiue vt differentia, ſiue vt genus: ita vt ſi aliquid prædicatur de ſubiecto, tanquã de eius ſubſtantia, quicquid de illo prædicato ſecundum ſubſtantiam prædicatur, etiam de ſubiecto ſubſtantia ſit: homo eſt animal, animal eſt corpus, erit etiam homo corpus, ſimiliter animal eſt ſenſibile, homo etiam ſenſibilis erit: iſta eſt ſentẽtia Auerroi. meo iudicio meo Ariſt. qui c. de ſubſtantia probat differentiam de indiuiduis prædicari, quia prædicatur de Specie, & allegat hanc regulam. ergo non eſt aſtringenda ad tota prædicata quidditatiua.

Nec exiſtimes, quòd hic docet aliquem modum arguendi, de primo ad vltimum, vt aliqui putant, ſed eſt quædam regula prædicationibus prædicamentorũ deſeruiens.

Regula ſecunda, genera non ſub alterna à ſubalternis diſtinguens.

Diuerſorum generum, & non ſubalternatim poſitorum.

1. Nota. Genera tribus modis dicuntur diuerſa.

Hæc eſt ſecunda regula hime[illegible] [illegible] pro cuius declaratione eſt ad[illegible] [illegible] T[illegible] pliciter plura genera dici [illegible] diuerſa [illegible] mo, [illegible] quia ſunt d[illegible] prædicamento [illegible] prædicamento ſubſtantiæ, & numerus [illegible] eſt de prædicamento quantitatis. Secundo dicuntur genera diuerſa, quando ad idem pertinent prædicamentum, tamen vnum eſt ſub altero vt animal, viuens, corpus, omnia enim eiuſdem prædicamenti ſunt, vnum q; ſub alio eſt, ſicut ſcientia & habitus. Tertiò, quando ſub eodem ſunt prædicamento, & genere, tamen vnum non eſt ſub altero, vt animal greſſibile, animal volatile, vtrũque enim ſub animali eſt, non tamen vnũ ſub altero. ſimiliter potentia & figura, sũt dũo genera vtrunque ſub qualitate, nõ tamen vnum ſub altero. Iſta duo poſteriora vocantur hic ab Ariſt. genera ſubalternatim poſita, ſcilicet quando vnum ſub altero vel vtrumque ſub tertio collocatur, prima genera vocantur non ſubalternatim poſita.

2. Nota. Differentiam aliam eſſe generis cõſtitutiuam, aliã diuiſiuam.

Eſt ſecundò aduertendum, quod ſuprà diximus, capite de Differentia Differentię alicuius generis ſunt in duplici differentia; quędam ſunt cõſtitutiuę illius, vt anima[illegible] tum ſenſibile componunt animal. quędã diuiſiuæ, vt rationale & irrationale ſunt diuiſiuæ animalis. inter has eſt vnum diſcrimen, quòd differentiæ cõſtitutiuæ generis, cẽs participantur à ſingulis ſpeciebꝰ il

liue

rius generis: diuiſiuæ verò non omnes: ſed aliquæ ab vna ſpecie, aliquæ ab alia: rationale enim ab homine, irrationale vero à bruto participatur. vnde fit, vt quando vnum gen⁹ ſub altero ponitur, inferius participat omnes differentias conſtitutiuas ſuperioris generis, non tamen omnes diuiſiuas. vt animal participat differentias conſtitutiuas omnes viuentis, ſcilicet corporeum, animatum: vnam autem diuiſiuam, ſcilicet ſenſibile: viuẽs enim diuiditur per ſenſibile, & inſenſibile: animal autem eſt ſenſibile.

Et tertiò aduertendum. Quando duo genera ſic ſe habent, quòd vnu ſub altero non eſt, tamen vtrunque ſub tertio, poteſt aliquando eadem differentia diuiſiua eſſe vtriuſque. Verbi gratia, animal volatile & animal greſsibile ſunt duo genera huiuſmodi & tamẽ bipes eſt differentia greſsibilis, & etiam volatilis diuiſiua: non tamen hoc ſemper fit, nã angelus & corpus, ſunt ſubſtantia, non tamen habent differentiã diuiſiuam eandem. Hæc ſententia eſt expreſsè Ariſt 6. Top. ca. 3. loco 41 at quando genera ſunt diuerſa primo modo, nullam differentiam nec diuiſiuam nec conſtitutiuam participant.

Ex his patet regula Ariſtot. Cuius prior pars eſt:

Expoſitio regulæ.

Diuerſorum generum non ſub alternatim poſitorum.

Scilicet quæ diuerſorum ſunt prædicamentorum.

Diuerſæ ſunt ſpecie differentiæ.

Per quam docemur in diuerſis prædicamentis diuerſas eſſe omnes differentias, tã diuiſiuas, quam conſtitutiuas, ſicut ſunt diuerſa genera, & ſpecies, vt exẽplo manifeſtat: aliis enim differentiis diuiditur animal, aliis ſcientia. ſimiliter & conſtituuntur.

Nota reſtitutionẽ literæ.

Hic autem eſt notandum mendosè legi [ſpecies] ſcilicet, diuerſæ ſunt ſpecies, & differentiæ, debet enim legi, diuerſæ ſunt ſpecie differentiæ, nam græce in datiuo legitur, τῷ εἴδει. Vocat autem ſpecie diuerſas differentias, ſcilicet naturá, & formá diuerſas. nam, vt bene dicunt Simplicius & Ammon aliquando diuerſorum prædicamentorum ſunt eædem differentiæ, ſed nõ re, & natura, ſed ſimilitudine quadam, & proportione. Vt enim dicimus, animalium aliud eſſe habens pedes, ita etiam dicimus inſtrumentorũ domus, alia habere pedes vt tripus, lectum: ſed iſtæ differentiæ naturã ſunt diuerſæ: ſimilitudinem autem & proportionem quandam habent: aliquando etiam nomine ſunt eædem: vt corporeum in ſubſtãtia, corporeum in quantitate ſed natura eſt diuerſa. Alij græce legerunt τῷ ... & ... ſpecies. Sed quamuis ſententia ſit vera, tamẽ omninò eſt extra cõtextum, & oes græci interpretãtur in ablatiuo.

Poſterior pars regulæ eſt:

Generum ſubalternatim poſitorum, nihil prohibet eaſdem eſſe differentias.

Hæc poteſt intelligi de generibus, quorũ vnum eſt ſub altero, & debet intelligi de conſtitutiuis omnibus, & aliqua diuiſiua, vt dixi: & hic videtur ſenſus Ariſt. nã hoc probat, quia quæ dicuntur de ſuperiori, dicuntur de inferiori at de ſuperiori conſtitutiuæ per ſe dicuntur, & diuiſiuã ſub diſiunctione, ſcilicet, corpus eſt animatum vel inanimatum, vt vult Albertus. dixit autẽ negatiuè. Nihil prohibet, iudicio meo, ꝓpterea quòd nõ ſemper genus ſuperius habet conſtitutiuas, quando eſt generaliſſimum. Simpli. vult, quod hæc prior pars, ſcilicet, nihil prohibet, diuerſorum generũ, & cæt. ſit de generibus, quorũ vtrunque eſt ſub tertio, quæ aliquando habent eandem diuiſiuam, ſed non ſemper, vt dixi in tertio notabili ſeu fundamento.

Quod ſequitur verò:

Sic de aliis, quorum vnum eſt ſub altero.

Hoc aſſerit, ait Simplic. ꝓpter illud verbum [nihil prohibet.] quod videtur non aſſerere ſemper differentias eſſe eaſdem, de cõſtitutiuis verò ſemper eſt. Iſta doctrina vera eſt, ſed mihi videtur textui nõ poſſe adaptari: nam quod ſequitur, reddit cauſam præcedentis, ſcilicet propterea vnum genus expoſitus ſubalternatim habet differentias alterius, quia quæ dicuntur de ſuperiori, dicuntur de inferiori, quod non valet niſi de his quorum vnum eſt ſub altero: dixit autem, nihil prohibet, propter cauſam ... ſa... pe...

Incomplexorum in decem prædicamenta diuiſio.

Cap. IIII.

EOrum, quæ ſecundùm nullam complexionem dicuntur, vnumquodque aut ſubſtantiam ſignificat, aut quantum, aut quale, aut ad aliquid aut vbi, aut quando, aut ſitum eſſe, aut habere, aut agere, aut pati. Eſt autem ſubſtantia quidem, vt in figura dicatur, vt homo, equus. Quantum autem, vt bicubitum, tricubitum. Quale, vt albũ, grammaticum. Ad aliquid, vt duplum, dimidium, maius. Vbi verò, in foro, in Lyceo. Quando autem, vt heri, ſuperiori anno. Situm vero eſſe, vt iacet, ſedet. Habere autem, vt calceatum eſſe, armatum eſſe. Agere verò, vt ſecare, vrere. Pati, vt ſecari, vri. Singula igitur eorum, quæ dicta ſunt, ipſa quidem ſecundum ſe in nulla affirmatione dicuntur, vel negatione: horum autem ad ſe inuicem complexione affirmatio, vel negatio fit. Omnis enim affirmatio, aut negatio, videtur vel vera, vel falſa eſſe: eorum autem, quæ ſecundum nullam complexionem dicuntur, nullum neque verum, neque falſum eſt, vt homo, album, currit, vincit.

Nota quid hic agat Ariſtoteles.

Hic Ariſto. incõplexa in decem genera ſuprema diſtinguit: nec mireris, quod voces diuidat & rerum exempla ponat: hic enim non abſolutè, & per ſe de vocib agitur, de rebus enim præcipuè, quę per voces explicantur, eſt intentio, propterea voces in ordine ad res, primò diuidit, poſtea rerum exempla ponit.

Expoſitio textus.

Diuiditur ergo ens reale ſimplex, quod voce cõplexa ſignificatur, in decem genera, quorum primũ eſt ſubſtantia, vt homo, animal, & reliqua, quę manifeſta in ipſo capite ſunt; horũ ſingula probat Ariſt. nõ eſſe propoſitiones, quamuis ex eis poſſint fieri propoſitiones, quia nullum per ſe ſignificat verum aut falſe, quod eſt proprium propoſitionum: qui enim dicit ſubſtantiã per ſe, quantitatem per ſe, qualitatem per ſe, & reliqua, nihil dicit verum aut falſum: quãuis vnum alteri componendo, vel ea, quæ ſunt in vnoquoque inter ſe coniungendo, propoſitiones quis poſſit facere.

Nota quã hic Quæſtionũ latiſſim⁹ camp⁹.

Multę poſſent hic graues, & difficiles quęſtiones moueri, ſcilicet: An ens vniuocum eſſet ad iſta decem genera? an plura ſint prædicamenta quàm decem? quali diſtinctione inter ſe diſtinguantur? an res ſpirituales ad prædicamenta referantur? an concreta potius, quam abſtracta collocentur in prædicamento? & alia huiuſmodi, quæ prætermitto, quia harum maiorẽ partem, in particulari prædicamentorum enarratione diſcutiam: alia poſt ipſorum traditionem diſſeram: reliqua, quæ materiam tranſcendunt, in proprium locum reſeruabo, interim verò aliqua de ipſo ente in communi breuiter adnotabimus, quantum hoc loco ſatis eſt.

QVAESTIO I.

Quòd Ens non ſit genus nec vniuocum, ſed analogum ad decem prædicamenta, ex ſententia Ariſtotelis.

Qualis diuiſio hæc.

PRimùm, Ens nec eſt genus, nec vniuocum ad decem iſta genera, ſed analogum. Vnde diuiſio non eſt generis in ſpecies, nec vniuoci in vniuocata, ſed analogi in analogata.

In primis ens nõ eſt genus: hoc enim docet clarè Ariſt. 3. Met. c. 3. tex. 10. Hui⁹ ratio eſt conſideranda. Pro qua eſt notandum, quod genus habet differentias, per quas diuiditur, & determinatur ad ſpecies: hæ autem eſt natura generis, & differentiæ, quod de natura generis nõ eſt differentia, ſicut nec de natura differentiæ eſt genus, animal enim vt animal nõ eſt rationale, nec irrationale, vt rationale non eſt animal: aliàs vnum non contraheret alterum: ſemper enim cõtrahens eſt diuerſum à contracto, ſicut forma eſt alia à materia, & anima alia à corpore. Ex his eſt argumentum Ariſt. ſi ens eſſet genus, per aliquam differentiã limitaretur ad inferiora, ſed nulla talis poteſt eſſe: ergo non eſt genus. Minor probatur, quia differentia, vt talis, differt à genere, at nihil poteſt eſſe differentia, quod nõ ſit ens, quia ens eſt tam latum, vt quicquid aliquid eſt ens ſit. Secũdo nec eſt ens vniuocum ad decem genera: hæc eſt Ariſt. 4 Meta. cap. 2. & probatur. Vniuocum dicit aliquam naturam communem multis, ſed decem prædicamenta non conue-

Ens nõ eſt Genus ad 10 prædicã. ex ſentẽtia Ariſtot.

Item non eſt vniuocum ad eadem.

niunt

Aiunt, in aliqua vna natura cõmuni, vt expreſſe dicitur 12. Met. cap. 4. & propterea, ſi conuenirent in tali natura, differentijs differrent, at nulla poteſt eſſe talis differentia entis, vt diximus, ergo non vniuocè de illis prædicatur, ex quibus ſequitur, decem Prędicamenta eſſe decem Genera, & naturas ſupremas, quæ in nulla natura ſuperiori conueniunt, propterea quod ſeipſis differunt, & ſimplices naturæ, & non compoſitæ ex genere, & Differentia ſunt; quod docet expreſſè Ariſt. 8. Metaph. cap. 6. text. 16. & dicuntur primò diuerſa, quia in nullo conueniant, vt dicit 10. Metap. cap. 5. tex. 12. conuenientia enim in ente eſt communitas nominis ſeu conceptus formalis, nõ rei. Tertiò, Ens eſt analogũ ad decem illa genera: hoc eſt Ariſt. 4. Metaph. cap. 2.

Eſt verò analogũ ad illa genera.

Entis analogia in quo ſit poſita.

In quo autem eius analogia conſiſtat? non eſt facilè determinare. Eſt reuocandũ in memoriam id, quod ſuprà diximus, ſcilicet analogum à cauſa ſignificare vnum intrinſecè, reliqua verò extrinſecè, in ordine ad illud, vt ſanũ dicitur animal, habens ſanitatem, à qua vrina dicitur ſana, quia eius eſt ſignum: medicina ſana, quia ipſius eſt cauſa: ita ens ipſum per ſe ſubſtantiam dicit, reliqua catenus ſunt entia, quatenus ad ſubſtãtiam referuntur, & aliquid ipſius ſunt; quantitas enim dicitur ens, quia eſt menſura ſubſtantiæ, qualitas, quia modus ſubſtantiæ: & reliqua ſimiliter, quod pulchrè docuit Ariſt. 4. Metaph. c. 2. in principio, cuius verba ſunt: Ens multipliciter dicitur, ſed totum ad vnũ principium: quædam enim quoniam ſubſtantiæ entia dicuntur: quædam, quoniam paſsiones ſubſtantiæ: quædam, quoniam via ad ſubſtãtiam, aut corruptiones, aut priuationes, aut qualitates, aut effectiua aut generatiua ſubſtantiæ. hæc Ariſtot. & hoc eſt, quod dici ſolet: ens per prius dicitur de ſubſtantia: per poſterius de accidẽti: ſed an iſta analogia ſit cauſæ efficientis, aut finalis, aut materialis, aut formalis? nõ eſt Logici diſcutere, ſed Metaphyſici, cuius eſt perfectè naturam entis inueſtigare.

Nota cuiꝰ ſit entis naturam perfectè inueſtigare.

Secunda pars de Prædicamentis.

Cap. V. De Subſtantia.

1 *Subſtantia autem eſt, quæ propriè & principaliter, & maximè dicitur, quæ neque de ſubiecto aliquo dicitur, neque in ſubiecto aliquo eſt: vt quidam homo, et quidam equus.*

Secundæ autem ſubſtantiæ dicuntur ſpecies, in quibus eæ, quæ principaliter ſubſtantiæ dicuntur, inſunt: & hæ quidem, & harum ſpecierum genera, vt quidam homo in ſpecie quidem eſt, in homine: genus verò ſpeciei animal. Secundæ igitur hæ ſubſtantiæ dicuntur: vt eſt homo, atque animal. 2.

Manifeſtum eſt autem ex eis, quæ dicta ſunt, quod eorum, quæ de ſubiecto dicuntur, neceſſe eſt & nomen & rationem de ſubiecto prædicari: vt homo de ſubiecto, quodam homine, dicitur, prædicatur etiam et nomẽ: hominẽ enim de quodã homine prædicabis, & ratio quoque hominis de quodam homine prædicabitur: quidam enim homo & homo eſt, & animal: quare & nomen & ratio de ſubiecto prædicabitur. Eorum verò, quæ in ſubiecto ſunt, in plurimis quidem neque nomẽ, neque ratio prædicatur de ſubiecto: in aliquibus autem nomen quidem nihil prohibet prædicari aliquando de ſubiecto, rationẽ verò impoſſibile eſt: vt album cùm in ſubiecto ſit corpore, prædicatur de ſubiecto: dicitur enim corpus album, ratio verò albi nunquam de corpore prædicabitur. 3.

Alia verò omnia aut de ſubiectis dicuntur primis ſubſtantijs, aut in ſubiectis eis ſunt. Hoc autem manifeſtum eſt ex ijs, quæ per ſingula proponuntur, vt animal de homine prædicatur: ergo & de quodam homine animal prædicabitur: nam ſi de nullo quorundam hominum, neque omninò de homine. Rurſus, color in corpore eſt, ergo & in quodam corpore. Nam, ſi non in aliquo eſſet ſingulorum, nec omninò in corpore. Quare alia omnia aut de ſubiectis primis dicuntur ſubſtantijs, aut in ſubiectis eis ſunt. 4.

Non ergo exiſtentibus primis ſubſtantijs, impoſſibile eſt aliquid aliorum eſſe.

Secundarum verò ſubſtantiarum, magis ſubſtantia eſt ſpecies, quàm Genus: propinquior enim eſt primæ ſubſtantiæ. Si quis enim aſſignet primam ſubſtantiam quid eſt, euidentiùs & conuenientiùs aſſignabit ſpeciem, quàm genus aſſignans, vt hominem quendam aliquis aſſignans, manifeſtiùs aſſignabit hominem, quàm animal aſſignans: illud enim proprium magis cuiuſdã hominis, hoc autem communius: & cùm quandam arborẽ aſſignauerit, manifeſtiùs aſſignabit, aſſignando arborem, quàm plantam. Ampliùs, primæ 5.

 ſubſtantiæ,

2. à Conſilio, idque rurſus duplex eſt.

ra ſignificat, & eſt æquiuoca à caſu. Aequiuocum à conſilio eſt, quando conſideratione, & ratione quadam nomen ad plura ſignificãdum imponitur, & hoc duplex eſt, à conſilio purè æquiuocum, & analogum: purè æquiuocum à conſilio eſt, quando vox plura ſignificat nõ propter ordinem, aut ſimilitudinem aliquam ipſorum rerũ ſignificatarum inter ſe: ſed propter aliquid ex parte imponentis: vt quando aliquis imponit nomen filio ſuo, Caroli, propter memoriam & recordationem parentum, qui tali nomine vocati ſunt: tunc nomen Caroli, eſt æquiuocum ad parentes, & ad filium à conſilio: ſed purè æquiuocum: quia non ſignificat ſua ſignificata propter ipſorum ordinem, vel ſimilitudinem. Hoc inter alia duplex eſt: à memoria & à ſpe, pro diuerſitate, ſcilicet eorum, quæ mouent ad imponendum nomen. Igitur à memoria eſt, quod modò prædixim⁹: à ſpe, quod imponitur ad plura ſignificandum, propter aliquam boni expectationem: vt ſi quis puero imponat nomen Platonis, quia expectat futurum Philoſophum, vel nomẽ Petri, quia ſperat futurum diuo Petro deditum.

Analogũ quid ſit?

Analogum verò eſt, quod plura ſignificat propter aliquem ordinem, vel ſimilitudinem ipſorum. & hoc maximè eſt conſiderandum: non enim omne æquiuocum à conſilio, analogum eſt, vt multi falsò exiſtimant, cùm à memoria, & à ſpe ſint æquiuoca à conſilio, non autem analoga: illud autem analogum eſt, quod multa, vti diximus, propter aliquem vnius ad alterũ ordinem, vel ſimilitudinẽ ſignificat. Hoc

Analogũ triplex.

autem eſt triplex, à ſimilitudine, à cauſa, à proportionalitate. Analogum à ſimilitudine eſt, quod multa propter ſimilitudinem

1. Similitudine.

vnius ad alterum, quod principaliter ſe habet, ſignificat: vt homo principaliter viuum ſignificat, & pictum propter ſimilitudinem, quam habet ad viuum. Hoc duplex eſt, quoddam à forma, quoddam ab actione: à forma dicitur, quando ſimilitudo in forma conſiſtit: vt homo, viuum, & pictum ſignificat. Ab actione, quãdo ſimilitudo in actione conſiſtit: vt homines potẽtes crudeles vocantur Nerones, propter ſimiles operationes cum operationibus Neronis Regis.

2. Analogũ à cauſa.

Analogum à cauſa eſt, quod multa ſignificat propter ordinem & dependentiam ab vno, quod eſt illorum cauſa: quod ſi fuerit cauſa efficiens, dicitur analogum ab efficienti: ſi finalis, à fine, ſi verò fuerit materialis, à materia. Vnde triplex eſt analogum à cauſa: primum, ab efficienti, quod multa ſignificat propter depẽdentiam ab vno, quod eorum eſt cauſa efficiens. V.g medicans ſeu medicinale dicitur de Medico curante ægrotum, ſimiliter de potione, & cibo & emplaſtris, ſed Medicus dicitur medicans, tanquam cauſa efficiens: reliqua eatenus medicamenta dicuntur, quatenus ab illa cauſa efficienti ordinata procedũt. Analogum à fine eſt, quando multa nomen ſignificat propter ordinem ad aliquem finem: vt ſanum dicitur de animali habente ſanitatem, de vrina & medicina, ſed de animali, tanquam de eo, in quo eſt ſanitas: de reliquis, vt ad ſanitatem ordinantur vrina, quia eſt ſignum: medicina, quia eſt cauſa illius. Analogum à materia eſt, quod plura ſignificat propter ordinem ad vnũ, quod eſt, vt ſubiectum illorum: vt ens ſignificat plura, accidentia, & ſubſtantiam, ſed accidentia ideò dicuntur entia, quia omnia ordinantur ad ſubſtantiam, tanquã eorum ſubiectum.

Nota.

Hoc vnum eſt omnibus cõmune, quod maximè eſt conſiderandum: & memoriæ mandandum: quod hæc analoga à cauſa ſingula ſignificant vnam formam, quæ principaliter & intrinſecè eſt in vno ſignificato rum, & ab eadem reliqua extrinſecè denominantur: id eſt, per eius ordinem. Verbi gratia, ſanum ſignificat vnam formam, ſcilicet ſanitatem, & dicitur de animali, vrina & medicina: ſed de animali, principaliter tanquam de eo, in quo ſanitas eſt, de reliquis, extrinſecè: nam vrina non dicitur ſana, quia in ſe habeat ſanitatem, nec medicina: ſed ab illa ſanitate animalis, iſta duo extrinſecè dicuntur ſana: vnum, quia illius eſt ſignum: alterum, quia illius eſt cauſa. Similiter medicans intrinſecè, de Medico medente, de reliquis extrinſecè: & ens principaliter de ſubſtantia: &

Quid Metaphyſicis ſit, dici per prius & poſterius.

hoc vocauerunt Metaphyſici, dici per prius, & poſterius: de illo dicitur per prius, de quo intrinſecè: de illis per poſterius, de quibus extrinſecè.

Analo-

Analogũ Proportionalitatis. Analogum proportionalitatis eſt, quod plura ſignificat propter quandam ſignificatorum proportionalitatem. Pro quo aduerte, quod apud Arithmeticos iſta duo vocabula differũt, proportio & proportionalitas. Proportio quid? Proportio eſt habitudo inter duos numeros æquales, vel inæquales: vt habitudo quatuor ad duo, nam quatuor includunt bis duo. Proportionalitas quid? Proportionalitas eſt habitudo ſeu potius ſimilitudo duarum proportionum, ſecundùm quam dicimus: ſicut ſe habent quatuor ad duo, ita ſe habẽt ſex ad tria: in vtroque enim numerus maior bis includit minorem: propterea proportionalitas dicitur proportio proportionum, quę inter quatuor (vt minimum) formaliter terminos fit, duos ex vna parte, & duos ex altera.

Nota. Hoc ſuppoſito, ſunt aliqui termini plura ſignificantes propter talem proportionem: vt ridere, de prato, & homine: ridet enim homo, ridet & pratum, ſed propter hanc proportionalitatem: vt enim riſus ſe habet in homine, quia eius lætitiam oſtendit, ita viriditas in prato, quia eius fœcunditatem oſtendit. Huiuſmodi ſunt multa nomina, in quibus omnibus illud conſiderandum eſt, hæc nomina non ſignificare illam ſimilitudinem, aut proportionalitatem: ſed res propter talem ſimilitudinem.

Cùm igitur tot Species æquiuocorum ſint, in definitione iſta Ariſt. conueniunt, quòd nomen eſt commune, & ratio diuerſa: non tamen Ariſto. ea omnia diſtingue re curauit, quia negotio præſenti id erat inutile: nos autem declarauimus ſequuti omnium ferè probatiſſimorum Interpretum rationem, qui ſuis vijs hæc loco præſenti tractarunt, quia vniuerſaliorem cognitionem, quàm prædicamentorum doctrinam, inſtituimus.

Ad 3. Ad tertium argumentum, eſt ſolutio facilis. Aequiuoca enim, ſi vnumquodq; per ſe ſumatur, definiri nequeunt, ſcilicet Canis, cùm ſuis ſignificatis per ſe, Homo cũ ſuis, ſcilicet viuo & picto per ſe, & alia: at ſi omnia ſub hac proprietate vniuerſali conſiderentur, quòd æquiuoca ſunt, definiri poſſunt, in hac enim vniuocè conueniunt, ſcilicet eſſe æquiuoca: & ſub hac definiuntur in præſenti.

Ad 4. Circa quartum argumentum eſt conſiderandum. Primò in denominatiuis concurrunt aliqua ex parte rerum, aliqua ex parte vocum: ex parte rei, concurrit vna forma, & id, quod talem formam participat, ſcilicet albedo, & ſubiectum ipſum albedinis, ſcilicet corpus: ex parte verò vocum concurrit nomen illius formæ, quod dicitur abſtractum: & nomen participantis talem formam, quod dicitur connotatiuum, vt albedo, & album, iuſtitia & iuſtum. 1. Fundã.

Aduerte, quia poteſt eſſe, quòd vnicam formam in re, multa variè participent: vt à ſapientia, anima dicitur ſapiens, & homo, & ſermo, & operationes, quæ omnia aliquo modo ſapientiam participant: ita ſimiliter in nomine ab vno multa deriuantur, vt à ſapientia, ſapiens, ſapienter, & ſapientis; obliquationem enim explicãt variam participationem in re Vnius formæ. 2. Fũdam.

His ſuppoſitis, Nota, res ipſas, id eſt, formam, & participantia talem formam, dici denominatiua denominata: voces verò denominatiua denominantia: nec eſt curanda admodum huius ſermonis proprietas, dummodò res intelligatur: ſic enim Logici loquuntur. Græcè verò vocant paronyma, tam res, quàm nomina: ſed non per ſe, ſed ordine vnius ad alterũ: ſunt enim illæ res paronymæ, quæ cùm vna aliam participet, nomen habent conſimile: quia in ſola extremitate differunt eorum nomina. Similiter & nomina paronyma, quæ cùm conſimilia ſint, res huiuſmodi ſe habentes ſignificant. 3. Fundam.

Reſponſio ad Quæſtionẽ, prima. Cùm ergo & res & voces paronyma dicantur, ſub iudice eſt: an in definitione res, vel nomina definiantur? ad quod videtur mihi eſſe reſpondendum. Primò, neutrũ ſcilicet eſſe euidens, quia vtriuſque poteſt definitio adaptari: ſi enim vocibus adaptetur, erit ſic dicendum: Paronyma ſunt nomina, quæ ab aliquo habent nominis appellationem, id eſt, ab aliquo deriuationẽ habẽt, ſcilicet vnũ ab alio, à quo ſolo differunt caſu. Si verò rebus adaptetur, erit hic ſenſus: Paronyma dicuntur res, quæ ab aliquo, ſcilicet ab aliqua forma, ſecũdùm nomen habent appellationem; ſcilicet ſi nomen & denominationes in voce ſumũt, vt ab ea, ſcilicet eius nomine ſolo, differant caſu: ac ſi dicatur, ſunt res ita ſeſe ſecundũ

nomen

nomen habentes, cū vna ſit ab altera, quòd illarum omnia ſolo caſu differant.

Secunda.

Dico ſecundo, mihi eſt probabilius hic non voces, ſed res, vt per voces ſignificantur, definiri. Hoc præterquam, quod eſt ſententia Ammonij, Boetij & aliorum, conſecutio ipſa verborum Ariſtot. id poſtulat, cùm dixerit: æquiuoca dicuntur, vniuoca dicuntur, denominatiua dicuntur, eodem tenore; ac illic res definiuntur, ergo & hic. Prætetea, quia dicit, (dicuntur) rerum autem eſt dici per voces, vocum autem dicere. Præterea, quia ſi voces definiat, non à fortitudine fortis deſcendit, vt dicit Ariſt. ſed potius à forti fortitudo: at in re fortitudo eſt forma, à qua fortis eſt.

Nota 1. Vt aliqua dicantur parony ma duo re quirſitur.

Eſt etiam præter hæc notandum, duo eſſe neceſſaria, vt aliqua paronyma, ſeu denominatiua dicantur. Alterum, quòd forma, & id, quod formam participat, ſint diſtinctę naturę, quod deſignat, vt notat Albertus in hoc, quod dicit, Quæcunque ab aliquo: illa enim propoſitio inter ea diſtinctionem deſignat. Ex quo ſequitur quòd nec Species, reſpectu generum, aut differentiarum, nec indiuidua reſpectu ſpecierum denominationem habent: quia genera, & differentiæ ſunt de ſubſtantia Specierum, & Species indiuiduorum, tam in generibus ſubſtantiæ, quàm in generibus accidentium.

Nota 2. Triplex eſt denominatiuum.

Eſt ſecundò notandum non ſolùm ad denominationes eſt neceſſaria participatio in re, ſed etiam in voce, & econtrà. Vnde aliqui ſolent diſtinguere triplex denominatiuum; in re tantùm, in voce tantùm, in re, & voce ſimul: in re, quando participatio quidem eſt in re: nō autem eſt in nomine, vt virtus, & ipſe homo, qui eam participat, in voce tamen non eſt denominatio; quia in voce correſpondent, virtus, & ſtudioſus: alia ſunt in voce ſola, vt ſtudiū & ſtudioſus, non enim in re, à ſtudio dicitur ſtudioſus, cùm aliud ſtudium, aliud ſtudioſum ſignificet. ſtudiū enim diligentiam, ſtudioſus virtute præditum ſignificat, alia ſunt, in re, & voce, quando eſt participatio in re cum participatione vocis, ad modum prædictum; vt albedo, album, & hæc ſunt perfecta denominatiua: ſeu paronyma, quæ hic Ariſtotel. definit, alia enim ſecundùm quid ſunt.

De Diuiſione eorum, quæ dicūtur & ſunt.

Cap. II.

EOrum quæ dicuntur, alia quidem ſecundùm complexionem dicuntur, alia verò ſine complexione. Ea igitur, quæ ſecundùm complexionem dicuntur, ſunt: vt homo currit, homo vincit: ea verò, quæ ſine complexione dicuntur, ſunt: vt homo, bos, currit, vincit.

Eorum quæ ſunt, alia de ſubiecto aliquo dicuntur, in ſubiecto verò nullo ſunt: vt homo de ſubiecto quidem dicitur, quodam homine, in ſubiecto verò nullo eſt. Alia autem in ſubiecto quidem ſunt, de ſubiecto autem nullo dicuntur. In ſubiecto verò eſſe dico, quod cùm in aliquo ſit, non ſicut quædam pars, impoſſibile eſt eſſe ſine eo, in quo eſt: vt quædam Grammatica in ſubiecto quidem eſt in anima, de ſubiecto verò nullo dicitur: & hoc album in ſubiecto quidem eſt, corpore: omnis enim color in corpore eſt: de ſubiecto autem nullo dicitur. Alia verò de ſubiecto dicuntur, & in ſubiecto ſunt, vt ſcientia, in ſubiecto quidem eſt anima, de ſubiecto verò dicitur, vt de Grammatica. Alia verò neque in ſubiecto ſunt, neque de ſubiecto aliquo dicuntur, vt quidam homo & quidam equus: nihil enim talium neque in ſubiecto, eſt, neque de ſubiecto aliquo dicitur. Simpliciter autem, quæ ſunt indiuidua, & vnum numero, de ſubiecto nullo dicuntur: in ſubiecto autem nihil horum aliqua prohibet eſſe: quædam enim Grammatica in ſubiecto eſt, at de ſubiecto nullo dicitur.

Com-

Complexionum conſiſtentium & inconſiſtentium deſcriptio.

Eorum quæ dicuntur, alia quidem ſecundum complexionem dicuntur.

Summa Capitis. In hoc capite continentur duæ diuiſiones, quibus, velut quodã compendio, cõtinentur decem ſequentia prædicamẽta, & ad ipſa eadem ſunt præambulum quoddam neceſſarium, cùm in his diuiſionib⁹ ex qualibus rebus, & quibus vocibus prædicamenta conſtent, doceamur.

Prior diuiſio. Eſt igitur prior diuiſio rerũ, vt per voces ſignificãtur: ſcilicet quædã ſunt cõplexæ, quædam incomplexa, quæ etiã poteſt vocibus adaptari; vt notat Ammonius.

Imò, ſecundùm mentem Ariſt. magis eſt vocum, vt res ſignificant: nam c.... ſub diuiſes vocib⁹ rebus, & ita vult Simp. & bene, licet Auer. de rebus hanc diuiſionẽ: nam quædam voces ſunt cõplexæ; vt homo currit: quædam incõplexæ, vt, homo, per ſe, & currit, per ſe: in quibus obſeruare oportet, vt in introductione diximus, non ſolùm vocum multitudinem, ſed ſignificatam rem. Cùm enim Logicus non voces ſecundum ſe, ſed vt rerum ſignificatiuæ ſunt ſcrutetur (vt bene dixit Auerẽ.) nõ ſumit rationem complexi, aut incomplexi ſecundum vocem ſolam, ſed præcipuè ſecundùm rem, vnde poſſit eſſe complexum aliquod in voce, quod Logicus iudicet incomplexum: & ecõtrà in voce incomplexum, quod complexum ſit; vt illa Genera, quæ apud Porphy. cap. de Specie, legimus: quæ incomplexa ſunt, licet voce complexa appareant: vt corpus animatũ, ſubſtantia corporea. Conſideremus igitur Ariſtotelis verba:

[Dicuntur] Notat Ammõ. verbum hoc & rebus, & vocibus, & conceptibus poſſe adaptari, quamuis diuerſimodè: dicuntur enim res, quaſi per voces ſignificentur & manifeſtentur: dicũtur voces, quia proferuntur, & pronuntiantur: dicuntur conceptus, quaſi enuncientur, & per eos propoſitiones mẽtales fiant; ex quo fit, quòd iſta diuiſio rebus, vocibus, & conceptibus applicari poſſit. res enim cum complexione dicuntur, quando plures pluribus vocib⁹ ſignificantur, manifeſtantur: res verò ſine complexione dicũtur, quando ſingulę per ſe ſingulis vocibus vel pluribus idẽ Explicatio verborum textus.

 ſigni-

ſignificantibus ſignificantur. Voces verò vel conceptus cũ complexione dicuntur, quando plures multa ſignificantes, & enũciantur, & proferuntur ſine complexione verò, quando vni voci & cõceptui res ſignificata reſpondet.

Nota. Hic autem obſerua non eſſe complexionem aliquã in voce, & conceptu, cum aliqua [illegible] vocũ, aut cõceptuum [illegible] interuenit: non enim conceptus æquiuocis reſpõdentes cõplexi ſunt, ſed abſoluè plures: nec vox æquiuoca complexa, quia nõ per modum alicuius cõpoſitionis ſignificat: nec pariter res, cum per talem modum non ſignificantur.

Dubium. [Secundum complexionẽ,] Dubitabis, quarè præmiſit complexa, cum incomplexa ſint ſimpliciora.

1. Solutio. Reſpondet Ammon. & Simplic. [illegible] quia ſunt [illegible] quamuis ordine doctrinæ præcedãt ſimplicia, hic tamen Ariſtoteles [illegible] rum doctrinam tradere non ſtuduit, ſed ſolum quandã diuiſionẽ aſſignare: propterea notiora præmittit.

2. Præterea etiam, quia quando diuidimus intentione & animo ſubdiuidẽdi, membrum ſubdiuidendum poſteriori loco collocam⁹, ita fecit Ariſt. quia incomplexa rurſus in poſteriori diuiſione erat diuiſurus, & ſimiliter poſtea in decem prædicamenta.

[Currit, Vincit.] Notat Ammon ideò Ariſtotelẽ vſum eſſe verbo tertię perſonę, quia verba ſecũdæ, & primæ magis apparent complexa in ſe, quia ſuppoſitum habent determinatum, at verbum tertię minùs, quia ſuppoſitum eſt indeterminatũ.

Nota. Currere, Vincere melius in complexo [illegible], quàm currit, vincit, exceptã poni iuxta Ammon. [illegible] hæc ſententia.

Sed verè cõplexa [illegible] ſemper eſt aliquid ſignificatum [illegible] tur illa actio, propterea melius eſt dicere, currere, vincere quia hic ſignificatur actio ſine ſuppoſito. Hæc [illegible] [illegible] maximè conſiderandũ ſto [illegible] non peſſimum, quam [illegible] connotat, aliter enim [illegible] eſſent complexa, cum [illegible] ſummam per [illegible] tis [illegible]. Quod tamen eſt falſiſſimum, aliter enim non eſſet in prædicamento. Præterea, [illegible] Perihermeneias inquit, Verba ſecundum ſe dicta, nomina ſunt, & aliquid ſignificãt: ſi ergo per ſe poteſt ſumi: ergo eſt incomplexum: ſignificat enim vnum aliquid quamuis cõnotet aliud. Hic etiam oportet notare, quamuis exemplũ complexi ſit propoſitio, nõ ſolum propoſitiones, ſed alias etiam orationes eſſe cõplexas, per quas rerum diuerſitas ſignificatur, vt equus albus, homo iuſtus, quæ etiam ad prædicamenta per ſe non pertinent, ſicut nec propoſitiones.

Diuiſio II.

Eorum, quæ ſunt, alia de ſubiecto aliquo dicuntur. 2.

Hæc eſt poſterior diuiſio, quæ quadrimembris, [illegible] diu [illegible]. Posterior diuiſio. Prior eſt: entium quædam ſunt ſubſtantiæ, quędam accidentia. Poſterior: entium, tam ſubſtãtiarum, quam accidentium, quędam ſunt vniuerſalia, vt homo, leo, animal, color, albedo: quędam particularia, vt hic homo, hoc animal, hic color, hæc albedo.

Nota 1. Sub hac duplici diuiſione continentur decem Prædicamenta [illegible] ma, quæ [illegible] Prædica[illegible] accidentia [illegible] in quolibet prędicamẽto non aliud eſt per ſe, quam vniuerſalis natura, & particularis, ſiue ſubſtantia, ſiue accidens. Ariſtoteles autem hæc ſub quadrimembri diuiſione eſt cõplexus, ne poſteriorem diuiſionẽ poſtea applicaret ſubſtantiæ per ſe, & accidenti per ſe, & diuiſiones multiplicaret, dicẽdo, ſubſtãtiarum aliæ vniuerſales, & aliæ particulares, & ſimiliter accidentium alia vniuerſalia, alia particularia. Diuidũtur igitur ea, quę ſũt, in vniuerſales ſubſtantias, & particulares ſubſtantias, in vniuerſalia accidentia, & particularia accidentia.

Nota 2. Non tamen his nominibus diuiſit Ariſt. nec hoc vtitur ordine, & non ſine ratione, vt poſtea dicemus, ſubſtantiam explicat per nõ eſſe in ſubiecto: accidẽs, per eſſe in ſubiecto: vniuerſale per dici de ſubiecto: particulare per nõ dici de ſubiecto. Vnde copulando vtrunque, ſcilicet ſubſtantiam cum vniuerſali, vel particulari, ſimiliter accidẽs, duplici vtitur modo, vt ſubſtantia vniuerſalis non ſit in ſubiecto, ſed de ſubiecto dicatur.

Nota 3. Formalis igitur diuiſio Ariſtotelis eſt. Eorum, quæ ſunt, quædam de ſubiecto di cuntur, in ſubiecto vero non ſunt; ſcilicet vniuerſalia ſubſtantiæ homo, animal, quædam in ſubiecto ſunt, ſ. d de ſubiecto non dicuntur, ſcilicet particularia accidentia, hoc album, hæc grammatica: quædam & de ſubiecto dicuntur, & in ſubiecto ſunt. ſcilicet vniuerſalia accidentis, vt color, albedo: vltimo quædã nec in ſubiecto ſunt, nec de ſubiecto dicuntur, ſcilicet particulares ſubſtantiæ, vt quidam homo, quoddam animal. & concludit, omnia indiuidua hoc vnum cõmune habere, quod de ſubiecto non dicantur, quamuis eorum aliqua in ſubiecto ſint, qualia ſunt indiuidua accidentis.

Dubia quædam ſitu digniora circa diuiſionem Ariſtotelis præcedentem.

1. Dubium. Dubitatur primò: quæ qualis ſit iſta diuiſio? Solent aliqui, & non tmale reſpondere, ſub hac diuiſione duas concludi: altera eſt: entium aliud ſubſtantia, aliud accidens, & hæc eſt analoga, ſiue analogata, ſecundum Ariſt. Meta. cap. ens eſt analogum ad ſubſtantiam, & accidentalia eſt: entium aliud vniuerſale, aliud particulare, & eſt diuiſio per accidentia nam rei accidit eſſe vniuerſale per intellectum, per materiam vero fit in rebus particulare.

1. Reſponſio.

Sed poſſet quis petere, iſta diuiſio, ſic ab Ariſtot. expreſſa, quæ eſt? Alber. tract. t ca. 1. reſpondet, eſſe velut Generis in ſpecies: ſed hoc non omnino placet, Genus enim vniuocum eſt ſpeciebus, ac nihil hic reperitur his membris vniuocum.

2.

3. & optima. Iudicio meo optimè reſpondet Simpl. hanc non eſſe diuiſionem, ſed potius enumerationem quandam entium: ſi qua diuiſio eſt æquiuoci eſt potius, vel analogi, quam alterius.

2. Dubiũ. Dubitatur ſecundò, quare Ariſtot. non vſus eſt his nominibus; ſcilicet ſubſtãtia, accidens, vniuerſale, particulare? Reſpondet Simpl. id feciſſe, vt magis rei naturam explicaret: explicuit autem dũ eorum tradidit deſcriptiones. vt enim magis manifeſtatur natura vniuerſalis, per dici de ſubiecto, quam per nomen vniuerſal: ita & natura ſubſtantiæ, per nõ eſſe in ſubiecto, & alia ſimiliter. Crederem etiam id fuiſſe factum, quia talis loquẽdi modus, magis eſt propinquus ad prædicationis naturam explicandam.

Solutio.

Dubium 3. Dubitatur tertiò: quare ſubſtantiam vniuerſalem accidenti particulari coniunxit? Exiſtimo id eſſe, quia videntur inuicẽ contra poni ſubſtãtia vniuerſalis cum accidenti particulari, & accidens vniuerſale cum ſubſtantia particulari, vt patet, ſi eorum inſpicias deſcriptiones. Hoc idem dicit Simplicius.

Solutio.

Dubiũ 4. Dubitatur quartò: quid vocat, dici de ſubiecto: breuiter reſpondetur, prædicari de ſubiecto, eſt de aliquo ſubiecto eſſentialiter inferiori prædicari, ſiue affirmatiue, eo pacto ſpecies de ſuis indiuiduis. & Genus de ſpeciebus [illegible] ter & Differentiæ de ſuis prædicantur, & dicũtur tanquam de ſubiecto. ſimiliter accidentia de ſuis accidentibus: at quando accidens de ſubſtantia prædicatur, non ſic de ſubiecto dicitur; id enim dicitur in ſubiecto eſſe, vt modo declarabimus: dici ergo de ſubiecto ineſt cuilibet prædicatorum, reſpectu ſuorum inferiorum.

Solutio.

In ſubiecto verò eſſe dico quòd cùm in aliquo ſit, non ſicut quædam pars impoſsibile eſt eſſe ſine eo in quo eſt.

His verbis Ariſt. explicat, & deſcribit, quid ſit eſſe in ſubiecto: quod accidẽtium eſt: & per hoc manifeſtabitur ſubſtantia, quę nõ eſt in ſubiecto: per affirmationem enim intelligitur negatio.

Tres igitur aſſignat conditiones eius, quod eſt in ſubiecto, ſeu accidentis: prima quòd eſt in aliquo: ſecunda quòd non eſt in aliquo, ſicut pars: tertia quòd ab eo, in quo eſt, ſeparari nequit.

1. Fũdam. Pro cuius declaratiõe oportet noſſe, quot modis vnũ in alio eſſe contingat Boetius ſecutus Ariſtot. 4. Phyſic. ca 3. quem multi ſequuntur, octo aſſignat modos: at quia iſte numerus perfectus non eſt, cùm Ariſtoteles aliquos præterimiſerit, quia illorũ nondum erat tradita cognitio; vt dicit Simplicius, plures a nobis multiplicandi ſunt cum Ammonio & Simplicio. Vnde cim igitur modis aliquid in alio eſſe dicimus. Primò, vt pars in toto: digitus enim manus eſt in corpore. Secundò vt totum in par

Vndecim modis aliquid dicitur alicui ineſſe.

1.

2.

in partibus: dicitur namque: perfectio totius eſt in partibus; & Ego in carne mea videbo Saluatorem meum. Tertio, vt
3. Genus eſt in ſpeciebus, vt animal in homine
4. & leone. Quartò, vt ſpecies in ſuo genere.
5. Quintò, vt forma in materia, anima in
6. corpore. Sextò, res in ſuo fine, vt rerum
7. eſt in diuinis totus. Septimò, in mouente
8. & efficiente, ſubditi ſunt in manu Regis.
9. Octauo, in loco, vt ſum in Lyceo. Nonò,
10. vt in vaſe, vinum in dolio. Decimo, in tē-
11. pore, vt Noe fuit tempore diluuij. Vndecimò, vt accidens in ſubiecto, ſicut calor ineſt corpori.

Et hoc definit in præſenti per illas tres cōditiones ſuprà poſitas, ſcilicet eſt in aliquo, non vt pars, & ab eo, in quo eſt, ſeparari nequit. Q[u]iam deſcriptionem ſic aliqui interpretantur: inter quos ſunt Doctores Louanienſes, & Caiet. & alij, vt prima pars ſit communis omnibus modis, quib[us] aliquid eſt in aliquo: ſecunda ſit differentia ad excludendas partes tam integrāles, vt manus, pedes, quam eſſentiales, vt ſpecies & genera, differentias: tertia ad excludenda illa, quæ ſunt in loco, & cauſa mouente, & fine.

Nota. Doctores Louanienſes.

Dubitatur autem contra hanc expoſitionem. Ac primò obijcitur: nam hoc pacto non excluditur modus, quo totum eſt in partibus, cum ſit in aliquo, & non vt pars, & non poſſit à partibus ſeparari? Præterea
2. ſecundo, non excluditur forma, anima enim eſt in corpore, & nō eſt eius pars, & ab eo non poteſt ſeparatum exiſtere loquē do de brutis, quorum animæ nō poſſunt
3. exiſtere citra corpus. Tertiò: præterea videtur definitio competere loco, & tempori, & cælo, quia nullum corpus à loco ſeparari poteſt, nec à tempore, & non eſt pars loci, aut temporis, ſed eſt in eis, ergo dice-
4. tur accidens. Tandem, Quartò, quia aliquod accidens videtur poſſe ſeparari ab eo, in quo eſt: nam odor pomi manet in manu ei admota.

Dubium 1.

Propterea hæc exiſtimo illā deſcriptionē ſic eſſe intelligēdam, quod, eſſe in aliquo non ſumatur ita communiter, ſed pro eo, quod eſt eſſe in aliqua re vna, non omninò extra eſſe eius quo pacto albedo eſt in lacte, & vinum etiam eſt in dolio, quod quamuis in eo intrinſecè non ſit, cum eo tamen coniunctum eſt: & ſimiliter alia, quo ſuppoſito facile eſt ad argumenta reſpondere.

Aliter explicat deſcriptionē.

Ad primum enim dicitur cum Simp. & Ammō. Totum nō dicitur eſſe in aliquo, quia nō eſt in vna re, ſed in multis, totum enim eſt in plurib[us] partibus, potiùs ergo dicitur eſſe in aliquibus. Excluditur etiam modus exiſtendi in fine, & cauſa mouente; quia quæ ſic in eis exiſtūt, ſunt prorſus eius extrinſeca: pari ratiōe excluditur modus exiſtendi in tempore, vel excluditur cum loco, vt dicemus.

Soluuntur dubia.

Ad ſecundum dico, per illam particulā ſecundam excluditur quæcunque pars integralis, ſeu eſſētialis, qualiter Genera Speciebus, & Species Indiuiduis inſunt: & ita interpretatur Albertus, tract. 1 cap. 5. mihi etiam videtur per hanc eandem particulā excludi modū, quo forma ineſt materiæ, quia licet non ſit forma materiæ pars, eſt tamen ipſius compoſiti, quod cum ea per ſe conſtituit: hoc eſt enim diſcrimen inter formam reſpectu materiæ, & accidens reſpectu ſubiecti, quod forma cum materia vnum ens facit per ſe, cuius eſt pars: at accidens non cum ſubiecto facit vnum per ſe. 2.

Ex quo non caret reprehenſione Boet. qui modum exiſtendi formæ in materia coniunxit, & miſcuit cum modo accidentis in ſubiecto, quod idē credidit Iamblichus, cuius ſententia à Simplicio reprehēditur nec omnino mihi placet Simp. qui per primā partem excludit formā: nam, inquit, per aliquid, nō intelligit Ariſt. niſi cōpoſitum ex materia & forma; ſed hoc videtur eſſe clarè contra cundum Ariſtot. qui exempla non de cōpoſitis ponit: dicit enim l. 2. Grāmatica eſſe in anima, & color in corpore: propterea melius eſſe dicere, quòd forma eſt in materia, vt pars non ipſius materiæ, ſed ipſius compoſiti per ſe: at accidens non exiſtit alicuius per ſe pars. Per tertiam particulam excluditur modus exiſtendi in loco & tempore, & vaſe, nam ſeparabilia ſunt.

Reprehenditur Boet.

Nec argumentum tertium quicquam valet: quia licet res à loco, & tempore in communi ſeparari nō poſſit, poteſt tamē exiſtere ſine hoc loco, & ſine hoc tempore, in quo erat, vt notat Boetius. 3.

AD

4. Ad quartum reſpondent aliqui, quod odor non ſeparatur à pomo, ſed nouus odor in manu producitur: ſed hæc philoſophia nõ habet fundamentũ. Boet. reſpondet ad hoc, quod Ariſt. non dixit, odor nõ poteſt ſeparari ab eo in quo erat, ſed ab eo in quo eſt, ac ſi dicat non poteſt illud accidens eſſe ſine iſto ſubiecto, in quo eſt, vt intelligatur nunquã accidens poſſe eſſe ſine ſubiecto aliquo, quamuis modò ſit in hoc, modo in illo, at quamuis idem dicat Ammon. non mihi talis philoſophia placet: nõ enim vnum, & idem accidens permeat de ſubiecto in ſubiectum: propterea optime dixit Simpl. quod nunquam odor à ſuo ſubiecto ſeparatur, ſed cum particulis ſubtilibus ſubſtantiæ exhalatur, & deſertur, cuius ſignum eſt, quod cernamus pomum marceſcere, & rugas contrahere ex contrectatione. ſed de hoc alias.

Nota 1. Ex quibus ſequitur accidens eſſe in aliquo; id eſt, alicui ſubſtantiæ inexiſtere, nõ ſicut partem illius, nec integrantem, nec eſſentialem, nec poſſe à ſubiecto ſeparatũ per ſe eſſe. Hoc intellige naturaliter, nam ſupranaturaliter manet accidens ſine ſubiecto in venerando Altaris Sacramento.

Nota 2. Sequitur &, aliud eſſe ſubiectum in quo aliud ſubiectum de quo: ſubiectũ de quo eſt quodcunque inferius reſpectu ſui ſuperioris, ſcilicet indiuiduũ ſpeciei, & ſpecies generis, iam in ſubſtantijs, quàm accidentibus, at ſubiectum in quo, eſt ſola ſubſtantia reſpectu accidentium: vnde accidẽtia habent ſubſtantiã pro ſubiecto in quo, ſua inferiora pro ſubiecto de quo: vocat autem ſubiectum de quo, ſubiectum prædicationis, ſubiectum verò in quo, ſubiectum inhæſionis. Ammon. vocat ſubiectũ ad ſubſiſtentiam, & ſubiectum ad prædicationem.

Nota 3. Hic vnum aduerte quòd non dicitur, accidens non poſſe eſſe ſine ſubiecto, quia nõ poſſit à ſubſtãtia ſeparari. Poteſt enim ſeparari, ſunt enim multa accidẽtia ſeparabilia: vt diximus, ſed cum ſeparantur, corrumpuntur, hic autem dicimus, quòd ſine ſubiecto non poteſt accidens per ſe ſeparatum exiſtere, ſicut vinum à dolio, & corpus à loco iſto, & tempore, ſeparatum exiſtit.

Regula in prædicatis eſſentialibus.

Cap. III.

Quando alterum de altero prædicatur, vt de ſubiecto, quæcunque de eo, quod prædicatur, dicuntur, omnia etiam de ſubiecto dicentur. Vt homo de homine quodã prædicatur, animal verò de homine, ergo & de quodam homine animal prædicabitur: quidam enim homo, & homo eſt, & animal.

Diuerſorum generum & non ſubalternatim poſitorum diuerſæ ſunt ſpecie differentiæ: vt animalis, & ſcientiæ: animalis enim differentiæ ſunt greſſibile, bipes & volatile, & aquatile: ſcientiæ verò nulla earum eſt: neque enim ſcientia à ſcientia differt, in eo, quod bipes eſt. Subalternorum verò generum nihil prohibet eaſdem eſſe differentias. ſuperiora enim de ijs, quæ ſub ipſis ſunt generibus prædicantur: quare quotcũque differentiæ prædicati fuerint, totidẽ & ſubiecti erũt.

In hoc capite continentur duæ Regulæ maximè vtiles ad ſingula prædicamenta ordinanda in ſe: in quolibet enim prædicamento duo præcipuè ſunt. Alterum eſt ſeries quædam prædicatorum ſubſtantialium, à ſummo genere, per genera intermedia deſcendendo, vſque ad indiuidua, quæ communiter dicitur recta linea prædicamentalis. & Ammon. profunditatem prædicamẽti vocat, per proportionem ad profunditatem corporum, qualis eſt iſta ſeries, ſubſtantia, corpus, viuens: animal: homo, quidam homo. Alterum, ſunt differentiæ oppoſitæ, per quas & genera ſuperiora diuiduntur, & ſpecies conſtituuntur, & hæc dicuntur latera prædicamenti, quam Ammon. vocat latitudinem, eadẽ proportione ad corpus, ſicut corporeum, incorporeum, animatum, inanimatum, & reliquæ, quarum quædam faciunt vnum ordinem, quædam alium oppoſitum. Hęc igitur, quæ iſto capite continentur his duobus deſeruiunt.

Summa capitis.

In quolibet prædicamẽto, duo præcipuè notanda.

1.

2.

Vſus Regulæ prioris.

Eſt prior regula maximè pro recta linea, Quando aliquod prædicatũ de aliquo ſubiecto dicetur, tanquam de ſubiecto, quicquid de prædicato dicitur, etiam de ſubiectõ dicitur: vt ſi homo de quodam homine dicitur, vt de ſubiecto, & animal de homine, & animal de quodã homine dicetur.

Huius Regulæ per Albertũ expoſitio.

Hæc regula ita eſt vera, vt varijs expoſitionibus, & ſingulis quidem in ſe veris locũ dederit. Alb. tract. 1 huius ca. 6. extendit regulam hanc in hunc ſenſum. Quãdo aliquid prædicatur de aliquo, prædicatione aliquius quinq; prædicabiliũ, quidquid de prædicato in quid prædicatur, prædicabitur & de ſubiecto, vt ... de aliquo vt de ſubiecto, prædicatur prædicatione alicuius prædicabilis vnde verum homo eſt animal, & animal eſt corpus, ergo homo eſt corpus. ſimiliter: Petrus eſt homo, homo eſt animal, etiam Petrus eſt animal. homo eſt rationalis, rationale eſt particeps intellectus, homo etiam eſt particeps intellectus: nix eſt alba, album eſt coloratum: ergo nix eſt colorata. denique, quicquid in quid de tali prædicato dicitur, etiam de ſubiecto dicetur. ſed dicit Ammonius, nõ eſſe in vniuerſum hoc verum, homo enim eſt albus, & album eſt color, non tamen homo eſt color. Hæc ſententia non fuit ſolius Alber. eſt enim Andronici, & aliorum, vt refert Simplicius.

Expoſitio Auic. & Algaze.

Auic. & Algaze magis extendunt regulam dum aſſerunt etiam valere in negatione alicuius à prædicato, quando illud eſt contrarium prædicato: vt homo eſt animal, & animal non eſt inſenſibile, ergo homo non eſt inſenſibilis. homo eſt albus, album non eſt nigrum, ergo homo non eſt niger.

Burlei.

Burleus adhuc latiùs extendit, etiam ad prædicata accidentalia; vt ſi homo eſt albus, & albus eſt muſicus, homo eſt muſicus, ſeruata tamen quantitate diſtributionis; & ne varietur ſuppoſitio dicendo: homo eſt animal, animal eſt genus, ergo homo eſt genus.

Reliquorũ.

Alij tandem reſtringunt maximè ad ſolam lineam rectam prædicamentalem, ſcilicet de prædicatis in quid, & hoc habet Ammon. & Simpli. & Boetius.

Authoris cum Paulo Veneto.

Ad hoc tamen dicendum eſt cum Paulo Venet. Poteſt quidem extẽdi veritas regulæ ad ea, quæ dicta ſunt, tamen ſecundum mentem Ariſtot. in preſenti hic eſt ſenſus, vt vocet, dici de ſubiecto, eſſentialiter prędicari, ſiue vt differentia, ſiue vt genus: ita vt ſi aliquid prædicatur de ſubiecto, tanquã de eius ſubſtantia, quicquid de illo prædicato ſecundum ſubſtantiam prædicatur, etiam de ſubiecto ſubſtantia ſit: homo eſt animal, animal eſt corpus, erit etiam homo corpus: ſimiliter animal eſt ſenſibile, homo etiam ſenſibilis erit: iſta eſt ſentẽtia Auerro. immò iudicio meo Ariſt. qui c. de ſubſtantia probat differentiam de indiuiduis prædicari, quia prædicatur de Specie, & allegat hanc regulam. ergo non eſt aſtringenda ad ſola prædicata quidditatiua.

Nec exiſtimes, quòd hic docet aliquem modum arguendi, de primo ad vltimum, vt aliqui putant, ſed eſt quædam regula prædicationibus prædicamentorũ deſeruiens.

Regula ſecunda, genera non ſub alterna à ſubalternis diſtinguens.

Diuerſorum generum, & non ſubalternatim poſitorum.

Hæc eſt ſecunda regula bimembris, pro cuius declaratione eſt aduertendum. Triplicìter plura genera dicuntur diuerſa. Primò, quia ſunt diuerſorũ prædicamentorum vt animal, & quantitas prædicamento ſubſtantiæ, & numerus eſt de prædicamento quantitatis. Secundo dicuntur genera diuerſa, quando ad idem pertinent prædicamentum, tamen vnum eſt ſub altero vt animal, viuens, corpus, omnia enim eiuſdem prædicamenti ſunt, vnum q; ſub alio eſt, ſicut ſcientia & habitus. Tertiò, quando ſub eodem ſunt prædicamento, & genere, tamen vnum non eſt ſub altero, vt animal greſſibile, animal volatile, vtrũque enim ſub animali eſt, non tamen vnũ ſub altero. ſimiliter potentia & figura, sũt duo genera vtrunque ſub qualitate, no tamen vnum ſub altero. Iſta duo poſteriora vocantur hic ab Ariſt. genera ſubalternatim poſita, ſcilicet quando vnum ſub altero vel vtrunque ſub tertio collocatur, prima genera vocantur non ſubalternatim poſita.

1. Nota. Genera tribus modis dicuntur diuerſa.

Eſt ſecundò aduertendum, quod ſuprà diximus, capite de Differentia Differentię alicuius generis ſunt in duplici differentia; quędam ſunt cõſtitutiuę illius, vt animatum ſenſibile componunt animal quędã diuiſiuæ, vt rationale, & irrationale ſunt diuiſiuæ animalis inter has eſt vnum diſcrimen, quod differentiæ cõſtitutiuæ generis, oẽs participantur à ſingulis ſpeciebꝰ il

2. Nota. Differentiam aliam eſſe generis cõſtitutiuam, aliã diuiſiuam.

liue

bus generis: diuiſiuæ verò non omnes: ſed aliquæ ab vna ſpecie, aliquæ ab alia: rationale enim ab homine, irrationale vero à bruto participatur: vnde fit, vt quando vnum gen⁹ ſub altero ponitur, inferius participat omnes differentias conſtitutiuas ſuperioris generis, non tamen omnes diuiſiuas. vt animal participat differentias conſtitutiuas omnes viuentis, ſcilicet corporeum, animatum: vnam autem diuiſiuam, ſcilicet ſenſibile: viuēs enim diuiditur per ſenſibile, & inſenſibile: animal autem eſt ſenſibile.

E [illegible] aduertendum. Quando duo genera ſic ſe habent, quod vnu ſub altero non eſt, tamen vtrunque ſub tertio, poteſt aliquando eadem differentia diuiſiua eſſe vtriuſque, [illegible] gratia, animal volatile & [illegible] ſunt duo genera [illegible] modi & tamē bipes eſt differentia [illegible] lis, & etiam volatilis diuiſiua: non tamen hoc ſemper fit, nā angelus & corpus, ſunt ſubſtantia, non tamen habent differentiā diuiſiuam eandem. Hæc ſententia [illegible] expreſſe Ariſt 6. Top. ca 3. loco 41 [illegible] quando genera ſunt diuerſa primo modo, nullam differentiam nec diuiſiuam nec conſtitutiuam participant.

Ex his patet regula Ariſtot. Cuius prior pars eſt:

Expoſitio regulæ. *Diuerſorum generum non ſub alternatim poſitorum.*

Scilicet quæ diuerſorum ſunt prædicatorum.

Diuerſæ ſunt ſpecie differentiæ.

Per quam docemur in diuerſis prædicamentis diuerſas eſſe omnes differentias, tā diuiſiuas, quam conſtitutiuas, ſicut ſunt diuerſa genera, & ſpecies, vt exēplo manifeſtat: alijs enim differentijs diuiditur animal, alijs [illegible] ſimiliter & conſtituitur

Hic autem eſt notandum mendosè legi [ſpecies] ſcilicet, diuerſæ ſunt ſpecies, & differentiæ, debet enim legi, diuerſa ſunt
Nota reſtitutionē [illegible]
ſpecie differentiæ, nam græce in datiuo legitur, τῷ εἴδει. Vocat autem ſpecie diuerſas differentias, ſcilicet naturá, & toto à diuerſas. nam, vt bene dicunt Simplicius & Ammon aliquando diuerſorum prædicamētorum ſunt eædem differentiæ, ſed nō re, & natura, ſed ſimilitudine quadam, & proportione. Vt enim dicimus, animalium aliud eſſe habens pedes, ita etiam dicimus inſtrumentorū domus, alia habere pedes vt tripus, lectum: ſed iſtę differentiæ naturā ſunt diuerſæ: ſimilitudinem autem & proportionem quandam habent: aliquando etiam nomine ſunt eædem: vt corporeum in ſubſtātia, corporeum in quantitate ſed natura eſt diuerſa. Alij græcè legerunt τὰ εἴδη, & vertunt ſpecies. Sed quamuis ſententia ſit vera, tamē omnino eſt extra cōtextum, & oēs gręci interpretātur in ablatiuo.

Poſterior pars regulæ eſt:

Generum ſub alterutrum poſitorum, nihil prohibet eaſdem eſſe differentias.

Hæc poſt intelligi de generibus, quorū vnum eſt ſub altero, & debet intelligi de conſtitutiuis omnibus, & aliqua diuiſiua, vt [illegible] & iſte videtur ſenſus Ariſt. nā hoc probat, quia quæ dicuntur de ſuperiori, dicuntur de inferiori: at de ſuperiori conſtitutiuæ per ſe dicuntur, & diuiſiuæ ſub diſiunctione, ſcilicet, corpus eſt animatum vel inanimatum vt vult Alber. dixit autē negatiue. Nihil prohibet, iudicio meo, ꝓpterea quod nō ſemper genus ſuperius habet conſtitutiuas, quando eſt generaliſſimum. Simpli. vult, quòd hæc prior pars, ſcilicet, nihil prohibet, diuerſorum generū, & cæt ſit de generibus, quorū vtrunque eſt ſub tertio, quæ aliquando habent eandem diuiſiuam, ſed non ſemper, vt dixi in tertio notabili ſeu fundamento.

Quod ſequitur verò:

Sic de alijs, quorum vnum eſt ſub altero.

Hoc aſſerit, ait Simplic ꝓpter illud verbum [nihil prohibet.] quod videtur non aſſerere ſemper differentias eſſe eaſdem, de cōſtitutiuis verò ſemper eſt. Iſta doctrina vera eſt, ſed mihi videtur textui nō poſſe adaptari: nam quod ſequitur, reddit cauſam præcedentis, ſcilicet propterea vnum genus expoſitus ſubalternatim habet differentias alterius, quia quæ dicuntur de ſuperiori, dicuntur de inferiori, quod non valet niſi de illis quorum vnum eſt ſub altero: dixit autem, nihil prohibet, propter cauſam [illegible] ſuperius.

Aiunt, in aliqua vna natura cõmuni, vt expreſſe dicitur 12. Met. cap. 4. & propterea, ſi conuenirent in tali natura, differentijs differrent, at nulla poteſt eſſe talis differentia entis, vt diximus, ergo non vniuocè de illis prædicatur, ex quibus ſequitur, decem Prędicamenta eſſe decem Genera, & naturas ſupremas, quæ in nulla natura ſuperiori conueniunt, proptereà quod ſeipſis differunt, & ſimplices naturæ, & non compoſitæ ex genere, & Differentia ſunt; quod docet expreſſè Ariſt. 8. Metaph. cap. 6. text. 16. & dicuntur primò diuerſa, quia in nullo conueniant, vt dicit 10. Metap. cap. 5. tex. 12. conuenientia enim in ente eſt communitas nominis, ſeu conceptus formalis, nõ rei. Tertiò, Ens eſt analogũ ad decem iſta genera: hoc eſt Ariſt. 4. Metaph. cap. 2.

Eſt verò analogũ ad illa genera.

Entis analogia in quo ſit poſita.

In quo autem eius analogia conſiſtat? non eſt facilè determinare. Eſt reuocandũ in memoriam id, quod ſuprà diximus, ſcilicet analogum à cauſa ſignificare vnum intrinſecè, reliqua verò extrinſecè, in ordine ad illud, vt ſanũ dicitur animal, habens ſanitatem, à qua vrina dicitur ſana, quia eius eſt ſignum: medicina ſana, quia ipſius eſt cauſa: ita ens ipſum per ſe ſubſtantiam dicit, reliqua catenus ſunt entia, quatenus ad ſubſtãtiam referuntur, & aliquid ipſius ſunt; quantitas enim dicitur ens, quia eſt menſura ſubſtantiæ, qualitas, quia modus ſubſtantiæ: & reliqua ſimiliter, quod pulchrè docuit Ariſt. 4. Metaph. c. 2. in principio, cuius verba ſunt: Ens multipliciter dicitur, ſed totum ad vnũ principium: quædam enim quoniam ſubſtantiæ entia dicuntur: quædam, quoniam paſsiones ſubſtantiæ: quædam, quoniam via ad ſubſtãtiam, aut corruptiones, aut priuationes, aut qualitates, aut effectiua aut generatiua ſubſtantiæ. hæc Ariſtot. & hoc eſt, quod dici ſolet: ens per prius dicitur de ſubſtantia: per poſterius de accidẽti: ſed an iſta analogia ſit cauſæ efficientis, aut finalis, aut materialis, aut formalis? nõ eſt Logici diſcutere, ſed Metaphyſici, cuius eſt perfectè naturam entis inueſtigare.

Nota cuius ſit entis naturam perfectè inueſtigare.

Secunda pars de Prædicamentis.

Cap. V. De Subſtantia.

1 *Subſtantia autem eſt, quæ propriè & principaliter, & maximè dicitur, quæ neque de ſubiecto aliquo dicitur, neque in ſubiecto aliquo eſt: vt quidam homo, et quidam equus.*

2 *Secundæ autem ſubſtantiæ dicuntur ſpecies, in quibus eæ, quæ principaliter ſubſtantiæ dicuntur, inſunt: & hæ quidem, & harum ſpecierum genera, vt quidam homo in ſpecie quidem eſt, in homine: genus verò ſpeciei animal. Secundæ igitur hæ ſubſtantiæ dicuntur: vt eſt homo, atque animal.*

3 *Manifeſtum eſt autem ex eis, quæ dicta ſunt, quod eorum, quæ de ſubiecto dicuntur, neceſſe eſt & nomen & rationem de ſubiecto prædicari: vt homo de ſubiecto, quodam homine, dicitur, prædicatur etiam et nomẽ: hominẽ enim de quodã homine prædicabis, & ratio quoque hominis de quodam homine prædicabitur: quidam enim homo & homo eſt, & animal: quare & nomen & ratio de ſubiecto prædicabitur. Eorum verò, quæ in ſubiecto ſunt, in plurimis quidem neque nomẽ, neque ratio prædicatur de ſubiecto: in aliquibus autem nomen quidem nihil prohibet prædicari aliquando de ſubiecto, rationẽ verò impoſsibile eſt: vt album cùm in ſubiecto ſit corpore, prædicatur de ſubiecto: dicitur enim corpus album, ratio vero albi nunquam de corpore prædicabitur.*

4 *Alia verò omnia aut de ſubiectis dicuntur primis ſubſtantijs, aut in ſubiectis eis ſunt. Hoc autem manifeſtum eſt ex ijs, quæ per ſingula proponuntur, vt animal de homine prædicatur: ergo & de quodam homine animal prædicabitur: nam ſi de nullo quorundam hominum, neque omninò de homine. Rurſus, color in corpore eſt, ergo & in quodam corpore, Nam, ſi non in aliquo eſſet ſingulorum, nec omninò in corpore. Quare alia omnia aut de ſubiectis primis dicuntur ſubſtantijs, aut in ſubiectis eis ſunt.*

Non ergo exiſtentibus primis ſubſtantijs, impoſsibile eſt aliquid aliorum eſſe.

5 *Secundarum verò ſubſtantiarum, magis ſubſtantia eſt ſpecies, quàm Genus: propinquior enim eſt primæ ſubſtantiæ. Si quis enim aſsignet primam ſubſtantiam quid eſt, euidentiùs & conuenientiùs aſsignabit ſpeciem, quàm genus aſsignans, vt hominem quendam aliquis aſsignans, manifeſtiùs aſsignabit hominem, quàm animal aſsignans: illud enim proprium magis cuiuſdã hominis, hoc autem communius: & cùm quandam arborẽ aſsignauerit, manifeſtiùs aſsignabit, aſsignando arborem, quàm plantam. Ampliùs, prima*

ſubſtantiæ, ideò quòd alijs omnibus ſubijciuntur, & omnia alia vel de ipſis prædicantur, vel in ipſis ſunt: propter hoc maximè ſubſtantiæ primæ dicuntur. Quemadmodum autem primæ ſubſtantiæ ad alia omnia ſe habent, ſic & ſpecies ad genus ſe habet. ſubijcitur enim ſpecies generi, genera autem de ſpeciebus prædicantur: ſpecies autem cum generibus non conuertuntur. Quare & ex his ſpecies Genere magis Subſtantia eſt.

6. Ipſarum verò ſpecierum, quæcunque non ſunt genera, nihil magis alterum altero ſubſtantia eſt: nihil enim familiariùs aſsignabis de quodam homine, hominem aſsignando, quàm de quodam equo, equum. Similiter autem & in primis ſubſtantijs nihil magis alterum altero ſubſtantia eſt: nihil enim magis, quidam homo ſubſtantia, quàm quidam bos. Meritò igitur poſt primas ſubſtantias ſolæ aliorum omnium ſpecies, & genera ſecundæ ſubſtantiæ dicuntur. Sola enim hæc eorum, quæ prædicantur, primam ſubſtantiam indicant: quendam enim hominem ſi quis aſsignauerit quid eſt, ſpeciem quidem quàm genus aſsignando familiariùs demonſtrabit: & manifeſtius faciet hominem aſsignando, quàm animal: aliorum verò omnium, quidquid aſsignauerit quis, aſsignabit extraneè: velut album, aut currit, aut aliud quodcunque talium aſsignans. Quare meritò hæ ſolæ aliorum ſecundæ ſubſtantiæ dicuntur. Amplius, primæ ſubſtantiæ, eò quòd alijs omnibus ſubijciuntur, & omnia alia de illis prædicantur, vel in ipſis ſunt, propriſsimæ ſubſtantiæ dicuntur: ſicut autem primæ ſubſtātiæ ad alia omnia ſe habēt, ita genera & ſpecies primarū ſubſtantiarum ad reliqua omnia ſe habent: de his enim reliqua omnia prædicantur: quendam enim hominem dices Grammaticum eſſe ergo & hominem, & animal Grammaticum dices: ſimiliter autem & in alijs.

7. Commune autem omni ſubſtantiæ eſt, in ſubiecto non eſſe. Prima namque ſubſtantia nec in ſubiecto eſt, nec de ſubiecto aliquo dicitur. Secundarum verò ſubſtantiarum conſtat quidem etiam ſic, quod nulla eſt in ſubiecto: homo enim de ſubiecto quidem quodam homine dicitur, in ſubiecto verò non eſt: neque enim in quodā homine homo eſt: ſimiliter autem & animal de ſubiecto quidem dicitur quodam homine: non eſt autem animal in quodam homine. Amplius, eorum quæ in ſubiecto ſunt: nomen quidem de ſubiecto aliquando nihil prohibet prædicari, rationem verò impoſsibile eſt: ſecundarum verò ſubſtantiarum de ſubiecto & ratio prædicatur, & nomen. rationem enim hominis de quodam homine prædicabis, & animalis ſimiliter: quare non erit eorum ſubſtantia, quæ ſunt in ſubiecto. Non eſt autem Proprium ſubſtantiæ hoc: ſed & differentia eorum eſt, quæ non ſunt in ſubiecto: bipes enim & greſſibile de ſubiecto quidem, quodam homine, dicitur, in ſubiecto verò non eſt, neque enim in homine eſt bipes, neque greſsibile. Ratio quoque differentiæ de illo prædicatur, de quocunque ipſa differentia dicitur: velut ſi greſsibile de homine prædicatur, & ratio greſsibilis de homine prædicabitur: eſt enim homo greſsibilis.

Non conturbent autem eos ſubſtantiarum partes, quæ ita ſunt in toto, quaſi in ſubiecto ſint: ne fortè cogamur eas non eſſe ſubſtantias confiteri: non enim ita ea, quæ ſunt in ſubiecto dicebantur, quaſi vt partes ineſſent alicui. 8.

Ineſt autem Subſtantijs & Differentijs, omnia vniuocè prædicari. Omnia enim, quæ ab his prædicata ſunt, aut de indiuiduis prædicantur, aut de ſpeciebus: à prima namque ſubſtantia nulla eſt prædicatio: de nullo enim ſubiecto dicitur. 9.

Secundarum verò ſubſtantiarum ſpecies quidem de indiuiduo prædicantur: Genus verò & de ſpeciebus, & de indiuiduis: ſimiliter autem & differentiæ & de ſpeciebus, & de indiuiduis prædicantur. Et rationem quoque ſuſcipiunt primæ ſubſtantiæ ſpecierum & generum, et ſpecies generis: quæcunque enim de prædicato dicuntur, eadem & de ſubiecto dicentur.

Similiter autem rationem differentiarum ſuſcipiunt & ſpecies, & indiuidua, vniuoca autem erant, quorum & nomen commune eſt, & ratio eadem. Quare omnia quæ à ſubſtantijs & differentijs ſunt, vniuocè prædicantur.

Omnis autem ſubſtantia videtur hoc aliquid ſignificare. In primis igitur ſubſtantijs indubitabile, & verum eſt, quod hoc aliquid ſignificant, indiuiduum enim & vnum numero eſt, quod ſignificatur. In ſecundis verò ſubſtantijs videtur quidē ſimiliter appellationis figura hoc aliquid ſignificare. 10.

care, quando quis dixerit hominem vel animal: non tamen verum eſt, ſed magis quale aliquid ſignificant: neque enim vnum eſt, quod ſubiectum eſt, quemadmodum prima ſubſtantia: ſed de multis homo dicitur, & animal. Non autem ſimpliciter quale quid ſignificat, quemadmodum album, (nihil enim aliud ſignificat album, quàm qualitatem) at ſpecies & genus circa ſubſtantiam qualitatem determinant. qualem enim quandam ſubſtantiam ſignificant plus autem in genere determinato fit, quàm in ſpecie: dicens enim animal, plus complectitur, quàm qui hominem.

Ineſt autem ſubſtantijs nihil illis eſſe contrarium. Primæ enim ſubſtantiæ quid erit contrarium, vt cuidam homini, vel cuidam animali? at verò nec homini, nec animali aliquid eſt cōtrarium. Non eſt autem hoc ſubſtantiæ proprium: ſed etiam multorum aliorum, vt quantitati: bicubito enim vel tricubito nihil eſt contrarium, at verò nec decem nec alicui talium. Niſi fortè quis multum pauco dicat eſſe contrarium, vel magnum paruo: determinatorum verò quantorum nullum vlli eſt contrarium.

12. Videtur autem ſubſtantia non ſuſcipere magis & minus. Dico autem non quòd ſubſtantia non eſt à ſubſtantia magis & minus ſubſtantia, (hoc enim dictum eſt, quod eſt) ſed quod vnaquæque ſubſtantia hoc ipſum quod eſt, non dicitur magis & minus: vt ſi eſt eadem ſubſtantia homo, non erit magis & minùs homo, neque ipſe ſeipſo, neque alter altero, non enim eſt alter altero magis homo: ſicut eſt album alterum altero magis & minus album: & bonum alterum altero magis & minùs bonum: ſed & ipſum ſeipſo magis & minus dicitur, vt corpus cùm ſit album, magis nunc album eſſe dicetur, quàm priùs: & cùm calidum ſit, magis & minus calidum dicitur, ſubſtantia verò non dicitur magis neque minus: nihil enim homo magis nunc homo, quàm prius dicitur: neque aliorum quicquam, quæcunque ſubſtantiæ ſunt. Quapropter non recipiet ſubſtantia
13. magis & minus.

Maximè verò proprium ſubſtantiæ eſſe videtur, cùm vnum & idem numero ſit, contrariorum ſuſceptiuum eſſe. quale in alijs quidem non habet quiſquam, quod proferat tale, quæcunque non ſunt ſubſtantia: quod cùm ſit vnum numero, ſuſceptibile contrariorum ſit: velut color qui eſt vnus & idem numero, non dicitur albus & niger, neque eadem actio & vna numero praua & ſtudioſa: ſimiliter autem & in alijs, quæcunque non ſunt ſubſtantiæ. Subſtantia verò cùm vnum & idem numero ſit, ſuſceptiua contrariorum eſt. vt quidam homo, cùm vnus & idem ſit, aliquando quidem albus, aliquando ſit niger, & calidus & frigidus, & prauus & ſtudioſus. in alijs autem nullis aliquid tale videtur. Niſi quis forſitan inſtet dicens orationem & opinionem contrariorum eſſe ſuſceptibilia. eadem enim oratio vera, & falſa videtur eſſe, veluti ſi vera ſit oratio, ſedere quempiam, eo ſurgente, ipſa eadem falſa erit. ſimiliter autem & de opinione: ſi quis enim verum putet aliquem ſedere, ſurgente eo, falsò putabit, eandem de ipſo opinionem habens. Sed ſi quis & hoc ſuſcipiat, tamen modò differt. Nam ea, quæ in ſubſtantijs ſunt, ipſa quidem mutata ſuſceptibilia ſunt contrariorum: frigidum enim ex calido factum mutatur, (alteratur enim) & nigrum ex albo, & ſtudioſum ex prauo: ſimiliter autem & in alijs, vnumquodque eorum mutationem ſuſcipiens, ſuſceptibile contrariorum eſt. Oratio autem & opinio, ipſa quidem immobilia omnia perſeuerant: cùm verò res mouetur, contraria circa ipſa ſunt: oratio namque eius, quod ſedeat aliquis, permanet eadem: cùm verò res mota ſit: aliquando quidem vera, aliquando autem falſa dicitur, ſimiliter autem eſt in opinione. Quapropter ſaltem modò proprium ſubſtantiæ eſt, vt ſecundum mutationem ſuiipſius ſuſceptibilis ſit contrariorum. Si quis autem recipiat etiam hæc, orationem & opinionem ſuſceptibilia eſſe contrariorum, non eſt hoc verum. Oratio namque & opinio, non eò quod ipſa aliquid recipiant, contrariorum ſuſceptibilia eſſe dicuntur: ſed eò quòd circa alterum aliqua paſſio facta ſit. nam eò quod res eſt, aut non eſt, eò etiam oratio vera vel falſa eſſe dicitur, non eò quod ipſa ſuſceptibilis ſit contrariorum: ſimpliciter enim à nullo, neque oratio neque opinio mouetur. quapropter non erunt ſuſceptibilia contrariorū, cùm nulla contrarij ſit paſſio in eis facta. Verùm ſubſtantia, eò quod ipſa contraria recipiat, hoc ſuſceptibilis eſſe contrariorum dicitur: languorem enim & ſanitatem ſuſcipit, & candorem, & nigredinem: & vnumquodque talium ipſa ſuſcipiendo contrariorum ſuſceptibilis eſſe dicitur. Quare proprium erit ſubſtantiæ hoc, cùm vnum & idem numero ſit ſecundum ſuiipſius mutationem ſuſ-

ceptibilem contrariorum eſſe. De ſubſtantia quidem hæc dicta ſint.

Cur de ſubſtantia prius egerit Ariſtoteles? & quid per ſubſtantiam intelligat, quotq́ modis ſumatur?

Subſtantia cur primo loco explicetur?

MEritò Ariſt. prius de ſubſtãtia, quã de alio quouis genere tradidit: eſt enim ſubſtantia, in qua omnia alia inſunt, atq; ſuſtentantur, tanquã in ſubiecto, propterea de ea tãquam de communi omnium ſubiecto oportuit primo loco tractari. 1. Præterea, quia eſt prior natura alijs, vt docet Ariſt. 7. Meta. c. 1. ſubſtantia enim in ſua natura à nullo dependet accidenti, 2. at omnia accidentia ab ea dependẽt, ab ea igitur incepit tanquam de priori: hęc duplex ratio eſt Ammon. & Boetij.

Sed quę ſit iſta ſubſtantia, de qua modò eſt ſermo, non eſt facilè explicare: prætermiſſis igitur diuerſis multorum diuiſionibus ſubſtantiæ, quæ non mihi plenè videntur rem attingere, ſic mihi apparet eſſe diſtinguendum.

Diuiſio ſubſtantiæ.

Subſtantia primo modo ſumitur pro eſſentia cuiuſq; rei, quæcunq; ſit, ſiue eius, quæ ſubſtantia dicitur, ſiue accidẽtis: quo pacto in definitionibus ſuperioribus vſurpabatur de vniuocis, & æquiuocis.

Secũdo modo, pro eo omni, quod non eſt in ſubiecto: & hoc modo eſt quoddam ens diſtinctum contra accidens, & ſic triplicitèr ſumitur. Vno modo pro ſimplici quadam ſubſtantia ſeparata à materia, quales ſunt angeli, quæ Intelligentiæ dicuntur, & Deus glorioſus. & hanc ſubſtantiã ponit 12. Metap. ca. 2. Secundò, dicitur ſubſtantia ens ſenſibile, ita vt omnia entia ſenſibilia, & partes eorum dicantur ſubſtãtiæ, & ſic manus eſt ſubſtantia & pes, & corpus. anima, forma materia, compoſitũ hoc modo ſumitur 5. Meta. c. 8. in principio.

Quomodo ſumatur ſubſtantia in præſenti?

Tertio modò, ſtrictiùs ſumitur ſubſtantia, pro compoſito ſenſibili ſingulari, & ipſius prædicatis in quid, quo pacto 5. Meta. c. 8. in fine ſumitur, & ſic nec pes, nec manus, nec anima, nec corpus ſubſtantia dicuntur, ſed indiuidua ipſa compoſita, & eorum prædicata, in quid: hoc igitur modo ſumitur in præſenti: & notum eſt, Ariſtotelem in præſenti per primam ſubſtantiam intelligere compoſitum ſingulare, per ſecundas verò ſubſtantias ipſa prædicata in quid compoſitorum.

4. Gradus ſubſtantiæ.

Sunt ergo quatuor gradus ſubſtantiæ. Primus eſſentia cuiuſq; rei Secundus ſubſtantia immaterialis. Tertius ſubſtantia ſenſibilis in communi, vt ad compoſita & omnes partes, & prædicata ſe extendit. Quartus pro compoſito, & prædicatis in quid ipſius ſumpta ſubſtantia: ſic ſecundum mentem Ariſt. in primam & ſecundam diuiditur.

Nota. Subſtãtiæ nomen à duplici manat proprietate.

Eſt præterea aduertendum, quod ſubſtãtia dicitur à duplici proprietate. Prior eſt ſubſtare accidentibus, eſſe ſubiectum in quo: altera eſt ſubſtare ſuperioribus, & eſſe ſubiectum de quo. Prior eſt communis omni ſubſtantiæ, ſcilicet ſingulari, & ſpecici, & generi ſupremo, omnia enim hæc ſubſtant accidentibus: at poſterior omnibus ineſt, præter generaliſſimam, quæ nullius eſt ſubiectũ de quo, cùm non habeat ſuperius vniuocum eſſentiale. His breuiter adnotatis, ad ipſius textus interpretationem accedamus.

Tranſitio ad interpretationẽ textûs.

1. *Subſtantia autem quæ propriè, & principaliter, & maximè dicitur.*

Diuiſione poſita, qua ſubſtantiam, in primã & ſecundã diſtribuit: pergit nunc Ariſt. ipſam primam deſcribere, hoc modo: Quæ nec de ſubiecto aliquo dicitur, nec in ſubiecto aliquo eſt. Prior pars denotat eius ſingularitatẽ, ſecunda pars eius eſſe, ſcilicet non eſſe accidens ſed ſubſtantiã, eſt enim idem, ac ſi dicat ſubſtãtia ſingularis, eſt vltimum ſubiectum, de quo alia dicuntur, & in quo alia ſunt.

Nota 1. Cur Ariſt. primam ſubſtantiã propriè, principaliter & maximè ſubſtãtiã vocarit.

Hic noſcere oportet, quare Ariſtot. primam hanc ſubſtantiam propriè, principaliter, & maximè ſubſtantiam vocauerit. Propriè poteſt vno modo dici, contra id, quòd impropriè eſt, & ſic vſurpant multi inter quos Albert. tract. 2. ca. 2. ad differentiam ſubſtantiæ, quæ ſumitur pro eſſentia cuiuſq;, ſcilicet accidentis, & ſubſtantiæ: ſic enim impropriè accidens dicitur ſubſtantia: at S. Tho. opuſ. 48. cap. 3. ſumit, & bene, propriè, quaſi per ſe, & non per aliud, nec ab illa: prima enim ſubſtantia per ſe ſubſtat accidentibus, reliqua verò

pe-

per primā: eò enim homo eſt albus, quia quidam homo eſt albus. Dicitur principaliter ſubſtantia, quia omnia accidentia per pri⁹ inſunt ei, & ipſa eſt quæ ſubſiſtit, ſecundæ verò in ea ſubſiſtunt. Dicitur maximè ſubſtãtia, quia ſubſtat omnibus, eſt enim ſubiectum non ſolum accidẽtium, ſed de quo omnia alia ſuperiora prædicantur.

Nota 2. Definitur aliquid negatiuè duplici cauſa.

Oportet ſecūdò cognoſcere ex Ammō. quod duplici ex cauſa negatiuè definim⁹. Prior eſt propter maximam rei perfectionem, quæ excedit alia omnia illius generis, nec tamē ipſa in ſe manifeſta eſt: quo pacto Deū deſcribimus dicentes, nec eſſe
1. leonem, nec animal, nec corpus, nec ange
2. lum, ſed his aliquid præſtantius. Poſterior
eſt propter imperfectionem tantam rei, quæ à cūctis in illo genere ſuperatur: quo pacto dicitur: materia prima non eſt ignis, non eſt aqua, non eſt leo, non eſt planta, non eſt aliquod compoſitum: eſt enim his omnibus imperfectior ſubſtantia. iſta autem deſcriptio primæ ſubſtantiæ eſt propter perfectionem in ſuo genere, ipſa enim eſt, quæ in ſubſtandi ratione cuncta excedit.

Nota 3. Quamuis autem iſtæ definitiones per negationem dentur, non tamen eſt intelligendum, eſſe puras negationes, ſed habent aliquid ſecum poſitionis, prima enim ſubſtantia eſt quædam ſenſibilis natura, quæ nec de ſubiecto dicitur: nec in ſubiecto aliquo eſt.

2. *Secundæ autem ſubſtantiæ dicuntur ſpecies.*

Deſcribit, quæ ſecundæ ſubſtantiæ dicantur, eaſque dicit ſpecies, & genera eſſe harū primarum, ſcilicet in quibus hæ primæ ſubſtantiæ inſunt. Dicit autem in quibus primæ inſunt, ne decipiamur exiſtimantes omnes Species, & genera ſubſtantias ſecundas eſſe, non enim ſunt, niſi ſolùm illæ ſpecies, & genera, quę de primis, tanquam de ſubiecto, prædicantur. Dubium. Hic poſſit ſtatim dubium ſuboriri, quomodo ſi prima ſubſtantia in nullo ſubiecto eſt, dicitur ineſſe in ſpeciebus? Solutio. Ad quod facilè reſpondeo, quādo primæ ſubſtantiæ inſunt ſuperioribus inſunt, non inſunt, vt in ſubiecto, hic enim eſt modus exiſtendi accidentis, qui nulli ſubſtantiæ competit, at dicuntur ineſſe in ſuperioribus tanquam in quadam vniuerſali forma comprehendente, & concludente multa.

Manifeſtum autem ex ijs, &c. 3.

Hic Ariſt. oſtendit qualiter ſecundę ſubſtantiæ ſe habeant ad primas: & ſimiliter, qualiter reliqua accidẽtia, quorum eſt ſubiectum: dicitq; ex his, quæ cap. 2. præcedenti dicta ſunt, eſſe manifeſtum, has ſecūdas prædicari ſecundum nomen & rationem de primis, cùm dicantur de eis, tanquam de ſubiecto: at dici de ſubiecto, eſt eſſentialiter prædicari, quando non ſolùm nomen rei, ſed etiam definitio cōpetit ſubiecto: quidam enim homo eſt homo, & eſt etiam animal rationale: at accidẽtia non ſic ad primam ſubſtantiam ſe habent, ſed multa nec ſecundū nomen, nec ſecūdum rationem, id eſt definitionem, prædicantur: aliqua verò ſecundùm nomen prædicantur quidem, nulla tamen ſecundùm rationem. Illa, quæ nec ſecundum nomen, nec ſecundùm rationem prędicãtur, ſunt, vt omnes ferè dicunt, abſtracta accidentium, quorum omnia, & definitiones de ſubſtantia non prædicantur: nec enim dices: homo eſt albedo, nec, homo eſt color diſgregatiuus viſùs.

Sed licet hoc verum ſit, meliùs videtur cum Ammonio dicendum, iſta, quæ nec ſecundùm nomen prædicantur, eſſe aliqua accidentia, quibus nullum eſt nomen impoſitum ad ſubſtantiam denominandam, vt virtus eſt in anima, à qua non dicitur virtuoſa, & huiuſmodi ſūt alia multa. Ea verò, quæ ſecundùm nomen prædicantur, ſunt concreta, quæ de ſubſtantia prædicari valent.

Contra hoc dubium poſſet occurrere. Dubium. Non enim videtur ſolùm nomen in accidentibus prædicari, cùm etiam definitio ſecundum illud nomen prædicetur: dicitur enim, homo eſt albus, & homo eſt coloratum diſgregatiuum viſùs, quæ eſt definitio albi? Ad hoc Reſpon. Alber. tracta. 2. huius cap. 3. Solutio Al. Definitio quidem concreti accidentis prędicatur de ſubiecto, ſed non vt definitio, id eſt, quæ explicet naturam ſubiecti: hoc eſt autem prædicari ſecundùm rationem de aliquo, quod definitio ſit eſſẽtialis ei, de quo dicitur: at definitio albi æquè extrinſecè prædicatur de homi-

æ,ſicut ipſum nomen albi. Hic autem debes aduertere,accidentia & ſecundas ſubſtantias comparari ad primam,de qua accidentia nulla ſecundum rationem prædicantur:nam ſi accidentia ad ſua inferiora conferrentur,abſq; dubio de eis ſecūdùm nomen & rationem tam concreta,quàm abſtracta prædicantur .vt enim iſta eſt eſſentialis : homo eſt animal , ita & iſta:album eſt coloratum,& albedo eſt color,vt dicitur 1.Top.c.7.

4. *Alia verò omnia aut de ſubiectis dicuntur primis ſubſtantijs.*

Facta collatione ſecundarum ſubſtantiarum , & accidentium ad primam ſubſtātiam,quantùm ad prædicationem,modò ea quantum ad dependentiam à prima ſubſtantia comparat, eorumq; dependentiam quaſi æqualē ponit:ſcilicet,quod tam ſecundæ ſubſtantiæ omnes, quàm accidentia à prima ſubſtantia dependent:licet cum diſcrimine,ſubſtantię enim ſecūdæ dependent , quia de ea, vt de ſubiecto dicuntur accidentia,quia in ea, vt in ſubiecto ſunt : quod manifeſtat.nā homo de quodam homine dicitur.& animal de homine,ergo & de quodam homine :aliter enim de quodam non diceretur,cùm non ſit homo ſeparatus:ſimiliter accidens,color enim eſt in corpore,& in quodam corpore,ergo & de quodam corpore,ex quibus infert. Cùm iſta omnia à prima dependeant, ſublatis primis , nihil aliorum ſiue ſecundarum ſubſtantiarum, ſiue accidentium remanebit.

Dubium. Dubitatur primò. Hoc enim videtur expreſſè contradicere Porphyrio,cap.vltimo,vbi dicit.omnibus indiuiduis ſublatis nō auferetur ſpecies, nec ablatis ſpeciebus omnibus,auferitur gen'. Et prætérea,quia videtur argumentū fieri à negatione inferioris ad negationem ſuperiorum : qui eſt ineptus modus argumentandi,cùm ſuperius ſit prius.

Solutio. Natura generis & ſpeciei duob' modis poteſt conſiderari.

Reſpondeo cum Alberto,tract 2. cap. 4.naturæ iſtæ genericæ, & ſpecificæ, quæ ſunt ſecundæ ſubſtantiæ, dupliciter poſſunt conſiderari : vno modo ſecundum talem naturæ gradum,quem dicunt: vt animal , ſecundum naturam ſenſitiuam: homo ſecundùm naturam humanam , & reliqua. Secundò poſſunt conſiderari ſecundum vltimam perfectionem ſuam, quæ eſt exiſtere & habere eſſe extra intellectum : hæc autem exiſtentia eſt ſingularium,vnde tales naturæ non exiſtunt perfectæ,niſi in ſingularibus: ſecundum ſe enim non ſunt exiſtentes niſi per intellectum. Hinc patet reſponſio,corruptis ſingularibus iſtis ſubſtantiæ, quæ dicuntur primę ſubſtantię,manent quidem genera & ſpecies, ſecundùm ſuam peculiarem naturam, ſed imperfectè , quia non ſunt niſi per intellectum , & hoc dicebat Porphyrius:tamen quò ad ſuam perfectionem vltimam,ſcilicet exiſtentiam, non manent, nulla enim illarum exiſtet citra primam ſubſtantiam ſingularem.

Ad Argumentum reſpondet Alber. bene,non eſſe argumentum à negatione inferioris, ſed talis modus argumentandi à deſtructione omnium primarum ſubſtantiarum tenet,per locum à ſufficienti partium enumeratione.

Secundarum verò ſubſtantiarum magis ſubſtantia eſt ſpecies quàm genus. 5

Tres ſubſtantiarum comparationes Ariſtot.facit: primam,inter ſecundas ſubſtantias, ſcilicet ſpecierum cum generibus:ſecundam inter ipſas ſpecies ęquales, quarum vna non eſt genus:tertiam , inter primas ſubſtantias. ſtatuit ergo, primò inter ſecundas,magis eſt ſubſtantia ſpecies, quàm genus. Hanc duplici ratione patefacit, & probat: prior ſumitur ex priori ſignificatione ſubſtantiæ , ſcilicet , pro prędicato in quid ipſarum primarum ſubſtantiarū,argumentum huiuſmodi poteſt proponi. Subſtantia dicitur prædicatum in quid primæ , ergo,quod magis in quid prædicatur,magis erit ſubſtantia: ſed ſpecies eſt magis quid indiuidui,quā genus, ergo illa eſt magis ſubſtantia . Probat minorem : ſi quis enim quærat de quodam homine,quid eſt,diſtinctiùs reſpondetur per ſpeciem,ſcilicet,eſt homo,quàm animal:& ratio eſt clara,quia homo dicit rationale,quod non dicit animal : & ſemper inferiora plura habent,quàm ſuperiora,quia ſuperaddunt differentias. Sed nota vnum,quòd dixit diſtinctiùs reſpondere per ſpeciem , confuſiùs per genus : vt intelligas, genus & ſuperiora includere etiam omnia , quæ ſunt in inferioribus, Nota

ſed

ſed in potentia & confusè: inferiora verò diſtinctè, & in actu: perfectiùs autem eſt actu continere, quàm potentia: & diſtinctè continere quàm confusè.

Obiectio. Obijcies, Species non continet diſtinctè naturā, cùm id ſit munus definitionis.

Confutatio. Dico, quòd ſpecies ſi ad definitionem cōparetur, confuſum dicitur, at ſi ad genus, quid diſtinctum eſt: propterea Ariſtoteles dicit diſtinctiùs reſponderi per ſpeciem, quàm per genus. Poſterior ratio eſt Eò prima ſubſtantia maximè ſubſtantia dicitur, quia omnibus ſubſtat, & ſubſtantijs ſecundis, & accidentibus, ſed poſt primam pluribus ſubſtat ſpecies, quàm genus, quia & ſubſtat omnibus, quibus genus & ipſi generi, ergo erit magis ſubſtantia.

Dubium. Hic fortè dubitabis, quare cùm ſpecies magis ſit ſubſtātia, quàm Genus, & genus inferius, quàm ſuperiùs, non multiplicantur ſubſtantiæ, vt ſpecies ſit ſecūda, genus tertia, & ſuperius quarta, vſque ad generaliſſimum?

Solutio. Pro hoc aduerte, quod ratio primæ ſubſtantiæ hæc eſt, quòd ſit vltimum ſubiectū, de quo omnia alia prædicantur, & in quo omnia alia ſunt: ratio verò ſecūdę ſubſtantiæ eſt eſſe prædicatum in quid primę, & omnium aliorum eſſe ſubiectū, in quo ſcilicet accidentium. Cùm igitur hæc ſit ratio ſubſtantiæ ſecūdæ, quòd poſtea, magis, vel minus ſit in quid, pluribꝰ, vel paucioribus ſubſtet ſeu hanc rationem non mutet; non multiplicabit ſubſtantias ſecundas: vt albedo, vt quatuor, albedo vt octo eiuſdem ſpeciei ſunt, quia iſte exceſſus non mutat rationem albedinis: magis enim & minus ſub eadem ratione non variant ſpeciem.

6. *Ipſarum verò ſpecierum quæcunque non ſunt genera &c.*

Hic fit cōparatio inter ipſas ſpecies inter ſe, & non ſumit inæquales ſpecies: nā ſi vna genus eſt, altera non quæ genus eſt, minùs eſt ſubſtātia, quàm altera Sed conferuntur ſpecies æquales ſub eodem genere, & ſic dicitur, vna nō eſt magis ſubſtantia, quàm altera: quod probat: non enim magis in quid vna ſpecies de ſuo indiuiduo prędicatur, quā altera de ſuo. ita enim bene reſpondetur per hominem, ſi quæratur quid eſt quidam homo? quàm per equum, ſi quæratur de quodam equo. Vltimò comparantur primę ſubſtātię inter ſe, eadem ratione vna non eſt magis ſubſtantia, quàm altera. Ex his colligit rationem, quare ſecundę ſubſtātię dicantur ſubſtantiæ, non autem accidentia: Ad quod dicit, illas vocari ſubſtantias propter duo. Primò, quia dicuntur in quid de prima: Secūdò, quia ſubſtant omnibus accidētibus, alia verò prædicata non ſunt de natura primarum, nec ſubſtant alijs.

Dubitatur primò. Subſtantia ſecunda, nempe ſpecies & genera, ſunt priora indiuiduis: ergo dicenda erāt potius ſubſtantiæ primæ, & indiuidua, ſecundæ. Reſpondetur dupliciter. Primò, ſecundum Boet. Quamuis illæ naturę generum & ſpecierū ſunt priores, tamen indiuidua ſunt primò cognita, quia ſenſibus ſubſtant; propterea primò eſt nomen eis ſubſtantiæ impoſitum: ac ideò primæ ſubſtantiæ dicuntur. Secundo reſpond. ex Alber. tract. 2. cap. 3. quòd iſtæ naturæ dupliciter poſſunt conſiderari: vno modo ſecundùm ſe, & vt ipſorum indiuiduorum principia ſunt, & ſic priores ſunt: altero modo, vt prædicata quædam ſubſtantialia ſunt, ſcilicet genera, & ſpecies, & ſic poſteriora ſunt, vniuerſale enim poſteriùs eſt: & cùm ſic in præſenti conſiderentur, meritò ſecundæ ſubſtantiæ dicuntur, quia poſteriores ſunt, ſcilicet ab ipſis primis abſtractæ.

Dubium. Solutio 1. iuxta Boetium. 2. Solutio Alberti.

Commune autem omni ſubſtantiæ, &c. 7.

Hæc eſt poſterior pars huius capitis, in qua Ariſt. poſtquam quid prima, & ſecunda ſubſtantia, & quo modo inter ſe, & ad inuicem ſe habeant, explicuit, quaſdam ipſius Subſtantiæ proprietates aſſignat, quæ locum deſcriptionis cuiuſdam habent: non enim iſta generaliſſima aliter definiri queunt. Eſt igitur prima proprietas. Omni ſubſtantiæ conuenit, non eſſe in ſubiecto. Hanc dupliciter manifeſtat, primò in ipſis primis, & ſecundis inductione quadā, ex earum deſcriptionibus. Prima proprietas ſubſtantiæ. Nam prima eſt, quę neque eſt in ſubiecto, nec de ſubiecto aliquo dicitur. Secunda, quæ dicitur de ſubiecto, ſed non eſt in ſubiecto. Secundò probat de ipſis ſecundis, quia maior eſt in his difficultas, cùm per ſe non exiſtant. Ea, quæ in ſubiecto ſunt, non prædicantur ſecundum rationem: at omnes ſecundæ ſubſtantiæ ſecundum

eundum nomen, & rationem prędicãtur, ergo in ſubiecto non ſunt. Subdit, hoc nõ ſolùm ſubſtantijs, ſed etiam differentijs commune eſſe: cùm enim hæ ſecundùm nomen & rationem prædicentur, in ſubiecto non ſunt.

1. Dubiũ. Poſſet quis dubitare. Cùm hoc ſit proprium ſubſtantijs, quare vocatur commune? Solutio. Reſpõdeo cum Ammonio Proprium duo habet: & conuenit ſoli, & cõuenit omni: igitur reſpectu eorum, quibus omnibus cõperit, cõmune eſt, vt commune eſt omni homini eſſe riſibilem, licet aliorum collatione ſit proprium. Ita in pręſenti, omni ſubſtantiæ commune hoc eſt, ſed illi proprium, quia non ineſt accidentibus.

2. Dubiũ. Dubitatur ſecundò. Nam videtur aſſerere differentias non eſſe ſubſtantias. dicit enim non ſolùm hoc ſubſtãtiæ proprium eſt, ſed etiam differentijs, vbi differentiam à ratione ſubſtantię ſeparare videtur? Solutio. Dico breuiter ad hoc (poſtea enim in queſtione quadam circa hoc Caput, latiùs hoc diſputabitur) quòd differẽtia quò ad rem ipſam ſubſtãtia eſt, quò ad modum verò, eſt velut accidens, quia ſe habet ad modũ qualitatis, vt ſuperiùs diximus: genus verò & ſpecies, & prima ſubſtãtia, & quò ad rem, & quò ad modum vt ſubſtãtia ſunt: nam genus, & ſpecies in quid prædicãtur. Cùm autem hic de ſubſtantia non ſolùm quò ad rem, ſed quò ad modum etiam tractetur, quia modus prædicandi ſimul attenditur, differentia non reputatur ſimpliciter ſubſtantia.

8. *Non conturbent autem eos ſubſtantiarum partes.*

Hæc ſecundùm Ammonium, & Simplicium, continuantur cũ præcedentibus, vt ſermo ſit de differentijs, quę cùm partes ſint, poſſent alicui videri non eſſe ſubſtantiæ: quòd remouet Ariſtot. dicens eſſe ſubſtantias, quia in ſubiecto eſſe, nõ eſt eſſe in aliquo, vt illius partem, ſed eſſe in aliquo, non tanquã partem: at differentia eſt pars ſpecierũ, propterea accidẽs non eſt. Boet. verò & Alber. hoc intelligunt de partibus integrãtibus, & de materia & forma, quas aliquis poſſet exiſtimare non eſſe ſubſtantias: cùm nulla eorum fuerit habita ratio? Hoc remouet Ariſtoteles; dicens eſſe ſubſtantiam, non autem accidens: quia accidens non ineſt tanquam pars, & vtraque eſt congrua expoſitio.

Nota duplex diſcrimen inter ſubſtantiarum partes & Accidẽtia.

Eſt tamen notandum duplex diſcrimen inter partes has, & accidentia. 1. Primò hæ partes componunt vnicam naturam, aut vnum totum per ſe, vt materia cũ forma vnam facit naturam, & manus, caput, ac reliqua, vnicum faciũt totum: at accidentia nec inter ſe, nec cum ſubiecto vnicam rem, aut totum per ſe faciunt. 2. Secundò, partes iſtæ integrantes, & nomen, & rationem, à toto, in quo ſunt, accipiunt: manus enim à toto abſciſſa, nõ eſt ſimpliciter Manus, nec Caput, ſimiliter ratio partis eſt, ſecũdùm quam ſuum exercet munus & officium: at partes extra totũ ſuum munus non habent, ergo non habent ſuam rationem, & formam extra totum. Accidẽs verò ſeparatum, & ſuum nomen & ſuam retinet rationem, & formam: albedo enim ſeparata, ita eſt albedo, ſicut ea, quę in ſubiecto eſt.

Ineſt autem ſubſtantijs, & differentijs.

9. Secunda proprietas.

Hæc eſt ſecunda Proprietas ſubſtantiarum, quæ etiam differẽtijs competit, vt omnes de primis vniuocè prędicentur. Probatur. Quæcunque ſecundùm nomen & rationem prædicantur, vniuocè prędicantur, ſed ſecundę ſubſtantiæ ſecundùm nomen & rationem, ſimiliter & differentiæ, prædicãtur, ergo vniuocè. Huius rationis primo loco ſecũdùm morem ſuum ponit minorem, poſteriori verò maiorem. Hic breuiter nota, differentias non habere propriam definitionem quidditatiuam, cùm ex genere, & differentia non componantur, ac propterea ſimplices conceptus dicuntur: habent tamen quandam deſcriptionem, per quam illarum natura explicatur, & ſecũdùm hanc de prima ſubſtantia prædicantur.

Differẽtiæ non habẽt propriam definitionem.

10. *Omnis autem ſubſtantia videtur hoc aliquid ſignificare.*

Tertia proprietas.

Hæc eſt tertia Proprietas. Omnis ſubſtantia videtur hoc aliquid ſignificare: ſed non ſignificat, nam ſecunda quale quid potiùs ſignificat Eſt aduertendum, quòd hoc aliquid, dicitur natura per ſe ſubſiſtẽs, & nullo modo in alio: qualia ſola eſſe ſingularia ſubſtãtiæ, credidit Ariſt. Plato verò, vt diximꝰ, exiſtimabat naturas vniuerſales per ſe ſubſiſtere extra ſingularia, pro

Quidnam dicatur hoc aliquid.

pterea

pterea eas hoc aliquid opinabatur, Ariſto. verò non, niſi in ipſis ſingularib' exiſtere, ita tamen, vt ſint eorum eſſentia: ob id, vt intelligamus has naturas vniuerſales non per ſe exiſtere, ſed in ſingularibus, vocat qualitates: at ne decipiamur, exiſtimantes ſic eſſe in ſingularibus, vt eorum ſint accidentia, cùm ſint ipſorum ſubſtantia, vocat qualitates ſubſtantiales. Inde eſt, quòd nomina primarum ſubſtantiarũ, hoc aliquid ſignificant: at nomina ſecundarum quale quid; dicit tamen, quod videntur ſignificare hoc aliquid figura appellationis, id eſt, modo ſignificandi nominis, q cùm abſolutum ſit, ſignificat rem illam per modum ſubſiſtentis, cùm tamen vere per ſe non ſubſiſtat, niſi in ſingularibus.

11. *Ineſt autem ſubſtantijs, nihil illis eſſe contrarium.*

Quarta ꝓprietas. Hæc eſt quarta proprietas ſubſtantiæ, ſcilicet: Subſtantiæ, nec primæ, nec ſecundæ quicquam eſt contrarium. hoc autem non ſolis ſubſtantijs, ſed etiã quantitatib' ineſt, quibus nihil eſt contrarium: vt enim homini, animali, Petro, nihil eſt contrariũ: ita ternario, bicubito, nihil eſt cõtrarium.

Obiectio. At quia poſſet quis obijcere, magnum & paruum ſunt quantitates, tamen vnum alteri contrarium eſt?

Solutio. Reſp. quamuis admittatur id, ſcilicet illa eſſe quantitates, quod reliquit tractandũ in prædicamento quantitatis, tamen hoc ſaltem eſt certum, quantitatibus determinatis nihil eſſe contrariũ:

Quantitas quæ dicatur determinata, quæ indeterminata? vocat autem quantitates determinatas, ipſas ſpecies quantitatis, vt eſt ternarius, quaternarius, linea, corpus, quæ contraria non habent: magnum & paruum ſunt indeterminata, cùm modò vni ſpeciei, modò alteri inſint; ſimiliter, quia quod magnum eſt, alterius collatione paruum ſit: nec eſt certa ratio, in qua magnitudo, vel paruitas conſiſtat.

1. Dubium. Dubitatur primò. Quomodo ſubſtantia nõ habeat contrarium, ignis enim & aqua contraria ſunt, & tamen ſunt ſubſtantiæ?

2. Præterea, omne, quod corrumpitur, à contrario corrumpitur, at ſubſtantię corrumpuntur: ergo à contrarijs ſuis?

3. Præterea, quia ita diſtant inter ſe, homo, & leo, ſicut calidum & frigidum, ſed hæc ſunt contraria, ergo & illa.

Fundam: Pro huius difficultatis diſſolutione, oportebit conſiderare, quæ dicantur cõtraria. Tria autem neceſſaria ſunt, vt aliqua dicantur contraria. Primùm, quòd ſub eodem ſint genere; quæ enim ſub diuerſis generibus, vel prædicamentis ſunt, non contraria, ſed diuerſa dicuntur. Secũdò, quòd ſint formæ poſitiuæ; quãdo enim alterum priuatiuum quid eſt, non dicuntur contraria, propter quod cæcitas, & viſus cõtraria non ſunt: hæc tamen duo non ſufficiunt; nam homo & equus hæc duo habent, non tamen contraria ſunt. Eſt tertium neceſſarium, quòd mutuò inter ſe pugnent, & agant circa idem ſubiectum, à quo vnũ viciſſitudine quadam alterũ expellat, vt calor à manu expellit frigiditatem. Iſta autem actio fit ſecundùm ipſas formas, vel ea, ex quibus fiunt, vt calor ſecundùm ſe pugnat contra frigiditatem: & albedo, & nigredo agunt per qualitates, ex quibus intrinſecè fiunt. Cõtraria quæ nam dicantur.

Ex his facilè erit reſpondere, Ignis enim & aqua ſecundùm ſe, & ſubſtãtiam ſuam non ſunt contraria, ſed ſecundum qualitates quas habẽt, ſcilicet, calorem, & frigiditatem, quibus mutuò pugnant inter ſe. Reſponſio ad dubium primum.

Similiter ad ſecundum, quod corrumpitur nõ corrumpitur niſi per qualitates contrarias, ex quib' conſtat. Ad 2.

Ad tertium dicitur, non quæcunque, etſi diuerſa inter ſe ſint, contraria dici, ſed ea, quibus illa tria inſunt: hæc autem reperiuntur in calido, & frigido, non autem in homine, & equo: proptereà illa ſunt contraria, non autem hæc. Hęc ſufficiant, reliqua enim ſunt Phyſica & Metaphyſica. Ad 3.

Videtur autem ſubſtantia non ſuſcipere magis & minus. 12.

Quinta ꝓprietas. Proponit quintam Proprietatem ſubſtantiarum, omnium ſcilicet, non ſuſcipere magis, aut minus: nõ enim vnus homo eſt magis homo, quàm alius, nec quàm ipſemet: ſicut vnum eſt magis album, aut calidum, quàm aliud, aut quã ipſummet erat in alio tempore. Hanc proprietatem cum præcedenti Ariſtoteles non probat, quia ſunt alterius ſcientiæ, hic autem ſupponũtur, vt Logicus habeat aliquem effectum, per quem vtcunque aſcendat ad cognitionem ſubſtantiæ. Hæc autem proprietas etiam ineſt quantitati, non enim quantitas ſuſcipit magis, vel min': ſemper enim iſta

coniuncta ſunt, ſuſcipere magis, vel minus, & habere contrarium.

Obiectio. Poſſet quis obijcere. Superiùs dictum eſt, vnam alia magis ſubſtantiam eſſe: quo modo dicitur, non ſuſcipere magis, aut

Solutio. minus: Reſpondet Ariſtot. ſubſtantiam dupliciter poſſe conſiderari. Vno modo, & ſub ſtat, & aliorum eſt ſubiectum, & ſic ſuperius dictum fuit, ſuſcipere magis; vna enim pluribus ſubijcitur, quam alia. Altero modo conſideratur ſecundum ſeipſam, & naturam propriam: & ſic in præſenti aſſeritur, non ſuſcipere magis, non enim homo, in ſe, animal in ſe magis aut min' patitur.

Maximè verò proprium ſubſtantiæ eſſe videtur, cùm vnum & idem numero ſit, contrariorum eſſe ſuſceptiuum.

Sexta & vltima proprietas. Vltima proprietas eſt. Subſtantia vna numero, ſcilicet indiuidua & ſingularis, eſt ſuſceptiua contrariorum, id eſt, recipit in ſe contraria, non ſimul, ſed modò vnum, modò alterum: vt vnus & idē homo, modò calidus, modò frigidus, modò albus, modò niger eſt. Dicit autem quòd vna numero, & ſingularis ſubſtantia recipit contraria, nam accidens vnum genere contraria habet, vt color in communi album cōtinet, & nigrum: ſed non vnus & idem color ſingularis albus eſt, & nig. r. Hæc proprietas eſt maximè ſubſtātiæ propria, non enim vlli accidenti competit, ſed ſoli ſubſtantiæ. Obijcit autem contra hoc Ariſtoteles: nam videtur hoc etiam poſſe accidēti competere, nam iſta eadem propoſitio: Petrus ſedet, Petro ſedēte, eſt vera, eadem, Petro ſurgente, eſt falſa: verum autem & falſum contraria ſunt: ſimiliter & opinio qua cogito Petrum ſedere, modo eſt vera, modo falſa? Reſpond. Ariſt. hoc diſcriminis eſſe. nam ſubſtantia recipit contraria in ſeipſa, & ipſa met mutatur ex vno in aliud in ſeipſa: at propoſitio & opinio quando modo vera, modo falſa dicitur, non recipit aliquam mutationem in ſe, ſed ab extrinſeco ab eo, quod res mutatur vel ſic eſt, aut nō eſt, dicitur vera, aut falſa. Si quis enim exiſtimet propoſitionem, in ſe mutari, falſum putat: vnde ſaltem hoc modo, ſcilicet per mutationē in ſe contraria ſuſcipere ſoli ineſt ſubſtantiæ, & ipſius eſt maximè proprium.

QVAESTIO I.

De diuiſione ſubſtantiæ, ac primò qualis ea ſit diuiſio ſubſtantiæ in primam & ſecundam?

Aequum eſt, vt ea, quæ caput exponentes adnotauimus maiori examine, & diligentia perpendamus. Et primùm diſſerendum occurrit de diuiſione ſubſtantiæ, in primam & ſecundam: Deinde, quod ſit genus generaliſſimum in prædicamento ſubſtantiæ. Tertiò, de tota ipſius prædicamenti diuiſione, ſeu coordinatione. Hic tractādorum propoſitio.

Igitur primò videamus, qualis ſit illa diuiſio ſubſtantiæ, in primam, & ſecūdam. Obijcitur ergo primò contra eam. Vel eſt diuiſio generis in ſpecies, vel totius in partes, vel æquiuoci in æquiuocata: non enim apparet, an ſit aliqua ex alijs diuiſionum modis: ſed quod nulla ex ſupra dictis ſit, probatur. Primò, nō eſt generis in ſpecies, quia ſpecies inter ſe non ſic ſe habēt, quod vna ſit in alia, nec, quòd vna corrupta corrumpatur alia: at ſecundæ ſubſtantiæ ſunt in primis, & deſtructis primis deſtruuntur ſecundæ: ergo non ſunt ſpecies. Primò. Qualis ſit diuiſio ſubſtantiæ, in primam & ſecūdam? Impugnatur multifariam.

Secundò, nec eſt totius in partes: nam partes totius, vt docet Ariſt. 2. li. de partib. anima. capit. 1. ſunt in duplici differentia: quædam ſimilares, quæ dicuntur homogeneæ, quia inter ſe, & cum toto ſunt eiuſdem rationis, & nominis: vt partes vnius oſſis, quarum ſingulæ os ſunt, & rationem oſſis habēt: & partes carnis: & partes aquæ. Aliæ ſunt partes diſſimilares, quæ hæterogeneæ dicuntur, quæ eandem cum toto rationem & nomen non habent: vt manus, caput, pes: quæ neq; inter ſe, nec cum toto idem habent nomen, & rationem. Hęc igitur diuiſio non eſt totius in partes ſimilares, quia partes ſimilares, vt dictum eſt, idē prorſus nomen & rationem inter ſe cum toto habent: at prima ſubſtantia, & ſecunda diuerſum nomen, & diuerſam habent definitionem. Nec eſt in partes diſſimilares: nām cùm totum in partes has diuiditur, vna non continet aliam, at prima continet ſecundam. Præterea totum partibus diſſimilibus nomen non impertit: at prima

prima ſubſtantia & ſecunda, dicuntur ſubſtantia: caput verò, aut manus, non dicitur animal.

Præterea, nec eſt æquiuoci diuiſio in æquiuocata, quã Simplicius, & Porphyrius, & Boetius non diuiſionem, ſed enumerationem cenſent eſſe dicendam. Probatur quòd non ſit talis. Aequiuocatis nihil præter nomen eſt commune: at hic nō ſolùm eſt commune nomen, cum omnibus ſit commune ſubſtantijs, nō eſſe in ſubiecto: ergo non eſt diuiſio æquiuoci.

1. Opinio Ammonij. Propter hoc multiplex argumentum, Ammon. exiſtimat nō eſſe aliquam diuiſionem ex prædictis, imò nullam eſſe diuiſionem, ſed quendam ordinem enumeratorum: ſicut, qui numerat principia orationis, dicit: primæ ſunt literæ, ſecundæ ſyllabæ, tertiæ dictiones: & ſicut, qui numerat diſcumbentes: iſte eſt primus, ille eſt ſecundus: ita hæc eſt quædam enumeratio conſtitutorum in prædicamento ſubſtantiæ.

2. Opinio Alberti & Caietani. Fuit ſecunda ſententia Alberti, tract. 1. huius cap. 3 quem ſequitur Caietanus. qui ſuſtinet, diuiſionem hanc eſſe Analogi, in analoga. Illud enim eſt analogum, quod per prius vni quàm alteri ineſt: at eſſe ſubſtantiam prius primæ, quæ maximè ſubſtantia eſt, quàm ſecundæ, ineſt.

3. Opinio Doctorum Louanienſium. Tertia ſententia fuit doctorum Louanienſium. Dicunt enim, diuiſionem eſſe accidentis in accidentia: ſicut qui diceret, alborũ, aliud dulce, aliud frigidum, aliud amarum. ità ſubſtantiarum, id eſt, eorum, quæ ſubſtant, & ſunt ſubiecta, quoddam eſt vniuerſale: ſcilicet ſecunda ſubſtantia: quoddam particulare, ſicut prima ſubſtantia.

4. Opinio Burlei. Quarta ſententia fuit Burlei, in præſenti, hanc eſſe diuiſionem ſubiecti in accidentia: ſicut animalium, aliud album, aliud nigrum, aliud medio colore ſe habens: ita natura per ſe, & non in alio ſtans, alia eſt vniuerſalis, alia particularis: accidit enim natura, quod ſit vniuerſale, vel particulare.

5. Opinio neotericorum quorundam. Vltima ſententia eſt quorundam neotericorum, hanc eſſe diuiſionem generis in ſpecies.

Circa huius determinationem proponam aliquot fundamenta, quæ vice etiam concluſionum eſſe poterunt, quibus propoſitæ quæſtioni ſatisfaciemus.

Sit primum fundamentum. Triplex eſt ſubſtantia ſenſibilis, vt docetur 2. de Anima, cap. 1. & 7. Metaph. cap. 3 quædam materia, quædam forma, quædam compoſitum: vt in animali, corpus eſt materia, anima forma, totum ipſum, eſt compoſitum: ſimiliter in alijs. 1. Fundam. Subſtantia ſenſibilis eſt triplex.

Ex hac triplici ſubſtantia, dubium eſt, quæ hic ab Ariſtot. conſideretur. Boæthus Græcus, quem refert Simplicius hoc capite ſuper prima verba, exiſtimauit hic Ariſtotelem conſiderare compoſitum & materiam. Ratio eius erat; quia illa deſcriptio primæ ſubſtantiæ non ſoli indiuiduo, ſed etiam materiæ competit: hæc enim nec eſt in ſubiecto, nec dicitur de ſubiecto: forma verò, quia erat in materia, credidit annumerandam inter illa quę ſunt in ſubiecto, velut accidentia.

At Simplicius, Porphyrius, Ammonius, Boet. & Arabes, ſolam compoſitam ſubſtantiam hic inter primas, & ſecundas collocant, ſubſtantia enim vtraque compoſita eſt. Quorum ratio eſt, quia hic agit de ſubſtantia ſenſibili, nota & manifeſta: at materia eſt obſcuriſſima, nec ſatis de ea conſtabat. Poſſet etiam ſecũdò dici, quod hic tractat de ſubſtantia, vt ſubijcitur in prædicationibus, tam accidentalibus, quã ſubſtantialibus, at talis eſt compoſita, nō enim ſubijcitur, nec prædicatur, ſecundum prædicationem prædicamenti, niſi compoſitum.

Nec argumentum Boæthi quicquam valet. In illa enim definitione eſt aſſumendum id, quod notum eſt & propriè ſubſtat: ſed id eſt compoſitum, & natura perfecta ſenſibilis, quę nec eſt in ſubiecto, nec dicitur de ſubiecto. Hoc igitur compoſitum dupliciter ſumitur, vno modo in particulari: ſcilicet hic homo, hæc planta, hoc animal, & talia ſunt primæ ſubſtantiæ: altero modo in vniuerſali, homo, planta, animal, & hæc dicuntur ſecundæ ſubſtantiæ.

2. Fũdam. Vnicum compõſitũ vnicã tantùm habete formã & materiã. Secundum fundamentum eſt. Vnicum compoſitum non habet, niſi vnicam formam, & materiam: habet tamen plurimas operationes, & proprietates cõmunicatas, & procedẽtes ab illa forma. Verbi gratia,

homo

homo eſt per ſe,eſt quantus, viuit, mouetur,augetur,nutritur,ſentit,diſcurrit: ſimiliter & reliqua: inter has quædam reperiuntur communiſſimæ,quę non ſolùm illi rei,ſed multis inſunt: quædā minùs communes:quædam adhuc minùs: & tandem quædam illi ſoli conuenientes. Verbi gratia,eſſe per ſe, non ſoli homini, ſed omnibus ineſt ſubſtantijs:viuere,augeri,non omnibus, ſed plantis: ſentire, non plantis, ſed animalibus:at diſcurrere,ſoli homini: ſed hęc adhuc omnibus indiuiduis humanis conueniunt:at quædam aliæ ſunt,quę huic vni ſoli,non alteri inſunt;illæ vt conditiones indiuiduantes, de quibus ſuperiùs diximus.

Philoſophi cur eãdem rem varijs nominib. ſignificēt?

Ex hoc patet quaſdam eſſe rei operationes, ſeu proprietates, quibus cum alijs rebus communicat: quaſdam,quibus ab eis differt. V.g.in hoc quòd eſt per ſe eſſe,cōmunicant ſubſtantiæ iſtæ inferiores cum Intelligentijs: ſed differunt in quantitate: in hac autem communicat homo cum lapidibus inanimatis,ſed differt in nutritione,& vita, in qua cum plantis conuenit: à quibus per ſenſum differt: in ſenſu cum brutis participat,ſed differt per rationem.

Hoc ſuppoſito, philoſophi conſiderantes vnicam rem tot habere operationes: varijs nominibus eam ſignificāt: quorum ſingula talem rem ſignificant, vt in ea peculiaris quædam operatio inuenitur. V.g. quia homo per ſe ſtat, dictus eſt ſubſtantia: quia quantitatem habet, corpus: quia nutritur, viuens: quia ſentit,animal: quia ratiocinatur, homo. Omnia autē hæc nomina in vno vnicam tantùm naturam in eo ſignificant, ſed non eadem ratione, ſed ſecundum diuerſas operationes in eo inuentas: non quod talia nomina operationes ipſas ſignificent, (ſignificāt enim rem ipſam, & eius ſubſtantiam,) ſed ſunt impoſita ad ſignificandam ſubſtantiam ex diuerſis operationibus & proprietatibus, quæ in ea ſunt: vt inferius dicemus.

Sed hic eſt ſummoperè aduertendum: cùm quædā operationes ſint, quibus multa conueniant:quædam, quibus differant, alijs tamen conueniant: nomina, quæ à talibus operationibus ſumuntur,etiam aliquibus conuenient,& erunt communia: alia etiam differentia,& quibuſdam peculiaria V.g animal dicitur omne quod ſentit:rationale, quod ſolum diſcurrit: viuēs, quod nutritur. Vnde omnia huiuſmodi communia ſunt, quia ſubſtantiam non vnius rei ſolius, ſed multarum ſignificant: & iſtę ſunt ſecundę ſubſtantiæ, inter quas, quædam ſunt genera,quædā ſpecies,quædam differentiæ. genera ſunt illa,quæ ſumuntur ab operationibus pluribus,rebus ſpecie diſtinctis conuenientibus, ſecundū quod eis conueniunt. Differentiæ,quæ ſumūtur ab operationibus, quibus quædam ab alijs differunt. Species,quæ ſumuntur ab vtriſque, & his,quibus differunt;& his, quibus conueniunt: ſpecies enim genus, & differentiam continet.

3.Fundam. Nomina à proprietate impoſita ſæpè ipſam rem, non proprietatem ſignificāt.

Sit tertium fundamentum ex S.Thoma 1.p q.13.art. 8. & q.18. art.2. Sæpè nomina ſignificant aliquam rem, & imponuntur ad ſignificandum ab aliqua reī proprietate, quam non ſignificant. Vnde aliud eſt, quod ſignificant, aliud, à quo imponūtur ad ſignificādum. V.g. lapis ſignificat rem talem, ad quam ſignificandam fuit impoſitum, ab hac proprietate, quod lædat pedem, non tamen tale nomen hanc ſignificat proprietatem, ſed rem illam,quæ ſubſtantia eſt: ita fit in hoc nomine ſubſtantia,ſignificat enim quandam eſſentiam & naturam,quæ per ſe eſt,id eſt, non in ſubiecto: non quod nomen hoc talem ſignificet proprietatem, ſed illam naturam abſolutè ſignificat, licet ab hac proprietate fuerit impoſitum: at quia de iſta natura, ſecundum ſe loqui nō poſſumus, quia occulta eſt, per hanc proprietatem manifeſtamus per ſe eſſe ſiue ſubſtare: & dicimus ſubſtantiam eſſe naturam, cui hoc ineſt, quod per ſe ſit, id eſt, non in ſubiecto.

Hæc autem poteſt dupliciter conſiderari. Vno modo primò intentionaliter, pro per ſe eſſe: vt ſubſtantia,ſit natura,quæ per ſe eſt:& tunc dicitur ſumi primò intentionaliter. Altero modo,ſecundò intentionaliter: vt per ſe eſſe, ſeu ſubſiſtere, idem ſit, quod eſſe ſubiectum: & tunc ſubſtātia dicitur ſecundò intentionaliter: & vtroque modo adhuc dupliciter:primò,pro natura quacunque,quæ ſubſtat,tam ſimplici,quā compoſita,altero modo, pro natura compoſita, quæ ſubſtat: vt hic ſumitur apud Ariſtotelem.

His

Concluſ. 1. Diuiſio primæ ſubſtantiæ eſt analogi in analogata. His ſuppoſitis vnica Concluſione reſpōdemus. Quamuis omnes illę ſententiæ veræ ſint, varia conſideratione, tum diuiſi, tum membrorum diuidentium, ſicut eas ſupra explicuimus: tamen ad mentem Ariſt. placet ſententia Alberti: hic enim conſideratur ſubſtantia, id eſt, natura compoſita ſub his proprietatibus, per ſe eſſe, quæ eſt primò intentionalis, & ſubijci, quæ ſecundò intentionalis: hæc autem talis, ſubſtantiæ per prius ineſt primæ, quæ per ſe maximè eſt, & maximè ſubſtat: per poſterius autem ſecundæ ſubſtantiæ competit: & ita erit diuiſio analogi in analogata.

QVAESTIO II.

Quod ſit genus generaliſsimum in prædicamento ſubſtantiæ? & an complectatur Angelos?

Dubium. 1. Opinio. Dubitabis, quod ſit genus generaliſſimum in hoc prædicamento? Qui exiſtimant Angelos eſſe in hoc prędicamento, ponunt ſubſtātiam pro generaliſſimo complectentem corpoream naturam & ſpiritualem.

2. Opinio. Qui verò eos à prædicamento reijciunt, ponunt corpus, ſiue ſubſtantiam compoſitam. Igitur aliqui putant, ſaltem ſecundū

1. ſententiam Ariſtotelis Intelligentias in prædicamento non poni: hic enim, ex ſententia Ammonij, Simplicij, Boetij, Porphyrij, & aliquorum aliorum, ſolùm tractat de ſubſtantia compoſita ſenſibili.

2. Secundò. Præterea, ſi eſſent in prædicamento, eſſent ex genere & differētia, cùm vel tanquam prima ſubſtantia, vel tanquā ſecunda eſſent collocandæ: at ſecundùm ſententiam Ariſt. vt videtur, Intelligentiæ ſimplices ſunt, & actus puri, 8. Metap. text. 16. vnde docet Auer. 2. cœl. comment. 49. quę habent genus & differentiā, eſſe compoſita ex materia & forma.

3. Tertiò, Si eſſent in prædicamento, ſubſtarent accidentibus: at ſecundum Ariſto. nulli ſubſtant accidēti, vt ait in Metaphyſicis: ergo non ſunt ſubſtantiæ prædicamentales: & ſic Auerr. 12. Metaphyſ. comment. 25. diſtinguit ſubſtantiam: quædam enim habet accidens, vt ſenſibilis: quędam caret accidenti, vt intellectualis.

4. Quartò. Præterea, 12. Metaph. cap. 5. aſſignans principia prædicamenti ſubſtantiæ, tanquam principia omnium aliorum prædicamentorum: ea ponit, materiam, formam, priuationem, à quibus Intelligētiæ remotæ ſunt.

Quintò. Ariſt. 10. Metap. tex. 26. ait: Corruptibile & incorruptibile differunt genere. Cùm ergo Intelligentiæ ſint incorruptibiles, videtur nullū genus eis poſſe eſſe commune cum corruptibilibus rebus. 5.

Sextò. Eodem libro 10. text. 12. Diuerſa, ait, genera ſunt, quæ differūt materiā, nec habent mutuā transmutationem, vel quorum alia prædicamenti figura. 6.

Septimo. Ariſtot. 9. Metaph. textu 17. Aeterna, ait, carent potentia. ſed genus eſt quid potentiale, ergo genus non eſt in æternis. 7.

Concluſ. Angeli in Categoria Subſtantię collocantur. At hæc ſententia eſt falſa, & contraria vera, nempè Angelos, ſeu Intelligentias, in prædicamento ſubſtantiæ collocari, & eos ex genere & differentia cōpoſitos eſſe, & accidētibus ſubſtare, præter glorioſum Deum, qui nulli accidēti ſubiectus, totius compoſitionis eſt expers: vnde genus generaliſſimum erit, ſubſtantia complectens corporea, & incorporea.

Fundam. Hæc autem ſubſtantia, ne decipiaris, nō eſt illa, quæ in primam & ſecundam diuiditur. ſed eſt vnum genus inter ſecundas ſubſtantias. Vnde Subſtantia dupliciter capitur. Vno modo, pro perfecta natura, quę ſubſiſtit per ſe, & ſubiectum eſt, & hæc diuiditur in primam & ſecundam: inter ſecundas eſt vna, quæ eſt genus generaliſſimum, quę etiam vocatur ſubſtantia. Altero modo, pro natura perfecta per ſe, quæ eſt primū prædicabile, & principium eorum omnium, quę tali linea continentur. Non dixi naturam compoſitam, ſed perfectam, vt includerem Intelligentias, quę non ſunt compoſitæ, ſaltem compoſitione Phyſica.

Probatio concluſionis. 1. Argum. ab authoritate. Quod autē Intelligentiæ, ſeu angeli, in prædicamento ponantur; aſſerunt Primò D. Tho. 1. p. q. 50. art. 2. ad primum ponens eos compoſitos ex genere, & differētia. Itē Simplicius ad calcem Anteprædicamētorum: Idem Simp. ad initium prædicamenti ſubſtantiæ, ſoluens argumentum Plotini aduerſùs Ariſto quod fecerat in primo tractatu de Generibus entis, cap. 1. & 2. &

 idem

idem Plotinus eandem tribuit ſententiam Ariſtoteli, eiſdem capitibus. Item Alexander, vt refert idem Simplic. in expoſitione prædicamenti ſubſtātiæ. Item Themiſtius in initio 3. Phyſic.

2. Argum. Et probatur his Ariſtotelis teſtimonijs & rationibus. Primò Ariſtot. in 1. Phyſicorum, tex. 13. argumētatur contra Parmenidem, qui dicebat, dari vnum tantū ens immobile, & incorruptibile, & argumētatur hoc pacto: Si eſt vnum, ergo eſt in aliquo prædicamētorum: quoniam omne ens eſt in aliquo prędicamentorum: loquitur autem de ente incorruptibili: vbi vide Simplicium, Themiſtium, & Philoponum.

3. Argum. Idem Ariſtot. 1. de anima ait, Quærentem quid ſit anima? debere priùs inquirere, in quo ſit genere? cōcludit autem rationalem, vt videre eſt in text. 7. & ita in 2. de anima, tex. 3. cōcludit, animam eſſe in prędicamento ſubſtantiæ, & tamen eſt incorruptibilis & ſpiritualis. Item, ſi excluderentur Intelligentiæ, maximè, quia incorruptibiles: propter illum textum Ariſtotelis: corruptibile & incorruptibile differunt genere. Sed hæc ratio nulla eſt: nam etiam quantitas ſecundum ipſos contrarium opinantes, Auerroem, & alios, eſt incorruptibilis, & tamē ponitur in prædicamēto. Item cœlum, aſtra, ſol, luna, & dæmonia ſunt in prædicamento ſubſtantiæ, vt ait Ariſtoteles, in 5. Metaphyſic. textu 15. & ſeptimo Metaphyſicorum, textu 5. & octauo Metaphyſic. text. 1. & in his omnibus locis vide Alexandrum. Item materia prima, vt videre eſt in ſecundo de anima, textu 2. & octauo Metaphyſic. tex. 3.

4. Argum. Item idem Ariſtoteles aliquoties diuidit ſubſtantiam in ſenſibilem & inſenſibilem, vt in 12. Metaph. text. 5. agit autem de ſubſtantia prædicamētali, vt videre eſt in tex. 2. de qua etiam dixerat in 8. Metaphyſ. textu 1. eſſe in hoc prædicamento ſubſtātiæ: quòd paulò antea diſtinxerat ab alijs: eſſe, inquam, quaſdam ſubſtātias conceſſas ab omnibus: & manifeſtas, quaſdam non cōceſſas: has autem non conceſſas, intelligit ſpirituales immobiles & incorruptibiles: vt videre eſt in 6. Metaphyſ. text. 2. & in 7. Metaph. text. 7. & 6. & in 8. Metaph. & alijs etiam locis.

5. Argum. Tandē in 12. Metaph. tex 5. ait, ſubſtantias eſſe tres, vnam ſenſibilem corruptibilem: aliam ſenſibilem ſempiternam: aliam immobilē: de qua diſputat in toto poſtea libro, quærens quid ſit, num Mathematica entia, nū formæ ſeu ideæ, num Intelligentiæ? quas vltimas, reiectis alijs, concludit dari in text. 41 quærens deinde earum numerum vſque ad textum 49.

Rationibus etiam ſic probatur. Primò. 1. Argum.
Quia hæc eſt eſſentialis prædicatio: orbis à ratione.
lunæ Intelligentia eſt Intelligentia, & Intelligentia Martis, &c. ergo eſt prædicatio generis de ſpecie, vel de indiuiduis: non eſt autem analogum nomen Intelligētia, ſicut ens, quia non conuenit ratio Intelligentiæ, vt Intelligentia vni priùs Intelligētiæ, & per illam primam alijs: ſicut ens: quod conuenit primò & ſimpliciter ſubſtantiæ, & alijs in ordine ad ſubſtantiam: ergo ſi eſt eſſentialis illa prædicatio, & ſuperioris de inferiori, & non analogi: erit generis de ſpecie: vel ſpeciei de indiuiduo: ſi ergo ſunt ſub genere & ſpecie: ergo ſunt in prædicamento. Confirmatius fit: quia quotieſcunque aliqua multa participant aliquo vno ſine dependētia vnius ab alio: non tollitur vniuocatio: ſic eſt in Angelis; licet enim habeant ordinem nobilitatis, non tamen cauſalitatis, quia non ſunt inuicem cauſæ.

Secundò. Intelligentiæ poſſunt definiri definitione eſſentiali: ergo conſtant gene- 2.
re & differentia: atque ita erunt in prædicamento vt definitio, V. g. erit vnius Intelligentiæ, hæc eſt Intelligentia talis, putà motrix infimi cœli, vel ſecundi, vel tertij: nam conueniūt in hoc, quòd ſunt Intelligentiæ: & præterea differunt eſſentialiter inter ſe, quia vna non eſt altera: neque vna æquè perfecta eſſentialiter atq; altera, vbi autem eſt conuenientia eſſentialis, & differentia eſſentialis, ibi eſt genus & differētia.

Tertiò. Ex operationibus colligimus re- 3.
rum eſſentias: vt antea dictum eſt ex Ariſtot. ſed vbi videmus operatiōes naturales cōmunes rebus, ibi colligimus ſubſtantiā communem, quæ eſt principium talium operationū: vt, V. g. ex vegetatione colligimus in omnibus, quę vegetātur, ſubſtantiæ quoddam genus commune, ſcilicet viuens: ratione cuius, primò & per ſe illa operatio cōueniat. Et ruſus, cùm naturales

opera-

operationes recti proprias videmus, in quibus differũt: colligimus eſſentialem inter eas differentiam, quæ talis ſit operationis cauſa, principium & origo. Iam vero in Intelligentijs deprehendimus naturales operationes communes, videlicet intelligere, & mouere; & præterea differentes, videlicet tale intelligere, ſingularum proprium: nam haud dubiè etiam ſecundum Ariſto. vna meliùs aliã intelligit; & mouet hũc, vel illum orbem: ergo neceſſario conuincitur iſtis reſpondere ſubſtantiam genericam eſſentialem, & differentias eſſentiales, vnde iſtæ operationes primò, & per ſe naſcantur. Confirmatur idem fit, quia Accidentia Angelorum ſunt vniuoca formaliter accidentibus intellect' noſtri: ſunt enim intellectiones, volitiones, qualitates: ergo & ſubſtantia ipſorũ erit vniuoca cum ſubſtantia iſtorum inferiorum.

4. Quartò. Intelligentiæ habent aliquam potentiam, quia acceperunt eſſe à Deo, & inæquale eſſe, quibus, vt ait Ariſt. in lib. de cælo, communicatum eſt eſſe his clarius, illis obſcurius.

5. Quintò. Item non ſunt omne ens, nec perfectiſſimum ens: ergo habent in ſua eſſentia entis negationẽ, & maiorem, & minorem, per quę differunt etiam intrinſecè, & mouent motæ: imò hodiè vno motu, cras alio, atque alio: ſed quæ habent potentiam, & actum, non ſunt omninò ſimpliciſſima: ergo ſunt compoſita; ſaltẽ ex actu & potẽtia eſſentiali: ſed quę talia ſunt, collocantur ſub genere: ergo, &c. ſed quia hæc Logici captum tranſcendunt, iſta ſint

Ad Argũ. contrariæ opinionis. ſatis. Nunc ad argumenta contrariæ opinionis reſpondeamus.

Ad 1. Ad primum: negamus Ariſtotelem ſolum tractare de ſubſtãtia ſenſibili: imò definitiones tam primæ quam ſecũdę ſubſtãtiæ, & communia & propria ſubſtantiæ, conuenerunt ſuo gradu etiã Intelligentijs.

Ad 2. Ad ſecundum: cùm Ariſt. ait, eſſe actus puros & ſimplices, intelligit reſpectu compoſitionis phyſicæ, quia ſunt ſeparatæ à materia, & ſine compoſitione materiæ, & corporis denique omnis expertes, non autem excludit compoſitionem Metaphyſicam, ex genere & differentia: nec ſequitur: ſunt ſimplices, & puri actus, ergo carẽt omni genere, & differentia, quia quamuis ſint puri, tamen non ſunt puriſſimi, nec ſimpliciſſimi: ſed alij ſunt puriores alijs, & ſimpliciores: quod manifeſte aſſeruit Ariſtoteles loco illo citato lib. Cæli cum aiebat, alijs communicatum eſt eſſe his clarius, illis obſcurius.

Ad Auerrois dictũ dicimus eſſe falſum, ſi vt iacet, intelligatur: niſi velit dicere, quę habent genus, & differentiam, eſſe compoſita ex aliquo tanquam materia, & aliquo, tanquam forma, vel illa eſſe compoſita ex materia & forma Metaphyſica.

Ad tertium reſpondemus ſecundùm Ariſtotel. non ſuſcipere accidentia corruptiua, ſed benè perfectiua vt cælum, lumẽ. Item manifeſtum eſt, nõ poſſe Ariſtotelẽ intelligere de omni accidenti, nam ſuſcipiunt haud dubiè reſpectus varios ad ſe inuicem, & ad orbem, & ad motum, ac ad effectus ſuos, quos faciunt, vel in ſe, vt ſubordinatæ ſunt cauſæ, vel in alijs: & ſecundùm nos etiam mutantur: ſed intelligit de accidentibus ſolùm abſolutis, vel de corruptiuis. Ad 3.

Ad quartum reſpondemus, Ariſtotelem non ibi tradere principia Intelligẽtiarum, nec locum ibi fuiſſe, vt de eis ageret, ſed poſtea in libr. 12. Egit ille autẽ primò, de ſubſtantiæ ſenſibilis principijs, quia hæc apparet maximè ſubſtãtia nobis: vt ipſe ait 2. de anima, cap. 1. vt per ſenſibilem poſſet ſubſtantiam ex motu inſenſibilem inueſtigare, vbi corporea magis ſubſtantiam vocat, quam incorporea: & 7. Metaph. ca. 2. dum ait corpora eſſe manifeſtiſſimè ſubſtãtias, ac meritò de his primò egit, vt per ſe ſenſibilem, &c. Vide ſenſum Ariſtotelis: ac de his hactenus Ad 4.

Ad quintum variæ illius loci Ariſt. extant expoſitiones, quarum ſingulæ ſatisfaciunt argumento. Igitur primò Reſpon- Ad 5.

deo cum D. Thoma ibidem intelligere Ariſtotelẽ genus phyſicum, id eſt, materiã, 1.

cũ ait: Incorruptibile & corruptibile differunt genere; atque ita differunt genere, id eſt, materia. Secundò, Caietanus reſpondet primo capite, de analogia nominum, 2.

ac dicendo differre genere phyſico, id eſt, ſecũdùm eſſe perfectius, non abſolutè ſecundùm rationem importatã à genere, id eſt, perfectius ibi eſſe genus, quàm hic; non tamẽ nullũ ibi eſſe genus. Tertiò, illis verbis 3.

corru-

corruptibile & incorruptibile differunt genere; vt videtur, hoc ſolùm vult Ariſtoteles, ac ſi quis diceret, alterabile & inalterabile differunt genere. Generabile & ingenerabile differunt genere, id eſt, continent ſub ſe diuerſorum prædicamentorum, & generum diuerſorum res: quia aliquæ res ſunt incorruptibiles in ſubſtantia, in quātitate, in qualitate, ac ſimiliter, aliquæ corruptibiles in ſubſtantia, qualitate, &cæt.

4. Quartò, tandem ſi quis rectè conſideret, probabile admodum eſt, ibi Ariſtotel. per genus intelligere ſpeciem. Hic enim erat eius ſcopus. Nam text. 24. & 25. proximè præcedentibus, dixerat, differentiam ſpecificam fieri per cōtrarietatem. Deinde in hoc textu 26. quærit. An corruptibile & incorruptibile faciant differentiam ſpecificam: & dicit facere ſpecificam, quòd ſint vel eſſentiæ, vel fluant ex eſſentia. Quare ait: Plato errabat, quia hominem corruptibilem eiuſdē ſpeciei ponebat cum Idea, cùm differant non ſolùm ſpecie, ſed etiam genere, homo enim eſt ſub animali, Ideæ verò ſub incorruptibili: atque ita ſolùm hoc haberetur ex eo loco ſpecie differre, ex fine & ſcopo, ac progreſſu diſputationis Ariſtot.

Ad 6. Ad ſextum reſpondeo, non ſolùm velle Ariſtotelem illa eſſe diuerſa genera, quæ non habent materiam communem, vel quæ non habent tranſmutationem: aliâs homo, & equus differrent genere, quia non tranſmutantur: & alia, quæ habent materiam communem non differrent genere, vt quantitas & qualitas, quod eſt falſum & exemplum Ariſtot. de ijs, quæ differunt prædicamenti figura, non idcò allatum ab eo fuit, quaſi nulla alia genere differrent, ſed quia id erat manifeſtiſſimū, & ita id, exempli vnius ſolius cauſa, allatum fuit.

Ad 7. Ad ſeptimum reſpondeo. Carent potentia phyſica, & de ea ibi intelligit Ariſtoteles, non autem de potentia Metaphyſica, qualis eſt generis: nam hanc habent, vt oſtendimus. Erit ergo genus generaliſſimum prædicamenti ſubſtantiæ, ſubſtantia finita, complectens corpoream, & incorpoream, ita vt ſolus Deus benedictus ſimpliciſſimus excludatur, nec cōtineatur in prædicamento. De quo tamen nūc pauca quoque breuiter dicamus.

Nota. Quæſtiōis deciſio.

QVAESTIO III.

An Deus ſit in Prædicamento.

DE intelligentijs ſeu Angelis vidimus eſſe in prædicamento: de Deo verò, quamuis aliqui eum in prædicamēto collocent, vt Gregorius de Arimino, & alij, tamen dicendum eſt, non eſſe in prædicamento, tam ſecundùm veritatem, quā ſecundùm Ariſt. & ita opinatur D. Thom. 1. part q. 3. art. 5. & 1. ſententiarum, diſtin. 8. q. 4. ar. 3. & de potētia, quæſt. 6. arti. 5. Item Alber. tract. 1. prædicamentorum, cap. 7. & plerique alij. Deum nō eſſe in prædicamēto.

Idque his teſtimonijs, & rationibus breuiter probari poteſt. I. Ariſtot. 5. Metaph. tex. 15. numerans acceptiones ſubſtantiæ, non ponit Deum: & 3. Phyſicorum tex. 3. cùm diſtinxiſſet ſecundùm Alexandrum & Themiſtium, duplex ens, vnum actu, vt eſt Deus, aliud actu & potentia, hoc diuiſit in decē prædicamenta. Et id ratione facilè oſtenditur: quia Deus eſt quid illimitatum, at omnis ſpecies eſt limitata per differentiam: ergo, &c. Secundò. Item, eſſe, eſt quidditatiuum Deo: ergo vel ipſum ens eſt genus Dei contra philoſophum, 3. Metaph. tex. 10. vel nullum aliud, quia ens ſupereminet omnibus. Tertiò, Deus eſt purus actus, at quicquid eſt ſub genere, habet actum admiſtum potentiæ: ergo Deus non eſt ſub genere. Quartò, Item quicquid eſt ſub genere & ſpecie, eſt compoſitum ex genere & differentia, & ex perfectibili & perficiente: at Deus ſimpliciſſimus & incompoſitus, nec poteſt perfici ab aliquo, nec habet aliquid perfectibile in ſua eſſentia, eſſet enim quædam imperfectio in Deo; ſed omnia, quæ habet in ſe, ſunt infinitè perfecta: imò verò ſunt vna ſola infinita & ſimpliciſſima perfectio: ergo non eſt compoſitus ex genere & differentia: atque de his iſta ſufficiant, ſunt enim altioris ſpeculationis. Probatur. 1. 2. 3. 4.

QVAESTIO IIII.

De diuiſione ſeu coordinatione eorum, quæ in prædicamento Subſtantiæ continentur.

PRO cognitione harum ſubſtātiarum, ſolent aliquot tabellas aſſignare, quibus ea, quæ in hoc prædicamento ponuntur, clarius perſpiciātur: id etiam ſingulis fit prædicamentis: quod etiam ſi Logico nō conueniat, cùm talis rerum cognitio ſcientiarū ſit aliarum: tamen vt ad alias ſciētias nō prorſus ignarus accedat, & magis ſuorū cognitio rerum cognitione innoteſcat, velut exempla quædam, ea proponemus, nō omnia particulariter exquiſiteque indagantes, ſed vniuerſali quodam modo, reliqua propoſito loco concedentes. Præmittamus ergo rerum diſtinctionem, poſtea tabellam ordinare, non erit difficile.

NOTA.

Tranſit ad Tabellæ fabricationē in hoc prædicamēto.

Diuiſio rerū Prima. Erit igitur prima diuiſio: Subſtantiæ finitæ, quædam eſt corporea, quædam incorporea. hic diuiditur ſubſtātia perfecta, ad excludendas partes, & finita, ad excludendum glorioſum Deum, qui cùm infinitus ſit, nullo continetur prædicamento: ſed eſt ſupra omne ens, & totius entis principium. Subſtātia incorporea facit quoddam genus quod dicitur ſpiritus: ſub quo ſunt innumeræ ſpecies Angelorum excedentiū numerum ſpecierum ſenſibilium, quorū natura in particulari occulta nobis eſt. Subſtantia corporea facit aliud genus, quod dicitur corpus, ſcilicet compoſitum ex materia & forma: ſub quo omnia iſta inferiora ſenſibilia continentur. Secunda diuiſio: Corporum, quædā ſunt animata, quædam inanimata. Corpus inanimatū facit vnum genus, ſub quo omnia vitæ expertia continentur: vt elementa; lapides, liquores, & alia, quæ dicemus. Corpus animatum conſtituit genus, quod dicitur, viuens, ſub quo ſunt omnia, quæ habent animam, vt plantæ, animalia. Tertia diuiſio: Viuentum, quædam ſenſibilia, quædam inſenſibilia: viuens ſenſibile facit animal, viuens inſenſibile plantam cōſtituit. Quarta diuiſio: Plantarum, quædam eſt arbor, quædam frutex, quædam herba, quædam radix, arbor, vt populus, alenus, pyrus: frutex, vt geniſta, myrthus, arūdo, arbuſtum: herba, vt borrago, mēta, thymus: radix, vt allium, cæpe, rapa. Quinta diuiſio: Animalium quoddam rationale, vt homo: quod dam irrationale, vt brutum. Sexta Brutorum, quoddam aquatile, ſub quo ſunt varia piſcium genera: volatile, ſub quo varia auium genera: terrenum. Septima: Terrenorum, quoddam greſſibile, vt equus, leo: quoddam reptibile, ſub quo variæ ſerpentum ſpecies. Octaua: Corporis inanimati, quoddam ſimplex, quoddā miſtum: ſimplex, quòd ex pluribus corporibus nō fit: miſtum, quod ex corporibus, ſcilicet elementis, fit. Nona: Simplicium, quædam incorruptibilia, vt omnes cæli, & planetæ: quædam corruptibilia, vt elementa, ignis, aqua, terra, aer. Decima: miſtorum, quoddam imperfectum, quod non ex omnibus elementis fit: nec durabile eſt, vt nix, glacies, venti, fulgur, iris, nubes: quoddā perfectum, quod conſtās eſt. Vndecima: Perfecti miſti quoddā, lapis, gemma, pyrop*, ſmaragdus: quoddam metallum, vt argentum, aurum, plumbum: quoddam eſt genus liquorum, vt aqua ſtillata, gummi, ſulphur.

Secunda. Tertia. Quarta. Quinta. Sexta. Septima. Octaua. Nona. Decima. Vndecima.

Multæ ſunt aliæ ſpecies, & genera ſub his contenta, quæ perſequi eſſet extra modum Logicæ limites excedere, propterea relinquuntur. Nec me me prȩterit, aliquos credidiſſe, cælos eſſe animatos, aliquos metalla inter viuētia adſcripſiſſe, aliquos animalium, & plantarum medium aſſignaſſe, quæ Græcè ζωόφυτα, Latinè ancipitis generis dicūtur, qualium meminit Simplicius: in prȩſenti tamen illa ſint communiter dicta, reliqua examinare, non eſt loci præſentis.

QVAESTIO V.

De quibuſdam alijs, quæ priori parte Capitis continentur, num rectè ab Ariſtotele dicta ſunt?

POſtquam ea, quæ generaliter ad prædicamentum hoc ſpectant, examinauimus: nempè de ſubſtantiæ diuiſione, genere eius generaliſſimo, & eiuſdem prædicamenti coordinatione, ſupereſt, vt quædam, quæ in ipſo capite continentur, particularius examinemus. Eſt autē primū

Contra exempla quædā primarū ſubſtantiarum.

argumentum. Quidam homo, quidam equus, prædicantur de multis, ergo non debuit Ariſtotel. hæc numerare inter primas ſubſtantias. antecedens eſt notum. Petrus enim eſt quidā homo: Paulus eſt quidam homo, & reliqui.

1. Fundam. Circa hoc argumentum eſt primò notandum, iſta quinq; partim eſſe idem, partim verò non: ſcilicet, ſingulare, indiuiduum, prima, ſubſtātia, ſuppoſitum, perſona, ſunt quidē aliquo modo idem, quia omnia nomina ſunt rei vnius nō habentis ſub ſe aliqua inferiora, differunt tamen: nam duo priora ſunt communia accidentibus, & ſubſtantijs: accidentia enim dicūtur indiuidua & ſingularia pariter & ſubſtantiæ, dicuntur tamen indiuidua quatenus ſub ſe inferiora non habent in quæ diuidātur, vt hæc albedo, hic homo: ſingularia autē reſpectu vniuerſalis ſub quo continentur. Illa tria poſteriora in ſubſtantijs ſolis inueniuntur, quamuis perſona non niſi in rationali natura. Prima ſubſtantia dicitur ſubſtantia ſingularis, vt accidentibus ſubſtat primò: dicitur ſuppoſitum, vt per ſe ſubſiſtit: dicitur perſona, vt ſubſiſtit in natura aliqua intellectuali: nō enim brutum dicitur perſona, ſed Petrus, Ioannes: quod enim in alijs ſubſtātijs dicitur ſuppoſitū, hoc in rationalibus, & intellectualibus dicitur perſona.

2. Fundā. Eſt ſecundò notandum: ſicut ſpecies ad genus addit differentiam, ita prima ſubſtantia addit ad ſpeciem exiſtentiam. Verbi gratia, homo ſupra animal habet in actu rationale: quidā verò homo ſuper hominem habet exiſtentiam: non enim exiſtunt niſi ſingularia: hoc autem vel illud ſingulare, ſcilicet Petrus, Ioannes, ſuper exiſtentiam addunt talia accidentia, & tales proprietates.

Reſponſio ad argum. Ex his reſpondeo ad argumētum, quòd quidam homo prædicatur de multis, ſed non tanquam de ſubiecto: vt enim de ſubiecto prædicetur, debet prædicare aliquā naturam, quæ ſit de eſſentia inferiorum, at quidam homo non prædicat naturam de indiuiduis, ſed ipſam eandem indeterminatè: ſicut qui diceret, Petrus eſt Petrus vel Paulus: Paulus eſt Paulus vel Petrus: conſtat hoc complexum prædicatum nō prædicare aliquā naturam ſuperiorē, ſed idem indeterminatè: ita ſe habet quidam homo ad ea, de quibus prædicatur, eſt tamen prima ſubſtantia, quia de nullo ſubiecto dicitur, de indiuiduo vago vide Caietanum cap. de ſpecie, & Albertum, tract. 3. prædicab. cap. 4. tu tamen obſerua hæc, quæ dicta ſunt.

Aliud contra alterū argumētū. Eſt ſecundum argumentum, Differentia eſt de eſſentia ſpeciei, ſicut genus, ſimiliter de eſſentia indiuidui, ergo debuit cō putari inter ſecundas ſubſtantias.

1. Fundam. Quadrupliciter aliq̄d continetur in prædicamento. Circa hoc diligenter aduerte, quòd aliquid in aliquo prædicamento quadrupliciter continetur. Primò directè, ſcilicet illud, quod recta linea eſt, vel vt prima ſubſtantia, vel vt genus, vel vt ſpecies. Secūdò indirectè, quod etiam ſi ſecundùm ſe in linea non conſtituatur, tamen aſſumitur cum aliquo, quod in linea ponitur: quomodo differētiæ indirectè ad prædicamētum ſpectant: quia ad conſtitutionem ſpecierum, quæ in recta linea ſunt, aſſumuntur. Tertiò, aliquid pertinet ad prædicamētum reductiuè, quod licet in linea nō ſit, nec cum his quæ in linea ſunt, aſſumatur, tamen eſt principium eorum, quę in linea ſunt: vt materia & forma, quę ſunt principia ſpeciei: partes integrantes, quæ ſunt principia indiuiduorum: ſimiliter punctus, principium linearum, quæ pertinent ad quantitatem, & vnitas, quæ eſt principium numerorum: iſta reductiuè ſunt in prædicamento eius, cuius principia ſunt. Quartò, aliquid pertinet ad prædicamentum per accidēs, quod cùm nō ſit aliquid ex prædictis, eſt tamen aliqua via ad ipſa: quo modo generatio, & corruptio ad ſubſtantiam pertinent: quia via ad ſubſtantiam ſunt: & alteratio ad qualitatem, & denique motus refertur ad prædicamentum eius, ad quod eſt motus ſeu mutatio.

Ex parte ſoluitur. Ex quibus patet, quo modo ad prædicamentum differentiæ pertineant, ſcilicet, indirectè, ſeu ad latus lineæ directæ prædicamentalis.

Inſtantia Simplicij 1. Opinio. Sed adhuc manet dubium, quare in linea non ſint? Simplicius proponit hanc difficultatem: fuit enim difficile intellectu apud antiquos, quæ eſſet natura differentiæ ſubſtantialis: quidam enim exiſtimabant eſſe accidens inſeparabile, quidā eſſe ſubſtātiam: ipſe Simplicius credit eſſe

medium,

medium quoddam inter accidens & ſubſtantiam: ſicut quædã naturæ ſunt media inter viuentia, ſcilicet plantas, & animalia quæ dicuntur ζωόφυτα.

1. Opinio Boetij, triplicem eſſe ſubſtantiã. At Boetius, & bene, diſtinguit triplicē ſubſtantiam. Quædam, ait, eſt ſecundum rem, ſed non ſecūdum modum, & hę ſunt differentiæ, quæ re vera ſubſtantiæ ſunt,

1. tamen modum prædicandi habent accidentalem: & aliqua ex parte officium habent accidentis, ſcilicet genus determinare, & modificare. Alia eſt ſubſtantia ſecundum modum, ſed non ſecundum rem: vt

2. accidentia in abſtracto ſumpta, quæ cùm re accidentia ſint, per ſe ſignificant, & ſeparata conſiderantur. Quædam eſt ſubſtã

3. tia ſecundum rem & modum, & iſta eſt in recta linea: iſta doctrina eſt bona. Sed adhuc eſt dubium: quare non ſit in recta linea? Propterea exiſtimo eſſe dicendum,

Solutio Authoris. quod differentia vt differentia duo habet, ſcilicet diuidere genˀ, & ſpecies conſtituere: vt ſpeciei conſtitutiua eſt, cum ipſa ſpeciciam aſſumitur: at vt diuiſiua eſt, in recta linea eſſe non poteſt, quia cùm ea, quæ in prædicamento ſunt, ſub genere per ſe contineantur: differentia per ſe non habet genus: quia, vt diximus, genus in ſua natura non includit differentias, per quas diuiditur: nec differentiæ claudunt eſſentialiter genus: vnum enim eſt extra eſſentiam alterius: propterea ſuper ſe genus non habentes, ad latera generis collocantur, tanquam illius diuiſiuæ, per quas genus in varias ſpecies deſcendit. Vide Alber. tract. 2. huius cap. 6. qui de hoc tractat.

Dubium aliud. Solutio. Dubitabis, qualiter vna differentia de altera prædicetur, ſcilicet cùm dicitur, rationale eſt ſenſibile: Breuiter ad hoc reſpon eſſe quidem prædicationem veram, non tamen eſſentialem, ſed velut accidentalem: non enim rationale, vt rationale, in ſua natura habet ſenſibile, cùm nec habeat animal: ſed conceditur propter identitatem ſubiecti, & rei, ſcilicet, quod eſt rationale, eſt ſenſibile, idem in alijs huiuſmodi. Scio Albertum exiſtimaſſe, illas eſſe prædicationes quidditatiuas: alias eſſentiales mediatas: ſed hoc mihi magis placet, quamuis illud non careat magna probabilitate.

Tertium. Eſt tertium argumētum. Videtur enim expreſsè contradicere ſibi Ariſt. hic enim fatetur indiuiduum maximè ſubſtantiã: & ſpeciem magis ſubſtantiam, quã genus, at 8. Metap. ca. 1. tex. 2. magis, ait, ſubſtãtia genus, quàm ſpecies eſt, & vniuerſale, quã ſingulare,

Fundam & Reſpon. ad argumen. Quatuor modis aliquid magis ſubſtantia dicitur. Circa hoc aduerte, quòd quadrupliciter apud Ariſtot. inuenitur aliquid magis ſubſtantia dici. Primò, perfectior & nobilior ſubſtantia dicitur magis ſubſtantia: quo pacto 2. Meta. cap. 1. Intelligentiæ cenſentur maximè entia, cùm ſint aliorum omniū principia. Secundò, magis ſubſtantia dicitur notior nobis ſubſtantia: quo pacto, 2. de anima, cap. 1. corporea magis ſubſtantiam vocat, quàm incorporea: & 3. Metaph. ca 5. elementa vocat maximè ſubſtantias: quod explicat in 7. Metaph. cap. 2. dum dicit corpora eſſe manifeſtiſſimè ſubſtantias. Tertiò, dicitur magis ſubſtantia ab hac proprietate, quæ eſt ſubſtare, vt illa ſit magis ſubſtantia, quæ pluribus ſubijcitur: & ſic loquitur in præſenti, & 7. Metaphyſ. cap. 3. Quartò, magis ſubſtantia dicitur illa, quæ in ſua natura habet intenſionem, ſecundum quam inuenitur maior, quàm erat. Pro declaratione aduerte: calorem, qui eſt in manu, dupliciter poſſ. creſcere: vno modo, ſi ſe extendat, & dilatet per brachium, & totum corpus; & tunc dicitur extenſiuè maior, quàm erat: altero modo, ſi in eadem manu fortior fiat, & augmentum ſumat: & tunc dicitur maior intenſiuè, & hoc propriè diceitur ſuſcipere magis & minˀ: ita poſſumus intelligere de ſubſtantia, ſcilicet homine: poteſt augeri, ſecundùm quantitatem, & ſic creſcit, & dilatatur, & fit homo maior: altero modo, quòd natura humana in ſe ipſa ſumat augmentum: vt modò dicatur magis homo, quàm erat: & hoc eſt ſuſcipere magis, intēſiuè, quod impoſſibile eſt ſubſtantiæ: & ſic ſumitur in poſteriori parte capitis, quando dicitur, quod ſubſtãtia non ſuſcipit magis & minus. Per hæc poſſunt ſolui aliqua, quæ videbantur in locis Ariſtot. contradictionem, & obſcuritatē adducere.

Nota, quid calor in manu extenſiuè & intenſiuè maior.

Applicat Exemplū.

Ex hoc fūdamento manat ad obiecta ſolutio.

Dubium. Species perfectior eſt ſubſtantia. Poſſet quis dubitare: Vtra eſt magis ſubſtantia, id eſt, perfectior, ſpecies, an genus? Reſpon. Natura ſpecifica perfectior

 eſt na-

ipſo genere & indiuiduo. eſt naturâ generica. ratio hui⁹ eſt, id enim eſt perfectius, quod plus habet actus & entitatis: at natura ſpecifica eſt magis in actu, cùm includat differentiam, quo eſt extra naturam generis. Sed vtra natura

Tres Quæſtiones Metaphyſicæ. perfectior, ſpecies, an indiuiduum? dico perfectior eſt natura ſpecifica : eſt enim tota
1. natura indiuiduorum: nec addunt ſubſtã
tiam, vel eſſentiam, indiuidua ſupra ſpe-
ciem, ſed exiſtentiam, vel ſubſiſtẽtiam, vt
diximus, & accidentia Præterea, quia per
2. fectius eſt, quod ſecundum ſe eſt, quàm
quod per participationem eſt : at indiui-
dua participant naturam ſpecificam, ergo
ipſa ſecundum ſe eſt perfectior. Præterea,
quia hæc eſt incorruptibilis. Sed vtra per-
3. fectior ſubſtantia, compoſitũ, an ſua for-
ma? Alex. 7. Meta. com. 5. & Simpl 1. Phyſi.
com. 70. meritò credunt compoſitum, cũ
totum ſit, eſſe perfectius forma, quæ pars
eſt Et ſufficiat hæc reſponſio modò: nam
omnes hæ tres quæſtiones ſunt Meta-
phyſicæ.

QVAESTIO VI.

De quibuſdam alijs, circa poſteriorem partem Capitis, ſcilicet de proprietatibus & communitatibus Subſtantiæ.

1. Funda. CIrca has ſex ſubſtantiæ proprietates, eſt aduertendũ primò, non omnes æqualiter ſe habere ad ſubſtantiam ipſam: tres enim illarum, ſcilicet prima, non eſſe in ſubiecto: quarta, non habere contrarium : & quinta non ſuſcipere magis, vel minus, conueniunt omni ſubſtantiæ, ſed non ſoli nam prima differentijs, quarta verò & quinta, etiam quantitati inſunt: illarum autem tertia, ſcilicet, hoc aliquid ſignificare: & ſexta, ſuſceptiuam eſſe contrariorum, ſolis inſunt, ſed non omnibus ſubſtantijs, ſed tantùm primis. quamuis, ſi illa tertia ſit, videtur ſignificare hoc aliquid omnibus etiam ineſt: at ſecunda ſcilicet vniuocè de primis prædicari, nec omnibus, nec ſolis conuenit, cùm primis non inſint, competatq; differentijs.

2. Funda. Eſt ſecundò aduertendum, quod ſecunda & tertia, nõ rebus abſolutè, ſed vocibus vel conceptibus, vt rerum ſunt ſignificatiua, conueniunt: non enim res in ſe prædicantur, niſi per intellectum conceptæ, & verbo expreſſæ : nec ſignificare hoc aliquid vel quale, rerum eſt, ſed vocũ illarũ ſignificatiuarum, & conceptuum: aliæ verò quatuor, rebus ipſis abſolute inſunt : quarum tres primæ ſunt negatiuæ, ſcilicet, nõ eſſe in ſubiecto, non habere contrarium, non ſuſcipere magis: vltima verò eſt affirmatiua, ſcilicet ſuſcipere contraria.

Ex his ſuppoſitis ſe offert primum ar- 1. Argumẽ. in contrarium.
gumentum. Nulla ferè ex his proprieta-
tibus eſt abſolutè propria, ergo fruſtra ab
Ariſtotele traduntur. Secundò contra ter-
tiam. Si Secundæ ſubſtantiæ quale quid 2.
ſignificant, ergo in quale prædicantur:
non ergo erunt genera, aut ſpecies, quæ
prædicantur in quid. Tertiò. Differentiæ
diuidentes genera, re ipſa ſubſtantiæ ſunt, 3.
quando genera ſunt ſubſtantiæ: ſed diffe-
rentiæ omnes ſunt contrariæ, ergo ſub-
ſtantiæ aliquid eſt contrarium. Quartò.
Multæ ſunt ſubſtantiæ, quæ non ſuſcipi- 4.
unt contraria, ergo id nõ eſt maximè pro-
prium ſubſtantiæ. Probatur antecedens:
ignis enim eſt calidus, & nullo modo po-
teſt ſuſcipere contrariam frigiditatem. ſi-
militer cygnus albus non mutatur ſecun-
dùm nigredinem : & cœli denique non
ſuſcipiunt contraria, quia ſunt impaſſibi-
les.

Ad 1. Ad primum breuiter Reſpondeo, deſcriptiones non ſolùm ex proprijs ſimplicib⁹ colligi, ſed ex pluribus communibus appropriatis, quorum ſingula quamuis per ſe alijs inſint, ſimul tamen iuncta ſoli illi rei. Dicitur etiam ſecũdò multa ex his eſſe propria quarto modo, ſi in genere fiat ſermo ad hunc modum : ſubſtantiæ conuenit, vt & ipſa, & ipſius differentiæ in ſubiecto non ſint: ſubſtantiæ conuenit, vt ipſius genera, ſpecies, & differentiæ de prima vniuocè prædicentur. ſimiliter: ſubſtãtiç ineſt, videri ſignificare hoc aliquid, & vt ipſius indiuidua contrariorum ſint ſuſceptiua.

Ad 2. Ad ſecundum reſpondeo, aliud eſſe ſignificare quale quid, aliud, prædicari in quale quid. Albert. tract. 2. c. 8. exiſtimat, ſignificare quale quid, eſſe ſignificare quandam naturam, quæ componitur ex eo, quod ſe habet, vt quid, & ex eo, quod ſe habet, vt qua-

quale: ſcilicet ex genere, & differentia: ſed mihi hoc non placet, nam hoc pacto generaliſſimum non poſſet ſignificare quale quid, cùm naturam quandam ſimplicem, non compoſitam ex genere & differentia ſignificet: propterea dicendū, quod ſignificare quale quid, eſt ſignificare quandā ſubſtantiam, quæ in ſe non eſt, ſed in alijs: ita tamen eſt in alijs, vt ſit de eorum ſubſtantia: ſed quia naturam, quæ in alijs exiſtit, ſignificat, degenerat à perfecta ratione ſubſtantię, quę per ſe exiſtit: at quia in alijs eſt, non vt in ſubiecto, diſtat à natura accidentis: propterea talis natura dicitur quale quid, & nomen eius dicitur ſignificare quale quid. at prædicari in quale quid, eſt, tale eſſe prædicatum, per quod reſpondeamus ad quæſtionem factam per quale illius, de quo prædicatur, & talis eſt differentia, non autem genus, aut ſpecies. Dices, quare differentia eſt huiuſmodi? Dico, quia differentia habet munus accidentis, ſcilicet determinare aliquod extrinſecum: ita differētia extrinſecè quodammodo genus contrahit, quia eſt extra naturam generis ei aduenicns.

Inſtantia.

Reſponſio.

Dubium. Dubitatur, quid eſt, vt ait, quòd nomina ſecundarum ſubſtantiarum videantur hoc aliquid ſignificare? Reſpondent aliqui, quia per ea aliquando de ſuppoſitis loquimur dicentes: homo venit, animal currit. Sed non placet hoc, quia ex Ariſtot. 1 Top. capit. 6. habemus; quòd non ſolùm per ſubſtantiam id fit, ſed per accidentia: dicimus enim: voca ſedentem, muſicus venit: dicendum ergo eſt, vt ſuprà, videntur enim ſignificare hoc aliquid figura appellationis, id eſt, modo ſignificandi ipſarum vocum, quæ abſolutæ ſunt: vt enim abſoluta nomina primarum ſubſtantiarum ſignificant, etiam & nomina ſecundarum.

Solutio.

Alia & melior.

Ad 3. Ad tertium facile Reſpon. quod aliquando contrarietas ſumitur largè, vt patet ex 10. Metaph. capit. 6 & 7. pro quacunque oppoſitione, & diuerſitate ſub eodem genere, & ſic differentiæ ſunt contrariæ, & formæ, & priuationes: altero modo propriè contrarietas pro ea, de qua ſuperiùs locuti ſumus: & ſic in præſenti differentiæ, ſicut nec ſubſtantia, habent contrarium.

Ad 4. Ad quartum Reſpon. Ariſtotelem non dixiſſe vnam numero ſubſtātiam eſſe ſuſceptiuam omnium contrariorum, ſed tantùm contrariorum. Vnde dico, licet cygnus non recipiat nigredinem, recipit tamen alia contraria, frigiditatem ſcilicet, & calorem: ſimiliter licet ignis non recipiat frigiditatem, recipit motus contrarios, ſurſum naturaliter, & violenter deorſum: idem dicendum de cœlis. non recipiunt iſta quidem contraria corruptibilia, tamen recipiunt motus contrarios, ſecūdum partes, quibus modò ad ortum, modò ad occaſum mouentur, modò delationes, modò acceſſiones habent, & alias paſſiones huiuſmodi.

Nota, quō modo cœlicōtrariorū ſint ſuſceptiui.

Dubium. Sed poſſet eſſe dubium de ſacratiſſimo altaris ſacramento, vbi non eſt panis, ſed corpus Chriſti: & hoſtia poteſt calefieri, & frigefieri. vbi calor & frigiditas non in corpore Chriſti, ſed in quantitate, quæ erat panis, recipiuntur: ecce ergo quomodo quantitas, quæ eſt accidens, ſuſceptibilis eſt contrariorum? Dico id non eſſe niſi ſubſtantiæ proprium: quod ſi illa quantitas hoc habet, id ei euenit, vt locum ſubſtantiæ tenet, quod fit maximo miraculo, & potentia Dei infinita. nos modò id quod naturaliter eſt, conſideramus: præſertim ſecundùm Ariſtot. qui nec id cognouit.

NOTA.

Solutio.

DE QVANTITATE.

Cap. VI.

Quanti autem aliud quidem eſt diſcretum, aliud autem continuum: & aliud quidem ex habentibus poſitionem ad ſe inuicem in ipſis partibus conſtat: aliud autem ex non habentibus poſitionem. Eſt autem diſcretum quidem, vt numerus & oratio: continuum verò, vt linea, ſuperficies, corpus: ampliùs autem præter hæc locus, & tempus. 1.

Partium etenim numeri nullus eſt communis terminus, ad quem copulantur partes eius: vt quinque, ſi ſunt denarij partes, ad nullum terminum 2.

minum cõmunem copulãtur quinq; & quinq; ,ſed ſemper diſcreta ſunt: & tria, & ſeptem ad nullum communem terminum copulantur, neque omnino habeas in numero communem terminum , partium accipere , ſed ſemper diſcreta ſunt : quapropter numerus quidem diſcretorum eſt. Similiter autem & oratio : quod etenim quantum eſt oratio , manifeſtum eſt : menſuratur enim ſyllaba breui , & longa : dico autem cum voce orationem factam : ad nullum enim communem terminum particulæ eius copulantur : non enim eſt communis terminus : ad quem ſyllabæ copulentur : ſed vnaquæque diuiſa eſt , ipſa ſecundum ſeipſam.

3. *Linea verò continua eſt,eſt enim ſumere communem terminum punctum , ad quem partes eius copulentur : & ſuperficiei lineam: plani namque partes ad aliquem communem terminum copulantur: ſimiliter autem & in corpore habeas ſumere communem terminum,lineam vel ſuperficiem, ad quam corporis partes copulantur. Eſt autem talium & tempus & locus : præſens enim tempus copulatur ad præteritum & ad futurum :rurſus locus continuorum eſt : locum enim quendam partes corporis obtinent , quæ ad communem terminum copulantur:ergo & loci partes, quæ obtinent ſingulas corporis partes, ad eundem communem terminum copulantur,ad quem & corporis partes. Quapropter continuum erit & locus : ad vnum enim communem terminum eius partes copulantur.*

4. *Amplius autem:alia quidem conſtant ex partibus , quæ in eis ſunt , poſitionem habentibus ad ſe inuicem:alia autem ex non habentibus poſitionem:vt lineæ quidem partes poſitionem habent ad ſe inuicem, ſingulæ namque earum ſitæ ſunt alicubi:& habeas, vnde diſtinctè ſumas , & aſſignes, vbi ſingulæ ſitæ ſint in plano , & ad quam partem reliquarum copulantur. Similiter autem & partes plani poſitionem habens aliquam : ſimiliter namque aſſignaretur vnaquæque vbi iacet : & quæ copulantur ad ſe inuicem: ſed & ſolidi partes ſimiliter , & loci. In numero autem non poteris quiſquam oſtendere , quemadmodum partes eius poſitionem aliquam habent ad ſe inuicem , aut vbi iacent, aut quæ partes ad ſe inuicem connectuntur. Neque eæ , quæ temporis ſunt,nihil enim permanet partium temporis :quod autem non eſt permanens , quomodo poſitionem aliquam habebit?Sed magis ordinem quendam dices habere:eò , quòd aliud quidem prius ſit temporis , aliud verò poſterius. Sed & in numero ſimiliter,eò, quod prius numeratur vnum, quàm duo : & duo , quàm tria , & ſic habebunt aliquem ordinem:poſitionem verò non omnino accipies.Sed & oratio ſimiliter,nulla enim remanet partium,ſed dictum eſt ſimul , & non eſt hoc amplius aſſumere : quapropter non erit vlla poſitio partium eius:ſiquidem permanet. Igitur alia ex habentibus poſitionem partibus conſtant: alia ex non habentibus poſitionem.*

Propriè autem quanta hæc dicuntur ſola , quæ dicta ſunt:alia verò omnia ſecundùm accidens, 5.
ad hæc enim aſpicientes & alia dicimus quanta, vt multum dicitur album , eò quòd ſuperficies multa ſit , & actio longa , eò quod tempus multum ſit,& motus multus.Neque enim horum ſingulum per ſe quantum dicitur : vt ſi quis aſſignet quanta actio eſt , tempore definiet annuam, vel ſic aliquo modo aſſignans : & album quantum quid ſit aſſignans , ſuperficie definiet: quanta enim fuerit ſuperficies,tantum album eſſe diceret. Quare ſola propriè ſecundùm ſeipſa dicerentur quanta,quæ dicta ſunt,aliorum verò nihil per ſe,ſed ſi fortè per accidens.

Amplius:quanto nihil eſt contrarium.In definitis enim manifeſtum eſt , quod nihil eſt contrarium : vt bicubito vel tricubito , vel ſuperficiei, vel alicui talium , nihil enim illis eſt contrarium. Niſi quis fortè dicas multum pauco eſſe contrarium , vel magnum paruo. Horum autem nihil eſt quantum , ſed magis eorum quæ ſunt ad aliquid:nihil enim ipſum per ſe ipſum magnum vel paruum dicitur:ſed eò quod ad alterum refertur: vt mons quidem paruus dicitur,milium verò magnum:quod hoc ijs,quæ ſunt ſui generis, maius ſit, illud verò ijs , quæ ſui ſunt generis , minus : ergo ad alterum eſt eorum relatio. Nam ſi per ſeipſum magnum vel paruum diceretur , nunquam mons quidem aliquando paruus, milium verò magnum diceretur. Rurſus in vico quidem plures homines eſſe dicimus: Athenis verò paucos , cùm ſint illic multò plures:& in domo quidem multos, in theatro verò paucos,cùm ſint plures. Amplius bicubitum quidem & tricubitum , & Vnumquodque talium quantum ſignificat:magnum verò vel paruum non ſignificat quantum, ſed magis ad aliquid:quoniam ad alterum conſideratur & magnum & 6.

num & paruum: quare manifeſtum eſt, quòd ipſa ſunt eorum, quæ ad aliquid.

7. *Ampliùs: ſiue aliquis ponat quanta eſſe hæc, ſiue non ponat, nihil eſt in illis contrarium: quod enim non poteſt ſumi per ſe ipſum, ſed ad alterum refertur, quomodo huic aliquid erit contrarium? Amplius autem ſi ſunt magnum & paruum contraria, contingit idem ſimul contraria ſuſcipere, & ea ipſa ſibimet eſſe contraria, contingit enim ad hoc ſimul idem paruum eſſe & magnum, eſt enim quidem paruum, ad aliud verò id ipſum magnum, quare idem & paruum & magnum eodem tempore eſſe contingit: quare ſimul contraria ſuſcipere. Sed nihil eſt, quod videatur ſimul contraria ſuſcipere poſſe, vt in ſubſtantia quidē ſuſceptibilis enim contrariorū eſſe videtur: ſed nullus ſimul ſanus eſt & æger, neque album & nigrum eſt ſimul: nihilque aliud ſimul contraria ſuſcipiet. Et eadem ſibiipſis contingit eſſe contraria: nam ſi eſt magnum paruo contrarium: ipſum autem idem ſimul eſt magnum & paruum: ipſum ſibi erit contrarium: ſed impoſſibile eſt aliquid ſibiipſi eſſe contrariū non eſt igitur magnum paruo contrarium, neque multum pauco. Quare niſi & eorum, quæ ad aliquid hæc quid dicat, ſed quanti, nihil contrarium habebunt.*

8. *Maximè autem circa locum eſſe videtur contrarietas quanti, ſurſum enim, & quod eſt deorſum, contrarium ponunt: locum, qui in medio eſt deorſum dicentes, eò quòd plurima diſtantia eſt medij ad mundi terminos. Videntur autem & aliorum contrariorum ab his afferre definitionem: quæ enim plurimùm à ſe inuicem diſtant, eorum quæ ſunt ſub eodem genere, contraria eſſe definiunt.*

9. *Non videtur autem quantum ſuſcipere magis & minus: vt bicubitum, neque enim alterum altero magis bicubitum: neque in numero: vt tria quàm quinque nihil magis quinque aut tria dicuntur, neque quinque, quàm tria, nec tempus alterum altero magis tempus dicitur, nec in vllo eorum, quæ dicta ſunt omninò, magis & minus dicitur. Quare quantum non ſuſcipit magis & minus. Proprium autem maximè quanti eſt quòd æquale & inæquale dicitur, vnum quodque enim eorum, quæ dicta ſunt quantorum, æquale & inæquale dicitur: vt corpus æquale & inæquale dicitur, & numerus & tempus æquale & inæquale dicitur, ſimiliter autem & in alijs, quæ dicta ſunt, vnumquodque æquale & inæquale dicitur. In cæteris verò quæcunque quanta non ſunt, non prorſus videbitur æquale & inæquale dici, vt diſpoſitio æqualis & inæqualis non omninò dicitur, ſed magis ſimilis & diſſimilis, & albū æquale & inæquale non omninò dicitur, ſed ſimile vel diſſimile. Quare quanti maximè ſit proprium, æquale & inæquale dici.*

Cur poſt Subſtantiam de quantitate priùs egerit, quàm de qualitate?

Poſſet quis non immeritò dubitare, cur poſt ſubſtantiam ſtatim de quantitate, poſtpoſita qualitate, diſſeruit: cùm Architas, qui primus fertur prædicamentorum author, ſtatim poſt ſubſtantiam qualitatem fuerit aggreſſus, vt refert Simplicius? Imò videtur ratio illi fauere: Contra ordinem in præſenti Obiectio.
primò quia ſubſtantiæ incorporeæ, quæ præcipuæ ſubſtantiæ ſunt, per qualitates potiùs, quàm per quātitatem innoteſcant. 1.
Secundò, quia cùm duplex ſit in compoſito ſubſtantia, materia nempè & forma, nobilior multò eſt forma; vt docet Ariſtotel. 1. Phyſic. cap. 7. at forma eſt cauſa qualitatis, ſicut quantitas à materia habet ortum, ergo vt dignior preponenda erat qualitas. 2.
Tertiò, quia qualitas magis videtur conuenire cum ſpiritualibus quàm quantitas, cùm qualitas ſecundum ſe ſit indiuiſibilis, non enim diuiditur per ſe qualitas, niſi per accidens ad ſubiecti diuiſionem. 3.

Ariſtoteles verò his non obſtantibus, optimis rationibus quantitatem reliquis omnibus antepoſuit: cuius multiplex poteſt aſſignari cauſa. Pro ordine Ammon. 1. Ratio.
Primò cum Ammonio, quia in prædicamento ſubſtantiæ in duabus proprietatibus parem fecerat quātitatem ſubſtantiæ: fuit ergo æquum, vt ipſius cognitionem non differret.
Secundò, quia, inquit, diuiſerat ſubſtantiam in primam & ſecundam: at primum, & ſecundum ad numerum ſpectant, qui quantitas eſt: ſed hæc non eſt admodum valida ratio. 2.
Tertia ipſius eſt, quia prior eſt materia, quàm forma: at quantitas ſequitur materiam, qualitas verò formam, ergo prior eſt quantitas. 3.
Boet. his adijcit etiam alias tres cauſas. Rationes Boetij.
Primò: nam rem immediatius ſequitur quantitas: ſtatim enim vt res 1.

eſt, v-

eſt, vna eſt: at vnum ad quantitatem refertur. Præterea ſecundò, Suppoſito Ariſt. ſo-
2. lam ſubſtantiam compoſitam in prædicamento collocaſſe, ita vt ſecundum ipſum; vt quidam volunt; corpus eſſet generaliſſimum genus, tunc ſic Boetius. Prima paſſio & proprietas, quæ à ſubſtantia compoſita, ſcilicet corpore, fluit, vt corpus eſt, eſt quãtitas, hæc ergo anteponenda fuit. Archytas autem ſupponebat res incorporeas eſſe in prædicamento: & ſic ſuperiores rationes procedebant: id verò Ariſtot. non recipit: tamen hæc ratio non conuincit ſimpliciter, niſi ſecundùm illorum opinionẽ: nam vt antea diximus, etiam ſecundum Ariſt. ſententiam, incorporeæ ſubſtantiæ ſunt in prædicamento. Tertiò, inquit Boet. quia

Ad rationes ſuperiores quatuor.

3. magnam habet quantitas cum ſubſtantia ſimilitudinem, cùm nec habeat contrariũ, nec recipiat magis; imò adde tu, quòd eſt aliquo modo receptiua cõtrariorum, cùm per ipſam, vt per medium quoddam, reliqua accidentia ſubſtantiæ inhæreant: non enim eſſet corpus album, nigrũ, calidum, moueretur, & reliqua, niſi haberet quantitatem. Simplicius addit aliam rationem, ſcilicet, quia eſt adeò quantitas ſubſtantiæ coniuncta, vt mutatione facta in quantitate, fiat etiam mutatio in ſubſtantia: non enim augmentatio fit, niſi addita aliqua de nouo ſubſtantia.

Simplicij & vltima.

1. *Quanti autem aliud eſt diſcretum, &c.*

Caput hoc duas partes continet: in priori ſunt tres diuiſiones quantitatis, in poſteriori, tres ipſius proprietates: prima diuiſio virtualiter continetur in principio, formaliter verò in medio Capitis. Duplex eſt quantum per ſe, & per accidens: quantum per accidens vocatur id, quod quantitatem participat. Quantum per ſe, eſt ipſamet quantitas. Secunda diuiſio. Quanti per ſe, alterum eſt continuum, alterum diſcretum: quanti continui quinque ſunt ſpecies, linea, ſuperficies, corpus, tempus, locus: linea vocatur longitudo ſola corporis prætermiſſa latitudine, & profunditate, cuius lineæ extrema dicuntur puncta: ſuperficies eſt latitudo extrema alicuius corporis: corpus verò dicitur profunditas ipſius ſubſtantiæ: horum cognitio patet

Capitis diuiſio.

Quanti diuiſio 1.

ex Geometria, diſcreta verò quantitas, numerus & oratio ſunt.

Partium etenim numeri nullus eſt communis terminus &c. 2.

Hic Ariſt. probat numerum & orationem, ad diſcreti genus pertinere, probatque de numero, quòd ſit diſcreta quantitas: poſſumus autem ex iſtis probationibus ſumere horum definitiones. Continua quantitas eſt, cuius partes vnico communi termino copulantur. vocat autem terminum partium communem, id, quod ſic vnam partem terminat, vt vnum idemque etiam alteram partem terminet: vnde neutrius partis eſt proprius terminus. V.g. duæ medietates lineæ continuantur vnico puncto medio, quod punctum & vnius, & alterius partis extremum eſt: per hoc patet, quid ſit non habere partes copulatas termino communi.

Quid cõtinua quantitas?

Hoc ſuppoſito, probat de numero eſſe quantitatem diſcretam. Partes numeri non coniunguntur aliquo communi termino, ergo numerus eſt de genere diſcretorũ. Patet antecedens, nam quinque, & quinque, quæ ſunt partes denarij, nullo termino cõmuni continuantur: cùm omnes vnitates ſeparatæ ſint inter ſe.

Ad diſcretam Numerus.

Probat ſecundò, de oratione, & explicat ſe non loqui de quacunque oratione, nam ea, quæ in mente eſt, non eſt quantitas: ſed de ea ſolùm, quæ eſt in voce, loquitur: probatque duo, & quòd ſit quantitas, & quòd ſit diſcreta: primò quòd ſit quantitas: quod non probauit de numero, quia id erat per ſe notum, in oratione autem id obſcurum eſt: probat autem ſic: orationi inſunt paſſiones quantitatis, ſcilicet quod ſit longa, & quòd ſit breuis: ergo etiam ineſt ratio quantitatis. Probat ſecũdò, quòd ſit diſcreta: partes enim eius, ſcilicet ſyllabæ, ſicut vnitates in numero, nullo communi termino copulantur.

Oratio.

Linea verò continua eſt, eſt enim ſumere, &cæt. 3.

Probat modò de quãtitatibus continuis, non autem probat, quòd quantitates ſint, quia id patet, ſed quod continuæ ſint. Primò de linea, partes enim lineæ communi termi-

Ad Continuã Lineã.

termino copulantur, ſcilicet pũcto: partes etiam ſuperficiei linea, ſicut partes corporis ſuperficie iunguntur. Similiter de tempore,

Tempus.

præteritum enim & futurum, quæ partes ſunt temporis, præſenti copulãtur.

Locus.

De loco probat ſic: locati partes copulantur aliquo termino, ergo etiam ipſius loci partes: ſingulę enim loci partes correſpondent locati partibus: vt ergo eſt pars in locato, ſeu terminus cõtinuans eius partes: ita correſpondet terminus in loco coniungens partes loci: vocat autem Ariſtot. terminum loci & locati eundem, non quòd idẽ ſit numero, & proportione, id eſt, per correſpondentiam: vt ſicut pars loci correſpondet parti locati, ita ſimiliter terminus cõmunis partium loci correſpondet & opponitur termino communi partium locati.

Terminus loci & locati idem & quomodo?

4\. *Ampliùs autem, alia quidem conſtant ex partibus, &c.*

2\. Diuiſio quãtitatis.

Hic ponitur alia diuiſio quantitatis: quædam conſtant ex partibus habentibus poſitionem: quædam ex partibus non habentibus poſitionẽ. Pro cuius declaratione aduerte, quòd poſitio eſt habitudo corporis ad locũ, in quo eſt: ſecundùm quam dicitur eſſe in loco, quod eſt, habere poſitionem: non enim aliud eſt habere poſitionem, quàm in loco eſſe: habere autem partes poſitionem habẽtes, eſt, habere partes in loco: non autem ſic ſumitur in præſenti, vt exiſtimauit Ammonius, affirmãs numerũ habere partes poſitionem habentes, quia partes numeri, quæ corporũm vnitates ſunt, in loco ſint: at ſine dubio nõ bene cõſiderauit, cùm Ariſt. expreſsè aſſerat, numerum carere partibus poſitionem habentibus.

Poſitio quid ſit?

Nota.

Propterea notandum eſt, aliud eſſe habere partes poſitionem habentes, aliud habere partes poſitionem habẽtes inter ſe: illud enim eſt, vt dixi, habere partes loco in exiſtentes, & de hoc nihil modò curat Ariſtotel. at habere partes poſitionem inter ſe habentes, eſt tales habere partes, vt vna ſit velut alterius loc⁹, & vna ſit in altera, quomodo dicimus digitus eſt in manu, & manus in brachio: & nõ ſolùm hoc, ſed quòd poſſimus deſignare hanc in iſta, & iſtam in illa, quòd hęc eſt antè, illa retro, iſta ſurſum, & hæc deorſum: huius poſitionis hic meminit Ariſt. à qua longè diſtant partes numeri, vt dicemus.

Vt autẽ partes quantitatis alicuius hanc habeant poſitionem, tria ſunt neceſſaria. primò, quòd ſint in aliquo continuo, id eſt, in ſubiecto: & hoc vocat alicubi eſſe, non quòd ſit in loco, vt credidit Porphyrius in ſuis interrogationibus: nam eo modo locus non haberet poſitionem, cùm locus nõ ſit in loco: ſed quòd illæ partes ſint in ſubiecto aliquo, vt dicit Alber. tract. 8. c. 6. Et ſecundò, quòd ſit continuum tale ſubiectũ. Tertiò, quòd partes ſint permanentes. Tria iſta ergo partes hæ debent habere; exiſtentiam in ſubiecto, continuationem, & permanentiam.

Nota. Tria neceſſaria ſunt, vt partes quantitatis inter ſe habeant poſitionem.

Defectu continuationis, numerus caret partibus habentibus poſitionem, nõ enim N
dices: hæc pars numeri eſt antè, iſta retrò, O
hæc vnitas eſt in illa: defectu permanentiæ T
tempus non habet partes huiuſmodi: de- A.
fectu vtriuſque oratio, quæ eſt diſcreta & ſucceſſiua.

Sunt ergo quatuor quantitates poſitionem habentes: linea, ſuperficies, corpus, locus: tres, non habentes: tempus, numerus, & oratio: dicit tamen Ariſtot. in his tribus inueniri quidem ordinem ſecũdùm quem vna pars præcedit alteram, præcedit enim tempus tempus, & numerus numerum, & ſyllaba ſyllabã: ſed nulla eſt partiũ poſitio.

4\. Sunt quãtitates, poſitionem habentes. 3. Non habentes.

Propriè autem quãta dicuntur ſola, quæ dicta ſunt, &c. 5.

Hæc eſt illa diuiſio, quam Ariſtot. ſuperiùs inſinuauit, quantum quoddam per ſe quoddam per accidens: per ſe quantum, ſunt ipſæ ſpecies quantitatis enumeratæ: quantum per accidens eſt id, quod non quantum à ſe eſt, ſed quia quantitatem participat; vt actio, quæ dicitur longa, à tempore, quo fit, & motus longus à loco. Hæc ſunt quanta per accidens. Sed dubitare poſſet aliquis, quare hæc ſit diuiſio quãti, cùm in nullo prædicamento alio ſimilis fiat diuiſio? hoc poſteriùs in diſputatione elucidabimus.

3\. Quantitatis diuiſio.

Mouetur, dubium.

6\.

Ampliùs: Quanto nihil eſt contrarium.

Poſterior capitis pars eſt iſta, in quia tria accidentia quantitatis explicãtur: primum eſt, Quantitas non habet contrarium, cuius meminerat etiam in prædicamento ſubſtantiæ: ſed modò obijcit idem, quod illic obiecit:

Poſterior capitis pars.

1\. Proprietas quantitatis

Dubium.

obiecit: magnum enim & paruum, multa & pauca, ad quantitatem ſpectant: tamen vnum alteri contrarium videtur?

Solutio 1. Ad hoc reſpondet Ariſt. dupliciter Primò, illa non eſſe de genere quantitatis, ſed alterius prædicamenti, quod dicitur ad aliud. probat hoc dupliciter. Primò, Omne quantum, in ſeipſo quātum eſt: at magnū & paruum, multa, & pauca non in ſe, ſed ad aliud dicuntur, ergo non ſunt quantitates: maiorem non exprimit, ſed minorem cum concluſione: minorem explicat exēplo, & probat. Primò, nam milium non dicitur magnum, niſi comparatum ad alia grana eiuſdem ſpeciei: & mōs dicitur paruus relatus ad alios montes maiores. idē de multis, & paucis dicit; probat autē minorem: ſi enim magnum & paruum abſolutè dicerentur, & non relatione ad aliud, nunquam montem paruum, nec milium magnum dicere contingeret.

Secunda ratio eſt ſumpta à ſignificatione vocabuli, vt dicit Simplicius, magnum enim, paruum, & reliqua ſimilia nō quantitatem, ſed exceſſum potius quātitatis ad aliud ſignificant, ergo ea non ſunt quantitates: loquitur autem de magno, & paruo, quæ ad quantitatem continuam ſpectare videntur: de multis verò & paucis quæ ad diſcretam.

7. *Sine aliquis ponat quantitatem eſſe hæc, & cæt.*

Solutio 2. Poſterior reſponſio eſt Quamuis admitteretur illas eſſe quantitates, nullo tamen modo admittendum eſt, contraria eſſe. Hoc probat triplici ratione. Prima: nam contraria ſunt naturæ abſolutæ, & per ſe, at magnum, & paruum, & reliqua huiuſmodi non ſunt ad ſe, ſed ad aliud: ergo nō ſunt contraria. Secunda: contraria non ſunt ſimul: hoc enim repugnat ſubſtantia enim eſt quidem contrariorū ſuſceptiua, ſed non ſimul: non enim quis ſimul eſt ſanus, & æger, at iſta ſimul ſunt: idem enim eſt magnum, & paruū: ergo non ſunt contraria. Loquitur autem hic de contrarietate propriè dicta, vt ſuperiùs diximus. Tertia, ſi magnum, & paruum contraria dicerentur, vnum, & idem ſibijpſi contrarium eſſet, cùm ſit idem magnum, & paruum: at id omninò impoſſibile eſt, ergo contraria propriè non ſunt.

Maximè autem circa locum videtur eſſe contrarietas quanti, &c. 8

Obijcit 2. Ariſtoteles adhuc circa idem. Locus eſt vna ex ſpeciebus quantitatis, & contrarium habet, omnes enim locum locò contrarium ponūt, ſcilicet locum deorſum, qui eſt in medio, id eſt, centro mundi, contrariari loc o ſurſum: qui eſt in cæli concauo: iſta enim loca maximè diſtant: imò in definitione contrariorum dicitur, contraria maximè diſtare, & talis diſtantia eſt per proportionem dicta, à diſtantia lo?orum, ergo loca ſunt cōtraria? Ad hoc nihil reſpondet, non quòd approbet loco eſſe contrarium: non enim dicit, locus habet, ſed videtur habere, vt notat Simplicius, ſed forſan quia non erat locus iſtud elucidandi, cùm quid locus ſit, non eſſet compertum. Alia obiectio.

Poſſumus tamen reſpondere. Dupliciter aliqua quantitas conſideratur, vt dicit Simplicius Primò, vt quædam quantitas eſt, & in ratione quātitatis. Altero modo, vt admiſta, & coniuncta eſt cum qualitate, vel alia ratione alterius generis. Verbi gratia, linea vt linea eſt, vel vt curua, aut recta eſt: hæ enim ſunt qualitates, ſcilicet reſtitudo, & curuitas. Similiter ſuperficies, vt ſuperficies eſt, vel vt aſpera, leuiſue eſt, quæ qualitates ſunt. Similiter tēpus, vt tēpus eſt, vel vt importat lumen, aut tenebras: ſecundum quæ dicuntur dies & nox, tunc reſpondetur, quantitati in ratione quantitatis nihil eſt contrarium: at ratione qualitatis adiunctæ contrarium habet, vt in exemplis patet. Quantitas aliqua duobus modis conſiderari valet.

Per hoc ſimiliter reſpondetur, de loco: locus enim poteſt conſiderari in ratione quantitatis, & tunc non eſt aliud quàm ſuperficies continēs aliquod corpus, cui nullum eſt contrarium: altero modo vt dicit certum ſitum & certam diſtantiam à centro, & partibus mundi, & ſic dicitur vbi, quod aliud eſt prædicamentum, & tūc patitur contrarium, vt probat argumentum, non tamen vt ad quantitatem ſpectat. Ad obiectionem.

Non videtur autem quantitas ſuſcipere magis, & minus. 9.

Conſtituitur ſecunda proprietas quantitatis, quæ eſt, non ſuſcipere magis, vel minus: hęc enim maximè coniuncta ſunt, habere contrarium, & ſuſcipere magis, vel minus. 2. proprietas quantitatis.

minus, ita vt quæ contraria non habeant, magis vel minus non ſuſcipiant: cùm intenſio vel remiſſio, contrariorum miſtione proueniat.

3. Proprietas quantitatis. Tertia proprietas eſt: quantitas dicitur æqualis, vel inæqualis: hæc eſt autem omnino propria quantitatis, vt quoties aliquid æquale vel inæquale ſentiamus, illic quantitatem eſſe iudicemus, dummodo hæc ſumantur propriè: nam aliquando vna albedo alteri æqualis dicitur, vel inæqualis, & vnus calor alteri, ſed id abuſiuè & impropriè, albedines enim, calores, vel qualitates, non æquales, vel inæquales, ſed ſimiles, vel diſſimiles dicendæ ſunt: illud enim maximè quantitati eſt proprium. Hæc de quantitate circa Ariſtotelis verborum interpretationem.

QVAESTIO I.

An Quantitas ſit genus ad continuam & diſcretam, & qua ratione.

QVamuis omnia ferè, quæ in hoc Capite peti poſſunt & petuntur, præter eam cognitionem, quam facilem, & communem Ariſtoteles in præſenti tradidit, Phyſica & Metaphyſica ſunt, nec intellectu facilia: eorum tamẽ cognitio maximè eſt vtilis, cùm plurimùm Logicę intentiones rerum ipſarum cognitione innoteſcanr: propterea non mirũ videri debet, ſi pro veritate Logicæ explicanda, aliquid miſceamus de rerum ſpeculatione.

Quæſtio. Eſt igitur prima difficultas circa diuiſionem primam capitis: An diuiſum, ſcilicet Quantitas, ſit genus, vel potius analogũm quoddã? Simplicius exiſtimat quantitatem eſſe quoddam genus, quod poteſt

Affirmatiuè reſpondet Simpl. diuidi, & per cõtinuum, & per diſcretum, tanquam per differentias adæquate diuidentes: & ſimiliter poteſt iterum diuidi per habere partes poſitionem habentes, & non poſitionem habentes, tanquam per alias duas differentias etiam adæquatas: ſed ſub alia ratione eſt vna diuiſio, ſub alia verò altera: ſicut qui animal primò per rationale, vel irrationale diuideret: & iterũ, inquit, idem animal per mortale & immortale ſecaret. Iſta opinio Simplic. quantum ad priorem partem, ſcilicet priorem diuiſionem, eſſe generis per differẽtias, eſt Alber. tract. de quantitate, ca. 1. & eſt communis ſententia: quantùm verò ad poſteriorem, eſt contra communem: communiter enim tenetur, illam diuiſionem quãtitatis in habentem poſitionem, & non habentem, eſſe ſubiecti in accidentia: ſicut animalium, aliud album, aliud nigrum, aliud medio modo ſe habens.

At circa priorem diuiſionem non modica difficultas eſt, quomodo quantitas ſit genus ad continuam, & diſcretam? ſunt enim valida argumenta in contrarium. Argumen. in contrarium.
Primum. Nullum genus denominatiuè prædicatur de ſuis ſpeciebus, vt docet Ariſtot. 4. Topic. cap. 1. & ratio eſt manifeſta, cùm genus ſecundum nomen, & rationem prędicetur: quod non faciunt ea, quæ denominatiuè prædicantur: at quantitas de ſuis ſpeciebus prædicatur denominatiuè, cùm in concreto etiam prædicetur: dicitur enim linea eſt quantitas & quanta: longitudo eſt longa: numerus eſt quantitas & quantus: ergo non eſt genus, vel ſi eſt, reſtat dubium, quare tales prædicationes non fiunt in alijs generibus, non enim dicimus, albedo eſt alba, calor eſt qualitas & qualis?

Secundò. Vnius generis vna ſpecies nõ fit ex altera: at numerus fit ex continuo; 2. Argum.
cùm, ex diuiſione continui, fiat & reſultet numerus: vt docet Ariſt. 3. Phyſic. Tertiò. 3. Argum.
Species vna non prædicatur denominatiuè de alia ſpecie eiuſdem generis, at numerus de linea prædicatur denominatiuè, ergo non ſunt ſpecies, & per conſequens quantitas non eſt genus: minor probatur, dicimus enim: linea eſt numerata. Quartò. Continua & diſcreta quantitas non 4. Argum.
conueniunt in vnica ratione communi, ergo nõ habent aliquod idem genus. Probatur antecedens, quia talis ratio, vel eſt, quod vtraque ſit diuiſibilis, vel quod vtraque ſit menſura: non prior, quia diuiſibilitas prius ineſt continuò, vt diximus: non poſterior, quia ratio menſuræ prius ineſt diſcreto, cùm non menſuremus, niſi per vnitatem, eam multiplicãdo, & faciendo numerum, ergo non eſt vna ratio vtrique communis & generica.

Propter hæc inter aſſerentes, quantitatem eſſe genus conuenit. Albert. enim 1. Opinio.

tract. de quantitate, c. 1. exiſtimat hic conſiderari quantitatem, vt eſt menſura quædam ſubſtantiæ, non autem, vt eſt ratio diuiſibilitatis, quod etiam ſequitur Caiet. & S. Thom. opuſculo 48. cap. 2 & ferè eſt communis ſententia: quorum ratio eſt, quia Ariſtoteles diſtinguit ſpecies quantitatis, vt ſunt menſuræ ſubſtantiæ, nam quantum ad diuiſibilitatem, non differrēt locus, & ſuperficies, cùm locus ſit ſuperficies vltima corporis continentis. Patet autem eandem eſſe diuiſionem loci, & ſuperficiei, tamen in ratione menſuræ differunt: nam locus eſt mēſura extrinſeca locati: cùm ipſi non inhęreat: ſuperficies autem eſt menſura intrinſeca, ſcilicet inhærens corpori, cuius eſt menſura.

2. Opinio.

At verò Burleus & alij aſſerūt, hic conſiderari quantitatem, vt eſt diuiſibilitatis ratio, & ſub hac ratione eſt genus quoddā ad continuam, & diſcretam: cuius ratio eſt. nam in ratione menſuræ eſt purè analogum, cùm menſura primò competat vnitati, & numero, & non continuo, niſi in ratione vnitatis, ſcilicet quatenus aſſumimus aliquam quantitatem continuam in ratione vnitatis, vt eâ metiamur alia omnia: vt docet Ariſt. 10. Metap. ca. 2. Hoc autem argumentum maximè moleſtum eſt auctoribus oppoſitæ factionis, à quo ſubducere ſe nequeunt: non minùs tamen illorum argumentum eſt his difficile. ita vt rei veritas non ſatis apud hos vel illos innoteſcat. Dabimus operam, Deo fauente, vt breuiter, & clarè rem ipſam aperiamus, & dilucidemus, id quod deceptionis cauſa poteſt eſſe, manifeſtantes ſequentibus fundamentis.

Nota vtrinque argumētorum perplexitatem.

Primum fundamentum. Quantitas dupliciter accipitur. Vno modo pro quantitate corporum, ſecundùm quam ipſa corpora extenſa ſunt, vel numerari poſſunt: & hæc dicitur quantitas molis, quæ in rebus ſpiritualibus non inuenitur, & de hac ſermo eſt in præſenti loco. Altero modo accipitur quantitas pro certo gradu virtutis & eſſentiæ, quem vnumquodque participat, ſecūdùm quam dicimus, magnus eſt dominus & infinitus: non quidem corporis quantitate, ſed in eſſentia & virtute: dicimus etiam: creatura eſt finita: & talis quantitas reperitur etiam in ſpiritualibus, de qua non loquimur modò, & hæc dicitur quantitas virtutis.

1. Fundam. Quantitatem duobus modis accipi.
1.
2.

Hinc fit, quod etiam æquale & inæquale dupliciter accipiuntur. ſemel, vt à quantitate primo modo ſumuntur: & ſic res ſpirituales non dicuntur æquales vel inęquales: vt à quantitate ſecundo modo ſumuntur: & ſic omnia, quæ ſunt ad inuicem æqualia, vel inęqualia dici poſſunt: dicimus enim: filius eſt æqualis patri ſecundùm diuinitatem: nullus angelus ęqualis eſt Deo. & hoc dixit Ariſt. in fine capitis, dum docuit non multum æqualitatis, vel inæqualitatis reperiri in alijs.

Aequale & inæquale dupliciter accipiuntur.

Quod dicimus de quantitate continua, dicendum etiam eſt de diſcreta: numerus enim duplex eſt, vnus qui reperitur in ſpiritualibus etiam, ſecundum quem dicimus: tres ſunt perſonæ, & vnus Deus: Millia millium angelorum miniſtrant ei. Dicimus etiam tria puncta, tres albedines: & talis numerus vocatur tranſcēdentalis, de quo in præſenti non fit ſermo. Alter eſt numerus, qui ſolùm in rebus corporeis inuenitur, & iſta prædicamentalis eſt, de quo hic agimus. Patet igitur ſermonem in præſenti fieri de quantitate continua, & diſcreta, vt in rebus & ſubſtantijs corporeis eſt.

Numerus duplex.

Hæc autem quantitas ab Ariſtotele, 5. Metaphy. cap. 13. ſic definitur in concreto: Quantum eſt, quod eſt diuiſibile in ea, quę inſunt, quorum vtrūque, aut vnumquodque vnum quid aptum eſt eſſe: id eſt, quātum eſt ſubiectum aliquod habens partes, quarum ſingulæ per ſe eſſe poſſunt, & rationem quāti ſortiri. Verbi gratia, lignum diuidi poteſt in partes, quæ ſingulæ continuæ ſunt, & per ſe eſſe poſſunt: ſimiliter numerus in vnitates, quæ ſingulæ per ſe eſſe poſſunt, diuiditur: vnde patet longè alias eſſe partes à quantitate prouenientes, quàm, quæ ab alijs rebus omnibus proficiſcuntur: partes enim potētiales non ſunt alicuius ſubiecti, ſed alicuius ſuperioris prædicati partes: ſimiliter & differentiæ. Accidentia verò & potentiæ ſunt quidem ſubiecti vnius aliquando partes, ſed ſingula per ſe eſſe non poſſunt, nec ſunt vnum ſubiectum: nec ſimiliter materia & forma: at partes quantitatis ſic alicuius ſubiecti, & vnius rei ſunt, vt ſingulæ per ſe

Quid ſit quantum?

vnum

vnum quid faciant: & hoc valde nota.

2. Fūdam. Quantitas quæuā ſuo attribuat ſubiecto.

Sit ſecundum fundamētum. Quantitas multa tribuit ſubiecto ſuo. Primò enim ante omnia, dat partes tales, quales dixi in primo fundamento: quod eſt dicere, ratio qua ſubiectum tales partes habet, eſt quantitas: ſi partes fuerint extenſionis, eſt quantitas continua: ſi numerationis, diſcreta: & hæc eſt prima ratio quantitatis, eſſe formalem rationem partium illarum.

Quę paſſiones à quātitatis fluāt natura.

Ab hac quantitatis natura fluunt quædam paſſiones propriæ; Prima, eſſe diuiſibile. ex eo enim, quod aliquid partes habet, diuiſibile eſſe conſequitur. Similiter ſequitur. Secunda, eſſe finitum, vel infinitum, Tertia, eſſe æquale, vel inæquale, alteri. Quarta, eſſe menſurabile. Omnes hæ quatuor rationes ſunt propriæ paſſiones fluentes ex illa natura prima quantitatis: & ſubiecta recipiunt omnia iſta quinque à quantitate, quarum paſſionum natura, numerus, & ordo, ſufficienter in Metaph. tradentur, Deo adiuuante.

Nota.

Interim tamen aduerte vnum diligenter. Quod quantitas omnia iſta quinque tribuit ſuo ſubiecto formaliter: id eſt, eſt forma quædam, qua ſubiectum habet partes, & eſt diuiſibile, eſt finitum, æquale, & menſurabile: vt enim ab albedine corpus formaliter eſt album: ita corpus à quantitate eſt quantum, id eſt, partes habet, finitum & menſurabile eſt: & hoc ſignificant illa verba, quantitas eſt ratio partium, eſt ratio diuiſibilitatis, eſt ratio menſuræ.

3. Fundam.

Ex his fit tertium fundamentum, à quo ferè natura & intelligētia non ſolùm quātitatis, ſed aliorum multorum pendet. Aliud eſt id, quo menſuramus: aliud quod menſuramus: aliud id, ratione cuius aliquid menſuratur, vel menſurari poteſt. Inprimis: vt à noto incipiamus: id, quod menſuramus, eſt corpus, vel res corporea, tam continua, quàm diſcreta: id verò ratione cuius illa menſurantur, vel menſurabilia ſunt, eſt quantitas. Volo dicere, forma, à qua corpus habet, quòd menſuretur, eſt quantitas, niſi enim quantitatem haberet, menſurari non poſſet; quod ſuperiùs dicebamus, eſt ratio menſuræ formalis: id autem, quo mēſuramus, eſt quoddam quantum, quo vtimur, vt indiuiſibili quodam ad menſurandas alias quantitates; vt vtimūr vlna, vtimur modio tanquam vno quodam, per cuius multiplicationem alia quanta menſuramus: vnde iſta propriè dicenda ſunt menſura: illa verò qua ſubiectum eſt menſurabile, non menſura, ſed menſurabilitas eſt quædā, ſeu dicatur menſura paſſiua & formalis, & altera menſura actiua & inſtrumentalis.

Vtrunque quidem quantitas ſubiecto cōmunicat formaliter: eſt enim ratio, qua corpus, vel ſubiectum eſt menſura menſurans, & qua menſurabile etiam eſt: ſed magno diſcrimine: nam non omnis quantitas eſt menſura menſurans, non enim mēſuramus niſi quadam parte quātitatis determinata eam multiplicantes: at omnis quantitas eſt ratio menſurabilitatis. Præterea, eſſe menſuram menſurātem, magis competit vnitati, quæ eſt principium numeri, vt argumentum ſuperius probat: at menſurabilitatis ratio omnibus quantitatibus ex æquo ineſt.

4. Fūdam.

Sit quartum fundamentum. Iſta omnia, quæ diximus, per prius ipſi quantitati inſunt, ipſa enim eſt partes habens per ſe, vt patet in lineis, ſuperficiebus per ſe conſideratis: & in tempore, cuius partes ſunt aliæ à partibus ſubiecti. Similiter ipſa quātitas eſt diuiſibilis, menſurabilis ſecundùm ſe, vt patet in ſanctiſſimo Sacramento altaris. Secūdariò verò hoc tribuit ſubiecto & ſubſtantiæ: nam diuiſibilitatem & menſurabilitatem, & reliqua, ſubſtantia à quātitate habet. Tertiò, quòd maximè notorium eſt, quantitas hęc tribuit alijs accidentibus. nam accidētia habent partes, diuiſibilitatem, & cætera à quantitate, vt patet in albedine, quæ tanta eſt, quanta ſuperficies, cui ineſt, quod nullum accidens habet. Quātitas igitur primò illa habet in ſe. Secundò ſubſtantiæ communicat. Tertiò alijs accidentibus.

Quantitas cur de ſeipſa & in abſtracto & in concreto dicatur.

Hinc eſt, quod de ſe ipſa ſuſcipit prædicationem abſtracti & concreti, dicendo: linea eſt quanta, & quantitas: quod non fit in alijs accidentibus. Similiter diſtinguitur duplex quantitas, per ſe, & per accidens: per ſe eſt ipſa quantum, per accidens ſunt accidentia illa, quę quantitatem participant, quæ diſtinctio in alijs accidentibus non fit. Sequitur etiam optimè Ariſtotelem tractaſſe quantum in concreto, vt

ſo, vt legitur græcè. Quanti aliud continuum, &c. vt intelligamus eandem eſſe in hoc peculiari prædicamento prædicationem abſtracti & cõcreti. Hæc ſunt, ex quibus non mediocris quantitatis cognitio haberi poteſt, & quæ non paſſim inueniuntur: cætera metaphyſica rẹlinquantur. Reſpon. ergo ad quæſtionem ſequentibus concluſionibus.

1. Concluſ. Prima Concluſio. Quantitas, vt eſt ratio partium, eſt quoddam genus, cuius differentię ſunt, continuum & diſcretum: quantitas enim continua, eſt magnitudo, diſcreta verò multitudo, quæ ſunt duo genera eius ſubalterna, varias ſub ſe ſpecies includentia. Hæc concluſio hoc vnico argumento patet. Quantitas ſecundum talem rationem pręd icatur in quid de pluribus ſuis ſpeciebus, ergo eſt genus: conſequentia eſt certa, & antecedens manifeſtum.

2. Conclu. Secunda Concluſio. Habere poſitionẽ, vel non habere, quantitatis differentiæ non ſunt, vt exiſtimat Simplic. ſed paſſiones. Probatur vnico argumento. Si eſſent differentiæ, non poſſet quãtitas continua abſtrahi à poſitione, at per intellectum ſuperficies ſine vlla poſitione conſideratur, cùm intelligatur abſtracta à loco, & ſubiecto, ergo illa poſitio non eſt eius differentia, cùm ſpecies abſque ſua componente differẽtia intelligi nequeat. Hic autem aduerte, quòd non eſt idem, quantitatem continuam eſſe, & poſitionem habere, cùm quantitas aliqua continua nõ eam habeat ſcilicet tempus: nec ſimiliter eſſe diſcretum, & nõ habere poſitionem, cùm etiam continua aliqua non habeat. Vnde ſic iſta ſe habet. ſcilicet continuum & habens poſitionem, quod omne habens poſitionem eſt continuum, non tamen omne continuum, habet poſitionem: at diſcretum, & non habens poſitionem ſic ſe habent, quod omne diſcretum eſt non habens poſitionem: at non omne nõ habens poſitionem eſt diſcretum.

3. Concluſ. Tertia Concluſio. Quantitas iſta, quæ ratio partium eſt, conſideratur in pręſenti, vt ſub tali ratione eſt, genus generaliſſimum, omnes has ſpecies continens. Iſta concluſio iudicio meo eſt manifeſta ex ipſo contextu Ariſtot. in quo continuum, & diſcretum: ſub quibus ſunt omnes ſpecies quantitatis: non aliter definiuntur, quàm per ipſas partes, quę copulantur, vel non copulantur termino communi. Præterea, quia Logicus conſiderat intentiones ſecundas, quæ in primis fundantur: at ratio generis quantitatis non fundatur in menſuræ ratione, quia hæc eſt paſſio, non natura generica: ratio autem, quæ genus eſt, eſt quantitas, vt ratio partium eſt. Præterea, quia tota ratio & argumentum illorum inualidum eſt: dicunt enim aliter nõ poſſe diſtingui ſpecies quantitatis, quàm in ratione mẽſuræ: hoc autem inualidum eſt, ſic enim optimè diſtingui poſſunt, & diſtinguitur. Linea eſt ratio partium ſecundum longitudinem in continuo: ſuperficies ratio partium ſecundum latitudinem: corpus ratio partium ſecundùm profunditatem: tempus ratio partium ſucceſſiuarum in continuo: locus eſt ratio partium continentium aliquid: numerus ratio partium diſcretarum: oratio ratio partium diſcretarum cum ſucceſſione: & hæc valdè obſerua.

Reſpondetur igitur per hæc ad argumenta quatuor ſupra poſita, quibus probabatur, quantitatem non eſſe genus. Ad primum reſpondent Burleus & Sotus, q. 17. Linea, ſuperficies, & quælibet alia quãtitatis ſpecies, dupliciter poteſt conſiderari. Vno modo, vt eſt in ſubiecto, & ſimul cùm ſubiecto ſumitur: & tunc prædicatur genus de illis denominatiuè, quia cum ſubiecto ſumuntur. Altero modo conſiderantur in abſtracto abſque ſubiecto. & ſic ſpecies quantitatis ſunt, & tunc falſum eſſet, dicere: linea eſt quanta, iſta reſponſio non placet, quia linea non dicit ſubiectum magis quàm albedo: vt ergo de albedine nunquam dicitur, quod eſt qualis, ita nec de linea dicitur illa ratione. Preterea, quia ſubiectum non per lineam, ſed per lineatum explicatur. Propterea aliter dicendum eſt, nempe illam prædicationem concreti de abſtracto non eſſe denominatiuam, ſed eſſentialem in re. licet modus quidã denominatiuus ſit, id quod fit propter peculiarem rationem, quæ in quantitate reperitur: vt explicui in quarto fundamento.

1. Ad Arg. Burleus & Sotus.

Reprobatur hæc Solutio.

Alia Authoris.

Ad

Ad 1. Ad ſecundum reſpondeo. quod ex vna ſpecie in communi altera non fit: nulla enim ſpecies in ſua ratione, & natura admittit aliam ſpeciem ſibi coæqualem: tamen ex indiuiduo vnius ſpeciei non pugnat, vt materialiter fiat indiuiduum alterius ſpeciei. vt enim ex aqua fit ignis, aqua tamen non manente, ita ex continuo fit diſcretum, continuo tamen non manente: nec hoc eſt inconueniens vllum.

Ad 3. Ad tertium reſpõdeo, quòd linea non dicitur numerata à numero denominatiuè, quia numerus in ea ſit, ſed dicitur numerata ab actu intellectus, per quẽ numeramus: numerare enim eſt opus rationis & intellectus.

Ad 4. Ad quartum eſt maximè notanda ſolutio: negatur enim maior: ratio enim generica, in qua omnis quantitas conuenit, eſt, habere partes eiuſdem rationis, vt ſupra diximus. Negatur etiam minor. imò ratio diuiſibilitatis vniuocè cõpetit continuo diſcreto: non autem vni per prius, alteri per poſterius. Verum eſt, quod ex diuiſione cõtinui aliquãdo reſultat, & fit numerus, tamẽ nõ ſem per: nec ex natura numeri eſt, fieri ex continuo, conſtituto autem numero, & continuo, vnũquodque per ſe diuiſibile eſt, & nõ vnum per alterum.

Ad probationẽ Antecedentis Quarti argum. hui⁹. Ad illud de menſura, fuit magna ſine dubio in hoc apud ſcriptores ambiguitas: nã ratio menſuræ, ſcilicet menſurãtis, per prius diſcreto conuenit, vt diximus: & ſic eſt ratio analoga: at ratio menſuræ paſſiuè, id eſt, qua ſubiectũ menſurabile eſt, vniuoca eſt omni quãtitati: & hæc ſufficiant. Sat ſcio me aliqua ex parte breuem in verbis & ob ſcurum in his fuiſſe, tamen mediocriter auditori verſato, & diligenti manifeſta iſta erũt; cuius rationẽ ſemper in his habeo, præſertim quia viua voce iſta exponenda a magiſtro ſunt.

QVAESTIO II.

Circa reliqua, quæ in hoc capite continentur, an rectè dicta ſint ab Ariſtotele?

QVia multa ſunt in hoc capite, quæ intelligẽtia, & examine aliquo indigent, particulariter à nobis tractanda ſunt, & diſputatione elucidanda.

Eſt igitur primum argumentum contra ordinem procedẽdi Ariſtotel. & ipſius modum. Vnũquodq; vniuocum priùs per definitionem, quàm per diuiſionem notificandum eſt: ſed quanitas eſt genus vniuocum, ergo à definitione oportebat exordiri, non à diuiſione, vt fecit Ariſtoteles. 1. Argum. contra modum procedẽdi Ariſt. in hoc capite.

Secundò, Ariſtoteles in diuiſione præpoſuit cõtinuum diſcreto, ergo male poſtea in tractatu diſcretum præpoſuit continuo. 2. Argum.

Tertiò. Nihil in vno prædicamento collocatum conſtitui debet in altero; ſed corpus eſt in prædicamento ſubſtantiæ: ergo nullo modo corpus poteſt eſſe ſpecies ſubſtantiæ, & quantitatis. 3. Argum.

Quarto. Videtur doctrina iſta non conſonare doctrinæ eiuſdem Ariſt. 5. Met. ca. 13. ibi enim inter quantitates non numerat locum, nec orationem, & inter quantitates per accidẽs, ponit tempus, & motũ: at hic & locum, & orationem, & tẽpus inter quantitates per ſe conſtituit, motus autem non meminit. 4. Argum.

Quintò. Videtur, quòd nullo modo oratio quantitas ſit: nam vel accipitur pro oratione vocali, vel mentali, vel ſcripta: ſed oratio ſcripta eſt potius ſubſtãtia materialiter, formaliter verò, ſcilicet vt ſignificatiua eſt, eſt relatio, vel qualitas: mẽtalis autem, quæ in intellectu eſt, eſt qualitas, cùm in intellectu n ſit quãtitas, vocalis aũt, ſi materialiter ſumatur, eſt aer verberatus, qui ſubſtãtia eſt: ſi formaliter, eſt ipſum ſignificare, quod non eſt quãtitas: ergo nullo modo oratio eſt quantitas: & hoc admiſſo, quòd eſſet quantitas, non eſſet ponenda inter diſcretas, ſed inter continuas; vnica enim ſyllaba cõtinua eſt, & motu continuo profertur. 5. Argum.

Sextò. Magnitudo, multitudo, ſunt quãtitatis ſpecies ſubalternæ, & lõgitudo etiam eſt quædam ſpecies ipſius: ergo magnum, multa, longum, ſpecies ſunt quantitatis, & non pertinent ad prædicamentum ad aliquid. 6. Argum.

Septimò. Vnitas & punctum ad quãtitatem ſpectant, vt patet, tamen non ſunt ſub aliqua ſpecie ex aſſignatis: ergo diminuta doctrina hæc videtur. 7. Argum.

Octauò

8. Argum. Octauò. Multa etiam alia videntur prætermiſſa, quæ tamen quantitates ſunt; vt graue, leue, omnia etiam pondera, omnes menſuræ, vncia, libra, modius, gomor, & reliqua huiuſmodi, quæ non apparent in alio prædicamento eſſe conſtituenda, quã in iſto, quorum tamen Ariſtotel. nullatenus meminit.

Iſta argumenta à nobis ſoluenda ordine ſunt: ex quorum ſolutionibus perfecta prædicamenti huius cognitio dependet.

1. Solutio Alberti. Ad 1. Ad primum argumẽtum reſpondet Albertus tract. de quantitate, cap. 1. hic conſiderari quantitatem, vt menſura eſt: cùm autem alia ſit ratio menſuræ in continuis, alia in diſcretis: nec eiuſdem rationis ſit vna in omnibus menſuræ ratio: non definitione, ſed diuiſione vſus eſt. Hæc reſponſio non ſatisfacit.

Solutio hæc infirma, & quare? Primò, quia, vt ſuperiùs diximus, hic quantitas in ſua ratione primò conſideratur, ſcilicet, vt eſt ratio partium. Secundò, quia ſi non eſt vna ratio menſuræ in continua, & diſcreta, non eſſet quantitas genus, nec hic tanquam genus conſideraretur, quod videtur falſum: quòd ſi eſt ratio vna quamuis cõmuniſſima, hæc potiùs definienda erat.

2. Solutio Doctorum Louanienſium. Doctores Lou[illegible]t, id factũ fuiſſe, quia generali[illegible]na non habent definitionem propriam conſtantem ex genere & differentia, cùm ſint ſuprema genere. Sed hoc non placet, quia eadem ratione nullum aliud definiret, at definit ad aliquid, & qualitatem.

Et hæc inualida. Præterea, quia generaliſsima habent deſcriptionem: imò, vt ſuperiùs diximus, & declarauimus, Ariſt. 5. Metaph. cap. 13. quantum ipſum deſcripſit ante diuiſionem.

3. Solutio authoris. Propterea exiſtimo dicendum eſſe: Ariſtotelem non tradere hic rerum cognitionem diſtinctam, niſi quantum ſufficit Logico per rerum coordinationem, & pro prædicationibus & ipſarum partibus perfectè intelligendis: & quia ipſum Quantũ, eſt maximè notum, vtpote maximè præ omnibus alijs ſenſatum, nulla circa id vſus eſt deſcriptione, ſicut in alijs fecit, quæ non ſubſtant ſenſibus in vniuerſum.

Poſſumus tamen facilè eius definitionem aſsignare, ſicut & ipſius ſpecierum: hæ enim definitiones ſpecierum ex Ariſtot. verbis deducuntur. Poteſt autem quantitas in communi per ſuas proprietates deſcribi:

Quantitatis deſcriptio. Quãtitas eſt ratio partium, vel quæ per ſe partes habet: quantitas eſt ratio menſuræ ſubſtantiæ. quantitas eſt ratio diuiſibilitatis in partes eiuſdem rationis. ſimiliter eſt forma, ſecundũ quam æquale, vel inæquale aliquid dicitur, quantitas verò continua eſt quantitas, cuius partes termino communi copulantur: diſcreta verò eſt, cuius partes termino communi nõ copulantur.

Specierum eius deſcriptio. linea eſt continua quantitas, cuius partes in puncto copulantur primò: ſuperficies cuius partes in linea copulantur: corpus cui' partes ſuperficie copulantur: locus eſt ſuperficies vltima corporis cõtinentis: tempus eſt continua quantitas ſucceſsiua, cuius partes inſtanti copulantur: numerus eſt continuorum permanentiũ menſura diſcreta: oratio eſt ſucceſsiuorum menſura diſcreta.

1. Solutio Ad 2. Ad ſecundum reſpondent aliqui, continuam quantitatem in ratione diuiſibilitatis priorem eſſe diſcreta, ex diuiſione enim continui reſultat numerus: at in ratione menſuræ priorem eſſe diſcretam, nõ enim menſuramus, niſi quantitate aliqua continua ſumpta tanquam vnitate, cuius multiplicatione menſuramus: vt vtimur vlna, grano, palmo, multiplicatis ad menſurandum: & hoc conſilio ductus Ariſt.

Solutio tolerabilis. priùs cõtinuum poſuit in diuiſione, in declaratione verò diſcretũ antepoſuit. Hæc ratio non mihi diſplicet.

2. Solutio Alberti, & præcipua. Aliter etiam reſpondet Alber. tract. iſto, c. 1. & bene. Quantitas enim continua notior eſt. quia magis compoſita, at diſcreta ſimplicior eſt, id eſt, prior eſt. in quã diſcreta quantitas nullam habet poſitionem, at inter continuas inuenitur poſitio: ac propterea Ariſt. tali ordine vſus eſt, vt vnũ & alterum exprimeret. Hæc doctrina eſt vera, & Ariſt. ipſius, 1. Poſt. ca. 23. Arithmeticam ſimpliciorem Geometria exiſtimat. Et 1. Met. c. 2. ob id, quòd illa ſit de diſcreta quãtitate, hæc de continua.

Ad 3. Corpus tribus modis ſumitur. Ad tertium reſpondetur. Corpus tripliciter ſumitur; eſt enim equiuocum. Primò

1. pro toto compoſito ſubſtantiali: ex materia & forma cõſtituto, quo pacto dicim', Angelus non eſt corpus: plantæ verò, animalia, lapides ſunt corpora, & ſic corpus eſt vnum genus ſubſtantiæ, de quo ſuprà

dixi-

2. diximus eſſe generaliſſimum. Secūdo modo, ſumitur corpus pro altera parte viuentis, quo pacto dicimus, animal conſtare ex anima, & corpore: & ſic non eſt genus, nec prædicatur de ſpeciebus vllis: ſed ponitur reductiuè in prædicamento ſubſtantiæ, ſicuti pars. 3. Tertio modo, ſumitur pro quantitate quadam, ſcilicet profunditate, quæ eſt accidens corporum ſubſtantiæ, & iſto modo eſt ſpecies huius prædicamẽti: nec hoc eſt vllum inconueniens, quòd vnum ſecundum diuerſas rationes ad varia pertineat prædicamenta.

1. Solutio quorundā inſignium virorū ad quartum.

Ad quartum non eſt facilis ſolutio. Quidam enim dicunt, has quantitates ſcilicet, locum, tempus, orationem, dupliciter poſſe conſiderari: vno modo, vt ſunt rationes diuiſibilitatis, ſeu in ratione diuiſionis, & ſic ab Ariſtotele conſiderãtur in 5. Metaph. & tunc locus non eſt ſpecies diſtincta à ſuperficie, cùm eadem ſit ſuperficiei, & loci diuiſio: ſimiliter nec oratio à numero diſtinguitur: tempus autem & motus ſunt diuiſibilia ad diuiſionem ſpacii, per quod fit motus, id eſt, quantitates per accidens ſunt: hoc igitur fuit in cauſa, quo minùs Ariſtoteles locum & orationẽ poſuerit, tempus autem & motum inter quantitates per accidens aſſignauerit. Poſſunt tamen ſecundò conſiderari in ratione menſuræ, & tunc locus eſt quãtitas per ſe diſtincta à ſuperficie: quia locus eſt mẽſura corporum ſeparabilium a ſe: ſimiliter & oratio à numero diſtinguitur, cùm oratio ſit menſura ſonorum diſcretorū: tempus etiam eſt per ſe quantitas, cùm ſit motus menſura: motus autem ſemper eſt quantus per accides in ratione diuiſionis: quia diuiditur per aliud, ſcilicet ſpatium: & in ratione menſuræ, quia menſuratur per tẽpus. Cū igitur hic conſideretur quãtitas, vt eſt menſura, optimè ponūtur eius ſpecies aliter, quā in Metaphyſica, in qua conſideratur quantitas, vt eſt ratio diuiſibilitatis.

Iſta ſolutio non eſt ſpernenda: eſt enim inſignium virorum: tamen mihi in hoc non placet, nam eſſe menſuram, eſt paſſio quantitatis ipſius, fluens ab eius natura: ſed talibus ſpeciebus prædictis non ineſt per ſe quantitatis ratio ſecundùm eos, ergo nec inerit paſsio: à quo enim per ſe remouetur natura, remouebitur etiam & paſsio. & præterea, quia diximus hic etiam naturam ipſam quantitatis conſiderari.

2. Solutio Burlei ad quartum.

Burleus ad hoc dicit, locum nō eſſe ſpeciem per ſe quantitatis illo modo, nā locus denotat duo, ſuperficiem de materiali, & continentiā de formali: materialiter ergo non differt a ſuperficie: formaliter verò non eſt quantitas, quia continentia quantitas nō eſt: ac propterea ab Ariſt. nō numeratur in 5. Meta. hic verò locus ponitur inter quantitates, quia Ariſtoteles loquitur vulgariter, & ſecundùm opinionẽ celebriorem. Omnes autem antiqui locū inter quantitates conſtituebant: & hoc videtur docere Auer. 5. Metāp. com 18. Hæc ſententia fuit Alb. tract. iſto, ca 5. vbi locū explicat eſſe illud ſpacium totū, longū, latum, profundū, quod eſt inter latera corporis continentis, vt antiqui credebant, 4. Phyſi. imò vulgus modò ita exiſtimat. Hoc tamen impugnat illic Ariſt. & ſecūdum veritatem oſtendit, locum eſſe ſuperficiem vltimam corporis continẽtis: hoc etiam videtur docere Simplicius: & Doctores Louanien. aſſerunt locum ſecundū Ariſt. non [illegible] diſtinctam a ſuperficie: hic autem [illegible] eſſe locutum iuxta receptam ſui temporis, & communẽ opinionem.

Dicit ſecundò Bur. motum eſſe quãtitatẽ per ſe, ſicut tempus, etiam in ratione diuiſionis: fuiſſe autem prætermiſſum ab Ariſt. non quia non eſſet, ſed quia non curauit omnes ſpecies enarrare.

Dicit tertiò, in Metaph. tempus & motum dici quanta per accidens, non quòd non ſint per ſe quantitates, ſed quia ab alio, ſcilicet à ſpatio & mobili recipiūt, eſſe quantitates, ſed recipiunt ab eis effectiue ſolùm, in ſe tamen quantitates formaliter ſunt.

De oratione autem dicit quartò, eſſe etiam per ſe quãtitatem à numero diſtinctam.

Iſta ſententia Burlei, in hoc quòd concedit motū eſſe quãtitatem per ſe, eſt Alberti Magni tract. iſto, ca. 10. & Iambli. vt refert in præſenti Simpl. Dicūt enim motum duo dicere, & fluxum & formā aliquam, cuius eſt fluxus: & quod ſucceſſio

quantùm ad fluxum, eſt quantitas quantum ad formam, non; ſed aliquando eſt qualitas, aliquando vbi, aliquando quantitas, ſecundum quod fluxus poteſt eſſe in qualitate, vel vbi, vel quantitate: ac propterea hic non numerat inter quantitates, quia totum eius eſſe non eſt quātitas, nec vnius eſt generis.

At Porphyr. li. 2. interro. & Ammo. credunt motum, ſecundum ſuam naturam, non eſſe quantitatem: ſed eſſe quantum per accidens, ſicut ſubſtãntia eſt quanta per accidens. Ad locum Metaph. Reſpondet illic Alexan. Ariſtotelem ſolùm tractare de quantitate permanente, propterea iſta prætermiſiſ.

Sed in hac difficultate ne confuſio inſit
3. Solutio Authoris. audienti, quantum pro captu logico exigitur, exiſtimo ita dicendum. Primò omnes has ſpecies hic numeratas eſſe quantitates per ſe: & hæc eſt communis opinio, non ſolùm in ratione mēſuræ, ſed etiam in ratione partium, & diuiſibilitatis: vt ſuperiùs diximus.

Dico Secundò, tempus dupliciter poſ-
Tēpus duobus modis diuiditur. ſe diuidi. Vno modo ſecundū partes ſucceſſionis, ſcilicet præſens, præteritum, futurum; & ſecundùm hanc diuiſibilitatis rationem eſt quantitas per ſe, & ita hic conſideratur. Altero modo diuiditur ſecundùm ſpacium, per quod mobile tempus efficiens mouetur: & ſecundùm hanc diuiſibilitatem eſt quantitas per accidens, vt dicitur in Metaphyſica: conſiderare autē tempus ſecundùm ſuas partes ad Phyſicū ſpectat, & id notum eſt: propterea in Meta non inter quantitates per ſe conſtituitur, ſicut in Logica.

Dico Tertiò, orationem ſub numero cōprehenſam fuiſſe illic: non enim ibi loquitur de numero particulariter, vt diſtinguitur ab oratione, ſed vt numerus eſt idem quod multitudo, vt ibidem interpretatur Auerroes.

Dico Quartò, locum etiam ſub ſuperficie contineri, ibi enim conſiderat ſuperficiem in communi, vt includit ſuperficiē ambientem, & terminantem: hic autem loquitur particulariter de ſuperficie terminante.

Motus nō eſt per ſe quantitas. Dico Vltimò, motum non eſſe quantitatē per ſe, vt benè dicit Amm, & Porphy. quia motus, vt motus, eſt ſolùm actus quidam imperfectus, vt ſuo loco tractabitur. Hæc omnia obſerua, quia exiſtimo Ariſtoteli, & veritati maximè eſſe cōformia.

Ad quintum eſt inſignis difficultas de intellectu orationis quid ſit. Omiſſis aliorum ſententiis, dicam, quæ in hoc diligenter excogitaui, idque declarabo ſequentibus fundamentis. Ad 5.

Aduerte igitur Primò, quod ſonus eſt quoddam accidens, & qualitas eſſicia in aere ex colliſione duorū corporum. Vox autem eſt, non omnis ſonus, ſed ille tantū qui efficitur in aere ex colliſione quarundam corporis partium, ſcilicet, linguæ, palati, dentium, &c. eſt autem vna vox, quę vnica fit percuſſione, plures autem voces, quæ pluribus fiūt percuſſionibus, ſicut sūt ſyllabæ quælibet n. ſyllaba vnica fit percuſſione, plures autem pluribus. Oratio autem eſt aggregatio ex multis vocib' ſyllabarum, vt domus: vnde omnis oratio eſt diſcontinua, & diſcreta. 1. Fundam. Vox cuiuſmodi ſit ſonus.

Aduerte Secundò: Diſcretio duplex eſt: quædam ſubiecti, vt albedo lactis, & albedo niuis diſcreta ſunt, quia duobus inſunt diſcretis ſubiectis: altera eſt diſcretio formæ, ſicut quando duo inſunt vni ſubiecto, tamen vnum alteri idem nō eſt: ſicut albedo & dulcedo lactis. Oratio igitur diſcreta eſt, nō quidem ſubiecto, quia in eodem aere omnes ſyllabarum percuſſiones recipiuntur, ſed diſcretæ formæ: nec ſimiliter eſt diſcreta in tempore cœli, quia vni eo tempore ſimul duo poſſunt loqui, quorum ſermones ſimul tempore & ſubiecto ſunt, formæ tamen diſcretæ ſunt. 2. Fundā. Diſcretionem eſſe duplicem.

Aduerte Tertiò: In iſta voce poſſumus tria conſiderare. Id quod eſt eius eſſentia, ſcilicet id, ratiōe cuius eſt ſonus. Secūdò, aliquid quod ſe habet, vt qualitas eius, ſcilicet quod ſit acuta, grauis, ſonora, rauca. Tertio, eſt quædam extenſio, & velut corpulentia ipſius vocis, ſecundùm quā vox magna, breuis, æqualis, inæqualis dicitur: & hæc eſt vocis quantitas, quæ dicitur tempus vocis. Vnde quando audis ſyllabas habere tempus, non intelligas de tempore, quod dicitur dies, annus, &c. ſed de iſta intrinſeca extenſione & vocis dilatatione, quæ maior eſt in vna, quā in altera. 3 Fundam. In voce tria poſsūt cōſiderari.

ctera, ſecundùm quod breuis vna, altera lõga, dicitur.

4 Fundã. Quid ſit oratio.

Aduerte Quartò. Oratio dicitur iſte numerus horum temporum ſyllabarum ſucceſſiuarum, & diſcretarum: ſed maximè conſidera, quòd nõ ſolùm oratio eſt multitudo temporum horum, ſed ſuperaddit temporum diuerſitatem, & ordinem: vnde alia oratio eſt populus pro arbore, alia pro ciuitate: nam illa eſt ex prima longa, & hęc ex prima breui: ſimiliter alia eſt ſpecies orationis dominus, alia domini. In ſumma, hæc oratio continet omnia carmina, & carminum genera, & omnes pedes carminum, quæ non ſolùm diuerſa ſunt in multitudine ſyllabarum, ſed præcipuè ordine, & quantitate: adde muſæ, in recto ſpondęus eſt, cùm ex vtraque longa conſtet: at in recto ſingulari trochęus eſt, quia poſterior eſt breuis: & ſic de reliquis. Hæc oratio eſt iudicio meo numerus muſicus, & harmonicus, de quo in Muſica ſpeculatur.

Sub oratione, quæ ſpecies eſt quãtitatis, quænam contineantur?

Orationẽ aliter hic, aliter in li. Peri her. cõſiderari.

Ex his ſequitur, hic multò aliter orationem quàm in libro Peri her. ſumi: hic enim pro vna etiam dictione vocali, illic pro pluribus. Præterea, in præſenti impertinens eſt quòd ſignificet, nam etiam ſi nõ ſignificet, oratio dicitur: illic autem eſt neceſſaria vocum ſignificatio. Præterea, in præſenti oratio non eſt ipſa vox, ſed quãtitas ipſarum vocum & dictionum: in lib. verò Peri her. oratio eſt ipſa vox ſignificatiua, ac propterea hic Ariſto dixit, oratio quæ in voce fit: quaſi non ſit vox, ſed vocis quantitas.

Ad Replicam. 5.

Per hæc patet ſolutio ad argumẽtum. Ad replicam dico. Quamuis ſyllaba ſit per ſe continua, tamen quia ſyllaba non per ſe, ſed cum dictione ordinatur, non facit quantitatis per ſe ſpeciem, ſed cum oratione, q̃ diſcreta eſt: aut dicendum eſt, ſyllabam eſſe vnitatem in oratione, ſicut eſt vnitas in numero arithmetico.

Ad 6.

Ad ſextum Reſpon magnitudinẽ, longitudinem, & multitudinem, aliquando ſumi abſolutè pro ipſis quantitatibus, vt magnitudo idem ſit, quod quantitas cõtinua, præſertim permanens: quo pacto ſumitur 1. cæli, c. 1. lõgitudo idem, quod linea: multitudo diſcreta quantitas: & tũc magnitudo non opponitur paruitati, nec multitudo paucitati, nec breuitati longitudo: vnumquodque enim continuum magnũ eſt, longũ eſt: & numerus quiuis eſt multa. Altero modo ſumuntur iſta reſpectiuè, vt vnũ reſpectu alterius dicatur, & ſic opponuntur, tunc enim ſunt ad aliquid: nec eſt inconueniens, quòd res in vno prædicamento collocetur, paſſio verò in alio: vt enim homo eſt in prædicamento ſubſtantiæ, riſibilitas autem in qualitate: ita quantitas eſt in vno prædicamento: iſtæ autem paſſiones eius, magnum, paruum, æquale, & reliqua in prædicamento ad aliquid ſunt.

Ad 7.

Ad ſeptimum eſt facilis ſolutio ex his, quæ diximus in prædicamento ſubſtãtię: vnitas enim, & punctum ad quantitatem pertinent, reductiuè tamen, tanquam principia quantitatis: vnitas enim eſt principium diſcretæ, punctus continuę permanentis.

Ad 8. Quomodo omnes mẽſuræ ad quãtitatẽ pertineãt.

Ad octauum dico, omnes menſuras ad hoc prædicamentum ~~pertinere, non ſecũdùm relationem, per quam ad menſurata referuntur~~, vt dicit Simpl. ~~ſed ſecundùm id, quod menſurant: quod quantitas eſt~~: & ſic ſub his ~~ſpeciebus continentur: quæ~~dam enim ~~ſub loco, qui per modum vaſis contentiui menſurat~~: quædam ſub linea, quæ per ~~modum longitudinis~~: quædam ſub numero, ~~quæ per modum multiplicationis~~ ſolùm. ~~Ex his omnibus cuilibet fa~~cillimum erit iſtas ſpecies ordinare in tabula aliqua: aduertatque ſingula dictorũ eſſe genera continentia multa ſub ſe: numerus enim multas numerorum ſpecies: oratio ſimiliter varias ſpecies, & genera continet: idem de linea, quæ multas menſuras continet: ſimiliter & de alijs. Hęc de Quantitate.

Poſſent quidem multa alia dici, ſed hęc ſufficiant, ne extra modum limites Logicos tranſgrediamur, Logicum agẽtes. Vide Simpl. de grauitate, an ſit quantitas, vt vult Architas.

De his, quæ Ad aliquid dicuntur. Cap VII.

1.

AD aliquid verò talia dicuntur, quæcunque hæc ipſa quæ ſunt, aliorum eſſe dicuntur, vel quomodolibet aliter

ter ad alterum: vt maius hoc ipſum, quod eſt, alterius dicitur: aliquo enim maius dicitur, & duplum alterius dicitur hoc ipſum quod eſt. alicuius enim duplum dicitur. ſimiliter autem & alia quæcunque huiuſmodi ſunt.

2. *At verò ſunt etiam & hæc ad aliquid: vt habitus, diſpoſitio, ſenſus, ſcientia, poſitio. hæc enim omnia, quæ dicta ſunt, hoc ipſum quod ſunt, aliorum eſſe dicuntur, vel quomodolibet aliter ad alterum, & non aliud quiddam: habitus enim alicuius habitus eſſe dicitur, & ſcientia, alicuius ſcientia, & poſitio alicuius poſitio: & alia quoque ſimiliter.*

3. *Ad aliquid igitur ſunt, quæcunque hæc ipſa quæ ſunt, aliorum eſſe dicuntur, vel quomodolibet aliter ad alterum: vt mons magnus dicitur ad alterum: magnus enim mons dicitur ad aliquid, & ſimile alicui ſimile, & cætera talia ſimiliter ad aliquid dicuntur. Sunt autem & accubitus, & ſtatus, & ſeßio poſitiones quædam, poſitiones verò ad aliquid ſunt: iacere autem & ſtare, vel ſedere: ipſa quidem non ſunt poſitiones: denominatiuè vero dicuntur ab iis, quæ dictæ ſunt, poſitionibus.*

4. *Ineſt autem & contrarietas iis quæ ſunt ad aliquid, vt virtus vitio contrarium, cùm ſit vtrunque eorum ad aliquid: vt ſcientia ignorantiæ. Non autem omnibus iis, quæ ſunt ad aliquid inſunt contraria. Duplici enim nihil eſt contrarium, neque triplici, neque vlli talium.*

5. *Videntur autem & magis & minùs ea, quæ ad aliquid ſunt, ſuſcipere. ſimile enim & diſsimile magis & minùs dicitur: & æquale, & inæquale magis et minùs dicitur, cùm vtrunque ſit ad aliquid. ſimile enim alicui ſimile dicitur, & inæquale alicui inæquale. Non autem omnia quæ ſunt ad aliquid ſuſcipiunt magis & minùs, duplum enim non dicitur magis & minus duplum, nec aliquid talium.*

6. *Omnia autem quæ ſunt ad aliquid, ad conuertentiam dicuntur: vt ſeruus domini ſeruus: & dominus ſerui dominus, eſſe dicitur. & duplum dimidij duplum: & dimidium dupli dimidium, & maius minore maius, & minus maiore minus: ſimiliter autem & in aliis. Sed caſu aliquo ties differunt ſecundùm locutionem, vt ſcientia ſcibilis ſcientia dicitur: & ſcibile ſcientia ſcibile, & ſenſus ſenſibilis ſenſus: & ſenſibile ſenſu ſenſibile.*

At verò aliquoties non videbitur conuenienter ad quod dicitur aßignetur, ſi peccet is qui aßignat, vt ala ſi aßignetur auis, nō conuertitur, vt ſit auis alæ. Non enim prius cōuenienter aßignatum eſt ala auis, neque enim quatenus auis eſt, eatenus ala ipſius dicitur: ſed eò quòd alata eſt, multorum enim & aliorum alæ ſunt, quæ non ſunt aues. Quare ſi aßignetur conuenienter, conuertitur: vt ala alati ala eſt, & alatum ala alatum. 7.

Aliquoties autem fortè & nomen fingere neceſſe erit, ſi non fuerit nomen impoſitum, ad quod conuenienter aßignetur: vt remus ſi aßignetur nauigij, non eſt aßignatio conueniens: neque enim eo quòd nauigium eſt, eò ipſius remus dicitur, ſunt enim nauigia, quorum remi non ſunt: quare non conuertitur: nauigium enim non dicitur remi nauigium. Sed fortè conuenientior aßignatio erit, ſi ſic quodammodo aßignetur: remus remigatæ rei remus eſt, aut quomodocunque aliter: nomen enim non eſt poſitum, & conuertitur, ſi conuenienter aßignetur: remigatum enim remo remigatum eſt. Similiter autem & in aliis: vt caput conuenientiùs aßignabitur capitati caput, quàm ſi animalis aßignetur: neque enim eo quòd eſt animal, caput habet, multa enim animalia ſunt capita nō habentia. 8.

Sic autem fortaſſe facillimè quis ſumet, quibus poſita non ſunt nomina, ſi ab iis, quæ prima ſunt, & iis, ad quæ conuertuntur, nomina ponantur: vt in iis quæ prædicta ſunt, ab ala alatum, à remo remigatum. Omnia igitur quæ ad aliquid dicuntur, ſi conuenienter aßignentur, ad conuertentiam dicuntur, quoniam ſi ad quodlibet aliud aßignentur, & non ad id, ad quod dicuntur, non conuertuntur. 9.

Dico autem, quoniam neque eorum quæ in confeſſo ad conuertentiam dicuntur, & nomina eis poſita ſunt, nihil conuertitur, ſi ad aliquid eorum quæ ſunt accidentia aſſignentur, & non ad id ad quod dicuntur: vt ſeruus, ſi non domini aßignetur, ſed hominis vel bipedis, vel cuiuſcunque talium, non conuertitur: neque enim dici poteſt, homo eſt ſerui homo: non enim conueniens eſt aßignatio. Ampliùs, ſi quidem conuenienter aßignetur ad quod dicitur, omnibus aliis 10.

lijs ſublatis quæcunque accidentia ſunt: relicto autem ſolo illo, ad quod aßignatum eſt conuenienter, ſemper ad ipſum dicetur, vt ſi ſeruus ad dominum dicitur, circunſcriptis omnibus, quæ accidentia ſunt domino, vt eſſe bipedem, vel ſcientiæ ſuſceptibilem, vel hominem, relicto verò ſolo quod dominus eſt, ſemper ſeruus ad ipſum dicetur, ſeruus enim domini ſeruus dicitur. Si autem non conuenienter ad id, ad quod dicitur, aßignetur: circunſcriptis omnibus alijs, relicto autem eo ſolo, ad quod aßignatum eſt, non dicetur ad ipſum, aßignetur enim ſeruus hominis, & ala auis, & circunſcribatur ab homine eſſe dominum, non ſanè ampliùs ſeruus ad hominem dicetur: cùm enim dominus non ſit, neque ſeruus eſt. ſimiliter & de aue, ſi adimitur, eam alatam eſſe, non enim ampliùs erit ala ad aliquid, cùm enim non ſit alatum, nec ala erit alicuius. Quare oportet aßignare ad id, ad quod conuenienter dicitur. Et ſi ſit nomen poſitum, facilis erit aßignatio: ſi autem non ſit, fortaſſe neceſſarium erit nomen fingere: ſi autem ſic aßignentur, manifeſtum eſt: quoniam omnia quæ ad aliquid ſunt, ad conuertentiam dicuntur.

11. *Videntur autem ipſa ad aliquid ſimul eſſe naturâ & in plurimis quidem verum eſt: in aliquibus verò non verum. ſimul enim duplum & dimidium ſunt: & cùm ſit dimidium, duplum eſt: & cùm ſit dominus, ſeruus eſt: & cùm ſit ſeruus, dominus eſt: ſimiliter autem his & alia. Simul autem hæc auferũt ſeſe inuicem: ſi enim non ſit duplum, non erit dimidium: & ſi non ſit dimidium, non erit duplum: ſimiliter autem & in alijs, quæcunque talia ſunt.*

12. *Non autem in omnibus his, quæ ad aliquid verum dicetur, eſſe ſimul naturâ: ſcibile enim ſcientia prius videbitur eſſe: namque in pluribus præexiſtentibus rebus ſcientias accipimus: in paucis enim vel nullo quiſquam hoc perſpiciet ſimul cum ſcibili ſcientiam eſſe factam. Ampliùs, ſcibile ſublatum ſimul aufert ſcientiam: ſcientia verò ſimul non aufert ſcibile: nam ſi ſcibile non ſit, non erit ſcientia, nullius enim erit ſcientia: ſcientia vero ſi non ſit, nihil prohibet eſſe ſcibile: vt circuli quadratura ſi eſt ſcibilis, ſcientia quidem eius nondum eſt, ipſa verò ſcibilis eſt. Ampliùs, animali quidem ſublato non erit ſcientia, ſcibilium verò plurima eſſe contingit.*

Similiter autem his ſeſe habent ea quæ de ſenſu ſunt: ſenſibile enim prius quam ſenſus eſſe videtur, ſublatum enim ſenſibile ſimul aufert ſenſum: ſenſus verò ſenſibile non ſimul aufert: ſenſus enim circa corpus & in corpore ſunt, ſenſibili autem ſublato, aufertur & corpus: ſenſibile enim corpus eſt. Cùm autem corpus non ſit, aufertur & ſenſus, quare ſimul aufert ſenſibile ſenſum. ſenſus verò ſenſibile non ſimul aufert: ſublato enim animali, ſenſus quidem aufertur, ſenſibile autem erit corpus: vt calidum, dulce, amarum, & omnia alia quæcunque ſunt ſenſibilia. Ampliùs, ſenſus quidem ſimul cum ſenſitiuo fit: ſimul enim fit animal, & ſenſus: ſenſibile verò ante animal, aut ſenſum eſt. Ignis enim, & aqua, & alia huiuſmodi, ex quibus ipſum animal conſtat, ante ſunt, quàm animal omnino ſit, aut ſenſus: quare priùs ſenſibile quàm ſenſus eſſe videbitur. 13.

Habet autem dubitationem, vtrùm nulla ſubſtantia ad aliquid dicatur, quemadmodum videtur, ſi hoc contingat ſecundùm quaſdam ſecundas ſubſtantias? Nam in primis ſubſtantijs verum eſt, nam neque tota, neque partes primarum ſubſtantiarum dicuntur ad aliquid. Nam quidam homo non dicitur alicuius quidam homo, neque quidam bos, alicuius quidam bos. Similiter autem & partes: quædam enim manus non dicitur alicuius quædam manus, ſed alicuius manus: & quoddam caput non dicitur alicuius quoddam caput, ſed alicuius caput. Similiter autem & in ſecundis ſubſtantijs, atque hoc quidem in pluribus: vt homo non dicitur alicuius homo, nec bos alicuius bos, nec lignum alicuius lignum, ſed alicuius poſſeßio dicitur: in huiuſmodi ergo manifeſtum eſt. quoniam non ſunt ad aliquid. In aliquibus verò ſecundis ſubſtantijs habet dubitationem, vt caput alicuius caput dicitur, & manus alicuius dicitur manus, & ſingula huiuſmodi, quare hæc fortaßè ad aliquid eſſe videbuntur. Si igitur ſufficienter eorum quæ ſunt ad aliquid, definitio aßignata eſt, aut omnino difficile aut impoßibile eſt oſtendere, quòd nulla ſubſtantia eorum quæ ſunt ad aliquid dicitur. 14.

Si autem non ſufficienter, ſed ſunt ad aliquid, quibus hoc ipſum eſt eſſe, ad aliquid quodam modo ſe habere, fortaßè aliquid contra iſta dicetur. Prior verò definitio ſequitur quidem omnia ea, quæ ſunt ad aliquid, non tamen in ipſis idem eſt 15.

enim eo quod eſſe ad aliquod, ipſa quæ ſunt, aliorum dicantur. Ex his autem manifeſtum eſt, quod ſi quis aliquid eorum quæ ſunt ad aliquid, definitè ſciet, & illud ad quod dicitur, definitè ſciturus eſt. Manifeſtum igitur & ex ipſis eſt: ſi enim nouit aliquis hoc, quod aliquid eſt (eſt autem eſſe ijs, quæ ad aliquid ſunt, idem ac ad aliquid aliquo modo ſe habere) & illud nouit, ad quod hoc aliquo modo ſe habet. Si enim non nouit omnino ad quod hoc aliquo modo ſe habet, neque ſi ad aliquid hoc aliquo modo ſe habet, noſcet. Sed & in ſingulis palàm hoc eſt, vt ſi quid nouit quis definitè, quod duplum eſt, & cuius duplum eſt, mox definitè nouit: ſi enim nullius definitorum nouit ipſum duplum eſſe, neque ſi ſit duplum omnino nouit. Similiter autem & hoc aliquid ſi nouit quis quod melius eſt, & quo melius eſt, ſtatim definitè neceſſarium eſt noſſe. Propter hæc autem non indefinitè hoc cognoſcet, quod hoc eſt peiore melius: ſuſpicio enim hæc eſt, non ſcientia: non enim adhuc ſciret exactè quod eſt peiore melius: ſi enim ſic accidit, nihil eſt deterius ipſo. Quapropter palam eſt quod neceſſarium eſt, ſi nouerit quis aliquod relatiuorum definitè, & id ad quod definitè, neceſſe eſt noſſe.

18. *Caput verò, & manus, & eorum ſingula, quæ ſubſtantiæ ſunt, ea ipſa quæ ſunt, ſciri definitè poſſunt: ad quod verò dicantur, non eſt neceſſarium ſcire. cuius enim hoc caput, vel cuius hæc manus ſit? non eſt ſcire definitè: quare non erunt hæc ad aliquid. Si verò non ſunt hæc eorum quæ ſunt ad aliquid, verum erit dicere quòd nulla ſubſtantia eorum eſt, quæ ſunt ad aliquid. Fortaſſe autem difficile ſit de eiuſmodi rebus vehementer aſſerere, niſi ea ſæpe pertractata ſint: dubitare autem de horum vnoquoque non eſt inutile.*

QVAESTIO PRAEAMBVLARIS PRIMA.

Cur priùs de prædicamento Ad aliquid quàm de Qualitate egerit?

Nō parua primò ſe nobis offert difficultas, cur prædicamentum hoc Qualitati anteponatur? Ratio enim dubitandi eſt. Prius eſt rem eſſe in ſe, quàm ad aliud cōparari, ſed qualitas conuenit rei ſecūdùm ſe, relatio verò vt alteri comparatur, ergo prior eſt qualitas ſecundùm naturam: imò Ariſtoteles ipſe 5. Meta. cap. 2. quale præpoſuit, & in diuiſione horum prædicamentorum præcedenti Archytas illa ratione motus, vt refert Simplic. quale antepoſuit ipſi prædicamento ad aliquid.

Duplex ordo eſt in Categorijs. Circa hoc aduerte ex Simplicio in his prædicamentis, quòd duplex eſt ordo, quidam naturæ, & eſſentiæ, ſecundùm quem vnum in ſuo eſſe, & natura, alterum præcedit: alter eſt ordo doctrinæ, ſecundùm quē vnius cognitio, & doctrina priùs traditur, cognitione alterius, & vnum priùs, alterum poſteriùs docemur.

Quæſt. diſſolutio iuxta Doct. Louan. Hoc ſuppoſito Doctores Louanien. dicunt hic non ordinem naturæ, ſed doctrinæ ſolùm ſeruari, ſecundū quem illa ſemper prætermittenda ſunt, quæ magis priorum cognitioni neceſſaria ſunt, ſiue priora ſint, ſiue poſteriora. Cōſtat autem poſt quantitatem magis neceſſariam eſſe relatiuorum cognitionem, cùm in prædicamēto quantitatis longa facta fuerit mentio eorum, ſcilicet de magno, & paruo, & reliquis quæ ad aliquid dicuntur. Quam rationem etiam tradit Ammon. huius ordinis, quo ad aliquid præponitur qualitati.

Iuxta Simpliciū, Porphyrium & Boetium. At Simpl. Porphyr. & Boet. etiam ordinem naturæ cum ordine doctrinæ ſeruari inſinuant ſecundùm Ariſtot. quia ſubſtantia corporea priùs eſt quanta, quàm qualis, cùm quantitas ſit eius paſſio prima, ſed ad quantitatem immediatè ſequitur eſſe magnum, vel paruum, æquale, inæquale, quæ omnia ad aliquid ſunt: priùs ergo eſt ad aliquid ipſo quali: nec obſtat aliquas relationes, & habitudines eſſe poſteriores qualitatibus, ſcilicet illas, quæ ex qualitatibus oriūtur: ſat eſt à toto genere, quod natura ipſius ad aliquid in aliquibus præcedat qualitatem, non autem qualitas vlla antecedat quantitatem: prior igitur natura eſt relatio, ſimiliter & doctrina propter rationem dictam priùs.

Ad aliquid verò talia dicuntur, quæcunque hoc ipſum, quod ſunt, aliorum 1.
eſſe dicuntur, vel quomodolibet aliter ad aliud, &c.

Capitis Diuiſio. CAput iſtud in tres partes diuiditur. Prima continet definitionem quandam eorum, quæ ad aliquid ſunt, & ipſius explicationem: quæ definitio communis erat tempore Ariſtotel. imò ipſius Platonis, vt vult Albert. & Boet. quãuis id neget Simplicius. Secunda continet quatuor proprietates, quæ ſecundùm talem definitionem conſequuntur. Tertia proponit vnum abſurdum, quod iuxta talem definitionem ſequitur, & ea reiecta aliam ponit, quæ maximè relatis conuenit. Similiter quandam ipſorum infert proprietatem.

Nota 1. Attende autem has definitiones generaliſſimorum, vt ſæpè dixi, non eſſe proprias definitiones, cùm genere & differentia careant, ſed deſcriptiones quædã ſunt, per quas rem magis manifeſtam facimus per ea, quæ clariora ſunt.

Nota 2. Accidentis duplex genꝰ reperiri. Aduerte igitur, accidentis duplex eſſe genus. Quoddam ineſt ſubiecto abſque alterius ſubiecti dependentia, vt albedo ineſt niui, calor igni, ſuperficies corpori, abſque alterius vllius ordine, & habitudine, & hoc accidens abſolutum dicitur. Quoddam accidens ineſt alicui ſubiecto cũ dependentia alterius ſubiecti accidentis: vt paternitas ineſt vni homini, dependenter tamen ab alio, cui ineſt filiatio: ſimile ineſt huic albedini, dependenter tamen ab altera albedine, cui ineſt etiam illa ſimilitudo: tale igitur accidens dicitur reſpectiuũ, & ad aliquid, cuius natura hæc eſt, vt non inſit vnum alteri, quin etiam alterum ei correſpondens alteri ſimul inſit.

Nota 3. Ex quo collige rationem tituli huius prædicamenti: dicitur enim in plurali, de his, quæ ſunt ad aliquid, & ſemper Ariſt. in capite pluraliter loquitur: cuius ratio eſt, vt notat Ammo. & Alb. tract. iſto, ca. 3. quia nunquam iſta ſingula cõſiſtunt, ſed ſemper bina, vnum ad alterum. Nec propter hoc negamꝰ, quin ſingulariter poſſit proferri, vt notat Simpl. dici enim poteſt, pater eſt ad aliquid, & duplum eſt ad aliquid: ſed ad inſinuandam horum naturã, quæ ſine multitudine eſſe non poteſt: pluraliter loquimur.

Prima Capitis pars. Per hæc itaq; manifeſtatur Ariſtotelis deſcriptio: Illa ſunt ad aliquid, quorum hoc ipſum, quod ſunt, id eſt, quorum natura, & ſubſtantia eſt, ad aliud dici, & referri; at quia varie vnum ad alterum dicitur, aliquando per habitudinem genitiui, vt pater eſt filij pater, aliquando per habitudine datiui, ſimile eſt alicui ſimili ſimile: vel ablatiui, maius eſt minore maius: aliquando id fit per accuſatiuum, aliquãdo cum præpoſitione, aliquando ſine illa, vt dicit Simplicius. Propterea dicit Ariſt. aliorum dicuntur, vel quomodolibet aliter ad aliud, ſcilicet dicuntur. Hæc eſt omnium explicatio communis deſcriptionis huius.

Ponit Ariſto. exempla per varios caſus. Maius, inquit, aliquo maius eſt, duplũ etiam alterius duplum eſt: & alia ſimiliter quæ ad inuicem conferuntur. Hæc græcè genitiuę habitudinem explicant: quamuis latinè ſint caſus varij.

At verò ſunt etiam & hæc ad aliquid: &c. 2.

Proſequitur Ariſtot. exempla proponere eorum, quæ ad aliquid ſunt, ponit autem iſta, quæ ſequuntur, ſcilicet habitum, diſpoſitionem, ſcientiam, ſenſum, poſitionem: in quibus notabis hæc quatuor prima ad obiectum referri. Si enim habitus eſt, alicuius obiecti habitus eſt, ſimiliter & diſpoſitio: differunt enim hoc ſolo habitus & diſpoſitio, quod habitus inhæret ſubiecto, à quo difficile remoueri poteſt: diſpoſitio eſt, quæ facilè remouetur: ſimiliter ſcientia, & ſenſus, alicuius obiecti ſcientia, & ſenſus ſunt: poſitio autem refertur & ad ſubiectum, & ad locum: eſt enim poſitio habitudo corporis ad locum.

Dubitabis, vt quid Ariſtot. non continuauit hæc exempla prioribus, ſed quadam interruptione vſus eſt, dicens *ſunt etiam & hæc ad aliquid.* Reſpondet Ammo. id factum fuiſſe propter duo. Alterũ eſt, quia priora exempla erant habitudinis genitiui, quibus explicatur illa definitionis pars; aliorum dicuntur: nunc aũt iſta ſunt habitudinis aliorum caſuum, quibꝰ explicatur illa altera pars; vel quomodolibet aliter ad aliud. Alterum eſt, quod etiam notat Simplic. iſta, quæ ad aliquid dicuntur, oriuntur ex multis prædicamentis: quædam ex quãtitate, vt duplum, maius: quædam ex qualitate, vt ſcientia, habitus: quædam ex ſitu, vt poſitio, & cubatio: Dubium. Solutio.

& quia

& quia exempla priora erant de his, quæ quantitatẽ conſequuntur, poſteriora verò de his, quæ qualitatem, & alia ſequuntur, id. o diſtinxit, & interruptione illa vſus eſt. Sed poteſt huius tertia ratio non ſpernenda adhiberi, quòd iſta definitio Ariſt. non eſt ipſius, ſed cõmunis, quam ipſe eſt poſtea reiecturus: ſuſcipit tamen eã modò explicandam, quia tunc paſſim circũferebatur: ac propterea multa ſecũdùm hanc infert & dicit, quę non tanquam vera, ſed tanquam abſurda ex tali definitione promanantia recipienda ſunt: id, quod doctè aduertit Ammonius. Eſt aũt vnum ex his, quod ſubiunxit, ac ſi dicat: ſi, ad aliquid ſunt, quæ aliorum dicũtur, iſta ad aliquid ſunt, ſcilicet habitus, diſpoſitio, & reliqua, quæ tamen verè aliquid non ſunt, cũ ſint aliorum prędicamentorum: ac propterea ſecundùm talẽ definitionem probat eſſe ad aliquid, dum dicit, iſta dici ad aliud, & non aliud quiddam, id eſt non habent aliud quicquam, quàm ad aliud dici: ſed horum veritas poſtea examinanda eſt.

3. *Ad aliquid igitur ſunt quæcunque hoc ipſum quod ſunt, &c.*

Ex manifeſtatione ſuperiori per exempla infert definitionem eãdem, velut aliqua ratione probatam: infert etiam eam, vt alijs exemplis habitudines aliorum caſuum exprimentibus, declaret: magnum enim ad aliquid dicitur, & ſimile, & reliqua: ſubiunxit etiam accubitum, ſtationẽ, & ſeſſionẽ; eſſe ad aliquid, & probat, quia ſunt poſitiones: poſitio verò ad aliquid eſt: at ipſorum concreta, ſcilicet ſedere, ſtare, non ſunt ad aliquid.

1. Dubium.

Dubitabis: quare id dixit Ariſtoteles de concretis? Reſpondẽt Ammonius & Simplicius, quia concreta ſunt alterius prædicamenti, ſcilicet huius, abſtracta verò huius: & poſſet quis decipi, exiſtimans etiam iſta poni in hoc prædicamento, cùm eorũ abſtracta collocentur.

Solutio.

Notantq; vnum iſti doctores maximè aduertendum, non ſemper abſtractum, & eius concretum ad idem pertinere prædicamentum: nam locus & tempus ſunt in quantitate, tamen eſſe in loco, eſt aliud, prędicamentũ Vbi, & eſſe in tẽpore, eſt aliud, ſcilicet, Quãdo, quę duo prędicamẽta ſunt denominatiua ab illis.

Cõcretum & abſtractum non ſemper ad eandem pertinent Categoriã.

Dubitabis: quare ſtatio, ſeſſio, ad aliquid ſunt, non autem ſedere, & ſtare? Reſpondent etiam iſti doctores, quia abſtracta non includunt ſubiectum ipſum, ſed tantùm habitudinem ad illud dicunt, quę ad aliquid eſt. at ipſa concreta non habitudinem, ſed ſubiectum ipſum, & ſubſtãtiam dicunt. Hæc omnia intellige iuxta definitionem aſſignatam: an enim iſta ſint ſecundùm definitionem exactam Ariſtotelis, quam in fine tradidit, poſteà examinabimus.

Dubium. Solutio.

Ineſt autem & contrarietas in his, quæ ſunt ad aliquid, &c. 4.

Hæc eſt ſecunda pars capitis, in qua ea, quæ huic prædicamento inſunt, Ariſtoteles ponit, & enarrat. Incipit autem à communibus: hæc enim eſt doctrina, quam ipſemet docet, 1. Phyſic. ca. 7. primum communia, deinde propria tradantur. Conuenit igitur his, quæ ad aliquid ſunt, habere contraria. hoc antẽ exemplis manifeſtat: virtus enim vitio, & ignorantiæ ſcientia contraria eſt: at hoc, inquit, non omnibus quæ ad aliquid ſunt, ineſt: duplum enim non habet contrarium, nec dimidium, & tamen iſta ad aliquid ſunt.

Secũda Capitis pars.

Prima Relatiuorum Proprietas.

Poſſet quis non immeritò obijcere: ſuperiùs enim in quantitate dixit Ariſtoteles, magnum & paruũ non eſſe contraria, quia ſũt ad aliquid: quo igitur modo hic docet, ea quæ ad aliquid ſunt, eſſe contraria? nec poteſt dici, hic loqui de cõtrarietate largè, vt complectitur quamcunque oppoſitionẽ, ſic enim non diceret, aliqua non habere contrarium, cùm conſtet omnia quæ ad aliquid ſunt relatiuè opponi: loquitur ergo de cõtrarietate propria, de qua in alijs prædicamentis loquutus eſt?

Obiectio.

Aduerte, iſtos reſpectus, qui ad aliquid ſunt, ſemper eſſe ſimul cum alijs accidentibus abſolutis, à quibus procedũt: vt ſimilitudo eſt cum qualitate, magnum cum quantitate, &c. Vnde dupliciter poſſunt conſiderari: vno modo, ſecundùm illos reſpectus puros, & vt ad aliquid ſunt, & tunc non habent contrarium, & hoc eſt, quod dixit, ea. de quantitate: altero modo ſecundũ illud accidens, cui copulãtur, quod fundamentum vocatur, & tunc ſi illud habuerit contrarium, dicetur iſtud habere contrarium: ſi verò non habuerit, dice-

Nota, duplici reſpectũ qui ad aliquid, acceptione reſponderi obiectioni.

dicetur iſtud non habere: & quia non omnia accidētia, in quibus ad aliquid fundantur, contraria habent, ideo dicit aliqua habere, nempè ex illis, quæ in qualitate fundantur: aliqua verò non habere, ſcilicet illa, quæ in quantitate innituntur: ita docet Simpl. & Ammō. & bene: cuius ſignum eſt, quòd quando contraria aſſignat, non ponit correlatiua: vt ſciētia non contrariatur ſcibili, ſed ignorantiæ: virtus non contrariatur ei, cuius virtus eſt, ſed vitio, non ergo vt ad inuicem referuntur, contrarietatem habent, ſed vt ſecundum ſe & in fundamento ſumuntur.

Dubium. Dubitabis: quomodo in hoc prædicamento ſcientiam, virtutē, & alia collocet, cùm tamen hæc in quarto prædicamento conſtituantur? Reſpondet Ammon. non id ex propria ſentētia feciſſe, ſed ſimulanter ad labefactandam illam definitionem, ex qua ſequebatur, iſta in hoc prædicamētō eſſe. At verò aliter reſpōdet Simplic. & Boet. in præſenti, & Albert. tract. iſto, c 4. quod maximè notandum eſt: aſſerunt enim, iſta & in hoc prædicamēto, & in alijs eſſe, non eſt enim inconueniens, quòd vnares ſecundum varias rationes, & conſiderationes, ad varia pertineat prædicamenta. ſcientia enim, ignorantia, virtus, & reliqua, vt ſecundum ſe ſumuntur & ſubiectū ipſum perficiunt, & diſponunt, qualitates ſunt, & ad quartum prædicamentum pertinent: at vt ad obiectum ſuum referūtur, ſecundum tales habitudines, & reſpectus in prædicamento iſto collocantur, * ſed harum opinionum iudicium poſtea in diſputatione proferetur.

Reſponſio Ammonij.

Accommodatior alia Simplicij, Boetij, & Alberti.

* De dictis Philoſoph. ad dubium Reſponſionibus in futura diſputatione certius proferendum iudicium.

5. *Videntur autem magis & minus ea, quæ ad aliquid ſunt ſuſcipere, &c.*

Secunda relatiuorum proprietas. Hæc eſt ſecunda ipſius ad aliquid proprietas, ſcilicet ſuſcipere magis, & minus, quam exemplari inductione manifeſtat: ſimile enim, & diſſimile, ęquale, & inęquale ad aliquid ſunt, tamen ſuſcipiunt magis & minùs, vnum enim alio magis eſt ſimile, & magis diſſimile: æquale vel inæquale, magis vel minus.

Nota. Hic aduerte, quando audis, iſta eſſe ad aliquid, ne intelligas iſta eſſe ad aliquid, ad inuicem: aliud enim eſt, eſſe ad aliquid, ſeu quod alij vocant, relatiua, & eſſe ad aliquid ad ſe inuicem, quod alij vocāt correlatiua. Relatiua enim, ſeu ad aliquid dicuntur plura, quorum ſingula ad aliud dicuntur, non tamen vnum ad alterum inter ſe: vt pater, duplum, ſimile relatiua ſunt, ſeu ad aliquid, quia dicuntur ad aliud, nō quidem inter ſe, ſed ſingula ad ſuū proprium terminum: pater enim ad filium, duplum ad ſubduplum, ſimile ad ſimile: correlatiua verò, ſeu ad aliquid ad inuicem dicuntur, quorum vnum ad alterum dicitur, ſicut pater, & filius ſunt correlatiua: per iſta intelliges exempla numerata eſſe relatiuorum, ſed non correlatiuorum.

Relatio.

Correlatiua.

QVAESTIO II.

An Relatio ſuſcipiat magis & minus?

Dubium. DVbitatur: an ſuſcipere magis & minus, competat relatis, ratione fundamenti, ſicut habere contraria: an ratione naturæ propriæ, ita vt in quātum ad aliquid ſunt, magis, vel min⁹ ſuſcipiāt? Hoc dubium eſt principale, & dignū conſideratione, priùs tamen ſunt explicanda verba, quæ poſt iſta ſequūtur: inquit enim Ariſt. non omnibus hoc ineſſe relatis, duplum enim magis vel minus non recipit.

1. Opinio. Alber. Ammon. & Boetij. Ad dubium igitur reſpondet Alb. tract. iſto cap. 5. Simpl. Ammon & Boet. & tandem eſt ſententia communis, relatiua ſuſcipere magis, vel minus, non ſui ratione, ſed fundamēti. quòd ſi eis obijcias, aliqua fundamenta non ſuſcipere magis vel minus, vt quantitas, in qua æquale, vel inæquale fundantur, non ſuſcipit magis vel minus, ipſum tamen æquale, & inæquale magis ſuſcipiunt? Ad hoc non eodē modo reſpondent: Boetius enim & Simplicius dicunt æquale, & inæquale eſſe paſſiones quaſdam, & qualitates ipſius quantitatis: & quantitas ſecundum ſe non ſuſcipit magis vel minus, ſed ſecundum has qualitates: & iudicio meo, iſti doctores hoc ſibi volunt, quòd relatio non eſt, quæ magis, vel minus denominatur, ſed quātitas per has relationes, quæ qualitates ipſius ſunt: quātum enim vnum eſt magis vel minus inæquale alteri.

Obiectio.

Solutio.

Hæc ſententia inſufficiens dubio. Iſta opinio non abſoluit dubium, nec reſpondet quæſtioni, nam eodem modo qualitas non ſuſcipit magis vel minus, ſed ſubie-

ſubiectum per eam: vnum enim eſt magis alteri ſimile ſubiecto per albedinem, & tamen, hoc non obſtante, aſſerimus, qualitati à ſe, & non à ſubiecto conuenire ſuſcipere magis: eſſet ergo idem dicendum de relatione.

2. Opinio Albert. Alber. tract. iſto cap. 5. aliter reſpondet, dicit enim, quantitatem aliquo modo ſuſcipere magis, vel minus: vna enim maior, altera minor eſt, & hoc ſufficit, vt ab ea relatio æqualis vel inæqualis ſuſcipiat magis vel minus.

Refutatio. Sed nec hoc plenè ſatisfacit; nam cùm magis & minus in relatione ſit intenſiuè, & maius & minus in quantitate ſit extenſiuè, videtur, non relationi à fundamento, ſed à ſe id ineſſe.

3. Opinio. iterũ Ammonij. Ammonius aliter etiam reſpondet: inquit, æquale, vel inæquale non ſuſcipere propriè magis vel minus, ſed impropriè, & abuſiuè: quod enim propriè magis & minus ſuſcipit, cum ſuo contrario miſcetur; vt albũ, quò magis eſt cum nigro miſtum, minus eſt album, quo vero minùs, magis eſt album: & æquale, & inæquale nõ miſcentur illo modo: æquale enim nihil habet inæqualitatis, nec inæquale aliquid participat æqualitatis, cùm æqualitas cõſiſtat in indiuiſibili, à quo recedere, eſt, non ampliùs eſſe æquale: & inæquale nihil participat æqualitatis, dũ inæquale manet: impropriè tamen eſt, illud magis & minus, quomodo æquale etiam vocamus, quod non multum diſtat ab æqualitate propria: Hæc ex Ammonio.

4. Opinio Architæ. At ſi hoc altiùs conſideremus, inueniemus Architam, vt refert Simplicius, exiſtimaſſe, ſuſcipere magis vel minus, ineſſe ipſis relatis, vt relata ſunt, & non ratione fundamenti. Vnde Architas ipſe non aſſignauit illud, ſcilicet habere contraria in his, quæ ad aliquid ſunt: poſuit tamen hanc proprietatem, ſcilicet ſuſcipere magis: illa enim proprietas non relatis à ſe, ſed à fundamento inerat: hæc verò ipſis ſecundum ſe competit.

Quæ omnium probatiſſima. Et hæc opinio probatur argumẽto, iudicio meo, ſatis cõuincenti. Si nõ ſuſcipit relatio magis vel minùs, niſi ratione fundamenti, ſequitur, quoties fundamẽtũ ſuſcipit magis, & ipſa relatio ſuſcipiet magis, & quoties fundamentum ſuſcipit minus, & ipſa relatio ſuſcipiet minus: & quoties fundamẽtum nec magis, nec minus eſt ſuſceptiuum, nec ipſa relatio ſuſcipiet: ſed videmus totum oppoſitum, patet. Sint duo alba, vnũ intenſum, vt octo, alterum intẽſum, vt quatuor: iſta ſunt ſimilia, tũc ſumo ſimilitudinẽ illius, quod eſt, vt octo, & pono quod albedo remittatur, & fiat vt ſeptem, tunc ſimilitudo eſt maior, & illud magis ſimile: & ſi fiat vt ſex, magis erit ſimile: & ſi fiat vt quatuor, multò ſimiliùs. Præterea, ſint duo alba, vt quatuor, iſta ſunt maximè ſimilia: augeatur, & intendatur vnum, & fiat, vt quinque, tunc minùs erunt ſimilia, & quo magis vnum intenditur, tantò in eo minus exiſtit ſimilitudo Præterea, æquale, & inæquale, magis ſuſcipiunt, tamen non ratione fundamenti, quia fundamentum, vel non ſuſcipit, vel multò aliter ſuſcipit, ſcilicet extenſiuè, inæquale verò intenſiuè ſuſcipit.

Reſponſio ad dubium. Propterea exiſtimo eſſe dicendum; Dupliciter poſſe intelligi, relationem ſuſcipere magis vel minus, ratione fundamenti. Vno modo, vt non habeat aliam intenſionem, nec ſuſcipiat magis vel min⁹ aliter quàm ſuum fundamentum: ſicut non habet contraria, niſi contraria fundamenti: ita, vt non illa relationi, ſed fundamento contraria ſint, vt aliqui intelligunt: & iſte ſenſus eſt falſiſſimus, vt argumenta ſuperiora euidenter probant. Altero modo, quòd non ſuſcipiant magis vel minus, per ſolam ſui mutationem, ſicut qualitates, ſcilicet, albedo, nigredo, & alia, quæ ſola ſui mutatione intenduntur: at iſta intendantur, & remittantur per mutationem fundamenti aliquam, licet nõ ſit aptum ſuſcipere magis vel minus, ſicut in quantitate, vbi eſt maius & minus, fit magis vel minus, æqualis vel inæqualis, ex mutationẽ quantitatis: quia vel augetur, vel minuitur: & iſte ſenſus eſt veriſſimus, & inuentus ab Archita, & Metaphyſico dignus.

Patet igitur relationes in ſe, & ſecũdùm ſe magis vel minus ſuſcipere, non tamen ſine aliqua ſubiecti, ſeu potiùs fundamenti mutatione, & variatiõe, nec iſta eſt ſicut prima communitas ſuſcipiendi contraria: & hoc doctè aduertit Caietanus, & eſt maximè memoriæ mandandum.

Dubi-

Dubium 2. Dubitatur: ſi relatiua ſuſcipiũt magis vel minus, ſecundum ſe, & non ſecundum fundamentum, quæ igitur relatiua non ſuſcipient magis vel minus? Ad hoc dico,
Solutio. relatiua, quamuis in ſe magis & minus recipiant, non tamen id fit, niſi aliqua fundamenti variatione comitãte. Sunt autem quædam accidentia relatiua, quæ non ex tali fundamento procedunt, ſed in fundamento vnico modo inuariabili ſe habẽte; vt duplum, triplum & alia, quæ ex quantitatibus, ſic ſe habentibus conſequuntur, ſcilicet, quòd vna alteram, bis aut ter adæquatè contineat: & tales non ſuſcipiunt magis nec minus: quia variato fundamento ab illa vniformitate, deſtruitur relatio. Quędam alia procedunt ex fundamento, ſed non vno modo, & inuariabili ſe habente, vt ſimilitudo ex duobus albis vtcunque ſe habentibus fluit: & inęquale ex quantitate: & iſta, variato fundamento, magis vel minus recipiunt.

Dubium 3. Dubitatur præterea: Nam hoc pacto æquale non ſuſciperet magis nec minus, quia æqualitas oritur inter duas quantitates indiuiſibili modo ſe habentes, ita vt neutra ab altera excedatur, nec excedat?
Solutio. Reſpondeo, non hic in tanto rigore ſumi æquale, ſed abuſiuè: vt etiam quod accedit ad prorſus ęquale, dicatur æquale, & quod magis accedit, magis æquale.

6. *Omnia autem quæ ſunt ad aliquid ad conuertentiam dicuntur, &c.*

Tertia relatiuorum proprietas. Hæc eſt tertia proprietas relatiuorum, ſcilicet correlatiua dici ad conuertẽtiam: & diutius immoratur in iſta, quã in alijs, facitq; quatuor. Primò, eam exemplis explicat. Secundò, oſtendit, quo modo in ea contingat errare. Tertiò, adhibet remediũ contra errorem. Quartò, docet canonem obſeruandi, quando ad conuertentiam dicantur.

Nota. Aduerte igitur, non hic de conuertentia duorum terminorum æqualium; qua ab vno ad alterum valet illatio; agi, quam aliqui vocant conuertibilitatem, vt notat Alber tract iſto, ca. 6. nec ſimiliter de conuertentia duarum propoſitionum, quâ ab vna ad alteram, tranſmutatis extremis, licet argumentari, quæ conuerſio vocatur: ſed eſt ſermo de mutua illatione, quâ correlatiua ita ſe habent, nõ vt vnum de alio prædicetur, ſed vt vnum per habitudinem ad alterum exprimatur, & ad inuicem cõſerantur: quod exemplis manifeſtat Ariſt. ſeruus eſt heri ſeruus, & herus eſt ſerui herus: duplum eſt dimidij duplum, dimidiũ eſt dupli dimidium. Notatque Ariſtoteles vnum in iſta conuertentia, quamuis correlatiuorum habitudo mutua ſit, tamen nõ ſuper ſecundum locutionem eſſe eoſdem caſus: aliquando enim vnum per genitiuum, alterum verò altero caſu refertur, vt ſcientia eſt ſcibilis obiecti ſcientia, ſcibile autem eſt ſciẽtia ſcibile, vel per ſcientiam: ſenſus eſt ſenſibilis rei ſenſus, ſenſibilis verò res eſt ſenſu, vel per ſenſum ſenſibilis: idem in multis alijs euenit.

Aut verò aliquoties non videbitur conuerti, &c. 7.

Hæc eſt ſecunda particula, in qua docet iſtam conuertentiam mutuam deficere, quando non eſt conueniens correlatiuorum aſſignatio; id eſt, quando vnum alterius non eſt proprium correlatiuum: exemplo manifeſtatur, ala, & auis, non ad conuertentiam dicuntur mutuò, quamuis enim verum ſit, auis eſt ala auis, non tamen ala alicuius auis ala, quia multa habent alas, quæ tamen aues non ſunt: hæc autem conuertentia non fit, quia non ſunt correlatiua vera, hæc enim ſunt, ala & alatum, & tunc eſt conuertentia, ala eſt alati ala, & alatum eſt alâ alatum: nam veſpæ & apes; & formicæ alatæ ſunt, non tamen aues ſunt: patet ergo quoties conueniens aſſignatio fit, correlatiua dici ad conuertentiam.

Aliquoties autem fortè & nomen fingere neceſſe erit, &c. 8.

Hęc eſt tertia particula, in qua docet remedium ad conuertentiã faciendam: multoties enim non poteſt fieri iſta nominum correlatiuorum aſſignatio, & accommodatio, ratione defectus nominum, quia vnum correlatiuum habet quidem nomen, ſed non alterum: verbi gratia, remus, & triremis: triremis enim remo triremis eſt, non tamen econtrà, remus eſt triremis remus, cùm alia à triremibus remos habeãt: tunc autem vult Ariſt. vt in tali nominum defectu, ad conuertentiam aſſignandam, nomen fingamus, quo aptè correlatiuum explicetur, vt remus eſt remiti remus.

Similiter, inquit, caput, & animal, nō conuertuntur: non enim animal eſt capite animal, cùm animalia ſint caput non habentia, vt vermes, κογχύλια, cancri: licebit ergo fingere capitatum, & tunc conuertentur, caput eſt capitati caput: capitatum eſt capite capitatum. Aduerte Græcè nō remus eſt, ſed pedalion, quod eſt clauus, ſiue gubernaculum quo nauis gubernatur: Boetius verò tranſtulit remum, vt ſimili vteretur exemplo in Latina lingua: ſed nihil refert.

9. *Sic autem fortaſſè facilimè quis ſumet, &c.*

Tradit regulam, quâ modus nomina fingendi oſtenditur. Inquit, ab illo nomine, cuius correlatiuum aſſignandū eſt, eſſe ſumendum denominatiuum comprehendens omnia, quę illud nomen participant. Verbi gratia, volo aſſignare correlatiuum capitis, quod nō eſt impoſitum, tunc à capite ſumendum eſt denominatiuum, ſcilicet capitatum, quod omnia ea, quæ capite prædita ſunt, comprehendat: idem in aliis obſeruandum eſt: ex quo infert; omnia ad aliquid, dici ad conuertentiam, ſi eorum fiat non inconueniens aſſignatio. Hæc omnia exempla vult Ammon. non eſſe ex propria ſententia, ſed ex aliena; ad repellendam illorum definitionem, ex qua iſta ſunt ad aliquid, caput, manus, clauis, quæ tamen ſubſtātiæ ſunt: & probat Ammon. iſta verè non eſſe ad aliquid, quia eorum, quæ ad aliquid ſunt, vno deſtructo, alterum non conſiſtit, at manus, caput & reliqua abſciſſa ab eo, cuius ſunt & dicuntur manus, & caput: Sed poſſet reſpōderi Ammonio, iſta æquiuocè iam dici caput & manus, vt docet Ariſtoteles 2. de anima, cap. 1. & lib. 1. de partibus, cap. 1. de hoc tamen dicetur poſteà.

10. *Dico autem quoniam neque eorum; quæ indubitanter, &c.*

Hæc eſt quarta particula, in qua Ariſtoteles oſtendit non ſolùm non fieri conuertentiam, quando defectu impoſitionis nominum non fit conueniens correlatiuorum aſſignatio, ſed etiam non fieri, quando, etiamſi nomina impoſita ſint, tamen nō aſſumitur nomen, talem habitudinem explicans Verbi gratia, Si quis dicat: pater eſt, ergo hominis pater eſt, non valet; non quia nomen correlatiui deficiat, ſed quòd non aſſumatur illud nomen, ſecundum quod verè eſt relatio, ſcilicet, pater eſt filij pater: in quo docemur in conuertentia nō ſolùm correlatiua, ſed etiam nomina ipſa talem correlationem ſignificantia eſſe ſumenda, quæ ſi ſumantur, in omnibus erit conuertentia.

Subiungitque rationem ad obſeruandum, an fuerit recta correlatiui aſſignatio. Pro cuius declaratione aduerte, ꝙ ſicut in re vna multæ aliæ coniunguntur, ita etiā variis, vnum & idem, nominibus ſignificatur: ſingula autem illud ſignificant ab vnica ſpeciali ratione, & forma, quę in illo eſt: idem enim dicitur homo, animal, album, pater, legens, & reliqua Ex quo ſequitur, quòd vnum correlatiuum poſſet multis nominibus aſſignari, ductis ab iis, quæ in eo ſunt. V. g. pater eſt filij pater, & ſi filius eſt homo, hominis pater, colorati pater, ſtudentis pater; tamen non omnia iſta explicant rationem, ſecundum quam refertur pater, niſi filius: & propterea ab Ariſt. omnia illa, accidentia vocantur, non quòd omnia accidentia ſint, ſed quòd accidant, & non ſint de natura relatiui. Nota.

Canon autem eſt hic ad cognoſcēdum, quod ſit verè inter illa correlatiuum: obſeruandum eſt, an ſi omnia alia remouerentur, & illud ſolum ſupereſſet, diceretur adhuc ad aliquid, & eſſet conuertentia: quando enim id fit, eſt correlatiuū, quando verò non, correlatiuum non eſt. V. g. pater eſt filij pater: ſi volumus ergo cognoſcere, an filius ſit verè correlatiuum, obſeruare oportet, an remoto à filio, quòd ſit homo, quòd ſit albus, quòd ſit bipes, manente hoc, quòd filius ſit, adhuc pater conuerteretur: & quia ita eſt, eſt verum correlatiuum. tamen pater eſt hominis pater, & homo non eſt correlatiuum: quia remotis omnibus aliis ab homine, ſcilicet, quòd ſit filius, albus, & reliqua, non conuerteretur pater. Hæc exemplo, de domino & de ala manifeſtat Ariſtoteles.

11. *Videtur autem ad aliquid ſimul eſſe naturâ, &c.*

Quarta relatiuorum proprietas.

Hæc eſt quarta proprietas eorum, quæ ſunt ad aliquid, vt ſint ſimul naturâ, & vnum abſq; altero minimè poſſit exiſtere; vt duplum non eſt ſine ſubduplo, nec pater ſine filio. Aduerte ex Ariſt. c. 13. horum prædi-

prædicamentorum, duo eſſe neceſſaria, vt aliqua ſint ſimul naturâ. Alterum vt ab vno ad alterum mutua ſit conſequentia, quantùm ad eorum exiſtentiam: vt ſi pater eſt, eſt etiam filius. Alterum, vt neutrum ſit cauſa alterius: defectu prioris, homo, & animal non ſunt ſimul naturâ: nec vniuerſaliter inferius & ſuperius: defectu verò poſterioris, ſol & lux non ſunt ſimul naturâ, quia ſol eſt cauſa lucis; vtraque tamen hæc in correlatiuis obſeruantur, valet enim, ab vno ad alterum: & vnum alterius non eſt cauſa.

Dubium.

Duo quædam in relatis reperiri.

Dubitatur. Pater & filius, cauſa & effectus, ſunt correlatiua, tamen vnum eſt ante alterum, & vnum eſt cauſa alterius: pater enim eſt ante filium, & cauſa eſt cauſa effectus: ergo non ſunt ſimul naturâ. Pro hoc nota, duo eſſe in his, quæ ad aliquid ſunt. Alterum eſt ipſa forma relationis, ſecundùm quam ad aliud ſunt. Alterum ipſum fundamẽtum, & ſubiectum, cui talis relatio ineſt, & ipſum denominat. Igitur ſecundum relationis formam nullum relatiuum antecedit ſuũ correlatiuum, nec eius eſt cauſa: non enim eſt prior relatio paternitatis, nec priùs aliquid dicitur pater, quàm relatio filiationis, & quàm aliquid dicatur filius: nec ſimiliter vnum eſt alterius cauſa, cùm ſit mutua vtriuſque dependentia a ſe inuicem: hoc eſt, quod hic docet Ariſt. At ſecundum fundamentum & ſubiectum nihil vetat, quòd vnum ſit prius altero, & cauſa eius, vt argumentum probat. ille enim homo, qui pater dicitur, anteceſſit hominẽ, qui filius eſt. Similiter & res, quæ eſt cauſa, præceſſit rem, quæ eſt effectus, non tamen prius fuit pater, & prius fuit cauſa, quã fuerit filius, & quàm fuerit effectus: ita docet Ammon. & bene, & Albert. tract. iſto cap. 7. inquit relatiua eſſe ſimul naturâ, id eſt, formam relationis: nam ſecundum naturam eorum, quæ referũtur, non ſunt ſimul. Simpl. cum Archita aſſerit, relatiua eſſe ad inuicem ſibi cauſas, vt pater eſt cauſa, vt ſit filius, & filius cauſa, vt ſit pater: tamen diximus iam ex Ariſt. correlatiuorũ vnum nõ eſſe alterius cauſam, quãuis & illud ſit probabile.

12. *Non autem in omnibus relatiuis verum videtur, &c.*

Hanc correlatiuorum proprietatem nõ vniuerſalem eſſe contendit, manifeſtatq́ue duplici inſtantia, aliqua correlatiua non eſſe ſimul naturâ. Primò in ſcientia, & ſcibili, quę correlatiua ſunt, tamen ſcibile eſt priùs ſcientia, quod probat dupliciter. Primò, quia à rebus ipſis præexiſtentibus ſcientiæ exceptæ ſunt, ergo res ſcibiles præceſſerunt ſcientias. Secundò, ſcibili ablato aufertur ſcientia. at ſcientia ablata nõ tollitur ſcibile, ergo non ſunt ſimul. Conſequentia eſt certa, ex hoc, quòd diximus, ſimul naturâ eſſe ſimul exiſtentia. Antecedens dupliciter probatur. Primò, quod ablato ſcibili auferatur ſcientia. ſcientia non poteſt eſſe ſine obiecto, ſed ablato ſcibili aufertur obiectum, ergo ſine ſcibili nõ eſt ſcientia. Secundò verò, quòd ablata ſcientia non auferatur ſcibile, patet primò, quia multa ſcibilia ſunt, quorum ſcientia nondum eſt inuenta; quadratura enim circuli apud Geometras ſcibile eſt, tamẽ nondum eius eſt ſcientia. Præterea, ſcientia auferri poteſt ablato homine, in quo eſt ſcientia; ſed etiamſi homo nõ eſſet, manerent multæ res ſcibiles: non ergo ſcientia aufert ſcibile, & ſic ſimul naturâ non ſunt.

Dubium.

Circa hoc aduerte verba Ariſtótelis, inquit enim: A rebus ipſis iam exiſtentibus ſcientias accepimus, in paucis enim aut in nullis res ſcibilis, & ſcientia ſimul ſunt. Poſſet eſſe dubium de ſenſu horum verborum. Boet. inquit hic loqui Ariſt. de ſcientia, qua res impoſſibiles & imaginarias cognoſcimus. hæc enim cognitio ſimul eſt cum re cognita, nec fuit res ſcibilis ante ſcientiam: ſed quia iſtæ ſcientiæ ſunt rarę, & impropriæ, propterea dixit (in paucis aut in nullis.) Hęc ratio eſt etiam Ammonij, & Simplicij.

Sententia Boetij.

Aliam etiam huius declarationem affert Ammon. & Alber. tract. iſto ca. 7. pro quo aduerte id, quod in quæſtione quadã procœmiali diximus, ſciẽtias eſſe in duplici genere. Quædam ſunt ſpeculatiuæ, per quas ſolùm res cognoſcimus, & hæ ſunt poſteriores rebus, quia à rebus ſumptæ ſunt. Quædam aliæ ſunt ſcientiæ practicę, per quas non ſolùm res cognoſcimus, ſed etiam eas operamur: & iſtæ ſunt priores rebus ſcibilibus, cùm ſint ipſarum cauſæ: propter has (inquit Ammon. & Albertus) dixit Ariſt. in paucis ſcientiam, & ſcibile

eſſe ſimul: at quia aliquo modo in practicis etiam res præceſſerunt, propterea dicit [in nullis.]

Obiectio. Sed dices: Scientia practica prior eſt re ſcibili, nō ergo ſcientia & ſcibile ſimul hic ſunt? 1. Solutio. Reſpondent, ſumendum eſſe ſcibile per intellectum, ac ſi dicat, ſimul fuit ſciẽtia (Verbi gratia) ſcamni, cum ipſo ſcamno faciendo cognito. 2. Aliam huius interpretationem addit Simplicius, hic loqui de ſcientia Intelligẽtiarum, quæ ſimul eſt cum ipſo ſcibili, quælibet enim ſe cognoſcit tanquam ſcibile: quæ cùm paucæ ſint, & à multis negatæ, propterea dicit [in paucis aut in nullis.] Quælibet harum interpretationū eſt bona: ſed non parua in hoc, & ſequenti exemplo eſt difficultas, quam in diſputatione elucidabimus.

13. *Similiter his ſeſe habent ea, quæ de ſenſu ſunt, &c.*

Altera inſtantia manifeſtat Ariſt. non omnia correlatiua ſimul eſſe: hæc autem eſt de ſenſu, & ſenſibili, quæ correlatiua ſunt, tamen ſimul non ſunt. Probatur. Senſibili ablato ſenſus aufertur, ſed ſenſu ablato, nō aufertur ſenſibile: ergo non ſunt ſimul, ſed vnum eſt altero prius. Loquitur autem hic de ſenſibili paſſiuè, pro eo, quod ſentiri poteſt.

Nota. Senſus omnes in corpore tanquã ſubiecto exiſtere.

Probatur antecedens dupliciter. Pro cuius declaratione aduerte, ſenſus eſſe in corpore, vt in ſubiecto. viſus enim eſt in oculo, auditus in aure, & reliqui in corpore ſubiectãtur, & circa corpus ſunt, tanquam circa obiectum. quod enim ſentimus, corpus eſt, vnde & corpus eſt ſenſibile. Senſus tamen quamuis in corpore, vt in ſubiecto ſint, non tamen in quocunque, ſed in corpore animalis: quamuis corpus, quod ſentitur, ſit non ſolùm animal, ſed etiam alia omnia; vnde corpus quod ſentit animal eſt, corpus ſenſibile, id eſt, quod ſentitur, & animal, & alia corpora ſunt.

Eſt modò primum argumentum. Ablato ſenſibili aufertur quodcunque corpus & animal: ſed ablato animali aufertur ſenſus, ergo, de primo ad vltimum, ablato ſenſibili, aufertur ſenſus. nō tamen econtrà, ablato ſenſu aufertur ſenſibile: nam ablato animali, aufertur ſenſus, tamen ablato animali, nō propterea auferuntur reliqua corpora, quæ ſenſibilia ſunt. Vis huius rationis hæc eſt. Ablato ſuperiore aufertur inferius, & eius proprietas, non tamen ablato inferiori aufertur ſuperius cum proprietate: ſed ſenſus eſt paſſio animalis, quod eſt inferius corpore, cuius corporis paſſio eſt ſenſibile: ergo ablato animali cū ſenſu, non aufertur corpus cum ſenſibili, his verò ablatis, auferuntur illa, ergo non ſunt ſimul. Poſterior ratio eſt. Senſus non eſt, niſi quãdo animal eſt, ſed ante animal, ſunt illa, ex quibus animal fit, ſcilicet elementa, quæ ſenſibilia ſunt, ergo ſenſibile eſt prius ſenſu.

Habet autem dubitationem, vtrùm nulla ſubſtantia ad aliquid dicatur, &c. 14.

Capitis pars Tertia.

Iſta eſt tertia capitis pars, in qua Ariſtoteles mouet dubium quoddam ad oſtendendam inſufficientiam definitionis prioris. Dubium autem eſt: vtrùm nulla ſubſtantia ſit ad aliquid? Circa quod, diuidit ſubſtantiam quadrupliciter, in primam & ſecundam, in partes primæ, & in partes ſecundæ ſubſtãtiæ. Verbi gratia, homo, quidam homo; caput, quoddam caput: quo ſuppoſito, docet primas ſubſtantias, & earum partes ad aliquid non dici: non enim dicimus, quidam homo, eſt alicuius quidam homo, nec quoddam caput, dicitur alicuius quoddam caput: ſed tantùm alicuius caput. Similiter id etiã manifeſtum eſt in ſecundis ſubſtantijs: homo enim nō dicitur alicuius homo, niſi per modū poſſeſſionis: quo pacto dicitur, equus alicuius eſt equus: ſed tunc non refertur vt ſubſtantia, ſed res poſſeſſa: at de partibus ſubſtantiarum ſecundarum eſt ambiguum: nam videntur ad aliquid dici: caput enim alicuius eſt caput, & manus alicuius eſt manus? Ad quod reſpondet Ariſtot. ſecundum definitionem præcedentem ſequi, illas eſſe ad aliquid neceſſariò, cùm ad aliud dicantur: quod tamen abſurdum iudicat, cùm tales partes ſubſtantiæ ſint, vt ſuperius dictum eſt.

Si autem non ſufficienter, ſed ſunt ad aliquid, &c. 15.

Hic ſuam definitionem proponit, ſecũdùm quam nulla ſubſtãtia ad aliquid eſt, definitio verò talis eſt: Ad aliquid ſunt, quibus hoc ipſum eſt eſſe ad aliquid, aliquo modo ſe habere, id eſt, quorum natura eſt ad aliquid, aliquo modo ſe habere.

Eſt

Diſcrimen poſteriotis & prioris definitionis relatorum.

Eſt autem diſcrimen inter hanc,& illam definitionem: hęc enim dicit naturam eorum,quæ ad aliquid ſunt, eſſe ad aliud ſe habere: illa autem dicit,ad aliquid eſſe,quę dicuntur ad aliud. Poſſunt autem multa ad aliud dici,& cum alio conferri, quæ tamen non ſecundum naturam ſuam ſunt ad aliud. poſſumus enim hominem cum alio conferre, homo tamen ſecundum naturam ſuam ad aliud non eſt. quæ igitur verè ad aliquid ſunt,ſecundum naturam ad aliud ſunt: cùm igitur partes ſubſtantiarum ſecundum ſuam nturam ſubſtantiæ ſint, & ad aliud non ſint, non pertinent ad aliquid.

Subſtantiarum partes nō pertinent ad Aliquid.

Corollariū Relatiuū ſine ſuo correlatiuo definitè non cognoſci, dupliciter probatur.

Ex qua definitione Ariſto. vnicum corollarium infert,ſcilicet vnum relatiuum definitè non poſſe cognoſci, quin alterū correlatiuum definitè cognoſcatur: quod dupliciter probat. Primò ratione ex definitione ſumpta: nam natura eorum, quæ ad aliquid ſunt,eſt ad aliud: ergo non cognoſcitur natura talis, quin cognoſcatur illud etiā aliud, ad quod refertur. Probat ſecundò inductione exemplari, vt de duplo,& alijs: ſi quis enim cognoſcat determinatè aliquod duplum, & determinatè cognoſcet dimidium, cuius eſt duplum. Similiter ſi quis cognoſcit aliquid eſſe melius determinatè,neceſſe eſt cognoſcat id, ꝙ eo deterius eſt. Nec ſatis eſt,ad cognoſcendum, hoc eſſe melius, cognoſcere aliquid deterius eſſe in communi & indeterminatè: ſed cognoſcere debet certò hoc ipſo eſſe deterius. Poteſt enim eſſe, quod aliquid ſit deterius, ſed non illo deterius. Propterea ſi determinatè hoc melius eſſe cognoſcere debemus: oportet, vt id determinatè,quod illo deterius eſt, cognoſcamus. Nec ſufficit cognoſcere deterius in communi: iſta n. eſt cognitio cōfuſa, & opinio: poteſt enim eſſe aliquid deterius, ſed non illo.

1.

2.

Dubium.

1. Opinio.

Dubitatur,quid eſt definitè cognoſcere relatiuum? Auer. Albe.& S. Tho. exiſtimant definitè cognoſcere, eſſe cognoſcere per definitionem quidditatiuā; vt ſit ſenſus: qui quidditatiuè vnum relatiuum cognoſcit, & correlatiuum neceſſe eſt quidditatiuè cognoſcat. hæc doctrina vera eſt, ſed non admodum ad mentem Ariſtotelis.

2. Opinio.

Potius dicendum eſt cum Boet. definitè cognoſcere,eſſe determinatè,& particulariter cognoſcere. V. g. duplū dupliciter conſideratur. Vno modo in communi, vt duplum eſt, & tunc qui duplū cognoſcit, ſatis eſt ſi cognoſcat dimidiū in cōmuni. Altero modo poteſt cognoſci duplum aliquod particulare,ſcilicet hoc duplum, ꝙ eſt octo ad quatuor: & tunc vt cognoſcamus octo eſſe duplum, quod eſt determinatè cognoſcere,& definitè, non ſatis eſt cognoſcere dimidium in communi, ſed quatuor eſſe huius dimidiū: & vt vtamur exemplo Ariſt. quod nō bene à multis intelligitur. Vt maius ſeu melius determinatè cognoſcatur,ſcilicet hoc melius,non ſatis eſt cognoſcere deterius in communi: nam ex cognitione deterioris in communi,ſcilicet aliquid eſt deterius,nō cognoſcitur hoc eſſe melius, niſi cognitione incerta,& opinatiua. Oportet enim cognoſcamus definitè illud deterius, quod illo meliori deterius eſt: aliter enim poſſet cognoſci deterius in communi,& ſi nullum ſit in particulari deterius illo, profectò illud non diceretur melius. Hanc interpretationem valdè conſidera.

Duplū dupliciter cō ſideratus.

1.

2.

Caput verò & manus & eorum ſingula, & cæt. 16.

Ex hac proprietate relatiuorum,neceſſariò colligit partes ſubſtātiæ ad aliquid nō eſſe. Patet,nam manum,& caput definitè cognoſcere poſſum⁹,vt tamē non cognoſcamus particulariter & diſtinctè ea,quorum tales partes ſunt: poſſumus enim caput animalis cuiuſdam caput eſſe cognoſcere,vt illud animal tamen nō cognoſcamus: præſertim quando caput videtur,occulto animalis corpore, vel cùm animalis ſpecies incognita eſt,tunc enim caput etiā vniuerſaliter cognoſcitur,ignorata ſpecie illa,cuius caput eſt.

Ex quo diſſoluitur dubium,ſcilicet nullam ſubſtantiam eſſe ad aliquid. At quia illa definitio prior communiter recepta erat: hæc autem nouiter inducta,non probatur. inquit Ariſt. difficile eſſe in his maximè obſcuris,& receptis quicquā aſſerere abſque probatione: tamen ſaltem recipiatur iſta per modum dubitationis: nō enim parùm eſt vtile in iſtis bene dubitaſſe. Atque hæc circa potius interpretationem.

Que-

QVAESTIO I.

Vtrùm ad aliquid ſit ſpeciale genus entis?

Authoris intentio in reliquis hui⁹ prædicam. pertractandis.

POſt textûs interpretationem, vt moris eſt, ea quæ grauiora dubia ſunt, & quæ magis naturam, eorum quæ cõſideramus, aperiunt, tractabimus. Ac primò circa ipſum ad aliquid. Poſteriùs circa dubia ex verbis Ariſto. & ſenſu procedentia, verſabimur.

Eſt igitur prima quæſtio: An ſicut ſubſtantia eſt quoddam entium genus ab omnibus alijs diſtinctum, & ſimiliter quantitas eſt ad aliud genus, qualitas, & reliqua, ita ſit ipſum ad aliquid, de quo diximus?

Argumēta in contrarium.

Videbitur autem genus aliquod non eſſe, propter rationes ſequentes. Prima. Id

1. Argum. quod nunquam per ſe ſumitur, ſed cum varijs, imò omnibus rerum naturis coniunctum, & commixtum, non facit per ſe vnũ genus: ſed huiuſmodi eſt ad aliquid; ergo non eſt vnum diſtinctum ab alijs genus. Maior eſt nota, cum conſequentia: minor probatur, quia relatio modò eſt cũ quantitatibus, vt æquale, magnũ, duplũ: modò cum qualitatibus, vt ſimile, diſſimile: modò cum actionibus, vt pater, cauſa: modò cum alijs: ergo nunquam per ſe eſt.

2. Argum. Secundò. Id quod non eſt in rebus, ſed ſolùm habet eſſe per intellectus operationẽ, non pertinet ad genus aliquod entis; quia hic conſiderãtur entia realia, quæ habent eſſe præter operationem intellectus, vt ſubſtantia, quantitas, & reliqua; at ipſum ad aliquid non eſt in rebus, niſi per operationem intellectus: ergo non eſt inter ea, quæ ſunt genera entis. Minor patet, quia ſimilitudo, æqualitas, & reliqua, non vidẽtur aliud habere eſſe, quàm per operationem intellectus cognoſcentis, & vnum alteri comparantis.

3. Argum. Tertiò Omne quod eſt, vel eſt ſubiectum; quod eſt ſubſtantia: vel eſt in ſubiecto, quod eſt accidens: ſed ad aliquid nec eſt ſubiectum, cùm non ſit ſubſtantia; nec eſt in ſubiecto, cùm relatio, vt relatio, nõ ſit in alio eſſe, ſed ad aliud eſſe: ergo nec eſt accidens, nec ſubſtantia, & ita non eſt entis genus. Quartò, Genus omne

4. Argum. habet differentias, ſpecies, & genera ſubalterna: ſed iſtud ad aliquid hæc non habet: ergo non videtur eſſe genus: nec enim apparent ſpecies, nec differentiæ, nec has explicat Ariſt. nõ ergo eſt genus aliquod entis peculiare diſtinctum ab alijs.

Circa hanc difficultatem fuit antiquorum opinio ante Ariſtotelem, & Platonẽ, cuius meminit Auer. 5. Meta. com. 20. quã Alb. ca. 1 huius tract. adſcribit Zenoni. Hi exiſtimabant, ad aliquid non eſſe peculiare aliquod genus, ſed multis miſtum, & ex varijs congeſtum, quorum rationes ſuperiùs aliqua ex parte in principio propoſuimus. Altera fuit opinio Ariſt. & Platonis, & reliquorum omnium, ad aliquid eſſe vnum quoddam genus ab alijs omnib. diſtinctum & diuerſum. 1. Opinio Antiquorum. 2. Opinio Ariſt. Plato. & communis.

Pro horum declaratione, ne per ignota procedamus, erit primum fundamentũ hoc. Quemadmodum ab hac intrinſeca proprietate, quæ eſt per ſe eſſe, omnis ſubſtantia in vniuerſum dicitur ſubſtãtia: ita ſimiliter ab hac intrinſeca proprietate, ſcilicet eſſe in ſubiecto, quæ dicitur inhærentia, omne accidens dicitur accidens: & ſic ut omnis ſubſtantia per ſe eſt, ita omne accidens in ſubiecto eſt & inhæret. Accidentia tamen dupliciter inhærent, & in ſubiecto ſunt, quædã inſunt in ſubiecto, ita vt non ordinent ſubiectum ad aliquid aliud extra ipſum ſubiectum: vt albedo, & quantitas, inſunt ſubiecto, non tamẽ vt ipſum ordinent ad aliquid extra ſe: & iſta accidẽtia dicuntur purè abſoluta Quædam alia inſunt in ſubiecto, ita vt ipſum per ſe ordinent ad aliquid aliud extra ipſum: vt ſcientia ineſt animæ, vt cognoſcat per eam res alias, ſimiliter potentia viſiua ineſt oculo, vt ipſe oculus alia extra ſe videat: & iſta accidentia dicuntur relatiua. 1. Fundam. Accidētia dupliciter inhærent ſubiecto. 1. 2.

Hæc autem ſunt in duplici differentia. Quædam enim ſic inſunt ſubiecto, & ordinant ipſum ad aliud, vt tota eorum natura non ſit ordinare ad aliud, ſed ipſum ſubiectum in ſe afficere, & diſponere: ſicut ſcientia ineſt quidẽ animæ vt intelligat, tamen ſcientiæ natura præcipua nõ eſt ad aliud, ſed ipſam animam perficere, & diſponere in ſe: ſimiliter habitus, potentia, & alia multa: talia accidentia dicuntur relatiua ſecundum dici. Quædam alia, ſic ad aliud ſubiectum ipſum ordinant, vt eorũ tota Accidētia relatiua duplicia ſunt.

tota natura, vt talia ſunt, ſit ad aliud ſubiectum ipſum, afficere: vt paternitas, & alia, quæ dicuntur relatiua ſecundùm eſſe.

Relatiua ſecundum eſſe.
Dupliciter cõſiderantur.

Hæc autem relatiua ſecundùm eſſe, dupliciter ſumuntur: vno modo, vt ſunt in ipſis rebus: altero modo, vt à nobis cognoſcuntur, ſcilicet quando vnum alteri comparamus. Iſta autem relatiua, vt in rebus
1. ſunt, dicũtur ad aliquid, quod nomen Pla-
2. to primus, vt dicitur, impoſuit: vt verò à nobis cognitæ ſunt, dicũtur magis propriè relationes: quia intellectus vnũ alteri confert, & vnum ad alterum refert: quamuis etiam inde tractũ nomen, accipiatur quoq; pro illis, vt ſunt in rebus: vt autẽ in intellectu ſunt, dicuntur relationes conceptæ.

Illatio. Accidẽtia quonã reſpectu dicãtur relatiua.

Ex his omnibus vnum infertur, quod valdè memoriæ mandandum eſt: accidentia non dici relatiua, nec ſecundùm eſſe, nec ſecundùm dici per reſpectum ad ſubiectũ, ſic enim omnia eſſent relatiua, cùm omnia ſubiecto inſint; ſed dicuntur relatiua, per id, ad quod ſubiectum ipſum ordinant, quod dicitur terminus. Vnde multa ſunt accidentia, quæ nec ſecundùm dici, nec ſecundùm eſſe, relatiua ſunt: cùm ſubiectum ad aliquid extra ſe non ordinent.

2. Fũdam.
Tribus cõſummatur Relatio.

Sit ſecundum fundamentum. Hæc eſt natura eorũ, quæ ſunt ad aliquid, vt nunquam inſint ſubiecto, niſi medio aliquo accidenti abſoluto, & ſimul coexiſtẽte alio accidenti inſit relatio alterius ſubiecti. Vnde ad relatiui exiſtentiam tria neceſſaria
1. concurrunt. Primum, ſubiectũ ipſum, cui
2. inhæret, quod ab aliquibus dicitur fundamentum remotum. Secũdum, eſt illud abſolutum accidens, ratione cuius inhæret, quod dicitur fundamentum propinquum.
3. Tertium, illud accidens alterius ſubiecti, in quod relatiuum terminatur, quod dicitur terminus, ſiue correlatiuum, quod quidem eſt eiuſdẽ rationis cum altero; habet enim & fundamentum, & ſubiectum, & illud etiam alterum vt terminum; cùm inter vtrũque ſit mutua habitudo. V.g. ſunt duo alba, vnum alteri ſimile, ſimilitudo vnius ineſt corpori vno, vt ſubiecto, media albedine, vt fundamento, & dependet ab altera ſimilitudine, vt à termino: hæc pariter ſimilitudo inhæreret alteri corpori, vt ſubiecto, media eius albedine, vt fundamento, & ab illa ſimilitudine priori, tanquam termino viciſſim dependet: ex quo fit, vt cùm relatio, & à termino, & à fundamẽto, & à ſubiecto dependeat, neceſſariò horum quolibet deſtructo, & ipſa deſtruatur.

Vnde ſimilitudo vnius albi, poteſt tripliciter perire, & recedente altero ſimili, & ipſo corpore deſtructo, & ipſa etiam albedine mutata, quamuis nõ ſit hoc vniuerſaliter verum de fundamentis; niſi quando fundamenta ſunt permanentia, in ſucceſſiuis enim non valet: vt fundamentum paternitatis eſt generatio, quæ tranſit manente paternitate.

Nota.

Hic tamen vnum eſt maximè conſiderandum, relationes non ab omnibus his tribus æqualiter dependere: relatio enim duo habet, alterum, vt accidẽs eſt, & hoc eſt ſubiecto inhærere: alterum, vt tale accidens eſt, ſcilicet relatiuum, & hoc eſt ad aliud eſſe: vt accidens eſt, à ſubiecto ſuo neceſſariò dependet: vt relatio eſt, à termino. Vnde Gilbertus dicebat, relationẽ, vt relationẽ, nõ habere, eſſe infixum, ſed affixum, id eſt, ad aliud fixum; ratione verò vtriuſque à ſuo fundamento dependet. V.g. ſimilitudo dependet ab albedine, & vt accidẽs eſt, ita ſimilitudo, quia verè nõ inhæreret ſubiecto, niſi albedine interueniente: & ſimiliter, vt ad aliquid, & relatio eſt, ab illa dependet, quia talis ſimilitudo non eſſet; niſi à tali albedine. Et hinc eſt, vt diximus, quod variatis fundamentis, ipſæ etiam in ſe variantur relationes: vt maximè patet in his relationibus, quę conſequũtur quantitatem, vt duplum, triplum, in quibus fit mutatio ex variatione fundamenti. Hoc dixerim, vt maximè attendamus fundamenta, ad diſtinguendas relationum naturas, quæ ab eis per ſe pendent, tanquam à cauſa intrinſeca.

2. Fũdam. Tria eſſe in communi fundamẽta omnium relationum.

Sit tertium fundamentum. Fundamenta harum relationum ſunt tria in communi. Primum eſt quantitas, ſupra quam fundatur, æquale, inæquale, & omnes proportiones Arithmeticæ, Geometricæ, & Mathematicarum aliarum; ſimiliter omnes relationes temporis & loci. Aliud fundamentum eſt qualitas, ſupra quam fundatur, ſimile, diſſimile, amicus, inimicus, &c. 1.
Tertium eſt, actio, & paſſio, qua fundatur, 2.
pater, filius, cauſa, effectus, & alia multa. 3.

Actio triplex.

Hæc autem eſt triplex: quædam enim

actio eſt naturalis, vt generatio, productio, denique omnis illa, quæ à natura procedit: quædam eſt artificialis, quales ſunt actiones artificum, quædam verò ſunt mẽtis, vt cognitionis, appetitus circa res. Supra primas fundatur pater, filius, cauſa, effectus naturalis: Supra ſecundas, omnes relationes & habitudines, quæ inter artifiCiata reperiũtur. Supra tertias, omnes Logicæ & aliæ multæ, vt eſſe genus, ſpeciem, eſſe magiſtrum, diſcipulum, doctorem, lectorem, & reliqua.

4. Fũdam. Relatio alia eſt realis, alia rationis.

Sit quartum fundamentum. Relatio in communi duplex eſt, quædam realis, quædam rationis. realis eſt relatio exiſtens in rebus abſque operatione intellectus, per quam vnũ ad aliud eſt: vt paternitas, quæ eſt in aliquo homine, ſine aliqua intellectus operatione, per quam ad filium refertur: contra, relatio rationis eſt, quæ non eſt in rebus, niſi per operationem intellectus; vt animal dicitur genus, reſpectu ſpeciei, ſed talis relatio generis non dicitur, niſi per operationem intellectus.

Relatio alia eſt mutua, alia nõ mutua.

Iterum. Relatio eſt duplex; quędam mutua, quædam non mutua. Mutua eſt, quãdo ex parte vtriuſque extremi correlatiui eſt realis, vel rationis. Verbi gratia, pater refertur ad filium, per paternitatem, quæ eſt relatio realis: ſimiliter & filius refertur ad patrem, per filiationem, quæ etiam eſt relatio realis. Item genus ad ſpeciem refertur per relationem generis, quę eſt relatio rationis: & ſpecies refertur ad genus per ſpeciei formã, quę pariter eſt relatio rationis. Relatio non mutua, eſt, quãdo ex parte vnius extremi eſt relatio realis, ex parte alterius verò non eſt, niſi rationis Verbi gratia, nos referimur ad Deum, per relationem realem: & Deus ad nos per relationem rationis: quia nos ſumus realiter ſerui Dei, relatione in nobis exiſtente: at ipſe Dominus noſter dicitur, non quia habeat in ſe aliquod accidens reale, per quod dicatur Dominus, ſed quia cognoſcimus & comparamus eum ad nos, qui ſumus ſũi. Similiter Scientia refertur realiter ad ſcibile, ſcibile verò non, niſi per intellectus operationem.

Relatio alia eſt æquiparantiæ, alia diſquiparantiæ.

Iterum. Relatio eſt duplex, quędã æquiparantiæ, quædam diſquiparantiæ. Aequiparantię eſt, quãdo denominatio eſt eiuſdem rationis in vtroque correlatiuo: vt ſimilitudo, quæ eſt inter duo alba, ſecundũ quam vnum alteri dicitur ſimile, & etiam alterũ ei dicitur eodem modo ſimile. Diſquiparantiæ eſt, quando eſt diuerſa denominatio in vtroque, vt paternitas, & filiatio, duplum, ſubduplum. Ammonius vocat relatiua, vniuocationis, æquiparantiæ relatiua, & diſquiparantiæ, vocat relatiua æquiuocationis.

Nota.

Tamẽ ſummoperè aduerte non ſolùm dici relatiua æquiparantiæ, quia eſt eadẽ in vtroque denominatio, ſed etiam quia fundamentum eſt eiuſdẽ rationis in vtroque. vt vnum ſimile alteri dicitur ſimile, quia eſt in vtroq; fundamentum eiuſdẽ rationis, ſcilicet, quia vtrunq; eſt album, vel nigrum: relatiua verò diſquiparantię, habent fundamentum diuerſæ rationis, vt pater ſupra actionem, filius ſupra paſſionem, fundatur: ſimiliter duplum ſuper totum aliquod, ſubduplum ſupra partem ſimiliter mediatè fundatur.

1. Concluſ. Relationes quędã ſunt in rebus, abſque operatione intellectus.

His ſuppoſitis fundamentis, ſit prima Concluſio. Nõ omnis relatio eſt rationis, ſed ſunt multæ relationes reales in rebus exiſtentes, præter operationem intellect⁹. Hæc concluſio eſt contra antiquos illos ante Ariſt. & Platonem, qui nullam in rebus relationem conſtituebant, ſed tãtùm ad inuicem res per intellectum referri: cuius oppoſitum docet Ariſtot. & Auer. 12. Metap. com. 19. & eãdem etiam ipſorum opinionem arguit Ammon. in præſenti.

Huius Cõcluſionis varietas.

Hæc autem Concluſio non ſolùm veritati naturali eſt conformis, ſed maximè deſeruit Theologicæ veritati, ſecundũ quã relationes in diuinis reales collocantur: quãuis hæ aliæ ſint ab his, quæ in hoc prędicamento ponuntur.

Probatio eiuſdem.

1. Et probatur Concluſio. Scluſa operatione intellectus, vnum album magis cum altero albo, quàm cum nigro conuenit: & pars ad totum vnum magis, quàm ad aliud accedit; ergo ſecluſa intellectus operatione, eſt ſimilitudo inter illa, quæ relatio eſt: imò in vniuerſis reb⁹ hoc experimur, quòd quædã magis, quædã minus inter ſe conueniũt, & mutuo ſe afficiunt: ergo eſt inter eas relatio extra opus intellect⁹. Prę-

2. terea, quia res ordinatæ pfectiores exiſtũt ſeipſis inordinatis etiã extra intellectũ, &

non

non ob aliud niſi propter ordinem, qui eſt relatio; ergo dantur relationes reales.

2. Conclu. Relatio Realis non Rationalis huc pertinet. Probatur.

Secunda Concluſio, Relatio ſola realis pertinet ad iſtud prædicamentum, nullo modo relatio rationis. Hæc patet, quia relatio eſt vnum ex decem generibus entis: ſed ens diuiſum in iſta prædicamenta eſt ens reale, vt patet 6. Metap. c. 2. ergo relatio prædicamenti huius eſt realis.

Dubium. Cur relatio quædã ſit realis, quędam rationalis.

Dubitabis: Quare aliquæ ſunt relationes reales, aliquæ verò rationis? Dico, & id aduertendũ eſt, quòd relatio realis, nunquam cõſurgit in aliqua re, niſi aliqua mutatione facta in illa re, cũ nullũ ens reale poſſit habere eſſe vel in ſe, vel in aliquo, niſi per mutationem aliquam in eo exiſtẽtem: cùm autem reperiantur res, quæ connexionẽ cum alijs habẽt, non per ſui mutationẽ aliquã, ſed per intellectus operationem, inde eſt, quòd ſint in his relationes rationis ſolùm. Verbi gratia, res non mutantur per hoc quòd ſcientię de eis acquirantur, mutatur tamen ipſa ſcientia, quæ realiter ex rebus fit, quæ tamen antè non erat: propterea res, ſcibiles dicuntur, non relatione reali, ſed intellectus comparatione: at ipſa ſcientia, in qua eſt mutatio, refertur relatione non rationis, ſed reali. eodem modo ſe habent genus, & ſpecies: in rebus enim nulla eſt mutatio, propterea illæ vtræque relationes per intellectum ſolum ſunt.

3. Conclu. Relata ſecũdum dici ſunt etiam huius Categoriæ quodammodo.

Tertia Concluſio. Probabile maximè mihi videtur, etiam relatiua ſecũdùm dici in prædicamento hoc collocari: & me in hac parte mouet auctoritas Albe. Simplic. & Boet. & Paul. Ven quamuis minùs principaliter; cũ ſecũdum naturam ſuam precipuam, in alijs prædicamẽtis ſint. nec obſtat argumentum Ammonij, quia ex hoc, inquit, ſequeretur omnia accidentia in hoc prædicamento eſſe reponẽda, cùm omnia ſint relatiua ſecundùm dici, habẽt enim reſpectum ad ſubiectum: Hoc argumentum nullius eſt roboris, quia, vt dixi in primo fundamento, & maximè eſt conſiderandum, non quicunque reſpectus facit relatiuum ſecundum dici; eſt enim duplex reſpectus, & ad ſubiectum, qui reſpectus dicitur tranſcendentalis, qualem omnia accidentia habent ad ſubſtãtiam: ſed non facit accidens relatiuum: eſt alter reſpectus ad terminum, qui dicitur prædicamentalis, & iſte facit accidens relatiuum, & hunc non omnia accidentia habent, vti diximus.

Argumentum Ammonij contra hanc Cõcluſionem. Cõfutatur.

Cõceſſio.

Hoc tamen non obſtante, probabile eſt etiam, ſola relatiua ſecundùm eſſe, in hoc eſſe prædicamento: vt vult Ammon. præſertim, quia his ſolum competit definitio poſterior Ariſt. quãuis ad hoc poſſet dici, etiam relatiua ſecundùm dici, ſecundùm id, ratione cuius in hoc prædicamẽto collocantur, totum eſſe habere ad aliud.

4. Conclu. Relatio diſtincta ab alijs generibus facit Categoriã.

Quarta Concluſio. Ad aliquid eſt vnũ genus entis ex decem, diſtractum ex omnibus alijs. Probatur, quia illud ens facit nouum genus, quod eſt ens reale, & diuerſum habet prædicandi modũ de ſubſtantia: tale autem eſt ad aliquid, quod ſolùm de ſubſtantia vt alteri refertur, prædicatur: ergo eſt nouum genus.

Ad 1. Arg.

Per iſta poteſt ad argumenta reſponderi. Ad primũ; diſtinguitur maior: quod enim ita cum alijs eſt miſtũ & confuſum, vt non habeat naturam ab eis diuerſam, admitto nõ facere genus per ſe diſtinctũ, at relatio, licet alia accidentia ſequatur, ſuam tamen naturam habet diuerſam ab alijs omnibus: propterea eſt vnum nouũ genus.

Ad 2.

Ad ſecundum negatur minor: imo, vt diximus in prima concluſione, nõ ſolùm relationes ſunt per intellectus comparationem, ſed etiam ante opus intellectus extiterunt in rebus relationes, per quas vna res ad aliam ſe habet.

Ad 3.

Ad tertium negatur etiam minor: nam relatio non ſolùm eſt ad aliud, ſed etiam eſt in alio: vt enim diximus, & relatio eſt accidens, & tale accidens, vt accidẽs, eſt in alio, ſcilicet ſubiecto, vt tale accidens ſcilicet relatiuum, ad aliud eſt.

Nota. Ad. 4.

Ad quartũ negatur, non eſſe genus, nec alia in hoc prędicamento. Pro quorum declaratione aduerte: relatio dupliciter conſideratur. Vno modo vt eſt forma accidẽtalis determinata ad vnum extremũ correlatiuorum, vt quando dicimus paternitatem, filiationem, & huiuſmodi, tunc enim relationes determinatas ad vnum extremorum correlatiuorum ſumimus. Altero modo relatio ſumi poteſt in communi, vt non eſt determinata vlli extremorũ,

ſed indifferenter conſideratur, ſiue pro vno extremo, ſiue pro altero; vt quando dicitur relatio diſquiparantiæ, tunc enim dicimus non ſolùm relationem vnius extremi, ſcilicet paternitatē, ſed etiam alterius ſimul extremi, ſcilicet filiationem.

Ad aliquid quomodo ſit genus generaliſſimum.

Hoc ſuppoſito dico genus generaliſſimum eſſe ad aliquid, quod eſt idem ac accidētalis forma, per quam vnum ad aliud ſe habet, non explicando, & determinando formam huius correlatiui, vel illius: & ſub hoc etiam ſunt genera ſubalterna, quę etiam relationis formam indeterminatæ dicunt, vt, ad aliquid æquiparantiæ, ad aliquid quantitatis. At quando relationes determinatæ ſumuntur ad extrema, frequenter ſunt ſpecies, vt paternitas, filiatio, duplum: quando autem cum determinatis ſubiectis, ſunt indiuidua, vt hæc paternitas, hic filius, hoc duplum.

Recapitulatio diuiſionum Ad aliquid.

Poterit ergo ipſum ad aliquid primò diuidi per differētias ex fundamētis ſumptas, quæ nomine ſimplici carēt, vt aliud ſit in quantitate, aliud in qualitate, aliud in actione, & paſſione. Poterit iterum diuidi in cōmuni in ad aliquid æquiparantiæ, & ad aliquid diſquiparantiæ: quæ differentiæ ſingulæ genus ſubalternum conſtituunt. Et iterum ad aliquid in quantitate, poteſt rurſus diuidi per æquiparātiam in quantitate: & diſquiparantiā. Similiter ad aliquid in qualitate, quamuis quæ in actione, & paſſione ſunt, diſquiparantiæ tantum ſint. Et hæc ſatis ſint quantum ad naturam eorū: quæ ad aliquid ſunt, quæ verò hic deeſſe videntur, Deo iuuante, in Metaphyſica explanabuntur.

QVAESTIO II.

Circa reliqua, quæ in textu ab Ariſtotele dicuntur, Num rectè dicta ſint?

Contra ea quæ ſparſim in textu.

EOtum, quę ſunt ad aliquid, natura, & his quæ ad ipſum in communi ſpectant, vtcunque elucidatis, ſupereſt aliqua, quę in literę interpretatione prçter miſimus, breuiter examinare, & vt ad diſpoſitionis normam reducatur: arguitur

1. Argum. primò. Nullum eſt diſcrimen inter priorē & poſteriorem definitionem: ergo non bene ab Ariſt. prior reijcitur: quod ſi prior iſta non erat conueniens, fruſtra in medium adducitur.

Secundò. Vitium eſt in definitione idem per idē definiri, cùm ſit petitio principij; ſed in ſecunda definitione id fit, ergo non eſt bona. Minor probatur, quia definiens ad aliquid, ipſa in definitione iterum ſumit, ſcilicet, quibus hoc ipſum eſt eſſe, ad aliquid aliquo modo ſe habere. 2. Argum.

Tertiò, Omne genus habet aliquā paſſionem ſibi propriam, at ad aliquid nullam habet talem, nec ab Ariſt. aſſignatur, ergo vel non eſt genus, vel inſufficienter traditur ab Ariſtotele. Minor patet: quia ſuſcipere contrarietatē, & magis vel minus, alijs generibus competunt, vt patet: dici verò ad conuertentiam, etiam alijs ineſt, cùm homo, & riſibile conuertantur, quæ ad aliquid non ſunt: ſimiliter album, & albedo: album enim albedine eſt album: albedo autem eſt albi albedo: Simul autē eſſe natura ipſe Ariſt. docet non omnibus ineſſe relatiuis: ergo nihil eis eſt propriū. 3. Argum.

Quartò. Videtur Ariſt. ſophiſticum eſſe argumentum, quo probat ſcientiam, & ſcibile, ſenſum, & ſenſibile, nō eſſe ſimul: nam cōparat ſcibile in potentia, cum ſcientia in actu: ſi enim vtrunq; eodem modo conſideratur, ſimul ſunt vel in actu, vel in potentia. 4. Argum.

Quintò. Aſſerit partes primæ ſubſtātię non dici ad aliquid: videtur hoc falſum, dicimus enim hoc caput eſt huius capitati caput: ſicut alia relatiua, hic pater eſt huius filij pater. 5. Argum.

Sextò. Vnum relatiuum non poteſt definiri per alterum: ergo non qui definitè cognoſcit vnum, cognoſcit alterum: probatur: definitio eſt per clariora, vt dicitur 6. Top. c. 2. ad correlatiua ſunt æquè ignota. Præterea, quia vnum non eſt de eſſentia alterius, cùm nec ſit vnū alterius gen⁹, nec differentia, nec pars, ergo vnum non eſt de definitione alterius quidditatiua. 6. Argum.

Ad hæc argumenta reſpondetur. Sed pro primi ſolutione eſt aduertendum, nominum defectum maximè in hoc prædicamēto generare ęquiuocationē, quę obſcuritatis & deceptionis mater eſt: proptèrea alia prædicamenta, in quibus nomina impoſita rebus ſignificandis ſunt, oportebit reſpicere: ſunt autem tria in alijs. Primum, eſt ſubiectum, & ſubiecti nomen, in Reſpōſio ad argum.

in quo tale accidens ineſt. Secundum, eſt ipſa forma in abſtracto conſiderata, & nomen ipſius, vt albedo, nigredo. Tertium, eſt ipſamet accidẽtalis forma, vt eſt in ſubiecto, & ipſiꝰ nomẽ: quod denominatiuũ eſt, vt album, nigrum, quale.

Hæc ergo omnia ſunt in iſto prædicamento, ſed non ſunt omnia nomina, per quæ explicentur. eſt ipſum ſubiectum, cui ineſt relatio, ſcilicet homo, cui ineſt paternitas, & album, quod eſt ſimile: eſt forma, ſcilicet ipſa relatio, ſed nõ eſt nomẽ, quo explicetur diſtinctè: nam relatio ſecundũ ſe, & vt eſt in ſubiecto, & ipſum ſubiectũ, cui ineſt relatio, dicuntur ad aliquid, quã uis gratia diſtinctionis varia ſit additio: dici enim ad aliquid, eſt nomen denominatiuum, quod de ſubiecto habente relationem dicitur: vt enim dicimus: homo eſt albus, homo eſt qualis, ita homo dicitur ad aliquid: eſſe verò ad aliquid, eſt nomẽ ipſius relationis, & in cõcreto, & in abſtracto: vt enim dicimus: album eſt quale, albedo eſt qualitas, ita dicitur: pater eſt ad aliquid, & paternitas eſt ad aliquid.

Et hinc manifeſtatur illa diſtinctio Ariſt. 5. Met. c. 15. dupliciter ad aliquid eſſe, per ſe, & per accidens: vocat per ſe ad aliquid, quod hic vocat dici ad aliquid, ſeu habere ſe ad aliquid: vocat per accidẽs ad aliquid, quod hic dicit ad aliquid, ſcilicet ſubiectum relationis, quod dicitur ad aliquid, non tamen ẽſt ad aliquid.

Ad 1. Per hoc patet ſolutio ad argumentũ: definitio enim illa prior potiùs eſt ſubiectorum, & eorũ, quæ ad aliquid ſunt per accidens: poſterior verò eſt eorum, quæ per ſe ad aliquid ſũt, ſcilicet relationũ, & in concreto & in abſtracto.

Ad replicam reſpondetur cum Auer. illam definitionem fuiſſe communem: propterea traditam ab Ariſt. quia facilius erat veritatem docere illum, qui doctus eſt communia, quàm qui ignarus prorſus eſt.

Ad 2. Ad ſecũdum reſpondetur, illud ad aliquid poſitum in definitione, non eſſe idẽ cum definito. nã definitum eſt particulare ad aliquid, in definitione verò ſumitur ita, vt idem ſit quod aliqua res, & notãda eſt vis illius præpoſitionis [ad] denotat enim habitudinem termini; aliud enim eſt eſſe in aliquo, aliud eſſe ad aliquid: eſſe in aliquo, eſt eſſe, vt in ſubiecto: eſſe ad aliquid, eſt eſſe vt ad terminũ: non enim vti diximus accidens eſt ad aliquid, quia ſit in ſubiecto, ſed quia ſit ad terminum, quod expreſſe docet Ariſt. 5. Metap. ca. 5. Viſus, inquit, ad aliquid eſt, non reſpectu eius eſt viſus, ſcilicet ſubiecti, ſed reſpectu eius, quod videtur, ſcilicet coloris. *Aliud, eſſe ad aliquid aliud, eſſe in aliquo.* *Viſus reſpectu cuiꝰ ſit ad aliquid.*

Ad tertium, eſt notandum. Sãctus Auguſtinus in ſuis Categorijs aſsignat quatuor propria relatiuorũ. Primũ eſt, ſimul intelligi; vt ſicut vnum abſque altero exiſtere nequit, ita nec vnum abſque altero eſt intelligibile. Secundum eſt, dici ad cõcurrentiam. Tertium eſt, vt ſimul in eodẽ ſubiecto poſſint exiſtere, reſpectu diuerſorum, vt idem & pater & filius eſſe poteſt: & duplum & ſubduplum. Quartũ, vt alterum de altero in obliquo prædicetur, pater enim eſt filijpater, & filius eſt patris filius hæc tamen ferè ad ea, quæ Ariſt. tradidit, reducuntur. *Ad 3. Nota.*

Propterea ad argumentum dico cum Simplic. & alijs, conuenientiam eſſe propriam omnino relatiuorum: non autem quæcunque conuenientia hic ſumitur, ſed illa, per quam mutua affectio, & ordo relatiuus exprimitur: quãdo autem dicimꝰ: album eſt albedine album, album refertur ad albedinem, non vt ad terminũ, ſed vt ad formam: albedo verò ad album, vt ad ſubiectum refertur. Propterea non eſt ſimilis conuerrentia. Similiter illa proprietas, eſſe ſimul natura, ſolis relatiuis ineſt, & omnibus his, quæ verè relatiua ſunt: ſcientia aut etiam ſcibile: ſenſus, & ſenſibile, non abſolutè relatiua ſunt, ſed ſecundum quid, ſcilicet ſecundùm dici.

Ad quartum reſpondent Simplicius & Ammonius, admittendo illa, ſi in actu ſimul ſumantur, eſſe ſimul: ſimiliter ſi vtrũque etiam in potentia. *Ad 4. Simplicius & Ammonius.*

Sed profectò hoc eſt expreſſè contra Ariſt. 3. animæ, cap. 2. vbi docet contra antiquos ſenſibile & ſenſum in actu ſimul eſſe: tamen in potentia non eſſe ſimul: & ibi id fatetur Simplicius. *Reijcitur reſponſio hæc.*

Propterea maximè conſiderandum eſt, quid Ariſtot. per iſta vocabula ſignificet. Vocat igitur ſenſum actu, ipſam operationem ſentiendi: ſenſum potentia, ipſam *Datur melior.*

potentiam, quam ſentimus, ſenſibile verò actu ipſum obiectum, quando actu ſentitur: ſenſibile verò potentia, ipſum ſenſibile, quando actu nō ſentitur. Simili modo ſcientia in actu, eſt ipſe actus, & operatio contemplandi: ſcientia potentia, eſt ipſe habitus vel intellectus abſq; operatione: ſcibile autem actu, res eſt ipſa cognita de præſenti: ſcibile verò potentia, eſt res, quæ actu non conſideratur. Ex his patet prius eſſe ſenſibile & ſcibile potentia, quàm ipſas potentias ſciendi vel ſentiendi, & hoc maximè eſt conſiderandum, quia conducit ad multa in Ariſtotele difficilia intelligenda.

Ad 5. Nota. Ad quintum eſt aduertendum, relationem poſſe ſumi tripliciter: vno modo in ſpecie, altero modo particulariter, tertio modo ſingulariter. Vt ſi dicamus, paternitas, aliqua paternitas, hæc paternitas: ſi in ſpecie ſumatur, tunc ad terminum refertur in ſpecie: paternitas. n. eſt ad filiationē, & duplū ad ſubduplū: ſi particulariter verò ſumatur, etiā ad terminū particularem refertur: aliquod duplum eſt alicuius ſubdupli duplum, & aliquod melius aliquo peiori melius, vt Ariſt. docuit. At in ſingulari non dependet à ſingulari termino: non enim indiuiduatur relatio, niſi à ſubiecto, in quo eſt, vt hæc paternitas nō eſt, quia eſt ad hanc filiationem, ſed quia eſt hoc patre, ſcilicet, tali homine: & hoc duplum non e[illegible] hoc [illegible] in ſingulari. poteſt enim eſſe hoc duplum reſpectu h[illegible] hedietatis, & omnium æqualiū. [illegible] vt inſinuaret Ariſto. relatiua in[illegible], vt ſingularia ſunt, nō à termi nis, [illegible] potiùs à ſubſtantijs pendere, inde dicit partes primæ ſubſtantiæ, ſcilicet ſingulares, non referri in ſingulari, cùm relatiua alia ſub ratione ſingulari non referantur.

Ad 6. Ad ſextum reſpondetur, vnū correlatiuum eſſe de definitione eſſentiali alterius, nō quia ſit pars eſſentiæ vel tota eius eſſentia, ſed quia eſt terminus & cōplemētum ipſius eſſentię, ſine quo nulla ratione eſſe poteſt. Ac propterea dicit Alb. vnum correlatiuum nō definiri per alterum, ſed potiùs ad alterū: & quamuis per ſe æque ignota ſint, tamen ſimul ſumpta mutuò ſe declarant & manifeſtant.

Sed hæc, ſatis ſint de quæſtione hac, quia vlteriùs proſequi eſt difficultatibus Metaphyſicis omnia cōfundere, & horum omnium exactiùs diſputandorum tempus proprium nos Deo iuuante expectat.

De Qualitate & Quali.
Cap. VIII.

Qualitatem verò dico, ſecundum quam quales quidam eſſe dicuntur. Eſt autem qualitas eorum quæ multipliciter dicuntur. 1

Vna quidem igitur ſpecies qualitatis, habitus & diſpoſitio dicuntur. Differt autem habitus à diſpoſitione, quod permanentior, & diuturnior eſt. Tales verò ſunt ſcientiæ & virtutes. ſcientia enim videtur eſſe permanentium, & diuturnorum: vt ſi quis vel mediocriter ſumat ſcientiam, niſi grandis permutatio facta ſit, vel ab ægritudine, vel ab aliquo huiuſmodi. Similiter autem & virtus, vt iuſtitia, & temperantia, & ſingula talium non videntur poſſe facilè m[illegible]ri, neque facilè permutari. Diſpoſitiones verò dicuntur, quæ ſunt facilè mobilia, & citò permutabilia: vt calor, & infrigidatio, & ægritudo, & ſanitas, & quæcunque alia huiuſmodi: afficitur enim quodammodo ſecundum eas homo: citò autem permutatur, & ex calido frigidus fit, & ex ſanitate in ægritudinem tranſit. Similiter autem & in alijs, niſi aliqua earundem contingit per temporis longitudinem congenita, & immobilis, vel omninò difficilè mobilis exiſtens, quam iam quiſpiam, vt habitum vocet. 2

Manifeſtum eſt autem quòd hæc volunt habitus dicere, quæ ſunt diuturniora, et difficiliùs mobilia. 3 *Namque diſciplinas non multùm retinentes, ſed facilè mobiles exiſtentes, non dicunt habitum habere, & tamen diſpoſiti ſunt aliquo modo ſecundùm ſcientiam peiùs, meliuſue. Quare differt habitus à diſpoſitione, quòd hæc quidem facilè mobilis ſit: ille verò diuturnior & difficiliùs mobilis. Sunt autem & habitus diſpoſitiones: diſpoſitiones verò non neceſſe eſt habitus eſſe: qui enim retinent habitum, et quodammodo diſpoſiti ſunt ſecundùm ipſos: qui autem diſpoſiti ſunt, non omninò retinent habitum.*

Aliud verò genus qualitatis eſt, ſecundum 4

dũ quod pugillatores vel curſores, vel ſalubres, vel inſalubres dicimur: & ſimpliciter quæcunque ſecundùm potentiam naturalem vel impotentiam dicuntur. Non enim, quoniam ſunt diſpoſiti aliquo modo, vnumquodque huiuſmodi dicitur: ſed quòd habent naturalem potentiam vel impotentiam, facilè aliquid facere, vel nihil pati: vt pugillatores, vel curſores dicuntur, non quòd ſint diſpoſiti aliquo modo, ſed quòd habeant potentiam naturalem, vel impotentiam hoc facilè faciendi. Salubres autem dicuntur, eò quòd habeant potentiam naturalem, vt nihil à quibuſlibet accidentibus facilè patiantur, inſalubres verò, quòd impotentiam habeant naturalem, nihil facilè à quibuſcunque accidentibus patiendi. Similiter autem his durum & molle ſe habent: durum enim dicitur, quòd habeat potentiam non facilè ſecari: molle verò, quòd eiuſdem ipſius habeat impotentiam.

5. *Tertium verò genus qualitatis eſt, paſsibiles qualitates & paſsiones: ſunt autẽ huiuſmodi, vt dulcedo, & amaritudo, & auſteritas, & omnia his cognata: ampliùs & calor, & frigus, & albedo, & nigredo. Quòd quidem igitur & hæ qualitates ſunt, manifeſtum eſt. quæcunque enim has ſuſceperint, ipſa qualia dicuntur ſecundùm ipſas. vt mel, quoniam dulcedinem ſuſcepit, dicitur dulce: & corpus album, quoniam albedinem ſuſcepit. Similiter & in cæteris.*

6. *Paſsibiles verò qualitates dicuntur, non quòd ea, quæ illas ſuſceperint qualitates, aliquid patiantur: neque enim mel, quoniam aliquid paſſum ſit, dicitur dulce, neque aliquid aliud huiuſmodi. Similiter autem his & calor & frigus paſsibiles qualitates dicuntur, non quòd ea, quæ illas ſuſcipiunt, aliquid paſſa ſint, ſed quoniam ſecundùm ſenſus vnaquæque dictarum qualitatum paſsionis effectiua eſt, paſsibiles qualitates dicuntur: dulcedo enim paſsionem quandam ſecundùm guſtum efficit, & calor ſecundùm tactum: ſimiliter autem et alia. Albedo autem, & nigredo, & cæteri colores non eodem modo ijs, quæ dictæ ſunt paſsibiles qualitates, dicuntur: ſed eò quòd ipſæ ab aliqua paſsione innaſcuntur.*

7. *Quòd enim fiunt propter aliquam paſsionem multæ colorum mutationes, manifeſtum eſt: erubeſcens enim aliquis, rubeus factus eſt, & timens pallidus, & vnumquodque talium. quare etiam ſi quis natura aliquid talium accidentium perturbationumuè paſſus eſt, ſimilem colorẽ veriſimile eſt eum habere. Quæ enim affectio nunc in eo, quòd verecundetur circa corpus facta eſt, etiam ſecundum naturalem conſtitutionem eadem fieri poteſt affectio, vt & naturalis color ſimilis fit. Quæcunque igitur talium accidentium ab aliquibus paſsionibus difficilè mobilibus & permanentibus principium ſumpſerunt, paſsibiles qualitates dicuntur. ſiue enim ſecundùm naturalem conſtitutionem pallor fit aut nigredo, qualitates dicuntur (quales enim ſecundùm eas dicimur) ſiue propter ægritudinem longam, vel propter æſtum eidem contigit nigredo vel pallor, & nõ facilè prætereunt, vel etiam per vitam permanent, paſsibiles qualitates & ipſæ dicuntur: ſimiliter enim quales ſecundum eas dicimur. Quæcunque verò ex ijs, quæ facile ſoluuntur & citò tranſeunt, fiunt, paſsiones dicuntur, qualitates verò minimè. non enim aliqui ſecundùm ipſas dicuntur quales, neque enim qui propter verecundiam rubeus factus eſt, rubeus dicitur: neque cui pallor propter timorem venit, pallidus eſt: ſed magis eo, quòd aliquid paſſus eſt: quare paſsiones quidem huiuſmodi dicuntur, qualitates verò minimè.*

8.

Similiter autem his, & ſecundùm animam paſsibiles qu- . & paſ- -es dicuntur. Quæcunque enim mox in naſcendo ab aliquibus paſsionibus difficulter mobilibus fiunt, q- -es dicuntur & ipſæ: vt amentia, ment- ira, & aliæ huiuſmodi: quales en- eas dicuntur, id eſt, iracundi atque amentes. Similiter autem & quæcunque alienationes non naturales, ſed quæ ab aliquibus accidentibus factæ ſunt, difficilè prætereuntes, & omninò immobiles, qualitates ſunt etiam huiuſmodi, quales enim & ſecundum eas dicuntur. Quæcunque verò ab ijs, quæ facile & citò prætereunt, fiunt, paſsiones dicuntur, vt ſi quis contriſtatus, iracundior ſiat, non enim dicitur iracundus, qui huiuſmodi paſsione iracundior eſt, ſed magis quia aliquid paſſus: quare paſsiones quidem huiuſmodi dicuntur, qualitates vero minimè.

Quartum verò genus qualitatis eſt forma, & circa vnumquodque conſtans figu- 9.

ra

ra. Amplius autem ad hæc, rectitudo, & curuitas, & ſiquid aliud his ſimile eſt. Secundùm enim vnumquodque eorum quale quid dicitur, triangulum enim vel quadrangulum eſſe quale quid dicitur, & rectum aut curuum, & ſecundùm etiam formam vnumquodque quale dicitur.

10. Rarum verò, & ſpiſſum, & aſperum, & lene putabuntur quidem quale quid ſignificare: ſed aliena huiuſmodi putantur eſſe à diuiſione, quæ circa quale eſt. quandam enim poſitionem magis videntur partium vtrunque monſtrare: ſpiſſum enim dicitur eò quòd partes ſibijpſis propinquæ ſint: rarum verò, eò quòd diſtent à ſe inuicem, & lene quidem, quòd in rectitudinem aliquo modo partes iaceant: aſperum verò, quòd hæc quidem pars ſuperet, illa verò ſit inferior. Fortaſſe quidem igitur alius quiſpiam modus appareret qualitatis: ſed ferè qui maximè dicuntur, hi ſunt: qualitates itaque ſunt, quæ dictæ ſunt.

11. Qualia verò ſunt, quæ ſecundum has denominatiuè dicuntur, vel quomodolibet aliter ab his. In plurimis itaque, & ferè in omnibus denominatiuè dicuntur: vt à candore candidus, & à Grammatica Grammaticus, & à iuſtitia iuſtus. Similiter & in alijs. In aliquibus verò, eò quòd non ſunt poſita qualitati nomina, non contingit ea, quæ dicuntur, ab ijs denominatiuè dici, vt curſor aut pugillator: qui ſecundùm naturalem dicuntur potentiam à nulla qualitate denominatiuè dicitur. non enim poſita ſunt nomina potentijs, ſecundum quas iſti quales dicuntur: ſicut diſciplinis, ſecundùm quas pugiles vel paleſtrici ſecundùm diſpoſitionem dicuntur: pugillatoria enim & paleſtrica diſciplina dicitur: quales verò ab his denominatiuè dicuntur, qui diſponuntur. Aliquando autem & poſito nomine non dicitur denominatiuè, quòd ſecundùm eam quale dicitur: vt à virtute ſtudioſus, eò enim quòd virtutem habeat, ſtudioſus dicitur: ſed non denominatiuè à virtute: non autem in pluribus hoc tale eſt. Qualia ergo dicuntur, quæ denominatiuè à dictis qualitatibus dicuntur, aut aliquo modo aliter ab eis.

12. Ineſt autem & contrarietas ſecundùm qualitatem, vt iuſtitiæ iniuſtitia contraria eſt, & albedo nigredini, & alia. Similiter autem & ea, quæ ſecundum eas, qualia dicuntur: vt iniuſtum iuſto, & album nigro. Non in omnibus autem hoc accidit. Rubro enim aut pallido, aut huiuſmodi coloribus nihil eſt contrarium, qualibus exiſtentibus. Ampliùs, ſi contrariorum alterum fuerit quale, & reliquum erit quale: hoc autem palàm eſt ex ſingulis proponenti alia prædicamenta, vt ſi eſt iuſtitiæ iniuſtitia contraria, quale autem eſt iuſtitia: quale igitur & iniuſtitia. Nullum enim aliorum prædicamentorum aptabitur iniuſtitiæ, neque quantum, neque ad aliquid, neque vbi, nec omnino aliquid huiuſmodi, niſi quale, ſic autem & in alijs, quæ ſecundùm quale ſunt contraria.

Suſcipiunt autem qualia magis & minus. Album enim magis & minus album alterum altero dicitur: & iuſtum alterum altero magis & minùs: ſed & ipſa intenſionem ſuſcipiunt, enim candidum namque ſit, contingit ampliùs candidum fieri. Non tamen omnia, ſed plurima: iuſtitia namque ſi dicatur magis & minùs iuſtitia, poteſt quilibet ambigere. ſimiliter autem et in alijs diſpoſitionibus, quidam enim dubitant de talibus, iuſtitiam namque iuſtitia non omninò aiunt maius & minùs debere dici: nec ſanitatem ſanitate: minus autem habere alterum altero ſanitatem aiunt: & iuſtitiam alterum minus altero habere dicitur: ſic autem & Grammaticam & alias diſpoſitiones, ſed tamen ea, quæ ſecundùm eas dicuntur, indubitanter recipiunt magis & minus: Grammaticior enim alter altero dicitur, & iuſtior, & ſanior, ſic autem & in aliis. Triangulus verò & quadrangulus non videntur magis & minus ſuſcipere: neque aliqua aliarum figurarum: quæ enim definitionem trianguli recipiunt & circuli, omnia ſimiliter trianguli vel circuli ſunt: eorum autem, quæ non recipiunt rationem eandem, nihil magis alterum altero dicetur. nihil enim quadratum magis, quàm parte altera longius, circulus eſt: neque alterum enim recipit circuli rationem. Simpliciter autem, ſi vtraque non recipiunt propoſiti rationẽ, non dicetur alterũ altero magis. Nō ergo omnia qualia recipiunt magis & minus. 13.

Horum itaque, quæ prædicta ſunt, nullum eſt proprium qualitatis. Similia verò aut diſsimilia ſecundùm ſolas dicuntur qualitates, ſimile enim & diſsimile alterum alteri non eſt ſecundùm aliud, niſi ſecundùm id, quod quale eſt. Quare proprium eſt qua- 14.

lita

litatis ſecundùm eam ſimile, vel diſsimile dicit. At verò non decet conturbari, ne quis nos dicat de qualitate propoſitum facientes, multa eorum, quæ ſunt ad aliquid, connumeraſſe: habitus enim & diſpoſitiones eorum, quæ ad aliquid ſunt, eſſe dicebamus. Penè enim in omnibus qualitatibus genera ad aliquid dicuntur, nihil autem eorum, quæ ſunt ſingularia: nam cùm diſcipli na genus ſit, idipsũ quod eſt alterius dicitur: alicu ius enim diſciplina dicitur, eorũ verò, quæ ſingula ria ſunt, nihil ipſum quo ad alterius dicitur, vt Grãmatica non dicitur alicuius Grammatica: nec Muſica alicuius alterius Muſica: ſed fortè ſecundùm genus; & hæ ad aliquid dicuntur: vt Grammatica alicuius dicitur diſciplina, non alicuius Grammatica: & Muſica alicuius diſciplina, non alicuius Muſica. Quapropter quæ ſingularia quidem ſunt: non ſunt ad aliquid. dicimur autem quales ſecundùm ſingula, hæc enim & habemus: ſcientes enim dicimur, eò quod habemus ſingularum ſcientiarum aliquam: quare hæ erunt etiam qualitates, quæ ſingulares ſunt, ſecundùm quas aliquando & quales dicimur: hæ autem non ſunt eorum, quæ ſunt ad aliquid.

Amplius, ſi contingit idem ipſum & quale & ad aliquid eſſe, nihil eſt inconueniens in vtriſque hoc generibus enumerare.

Cur priùs de Qualitate egerit, quàm de alijs ſequentibus prædicamentis, ac cur titulo duplicato?

Ratio ordinis.

CVrioſum eſt, inquit Boet. cur Qualitatem reliquis prædicamentis antepoſuerit, dubitare, cùm maxima ſit diſceptatio etiam prioribus duobus eſſe præponendam. Tamen ne vlla prorſus ſuperſit dubitatio, huius ratio eſt manifeſta, quam dat Alber. tractat. iſto, c. 1. eſt enim qualitas principium actionis, & paſſionis ipſi ſubſtantiæ inhærens: propterea meritò anteponitur actioni, & paſſioni, & alijs quatuor, quæ ſubſtantiæ ſunt extrinſeca, qualis eſt locus, à quo eſt vbi, & tempus, à quo quando, & reliqua.

Titulus huius prædicamenti.

Titulus tamen eſt maximè notandus. De qualitate & quali, ita enim legitur Græcè, περὶ τοῦ ποιοῦ καὶ ποιότητος, & quamuis Alexand. Achatius, & Simplicius, ſolùm exiſtiment legendum illorum vnum, illudque vitio ſcriptorum tribuant; tamen Ammon. Boet. Alber. & S. Auguſt. ita legunt, vt vtrumque in inſcriptione retineatur. Cuius prima ratio traditur à Porphyrio, nempè vt vtriuſque vocabuli cognitio haberetur, & qualitatis, & qualis. Secũda ratio eſt Alber. capit. 2. quia qualitas & modi prædicandi ipſius manifeſtatur per ipſum quale in concreto: propterea vtroque modo inſcribitur. Tertia ratio eſt Ammon. Pro quo aduerte, accidens dupliciter poteſt conſiderari. Vno modo ſecundùm ſe, & vt à ſubiecto ſeparatum cognoſcitur, quod nomine abſtracto ſignificatur. Altero modo, vt eſt in ſubiecto, quod ſignificatur per nomen cõcretum, cognoſcere autem accidens in abſtracto, intellectus ipſius eſt, cuius eſt tale accidens abſtrahere: at cognoſcere accidens in concreto, ſensûs eſt: hic enim album, nigrum, calidum ſentit: propterea nobis eſt in concreto accidens notius, quàm in abſtracto. Et his extat hæc ratio Ammonij, hic enim traditur qualitas, & manifeſta iſta eſt in concreto, propterea titulus vtriuſque meminit. Quarta ratio eſt Boet. Inquit, quale aliquando pro ſubiecto, aliquando pro ipſa qualitate ſumi: & ne forſan quis deciperetur, exiſtimans hic quale conſiderari ratione ſubiecti, propterea Ariſtoteles vtrunque copulauit: vt nihil aliud per quale, quàm per qualitatem intelligeremus: cùm quale ſignificet ipſam qualitatem, vt eſt in ſubiecto. Omnes hæ rationes bonæ ſunt, & hæc vltima eſt etiam Simplicij.

Ex his patet ratio, quare non de quantitate, & quanto inſcripſit. quantitas enim eſt accidẽs in vniuerſum ſenſibus ſubſtãs, & ſuſcipiens mutuam prædicationem in concreto, & abſtracto, vt diximus: at ipſa qualitas non ſenſibus in vniuerſum ſubſtat, cùm ſint innumeræ qualitates inſenſibiles: nec de concreto abſtractum vel econtrà, prędicatur: propterea ſatis fuit, ibi, de quantitate, inſcripſiſſe, non autem hic; cum iſta non ita idem ſint. Nota.

7. *Qualitatem verò dico ſecundùm quam quales quidam eſſe dicuntur.*

Capitis diuiſio.

Caput hoc in quatuor partes diuiditur. Prima, definitionem, ſeu deſcriptionem ipſius qualitatis cum diuiſione ſpecierum

ipſius continet: In ſecunda traditur de quali. In tertia ſunt tres proprietates qualitatis. In quarta eſt dubium & ſolutio.

Pars prima Capitis.

In prima ergo parte, diſtinctionis cauſa, quinque ſunt particulæ. In prima eſt deſcriptio qualitatis. In ſingulis quatuor, sũt quatuor ſpecies ipſius qualitatis, ſingulæ ſingulis particulis.

Definitio Qualitatis.

Eſt ergo Qualitas ſecundùm quam quales quidam dicuntur, vt ab albedine corpus quale dicitur; ſi enim interrogeris, quale corpus eſt: dices album.

Nota 1. Cur abſtractũ per concretum explicetur.

Hic primò aduerte hic deſcribi, & manifeſtari abſtractum per concretum; quia, vt dixi ex Ammon. notiora nobis ſunt cõcreta, vtpotè ſenſibus percepta. & ſimiliter quia concretum eſt magis compoſitum, cum ſignificet accidens, vt eſt in ſubiecto: compoſitum autem notius eſt nobis, quàm ſimplex, vt docet Auer. 5. Phyſic. com. 3. s

Nota 2. Cur Ariſt. definiendo qualitatem in ſingulari, verbo vtatur plurali.

Aduerte ſecundò, ne turberis in verbi. Ariſt. definit enim qualitatem in ſingulari, & vtitur verbo plurali, ob eamque cauſam exiſtimemus ex hoc ab vnica qualitate ſemper multa dici qualia: ſed in definitionibus voces à numero abſoluuntur: vt idem ſit ſenſus: qualitas eſt, à qua aliquid dicitur quale: ſicut à qualitatibus aliqua qualia dicuntur.

Nota 3. Cur legat Alber. dicimur.

Aduerte tertiò, quod Albert. in præſenti notat dici per verbum primæ perſonæ, ſcilicet [quidam dicimur] vt intelligamus duplices eſſe qualitates: quædam ſunt ſpirituales, quæ non niſi animæ, vel rei ſpirituali inſunt: quædam ſunt corporeę, quę non niſi corporib' inſunt. Propterea enim dicit per verbum perſonæ primæ, quâ ſignificantur homines, in quibus ſolis, hæ vtræque qualitates ſimul ſunt. Iſta doctrina vera eſt, ſed impertinens ab Ariſtotele, Grecè enim habetur verbum tertiæ perſonæ, vt vertit Boetius.

Nota 4. Deſcriptionem hanc videri non bonam.

Aduerte quarto, videri iſtam non eſſe bonam deſcriptionem: omnia enim accidentia in quali prædicantur, & ſecundùm ea quales dicimur: ergo non hoc iſti prædicamento proprium eſt.

Qualitas quot modis accipiatur.

Propterea nota ex Ariſt. 5. Meta. ca. 14. qualitatem multipliciter ſumi. Primò, pro omni forma ſubſtantiali, & differentia rei conſtitutiua: formæ enim qualitas ineſt,

a

& differentia generis dicitur qualitas, ſed eſſentialis. Altero modo qualitas ſumitur, pro quacunque forma accidẽtali, quæ 2.
eſt extra naturam ſubiecti: & ſic comprehendit omnia nouem prędicamenta. Tertio modo ſumitur ſpecialiter pro accidente huius quarti prædicamenti, à quo dicitur aliquid ſimpliciter, & purè quale. Dicit enim Alb. cap. 1. & benè, à qualitate primo modo non dicitur aliquid quale tantùm, ſed cum aliqua compoſitione; ſicut & à quantitate nõ quale abſolutè, ſed quãtum, vel aliquod. Ab alijs verò dicitur aliquid, non quale, ſed qualiter ſe habet: quod ſedet enim vel ſtat, vel iacet, vel currit, vel patitur, potius dicitur aliquo modo ſe habere, quã quale abſolutè. Hæc verò qualitas huius prædicamenti quale ſimpliciter facit: & ita eſt intelligenda deſcriptio. Et huic conſonat, quod Porphyr. dixit in capit. de communitatibus in differentia generis & accidentis, accidens prædicare in quale, vel, in quo modo vnumquodque ſe habet. 3.

Nota 5. Poſt deſcriptionem diuiſionem.

Poſita deſcriptione, qualitatem diuidit. Qualitas, inquit, multipliciter ſumitur. Non hic intelligas, multipliciter, id eſt, æquiuocè ſumi, ſed genericè nimirùm, quia multas ſpecies habeat, vt notat Ammon. Boet. & Albert. & hoc manifeſtum eſt ex his, quæ ſubiungit: Vna, inquit, ſpecies eſt; quod non dixiſſet, niſi qualitas eſſet genus, vt notat Simplicius.

Vna quidem Species qualitatis habitus, & diſpoſitio, eſt &c. 2.

Hæc eſt ſecunda particula, in qua Ariſt. de prima ſpecie qualitatis tractat. Et primò differentiam inter habitum, & diſpoſitionem aſsignat: ex qua, quid vtrunque ſit, oſtenditur. Secundò, aliam differẽtiam probat. Tertiò quomodo ad inuicem ſe habitus, & diſpoſitio habeant, aperit.

Differẽtia habitus à diſpoſitione.

Differt ergo habitus à diſpoſitiõe, quod habitus eſt quædam qualitas difficulter à ſubiecto mobilis: qui non facile corrumpitur, & à ſubiecto nõ facilè recedit, ſicut ſcientia, virtus: qui enim ſemel ſcientiam acquiſiuit, non facilè perdet eam, ſed magna difficultate, vtpotè morbo aliquo grauiſſimo correptus. Diſpoſitio verò eſt qualitas facilè à ſubiecto mobilis, & quę remouetur citò à ſubiecto, vt ſanitas, & ægritudo,

tudo, quę facilè recedũt. Quamuis, vt notat Ariſt. aliquæ diſpoſitiones longa conſuetudine fiunt habitus, vt febris, quæ tempore longiori fit Hectica.

Quid Habitus? Quid Diſpoſitio?

Ex his facilè colligitur, quid vtrunque ſit: eſt enim Habitus qualitas non facilè mobilis à ſubiecto. Diſpoſitio verò eſt qualitas facilè mobilis à ſubiecto: vocam⁹ verò mobilem qualitatem, non quæ cũ ipſo ſubiecto corrumpitur, ſed quæ, ſubiecto manente, poteſt recedere, & corrumpi.

3. *Manifeſtum eſt autem quoniam hæc, &c.*

Hoc diſcrimen Ariſt. probat ex vſu loquendi in ipſis diſciplinis. illos enim, qui non probè veritatem perceptam retinent, vocamus diſpoſitos, quamuis inter hos aliqui magis, aliqui minùs diſpoſiti inueniantur: illos verò, qui probè retinent, nec facilè ab ea mobiles ſunt, habitus aſſerim⁹ habere. Poſtea hæc duo comparat: omnis, inquit, habitus diſpoſitio eſt, non tamen omnis diſpoſitio habitus eſt, neque qui diſpoſitionem tenet, neceſſariò habitum tenet.

Nota. Diſpoſitio duobus modis dicitur.

Pro quo aduerte, quòd dupliciter dicitur diſpoſitio. Vno modo generaliter pro qualitate facilè, vel difficile mobili, quo pacto 5. Metap. ca. 20. & in præſenti habit⁹ diſpoſitio dicitur.
1. Altero modo ſpecialiter ꝓ qualitate facilè mobili, & ſic habitus
2. non eſt diſpoſitio: vnde ſpecies eſt nomen generis, & cuiuſdã ſpeciei generis: Subdit exemplum Ammõ. de nomine: aliquando enim nomen communiter pro omni parte orationis ſumitur, aliquando particulariter pro vna parte, vt eſt à verbo diſtincta, & hæc eſt expoſitio communis, & vera.

Alia ſolutio.

Quamuis etiã aliter poſſimus Ariſt. interpretari, vt loquatur de diſpoſitione particulariter dicta, vt ſit ſenſus. Habitum præcedunt diſpoſitiones, cùm prius ſubiectum habeat diſpoſitionem, per quam ad habitum peruenit, quamuis id nõ ſemper ſit neceſſarium, tamen diſpoſitionem non præcedit habitus, cùm ex diſpoſitionibus fiat habitus, non autem ex habitibus diſpoſitio, vtraq; expoſitio eſt bona, prior communis eſt.

4. *Aliud verò qualitatis genus eſt, &c.*

Hæc eſt particula tertia, in qua tractat de ſecunda ſpecie. nec mireris quòd habitum vocauerit ſpeciem, hoc verò genus dicat, quia, vt notant Ammon. & Simpli. hæc quatuor ſubalterna genera ſunt, quæ & ſpeciei & generis nomen iure ſibi vendicãt, vt ex interpretatione Porphyrij manifeſtum habemus.

Nota 1. Principia actionum eſſe duo.

Pro huius autem generis intellectione aduerte, operationum duo eſſe principia: alterum quòd ſimpliciter ad operandum eſt: alterum ad bene vel malè operandũ. V g. ruſticus habet principium, vt cognoſcat, vt operetur: tamen doctus & artifex etiam aliud habet principiũ, vt bene operetur, vt perfectè cognoſcat: prius dicitur potentia, poſterius habitus vel diſpoſitio: prius à natura eſt rebus conceſſum, poſterius acquiſitum, & à nobis partum: prius ad quamcunque operationem eſt neceſſarium; ſine potẽtia enim nõ contingit operari, nec bene nec malè; poſterius nõ eſt in omni operatione neceſſarium: nec in omnibus operãtibus ſunt habitus. Iſtud verò ſcilicet habitus & diſpoſitio eſt in prima ſpecie prædicta, at prius illud principium pertinet ad hanc ſecundam ſpeciem, quæ dicitur potentia vel impotẽtia naturalis, ne intelligamus de illo principio, quod eſt naturale, id eſt, à natura cõceſſum, ſed à nobis conquiſitum.

Nota 2. Potentiæ naturalis quatuor ſunt gradus.

Aduerte ſecundò, quòd huius potẽtiæ quadruplex eſt gradus ſeu ſpecies. Prima eſt quædam naturalis promptitudo ad facilè agendum aliquid, ſecundùm quam ſunt homines pugillatores, luctatores, id eſt, naturalem habent quandam inſitam potentiã ad iſta opera: nec loquimur de
his, qui arte & vſu id efficiunt; nam tunc 1.
ad primam pertinerẽt ſpeciem; ſed de his, qui naturaliter id præſtant: ſimiliter ſunt aliæ innumeræ aptitudines hominum, ſecundùm quas naturaliter inclinantur ad facilè opera aliqua exercenda. Secunda
ſpecies eſt naturalis quædam potentia, ſe- 2.
cundum quã aliquid fortiter reſiſtit ſibi contrarijs, & aduerſantibus, ſecundùm quam dicimus homines ſalubres, quibus talis ineſt potentia, vt omnibus nociuis fortiter reſiſtant, nihilque eis noceat: in hac eſt durities, qua aliquid reſiſtit diuiſio
ni & ſectioni, q̃ tendit in ipſius deſtructio- 3.
nem. Tertia eſt quædam actiua potentia, ſecundum quam difficulter aliquid agit; qualiter eſt hebetudo ſeu ingenij, ſeu cor-

4. poris ad operatiões exequẽdas. Quarta eſt quędam potentia, qua aliquis facilè ſuſcipit id, qđ ſibi aduerſatur, & in ſui deſtructionem tendit, quia potentia dicim' homines inſalubres, qui ſemper valetudinarij ſunt à natura, & omnia eis nocẽt: ſimiliter mollities eſt in his, ſecundũ quam facilè res ſui diuiſionem patitur. Et maximè

Nota. notandum eſt, duas priores vocari ab Ariſtotele naturales potẽtias: duas verò poſteriores, quæ prioribus contrariæ ſunt, impotentias naturales, & meritò, quia potentia operandi difficulter, potius dicitur potentia non operandi facilè: & potentia nõ reſiſtendi, & patiendi, impotentia reſiſtendi, ita tamen iſta intelligas, vt non propterea exiſtimes impotentiam eſſe priuationem ſeu negationem potentiæ, ſed dicit qualitatem poſitiuam contrariam potentiæ. Per hæc facillimè intelligitur iſta ſpecies, & ſenſus Ariſtotelis.

Dubium. Dubitabis, quare hoc genus duplici nomine ſub diſiunctione explicatur? Solutio. dico id eſſe, quia nomen vnicum nõ eſt, quo iſtas quatuor qualitates explicemus: ideò duplici ſimul nomine Ariſt. eſt vſus. dicit enim, φυσικὴ δύναμις καὶ ἀδυναμία.

5. *Tertia verò ſpecies qualitatis eſt, paßibiles qualitates, &c.*

Aggreditur explicare tertium qualitatis genus: & quia iſte textus obſcurus eſt,

1.Fundam. & doctrinam continet obſcuandam, aliquot fundamenta opus erit præmittere.

Paſſio trib' ſumitur modis. Primò, paſſio tripliciter, quantum pro præſenti ſufficit, apud Ariſtot accipitur. Vno modo pro receptione cuiuſque formæ, ſi-

1. ue tendentis in rei perfectionem, ſiue in diſconuenientiam: vt patimur, quando recipimus calorem, ſiue iſte ſit nociuus, ſiue proficuus: quomodo 2. de anima, c. 1. & lib. 3. cap. 2. ſenſus docet pati, quãdo recipiunt ſpeciem, & ſimilitudinẽ obiecti.

2. Altero modo, accipitur paſſio pro receptione formæ diſconuenientis, & nociuę, vt quando ſubiectum patitur ſibi calorem

3. aduerſum. Tertio modo, paſſio ſignificat illam qualitatem, quæ ex paſſione prouenit, tanquam ipſius effectus, vt nigredo, quæ ex combuſtione procedit. dicitur etiam paſſio: & harum duarum acceptionũ meminit 5. Met. cap. 21.

2.Fũdam. Aduerte ſecundò, quòd iſtæ qualitates tripliciter ſe habent ad paſſionem ſecundo modo dictam. Quędam ſolũ ſunt principia actionũ, ſeu paſſionum; quia faciunt paſſionem, non tamen fiunt ex paſſione alia: quales ſunt primæ quatuor qualitates, calor, frigus, ſiccitas, humiditas. Quædam ſunt effectus paſſionum, tamen ipſæ non efficiunt paſſionem propriã in alio, quales ſunt colores, ij enim ex paſſione primarum quatuor, fiunt, tamen ipſæ nõ in alio paſſionem efficiunt, cùm colores per ſe nihil frigeſaciant, vel caleſaciant, vel alium colorem producant. Quædam aliæ ſunt qualitates, quæ etiam fiunt ex paſſionibus ſecundo modo, & ipſæ ſunt cauſæ etiã paſſionum in alio: quales ſunt odores & ſapores: hi enim ex primis qualitatibus fiunt ſicut colores, tamẽ ipſi rurſum efficiunt paſſionem in ſenſibus, cùm odor, & ſapor caleſaciant, exſiccent & humectent: & hinc eſt, quòd minus multò deſatigamur videntes, cùm nõ patiamur à coloribus, quàm guſtantes & olfacientes, quia patimur. NOTA.

Aduerte tertiò, quòd iſti colores & qualitates, quæ ſunt effectus paſſionum, ſunt 3.Fundam. in triplici differentia. Quædam proueniunt ex naturali paſſione, quæ fit ſimul cũ ipſa rei generatione, vt albedo cygni, nigredo corui: hi enim colores ſunt ex paſſione illa, quæ fuit inter qualitates, quando iſta generata ſunt. Quædam proueniunt ex paſſione accidẽtali, ſcilicet, quæ nõ eſt à natiuitate, tamen eſt paſſio perſeuerans, vt qui ex aliquo morbo colorem aliquem diuturnum cõtraxit, pallidum vel rubrum, vel alium. Quædam proueniunt ex accidentali paſſione, ſed non perſeueranti, & facilè recedenti: vt rubedo, quæ ex verecundia, & pallor, qui ex timore, procedunt. Hi autem tres modi qualitatum, & ſunt ratione corporis, vt hi quos diximus, & ſunt aliquando ratione mentis & animæ, vt inſania, furor, dementia, quæ proueniunt & ex paſſione natiua, & ex paſſione accidentali perſeueranti, & aliquando ex paſſione ſubita, & non durabili.

Aduerte quartò, quòd illæ qualitates, 4.Fũdam. quæ ſunt cauſę paſſionum, nõ ſolùm efficiunt paſſionem in nobis, ſed etiam in alijs multis, vt calor, qui calefacit omnia miſta:

miſta: aliquæ ſolùm efficiunt paſſionem in animalibus, vt odores & ſapores, tamē ab Ariſtotele omnes ſumuntur, quia ingerunt animalibus paſſionem: quia nobis iſtæ omnes paſſiones notiores ſunt; qui animalia ſumus: non enim cognoſco ignē alteri, ſcilicet ligno, intuliſſe paſſionem, niſi per paſſionem, quam ego experior, cognoſcens & tangens lignū, & ignem.

Expoſitio textus. His ſuppoſitis deueniamus ad Ariſtot. hæc enim particula cōtinet quatuor. Primò, ſpeciem exemplis explicat, & probat enumeratas eſſe qualitates. Secundò, oſtēdit, quomodo dicantur paſſibiles qualitates. Tertiò, diſcrimen inter paſſibiles qualitates, & paſſiones conſtituit. Quartò, id in qualitatibus ſecūdùm mentem etiam explicat.

Dicit ergo primò, genus tertium qualitatis eſſe paſſibiles qualitates & paſſiōes; quales ſunt dulcedo, amaritudo, albedo, nigredo, & calor, ac ſimiles: quòd autem hæ qualitates ſint, manifeſtum eſt: per eas enim dicitur ſubiectum quale, nempe album, dulce, calidum.

6. *Paſsibiles verò qualitates dicuntur, &c.*

Explicat quomodo iſtæ dicantur paſsibiles qualitates.

Nota 2. Qualitas dicitur paſſibilis tripli ci ex cauſa. Aduerte autem tripliciter aliquā qualitatem poſſe dici paſſibilem. Vno modo; quia ſubiectum recipiens illam, ſecūdum eam patitur, vt calor in manu receptus dicitur qualitas paſſibilis, quia manus ſecūdùm eum patitur. Altero modo, dicitur paſſibilis qualitas: quia ipſa ſit cauſa paſſionis, vt calor ignis eſt cauſa paſſionis in ligno vel in tactu. Tertio, dicitur paſsibilis qualitas, quia ſit effect⁹ paſsionis, vt diximus. Hoc ſuppoſito oſtendit has qualitates nō dici paſsibiles, eò, quòd ipſarū ſubiectum aliquid patitur: non enim mel patitur, quia habet dulcedinem, nec ignis, quia habet calorem, ſed dicuntur paſsibiles, quia ſunt cauſæ paſsionū, vt calor, & ſapores: vel quia ſunt effectus paſsionis, quales ſunt colores. Dupliciter ergo paſsibilis qualitas dicitur, vel quia eſt cauſa paſſionis in alio ſubiecto, vel quia eſt effect⁹ ipſius paſsionis.

7. *Quoniam ergo ſiunt per aliquam paſsionem, & cæt.*

Hic oſtendit Ariſt. colores omnes eſſe effect⁹ paſsionum, & tale eſt argumentū. Colores iſti, qui à natura ſunt, ſimiles ſūt ijs, qui fiunt ex accidēti: ſed iſti ex accidēti, ſcilicet, qui proueniunt ex verecundia vel timore, fiunt ex aliqua paſsione: ergo exiſtimandum eſt illos etiā, qui à natura ſunt, ex paſsiōe prouenisſe. Et nota admodum hanc rationem, ex ea enim deduces pulchram viam naturales cauſas indagādi, penes cauſas accidentales, ex quibus ſimiles proueniunt effectus: quā ipſe obſeruauit tertio ſect. probl. q. 1. vbi quærens naturam melancholicorum, eos ebrijs in effectibus ſimiles contēplans, quod ebrijs accidentaliter accidit, id melancholicis à natura prouenire exiſtimat. Nota modum & rationem inueſtigandi cauſas naturales.

Statim ſubdit, has qualitates, quæ effectus paſsionum ſunt, eſſe in duplici differentia: quædam proueniunt ex paſsione durabili, & perſeueranti, ſiue à natura, ſiue ab aliquo accidenti, ſcilicet morbo, vel quolibet alio: & iſtæ dicuntur paſsibiles qualitates: & quędam ſunt effectus paſsionum, qui non durant, ſed tranſeunt, & iſtæ non dicuntur qualitates, ſed paſsiones: & probat, quia ſimpliciter ab his non dēnominamur quales: non enim qui rubedinē contrahit ex verecūdia, rubeus dicitur, ſed paſſus ruborem: nec intelligas ꝙ iſte rubor nullo modo ſit qualitas, cùm in hoc prędicamento ſit, ſed dicit, quòd quātùm ad denominationem abſolutè non eſt dicenda qualitas, videlicet permanēs, ita vt ab ea talis denominetur, ſcilicet rubeus.

Dubium. Dubitabis: quare hic nō meminit odorum, & ſonorū, cùm tamē paſsibiles qualitates ſint, ſunt enim cauſæ paſsionum in ſenſibus? Solutio. Dicendum quòd odorum, & ſaporum, prorſus eſt eadem ratio, nec odores niſi per ſapores cognoſcuntur, adeò, vt ferè eiſdē nominibus nominentur ſpecies & differentiæ odorum & saporū, vt docet 2. de anima, ca. 9. propterea nō meminit odorū, quia ſub ſaporibus ea ratione comprehenduntur. Vel quia non erat neceſſe connumerare omnes qualitates, & præſertim omnibus notas.

De ſono dicit Albert. non meminiſſe: quia non fit ex qualitatibus primis, ſicut reliquæ qualitates paſsibiles: forſan poſſet dici,

dici, potiùs eſſe paſsionem animæ, quàm paſsibilem qualitatem, cùm non ſit perſeuerans.

Dubium. Dubitatur circa dicta: nam colores videtur cauſa paſsionis, omnis enim ſenſus patitur à ſenſibili, vt dicitur 2 de anima, ca. 12. imò in q. 30. ſect. 51. probl. dicit Ariſtot. viride maximè delectare oculos, quos alij colores defatigāt. Dico primò, colores nō

Solutio 1. agere in oculos paſsione corruptiua; cùm imprimant ſpeciem, & ſimilitudinē, quæ

2. nō corrumpit. Dico ſecundò, quòd colores aliqui agunt paſsione corruptiua, ſed id non fit ratione coloris, ſed ſubiecti, in quo tales colores ſunt, quod eſt humidū, vel ſiccum, vel ſplendēs magis, vel minùs, & inde prouenit, quòd lædat vel delectet viſum.

Dubium. aliud. Dubitatur ſecundò: odores, & ſapores ſunt etiam effectus paſsionum, vt diximus, vt quid ergo magis dicuntur qualitates paſsibiles, quòd ſint cauſę paſsionis, quàm quòd ſint effectus, quandoquidem vtrunque

Solutio. habeant? Ad hoc ſolutio in promptu eſt, dignius enim eſt, eſſe cauſā paſsionis, quàm effectum, & vnumquodque à principaliori ſumit denominationem.

8. *Similiter autem his, & ſecundùm animam, & cæt.*

Poſtquam Ariſt. oſtendit, eſſe paſſibiles qualitates ſecundùm corpus, qui effectus ſint paſſionum, & ſimiliter eſſe paſſiones, hoc idem eſſe etiam in qualitatibus ſecūdùm animam oſtendit. ſunt enim quædā qualitates prouenientes ex paſſione ſecūdùm animam, ſed à natiuitate, vt dementia, ſecundū quam quis naſcitur demens: ſunt etiam quę ex paſſione accidētali, ſed permanenti proueniunt, vt dementia ex morbo, vel aliquo alio, diu perſeuerans. Sunt etiam aliæ ex paſsione citò recedēti, vt dementia ex ira ſubita, paruo tempore durans. quemadmodum autem illæ duæ priores qualitates, dicebantur qualitates, quia ſecundùm eam dicebamur quales:

Differentia inter paſſibiles qualitates & paſsiones Animæ. tertia verò nō qualitas, ſed paſsio erat: eū ſecundùm eam ſubiectum non diceretur quale: ita ſimiliter in his, quæ ſecundùm mentem ſunt, illæ duæ priores ſunt qualitates, & ab eis quales denominamur: poſterior verò nō qualis, ſed paſsio dicenda eſt, nec ſecundū eam quale quid dicitur, non enim dicitur demens, qui ex breui ira in quandam dementiam breuiſsimè durantem incidit, ſed potiùs dicitur, quòd paſſus eſt dementiam.

Quartum verò genus qualitatis eſt figura, & cæt. 9.

Accedit iam ad vltimam qualitatis ſpeciem, quæ eſt figura vel forma. Dubiū autem eſt, quid per hæc duo intelligat? Dubium. Ammo. exiſtimat per figuram intelligere eā, quæ in rebus inanimatis eſt: per formam verò eam, quæ in animatis eſt: nō autem, hic loqui de forma ſubſtātiali rerum, ſed de iſta exteriori ſenſibili, quam ars imitatur. 1. Senten. Ammonij.

Boet. & Simpl. per formam intelligunt idem, quod per pulchritudinem, per figuram verò eam ſolam, quæ in quantitate conſiſtit. Alber. ca. 8. idem exiſtimat eſſe, figuram & formam, ſed ratione differre: nam figura dicitur reſpectu quantitatis, cuius extrema faciunt figuram, forma verò dicitur reſpectu ſubiecti naturæ: quælibet enim natura ſpecifica ſuam habet propriam figuram exteriorem, quæ dicitur forma. 2. Senten. Boetij & Simplicij.

At profectò mihi placet ſentētia Iambli. vt refert Simpl. hic enim dicit per figuram intelligi eam, quæ in ſolis mathematicis eſt quantitatibus; vt, eſſe triangulū, quadrangulum, cubum & reliqua: & per formam intelligit eam, quæ in corporibus naturalibus eſt. Et hoc patet ex ipſo Ariſt. qui probat figurā eſſe qualitatē, quia ſecundùm eam, dicitur quale aliquid; iſta ſubdens exempla, eſſe triangulare, quadrangulare. 3. Sentent. Iamblichi quę approbatur.

Huic generi adiungit Ariſto. curuitatē & rectitudinem, quæ qualitates ſunt, quia quodammodo figuræ ſunt, quamuis imperfectæ.

Vbi notat Ammo. & bene, quòd ex quātitatibus procedūt paſsiones ſeu affectus, figuræ & formæ, ſed nō hæc omnia ab omnibus quantitatibus, à linea procedunt affectus, ſcilicet curuitas, rectitudo, etiā & angulus: à ſuperficie cōtinenti longitudinē & latitudinē, procedunt affectus, ſcilicet anguſtia, amplitudo, etiam procedunt figuræ, ſcilicet triāgulus, quadrangulus, et reliquę figurę ſuperficiales: à corpore verò procedūt affectus, grauitas, leuitas, ſimiliter figu- Nota.

figuræ,ſcilicet cubus,pyramis. procedunt etiam formæ à tali quātitate, vt eſt in ſubiecto ſubſtantiali:omnia autem iſta,quę à quantitate dimanant,qualitates ſunt.

10. *Rarum verò & ſpiſſum & aſperum,&c.*

Excludit dubium. Poſſet quis dubitare,an iſtæ qualitates ſint, cùm ſecundùm ea quale dici appareat? Reſpondet, non eſſe qualitates, ſed potiùs pertinere ad poſitionem, quæ ad aliquid eſt, quod ex horū definitione apparebit. eſt enim Rarū, quod partes ſibi habet diſtantes inuicē. Spiſſum, quod partes ſibi coniunctas habet. Aſperum, quod partes inæqualiter habet inſurgentes. Lene cuius partes rectitudinē quandam obſeruant. hæc autem ad partium poſitionem ſpectant:cōcludit has eſſe qualitates, quæ maximè qualitates dicuntur: [*forſan autem alius apparebit modus qualitatis.*] Hæc verba in diſputatione examinabimus.

Quid rarū? Quid ſpiſſum? Quid aſperum? Quid lene?

11. *QValia verò ſunt, quæ ſecundùm has denominatiuè dicuntur,&c.*

Pars ſecunda capitis. Definitio Qualium.

Hęc eſt ſecunda huius capitis pars principalis,in qua de ipſo quali Ariſto tractat, ipſumq; deſcribit. Quale, inquit, eſt, quod à qualitatibus denominatiuè dicitur, vel quomodolibet aliter.

Hęc deſcriptio duas habet partes: Altera eſt, quale dici denominatiuè à qualitate. Diximus enim ſuperiùs,tunc dici denominatiuè, quando in nomine eſt quædam conuenientia cum extremitatis differentia aliqua,& in re eſt quædam forma,& id quod formam participat: patet autem ita eſſe in multis qualitatibus, vt candor, & candidus,albedo,albus, calor, calidus: in his, concreta denominatiua ſunt à qualitatibus ipſis abſtractis.

Altera pars eſt [*vel quomodolibet aliter.*] quia aliquando non fit denominatio ab aliquibus qualitatibus, vel quia nomen eis non eſt impoſitum; vt dicuntur pugillatores,curſores,à potentia quadam naturali currendi, & actum pugilis exercendi, cui potentiæ non eſt nomen impoſitum, ſicut ſunt nomina impoſita artibus,quib⁹ hæc fiunt. Diximus enim pugillatores dici: & ab arte,& à potentia quadam naturali: ſimiliter curſores, luctatores:artibus quidē nomen impoſitum eſt, ſed non potentijs.

Huiuſmodi aliquando nomina quidem impoſita ſunt qualitatibus, ſed non ab illis ſumitur nomen concretum denominatiuum idem ſignificans, vt qualitas quędam dicitur virtus, ſed non ab ea virtuoſus quis,ſed ſtudioſus, dicitur:ſed iſta non ſunt multa. omnia autem hæc qualia dicuntur, quæ vtcunque à qualitatibus ſumuntur.

Dubium.

Dubitatur. Videtur Ariſt non ſeruaſſe præceptum illud 6. Top. c. 2. ne committatur circulus in definitionibus, vt vnum per aliud, & hoc iterum per illud definiatur:hic autem qualitatem per quale, modò quale per qualitatem deſcribit?

Solutio.

Ad hoc reſpondet Boetius,iſtam nō eſſe propriè definitionem, ſed deſcriptionē quandam, in qua nō eſt vllum abſurdum vt vnum per alterum deſcribatur, tanquā per notius nobis, & hoc iterum per illud tanquam per notius naturâ. quale enim nobis eſt notius, cùm ſit magis compoſitum, & compoſita nobis ſunt notiora:at qualitas eſt notior naturâ, & minùs nobis nota:eſt enim prior naturâ qualitas,quàm quale,& eſt ipſius qualis cauſa. vnde poſtquam iam nobis manifeſta eſt qualitas per ipſum quale, iterum quale per qualitatem manifeſtamus, tanquam per notius naturâ,vt cognoſcamus radicem & cauſam ipſius qualis, eſſe qualitatem:nec iſte eſt circulus,tunc enim hic fit,quādo idem eſt modus cognitionis.

INeſt autem & contrarietas ſecundùm qualitatem &c. 12.

Pars tertia Capitis. Proprietates Qualitatis. Prima.

Hæc eſt tertia capitis pars,in qua explicantur ea,quæ qualitatibus inſunt,hęc autem ſunt tria. Primò eſt, qualitatibus ineſſe contrarietatem,quod exemplis manifeſtatur. iuſtitiæ enim iniuſtitia,& albedini nigredo contrariatur: & nō ſolùm hoc abſtractis qualitatibus, ſed ipſis qualibus ineſt. iuſtum enim iniuſto,& album nigro,contraria ſunt. hoc tamen non omnibus ineſt qualitatibus. nā rubedo, pallor, & reliqui colores medij, non habent contrarium.

1. Dubium.

Dubitabit hic aliquis, nam iſte locus videtur aduerſari alteri loco, 6. Phyſic. c. 1. vbi dicitur nō ſolū extrema, ſed etiā media extremis contraria eſſe, & 2. Eth. c. 8. & 1 magnor. moral. c. 9. docet extrēma vitioſa, & inter

inter ſe contraria, & cum virtute, quæ eſt in medio: liberalitas enim, quæ in medio eſt, prodigalitati & auaritiæ contrariatur?

Solutio. Ad hoc dico, dupliciter aliquid poſſe alteri contrariari: vno modo ſecundum ſe primò: altero modo ſecūdum aliquid, quod in ſe participat. V.g. ignis aquæ eſt contrarius, non quidem ſecundum ſe, ſed ratione caloris & frigiditatis, quæ in eis ſunt: at ipſe calor & frigiditas ſecundùm ſe contraria ſunt. Modò dico, quòd colores medij contrariantur extremis, ſed non ſecundum ſe, ſed vt magis vni aut alteri accedūt extremo. V.g. rubrum aduerſatur albo, quia magis participat nigrum, at ipſi colores extremi ſecundùm ſe contraria ſunt, & per hoc patet concordia huius loci cum illo 5. Phyſicorum.

Ad illud de virtute reſpondet Albert. cap. 9. virtutem contrariari extremis in ratione extremi: id eſt, in quantum virtus bonum morale eſt, extrema verò mala ſunt, bonum autem, & malum extrema ſunt.

Dubium 2. Dubitabis, cùm multa clara exempla poſſent proponi qualitatum non habentium contraria, figura enim & forma contraria non habent, vt quid Ariſtot. hoc de coloribus medijs, quod non ſatis perſpectum erat, propoſuit, Iudicio meo, id non

Solutio. ſine cauſa factum eſſe exiſtimandum eſt. cauſa igitur huius eſt, vt intelligamus perfectam & primam contrarietatem ineſſe extremis, & alijs, ipſorum ratione: ac propterea verbis ſequentibus, alteram contrariorum proprietatem ſubiungit, ſcilicet, vt ſint talia extrema, quæ ſub eodem genere ſint; vt ſi vnum ad qualitatem, & alterum etiam ad qualitatem ſpectet: ſicut enim contraria in vno & eodem prædicamento.

13. *Suſcipiunt autem qualia magis & minus, &c.*

Secunda Proprietas. Ineſt etiam qualibus ſuſcipere magis & minus: non ſolùm autem vnū altero magis album, calidum, aut frigidum eſt, ſed etiam vnum, & idem modo album, modò magis album eſt.

Dubium. Sed poſſet quis dubitare, an ſicut ſuſcipiunt contrarietatem qualitates ſicut qualia, ita ſuſcipiant etiam magis vel minus, vt vna ſit magis albedo, quàm alia: Et dicitur hoc quibuſdā viſum fuiſſe, inter quos fuit Plato, vt referūt Alex. Boet. & Alb. At

Solutio. ipſe Ariſt. magis accedit ad hoc, quod non abſtracta, ſed cōcreta, magis vel min' ſuſcipiant. Iſta tamen proprietas non ineſt omnibus, cùm ipſis abſtractis qualitatibus non inſit: imò nec omnibus qualibus: hæc enim, quæ à figuris dicuntur, non ſuſcipiunt magis vel minus, ſed ratio earum in indiuiſibili cōſiſtit: vt aliquid videlicet ſit circulus vel non ſit, conuenit abſolutè, nō verò dicitur magis vel minùs circulus, quàm alter. Nec quadrāgulum vnum, vtpotè quadratum, eſt magis quadrangulū, altero, quod ſit altera parte lōgius; ſed abſolutè vtrunque eſt, & dicitur quadrangulum ſeu quadratum: eſſe enim circulum, vel aliam figuram, conſiſtit in vnica ratione non ſuſcipienti variationem: hoc idem in ipſis concretis. Quadratum autem dicitur figura plana, quatuor rectis lineis æqualibus contenta: altera verò parte longius, quòd quadrangulum vocant, eſt ex quatuor lineis, duabus exiſtentibus inæqualibus, alijs duabus.

14. *Horum itaque quæ prædicta ſunt, &c.*

Oſtendit nullum ex his duobus eſſe proprium qualitatibus, cùm non inſit omnibus: propterea verum proprium ponit omni, & ſoli conueniens, vt ſecundùm ſolam qualitatem dici contingat ſimile vel diſſimile. Ne autē exiſtimes ſimile & diſſimile eſſe qualitates; ſūt enim ad aliquid, ſed ſunt paſſiones qualitatis, nec eſt inconueniens, quòd res in vno prædicamento, & eius paſſio in altero collocetur, vt dixim': homo enim in ſubſtantia, at riſibile in qualitate eſt, ita qualitates huius prædicamenti ſunt, at ſimile & diſſimile ad aliquid pertinent.

Tertia Proprietas.

15. *At verò non decet conturbari, &c.*

Pars quarta Capitis. Hæc eſt vltima capitis pars, in qua Ariſtot. reſpondet cuidam obiectioni, quæ ei ex dictis præcedentibus obijci poterat: nēpe, in prædicamento ad aliquid collocata ſunt ſcientia & habitus, nihil autem vnum, & idem in duobus prædicamentis eſt conſtituendum: ergo non ſunt iſta in prædicamento qualitatis, vel non ſunt ad aliquid?

Ad hoc dupliciter reſpondet. Primò, inquit, ſciētiam, & habitum in genere eſſe ad

ſe ad aliquid, ſpecies verò ipſius eſſe qualitates: nec repugnat genus eſſe in prædicamento ad aliquid, & ſpecies in qualitate: & hoc idem docet 4. Top. c. 4. Reſpondet ſecundò, etiam genus, ſcilicet ſcientiam & habitum, eſſe in hoc prædicamento qualitatis, & ad aliquid: tiam vnum & idem ſecundùm diuerſas rationes, ad diuerſa poteſt pertinere prædicamenta: vt ſcientia, quatenus ſubiectum facit quale, in qualitate eſt: quatenus ad obiectum refertur, ad aliquid eſt.

Ex vtraque ſolutione Ariſtot. habetur ſecundùm ipſius mentem, ſcientiam & habitum aliquo modo ad aliquid pertinere, quod nos ſupra diximus contra Ammonium.

Dub. 1. Dubitatur quo pacto fieri poteſt, vt genus, quod de natura ſpecierum eſt, ſit in vno prædicamento, & ſpecies in alio: cùm ſuprà docuerit Ariſt. qui quid de genere eſſentialiter prædicatur, etiam de ſpecie prædicabitur? ad hoc reſpondet Alex. Scientia ſecundùm naturam ſuam eſt qualitas, quia ſubiectum ipſum primò diſponit ſecundum ſe: ex ſcientia autem ſimiliter & ex habitu naſcitur quidam reſpectus ad obiectum: & ratione huius reſpectus, qui non eſt natura ſcientiæ, ſed à natura fluit, eſt in prædicamento ad aliquid: ſicut riſibile ratione ſubiecti eſt in ſubſtantia, ratione riſibilitatis eſt in qualitate: ſpecies autem ſunt in prædicamento, in quo eſt natura ſui generis: & ita hic fit: nam ſcientia, & habitus ſecūdùm naturam ſuam in qualitate ſunt. Et hoc eſt, quod bene dicit Simpl. quia ſpecies ſcientiæ, & habitus ipſius, non ſunt ſcientiæ, & habitus ſpecies, quatenus illa ſunt ad aliquid, ſed vt qualitates ſunt.

Solutio Alexand.

2. Dubiū. Tamen eſt aliud dubium, quod maximè hoc ipſum manifeſtat, & cuius cōſideratio à multis prætermiſſa eſt. Nam ſicut à natura ſcientiæ in communi fluit quidam reſpectus, & comparabilitas ad obiectum ſcibile in communi: ita ex qualibet ſcientia in particulari fluit reſpect⁹ particularis ad ſuum obiectum: ergo qua ratione genus ad aliquid ſpectat, ita etiam ipſæ ſpecies pertinebūt. Præterea, non videtur recta doctrina, propterea ſcientiam eſſe ad aliquid, quia reſpectus ex ea conſequatur ratione cuius ad aliquid eſt eodem enim modo diceretur: Petrus eſt in qualitate; ratione coloris, quia in eo eſt?

Dico ad hoc, & eſt valdè notandum, quod ſcientia in communi non ſolùm habet illum reſpectum, ſed etiam nomen ipſum ſcientiæ, & talem qualitatem ſimul cum reſpectu ſignificat, cùm ſcientia dicatur ab hoc, quod eſt ſcire, & cognoſcere aliquid. At reliquæ ſciētiæ particulares habent quidē reſpectū: ſed nomina ipſarum ſolam qualitatē ſine reſpectu ſignificant. vt Grammatica, Rhetorica, Geometria: & inde non dicuntur ad conuertentiā cum obiecto; nō enim dicitur: Grammatica eſt, vt ita loquamur, grammaticabilis Grāmatica: ſicut dicitur ſciētia eſt ſcibilis ſciētia. Solutio. Nota cur ſcientia dicatur eſſe ad aliquid, non autem ſpecies ſubiectæ.

Inde eſt, quod ſcientia & habitus in genere poſſunt ad aliquid pertinere ratione alicuius in ſua ſignificatione contenti, nō tamen ipſius ſpecies: & hoc valdè obſerua circa hunc textum. Atque hæc de capitis interpretatione.

QVAESTIO I.

Vtrùm qualitas ſit genus? & de eius ſpeciebus, ac ſpecierum Qualitatum diuiſione.

HOC prædicamentum dignum eſt ſpeculatione, & propter rerum obſcuritatem, & ipſarum inſignem, & vniuerſalem vtilitatem; cùm & morali, & naturali philoſopho, & mathematico maximè ſit huius opus. quādoquidem omnia hæc ferè comprehendit. Eſt igitur prima difficultas. An qualitas ſit gen⁹ ſupremum omnium ſpecierum enarratarum? videtur enim non eſſe genus, cùm Ariſt dicat qualitatem multipliciter dici, quod idē videtur, ac æquiuocè dici, vel ſaltem analogicè, vt loquitur Ariſt. 4. Meta. c. 2. Argumēta quod qualitas non ſit genus. 1. Argum.

Præterea quia genus ſignificat aliquā communem naturam omnibus ſuis ſpeciebus: at non patet, quæ iſta ſit natura cōmunis, quam dicit qualitas. 2. Argum.

Præterea. In hoc prædicamento nō videntur omnes ſatis cōuenire. Simpl. enim exiſtimat qualitatē eſſe analogū; Ammon. Alexan. & alij, eſſe vniuocum genus. 3. Argum.

Præterea Simpl. & Boet. credunt alias eſſe qualitatis ſpecies præter has: Ammō. & Alber. non eſſe vllum aliud genus. 4. Argum. cōtra diuiſionē in illas quatuor ſpecies

Præterea in ſufficientia huius diuiſionis poſitæ ab Ariſt. nõ conueniunt: quidã enim aliter, quàm alij illam ſumũt. In primis Ammõ. ſic procedit. Qualitates ſe habent in duplici differentia, quædã dicunt potentiam vel impotentiam, & hæ faciũt ſecundam ſpeciem: quædam dicunt actũ & hæ rurſus ſunt in differentia duplici: quædam ſunt perfectiuæ, vel deprauatiuæ ſubiecti: quædam nec perfectiuæ, nec deprauatiuę: vocantur perfectiuæ, quę ſimul ſunt cum natura rei, vt calor ignis, albedo niuis; vel quæ tendũt in perfectionem rei, vt virtus, ſcientia: deprauatiuæ verò ſunt, quæ ſubiectorum ſunt deſtructiuæ, & ipſorum imperfectionem habent, vt acor vini, putredo pomi: vocat autem non perfectiuas, quæ non ſunt ſecundum naturã rei, ſed fiunt per aliquam rei mutationem, vt dulcedo in iure, quæ fit cum alteratione iuris. Similiter figuræ & formæ, quæ non ſunt etiam deprauatiuæ, cùm non tendãt in rei corruptionem.

Ratio illi' diuiſionis ex Ammõ.

Tertia ſubdiuiſio. Quæ ſunt perfectiuæ vel deprauatiuę, ſunt adhuc in duplici differentia, quædam inſenſibiles, id eſt, quæ non ſenſu aliquo percipiũtur, quales ſunt habitus tam boni, quàm mali: & diſpoſitiones, & hæc faciunt primam ſpeciem: quędam ſunt ſenſu perceptibiles, id eſt, quæ agunt in ſenſus noſtros, & iſtę ſunt illę qualitates paſſibiles, quæ ſunt cauſa paſſionis, vt calor, frigiditas, ſapor.

Illæ autem quæ nec perfectiuæ, nec deprauatiuæ ſunt, iterum ſe habent dupliciter: quædam inſunt in ſuperficie exteriori ſolùm, ſicut figura & forma: quædam etiam in profundo corporum, vt color & albedo, & reliqui colores, qui, quamuis ſoli ſuperficiei ineſſe videantur, tamen eorum cauſa à ꝓfundi mutatione prouenit. Similiter etiam ſe habent alię qualitates, quæ in ꝓfundo etiam ſunt: & hæ vel ſunt durabiles, & tunc dicuntur qualitates paſſibiles, quę ſunt effectus paſſionum: vel nõ ſunt durabiles, & ſunt paſſiones: hæc inter alia dicit Ammonius.

Sed profectò iſta doctrina non videtur exacta, nõ enim explicat, quæ ſit ratio cuiuſq. horum generum; quod maximè refert. Preterea dicit qualitates primę ſpeciei eſſe ſenſu imperceptibiles, cũ tamen cõſtet oppoſitum ex ipſis Ariſt. exemplis: dicit enim, calorẽ, & frigiditatem, eſſe diſpoſitiones, & poſſe fieri habitus, & tamẽ iſta ſenſibilia ſunt.

Simpli. aliter procedit, inquit: qualitates ſe habere in duplici differentia. Quædam ſunt aduentitiæ & acquiſitæ; & iſtæ faciunt primam ſpeciem: quædam naturales; & iſtæ vel dicunt potentiam, vel actum. Si dicant potentiam, cõſtituunt ſecundam ſpeciem: ſi dicant actum, vel eſt in profundo ſubiecti, & ſic eſt tertia: vel in ſuperficie exteriori, & ſic fit quarta ſpecies.

Ratio diui ſionis illius ex Simpl.

At nec hæc videtur omninò exacta ſententia; non enim explicat rationes, ſpecierum harum, nec ſufficientiam. Præterea, quia ponit qualitates primæ ſpeciei aduẽtitias: conſtat autem ſecundum Ariſtotelem ſanitatem eſſe in prima, quæ tamen naturalis eſt qualitas.

Propterea aliter in hac parte eſt procedẽdũ. Eſt igitur primò conſiderandũ: qualitas eſt nihil aliud, quàm modus & determinatio eius, quod indifferens eſt: non tamen quicunq; modus facit hoc prædicamentum: ſunt enim in rebus conſideranda duo, eſſe rei, & ipſi' operatio: & in ſubſtantijs corporeis eſt tertium aliud, quod quantitas dicitur: & ratione horum triũ eſt indifferẽtia quædã. Primò, res ſecundũ ſuum eſſe ſolitariè conſiderata manet indifferẽs, vt bene vel male ſe habeat: & determinatur quantũ ad hoc per qualitates primæ ſpeciei, quæ ſunt habitus vel diſpoſitiones, quæ modificant rem, vt bene vel malè ſe habeat in ſe. Manet preterea res in differẽs, vt poſſit operari vel nõ poſſit operari: & quantum ad hoc modificatur à qualitatibus ſecũdæ ſpeciei, quæ dicũtur potentiæ: per quas ſubiectum eſt potens operari. Tertiò manet indifferens etiã quãtum ad operationes, quæ dicuntur paſſiones ſenſus: quia ſcilicet vel illas efficiunt, vel ex illis procedunt: & quantum ad hoc modificatur à qualitatibus tertiæ ſpeciei.

1. Fundam. Ratio vera illius diuiſionis.

Tandẽ modificatur res in ſua quantitate à figura vel forma: quãtitas enim tẽderet in infinitũ, niſi à figura terminaretur & cõcluderetur. Nec manet alius modus intrinſecus in ipſo ſubiecto: nã ꝙ ſit in loco, tẽpore, ad aliud, ſũt iſta ab extrinſeco.

Ea-

Ex quibus patet, qualitatem eſſe modum rei intrinſecum, vel ſecundùm eſſe, vel ſecundùm operationẽ, vel ſecundùm quantitatem.

2. Funda. Ordo ſpecierũ qualitatis vnde ſumendus ſit.

Eſt ſecundò conſiderandum quòd ordo horum generum non eſt ſumendus ſecundùm rem abſolutè, ſic enim potentiæ præcedunt habitus; ſed ſecũdùm ordinem modificandi, ſecundùm quem habitus & diſpoſitio præcedunt, quia eſſe rei diſponunt bene vel malè: & aliæ ſpecies, quæ rẽ ipſam totam, & ſubſtantiam diſponunt, præcedunt figuram, quæ eſt circa quantitatem exteriorem. Erunt igitur rationes formales ſingulorum generum iſtæ. Prima ſpecies, eſt qualitas, ipſum ſubiectum bene vel malè diſponens. Secunda ſpecies, qualitas principium operandi. Tertia ſpecies, modificans ſecundũ paſsiones, Quarta, modificans quantitatem.

3. Fundam. Vna res quomodo ad diuerſas categorias etiam pertineat.

Eſt tertiò conſiderandùm, vnam & eandem rem poſſe pertinere ad diuerſa prædicamenta, vel ad diuerſa genera eiuſdem prędicamenti, diuerſis rationibus, vt bene docet Simplicius. Quemadmodum enim vnius concluſionis, vt dicitur 1. Poſt. c. 28. poteſt eſſe ſcientia, & etiam opinio; ſi ab vno, per demonſtrationem, ab altero, per rationem probabilem cognoſcatur: Ita ſimiliter res varijs rationibus formalib ſub varijs poteſt eſſe generibus. V. g. calor & frigus, ſi, vt cauſa paſsionis circa ſenſum ſunt, ſumantur, ad tertiam pertinent ſpeciem: at ſi reſpectu ſui ſubiecti conſiderentur, quatenus illud bene vel malè diſponunt, ſunt habitus vel diſpoſitiones. Et ita cõſiderauit Ariſtot. qui illa in duobus generibus conſtituit. Similiter forma, & figura, ſi, vt terminus quantitatis ſunt, ſumãtur, in quarta ſunt ſpecie: at ſi, vt ſubiecti perfectionem vel imperfectionem dicunt, habitus ſunt, vel diſpoſitiones.

1. Conclu.

His ſuppoſitis eſt prima Concluſio. Qualitas genus eſt ad omnia iſta quatuor genera. Hæc eſt ſententia communis: nec Simplicius aliter voluit affirmare: ſolùm hoc dixit, ſpecies qualitatis non eſſe æqualiter perfectas, & propterea vocauit analogum; ſed hæc analogia non impedit quin ſit genus, nec obſtat illud verbum, [multipliciter] vt notat Porphyr. quod aliquando ſignificat æquiuocè, aliquãdo notat ſolam multitudinem abſque æquiuocatione: & hoc probant verba Ariſto. quæ ſequuntur: dicit enim [Vna ſpecies qualitatis eſt] quod, niſi eſſet genus, dici non poſſet: & patet ratione, quia dicit vnicam naturam, ſcilicet eſſe modũ intrinſecũ, vt explicui, & prædicatur in quid de omnibus qualitatibus, vt notum eſt: ergo eſt genus.

De Prima Specie Qualitatis, & eius diuiſione.

Dubium.

Accedamus deinde in ſingulas Species, ſeu potius Genera. Et primò, dubitatur: an habitus & diſpoſitio differãt ſpecie, ita vt ſint duæ ſpecies vel genera inter ſe? Et quidem Ammon. Boet. & Alb. docent differre numero: ſicut albedo remiſſa, & albedo intenſa: paruus calor, & magnus calor, nõ differũt ſpecie, ſed numero: ita diſpoſitio & habitus. At S. Thom. 1. 2. q. 49. ar. 2. optimè ad hoc reſpondet: inquit enim aliquos eſſe habitus, qui non differunt niſi numero, à diſpoſitione: vt calor, qui facilè mobilis eſt, & calor qui fortiter radicatus eſt in ſubiecto: & aliquando diſpoſitiones ex nimia radicatione in ſubiecto fiunt habitus, at alię qualitates ex natura ſua ſunt diſpoſitiones, quæ natura ſua ſunt facilè mobiles, vt ephemera ex natura ſua diſpoſitio eſt, & nõ poteſt fieri habitus: aliæ ſunt habitus ex natura ſua, ſcilicet, quæ ex natura ſua ſunt difficilè mobiles, vt habitus virtutum, habitus ſcientiæ, & in his clarum eſt, habitum & diſpoſitionem ſpecie differre.

Reſpondẽt Ammon. Boetius & Albertus.

Reſpondet D. Thom. & melius.

Ad huius prædicamẽti aſsignationem tabulæ tranſitio.

Et quia hoc tempore ſolent præfigi auditoribus aliquot tabulę, quibus ea, quę in prædicamentis ſingulis continentur, deſcripta ſint, licet id negocij Dialectici non ſit, tamen quia citra vtilitatem nõ eſt, per modum ſimplicis enarrationis proponemus ea, quæ in ſingulis his generibus comprehenduntur, aliqua reſcindentes, quæ minus conſideratè ab aliquibus ad iſta genera trahuntur: fiet ergo per modum diuiſionis, vt poſtea cuilibet ſit facilè omnia hęc ſuis tabulis accommodatè deſcribere.

Habitus alius eſt animę, alius ipſius corporis.

Habitus igitur ſunt in duplici differentia: quidam ſunt animę, quidam corporis. Animæ ſunt, qui ab anima originem, vel in anima ſedem habẽt. Corporis ſunt, qui præcipue ſunt in corpore, & ad aliquã operationem corpoream primò ordinãtur: &

& horum quidam in toto corpore ſunt, vt ſanitas, ægritudo: quidam in parte, vt habitus in manu pulſandi: in pedib. ſaltandi.

Rurſus, habitus animæ quidam acquiſiti ſunt, quos labore, & induſtria param⁹: quidam infuſi, qui à ſolo Deo in nobis generantur, vt gratia, fides, ſpes, charitas, & reliquæ virtutes, & dona infuſa, quorum Ariſtoteles nullam habuit notitiam, tamē in iſta prima ſpecie collocandi ſunt.

Habitus acquiſiti quidam ſunt intellectiui, id eſt, exiſtētes in intellectu, quidam ſunt morales, id eſt, pertinentes ad mores noſtros, ſecūdùm quos bene vel malè, laudabiliter, vel vitioſè, operamur: horū moralium quidā ſunt virtutes, vt iuſtitia, prudentia: quidam vitia, ſiue per exceſſum, vt prodigalitas, temeritas: ſiue per defectum, vt auaritia, timiditas.

Habituū autem intellectiuorum, quidam ſapientia, quidam ſcientia, quidam intellectus, ars, & prudētia ſunt: & hi ſemper veri, id eſt, per quos ſemper verum cognoſcimus: alij non ſemper veri ſunt, vt opinio. Sapientia eſt rerum altiſſimarum cognitio, hæc ſi ſit ſupernaturalis, id eſt, cognitio non in naturali acquiſita, ſed à reuelatione Dei pendens, eſt Theologia: ſi naturaliter acquiſita, eſt Metaphyſica.

Scientia eſt quadruplex: Mathematica, Phyſica, moralis, & Rationalis. Mathemaca, quæ dimenſiones corporum, & quantitatum paſſiones conſiderat, quę quadruplex eſt: Arithmetica, Geometria, Muſica, & Aſtrologia. Phyſica, quæ motus & rerum mutationes ſpeculatur; duplex eſt, Medicina, & quam vocamus naturalem Philoſophiam. Moralis, mores inſtituit, vel ſingulorum proprios, & dicitur Ethica: vel communitates, & dicitur Politica: vel domorum & familiarum particularium, & dicitur Oeconomica. Rationalis triplex: Grammatica, Rhetorica, Dialectica. Intellectus dicitur cognitio principiorum primorum. Ars multiplex eſt, nauigandi, fabrilis, militaris, &c.

Omnes hi habitus in hac prima ſpecie ſeu genere collocantur, & omnia inferiora horum habituū: qui ſi non difficilè mobiles fuerint, diſpoſitiones erunt: defectu enim vnius nominis generici, idem genus duplici nomine explicamus.

De Secunda Specie Qualitatis, & eius diuiſione.

Secunda ſpecies eſt naturalis potentia, & impotentia, nec oportet iterū hanc declarare, quia in textus interpretatione eam ſatis expoſuimus: tantùm ea, quæ ſub ea continētur, explicabimus. Potētia duplex eſt, corporis & animæ: corporis quædam actiua, vt virtus magnetis, & guttæ: quędā paſſiua, vt ſalubritas, mollities, durities.

Potentia animæ quadruplex: vegetatiua, cognoſcitiua, appetitiua, locomotiua.

Vegetatiua duplex: principalis, & miniſterialis. Principalis triplex: nutritiua, per quam viuentia alimētum in ſui naturam conuertunt: augmentatiua, per quam creſcunt: generatiua, per quam ſibi ſimile generant. Miniſterialis quadruplex: attractiua, per quam vnumquodq; membrum, ad ſe alimentum trahit: alteratiua; ſeu digeſtiua, per quam alimentū diſponit: retentiua, per quam ipſam retinet: ne, dum digerit & diſponit, relabatur: expulſiua, per quam ſuperfluum alimenti expellit.

Senſitiua, & intellectiua, ſunt partes potentię cognoſcitiuæ. Intellectiua eſt intellectus: ſenſitiua duplex, exterior, quales ſunt quinque ſenſus, viſus, auditus, olfactus, guſtus, tactus: interior, ſunt ſenſus communis, imaginaria, phantaſia, cogitatiua, memoria.

Potentia appetitiua duplex: concupiſcibilis, & iraſcibilis: per concupiſcibilem inclinamur in bonum, vel auerſamur malū: per iraſcibilem tendimus in bonum arduum, ad obtinendum, vel contra malum arduum, ad enitandum: reliquæ paſſiones particulares, id eſt, amor, odium, & reliqua, non inter potentias, ſed inter paſſiones collocandæ ſunt.

Locomotiua, eſt vel volandi, vel natandi vel progrediendi potentia. Inter appetitus collocanda eſt voluntas: eſt enim appetitus rationalis: reliqui ſunt appetitus ſenſitiui.

Ad hanc etiam ſpeciem pertinent ferè omnium ſpecierum & generum propriæ paſſiōes, vt riſibilitas, hinnibilitas: omnes aptitudines, & inclinationes particulares ad aliquid operandum. Et non ſolùm iſtæ qualitates in abſtracto, ſed etiā in concreto, ſicut.

ro, ſicut in qualibet ſpecie, ſumi poſſunt.

De Tertia ſpecie Qualitatis, & eius diuiſione.

Tertia ſpecies eſt paſſibilis qualitas vel paſſio. Diximus autem ſuperiùs qualitates paſſibiles eſſe in duplici differentia: quædã ſunt cauſæ paſſionis in ſenſibus; qualia ſunt obiecta, tactus, guſtus, & odoratus: quædam ſunt effectus ex aliqua paſſione ſubiecti prouenientes, difficile tamen mobiles: nam ſi non ſunt durabiles, non qualitates, ſed paſſiones vocãtur: paſſio enim & paſſibilis qualitas, quæ eſt effectus paſſionis, quales ſunt colores; differunt penes facilè, & difficilè mobile: non autem ſicut prima ſpecies, vt notat Simplic. nam qualitas primæ ſpeciei dicitur facilè, vel difficilè mobilis; ea tamen eſt, quæ ſubiectum bene vel malè ſecundùm ſuum eſſe diſponit. At iſta tertia ſpecies eſt qualitas, quæ ſecũdùm paſſionem eſt facilè vel difficilè mobilis.

Sub hac ſpecie ſunt paſſiones animæ, vt ira, amor, gaudium, ſpes & reliquæ: Similiter aliqui conſtituunt lumen, lucẽ & ſpecies, quibus fit cognitio: ſed iudicio meo iſtæ nulla ratione in hac ſpecie continentur, cùm nõ ſint per ſe cauſa paſſionis, nec effectus vllius paſſionis: imò exiſtimo Ariſtotelem non meminiſſe harum, quia ſecundùm communem ſententiam, lumen non erat accidens, ſed ſubſtantia.

Poſſunt tamen optimè collocari in prima ſpecie: lumen enim diſpoſitio eſt, & ſpecies ipſę: ſunt enim iſta facilè mobilia: lux autem, quæ in ipſo corpore luminoſo eſt, habitus quidam ipſius eſt: de ſono diximus potiùs eſſe ſub paſſione, eſt enim effectus paſſionis, ſcilicet colliſionis duorum corporum, & permanens non eſt.

De Quarta Specie Qualitatis, & eius diuiſione.

Quarta ſpecies eſt figura, vel forma, quã in textus interpretatione explicuimus. figura quædam eſt diſcretorum, vt numerus triangularis, quadrangularis: eſt etiam figura continuorum, vt triangulus, & figuræ Geometricæ. Præterea, figura quædam ſuperficialis, quę in ſuperficie deſcribitur, vt triangulus in ſuperficie cartæ, & eſt figura ſolida, vt corpus columnale, pyramidale, atque hæ dictæ ſunt figuræ perfectæ, alię verò ſunt imperfectæ, vt curuũ, rectum, par, impar, concauum, cõuexum, & ſimilia. Et in vniuerſum omnes figuræ, & formæ rerum à quantitate prouenientes in hoc ſunt genere: ſiue naturales, ſiuę artificiatæ ſint.

Dubitatur de raro, & ſpiſſo, leni, & aſpero, an ſint qualitates: Quare breuiter oportebit iſta explicare. Boet. & Aug. vocant rarum corpus, quod intra ſe habet concauitates, & poros quoſdam: quorum ratio ne alienum corpus poteſt recipere in ſe: vt ſpongia, & pumex: vocant autem denſum corpus, quod intra ſe alienum recipere nequit. Dubium. 1. Sentẽtia quid rarũ, ſpiſſum, lene, &c.

Alij verò vocant rarum corpus, quod ſub magna quantitate paucam continet ſubſtãtiam, quamuis poroſum non ſit: vt cera liquefacta: ſpiſſum verò vel denſum, quod ſub parua quantitate multas continet ſubſtantiæ partes, vt ferrum. Vtraque explicatio eſt bona. 2. Sentẽtia.

Nec mihi placet quod dicit Alber. rarũ eſſe diaphanum, & ſpiſſum opacum: poteſt enim eſſe diaphanum, & ſpiſſum: vt vitrum, & cryſtallus. 3. Sentẽtia.

Aſperum verò dicitur, cuius partes exteriores inæqualiter inſurgũt, & quædam prominentes, quædam depreſſæ ſunt: lene verò, cuius partes exteriores æqualiter inſurgunt. Vnde patet diſcrimen: lene enim & aſperum conſiderantur ſecundùm partes exteriores, at rarum & ſpiſſum ſecundum partes interiores: rari enim partes magis inter ſe diſtant: at partes ſpiſſi inter ſe magis adunantur.

Hoc ſuppoſito eſt ſententia communis Alber. Auer. Gilberti, & aliorum, iſta principaliter eſſe poſitionem: dicunt enim ordinem partium inter ſe, at minùs principaliter, & ſecundariò dicere qualitates, ſecundùm quas iſta tactu percipiuntur. Et quamuis iſta ſententia mihi omninò non placeat, cùm ſecũdùm Ariſtot. nullatenus qualitates ſint: tamen propter tantam aſſerentium authoritatem hoc modò recipiamus: non enim hic locus eſt exactiùs hæc omnia inueſtigandi. Et hæc de Qualitate ſufficiant. Reſponſio ad dubiũ.

De Actione & Paſſione.

CAP. IX.

Recipit autem agere & pati contrarietatem, & magis & minus. Calefacere enim ei, quod eſt frigefacere, contrarium eſt, & calefieri ei, quod eſt frigefieri, & delectari ei, quod eſt contriſtari. Quare ſuſcipiunt contrarietatem, & magis & minus: eſt enim calefacere & magis & minus, & calefieri magis & minus, & triſtari magis & minus, ſuſcipiunt igitur magis & minus agere & pati. De his igitur tot dicuntur.

Cur tam breuiter de reliquis ſex categorijs Ariſtoteles egerit.

SEx prædicamenta, quę ſuperſunt, ſummo compendio Ariſt. percurrit: cuius rationem tradunt Porphyr. & Simpl. nempè quòd his, qui diſcere incipiunt, ſatis ſit, ſi ea, quæ propoſita & tractata priùs ſunt, optimè perceperint. Eorum verò, quæ ſequuntur, ſummam eam tenuerint, vt ad ipſa redigere vnumquodq; ex inferioribus valeant: præſertim quia illorum quatuor ampliſſimus eſt in ſcientijs vſus, horum autem non ita frequens, & ea quæ neceſſaria ſunt, in Phyſica tradantur.

Authorſex principiorum quis?

Ar quidam, dictus Gilbertus Porretanus, id negocium aſſumpſit, vt hæc ſex latiùs explicaret, quia in eis multa digna ſpeculatione inueniuntur, ac propterea author ſex principiorũ communiter eſt nuncupatus: cuius conſilio alij viri illuſtres Philoſophi ducti, eadem principia tractarunt: inter quos fuerũt Simplici. & Albet. non ergo nobis dabitur vitio, ſi idem conſilium ſequentes, aliquid in horum prędicamentorum cognitionem breuiter addiderimus, ſi tamen priùs hæc pauca verba Ariſt. interpretati fuerimus.

Duas ergo actionis & paſſionis proprietates ponit. Prior eſt: actio & paſſio contrarietatẽ habent, calefacere enim eſt contrarium ei, quod eſt frigefacere: & calefieri ei, quod eſt frigefieri: nec explicat quid vtrumque ſit, iſtis exemplis contentus. Poſterior eſt: actio & paſſio ſuſcipiunt magis & minus, aliquid enim magis vel minus calefacere vel calefieri poteſt.

Notab. 1.

Circa hæc aduerte primò, actiones, & paſſiones ſecundùm ſe non ſuſcipere contrarietatem, ſed ſecundùm formas, in quibus inſunt, vel ſecundùm id, circa quod ſunt. omnis enim actio vel paſſio terminatur in aliquam formam. Verbi gratia, calefactio in calorem, frigefactio in frigiditatem, & ſecundum tales formas, ſeu terminos, contraria recipiũt. Similiter etiam magis & minus, ſecundum tales formas habent.

Notab. 2.

Aduerte ſecundò, quòd ex hoc ſequitur, non omnem actionem vel paſſionem contraria habere, nec magis nec minus recipere, cùm multæ actiones & paſſiones fiant ſecundùm formas non ſuſcipientes contraria, vel magis & minus: vt generare vel generari non recipiunt iſta. Similiter nutrire, ſcribere, & alia: nõ ergo hæc ſunt propria ſimpliciter, cùm nec omni nec ſoli inſint.

De cæteris Prædicamentis.

CAP. X.

DIctum eſt de eo, quod eſt ſitum eſſe in ijs, quæ ſunt ad aliquid, quod denominatiuè à poſitionibus dicitur. De reliquis verò, id eſt, Quando & Vbi, & Habere; propterea quod manifeſta ſunt, nihil de ipſis aliud dicitur, quàm quæ in principio dicta ſunt, quod Habere quidem ſignificat calceatum eſſe, armatum eſſe. Vbi verò, vt in Lyceo, in foro. Quando, vt heri: & alia quæcunque de his dicta ſunt. Igitur de omnibus generibus quæ propoſuimus, ſufficiãt quæ dicta ſunt.

Reddit cauſam mutati ordinis.

NE mireris, ſi ferè nihil de iſtis dicturus, eundem ordinem quem ſuprà in iſtis enarrandis propoſuerat, peruerterit: illic enim rectum naturæ ordinẽ obſeruauit, ſecundùm quem vltimo loco actionem & paſſionem enumerauit, cùm res non abſolutè operetur, niſi iam omnino perfecta: quam perfectionem ex varijs prædicamentis habeat: at hic præpoſuit, quia plura de his verba facturus erat. Similiter adiungit prædicamẽtorum Situs, cuius paulò antè in prædicamẽto ad Aliquid meminerat: docetque ſitum eſſe, eſſe denominatiuũ à poſitione, quæ in prædicamento ad aliquid eſt, vt ſedere, ſtare, accumbere, reliqua exemplis ſolùm abſoluit, & ſic ſe de decem generibus doctrinam tradidiſſe concludit. Nos autem de ſingulis his latiùs, ſub breuitate tamen dicamus, ab actione incipientes.

DE ACTIONE: QVAESTIO I.

Quid ſit Actio.

TRia nobis de actione tractãda ſunt, vt eadem Ariſtotelis methodus obſeruetur. Primum, quid ſit actio? Secundum, de ſpeciebus ipſius. Tertium, quę ſint eius proprietates?

Prima definitio & ei' explicatio.

Circa primum, actio à Gilberto ſic deſcribitur: Actio ~~eſt forma ſecundũ quam~~ denomina~~mur agere vel facere in ſubiectam materiam~~. Verbi gratia, id, ſecũdum quod ignis dicitur calefacere aquam, vel aliquid aliud, quod vocatur ſubiecta materia, dicitur actio.

Nota quatuor ad actionem cõcurrere.

Et vt hanc definitionem intelligas, aduerte quod ad ~~actionem concurrunt quatuor~~. Primum, ipſum ~~quod agit ſimul cũ~~ virtute, ~~& principio, per~~ quod ~~debet agere~~, concurrit, ~~& id, quod per talem actionem~~ agitur ~~ſeu fit primò~~: concurrit ~~tertio id, in~~

1. quod agitur, ~~& præter hæc eſt ipſa actio~~.
2. Exemplo hoc manifeſtatur. Ignis agit &
3. calefacit aquam: hic eſt primum, id quod
4. agit, ſcilicet ignis, cum virtute, per quam agit, ſcilicet cum calore: ſecundum eſt ipſa aqua, in quam agit: eſt tertium ipſe calor, qui actione fit: & tandem eſt calefactio, & hæc dicitur actio, à qua ignis denominatur agens, & calefaciens.

Vnde virtus ignis per quã agit, ſcilicet calor, quæ in eo eſt, non eſt actio, quia ignis ab eo calidus dicitur, nõ autem calefaciens: nec ſimiliter calor productus vt calor eſt, actio eſt, quia ab eo aqua non dicitur calefaciens, ſed calida vel calefacta: nec ipſa aqua eſt actio: id ergo quod ſupereſt, à quo ignis denominatur agens vel calefaciens, dicitur actio: propterea non dicitur: actio eſt forma, per quam agimus, quia tũc virtus agentis eſſet actio, cùm per eam agamus, quod tamẽ falſum eſt: ſed dicitur: actio eſt, à qua denominamur agere, quid autem aliud iſta acto ſit, non apparet. Si enim calefactio non eſt calor ignis, nec aquæ calor, nec aqua ipſa, quid aliud ſit, nõ eſt facile explicare.

Secunda definitio & eius confutatio.

Quidã non rectè ita dicunt: Actio eſt relatio agẽtis ad patiens. Vnde ſecundũ hãc deſcriptionẽ calefactio eſt relatio ignis ad aquam, vel ad id, quod calefacit. Sed hoc dictum & aſſertum, licet multorum ſit, eſt intolerabile, & indignũ philoſopho Peripatetico: eſt enim doctrina expreſsè & latè ab Ariſt. tradita 3. Phy. c. 1. & 2. actionẽ & paſſionem formaliter eſſe motum; & actionem, ſcilicet calefactionem, eſſe in aqua patiente: quomodo ergo actio eſt relatio exiſtens in igne, vel in ipſo agente?

Reſpon. ad quæſtionẽ.

Propterea ſecundùm Ariſtotelẽ & veritatem dicendum eſt, & ne ab exemplo diſcedamus, quod calor qui in aqua ab igne producitur, poteſt conſiderari, vt eſt q̃dam qualitas à qua aqua denominatur, & eſt calida, & tunc calor dicitur, & ad tertiã qualitatis ſpeciem pertinet. Altero modo conſideratur, vt in fluxu quodam & ſucceſſu eſt, ſecundùm quem paulatim inceſſanter in aquam introducitur; & tunc calor iſte ſic fluens motus eſt. Poteſt tertiò iſte calor fluens conſiderari, vt ſic fluit, quòd ab igne, & ignis virtute procedat, & tunc dicitur actio. Et tandem quartò, vt in aquam paulatim immittitur, & dicitur paſſio. Nihil ergo aliud eſt calefactio, quã ipſe calor fluens, ab ipſo igne procedens. Erit igitur actio act', ſeu forma ab aliquo procedens, & in aliud fluens: nõ ergo ſimpliciter actio relatio eſt, ſed forma fluens, quamuis aliquid relationis habeat, & hoc maximè menti trade.

Quid ſit actio?

Dubium.

Quod ſi obijcias: quomodo ignis dicitur calefaciens ab illo calore fluenti, qui in aqua eſt: videtur enim aliquid non poſſe denominari ab eo, quod in ſe non eſt? Ad hoc dico, dubium hoc non eſſe nouũ, ſed ab Ariſt. propoſitum loco allegato, ad quod ipſe reſpondet, id non eſſe inconueniens, vt aliquid ab eo, quod in ſe non eſt, ab eo tamẽ procedit, denominetur. Vide tu, quomodo conſonent iſta Ariſtot. doctrinæ cùm aſſerunt actionem eſſe relationem.

Solutio.

QVAESTIO II.

De ſpeciebus Actionis.

Quot modis accipiatur Actio.

SVpereſt ſecũdò, vt de ipſius Actionis ſpeciẽb. dicamus. Et quidẽ hoc nomẽ Actio, aliquãdo ab Ariſt. pro operatione manente, id eſt, non tranſeũte in materiam exteriorẽ vſurpatur, ad differentiã

illius,quod eſt facere,quod ſignificat operationem tranſeuntem,vt patet 6.Eth.c.4.
2. Aliquando pro actione ſolũ humana ſumitur,vt patet 1.magn.moral. c 11.inquit, nullum inanimatorum,nec animatorum, vno homine excepto, dicimus agere. Ali-
3. quando ſumitur pro actione naturali,quę propriè ſecundùm qualitates fit,de qua in exemplo ſuperiori loquuti ſumus:& ſic lo-
4.Et. ſic in præſenti, quitur Ariſt.3.Phyſic.cap.2. at in præſenti latiùs nomen extenditur pro quacumq; agentis operatione,ſiue tranſiens, ſiue immanens ſit.

Diuiſio Actionis. Vnde poſſumus actionem diuidere. Primò in duo genera ſubalterna,nempè in actionem animæ,& actionẽ corporis: actionem animæ vocamus quamcunque actionem, cuius principium primũ eſt anima, vel aliqua ſubſtãtia immaterialis, vt includantur etiam actiones angelorum: actiones corporis vocamus eas, quarum primũ principium non eſt anima,vt anima.

Actio Animæ quotuplex. Actio animæ eſt quadruplex, quædam procedens ab anima, vt rationale principiũ eſt,ſicut amare,velle,ſapere, iudicare: quędam procedit ratione ſenſus,vt imaginari,ſentire,amare,appetitu ſenſitiuo:quędam procedit ab anima ratione potentiæ vegetatiuæ, vt augere, nutrire, attrahere, digerere: quædã ab anima ratione potentiæ motiuæ:& hæc duplex,altera,quæ trãſit exteriùs,ad locum,vt ambulare,natare, volare:altera,quæ tranſit in corpus aliud, quales ſunt percuſsiões,& operationes omnium artium, vnde hæ omnes actiones animæ ſunt, quippè, quæ non ſine anima poſſunt exerceri.

Ex quo colliges, quòd minùs rectè aliqui percuſsiones, & operationes artis vocent corporis operationes,cùm ab anima ita dependeant, ſicut ſentire:nec propterea dicẽdę ſunt corporis,quia corpore exercẽtur,cùm etiam nutritio, & vegetatio, atq; ſenſatio, corpore ac circa corpus exerceantur.

Itẽ quæ Actio corporis, & quotuplex. Actio ergo corporis eſt,quæ à forma corporis,id eſt,que ab anima nõ eſt,procidet; qualis eſt ignis calefactio: & denique elementorũ actiones,& miſtorum inanimatorũ,vt actio magnetis in ferrum; & ſimiliter omnes actiones:quæ quamuis ab animatis procedant,nõ tamen procedunt ab eis,vt animata ſunt:vt actiões, quæ ſunt à virtutibus herbarum,à partibus animaliũ, & à reliquis. Vnde poſſet congruè diuidi talis actio corporis, in actionẽ elementorum ſimplicẽ,& actionẽ miſtorũ inanimatorum,vt lapidum,& aliorum:& in actionem animatorum,non vt animata ſunt.

Poteſt rurſus actio ſecũdò diuidi in actionem immanentẽ,& actionem tranſeuntem:actio immanẽs illa dicitur,q̃ in exteriorem materiã non tranſit, vt amare, ſapere, actio trãſiens exteriùs tranſit, id eſt, extra ipſum agens, vt ſcindere, ſecare.

De Proprietatibus actionis.

Circa tertiũ verò,oportet ipſius actionis proprietates tradamus: & quidẽ præter illas duas ſuprà ab Ariſt. poſitas,Gilber. duas alias tradit,altera eſt:omnis actio eſt cum motu, & motus etiam cũ actione, id eſt, Actio nõ fit ſine aliquo motu,mot⁹ enim ab agẽte fluẽs actio eſt. 1. Actionis proprietas.

Hoc intellige de motu largè ſumpto pro quacũq; proceſsione ab alio, quamuis nõ ſit ſucceſsiua, & paulatim tendens: ſunt enim aliquę actiones,quę in inſtãti ab agẽtibus procedunt, vt illuminatio ſolis, generatio ſubſtantiæ. 2.

Altera proprietas: Actio infert paſsionem, id eſt,non contingit aliquid agere, quin aliquid aliud re,vel ratione diſtinctũ patiatur. hæc de Actione.

DE PASSIONE.

Quid & quotuplex ſit paſſio?

Paſsio, intelligẽti ea, quæ de actione diximˀ,facillima cognitu eſt. ferè enim eadem omnia actioni & paſsioni communia ſunt, præter definitionẽ & naturam, propter quod ſemper ſibi mutuò copulantur.

Paſsio igitur eſt, vt Gilb. deſcribit, actionis effectus. Vt enim vtamur eodem exẽplo ſuperiori,calor fluẽs & ab igne procedens, vt in ipſam aquã introducitur, dicitur paſsio. Vnde ipſa paſsio dicitur effect⁹ actionis, quia ex hoc,quòd ab igne calor fluit, & ſuccedit, quod actio eſt,inde in aquã introducitur,& paſsio eſt, vnde paſsio eſt forma fluens,vel in ſubiecto aduenienſ. Quid ſit paſsio.

Poſſet etiam eodem modo,quo actio deſcribi; ſcilicet:Paſsio eſt ſecundũ quam ſub

ſubiectum patitur. Nec difinienda eſt, vt aliqui faciunt: Paſſio eſt relatio patientis ad agens. Vocamus autem hic paſſionem, nõ ipſam formam abſolutam, vt in prædicamẽto qualitatis, ſed formæ receptionem, ſiue nociua fit, ſiue conueniens.

Diuiſio paſſionis. Poteſt autem prima illa diuiſione diuidi in paſſionem animę & corporis. nec ex iſtimes cum quibuſdã, qui tabulas conſeri pſerunt, paſſionem animę eſſe, quæ ab anima fit, vt videri, amari: ſed paſſio animæ dicitur, quâ aliquid ratione animę in ſe patitur, vt triſtari, augeri, nutriri, & reliqua quę dicemus. Paſſio verò corporis eſt, qua inanimata vel animata nõ vt animata sũt, patiũtur: vt calefieri, frigefieri, ſecari. Eſto autem diligens in his conſiderandis, quæ philoſophica ſunt: & altiores & profundiores radices habent, quàm appareat.

Paſſio Animæ.

Paſſio Corporis.

Nota 1. Circa has paſſiones & actiones conſidera, ne decipiaris ex voce, dum omne verbum actiuũ, vel habẽs vocem actiuam exiſtimas ſignificare actionẽ: ſemper enim reſpicienda eſt ſignificatio, an ſit paſſio, vel actio: vnde sũt verba actiua & neutra, quæ ſi ad examen philoſophicũ inducentur, paſſionem ſignificant, vt videre, audire, intelligere, hæc enim ſi operationẽ apprehenſiuam ſignificent, paſſionem dicũt: ſimiliter veneo, vapulo, fio: & alia cõtrà, ſub voce paſſiua actionem ſignificant, vt multa deponentia.

Nota 2. Nec ſimiliter exiſtima omnia verba ſignificare actionem vel paſſionem: aliqua enim ſubſtantiam vel aliquid ſubſtantiæ, ſcilicet exiſtentiam eius ſignificant, vt ſum, ſubſiſto, exiſto.

Nota 3. Hic notat vnum Simpl. & Ammon. hęc prædicamẽta potiùs explicãda per abſtracta, aut per infinitũ, vt dicatur actio, paſſio, agere, pati, calefactio, vt calefacere: nã concreta, & verba cùm includant ſubiectum, videtur claudere relationem ſimul, vt agens, & patiens. Hæc de paſſione.

DE QVANDO.

Quid ſit Quando, ſeu eſſe in tempore, & quæ eius ſpecies, & propria?

HOC eſt aliud prædicamentũ, quod, iuxta ordinẽ Gilberti, ſequitur immediatè actionem & paſſionẽ. Et ante huius explicationem, eſt vnum notã dũ maximè, quod doctè docuit Ammon. iſta ſex prædicamenta eſſe facta, & velut cõpoſita ex quatuor præcedẽtibus. Actio enim & paſſio ſunt formæ fluentes, & ab alio in aliud procedentes: hæ autem, formæ aliorum ſunt prædicamentorum. Præterea, Quando, nihil aliud eſt, quàm tempus, quod quãtitas eſt, cum ſubſtantia, ſcilicet, eſſe in tempore: ſimiliter Vbi, eſſe in loco, & à relatione cum ſubſtantia, eſſe ſitum, ſcilicet, iacere, ſedere; & ad habitu, vtpotè indumento, & ornatu, ſcilicet, eſſe veſtitum.

1. Fundam.

Nota, ſex poſtremas Categorias ex quatuor præcedentibus eſſe cõ poſitas.

2. Fũdam. Nec intelligas, iſta prædicamenta eſſe accidens cum ſubſtantia, hoc enim eſt falſum, ſed ſunt accidentia aliorum prædicamentorum, vt doctiſſimè dicit Alber. ſuperaddentia certum modum, qui in alijs prędicamentis non continetur: propterea prædicamenta per ſe conſtituunt, & hoc valdè nota; ſunt enim non ita multi, qui hoc aduerterint. Verbi gratia, locus in ſe & reſpectu ſubiecti ſui quantitas quędam eſt: tamen reſpectu corporis, quod continet, & circumſcribit, dicitur Vbi, & non quãtitas. Similiter tempus per ſe quantitas eſt, ſed reſpectu illius, quod à tempore menſuratur, dicitur Quando. Similiter & Habitus eſt quartæ ſpeciei qualitatis in ſe, & reſpectu ſui ſubiecti: at reſpectu corporis, cuius habitus eſt, dicitur aliud prædicamentum.

3. Fundam. Tandem ſcias, eſſe aliqua accidentia, quæ non ſolùm ſuo ſubiecto inſunt, ſed etiam extrinſecum corpus afficiunt ſecũdùm ſe, & iſta duo prædicamenta reſpiciunt, qualia ſunt, locus, tẽpus, & reliqua quatuor: ex quo fit, iſta quatuor vltima, præſertim in concreto ſumenda eſſe, vt explicent talem modum.

Dubium. Dices: ergo iſta ſunt relatiua ad aliquid?

Solutio. Dico non eſſe ad aliquid. Primò, quia iſta habitudo nõ eſt ad terminum, ſed ad ſubiectum licet extrinſecum. Præterea, quia

1. aliud relatiuum non denominatur à ſuo correlatiuo; pater enim non denominatur à filio, ſed à paternitate. at locatum à loco ſic ſe habente per modum formæ dicitur locatum, & ab habitu veſtitum.

2. Præterea, quia ſolùm ad aliquid denominat: at hic non ſolus reſpectus loci, aut locati

denominat locatum, ſed ipſe locus ſic ſe habens. Vnde, ſicut album dicitur ab albedine ſic ſe habente, qui modus albedinis non eſt relatio: ita eſſe in loco, à loco ſic ſe habēte: non tamen talis modus eſt ad aliquid: at quia iſta denominatio, & modus ſumitur ab extrinſeco, nec in re eſt tam verum ſubiectum locatū, ſicut corpus albedinis, videtur minimū habere relationis, tamen abſoluta ſimpliciter ſunt ſecūdum formā, à qua denominantur, licet aliquid relationis habētia: ſed nullo modo ad aliquid, nec relata ſimpliciter ſunt vocanda.

Taxantur quidam Logici huius loci.

Ex quo intelliges, quàm digni ſunt reprehenſione, qui omnia iſta prędicamenta per relationem tantùm deſcribūt: quis enim vnquam ſibi perſuadet, eſſe veſtitū, eſſe in loco, eſſe tantùm relationes?

Quid ſit tēpus, & quid eſſe in tempore, quod dicitur, Quando.

Accedamus ergo ad prædicamentum Quando, quod à Gilb. ita deſcribitur: Eſt id quod ex temporis adiacentia relinquitur. Explicemus ergo, quid ſit tempus, & quid eſſe in tempore, & quid eſt, quod relinquitur ex hoc quod aliquid eſt in tempore. Tempus eſt rerum menſura cōtinua ſucceſſiua, ſcilicet, eſt quædā mēſura rem totam ita menſurans, vt non totam ſimul mēſuret, ſed partem poſt partem, & quando vna pars eſt, & aduenit, altera recedit: vt patet in his, quæ in tempore ſunt. Corruptibilia enim omnia habent duo, ſuum eſſe, & ſuas operationes: vt vtrumque ſub tempore: nam eſſe quod habitura ſunt, nō totum ſimul habent; vt patet in puero, & planta, & alijs quę paulatim acquirūt eſſe, & ſubſtantiam, & nō totam ſimul, & vna parte acquiſita, altera abit, & recedit: ſimiliter ſi operantur, nō ſimul om̄nia faciūt, ſed eſt initium operationis, medium, & finis: & horum vno ſuccedente, alterum recedit.

NOTA.

Nihil ergo aliud eſt, eſſe ſub tempore, quàm variationem & fluxum in ſuo eſſe, & operationem ſecundùm temporis variationem pati. Id eſt autem relinqui ab adiacētia temporis, denominari ab ipſo tempore menſurante, & fluente, & hoc eſt, Quando, non tempus ipſum, ſed tempus ſic ſe habens. Et quia tempus eſt quid ſucceſſiuum, non verè denominat, niſi quando aliqua pars, & quantitas eius ſumitur ſimul, vel quia tranſacta eſt, vel quia trāſitura erit, vel quia iam iam tranſiens percipitur: id ergo dicitur Quando eſſe, quod relinquitur ex adiacētia temporis: vocat autem adiacentiam, non inhærentiam, quia tempus non inhæret nobis, ſicut albedo corpori, ſed ab extrinſeco menſurat: tempus enim eſt motus primi cæli realiter, vel eius paſſio.

Species ſeu diuiſio ipſi⁹ Quādo.

Genera ipſius Quando penes partes principales temporis ſumenda ſunt, vt eſſe in præterito, præſenti, futuro: ſub quib⁹ ſunt variæ ſpecies temporis, quæ diuerſas nominationes inducunt: vt, ſuperiori anno, proximo die, heri, & reliqua. Quamuis enim tempus ſit quātitas vnius ſpeciei, tamen ſimul cum hoc modo ſumptum, & genera & ſpecies varias efficit.

Proprietates ipſius Quando.

Proprietates huius prædicamēti, vel rei quam vocamus Quādo, ſunt tres. Prima, quod non habet contrarium ratione ſui: heri enim non eſt contrarium hodiè, niſi 1.
ratione eorum, quæ in tempore accidūt, quia heri fui fortè lætus, hodie mœſtus. Secunda. Quando non ſuſcipit magis & 2.
minùs. Tertia, proprium ipſius Quando, 3.
vt ſolùm denominet corpora corruptibilia: hæc enim omnia ſolum ſunt propria ſub tempore, & dicuntur Quando, id eſt, eſſe in tempore, vel fuiſſe, vel fore.

DE VBI.

Quid ſit Vbi, ſeu eſſe in loco, & quæ eius ſpecies, & propria?

VBi, vt Gilbert. definit, eſt circumſcriptio corporis, ex circūſcriptione loci proueniens. In huius declarationem oportebit aduertere, quid ſit locū circumſcribere corpus: ex hoc enim apparebit, quid ſit loci actiua circumſcriptio, & ipſius corporis circumſcriptio paſſiua.

Quid ſit locus, & quid circumſcribi, & eſſe in loco, quod dicitur vbi?

Locus, vt ſuperius diximus, eſt ſuperficies vltima corporis continentis. Iſta igitur ſuperficies, quę locus eſt, primò ipſum corpus locatum totū circumſtat, & ambit ita, vt illud locatum idē, vel pars eius alibi non ſit. Secundò ipſius locati partes et iam ambiuntur, vt vbi vna eſt, altera non ſit, & vbi totum eſt, pars adęquatè non ſit. 1.
Tertiò ita locus corpus circumſtat, vt dū 2.
tale corpus ibi eſt, aliud quicquam tali in 3.
loco eſſe non poſſit. Verbi gratia, eſt vinū in aliquo vaſe, & in illa parte aëris circumdante,

dante, quã opertum eſt vas: tũc vinum ita à tali loco continetur, vt alibi non ſit nec vinũ, nec pars eius: & ſimiliter pars loci, quæ continet inferiorem partem vini, nõ continet ſuperiorem partem: & præterea nihil aliud vas capiet, dum ibi vinum fuerit: hoc eſt, locum circumſcribere corpus: & loci talis habitudo, & modus, dicitur circũſcriptio actiua, & ex hoc patet, quid ſit corpus circumſcribi à loco: & quid ſit ipſa circumſcriptio loci paſſiua: & corpora quæ ſic in loco ſunt, dicuntur eſſe circũſcriptiuè in loco.

Hinc demum patet, quid ſit Vbi, ſeu eſſe in loco. Nihil enim aliud eſt, quàm à loco ſic affici, à loco circumſcribi, vt, quemadmodum eſſe albũ, eſt ab albedine, ſic ſe habente, denominari, ſiue ab albedine affici, ita vt à loco, vbi eſſe Romæ, eſſe in claſſe.

Vnde inutiliter quidam diſtinguunt duplex Vbi: actiuum, ſcilicet circumſcriptionem loci: & paſſiuum, ſcilicet circumſcriptionem corporum: cùm vnum ſit Vbi, ſcilicet à loco circumſcribente contineri: vt declaraui.

Quid ſit eſſe in loco impropriè. Hinc fit, quod ad maiorem declarationem adiungam. quando aliquid ita eſt in aliquo loco, vt alibi ſimul ſit, vel poſſit ibi alia ſimul compati, vel non habeat partes iuxta partes loci, non dicitur eſſe Vbi propriè. Propter quod Theologi optimè dicunt, Deum non eſſe in cœlo, tanquam in loco, quia ſimul extra cœlum: & corpus Chriſti non eſt circumſcriptiuè in hoſtia: quia ſimul eſt in multis hoſtiis: & illic nõ eſt ſecundum quantitatem hoſtiæ, quia in qualibet hoſtiæ parte eſt totum corpus. Sed de his hactenus.

NOTA.

De varijs modis exiſtendi in loco. Vnum ſolùm inferamus, propriè non eſſe in loco, niſi corpus ſenſibile, ſecũdùm iſtam definitionem præſentem. Propterea non mihi placet diſtinctio illa de Vbi cõpoſito, quod eſt pro corporibus: & de Vbi ſimplici, pro Angelis: hoc enim eſt pter Ariſtot. doctrinam, licet aliâs illud verum ſit. Potiùs diuidemus hoc modo: vt aliud dicamus, eſſe in loco circũſcriptiuè: quia ſcilicet à loco circumãbitur: vt corpus: aliud eſſe in loco definitiuè, ſcilicet, quia ibi ſit præſens tantum, nec circumãbitur à loco, ſcilicet aliqua ſuperficie loci, vt Angel⁹. Aut etiã hoc pacto diſtingui poteſt, aliud eſſe in loco proprio, aliud in loco communi. in loco proprio, quæ adæquatè corpus continent: in loco communi, id eſt, in adæquato: vt eſſe Romæ, eſſe in terra.

Poteſt etiam eſſe analoga diuiſio, eſſe in loco per ſe, vt corpus: eſſe in loco per aliud: vt puncta, & lineæ, per ſuperficiẽ dicũtur aliud eſſe in loco. Proprietates ſunt faciles, propriè nõ habere contrarium, nec ſuſcipere magis vel minus. Hæc de Vbi. Proprietates Vbi.

DE POSITIONE, SEV SITV.

Quid ſit Poſitio, & quotuplex, & quæ eius propria?

Poſitio duplex eſt. POſitio eſt quidam partiũ ſitus, & generationis ordinatio. In declaratione aduerte, quod duplex eſt poſitio. 1. Altera eſt ordo partium inter ſe, ſecũdùm quem vna eſt ante aliam, vel in alia, vel alio quouis modo: & iſta eſt poſitio, de qua in prædicamẽto quantitatis locuti ſumus, quæ ad aliquid eſt, cũ ſit purus ordo. Alia eſt poſitio ipſarum partium inter ſe, 2. & in ordine ad locum, qui Situs dicitur: & hæc eſt huius prædicamenti, ſecundùm quem corpus ſic, vel aliter ſe habet ad locum, ſecundùm ſuas partes, vt dicimus, ſedere, ſtare, cubare: hæc enim omnia ordinem partium, ſecundùm locum dicunt. Propterea definitio dicit partiũ ſitus, nam ſitus locum includit.

Poſitio autem duplex eſt, quædam naturalis, quædam accidẽtalis. Naturalis eſt, quam natura præfixit animatis, ſecũdùm quam homo ſurſum habet caput: bruta deorsũ, ſeu prona brachia, tali loco, & reliqua. Poſitio accidentalis eſt, quam voluntas humana præfigit: quæ duplex eſt: quædam animatorum, vt ſtare, ſedere, accumbere: altera inanimatorum, vt adiacere, erigi, obliquari, & ſimilia. Ad explicandos igitur hos ſitus tam naturales, quàm voluntarios, dicitur partium ſitus, & generationis ordinatio.

Proprietates ſitus. Proprietates ſitus faciles ſunt: non habere contrariũ propriè, nec ſuſcipere magis vel minus. Et hæc breuiter ſufficiãt de poſitione.

DE HABITV.

Quid ſit Habitus, & quotuplex, & quæ eius propria?

Habit' quibus modis ſumatur?.

HAbitus multipliciter ſumitur. Vno modo, pro qualitate difficile mobili, & ſic eſt primum genus qualitatis.
1. Altero modo, pro habitudine & relati-
2. one rei penitus extrinſecæ, ad aliud, cuius dicitur eſſe: ſecundùm quod dicitur amicus eſt habitus: dignitas eſt habita ab alio.
3. Tertio, pro aliqua forma, vel re certo modo ſe habēte circa corpus, quo pacto dicimus, eſſe veſtitum, eſſe calceatum: & ſic hoc prædicamentum facit, & deſcribitur. Habitus eſt corporum, & eorum, quæ circa corpus ſunt adiacentia.

Definitio Habitus, vt conſtituit hoc prædicamētum.

Diuiſio Habitus.

Habitus eſt duplex. Quidam pertinens ad ornamentum, vt habere annulum, mitram, & reliqua. Quidam ad indumētum, vt eſſe calceatum, & ſimilia. Et hæc adhuc ſunt in duplici differentia, ſunt enim vel indumenta domeſtica, vel militaria.

Proprietates Habit.

Proprietates huius eædem ſunt cum ſuperioribus. Et hæc breuis explicatio Logico ſufficiat, plura alijs in locis proprijs cognituro.

DE POST PRÆDICAMENTIS.

DE OPPOSITIS.

Caput XI.

1. *DE Oppoſitis autem quot modis ſolent opponi, dicendum eſt. Dicitur autem alterum alteri opponi quadrupliciter. aut vt ea quæ ad aliquid, aut vt contraria, aut vt priuatio & habitus, aut vt affirmatio & negatio: Opponitur autem vnumquodque iſtorum, vt ſit figuratim dicere tanquam ea, quæ ad aliquid quidem, vt duplum dimidio tanquam contraria, vt malum bono: tamquam autem ſecundum priuationem & habitum, vt cæcitas & viſio: tanquam verò Affirmatio & negatio, vt ſedet, non ſedet.*

2. *Quæcunque igitur ad aliquid opponuntur, ea ipſa, quæ ſunt, oppoſitorum dicuntur; aut quomodolibet aliter ad ipſa: vt duplum dimidij hoc ipſum quod eſt, alterius dicitur, alicuius enim duplum dicitur: & ſcientia ſcibili, tanquam ea quæ ſunt ad aliquid opponitur, & dicitur ſcientia ipſum quod eſt ſcibilis: & ſcibile dicitur ipſum quod eſt ad oppoſitum ad ſcientiam: ſcibile enim aliquo dicitur ſcilicet ſcientia ſcibile: quæcunque ergo oppoſita ſunt tanquam ad aliquid, ea ipſa, quæ ſunt oppoſitorum, vel alio quolibet modo ad inuicem dicuntur.*

Illa verò, quæ opponuntur vt contraria, ea ipſa quidem, quæ ſunt, nullo modo ad ſe inuicem dicuntur: contraria tamen ſibi inuicem dicuntur: neque enim bonum mali dicitur bonum, ſed contrarium, quare differunt ab inuicem hæ oppoſitiones. 3.

Quæcunque verò contrariorum talia ſunt, vt in quibus nata ſunt fieri, & de quibus prædicantur, neceſſarium ſit alterum ipſorum ineſſe, horū nihil eſt medium: quorum verò non eſt neceſſarium alterum ineſſe, horum omninò eſt aliquid medium. Vt ægritudo & ſanitas in corpore animalis nata ſunt fieri: & neceſſarium eſt alterum ipſorum ineſſe animalis corpori, vel ægritudinem, vel ſanitatem: & par quidem & impar de numero prædicantur: & neceſſe eſt horum alterum numero ineſſe, vel par vel impar: & non eſt horum aliquod medium, neque ægritudinis & ſanitatis, neque imparis atque paris. 4.

Quorum autem non eſt neceſſarium alterum ineſſe, eorum eſt aliquod medium, vt nigrum & album in corpore animalis nata ſunt fieri, & non eſt neceſſarium alterum eorum ineſſe corpori, nō enim omne corpus vel album vel nigrum eſt. ſed & prauum & ſtudioſum prædicantur quidem de homine & de alijs compluribus: non eſt autē neceſſarium, alterum eorum ineſſe ijs, de quibus prædicantur: non enim omnia aut praua aut ſtudioſa ſunt, ſed eſt aliquid eorum medium: vt albi & nigri fuſcum, & pallidum, & quicunque alij colores: praui verò & ſtudioſi, quod neque prauū neque ſtudioſum eſt. In aliquibus igitur medijs poſita ſunt nomina: vt albi & nigri, fuſcum & pallidum, & quicunque alij huiuſmodi colores: in aliquibus verò non eſt nomine facili medium aſſignare, vtriuſque verò extremorum negatione medium definitur: vt quod neque bonum, neque malum eſt, neque iuſtum, neque iniuſtum. 5.

Priuatio verò & habitus, dicuntur quidem circa idem aliquid: vt viſus & cæcitas circa oculum. Vniuerſaliter autem dicere, eſt in quo natus eſt habitus fieri, circa hoc dicitur vtrunque eorum fieri. Priuatum verò tunc: 6.

tunc dicimus vnumquodque habitus ſuſceptibilium, quando in quo natum eſt ineſſe, vel quando illud natum eſt habere, nullo modo inſit: edentulum enim dicimus, non quod non habet dentes, & cæcum non quod non habet viſum: ſed quod non habet, quando natum eſt habere. aliqua enim ex natiuitate neque dentes habent, neque viſum, ſed non dicuntur edentula, neque cæca.

7. *Priuari verò & habere habitum non eſt priuatio & habitus. Habitus enim viſus eſt, priuatio verò cæcitas: habere autem viſum, non eſt viſus, nec cæcum eſſe, cæcitas: priuatio enim quædam eſt cæcitas: cæcum verò eſſe, priuari, non priuatio eſt. Amplius, ſi idem eſſet cæcitas, & cæcum eſſe, vtraque de eodem prædicarentur: ſed cæcus quidem dicitur homo, cæcitas verò homo nullo modo dicitur. Opponi quidem etiam iſta videntur, priuari ſcilicet & habere habitum, quemadmodum priuatio & habitus, idem enim modus eſt oppoſitionis. Nam ſicut cæcitas viſui opponitur, ſic cæcum eſſe, & viſum habere, opponuntur.*

8. *Non eſt autem neque hoc, quod ſub affirmatione & negatione eſt, affirmatio & negatio. Affimatio nanque oratio affirmatiua eſt, & negatio oratio negatiua: quod verò ſub affirmatione & negatione eſt, nulla eſt oratio ſed res. Dicuntur autem hæc eſſe oppoſita ad inuicem tanquam affirmatio & negatio: nam & in his modis oppoſitionis idem eſt. ſicut enim affirmatio ad negationem opponitur, vt quod ſedet, & quod non ſedet: ſic & res, & quæ ſub vtroque eſt, opponitur ſcilicet ſedere aliquem ad non ſedere.*

9. *QVOD autem priuatio & habitus non opponuntur vt ad aliquid, manifeſtum eſt, non enim dicitur idipſum, quod eſt, oppoſiti. viſus enim non eſt cæcitatis viſus. non vllo alio modo ad ipſum dicitur. Similiter autem neque cæcitas viſionis cæcitas dicitur: ſed priuatio quidem viſionis dicitur, cæcitas verò viſionis non dicitur, neque viſus cæcitatis. Amplius, ad aliquid omnia ad conuertentiam dicuntur: quare ſi cæcitas eorum quæ ad aliquid ſunt, eſſet, vtique & conuerteretur ad illud, ad quod dicitur: ſed non conuertitur: non enim dicitur viſus cæcitatis viſus.*

10. *Quod autem neque vt contraria opponuntur quæ ſecundum priuationem & habitum dicuntur, ex his manifeſtum eſt. Contrariorum enim, quorũ nihil eſt mediũ, neceſſe eſt vel in quibus fieri nata ſunt, aut de quibus prædicantur, alterum ipſorum ineſſe ſemper: eorum enim nihil medium erat, quorum alterum ineſſe ſuſceptibili neceſſarium erat, vt in languore & ſanitate, & impari atque pari, quorum verò aliquid medium eſt, nunquam neceſſe eſt omni ineſſe alterum. Neque enim neceſſe eſt omne ſuſceptibile vel candidum vel nigrum eſſe, neque frigidum vel calidum: horum enim medium aliquid nihil eſſe prohibet. Inſuper autem & horum erat aliquid medium, quorum alterum ineſſe ſuſceptibili non neceſſarium erat, præter illa, quibus vnum ineſt naturaliter, vt igni calidum eſſe, & niui candidum. in his enim determinatè neceſſarium alterum eſt ineſſe, & non vtrumuis contingit, non enim poſſibile eſt ignem frigidum eſſe, neque niuem nigram. Quare omni quidem ſuſceptibili non neceſſarium eſt alterum ipſorum ineſſe, ſed ſolis quibus natura vnum ineſt: & his determinatè vnum non vtrumuis contingit. In priuatione autem & habitu neutrum eorum quæ dicta ſunt, verum eſt: non enim ſemper alterum eorum ineſſe ſuſceptibili neceſſarium eſt: quod enim nondum natum eſt habere viſum, neque cæcum neque viſum habens dicitur, quare non erunt hæc, vt ea, contraria, quorum nihil eſt medium. Sed neque vt ea, quorum aliquid eſt medium: neceſſarium enim eſt aliquando omni ſuſceptibili alterum eorum ineſſe, quando enim iam ad habendam viſionem natum fuerit, tunc aut cæcum aut habens viſum dicetur, & eorum non determinatè alterum, ſed vtrumuis contingit. Non enim neceſſarium eſt vel cæcum vel viſum habens eſſe, ſed vtrumuis contingit. In contrarijs autem, quorum aliquid medium eſt, nunquam neceſſarium erat omni ſuſceptibili alterum ineſſe, ſed quibuſdam: & his determinatè vnum et non vtrumuis contingit. Vnde palam eſt: quòd ſecundum neutrum modorum tanquam contraria opponuntur ea, quæ ſecundùm priuationẽ & habitum opponuntur.* 11.

Amplius, in contrarijs quidem cùm ſit ſuſceptibile, ad inuicem mutationem fieri poſſibile eſt: niſi alicui vnum naturâ ineſt, vt igni calidũ: etenim ſanum poſſibile eſt languere, & candidum nigrum fieri, & calidum frigidũ, & ex ſtudioſo prauũ, & ex prauo ſtudioſũ fieri poſſibile eſt. Prauus enim ad meliores exercitationes deductus &

 doctri-

doctrinæ (etſi ad modicum aliquid proficiat, vt melior ſit) ſi certè ſimul quamuis modicum incrementum ſumpſerit, palam eſt. quia aut perfectè mutabitur, aut ſatis multum incremẽtum ſumet. ſemper enim bene mobilior ad virtutem fit, etiam quodcunque incrementum ſumpſerit à principio. Quare etiam veriſimile eſt, plenius eum ſumere incrementum, & hoc dum ſemper fit, perfectè in contrarium habitum reſtituetur: niſi fortè tempore prohibeatur. Verùm in priuatione & habitu impoſſibile eſt adinuicem mutationem fieri, ex habitu enim in priuationem mutatio fit, à priuatione verò in habitum impoſſibile eſt. Neque enim cæcus factus aliquis rurſus vidit: neque enim caluus fuerit, rurſus comatus factus eſt: neque cùm fuerit edentulus, dentes ei iterum orti ſunt.

12 Quæcunque verò tanquam affirmatio & negatio opponuntur, palam eſt quod nullo prædictorum modo opponuntur. In ſolis enim his neceſſarium eſt ſemper, hoc quidem eorum verum, illud autem falſum eſſe: neque enim in contrarijs neceſſarium eſt ſemper alterum verum eſſe, alterum autem falſum: neque in ijs, quæ ad aliquid ſunt, neque in habitu & priuatione: vt ſanitas & languor, contraria ſunt: & neutrum horum neque verum neque falſum eſt. Similiter autem & duplum & dimidium tanquam quæ ad aliquid oppoſita ſunt, & eſt eorum neutrum, neque verum, neque falſum: ſed neque ea, quæ ſecundum priuationem & habitum dicuntur, ſicut viſio & cæcitas. Omninò autem eorum, quæ ſecundùm nullam dicuntur complexionem, nihil neque verum neque falſum eſt. omnia autem quæ dicta ſunt, ſine complexione dicuntur. Veruntamen maximè tale hoc contingere videbitur in ijs, quæ ſecundum complexionem contraria dicuntur. ſanum nanque eſſe Socratem, & languere Socratem, contrarium eſt. Sed neque in his neceſſarium ſemper alterum verum eſſe, & alterum falſum. cùm enim Socrates ſit, aliud quidem verum, aliud autem falſum erit: cùm verò non ſit, ambo falſa ſunt, neque enim languere, neque ſanum eſſe, verum eſt, cùm ipſe non ſit omninò Socrates. In priuatione verò & habitu cùm non ſit omninò, neutrum verum eſt, cùm autem ſit, non ſemper alterum quidem verum erit, alterum autem falſum: habere nanque viſum Socratem, ei, quod eſt cæcum eſſe Socratem opponitur, ſicut priuatio & habitus, & cùm ſit, neceſſarium eſt alterum verum eſſe vel falſum. cùm enim nondum ſit natus habere, vtraque falſa ſunt. & cùm non ſit omninò Socrates, ſimiliter quoque & falſa ſunt vtraque, & viſum eum habere, & cæcum eum eſſe. In affirmatione verò & negatione ſemper ſiue ſit, ſiue non ſit, hoc quidem falſum erit, illud autem verum. Languere nanque Socratem, & non languere Socratem, cùm ipſe ſit, palam eſt quod alterum eorum verum, alterum verò falſum eſt, & cùm non ſit, ſimiliter. languere etenim cùm non ſit, falſum eſt: non languere autem, verum. Quare in his ſolis proprium erit, ſemper alterum eorum verum, alterum falſum eſſe, quæcunque tanquam affirmatio & negatio opponuntur. 13.

Contrarium autem bono quidem ex neceſſitate malum eſt. hoc autem per ſingulorum inductionem palam eſt: vt ſanitati languor, & iuſtitiæ iniuſtitia, & fortitudini timiditas. ſimiliter autem & in alijs. Malo autem aliquando quidem bonum eſt contrarium, aliquando malum, defectui enim, cùm malum ſit, ſuperabundantia contraria eſt, cùm ſit etiam ipſa malum ſimiliter autem & mediocritas, cùm vtrique contraria ſit, bonum eſt. Sed in paucis quis tale hoc aſpiciet, in pluribus verò ſemper malo bonum contrarium eſt. Amplius contrariorum non neceſſarium eſt, ſi alterum ſit, & reliquum eſſe. Sanis nanque omnibus, ſanitas quidem erit, languor verò non. Similiter autem albis omnibus, albedo quidem erit, nigredo verò non. Amplius, ſi ei quod eſt, Socratem ſanum eſſe, Socratem languere contrarium eſt: non contingit autem ſimul vtraque eidem ineſſe: non vtique continget cùm alterum contrarium ſit & reliquum eſſe. cùm enim ſit Socratem ſanum eſſe, languere Socratem non erit. Palam verò eſt, quod circa idem, aut ſpecie, aut genere nata ſunt fieri contraria. Languor nanque & ſanitas in corpore animalis nata ſunt fieri, albedo autem & nigredo ſimpliciter in corpore: iuſtitia verò & iniuſtitia in anima hominis. Neceſſarium autem eſt omnia contraria vel in eodem genere eſſe: vel in contrarijs generibus, vel ipſa genera eſſe: album enim & nigrum in eodem genere ſunt: color enim eorum genus eſt. iuſtitia verò & iniuſtitia, in contrarijs generibus: illius nanque virtus genus eſt, huius autem vitium. Bonum verò & malum non in genere ſunt, ſed ipſa ſunt genera aliquorum exiſtentia.

Cur iam de his Poſtprædicamentis, & de quot, quoq; ordine diſſerat?

DIximus in principio hui tractatus, cum in tres partes eſſe diuiſum. In prima quidem parte tradũtur quædam præambula ad prædicamẽtorum cognitionem neceſſaria. In ſecunda de ipſis prædicamentis, & generibus agitur. In tertia, quæ Poſtprædicamenta dicitur, aliqua quæ in ipſis prædicamentis communiter reperiuntur, & ipſorũ velut proprietates communes ſunt, continentur.

Poſtprædicamentorũ numer᷒. Hæc autem ſunt quinque: Oppoſitio, Prius, Simul, Motus, Habere. De quorũ ſingulis in ſuis capitibus agemus: & quo modo in prædicamentis inueniantur, explicabimus.

Oppoſi. 1. poſtprędic. Primum ergo eſt Oppoſitio, de qua in quatuor primis prædicamentis ſermo factus eſt, dum dicitur, ſubſtantiæ non eſſe contrariũ. Et in quantitate, magnũ opponi paruo. Et in qualitate partitur, & relatione. & præterea in omnibus prædicamẽtis oppoſitio inuenitur, cùm differentijs oppoſitis genera quæq; diuidantur. Agit igitur de Oppoſitione.

Capitis huius diuiſio. Eſt autem hoc caput diuiſum in tres partes principales. Prima continet quatuor ſpecies Oppoſitionis, & earum declarationes. In ſecunda fiunt quædam earum ad inuicem collationes, vt cuiuſque differentia nota fiat. In tertia particula ſiùs agitur de contrarijs.

1. *DE oppoſitis autem quot modis ſolent opponi, &c.*

Prima Capitis pars. Hęc ẽſt prima pars, in qua materiam capitis proponit, nempè agendum eſſe de oppoſitorum modis: quadrimembremq; facit diuiſionem: & eorum exempla opponit: poſtea de ſingulis differit.

Oppoſitorum quadruplex oppoſitio. Oppoſita igitur quadrupliciter opponũtur: Relatiuè, Contrariè, Priuatiuè, Contradictoriè. Relatiuè, vt duplum dimidio opponitur. Cõtrarie, vt bonum & malum. Priuatiuè, ſiue ſecundùm priuationem & habitum, vt viſio & cæcitas. Contradictoriè, ſeu tanquam affirmatio vel negatio, vt, ſedet, & non ſedet.

Dubium. Hic dubitabis quomodo malum & bonum ſint contraria, cùm malum nihil aliud dicat, quàm carẽtiam & priuationem boni; malum enim eſt priuatio alicuius boni, quod in re erat futurũ, vel iam erat, vt cæcitas dicitur malũ oculi, quia priuat oculum viſu ſuo, vt autem duo ſint contraria, vtraque debẽt eſſe alicuius naturæ poſitiuæ? Solutio. Ad hoc dico, non eſſe negandũ, naturam mali eſſe priuatiuã. nullũ enim ens poſitiuum in ſua natura eſt malum. Sed hic Ariſtotel. ſumit bonum, & malũ pro ipſis rebus quæ dicuntur bonæ & malæ, vt habitus virtutis, & habitus vitij; ille enim bonus, hic verò malus dicitur, & cõtrarij ſunt; & vnum contrarium vniuerſaliter dicitur bonum, alterum malum in reb᷒ naturalibus, vt dulcedo bona, amaritudo mala.

2. *Quæcunque igitur, vt ad aliquid opponuntur, &c.*

Singulos oppoſitionum modos aggreditur: & primùm à relatiuè oppoſitis incipit. Illa autem opponuntur ad aliquid, quæcunque hoc ipſum, quod ſunt, oppoſitorum dicuntur, vel quomodolibet aliter ad ipſa. Quæ relatiuè opponãtur? Ponit exempla variorum caſuum, quibus relatiua ad ſua correlatiua referuntur, vt diximus ſuperiùs: ex quibus varijs exemplis rurſus eandẽ infert velut probatam definitionem. Dub. 1. Dubitabis: quare dixit, oppoſitorum dicuntur; & non aliorum dicuntur, vt ſuperius dixit: Solutio. Relatiua duobus modis poſſe cõſiderari. Dico relatiua dupliciter poſſe comparari. Vno modo ad ſua correlatiua, vt ſcientia & ſcibile, virtus ad ſuum obiectum. Altero modo ad alia, quæ ſibi correlatiua non ſunt, vt ſcientia ignorantiæ, virtus vitio. Si relatiua primo modo ſumantur, ſic intra ſe ad aliquid opponũtur: & ita loquitur in præſenti: ac propterea dixit; oppoſitorum dicuntur; vt cognoſcamus hanc oppoſitionem eſſe intra ipſa correlatiua ad inuicẽ. Si poſteriori modo ſumantur, contrariã aliquando ſortiuntur oppoſitionem, vt ſcientia ignorantiæ, & virtus vitio contraria eſt: ſuis tamen correlatiuis vnũquodque horum ad aliquid ſeu relatiuè opponitur: & hoc etiam in exemplis manifeſtatur. Dubium. Dubitatur quomodo duo correlatiua dicuntur oppoſita ad inuicem: cùm ſimul exiſtant, & vnum alterum non auferat, imò abſq; altero alterum nequeat conſiſtere.

ſiſtere? Reſpondet Albertus, non opponi ſecundùm hanc coexiſtentiam, ſed ſecundùm quod vnum, alterum à ſubiecto expellit: pater enim non cōpatitur in eo ſubiecto, in quo eſt, filiationem eam, ad quā dicitur, & cui opponitur: & hac ratione ſimul non exiſtunt.

Solutio Alberti.

3. *Illa verò, quæ opponuntur, vt contraria, &c.*

Contrariè oppoſita.

Secundo loco aggreditur contraria, & ipſa ſic deſcribit: Contraria ſunt, quæ cùm ad inuicem non ſint, vnum alteri inuicem contrarium dicit. Et eſt aduertenda iſta deſcriptio, duas autem habet partes. Altera eſt. Cōtraria ad inuicem nō dicuntur, nō enim dicitur: album eſt nigri album, & nigrum eſt albi nigrum: tamen hæc particula non ſufficit. nam in priuatiuè oppoſitis etiam hoc ineſt & in contradictorijs; non enim dicitur: cæcitas eſt viſûs cæcitas, & è contrà: propterea eſt altera particula [Et vnum alteri eſt contrariū] id eſt, eſt ſimilis & æqua ratio, & habitudo in vtroque, ſecundùm quam album nigro cōtrarium, & item albo nigrum eſt contrarium: & hoc in nullis alijs oppoſitis, præter relatiua, inuenitur: propterea excepit relatiua, dicitur enim cæcitas eſt priuatio viſûs, ſed non dicitur viſus priuatio cæcitatis. Similiter nō ſedes, dicitur negatio illius, qui ſedet: ſed ſeder nō dicitur negatio alterius, ſed affirmatio. Hoc igitur indicat illa particula [in contrarijs, alterum alteri ſibi inuicem cōtrarium dicitur] Dubitatio hic oritur, cōtrarietas eſt quædam relatio, ſicut ſimilitudo, diſſimilitudo, inæqualitas, & reliqua: ergo quæ opponuntur ſecundùm contrarietatem, opponuntur relatiuè? Dico hoc eſſe ſophiſma: hic enim non ſumimus oppoſitionem in illa relatione, quæ dicitur contrarietas, ſed in ipſis extremis, quibus ineſt talis contrarietas: quæ extrema, ſcilicet album, nigrum, ſi ſecundùm talem relationem contrarietatis opponuntur, ſunt relatiua: ſed ſecundùm formas ipſas abſolutas, quibus contrarietas ineſt, contraria ſunt, & non ad aliquid.

Dubium.

Solutio.

4. *Quæcunque verò contrariorum talia ſunt, &c.*

Diuiſionem quandam contrariorum hic ponit. Contraria quædam non habent medium, quędam autem medium habēt: illa medium non habent, quæ circa proprium ſubiectum ita ſe habent, vt proprio eorum ſubiecto propoſito, ſit neceſſariū alterum illorum ineſſe. Verbi gratia, par & impar, ſunt contraria, non habentia medium, quia, poſito numero aliquo, qui eſt ſubiectum paritionis, vel imparitionis, neceſſe eſt ꝙ ille numerus ſit par vel impar: & propoſito alio, quod eſt ſubiectū ſanitatis & ægritudinis, neceſſe eſt vt illud aliâs ſit ſanum vel ægrum: ſecundùm enim Ariſtotelem, non eſt medium inter ſanitatem & ægritudinem, vt vult Galenus: hic enim aſſerit conualeſcentiam eſſe mediū, hoc tamen non recipit Ariſt. ſed hoc determinare eſt extra rem: ſat eſt hic poſita eſſe pro exemplo iſta duo, tanquam non habentia medium. Hic aduerte, ſemper ſumendū eſſe ſubiectū proprium contrariorū: id autem proprium ſubiectum vocat circa quod apta ſunt contraria, vt verſentur, & ei inſint: vt corpus aliquod mixtū, dicitur ſubiectum proprium albedinis & nigredinis, cui albedo vel nigredo ineſſe poteſt: aliter enim niſi proprium ſubiectū ſumas, medium inuenies in non habentibus medium, vt angelus nec eſt ſanus, nec æger, nec par, nec impar. ſumendum ergo eſt proprium ſubiectum.

Nota.

5. *Quorum autem non eſt neceſſarium alterum ineſſe, &c.*

Explicat quæ medium habeant, nempè quæ ſubiecto proprio poſito non eſt neceſſe alterum illorum ineſſe: vt albū & nigrū medium habent: poſito enim corpore, nō eſt neceſſe quòd album ſit, vel nigrum, poteſt namq; eſſe rubrum vel pallidū: quamuis inquit, non omne medium nomen habeat, in quo inſinuat duplex eſſe cōtrariorum medium, alterum per participationē alterum per negationem extremorum. Illud eſt per participationem, quod eſt aliqua forma ex extremis compoſita, vt pallor, rubor, quę ex albedine & nigredine cōſtātur: illud autem eſt per negationē extremorum, quando non eſt aliqua forma media vel compoſita ex extremis, ſed aliquod ſubiectū particulare propriū, à quo vtrumq; extremum remouetur: vt prauū & ſtudioſum habent medium, nō quidem participatione, ſed ſubiecto: nam datur aliquod ex proprijs ſubiectis, quod nec ſit

Duplex medium contrariorum.

prauum

prauũ, nec ſtudioſum, ſcilicet homo qui nondum habet habitum virtutis, vel habitum vitij: hic enim prauum & ſtudioſum ſumuntur ſecundùm habitum: nam ſecundum actum nullus eſt homo adultus rationis capax, qui non ſit bonus vel malus, ſcilicet in peccato, vel in gratia: poteſt tamen eſſe, qui nec habitum virtutis, nec vitij habeat, vt qui vnum aut alterum peccatum habet, ex quibus nondum factus habitus eſt.

6. *Priuatio verò & habitus, dicuntur quidem circa idem, &c.*

Opposita priuatiuè. Explanatis contrarijs, accedit ad oppoſita priuatiuè: explicatque quæ opponantur priuatiuè, ſeu quid ſit priuatio & habitus, & quid priuari, & habitum habere. Priuatio, inquit, & habitus circa idẽ aliquid ſunt, vt cæcitas, & viſus, circa oculum. Pro cuius declaratione aduerte, contraria verſari quidem circa idem ſubiectum, ſed nõ ſemper circa idem ſubiectum ſpecie, vel numero: vt album & nigrum, calidum, frigidum, circa corpus ſunt, quia nõ niſi corpori inſunt, at non in eadem corporis ſpecie, nec in eodem corpore numero. Similiter reliquæ oppoſitiones non eſt neceſſe ſint circa idem ſubiectum numero: at habitus, & priuatio, nata ſunt fieri circa idẽ ſubiectum ſpecie & numero, vt cæcitas & viſus, ſemper circa oculum, & in oculo, in quo viſus eſt, ibi nata eſt cæcitas ineſſe: Ac propterea dicit Ariſtoteles, debent non ſolum circa idem, ſed circa idem aliquid, & quia nõ eodẽm modo, & ordine ſe habens circa tale ſubiectum; non enim ſimul ſunt in eodem, ſed vno adueniente, alterum recedit, & non ęqualiter, nam poſt habitum poteſt ſemper aduenire priuatio, non tamen ſemper poſt priuationem aduenit habitus, cum nunquam, poſtquam aliquis mortuus eſt, iterum naturaliter redeat ad vitam, ſicut poſt vitam, ſemper eſt mors; propterea dici, habitus & priuatio, videlicet fiunt circa illud ſubiectum, circa quod habitus aptus eſt eſſe: non enim vtrunque ſemper verſatur circa ſubiectum in quo priuatio eſt. in oculo enim, in quo priuatio eſt, viſus ineſſe nõ poteſt: ſicut in quo viſus eſt, cæcitas ineſſe poteſt. Poſtea explicat quid ſit, eſſe priuatũ in concreto: dicitq; illud ſubiectum priuatum dici, quod caret habitu, & forma, quam aptum erat habere illo tempore, quo ea caret.

Aduerte, non quodcunq; ſubiectum nõ habens formam aliquam, dicitur priuari tali forma: ſed illud ſubiectũ, cui talis forma ineſſe apta eſt. Verbi gratia, Lapis non dicitur priuatus viſu, ſeu cæcus, eò quod non habeat viſum, quia non eſt aptus habere viſum, nec hoc ſufficit, ſed eſt neceſſaria etiam circunſtantia determinata partis, & temporis: non enim dicitur homo cæcus, eò quòd nõ habet viſum in manu, quamuis homo ſit aptus ad videndum, ſed prętet ſubiectum aptum, eſt neceſſaria circunſtantia partis, ſcilicet quod non habeat viſum in oculis. Similiter circunſtantia temporis, vt careat forma, tẽpore, quo habiturus illã erat: catulus enim ante nonum diem nõ dicitur cæcus, quamuis non videat; quia illo tempore non eſt aptus habere viſum: nec infans dicitur edentulus, quia tali tẽpore non eſt aptus habere dentes. Illud ergo priuatũ dicitur, quod cùm ſit ſubiectum aptum ad formam aliquam debito tempore, & parte, illa caret: vt dicitur homo cæcus, qui viſu ſic caret, quo tẽpore & parte habiturus erat eum, in quo manifeſtatur natura priuationis. Eſt enim priuatio negatio formæ in ſubiecto apto ſecundùm naturam, illam habere, debitis circunſtantijs.

Nota

N O T A.

Priuari verò, & habere habitum, non eſt priuatio, & habitus &c. 7.

Cùm aliter priuationem, & habitũ; aliter priuatum eſſe, & habere formam, explicaret, oſtendit, idem, iſta duo, non eſſe: differunt enim, ſicut albedo, & album eſſe: cum vnum, ſubiectum includat, alterum verò minimè. Id autẽ probat dupliciter. Primò, cæcum eſſe, & cæcitas, idem non ſunt: & ſimiliter viſum habere, & viſus: at cæcum eſſe, & viſum habere, ſunt priuari, & haberi, cæcitas autem, & viſio, priuatio & habitus: ergo priuatio, & priuatũ eſſe: & habere & habitus, non ſunt idem. Præterea ſecundò, de aliquo prædicatur, cæcũ eſſe, & viſum habere: de quo non cæcitas, & viſio, ergo idem non ſunt. nam homo dicitur priuatus & cæcus; non tamen cæcitas, vel priuatio. Statim ſubiúxit, in quo hæc conueniant, nempè eadẽ oppoſitione opponãtur, ſcilicet priuatiuè, abſtracta &

concreta:vt enim cæcitas & viſio priuatiua ſunt,ita,cæcum eſſe, & viſum habere.

8. *Non eſt autem quod ſub affirmatione, & negatione eſt, &c.*

Contradictoriè oppoſita.

Hic explicat ea,quæ contradictoriè opponuntur,& ea explicat penes voces:quia oppoſitio contradictoria nō ſolis rebus ineſt,niſi vt cognitione apprehēduntur:vel oratione explicantur. nam, non ſedet, abſolutè in rebus nō eſt,niſi vt oratione,vel conceptu ſumitur;vt poſtea dicemus,docetque affirmationem & negationem nō eſſe id, quod affirmatur vel negatur,ſicut vox ſignificans, non eſt res ſignificata : tamen hoc vtrique ineſt, quòd, ſicut oratio in ſe opponitur, ita res, quæ per talem orationem ſignificatur.

9. *Quod autem priuatio & habitus non opponuntur,&c.*

Secunda pars capitis.

Hæc eſt ſecunda principalis capitis huius pars,in qua Ariſtoteles iſtas oppoſitiones confert:ac primò priuatiua cum relatiuis,contraria autem non comparat,quia ſuperiùs dixerat,non eſſe ad inuicem.Probat autem dupliciter,priuatiua nō eſſe ad aliquid. Primò,quia viſus & cæcitas nō dicuntur ad inuicem ; non enim viſus eſt ad cæcitatem,nec cæcitas ad viſum. Secūdo, quia non dicuntur ad conuertētiam : non enim viſus cæcitatis viſus eſt , nec cæcitas viſionis eſt cæcitas : non ergo ſunt ad aliquid.

10. *Quod autem neque vt contraria,&c.*

Hic cum contrarijs comparat,& dupliciter probat, quæ ſecundum priuationem & habitum opponuntur, non opponi contrariè. Primum argumentum eſt hoc breuiter,quia ſatis prolixum eſt in litera Cōtraria quædam habent medium, quædam non habēt medium:at priuatiua , nec ſunt ex contrarijs habentibus medium,neq; ex non habentibus:ergo non ſunt contraria. Minor probatur de contrarijs non habentibus medium.Iſta contraria ſic ſe habent, quòd in ſubiecto proprio,neceſſariò alterum inſit, & hoc in omni ſubiecto, ita,vt nullum detur ſubiectum ſuſceptibile, cui alterum illorum non inſit. At datur aliquod ſubiectum proprium priuationis & habitus,cui non neceſſariò vnum horum inſit:catulus enim eſt ſubiectum propriū, & aptum,quamuis ei deficiat circumſtantia temporis, tamen nec eſt cæcus , nec videns. Probatur autem de contrarijs habentibus medium: hæc enim ſic ſe habent, vt in nullo proprio eorum ſubiecto vnum neceſſario inſit , niſi quando a natura inſunt; vt album & nigrum habēt medium, & nullū corpus dabitur , quod neceſſariò ſit album,vel nigrum,nam poteſt eſſe pallidum.Patet.Illi corpori,cui a natura ineſt album & nigrum, ſicut niui,& pici , ineſt albedo vel nigredo naturaliter. Similiter de calido & frigido : calor enim ineſt naturaliter igni Præterea iſta ſubiecta,quib' naturaliter ineſt vnum contrariorum ex his,habent vnum determinatè : id eſt , ita vnum , quòd non alterum : vt nix albedinem , ignis calorem : at in priuatiuis hoc non fit:in primis ſunt ſubiecta propria, in quibus naturaliter non inſunt , & tamen in eis neceſſariò vnum oppoſitorum ineſt,vt homini, & cani adulto neceſſariò ineſt,vel cæcitas,vel viſus:neutrum tamen à natura ineſt , cùm eis manentibus poſſint abeſſe.Præterea, quia nō datur extremum determinatum ad vnum ſubiectum , ſicut in illis cōtrarijs datur vnum, quod neceſſariò ſit album , & non nigrum : at in his nullum datur ſubiectum, ex natura ſua determinatum ad vnum , quodlibet enim eſt cæcum,vel videns.

Altera pars Argumēti.

Dubium.

Circa iſtam rationem dubitabis ; videtur enim nō procedere rectè: nā ad probādum priuatiuè oppoſita non eſſe cōtraria, nō habentia mediū, ſumit ſubiectum non ſuſceptibile priuationis & habitus, nempè catulum ante nonū diem:& poſtea ſumit ſubiectum ſuſceptibile, ꝓ contrarijs mediatis? Ad hoc dico,argumētum eſſe bonū:

Solutio.

& eius vis , & robur, hoc eſt In contrarijs non habentibus medium , omni tempore alterum illorum ineſt ſubiecto ſuſceptibili,nec expectat tēpus aliquod, vt inſit ſubiecto:at priuatiua,non omni tempore ſubiecto inſunt, cùm catulus aliquo tempore nec videns nec cæcus ſit: & tamen ille ſubiectum eſt , cùm poſt aliquod tempus viſurus ſit,vel futurus cæcus. Quòd ſi dicas catulus nondum eſt aptus tūc, vt recipiat alterum illorum. Ex hoc colligitur, aliquid aliud præter ſubiectum eſſe neceſſarium ad priuationem, quandoquidem illi nondum ineſt aliquod horū, ſiue habitus,ſiue

priuatio:

priuatio: quod tamen in contrarijs non eſt, cùm tale tempus, poſtquam ſubiectum exiſtit, nõ expectetur: & ita differunt à cõtrarijs. Et hic eſt ſenſus veriſſimus ipſi' Ariſt. quem optimè inſinuauit Simpl. Similiter, de altera parte argumenti circa contraria mediata. Vis argumẽti hæc eſt. Nullo tempore eſt neceſſarium aliquod illorum cõtrariorum ſubiecto ineſſe, niſi ſit à natura vnum extremum: at aliquando; vt ipſe textus expreſsè dicit; eſt neceſſariũ alterum iſtorum, ſiue habitus, ſiue priuatio, inſit, vt homini vel cani adulto: ergo non eſt ex illis cõtrarijs, & hoc obſerua. Dices: quo pacto calor igni, & albedo niui, ineſſe à natura dicuntur: Dico non ineſſe à natura, quia ſint de eorum ſubſtantia, vt aliqui exiſtimauerunt, credentes eſſe formas ſubſtantiales, cùm tamen hoc ſit contra

Calor vt à natura igni ineſſe dicatur?

Ariſt. ipſum, vt rectè dicit Alb. cap 8. aſſerit enim eſſe contraria, at ſubſtantiæ nihil eſt contrarium: ſed dicuntur de natura illorum; quia ſunt paſſiones naturam cõſequentes non ſeparabiles, niſi per corruptionem ſubiecti.

11. *Amplius in contrarijs quidem cùm ſit ſuſceptibile, &c.*

Hoc eſt ſecundum argumentum, quo probat priuatiuè oppoſita nõ eſſe contraria. etenim contraria circa idem ſubiectũ poſſunt mutuo ſe expellere, & ad inuicem mutari, niſi quando vnum ineſt à natura, vt, poteſt, quod languorem habet, ſanari: & quod ſanum eſt, languere. & calidum fieri frigidum, & frigidum fieri calidum: & ex ſtudioſo poteſt quis prauus; & ex prauo ſtudioſus fieri, quod probat: nam homo prauus ſi bene incipiat aſſueſieri, abſque dubio poteſt vel modicum in virtute proficere: at ſi iterum atque iterum aſſueſiat, poterit ad virtutem peruenire, vel ſaltem magnũ incrementũ facere. Hoc dicit propter Platonem; vt dicit Alber. qui dicebat virtutem non fieri aſſuetudine: & contra Stoicos, qui exiſtimabãt, virtutem eſſe inamiſſibilẽ. Contraria igitur mutuò mutantur: at in priuatiuis id non fit, ergo ſunt diuerſa, minor patet: quia ex videnti cæcum fieri poteſt, ex comato caluum & ex habenti dentes edentulum: at econtrà, à priuatione ad habitum regreſſus eſt impoſſibilis.

Quæſtio.

Num à Priuatione ad Habitum poſſit eſſe regreſſus?

Argumẽta in contrarium.

Dubitatur: nam videtur à priuatione eſſe regreſſus ad habitum: nam à ſomno poteſt quis ad vigiliam reſtitui: & à nocte & à tenebris aër reddit ad lucem: & ex nõ igne fit ignis: quomodo ergo à priuatione non eſt regreſſio?

1. Fundam. Regreſſus duplex.

Circa hoc aduerte. Duplex poteſt cõſiderari regreſſus: alter ad idem numero, vt idẽ prorſus numero, quod ante fuit, redeat: alter regreſſus ad idẽ ſpecie, vt redeat idẽ ſpecie cũ eo, quod ante fuit: vt quando aliquis infirmus ſanatur; reſtituitur quidẽ ei ſanitas eadem, nõ quidem numero, ſed ſpecie. Præterea, regreſſus iſte in ſpecie eſt duplex: alter immediatus, alter mediatus.

Ad idẽ ſpecie, Regreſſus duplex.

Immediatus eſt, cùm abſq; aliqua alia mutatione illud, in quod aliquid mutatum eſt, iterũ redeat: vt ſi aër vertatur in aquã, & ex aqua rurſus abſque vlla alia mutatione fiat iterum aër, eſt regreſſus immediatus: at regreſſus mediatus eſt, quando non ex vna mutatione, ſed varijs illud reſtituitur: vt dicit Ariſt. ex vino fit acetum, tamẽ ex aceto nõ immediatè fit vinũ, niſi priùs mutetur in aquam, & rurſus aqua vino infuſa mutetur in vinum, 8. Metaphy. c. 5.

2. Fundam. priuatio eſt triplex.

Aduerte præterea. Priuatio eſt triplex, prima priuat ſolũ actũ, vt ſomnus, qui priuat tantùm actum videndi: & tenebræ lucem. Altera non ſolũ actum, ſed etiam potentiã priuat: vt cæcitas, quæ eſt in oculo læſo, in quo non eſt potentia viſiua. iſta potentia ex duplex, propinqua, & remota. Propinqua eſt proximum principium ad operandũ, quod non indiget altero ſuperaddito principio poſt ſe ad operationem, vt eſt potentia viſiua ad videndum, & illius eſt priuatio priuãs potentiam propinquam, altera eſt potentia remota, quæ eſt principiũ operandi, ſed tamẽ indiget alio principio ſuperaddito, vt anima eſt principium remotum ad videndum, quia indiget alio principio ad viſionem, nempè potẽtia viſiua. Et ita eſt tertia priuatio priuans potentiam propinquam, & remotã, vt mors quæ etiam corpus priuat anima, & diſpoſitione, quæ erat in corpore ad animam, quæque dat principia vitæ.

1. Conclu. Regreſſus ad idē numero à priuatione, eſt impoſſibilis naturaliter.

Hoc ſuppoſito ſit prima Concluſio. Regreſſus ad idem numero, in omni priuatione naturaliter eſt impoſſibilis V.g. quādo dormiens reſtituitur ad viſionem ſeu vigiliam, non eſt illa viſio, & actus, idem numero cum eo, qui erat antè. Dico naturaliter: nam ſupernaturaliter Deus idem numero poteſt reſtituere: immò reſtituet, quando in hoc mundo mortuos reſuſcitabit, & ad no[ſtram] reſurrectione poſt mortem erimus ijdem numero.

2. Conclu. Regreſſus ad idē ſpecie, &c. eſt poſſibilis.

Secunda Concluſio. Regreſſus ad idem ſpecie & priuatione priuante actu, eſt poſſibilis hæc clara eſt, vt argumenta probāt de ſomno, tenebris, & alijs.

3. Conclu. Regreſſus immediat[us] ex priuatione, &c. eſt impoſſibilis.

Tertia. Regreſſus immediatus ex priuatione priuante potentia, ſiue propinqua ſiue remota, eſt impoſſibilis: vt qui amiſit potentiam viſiuam, rurſus naturaliter nō videbit: & cadauer non fiet homo: & hoc eſt, quod hic docet Ariſt. At dixi regreſſum immediatum, quia mediatè regreſſus poteſt ille fieri, vt patet in aceto, quod fit aqua, & rurſus vinum: & cadauer terra, & iterū terra planta, & fructus, & fructus cibus, ſanguis & ſemen, ex quo iterum fit homo: ſed iſte regreſſus, mediatus eſt. Ad illud de igne & aqua dico, quando ignis fit aqua, priuatio illa priuat materiā actu, ſed non potentia propinqua: quia materia elementorum eſt in potentia propinqua ad quamlibet formā elementi, & hoc nota, quamuis pertineat potiùs ad naturalem Philoſophiam.

NOTA.

12. *Quæcunque verò tanquam affirmatio &c.*

Hic iam Ariſtoteles Oppoſita contradictoriè alijs omnibus comparat: docetque præterea, non eſſe nec relatiuè oppoſita, nec contrariè, nec priuatiuè, tali argumento. In oppoſitis contradictoriè, ſemper vnū eſt verum, alterum falſum, at in alijs omnibus oppoſitis, neq; eſt verum neq; falſum: ergo ſunt diſtincta oppoſita. Antecedēs probat: quia reliqua nō ſunt cōplexa, nec propoſitiones, vt exemplis probat: iſta verò ſecundùm complexionem dicūtur.

Dubiū in Ariſtotele.

Proponit autem dubium: quòd ſi reliqua oppoſita cum complexione ſumantur, vt Socrates eſt alb[us], Socrates eſt niger, pater, filius, videns, cæcus? reſpondet ad hoc nō

Solutio.

eſſe eadem: quia in iſtis non eſt neceſſe vnum eſſe verum, alterum falſum. pater ſi enim ſubiectum non exiſtat, reliqua oppoſita ſunt falſa; vt ſi Socrates non ſit, falſa ſunt iſta: Socrates eſt albus, niger, pater, filius, videns, cæcus. Imò in priuatiuis non ſolùm quando ſubiectum non eſt, ſed etiā quando aptum non eſt, erit falſum vtrunque oppoſitum, vt diximus: at in contradictorijs ſemper, ſiue ſubiectum ſit, ſiue nō ſit, alterum eſt verū, alterum falſum, vt ſi non ſit Socrates, falſum erit, quòd ſedet, verum tamen erit, quòd non ſedet: hæc enim eſt natura talium oppoſitorum.

13. *Contrarium autem bono ex neceſſitate quidem malum eſt, &c.*

Capitis pars Tertia.

Hæc eſt tertia capitis principalis pars, in qua aliquot theoremata contrariorū, quæ eorum naturam manifeſtant, ponuntur.

Contrariorum. 1. Theorema.

Primum eſt. Bono ex neceſſitate malum contrariatur, malo autem & bonū, & malum aliquando. Huius prior eſt pars: bono ex neceſſitate malum contrariatur: quæ non ſignificat, quòd ſemper bonū habeat contrarium; non enim hoc ita eſt, multa nanque bona contrarium non habent: ſed ſignificat, quòd quoties bonum habet cōtrarium, id malum, non bonum eſt. Oportet autem intelligere, quid per bonum, quid per malum intelligat? & quidem dupliciter poteſt ad hoc reſponderi: vt primò per bonum intelligat qualitatem ſecundùm ſe appetibilem, vt eſt iuſtitia, ſcientia, ſanitas: per malum autem qualitatem ſecundùm ſe non appetibilem, vt vitiū, ignorātia, lāguor: & tūc eſt ſenſus: qualitati bonæ qualitas mala opponitur, vt ſanitati lāguor, iuſtitię iniuſtitia: malæ aūt aliquādo bona, vt timiditati fortitudo: aliquādo mala, vt timiditati temeritas, ſūt enim duo mala, alterum per exceſſum, alterum per defectum, virtuti, quæ in medio eſt, contraria Nec mireris, ſi vni duo cōtraria ſint, eùm id fit diuerſis rationib[us]. Poteſt ſecundò etiam reſponderi generaliùs, vt per bonum intelligat qualitatem conuenientem ſubiecto, & per malum qualitatem diſconueniētem ſubiecto: vt calor eſt bonus ſubiecto cui conuenit, vt hic frigiditas mala. Vt ſit ſenſus: cui vnum cōtrarium bonum eſt, & conueniens, alterum malum eſt, & nociuum: at cui aliquod malū eſt, alterum aliquando eſt bonum, aliquando etiam

malum.

malum. Vterq; ſenſus mihi probatur, ſed ptior eſt melior.

2. Alterum theorema. Non eſt neceſſarium Vtrunque contrariorum eſſe in rerum natura; poteſt enim vnum abſque altero in eſſe: poſſunt enim omnia bene ſe habere, poſſunt præterea omnia colorata eſſe alba.

3. Tertium. Contraria ſimul non ſunt in eodem ſubiecto: nihil enim eſt ſanum & languidum, calidum, & frigidum: hoc intellige, ſecundum eandem partem ſubiecti, & in gradibus intenſis: alter enim poſſunt eſſe ſimul. Iſta eſt communis limitatio huius theorematis, quamuis ego exiſtimem; non eſſe opus limitatione. ſenſus enim eſt: Vnum & idem ſubiectum numero ſimul non recipit abſolutas prædicationes contrariorum: non enim dicitur calidum, & frigidum, quamuis in vna parte calorē, in altera frigiditatem poſſit recipere.

4. Quartum. Contraria exiſtunt abſolutè in eiſdem ſubiectis vel ſpecie vel genere, non tamen in eodem numero, vt modò dixi: in quo à priuatiuè oppoſitis differūt, quę ordine quodam circa idem ſubiectū numero exiſtunt; vt diximus ſuperiùs.

5. Quintum Contraria vel ſunt in eodem genere proximo, vt album, nigrū: vel ſub diuerſis generibus eiuſdem prędicamenti vt iuſtitia ſub virtute, iniuſtitia ſub vitio: vel ipſa ſunt genera eiuſdem prædicamenti, vt virtus, quæ dicitur bonum, vitium quod dicitur malum: nunquam tamen ab eodem prædicamento egrediuntur: ſunt enim in prædicamento qualitatis. Ex his poſſet contrariorum deſcriptio ſumi. Cōtraria, ſunt qualitates, quæ cùm ab inuicē non dependeant, ſub eodem ſunt prædicamento, & ab eodem ſubiecto mutuò ſe expellunt; ab eodem, inquam, numero.

Dubia quędam ſcitu digniora.

Dubium 1. de numero & ordine oppoſitorum.

CIrca iſtud caput dubiū eſt de numero, & ordine harum oppoſitionum prædictarū? ad quod bene reſpondet Ammon. Oppoſitio enim aut poteſt conſiderari, vt in rebus eſt, aut vt in rebus ſecūdū quod voce ſignificātur: ſi hoc poſtremo modo cōſideretur, eſt oppoſitio, quę dicitur affirmatio & negatio: vt autem in rebus eſt, aut res ſunt abſolutæ, aut reſpectiuæ. Si reſpectiuæ, fit oppoſitio ad aliquid. ſi abſolutæ: aut agunt ad inuicem & mutuò ſe expellūt, aut non: Si ad inuicē & mutuò ſe expellūt, ſunt contraria: ſin verò non mutuò, ſunt priuatiua. Patet igitur nō eſſe alias oppoſitiones præter has.

Ordo oppoſitorū.

Et ex hoc colligitur ordo. Eſt enim ordo ab imperfectiori oppoſito, & debiliori: patet autē minimam oppoſitionem eſſe relatiuorū, quæ non ſe mutuò expellunt à ſuis ſubiectis, imò de neceſſitate ſimul exiſtunt. Poſt hanc oppoſitionem aliarum minima, eſt contraria: quia eſt regreſſus ab vno ad alterū mutuus: in priuatiuis verò non eſt mutuus regreſſus. oppoſitionum autem maxima eſt ſecundùm affirmationem & negationem, quæ adeò repugnant, vt nunquam ſimul ſtent, ſiue ſubiecto extante, ſiue non extante, ſemper enim alterum verum, alterum falſum eſt: in alijs id non fit, vt diximus circa textus interpretationem.

Nota.

Hic vnum aduerte, alias tres oppoſitiones abſolutè eſſe in rebus: quia eſt oppoſitio incomplexorum exiſtentium: etiam ſunt in vocibus, ſi eum complexione ſumantur, vt diximus, quando facimus ex illis cōplexiones: at contradictio cùm ſit ſecūdùm affirmationem & negationem, non eſt in rebus abſolutè, ſed in eis, vt voce & conceptu ſignificantur.

Dubium 2. contradictionis. Solutio.

Obijcies fortaſſe, etiam eſſe contradictionem in ſimplicibus, vt homo, non homo, equus, nō equus? Non negamus hoc, ſed eſt magnum diſcrimen à reliquis oppoſitis, nam reliqua oppoſita ſecundùm vtrunque extremum ponunt aliquid reale, in rebus etiam priuatiuis hoc fit: nam priuatio non pura negatio formæ, ſed negatio in quodam ſubiecto: at in his contradictorijs extremum negatiuum, eſt ens rationis purum, cùm ſit negatio, nec ponat ſubiectum: nam non homo, etiā quę non ſunt, ſignificat. Præterea ab Ariſto. 4. Metaphyſic. text. 7. vocatur negatio extra genus.

Dubium 3. de genere oppoſitorū

Dubium. An Oppoſitio ſit genus ad has quatuor: videtur enim eſſe analogum, cùm Ariſto. dicat oppoſitionem dici quadrupliciter: & præterea quia oppoſitiones ſint inæquales: maxima enim oppoſitio eſt,

eſt contradictoria, minima relatiua 3. & quod magis eſt, quia omnis oppoſitio mẽſuratur per cõtradictionẽ: vnum enim
Solutio ex Alberto & Iāblicho. extremum negationem alterius debet habere, vt Ariſt. docet 10. Meta. Alber. cap. 2. ita exiſtimat, ſcilicet eſſe analogũ, & Iamblicus: & ita mihi videtur: præſertim cùm
Ex Sim. & Porphyr. aliqua ſit oppoſitio non abſolutè realis, ſed rationis, vt contradictoria Simplic & Porph. credunt eſſe genus quoddam: & ſententia quoque iſta probabilis eſt ſatis.

Circa priuationem āduerte, vt dicebam⁹,
Dubium 4. de priuatione. in hoc differt à negatione pura, quòd negatio non ponit exiſtentiam ſubiectũ, poſſumus enim verè dicere: Chimæra non ſedet: at priuatio ponit aliquod ſubiectũ; non enim cæcum dicitur, niſi quod exiſtit, ſecundùm autem, quod quadrupliciter præſupponit ſubiectum, quadruplex eſt priuatio, vt docet Ariſto. 5. Meta. c. 22. Tribus quidem modis primis nõ propriè, quarto verò propriè dicitur priuatio.
Priuationis acceptiones. 1. Primò priuatio dicit carentiam alicuius formæ in ſubiecto quocũque, ſiue apto, ſiue inepto ad illam formam: quo pacto dicitur planta cæca, & mare ſurdum.
2. Altera priuatio dicit carentiam formæ in ſubiecto apta ad illam formam, non quidem in Specie, ſed in ſuo genere: id eſt, quia tale ſubiectum eſt aptum ratione ſui generis, ſuſcipere illam formam, quamuis non ſecũdum ſuam ſpeciem; vt talpa dicatur cęca, non quidem quod ſit apta in tota ſua ſpecie, vt vult Ariſt. videre, tamen eſt in tali genere in quo viſus reperitur, eſt enim animal.
3. Tertiò dicitur priuatio, negatio formę in ſubiecto, apto quidem & ſecundum ſpeciem recipere talem formam, ſed non tali tempore, vt catulus eſt cæcus antè nonum diem.
4. Et priuatio propriè. Tandem quarta priuatio dicit negationem formæ in ſubiecto quidem apto, & ſecundum ſpeciem, & tempus, vt homo cæcus, qui caret viſu, quando habiturus eum erat: & ſic ſumitur priuatio ab Ariſt. in pręſenti: & hæc dicitur propriè priuatio.

DE MODIS PRIORIS

Cap. XII.

1 *PRius autem alterum altero dicitur quadrupliciter. Primò quidem et maximè propriè ſecundum tempus, ſecundum quod antiquius alterum altero, & vetuſtius dicitur: in eo enim quod temp⁹ amplius eſt & antiquius et vetuſtius dicitur. Secundò autem, quod non conuertitur ſecundum ſubſiſtendi conſequentiam: vt vnum duobus prius eſt: duobus enim exiſtentibus mox vnum eſſe conſequens eſt: vno verò exiſtente, duo eſſe non neceſſarium eſt, quare non conuertitur ab vno conſequentia, vt reliquum ſit: prius autem illud eſſe videtur, à quo non conuertitur eius, quod eſt eſſe conſequentia. Tertiò vero ſecundum ordinem quendam prius dicitur: quemadmodum & in ſcientijs & in orationibus. Nam in demonſtratiuis ſcientijs eſt prius & poſterius ordine: elementa enim in Geometria priora ſunt ordine ijs, quæ deſcribuntur, ſed in Grammatica elementa ſyllabis priora ſunt, & in orationibus ſimiliter proœmium narratione prius ordine eſt. Amplius, præter ea, quæ dicta ſunt, quod melius et honorabilius eſt, prius natura eſſe videtur. Conſueuerunt autem & multi honorabiliores & magis dilectos à ſe, priores apud ſe dicere, eſt quidem & pene alieniſſimus priorum hic modus. Modi igitur qui dicti ſunt de priore, fere tot ſunt.*

Videtur autem præter eos, qui dicti ſunt, alter eſſe prioris modus, eorum enim, quæ conuertuntur ſecundum eſſendi conſequentiam, quod alteri quomodòlibet cauſa eſt, conuenienter prius natura dici poſſit. Quod verò quædam ſunt huiuſmodi, palam eſt, eſſe namque hominem, ſecundum ipſum eſſendi conſequentiam, ad veram de ſe conuertitur rationem: nam ſi homo eſt, vera eſt oratio, qua dicimus, quòd homo eſt, & conuertitur: nam ſi vera eſt oratio, qua dicimus, quòd homo eſt, eſt homo. Eſt autem vera oratio, nequaquam cauſa, vt ſit res, veruntamen res quodammodo cauſa videtur, vt ſit vera oratio. Eò enim quod res eſt aut non eſt, vera oratio aut falſa dicitur. Quare ſecundum quinque modos prius alterum altero dici poteſt. 2.

HOc eſt aliud Poſtprædicamentum nempè quot modis dicatur prius? conſtat enim in prædicamẽto ſubſtantiæ, ſubſtantiam ſingularem fuiſſe dictam Vſus h[...] Poſtprædicamenti.

ctam primam : & in capite, ad aliquid, ſci
bile prius eſſe ſcientia. & tandem inter o-
mnia prædicamenta, & inter prædicata
ſingulorum prædicamentorum, eſt qui-
dam ordo, ſecundū quem vnum prius, al-
terū poſterius eſt : propterea oportuit, vt,
quotupliciter prius aliquid diceretur, ex-
plicaret.

Prius autē alterū altero dicitur quadrupliciter, &c.

4\. Quatuor modos, quibus vnū altero pri'
Modi prioris quot? eſſe cōmuniter, aſſignat. Primus eſt ſecun
1\. du quem, vnum alterum tēpore præcedit:
quo pacto dicimus, Imperium Perſarum
fuiſſe prius Romanorū Imperio. Hunc
prioris modum maximè proprium appel
lat, eo, quia notiſſimus omniū eſt, cùm fū
datur in tēpore, quod omnibus patet. Præ-
terea, quia fuit prima impoſitio, & ſignifi-
catio huius vocabuli, Prius, cùm ſit maxi-
mè nota: & reliqua, quæ priora dicuntur,
eatenus priora dicūtur, quatenus ad prio-
ritatē illam primā referuntur. Vt enim
pri' tēpore ſine poſteriori exiſtere poteſt :
ita quę independentia ab alijs ſunt, prio-
2\. ra dicūtur eis, quę ab illis dependent. Secū
dus modus prioris eſt, ſecundū quē illud
dicitur prius, à quo non conuertitur ſub-
ſiſtendi conſequentia, id eſt, quod ab alijs
infertur, quod tamen non infert: vt vnum
eſt prius duobus, quia ſi duo ſunt, vnū eſt,
non tamen, ſi vnum eſt, duo ſunt, & ſic vni
uerſaliter omnia ſuperiora ſuis inferiori-
bus hoc modo priora dicuntur.

Tertiò, aliquid dicitur prius ordine, qui
3\. modus non in tempore, nec in illatione,
ſed quadam multorum habitudine con-
ſiſtit, ſecundum quam vnum alterum cō-
ſequitur, ponit exēpla de duplici ordine,
& de ordine docendi, & de ordine dicen-
di Ordine quidem docendi, ſeu doctrinæ,
elementa in Geometria ſeu definitiones;
vt quid ſit punctum, quid linea, quid ſu-
perficies, quid figura ; prius traduntur,
quā deſcriptiones, id eſt, propoſitiones per
ſe notæ & reliquæ conclusiones: vt à pun-
cto in punctum lineam ducere: totum eſt
maius parte: triangul' habet tres angulos
æquales duobus rectis. Similiter in Gram-
maticis, elementa, id eſt, literas priùs do-
cemur, quā ſyllabas; & ſyllabas priùs quā
dictiones. Ordine autem dicendi prius
procemium, quàm narratio, & hęc, quā cō-
firmatio: omnia igitur hæc ordine priora
dicuntur, ita, vt quamuis prius tēpore di-
ceretur narratio, procemium tamen ſem-
per ſuam prioritatem ordinis haberet.

Quartò. Id dicitur priùs, q̄ digniùs eſt,
& honorabilius; quomodo magis amicos
priores alijs apud nos vocam', ſeu primos
apud nos; & hæc eſt prioritas dignitatis.
Sed iſtum docet eſſe modum alienum &
improprium, vulgarem tamen. Ratio hu-
ius ex Ammon. hæc eſt: hunc enim modū
dicit non eſſe proprium, quia verè non
fundatur in ipſis rebus, ſed in exiſtimatio-
ne & affectione noſtra, quæ extrinſeca eſt
ipſis, quæ priora dicuntur, vel poſteriora.
Aliā etiam huius rationem tradit Simpl.
nempè, quia in ſermone non eſt vſitatus
modus loquendi amiciores, & honorabi-
liores vocare priores: ac propterea dicit a-
lieniſſimum hunc modum, quaſi impro-
priè dictum tali vocabulo, quod tamen
vulgariter dicitur.

Videtur autem præter eos, qui dicti ſunt, &c. 5.

Hi ſunt quatuor modi prioris, qui com
munes ſunt, & ab omnibus aſſignantur:
præter hos, vnum alium ex propria ſentē
tia, vt notant Albert. & Boet. enumerat: ac
propterea ſuperiori numero hic non eſt
comprehenſus, cùm dixit : Prius quadru
pliciter dicitur; quia id ſecundùm cōmu-
nem ſententiam docebat id enim vltimo
alio modo Prius dicitur, quod cùm alio in
conſequentia conuertitur, & illius eſt cau
ſa, vt homo eſt prior riſibilitate, quia inter
vtrunque eſt mutua conſequentia, & ho-
mo eſt riſibilitatis cauſa: & hoc dicitur pri
us natura Ponitur huius exemplum : Iſta
propoſitio; homo eſt, vera eſt, eò quòd ho
mo in ſe ſit: etiam conuertitur, nam ſi ho-
mo in re eſt, & ipſa propoſitio vera erit: ta
men q̄ homo ſit, ſcilicet res ipſa, eſt cau-
ſa veritatis propoſitionis Vt enim docet
Ariſt. 9. Met. c. 12. nō quòd nos verè te pu
tamus albū eſſe, tu albus es, ſed quia tu al-
b' es, nos qui dicim', verū dicimus. & hoc
eſt, q̄ dici ſolet, veritatē eſſe in reb ſicut in
cauſa de quo diſſerem' in lib. Perihr. Res
igitur eſt prior natura, q̄ propoſitio dica-
tur vera : & vniuerſaliter omnis cauſa pri
or eſt natura ſuo effectu. hæc autem prio-
ritas

ritas, non dicit illam temporis præceſſionem: poſſunt enim duo ſimul eſſe tempore, vnum tamen altero natura prius eſſe: ſicut in eodem tempore, eſt ſol & lux: homo & riſibilitas: at ſol luce, & homo riſibilitate priores natura ſunt, eò quòd ſol lucis, & homo riſibilitatis ſint cauſa. Hi ſunt modi priores, quos Ariſt. enumerat:

7. Modi poſterioris eo rũque numerus vnde colligẽdi.

& iidem prorſus ſunt modi Poſterioris: nam in oppoſitis, quot modis dicitur vnum, tot etiam alterum: vnde etiam eſt poſterius tempore, in conſequentia, dignitate, ordine, & natura.

Nota. 1. Circa hoc caput aduerte, maximè Prius & Poſterius eſſe in prædicamento ad aliquid, ſunt enim mutuò correlatiua: imò omnia poſtprædicamenta in prædicamentis ſunt ſupradictis: oppoſitio enim ad aliquid eſt: & contrarietas, & reliqua ſimiliter. ſimul ad aliquid eſt. Motus autẽ ad actionem & paſſionem refertur habere ad aliquid. Et poſtprædicamenta iſta fiunt propter duo. primò, quia ſunt proprietates diuerſorũ prædicamentorum, & pluribus inſunt; in ſubſtantia enim, qualitate, quantitate, & quando, ineſt prioritas: alia ſimiliter multis competũt. Secundò, quia iſta multipliciter dicũtur: propterea in cõmuni ſumpta nullius ſunt prædicamenti: æquiuoca enim a prædicamento excludũtur, vt talia ſunt, nec ad prædicamentum pertinent, niſi ratione ſignificatorum per ſe. Propterea iſta hic per ſe ſumũtur, vt diſtinguãtur, & diſtincta in ſuis collocẽtur generibus. Aduerte prætera Ariſt. exactiꝰ tradidiſſe in 5. Meta. c. 11. de Priori & Poſteriori: hic autem illos modos aſſignat, qui in ipſis prędicamẽtis frequentiores ſunt: quamuis forſan omnes alij ad hos reduci poſſent, vt dicit Simpli. Sed hoc in Metaphyſicam referuemus.

Nota 2. Aduerte etiam, non repugnare, vnũ & idem multis modis eſſe prius: ſimiliter vnum eſſe prius vno modo, & poſterius altero. V. g. pars eſt prior toto natura, quia eſt cauſa: ſed totum prius dignitate. Similiter animal eſt prius homine conſequentia, ſimiliter etiam natura, quia eſt ſuperius homine, & ipſius cauſa.

Nota 3. Aduerte tandem, omnem cauſam ſuo effectu eſſe naturâ priorem: hic tamen Ariſt. non loquitur niſi de cauſa & effectu, quæ ſimul ſunt, & conuertuntur: nõ quòd illa cauſa, quæ ſimul nõ eſt cũ effectu, nõ ſit naturâ prior: vt Petrus, qui abſq; ſuo patre, qui cauſa eſt, poteſt eſſe, ſed quia talis cauſa, quæ ſine effectu eſt, ſit prior tempore: qui modus prioris perfectiſſimus eſt.

DE MODIS SIMVL.
Cap. XIII.

Simul autem dicuntur ſimpliciter quidem proprijſſimè, quorum generatio in eodem eſt tempore. neutrum enim eorum, neque prius, neque poſterius eſt. Simul autem ſecundùm tempus hæc dicuntur. Natura verò ſimul ſunt, quæcunque conuertuntur quidem ſecundùm eius, quod eſt, eſſendi conſequentiam, ſed nequaquam alterum, alteri cauſa eſt, vt ſit, vt in duplo & dimidio: conuertuntur etenim hæc. nam cùm duplum ſit, dimidium eſt: & cùm dimidium ſit, duplum eſt, ſed neutrum alteri cauſa eſt, vt ſit. Dicuntur autem ſimul naturâ & quæ ex eodem genere diuerſò ab inuicem diuiduntur. Ediuerſò autem diuidi ab inuicem dicuntur, quæ ſecundùm eandem ſunt diuiſionem: vt volatile, greſſibile, et aquatile, hæc enim ab inuicem ediuerſò diuiduntur, cùm ſint ex eodem genere: animal namque diuiditur in hæc, in volatile, greſſibile, & aquatile: & nihil horum prius vel poſterius eſt, ſed ſimul hæc natura eſſe videntur. Diuiditur autem & vnumquodque horum in ſpecies rurſus, vt volatile, greſſibile, & aquatile. erunt ergo & illa ſimul naturâ, quæcunque ex eodem genere ſecundum eandem ſunt diuiſionem. Genera vero ſpeciebus ſemper priora ſunt: neque enim conuertuntur ſecundùm eius, quod eſt, eſſendi conſequentiam, vt cùm quidem aquatile ſit, animal eſt: cùm verò ſit animal, non neceſſe eſt, vt aquatile ſit. Simul ergo naturâ dicuntur, quæcunque quidem conuertuntur ſecundùm eius, quod eſt, eſſendi conſequentiã, ſed nequaquam alterum alteri vt ſit, cauſa eſt: & ea quæ ex eodem genere ediuerſò diuiduntur ad inuicem. Simpliciter autem ſimul ſunt, quorum generatio in eodem eſt tempore.

Modi Simul.

HIc de, Simul, aduerbio tractat, ac tres modos, quib⁹ aliqua ſimul eſſe
1. dicuntur, tradit Primus eſt proprijſ-
ſimus, quo multa ſimul tempore dicũtur.
[*Quorum generatio eſt in eodem tempore,*]
id eſt, quorum vnum tempore; neq; prius,
nec poſteri⁹ eſt: quo pacto ſimul dicimur
currere, & loqui: ſi currentes loquamur:
& ſimul fuerunt Alexander, & Ariſtot.
2. Alius modus eſt, quo aliqua dicuntur ſi-
mul natura, nempè, quæ in conſequentia
mutuò conuertuntur, & vnum nõ eſt al-
terius cauſa: dicimus enim ſimul natura
eſſe, duplum, & dimidium: patrem & fi-
lium: & correlatiua, quæ ſe inuicẽ ponũt,
& vnum alterius non eſt cauſa. & iſte mo-
dus eſt oppoſitus modis duobus Prioris,
3. ſcilicet ſecundo, & quinto. Tertius mod⁹
eſt, quo illa dicuntur ſimul, quæ ex æquo
diuidunt aliquod gen⁹, vt volatile, greſſi-
bile, aquatile, ſimul ſunt, quia ex æquo A-
nimal diuidunt. diuidere ex æquo genus,
eſt, quando æquè immediatè differentię,
vel ſpecies genus aliquod diuidunt, ita vt
vna non diuidat id, quod per aliam con-
ſtituitur: ſicut ſi diuideretur animal per ra
tionale, volatile, & irrationale: tunc enim
volatile & irrationale non eſſent ſimul,
quia volatile potiùs diuidit irrationale:
præterea diuidunt ex æquo, quando nulla
eſt ad inuicem dependentia, vt volatile nõ
magis à greſſibili, quàm greſſibile à volati
li dependet: propterea iſte mod⁹ eſt oppo-
ſitus modo tertio Prioris, ſcilicet ordine.
Ex hoc colligit Ariſtot. genera & ſpecies
non eſſe ſimul natura, ſicut duplum & di-
midium, quia non eſt mutua conſequen-
tia à genere ad ſpeciem: vbi nõ ſumit gen⁹
ad ſpeciem ratione intentionis ſecundæ.
nam ſic ſunt correlatiua, & ſimul natura,
vt diximus, ſed pro ipſis naturis, ſcilicet a-
nimali, homine & reliquis. Tripliciter er-
go Simul eſſe contingit, vt dictum eſt.

Dubiũ nũ prius & ſimul ſint oppoſita? Authora affirmat.

Dubitabis fortè, an eſſe Simul, oppona
tur Priori. Albert. reſpõdet non opponi,
ſed eſſe diſparatum, quia prius poſteriori
opponitur, & econtra. præterea, quia mul
tis modis dicitur eſſe Prius, ſcilicet loco
dignitate, quibus nõ dicitur eſſe ſimul: ſed,
profectò probabilius mihi videtur, quòd
opponantur: & id patet ex Ariſtot qui tan
quam de oppoſito ad prius & poſterius,
loquitur de ſimul: nec ratio quicquam va
let, nam prius poſteriori propriè opponi-
tur, at Simul vtrique. Priori, ſcilicet & Po-
ſteriori. Ad aliud reſpondet Ammon. ca.
de priori. illum modum prioris dignitate
eſſe improprium: propterea, non habere
oppoſitum modum de ſimul, quamuis
poſſet quidem dici in te eſſe talem mo-
dum, quia reuerà duos poſſumus æquali-
ter amare, & honorare, licet modus loquẽ
di per Simul non ſit proprius. Similiter eſ-
ſe poteſt, vt duo ſint ſimul loco, non qui-
dem vt ſint in eodem penetratiuè: ſed in
eodem loco vulgari, vel communi, vt ſint
in eadem ſede: in eodem ſcamno.

DE SPECIEBVS MOTVS. Caput XIII.

1. *MOtus autem ſpecies ſunt ſex: generatio, corruptio, augmentum, diminutio, alteratio, & ſecundùm locum mutatio. Alij itaque motus palam eſt, quod ab inuicem diuerſi ſunt: non enim eſt generatio corruptio, neque augmentum diminutio, neque ſecundùm locum mutatio, ſimiliter autem & alij. In alteratione verò habet quandam dubitationem: ne ſit fortè neceſſarium, id quod alteratur, per aliquam reliquarum motionum alterari: Hoc autem non verum eſt: nam ſecundùm omnes penè paßiones, aut complures accidit nos alterari nulla aliarum communicante motionum. nam neque augeri neceſſarium eſt. quod per paßionem mouetur, neque diminui. Similiter autem et in alijs Quare alia præter alios motus erit alteratio. nam ſi eſſet eadem, oporteret id quod alteratur, mox & augeri, vel minui, vel quandam aliarum motionum ſequi, ſed non neceſſe eſt. Similiter autem & quod augetur, aut aliqua alia mutatione mouetur, alterari oporteret, ſed ſunt quædam, quæ augmentantur, quæ non alterantur vt quadratum gnomone circumpoſito creuit quidem, alteratum verò nihil factum eſt. ſic & in alijs huiuſmodi, quare alij motus ſunt ab inuicem.*

Quadrati accretio, Gnomone circũpoſito.

Eſt autem ſimpliciter motui quidem quies contrarium: iis vero quæ per ſingula ſunt, & ſingula. generationi quidem corruptio contrarium, augmentationi vero diminutio, ſecundùm locum mutationi, ſecundum locum quies. maximè autem videtur oppoſita eſſe in contrarium locum mutatio. vt ei quæ inferius eſt, ea quæ ſuperius eſt: & ei quæ ſuperius eſt, ea quæ inferius eſt. Reliquo verò aſſignatorum motuum nõ facilè eſt aſſignare quid fortè eſt contrarium. videtur autem nihil eſſe contrarium: niſi quis & in hoc ſecundùm qualitatem quietem opponit, aut in contrarium qualitatis, mutatio nem: ſicut & in mutatione ſecundum locum, quietem ſecundum locum, aut in contrarium locum mutationem. eſt enim & alteratio mutatio ſecundùm qualitatem. quapropter opponitur motui ſecundùm qualitatem quies ſecundùm qualitatem, aut in contrarium qualitatis mutatio, vt album fieri ad id, quod nigrum eſt fieri. alteratur enim in contraria, qualis mutatione facta.

Exacta eorum, quæ in hoc capite continẽtur, cognitio, prorſus Phyſica eſt, & abundè, ſi faxit Deus, eam illic trademus: ſat erit in præſenti facilẽ aliquam adhibere explanationem, quæ Logico ꝑ his cognoſcendis, & in prædicamento collocandis ſufficiat.

Quid Motus? & An vniuocè dicatur de eius ſpeciebus?

Aduerte igitur ante capitis interpretationem, quòd res, antequam facta ſit, dicitur eſſe in potẽtia alicuius materiæ: quod nihil aliud eſt, quàm dicere, quod ex alio quo alio poſſit fieri. Verbi gratia, planta, antequam ſit, dicitur eſſe in potentia ſeminis, quia ex ſemine fieri poteſt, & phiala, antequam ſit, eſt in potentia argẽti, ex quo fieri poteſt: vnde quando aliquod agẽs aliquid facit ex aliquo: (verbi gratia) ignis ignem aliũ ex alio ligno: & artifex phialã ex auro, dicitur tale agẽs educere rem ex potentia in actum.

Motus igitur, in communi, & latè ſumpto vocabulo loquendo, eſt ille tranſitus rei ex potentia in actum, vt, tranſitus plantæ ex potentia ſeminis in actum plantæ, dicitur motus plantæ. dico autem lato vocabulo, & in communi loquendo, quia propriè non dicitur motus, niſi quando talis tranſitus eſt accidentis alicuius: hic tamen communius loquitur Ariſtoteles, de tranſitu tam ſubſtantiæ, quàm accidẽtis: & vtrunque lato vocabulo vocat motum. Mot⁹ quid ſit.

At cùm iſte tranſitus fiat ſecundũ formas, & res varias diuerſorum prædicamẽtorum, fit, vt motus, qui eſt tranſitus formæ, non omninò habeat vniuocationem, ac ideò inter poſtprædicamenta, vt diſtinguatur, collocetur: quamuis enim Ariſto. vocet ſpecies motus, non propterea intelligit motum eſſe propriè genus, & vniuocum, ſed particularia vocat ſpecies. Et hoc nota admodum pro horum intelligentia. Sequitur igitur caput.

SPECIES MOTVS.

Motus autem ſpecies ſunt ſex, &c. 1.

Caput in duas partes diuiditur. in priori continentur ſex motũs ſpecies: in poſteriori earũ proprietates. Species igitur motus ſunt, generatio, corruptio, augmentum, diminutio, alteratio, latio, ſeu motus ſecundùm locum. harum ſingulas breuiter explicemus. Generatio eſt productio compoſiti ſubſtantialis; vt productio ignis, plantæ hominis: Corruptio eſt deſtructio hujus ſubſtantiæ, vt extinctio ignis, mors hominis. Augmẽtum eſt acquiſitio maioris quantitatis, præſertim in viuentibus, vt quando creſcit planta, & animal. Diminutio eſt amiſſio habitæ quantitatis: vt quãdo decreſcit homo ſenectute, & fructus attrectatione manuum.

Capitis partitio.

Motûs Species ſex.

1. Generatio.

2. Corruptio.

3. Augmentatio.

4. Diminutio.

5. Alteratio. manuũ minuitur. Alteratio eſt qualitas motus;vt productio caloris in aqua: & vniuerſaliter motus ſecundum qualitates, alterationes dicuntur.
6. Latio. Latio eſt motus ſecundùm locum:vt progreſſus,natatio,volatus.

Hoc ſuppoſito,probat Ariſtoteles differentias inter motus,qui magis conuenire videntur,vt eorum diſtinctio fiat notior. Et primò dubitat de alteratione,an ſit diſtinctus motus ab alijs:& probat eſſe motum diſtinctum, quia ſtat, eſſe alterationem,quando nullus ex alijs motibus eſt: patet quando aliquid calefit,tunc alteratur, & tamen nec augetur, nec minuitur in ſua quantitate,nec mouetur ſecundùm locum,nec generatur, nec corrumpitur: ergo alteratio eſt ab omnib. his diſtincta. at de augmento, & diminutione eſt maius dubium,quia res naturales non augentur nec minuuntur, niſi ſimul alterentur à qualitatibus:non enim viuens creſcit, niſi calore naturali alterante cibum, & cõuertente in ſubſtantiam ipſius viuentis, vnde procedit augmentum: propterea egregiè Ariſtoteles oſtendit exemplo geometrico,augmentum fieri ſine alteratione.ex quo patet non eſſe idem: ſi enim idem eſſent,nullibi eſſet vnum, vbi alterũ non eſſet.

Nota. In quo tu diligenter conſidera pulchrã Ariſtotelis viam inquirendi diſtinctionẽ duorum,quæ ſimul ſunt:nempè,num alibi vnum abſque altero inueniatur,quærere:ſi enim ita ſit,ſine dubio illic,vbi ſimul erant,vnum & idem non erãt. Vt ibi grana,video ſemper ferè colorem ſimul cũ quantitate,poſſem dubitare,an idem ſint tunc aduertam,an alicubi vnum ſine altero inueniatur;& quia quantitatem in cœlis & elementis puris,in quibus color non eſt,inuenimus, ideò vbicunque illa duo ſint, diſtincta iudicamus. Hoc maximè memoriæ trade:quia quanti hoc momenti ſit poſtea ſcies

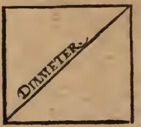
De exemplo Ariſtotelis Augmentationis Quadrati.

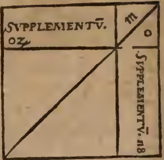
Nota 1. Quadrangulus. Pro intelligentia igitur exempli Ariſt. de quo tractat Euclid.lib.2.aduerte,quòd quadrangulus eſt figura conſtans ex quatuor lineis rectis, ſiue omnes ſint inter ſe æquales;qui dicitur quadratum; ſiue duæ ſolùm duabus æqualibus inæquales ſint, & æquales inter ſe,ita vt duo latera æqualia duobus lateribus æqualibus inæqualia ſint;qui dicitur quadrangulus altera parte longior. Diameter autem dicitur linea recta quadranguli diuidens angulos duos per mediũ, vt in figura infrà ſcripta manifeſtatur, talis autem quadrangulus dicitur continere diametrum illum, à quo diuiditur. Diameter.

Nota 2. Aduerte præterea, quod talis diameter cuiuſque quadranguli poteſt protrahi ex vna parte,vt extra quadrangulum ſit,& talis pars protracta poteſt circũſcribi quadrangulo alio hoc pacto: à latere quadrãguli prioris protrahatur linea,ita, vt ab ea ducatur linea recta vſque in extremum punctum Diametri protracti, & ab altero latere ſimiliter id fiat (loquor autem de lateribus,quæ à Diametro non ſunt interciſa (poſtea à lineis duabus illius anguli prioris quadranguli, à quo Diameter eſt protractus, ſingulæ lineæ rectæ trahãtur, quouſque alijs iungantur, tunc reſultabunt,& vnius quadrangulus paruus illam partem Diametri circumſcribens, & duo quadranguli altera parte longiores, ad duo latera prioris quadranguli:& iſti duo dicuntur ſupplementa, quadrangulus verò cum duobus ſupplementis dicitur gnomon.

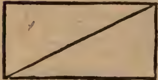
Hoc ſuppoſito ſcias, iſtum gnomonem additum quadrangulo ſic ſe habere, vt ſolùm augeat illum,non tamen mutet figuram:ſed ſi erat altera parte longior quadrangulus,addito gnomone,vel detracto, reſiſtrabit quadrangulus altera parte longior:ſi erat autem quadratum,etiam manebit cum illo augmẽto quadratum: vbi vides rem augeri non mutata qualitate: ac inde fit augmentum ſine alteratione. Nota 3.
Hæc facili & ſimplici narratione dicta ſint : nam omnia iſta exactè & demonſtratiuè tractare, non eſt præſentis loci. Figuram conſidera.

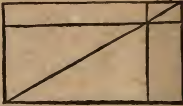
Quadrata.

QVADRĀGVLI ALTERA PARTE LONGIORES.

2. *Eſt autem ſimpliciter motui quidem quies cō trarium:&c.*

Pars altera Capitis. Hęc eſt altera huius capit. pars, quâ Ariſtoteles, quomodo iſta inter ſe contrariētur, exponit: ac docet, motui in communi quietem opponi: in particulari autem particularia ſortiri cōtraria: vt generatio cōtraria eſt corruptioni: augmentum diminutioni: ſecundùm locum autem motus habet quietem ſecundùm locum contrariam: & motus ſurſum contrarius eſt motui deorſum: ſimiliter alteratio habet in communi cōtrariam quietem ſecundùm qualitatem. non enim aliud aſſignari poteſt: in particulari autem dealbatio contrariam habet denigrationem: & calefactio frigefactionem.

Nota 1. Hic aduerte, quietem nō eſſe propriè contrariam, ſed priuationem. eſt enim quies motûs priuatio: vocat autem hic contrarium etiam priuatiuum largè: ſicut 1. Phyſic. etiam priuationem vocat contrarium, dum dicit, principia eſſe contraria. Hæc de iſtis motibus Logico ſint ſatis.

Nota 2. Vnum autem hic eſt maximè aduertēdum, ſingulos hos motus poſſe dupliciter ſumi: vno modo, vt ſignificent actionem, altero, vt ſignificēt paſſionem. Verbi gratia, alteratio eſt actio ſecundùm quam alterat agens, & alteratio eſt nomen paſſionis ſecundùm quam alteratur patiens: ſimiliter generatio, corruptio, latio, & reliqua: ꝓpterea diſtinguēda ſunt, tanquàm æquiuoca: vt enim actionem dicunt, ad prædicamentum actionis pertinēt: vt autem paſſionem, ad prædicamentum paſſionis ſpectant.

DE MODIS HABERE. Cap. XV.

Habere, ſecundùm plures modos dicitur. Aut enim, vt habitum & diſpoſitionem, aut aliam aliquam qualitatem: dicimur enim diſciplinam aliquam, atque virtutem habere. Aut vt quantum, vt quam contingit aliquis habens magnitudinem. dicitur enim tricubitam habere magnitudinem, vel quadricubitam. Aut vt ea, quæ circa corpus ſunt vt veſtimentum, vel tunicam. Aut vt in parte, vt in manu annulum. Aut vt partem, vt manum vel pedem. Aut vt in vaſe, vt modius grana tritici, aut amphora vinum, vinum enim habere

habere amphora dicitur, & modium grana tritici: hæc enim omnia habere dicuntur, vt in vaſe. Aut vt poſſeßionem: habere enim domum & agrum dicimur. Dicitur autem & vir vxorem habere, & vxor virum, ſed qui nunc dictus eſt modus, alienißimus eſt eius quod eſt habere: nihil enim aliud vxorem habere ſignificamus, quàm quòd cohabitant. Fortè tamen & alij quidem eius, quòd eſt habere, apparebunt modi: ſed qui dici conſueuerunt, penè omnes enumerati ſunt.

Acceptiones vocabuli Habere.

TAndem vltimum Poſtprædicamentum diſtinguit, quod eſt Habere: eſt enim æquiuocum admodum vocabulum, hoc, varia prædicamenta, & varias res diuerſorum prædicamentorum ample
1. ctens. Dicitur igitur primo modo habe
re ſecũdum habitum, vel diſpoſitionem, vt
non ſit aliud habere, quàm diſpoſitũ, vel
habituatum eſſe: quo pacto dicimur habere calorem, ſcientiam, odium, frigiditatem, & reliqua: iſta non aliud ſunt, quàm,
eſſe frigidum, calidũ, ſcientem, & reliqua.
2. Secundo, habere, eſt ſecundùm quantita-
tem, vt habere tres vlnas, tres palmos: hoc
non eſt aliud, quàm eſſe menſurabile ſe-
3. cundum tres vlnas, vel palmas. Tertio, ſecũ
dùm veſtimentum, vel ornatum, vt habe-
re veſtem, annulum: & hoc non eſt aliud,
quàm, eſſe veſtitum, ornatũ annulo. Quar
4. to, ſecundùm partem, habere caput, pedẽ,
animam, quod non aliud eſt, quàm, eſſe
5. capitatum, animatũ. Quinto, habere per
modum vaſis, vt amphora habet vinum,
hoc cũ triticum: in ſumma habere deno-
tat concretum aliquod nomen ab his, quę
habentur: quod aliquando eſt impoſitum,
vt habere calorem, calidum eſſe, aliquan-
do non eſt impoſitum, vt amphora habet
vinum, non enim à vino eſt concretũ, ſi-
gnificãs vinum in amphora, ſed ſuppletur
6. per illud verbum, habere. Sexto, habere ſe-
cundùm poſſeſſionem, vt habere agrum,
domum, liberos, diuitias. Vltimo, dicitur
7. vir habere vxorem, & vxor virũ: ſed iſtum
dicit eſſe improprium, quia vir non dici-
tur habere vxorem, niſi quia cohabitat, vi-
delicet legitimè, in legitimo matrimo-
nio. Sic aũt cohabitare, non eſt habere, nec
ſic matrimonio eſſe coniunctum, eſt habe
re. Tandem cõcludit, forſan alios eſſe mo
dos habendi, ſed ex communibus penè omnes ſunt iſti enumerati, reliqui ad hos reduci poſſunt: de quibus vide in quinto lib. Meta. ca. 23. & hæc circa hoc caput ſufficiant.

DE PRAEDICAMENTIS in communi,

QVAESTIO I.

De numero Prædicamentorum: Vtrùm tantùm ſint decem Prædicamenta?

SIngulis iam generibus manifeſtatis locus poſtulat, vt de eorum ſufficientia aliquid dicamus: ac primò de eorum numero, deinde de eorum diſtinctione; agemus. De eorum ergo numero magna fuit inter antiquos digladiatio, nec adhuc inter neotericos de hoc vnanimis eſt conſenſus, quibuſdam multiplicantibus, quibuſdam dementibus ex his, quæ aſſignata ſunt.

Antiquorũ de Numero prædicamentorum. 1. opinio Platonis.

Inter antiquos numerum prædicamentorum coarctantes, primus fuit Plato qui, vt refert Ariſt. 2. Met. ca. 2. vnum eſſe omnium genus & prędicamentũ exiſtimauit, nempè ipſum ens. quam ſententiam illic repellit Ariſt. & nos ſuprà reiecimus; cùm ens non ſit vniuocum.

2. Opin. Zenocratis & Andronici.

Poſt hunc fuit Zenocrates, & Andronicus, qui duo prædicamenta conſtituerũt, diuidentes res omnes, in per ſe, & in alio: & ſubſtantias vocabant res per ſe, accidentia verò res in alio, vt refert Simpl. ſed iſta ſententia non eſt vera. Quia ſicut ens non eſt genus ad iſta decem, quia non poteſt contrahi vlla differentia, quæ non ſit etiã ens: ita accidens non poteſt contrahi differentia, quæ non ſit accidens, vnde proinde nõ erit genus ad omnia accidentia, ſed æquiuocum, aut analogum: omnis enim differentia debet diſtingui à genere, nam contrahens diſtinguitur à contracto.

3 Opinio Stoicorũ

Alia fuit ſententia Stoicorum, aſſerentiũ, quatuor ſolùm eſſe prædicamenta, nempè ſubſtantiam, Quale, Quomodo ſe habet, Quomodo ſe habet ad aliud. Sed iſta ſententia diminuata clariſſimè eſt, cùm præter iſta quatuor, ſit etiam Quantum, vt docet Simplicius.

4. Opin. Nicoſtrati.

Quarta ſententia fuit Nicoſtrati. qui, referente Simplicio, actionem & paſſionem ſub vno conſtituit prædicamento, nempè ſub motu, & ita viſus eſt nouem prædicamenta conſtituere. ſed de hoc poſtea dicemus.

5. Opinio Ariſt. Phythago. Architę, & cōmunis.

Vltima ſententia fuit Ariſt. Pythago. Architæ, & aliorum, & cōmunis antiquorum poſt hos decem eſſe prædicamēta, & ita docet Ariſt. 5. Meta. ca 7. & plurimis locis id repetit, & affirmat.

Neotericorū 1. opin. Sueſſani.

Inter neotericos etiam adhuc lis ſub iudice eſt. Quidam enim ſolùm quatuor prædicamenta recipiunt, inter quos eſt Sueſſanus in ſuis iudiciis, nempè ſubſtantiam, quantitatem, qualitatem, ad aliquid. reliqua enim, vt ipſe vult, ad iſta reducuntur.

2. Opin.

Alij nouem ponunt, nam Vbi ad quantitatem referunt: alij etiam Quando reponunt in quantitate, vt Paulus Ven. refert.

3. Opin.

Alij vndecim faciunt: præter iſta enim decem, vnū aliud pro entibus rationis faciunt. Sed quia multa ex his facilè dicuntur, & abſque conſideratione, opus erit vt breuiter quid in hoc certius ſit, explicem⁹.

1. Fundam. Categoriarū duplex eſt conſideratio.

Oportet ergo aduertere, prædicamentorum duplicem eſſe conſiderationem: altera eſt ſecundum quam entia quædā varia, & inter ſe diuerſa ſunt: altera vt cùm entia diuerſa ſint, varium obtinēt prædicandi modū. Quod quidē aliter dici ſolet: prædicamenta conſiderari ſecundùm primas intentiones, vel ſecundùm primas, vt ſubſtant ſecundis. Hoc autem eſt inter hæc diſcriminis: contemplari enim talia entia vt entia ſolum ſunt, Metaphyſici eſt: at conſiderare talia entia, vt prædicabilia, & prædicata quædam ſunt, Logici eſt.

2. Fūdam. Diuerſa entia diuerſos habere modos prędicandi.

Aduerte ſecundò, iſta duo, nempè modum eſſendi, & modum prædicandi, ſeu, eſſe & prædicari, ita eſſe coniuncta, vt diuerſum ens diuerſum habeat prædicandi modum; & quæ idem ſunt, eundem etiam habeant prædicandi modum; quod dici ſolet: modus prędicandi ſequitur modum eſſendi. Verbi gratia, quia quātitas eſt ens diuerſum à qualitate, modus prædicandi quātitatis eſt alterius rationis à modo prædicandi qualitatis: illa enim in quanto, hęc in quali prædicatur. Præterea, ſicut in ipſis entibus, vt entia ſunt, datur vnū primum ens, penes quod omnia alia diſtinguūtur, & à quo habent eſſe, vt docet Ariſt. 4. Meta. cap. 2. ita in ipſis, vt prædicata ſunt, dabitur vnū primum ſubiectum, à quo omnia alia diſtinguūtur, & de quo varia prædicata prædicentur, hoc autē eſt prima ſubſtantia: ac propterea Ariſt. 12. Meta. cap. 1. comparat ſubſtantiam inter reliqua Regi, & Imperatori in exercitu.

Ex hoc eſt tertiò aduertendum, quòd ſi nos volumus numerum prædicamentorum venari, conſtituto primo ente, ſcilicet ſubſtātia prima, diuerſos modos entis circa ipſam, primos & ſupremos inquirere debemus. Logicè autem modos prædicādi diuerſos, de prima ſubſtantia. — 3 Fundam. Ex collectione prædicabiliū de s. Subſtantia, prædicamentorum ſtatuitur numerus.

Hos autem pulchrè docet S. Th. l. 5. Met. lect. 7. inquiēs, quòd multipliciter aliquid de prima ſubſtantia prædicatur: primo tanquam de eius natura, & eſſentia: & ex talibus prędicatis conſtituitur prædicamentū primum, nempè ſubſtantiæ: ſecundo tanquam accidens inhærens ipſi: & hoc vel eſt abſolutū, vel ad aliud: ſi ad aliud, eſt prædicamentum tertium, ad aliquid: ſi autem eſt abſolutum accidens, vel competit primæ ſubſtantiæ, ratione materiæ, vel ratione formæ ſuæ: ſi competit ratione materiæ, eſt quantitas, ſi ratione formæ, eſt qualitas: eſt enim hoc notandum diſcrimen inter quantitatem & qualitatem, quòd quantitas competit rebus, ratione materiæ: quod eſt dicere: ratio, propter quā ineſt alicui quantitas, eſt materia, & niſi materia ſit, quātitas non erit; vt patet in angelis, in quibus quantitas non eſt, quia materia non eſt: qualitas autē ſequitur formam: quod eſt dicere: ratio propter quam rebus ineſt qualitas, eſt forma: ita vt etiamſi detur res abſque materia, poſſit habere qualitatem: vt patet in angelis & anima rationali, in quibus ſunt ſcientiæ, & habitus, & non habent materiam. Tertiò, aliquid prædicatur de prima ſubſtantia ab extrinſeco. quia ei non inhæret: & hoc vel eſt tāquam menſura eius, quantitatis, & ſic eſt Vbi, ſeu eſſe in loco continenti, & menſurante quantitatem locati: vel eſt tāquam menſura corporis, cum ordine partiū ipſius corporis, vt ſedere, ſtare, & hic eſt Situs: vel eſt tanquam menſura operationis, ſeu durationis rei, & hoc eſt Quando: vel tandem non eſt menſura, & hoc eſt Habitus prædicamen-

Quib⁹ modis aliquid, de prima ſubſtantia prędicetur.

camentum, ſcilicet eſſe veſtitum: hæc quatuor extrinſecè prædicari dicuntur de prima ſubſtantia, quia locus, ſitus, tempus, veſtis, non inſunt ipſis inhæſiuè, de quibus prædicantur. Quartò id quod prædicatur, poteſt eſſe partim inhærens, partim non inhærens, & hoc eſt duplex: vel inhęret ſecundum principium, & ſic eſt actio, vel ſecundùm finem, & ſic eſt paſſio. Verbi gratia, ſumo calefactionem, ſecũdùm quam ignis calefacit, iſta calefactio ineſt igni ſecundùm ſuum principiũ, quia calor qui in igne eſt, eſt principium eius, nõ tamen ſecundùm finem: nã calor productus, qui eſt finis actionis, eſt in aqua, vel in re calefacta. Vides igitur, actionẽ ſecũdùm principium inhęrere agenti, non ſecundùm finem: econtra paſſio inhæret ſecundùm finem, non ſecundùm principium: propterea dicuntur iſta prædicata partim inhærere, partim non inhærere. ſeu ab intrinſeco & ab extrinſeco eſſe. Hęc eſt ſufficiẽtia horum decem generum.

1. Conclu. Decem tantùm eſſe prędicamẽta, probabile eſt, non tamen demonſtratũ.

Ex his eſt prima Cõcluſio. Tantùm eſſe decem prædicamẽta, eſt probabile, non tamen eſt euidens, & demonſtratum. Hęc concluſio quo ad priorem partẽ nota eſt, ex auctoritate tot doctorum aſſerentium decem prædicamẽta: ſimiliter ex diuiſione ſuperius adducta ex S. Tho. Quo ad poſteriorem partem, etiam nota eſt, cùm à multis negetur, nec ab vllo hucuſque demonſtretur.

2. Conclu. Entia rationis reuocari ad categorias entium realium.

Secunda Concluſio. Entia rationis ad prędicamenta entium realiũ reducuntur, nec particulare prædicamentum cõſtituunt. Circa quam aduerte, non quodcunq; ens in prædicamenta diuidi, ſed ens reale finitum: entia enim rationis, quia nõ habent verum eſſe, niſi in quantum cum entium realium conſideratione ſumuntur, genus proprium non faciunt, ſed ad alia reducuntur, tanquam extrinſecę quędam proprietates: vnde negationes, priuatiões, entia ratiõis Logica, reductiuè ſunt in prędicamento eorum, quorum ſunt negationes, priuationes, vel entia rationis Logica. quemadmodum Ariſtoteles ſub eadẽ potentia conſtituit viſibile, & non viſibile, odorabile, & non odorabile, & reliqua.

QVAESTIO II.
De abſtractis & concretis Prædicamentorum, Vtra potiùs in eis collocentur?

DVo nobis vltimò circa prædicamẽtorum diſtinctionem examinanda ſuperſunt. Alterum: an in his prædicamentis abſtracta nomina potiùs, quàm cõcreta ſumẽnda ſint? Alterum: quã inter ſe ſortiantur prædicamenta diſtinctionẽ?

1. Opinio Auic. & D. Thomæ.

Circa primum non conuenit inter doctos: nam Auic. l. 3. ſuæ Met. c. 3. exiſtimat abſtracta accidẽtium præcipuè eſſe in prædicamentis, cuius ſententiæ fuit S. Thom. opuſculo 42. ca. 19. & alij multi.

2. Opinio Ariſtotelis priori oppoſita.

At in oppoſitum eſt ſine dubio ſententia Ariſt. qui abſtracta in vno prædicamẽto ponit, concreta verò in alio: nam in ad aliquid collocat ſeſſionem, accubitum, in abſtracto: eorum autem concreta ſunt in prædicamento ſitus; & illic id nos notauimus cum Simplicio, & Ammõ. Præterea, quia in quibuſdã prædicamentis ſi abſtracta ſumas, non erit nouum prædicamentum: vt, Vbi, Quando, Veſtitum eſſe, quorum abſtracta ſunt locus, tempus, veſtis, quæ in alijs prædicamẽtis ſunt: ac propterea ab Ariſt. conſultò in concreto ponuntur, vt patet.

1. Fundam. Cõcretum & abſtractũ numero quomodo differant?

Sit igitur pro huius declaratione primò aduertendum, tam in ſubſtantiæ nominibus, quàm accidentis, eſſe abſtracta, & cõcreta, vt notum in his eſt, homo, humanitas, animal, animalitas, albũ, albedo, calidum, calor. Inter cõcreta autem & abſtracta hoc diſcrimen eſt: nam abſtracta ſignificant ſolam naturam accidentis vel ſubſtantiæ: at concreta ſignificant naturã ſimul cum ſuo modo intrinſeco; nẽpè concreta ſubſtantiæ ſubſtantiam, vt eſt per ſe: concreta accidẽtium, accidentium naturam, vt eſt in alio. ex quo fit, vt homo & humanitas eandem rem, ſeu naturã ſignificent: differunt autem quod humanitas quandam naturam ſolã, homo naturam cum modo ſubſtantiæ, ſcilicet, vt eſt per ſe, ſignificat: ſimiliter album, & albedo.

Quid differant cõcreta ſubſtantiæ & accidentis?

At diſcrimen eſt notandum inter ſubſtantiæ & accidentis concreta: nam cõcreta accidentium cùm ſignificent rem cum

modo,

modo qui modus eſt, eſſe in alio, inde talia concreta aliqua ex parte ſignificant aliquid præter ipſum accidens, ſcilicet ſubiectū, ac ideo dicuntur connotatiua: ſed concreta ſubſtantiæ cùm ſignificent rem cum modo, qui modus nō eſt ad aliud extrinſecum, ſed eſſe per ſe, ideo talia dicūtur abſoluta, & prorſus nihil præter ſubſtantiam ſignificare, vel connotare.

2. Fundam. Categoriarū quædā rerum naturas contināt & modos, quędā ſolum modos accidētium.

Sit ſecundò aduertendum, prædicamēta ſe habere in duplici differentia: quædā enim cōtinent rerum naturam pręcipuè, ſimul etiam naturæ modum, qualia ſunt ſubſtantia, quantitas, qualitas, ad aliquid & partim actio & paſſio: in his enim accidentium diuerſæ naturæ cōtinentur, modi etiam, qui talem naturā intrinſecè conſequuntur, ſcilicet, eſſe per ſe, ſeu eſſe in alio: alia verò prædicamenta pręcipuè modos accidentium, non ipſas naturas cōtinēt, qualia ſunt reliqua quatuor, vbi, quādo, & cætera. vbi enim; non locus, ſed eſſe in loco: quando, non tempus, ſed eſſe in tēpore: habitus veſtitum eſſe, non veſtis eſt.

Dubium.

Dices fortaſſe tu: Quare hi modi quatuor faciunt nouum pręicamentū à ſuis formis: non autem alij modi. Verbi gratia quare eſſe calidum, non eſt alterius prędicamenti, quàm calor, ſicut eſſe in loco, tēpore, eſſe veſtitum, nouum faciunt prædicamentum, præter illud, in quo ſunt, loc⁹, temp⁹, veſtis ſeu habitus, & ſitus? Dico ad hoc, & eſt valdè notandum: quòd illi modi aliorum ſunt modi accidentis, vt accidens eſt: nam modus accidētis, vt accidēs, eſt eſſe in ſubiecto, & tales ſunt modi horū, nempè quantitatis, qualitatis, & aliorū: propterea concreta non faciunt aliud prædicamentum ab abſtractis, quia illa dicunt modos eiuſdem rationis, & naturę cū abſtractis. At iſti modi horum quatuor non ſunt modi accidentis, vt accidēs eſt, cùm non ſint per modum inhærētiæ: eſſe enim in loco, non eſt inhęrere, nec eſſe in tempore, nec eſſe veſtitum, nec ſedere: ꝓpterea Ariſt. ſuperiùs explicans, quid eſt, eſſe in ſubiecto ſicut accidēs, hos modos reijcit, vt illic declarauimus, ac ideò nouū alterum prædicamentum faciunt, quàm ſuæ formæ; & quàm abſtracta. Et hoc nota admodum.

Solutio.

1. Conclu.

His ſuppoſitis, eſt prima Concluſio. Si ne vllo dubio quatuor prædicamēta enumerata in concreto conſtituūtur. Hęc cōcluſio propter rationes ſuprà in principio poſitas, patet, & ex natura horum prędicamentorum in ſecundo fundamēto expoſita, q̄ neſcio an ita multi penetrauerint.

Quatuor enumerata prædicamēta in cōcreto cōſtitui.

2. Conclu. Prędicamēta eſſe in cōcreto ſumēda.

Secunda Concluſio. Multò probabilius eſt, prædicamēta in concreto ſumenda eſſe. Probatur primò Omnia prædicamēta accidentium diſtinguūtur & conſtituuntur penes nouos modos eſſendi, & prædicandi de prima ſubſtantia: ſed hi modi nō niſi per concreta explicantur: ergo cōcreta præcipuè in prędicamento ſunt. Maior patet etiam ex ipſis oppoſitum ſentientibus. Præterea ex Ariſto. 4. Meta. cap. 2. qui ſumit prædicamenta accidentium per habitudines ad ſubſtantiam: & in prædicamento ſubſtantiæ omnia comparat cum ſecundis ſubſtantijs reſpectu primarū. Secundò probatur. Cōcreta magis ſignificāt accidētia, quàm abſtracta, & ſimiliter magis ſignificant id, quod in prędicamento eſt: ergo illa ſunt conſtituenda. Probo antecedens ex 7. Metaphyſ. cap. 1. vbi dicit Ariſto. albedinem & ſeſſionem eſſe non ens, album & ſedere eſſe ens: perinde eſt, ac ſi dicat, cōcreta magis ſignificare naturam accidentis, quæ eſt, eſſe in alio. Tertiò ꝓbatur, ille modus accidentis eſt in eodem prædicamento, ſcilicet albedo, vt eſt in ſubiecto, calor vt eſt in ſubiecto: ſed tales modi ſignificant per concreta, ergo iſta ſunt in prædicamento. Patet conſequentia, quia in ſubſtantia idcò ſunt concreta, q̄a ſignificant modum intrinſecum ſubſtantiæ ſed etiam accidentibus ſuus eſt mod⁹ intrinſecus, ergo eorum cōcreta, etiam in his quinque prædicamentis præcipuè, ad prædicamentum pertinent.

3 Concluſ. Etiam abſtracta aliqua prędicamētis ab Ariſtot. aſſignārur, &c.

Tertia Concluſio. Abſtracta aliqua ab ipſo Ariſt. in prædicamento ponuntur: vt patet in quantitate, qualitate, ad aliquid. nec ſi concreta ponet, aliqui deciperentur, exiſtimantes ſubiecta concretorum in prædicamēto illo eſſe, vel aliquos alios reſpectus, qui in ſubiectis ſunt: qui enim dicit calidū, videtur dicere ſubiectum: qui dicit agens, videtur dicere relationem agētis: propterea ne ſubiectum caloris in qualitate cōſtituamus, & actionem in relatione, ꝓpterea in abſtracto ſumit: ſed re vera ab-

ſtra

ſtracta, vt in ſubiectis ſunt, id eſt, cùm tali modo, in prædicamento ponuntur, qui modi in concreto ſignificantur.

QVAESTIO III.

De diſtinctione Prædicamentorum: An diſtinguantur realiter inter ſe?

Diſtinctio alia realis, alia rationalis, & quænam illæ?

ALterum examinandum eſt: An omnia iſta decem genera diſtinguantur realiter: hoc autē ea cauſa diſputo, vt ſaltem ipſos explicem terminos, qui profectò aſſiduè à neotericis tractātur, & minùs declarantur. Oportet ergo intelligere, quid per diſtinctionem realem intelligamus. Diſtinctio quidem duplex eſt, altera realis, altera rationis. Diſtinctio realis non eſt aliud, quàm multarum rerum pluralitas: res autem dicitur quodcunque ens exiſtēs citra operationem intellectus, vt calor extra intellectus operationem ſubiecto inhæret: propterea calor dicitur res. Erit igitur diſtinctio realis, pluralitas rerum, id eſt, entium, diuerſis exiſtentijs exiſtentibus; ſicut albedo & dulcedo lactis realiter diſtinguuntur, quia diuerſas habent extra intellectum exiſtentias.

Diſtinctionis realis triplex eſt gradus.

Huius diſtinctionis triplex eſt gradus.
Primò, quædā diſtinguuntur realiter, quia
ſunt diuerſa ſuppoſita exiſtētia, vt Petrus,
& Paulus, homo, & leo, realiter diſtingui
1. dicuntur. Secundus gradus eſt, quo diſtin-
2. guuntur ea, quę diuerſis ſuppoſitis ſeu ſub
iectis inſunt vt albedo niuis, & albedo cy-
3. gni. Tertiò, diſtinguuntur realiter ea, quæ
cùm in eodem ſubiecto inſint, in eo tamen
variam habent exiſtentiā, vt albedo & frigiditas, in eadē niue realiter diſtinguūtur.

Diſtinctio rationis.

Diſtinctio autem rationis eſt, quæ inuenitur inter entia rationis, & quæ non ſunt in rebus extra intellectum: cuius eſt triplex gradus. Primus eſt, quando vtrunq; extremum eſt ens rationis, vt Adam & Antichriſtus diſtinguuntur ratione, quia neuter eſt in rebus, niſi per operationem intellectus. Alter gradus eſt, quādo vnum quidem extremum eſt ens reale, alterum tantùm per intellectum: quæ diſtinctio eſt ſæpè inter contradictoria, ſcilicet, homo, non homo, leo, nō leo: ſimiliter inter me, & Antichriſtum, eſt huius gradus diſtinctionis, quia ille non eſt niſi per intellectum, ego autem realiter ſum. Tertius gradus diſtinctionis huius eſt, qui eſt inter extrema, quæ tamen vnum ſunt in rebus, & vnam habent exiſtentiam, tamen hoc vnum æquiualet multis, & iſta multa ſic vnum ſunt, quòd ex natura ſua eſſe poſſunt multa. Verbi gratia, in homine anima vegetatiua, ſenſitiua, rationalis, eædem res ſunt, tamen iſta anima facit, quod tres animę per ſe faciunt: & iſta tria ſic, vna anima in homine ſunt, quod ex natura ſua poſſunt eſſe diſtincta in diuerſis rebus. nam in plantis eſt vegetatiua, ſine alijs, in brutis ſenſitiua ſine rationali: iſta igitur dicuntur tria, & diſtincta ratione, & intellectu, aliter cognoſcente vnum, aliter alterum. Sed talis diſtinctio non eſt vlla ex illis dictis, quia hic iſta omnia extra intellectum ſunt; quamuis vna res exiſtāt: hæc diſtinctio peculiari nomine dicitur diſtinctio rationis ratiocinatæ, aliæ duæ diſtinctiones rationis ratiocinantis dicūtur.

Huius quoque triplex gradus. 1. 2. 3.

His ſuppoſitis breuiter, quia locus iſte alienus eſt ab hac diſputatione, ſit prima Concluſio. A ſubſtantia omnia nouem prædicamenta realiter diſtinguuntur in communi. Dico autem in communi, non quòd omnia & ſingula diſtinguantur, ſed quòd in omnibus prædicamentis ſunt accidentia realiter à ſubſtantia diſtincta. quod alij dicunt pro generibus ſingulorū.

1. Concluſ. Cætera à ſubſtantia prędicamēta realiter diſtinguuntur.

Secunda Concluſio. Inter ſe non omnia realiter diſtinguuntur. Similitudo enim, quæ ad aliquid eſt (vt multi volunt) non diſtinguitur à qualitate realiter, nec figura à quantitate, nec quando à tempore, nec vbi à loco. ſcire autem quę diſtinguantur, quæ non diſtinguantur, prætermittatur modò.

2. Concluſ. inter ſe nō omnia prædicamenta realiter diſtinguuntur.

Tertia Concluſio. Quæ realiter non diſtinguuntur, ratione, tertio modo, diſtinguuntur. Hoc enim notiſſimum eſt: aliter enim non eſſet diſtinctum prædicamentum, niſi eſſet ens reale, & aliquo modo ab altero diuerſum, & diſtinctum.

3 Concluſ. Quæ realiter non diſtinguuntur, ratione &c. diſtinguuntur.

Et hęc ſufficiant pro prædicamentorum explanatione. Sit laus Deo Opt. Max qui nos ad finem perduxit: ipſe faciat, vt hæc omnia ſtudia, in ſui nominis gloriā, & magnam legentium vtilitatem cedāt. Amen.

Finis Prædicamentorum.

GILBERTI PORRETANI PERIPATETICI, SEX PRINCIPIORVM LIBER.

De Forma Cap. I.

Forma eſt compoſitioni contingens, ſimplici, & inuariabili eſſentia conſiſtens. Compoſitio etenim non eſt: quoniam à natura compoſitionis ſeiungitur. Compoſitio enim alteri vnaquæque adueniens, maiorem ſe coniunctam efficit quodam modo. In forma autem hoc commune non eſt. non in eo quòd corpus album eſt, non dicitur maius aut minus ſeipſo non albo: nec ſi non album intelligatur, deſtructio compoſitionis, vel minoratio aliqua facta eſt, ſed alteratio ſolùm. Quoniam autem fortaſſe in alijs idem contingit proferri, additum conuenienter exiſtimo, inuariabili eſſentia conſiſtens: in anima enim alteratio contrarietatis inuenitur, vt triſtitiæ, & gaudij. Sed quoniam (vt aiunt quidam) ſimplicitati, nulli verò variationi ſubiecta eſt, vt ea, quæ eſt anima mundi, diſſocians hanc ab omnibus, addidi, compoſitioni contingens. Erit itaque terminus formæ dicta definitio neque enim ſuperflua, neque diminuta, ſi quis ſubtiliter inueſtigauerit, reperietur. Habet autem dubitationem ex præcedentibus, vtrùm aliqua forma variabilis ſit? hoc autem videtur in pluribus. nam eadem oratio ſuſceptiua veri & falſi eſt: & albedo claritatis & obſcuritatis, & oratio eius, quod eſt in re, & non eſt: Sed non eſt ita. nam nihil differt, albedinem claram dicere, quàm ſuſcipiens clarum dicere: non eſt autem oratio eadem ſuſceptiua contrariorum, nec oratio eius quæ in re eſt, & non eſt: ſed orationes notæ ſunt earum, quæ ſunt in anima, paſſionum. de his autem dictum eſt alibi. Subſtantiale verò eſt, quod confert eſſe ex quadam compoſitione compoſitioni, vt in pluribus, quod impoſſibile eſt deeſſe ei: vt ratio & ſenſus, ſiue homini ſimilia. vt continuum & diſcretum. Hoc verò erit vt materia, & illud vt forma: vt corpus, quod eſt hominis materia, anima verò forma. erit itaque ſubſtantiale, vt corpus, homo, & ratio. hæc autem in his, quæ de Categorijs dicta ſunt, expedita ſunt.

Videtur autem forma, quædam à natura eſſe, quædam verò ab actu: ratio enim à natura eſt, color verò, & paſſio quædam in actu conſiſtunt. In quibuſdam autem dubitatio eſt, vtrùm à natura, an ab actu incipiant eſſe, vt in figura inciſionis: nam nihil additionis fit, ſed ſeparatio quædam partium. Dico autem figuram eſſe à natura: aſſentiri verò ab actu: ſed quæ coniunctionis eſt, ab actu eſt, vt domus. manifeſtum autem de his. Sed in his, quæ in pluribus ſunt, palàm non eſt. nam ea quæ in pluribus ſunt, in actione eſſe, impoſſibile eſt. à natura autem non videtur fieri, quoniam ea, quæ à natura ſunt, à creatura præexiſtente ſummum principium: palàm verò eſt, creaturam non eſſe: nihil enim rationis omnino, quare hæ creaturæ ſint, poterit explicari. Natura igitur in his occultè operatur. nam ſicut ex plurium partium coniunctione conſtitutio quædam, primorum excedens quantitatem, efficitur: ſic ex ſingularium diſcretione vnum quoddam intelligitur, eorum excedens prædicationem. Quapropter communitas omnis naturalis eſt, quia à ſingularitate procedit, quæ creationi adæquatur. Subtiliter autem etiam ſpeculantes, ſicut naturam in actionibus operari latenter inuenimus, ſic creaturarum creatorem in natura, ex actu, qui numero naturam ſtabiliuit. Sed hæc hactenus: alterius enim conſiderationis ſunt. Formarum verò alia quidem eſt in ſubiecto, & de ſubiecto dicitur: vt ſcientia in ſubiecto quidem eſt, vt in anima: & de ſubiecto quidē dicitur, vt de Grammatica. Quædam autem in ſubiecto eſt, de ſubiecto autem nullo dicitur: vt albedo Socratis. Quædam verò neque in ſubiecto eſt, neque de ſubiecto dicitur:

dicitur: vt humanitas Socratis & Platonis: ſimiliter autem & his, quæcunque formarum ſunt indiuidua. Quædam verò dicuntur de ſubiecto, & in ſubiecto nullo ſunt, vt rationale, mortale. Eorum verò quæ in ſubiecto ſunt, & quæ de ſubiecto non ſunt dicibilia, alia quidem ſenſibilia ſunt, alia inſenſibilia. Senſibile verò eſt, quod ſenſu comprehenditur: vt albedo, c 'or, ſonus, ſapor, percuſſio, dulcedo. Inſenſibilia, quæ ratione comprehenduntur: vt doctrina, diſciplina: ſimpliciter autem nihil eorum quæ de ſubiecto dicuntur ſenſibilia ſunt. Manifeſtum eſt autem ex his, quæ propoſita ſunt, ſita alicubi, vt nigredo in oculo: quædam verò difficilè eſt aſſignare, vt ſcientia, paternitas, filiatio niſi fortè in componẽtium, & generantium complexione. ſingulorum autem quæ dicta, incomplexionis eius quæ in voce eſt, notatio eſt. hoc verò ſubſiſtent erit vel contingẽs. Eorum verò quæ contingunt exiſtenti, ſingulum aut extrinſecùs adueniſ, aut intra ſubſtantiam conſideratur ſimpliciter: vt linea, ſuperficies, corpus. Ea verò quæ extrinſecus contingunt, aut actus, aut pati, aut diſpoſitio, aut eſſe alicubi, aut in mora, aut habere, neceſſario erunt. Sed de his, quæ ſubſiſtunt, & quæ non ſolùm in quo exiſtũt, exigunt, in eo, qui de Categorijs libro inſcribitur, diſputatum eſt. de reliquis verò continuò agamus.

De Actione Cap. II.

Actio verò eſt, ſecundùm quam in id, quod ſubijcitur, agere dicimur: vt ſecans quis in eo quod ſecet, ſecans dicitur. Eſt autem alia quidem animæ, alia verò corporis. Differunt autem, quoniam ea, quæ corporis eſt, mouens eſt neceſſario illud in quo eſt: idem enim quod corpus agens eſt, & mobile eſt: actio autem animæ non id mouet, in quo eſt: ſed coniunctum. anima autem dum agit, immobilis eſt, mouet enim corpus. anima autem permanet immutabilis, quoniam anima nec ſecundùm locum mouetur, nec ſecundum quenquam aliorum motuum, niſi ſecundum alterationem, non in ſuſcipiendo incrementum, neque decrementum mouetur, neque diminuendo, neque ad oppoſitum locum tranſeundo. locus enim corpus eſt: anima verò non eſt corpus. Impoſſibile eſt autem non corpus corpore moueri, quia nullam loci ſuſcipit mutationem: ſolùm verò corpus, eò quod de loco ad locum tranſit, mouetur. Hoc autem in quibuſdam dubitabile apparebit: ſpeculo enim permanente immobili, imaginis motus fieri videtur ad oppoſiti mutationes: impoſſibile ergo erit ſoluere, conceſſo, quod ibi forma exiſtat verè. Si verò non eſt, incredibilis error, in vulgo putabitur, licet ſit conuenientius. Scire autem oportet, quòd omne, quod in motu eſt, in actione eſt: moueri enim actio eſt. ſiquid enim mouetur, agit neceſſariò. omnis ergo actio in motu eſt, omnisq; motus, in actione firmabitur. Proprium igitur actionis eſt, in motu eſſe, ſicut proprium motus in actione. Et in his quidem actionibus, in quibus eſt generatio aliqua, palàm eſt: de his verò quæ corrumpuntur, fortaſſe obijcitur. nam qui deſtruit, in motu eſt: nihil autem facere videtur. nam nihil efficitur, ſed quod factum eſt, deſtruitur. Dico autem, actionem non quid, ſed in quid agat exigere. Non eſt autem motus actio, ſed quale, quieſcere enim quale eſt: quare & motus quidem quale erit. Simpliciter autem quæcunque contrariorum oppoſitionem ſuſcipiunt, eiuſdem ſuſcipiunt generis prædicationem. Naturalis verò actionis proprietas eſt, paſſionem ex ſe in id quod ſubijcitur, inferre. omnis enim actio paſſionis eſt effectiua: & omne paſſionem inferens, actio eſt. Contingit autem actionem actione efficí: actio enim eius quod per ſe mouetur, eius actionis, quæ per aliud mouetur, generatiua eſt. actio enim ab animali illata, ab ea quæ eſt animalis, principium ſumit. Nihil autem intereſt ſiue agere, ſiue pati, animalis eius quod ab animali agere eſt, principium dicatur. Et ſic actus quidem eſt primordiale principium, pati verò permixtum, quamobrem actionis paſſioniſque actus eſt generatiuus. Facere verò id quod quale eſt, ex ſe gignit. Qualitas quæ calor eſt, eam efficit, quæ calefacere eſt, actionem. Quantitatum verò particularium poſitio effectrix eſt, & qualitatum. aſperitas enim & ſimilia qualia ſunt, linea vero & ſuperficies, & ſoliditas quantitates ſunt. vniuerſalia enim è ſitu ſubſtantiam & generationem habent. Quantitas autem quantitatis: vt longitudinis linea, latitudinis planum, altitudinis ſolidum corpus. Qualitatis verò qualitas: vt calor caliditatis. Situs autem agere & pati indiſpoſitionis. namque compoſitione quadam generatio ſimplicium fit, quæ in motiua actione conſiſtere neceſſe eſt. Quando verò tempus. Vbi verò locus. Habere autem corpus: ea enim quæ circa corpus ſunt, habere dicuntur. Eorum verò quæ in ſubiecto non ſunt, indiuiduorum, corruptio

quidem eſt in primis: generatio autem in his, quæ mox poſt primorum conſtitutionem conſiſtunt. Eorum verò, quæ de ipſis prædicata ſunt, ea à quibus omninò generaliter nulla eſt prædicatio, vt omnes quidem homines eius hominis, qui communis eſt & vniuerſalis. Recipit autem facere, & pati contrarietatem, & magis & minus: ſecare enim ad plantare contrarium eſt: & vrere ad humidum facere: & calefieri magis & minus dicitur, & infrigidari, ſiccari & humidum fieri, triſtari & gaudere magis & minus dicitur.

De paſſione, Cap. III.

PASSIO eſt effectus illatioque actionis, ſecundum quam hæc quidem patiuntur magis, illa verò minimè: ſecundum quod quædam animantiora ſunt alijs: vt animantius quidem brutum eſt arbore, animantius verò irrationali rationale. Omnia verò quæ de generatione dicta ſunt, eadem dici poſſunt de ea, quæ in rebus eſt, paſſione: quadam autem prolatione non recta, ſed mutatione. Eſt autem pati eorum, quæ multipliciter dicuntur. Animæ enim actionum vnaquæque paſſio dicitur, quas quidem ſub actione locauimus: vt amor, odium, triſtitia, & gaudere: quæ omnia qualitates paſſibiles actiones animæ appellamus. Dicitur quoque paſſio, quod in naturam agit: vt morbus, febris, ægritudines, & reliqua, quæ qualia dicta ſunt. Paſſio verò, vt dictum eſt, prima eſt generatio actionis. Non eſt autem in agente paſſio, ſed in eo, in quod agitur, & operantis actum ſuſcipit. percutiens enim pati non dicitur, ſed materia actum ſuſcipiens. Ea verò, quæ nunc relinquũtur, in eo qui eſt de Generatione libro tractantur. Et de paſſione hæc ſufficiant.

De quando, Cap. IIII.

QVANDO verò eſt, quod ex adiacentis temporis relinquitur. Tempus verò quando non eſt, vtriuſque autem ratio coniuncta eſt, vt tempus quidem præteritum quãdo non eſt: effectus autem eius, & affectio, ſecundum quam dicitur aliquid fuiſſe, quando eſt. Inſtans autem quando non eſt, ſed ſecundum quod aliquid æquale vel inæquale eſt: eius autem affectio ſecũdum quam aliquid dicitur in inſtanti eſſe quando eſt. Futurum ſimiliter tempus, quãdo non eſt, ſed id quod futurum eſt: quoniam contingere neceſſe eſt, ſecundùm quod aliquid dicitur futurum eſſe cras, vel in aliquo tempore. Eſt igitur quando, aliud ex eo quod abijt, aliud ex eo, quod inſtat, aliud verò ex eo quod neceſſe eſt contingere. Dictum eſt enim in Categorijs præteritum & futurum eſſe quantitates, & quod magis eſt continuans ad præſens. De præterito quidem dictum eſt hoc, non quod in ſubſtantia permaneat, ſed quoniam in exceſſu ſuo nondum præterijt, de futuro autem, quoniam neceſſe eſt contingere, quod tantum eſt ac ſi inſtaret: nulla enim differentia eſt in eo quod permanet, & quod futurum eſt, & quod nunc abijt. Quamobrem & de futuris agitur, & ſecundum ea aliquid dicitur, & nuncupationem exiſtentium ſortiuntur: vt, Sol orietur cras: cras erit nauale bellum. heri obijt Socrates: & aliquid dicitur ſecundùm tempus id quod futurum eſt, de eo qui naſcetur futurum aut neceſſario de eo, quod eſt: vt, Callias diſputabit cras, vel non diſputabit cras: diſputabit, enim futuram actionem ſignificat: nihil autem inde eſt, quod in ſubſtantia adhuc ſit. Differt enim quando, ab eo, quod eſt vbi: quoniam in quocunque tempus eſt, vel fuit, vel erit, in eo quidem quando eſt, vel fuit, vel erit, quod ſecundum idem tempus dicitur. quando enim quod exiſtenti eſt, cum ipſo inſtanti eſt, & ſimul in eodem ſunt: quando verò ex eo qud abijt, & quod futurum eſt, nunquam ſimul erunt. vbi verò & locus à quo eſt, vel fit, nunquam ſimul in eodem: vbi autem in circumſcriptione eſt: locus autem in complectente. Diſtat autem quando, quod ex præterito eſt, ab eo, quod ex futuro procedit: quoniam quando quod ex futuro, præterito poſterius eſt: quod verò ex præterito, eſt prius futuro. Quando autem vnum & idem, primum quidem ex futuro eſt, ſecundum ex præſenti, poſterius verò ex præterito: quemadmodum tempus primum quidem nunc eſt futurum, poſtea verò præſens, deinde præteritum. Sicut autem & tempus, aliud quidem compoſitum eſt, aliud verò ſimplex. Eſt autem compoſitum, quod in compoſita actione conſiſtit, ſimplex verò quod cum ſimplici procedit. Et ita quãdo aliud ſimplex, aliud compoſitum: ſimplex quidem, vt in momento, & nunc eſſe: compoſitum autem, vt in hora, die, hebdomada, & ſimilibus. Amplius, quemadmodum temporis partes ſine mora ſuccedunt, ſimpliciter & par-

par-

partes quando: quando quippe præteritũ & futurũ ad præſens copulatiuè reducuntur. Diſtat autem & tempus ab eo, quod quando: quoniam ſecundum tempus aliquid eſt menſurabile: vt motus annuus quis, & motus multus dicitur, eò quod multo tempore permanet. At verò ſecundum quando nihil menſuratur, ſed aliquando dicitur eſſe. & ſecundum idem temporale, & variabile pronunciatur. Ineſt autem quando, non ſuſcipere magis & minus: non enim dies vel diurnus magis & minus die vel diurno dicitur, nec vnumquodque diurnius alio: ſic & de alijs, quare omni quando ineſt, non dici ſecundùm magis & minus. Amplius: quando nihil eſt contrarium. etenim quando ex præſenti eſt vnum, & idem quando de futuro & præterito: impoſſibile eſt autem duas de eodem prædicari indiuiduo contrarietates. Amplius autem, contraria nunquam in eodem erunt inſimul, quando autem, quod ſecundum præteritum & futurum, inſimul erit in eodem: idem nanque quod eſt fuiſſe, verum eſt eſſe & permanſurum. contrariorum verò ratio eſt, nunquam in eodem ſimul conſiſtere, neque de indiuiduo eodem dici, & in eodem tempore. Quare contrarietas in eo, quod quando eſt, non enunciabitur. Eſt autem quando in omni eo, quod incipit eſſe, vt corpus quidem vniuerſum aliquando eſt & in tempore.: ſuſtipit enim temporum alterationes. alteratur enim corpus in æſtate vere, hyeme, & autumno. Similiter autem & animalia acutius quædam in hyeme, quædam in æſtate, quædam in vere ſpeculantur, ſecundùm inſtrumenti complexionem. Anima enim coniuncta corpori imitatur complexiones ipſius: vt qui aridæ vel gelidæ compaginationis dementiores ſeipſis in autumno fiunt ſæpè: quibus verò ſanguis principatur, in vere. Similiter autem & in alijs ſecundùm ſimilitudinem complexionis animalium & temporum. Erit igitur in tempore, quicquid temporis ſuſcipiens variationes alteratur ſecundum tempus. Huiuſmodi verò ſunt quæ dicta ſunt: de paucis autem, aut de nullis alijs conuenientius erit proferre.

De Vbi. Caput V.

VBI verò, eſt circumſcriptio corporis, à circunſcriptione loci proueniens. Locus autem in eo, quod capit, eſt, & circunſcribit. Eſt ergo in loco, quicquid à loco circunſcribitur & complectitur. Non eſt autem in eodem locus et vbi, locus autem, in eo quod capit: vbi verò in eo, quod circunſcribitur & complectitur. Videtur autem non omnis adeſſe: anima enim nuſquam eſt, nullum enim locum occupat, neque implet: animatum namque aliud capere poteſt. Nunquam autem contingere palam eſt occupatum quidem aliquo locum capere aliud, & complecti poſſe occupante permanente. granum enim modio aduenicus retineri non poſſet, aere, quo implebatur, quieſcente: aere enim expulſo, granum vtique recipitur. Nequaquam igitur duo in eodem loco eſſe ſimul poſſunt, nec idem vnum in diuerſis. Quamobrem nec anima quidem localis erit, cùm locum nullatenus occupet. Similiter autem & quæcunque à corporis ratione diſſentiunt, loci carent circunſcriptione. Mouet autem quis quæſtionem fortaſſè, idem in diuerſis & pluribus concludens etenim vox in auribus diuerſorum eſt, vox autem & ſi aer non ſit: eſſe non poterit ſine aere: & in auribus diuerſorum eſt. Quare dicitur & corpus idem eſſe in diuerſis locis: vox enim omnino vna & eadem in diuerſis quidem aeris partibus eſſe non poteſt. Concedentibus itaque nobis, vnam & eandem vocem omninò in auribus diuerſorum ſentiri, vtique & confiteri oportet omninò vnam particulam aeris ad aures diuerſorum peruenire: ſimpliciter autem vnum & idem in pluribus totum impoſſibile eſt inueniri. Quamobrem etiam concedere cogimur, vel diuerſum quidem in auribus diuerſorum ſentiri, vel vnum & idem omninò in pluribus locis. Relinquitur igitur, diuerſum ſenſum eſſe imaginabiliter ſe generantium, & ſimiliter. quare & vox quædam non animalis eſt: ea enim quæ imaginabiliter fit ſimiliter animalis non eſt. quoniam ab animali non profertur. Adhuc autem dicimus omnem vocem animalis eſſe. Quis enim vocem ab initio audiuit, in ſilentio quidem ſimpliciter, niſi animalium? quare vox quidem animalis dicitur, quæcunque quidem ab ipſo proferente fit. vnius ergo vox ad aures diuerſorum dirigitur. vna autem & eadem non contingens eſt. Vbi autem aliud quidem ſimplex, aliud verò compoſitum. Simplex quidem, quod à ſimplici loco procedit: compoſitum autem, quod ex compoſito. Locus autem ſimplex, eſt origo, & conſtitutio eius quod eſt continuorum. Locus autem, vt dictum eſt, quidem compoſitas habet particulas copulatas ad eundem terminum, ad quem particulæ corporis copulantur: corporis

verò partes iuxta punctum loci: ergo particulæ ſolidorũ particulas claudunte: etenim loca ſimplicia corporis minimi occupatiua ſunt. Quare nec locus ſine corpore, nec ſoliditas ſine loco erit. Contentio autem de ſphæræ extremitate oritur: nihil enim extra ipſam eſt. In ea autem locus eſſe non poterit, vt dictum eſt à Superioribus, quod ab eo quidem loco ambitur. Conſitentibus ergo nobis, ſphæram localem eſſe, conſiteri vtique neceſſe eſt, aliud quidem præter eam, in quo extremitatis locus exiſtat: nihil autem præter ipſam eſt. quare extremitas quidem in loco non eſt: de huiuſmodi autem inſolitum & occultum eſt pronunciare, & contra ſenſibilia. Caret autem vbi intenſione & remiſſione: non enim dicitur alterum altero magis in loco eſſe vel minus, licet etiam maiorem vel minorem locum poßideat. non autem ſecundum vbi, vel ſecundum quantitatem aliquam eſt magis & minus, ſed ſecundum id, quod quale eſt. Ineſt autem vbi nihil eſſe contrarium: eò quod nec loco quidem ineſt contrarietas. locus enim loco non eſt contrarius. Quod autem nec alijs, manifeſtum eſt: ſurſum enim & deorſum eſſe contraria pluribus videntur, multum enim diſtare videtur id, quod ſurſum eſt, ad id, quod deorſum eſt, quemadmodum ſurſum & deorſum, quare contrarietas videtur vbi circa ſurſum eſſe & deorſum, quemadmodum circa locorum quantitates. Contingit autem contraria in eodem eſſe: ſurſum enim & deorſum eſſe, in eodem ſunt, idem enim ſurſum & deorſum eſt ad diuerſa quidem ſumptum: nam turris altitudo ſurſum eſt ad nos, ſphæra autem extremitati comparata inferior eſt. Amplius, contrarium ſibimet quidem idem fore contingit. ſi enim ſurſum eſſe & inferius eſſe contraria ſunt, cùm idem ſurſum & deorſum ſit, colligitur idem ſibimet contrarium fieri. Non ergo contrarietas vlla in eo quod in loco eſt.

De Poſitione. Cap. VI.

Poſitio eſt quædam partium ſitus, & generationis ordinatio, ſecundùm quam dicuntur ſtantia vel ſedentia, vel aſpera, vel lenia, vel quomodolibet aliter diſpoſita: ſedere autem & iacere poſitiones non ſunt, ſed denominatiuè ab his dicta ſunt. Solet autem quæſtio induci de curuo & recto, aſpero & leni, quadrangulo & & triangulo, bicubito & tricubito, magno & paruo, breui & longo, & ſimilibus: quandam enim poſitionem partium ſignificare videntur. Aſperum enim dicitur, cuius partium vna alteri ſupereminet. Leue verò dicitur, cuius particulæ æqualiter porrectæ ſunt. ſimiliter autem & de alijs. Non ſunt autem poſitiones ea quæ dicta ſunt omnia, ſed qualia circa ſitum exiſtentia, ex eo namque quod partes ſic ſunt diſpoſitæ, ex eo talia ſenſibus indicantur: non autem ex eo quod talia, ſcilicet & aſpera & lenia vel bicubita, vel tricubita ſunt. ſimiliter autem & de alijs huiuſmodi, quæ partium habent poſitionem. Erit igitur vnumquodque prædictorum non poſitio, ſed quale, quod circa poſitionem naſcitur. Suſcipere autem videtur ſitus contrarietates. nam ſedere, ad id, quod ſtare, contrarium eſſe videtur, contraria enim ſunt, quæ in eodem indiuiduo, eodemque tempore impoßibile eſt reperiri: viciſſim tamen poßibilia ineſſe, ſedens autem ilicò ſtare poteſt, & ſtans ſedere. quocunque autem ſedente, impoßibile eſt eundem ſtare. Ponentibus autem nobis hæc contraria eſſe, inconuenientia recipere cogimur, hoc, quod vnum ſit, contrarium plurium: ſecundum enim dictorum conſequentiam non magis ſedere ad id, quod eſt ſtare contrarium eſt, quàm ad accumbere. Similiter autem & quemadmodum ſedere, & ſtare nunquam in eodem ſimul reperiuntur, ita & accumbere & ſedere & ſtare. ſecundum igitur huiuſmodi diſpoſitiones ſitui nulla contrarietas inerit. Fortaßis autem nec inſolitum quidem putabitur, vnum plurium eſſe contrarium: pallor etenim ad album & nigrum contrarium eſſe videbitur. nam ſub eodem genere cùm ſint, nunquã ſimul inueniuntur, & viciſſim tranſmutantur. relinquitur ergo vnum pluribus eſſe aduerſum. Non eſt autem pallidum ad nigrum vel album contrarium: etenim tùm vtrunque in eodem eſt: pallidum enim & colores reliqui ex albo & nigro conficiuntur: neceſſarium ergo in quocunque pallidum eſt, in omni eo eſſe album & nigrum: ſimiliter autem & de cæteris quidem coloribus. Ampliùs autem contrariorum quidem ratio eſt, circa idem naturâ exiſtere. ſedere enim & iacere, non circa idem naturâ ſũt ſeiuncta: eſt enim ſedere propriè circa rationalia: iacere verò & accumbere circa diuerſa. huius autem ſignum eſt equi & hominis ſimilitudo, quibus ſine dubio accubitus eſſe probatur. Proprium autem poſitionis, neque magis, neque minus dici. Sedere autem non magis poſitio eſt, quàm accumbere, neque minùs, neque ſedens alterum altero magis & minus dicitur, neque accumbens, neque vniuerſaliter ſecundùm aliam poſitionem. Magis autem proprium videtur eſſe

poſitio-

poſitionis, ſubſtantiæ proximè aſſiſtere, omnibus quidem alijs formis ſuppoſitis. Poſitio autem nihil aliud eſt, quã naturalis ipſius ſubſtantiæ ordinatio, qualis vel à principio quidẽ innata eſt, vt ea quæ aſperis & lenibus, æqualibus & inæqualibus ineſt: vel à naturali quidẽ motu conſueto, vt ſeſſio & accubitus, & ſimilia. Quicquid igitur proximè ſubſtantiæ eſt aſſiſtens, id neceſſariò poſitio eſt. & omnis quidem poſitionis huius ratio ſuſcipit prædicationem.

De Habitu.

Cap. VII.

HAbitus eſt corporum, & eorum, quæ circa corpus ſunt, adiacentia: ſecundum quam hæc quidem habere, illa verò dicuntur haberi. Hæc autem non ſecundùm totum dicuntur, ſed ſecundùm particularem diuiſionem: vt armatum eſſe, calceatum eſſe. His autem neque ſimplicia nomina impoſita ſunt, quibus ea appellantur, ſed ſunt eis poſita, armatio, calceatio: horum autem ſecundùm proportionem & reliquis. Suſcipit autem habitus magis & minus: armatior enim eſt eques pedite. dicitur & calceatior, qui calceamentis & caligis vtitur, quam qui ſolis calceamentis, vel caligis vtitur. In quibuſdam autem non videtur quod cùm magis & minus prædicentur: vt veſtitum eſſe, et ſimilia. Habitui quoque nihil eſt contrarium: etenim armatio calceationi non eſt contraria: idem etenim armatus & calceatus: quòd autem alijs contrarium non eſt, palàm eſt ſimiliter autem his & reliqua. Proprium quidem habitûs eſt, in pluribus exiſtere, vt in corpore, & in his, quæ circa corpus ſunt exiſtentia: adiacet enim corpori, & his, quæ circa corpus ſunt. hoc autem, vt dictum eſt, fit ſecundùm eam, quæ eſt in partibus, diuiſionem. In paucis autem alijs principijs huiuſmodi inuenies: in quantitate enim ſolum, & in his quæ ad aliquid ſunt, ſimilia reperies, ad aliquid autem, vt figuraliter dicatur, & ſimilitudo & diſsimilitudo, quæ inſunt pluribus ſimilibus et diſsimilibus. Quantitas autem, vt numerus, qui in numerabilibus ineſt, vtique ſemper creſcens ſecundùm vnitatem multifariam aſcenſionem ſimpliciter autem nihil inuenies tot diſtribui partibus, vt numerum: non autem omnis quantitas, aut relatio talium eſt. Habitus autem omnis in pluribus neceſſariò exiſtit, vt in corpore, & in his quæ circa corpus ſunt. Omne igitur quod in corpore & circa eſt exiſtens, habitûs nomen ſortitur. Quare magis proprium quidem habitûs erit in corpore, & circa corpus exiſtentibus, ſecundùm eam, quæ partium eſt, diuiſionem, vt in pluribus exiſtere. Dicitur autem habere multis modis. habere enim dicitur alterationem, vt albedinem, & nigredinem: quantitatem, vt longitudinem, nihil enim aliud eſt dicere albedinem aut longitudinem habere, quàm album aut longum eſſe. Dicitur etiam vas aliquid habere, vt modius triticum: quod nihil aliud eſt habere, quàm continere. Habere quoque in membro dicimur, vt in digito annulum: quod tantundem eſt dicere, quantum eſt, digitum in annulo eſſe. Dicitur vir vxorem habere & recipere vxor virum: hic autem inſolitus eſt habendi modus, quo vir habetur vel haberi dicatur. hoc autem habere nihil aliud eſt, quàm cohabitare. Quare modi habendi qui dici conſueuerunt, quinario numero terminantur. Fortaſsis quidem eſſent alij modi habendi præter hos, qui dicti ſunt: ſed ſi qui ſunt, diligens inquiſitor inueniat. Et quidem de principijs hæc dicta ſufficiant: reliqua verò in eo quod de Analyticis eſt, quærantur volumine.

De eo, quod eſt plus, minuſue ſuſcipere.

CAPVT VIII.

DIcitur autem magis & minus ſuſcipere tripliciter. Aiunt enim quidã ſecundùm incrementum vel diminutionem eorum, quæ ſuſcipiunt, ſubiectorum. Aliter autem & alij ipſa quidem quæ ſuſcipiuntur: in ſuſcipiente diminui et creſcere annunciant. Alij autem ſecundùm vtrumque amborum diminutionem & augmentationem. A primis itaque inchoantes, quæ eorum rata ſit ac firma ſententia manifeſtabo. Si quis verò primam & ſecundam deſtruxerit, vtique & tertiam deſtruit, quæ ex vtraque conficitur coniunctione. Non ergo ſecundùm ſuſcipientium ipſorum incrementum vel decrementum; cùm magis vel minus aliqua dicũtur. Nulla enim ratio obuiaret dicenti: hominem & animal et ſubſtantiam, & cætera conſimilia etiam magis & minus dici, concedentibus nobis ſecundùm ſubiecti intenſionem & remiſsionem, qualibet cũ magis et minus dici. Amplius autem equus quidem & augmenti, & diminutionis motû frequen-

quenter ſuſtinet, dicitur enim equus minor, vel maior lapide quodam, qui nunquam intenſionem & remiſsionem paſſus eſt. mons etiam alio monte maior dicitur, cùm neuter creſcat vel decreſcat. Amplius autem margarita quidem albior equo dicitur, cui pedem album contingit habere. Hoc autem non eſt, quia equus quidem in eſſentia à margarita ſuperatur. Colligere igitur oportet, vel margaritam quidem albiorem equo pronunciari, ſecundum magnitudinem ſubiecti, vel paruitatem: vel non verum, albiorem equo margaritam eſſe: vel nihil omninò magis vel minus dici ſecundùm ſubiectorum magnitudinem vel paruitatem, neque ſecundùm incrementum vel diminutionem Hoc autem palàm eſt, quòd ſecundùm magnitudinem ſubiecti margarita albior equo non dicitur. tamen margaritam albiorem equo eſſe, non falſum eſt. Relinquitur ergo, nihil ſecundum magnitudinem ſubiecti amplius vel minus dici: ſimiliter autem neque ſecundùm paruitatem. Ampliùs autem neque ſecundùm ea quæ inficiunt. Si enim ſecundùm magnitudinem albedinis vel alicuius cæterorum dicitur aliquid albius aliquo, vel ſecundum paruitatem minùs album, vel quomodolibet aliter: vtique & magis albus equus, vel homo vel quodlibet aliud albius margarita dicitur: etenim maior albedinis quantitas equo accidit, quàm margaritæ. Ampliùs autem magis & minus alterum altero dicitur, non ſecundùm ſubiecti, neque accidentis incrementum. Quoniam autem non ſecundùm ſubiecti incrementum vel magnitudinem aliud paruius alio dicatur, manifeſtum eſt: neque ergo ſecundùm ipſius accidentis ampliorem quantitatem. etenim quantitas vltra ſubiectum protendi non poteſt, quoniam terminus quantitatis, eſt corpus, paruitas autem quantitati ſupponitur: quare vltra paruum quidem ſubiectum paruitas ipſa non porrigitur: quanto igitur ſubiectum paruius efficitur, tantò paruius quantitas minoratur. Patet itaque, nihil ſecundùm magis & minus prædicari, neque ſecundùm ſubiectum ſolum augmentum vel diminutionem, neque ſecundùm accidentis: quare neque ſecundum vtrunque. Oportet igitur ab alia eam inuenire quæ cùm magis & minus dicantur. Huiuſmodi verò ſunt ea, quæ ſunt in voce eorum quæ adueniunt, & non ſecundùm ſubiecti vel mobilis incrementum vel diminutionem, ſed quoniam eorum quæ ſunt in voce impoſitioni propinquiora ſunt, ſiue ab eadem remotiora ſunt. de his etenim cùm magis dicuntur quæ proximiora ſunt ei quæ in ipſa voce eſt impoſitioni, cùm minùs autem de his quæ remotiora conſiſtunt. Vt album dicitur illud in quo pura albedo eſt, quantò igitur ad vocis impoſitionem accidens puriori inficitur albedine, tantò & candidior aſsignabitur. & paruum quidem dicitur, quod alijs comparatum ſtaturæ diminutione & quãtitate vincitur. quicquid igitur eſt, quod in quantitatis menſura ſuperatur, id continuò paruius pronuntiatur. ſimiliter autem de alijs Dubitabit autem aliquis: quare hæc quidem cùm magis & minus dicantur, ſubſtantiæ vero minimè? Hoc autem contingit, quoniam ſubſtantiarum impoſitio quidem in termino eſt, vltrà quem tranſgredi impoſſibile eſt. Additur autem & de accidentibus quibuſdam, quæ ſine magis & minus dicuntur: vt quadrangulus & triangulus, & ſimilia. non enim triangulus magis vnus altero dicitur. Contingit autem, quoniam in ſubſtantiarum quidem deſignatione accipitur. etenim quadrangulus quantitas nuncupatur, & corpus quadrangulatum, vel eadem, quæ in ſuperioribus eſt ratio, hic vetat, quoniam huiuſmodi impoſitio in termino facta eſt, vltra quem tranſgredi non licet, quemadmodum in ſuperlatiuis. etenim albiſsimus vel nigerrimus & huiuſmodi ſine amplius ſunt, & minus eò, quòd huiuſmodi impoſitio in termino eſt, vltra quem porrigi impoſsibile eſt, & citra permanere. poſsibile enim ſi contingit, nullum ſequitur impoſsibile, quapropter ſi omnes puncti componantur, nunquam faciunt magnitudinem: quoniam punctus puncto additus nihil auget. Eſt autem generatio ſimplex, & corruptio non congregatione nec ſegregatione atomorum, ſed quando tranſmutatur ex aere ſpecificato in hoc totum. In ſubiecto enim duo ſunt, quorum hæc quidem eſt forma ſecundùm rationem, hæc autem ſecundùm materiam. quando igitur in his duobus eſt tranſmutatio, generatio & corruptio, erit ſimpliciter ſecundum veritatem. Dicitur autem ſimpliciter generari in his magis hoc aliquid & forma quam terra, muſicus homo corruptus eſt, homo immuſicus generatus eſt, homo manet idem: ſiquidē in his paſsio non eſſet ſecundùm ſe muſica & immuſica. his quidē generatio eſſet: his autē corruptio. Ideò hominis quidē hæ paſsiones, hominis autem muſici et immuſici generatio quædam & corruptio. nunc autem eſt hominis hæc paſsio manentis muſica & immuſica: ideoque alteratio talis eſt Eſt autem materia maximè quidem ſubiectum generationis & corruptionis

propriè ſuſceptibile Sed quare diſcens non dicitur generari ſimpliciter, ſed quod generari diſciplinatum: hæc determinata ſunt in Prædicamentis, hæc autem hoc aliquid ſignificant & ſubſtantiam, hæc autem quale, hæc autem quantum. Quæcunque igitur non ſubſtantiam ſignificant, non dicuntur ſimpliciter, ſed ſecundùm aliquid generari. Eſt autem eis ineſt ſecundùm naturam moueri, vt [illegible]

FINIS.

PERI HERMENIAS ARISTOTELIS LIBRI PRIMI EXPOSITIO,

Per Doctorem Franciſcum Toletum, Societatis IESV.

De Fine ſeu ſcopo huius libri, Inſcriptione, Connexione cum alijs, Modo procedendi, & eius Diuiſione.

ANTE explanationẽ libri de Interpretatione Ariſt. quatuor præmittere oportebit. Primò quod inſtitutũ, quis Finis & ſcopus huius libri ſit? Secundò, quę Inſcriptio libri, & quę inſcriptionis cauſa? Tertiò, quam Connexionem & ordinem cum reliquis partibus Logicæ habeat? Quartò, quis procedendi Modus: quæ libri Diuiſio, quæve eius partes?

1. Finis ſeu ſcop' huius libri. Circa primum aduerte, Scopum & inſtitutum huius libri eſſe ſumendum à ſcopo, & inſtituto totius Logicæ. Logicę autem inſtitutum hoc eſt, ſyllogiſmi, vel demonſtrationis; quę perfectiſſima argumẽtatio eſt; cognitionem exactam tradere. Cùm autem demõſtratio & ſyllogiſmus materiam, & formam habeant, materia autem, ſint ſimplices propoſitiones, quæ ex ſimplicibus dictionibus, ſeu cõceptibus componũtur, fuit neceſſarium, ſyllogiſmi cognitionẽ traditurũ, de ſimplicibus vocibus & de complexis ac propoſitionibus priùs diſſerere. Cùm verò de ſimplicibus rerum ſignificatiuis vocibus in libro Prędicamentorum tractatũ ſit, in hoc ſequẽti libro noſtro, de complexis, quibus verũ vel falſum exprimitur, diſputatur. Et hic eſt huius libelli ſcopus proximus.

2. Inſcriptio. Hui' inſcriptio eſt Grçcè: περὶ ἑρμηνείας, id eſt, de interpretatione, ἑρμηνείας n. idem eſt, quod interpretor nec illa eſt vna dictio, vt aliqui dicũt, ſed eſt genitiuus cum prępoſitione. Srd quid interpretatio ſignificet declarare oportet. Boeti' in prima editione inquit: Interpretatio eſt vox ſignificatiua per ſe aliquid ſignificãs. Vbi duo docet interpretationẽ habere, eſſe vocẽ ſignificatiuã, nã voces non ſignificatiuę nõ dicuntur interpretationes: Alterũ, eſſe ſignificatiuã; per ſe. nã coniunctiones & prępoſitiones, & ſyncategoremata non ſunt interpretationes, quamuis ſignificatiuæ voces ſint. quia per ſe non ſignificant.

At verò, quia illa definitio non videbatur exacta; nam voces brutorum, cùm ſignificatiuę ſint paſſionum ipſorũ, interpretationes dicerentur, quod non ita eſt; propterea in ſecunda editione ſua aliam particulam addidit, nempè, quòd ſit vox articulata, id eſt, ſyllabis, & pronunciatione diſtincta: ita, vt poſſit charactere deſignari, quales non ſunt huiuſmodi voces brutorum.

At quia adhuc iſtud non ſatis erat; nam ſunt voces brutorũ articulatę, quales Pſittacorum, Picarum, Coruorum, & aliorũ, tandem addidit, quòd ſit vox explicãs con

ceptus internos, quales nō ſunt illæ voces Pſittacorum.

Quid ſit Interpretatio. Vnde licet ex omnibus eius dictis integram colligere deſcriptionem. Interpretatio eſt vox ſignificatiua per ſe articulata interiorum paſſionum manifeſtatiua.

Ex quo aſſerit vnum hoc diſcrimē eſſe inter voces, vt in libro prædicamētorum conſiderantur, & vt hic ſumuntur; illic enim vt rerum ſignificatiuæ ſunt, veniunt in conſiderationem, hic autem vt interiorum paſſionum manifeſtatiuæ, ac propterea Titulus eſt: De Interpretatione.

Contra Titulū obiectio. Quòd ſi obijcias, nō rectam inſcriptionem eſſe, quandoquidem aliæ multæ orationes ſunt interpretationes, nempè optatiua, imperatiua, & reliquæ, de quib' hic non agitur, ſed ſolùm de Enunciatiua?

1. Reſponſio Boetij. Ad hoc reſpondet Boetius, nō eſſe inconueniens inſcriptionem eſſe vniuerſalem, quamuis non tractetur niſi de particulari, ſubdit exemplū, ſi quis vellet de homine diſſerere, rectè inſcriberet: De Animali.

2. Alexandri. Aliter reſpondet Alex. iſtam eſſe mancam inſcriptionē oportere enim addere: de Interpretatione Logica ſeu philoſophica, quæ ſola enunciatio eſt.

3. cum Ammonio D. Thomæ. Ammonius dicit hic interpretationem ſumi pro enunciatione, quia illa eſt præcipua interpretatio, qua verum vel falſum exprimimus. Idem S. Thom. dicit, ex quib' conſtat, ſubiectum ſecūdum hos doctores huius libri eſſe Enunciationē ſimplicem, quæ hic interpretatio dicitur; ſimplices enim dictiones non interpretatio, ſed partes interpretationis ſunt.

Nota ſubiectum huius libri ſecundum Hos.

1. Fundam. Hæc doctrina eſt bona & communiter recepta, at in hac parte tria exiſtimo eſſe dicenda. Primò, non ſolùm voces, vt conceptuum ſignificatiuæ ſunt, hic conſiderari, ſed etiam vt rerum manifeſtatiuæ ſunt. nam Ariſt. propoſitionē explicans, quòd ſit vniuerſalis, particularisque, ſemper in ordine ad res explicat.

Diſcrimen rerum, quæ in hoc lib. & categorijs cōſiderantur. Eſt autem diſcrimen inter ea, quæ in prædicamētis, & hic conſiderantur, vt notat Alber. tract. hoc 1. ca. 2. In prædicamentis enim res præcipuè conſiderantur, quæ vocibus ſignificātur, & illa eſt rerum conſideratio, & eorum, quæ rebus inſunt, vel accidunt, vt quòd ſint genera, vel ſpecies; at hic primò de vocibus, vt rerum ſignificatiuæ ſunt, agitur: & de his, quæ vocibus primò inſunt, vt eſſe nomen, verbum, propoſitionem, & reliqua huiuſmodi.

2. Fundam. & reſponſio ad quæſtionem, de Inſcriptione. Dico 2. cum Alber. loco allegato, & eſt maximè memoriæ mandandum. Propoſitio tripliciter poteſt conſiderari. Primò reſpectu rerum, vt rerum complexionem ſolùm ſignificat, & ſic eius partes ſunt nomen, & verbum: ſimiliter habet ſecundū hoc varia accidentia; eſſe nempè, vniuerſalem, particularem, affirmatiuam, negatiuam, veram, falſam, ſimplicem, compoſitam, & alia. Altera ratione cōſideratur, vt eſt ordinabilis in ſyllogiſmo, vel argumentatione, & ſic accidit ei cōuerſio, qđ ſit maior, aut minor, aut cōcluſio. Tertiò, conſideratur, vt nō ſolùm eſt in argumētatione ordinabilis, ſed & probatiua alterius, & ſic eſt neceſſaria, probabilis, cōtingens, &c.

Enūciatio quomodo variè à varijs libris tractetur. Cùm igitur tripliciter conſideretur Enunciatio, hic primo ſolùm modo conſideratur, nempè reſpectu rerum, quarum complexionem verè, vel falsò ſignificat. Secundo verò modo ad libros Priorū pertinet. Tertio modo ad reliquos libros. Vt autem hoc eſſet manifeſtū, propterea inſcribitur: de Interpretatione, vt intelligamus hic enunciationem conſiderari, vt rerum eſt ſignificatiua, reſpectu quarum interpretatio dicitur.

Nota Subiectū iuxta Authorem. Propterea multò meliùs Interpretationem, quàm Propoſitionē dixeris eſſe obiectum: non enim hic de ea, vt eſt argumentationis pars, diſſeritur, ſed vt eſt rerum ſignificatiua; quod in eſt ei primo.

3. Fundam. Interpretationis nomine quęcunque oratio accipi poteſt. Dico tertiò, quamuis poſſimus dicere, hic Interpretationem eſſe inſcriptionem particularem: tamen poſſumus etiam ſuſtinere vniuerſaliter ſumi pro quacunq; etiam oratione, licet intentio non ſit niſi de ſola enūciatiua tractare: ſufficit enim, quòd oratio in cōmuni definiatur & diuidatur, vt fit in c. 4. huius ad hoc, quòd ſimpliciter inſcribatur: de Interpretatione.

1 dubium. Dubitatur: an Enunciatio ſimplex tantùm ſit huius obiectum, an Enūciatio in communi, vt comprehendit tam ſimplicem, quàm cōiunctā? Ammon. & S. Tho. & ferè reliqui affirmant ſimplicem enūciationem hic eſſe obiectum, non autem tractari de coniūcta. Cuius duplex eſt ratio.

Sententia Ammonij & Thomæ.

tio. Altera eſt S.Tho.quia coniũcta cõſtat ex ſimplicibus : propterea ad eas refertur.

Ratio ſententiæ, per Thomam.

Altera ratio eſt,quæ etiam eſt Ammonij.Pro qua aduertere oportet,iſtos antiquos doctores non vocare hypotheticam propoſitionem niſi conditionalem,quia hæc nõ habet veritatem abſolutã, ſed ex ſuppoſitione: vt quãdo dicit:ſi homo currit, mouetur, abſolutè nõ dicit, quod currat, nec quòd moueatur,ſed ex ſuppoſitione dicit:ſi homo currit,tunc verũ erit, quòd mouetur,dicitur hypothetica, quod ex ſuppoſitione aliquid aſſerat.

Ratio ſententiæ, per Ammoniũ. Cõditionalem ſolam, cur veteres dixerint Hypotheticam.

Hoc ſuppoſito, eſt ratio horum Doctorum : hic agitur de enunciatione,cuius futurus eſt vſus in demõſtrationibus,& alijs ſyllogiſmis,ſed hæ propoſitiones cùm nõ habeant veritatem abſolutam, non ſunt aptæ ad quicquam probandum, niſi quatenus fundantur in ſimplicibus, vt patet: ſi homo currit,mouetur: nihil probat,niſi adiungas ſimplicem;homo currit, ergo mouetur,propterea nõ meminit niſi ſimplicium.

Reprobatur ſuperiorũ ſententia.

Hæ rationes,ſalua pace,mihi non placent.nam cùm coniunctæ ſint enunciationes, & verum vel falſum ſignificent : & ſint aliæ præter conditionales: profectò alicuius partis Logicæ iſtæ erunt, cùm autem non alterius,erit huius præſentis.

Enũciationem quamlibet in hoc lib. ab Ariſt. tractari.

Propterea probabilius mihi videtur,hic quamlibet Enunciationem conſiderari, cùm Ariſt.omnem definiat in ca.4. diuidat in ſimplicem & coniunctam, quod ſi Ariſt.pauca tradidit de his, eò eſt, quia hic conſiderantur non, vt ſyllogiſmum ingrediuntur, ſub qua ratione habent multa peculiaria,ſed ſub ea ratione hic ſumũtur,vt verum, vel falſum complexè dicãt, quomodo fere eadem cum ſimplicibus communia habent.

1.Dubium 1.Opinio 2.Opin.

Dubitatur : vtrùm vna vox ſit dicenda interpretatio,an potius tota Enunciatio? Boet.& Albert.exiſtimant ſingulas voces per ſe eſſe interpretationes. at S. Thom.id non recipit, potius dicendas eſſe partes interpretationis cenſet : & mihi hoc placet.

Vox ſimplex cur nõ dicatur interpretatio.

Cuius ratio hæc mihi ſe offert, quia hic ſimplices voces non per ſe conſiderãtur, ſed vt partes enunciationis ſunt, cùm autem partes obiecti non habeant idem nomen cum toto obiecto : non enim partes Animalis, rectè vocabis animalis, quod eſt obiectum in ſcientia, de Animali,ita nec partes Enunciationis dicẽtur Interpretatio,ſicut ipſa enunciatio, quæ,vt Interpretatio eſt, eſt ſubiectũ in præſenti libro.

Nota ſ. de ſubiecto.

Sequitur circa tertium:de Cõnexione huius cum reliquis partibus Logicæ.Pro quo aduerte,Logicã eſſe regulam operationum intellectus,quantũ ad veritatem vel falſitatem Et quia voces reſpondent conceptibus,& operationibus intellectus, inde etiam Logica regulat ſermonẽ, quã tùm ad veritatem, ſed ſecundariò & mediatè:operis erit ergo intellectus operationes cognoſcere,nam quo ordine ipſę procedunt,eodem etiam partes Logicæ.

Tertium, Connexio huius libri cum cæteris.

Triplex igitur operatio intellectus.Prima,res ſingulas per ſe & ſeorſum intelligere, quæ dicitur ſimpliciũ apprehenſio, 1.
cui operationi reſpondet locutio ſimplicium vocũ per ſe. Altera, eſt compoſitio, 2.
vel diuiſio,id eſt,quando res vnam alteri copulando,intelligimus,ſiue affirmando, ſiue negando: cui etiam reſpondet ſermo,qui per ſolas propoſitiones fit.Tertia, 3.
eſt ratiocinatio, quando ex vno cognito alterum cognoſcimus: cui reſpondet diſcurſus vocalis.

Triplex eſt intellectus operatio.

Iuxta has operationes tres, eſt triplex Logicæ pars.Prima,circa ſimplicia,& hęc eſt liber prædicamentorum:ſecunda, circa compoſita, & hæc eſt iſte liber : tertia, circa diſcurſus, & ſunt reliquæ Logicæ partes.

Diuiſio Logicæ ad diuiſionem operationũ intellectus.

Hinc patet,hunc librum eſſe immediatè poſt prædicamenta,& inde apparet vtilitas eius,vt enim ſine compoſitione non diſcurrimus,ita nec ſine libro hoc conſtabit doctrina ſequentium.

Liber iſte cur immediatè ſequatur categorias.

Circa quartum, quis ſit modus procedendi? Dico eſſe facilem, nempè definitiuum,exemplarem, inductiuum. Tandẽ de diuiſione,dico præcipuè hic agi de quadruplici propoſitione,& ipſius proprieta-
2 te.Primò de ſimplici finita, deinde de ſimplici,de extremo infinito, rurſus de propoſitione,de tertio adiacente,& vltimò de propoſitione cum aliquo ex illis quatuor modis.

Quartum. Quis modꝰ procedẽdi & diuiſio libri huius.

ARISTOTELIS STAGIRITÆ PERIPATETICORVM PRINCIPIS, DE INTERPRAETATIONE, LIBER PRIMVS,

SEVERINO BOETHO INTERPRETE.

SVMMA LIBRI.

De Notis. De Orationis principijs. De ipſa Oratione, Enunciatione, ac ipſius ſpeciebus. De Enunciationum oppoſitionibus, ac, circa ipſarum veritatem, & falſitatem, regulis, in quocunque tempore.

De Notis; Et vt in intellectu, ita etiam in voce, verum & falſum reperiri.

CAPVT PRIMVM.

1. Sectio prima ſecundũ Grecos.

Primùm oportet ponere, quid ſit nomẽ, & quid verbum: poſtea quid eſt negatio, & affirmatio, & enunciatio, & oratio.

2. *Sũt ergo ea, quæ ſunt in voce, earum, quæ ſunt in anima, paßionum notæ; Et ea quæ ſcribuntur, eorum quæ ſunt in voce. Et quemadmodum nec litteræ omnibus eædem, ſic nec eædẽ voces.*

3. *Quorum tamen hæc primùm notæ ſunt, eædem omnibus paßiones animæ ſunt: & quarũ hæ ſimilitudines, res etiam eædem. De his verò dictũ eſt in ijs, qui ſunt de Anima: alterius enim hæc ſunt negotij.* (In 3. de anima, tex. 39.) *Eſt autem, quemadmodum in anima aliquando quidem intellectus ſine vero vel falſo, aliquando autem cui iam neceſſe eſt horum alterũ ineſſe: ſic etiam in voce. circa compoſitionem enim & diuiſionem eſt verum & falſum.* (Circa compoſitionẽ & diuiſionem eſt verum & falſum.) *Nomina igitur ipſa & verba conſimilia ſunt ei, qui ſine compoſitione & diuiſione eſt, intellectui: vt homo vel album, quando non aliquid additur. neque enim falſum, neq; verum adhuc eſt. ſignum autem huius eſt, hircocerũus enim aliquid ſignificat: ſed nondum verum aliquid vel falſum, niſi eſſe vel nõ eſſe addatur, vel ſimpliciter, vel ſecundùm tempus.*

P*rimùm oportet conſtituere quid ſit nomen, &c.*

Hoc caput diuiditur in duas partes. In prima Philoſophus, quæ proœmij loco eſt, proponit ea, de quib' tractatur' eſt. In ſecundo, quæ ad tractatum pertinẽt, de vocum ſignificatione diſſerittur. (Capitis Diuiſio.)

Proponit igitur, eſſe neceſſarium ante omnia cõſtituere, id eſt, definire, quid ſit nomen quid verbum: quid negatio, affirmatio, & oratio: Dicit autem [Primùm] id eſt, ante doctrinã ſyllogiſmi, & demõſtrationis, qui fines totius Logicæ ſunt. Dicit [oportet] quaſi neceſſarium ſit, ita vt abſq; horum cognitione nõ poſsit demõſtrationis haberi cognitio. Dicit [conſtituere] ſeu ponere, id eſt, definire, quia definitio poſitio dici ſolet. Poſt proponit ea, quæ tractanda ſunt: inter quæ Vnũ eſt obiectũ, nempe Enunciatio: Alterũ enunciationis genus, ſcilicet Oratio; aliud enũciatio. (Explicatio propoſitionis proœmialis in textu Ariſt.)

ciationis ſpecies. Affirmatio & Negatio ſ aliud partes eſſentiales enunciationis, ſcilicet, Nomen & Verbum.

Dubium.

Hic primò dubitabis, cùm ſcientia non definiat ſuum obiectum; cur quærit quid ſit Enunciatio? Dico, ſcientiã definire quidem ſuum obiectum, non tamen probare definitionem de ſuo obiecto. V.g. ſcientia de anima definit, quid ſit anima? non tamen ad eam ſcientiam pertinet probare talem definitionem de anima: ita ſimiliter hic definitur enunciatio, ſed definitio non probatur.

Solutio.

2. Dubiũ.

Dubitatur ſecundò: quare non dixit oportere definire, quid ſit propoſitio, ſeu enunciatio, ſeu vniuerſalis, particularis, vera, falſa? Dico, ea quæ ſunt in ſcientia, duplici modo cognoſcuntur: quædam definitione, quale eſt ſubiectum, & ipſius partes: quædam diſcurſu & probatione, quales ſunt proprietates, ac propterea Ariſto. non dixit, quid ſit vniuerſalis, vera, falſa; quia iſta demonſtranda potiùs, quàm definienda ſunt: ac propterea etiam dixit, oportet primùm definire, quid nomen, verbum, & reliqua; quaſi paſſiones cognoſci nequeant, & probari, niſi præſuppoſita definitione ſubiecti, & ipſius partium.

Solutio.

3. Dubiũ.

Dubitatur tertiò de ordine iſto, quo tractanda enumerat. Vltimo enim loco Orationem, quæ genus eſt, ponit, cùm tamen Generis priùs quàm ſpecierum cognitio ſit tradenda; vt docet Ariſt. 1. de partibus, c. 1. Præterea negationem affirmationi prępoſuit, cùm conſtet affirmationem priorem eſſe. Ad hoc accedit Ariſt. poſt in progreſſu ordinem præpoſterum obſeruaſſe: nam priùs de oratione, ſecundò de affirmatione, vltimò de negatione diſſeruit?

1. Solutio. D. Thomę.

Reſpondet S. Tho. huius cauſam eſſe, quia inceperat proponere partes, dum poſuit nomen, & verbum: poſteà, vt eandem rationem partium continuaret, poſuit affirmationem & negationem, quę ſunt ſpecies enunciationis, & enunciationem poſtea, quæ eſt Species orationis: partes autem ſpecies dicuntur; non ſicut nomen & verbum, quæ ſunt partes eſſentiales; ſpecies autem ſunt partes potentiales generis. Sed iſta ratio non mihi admodũ placet, quia ſi iſta cauſa ſufficiebat, vt ſpecies generi anteponeret, quare non fecit, vt eundem poſtea ordinem in tractatu obſeruaret?

Reijcitur hæc.

Alia cum Boetio Authoris.

Propterea dico cum Boetio in ſecunda editione, id eſſe factum, ne, ſi primo loco orationem conſtitueret, arbitraremur ipſum hic de qualibet oratione diſſerturum, quod ita non eſt, propterea ſpecies antepoſuit: vt genus non alia ratione conſiderari hic intelligeremus, quàm vt has ſpecies continet, quarum hic eſt præcipua conſideratio.

Ad illud de affir. & negat in dubio tertio.

1. Solutio Thomæ.

Ad illud de affirmatione & negatione reſpondet. S. Tho. admittendo, affirmationem eſſe priorem, tamen inquit negationem magis includere rationem partium, à quibus incipit Ariſt. Nam negatio dicit diuiſionem & ſeparationem prædicati à ſubiecto, diuiſio autem partes importat.

2. Solutio Siriani.

Aliter reſpondet Sirianus, vt refert Boet. inquit, duplicem eſſe negationem: Vnam, quæ conſurgit ex defectu aliquo particulari; ſicut, non currere eum, qui currebat: & talis poſterior eſt affirmatione: Alterã ex defectu communi, ſicut ex non eſſe; & hæc prior eſt: prius enim fuit non eſſe, quàm eſſe. Sed iſta opinio eſt extra Ariſtotelem, vt bene dicit Alber. qui Mundum ſemper eſſe, & fuiſſe poſuit.

3. Solutio Boetij.

Boetius dicit, negationem eſſe quidem poſteriorem affirmatione, ſi vna ad alteram referatur; at ſi ad ſuum genus comparentur, vna altera prior nón eſt, cùm ſint ſpecies inde pendentes reſpectu generis, & ita non eſt mirum, ſi negationem prępoſuerit, cùm ſit ſpecies, ſicut affirmatio: Et hæc eſt bona & apta reſponſio.

4. Solutio. Alberti.

Quamuis poſſimus etiam cum Alber. tract. hoc 1. cap. 3 dicere, nempe hic conſideraſſe Ariſt has ſpecies vt oppoſitionem habent, & quia oppoſitio incipit à negatione, ad quam omnia oppoſita, vt ſupra diximus, reducuntur, propterea eam præpoſuit; an tamen iſtæ ſpecies ſint? poſtea examinabimus.

Sunt ergo ea, quæ ſunt in voce &c. 2

Ariſtoteles de verbis, nominibus, orationibus tractaturus, quę ſignificatiua sũt, de eorũ ſignificatione, & diuerſitate ſignificandi ante omnia diſputat, vt docet Boetius. Et quidẽ in hoc textu quatuor aſſerti

Nota vnũ Fundam.

Homo tribus modis ſe habet circa res.

ones continentur. Pro quarum declaratio ac fundamentum vnum aduertẽdum eſt. Homo tripliciter ſe circa res habet. Primò, ipſas non ſolùm ſenſu, ſed etiam intellectu percipit formas earum, ſimilitudines, quæ dicuntur paſſiones & conceptus; at quia iſti cõceptus occultiſſimi ſunt, vtitur vocibus, velut quibuſdam ſignis ad tales conceptus explicandos. Cùm autem voces hæ, non ſint permanentes, nec totæ ſimul, nec omnibus pręſentes eſſe poſſint; vtitur homo alio ſigno, nempè ſcriptura, vt docet Auguſt. tom. 3. li. 2. doct. Chriſt. c. 4. ſunt igitur quatuor: res cognitæ, ipſi conceptus, & cognitiones, quæ dicuntur paſſiones, & voces, & ſcripturæ.

1. Aſſertio.

Hoc ſuppoſito, eſt prima Ariſto. aſſertio: [Ea quę ſunt in voce, ſunt ſigna & notæ paſſionum, quæ ſunt in anima; & ea, quæ ſcribũtur eorum, quę ſunt in voce:] id eſt, voces explicant conceptus internos animæ, & ſcripturæ ipſas voces explicant.

Cur conceptus, intellectûs paſſiones appellarit.

Vocat paſſiones conceptus intellectus, nõ quòd intellectus patiatur quando intelligit, paſſione aliqua deſtructiua, ſed quia intellectus intelligit recipiendo ſpecies a rebus, ſicque intelligere pati & intellectio paſſio dicitur, 3. de anima, cap. 4. Dicit autem paſſiones, quæ ſunt in anima, vt inferius dicemus; voces ſignificant res, vt ab anima intelliguntur, atque indicant ipſos conceptus. Et ideò excludũtur voces brutorum, quæ haſce paſſiones non explicãt, & etiam voces humanæ, quibus naturaliter affectus explicamus. Loquimur enim hic de voce explicante conceptus intellectus.

Andronici error negãtis hunc eſſe librũ Ariſtotelis.

Ex quo comperitur deceptio Andronici, qui citat Philoſophi dictum, 1. de anima, tex. 3. & reprehendit de hoc, exiſtimantis hunc non eſſe librum Ariſtot. quia nõ vocat Ariſtoteles conceptus, paſſiones, in libro de anima; ſed iam hoc ex ipſo Ariſtotele probauimus eſſe falſum.

Hæc verba Alexander interpretatur ſimilitudinariè; id eſt, ſicut voces ſunt ſigna conceptuum: ita ſcripturæ vocum; at Porph. & Boet. hoc non recipiunt, nãm voces ita ſunt ſigna conceptuum, vt mutatis vocibus non mutẽtur rei cõceptus. At voces mutantur ex mutatione ſcripturarum, aliter enim vna vox, aliter altera ſcribitur.

Dubium.

Dubitatur primò circa aſſertionem quare Ariſt. non dixit voces, ſed, [ea quæ ſunt in voce:] vel literas, ſed, [ea quæ ſcribuntur] & non dixit paſſiones, ſed, [paſſiones quæ ſunt in anima]? Ad hoc reſpondet

1 Solut. Porphyrij.

Porph. hic intelligẽda eſſe ſemper nomen, & verbum, orationem, & reliqua. Eſt enim oratio triplex; & quæ fit intellectu, & quæ fit verbo, & quæ ſcripto; vt etiam dicit Amm. ac ideò ad diſtinguenda dicit, [ea quę ſunt in voce] id eſt, nomina, verba & reliqua quæ voce fiunt: & [ea quæ ſcribuntur] nempe nomina, verba, & reliqua q̃ in ſcripto ſunt; ſimiliter, [quę sũt in anima.]

Oratio triplex eſt.

Alia ſolutio & melior.

Sed melius dicendum eſt cum Boet. Ammon. & S. Thoma, voces ipſas ſecundùm ſe non eſſe ſigna cõceptuũ, niſi priùs conſtituantur & imponantur ad ſignificandum, ſicut argentum ſecundum ſe non eſt vas quouſque introducatur forma. Vnde nomina & verba non ſunt voces ſolũ, ſicut nec vas argentum, ſed ſunt voces cum impoſitione & ſignificatione, habet ſe enim vox ad nomina & verba, ſicut argentum ad vas, cùm, vt ex quinto de generatione animalium, ca. 7. habetur, ſit eorũ materia. Eſt enim ſubiectum. Ac propterea optimè Ariſt. non dixit voces, ſed, [ea, quæ ſunt in voce,] nempe nomina, verba, & reliqua, quæ ex voce, addita ſignificatione fiunt, ea verò ratione non dixit literas, quia literæ etiam ſunt in voce, ſed dixit, [ea quæ ſcribuntur.]

Voces & impoſitiones habẽt, quòd ſint ſigna conceptuum.

2. Aſſertio.

Secunda aſſertio Ariſtotelis [Quemadmodum literę omnibus non ſunt eędem, ſic nec voces,] Ac ſi dicat, non omnes eiſdem characteribus in ſcribendo vtuntur, nec ſimiliter ijſdem vocibus idem ſignificant: nam alia voce Latinus, & Græcus alia, & alij ſinguli ex reliquis conceptum hominis, & cuiuslibet alterius explicãt, & ſimiliter aliter vnũs, aliter alius, talem vocem characteribus exprimit, in quo cõperitur, ſignificationem vocum eſſe ad placitum, nõ naturalem; ſi n. voces naturaliter ſignificarẽt, idem apud omnes repræſentarent, ſicut apud oẽs eadẽ eſt ignis natura.

Vocũ ſignificatio non eſt naturalis.

3. Aſſertio.

Tertia aſſertio [res, & paſſiones animæ eædem apud omnes ſunt.] Ac ſi dicat, eadem eſt natura hominis, & idem apud omnes homines conceptus, quamuis non eadem voce, & ſcriptura ad talem rem, &

con-

conceptum ſignificandum omnes vtantur.idem de alijs dicendum eſt.

Dubium. At circa hoc, dubium poſſet eſſe, quomodo idem ſint conceptus apud omnes, cùm conſtet alium conceptum me habere hominis, alium habere Petrum, alium Ioannem? Præterea quomodo res apud omnes ſunt eædem, cùm diuerſæ res pro diuerſitate locorum ſint, aliæ res domus, alij ritus, alij mores & negotia.

1. Solutio. Ad hoc autē dico primò, quòd Ariſt. vocat eoſdem conceptus, non quidem numero, quod vnicus, & idem numero conceptus ſit in omnibus; hoc enim falſum & impoſſibile eſt; ſed vocat eoſdem forma & ſubſtantia: ſicut dicitur eadem imago Regis, quæ eſt Romæ, & quæ eſt Mantuæ, quia ſub eadem forma, & ratione idem ſignificat: per ſenſus enim eadem re omnibus propoſita omnes eundem conceptum eius in mente habebunt, ſi intelligāt eam, non tamen eadem voce talem cōceptum exprimenr, nec ſcriptura.

2. Solutio. Dico ſecundò cum Albet. tract. 2. cap. 3. cùm Ariſt. dicit eaſdem eſſe res omnibus, intelligere oportet de rebus naturalibus, & ipſarum natura; natura enim ignis, leonis, plantæ, apud omnes, in quibus reperiuntur, eiuſdem naturæ ſunt; non tamen loquitur de artificiatis, & quę à noſtra dependent voluntate: harum enim eadem eſt ratio cum vocibus ſignificatiuis.

Voces & conceptus & res ſignificant. Vnum autem verbum in litera eſt conſiderandum, nempè: (voces eſſe notas paſſionum primò) Notat enim vnū Boetius, & optimè, voces non ſolùm conceptus noſtros ſignificare, ſed etiam res per tales cōceptus cognitas: qui enim dicit hanc vocem, homo, non ſolum hominis conceptum internum, ſed etiam rem ipſam tali conceptu cognitam ſignificat. Prima tamen vocum inſtitutio fuit ad conceptus manifeſtandos, ſicut ſcripturarum inſtitutio ad voces, propterea voces primò dicit eſſe notas, & ſigna paſſionum.

4. Aſſertio. Quarta aſſertio Ariſto. Quemadmodū operatio intellectus duplex eſt; vt dicitur etiam 3. animæ, ca 6. altera ſimplex apprehenſio, in qua non eſt verum nec falſum, altera eſt compoſitio vel diuiſio, in qua neceſſariò ineſt verum, vel falſum; ita etiam in vocibus quæ cōceptibus correſpondēt, aliquæ ſunt, quæ nec verè, nec falsò ſignificant; vt dictiones per ſe, nempe nomina vel verba per ſe, quædam ſunt, quæ verum vel falſum ſignificant, vt voces compoſitæ ſecundùm enunciationem, quod probat exemplo eleganti. Qui dicit hanc ſolā vocē, hircoceruus, ſeu idem Græcè τραγέλαφος nihil nec verè, nec falsò dicit, quouſque verbum aliquod addit, ſcilicet: eſt, vel non eſt. Nota.

In quo exemplo notandùm eſt cū Boet. in ſecunda editione, eſſe compoſitę figurę ab hirco & ceruo, ſignificatq; animal ſimile ceruo in cornibus, hirco verò in mēto & barba; vt ſit ſenſus: ſi nomen compoſitum, quod magis videbatur ſignificare verum vel falſum, non ſignificat per ſe, ſine verbo: multò minus ſignificabunt alia ſimplicia, nempe nomina & verba.

Poſſumus etiam ſecundò exponere, vt ſit & nomen monſtri, ſicut Chimæra ex Boetij editione ſecunda, & Pſelli: & tunc ſit ſubtilis interpretatio, ſi nomen hoc rem ſignificans impoſſibilem, nihil veri vel falſi ſignificat, quouſque addatur verbum: nulla ergo dictio per ſe, nec vlla cōpoſitio, quę non ſit enunciatio, verum vel falſum ſignificabit.

Hic autem ſunt notanda illa verba [niſi, inquit, addatur verbum ſimpliciter vel ſecundum tempus,] Quid enim intelligit per verbum [ſimpliciter] & per verbum [ſecundùm tempus]: Ad quod reſpōdet primo S. Tho verbum [ſimpliciter] ſignificare verbum præſentis temporis; quòd perfecte verbum eſt, futurum autem & præteritum vocari verba ſecundum tempus; id eſt, ſecūdum quid. Quia reliqua per præſens regulantur, præteritum enim pręſens fuit, futurum præſens erit. Dubium. 1. Solutio S. Thomæ.

At Ammon. per verbum, [ſimpliciter] intelligit verbum cuiuſque temporis, ſine aduerbio tēporali, vt eſt, vel fuit, vel erit: at per verbum, [ſecūdùm tempus,] idem verbum, addito aliquo temporis aduerbio; vt, hodie eſt, cras erit, olim fuit. 2. Solutio Ammonij.

Boetius in prima editione, idē cū S. Th. ſentit, ſed alia ratione procedit, dicit verbum pręſentis vocari ſimpliciter, id eſt, ſolitariè verbū, quia re vera præſens, inquit, non eſt tēpus, cùm non ſit niſi vnicum inſtans præſ. ns, ſed ſignificat confiniū temporis 3. Solutio Boetij.

poris præteriti,& futuri;inſtans enim non eſt tempus,ſed continuatio temporum,vt dicitur 4.Phyſic.c.10 præteriti verbum, & futuri dicuntur verba ſecundum tempus, quia pręteritum,& futurum tempus ſunt.

4 Solutio. Eiuſde in 2.editione.

At in 2. editione aliam ſubiuncit expoſitionem, quæ eſt Alex. & Magentini, & quàm valdè laudat Alber. tract. 2.c 2 etiã eſt Auicen. Pro quo aduertendum verbũ, eſt, aliquando denotare ſubſtantiam,& vnionem ſubſtantialem prædicati cum ſubiecto, vt in propoſitionibus eſſentialibus fit:homo eſt animal:roſa eſt flos:Deus eſt. hic.n.non denotatur, niſi quod prędicatũ eſt de eſſentia ſubiecti. propterea omni tẽpore ſunt vera,quas propoſitiones vocant ſempiternæ veritatis. Aliquando, eſt, ſignificat exiſtentiam, quando certum tempus importat;& pro eo venit, vt qui dicit: homo eſt:leo eſt alb⁹;hic denotatur,quòd hoc tempore pręſenti exiſtit homo,& leo eſt albus; verbũ primo modo dicitur verbum ſimpliciter, quaſi non reſtringens extrema pro tempore determinato, poſterius dicitur ſecundum tempus, quia temporis certam differentiam dicit:& ſecundum eam vnit extrema. Omnes expoſitiones hæ ſunt bonæ, & recipiendæ. Vtcunque ſit,ſine nomine & verbo,vocibus nec verum nec falſum ineſt.

Verbi, eſt, duplex in propoſitione conſideratio.

QVAESTIO I.

De ſignificatione, & modo ſignificandi Vocum.

Difficultas eſt de vocum ſignificatione,nempè,an ſignificet conceptus, an potiùs res,an vtrunq;? & de modo ſignificandi, an naturaliter,vt voluit Plato: an ad placitum, vt voluit Ariſt. ſignificet?

1. Fũdam. Quid ſignum.

Pro quorum facili declaratione ſit primum fundamentum. Signũ,vt dicit Aug. de doct. Chriſti cap. 1.eſt res, quæ præter ſpeciem,quam ingerit ſenſibus,aliquid aliud facit in cognitionem venire,id eſt,eſt res,quæ per ſui cognitionem alterius cognitionem inducit,ſicut fumus eſt ſignum ignis, cognitio enim fumi cognitionem ignis facit.

Signorum diuiſio.

Eſt autem ſignum proprium, & improprium;ſignum proprium eſt,quod non ſolùm ſui cognitione alterius facit cognitionem;ſed etiam ad hoc ordinatum eſt,ſiue à natura,ſiue ab alio, vt aliud indicet: quo pacto ramus appoſitus eſt proprium ſignum vini vendibilis,quia ſui cognitione facit cognitionem vini,& ad hoc ordinatus eſt,vt indicet vinum. Improprium autem eſt, quod fuit quidem cognitione aliud facit cognoſcere,non tamen ad hoc ordinatum eſt,vt fumus,eſt ſignum ignis, & effectus cauſarum, & ècontrà, ſed non ſunt propriè ſigna,cùm non ad hoc ordinata ſunt. Huiuſmodi ſunt multa ſigna naturalia, quæ ventura indicant: de quibus Plin.lib. 27. vt fragor arborum ſignũ tempeſtatis eſt, & ranarum coaxatio ſignum pluuiæ,quæ prognoſtica dicuntur. Sed non propria ſigna, quia ad hoc inſtituta non ſunt,niſi quis velit cum Virgilio dicere 1. Georg. ad hoc eſſe inſtituta, inquit enim: NOTA.

Atque hæc vt certis poſſimus diſcere ſignis,
Aeſtuſque pluuiaſque, & agentes frigora ventos,
Ipſe pater ſtatuit, quid menſtrua Luna moneret:
Quo ſigno caderent Auſtri; quod ſæpe videntes
Agricolæ propius ſtabulis armenta tenerent.
&c.

Signorum altera diuiſio.

Signum in communi triplex eſt. Quoddam naturale; Quoddam voluntarium, ſiue ex inſtituto, vel ad placitum,quod idem eſt;Quoddam ex conſuetudine quadam. Signum naturale eſt,quod ex ſe habet, vt per ſui cognitionem alterius cognitionem faciat, ſicut vox animalis ſignũ naturale eſt affectus interni, & fumus ſignum naturale ignis. Signum ad placitũ, quod voluntate humana habet per ſui cognitionem alterius inducere cognitionẽ, non tamen ex natura ſua: ſicut ſonitus campanæ eſt ſignum ad placitum Lectionis,quia id non habet ſonitus ex ſe, ſed ex hominum inſtituto. Signum ex conſuetudine eſt,quòd nec ex natura ſua,nec ex humano inſtituto, alterius facit cognitionẽ, ſed ex quadam conſuetudine; ſicut canis ſæpè aliquem ſequens præuiſus, inducit illius cognitionem; & mappæ appoſitæ ſunt ſigna prandij ex quadam conſuetu-

dine

dine, quia prope tempus prandij ſolent appon. mappæ.

Sit ſecundum fundamentum. Duplex ſignificatio in vocibus reperitur. Altera eſt naturalis, qua affectiones animæ internas exprimunt, & ſimiliter ſuum prolatorem, qua ſignificatione participant voces brutorum & humanæ, quæ naturaliter ſignificant paſſiones interiores, & ad hoc inſtitutæ à natura ſunt, & de his loquebatur Ariſto. 7. Polit. cap. 2. Vox eſt moleſti, & iucundi ſignificatio. Similiter ſignificat naturaliter ſuum prolatorem, ſicut fumus indicat ignem: & ita per loquutionem diſtinguimus hominẽ: per rugitum cognoſcitur leo; talis autem ſignificatio naturalis eſt, & omnes voces tali ſignificatione gaudent.

2. Altera ſignificatio ineſt vocibus, ſcilicet, quod ſignificent & manifeſtent conceptus intellectus, & res ipſas cognitas. Talis autẽ

N ſignificatio ad placitũ, & humano in-

O ſtituto eſt, quæ non ineſt niſi vocibus hu-

T manis; & ab hac ſignificatione, ad placitũ;

A. voces dicuntur nomina, verba, orationes, & locutiones, & hoc maximè eſt obſeruandum.

3. Fũdam. Signũ eſt duplex.

Sit tertium fundamentum. Duplex eſt ſignum. Alterum manifeſtatiuum ſolum.

1\. Alterum manifeſtatiuum & ſuppoſitiuũ

2\. ſimul. Signum manifeſtatiuum eſt, quod per ſui cognitionem alterius facit cognitionem: vt ſonitus eſt ſignum manifeſtatiuum Lectionis. Manifeſtatiuum verò & ſimul ſuppoſitiuum eſt, quòd non ſolùm aliud manifeſtat, ſed etiam illius loco ſubſtituitur, & ei⁹ vices ſortitur: ſicut Prorex, qui ipſius Regis perſonam indicat, & ipſius locũ tenet: ita ſe habent voces iſtæ ſignificatiuæ; ſunt enim ſigna manifeſtatiua conceptuum internorum, & affectionũ: & de hac ſignificatione loquitur hic Ariſtoteles. Sunt enim ſigna manifeſtatiua, & ſuppoſitiua rerum; quia non ſolùm res indicant, ſed earum loco ſumuntur; ac de vocibus iſtis loquimur perinde, ac de

1\. Conclu. Voces paſſiones Animæ ſuumque prolatorem exprimẽtes,

ipſis rebus: de qua ſignificatione, ſeu acceptione, locus eſt Ariſt. 1. Elench. cap. 1.

His ſuppoſitis fundamentis, ſit prima Concluſio. Significatio vocũ, qua omnes ſuum indicant prolatorem, vel qua paſſiones internas exprimunt, naturalis eſt, quæ omnibus vocibus, brutorum etiam ineſt. ſunt naturales.

Hæc Concluſio nota eſt ex primo fundamento & ſecundo. Non enim iſta ſignificatio ineſt ipſis vocibus, ex aliqua conſuetudine, vel ex inſtituto humano: ergo à natura.

2\. Conclu. Ad placitũ non naturâ, voces conceptus & res manifeſtant. Plato cur vocũ ſignificationẽ dixerit naturalem.

Secunda Concluſio. Significatio, quâ voces intellectus cõceptus, & res manifeſtãt, non à natura, ſed ad placitum ineſt. Hæc eſt ſecundum mentem Ariſtotelis, nec oppoſitũ exiſtimauit Plato, quantùm exiſtimo, ſed forſan loquebatur de priori ſignificatiõe, vel, vt explicat bene Michael Pſellus, cap. de Nomine, ideò dicebat ſignificationem naturalẽ, quia loquebatur de optimo, & perito impoſitore, imponente talia nomina rebus, qualia illarũ naturis cõueniebant, propterea vocabat nomina naturaliter ſignificare. Solemus enim artificialia, quæ maximè naturã imitantur, naturalia per exaggerationem vocare: & forſan illud eſt Gen. 2. omne quod vocauit Adam, ipſum eſt nomen eius.

Tertia Cõcluſio. Scripturæ vocum ſunt manifeſtatiua, & ſuppoſitiua ſigna: vt ſcribere, vocis prorſus locũ obtineat; eſt enim ſcriptura, vox quaſi quædam perpetua. 3. Conclu. Scripturæ voces ſunt manifeſtatiuæ, &c.

Quarta Concluſio. Simul ſcripturæ & voces, res indicant, carũ loco conſtitutæ; & ſimul conceptus rerum proferentis manifeſtant, & hoc eſt, ꝙ dici ſolet, voces ſubordinãtur conceptibus, vel ſignificãt res, mediantibus cõceptibus. idẽ de ſcripturis, non tamen exiſtimes, voces, vel ſcripturas pro ipſis conceptibus ſupponi, ſed ſolùm pro rebus: conceptus tamen indicant & manifeſtant. Et hæc de vocum ſignificatione dicta ſufficiant. 4. Conclu. Scripturæ & voces ſunt rerũ indicatiuæ.

QVAESTIO II.

Quid ſit Veritas, & in quo ſubiecto?

Quæſtionem hanc exactè diſquirere, ad Metaphyſi. potiùs, quàm ad Logicum pertinet: breuiter tamen quid in ea ſentiẽdum ſit, pro captu Logico explicabimus. Veritas igitur duplex eſt. Quædã incomplexa, quæ tranſcẽdẽtalis, ſeu in eſſendo ab alijs dicitur. Altera veritas cõplexa, ſeu in dando. Veritas incomplexa, eſt conformitas quædã rei ad ſua principia, vt talis ſit res, qualẽ ſua principia eſſe petũt: voca- Quid ſit. Veritas alia complexa, alia incomplexa. Quid veritas incomplexa?

muſ enim verum amicum,qui eſt ſecundum leges præſtitutas amicitiæ; vocamus verum aurum,quod eſt ſecundum principia naturalia auri. & hæc veritate vnumquodque ens verum eſt ſecundùm naturã ſuam,& propterea dicitur veritas incomplexa,quia in ſimplicibus ineſt:& dicitur tranſcendentalis, quia omnibus cõuenit; quam definiebat Auic. Eſt proprietas eſſe vniuſcuiuſque rei,prout ſtabilitum eſt ei; & hęc veritas ineſt etiam primæ operationi intellectus, quando talem conceptum habet rei,qualis eſt res; & ſenſui, quando talem habet ſpeciem,quale eſt obiectum, & de hac dixit Ariſtoteles ſecundo de anima,cap 6.ſenſus propriorum ſenſibilium ſemper eſt verus.

Quid cadē iuxta Auicennam?

Altera veritas eſt complexa. Quę eſt cõformitas intellectus componentis, vel diuidentis ad res compoſitas,vel diuiſas. Id eſt,quando ita componit vel diuidit,ſicut res ſe habent Dicitur autem componere, quando affimat iudicando, diuidere verò, quando negat, etiam iudicando. Talis autem conformitas veritas dicitur, difformitas verò dicitur falſitas, quando aliter intellectus componit vel diuidit,quàm ſe habeant res. V g.mente affirmo:homo eſt animal;vel nego. homo nõ eſt animal; veritas eſt illa conformitas prioris cognitionis ad rem,falſitas verò eſt difformitas poſterioris ad rem.

Quid veritas complexa?

Hinc patet ſecundum: Si petas,vbi eſt veritas,ſ u in quo ſubiecto? Dico cũ Ammonio & aliis, eſt in intellectu, tanquam in ſubiecto,illa enim conformitas vel difformitas intellectui ineſt: præterea eſt in rebus,tanquam in cauſa,quia ab eo,quòd eſt res, vel non eſt, inde intellectus verus, vel falſus dicitur: in propoſitione autem vocali eſt,vt in ſigno indicante intellectus conceptus, & res. Vnde res dicitur vera cauſaliter; propoſitio tanquam ſignum, ſeu inſtrumentaliter, intellectus formaliter.

In quo ſubiecto ſit veritas?

Nota.

Vnde verum analogicè de his tribus dicitur,ſicut ſanũ,quod de animali formaliter, de vrina vt de ſigno, de medicina effectiuè, ſiue cauſaliter dicitur, de hac igitur veritate loquimur, quæ non in ſimplicibus, ſed enunciationibus ineſt. Et hæc de quæſtione præſenti ſufficiant Logico.

DE NOMINE.

Cap. II.

Nomen igitur eſt vox ſignificatiua ſecundùm placitum ſine tempore, cuius nulla pars ſignificatiua eſt ſeparata. in nomine enim, quod eſt equiferus, ferus nihil per ſe ſignificat, quemadmodum in oratione, quæ eſt equus ferus. At verò non quemadmodum in ſimplicibus nominibus ſic ſe habet in compoſitis. In illis enim nullo modo pars ſignificatiua eſt: in his autem velut quidem,ſed nullius eſt, ſeparata. vt in eo, quod eſt equiferus, hoc quod eſt ferus, nihil ſignificat per ſe Secundùm placitum verò, quoniam natura,nominum nullum eſt, ſed quando fit nota. quoniam deſignant & illiterati ſoni, vt ferarum:quorum nullum nomen eſt. 1.

Non homo verò non eſt nomen, at verò nec poſitum nomen eſt, quo illud oportet appellare, neque enim oratio,neque negatio eſt: ſed ſit nomen infinitum: quoniam ſimiliter in quolibet eſt, & quod eſt,& quod non eſt. 2.

Philonis autem, Philoni, & quæcunque talia ſunt, non ſunt nomina,ſed caſus nominis.ratio autem ipſorum eſt,in alijs quidem eadem differunt autem,quoniam cùm eſt, vel fuit, vel erit,neque verum neque falſum eſt, nomen verò ſemper vt Philonis eſt, vel non eſt. nondum enim neque verum dicit,neque falſum. 3.

Cur de Nomine & Verbo tantùm, & non de alijs partibus Orationis agitur? & cur hoc loco? & cur priùs de Nomine, quàm de Verbo?

Ariſtoteles de Enunciatione tractaturus, ordinem obſeruat naturæ; nempè à partibus ad ipſum totum procedendo;ſunt autem partes enunciationis, Nomen & Verbum.

Circa quod meritò dubium occurrit, quare ſolùm has duas tradiderit partes,cũ aliæ multæ ſint orationis partes, quas etiam ipſe in ſua Poetica tradidit? Ad hoc reſpondet Ammon & S. Thom. id eſſe factum,quia partes neceſſariæ enunciationis hæ ſunt,ſine his enim nulla cõſtat enũciatio,poteſt autem abſque alijs conſtare, imo reliquas non exiſtimat partes eſſe, ſed iuncturas partium, quæ ſe ſicut claui in nauibus habent.

Dubium.

Solutio Ammonij & S. Thomæ.

At ſi

Inſtantia.

At ſi petas, quare ſaltem illas non adducit: ſiue nomine pa tiū, ſiue nomine quouis alio, quamuis neceſſariæ non ſint: Aduerte, circa ſermonem non eodem modo Logicus, Grammaticus, & Rhetor, ſe habent. Grammaticus enim eius congruitatem inquirit; Rhetor eius ornatū, ſimiliter Poeta eius compoſitionē, propterea plures petunt partes, quàm nomē, & verbum, at Logicus veritatem ſermonis quærit: eſt enim artifex ſcientiarum, in quibus veritas ſola petitur, & exquiritur: at veritates ſcientiarum in rebus, naturisque, & proprietatibus, ac operationibus ipſarum conſiſtunt: hæc autem omnia non niſi verbo, & nomine explicantur, propterea Logicus, vt Logicus, non alias quærit ſuæ orationis partes, quàm Nomen & verbum.

Sermonē diuerſa ratione cōſiderant Logicus, Rhetor, & Grāmaticus.

Veritas ſcientiarum quibus in reb° ſit poſita?

Reſpon ad Inſt[illegible].

Du[illegible]ū 2.

Dubitatur ſecundò. Cùm in libro prædicamentorū de ſimplicibus tractatū ſit, quid modò oportuit iterum de ſimplicib° iſtis differere? Ad quod reſpondet S. Tho ſimplices voces tripliciter poſſe conſiderari. Vno modo vt rerum ſolùm ſignificatiuæ ſunt, & earum loco ponuntur, & ſic ad Prædicamenta ſpectant. A[illegible] modo, vt enunciationis partes ſunt, & ad hunc librum referuntur. Tertio, vt ordinem ſyllogiſticum habent, qui in tribus termin. & propoſitionibus cōſiſtit, & ſic ad libros Priorum pertinent.

Solutio.

Simplices voces trifariam conſiderantur.

Circa quam doctrinam: quæ vera eſt: Aduerte, quia illic, nempè in Prædicamentis, voces reſpectu rerum conſiderantur: ſicut innumeræ voces ſecundùm multitudinē rerum; quælibet enim res ſuam habet vocem: at quia hic voces, vt etiam partes enunciationis ſunt, conſiderantur, & huius non ſunt, niſi duæ partes neceſſariæ, Nomen & Verbū, inde multitudo illa vocū ſuperior ad duo coarctatur: quia ex illis omnibus, aut Nomen, aut Verbū tantū conficitur. At in ſyllogiſmis, quia omnis ordo eorū in tribus conſiſtit dictionibus; illa multitudo ad tria coarctatur: nempè maius extremum, minus, & medium.

Voces ſimplices vt in categorijs, in lib. de interpretatione, & in libris de ſyllogiſmo conſiderentur.

Hinc patet illud, quod dicit Ammoni°, nempè hæc omnia re idem eſſe, ratione verò diuerſa, Vocem ſimplicem, Nomen, Verbum, Dictionem, Terminū. Vox ſimplex, eſt vox ſolùm reſpectu rei conſiderata, quo pacto non in nomē, nec in verbum eſt diſtinguenda, [illegible] ſic ad pr[illegible] diximus pertinere. Nomen, & V[illegible] citur vox quando iam præter rem ſignificatam in vna conſideramus caſus, articulos, non in alia, & hoc ad enunciationem dirigitur. Dictio dicitur vox, quando iam in compoſitione & oratione ſpectatur. Terminus, cùm in ordine ſyllogiſtico collocatur.

Vox ſimplex,

Nomen & Verbum.

Dictio.

Termin°.

Dubitatur Tertiò. Quare potius à nomine, quàm à verbo incipit Ariſtoteles? Ad q reſpondent Amm. & S. Thom. quia nomē ſignificat naturam, & rē: verbum autē id, quod adiacet rei: prius aūt eſt res, quàm id quod adiacet rei: ſicut ſubſtantia prior eſt accidente, & materia prior eſt forma: quam etiam expoſitionē ſequitur Alber. trac. 2. c. 4. nec iſta ratio eſt ſpernenda.

3. Dubium.

1 Solutio. Ammonij & S. Thō. & Albetti.

Sed mihi occurrit alia ratio obſeruanda: ſcilicet, Nomen eſſe ſimplicius Verbo quia Nomen ſignificat aliquid, at Verbū aliquid cum tempore, compoſitum ergo [illegible]gis eſt Verb[illegible], quàm Nomen, & [illegible] a[illegible]. 1 Po[illegible] ca, in[illegible]ſt G[illegible] plici[illegible] tit[illegible] me[illegible]co-[illegible]us de Nomine ſignificāte ſine tempore, & de Verbo ſignificante cum tempore.

2. Solutio. Authoris.

1.

Nomen igitur eſt vox ſignificatiua ſecundum placitum, &c.

Hoc breue caput non ad aliud, quàm nominis definitionem, & eius explicationē continet, diuiditur autem in duas particulas. In priori vna pars definitionis conſtituitur. In poſteriori altera pars, quæ magis difficilis eſt, ponitur & probatur.

Diuiſio Capitis.

In quo egregium Ariſt. artificium conſidera, qui non ſtatim integram definitionem propoſuit, ſed paulatim, quia partes probatione indigebant, quod multi non aduertentes, verba priora integram eſſe definitionem exiſtimauerunt, quod tamē falſum eſt, cùm Ariſt. & paulatim definitionis partes, & earū probationem expoſuerit.

Nominis integra definitio nō ponitur initio capitis.

In priori ergo parte hæc verba continentur [Nomē igitur eſt] dicitur [igitur] quaſi ſequatur ex illis verbis proœmij. Oportet definire, quid nomen &c.

Prior Capitis pars.

Partes definitiõis ſunt[vox ſignificatiua ad placitũ ſine tempore, cuius nulla pars eſt ſeparata ſignificatiua.]

Non probat, quòd ſit vox ſignificatiua, quia iam hoc ex primo capite manifeſtũ erat Sed probat vltimã illam partem, quia magis proxima erat, nempè, quòd ſit talis vox, cui⁹ partes per ſe. ſeparatæ nõ ſint ſignificatiuæ: nam oratio eſſet nomen, quod tamen non eſt: nomen enim pars orationis eſt, non oratio, cùm pars non ſit ipſum totum.

Dubiũ in textu. At quia poteſt quis dubitare de nominibus compoſitis, quæ ſunt nomina, & tamẽ eorum partes per ſe videntur ſignificare,

Reſponſio in eodem. vt equiferus? Reſpõdet, partes quidem videntur ſignificare, non tamen ſignificant: in nominibus autem ſimplicibus partes nec videntur ſignificare nec ſignificant.

Probat alteram particulam[ſecundùm placitum] tali ratione. Voces brutorum naturaliter ſignificant, & tamen nec nomina, nec verba ſunt; aliter bruta haberẽt locutionem: ergo Nomina, & Verba non à natura, ſed ab impoſitione dependent. ſimiliter de vocibus illiteratis & inarticulatis etiã humanis, quæ nomina non ſunt, quia non impoſita ſunt ad ſignificandum.

Illam particulã[ſine tempore]non probat, quia eſt negatiua, & pendet ex declaratione affirmatiuæ, ſcilicet, cum tempore, propterea differt in caput ſequens.

2. *Non homo vero non eſt Nomen, &c.*

Poſterior capitis pars. Hæc eſt poſterior capitis pars, in qua Ariſtot. conatur adhuc definitionem perficere. nam non homo, non lec, nõ ſunt Nomina, tamen eis competunt verba definitionis hucuſque aſſignata. nec ſunt Nomina, quia ſignificant tam id, quod eſt, quàm id, quod non eſt. qui enim dicit nõ homo, dicit ea quæ non ſunt homo, quod entibus competit. nec iſta ſunt orationes: & non quia partes non ſignificãt per ſe, nec negationes, quia non ſunt enunciationes: dicantur ergo defectu nominis nomina infinita.

Ex quo colligitur non eſſe definitionẽ illam exactam, niſi addamus differentiam aliam ad excludenda iſta, ſcilicet, quòd Nomen ſit vox finitæ & determinatæ ſignificationis.

*Catonis * autem: & Catoni, & quæcunque, &c.* 3.

Hic textus eſt aduertendus. in quo Ariſt. adhuc conatur aliã ſuperaddere differentiam, ad complendam definitionem, & vtitur ratione hac. Catonis & obliqui, non ſunt nomina, ſed alia ſecundùm ſeipſa, id eſt, differũt à nominibus, & tamen ratio eius eſt. i. definitionis præcedentia verba illis competunt: ergo adhuc aliquid deeſt, & ad cognoſcendam hanc differentiam, ſcrutatur quare non ſint nomina?. nempè, quia non ſemper cum Verbo faciunt propoſitionem: at Nominis cũ verbo facit enunciationem: addamus ergo talẽ differentiam, quod ſit vox recta. i. cũ verbo ſemper propoſitionem faciens, eritque perfecta Nominis definitio. Vox ſignificatiua ad placitum ſine tẽpore, cuius nulla pars ſeparata ſignificat, finita & recta.

* Philonis & Philoni.

Nominis perfecta dẽfinitio.

Vbi nota, Ariſto. non dixiſſe obliquum cum verbo non facit enunciationem, ſed Nota. ſemper: nam aliquando facit: vt, placet Petro: tædet me, ſed id non ſemper, at nomẽ ſemper id habet. Aduerte igitur hoc Ariſt. artificiũ in perfecta Nominis definitione indaganda, nec verò exiſtimandum eſt, illam priorem eſſe integram definitionẽ, quamuis nonnulli ſic exiſtimarint, vt S. Thomas, Auerro. & Ammon. cùm tamen non ſit.

QVAESTIO I.

Num Definitio Nominis rectè ſit tradita? in qua ſingula eius particulæ examinantur, ac primò de Voce, quid ſit & quotuplex? &c.

Circa hanc definitionem oportet verba ſingula examinare: imprimis de Quid ſon⁹. voce dicamus. Ariſt. 2. de anima, c. 8. definit, quid ſit ſonus, & quid vox. Sonus eſt qualitas proueniens in aëre, ex duorũ corporum colliſione, quæ qualitas auditu eſt perceptibilis: vt ſonitus campanæ, ſonitus ex colliſione manuũ. Vox autẽ eſt ſonus, ſed non omnis, ſed is, qui ab ore ani- Quid vox? malis procedit cum imaginatiõe aliquid ſignificãdi. i. quę apta eſt exprimere paſſionem internam. vnde vox quidam ſonus eſt,

eſt, non tamen omnis ſonus eſt vox, ſed ſonus animalis, non quicunque, ſed ore factus. Stridor enim Cicadarum nō eſt vox; quia ore non fit.

Vocis diuiſio.

Vox autem primò diuiditur in illiteratam & literatam ſeu articulatam, & inarticulatam. Vox illiterata, ſeu inarticulata dicitur, quæ non eſt prolatione ſyllabarū diſtincta, ita vt ſcribi poſſit, vt latratus canum, mugitus boum. Literata ſeu articulata, quæ ſyllabis eſt diſtincta, ita vt poſſit deſcribi, vt vox, homo, animal. Iterū. Vox quędam ſignificatiua, quędam non ſignificatiua eſt. Et inter literatas ſeu articulatas, etiam aliqua ſignificatiua reperitur, vt leo, album: aliqua non ſignificatiua, vt blitiri: ſimiliter inter illiteratas aliqua eſt ſignificatiua, vt latratus canū, rugitus, & voces brutorum, aliqua non ſignificatiua, vt ſibilum, & aliæ, quas homo inaniter proferre poteſt. Cū igitur multiplex vox ſit, Nomen eſt inter voces ſignificatiuas articulatas.

1. Dubium. 1 opinio Pſelli.

Dubitatur: an vox ſit genus in hac definitione? ad hoc reſpondet Pſellus, vocem dupliciter poſſe cōſiderari: vno modo, vt ab ea ſecludatur ſignificatio, vt vox ſit ſonus ore animalis prolatus, & ſic non gen⁹ eſt, ſed potiùs materia nominis, & verbi, & orationis; altero modo, vox cum ſignificatione in communi, & ſic genus eſt.

2. opinio Ammonij & Thomæ.

Ammō. vero & S. Thom. ſimpliciter dicunt vocem eſſe materiam orationis, ſeu potiùs ſubiectum.

1. Fundam.

Circa quod aduerte, Nomen, Verbum, Orationem, & ſimilia, duo includere: alterum vt ſubiectum & materiam: alterū vt formam. ſunt enim velut artificiata quędam, ſcilicet, ſtatua, cathedra, imago, quæ duo includunt formam, ſeu figuram, & ſubiectum, ex quo fiunt, nempe lignum, aurum, aut aliud aliquid.

Orationis materia.

Orationis materia vox eſt, vt expreſsè docet Ariſto. lib. 5. de gener. animal. ca. 7. forma verò eſt ſignificatio ad placitū; vt enim ſuprà diximus, ſignificatio naturalis non facit orationem, aliâs bruta haberent locutionem, quæ ſoli homini cōceſſa eſt, vt dicitur ſect. 11. problem. queſt. 57.

1. Conclu. Vocē eſſe orationis materiam non gen⁹.

Quo ſuppoſito, dico abſolutè Vox eſt materia, & ſubiectum orationis, & Nominis & Verbi, non autem genus. Hęc patet. vox eſt quid naturale, at oratio eſt quid voluntarium, & ad placitum, ſed naturale non eſt genus artificiati: ergo nec vox eſt genus artificiati, nec aliorum.

2. Conclu. Definitio orationis per materiam & formam datur.

Dico ſecundo Iſta definitio non datur per genus, & differentiam, ſed per ſubiectum, & formam: ſicut qui diceret, domus eſt lapides, & ligna, ſic conſtructa, quem modum definiendi commendat Ariſtot. 8. Met. cap. 3. ita ſimiliter vox eſt ſubiectū, reliqua vnius formæ locum habent: ita enim artificiata definire oportet.

3. Concluſ. Signū vocale eſt genus Nominis.

Dico tertiò. Si aliquid loco generis ibi conſtituitur, non eſt vox, ſed ſignificatiua ad placitum, quod totum vnico erat dicēdum nomine. quod Amm. alijs verbis indicat, dicens notam, ſeu ſignum vocale eſſe genus nominis, & hoc mihi placet. gen⁹ enim artificiatorum debet ſumi pręcipuè ſecundùm formam. quòd autem vox nec tanquam genus ſumi poſſit, patet, quia ſola vox nō pręedicatur propriè. eſt. n. expreſſa doctrina Ariſt. 2. gen. ca 5. ſtatua nō dicitur aurum, ſed aurea, & 7 Met. cap. 7. at ſi loco generis Vox cōſtitueretur, propriè prædicaretur quod nō eſt, cùm ſit ſubiectū, & materia, & ſecundū hoc poteſt dici, hāc definitionē eſſe per genus, & differentiā. Vox enim ſignificatiua ad placitū eſt genus, reliqua differentia.

Vox cur genus eſſe nō poſſit Nominis?

2. Dubiū.

Circa illā particulam [ad placitum] quæ ſuprà iā explanata fuit, Amm. recitat ſententias quatuor. quidam. n. aſſerebant nominà ſecundùm ſubiectum & ſecundùm ſignificationem eſſe à natura: & hi fuerūt Cratillus, & Heraclitus.

1. Opinio Cratilli & Heracliti.

Alij aſſerebant, vocem eſſe à natura, & ſignificationem vocabāt naturalem, quia, vt ſuprà diximus, maximè competebat rebus ſignificatis.

2. Opin.

Alij ſignificationem aſſerebant, ita eſſe ad placitum, vt in impoſitiōe nulla ratio naturæ rei fuerit habita, ſed à caſu quodam.

3. Opinio incertorū.

Ariſt. verò docuit ſignificationem eſſe ad placitum, ſed ita vt rei conſideratio in impoſitione haberetur, quamuis non hoc in omnibus dictionibus factum fuiſſe credendum.

4. Opinio Ariſtotelis.

Alia particula [ſine tempore] relinquatur in caput: de Verbo.

Sequitur altera [Cuius nulla pars ſepara

 rata

rata ſignificat] vbi aduerte hoc diſcrimē eſſe inter duo nomina, quæ conueniunt in cōpoſitione, & quæ conueniunt in cōgruentia Grammatica, ſicut armiger, & arma gerens. nam quæ conueniunt in cōgruentia, retinent ſuam ſignificationem, ita, vt tota oratio non habeat ſignificationem, niſi partium ipſarum ſignificatarū. at quando conueniunt in compoſitione, perdunt ſuam ſignificationem, & fit vna ſignificatio totius, quamuis ſignificatio hæc ſit ferę aliquando ſignificationibus partium, vnde iam tunc partes ibi non ſignificant, etiamſi ſignificare videantur aliquando.

Aſſimilatur autem hęc compoſitio mixtioni naturali. quando enim elementa componunt rem, deſtruuntur elementa, & fit vnum aliud, & duo colores mixti corrumpuntur, & faciunt tertium Congruētia autem ſimilatur congregationi, quâ plura grana faciunt cumulum, & vnumquodque manet per ſe integrum.

Poteſt autem probari, nomina compoſitæ figuræ nō habere de ſe partes ſignificantes, imò nec quæ videntur ſemper ſignificare. nam ſi illud per ſe haberent, ſemper eſſet; quod tamen non eſt nam partes huius, armiger, nec videntur ſignificare, nec plùs in his, in quibus videntur, ſignificāt, vt diximus.

Dubium. Cur Nomē eſſe debet vox ſimplex?

Dubitabis: quare excluditur oratio à ratione Nominis, ſaltem complexū ex duobus: vt, homo albus? dico, quia in his eſt ſignificatio per accidens, orationis enim ſignificatio eſt ex partibus, at Nomen per

Solutio 1.

ſe debet ſignificare Præterea, quia hic tra-

2.

dit partem neceſſariam enunciationis, tales autem partes ſunt ſimplices, compoſitæ enim orationes ex ſimplicibus conſtāt.

1. Fundam. Negatio dupliciter cadit ſuper nomen.

Alia particula eſt [finita] circa quam aduerte negationem dupliciter cadere ſuper aliquod Nomen: vno modo negatiuè, altero modo priuatiuè. tunc cadit negatiuè quando ita deſtruit ſignificationem nominis, vt protſus nihil ponat in re: vt non homo dicit puram negationem hominis, tunc cadit priuatiuè, quando ita deſtruit ſignificationem Nominis, vt ponat aptitudinem in aliquo ſubiecto, vt nō homo, ſit id, quod, non eſt homo, ſed poteſt eſſe homo, quo pacto eſt frequentiſſimus horum vſus in philoſophia, quando dicimus; ex non igne fit ignis, id eſt, ex eo, quod nō eſt ignis, ſed eſt in potentia ad ignē: ex nō aqua fit aqua.

2. Fūdam. Negatio cōmuniter priuatiuè accipi, dū terminis cōnotariuis adiūgitur.

Eſt autem aduertendum, quando negatio cadit ſuprà connotatiuos terminos, cōmuni vſu tenetur priuatiuè, quia negat formam, & ponit ſubiectum: vt, non albūi corpus, quod non eſt album, non conſecuta miſericordiam i. plebs nō recipiens miſericordiam. quādo verò ſupra terminos abſolutos, vtroque modo teneri poteſt.

3. Fundam.

Sed hic in præſenti non vocatur infinitum, niſi quando [tenetur negatiuè, quia tunc veritatem habent verba Ariſto. non homo eſt in quolibet, & quod eſt, & quod nō eſt de quorum interpretatione aliqui ſunt ſine cauſa ſoliciti. exiſtimant enim eſſe intelligenda, quantùm ad ſignificationē. i. ſignificant id, quod eſt, & id quod nō eſt, non tamen quantum ad prædicationē, cùm nō dicamus: Chimæra eſt nō homo, eſt enim propoſitio affirmatiua de ſubiecto nō ſupponente, quæ falſa eſt, vt ipſi exiſtimant.

Sed mihi non probatur hæc ſententia, dicendum eſt enim cum S. Thoma & Ammō. hæc intelligenda eſſe de prædicatione: dicitur enim: leo eſt non homo, & Chimæra eſt non homo, non enim omnis propoſitio affirmatiua de ſubiecto nō ſupponenti eſt falſa, cùm prædicatum ſit intrinſecum ſubiecto. vt. n. iſta, nulla refragante eſt vera: Chimæra eſt monſtrum; ita cadē ratione erit iſta: Chimęra eſt non homo.

1. Conclu. Nomen infinitū eſſe terminum ſimplicem.

De hoc autem infinito termino dico primò eſſe incomplexam vocem: ſemper enim attendēda eſt ſignificatio vocis, non homo autem vnicum primò ſignificat, nempè negationem hominis, ac proptereà dicit Ariſt. nec eſſe orationem, nec negationem.

2. Conclu. Nomen infinitum vocē eſſe vniuocam.

Dico ſecundò: eſſe vocem vniuocam: quia quamuis ſignificet, quæ ſunt, & quæ non ſunt, ea tamen ſignificat ſub vna ratione negationis alicuius; & vt ſuprà diximus, ex Amm. in prædicabilibus non prohibet res, quæ in nullo eſſentialiter conueniunt, in aliqua proprietate vniuocè cōuenire: vt eſſe genus, ſpeciem, vniuocè

ineſt ſubſtantiæ, & accidenti, ita negatio alicuius vniuoca eſt his quæ ſunt, & non ſunt. Aduerte tamen, talis negatio eſt ens rationis, non eſſe hominem, non eſſe leonẽ, ſolum rebus intellectu ineſt, propterea poteſt conuenire his, quæ ſunt ſicut alia entia rationis.

3 Conclu. Nomen infinitũ poni eſſe vocem abſolutã, non autem connotatiuam.

Dico tertiò: Probabilius eſt, tales voces eſſe abſolutas, non connotatiuas, connotatiui enim termini duo ſignificant, vnũ principaliter, alterum minus principaliter, quod dicuntur connotare: vt albũ principaliter albedinem, minùs principaliter corp' ſignificat: at nõ homo, & ſimiles voces ſingulæ, vnum tantùm ſignificant, ſcilicet negationem concretam: abſolutæ ergo ſunt cenſendæ.

4 Concluſ. Tranſcẽdẽtia in ſua latitudine accepta, non infinita fieri, nec priuatiua.

Dico quartò: tranſcendentia in tota ſui generalitate ſumpta, non infinitantur. vt non ens, non vnum: ratio eſt, quia ſolùm dicuntur de his, quæ non ſunt: idẽ enim eſt non ens, & nihil: at infinitæ voces de his, quę ſunt, & non ſunt, dici debent. ſimiliter nec priuantur, quia nullum eſt ſubiectum, quod priuetur ente in communi. poſſunt tamen infinitari & priuari, ſi particulariter ſumãtur, vt infinitatur ens ſũptum pro ente perfecto, ſeu pro ſubſtantia, & ſic apud Ariſtotelem reperitur priuatum ens, t. Phyſ. vt non ens ſit, quod nõ eſt perfectum ens, eſt tamen in potentia, vt perficiatur.

Vltima particula eſt [recta] quæ ſignificat, vt ſit talis vox, quæ cum verbo ſemper verum vel falſum conſtituat, vt patet ex ipſo textu: ex quo fit, adiectiua adiectiuè ſumpta nomina non eſſe, quia eadem ratione cum verbo nihil veri vel falſi faciunt, vt albus eſt, dico adiectiuè ſumpta, quia quando ſubſtantiuè ſumuntur, tunc nomina ſunt, vt album, currit.

Adiectiua nõ sũt Nomina, dum capiuntur adiectiuè.

Nec ſufficit, quòd cum ſubſtantiuo faciant propoſitionẽ: quia pari ratione obliqui eſſent nomina, quia cum recto poſſunt propoſitionem facere: vt filius Petri currit, non ergo adiectiua ſunt Nomina, ſed adiectiones nominum.

Obliquo & recto eũdẽ mẽtis reſpõdere cõceptũ, quãtũ ad ſignificationes principalẽ.

In obliquis autem aduerte eundem cõceptum correſpondere recto, & obliquis, quantum ad ſignificationem principalẽ, vt homo, hominis, homini, ſemper eandẽ rem ſignificant, ſed differt, nam rectus habet ſignificationem abſque modo: at obliqui qui habent aliquem modum ſignificandi, quem vocant per modum, vt cuius, cui vel vt quem, &c.

Modus quo ſignificant obliqui, mutat propoſitionũ veritatem.

Et hic modus ſignificandi mutat veritatem propoſitionis: aliud enim eſt dicere: Michael eſt Dei, & aliud: Michael eſt Deus: prior eſt vera, poſterior falſa. Vnde circa veritatem propoſitionum aduertẽdus eſt modus ſignificandi obliquorum, in quo ſæpè fallaciæ reperiuntur: cùm igitur à nomine ſolo modo differant, dicuntur caſus Nominis.

DE VERBO.

Cap. III.

*Verbum autem eſt, quod conſignificat tempus, cuius pars nihil ſignificat *ſeorſum, & eſt ſemper eorum, quæ de altero prædicantur, nota. Dico autem, quòd conſignificat tempus, vt valetudo quidem nomen eſt: valet verò verbum conſignificat enim nunc eſſe: & ſemper eorum, quæ de altero dicuntur nota eſt, vt eorum quæ de ſubiecto, vel in ſubiecto ſunt.* 1.

*a.l. extra.

Non valet autem, & non laborat, non verbum dico: conſignificat enim tempus, & ſemper de aliquo eſt. Differentiæ autem huius nomen poſitum nõ eſt: ſed infinitum verbum ſit: quoniam ſimiliter in quolibet eſt, & quod eſt, & quod non eſt. Similiter autem & valebit, & valebat, non verbum eſt, ſed caſus verbi. Differunt autẽ à verbo, quòd hoc quidem præſens conſignificat tempus, illa verò id quod circumcirca eſt. 2.

*Ipſa igitur ſecundum ſe dicta verba nomina ſunt, & ſignificant aliquid: conſtituit enim, qui dicit intellectum, & qui audit, quieſcit: ſed ſi eſt, vel non eſt, nondum ſignificat. neque enim ſignũ eſt rei eſſe vel non eſſe neque ſi * ipſũ ens dixeris nudum. ipſum enim nihil eſt: conſignificat autem compoſitionem quandam, quam ſine compoſitis nõ eſt intelligere.* 3.

*a.l. ipſum per ſeipſũ.

Capitis partitio.

Sequitur altera Enunciationis pars, quæ verbum dicitur. In hoc autem capite vnus eſt ſcopus, nempè Verbi definitio, tamen in duas eſt diuiſum partes. In priori definitio continetur, in poſteriori dubio tacito reſpondetur. Circa definitionem verò, Ariſtoteles vtitur eadem methodo, qua in capite de nomine. nõ enim

nium omnes partes definitionis ſtatuit, ſed aliquot, cæteras autem probando addit, ponit autem quæ ſequuntur. 1.

Verbum autem eſt, quod conſignificat tempus, cuius nulla pars ſignificat extra, & eſt ſemper eorum, quæ de altero prædicantur, nota, &c.

In primis hic ſubintelligere oportet Verba eadem, quæ in nominis definitione erant, nempe vox ſignificatiua, ad placitū, hæc enim nomini, Verbo, & orationi inſunt.

Dubium. Solutio Ammonij & Thomæ.

Sed dubitabis, quare Ariſtoteles hæc ſubticuerit: Reſpondet Ammon. & S. Tho. quia illa ſunt verbo cum nomine communia. Quod ſi obijcias: & illa particula [cuius nulla pars ſignificans extra] etiā eſt cōmunis, & tamen eſt adiecta hic ab Ariſtotele? Reſpondet Ammō. hanc particulam non eſſe eandem cum ea, quæ eſt in definitione nominis. dicit enim Porphy. duplex eſſe complexum, & ex nomine: vt, homo alb9, & ex verbo: vt, currit, vel vincit, illa ergo particula in definitione nominis excludit complexum ex nominibus; at particula Verbi excludit cōplexa ex verbis. Et mihi placet iſta reſponſio.

Reſponſio Ammonij ad inſtātia.

S. Tho. aliter reſpondet: Inquit enim in Verbo hanc particulam eſſe iterum poſitam, quia Verbum videtur magis habere rationem complexi quàm nomē, cùm ſignificet rem, vt de aliquo dicitur: propterea ne quis maiori occaſione deciperetur, exiſtimans Verbū eſſe complexū, iterum poſita eſt illa particula. Sed magis mihi probatur expoſitio Ammonij.

Ad eādem reſponſio Thomæ.

Reſponſio alia authoris.

Mihi occurrit alia ratio, nempè, quia illa omnia vnius generis locum obtinent, cumque nomen & Verbum ex æquo partes enunciationis ſint, genus in vnius definitione collocatum in alteri9 definitione ſubticuit, cum ſit idem contextus, & differentias addidit.

Accedit igitur ad has definitionis particulas explanādas, & prima eſt [conſignificat tempus] quam exemplo manifeſtat, & probat. Valetudo ſeu ſanitas, & ſanatur, nomen illud, ſolam rem ſignificat, at Verbum rem cum tempore, nempè ſanitatē nunc eſſe ſignificat, ex quo patet hoc diſtinguere Verbum à nomine. Notat autē Ammō. nō. dixiſſe Ariſt. verbū ſignificare tempus, ſed conſignificare: ſeu cōnotare.

Significare & conſignificare tempus, diſtinguuntur.

eſt enim diſcrimen inter hæc duo. ſignificare enim tempus, eſt, principaliter eſſe ſignum temporis, vel alicuius partis rem poris, quod nominibus conceptum eſt. ſignificant enim principali ſignificatione tempus, vt dies, hora, annus: at conſignificare, nempè, quando aliud principaliter ſignificat, tamen prout rei pote fit, & mēſuratur, tempore, inquam, ſcilicet, præterito, vel futuro, idem etiam notat Boetius.

Aliam particulam non explicat, quia in definitione nominis iā explanata fuit, & illic diximus, quare complexa a ratione nominis vel Verbi excludantur.

Sequitur tertia particula [& eſt nota eorum, quæ de altero prædicantur] vbi diſtinguit ea, quæ prædicantur in ea, quæ de ſubiecto ſunt.

1. Dubium. 1. Sententia Boetij.

Sed dubitabis, quid ſibi velit, notā eſſe eorum ſemper, quę prædicātur? Ad hoc dicit Boet. in vtraque editione, verba ſemper ſignificare accidens, & hoc eſt, notam eſſe eorum, quę prædicantur: verba enim actionem vel paſſionem ſignificant, quæ accidentia ſunt, quorum eſt prædicari de ſubſtantia, nomina autem non ſemper accidens ſignificant. Quòd ſi dicas, quid intelligit per dici de ſubiecto, & eſſe in ſubiecto? Reſpondet ipſe cum Porph. vtrunque accidenti conuenire, accidēs enim inhæret ſubſtantiæ, & de ea prædicatur, propterea dicitur eſſe in ſubiecto, & de ſubiecto. Vnde verba ſunt, vel ſignificant accidens, quod prædicatur de ſubiecto, & eſt in ſubiecto.

Cōfutatio prioris ſententiæ.

Mihi non placet iſta expoſitio: Primò, quia non omnia Verba ſignificant actionem, vel paſſionem. nam, Eſt, eſt Verbū, non tamen actionem vel paſſionem ſignificat: præterea alia, vt caleo, frigeo, non actionem vel paſſionem ſignificāt ſed qualitatem: & ſuperiùs dixim9, Verbum Habere reperiri in omnibus ferè prædicamētis. Secundò, quia cùm paulò ſuperiùs eſſe in ſubiecto, & dici de ſubiecto diſtinxerit, inconueniens videretur vtrunque cōfundere, & mutare: præterea quia accidens non ſemper prædicatur, aliquando enim eſt ſubiectum in prędicatione propria: vt, albedo eſt color: calidum calefacit.

2. Sententia.

Ammonius & Pſellus per hæc verba intelli-

Ammonij & Pſelli.

telligunt, Verbum ſemper eſt nota corū, quæ prædicantur:id eſt,ſemper obtinet locum prædicati,dicit ſemper,quia nomen aliquando ſubiectum,aliquando prædicatum eſt,Verbum ſemper prædicatum eſt: hoc autem intelligendum eſt;vt Ammon. & S. Thomas dicunt; quando verbum,vt verbum ſumitur,aliquādo enim loco nominis ſumitur,& ſubiectum eſt:vt, currere eſt bonum : curro eſt verbum.

2. Dubiū. Sententia Ammon. Pſelli & Boetij.

Dices:quomodo ergo Verbum eſt prędicatum de ſubiecto & in ſubiecto? Reſpōdet Ammon.& Pſellus,& etiam Boe. Verbum aliquando de ſubſtantia prædicari: vt,homo ambulat,& ſic conſtituit prædicationem accidentalem, & dicitur eſſe in ſubiecto,aliquādo de inferiori, & ſic conſtituit prædicationem eſſentialem,& dicitur de ſubiecto,vt,currere eſt moueri. Vnde Ariſt.per,eſſe in ſubiecto,intelligit prædicatum accidentale,per,dici de ſubiecto, prædicatum eſſentiale, & verbum eſt vtrunque prædicatum.

Cur hanc minus probet Autho. Ratio 1.

Iſta ſententia eſt probabilis : ſed mihi non in omnibus placet, primò. quia amplius dicit,eſſe notam eorum, quæ prædicantur,quam eſſe prędicatum,vt dicemus.

2. Præterea,quia illa prædicatio, currere eſt moueri,non eſt Verbi de verbo;nam ipſemet Ammonius dicit teneri, vt nomen:aliter verbum eſſet ſubiectū, & probabilius multò eſſet,ſumere has ꝓpoſitiones: currens mouetur:ædificans agit:calidum calefacit.

3. Præterea, quia adhuc per, dici de ſubiecto,non videtur Ariſt intelligere eſſentialem prædicationem,nec, per eſſe in ſubiecto, accidentalem.

4. Prętereà quia ſemper loquitur de verbis adiectiuis, non de verbo eſt,quod tamen ab Ariſt.magni fit.

Sua ipſius ſententia.

Propterea,ſaluo meliori iudicio, mihi videtur ſenſum Ariſt.hūc eſſe,nempè Verbum,eſt nota eorum,quę de altero prædicantur,id eſt,ſemper prædicat aliquid, id eſt,ſignificat aliquid, vt de altero dicitur.

Verbū aliquid,de alio duobus modis dicit.

Dupliciter autem Verbū prędicat aliquid, vno modo prædicat ſolam rem, quam ſignificat,vt in verbis iſtis:currit,vincit,& ſimilibus,& tale Verbum vocat Auer prędicatum ; vt quod aliquando non ſolum ſuam ſignificationem prædicat;ſed adiunctum aliud:vt,homo eſt albus,& tunc vocat Auerr.verbū tale prædicatum, vt quo; hoc autem aliquando eſt ſubſtantia:vt,homo eſt animal,aliquando eſt accidens:vt, homo eſt albus. Propterea dicit Ariſt prædicata ea,quæ dicuntur de ſubiecto, nempe ſubſtantiam,vel quæ in ſubiecto ſunt, nempè accidentia; alia enim verba præter Eſt,ferè ſemper prædicant accidens.

Hæc igitur eſt huius particulæ declaratio,per quam Verbum à participio& infinitiuo excluditur,ſimiliter à modis alijs, ſcilicet optatiuo,ſubiunctiuo,qui non prędicant rem:nam prædicare ad propoſitionem ſpectat,quæ non fit ex illis modis. in quibus,nec verum,nec falſum eſt.

Non ſanatur verò,non ęgrotat,&c. 2.

Definitio Verbi nondum eſt completa ex partibus præcedentibus,vt bene dicunt Ammō.& doctores Louanienſes, ꝓpterea Ariſtoteles conatur eā perficere nouis differentijs:ideoque proponit aliquid,cui præcedentia competunt, quod tamen nō eſt verbum,vt nos inde aliud ad præcedētia ſuperaddamus. Non ſanatur, non eſt Verbum,cùm de eo,quod eſt, & quod nō eſt prædicetur,& tamen cōſignificat tempus,& habet reliqua,collige verbum,ergo debet eſſe,præter dicta,vox finita, ſicut & nomen.

At adhuc hæc non ſunt ſatis:nam præteritum,& futurū non ſunt Verbum,cùm tamen omnia præcedentia habeant,quòd autem non ſint verbum,probat:quia Verbum debet tempus præſens cōſignificare, at præteritum & futurum nō præſens,ſed circa præſens ſignificant, nempè præteritum,quod fuit præſens, futurū,quod erit præſens : ergo perfectè & abſolutè Verbū debet eſſe præſentis temporis conſignificatiuum, quia omnia reliqua tempora à præſenti dependēt,& ad præſens ordinantur. propterea addenda eſt differētia; quæ hoc ſignificat,nempè q͂ ſit vox recta.

Nota cui° tēpori ſit perfectè Verbum.

Definitio igitur perfecti,& abſoluti Verbi integra eſt. Verbum eſt vox ſignificatiua ad placitum, tempus conſignificans, eorum,quæ de altero dicuntur ſemper nota,finita,& recta.

Verbi perfecti integra definitio.

3. *Ipſa igitur ſecundum ſe dicta verba,nomina ſunt;&c.*

Capitis poſterior pars.

Hæc eſt capitis poſterior pars,in qua ſecundum Ammonium intendit Ariſtoteles oſtendere,quomodo verba ſę habeant

ad ſignificandum verum vel falſum.

At ſecundùm S. Thomam aggreditur oſtendere, in quo Verbum cum nomine cõuenit, & in quo à nomine differt. Quod idem dicit etiam Boetius.

Mihi verò videtur, vt iſta verba illatiuè legantur, quod ex contextu patet, in quibus Ariſt. ex præcedenti definitione elicit duo: alterũ, quid Verbum ſignificet, quid conſignificet: in quo cum nomine conuenientia, & differentia apparebit: alterum, nec verum, nec falſum ſignificare probat, quod in primo capite dixerat de nomine, & Verbo per ſe, ſed non probauerat de Verbo, ſicut de nomine.

Dicit igitur. [Verba ſecundũ ſe dicta nomina ſunt, & aliquid ſignificãt] hic manifeſtatur ſignificatio Verbi, nempe ſignificat aliquid: ſicut, curro curſum, amo amorem, ſignificat.

Dubium. Dices, cùm nomen, & Verbum ſint diſtinctæ partes, quomodo Verbum nomẽ appellat: ad hoc reſpondet Ammon. & S. Thom. hic nomen communiter ſumi pro dictione ſignificante ſed iſta expoſitio nõ placet, eſſet enim, in breuiſſimo contextu æquiuocatione vti, cum modò nomẽ, pro dictione, modò, vt diſtinguitur cõtra verbum, ſumatur

1. Sententia Ammonij & Thomæ.

2. Sẽtentia Boetij & Auerrois. Boetius & Auerroes dicunt, nomen hic ſumi, vt in præcedenti capite definitum eſt, & ſenſus eſt: Verba ſecundum ſe, id eſt, extra propoſitionem dicta, ſunt ſimilia nominibus

Nota, Verba à nominibus non differre, quantum ad rem ſignificatam abſtinct. Pro cuius declaratione aduerte in Verbo duo poſſe cõſiderari, alterum id, quod principaliter ſignificat, & hoc nõ eſt aliud, quam res, etiam per nomen ſignificata, ſicut, curro, principaliter id quod nomen curſus, ſignificat, &, lego, idem, quod lectio: alterum conſignificat Verbum, ſeu minùs principaliter ſignificat, ſcilicet ſignificat rem per modum compoſitionis cum altero, & vt ſubſtat tẽpori: hoc igitur eſt, quod Ariſt. dicere intendit, verba ſecundum ſe, id eſt extra compoſitionem, quantum ad rem ſignificatam, non differunt à nomine, propterea dicit [& aliquid ſignificãt] vbi illud [&] tenetur ſecundum Ammoniũ declaratiuè.

Probat autem Ariſtoteles, quòd ſignificent aliquid. Nam qui profert voces, conſtituit, id eſt, determinat intellectum audientis, vt conceptum formet alicuius rei: & qui audit, quieſcit, id eſt, conceptum format, non ſolùm vocis, ſed etiam rei vt qui audit, legit, lectionis format notitiam: ſignum ergo eſt, Verba per ſe eſſe ſignificatiua, & aliquid ſignificare.

Nota. Nota autem hic verbum Græcum, διανοίᾳ ſignificare intellectum, qui à ſenſu & imaginatione dependet, id eſt, intellectum intelligentem ea, quæ ſentit: & talis eſt intellectus, qui intelligit, & format conceptum ex vocibus, quas ſenſit.

Poſita ſignificatione Verbi, extra propoſitionem remouet, quod remouerat cap. 1. nempè ſignificare verum vel falſum, tamen non probauerat de verbo, nunc probat: propterea dicit, Verbum ſecundum ſe nihil veri, vel falſi ſignificare; ſignificat quidem rem, ſed non, rem eſſe, vel nõ eſſe: argumentum à maiori eſt notum. ipſum verbum [Eſt] quod non ſolum eſt verum verbũ, vt dicit Pſellus, ſed ſignificat ipſum eſſe adhuc verum vel falſum, non dicit, ergo multò minus alia verba. & hoc eſt, quod dicit, ſi ipſum, eſt, purum dixeris, nihil dixeris id eſt, ſi, eſt, extra propoſitionẽ dixeris, nihil veri vel falſi dicis, vt interpretatur optime Boetius, & Ammonius, Pſellus, & alij doctiſſimi. Vnde vide, quàm longè ab Ariſtotelis ſenſu ſint, qui dicũt, [nihil dixeris] id eſt, eſt ſyncategorema: nec mireris, quod Græcè dicitur ipſum ens, nam ſumitur pro ipſo verbo, eſt, quod non bene aduertit Alexander.

Tandem ſubdit Ariſtoteles. quòd Verbum conſignificat compoſitionem, id eſt, rem ſignificatam, cõponit verè vel falsò, ſed talis compoſitio non intelligitur, nec eſt ſine extremis Ex quibus collige Verbũ tria habere: ſignificat enim rem aliquam, in quo cum nomine conuenit, ſed illam per modum compoſitionis, & vt tempori ſubſtat, ſignificat, quod ſoli ineſt verbo.

QVAESTIO I.

De ijs, quæ in Capite tertio, de Verbo continentur: num rectè ab Ariſtotele dicta ſint?

Dubium eſt: An Verbum ſit propoſitionis pars, Nota, Ver-

bum aliud eſt adiectiuum, aliud ſubſtantiuum.

nis pars, id eſt, ſit ſubiectum, vel prædicatum? Eſt autem notandum ex Porphyrio, duplex eſſe Verbum; alterum, quod vocatur adiectiuum; hoc autem illud eſt, quod actionem, paſſionem, vel aliquod accidēs ſignificat: vt, currit, legit; alterum eſt, quod vocatur ſubſtantiuum: vt, ſum, es, exiſto, ſubſiſto.

Adhuc iſtud aliquando eſt cum appoſito, & ſuppoſito, quod dicitur de tertio adiacente: vt, homo eſt albus; aliquando eſt cum ſolo ſuppoſito, quod dicitur de ſecū do adiacente: vt, homo eſt.

1. Opinio, Verbū eſt, nō eſſe propoſitionis partem.

Difficultas ergo præcipua eſt de verbo ſubſtantiuo, quādo eſt de tertio adiacēte. ſunt enim quidā Neoterici, qui putant eſſe ſyncategorema; nec prædicatū eſſe, nec ſubiectum, ſed ſolum vnire prædicatū ſubiecto. Quorū argumenta ſunt. Primò; quia ſi eſſet propoſitionis pars, eſſet terminus.

Ratio opinionis prima.

nam 1. Prior. cap. 1. terminus eſt, in quem reſoluitur propoſitio, vt in ſubiectum & prædicatū, at illic non ſit mētio de verbo.
2. Secundò præterea, quia quando Ariſt. loquitur de quantitate propoſitionū, ꝙ prędicatū ineſt alicui ſubiecto, aut omni ſubiecto, nec ꝑ ſubiecto, nec pro prædicato ſumitur Verbū, &c. Tertiò pręterea, quia nec
3. eſt maior extremitas, nec minor, nec mediū, vt patet Quartò præterea, quia in con
4. uerſione, in qua ex prædicato fit ſubiectū, Verbum non tranſmutatur: ergo non eſt tale Verbum pars propoſitionis.

2. Opinio, Verbū eſt, eſſe verè propoſitionis partem. Rationes opinionis.

Oppoſita ſententia eſt omnium Græcorum, & Latinorum antiquorum, & doctorum Louanienſ. & ratio maximè hoc ꝓbat: quia Verbum, Eſt; cùm non mutet, nec perdat ſuam ſignificationem, ſi ſine appoſito eſt prædicatum, & ſignificat aliquid, ergo cum appoſitio etiam. Præterea Ari-
1. ſtoteles cap. 2. lib. 2. huius: Homerus eſt
2. Poeta: homo eſt albus, vocat de prædicato coniuncto, quod non eſſet, niſi Verbum eſſet pars prędicati cum appoſito.

1. Fundam. propoſitionis partes aliæ ſunt materiales, aliæ formales.

Propterea aduerte, propoſitionis partes eſſe in duplici differentia: quædam ſunt materiales, ſcilicet, nomen ipſum, tam appoſitum, quàm ſuppoſitum: quędam ſunt formales; nempè Verbum, qua parte compoſitionē ſignificat. V. g. in domo aliqua, lapides, ligna, calx, & reliquæ partes, materiales dicuntur, at illa compoſitio, & connexio partium, forma eſt: ita ſimiliter ſuppoſitum, & appoſitum materia Enunciationis ſunt, at ipſa compoſitio, ſeu ipſum componens, quod verbum eſt, eſt forma.

Obiectio.

Quòd ſi dicas: quomodo appoſitum eſt materia, cùm habeat locum prædicati & formæ? dico, formam eſſe, ſi ad ſubiectum comparetur, materiam verò, reſpectu totius propoſitionis & verbi componentis, quod eſt forma enunciationis.

Dilutio.

2. Fundam. Verbū aliquid ſignificare, quod componat.

Aduerte ſecundum omne verbum nō ſolùm componit, ſed ſignificat aliquid, quod componit, cùm ſignificet aliquid, quod illi doctores non aduertunt: vt curro ſignificat curſum componendo, & ipſū eſt, ſignificat ens componendo, ex quo fit vnum dignum conſideratione. Verbum ratione rei ſignificatæ, eſt pars materialis, quia eſt cum nomine idem, at ratione cōnotati eſt formalis pars, cùm vtrunque habeat. eſt tamen diſcrimen, aliquando nihil prędicat, niſi ſuam ſignificationem: vt homo currit: homo eſt, aliquando ſuā ſignificationem determinatam, & limitatā ab altero: vt, homo eſt alb. id eſt, eſt illud ens, quod eſt album, perinde enim eſt addere appoſitum verbo ſubſtantiuo, ac alijs, vt enim dum dicis: ego amo Petrum, illud additum non auſert, quin verbum amo, ſecundum rem ſignificatam prædicetur, ſed limitatur, ita quando dicitur, homo eſt albus. & hoc obſerua contra eoſdem.

Nota.

Verbū eſſe propoſitionis & materialē & formalē partem, & quomodo?

Ex quo ſequitur manifeſtè, omne Verbum eſſe partem propoſitionis formalem quidem vt vnit, & componit, materialem verò ſecundùm id, quod ſignificat, hoc enim prædicat, vt diximus ex Ammonio & alijs, ſemper verbum eſſe prædicatū, quamuis quando cum appoſito tenetur, ſit partiale prædicatum, etſi non ſit prædicatum, quomodo ipſi conſonant Ariſtot. dicenti ſuperiùs Verbum ſemper eſſe prædicatū.

3. Fundam. Conuerſio, quantitas termini ſyllogiſmorū in materialibus enunciationum partibus reperiuntur tantum.

Aduerte tertio pro ſolutione argumentorum, conuerſiones, quantitates, numerum terminorum ſyllogiſmi, ſemper conſiſtere in partibus materialibus enunciationis, & ita quando conuertis propoſitionem, non formam verbi, ſed ſignificatam rem conuertis: vt homo currit, currens eſt homo; ita: homo eſt animal, animal eſt homo, quod ſi nō dicis ens animal eſt homo, eſt ex eo, quia ſub vnoquoq; in-

cluditur ens. Per hoc patet reſponſio ad omnia argumenta.

Dubium. 1. Opinio Thomæ.

Circa verbum infinitiuum eſt dubium, in quo à negato differat? S. Thom. dicit infinitum eſſe vnicam dictionem ſimplicē: at negatum eſſe duas, nempè negationem & verbum; tamen aſſerit in propoſitione eſſe infinitum: id, quod recipit etiam Ammon 2. Peri herm. cap. 1.

2. Opinio Alexand. & Boet.

Oppoſitum tamen habuit Alex. & Boet. 2. Peri herm. qui in propoſitione verbum infinitum eſſe idem cū negato eſſe volūt, idem docet Alb. tract. de nomine, cap. 5. & tract. de verbo, cap. 2.

1. Fundam. Verba duo habēt, &c.

Pro cuius declaratione maximè aduertendum eſt, primò Verbum habere ſignificationem, ſignificat enim rem aliquam, aut operationem, aut proprietatem: habere etiam conſignificationem, quia ſignificat aliquid per modum compoſitionis, & vnionis cum aliquo, ſub certa differentia temporis.

In verbo infinito ſignificatio negatur, in verbo negato ei⁹ conſignifica-

Eſt autem diſcrimen. Quando enim infinitatur Verbum, negatio deſtruit ſignificationem eius; non currit, dicit negationem curſus, at quando negatur, negatio cadit ſupra eius compoſitionem, vt, homo non currit, idem ſit, ac dicere, non eſt talis compoſitio, homo currit.

Et huius expoſitionis author eſt Ariſt. ſi attentè conſideretur. Nam verbum infinitum concedit eſſe notam eorum, quæ prædicātur, & prædicatur de eo, quod eſt, & quod non eſt; quæ verba abſque dubio, argumento ſunt, infinitum eſſe in propoſitione, & negatam habere ſignificationē. Preterea, docet negationem oppoſitā eſſe affirmationi, cùm autem oppoſitio conſiſtat ſecundum formas, negatio erit oppoſita formæ affirmationis; quæ affirmatio

2. Fundam. & dubij ſolut.

formaliter conſiſtit in compoſitione: ergo circa compoſitionem erit negatio etiam.

Verbū negatum ſolū eſt in ꝓpoſitione infinitum, atū etiam extra ꝓpoſitionem.

Aduerte ſecundò, compoſitionem non habere verbum, niſi in propoſitione, cùm compoſitio non ſit abſque extremis, at ſignificationem habet & in propoſitione, & extra propoſitionem: ex quo fit, vt extra propoſitionem non ſit negatum verbum, at in propoſitione, & extra propoſitionem ſit infinitatum, cùm ſemper retineat ſuam ſignificationem.

Quid nega

Eſt tamen diſcrimen conſiderandum inter negatum in propoſitione, & infinitum. Nam infinitum habet ſolā negatam ſignificationem, & hanc componit: vt homo non laborat, id eſt, non laborem habens, at negatum habet negatam compoſitionem, & hoc formaliter loquendo: at quia talis compoſitio infiniti, id eſt: nō laborans, æquiualet negationi: non eſt laborans: inde dixerunt illi doctores infinitū, & negatū eſſe idem, & Ariſtoteles 2. Peri her. ſub negato, includit infinitū non ſunt autem idem formaliter, cùm negatio in vno ſupra compoſitionem, in altera ſupra ſignificationem cadat, & hoc eſt obſeruandum.

tum & infinitum verbum in propoſitione differant.

Dubium 2. Solutio Non omne verbum poteſt infinitari.

Dubitabis: An omne Verbū poſſit infinitari? Ad quod idem dico, quod de nomine, nempè verbum ens tranſcendenter ſumptum non infinitatur, niſi vt limitatur pro ente actu, vel pro perfectè exiſtente, quod etiam docet Albertus.

Dubium 3. ex priori.

Dubium autem eſt de quibuſdam propoſitionibus, in quibus verbum, tempus importare non videtur: vt, Chimæra eſt monſtrum: Vacuum eſt locus carens corpore: Homo eſt animal? Ad quod breuiter dico, verbum in his abſolui à tempore; nō quòd non ſignificet tempus; hoc enim fieri non poteſt: nam non eſſet verbum: ſed Solutio. cùm verbum faciat duo in propoſitione, videlicet, vt vniat extrema, & talem vnionem reſtringat ad differentiam temporis, quam importat verbum, tunc abſoluitur à tempore, quando vnit extrema, ſed non reſtringit ea ad differentiam temporis, quā importat, quod quidem fit, quando extrema ſunt eſſentialia, & naturaliter coniuncta: vt in illis, quas diximus. quæ dicuntur Propoſitiones ſempiternæ veritatis.

Quādo verbum à tempore abſoluatur.

Vide retrò fol. 208.

De Oratione, Enunciatione, vna ac pluri: Affirmatione, & Negatione, ac Contradictione.

Cap. IIII.

ORatio autem eſt vox ſignificatiua, cuius partium aliqua ſignificatiua eſt ſeparata, 1.
vt dictio, ſed non vt affirmatio vel negatio: vt homo aliquid ſignificat, ſed non quod eſt, aut non eſt: ſed erit affirmatio, vel negatio, ſi quid additum fuerit. Sed non hominis ſyllaba vna, neque*

* Mul. co. non habēt vel negatio.

que enim in eo, quod eſt ſorex rex ſignificat, ſed vox nunc eſt ſolum. In duplicibus vero ſignificat quidem aliquid, ſed non ſecundum ſe, quẽadmodum dictum eſt. * Eſt autem oratio omnis quidem ſignificatiua, non autem ſicut inſtrumentum: ſed quemadmodum dictum eſt, ſecundum placitum.*

*a l. compoſitus.

*a l. addit, in ſuperioribus.

2. *Enunciatiua verò non omnis: ſed in qua verum vel falſum eſt. non autem in omnibus ineſt, vt deprecatio oratio quidem eſt, ſed neque vera, neque falſa. Cæteræ igitur* relinquantur. Rhetoricæ enim vel Poeticæ conuenientior eſt conſideratio: enunciatiua verò præſentis eſt ſpeculationis. Eſt autem vna prima oratio: enunciatiua affirmatio, deinde negatio: aliæ verò omnes coniunctione vna. Neceſſe eſt autem omnem enunciatiuam orationem ex verbo eſſe, vel caſu verbi. etenim hominis ratio, niſi addatur, aut eſt, aut fuit, aut erit, aut aliquid huiuſmodi, nondum oratio enunciatiua eſt: quoniam vnum quiddam eſt, & non multa, animal greſſibile bipes non enim eo, quod propinquæ partes dicuntur, vna erit. eſt autem alterius hoc tractare negotij. Eſt autem vna oratio enunciatiua, quæ vnum ſignificat, vel coniunctione vna: plures autem quæ plura, & non vnum, vel inconiunctæ.*

*a. l. addit, orationes.

ca. 7. Metaphyſic.

3. *Nomen igitur, vel verbum dictio ſit ſolum: quoniam non eſt dicere ſic aliquid ſignificantem voce, vt enunciare, vel aliquo interrogante, vel non, ſed ipſo ſponte proferente.*

4. *Harum autem hæc quidem ſimplex eſt enunciatio, vt aliquid de aliquo, vel aliquid ab aliquo: hæc autem ex his compoſita, velut oratio quædam iam compoſita. Eſt autem ſimplex enunciatio, vox ſignificatiua de eo, quod eſt aliquid, vel non eſt, quemadmodum tempora diuiſa ſunt. Affirmatio verò eſt enunciatio alicuius ab aliquo.*

5. *Quoniam aũt enunciare eſt, & quod eſt, nõ eſſe: & quod non eſt, eſſe. & quod eſt, eſſe. & quod nõ eſt, nõ eſſe & circa ea, quæ extra præſens, tẽpora ſunt, ſimiliter: omne vtiq; contingit, quod quis affirmauerit, negare, & quod quis negauerit, affirmare. Quare manifeſtũ eſt, quod omni affirmationi oppoſita eſt negatio, & omni negationi affirmatio. Et ſit hoc contradictio, affirmatio & negatio oppoſitæ. Dico autem opponi eiuſdem de eodem, non autem æquiuoce & quæcunque cæteras talium contra ſophiſticas determinauimus importunitates.*

Oratio autem eſt vox ſignificatiua, cuius partium aliqu.d, &c. 1

Finis & ſcopus huius capitis eſt explicare quid enunciatio ſit, & quæ eius ſpecies. In tres autem partes eſt diuiſum, in prima explicatur genus enunciationis, nempè oratio quid ſit? Secundò, quid enũciatio, & quotuplex? Tertiò, quæ ſpecies enunciationis ſimplicis, & quomodo inter ſeſe habeant.

Capitis huius ſcopus.

Partitio.

Circa primum, eſt definitio orationis: [vox ſignificatiua, cuius partium aliquid eſt ſignificatiuum ſeparatum, vt dictio, non vt affirmatio] in primis hic reperitur genus, vox ſignificatiua, quia cum Oratio ſit compoſita, & nõ ſit pars, ſicut verbum, poterat eſſe dubium, ſi genus nõ exprimeretur, cuius aliquid partium, idem eſt, at cuius aliqua pars ſignificat, vt dictio, non vt enunciatio.

Pars Capitis prima.

In primis, propter hæc verba Aſpaſius & Porphyr. voluerunt hanc definitionẽ non eſſe orationis in communi, ſed ſimplicis, quia oratio compoſita habet partes, quæ ſint enunciationes. At iſta ſententia videtur cõtra Ariſt. quia in hoc eodem capite ponit enũciationem ſpeciem Orationis, & enunciationem rurſus diuidit in ſimplicem, & compoſitã: quod fieri non poſſet, niſi eius genus comprehenderet etiam orationes compoſitas.

1. Sẽtentia Aſpaſ. & Porphyrij, circa hanc orationis Definitionem. Reijcitur.

Alexan. & Ammon. & S. Tho. aſſerunt, hic etiam compoſitam orationem cõprehendi: nam in compoſita ſunt etiam dictiones, ſicut in ſimplici.

2. Sentẽtia. Alexandri, Ammonij & Thomæ.

Sed dices: Cur adiecit, & non vt affirmatio? Reſpondet Boet. in ſecunda editione ex Alex. & Porph. quia aliquando dictio orationem etiam, ſeu enunciationem ſignificat, propterea adiecit illud verbum, vt pro ſimplici dictione ſumi ſignificaret. & hæc quidem eſt bona interpretatio.

Obiectio contra 2. hãc ſententiam.

Reſponſio Boetij.

Poſſumus autem aliter cõtextum hunc faciliùs, nec min⁹ verè explicare. pro quo aducite, quod in oratione tres poſſẽt partium modi concurrere, primùm ſyllabæ ipſæ, literæ enim non partes, ſed elementa

3. Sentẽtia. Triplices ad Orationis conſtitutionem poſſunt partes concurrere.

dicuntur. ſecundò dictiones ſimplices: tertiò propoſitiones: & inter ſyllabas aliquādo inueniuntur aliquæ ſignificatiuæ, ſed non vt ſyllabæ ſunt: vt in hoc nomine ſorex, rex ſyllaba ſignificare videtur.

Vult ergo Ariſtotel. orationem habere partes ſignificatiuas, non partes, quæ ſint enunciationes, nec partes, quæ ſint ſyllabæ. ſed quæ ſint dictiones. & ſenſus eſt: cū oratio omnis habeat partes, quæ orationem conſtituunt, nō ſunt enunciationes; quamuis aliquando eſſe poſſint: nec ſyllabæ; etiamſi aliquando ſignificare videantur; ſed partes, quæ ſint dictiones, & tales dictiones, vt per ſe ſignificent: ad excludēdas partes nominis compoſitæ figuræ. de quo ſuperius diximus.

Oratio partim à natura, partim ab inſtituto aliquid habet. At quia nondum explicuerat, quo pacto ſignificaret Oratio, addit, quòd non ſignificat, vt inſtrumentum, ſicut alij dicebant, id eſt, naturaliter, ſed ad placitum. Circa quod aduerte. Orationem aliquid habere naturę, aliquid voluntarij, & ab inſtituto, ſicut res artificiatę. V.g. cathedra nec tota eſt ab arte, quia lignum eſt à natura, nec tota eſt à natura, quia forma eſt ab arte: tamen ſimpliciter proferimus, eſſe ab arte, quia iudicium ſumitur ſecundum formam. Ita oratio habet vocem à natura, tamen ſignificationem, ordinationem, diſpoſitionem & reliqua à volūtate. propterea abſolutè dicitur eſſe ad placitum, & nō à natura. & eſt inſtrumentum voluntariū, non naturale.

2. *Enunciatiua verò non omnis, ſed in qua verum vel falſum eſt, &c.*

Pars Capitis ſecūda. Hæc eſt ſecunda pars in qua Ariſt. mira breuitate multa dicit. Primo inſinuans diuiſionem orationis in enunciatiuā, & nō enunciatiuam; docet, enūciationem eſſe, orationem, in qua eſt verū vel falſum, reliquæ autem non ſunt enunciatiuæ, quarū vſus eſt Rhetorum, & Poetarum, ſicut vſus enunciationis eſt Dialectici.

Dialectica cur enūciationem ſolam contēpletur? Et huius ratio eſt: finis enim Dialectici eſt indagatio veritatis, & argumentatio, quæ huius inſtrumentum eſt: at veritas non niſi Enunciatione ſignificatur, nec argumentatio ex alijs, quàm ex enunciationibus componitur: propterea enunciatio ſola ad Dialecticum ſpectat.

Definitione poſita ipſam Enunciationem Ariſt. diuidit: ac primò in vnam principaliter, cuius ſpecies affirmatio, & negatio ſunt, & in vnam cōiunctione diuidit. Explicat autem ex quibus oratio enunciatiua componatur, & quid ſit vna Enūciatio. dicit ergo, enūciatiuam omnem cōponi ex verbo, aut caſu verbi, intellige, ſimul ex nomine; nam ex vno non fit compoſitio: exprimit autē hoc, quia nulla oratio quantumcunque vna ſit, enunciatiua dicitur, niſi habeat verbum: quod manifeſtat in definitione. definitio enim oratio eſt, & vna; nondum tamen enunciatiua eſt, quouſque ſit verbum.

Dicet aliquis: definitio quomodo eſt vna oratio ſcilicet, animal greſſibile, bipes? Obiectio. Reſpondet, non eſſe vnam, quia ſimul & continuo proferatur: vel quia partes con Solutio. iunctionem habeāt Grammaticalem; ſed alia ratione, quam inquit, non eſſe præſentis loci, ſed 7. Metaph. c. 12. vbi id tractat. Sed nos dicemus poſtea.

Tandem explicat, quæ Enunciatio dicatur vna, & diſtinguit: quædā eſt vna, quia vnum ſignificat, vt homo eſt animal: quædam eſt vna, quæ coniunctione eſt vna, quamuis plura ſignificet: vt, homo eſt animal: & leo vincit. Vnde ex oppoſito duplex eſt propoſitio, ſeu enūciatio, plures, & quæ plura ſignificat: vt, canis mouetur: vel non vnum ſignificat, vt Petrus & Paulus ambulant, vel quæ ſunt ſine cōiunctione: vt, homo eſt animal: leo vincit: equus currit.

Poteſt etiam dici, ideo dixiſſe vnā propoſitionem plura, & non vnū, ſignificare, quia vniuocum aliquando ſignificat plura, tamen vt conueniunt in vno, & ita explicat Pſellus.

Nomen igitur, & verbum, dictio ſit ſolū, &c. 3.

Ne, dum dicit propoſitionem ſignificare vnum, aliquis deciperetur, exiſtimans ſignificare vnum, ſicut nomen & verbum per ſe: hoc remouet, docēs iſta eſſe ſolum dictiones, nec ſignificare vnum enunciatiuè, ſiue quis vtatur his, reſpondendo alicui interrogationi, ſiue ex ſe proferat ea: nunquam enim ſimplici dictione enunciat quis, hoc eſt, quod dicit; [Nō eſt dicere ſic aliquid ſignificantem, voce enunciare] id eſt, non eſt aſſerendum, vocibus ſolum ſimplicibus per ſe vtentem enunciare

are] vel aliquo interrogante, vel non] verum id eſt [ſed ipſo proferente] id eſt, ſiue interrogatus reſpōdeat voce ſimplici, vel ipſe ex ſeipſo loquatur & proferat, nunquam voce ſimplici aliquis enunciabit, niſi aliquid ſubintelligat, vt fit in reſponſionibus, & in quibuſdā vocib⁹ alijs: vt, pluit, tonat, & ſimilia, quæ enunciant virtute alicuius ſubintellecti.

4. *Harum autem hæc quidem ſimplex eſt enunciatio &c.*

Hic continetur diuiſio Enunciationis, in ſimplicem & compoſitam. Simplex: vt, homo currit: compoſita: vt, homo currit, & leo vincit.

Dubium. Dubitabis: an iſta ſit eadem diuiſio cum ea, quæ eſt in vnum & plures? Et reſpon-

Solutio. deo ſecundum Amm. & Boe. & S. Tho. nō eſſe eādem. non enim eſt idē, eſſe ſimplex

Vnde orationis vnitas, vel pluralitas ſimplicitas vel compoſitio ſumatur? & vnum, vt docet Ariſt. 12. Meta. ca. 7. vnū enim opponitur multis. ſimplex autē opponitur compoſito: vnde vnitas enunciationis, vel pluralitas, conſiderantur, ſecūdum ſignificationem dictionum enunciationis, & ipſius enunciationis. At ſimplicitas vel compoſitio, ſecundum numerum dictionum, quæ ſunt neceſſariæ ad enunciationem, vel abundantes: poteſtque eſſe plures, & ſimplex: vt canis mouetur: poteſtque eſſe compoſita, & vna: vt, animal, greſſibile, bipes, mouetur. & hanc modò diuiſionem Ariſtoteles aſſignat.

Eſtque ſimplex enunciatio, vt ſubdit Ariſt. [vox ſignificās aliquid eſſe, vel nō eſſe, de alio] id eſt, habēs ſimplex prædicatū de ſimplici ſubiecto. Cōpoſita verò, quæ præter hæc ſuperaddit, nempè habens plura prædicata, vel ſubiecta, vel vtraq; plura.

Dubium. Vbi eſt dubium: an hic Ariſt. definiat

1. Sentētia Alexandri. ſimplicem enunciationem? Alex. n. aſſerit eſſe definitionem Enunciationis, quæ æquiuoca eſt ad affirmationem & negationem ac propterea definitur per ſua ſignificata, quomodo definiri poſſunt omnia æquiuoca, nempe definitione nominis.

2. Sentētia S. Tho. & Ammon. At S. Th. & Amm. nolunt eſſe illam definitionem, ſed diuiſionem Enunciationis in affirmationem & negationē. & ratio eſt; quia iam ſuperius definita erat Enunciatio, nempe Oratio, in qua eſt verum vel falſum. ſed ratio iſta parum videtur firma, cùm prius enūciatio in communi definita fuerit, hic autem Enunciatio ſimplex.

3. Sent. cū reſponſione ad dubium. Propterea dico cum Boe. & Porph. iſtā eſſe definitionem Enūciationis ſimplicis; ſcilicet: eſt vox, quæ ſignificat aliquid eſſe vel non eſſe de alio.

Datur autem talis definitio per ea, quæ ſunt inferiorum ſpecierum: quia non eſt facile propriam aſſignare differētiam, &, vt dicit Boetius, quo ſimul definiendo diuideret ſimplicem in affirmationē & negationem, quas definit, dicens, affirmatio eſt enunciatio alicuius de aliquo, negatio eſt enunciatio alicuius ab aliquo.

Vbi præpoſitiones ſunt aduertendæ, nā [Ab] importat quandam ſeparationem, quæ fit in negatione [De] quandam coniunctionem, quæ fit in affirmatione. An verò enunciatio ſit genus ad affirmationem, & negationem, vel æquiuocum? dicemus poſtea.

5. Tertia Capitis pars. *Quoniam autem enunciare eſt, & quod eſt non eſſe, &c.*

Hic Ariſtot. explicat, quomodo ſe affirmatio, & negatio inter ſeſe habeant, quæ eſt tertia capitis pars, & intēdit docere eſſe oppoſitas inter ſe. ad quod probandum ingenioſè ſumit duo. Alterū eſt. Quadrupliciter contingit enunciare. Primo, quod eſt eſſe. i. affirmare, quod eſt; quod fit in enunciatione vera: vt, homo eſt animal. Secūdò quod nō eſt, non eſſe, id eſt, negare, quæ non ſunt, quod fit in negatione vera: vt, homo non eſt. Tertio quod eſt, nō eſſe, quod fit in negatione falſa: vt, homo non eſt animal Quartò, quod nō eſt eſſe, quod fit in affirmatione falſa: vt, homo eſt leo.

Ex hoc fundamento ſequitur alterum: omne quod affirmatur, poſſe negari; & contrà; & hoc manifeſtè ſequitur ex præcedenti. Si enim nō affirmarētur, niſi quæ ſunt & negarentur, niſi quæ nō ſunt, non omnis affirmatio haberet negationē, nec econtra cùm igitur & quæ ſunt, & quę nō ſunt, enunciare contingat eſſe, vel non eſſe, illud manifeſte ſequitur.

Ex vtroque autem ſequitur, negationē opponi affirmationi, & econtra, non aūt quæcunque affirmatio cuicunque negationi opponitur, ſed quādo ſunt ex eiſdem extremis, & habent vniuocas dictiones, & reliqua, quæ ſunt neceſſaria. Quæ explicuit 1. Elenc. cap. 4. propter Sophiſtas.

QVAESTIO I.

De Oratione.

Vt ordinem Ariſt. in diſputando obſeruemus, de Oratione oportet prius diſſerere. & quidē propoſita ciūs diuiſione duo dubitari poſſunt. Primum: an omnis oratio ab Ariſt. hic definiatur: alterum: an oratio ſit genus Enunciationis?

Quotuplex ſit Oratio?

1. Diuiſio Oratio. ſecūdum Valenſem.

Circa primum quotuplex Oratio ſit inquiramus. Laurentius Valla in ſua Dialectica, orationem primò in plenā, pleniorem, & pleniſſimam diuiſit vocar plenam orationē, quæ ſolùm partibus neceſſarijs conſtat: nēpe nomine & verbo: vt, homo currit: Vocat pleniorem, quę plures habet partes, quā neceſſarias, vt ſyllogiſmus. At quæ numeris omnib⁹ abſoluta eſt, pleniſſima dicitur; quales orationes Rhetoricæ. Iſta diuiſio, quamuis bona ſit, non tamen eſt prima, nec diuidit omnem orationē.

2. Diuiſio iuxta Boet.

Oratio alia eſt perfecta, alia imperfecta.

Propterea Boetij diuiſio amplectenda eſt, quem poſtea omnes fere ſunt ſequuti: quamuis ipſe à Græcis eam diuiſionē acceperit. Eſt igitur oratio duplex, perfecta, & imperfecta. Perfecta eſt, quę perfectum ſenſum generat in animo auditoris. Vocamus ſenſum ſententiam ipſam: vocamus perfectum, non cui non poſſit aliud adiungi, ſed qui facit intellectum quieſcere, quantum ad appræhenſionem alicuius rei: vocamus auditorem, aduertentem & intelligentem. Oratio verò imperfecta, eſt oratio imperfectū ſenſum generans, quales ſunt orationes ſine verbo, vel cum verbo, in quibus eſt coniunctio ſuſpendens, vel relatiuum, qui, cum vno verbo, & aliæ ſimiles.

Perfectę orationis partitio.

Oratio perfecta diuiditur ab Ammon. in præfatione huius libri, & a S Tho. tract. ſuper hunc librum c. 3. in quinque partes, in enunciatiuam, vocatiuam, interrogatiuam, imperatiuam, optatiuam, vel deprecatiuā: in prima ineſt verum vel falſum, in reliquis vero non.

Nota.

Harum quatuor ſufficientiam ponit S. Thom. inquit enim: homo poteſt comparari ratione alicuius inferioris, vel ratiōe alicuius ſuperioris. Cum inferiori, tripliciter ſe habet: vel vult illius mētem in ſe cōuertere: & ad hoc vtitur vocatiua oratione, vel vult mentem eius ſibi explicari, & vtitur interrogatiua: vel vult, vt exequatur aliquod opus, & vtitur imperatiua, vel exhortatiua: cum ſuperiori vero non niſi deprecatiua vel deſideratiua vtitur, reliquæ ad has reducuntur.

Dubium. Solutio 1. Cur inter orationes ſola enunciatiua verū vel falſum complectatur.

Sed dices, quare in his non eſt verū vel falſum, ſicut in enūciatiua. Nota ex Boet. in homine duplicem potentiam, altera eſt intellectus, in quo ſolo ineſt verum, vel falſum, altera eſt appetitus, in quo ineſt bonum vel malum. enūciatiuā ſolum explicamus ea, quæ intellectu concipimus: propterea illi ineſt verum vel falſum, aliis omnibus explicamus ea, quæ habemus in appetitu, propterea nec verū nec falſum habent, quòd ſi interdum enūciamus ea, quæ appetimus, id fit, quatenus eadem cognoſcuntur ab intellectu. Reddi etiā alia ratio poteſt; quia ab eo, quòd res eſt, vel 2.
non eſt, enunciatio eſt, & dicitur vera vel falſa: ſola autē Indicatiui enunciat, quòd aliquid ſit, vel non ſit; aliæ non ita Et hinc etiam eſt, quòd illa ſola perfectum generat ſenſum, aliæ minimè.

An Oratio in communi hic definiatur ab Ariſtotele? an ſolùm Oratio perfecta?

His igitur ſuppoſitis dubium eſt: an oratio, tam perfecta, quàm imperfecta hic definiatur, an ſola perfecta? Albert. tract. de enunciatione, c. 1. cum Philo. exiſtimat ſolam perfectam hic definiri. eſt autem ratio Alberti: quia ſola perfecta eſt genus enunciationis hic autem Oratio cōſideratur, vt eſt genus orationis. Ratio verò Philop. eſt: partes non dicuntur, niſi reſpectu totius, ſed oratio imperfecta non eſt totū; totum enim perfectum eſt; ergo imperfecta non habent partes; & ſic ei non competit definitio.

Dubium. 1. Opinio Alberti.

Alij, de quibus ſuperiùs diximus, inter quos ſunt Aſpaſius & Porphyr. ſolam hic ſimplicem orationem definiri volunt.

2. Opinio. Aſpaſij & Porphyrij.

At verò oppoſita ſententia eſt Boet. S. Th. & aliorū: nempè orationē in cōmuni, vt includit tam perfectam quàm imperfectam, ſimplicē & cōpoſitam, hic definiri.

3. Opinio Boetij & Thomæ. Oratio in communi

Et acce-

pro ab Ariſt. ſtot. eſt definita.

Et ita eſt tenendum. Primò, quia definitio omni competit orationi, vt patet, & ſupra expoſuimus. Præterea, quia hic definitionem vocat Ariſtoteles orationem & vnam, quæ tamen eſt imperfecta oratio, cùm ſit ſine verbo.

Ad opinionem Alb.

Nec argumētum Alberti habet robur: quia non ſolùm oratio perfecta eſt genus enunciationis, ſed etiam oratio in communi. Habet enim ſe oratio ad enunciationem, ſicut viuens ad hominē: eſt namque genus remotius.

Per genus remotū quando liceat definitionem extruere.

Quòd ſi dicas: non licet definire, niſi per genus propinquū: Dico id nō eſſe ſemper verum: quando enim addimus differentias, quæ ſunt ab illo genere vſque ad ꝓpinquum, licet bene definire per remotum. Vt ſi dicas: homo eſt viuēs, ſenſibile, rationale, vt docet Ariſt. 6. Top. c. 3. loco 27. ita illa differētia verum vel falſum ſecum habet, quòd ſit oratio perfecta.

Ad rationē Philoponi. Partes in toto duplici ſe habent modo.

Ad illud Philoponi reſpondet bene S. Thom. partes in aliquo toto ſe habere dupliciter: aliquæ primò ſunt ipſius totius: quales ſunt illæ, quę nihil aliud, quam tale totum componunt, ſicut caput, pectus, brachium, & ſimilia, componunt corpus: aliquæ non primò totum ipſum componunt, ſed per aliud, vt oculus, lingua, naſus, non primò corpus ipſum, ſed caput, & per caput corpus componunt. Ita ſimiliter lapides non primò domum, ſed parietes conſtituunt: ex quo fit, vt partes nō ſolum reſpectu totius perfecti, ſed etiam imperfecti dicantur.

Solutio argumenti.

Hinc patet ſolutio: poteſt enim eſſe oratio imperfecta, & partes habere, nempè illas, ex quibus primò oratio perfecta nō componitur: vt Deus iuſtus, & bonus; eſt oratio, & tales partes, primò iſtam orationem componunt, & per eam componunt aliquam perfectam, vt ſi addas; miſeretur peccatorum.

Ad illud Aſpaſij ſupra reſponſum eſt.

Patet igitur orationem in communi hic definiri ab Ariſtotele.

An Oratio ſit genus Enunciationis.

Dubium.

Dubitatur, an oratio ſit genus Enunciationis: Quidam exiſtimāt, non eſſe genus, præſertim propoſitionis, quia propoſitio eſt in voce, mente, & ſcripto; at oratio non eſt, niſi in ſola voce?

Solutio.

Dico primò, orationem non ſolùm in voce, ſed in mente, & ſcripto etiam reperiri, vt ſuprà diximus de mente Boetij & Ammonij. Dico ſecundò: hic conſideratur propoſitio, vt rem verè vel falsò ſignificat, & vt conceptus eſt manifeſtatiua, ac propterea Enūciatio dicitur: hoc enim eſt enunciare, rei veritatē vel falſitatem manifeſtare: ideò huius genus optimè ponitur oratio. Quæ autem ſit propoſitio in mente, primò Priorum cap. 1. tradetur.

QVAESTIO II.

De Enunciatione.

De Nomine Enunciationis.

Primò, de nomine Enunciationis: Secundò, de eius diuiſionibus. Tertiò, quales diuiſiones ſint: eſt tractandum.

Eadem oratio, vt variè conſideratur, ita varia habet nomina.

Circa nomen aduerte, multa nomina eandem orationē ſignificare, diuerſis rationibus: primò oratio, vt verum vel falſum ſignificans, quatenus cōceptus & rei eſt manifeſtatiua, enunciatio & interpretatio dicitur. Eadem, quatenus in ſyllogiſmo, tanquam aliud probās ſumitur, Propoſitio. Quatenus iam probata, Cōcluſio. Quatenus ſub dubio ponitur probanda, ſi fuerit neceſſaria, Quæſtio; vt, vtrū homo ſit riſibilis? ſi probabilis, Problema; vt, vtrùm parētes ſint honorandi, nec ne? ſi apparens & multiplex, Sophiſma; vt, vtrùm canis moueatur? Quatenus adducitur ad obuiandū dictis alterius, Inſtantia. Quatenus ipſi innititur, Demōſtratio, dignitas, poſtulatio, petitio, ſeu ſuppoſitio dicitur.

Et ita horum eſt vſus loquendi apud Peripateticos, quamuis iam Neoterici quamlibet orationem ſignificantem verum vel falſum, propoſitionem vocent: tamen iſta diſtinctio obſeruanda eſt. Propriè igitur talis oratio, vt hic conſideratur, enunciatio dicitur.

De Diuiſione Enunciationis.

Hęc igitur Enunciatio primò diuiditur in vnam & plures. Enūciatio vna eſt, quę vnum ſignificat, id eſt, vnicā complexionem, actu & potentia ſignificat, vt, Homo currit. Triplex autē inuenitur Enunciatio vna. Primò, vna voce & ſignificatione, quando — 1. Diuiſio Enūciationis. Enunciatio vna triplex eſt.

quando eſt vna complexio in re & in vo-
2. ce: vt, homo currit. Secundò, vna re, ſed non voce, quando voces idẽ re ſignificãt: vt, animal, greſſibile, bipes, currit: illud enim ſubiectũ vnicã rẽ ſignificat. Tertiò,
3. vna coniunctione, vt, quando dicitur: homo currit, &, leo vincit: nec ponimus cũ Alberto vnam voce, ſed non re, quia talis eſt ſimpliciter plures: vt, canis mouetur.

Enunciatio multiplex ſeu plures, in quatuor membra diuiditur.

Propoſitio plures eſt, quæ plura & non vnum ſignificat: quę verba ſuprà explicuimus. eſt autẽ quadruplex propoſitio, ſeu enunciatio multiplex. Primò, quãdo ſunt
1. plures non connexę formaliter: vt, homo currit, leo vincit, Petrus ſtudet. Secundò,
2. quando eſt vna quidem voce, ſed multæ re: vt, canis mouetur. Tertiò, quando eſt
3. cum multiplici ſubiecto nõ connexo: vt, Petrus, leo, equus, mouetur; ſunt enim tales multę non actu, ſed poteſtate. Quartò,
4. quando id eſt à parte prædicati: vt, homo eſt doctus, iuſtus, ſtudioſus, diligẽs. Sunt enim omnes hæ quatuor plures, cùm vel formaliter, vel virtualiter plures cõnexiones abſq; coniunctione ſignificent.

Dubium. 1. Sententia Neotericorum.

Dubitatur, quid ſit Enunciatio coniunctione vna: In hac parte Neoterici multũ ab antiquorum doctrina deuiant: idem enim per enunciationẽ coniunctione vnã, & per compoſitam intelligunt, quam vocant propoſitionem hypotheticam: dicũt autem propoſitionem hypotheticã quãcunq; enunciationem, conſtantẽ ex pluribus enunciationib. principalibus media aliqua coniunctione: ſiue ſit copulatiua, ſiue diſiunctiua, ſiue quæcunque alia.

2. Sententia, Hypotheticam, quam appellarint antiqui orationem.

Antiqui verò hypotheticam vocabant cauſalem, rationalem, conditionalẽ, enunciationem, vt refert Boetius ſuper Topica Cic. ex Eudemo, & Theophraſto Et ratio eſt clara, quia hypothetica idem eſt, ac ſi Latinè dicas ſuppoſitiua, quaſi propoſitio. in qua vna ſuppoſita & data parte, pars altera ſequitur; quod non in copulatiuis fit. Et hoc idem docet Boetius, in tract. de ſyllogiſ hypotheti. vbi illas tres enunciationes communiter vocat conditionales. Philoponus addit etiam diſiunctiuam, conſtantem ex oppoſitis partibus immediatè; quia etiã in hac, data vna parte, ſequitur altera: vt, vel Petrus ſtat, vel non ſtat: currit, vel non currit.

Ex hoc fit, vt hic per Enunciationem coniunctione vnam, intelligatur cõditionalis, quę in illas tres diuiditur, & diſiunctiua: & iſta eſt ſententia Ammonij, Boet. & Alber. Magni tract. de Enunciatione, cap. 2. & ſimiliter Arabũ. Auic. & Algaz. vbi Ammon. copulatiuam non vnam appellandam cenſet, ſed multiplicem: eſt enim vt manipulus ex multis cõgregatus.

3. Sententia Quæ Oratio coniunctione vna accipienda ſit.

At quamuis iſta ſententia ſit tenenda, quantum ad hoc, quod hypothetica propriè dicenda ſunt diſiunctiua & cõditionalis: exiſtimo tamen hic per propoſitionem coniunctione vnam, non ſolum hypotheticam, ſed etiam copulatiuam, & ſi quæ alię ſunt, quarum partes quacunque coniunctione ſunt coniunctæ, eſſe intelligendam: cùm tales enunciationes non ſolum habeant hoc, quod in ſe multas ſimplices cõcludant, ſed ſpeciale aliquid, quantum ad veritatem, vel falſitatẽ, præter ſimplices addant.

2. Diuiſio enunciationis.

Secunda diuiſio eſt enũciationis ipſius, in ſimplicem & compoſitam: hęc autem, vt diximus ſuperius, & docet Boetius in ſecunda editione, non eſt eadem cum ſuperiori, cùm poſſit eſſe ſimplex, & plures: vt, canis mouetur: & vna & compoſita: vt, animal rationale, mortale currit, ſimplicitas enim propoſitionis conſiſtit in hoc, quod vnum ſimplex ſubiectum, & prædicatum habeant: vt, homo diſputat: compoſita verò in hoc, quòd multitudinẽ in ſubiectis & prædicatis patiantur.

Vnde diſtinguitur compoſita, in eam, quæ ex pluribus propoſitionibus fit: vt, ſi lucet ſol, eſt dies; & in eam, quæ ex pluribus ſubiectis vel prædicatis, vnum facientibus, ſeu ſignificantib. conſtat: vt, animal rationale, mortale, eſt homo: & in eam, quæ ex plurib, ſimiliter ſubiectis, vel prædicatis, non tamen facientibus vnum cõficitur: vt, homo, & leo, & equus currit: homo eſt iuſtus, ſapiens & diligens.

3. Diuiſio.

Tertia eſt ſubdiuiſio Enunciationis ſimplicis, in affirmationem, & negationem, vt ſuprà explicuimus.

Dubium.

Quibus ſuppoſitis, eſt dubium de diuiſionibus his, quales ſint: Eſtque aduertendum, has diuiſiones eſſe ſecundum ſubſtantiam propoſitionis, ſcilicet, quòd ſit vna vel plures, ſimplex vel cõpoſita, affirmatio

matio vel negatio, aliȩ diuiſiones ſunt ſe-
cundum accidentia; vt quòd ſit vniuerſa-
Solutio.
lis vel particularis, & quidē de diuiſione
in vnam & plures, ſimplicem & compoſi-
tam, omnes ferè conueniunt eſſe analogi
in analogata.

Dubium 3.

1. Opini. Alexandri, Philopo. &c.

At de tertia ſubdiuiſione eſt dubiū, an
ſit generis in ſpecies, vel analogi in ana-
logata? Alex. Aphrod. cuius meminit et-
iam Ammo. in procœ. huius libri. Et, vt
videre eſt apud ipſum in 1. Prio. c. 1. Et ibi-
dem Philo. contra Alexan. & Buran. qui
defendit Alexan. & ſuſtinuit eandem ſen
tentiam. Suſtinet eſſe æquiuocam enun-
ciationem, ad affirmationē, & negationē.
Præcipua ratio hæc eſt. Vbi priùs eſt & po
ſterius, ibi eſt analogia, at affirmatio eſt
prior negatione, ergo enunciatio eſt æ-
quiuoca ad ea. maior eſt clara, quia in v-
niuoco ratio eſt eadem. minor patet ex
Ariſt. in hoc capite, vbi dicit, [vna prima
enunciatio affirmatiua] vbi Boetius 2. E-
ditione illud [prima] iungit cum affirma-
tione; vt ſit ſenſus: affirmatio eſt prior, de-
inde negatio. Et expreſsè primo Poſt. ca.
21. vocat priorem affirmationem negati-
one. Et probatur ratione: quia affirmatio
eſt compoſitio, negatio diuiſio: ſed prior
naturâ eſt compoſitio diuiſione: ergo &
affirmatio eſt prior negatione. Præterea,
quia negatio eſt priuatio, affirmatio eſt
habitus; ſed habitus naturaliter prior eſt
priuatione: ergo & affirmatio prior.

2. Opin. Porphyrij Am. Boet. & aliorum.

Oppoſita ſententia, eſt Porphyr. Amm.
Boet. Simpli. in prædicamento quantita-
tis, S. Tho. & aliorum aſſerentium talem
diuiſionē eſſe generis in ſpecies. Propter-

1. Fundam. Affirmatio negatione eſt quadrupliciter prior.

ea ſit primo aduertēdum: affirmationem
quadrupliciter eſſe negatione priorē. Pri-
mò eſt prior, quia ſimplicior eſt, negatio
enim fit ex affirmatione aliquo ſuperad-
dito. & hoc eſt, quod dicit Boet. affirma-
tio eſt prior negatione, id eſt, prolatione:
1. & Amm. dicit, eſt prior affirmatio ſimpli
2. citate dictionis. Secūdò eſt prior, quia no
tior. nullus enim cognoſcit affirmationē
per negationem, at negationem ipſam ex
ipſa cognitione affirmationis conſidera-
mus: Et hæc prioritas notionis ponitur
3. ab Ariſt. 1. Poſt. c. 21 Tertiò eſt prior ſecū-
dū rem ſignificatā; vt dicit S. Tho. trac. ſu
per hunc lib. ca. 6. nam affirmatio ſignifi-
cat rem eſſe, negatio nō eſſe: quamuis au-
tem in particulari prius ſit aliquid nō eſ-
ſe, quàm eſſe, tamen abſolutè loquendo,
eſſe ſemper præceſſit non eſſe: aliter nihil
poſſet produci: propterea dicit Ariſto. 9.
Met. actus prior eſt potentiâ. Quando di- 4.
citur prior ſecundum intellectū, quia in-
tellectu prius cōponimus, quod eſt affir-
mare, quàm diuidamus, quod eſt negare.

2. Fundam. Non vbique Analogiam Logicam reperiri, vbi ſit prius & poſterius.

Eſt ſecundò valdè aduertendum, quòd
non, vbicunque eſt prius, & poſterius, ibi
eſt ęquiuocatio, ſeu analogia Logica. Du
pliciter enim aliquid dicitur prius vel po
ſterius. Vno modo inuenitur inter aliqua
inter ſe, ſecundum quod vnum altero eſt
perfectiùs, vel vnum virtualiter includit
alterū: quo pacto vna ſpecies altera prior
eſt; vt homo leone, & quadrangulus tri-
angulo, & binario ternarius: tale autem
prius, & poſterius nō aufert vniuocatio-
nem duorum vel plurium in aliquo ſupe-
riori; vt patet in exemplis aſſignatis, imò
inter ſpecies generū talis ordo inuenitur.
Altero modo inuenitur prius & poſteri⁹
in ipſo ſuperiori, reſpectu inferiorū, quan
do eius ratio vni ineſt primò, & per ipſū
alijs, vt ſanum dicit ſanitatē, quæ primò
eſt in animali, in vrina verò & medicina
per ordinē ad animal, ſimiliter ineſt ens
ſubſtantiæ, & accidenti, non ſic autem a-
nimal homini, & leoni, tale prius, & po-
ſterius cōſtituit analogiam. hoc autē nō
inuenitur in enunciatione, reſpectu affir
mationis vel negationis, quamuis. n. vna
reſpectu alterius prior ſit, vt diximus; ta-
mē enunciatio primò illi ineſt, cū æquè i-
pſa, & ci⁹ definitio de vtraq; prędicetur.
Eſt ergo vniuoca enunciatio, ſicut figu
ra, numerus, animal, in quibus eſt eadem
ratio Hæc doctrina eſt Simplic. in prædi.
quantitatis, & Ammonij in hoc capit &
Boet. & S. Thom. loco allegato, & eſt cō-
ſideranda.

Concluſi. Enunciatio ſimplex eſt genus, &c.

Ex quibus patet enunciationem ſim-
plicem eſſe genus ad affirmationē & ne-
gationem,

Ad 1. Argu.

Nec argumentum Alex. quicquam va
let: non enim probat, niſi affirmationem
eſſe priorem negatione, ſi ad inuicem cō-
parentur, at ſi ad enunciationem referan
tur, non prius vna enunciat, & participat
naturam enunciationis, quàm altera.

Obiectio. Dices, eſſe affirmatiuam vel negatiuam, videtur dicere qualitatem enunciationis, ergo affirmatio & negatio non differunt, ſpecie, ſed qualitate & accidenti; ſicut homo albus, & homo niger, non differunt ſpecie, vt dicitur 10. Meta. ca. 12.

Solutio. Dico, eſſe affirmatiuam vel negatiuam, eſſe quidem qualitates enunciationis, ſed qualitates eſſentiales, conſtituentes cum ipſo genere ſpecies diſtinctas: quomodo differentiæ dici ſolent qualitates generis. Pro quo aduerte, quòd, eſſe affirmatiuã vel negatiuam, non conſiſtit in materia propoſitionis; aliter enim non conſtituerent ſpeciem ſed in forma; nempè in cõpoſitione, quam Verbũ importat; & quia ſunt diuerſæ compoſitiones affirmatio, & negatio, & diuerſi modi enunciandi, inde conſtituũt varias ſpecies, ac propterea negatio ſemper debet cadere ſupra verbum, & non ſolum ſupra ſignificationem Verbi: nam hæc non eſt negatio; homo eſt non currens.

Dubium 2. Circa hoc caput occurere poſſet dubiũ, cuius ſolutionem prætermiſit Ariſtot. quare definitio, cùm plures partes habeat, dicatur vna: quod ipſe 7. Met. cap. 14. docet.

Solutio. *Partes definitionis confuſè totam naturam, diſtinctè partem tantũ explicant.* Dico, & eſt aduertendum, ſingulas partes definitionis per ſe dicere totam naturam definiti cõfusè, vnam autem partem explicare diſtinctè. v. g. rationale dicit totam naturam hominis, confusè, diſtinctè verò illam, vt principium rationandi eſt: animal dicit totam hominis naturam cõfuse, diſtinctè verò hoc, quòd principiũ ſentiendi eſt, & ſic de reliquis. Vnde definitio eſt conflata ex pluribus, idem confuſè ſignificantibus, ſed ſingulis aliquid ſineo diſtinctè exprimentibus. Ideò dicitur vna, quia re vera idem dicit vnum, quod alterum, quantum ad rem; ſed non quantum ad modum ſignificandi: qui modus non multiplicat orationem, cùm vnitas, & multitudo à re ſignificante ſumatur. Et hanc doctrinam obſerua.

Dubium 3. Tandem dubitatur circa illa verba Ariſt [contradictio eſt affirmatio & negatio oppoſita] videtur enim non eſſe verũ. nam etiam ad oppoſitionem contrariam & ſubcontrariam eſt neceſſaria affirmatio & negatio.

Dico, quòd contraria, & ſubcontraria oppoſitio, non in ſola negatione & affirmatione conſiſtunt, ſed in quantitate etiam ſubiecti, quod vtraque ſit vel vniuerſalis, vel particularis: at contradictio: per ſe in pura negatione & affirmatione, ita, vt ſi ſolam affirmationem, & negationẽ inſpicias, remota quantitate, eſt contradictio: propterea inuenitur contradictio in ſingularibus propoſitionib. & in ipſis terminis, vbi nulla eſt vniuerſalitas vel particularitas, quę ſunt quantitates. propterea dixit, contradictio eſt affirmatio & negatio, quaſi formaliter in his conſiſtat, at quia non quæcunq; negatio affirmationi cuicũq; contradicit, ideo addit, oppoſita. **Solutio.**

Quæ autẽ affirmationes & negationes oppoſitæ ſint, partim hic explicat, partim explicuit, 1. Elenc. c. 4. Eſt enim oppoſitio vnius & eiuſdẽ, non ſolũ rei, ſed rei & nominis, nõ ſynonimi, ſed eiuſdem ad idẽ, ſecundum idem, ſimiliter in eodem tempore, id eſt, dicuntur. conſtare ex eodem ſubiecto, & prædicato. dicuntur termini eſſe vniuoci, non ſynonimi, ſed idẽ prorſus. & dicuntur ſumi ſecundũ idem, vnde non opponuntur hæ enunciationes: iſta tabula eſt dupla, &, iſta non eſt dupla, ſi prius ad mediciatem, poſterius ad tertiã comparetur, quia non ad idem ſic etiam quia non ſunt ſecundum idem, iſtæ non opponuntur: Aethiops eſt albus ſecundũ dentes, non eſt albus ſecundum faciem: rurſus quia non ſimiliter, nec iſtæ opponuntur: Petrus currit velociter, nõ currit tardè. Et quia non eodem tempore, & loco, non hæ opponuntur: heri legi, hodie non legi, ſum extra pontem, non ſum extra pontem, ſi vna hic, altera alibi proferatur. Et hæc de hoc capite. **Nota. Quæ ſint affirmationes negationeſque oppoſitæ.**

Diuiditur Enunciatio iuxta quantitatis notas. Enunciationum oppoſitiones aſſignantur: circaq; ipſarum veritatem ac falſitatem regulæ traduntur. ac quæ ſit vna affirmatio & negatio determinatur.

Cap. V.

1. *Sectio 2. ſecundùm Græcos.*

Quoniam autem ſunt hæc quidem rerum vniuerſales, illa verò ſingulares: (Dico autem vniuerſale, quod in pluribus prædicari natum eſt: Singulare verò, quod non: vt homo quidem vniuerſalium eſt, Callias

*lias verò eorum, quæ ſunt ſingularia:) neceſſe eſt quoque enunciare, quod ineſt aliquid aut non aliquando quidem alicui eorum, quæ vniuerſalia ſunt, aliquando autem eorum, quæ ſingularia * ſunt.*

*a.l. ſunt: ſiquidem in vniuerſali.

2\. *Si ergo in vniuerſali vniuerſaliter enunciet quis * quod eſt, aut non eſt, contrariæ enunciationes erunt. Dico autem in vniuerſali enunciare vniuerſaliter: vt, omnis homo albus eſt: nullus homo albus eſt.*

*a.l. quid eſt aliquid, aut non erunt hæ cõtrariæ enunciationes.

*Quando autem in vniuerſalibus, non vniuerſaliter autem, * non ſunt contrariæ: quæ autem ſignificantur, eſt eſſe aliquando contraria. Dico autem non vniuerſaliter enunciare in iis, quæ vniuerſalia ſunt, vt, eſt albus homo, non eſt albus homo, cùm enim vniuerſale ſit homo, non vniuerſaliter vtitur enunciatione: omnis namque non vniuerſale ſignificat, ſed quod vniuerſaliter:*

3\. *a.l. hæ quidem nõ ſunt contrariæ.

4\. *In eo verò, quod prædicatur vniuerſale, id quod eſt vniuerſaliter prædicare non eſt verum. Nulla enim affirmatio vera erit, in qua cùm vniuerſale ſit prædicatum, vniuerſaliter prædicatur: vt eſt * omnis homo, omne animal.*

*a.l. omnis homo eſt omne animal.

*Opponi autem affirmationem negationi dico contradictoriè, quæ vniuerſaliter ſignificat eidem, quod non vniuerſaliter: vt, omnis homo albus eſt: non omnis homo albus eſt: nullus homo albus eſt, aliquis homo albus eſt. Contrariè verò vniuerſalem affirmationem, & vniuerſalem negationem, * vt omnis homo iuſtus eſt, nullus homo iuſtus eſt.*

*a.l. vt, omnis homo albus eſt: nullus homo albus eſt.

De ſubiectis, & prædicatis Enunciationum.

Summa capitis.

CVm in capite præcedenti negationem, & affirmationem opponi inter ſe doceret: nunc de hac enunciationum oppoſitione differere proſequitur. Cùm autem oppoſitio & ſecundum quantitatem, & ſecundum veritatẽ, vel falſitatem enunciationum conſtet; in hoc capite de quantitate, quæ præcipuè in ſubiectis ſpectatur, in ſequenti de veritate, & falſitate tractat.

Primò igitur hanc concluſionem conſtituit: Omnis enunciatio aut eſt de ſubiecto vniuerſali: aut de ſubiecto ſingulari, ſiue affirmatiua, ſiue negatiua ſit, quã tali ſyllogiſmo demõſtrat: Quoties enunciamus ſiuè affirmatiuè ſiue negatiuè, rem aliquã enunciamus: ſed omnis res vel vniuerſalis eſt, vel ſingularis: ergo quoties enunciamus, vel de vniuerſali, vel de ſingulari rem enunciamus. maiorem nõ exprimit, minorem ſub forma diuiſionis proponit, eamque deſcriptione & exemplis illuſtrat, inquit.

1\. *Quoniam autem ſunt hæc quidem rerum vniuerſalia, &c.*

Ac ſi dicat: quia res quædam ſunt vniuerſales, quædam ſunt ſingulares: & nota, quòd dicit [quoniã] vt intelligas, eſſe probationem a cauſa. Ex hoc enim, quòd res ſint vel vniuerſales, vel ſingulares, & ſemper de re enũciamus, fit, vt enunciatio vel ſit de ſubiecto communi, vel ſingulari.

Quę dicatur res vniuerſalis.

Deſcribit autẽ, quæ dicatur vniuerſalis, & dicit: *Vniuerſale eſt, quod in pluribus prędicari aptũ eſt, vt homo, animal, leo.* Dicit aũt [aptũ eſt] quia nõ eſt neceſſe, ſi rem vniuerſalem proferamus, quod actu eam de multis prædicemus. Sat erit, ſi ipſa aptitudo ſit; vel, vt S. Thomas dicit, propter multa, quæ actu nõ habẽt plura, de quib. prædicentur, ſunt tamẽ vniuerſalia, quia aptitudinẽ habent: vt ſol, mundus. Singulare eſt, quod non eſt de pluribus prædicari aptum, vt Socrates, Plato.

Quæ ſingularis?

Dubium.

Dices: quare Ariſt. non dixit de prædicatis, quæ prædicata enunciare contingat? dico primò, quia quantitas propoſitionis non à prædicato, ſed à ſubiecto ſumitur; vnde iſta prædicatio cenſetur ſingularis: Plato eſt animal; quamuis prædicatum ſit vniuerſale.

Solutio.

Quantitas propoſitionum à ſubiecto ſumitur non à prædicato.

Dico ſecundò, quia ex doctrina præcedenti prædicamentorum cõſtat, ſemper vniuerſalia prædicari; reliquæ enim ſunt prædicationes indirectæ vel impropriæ, 2. æqua enim de æquis, vel ſuperiora de inferioribus, nõ aũt inferiora de ſuperioribus, nec ſingularia de ſeipſis, propriè prędicãtur; hac igitur de cauſa Ariſt. nõ prędicatorum, quæ iam determinata ſunt eſſe vniuerſalia, ſed ſubiectorũ meminit.

2\. *Si ergo in vniuerſali, vniuerſaliter enunciet quis, quoniam eſt, &c.*

Circa illam partẽ, qua de re vniuerſali, aliquid vel affirmatiuè vel negatiuè enũciatur, Ariſt. trimembrem diuiſionẽ neceſſariam facit; & per ſingulas poſtea partes procedit, oſtendẽdo quomodo opponantur, & reliqua circa eas explicando:

Tripliciter ergo de vniuerſali affirmatiuè vel negatiue enunciamus: primò de vniuerſali vniuerſaliter: vt, omnis homo iuſtus eſt: nullus homo iuſtus eſt: ſecundò de vniuerſali, de neutro tamē vniuerſaliter: vt, homo iuſtus eſt: homo iuſtus nō eſt: tertiò de vniuerſali, ſed de vno vniuerſaliter, de altero nō vniuerſaliter: vt, omnis homo iuſtus eſt, homo iuſtus non eſt: vel, nullus homo iuſtus, eſt homo iuſtus, nec aliter vllo modo enunciare contingit de vniuerſali.

Nota. In omnibus autem his notat Ammon. ſemper intellige de affirmatione & negatione ex eodem ſubiecto, & prædicato: & cum reliquis circumſtantijs, quæ ſunt ad oppoſitionem neceſſariç. De oppoſitis enim affirmationibus, & negationib' hic diſſeritur.

Accedit igitur ad primæ partis explicationem, & docet quoties de vniuerſali vniuerſaliter enunciamus affirmatiuè & negatiuè, tales ſunt enunciationes cōtrariæ: vt, omnis homo iuſtus eſt: nullus homo iuſtus eſt. Exponit autē, quid ſit de vniuerſali vniuerſaliter enunciare, exēplo quodā: nempè, quando ꝓpoſitio ſignum aliquod vniuerſalitatis habet: vt, omnis homo albus eſt: nullus homo albus eſt.

Dubium. Dubitat S. Thomas, quare talis oppoſitio dicatur cōtraria? & reſpondet ſubtiliter & benè, vt etiā Amm. dici per ſimilitudinem ad res, quæ cōtrariæ dicuntur: illæ enim res cōtrariæ dicuntur, quæ maximè inter ſe diſtant, & ſecum pugnant, vt album maximè à nigro diſtat, & calidū à frigido. vnde media non propriè extremis contraria ſunt; cum ab ijs non diſtent maximè. At iſtæ propoſitiones maximè diſtant: omnis homo albus eſt, nullus homo albus eſt, cùm prior ponat omnia indiuidua hominis copulatiuè, at altera omnia etiam neget. Iſta verò: non omnis homo albus eſt, non aufert omnia; ſignificat enim aliquis homo albus non eſt. meritò ergo illa dicuntur contraria.

Solutio. Contrariæ dicūtur propoſitiones per ſimilitudinem à rebus contrarijs acceptā.

3. *Quando autem in vniuerſalibus non vniuerſaliter, non ſunt contraria, &c.*

Hoc eſt alterum diuiſionis membrum; nempè, aut enunciamus de vniuerſali, nō tamen vniuerſaliter; vt homo albus eſt, homo albus non eſt: explicat autem quando de vniuerſali non vniuerſaliter prædicemus; nimirum quando dicimus, homo albus eſt; homo albus non eſt.

Dubium. Quòd ſi dicas, in his enunciationibus ſubijcit vniuerſale, ergo vniuerſaliter enūciamus: Reſpondet, homo, leo, animal, & ſimilia ſubiecta ſignificare quidem rem vniuerſalem, ſed non cum hoc modo vniuerſalitatis, quam ſignificat ipſum ſignū, omnis, nullus, & ſimilia; hæc enim ſigna non ipſum vniuerſale ſignificant, ſed ipſum vniuerſaliter ſubijci, quod nō aliud eſt, quàm denotare prædicatum omni inferiori ſubiecto, copulatiuè, nullo dēpto ineſſe; vel ab omni eo remoueri, tales autem enunciationes aſſerit non eſſe cōtrarias, quas nos vocamus ſubcontrarias.

Solutio.

Addit tamen hæc verbà de ipſis [Que ſignificantur eſt eſſe aliquando cōtraria] qui locus ſatis eſt difficilis propter varias interpretationes, in primis Herm. vt refert Boetius in 2. editione exponebat hoc pacto: iſtas ſubcontrarias aliquando ſignificare contraria: quia aliquando vna eſt vera, & altera eſt falſa, vt in materia neceſſaria vel impoſſibili: vt, homo eſt animal: homo nō eſt animal. Sed iſta reijcitur expoſitio, quia nondum quicquam de veritate vel falſitate dictum eſt.

1. Expoſitio quomodo ſubcōtrariæ contrarias ſignificent, &c.

2. Expoſitio. Alexander, quem commendat & ſequitur S. Tho. interpretabatur, ſubcontrarias aliquando ſignificare contrarias, quia in certa materia, ſcilicet, neceſſaria, æquiualent contrarijs: vt, homo eſt animal: &, omnis homo eſt animal: homo non eſt animal: &, nullus homo eſt animal; non tamen in materia contingenti.

3. Expoſitio. Tertia expoſitio habet profectò celebres interpretes, nempè Porphyrium, Ammonium, Pſellum, & Boetium, huiuſmodi eſt. Pro quo notant, aliqua eſſe, quę habēt contraria, aliqua carent cōtrarijs. Album enim, calidum, par, contraria habent, animal verò, corpus, currit, ambulat, contraria non habent. Hinc fit, quorundā negationes importare contraria, quorundā verò non: vt non album, importat contrarium, nempè nigrum vel medium, quod participat de contrario: non ſanum importat ægrum. At, non ambulat, non animal, non importat contrarium.

Cùm igitur in his particularibus in vna

affirme-

affirmetur prędicatum, in altera negetur, & negatio aliquādo importet contrariū, ſit, vt aliquādo tales enunciationes, licet contrariæ non ſint, eorum tamen ſignificata contraria ſint: vt, homo eſt calidus, homo non eſt calidus, ibi non calidus dicit, quòd ſit frigidus: homo nō eſt ſanus, id eſt æger. Hoc autem dicit, ne exiſtimemus contrarietatem prædicatorum, enūciationes cōtrarias facere, & propter tantam expoſitorum authoritatē non mihi diſplicet hæc expoſitio.

4. Expoſit. Obiectio. Quod ſi dicas: hoc etiam in contrarijs enunciationib. ineſt? reſpondetur, id verum eſſe; ſed in iſtis particularibus hoc

Solutio. notatur, quia aliam contrarietatē nō habent, quàm prædicatorum.

5. Expoſitio. Ammonius ait, propterea dubitaſſe, in ſubcontrarijs; quia in his eſt prædicatum negatum, id eſt: homo non albus, ſed hæc ratio nulla eſt, quia & in vniuerſali negatur prędicatū: nullus homo eſt albus; melius dicetur, quòd in contrarijs dubium non erat, cùm contrarię iam ſint, at in his eſt dubium cùm nō ſint contrarię. Poſſet enim quis arbitrari eſſe cōtrarias, quia ſignificant res cōtrarias, & non ſignificare contraria, cùm nō ſint cōtrariæ. Propterea autem vtrumq; eſſe, & eſſe nō contraria, & ſignificare aliquando contraria.

6. Expoſit. Eſt alia expoſitio Modernorū ſine dubio non ſpernenda, nempè hic Ariſt. loqui de enunciationibus, in quibus ſubiectum eſt vniuerſale ſine aliquo ſigno, nec vniuerſali, nec particulari; quas indefinitas vocant: vt, homo albus eſt: homo non eſt albus, & has dicit eſſe, ſeu aliquando fieri cōtrarias, nempè ſignis ſolùm additis vniuerſalitatis, omnis, nullus, quod nō ſit in ſingularibus, nec in particularibus: quę ſignum habent particulare. Hæc eſt expoſitio, quàm ſequitur Sueſſanus.

Inter has omnes mihi placet expoſitio tertia Porphyrij & aliorum.

7. Expoſit. Quamuis ſub cenſura ſanioris iudicij addere hūc locū, hic nos poſſe cōmodius interpretari, vt loquatur de his, quæ ſubiectū habēt vniuerſale, ſiue cū ſigno particulari ſint: vt, aliquis homo eſt albus: aliquis homo nō eſt albus: ſiue ſine aliquo ſigno; vt, homo eſt albus, quia ſicut nec iſtæ ſunt cōtrariæ: ita nec illæ, ac ꝓpterea Ariſt. loquitur negatiuè, ſcilicet, ꝙ ſunt de ſubiecto vniuerſali, non vniuerſaliter: nec dixit particulariter, vt vtraſq; intelligeremus, & quando eſt cum ſigno particulari, & ſine aliquo ſigno. aliter enim diceret de vniuerſali particulariter vel indefinitè, & ſenſus iſte eſt, has ꝓpoſitiones non eſſe contrarias, tamen extrema, quæ per has enunciamus, [aliquando eſt eſſe contraria] id eſt contingit enunciare contrariè: vt, homo eſt albus: homo nō eſt albus: aliquis homo eſt albus: aliquis homo non eſt albus. Eadē ſignificata & eandem rem, quam non contrariè enunciaui per illas, poſſum aliquādo cōtrariè enunciare: nempè, ſi vniuerſaliter proferā. per hoc enim, quòd vniuerſaliter, vel particulariter, ſeu indefinitè dico, nō aliam rem, ſed alio, & alio modo enuncio. Ac propterea dicit, [quæ ſignificantur] vt non de ipſis enunciationib. intelligas, quod poſſunt fieri cōtrariæ, ſed de reb. ſignificatis, quæ modò contrariè, modò non contrariè enunciari valent: quam expoſitionem exiſtimo maximè textui conſonam.

In eo verò, quod vniuerſale prædicatur, id quod eſt vniuerſaliter, &c.

4. Dubium in textu. Hic dubium Ariſt. aufert. Poſſet enim quis dubitare, in propoſitionib. contrarijs affirmatiuis, an ſit addenda vniuerſalitas etiam prædicato; nam in negatiuis prędicatum vniuerſaliter dicitur, virtute negationis omnia diſtribuētis, at in affirmatiuis prædicatum eſt quidem vniuerſale, ſed nō vniuerſaliter dicitur, propterea dubium eſt, an vniuerſalitas ſit addenda. & hanc expoſitionem aduerte, non enim loquitur de negatiuis, ſed de affirmatiuis: in his enim prædicatum vniuerſale eſt, ſed non vniuerſaliter dicitur?

In eodem Solutio. Reſpondet igitur Ariſt. id non eſſe faciendum, cuius ratio eſt, quia eſſet enunciationē affirmatiuam, in omni materia falſam facere, cùm ſemper ſit affirmatio falſa, in qua affirmatur prædicatum vniuerſaliter, de ſubiecto vniuerſaliter: vt, omnis homo, omne animal eſt.

Et reputat Ariſt. inconueniēs genus de ſpeciebus, & ſuperius de inferioribus, vel æquale de inæqualibus falsò affirmari, cùm etiā negatio falſa ſit; & tunc in materia neceſſaria vtraque eſſet falſa, & af-

firma-

firmatio & negatio. ibi aduerte Ariſt. loqui de propoſitionibus, quæ in diſciplinis vſu eueniunt, non de alijs portentoſis, quæ contingi poſſent.

Nec eſt recipienda doctrina Boet. & Leui. in ſuis annotationib. ſuper Auerr. qui aſſerunt, ſignum vniuerſalitatis poſſe, vel addi prędicato ſuperiori. vt homo, ſeu omnis homo eſt omne animal & tunc eſt falſum hoc affirmare: vel poſſe addi prædicato æquali: vt omnis homo eſt omne rationale, & tunc eſt ſuperfluum. hoc non placet, imo ſemper eſt falſum, vt hic docet Ariſt. & recipit Albert. tract. de oppo. cap. 1. & S. Thom. quia ſenſus eſſet: hic homo eſt omne animal, & hic homo eſt omne rationale, & ita de cęteris. Siquidem, omnis, accipitur diſtributiuè, quæ ſingulæ particulares eſſent falſæ, & ita tota vniuerſalis falſa. Quia cùm nullus homo ſit omne rationale: nec omnis homo erit omne rationale. Quòd ſi in alio ſenſu acciperentur illæ voces diſtributæ vniuerſaliter, non quaſi diſtributæ, ſed acceptione, vt Dialectici vocant, ſimplici; verum eſſet dicere: omnis homo eſt rationale. Nam ſenſus eſſet, idē eſt, re ipſa, omnis homo, & omne rationale. Sed ſi diſtributiuè accipiantur, ſenſus eſt falſus, vt diximus.

Semper eſt propoſitio falſa, in qua attributum vniuerſaliter de ſubiecto, vniuerſaliter accepto dicitur.

5. *Opponi autem affirmationem negationi dico, &c.*

Hoc eſt tertium diuiſionis membrum, in quo Ariſt. proponit ea, quæ de vniuerſali altero dicuntur vniuerſaliter, de altero verò vniuerſali, non vniuerſaliter: vt, omnis homo albus eſt: non omnis homo albus, vel vt negatiua ſit vniuerſaliter, nullus homo albus eſt: aliquis homo albus eſt. Illud enim non omnis, locum particularis habet, nempe aliquis, non tales autem enunciationes docet eſſe contradictorias, contrarias verò, quando vtraque eſt vniuerſalis: vt, omnis homo eſt albus: nullus homo eſt albus. Hæc continentur in hoc Capite.

QVAESTIO.

De Diuiſione rerum, qualis ſcilicet ſit talis Diuiſio?

Dubium.

Dubium poſſet alicui eſſe, qualis diuiſio eſſet hæc, [Rerum quædam ſunt vniuerſales, quędam particulares, ſeu ſingulares] nam videtur hic Ariſtoteles admittere res aliquas exiſtentes vniuerſales, quod tamē ipſe negat expreſsè contra Platonem? 7. Meta. cap. 13.

Solutio.

Ad quod facilè eſt reſpondere ex his, quæ ſuperiùs diximus in materia vniuerſalium ſuper Porphyrium: diximus enim rerum naturas non exiſtere vniuerſales, ſecundùm ſe, ſed quatenus ab intellectu, nō conſideratis indiuiduis, & inferioribus, apprehēduntur, dicuntur vniuerſales; quatenus verò cum ipſis accidentibus & ſingularibus ſunt, ſunt ſingulares. natura humana de ſe nec eſt vniuerſalis, nec ſingularis, ſed vt ab intellectu, non conſideratis indiuiduis percipitur, fit vniuerſalis; vt autem in ipſis indiuiduis eſt, & cognoſcitur, dicitur ſingularis. Vnde, eſſe vniuerſalem, vel ſingularem, accidit rei; alterum per intellectum, alterum à rebus ipſis. Vnde meritò dici debet iſta diuiſio ſubiecti in accidentia.

Rerum naturæ ſecundum ſe non exiſtunt vniuerſales, ſed hoc intellectu conſequuntur.

Nota 1.

Eſt autem hic notandum vnum, quòd res non habet eſſe vniuerſale, niſi reſpectu intellectus: at eſſe ſingulare à rebus habet, & inde ab intellectu cognoſcitur ſingularis, quando cum talibus accidentibus indiuiduis conſideratur, intellectus ergo vtrunque cognoſcit & rem vniuerſalē & ſingularem, ſed cum diſcrimine: nam cognoſcit vniuerſale, & ipſam rem vniuerſalem facit, at cognoſcit ſingularem rem, ſed non facit.

Nota 2.

Hinc ſequitur, quod dicit Ammon. & S. Thom. cùm hic non rebus ſecundùm ſe, ſed vt vocibus ſignificantur, tractetur; & non poſſint res vocibus ſignificari, quin primò cognoſcantur; fit, vt quia res in vniuerſali, & in ſingulari cognoſcuntur, ita etiam voce ſignificentur: ac ideo iſta diuiſio rerum, in ordine ad intellectum prima fit, quia res & in vniuerſali, & in ſingulari cognoſcit; ac deinde, in ordine ad voces ſignificantes id, quod intellectu comprēhendimus.

Nota 3.

Res quælibet duobus modis poteſt ſpectari.

Eſt autem hic notanda doctrina S. Th. quam tradit in pręſenti, & tractat. de enunciatione, c. 7. & 8. nam aliqua res (v.g.) homo poteſt dupliciter conſiderari, vel vt in intellectu obiectiuè cognitus, vel vt eſt in ipſis reb. & ſingularibus exiſtens: ſi modo

priori conſideretur, acquirit prædicata in duplici differentia; quædam cõueniunt ei à tali operatione intellectus; vt quòd ſit vniuerſale, quòd ſit predicatum, ſubiectũ, ſpecies, & ſimilia: quæ dicuntur prædicata ſecundæ intentionis quædam alia conueniunt ei, quatenus eſt res, quæ velut vna conſideratur, ac ſi per ſe exiſteret; vt quando dicimus. homo eſt digniſſima creatura inferiorum: homo eſt creatus ad vitam æternam: homo redempt' eſt, & iſta prædicata ſunt realia.

Altero modo poteſt homo conſiderari, vt eſt in rebus, & tunc acquirit prædicata in duplici etiam differentia: quædam ei ſecundum naturã ſuam competunt; vt, homo eſt animal, rationalis, riſibilis, viuens: quædam ei proueniunt ab indiuiduis, in quib' eſt: vt, homo currit: homo legit, ſcribit, eſt doctus.

Eſt autem inter hæc diſcrimen. Nam priora prædicata, cùm ei ſecundum naturam competant, ſemper inſunt, & vbicunque natura talis eſt, ibi & talia ſunt prædicata, & cùm natura in omnibus ſit indiuiduis, etiam ſunt ibi talia prædicata, at verò talia prædicata cùm ab indiuiduis ei proueniant, & non ſemper indiuiduis idem inſit, Ideo de natura nec vniuerſaliter, nec ſemper prædicantur.

Nota 4. Signa quorſum ſint inuenta?

Et ex hoc, ad diſtinguendum, quando naturæ aliquid, vt in omnibus eſt, conueniat, inuenta ſunt ſigna tam affirmatiua, quam negatiua, Omnis, Nullus, & ſimilia, ad denotandum verò, quando non omni ex parte naturæ competat aliquid, inuenta ſunt ſigna particularia, Aliquis, aliquis non: imò quando volumus oſtendere, ꝙ aliquid naturæ ab aliquo certo indiuiduo proueniat, vtimur ſigno demonſtratiuo; quamuis vniuerſale, cum ſigno particulari, & ſine vllo ſigno, æquipolleat & de ſimilibus prædicatis Ariſtoteles loquitur in præſenti, quæ rei, vel ſecundum naturam, vel ab indiuiduis competunt. in his enim licet ſubiecto ſignum aliquod addere.

Nota. Singulari triplex attributũ cõuenit.

Similiter eſt notandum, quod ſingulari triplex prædicatum competit. Primum vt ab intellectu cognoſcitur, & ſic dicimus: Petrus eſt indiuiduum: alterum à natura ſpeciei: Petrus eſt animal: tertium à ſua propria & ſingulari conditione, & ſic dicitur: Petrus currit, ſtudet, legit, &c. Et hæc ſufficiant pro his prædicatis & pro declaratione diuiſionis.

Oppoſitorum propoſitionum deſcriptio.

Quocirca has quidem impoſſibile eſt ſimul eſſe veras: his verò oppoſitas contingit 1.
aliquando in eodem ſimul eſſe veras: vt, non omnis homo albus eſt, & aliquis homo albus eſt.

De regulis oppoſitarũ Propoſitionũ.

2. *Quæcunque igitur contradictiones vniuerſalium ſunt vniuerſaliter, neceſſe eſt alteram eſſe veram vel falſam: & quæcunque in ſingularibus ſunt: vt, eſt Socrates albus, nõ eſt Socrates albus. Quæcunque autem in vniuerſalibus quidem, non vniuerſaliter autem, non ſemper hæc quidem, vera eſt, illa verò falſa eſt. ſimul enim verum eſt dicere, quòd eſt homo albus, & quòd non eſt homo albus. & eſt homo pulcher, & non eſt homo pulcher, ſi enim turpis eſt, non eſt pulcher. & ſi fit aliquid, non eſt.*

3. *Videbitur autem ſubitò inconueniens eſſe: ideò quoniam videtur ſignificare idem, hoc: non eſt homo albus, & hoc: nullus homo eſt albus hoc autem neque idem ſignificat, neque ſimul neceſſariò.*

4. *Manifeſtum eſt autem, quòd vna negatio vnius affirmationis erit. hoc enim idem oportet negare negationem quod affirmatio affirmauit, & ab eodem, vel ab aliquo ſingularium, vel ab aliquo vniuerſalium: vt vniuerſaliter: vel vt non vniuerſaliter, dico autem vt eſt Socrates albus:*

 non eſt

*a.l. aliud, vel ab alio idem non eodem.

*non eſt Socrates albus. Si autem * aliud aliquid ab eodem, vel ab alio idem, non eſt oppoſita, ſed erit ab ea diuerſa. Huic verò, quæ eſt: omnis homo albus eſt, illa, quæ eſt: non omnis homo albus eſt. Illi verò, quæ eſt: aliquis homo albus eſt, illa quæ eſt nullus homo albus eſt. illi autem quæ eſt: eſt homo albus, illa quæ eſt: non eſt homo albus.*

2. *Quòd igitur vna affirmatio vni negationi opponitur contradictoriè, & quæ ſunt hæ, dictũ eſt. & quòd contrariæ aliæ, & quæ ſunt illæ, dictum eſt. & quòd non omnis vera vel falſa contradictio, & quare, & quando vera vel falſa.*

3. *Quocirca has quidem impoſſibile eſt, &c.*

Modo Ariſtoteles de his enunciationibus oppoſitis determinat, qualiter ſe ad veritatem & falſitatem habeant, ac primum de contrarijs infert, cùm de vniuerſali vniuerſaliter enuncient, ſimul veras eſſe nõ poſſe: vt, omnis homo eſt iuſtus: nullus homo eſt iuſtus, nulla ratione ſimul veræ eſſe poſſunt; cùm impoſſibile ſit, idem prædicatum vniuerſaliter affirmare & remouere ab eodem verè. ac inde iſta verba sũt legenda, vt illata ex his, quæ dixerat in fine præcedentis: omnia enim hæc ſub vno contextu ſunt.

Contrariæ propoſitiones poſſũt ſimul eſſe falſæ.

Huic poſſumus addere, contrarias poſſe ſimul eſſe falſas: vt, omnis homo eſt albus, nullus homo eſt albus, vtroque modo eſt falſa. & in hoc aſſimilatur qualitatibꝰ cõtrarijs, hæ enim ſimul eidẽ ſubiecto ineſſe non poſſunt, ab eodem tamen remouentur: vt vni corpori ineſſe calidũ & frigidum ſimul, poſſibile non eſt, tamen eſſe aliquod corpus, quod nec calidum nec frigidum ſit, fieri poteſt, nempè cœlum. ita ſimiliter contingit in his, non poſſe ſimul eſſe veras; falſas tamen nil prohibet.

Subdit autem Ariſtoteles, oppoſitas cõtrarijs, nempè particulares, ſimul poſſe veras eſſe: particulares enim ſunt contradictoriæ contrarijs; vt, aliquis homo eſt albus: aliquis homo non eſt albus hæ ſimul veræ ſunt, quæ tamen contra dicunt contrarijs, aliquis enim homo eſt albus. contradicit huic: nullus homo eſt albus: aliquis verò homo non eſt albus, huic: omnis homo eſt albus; quæ duæ vniuerſales ſunt contrariæ.

Subcõtrariæ nullo modo poſſunt eſſe falſæ.

Huic adde, particulares in nulla materia poſſe eſſe ſimul falſas; in contingenti quidem ſimul veræ poſſunt eſſe, & in hoc habet ſe oppoſito modo ad cõtrarias, quæ ſimul veræ eſſe non poſſunt, poſſunt tamẽ ſimul eſſe falſæ.

Quæcunque igitur contradictiones vniuerſalium ſunt vniuerſaliter, &c. 4.

Triplex contradictoriarum propoſitionum ab Ariſt. ponitur genus.

Hic de contradictorijs modò loquitur: & eſt aduertendum, quod cõſtituit triplex genus contradictoriarum. Primum quando ſunt de ſubiecto vniuerſali in vna vniuerſaliter ſumpto: vt, omnis homo eſt albus: aliquis homo non eſt albus. Secundũ ſingularium: vt, Plato legit: Plato non legit. Infimum genus eſt, de vniuerſali, ſine ſigno, quas nos indefinitas vocamus: vt, homo albus eſt: homo non eſt albus.

Et primum quidem ac ſecundum genus contradictoriarum, docet ſic ſe habere, vt neceſſariò altera ſit vera, altera falſa: impoſſibile eſt enim ſimul eſſe veras, aut falſas: at tertium genus nihil prohibet ſic ſe habere, vt aliquando vtraque ſit vera. Vt iſtæ poſſunt eſſe veræ: homo eſt pulcher: homo non eſt pulcher: homo eſt albus; homo non eſt albus. quod probat de primis, poteſt enim eſſe, quòd ſit homo pulcher & quòd ſit homo turpis; & verum ſit ſimul vtrunque dicere, tunc ſic arguitur: homo eſt turpis eſt ſimul vera cum hac: homo eſt pulcher; ſed iſta: homo non eſt pulcher, eſt eadem cum hac: homo eſt turpis. ergo ſimul veræ ſunt, homo eſt pulcher, homo non eſt pulcher. Probat de alijs, homo eſt albus, poteſt eſſe vera cum hac: homo ſit albus, ſi vnus iam ſit albus alter fiat ſed iſta: homo non eſt albus, ſtat ſimul cum hac: homo ſit albus; nam quod fit, non eſt: ergo ſimul veræ ſunt: homo eſt albus: homo non eſt albus.

Videbitur autem ſubitò inconueniens eſſe, &c. 5.

Dubium in textu.

Remouet dubium quorundam aſſerentium: homo non eſt albus, eſſe idem cum hac: nullus homo eſt albus. quod ſi ita eſſet, non eſſent ſimul veræ: homo eſt albus, & homo non eſt albus; ſicut nec iſtæ homo eſt albus: nullus homo eſt albus; quæ

ſunt

ſunt contradictoriæ primi generis.

Reſponſio. Ad hoc reſpondet Ariſto. non idem ſignificare illas duas; nam vna enunciat vniuerſaliter de ſubiecto, ſcilicet: nullus homo eſt albus; altera non vniuerſaliter, ſcilicet: homo non eſt albus, neque idem ſignificat, neque ſimul neceſſariò. id eſt, poteſt eſſe falſa illa: nullus homo eſt albus, vt modò ſit, eſt enim falſa, illa autem eſt vera: homo non eſt albus; nam Aethiops homo eſt, qui tamen non eſt albus.

4. *Manifeſtum eſt autem, quoniam vna negatio, &c.*

1. Expoſitio horum verborum. Omnes ferè Expoſitores in hoc conueniunt, vt in his verbis Ariſtot. doceat, vnius affirmationis vnā eſſe negationem: eò, quia ex præcedentibus poſſet, quis de hoc dubitare: cùm huic enunciatiuę affirmationis: omnis homo eſt albus, opponantur duæ negationes, nempè, nullus homo eſt albus, &: non omnis homo eſt albus, docet autem modò vni affirmationi vnam opponi negationem tantùm, in eodem genere oppoſitionis. & ita declarat Magentinus, & Pſellus. & addit Alber. ſi quando euenit multas negationes opponi vni affirmationi, in eodem genere oppoſitionis, tunc illæ ſunt æquipollentes.

Hæc autē oppoſitio, quamuis doctrinā veram contineat, videtur præter mentem ipſius Ariſtotelis, nec vlla ratione cum verbis quadrat; cùm manifeſtè de ſola oppoſitione contradictoria hic loquatur: quæ in tres gradus eſt diuiſa, vt ſuperiùs diximus.

2. Expoſitio. Propterea cum Boet. ſic mihi videntur iſta verba continuanda, vt ſit quædam alia ratio ad probandum, has enunciationes: homo non eſt albus, &: nullus homo eſt albus, non eſſe idem. ratio eſt huiuſmodi, vni affirmationi, vna ſola negatio contradicit. ſed hæc: homo non eſt albus, contradicit huic: homo eſt albus; hæc autem: nullus homo eſt alb⁹, contradicit huic: aliquis homo eſt albus, ergo non ſunt idem, aliter illa affirmatio: homo eſt albus, vel: aliquis homo eſt albus, quæ ſunt diuerſæ, haberēt duas negationes; vel ſi vna negatio eſſet, vna negatio duab⁹ affirmationibus correſponderet.

Maiorem probat ratione & exemplo. Ratio eſt. quia negatio contradictoria debet id ſolum negare, quod affirmatio affirmabat; ergo vnius affirmationis vna eſt negatio exemplis manifeſtat, & eſt inductio quædam exemplaris. nam huic: Socrates eſt albus, contradicit: Socrates non eſt albus. ſimiliter in vniuerſalibus vniuerſaliter, huic: omnis homo eſt albus, hæc: non omnis homo eſt albus, vel æquiualens; aliquis homo non eſt albus; & illi: aliquis homo eſt alb. illa: nullus homo eſt albus: ac ſi diceretur, nec aliquis homo eſt albus, ſimiliter & illi: homo eſt albus, iſta: homo non eſt albus. quando enim aliud prædicatum in vna, aliud in altera enunciamus, non ſunt oppoſitæ, vel quando idem prædicatum in vna de vno ſubiecto, in altera de altero enunciamus, ſimiliter non ſunt oppoſitæ. & hinc fit, hanc: nullus homo eſt albus, non opponi huic: homo eſt albus: quia illa negat aliud ſubiectum, nempè, aliquis homo, cùm idem ſit, nullus, & non vllus, vel non aliquis. Et hæc interpretatio eſt maximè obſeruanda.

Sed tota hæc ratio pendet ex cognitione diſcriminis inter propoſitionem particularem, & indefinitam; nempe: aliquis homo eſt albus, homo eſt albus, & in primis non differunt quantùm ad veritatem vel falſitatem, nam quoties verū eſt, enunciare indefinitè, verum eſt enunciare particulariter, ad vtriuſque autem veritatem ſufficit vnius inferioris veritas. vt autem in hoc cōuenire certum eſt, ita etiam in hoc differre eſt manifeſtum: quòd particulares iam habent quantitatem determinatam, at indefinitæ ſunt indifferentes, & ad vniuerſalitatem, & particularitatem, ac propterea indefinitè, id eſt, indeterminatè, dicuntur. **Nota 1. Propoſitio indefinita & particularis quid diſcriminis habeant?**

Eſt aliud diſcrimen valdè notandum, quòd ſignum particulare additum vniuerſali, iam ipſum ad aliquod indiuiduum, & ad vnum determinat, quamuis non diſtinctè illud manifeſtet. vt qui dicit: aliquis homo, vnum dicit ſingulare, quamuis quod ſit, non determinet: ac ideo dicitur determinatum vniuerſale, quaſi iam ad ſingulare vnum ſit limitatum, at vniuerſale ſine ſigno ex ſignificatione enunciationis, non eſt limitatum ad ſingulare, nec ex modo enunciandi: quamuis quò ad veritatem enunciationis ſit limitatum, **Nota 2.**

quia ad eius veritatem ſufficit vnum ſingulare, ſed ibi eſt totum vniuerſale.

Particulares oppoſitiones quã do nõ ſint oppoſitæ.

Ex quo ſequitur: has enunciationes: aliquis homo eſt albus: aliquis homo non eſt albus, quando diuerſa indiuidua demonſtrantur, eſſe quidem veras, ſed non oppoſitas; vt doctè concedit S Thomas, nec Ariſtoteles eas vocauit oppoſitas, ſed oppoſitas contrarijs, non autem inter ſe. At hæ: homo eſt albus: homo non eſt albus, & ſi ſub ſubiecto diuerſa ſingularia ſumas, ſunt oppoſitæ, quia variatis ſingularibus, nõ mutatur vniuocatio ſubiecti vniuerſalis; quod illa omnia ſub vnico conceptu ſignificat; ſicut mutatur vniuocatio huius: aliquis homo; quia hoc tenetur pro ſingulari, & eo variato fit æquiuocatio & impeditur oppoſitio, ſicut in his: Alexander eſt rex, Alexander nõ eſt rex; ſi in vna regem, in altera philoſophũ intelligas, hoc eſt ex modo enunciationis. Quamuis iam Dialectici conſiderantes tam particulares, quàm infinitas, quantum ad veritatem, eſſe idẽ, vtraſque ſubcontrarias vocchi; ſed tamen aliter ſecundum Ariſtot. eſt dicendum: qui omnia exacto iudicio perpendit.

5. *Quoniam igitur vna affirmatio, vni negationi, &c.*

Hic reſumit ea, quæ dicta ſunt: nempe vnam negationem vni affirmationi contradicere, & quot gradus contradictoriarum ſint, & qui ſint, dictum eſt. ſimiliter alias oppoſitiones eſſe contrarias, & quo pacto non omnes contradictoriæ ſint veræ vel falſæ, ſed quæ ſunt ex primo & ſecundo genere; & quod tertij generis contradictoriæ non neceſſariò veræ, vel falſæ ſint, & quare.

Vbi vides Ariſtotelem non ponere niſi duas oppoſitiones contrarias: & contradictorias: & ſub contradictorijs includit tres gradus: nempè contradictorias communiter dictas & indefinitas, particulares verò ab oppoſitis reijcit.

De affirmatione & negatione vna.

VNa autem affirmatio & negatio eſt, quæ vnum de vno ſignificet, vel cùm ſit vniuerſale vniuerſaliter, vel non ſimiliter. vt: omnis homo albus eſt: non omnis homo albus eſt: eſt homo albus: non eſt homo albus: nullus homo albus eſt: aliquis homo albus eſt: ſi album vnum ſignificat. Si verò duobus vnum nomen poſitum eſt, ex quibus non eſt vnum, non eſt vna affirmatio, neque vna negatio: vt ſi quis ponat hoc nomen, tunica, homini, & equo: quod tunica alba eſt, hæc non eſt vna affirmatio, nec vna negatio. nihil enim differt hoc, qui diceret, quòd eſt homo equus albus, hoc autem nihil differt, quam dicere eſt homo albus, & eſt equus albus. Si ergo hæ multa ſignificant, & ſunt plures, manifeſtum eſt, quod & prima, vel multa, vel nihil ſignificant. neque enim eſt aliquis homo equus. Quare nec in his neceſſe eſt hanc contradictionem veram, illam verò falſam eſſe.* * a.l. addit &.

Cùm vnam negationem vnius affirmationis eſſe oppoſitam docuerit, optimo cõſilio in hac capitis, & c. vt Ammonius tradit, quid affirmatio vna, & negatio vna ſit oſtendit.

Quid affirmatio & negatio vna?

Eſt autem vna negatio, vel vna affirmatio, quæ vnum de vno ſignificat, id eſt, vnum ac vniuocum habet ſubiectum ſimiliter & prædicatum: vt homo eſt albus: omnis homo eſt albus: nullus homo eſt albus. Oſtendit autem vniuocum oportere eſſe prædicatum, dum dicit, [ſi album vnum ſignificat] id eſt, ſi vniuocum ſit, nõ quòd non ſit vniuocum, ſed vt oſtendat neceſſariam eſſe vniuocationem prædicati. ſimiliter eſt neceſſaria vniuocatio ſubiecti, & hoc oſtendit, dum dicit, ſi tunica ſignificaret idem, quod hæ duæ voces, homo & equus; tunc tunica eſt alba, vel non eſt alba, neceſſet vna negatio, nec affirmatio; ſicut nec iſta, homo, equus, eſt albus, nam iſta æquiualet iſtis; homo eſt albus: equus eſt albus, abſque vlla coniunctione.

Nam quamuis in textu ſit coniunctio, ſcilicet, homo eſt albus, equus eſt albus, talis coniunctio eſt cõtinuatiua ſermonis, non cõſtitutiua propoſitionis coniunctæ.

Quod aliqui non aduertentes dixerunt, æquiualere hanc: tunica eſt alba, illi: homo eſt albus, & equus eſt albus, quantum ad multiplicitatem propoſitionum, ſed nõ quantum ad veritatẽ; quia tunica eſt alba, eſt vera, ſi vnum ſignificatum eſt verũ; at coniũcta pendet ex vtriuſq; partis veritate.

Sed hoc prorſus eſt præter mentem Ariſtotelis: non enim illa eſt coniunctè ſumenda, ſed tanquam duæ enunciationes

incca

inconnexę, & tūc in omnib⁹ ſunt æquiualẽtes, & vtraque eſt plures, tam: tunica eſt alba, quàm: iſte homo eſt albus, equus eſt albus, & hoc patet ex illa, quam ſine coniunctione ſumpſit, nempe homo, equus eſt albus, non ergo illud [&] ſumendum eſt, niſi vt ſermonis particula cōtinuatiua.

Et, particula hoc loci quid ſibi velit.

Hinc docet, quando negatio vel affirmatio non eſt vna, ſed æquiuoca, non eſſe neceſſe, affirmationem & negationem eſſe veram vel falſam: ſicut nec in contradictorijs de ſubiecto vniuerſali, non vniuerſaliter ſumpto: quæ poſſunt eſſe veræ, ita & iſtæ: Petrus currit: Petrus non currit, ſi pro pluribus ſumatur ſubiectum, & hæc eſt expoſitio communis.

Sed mihi videtur aliquid ampliùs preter hoc Ariſto. velle docere: videlicet, Nō ſolū quid ſit vna affirmatio in ſe, & quid negatio vna in ſe, ſed quid ſit vna affirmatio & negatio ſimul, vt vnitas cadat ſuper vtranq; ſimul. & dicit vnam affirmationem & negationem eſſe; quæ ſignificant vnum de vno, id eſt, eodem prædicato, & ſubiecto participant, & pro eodem ſumpto: vt quod altera affirmat, idem prorſus altera neget.

Et hoc patet. nam tunica eſt alba: tunica non eſt alba; non vocat Ariſt. vnam affirmationem & negationem; ſi in vna, pro equo, in altera, pro homine ſumatur. & tamen conſtat, vtranque per ſe eſſe vnam; quia æquiuocum pro vno ſignificato eſt vniuocum; ſumit igitur hic Ariſtot vtranque ſimul, & docet, vt participent eodem ſubiecto & prædicato.

Vnde ſi dicis: omnis homo eſt albus, ci⁹ negatio idem ſubiectum habebit: nō omnis homo eſt albus; hic enim de contradictorijs loquitur; & ſi dicis: aliquis homo eſt albus, negatio erit: nullus, id eſt, nec aliquis homo eſt albus.

Et ex hoc apparet ſolutio dubij precedẽtis; iſta enim: homo eſt albus, habebit hāc: homo non eſt albus, non hanc: nullus homo eſt albus; iſta enim non eſt vna cum illa affirmatione, quia nullus homo eſt albus, & illius: aliquis homo eſt albus, quæ aliud habet ſubiectum.

Nota. Et conſiderat: in ſubiecto numerat etiā ſignum quantitatis, & ex hac expoſitione noſtra, facilis eſt contextus, & exempla Ariſt. manifeſtantur, quæ per contradictoria dantur, & hoc eſt obſeruandum circa hoc Caput.

Quo pacto in futuris contingentibus contradictionis regula veritatem habeat?

CAPVT VI.

In ijs ergo quæ ſunt, & quæ facta ſunt, neceſſe eſt affirmationem vel negationem verā eſſe vel falſam. Et in vniuerſalibus quidē vt vniuerſaliter, ſemper hanc quidem veram illam vero falſam eſſe, & in ijs, quæ ſingularia ſunt. quemadmodum dictum eſt. In vniuerſalibus autem, quæ non vniuerſaliter dicta ſunt, non neceſſe eſt. dictum eſt autem & de his. In ſingularibus verò & futuris, non ſimiliter. 1.

*Nam ſi omnis affirmatio & negatio vera vel falſa eſt: & omne neceſſe eſt eſſe vel non eſſe, * quare ſi hic dicat, futurum eſſe aliquid: ille verò non futurum dicat, hoc ipſum manifeſtū eſt, quòd neceſſe eſt verū dicere alterum ipſorum: ſi omnis affirmatio vel negatio vera vel falſa eſt, vtraque enim non erunt ſimul in talibus.* 2.

* a. l. ſi enim hic quidem dicit.

Nam ſi verum eſt dicere, quod album vel non album, neceſſe eſt eſſe album vel non album. & ſi eſt album vel non album, verum erat affirmare vel negare: & ſi non eſt, falſum dicit: & ſi falſum dicit, non eſt. Quare neceſſe eſt ſemper affirmationem aut negationem veram eſſe vel falſam. Nihil igitur neque eſt, neque fit, nec à fortuna, nec vtrumlibet contingit, neque erit, neque non erit, ſed ex neceſſitate omnia, & non vtrumlibet contingit. aut enim, qui dicit verum eſt, aut qui negat. ſimiliter enim vel fieret, vel non fieret, quod enim vtrumlibet contingit, nihil magis ſic vel non ſic ſe habet, vel habebit. 3.

*Ampliùs autem, ſi eſt album nunc, verum erat dicere priùs, quòd erit album. quare ſemper fuit verum dicere, quodlibet eorum, quæ facta ſunt, quod eſt vel erit. ſi autem ſemper verum fuit dicere, quod eſt, vel erit, nō poteſt hoc non eſſe, vel non futurum eſſe. quod autem non poteſt non fieri, impoſſibile eſt non fieri, & quod impoſſibile eſt non fieri, neceſſe eſt fieri: omnia igitur quæ futura ſunt, neceſſe eſt fieri. Nihil igitur vtrumlibet contingit neque fortuna erit: * nam ſi à fortuna, non ex neceſſitate.* 4.

*a. l. addit ſed omnia ex neceſſitate.

5. At verò nec quòd neutrum verum eſt dicere contingit: vt quòd neque erit, neque non erit. Primum enim cùm ſit affirmatio falſa, negatio non vera erit: & cùm hæc falſa ſit, contingit affirmationem non veram eſſe. Et ad hæc, ſi verum ſit dicere, quòd album eſt ſimul & magnum, oportet eſſe vtrunque, ſi verò erit cras, oportet fore cras, ſi autem neque erit, neque non erit cras, non erit vtrumlibet contingens, vt eſt nauale bellum: oporteret enim neque fieri nauale bellũ, neque non fieri.

6. Quæ ergo contingunt inconuenientia hæc ſunt, & huiuſmodi alia: ſi quidem omnis affirmationis & negationis, aut vniuerſalibus dictis vt vniuerſaliter, vel in ijs, quæ ſunt ſingularia, neceſſe eſt oppoſitarum, hanc quidem verã eſſe, illam verò falſam. nihil autem vtrumlibet contingit eſſe in ijs quæ fiunt, ſed omnia eſſe & fieri ex neceſſitate. Quare neque conſultare oportebit, neque negotiari: quod ſi hoc quidem facimus, erit hoc: ſi verò non hoc, non erit hoc.

7. Nihil enim prohibet, & in annum decies milleſimum hunc quidem dicere hoc futurum eſſe, illum verò non dicere. quare ex neceſſitate erit vtrumlibet eorum, quod ab ipſo verum erat dicere tunc.

8. At verò nec in hoc differt, ſi aliqui dixerint contradictionem, vel non dixerint. manifeſtum enim, quod ſic ſe habent res, etiam ſi non hic quidem affirmauerit quid, ille verò negauerit. non enim propter negare vel affirmare erit, vel non erit, nec in decies milleſimum annum magis, quã in quandolibet tempore. Quare ſi in omni tempore ſic ſe habebat, vt alterum verè diceretur, neceſſe erat hoc fieri: & vnumquodque eorum, quæ fiunt, ſemper ſic ſe habebant, vt ex neceſſitate fieret: ſi enim verè dixit quis, quod erit, non poteſt non fieri: & quod factum eſt, verum erat dicere ſemper quòd erit.

9. Si itaque hæc impoſſibilia ſunt: videmus enim eſſe futurorum principium, & ab eo, quod conſultamus, atque aliquid agimus: & quòd eſt, omninò in ijs quæ non ſemper actu ſunt, impoſſibile eſt eſſe, & non eſſe ſimiliter, in quibus vtrunque contingit & eſſe & non eſſe, quare & fieri, & non fieri: & multa nobis manifeſta ſunt ſic ſe habentia: vt quòd hanc veſtem poſſibile eſt incidi, & non incidetur, ſed priùs exteretur: ſimiliter autem & non incidi poſſibile eſt, nõ enim eſſet eã priùs exteri, niſi poſſibile eſſet non incidi. quare & in alijs generationibus, quæ ſecundum huiuſmodi potentiam dicuntur.

Manifeſtum igitur eſt, quòd non omnia ex neceſſitate vel ſunt, vel fiunt: ſed alia quidem vtrumlibet contingit, & nihil magis affirmatio, quàm negatio erat vera vel falſa: alia verò magis quidem, & vt in pluribus alterum, nihilominus contingit fieri, & alterum, alterum verò minimè. 10.

Igitur eſſe, quod eſt, quando eſt, & non eſſe, quod non eſt, quando non eſt, neceſſe eſt. ſed non omne quod eſt, neceſſe eſt eſſe, nec quod non eſt, neceſſe eſt non eſſe non enim idem eſt, omne quod eſt, neceſſario eſſe, quando eſt, & ſimpliciter ex neceſſitate eſſe. ſimiliter autem & in eo, quod nõ eſt. 11.

Sed & in contradictione eadem ratio eſt, eſſe quidem vel non eſſe omne neceſſe eſt & futurum eſſe vel non. non tamen diuidentem, dicere alterum neceſſarium. dico autem vt neceſſe eſt futurum eſſe bellum nauale cras, vel non futurum eſſe non tamen fieri cras bellum nauale neceſſe eſt, neque non fieri: fieri tamen, vel non fieri neceſſe eſt. 12.

Quare cùm ſimiliter orationes veræ ſint, quemadmodum & res, manifeſtum eſt, quod quæcunque ſic ſe habent vt ſint vtrumlibet contingentes, & contraria ſuſcipiunt, neceſſe eſt ſimiliter ſe habere & contradictionem. quod contingit in ijs, quæ non ſemper ſunt, vel non ſemper non ſunt. horum enim neceſſe eſt alteram partem contradictionis veram eſſe vel falſam, non tamen hanc vel illam, ſed vtramlibet contingit: & magis quidem vera alteram, non tamen iam veram vel falſam. 13.

Quare manifeſtum eſt, quod non eſt neceſſe omnis affirmationis vel negationis oppoſitarum, hanc quidem veram, illam autem falſam eſſe, non enim quemadmodum in ijs, quæ ſunt, ſic ſe habent, & in ijs, quæ non ſunt quidem, poſſibilibus tamen eſſe vel non eſſe, ſed quemadmodum dictum eſt. 14.

ANtequã hoc Caput interpretemur, quod inſignem & obſcuram continet doctrinam, oportebit aliquot priùs ſtatuere fundamẽta, vt eius facilior fiat interpretatio. 1. Fũdam.

Eſt igitur primò aduertendum ex Ammon. c. 3. præcedenti, quę doctrina eſt celeberrima, & communiſſima, triplex eſſe genus enunciationum ſecundum materiam, Enũciationũ ex parte materię triplex eſt genus.

am: nempè neceſſarium, impoſſibile, contingens.

Materia propoſitionum quid ſit.

Eſt autem materia propoſitionum cohærentia prædicati, ad ſubiectũ: id eſt, habitudo, & ordo quidam prædicati ad ſubiectum, ſecundum quem vel taliter prędicatum ad ſubiectum ſe habet, vt ei ſemper inſit, nec ab eo ſeparari poſſit: & talis materia dicitur neceſſaria, in qua genus enũciationum ſit neceſſarium, in quibus genera de ſpeciebꝰ, vel ſpecies de indiuiduis, vel propriæ paſſiones, vel accidentia inſeparabilia prędicantur, & alia huiuſmodi: vel ſecundum talem ordinem ſe habet, ſecundùm quem prædicatum, nec ſubiecto inſit, nec vlla ratione ineſſe poſſit.

Et huiuſmodi cohærentia, & ordo, eſt materia, quã vocant remotam, in qua cõſtituũtur enũciationes impoſſibiles affirmatiuæ: vt, homo eſt leo: album eſt nigrũ.

Sumimus enim has materias, ſecundum enunciationes affirmatiuas, quæ ſunt neceſſariæ vel impoſſibiles. nã negatiuæ ſũt in eadem materia cum ſuis affirmatiuis: & negatiuæ ſe habent oppoſito modo. in materia enim neceſſaria ſunt impoſſibiles, in remota neceſſariæ.

Tertiò eſt talis ordo, ſecundum quem prędicatum ineſt ſubiecto, ita, vt poſſit nõ ineſſe: vel non ineſt, ſed poteſt ineſſe: vt, homo currit: homo diſputat, & tales propoſitiones tam affirmatiuæ, quàm negatiuæ dicuntur contingentes.

Propoſitionum de cõtingẽti triplex gradꝰ.

Eſt autem triplex gradus enunciationũ contingentium: primus, quando prędicatum frequenter ineſt ſubiecto: quamuis aliquãdo non inſit: vt homo loquitur: homo meridie prãdet. Secũdus, quando prędicatum raro ineſt, & hoc dicitur contingens à fortuna, illud verò contingens in plurimum, vt: fodiẽs vineam inuenit theſaurum. Tertius, quando prædicatum frequenter ineſt, & frequenter non ineſt: vt, homo ambulat: Petrus cantat: & tale contingens dicitur ad vtrumlibet.

2. Fũdam.

Eſt ſecundò aduertendum: enunciationes cõtradictoriæ poſſunt fieri in hac triplici materia, ſecundum triplex tempus, præſens, præteritum, & futurũ: vt omnis homo eſt animal: non omnis homo eſt animal: omnis homo fuit animal: non omnis homo fuit animal: omnis homo erit animal: omnis homo nõ erit animal. ſimiliter in alijs omnibꝰ, vt facile erit cuilibet tales contradictiones conſtituere. Præterea poſſunt fieri contradictiones & de ſubiectõ vniuerſali, vt in exẽplis propoſitis, & de ſubiecto ſingulari etiã in omni materia, & ſecundum quodlibet contingens, ex quo reſultat copioſus enunciationum oppoſitarum numerus.

3. Fũdam.

Aduerte tertiò: in contradictionibus de pręſenti, & de pręterito, in omni materia, altera eſt determinatè vera, altera determinatè falſa. Eſt autem determinatè vera enunciatio, quæ ſic eſt vera, vt pro tempore, quo dicatur de quo eſt vera, non poſſit eſſe falſa. econtra determinatè falſa eſt, quæ pro tempore, quo eſt falſa, non poteſt eſſe vera. V. g. Petrus currit: Petrus nõ currit: Petro currente: affirmatiua eſt determinatè vera: quia quo tẽpore currit, non poteſt eſſe falſa: negatiua verò determinatè falſa: quia pro eodem tempore non poteſt eſſe vera.

Enũciatio quænam ... quę determinatè falſa.

Hoc ergo in omni materia inuenitur in contradictionibus de præterito, & de præſenti, vt vna ſit determinatè vera, altera determinatè falſa: ſiue affirmatiua, ſiue negatiua ſit.

At in contradictionibus de futuro eſt ambiguũ, an vna ſit determinatè vera, altera determinatè falſa. Non eſt autem in omnibus de futuro dubium: nã in materia neceſſaria & remota, tam determinata eſt de futuro, ſicut de præſenti, & de præterito. Similiter in materia contingenti, quando in plurimum, vel rarò euenit prędicatum, non eſt magnum dubium: quia iam ferè eſt determinatè vera affirmatiua in plurimum eueniens, & falſa rarò contingens. Sed dubium eſt de contingenti ad vtrumlibet. Similiter nec eſt difficultas, quando ſubiectum eſt vniuerſale, quia iã iſtæ vniuerſales ferè etiam determinatæ ſunt, cum in plurimum vniuerſales affirmatiuæ, negatiuæ falſæ ſint. Sed ſumma difficultas eſt in enunciationibus de futuro contingenti ad vtrumlibet, de ſubiecto ſingulari vt, Petrus cantabit: Petrus non cantabit.

Repetitio ſummæ Capitis.

Et hæc eſt ſcopus huius capitis, nempè examinare, an in contradictionibus iſtis vna pars ſit determinatè vera: altera falſa, ſicut in his, quæ ſunt de præterito, & præſenti.

Diuiſio Capitis. ſenti. Eſt autem in duas partes diuiſum caput;in priori ſunt argumenta circa hãc difficultatem,in poſteriori eſt quæſtionis determinatio.

1 *In iis ergo quæ ſunt, & quæ facta ſunt, &c.*

Boetius hæc verba non initium capitis, ſed præcedentium epilogũ eſſe exiſtimat. At S. Thom. noui capitis initium aſſerit. Parum autem refert hoc, quamuis cõformior ſit Ariſtoteli ſententia S. Thomæ.

Proponit igitur, in contradictoriis de præſenti,& de præterito, neceſſariò affirmationem, vel negationem eſſe, veram, vel falſam:tam in cõtradictoriis de ſubiecto vniuerſali vniuerſaliter , quàm contradictoriis de ſubiecto ſingulari. nam in aliis de ſubiecto vniuerſali non vniuerſaliter ſumpto, id non eſt neceſſarium, cùm vtra que poſſit eſſe vera.

Nota. Et nota , iſta verba eſſe legenda diſiunctiuè, vt ſit ſenſus : affirmatio vel negatio eſt vera, vel falſa.id eſt, vel affirmatio eſt vera,& negatio eſt falſa, vel negatio eſt vera,& affirmatio eſt falſa. non enim eſt legenda diſiunctim, hoc modo . affirmatio eſt vera vel falſa, negatio eſt vera vel falſa. Ac propterea dixit, neceſſe eſt, hanc quidẽ veram, illam verò falſam eſſe, quod vocamus determinatè veram , & determinatè falſam, ſcilicet , quando in cõtradictione do tibi vnam partem, quæ vera ſit, & alteram, quæ falſa ſit. at verò in ſingularibus & futuris, id eſt, in contradictionibus enũciationum de futuro,& de ſubiecto ſingulari, non eſt neceſſe, vt vna pars determinatè ſit vera, altera falſa.

S. Thomas vult, vt addamus verbum, in futuris , nempè contingentibus , at Porphyr.& Alexan. in hoc, quod dicit ſingularia volunt contingentiam includi: nam ſingularia contingentia ſunt. Sed melius eſt, ſi dicam° cũ Ammonio, in hoc, quod dicit futura, notat contingentiam, neceſſaria enim non fore, ſed ſemper eſſe propriùs, dicuntur.

2. *Nam ſi omnis affirmatio, vel negatio vera vel falſa eſt, &c.*

Hic Ariſtot. incipit probare non omnem affirmationem vel negationem eſſe verã vel falſam:& facit hoc argumẽtum. Omnis affirmatio vel negatio, eſt vera vel falſa:ergo quæ ſunt, neceſſariò ſũt,& quæ non ſunt, neceſſariò non ſunt; illud enim [&] legẽdum eſt illatiuè, pro igitur. Alterum enthymema facit de futuro. Omnis affirmatio & negatio , eſt vera vel falſa, ergo ſi vnus dicat: Petrus leget,& alter: Petrus nõ leget, neceſſariò vnus dicet verũ, alter dicet falſum : & ſic neceſſariò leget, vel neceſſariò non leget. conſequentiam & antecedens primi enthymematis probat,& prius cõſequentiam. Nam ſi verum dicit, qui dicit: albũ eſt; neceſſariò album eſt , aliter enim non diceret verum , & ſi qui dicit: album non eſt, falſum dicit: ergo neceſſariò non ita eſt, aliter non eſſet falſum. Solutio.

Et ſi eſt album , vel non album, verum erat affirmare, &c. 3.

Hic probat Ariſtot. antecedens , quòd affirmatio præſentis vel negatio, ſit vera vel falſa nam fieri non poteſt, quin albũ ſit, vel non ſit; vtroque autem modo verũ vel falſum dicitur: nam ſi eſt, verum eſt dicere, quod eſt falſum , quòd nõ eſt: ſi verò non eſt, econtrà verũ eſt dicere, quòd non eſt, falſum verò, quòd eſt. ſemper igitur talis affirmatio vel negatio erit vera vel falſa. Poſteà probat conſequentiam in enthymemate ſecundo: nam antecedentis eadẽ eſt probatio,& poſteriùs iterum probabitur. Si, inquit, [illegible] affirmatio vel negatio eſt vera [illegible] falſa: ita , vt vnus dicat verum, alter falſum, omnia neceſſariò erũt, nec quicquam à fortuna, nec [illegible] vtrumlibet; nec erit; nec nõ erit [illegible], nullum erit contingens , nec raro, nec ad vtrumlibet, nec in plurimum, ſed omnia fiẽt , vel non fient, id eſt, vel neceſſariò fient, vel neceſſariò non fient: & ita non eſt vtrũlibet; hoc enim eſt, quod poteſt ſic eſſe, vel non eſſe, fore, vel non fore : neceſſaria autem non habent hanc indifferentiam.

4 *Amplius autem ſi eſt album nunc, &c.*

Hæc eſt altera ratio, qua ex determinata veritate futurorum , infert neceſſitatẽ in omnibus: aliunde tamen ſumit neceſſitatem, ſcilicet , ab ipſa re, iam exiſtenti. Argumentatur ſic : modo ſit album , ergo verum fuit dicere heri, album erit; & omnia , quæ facta ſunt , antequam fierent, verum fuit dicere fient : tunc ſic; verum fuit

fuit dicere fore: ergò neceſſariò futura erant. nam ſi verum erat, quod futura eſſent; non potuerunt non eſſe, ſi non potuerunt non eſſe, impoſſibile fuit, non fore; ſi impoſſibile fuit non fore, ergo neceſſarium fuit, vt fierent, & ſic neceſſariò eueniunt omnia, & euenerunt.

5. *At verò quoniam neutrum verum eſt dicere, &c.*

Poſſet quis dicere: neutrum verum eſt, ſcilicet, album non eſt: album erit, hoc reijcit: nam ſequeretur, in contradictorijs negatiuam eſſe falſam, affirmatiuam non veram; & econtrà: & ita vtraq; pars eſſet falſa, cùm nõ ſit vera iſta: album erit, nec illa: album non erit: prætereà ſi ex hoc, quod dicitur, album eſt, ſequitur, ſi verum eſt, quòd album ſit, & magnum eſt, quod magnum ſit: at ſi verum eſt dicere, erit cras, oportet fore cras: ſi ergo verum [illegible] dicere, nec erit, nec non erit, ſequitur quod [illegible] nec erit, nec non erit: & ita non eſt [illegible] gẽs: hoc enim eſt, quod poteſt [illegible], & non eſſe, non ergo dicendum eſt, neutram partem eſſe veram contradictionis: ſicut non eſt verum dicere, nec eſt, nec non eſt, nec erit, nec non erit, cùm alterum neceſſarium ſit; vel eſt, vel non eſt, vel erit, vel nõ erit: non ergo eſt conueniens iſta ſolutio harum.

6. *Ea igitur abſurda, [illegible] , hæc ſunt &c.*

Infert Ariſtoteles inconuenientia, quæ ſequ[illegible] ratione hac, quod omnis negatio vel affirmatio eſt vera vel falſa determinatè: nullum ſcilicet eſſe contingẽs ad vtrumlibet, ſed omnia euenire ex neceſſitate: hinc ſequitur aliud abſurdum. quòd ſcilicet non eſſet negotiandum, nec conſultandum: negotia enim & conſilia ſunt de his, quæ ſic vel aliter poſſunt euenire: negotiamur autem, vel cõſultamus, vt hoc vel illo eueniant modo, ſi autem omnia neceſſariò euenirent, non oporteret hæc facere, quod abſurdum eſt.

7. *Nihil enim prohibet, & in annum decies milleſimum, &c.*

Hic Ariſtoteles reijcit vnum, quod poſſit quis dicere; nempè enunciatio de futuro proximo tempore enunciata, eſt vera vel falſa, & tunc eſt effectus neceſſarius: tamen à multo tempore ante rem, eſt contingens; hoc repellit: quia ſi in decies milleſimum annum aliquid enunciaretur futurum, vel non futurum, tunc vnum illorum eſſet verum neceſſariò, ſiue futurum, ſiue non futurum; & iam neceſſariò eueniret: imò cùm omnia, quæ facta ſunt, antequam eſſent, poſſent enunciari verè futura eſſe, neceſſariò euenerunt. nota illa verba ſuperioris textus [Quoniam ſi hoc quidẽm facimus, & reliqua] eſſe verba negotiantium: ac ſi diceret, ſi omnia neceſſariò ſunt, nõ oportet negotiari, & dicere: ſi hoc facimus, erit hoc, ſi hoc non facimus, non erit hoc: cùm tamen omnia ex neceſſitate ſint.

At verò nec hoc differt, ſi aliqui dixerint, &c. 8.

Excludit aliam reſponſionem aliquorum. Poſſet enim quis dicere, eſſe res contingentes in ſe, tamen quando quis enunciat eas ſub affirmatione, vel negatione fieri neceſſarias, vel impoſſibiles: hoc excludit, dicens, propter noſtram affirmationem vel negationem res non ita eſſe, vel non eſſe; imò quia ita ſunt, vel non ſunt, inde affirmatio vel negatio, dicitur vera vel falſa: vnde ſi neceſſaria eſt omnis affirmatio, vel negatio: profectò & rem eſſe, eſt neceſſarium, vel non eſſe: & ita omnia eueniunt neceſſariò, abſque noſtra affirmatione, de quibus affirmatio, ſi fieret, vera erat futura.

Siquidem hæc impoßibilia ſunt, videmus enim, &c. 9.

Hic ratione probat non eſſe in rebus neceſſitatem ſemper, ſed multa eſſe contingentia. Pro quo aduerte, duplex eſſe genus effectuum contingentium. Quidam ſunt voluntarij qui radicem, & cauſam ſuæ contingentiæ habent in voluntate noſtra: vt, legere, non legere: ſtudere, non ſtudere; & ſimilia: quidam alij ſunt naturales, qui cõtingentiam habent à materia rei: ex quo .n. res factæ ſunt ex materia apta ad multa recipienda, fit, vt ipſæ res expoſitæ ſint varijs accidentibus: vt, quòd infirmentur, quòd non infirmentur, quod moriantur, vel non: quòd calefiant, vel non: hæc ex materia proueniunt. An verò ſola voluntas, & ſola materia horum contingentium ſit cauſa, non eſt præſentis diſputatæ.

Nota. Duplex genus eſt effectuum contingentiũ.

Ariſtoteles ergo has duas radices cõtin-

gentiæ ponit, & argumentatur à cauſa: nempè, datur voluntas in nobis libera, datur potentia in rebus materialibus ad eſſe, & non eſſe: ergo ſunt effectus contingentes. Et de primo probat: quia conſultamus, & negotiamur, & apti ſumus à natura ad cõſilia & negotia, fruſtrà ergo natura hoc faceret, niſi conſilia & negotia profutura eſſent. quod ſi omnia neceſſario euenirent, illa omnia eſſent fruſtrà. Similiter probat in naturalibus potentiam ad eſſe, & non eſſe: hæc veſtis poteſt incidi; vt manifeſtũ eſt, poteſt etiam non incidi forcipe; patet: quia poteſt deteri, & vſu conſumi, ſi ergo poteſt vſu conſumi, poteſt non incidi: ergo poteſt incidi, & non incidi: & ſic in rebus eſt potentia ad eſſe & non eſſe.

10. *Manifeſtum igitur eſt, quoniam non omnia ex neceſſitate, &c.*

Hic ſententiam ſuam concludit: nempè, non omnia ex neceſſitate eſſe vel fieri, ſed aliqua eſſe contingentia ad vtrumlibet: in quibus tam affirmatio quàm negatio non eſt magis dicenda vera, quàm falſa, & eſſe contingens in plurimum, quod frequenter accidit quamuis aliquãdo deficiat, & non accidat: & eſſe ſimiliter contingens non in plurimum, ſcilicet rarò eueniens. Quæ ſententia ſine dubio digna eſt laude, cùm hominem liberum conſtituat, & in naturalibus multa contingentia affirmet, quod & veritati & religioni Chriſtianæ maximè eſt cõforme. eſt enim homo in ſuis operationibus liber, nec omnia ſecundum naturam eueniunt, id eſt, in rebus ipſis, naturaliter eueniunt, ſed multa contingenter.

N O T A.

11. *Igitur eſſe quod eſt, quando eſt, &c.*

Capitis ſecũda pars.

Hæc eſt huius Capitis ſecunda pars, in qua Ariſtoteles, quo pacto veritas in affirmatione & negatione ſit, manifeſtat: diſtinguit autem primò res, poſtea enunciationem. Res igitur vna ſimplex, dupliciter poteſt eſſe neceſſaria; vno modo abſolutè, quando nullo alio ſuppoſito aliter ſe habere non poteſt: vt, Sol eſt quid neceſſarium abſolutè, ſecundum enim naturam ſuam aliter ſe habere non poteſt: ſimiliter in ſimplicium enunciationum ſignificatis: vt, hominem eſſe animal.

Res ſimplex dupliciter dici poteſt neceſſaria.

Alia res eſt neceſſaria ſecundum quid, nempè ex ſuppoſitione aliqua; vt, homo currit, pro illo tempore, pro quo currit, neceſſario currit; quia ſimul non poteſt currere, & non currere: & hoc eſt, quod dicit: Res quando eſt, neceſſe eſt eſſe, & quando non eſt, neceſſe eſt non eſſe.

Eſt autem notandum, non valere conſequentiam ab iſto neceſſario ſecundum quid ad neceſſarium ſimpliciter; vt, non valet: Petrus quando currit, neceſſariò currit, ergo Petrus neceſſariò currit: Petrus quando non currit, neceſſariò non currit, ergo neceſſariò non currit. Nota.

Huiuſmodi fallacia peccat argumentum primum, quando album eſt, dicitur, ſi eſt vera, ergo neceſſariò ita eſt, ergo res neceſſario eſt alba: dicitur, quòd eſt neceſſitas ſecundum quid, vt pro illo tempore, quo propoſitio eſt vera, res ſit, tamen abſolutè rem eſſe, non eſt neceſſarium. Vnde in cõtradictione de præſenti, datur pars determinatè vera, & determinatè falſa: ſed iſta determinatio veritatis vel falſitatis, non eſt ſecundum neceſſitatem abſolutam, ſed ſecundum tempus, ſcilicet, pro illo, in quo vnum eſt, alterum non eſt; ſeu pro tempore, quo Petrus currit, & Petrus non currit; quo tempore eſt vnum determinatè verum, alterum falſum.

Et in contradictione eadem ratio eſt, &cat. 12.

Diſtinxerat rem ſimpliciter, id eſt, non in comparatione ad ſuum oppoſitum, modò rem in ordine ad ſuum oppoſitum diſtinguit: ſcilicet, currere, non currere, cantare, vel non cantare: & in communi, vocat eſſe, vel non eſſe, futurum, vel non futurum.

Inquitque, dupliciter eſſe poſſe hoc totum neceſſarium, nempè, cantare, vel non cantare, legere, vel nõ legere. Vno modo, vt cadat neceſſitas ſupra vtrunque diſiunctim, & ſimul: vt neceſſe ſit cantare, vel non cantare, eſſe, vel nõ eſſe, futurum, vel non futurum, quæ neceſſitas dicitur diſiunctionis: & ſic aſſerit, omne diſiunctum eſſe neceſſarium, etiã in contingentibus, præteritis, præſentibus, & futuris. vt neceſſarium eſt Antichriſtum fore, vel nõ fore: Petrum cantaturum, vel non cantaturum. cantare vel non cantare, cantaſſe, vel non cantaſſe. Altero modo neceſſitas poteſt

cadere

cadere ſupra illa membra diuiſiuè, vt neceſſarium ſit cantare, aut neceſſarium nõ cantare, neceſſarium ſit fore, aut neceſſarium ſit non fore, & iſto modo, nõ eſt neceſſitas in cõtingentibus, nec enim eſt neceſſarium, quod cantet, nec neceſſarium, quod non cantet, nec neceſſarium, quòd futurus ſit Petrus albus, nec neceſſarium, quod non ſit futurus albus. Imò eſt maxima fallacia, argumentari à neceſſitate diſiuncti ad neceſſitatem partium per ſe in contingentibus: non enim valet, neceſſarium eſt, Petrum cantaturum vel non cantaturum, ergo neceſſarium eſt, Petrũ cantaturum, vel neceſſarium eſt, Petrum non cantaturum.

Talis igitur neceſſitas eſt in contingentibus, ſimiliter & talis veritas, nempè diſiunctim, ſed non diuiſiuè, quamuis ſit diſcrimen inter præſens & futurũ: nã præſenti datur pars determinatè vera, & falſa determinatè altera: ſed talis determinatio non eſt abſoluta, ſed ſecũdum quid, nempè pro tali tempore. At in futuro non eſt pars determinatè vera, nec determinatè falſa, ſed de ſingulis partib⁹ dices, eſt vera vel falſa: vt Petrus cãtabit, eſt vera vel falſa: Petrus non cantabit, eſt vera vel falſa.

13. *Quare cùm ſimiliter orationes veræ ſint, &c.*

Id quod Ariſt dixit de ipſis rebus oppoſitis, in ipſis enunciationibus eſſe idẽ prorſus confirmat. Vt ſicut neceſſariũ eſt, rem eſſe vel non eſſe ſimul; nõ tamen ſingula per ſe; ità ſimiliter neceſſaria eſt affirmatio vel negatio diſiunctim; vt Petrũ fore vel non fore neutrã tamen partẽ per ſe; imò quęlibet pars eſt indeterminata, vt nec ſit dicẽda vera, nec ſit dicẽda falſa, ſed vera vel falſa, quia in contingentibus de futuro tam indifferens eſt, quod res ſit, quã quòd res non ſit, quamuis, vt dicit Ariſto. aliqua contingentia magis determinata ſint ad eſſe, nempè, quæ frequentiùs accidunt: tamen cùm & hęc poſſint aliter eſſe, nondum veritatem habent determinatã, ac ideo nec vera, vel falſa per ſe ſunt dicenda, ſed vera vel falſa ſimul.

14. *Quare manifeſtum eſt, quoniam non eſt neceſſe, &c.*

Hic concludit, non eſſe neceſſariũ, vt omnis affirmatio vel negatio ſit determinatè, vera vel falſa, ſed aliter in futuris, aliter in præſentibus & præteritis, in futuris neutra pars per ſe determinatè vera, vel determinatè falſa, ſed vtraque vera vel falſa; at in præſentibus, & præteritis vna determinatè vera, altera determinatè falſa: ſed iſta determinatio eſt ſecundum quid; nempè, ſecundum tale tempus, quo ſunt vel fuerunt, vt diximus.

Dubitabis tu, ſicut in enunciationibus de præſenti, vna eſt determinatè vera, altera falſa; & ſimiliter in enunciationib. de præterito; talis autem determinatio eſt ſecundum tempus, quare nõ dicemus idem in his, quæ ſunt in futuro, vt vna ſit vera, nempe pro tempore, quo futura ſit res, & vna falſa, quo tempore nõ futura ſit res? Dubium.

Dico eſſe latiſſimum diſcrimen, nã antequam res ſit, ſemper manet indifferentia, vt poſſit eſſe & non eſſe, fieri & nõ fieri: propterea enunciatio de futuro nõ poteſt habere conſtantem veritatem: at quãdo iam res eſt, vel non eſt, ſecundum tempus præſens vel præteritum, vacat iſta indifferentia: ꝙ enim eſt, nõ eſt indifferens, vt illo eodem tempore non ſit: ſimiliter quod non eſt, nõ poteſt illo eodẽ tempore eſſe; propterea iſta conſtantem habent veritatem vel falſitatem, ſed ſecũdum quid, ſcilicet ſecundum tempus præſens. Solutio.

Ex quo ſoluitur argumentum ſecundum ſuperiùs nempè ſi album eſt modò, fuit heri verum determinatè dicere, albũ erit? nego cõſequentiam, quia antequam eſſet, erat indifferens ad eſſe, & non eſſe: propterea talis propoſitio heſterna non magis erat determinatè vera, quã falſa; erat igitur illa de futuro indeterminatè vera, licet de præſenti ſit determinata. Repetitio ſuperioris, argumenti vnà cũ ſolutione.

QVAESTIO I.

De Contingentibus.

QVamuis nõ ſit præſentis loci iſta exactius quàm ab Ariſt dicta ſunt, examinare, tamẽ, vt ſaltem ea meliùs intelligantur, vnũ, aut alterum circa hoc dicemus. Solet autẽ ſumma in hoc verſari difficultas, quo pacto cùm glorioſus Deus horum futurorũ, antequam ſint, præſcius ſit, poſſint contingenter euenire: Deus enim in ſua ſcientia non decipitur, ſed infallibilis eſt? Quæſtionis ſtatus.

Circa hoc fuerunt duo philoſophorũ errores, Primus error quo-

rundã philoſoph. de futuris cõtingentib.

errores. quidam enim Stoici, inter quos fuit Chryſipp⁹, vt refert Cicero de Fato, & Aul. Gel. lib 6. c. 2. exiſtimabãt omnes effectus euẽturos eſſe neceſſariò. exiſtimabant enim cauſas omnes eſſe deſtinatas ad ſuos effectus, & talem ordinem conſtitutum ab æterno in mente diuina, qui mutari non poſſet; quem ordinem vocabant Fatum, & hæc eſt opinio ferè Poetarum. Virgilius:

Stoica neceſſitas.

Te tua Fata trahunt, ne rapta relinquere poſſi. Et ſimiliter: 1. AEneid.

Parce metu, Cytheræa, manent immota tuorum Fata tibi. Et Lucanus.

Quo tibi feruor abit? aut quo fiducia Fati? ſimiliter,

martemq; ſecundum,

Iam, niſi de genero Fatis debere recuſat.

& alia plurima.

2. Error.

Alij contingentiam in rebus, & libertatem aſſerebant, tamẽ Deũ eſſe præſcium horum ſingularium futurorum negabãt. Cuius ſententiæ ſeu dementiæ, fuit Cicero lib de natura deorũ, vt refert Auguſt. 5. de Ciut. c. 9. Idem etiã impiè ſenſit Auerroes.

Sententia vera.

At veritas Chriſtiana conſiſtit in medio, nec modò Chriſtiana, verùm etiã Philoſophica, quam ferè omnes veteres Peripatetici ſunt aſſenti; vt videre eſt apud Ammõ. hic. qui eã tribuit Ariſtoteli, Pſell. & Magent. ibidem apud Alexan. Aphr. in li. quem, de fato, ex ſententia Ariſto. conſcripſit ad Antoninũ & Seuerũ Imperatores, ca. 16 & apud eundem, 1. naturalium quæſtionũ, c. 4. & 25. & in c. 14. apud Themiſtium in Paraphraſi 12. Metaphy. apud Philoponũ in 1. Poſt ſuo commen 94. & pulcherrimè apud Simplic. 8. Phy. in 2. digreſſione contra Philo. paulò poſt principium, vbi ait: Dei Opt. cognitionem eſſe omnium ſimul præſentium, præteritorũ, & futurorum. Idem ſuper Epictetũ, ca. 67. & 2. Phy. 77. & 2. de cælo 56. Idem etiam Euſtratius to. Ethicorum. ca. 8. ad calcem.

Effect⁹ cõtingentes in rebus eſſe, & libertatem actionum in homine, futurorumq; cognitionem in Deo.

Tenet ergo hæc ſententia, eſſe effectus contingentes in rebus: eſſe libertatem in homine ſuarum operationum, & omnium futurorum, Deum eſſe ab æterno præſcium.

1. Fundam. Cauſas alias in ſuis effectib. ẽdẽdis impediri, alias verò non impediri naturaliter.

Pro cuius expoſitione, aduerte primò, duplex eſſe genus cauſarũ; quædam cauſæ ſic operãtur, vt nunquam naturaliter impediantur, vt Sol oritur, Sol occidit; & iſtæ cauſarum ſuperiorũ actiones & motus naturales non impediuntur. Aliæ cauſæ impediuntur à ſuis operationib. & effectibus naturaliter; vt equus impeditur à productione equi, quia aliquãdo vel producit monſtrum, vel non prouenit embrio ad perfectionẽ: impeditur etiã aliud à contrario ſuo; vt patet in his cauſis naturalibus inferioribus.

Cauſa itẽ alia naturalis, alia eſt libera.

Præterea adhuc eſt duplex cauſa, quædam, quæ eſt determinata ad operandum ita, vt propoſitis neceſſarijs ad operandũ, non poſſit non operari: vt ignis propoſito combuſtibili, non poteſt non comburere; & quæ eſſe dicuntur naturales: quædam nõ eſt determinata ad operandum, ſed propoſitis neceſſarijs poteſt non operari: qualis eſt voluntas hominis, quæ, ſi ei proponatur aliquod bonũ, vt velit, poteſt velle, & non velle, & hæc dicitur cauſa libera.

2. Fũdam. Omnium effectuum poſitiuorũ Deum eſſe cauſam.

Aduerte ſecundò, omnium effectuum poſitiuorum Deus eſt cauſa, quod eſt dicere: ignis ſolũ non comburit, ſed Deus cum igne, & omnis res operatur, ſed ſimul concurrente Deo ad talem operationem cum illa re, & eſt maximè neceſſarium: ita autem Deus concurrit cum illa re, vt ſimul operetur ſecundum modũ naturæ illius rei: cum igne enim concurrit eo modo, quo ignis operatur, nempe neceſſario calefaciendo, & cum voluntate hominis liberè volẽdo; non enim cogit res, vt agant, ſed ſecundum modum illarum rerum, & naturam, iuuat eas, vt agant cum ijs, quæ neceſſariò agant, neceſſariò, cum ijs, quæ impediuntur, modo etiam, quo impediri poſſit, operatur, nec cauſã deſtruit naturas.

3. Fundam. Deũ omnia ab æterno pſcire.

Aduerte tertiò, omnia antequã fiant, De⁹ cognouit, & omniũ eſt ab æterno præſcius, non tamen eodem modo omnia cognoſcit, ſed neceſſaria cognoſcit futura neceſſaria, & contingentia cognoſcit, vt cõtingẽtia, id eſt, ita cognoſcit futura eſſe, vt ſimul cognoſcat poſſe non fieri.

Præſciẽtia Dei, rebus futuris nullam imponit neceſſitatem.

Vnde ſicut ex hoc, quòd omnium eſt author, & cum omnibus cauſis operatur, non ſequitur, quòd cauſæ neceſſariò operentur omnes, quia ſecundum modum illarum concurrit: ita ex hoc; quod omnia præſcit ac præcognoſcit, nullam futuris neceſſitatem imponit, ſed illa, vt futura ſunt,

ſunt, cognoſcit: vndè ſic cognouit me hodie lecturum, vt etiam cognoſceret liberè lecturum, & me poſſe non legere.

Vnde reſpondetur ad argumentum commune in hac materia. Deus ſcit me lecturum eras, ergo non poſſum non legere? conceſſo antecedenti negatur conſequentia. quòd ſi dicas, Deus non poteſt falli, ergo non poſſum non legere: dico, ſtante præſcientia diuina, non poſſum nō legere, quod alij vocant in ſenſu compoſito: ſed hoc non colligit abſolutè, me nō poſſe non legere: explicatur ego neceſſariò lecturus ſum, vel non lecturus, liberè tamen me applicabo, vel ad hoc, vel ad illud extremum: DEVS præſcit, ad quod liberè me poſtea ſum applicaturus. dicere itaque ſtante præſcientia diuina, non poſſum non legere, eſt dicere, Deus non decipi poteſt in cognitione illius, quod ego ſum poſtea liberè facturus; ex quo nō colligitur, quòd ego poſtea neceſſariò ſim operaturus. & hoc vocant aliqui quòd nō liceat arguere à ſenſu compoſito ad ſenſum diuiſum. Et hæc ſufficiant de hac difficultate in præſenti. NOTA.

FINIS LIBRI PRIMI PERIHERMENIAS.

ARISTOTELIS, DE INTERPRETATIONE, LIBER SECVNDVS.

Summa Libri.

De Enunciationibus infinitis. De Enunciationum vnitate, ac pluralitate. Et prædicationibus coniunctis, atque diuiſis. De enunciationibus modalibus. Et quæ enunciationes magis inuicem ſint contrariæ.

De Enunciationibus infinitis cuiuſcunque generis, ipſarumq́; oppoſitionibus, ac conſequentijs. Nomina item ac verba transpoſita, idem ſignificare.

Caput I.

1. *Voniam autem eſt aliquid de aliquo affirmatio ſignificans: hoc autem vel nomen eſt, vel innominatum: vnum autem oportet eſſe et de vno id, quod eſt in affirmatione: nomen autem dictum eſt & innominatum priùs: (non homo enim nomen quidem non dico, ſed nomen infinitum: vnum enim ſignificat aliquo modo infinitum nomen: quemadmodum & non valet non* v. l. addit, eco, *verbum) * ſed infinitum verbum: erit igitur omnis affirmatio & negatio, vel ex nomine & verbo, vel ex infinito nomine & verbo.*

Sine verbo autem nulla affirmatio vel negatio eſt. eſt enim, vel fuit, vel erit, vel fit, vel quæcunq; alia huiuſmodi verba, ex ijs ſunt, quæ poſita ſunt: conſignificant enim tempus. 2.

Quare prima erit affirmatio & negatio, eſt homo, non eſt homo: deinde, eſt non homo, non eſt non homo. Rurſus eſt omnis homo, non eſt omnis homo. Eſt omnis non homo, non eſt omnis non homo. Et in ijs, quæ extrinſecus ſunt, temporibus eadem ratio eſt. 3.

Quando autem eſt, tertium adiacens prædicatur, dupliciter dicuntur oppoſitiones. Dico autem, vt eſt iuſtus homo, ipſum eſt, tertium dico adiacere nomen, vel verbum in affirmatione. 4. Sectio tertia ſecundū Græcos.

Quare ob id ipſum quatuor erunt illa, quarum duæ quidem ad affirmationem & negationem ſe habebunt ſecundùm conſequentiam, vt priuationis: duæ verò minimè. Dico autem quod 5.

 eſt,

* a.l. addit hic.

eſt, aut iuſto adiacebit, aut non iuſto: quare etiam negatio, quatuor igitur erunt. Intelligimus verò quod dicitur ex ijs, quæ ſubſcripta ſunt. Eſt iuſtus homo huius negatio eſt: non eſt iuſtus homo: eſt non iuſtus homo, huius negatio eſt, non eſt non iuſtus homo. eſt enim hoc in loco, & non eſt, iuſto & non iuſto adiacebit. Hæc igitur, quemadmodum in Reſolutorijs dictum eſt, ſic ſunt ordinata.*

In fine primi Priorũ.

6. *Similiter autem ſe habebunt, & ſi vniuerſaliter nominis ſit affirmatio: vt, omnis eſt homo iuſtus, negatio huius: non omnis eſt homo iuſtus: omnis eſt homo non iuſtus, non omnis eſt homo non iuſtus.*

7. *Tamen non ſimiliter angulares veras eſſe contingit, contingit autem aliquando.*

Enunciationum indefinitarum diſpoſitio, ex primo Priorum in fine.

Simplex affirmatio. *Homo iuſtus eſt.*	*Simplex negatio.* *Homo iuſtus non eſt.*
Priuatoria negatio. *Homo iniuſtus non eſt.*	*Priuatoria affirmatio.* *Homo iniuſtus eſt.*
Infinita negatio. *Homo non iuſtus non eſt.*	*Infinita affirmatio.* *Homo non iuſtus eſt.*

Earundem diſpoſitio in terminis vniuerſaliter ac in parte.

Simplex affirmatio vniuerſaliter. *Omnis homo iuſtus eſt.*	*Simplex negatio in parte.* *Non omnis homo iuſtus eſt.*
Priuatoria negatio in parte. *Non omnis homo iniuſtus eſt.*	*Priuatoria affirmatio vniuerſaliter.* *Omnis homo iniuſtus eſt.*
Infinitiua negatio in parte. *Non omnis homo non iuſtus eſt.*	*Infinitiua affirmatio vniuerſaliter.* *Omnis homo non iuſtus eſt.*

Vt diſpoſitæ ſunt hæ Enunciationes de ſubiecto finito, eodem pacto diſponi poſſunt Enunciationes de ſubiecto infinito, addendo ipſi homini dictionem, Non.

8. *Hæ igitur duæ oppoſitæ ſunt mutuò. Aliæ autem duæ ad non homo, quaſi ad ſubiectum aliquod additum. vt, eſt iuſtus non homo: non eſt iuſtus non homo: eſt non iuſtus non homo: non eſt non iuſtus non homo, plures autem his non erunt oppoſitiones. Hæ autem extra illa, ipſæ ſecundum ſe erunt, vt nomine vtentes eo, quid eſt non homo.*

9. *In quibuſcunque autem Eſt non conuenit, vt in eo quod eſt ſanum eſſe, & ambulare, in ijs idem facit ſic poſitum, ac ſi Eſt adderetur. vt, ſanus eſt omnis homo: non ſanus eſt omnis homo, ſanus eſt omnis non homo: non ſanus eſt omnis non homo: non enim dicendum eſt, non omnis homo, ſed, non, negationem ad id, quod eſt homo, addendum eſt, omnis enim non vniuerſale ſignificat, ſed quod vniuerſaliter. Manifeſtum eſt autem ex eo, quod eſt, valet homo, non valet homo: valet non homo, non valet non homo. hæc enim ab illis differunt eò, quod vniuerſaliter non ſunt: quare omnis vel nullus, nihil aliud conſignificãt, quàm quòd vniuerſaliter de nomine vel affirmationem, vel negationem: ergo & reliqua eadem oportet apponi.*

10. *Quoniam verò contraria eſt negatio ei, quæ eſt, omne eſt animal iuſtum, illa, quæ ſignificat, quod nullum eſt animal iuſtum: hæ quidem, manifeſtum eſt, quod nunquam erunt neque veræ ſimul, neque in eodem: his verò oppoſitæ erunt aliquando: vt non omne animal iuſtum eſt, & eſt aliquod animal iuſtum. Sequuntur verò & hæ, eam quidem, quæ eſt, omnis eſt homo non iuſtus, hæc: nullus homo eſt iuſtus * illam verò: eſt non omnis homo non iuſtus, appoſita quod eſt aliquis homo iuſtus, neceſſe eſt enim aliquem eſſe.*

* a.l. illam verò quæ eſt: aliquis eſt homo iuſtus, oppoſita, quod non omnis homo eſt non iuſtus.

11. *Manifeſtum eſt autem etiam, quod in ſingularibus ſi verum eſt interrogatum negare, quod & affirmare verum eſt, vt putáſne, Socrates ſapiens eſt? non. Socrates igitur eſt non ſapiens. In vniuerſalibus verò non eſt vera, quæ ſimiliter dicitur: vera autem negatio eſt. vt; putaſné omnis homo ſapiens eſt? non omnis igitur homo non ſapiens eſt, hoc enim falſum eſt. ſed, non igitur omnis homo ſapiens eſt, verum eſt hæc enim oppo-*
12. *ſita eſt: illa verò contraria.*

Quæ verò ſecundum infinita contradicentes, ſunt nomina & verba, vt in eo quod eſt non homo, vel non iuſtus, quaſi negationes ſine nomine & verbo eſſe videbuntur, ſed non ſunt, ſemper enim vel verá vel falſam eſſe neceſſe eſt negationem: qui vero non homo dixit, nihil magis, quàm qui dicit homo, ſed etiam minùs verus vel falſus fuit, niſi aliquid addatur.

13. *Significat autem, eſt omnis non homo iuſtus, nulli illarum idem, nec huic oppoſita, quæ eſt: non eſt omnis non homo iuſtus: ea verò quæ eſt: omnis non iuſtus non homo eſt, illi, quæ eſt, nullus eſt iuſtus non homo, idem ſignificat.*

14. *Tranſpoſita verò nomina & verba idem ſignificant: vt, eſt albus homo, & eſt homo albus. Nam, ſi hoc non eſt, eiuſdem multæ erunt negationes, ſed oſtenſum eſt, quòd vna vnius eſt. Eius enim, quæ eſt, eſt albus homo, negatio eſt, non eſt albus homo: eius autem, quæ eſt, eſt homo albus, ſi non eadem eſt ei, quæ eſt, eſt albus homo, erit negatio, vel ea, quæ eſt, non eſt nõ homo albus, vel ea, quæ eſt, non eſt homo albus. ſed altera quidem eſt negatio ea, quæ eſt, non eſt non homo albus,* eius, eſt nõ homo albus: altera verò eius, quæ eſt, eſt albus homo; quare erunt duæ vnius. Quod igitur tranſpoſito nomine & verbo, eadem affirmatio & negatio, manifeſtum eſt.*

a.l. negatio ei, quæ eſt: eſt non homo albus.

De Enunciationibus infinitis.

De Nomine & diuiſione huius Libri, ac primi eius capitis.

Nomen libri huius.

HIC eſt ſecundum Latinos ſecundus Peri Hermenias liber; ſecundum Græcos verò, apud quos vnicus eſt tantùm continuus liber in ſectiones diuiſus, eſt iſta ſectio tertia. Cùm autem hoc nihil doctrinæ veritatem impediat, diuiſionem Latinorum Latini ſequemur.

Obſcuritas libri huius.

Eſt quidem obſcurus liber, & quorundam locorum difficultate alijs Logicę partibus non poſtponendus: ſed vtilis valdè eius cognitio eſt, ac ſine ea, Logici nomen nullus ſibi iure vendicabit. Dabimus igitur operam, vt ſenſum Ariſtotelis ſimul & ipſius verba ita interpretemur, diuino auxilio, vt vel minimum aduertenti, admodum facilia ſint; nec obſcuritas ignorantiæ, nec labor tædij cuiquã ſit cauſa.

Diuiſio libri in quatuor.

In hoc igitur libro continentur quatuor. Primum eſt, de Enunciationibus, quę aliquam particulam additam alicui extremo recipiunt, nempè infinitum ſortiuntur ſubiectum, vel prædicatum, vel vtrunque. 1.
Secundum eſt, quomodo ſe habeant propoſitiones, quę præter verbum ſubſtantiuum aliud recipiunt prædicatum, quantùm ad coniunctionem & diuiſionem verbi cum illo prædicato. 2.
Tertium de Enunciationibus habentibus modum aliquem ipſas modificantem. 3.
Quartum cuidam dubio de enunciationum oppoſitione ſatisfacit. 4.

Scopus vniuerſalis huius libri quatuor partium.

In quibus omnibus docemur præcipuè multiplicare enũciationes innumeras. Etenim in priori libro, vt tradit Alber. lib. 2. hoc c. 5. tradita ſunt ea, quæ ad conſtitutionem enunciationis pertinebant, tam eſſentialem, quã accidentalem; nempè eius partes, nomen, verbum: eius genus, oratio; eius conſtitutio, vna, plures; ſimplex, compoſita; eius ſpecies; eius quantitas, quæ accidens eſt; eius veritas, vel falſitas: eius oppoſitio: nunc eius multiplicatio, ſecũdum aliquod additum: atq; etiam, vt docet Albertus, eius conſequentia: nempè vnius ad alteram, vt patet etiam in tractatu.

Diuiſio primi capitis in tres partes.

In hoc igitur Capite tria principaliter continentur. Primò tractat de enunciationibus de verbo (Eſt) extremum finitum, vel infinitũ habentibus, 1.
Secundò, de enunciationibus aliorum verborum. 2.
Tertiò, aliquid de harum oppoſitione tradit. 3.

1. *Quoniam autem eſt aliquid de aliquo affirmatio ſignificans, &c.*

Pars prima.

Variationem enunciationum ſecũdum extrema, & partes ipſarum aſſignare intendens, meritò ea, quæ dicta ſunt, repetit, ex quibus colligit, primò variari enunciationem

nem ſecundum nomen ſubiectum, vel verbum; cùm hæc primò, & neceſſariò ipſam conflent, ac componant. Ac propterea talia verba, ſub nota cauſali aſſumit, dum dicit: [Quoniam autem] dicit autem, [omnis affirmatio aliquid de aliquo ſignificat, aliquid autem nomen eſt, vel innominatum] id eſt, quod de aliquo dicitur, vel de quo aliquid dicitur, vel eſt nomen vel innominatum, ſcilicet finitum, vel infinitũ, ipſum enim infinitum vocat innominatum, quia ante Ariſtotelem nomine vocabat, propterea dicit, innominatum prius.

Et quantùm exiſtimo, in his verbis etiã includit verbum: vt ſit ſenſus: aliquid vel eſt nominatum, vel innominatum, & colligit enunciationem ſignificare vnum de vno. ex quo infert omnẽ enunciationem conſtare ex nomine & verbo; vel ex nomine infinito & verbo; vt totus diſcurſus ſit iſte: omnis enunciatio vnum de vno ſignificans, ex nomine, vel ex infinito nomine & verbo conſtat, at omnis enunciatio vnum de vno ſignificat, ergo omnis enunciatio conſtat ex nomine, & verbo, vel ex infinito nomine & verbo. maiorem non explicat, minorem aſſignat, & prima verba minoris ſunt probatio, nempè, enunciatio aliquid de aliquo ſiue innominatum ſiue nominatum ſit, ſignificat, ergo vnum de vno. Interponit autem parentheſim, quã explicat, quid vocet innominatum, dicit autem [infinitum nunc dictum eſt nomen) id eſt, nominatum eſt, quod tamen prius nomine carebat: non tamen dicitur nomen, ſed infinitum nomen; ſicut non ſanatur, non verbum, ſed infinitum dicitur verbum, & reddit rationem, quare nomen infinitum tamen dicatur, & inquit; quia vnum aliquo modo ſignificat.

Dubium 1. Dices: Quare hic ſolùm loquitur de affirmatione in principio? Dico, & aduerte,

Solutio. hic Ariſtoteles multiplicationem enunciationum docere intendit, propterea quęrit omnium primam, hæc autem eſt affirmatio, quæ ſimplicior eſt, & prior negatione.

Dubium 2. Dubitabis: Quomodo infinitum nomẽ & verbum vnum ſignificant, cùm antè & quæ ſunt, & quæ non ſunt, ſignificare dicta ſint?

Solutio. Dico, non ſignificare vnum ex parte rei; nam quæ ſunt, & quæ non ſunt, in nulla re conuenire queunt; ſed vnum ex parte intellectus apprehendentis ea, ſub negatione alicuius, ſcilicet, quòd nõ ſunt homo, non ſunt leo, non ſanantur ac propterea dicit; vnũ aliquo modo ſignificant; at quia ſub hac minima, & debili entitate nihil certi continetur: ſed quæ ſunt, & quę non ſunt, infinitum nomen, vel verbum dicitur.

Nomẽ infinitum vt vnum aliquid ſignificet.

Dubium 3. Dubitabis. Quare non enumerat etiam eam enunciationem, quæ fit ex verbo infinito?

Solutio. Reſpondetur ex Alexand. Boetio, Alberto, & Ammonio, quòd in propoſitione verbum infinitum non differt à negato: & hæc eſt ſentẽtia Arabũ: quamuis etiã doceat Ammonius, poſſe dici, ſub verbo incluſiſſe finitum, & infinitum. ſed prior ſententia eſt potior, quæ intelligenda eſt, vt ſuperiùs declarauimus, capite de verbo.

2. *Præter verbum autem nulla eſt affirmatio, vel negatio &c.*

Hoc dicit Ariſtoteles, vt oſtendat multiplicandam eſſe enunciationem per nomen, quando eſt finitum vel infinitum: non per verbum, quòd non ſic dicatur in enunciatione. Oſtendit non ſic nomen, vt verbum, ſe habere ad enunciationem aliquãdo enim enunciatio eſt ſine nomine; vtpotè, cùm nomen habet infinitum: at ſine verbo, nec affirmatio, nec negatio eſſe poteſt. Vel, vt ſit ſenſus, affirmationem & negationem in verbo conſiſtere: quando enim negatio in verbum non cadit, non eſt negatiua enunciatio, ſimiliter de affirmatione: cùm igitur verbum ſemper ſit neceſſarium in enunciatione, variatio erit ſecundum nomen finitum, vel infinitum, & hoc cum verbo eſt, fuit, erit, fit, vel ſimile, quæ ſunt verba, cùm ſignificent tempus, & quibus definitio præcedens verbi competit. Et nota, ſicut ſuprà aſſumpſit affirmationem, quia erat prior, hic aſſumit verbum ſubſtantiuum, & ſimilia, quæ ſunt omnium verborum prima: ex his enim primæ enunciationes fiunt.

Secunda ex poſitio.

3. *Quare prima eſt affirmatio, & negatio, &c.*

Infert primam omnium affirmationem & negationem eſſe hanc: homo eſt: homo non eſt. Secunda de nomine infinito: non homo eſt: non homo non eſt. Tertia affir-

matio, & negatio vniuerſalis ſimplex, vocatur enim ſimplex enũciatio finita: vt, omnis homo eſt. nõ omnis homo eſt. Quarta infinita: omnis nõ homo eſt, hoc ſimiliter docet in aliis eſſe temporibus: nempè, preterito, & futuro, ſecundũ quę etiam ſimiles ordinati poſſunt enunciationes, & erunt viginti quatuor ſimplices, ſiue duodecim oppoſitiones, vt facilè eſt cuilibet exempla comperire. Quod ſi his velis addere oppoſitiones ſingularium & particularium, multiplicabis multas alias, ſecundum finitum, & infinitum, & ſecundum diuerſa tempora, non tamen ſecundum vniuerſalitatẽ; ac propterea forſan Ariſt. harum non meminit, nec enim ſingulare, nec particulare capax eſt vniuerſalitatis.

4. *Quando autem eſt tertium adiacens, prædicatur, &c.*

Poſtquam de enunciationibus ſimplicibus, quæ ex vnico nomine, vel infinito nomine & verbo conſtant, egit, accedit ad compoſitiones, quæ cum verbo etiam aliud admittunt prædicatum, quas vocant de tertio adiacente: & ipſum Eſt tertium adiacens prædicatur, id eſt, Eſt prædicatũ tertio loco ſuperueniens, non quòd in enunciatione tria ſint prædicata, ſed quòd ipſum prædicatur tanquam tertium nomen, vel verbum, id eſt, tanquam tertia dictio. Hic enim, ſecundum omnes ferè, nomen pro dictione ſignificãte ſumit, & dicit: Eſt, tertiam dictionem, in enunciatione dico adiacens, quam etiam vocat verbum, vt non quamcunque dictionem eſſe ſignificet. Vnde ſic eſt litera ordinanda: dico, eſt, adiacere tãquam tertium nomen; ſeu, vt potiùs dicam, verbum in enunciatione.

Nota. Vbi hic aduerte cum Ammonio, quòd nos ſupra docuimus, ipſum, Eſt, tertium adiacens prædicari, quod hic expreſsè docet Ariſt. quando enim dico: homo eſt albus, eſt album, de homine prædico. Licet Albert. cap. 2. huius doceat, Eſt, tertium adiacens, non eſſe prædicatum, ſed copulam extremorum, idem Boet. cap. de verbo, & Sueſſa ibidem.

Dubium. Cur verbũ Eſt, tertiũ adiacẽs dicatur. Dices Quare vocatur tertium, cũ non potiùs locum obtineat mediũ, vel primum apud Ariſto. qui ſuo loquendi modo verbum præponit? Dico cum Alber. prolatione quidem non eſſe tertiũ, at re tertium eſt: vt enim compoſita præcedũt formam componentem, nempe lapides, & ligna formam domus, ita & nomina, ſeu ſubiectum, & prædicatum, ipſum verbum. Soluuo. 1.

2. Quamuis iudicio meo mihi videatur iſte locus aliter interpretandus, & tũc ceſſat hoc dubiũ. eſt enim ſenſus, dico eſt tertium, quando adiacet nomẽ vel verbum, id eſt, quando verbum, Eſt, eſt tertium, vel nomen aliquod eſt tertium: dummodo enim ſint tres dictiones, vel verbũ tertium, vel nomen dicetur tertiũ: vnde ſi verbum dici tertium velimus, fiet propter rationẽ Alberti, nomen verò poteſt dici tertium, quia vltimo prædicatur.

Quando igitur talis eſt enũciatio, tunc inſurgunt aliæ nouæ oppoſitiones, nempè, & de prædicato finito & infinito. Quare dupliciter erũt oppoſitiones, altera oppoſitio erit ſecundum prædicatum finitũ, altera oppoſitio ſecundum prædicatum infinitum: ac propterea ſubiunxit; quatuor erunt enũciationes. ex duabus enim oppoſitionibus quatuor emergunt enunciationes. hic aũt præſupponit ſubiectum finitum. poſtea enim dicet, quando ſubiectum eſt infinitum: harum quatuor exempla ſubdit: homo eſt iuſtus: homo non eſt iuſtus: homo eſt non iuſtus: homo nõ eſt non iuſtus; & tali ordine collocantur, quo enarratæ ſunt. vt habetur 1. Priorum, cap. vltimo.

NOTA. Hæc exempla de iniuſto, non ſunt ex textu Ariſt. nec exempla enunciationum vniuerſalium, ſed poſtea ab Ariſt. traduntur: Aliqui tabulam hanc inſeruerũt, non tamen in textu continuanda ſunt.

Quarum duæ quidem ad affirmationem & negationem, &c. 5.

Textus hic inſignem & celeberrimam difficultatem continet; quem variè viri doctiſſimi interpretantur, & Græci, & Latini. Ne tamen tyronem, in re hac tam diuiſis ſententijs obruamus; vnã, quę magis Ariſt. videtur cõformis, adducemus, quæ expoſitio eſt Porphyrij, Boet. Albert. & S. Thom. Ea nimirum eſt. Inter has quatuor aſſignatas enunciationes [quæ quidem ſecundum affirmationem & negationem] id eſt, quarum vna eſt affirmatiua, altera negatiua, [dicũtur ad cõſequentiam]

vt ab affirmatiua ad negatiuã valeat] duæ verò minimè dicuntur [id eſt, à negatiuis ad affirmatiuas non valet: vel, vt alij volunt [duæ verò minimè] id eſt, nec affirmatiuæ inter ſe, nec negatiuæ dicuntur ſecundũ conſequẽtiam. ſed primum ſequamur. V.g. ab affirmatiua ſimplici ad negatiuam infinitã valet, non cõtrà: vt, homo eſt iuſtus, ergo homo nõ eſt non iuſtus. ſimiliter ab affirmatiua infinita ad negatiuam ſimplicem, non ecõtra: vt, homo eſt non iuſtus, ergo homo nõ eſt iuſtus; ſunt enim ita compoſitæ, vt affirmatiua finita ſimplex ſimul ſit cũ negatiua infinita; & affirmatiua infinita, cum negatiua ſimplici: ac propterea Theophraſtus vocabat has tranſpoſitas.

A negatiuis verò non valet. Non enim dices: homo non eſt iuſtus, ergo eſt nõ iuſtus, quia prima, non exiſtẽte homine, eſt vera. quia eſt negatiua, at poſterior falſa; ſimiliter in alijs duabus.

Nota. Ac propterea Ariſto. has infinitas comparat priuatiuis, in quibus, vt Ariſt docet 1. Prior. cap. vltimo, non valet à negatiuis ad priuatiuas, ſed valet econtrà: vt, homo non eſt iuſtus, nõ valet, ergo eſt iniuſtus: quia de equo poteſt dici, quod non eſt iuſtus, non tamen quod eſt iniuſtus. Valet tamẽ, homo eſt iniuſtus, ergo nõ eſt iuſt⁹.

Negatio latiùs ſe extẽdit, quã priuatio aut infinitatio. Plura enim comprehendit negatio, quàm priuatio, & infinitatio: quamuis infinitatio in plus ſe habet, quã priuatio; vt docet Ammon. Dices enim de equo, quod eſt non iuſtus, non tamen quòd eſt iniuſtus: neutrum tamen dices de homine nõ exiſtente, nec quòd eſt non iuſtus, nec quòd eſt iniuſtus; dices tamen, quòd non eſt iuſtus. In plus ergo ſe habet negatio, deinde infinitatio, poſtea priuatio, vltimo affirmatio, quæ ſolum de habente dicitur, ac propterea be[illegible] dicitur affirmatiuam ſimplicem, & affirmatiuam infinitam habere ſe ad negatiuas, ſicut priuationes: quia ab ea valet conſequentia, ad negatiuas, non econtra.

Hæc eſt huius loci explicatio; diligenter mente obſeruanda, horum Doctorum inſignium, ſecundũ quam Ariſt per duas quæ ſecundum conſequentiam dicuntur, intelligit affirmatiuas, per eas verò, quæ minimè, negatiuas duas ſignificat, à quibus non valet conſequentia.

Additamentum authoris ad precedẽtem expoſitionem Doctorum. Quòd ſi liceet inter tot graues Doctorũ ſententias vnum, quod mihi diu cogitanti ſe obtulit, interponere, dicã vnum, quod quantùm conijcere poſſum, ipſius Ariſto. proprium explicat ſenſum. Verba igitur Ariſtotelis fideliter in Latinum conuerſa ſunt iſta eadem, quæ in Boetij verſione habentur, quam etiam Græci interpretes ſuis commentarijs inſinuant. (Quatuor erunt illæ, quarum duę ad affirmationem & negationem ſe habent ſecundum conſequẽtiam, vt priuationes, duæ verò minimè) habere ſe ad affirmationẽ & negationẽ, non eſt aliud, quàm opponi; vt patet de contextibus omnibus pręcedẽtibus: ſemper enim affirmationem vel negationem vocat ipſam contradictionem; ſenſus igitur eſt: Duę ex illis quatuor opponuntur, ſicut priuatiuæ, duæ verò non opponuntur priuatiuæ, illæ quæ ſunt de extremo infinito, affirmatiua infinita, eſt ſicut affirmatiua priuatiua; negatiua infinita, eſt, ſicut negatiua priuatiua. Aliæ duæ non ſic opponuntur, nempè affirmatiua, & negatiua ſimplices, & hoc eſt, quòd dicit: ſe habent ſecundum conſequentiam, vt priuationes: id eſt, ſe habent ad modum, & ſimilitudinem priuationum, vt interpretatur Boet. in prima editione. Et ſimilitudo in hoc conſiſtit: vt enim in priuatiuis tam affirmatio, quàm negatio habent prædicatum cum negatione: vt, homo eſt iniuſtus, homo non eſt iniuſtus: ita in infinitis, vt homo eſt non iuſtus: homo non eſt non iuſtus.

Nec oportet intelligere hic conſequentias, quod valeat ab vno ad alterum, quæ ſine dubio nõ ſunt certa: vt enim diximus ſuperiùs etiã ex mẽte horum Doctorum, infinitũ de his, quæ ſunt, & quæ non ſunt, prædicatur. Vnde affirmatiua infinita tã ampla eſt, quàm, negatiua; vt enim dicitur, Chimæra non eſt homo, ita: Chimæra eſt nõ homo; quãuis ſit infinitum ſuperius priuatiuo Iſta expoſitio nõ mihi diſplicet, quamuis huius iudicium ab alijs potiùs, quàm à me ſit exhibendum.

Similiter autem ſe habebunt & ſi vniuerſalis, &c. 6.

Eandem rationem obſeruandã docet, quando prædictæ oppoſitiones in vniuerſali ſu-

ſali ſumuntur: ſunt enim aliæ quatuor enunciationes, eodem ordine: omnis homo eſt iuſtus. non omnis homo eſt iuſtus: omnis homo eſt non iuſtus: non omnis homo eſt non iuſtus. dicit has ſimiliter ſe habere, ſicut priores. tu intellige, ſecundum ſententiā priorem illorum Doctorum ſimiliter, id eſt, affirmatiua ſimplex infert negatiuā infinitam, & non infertur ex ea: vt, omnis homo eſt iuſtus, ergo non omnis homo eſt non iuſtus: prętcrea affirmatiua infinita infert negatiuā ſimplicem, non econtrà: vt, omnis homo eſt non iuſtus, ergo nō omnis homo eſt iuſtus; ſicut fiebat in illis prioribus. at ſecundum expoſitionem noſtram, ſimiliter ſe habent iſtę, quia priuatiuis aſſimilantur duæ, nempè infinitæ; vt declaraui.

7. *Sed non ſimiliter Angulares veras eſſe contingit.*

Hic eſt alius locus difficillimus Expoſitorū iudicio. dixit enim Ariſt. has quatuor eſſe ſimiles illis quatuor ſuperioribus, nūc diſcrimen oſtēdit vnū; nempè in illis Angulares ſimul eſſe veras, in his verò nō, ſed aliquando, id eſt, aliquas Angulares.

Difficultas eſt, quas vocet Angulares enunciationes; vocat enim poſitas per Diametrū: in cuius expoſitione laborauerūt Græci: tamen expoſitio Boetij eſt amplectenda. vocat Angulares affirmatiuas finitam, & infinitam inter ſe: vt, homo eſt iuſtus. homo eſt non iuſtus, & negatiuā finitā, & infinitā inter ſe: homo nō eſt iuſtus: homo eſt non iuſtus. Similiter in vniuerſalibus. omnis homo eſt iuſtus: omnis homo eſt non iuſtus, ſunt Angulares, ſimiliter negatiuæ: non omnis homo eſt iuſtus: non omnis homo eſt non iuſtus.

Scrupulus.

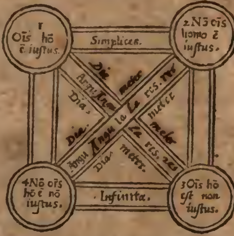
Explicatio Boetij & vera.

Eſt autem modò diſcrimen: in primis enim quia indefinitæ ſunt, omnes Angulares ſimul eſſe veræ poſſunt, in materia contingēti, at in his vniuerſalibus impoſſibile eſt, quòd ſimul omnes ſint veræ, aliquæ poſſunt quidem; nempe illæ negatiuæ particulares.

Dices: Quare vocat Angulares ſeu oppoſitas per diametrum? Dico, cum talem habeant ordinem, vt affirmatiua ſimplex ſit prima, eius negatiua ſecunda, affirmatiua infinita tertia, eius negatiua quarta, ſi conſtituas quadratum, & ſingulis Angulis tribuas ſingulas ex his, vt primo ſuperiori angulo ſit affirmatiua ſimplex, ſecundo eius negatiua, tertio inferiori dextro affirmatiua infinita, quarto eius negatiua; hoc enim ordine tales anguli numerantur; tunc inuenies affirmatiuas in angulis per diametrum oppoſitis, & negatiuas ſimiliter; vt hac ſequenti figura intelliges.

Dubium. Solutio.

Angularium Enunciationum oppoſitio in Vniuerſali.

Simili figura conſtituendæ ſunt particulares.

Alij variè ſumebāt Angulares in figura. nam vtraſq; affirmatiuas ſuperioribus angulis deſcribebant, & tunc dicebant oppoſi per diametrū, id eſt, per lineā rectam, ſimiliter in negatiuas in inferiorib' ac perpendicularem opponi lineam: videlicet perpēdiculariter cadentem ſupra vtranque ad inuicem. Sed iſta expoſitio non eſt recipienda, Diameter enim non eſt quæcunque linea recta; aliter coſtæ quadrati dicerentur diameter, quod abſurdū eſt, ſed, vt diximus; Diameter eſt linea in duas medietates figuram per oppoſitos angulos diuidens. Patet igitur ſenſus huius loci.

Altera expoſitio oppoſitionis harum Enunciationum.

Quid diameter.

Concludit Ariſtoteles, hæ igitur duæ oppoſitiones præcedentes: altera, quando eſt prædicatum finitum: altera, quando eſt infinitum.

8. *Hæ igitur duæ ſunt oppoſitæ, &c.*

Illæ duæ oppoſitiones erant ſubiecto exiſtente finito: at ſi ſumatur infinitum, nempe non homo, ſunt totidem: non homo eſt iuſtus: non homo non eſt iuſtus: non homo eſt non iuſtus: non homo non eſt non iuſtus: ſimiliter in vniuerſali nec poſſunt eſſe plures oppoſitę ſecundum finitum, vel infinitum, quam hæ. vt patet, [iſtę autem extra illas ſunt] id eſt, non eſt conſequentia inter has, & illas: inter ſe tamen iſtæ eandem rationem, quam ſuperiùs diximus, obſeruant, vt ab affirmatiuis ad negatiuas valeat conſequentia, non econtra; vel, vt dixi, de ſimilitudine ad priuatiuas [vtentes tamen, non homo, vt nomine] id eſt, habent ſemper tam affirmatiuæ, quàm negatiuæ ſimplices vel infinitæ, in prędicato idem ſubiectum infinitū, ſicut in alijs erat ſubiectum finitum ſemper, nec mutabatur in aliqua.

9. Pars ſecunda Capitis. *In quibus verò Eſt non conuenit, &c.*

Hæc eſt ſecunda pars, in qua de alijs verbis adiectiuis diſſerit, docetque quamuis in his nō ſit ipſum [Eſt] perinde tamē eſſe oppoſitiones faciēdas, ac fiūt in ipſo [Eſt:] hoc intellige de [Eſt] ſecundo adiacente: iſta enim verba adiectiua, quāuis re ipſa, tertio adiacenti æquipolleant, tamen voce, vt dicit Boet. ſimilia ſecundo adiacēti ſunt, propterea infinitionem ſubiecti ſolā habent: vt, homo ſanatur: homo non ſanatur: non homo ſanatur: non homo non ſanatur, ſimiliter in vniuerſali.

Nota 1. Et quamuis iſta exempla Boet. ſint per verbum [Eſt] ſcilicet: homo ſanus eſt, legenda ſunt tamen per verba adiectiua, vt habentur Græcè, & ipſemet legit in ſuis editionibus.

Nota 2. Hic Aduerte ex 1 Prior. cap. 42. iſta verba adiectiua aliquando aliquod additum recipere poſt ſe: vt amat homo Deum, & ſimilia, & ratione talium appoſitorum recipiunt infinitatem: vt, homo amat non Deum: video non album: tamen quia iſta prædicati principalis non obtinent rationem, ſed potiùs ſunt verbi ſignificationis adiuncta, non vocantur tales enunciationes infinitæ abſolutè. propterea maximè cauendum eſt in iſtis, ne argumentemur ab illis, tanquam ab infinitis affirmatiuis ad negatiuas. non enim valet: video non album, ergo nō video albū; poſſum enim album & nigrum ſimul videre. nec valet: amo non Deum; nempe Petrum, qui non eſt Deus, ergo non amo Deum. nec valet poſſum non currere, ergo nō poſſum currere: quia argumentamur à non diſtributo ad diſtributū, ex parte participij incluſi in verbo adiectiuo, vt aliàs dictum eſt.

Enūciationes, quæ poſt verbū adiectiuū vocem aliquam negatā habent, nō ſunt abſolutè infinitè dicendæ.

Dubium in textu. Dubitat autem Ariſto. quando infinita ſit vniuerſalis, an addenda ſit negatio ſigno an ſubiecto: vt dicimus; nō omnis homo, an dicendum ſit: omnis non homo?

Reſponſio. Reſpōdetur negationem non eſſe addendam ſigno, quia illud non ſignificat vniuerſale, ſed vniuerſaliter, id eſt, modum quendam, ſecundum quem notamus cuilibet parti vniuerſalis conuenire prædicatum, vel a qualibet remoueri. Probat autem, quod non ſignificat vniuerſalē rem, ſed modum: quia hæ enunciationes: homo currit: non homo currit, non differūt ab illis, in quibus talia ſigna ſunt, niſi in hoc, quod illæ ſine tali ſigno rē enuncient vniuerſalem, non vniuerſaliter, hæ verò cum ſigno, rem vniuerſalem, ſed vniuerſaliter, nō ergo illa ſigna addunt, niſi hūc modum vniuerſalitatis: & vide quod diximus ſuprà, capite quinto, indefinitas, & vniuerſales non differre in re ſignificata, ſed in modo ſignificandi.

Cōcludit Ariſt. ergo & reliqua eadem oportet apponi, id eſt, ſi iſtæ oppoſitæ de verbis adiectiuis ſunt ſimiles alijs, reliqua oportet apponi, id eſt, obſeruāda ſunt ea, quę diximus de illis, quantū ad angulares veras vel falſas. Vel poſſumus interpretari [ergo & reliqua debent apponi eadem] id eſt, ſi non eſt differentia inter has, niſi in ſigno, negatiōes ſunt in vniuerſalibus, vniuerſaliter ponendæ in ipſis vniuerſalibus, ſicut in illis, in quibus non eſt ſignū; vt dicatur: omnis non homo eſt iuſtus, quando negatio infinitat.

Quoniam verò contraria eſt negatio ei, quæ eſt, &cæt. 10.

Pars tertia. Hæc eſt tertia pars, in qua Ariſt. oſtendit, quæ propoſitiones ſimul verę eſſe poſſint; quia docuerat Angulares nō poſſe ſimul eſſe veras aliquādo; ſunt ergo tria dicta. Primum: contraria ſimul eſſe vera nequeunt: vt, omne animal eſt iuſtum, nullum animal eſt iuſtum.

Secun-

Secundum: oppoſita his, nempè particularia vera poſſunt eſſe in materia contingenti: vt, non omne animal eſt iuſtum: aliquod animal eſt iuſtum.

Tertium dictum: hæ duæ oppoſitæ, nempe, nullum animal eſt iuſtum: aliquod animal eſt iuſtum, ſe conſequuntur cum alijs duobus oppoſitis infinitis, nempè: omne animal eſt non iuſtum: non omne animal eſt non iuſtum. pari modo vniuerſalis affirmatiua infinita, cum negatiua infinita; & particularis negatiua infinita, cum particulari affirmatiua ſimplici: vt, nullus homo eſt iuſtus, cũ hac: omnis homo eſt nõ iuſtus. &, nõ omnis homo eſt non iuſtus, cum hac: aliquis homo eſt iuſtus.

Nota. Aduerte, quod propterea dixit has con ſequi ſe cum illis, quia illæ primæ nõ ſunt Angulares. At quia Angulares ſe cum illis conſequuntur, fit vt eadem ſit harũ & illarum ratio. V. g. iſtæ non ſunt ſimul veræ: omne animal eſt iuſtum: nullum animal eſt iuſtum: ſed non ſunt Angulares. At: omne animal eſt non iuſtum, quæ eſt Angularis affirmatiuæ, eſt idem cum hac. nullum animal eſt iuſtum. Ergo ſicut hæc cũ affirmatiua ſimplici, non erat ſimul vera: ita nec illa infinita, quæ æquipollet negatiuæ Similiter in particularib⁹ vt, aliquod animal eſt iuſtum; aliquod animal nõ eſt iuſtum, ſunt ſimul veræ, ſed non ſunt Angulares. At affirmatiua æquipollet negatiuæ Angulari, ſcilicet: non omne animal eſt non iuſtum Propterea oſtendit veritatem vel falſitatem in illis primis; quia illic eſt magis nota; poſtea oſtendit, has illis æquipollere.

Dubium. Sed vnum dubium magnum ſupereſt: an ab affirmatiua ſit procedendum ad negatiuam, an econtra ſunt enim varij textus Latini & Græci in hoc. in primis hic Boetius legit ab affirmatiuis eſſe procedẽdum: at in ſuis commentarijs, in vniuerſalibus, à negatiua ad affirmatiuam procedendum. in particularibus ab affirmatiua ad negatiuam: quod idem docet Albertus capit. 3.

Nota hic varietatẽ literæ.

At in textu Græco præſenti, & traducti one noua ſic habet, vt ab affirmatiua vniuerſali ad negatiuam, & à negatiua particulari ad ſuam affirmatiuam ſit conſequentia, quod etiam recipit Pſellus.

Solutio. Ergo exiſtimo dicendum cum Ammonio, vt mutuo ſe conſequantur affirmatiua & negatiua. Quod ſi dicas infinitũ nõ prædicatur affirmatiue de his, quæ non ſunt; non enim dicitur: Chimæra eſt non homo: Dico, ſuperius diximus, ita affirmatiuam & negatiuam eſſe veram, & hoc hic dicit Ammon. & hoc corroborat expoſitionem, quam attuli in illis verbis (Duæ verò minimè)

Replica.

Ad eam Reſponſio 1.

Quod ſi hoc non placet, dic cum Pſello, hic Ariſtot. loqui de ſupponentibus termi nis, & his, quæ exiſtunt. 2.

Vel cum Alberto, vt ponatur conſtantia, qua indicemus rem ſubiectam eſſe, atque tunc eſt mutua conſequentia. 3.

Manifeſtum eſt autem etiam quoniam in ſingularibus, &c. 11.

Oſtendit diuerſimodè ſe habere negationem in enunciationibus ſingularibus, & in vniuerſaliter vniuerſalibus: in ſingularib. enim nihil prohibet cũ vel in principio, vel in medio, vel in fine collocare: vt, Socrates eſt non ſapiens: vel Socrates non eſt ſapiẽs: vel, non Socrates eſt ſapiens, idẽ eſt dicere: at in vniuerſaliter vniuerſalibus non idem eſt, differt enim dicere: omnis homo eſt non ſapiens. &, non omnis homo eſt ſapiens; quia illa eſt contraria vniuerſalis, hæc contradictoria: vnde in interrogationibus multum differt quærere de vniuerſali & de ſingulari. nam ſi reſpondens verè negat ſingulare, poſſum ego verè affirmare per indefinitam. Vt, putáſne Socrates eſt ſapiens? ſi verò reſpõdet interrogatus, non eſt, poſſum inferre, ergo Socrates eſt non ſapiens? in vniuerſali non licet. Vt, putas, omnis homo eſt albus? non; non dicam ergo: omnis homo eſt non albus, ſed: nõ omnis homo eſt albus? in quo docemur ex negatiua vniuerſali non inferre affirmatiuam vniuerſalem: vt, non omnis homo eſt iuſtus, ergo omnis homo eſt non iuſtus. in ſingularibus licet ſemper ex negatiua inferre affirmatiuam, vbi conſtat ſecundum Ariſt. valere à negatiua ad affirmatiuam infinitam: vt, Socrates non eſt ſapiens, ergo Socrates eſt non ſapiens, exceptis tamen illis, in quibus nõ fit propter vniuerſalitatem, non aũt propter ſuppoſitionem, vel non ſuppoſitionẽ, vt aliqui interpretantur ſuperius.

12. *Illæ verò ſecundum infinita contraiacentes nomina,&c.*

Obiectio in textu.

Ariſtoteles vnum hic dubium remouet: cùm enim negationes nominibus per ſe apponantur,& verbis per ſe,vt, non homo, non iuſtus,non currit,poſſet quis dubitare,eſſe negationes abſque nomine,& verbo.non homo enim eſt negatio abſq; verbo:nõ currit. eſt negatio abſque nomine, quod ſupra negatum eſt, cum dixit affirmationem & negationem eſſe ex nomine vel ex finito nomine & verbo ſimul: & hoc eſt,quod dicit. [illæ negationes contraiacentes,] id eſt, compoſitæ ſecundum infinita nomina & verba : [Sunt autem compoſitæ ad finita nomina & verba] videntur eſſe negationes : reſpondet, nullo modo eſſe negationes, & probat. omnis negatio verum vel falſum ſignificat,at illæ voces negatæ nec verũ,nec falſum ſignificant,quouſque aliud eis addatur,ergo non ſunt negationes. Quòd autẽ nihil veri vel falſi ſignificent,manifeſtat ex oppoſitis, nempe,homo,animal, per ſe,i[illegible] cit,currit, nihil per ſe veri vel falſi ſignificãt,quo fit,vt multo minus illa. Huius ratio eſt ſecũdũ Ammõ.& Alber. quia cùm illa aliquam naturam ſignificent,magis videbantur verũ vel falſum ſignificare, quã illa infinita,quæ nihil videntur ſignificare:vel ſecundum Caietanum, illæ voces ſimplices ſunt propinquiores enunciationi,quàm infinitæ;quia enunciatio ſimplex & finita prior eſt,& cum hæ veri vel falſi nihil ſignificent, ergo minus ſignificabunt infinitæ voces per ſe.

Infinita nomina & verba non eſſe negationes.

13. *Significat autem,eſt omnis non homo iuſtus, &c.*

Illo dubio de negatione interpoſito reuertitur Ariſtot. ad oſtendendam conſequentiam in infinitis.ſuperiùs autem dixit de infinitis ex prædicato,ſubiecto manente finito; nunc docet eas,quæ ſubiectũ habent infinitum:& primum dicit, has omninò eſſe extra illas, quod ſuperiꝰ dixit: id eſt,non valet conſequentia ab his,quæ de ſubiecto infinito ſunt,ad eas, quæ finitum habent ſubiectum,tamen inter ſe habent ſimilem rationem cum illis : vnde iſtæ:omnis homo eſt iuſtus:non omnis homo eſt iuſtus,nihil ſignificãt,cùm illis de infinito ſubiecto; tamen quemadmodum illæ duæ ſunt æquiualentes : omnis non homo eſt non iuſtus & nullus non homo eſt iuſtus:addetur, ſicut etiam illæ idem valent:aliquis homo eſt iuſtus & non omnis homo eſt non iuſtus,ita & hæ : aliquis non homo eſt iuſtus, & non omnis non homo eſt non iuſtus, eadem enim in his eſt in[...] ratio.

14. *Tranſpoſita verò & nomina & verba idẽ ſignificant,&c.*

Dubium vltimò ſoluit, quod oritur ex eo,quod modo,nomen,modò,verbũ poſt ponit,modo ſubſtantiuum, modò adiectiuum:poſſet quis decipi,exiſtimans eſſe ꝓpterea diuerſas enunciationes,quòd repellens Ariſt. docet,nomina & verba tranſpoſita idem ſignificare. V.g. idem eſt:eſt albꝰ homo:&,eſt homo albus : quod probat, quia aliter vna affirmatio duas haberet oppoſitas negationes,quod ſupra reprobatũ eſt. patet,ſumo has:eſt albus homo:&, eſt homo albus:illa prior habet hanc negationem:non eſt albus homo, illa poſterior, quam habebit vel hanc:non eſt nõ homo albus:&hoc non,quia iſta correſpondet illi non homo eſt albus,vel hanc:nõ eſt homo albus; ſed iſta eſt negatio etiam illius: eſt albus homo ,ergo vel iſta:eſt albus homo,habebit duas negationes,priorem ſcilicet.non eſt albus homo,& hanc:non eſt homo albus.vel iſtæ erũt eadem negatio: ita vt eſt;quod ſi vna negatio ſunt:non eſt albus homo,&, non eſt homo albus:ergo & eadem affirmatio erũt,eſt albus homo: eſt homo albus.

Hic vnum probandũ ſuper eſt,nempè illas duas negationes: non eſt homo albus: &,non eſt albus homo,eſſe negationes illius:eſt albus homo;hoc facilè eſt:quia eodem modo ſe habet,quantũ ad oppoſitionem,cũ vna ſicut cũ altera,nec in veritate vel in falſitate vllo modo illæ differunt.

Colligit ergo [nomina, & verba tranſpoſita idem ſignificant,] circa quam aduerte,duplicem eſſe tranſpoſitionem, ex Ammon.& Caietano: eſt ſitualis ſolùm, in qua ſolus ſitus terminorum mutatur, ſicut qui ſolum mutat duo loca: altera eſt ſitualis & formalis,quãdo nõ ſolùm locꝰ, ſed aliqua mutatur forma; vt qui cũ loco valetudinem, vel diſpoſitionem mutat. ita ſimiliter,quando non ſolùm termini,

Verborum & nominũ in enunciatione duplex eſt trãſpoſitio.

quò

quò ad ſitum mutãtur, ſed quò ad formã; quia ex ſubiecto in prædicatum, vel ex prędicato in ſubiectum mutantur.

Propoſitio autem Ariſt. de ſola tranſpoſitione ſitualiter, intelligenda eſt; quando nomen vel verbum ſitum mutant, non formam, ſed prędicatum manet, & ſubiectum manet idem, nec proprietas Logica mutatur.

Doctrina huius capitis 1.

Ex hoc capite duos vſus maximos percipimus, alter eſt, abundantia enunciationum multiplex: nam vel eſt verbum adiectiuum vel ſubſtantiuum: ſi adiectiuum, tunc vel ſubiectum eſt finitum vel infinitum tam in affirmatione, quàm in negatione, vel vniuerſaliter, vel non vniuerſaliter, & tunc ſunt octo propoſitiones de præſenti, totidem de futuro, totidem de præterito: ſi fuerit verbum ſubſtantiuum, tunc vel de ſecundo adiacente, vel de tertio: ſed de ſecundo, eodẽ modo ſunt octo, ſecundum quodlibet trium temporum ſi de tertio, tunc vel ſubiectum eſt infinitum, & tunc ſecundum prædicatum finitum vel infinitum ſunt octo, ſecundum quodlibet temporum, vel de ſubiecto infinito, & tunc ſunt totidem ſecundum tempora: vnde reſultat magnus numerus, quem deſcribere exẽplis cuilibet erit facilè. Quòd ſi velis hic ſumere ſubiecta ſingularia, & particularia, facies tot enũciationes, quot præcedentes; demptis vniuerſalibus vniuerſaliter: quia ſingula, vel particularia vniuerſalitatem non recipiunt.

2. Duplex mod° arguendi penes finitum & infinitum.

Alter fructus eſt, modi arguendi penes finitum, & infinitum: qui ſunt duo, quando ſubiectum eſt finitum: alij duo ſubiecto exiſtente infinito. In ſubiecto finito, alter ab vniuerſali affirmatiua infinita ad negatiuam ſimplicem vniuerſalem: & econtra ſubiecto ſupponenti: vt, omnis homo eſt non iuſtus, ergo nullus homo eſt iuſt°, alter ab affirmatiua finita particulari, ad negatiuam infinitam particularem, & ecõtra: vt aliquis homo eſt iuſtus, ergo non omnis homo eſt non iuſtus, iidem modi ſunt ſeruato ſubiecto infinito: vt, omnis non homo eſt non iuſtus, ergo nullus nõ homo eſt iuſtus, & aliquis non homo eſt iuſtus, ergo non omnis non homo eſt nõ iuſtus. Et hæc ſufficiant circa hanc materiam de infinitis enunciationibus.

De Enunciationum vnitate, ac pluralitate. Et quo pacto veritas & falſitas in eis reperiatur in prædicationibus coniunctis atque diuiſis.

Caput II.

AT verò vnum de pluribus, vel plura de vno affirmare vel negare niſi ſit vnũ aliquid, quod ex pluribus ſignificatur, nõ eſt affirmatio, neque negatio vna. Dico autem vnum non ſi vnum nomen poſitum ſit, non ſit autem vnum aliquid ex illis. vt homo eſt fortaſſe & animal, & bipes, & manſuetum. ſed ex his vnum fit, ex albo autem, & homine, & ipſo ambulare non eſt vnum. Quare nec ſi vnum aliquid de his affirmet aliquis, erit affirmatio vna: ſed vox quidem vna, affirmationes verò multæ, nec ſi de vno iſta: ſed ſimiliter multa.* 1.

* a.l. niſi ex illis plurib. vnum fiat.

Si ergo Dialectica interrogatio reſponſionis eſt petitio, vel propoſitionis, vel alterius partis contradictionis, propoſitio verò contradictionis, eſt vnius pars: non erit vna reſponſio ad hæc. neque enim interrogatio vna, neque etiam ſi ſit vera dictum eſt autem de his in Topicis. 2.

8. Topic.

Simul autem manifeſtum eſt, quod nec hoc ipſum quid eſt, dialectica interrogatio eſt oportet. datum eſſe ex interrogatione eligere, vtram velit contradictionis partem enunciare, ſed oportet interrogantem determinare, vtrùm hoc ſit homo, an non hoc. 3.

Quoniam verò hæc quidem prædicantur compoſita, vt vnum: omne prædicatum ſit, eorum quæ extra prædicantur: alia verò non: quæ eſt differentia? De homine enim verum eſt dicere & extra animal, & extra bipes: & hæc vt vnum: & hominem, & album: & hæc vt vnum, ſed non ſi* cytharœdus eſt, & bonus, etiam cytharœdus bonus.* Si enim quoniam vtrunque verum & eſſe oportet & ſimul vtrunque multa inconuenientia erunt. De homine enim, & hominem verũ eſt dicere & album: quare & omne rurſus ſi album ipſum, & omne quare erit homo albus albus, & hæc in infinitum & rurſus muſicus albus ambulans, & hæc eadem frequenter implicita in infinitum. Amplius ſi Socrates, Socrates eſt & homo. & Socrates Socrates homo, et ſi homo et bipes, erit homo bipes. Quod igitur, ſi quis ſimpliciter ponat contradictiones* 4.

* a.l. quod eſt animal & bipes, & quod eſt animal bipes & ſic bonus, & homo & albus, & homo albus.

* a l. quare non ſi alterutrum verũ

* a.l addit, & vt contingit. *ter * dicat complexiones fieri, multa accidit dicere inconuenientia, manifeſtum eſt.*

5. *Quemadmodum autem ponendum [illegible], nunc dicemus Eorum igitur, quæ prædicantur, & de quibus prædicari accidit, quæcunque ſecundum accidens dicuntur, vel de eodem, vel alterum de altero, hæc non erunt vnum. vt homo albus eſt, & muſicus, ſed non eſt vnum, album & muſicū, accidentia enim ſunt vtraque. Nec ſi album, muſicum verum eſt dicere; tamen non erit albū muſicum vnum aliquid: ſecundum accidens enim album muſicum. quare non erit album muſicum vnum aliquid, quocirca nec coriarius bonus ſimpliciter ſed animal bipes * : non enim * ſecundum accidens.*

* a l. addit vnum eſt.
* a.l. addit ſunt.

6. *Ampliùs, nec quæcunque inſunt in altero. quare neque album frequenter: neque homo, homo animal eſt vel bipes. inſunt enim in homine animal & bipes.*

7. *Verum eſt autem dicere de aliquo & ſimpliciter. vt aliquem hominē, hominē, aut aliquem album hominē, hominē album, non autem ſemper. Sed quando in adiecto quidem aliquid oppoſitorū inſit, quod conſequitur contradictio non verum, ſed falſum eſt: vt hominem mortuum, hominem dicere, quando autem non inſit * verum.*

* a.l. addit ſemper.

8. *Aut, quando inſit quidem ſemper non verū eſt. quando vero non inſit, non ſemper verum eſt. vt Homerus eſt aliquid, vt poeta. verum igitur. eſt & an non? ſecundum accidens enim prædicatur, Eſt, de Homero (quod enim eſt poeta) ſed non ſecundum ſe prædicatur de Homero [illegible], Eſt [illegible].*

9. *Quare in quibuſcunque prædicationibus neque contrarietas [illegible] eſt, ſi d[illegible] [illegible] omnibus dicuntur, & [illegible] non ſecundum accidens, in his [illegible] & ſimpliciter verum erit dicere [illegible] autem [illegible], quoniam opinabile eſt, non eſt verum dicere eſſe [illegible]. opinio enim eius eſt, non * quid eſt, ſed quod non eſt.*

* a.l. quoniam.

Argumentum huius Capitis. Huius capitis ſcopus eſt, cùm multę ſint enunciationes coniunctæ, quæ plura prædicata, vel ſubiecta habent, & multæ ſint ſimplices, quæ ſingula ex illis per ſe prædicantur, aliquando euenit, vt quæ verè coniuncta prædicamus, diuiſim enunciemus falſo: vt cadauer eſt homo mortuus, vera eſt coniūcta; diuiſa falſa, cadauer eſt homo: aliquando diuiſa, vera enunciamus: vt, homo eſt Muſicus, homo eſt albus, tamen coniuncta falſa eſt Muſicum albus. Ariſtoteles in hoc capite docet, quando diuiſa coniungere, quando coniuncta diuidere liceat, & hic eſt ſcop⁹ capitis; quod in tres particulas claritatis cauſa diuidi poteſt Primò docet; quæ multiplex, quæ vna enunciatio ſit: hoc enim neceſſariū eſt ad doctrinam de coniunctis & diuiſis. Secundo, mouet quæſtionem circa hoc, & argumentis diſputat circa illam. Tertiò, ſoluit difficultatem hanc, docendo quod intendit. Eiuſdē diuiſio.

At verò vnum de pluribus, vel plura de vno &c. 1.

Primò ergò conſtituit, quid enunciatio vna, quid multiplex ſit. Eſt aduertendum, quod poſſumus quadrupliciter enunciare vel plura de pluribus; vt homo & leo eſt fortis, & manſuetus: vel vnum de vno: vt, homo eſt albus; vel plura de vno, vt, Deus eſt iuſtus, fortis & patiens; vel vnū de pluribus; vt homo & leo eſt fortis. Inter has vnam enunciationem vocat Ariſtoteles, quæ vnum de vno enunciat, reliquas verò multiplices. Quatuor modis, alia de alijs enūciare poſſumus.

Explicat autem, quid vocet vnū, quid plura. vnum non ſolùm debet eſſe voce, ſed re ſignificata, ita, vt ſi vna vox ſit, multa tamen æquiuocè ſignificet, talis enunciatio ſimpliciter ſit multiplex, ſecundum quid vna; nempe voce: vt, canis currit, ſimiliter plura intelliguntur re, quæ non faciunt vnam rem per ſe. nam ſi ſint plures voces, vnam tamen rem ſignificent, vel plura vnam rem facientia per ſe, ſicut animal bipes, manſuetum, quæ eſt definitio hominis: tunc talis erit enunciatio vna. In ſumma, eſt conſideranda vnitas, vel pluralitas rerum ſignificatarum, non vocum. Enūciatio multiplex ſecundum quid vna. Enūciatio vna vocū plurium. Nota.

Dubitabis quare Ariſt. dixit hæc verba cum coniunctione & dubitatione, nempè [homo fortaſſe eſt animal, & mãſuetum, & bipes] Reſpondens Boetius ex Porphyrio in ſecūda Edit. docet, quòd iſtæ partes definitionis dupliciter poſſunt prædicari, aut per ſe, & tunc faciunt plures enūciationes; homo eſt animal: &, homo eſt bipes: & homo eſt manſuetus; aut coniunctæ, & tunc faciunt enunciationem vnā: vt, homo eſt animal bipes, manſuetum: hic autē Dubium. Solutio Boetij ex Porphyrio.

illam

denotat per ſe ſumi: vt ſit ſenſus, iſtæ partes, quæ per ſe ſumptæ, enunciationes plures faciunt, coniunctæ tamen, & quando de vno ſubiecto prædicantur, vnā faciunt enunciationem, quia ſignificāt rem vnā. dixit autem [fortaſse,] quaſi aliquādo accidat, ex illa vna plures fieri enunciationes, quando ſeparatim partes ſumantur.

2. *Si ergo dialectica interrogatio reſponſionis eſt petitio, &c.*

1 Expoſitio. Iuxta Albertum & Eſcula. & alios, hic probat Ariſtoteles, illam eſſe enunciationem multiplicem, in qua plura enunciamus de pluribus; vel vnum de pluribus, vel plura de vno. probat autem ex reſponſione; propoſitio enim eſt reſponſio interrogationi: ſed illa non eſt vna interrogatio, quæ fit per tot prædicata vel ſubiecta: ergo nec erit vna reſponſio, nec vna enunciatio, ſed multiplex. vnde qui petit: canis ne eſt ſubſtantia? multa petit, ideò nō debemus vnica reſponſione reſpondere: etiamſi verum ſit, illa multa enunciare ſimul. Accidit enim, quod vera ſit: vt, Deus eſt iuſtus, & ſapiens: verum quidem vtrūque, ſed interrogatio eſt multiplex, & ideò non debet eſſe vnica reſponſio. Hæc eſt interpretatio Horum.

Altera expoſitio. At melius eſt cum Græcis iſta verba nō tanquam probatiua, ſed illatiua legere; vt ſit ſenſus: ex quo tales enunciationes ſunt multiplices, fit, vt interrogationes harum non mereantur vnam reſponſionem.

Nota. Sed vt iſta rectiùs intelligantur; aduerte, quod hic non de dialectica in communi loquitur, quæ in partem demonſtratiuam, & Topicam eſt diuiſa; ſed ſolum de parte Topica.

Diſcrimen quod ſit inter eū, qui Demōſtratione & ſyllogiſmo Topico vtitur. Eſt autem diſcrimen inter eum, qui Demōſtratione vtitur. qualis eſt ille, qui habet rei ſcientiam, & illum, qui ſyllogiſmo Topico: qualis ille eſt, qui rei habet opinionem. n. qui demonſtrat, quærit ſemper neceſſaria, quæ ſemper vera ſunt, nec aliter ſe habere poſſunt: vt, quòd homo ſit riſibilis, quòd ignis ſit calidus: & ea intentione circa illa verſatur, vt eorum cauſam indaget, & conſequatur. At Topicus conſiderat probabilia, quę taliter ſe habent, vt aliter ſe habere poſſint: & ea inquirit, vt probabiliter & opinatiuè cognoſcat.

Hinc ſequitur vnum: quòd qui vtitur Demonſtratione, ſumit vnam partem cōtradictionis probandam, nempe quæ neceſſaria eſt: nā ambæ partes ſimul neceſſariæ eſſe non poſſunt: at qui Topicè procedit, quia vtraque pars contradictionis poteſt eſſe probabilis, probat vtramq;, modo hanc, modò illam, quod docet Ariſtoteles primo Elenchorum, cap. 11. Primum cōſequēs.

Hinc etiam ſequitur, quod aliter vtitur interrogatione Scientificus, & qui demonſtrat; aliter Topicus: Qui demonſtrat, interrogat vnam partem, quę neceſſaria eſt, vt ſibi demonſtretur: petit enim Phyſicus: an anima ſit immortalis? vt demonſtret: petit Geometra: an triangulus habeat tres æquales duobus rectis? vt demonſtret: At Topicus petit vtramque partem contradictionis, ſiue hanc, ſiue illam, vt probabiliter circa vtramque diſputet. Alterum.

Eſt igitur interrogatio dialectica, ſeu Topica contradictionis petitio, vt ſibi hæc vel illa detur pars. & hoc eſt, quod docet Ariſtoteles. ſed conſideranda ſunt verba, inquit [eſt petitio reſponſionis vel propoſitionis, vel alterius partis cōtradictionis] omnia idem ſunt, ſed notat varios modos vel reſpondendi vel interrogādi Topicè: aliquādo ſolet reſponderi per particulam non, vel ſic: vt, eſt anima diuiſibilis? poteſt dici, ſic, vel nō: propterea dicit [eſt petitio reſponſionis] aliquando reperitur eadem propoſitio, vt ſi dicat: anima eſt diuiſibilis, ideò dicitur petitio propoſitionis: aliquando qui interrogat, exprimit duas partes: vt, anima eſt diuiſibilis, an non? & tūc reſpondetur, per vnam partem contradictionis, propterea dicit [eſt reſponſio alterius partis contradictionis.] Nota 2.

Nota 3. Topicum nō ſemper formaliter, at virtute vtranque cōtradictionis partē ſimul per rogare. Tamen hic aduerte, licet Topicus aliquando interroget vnam partem formaliter, aliquando ambas partes virtualiter, tamen ſemper interrogat inter vtramque partem contradictionis, ſiue hoc, ſiue nō, quod non facit Demonſtrator, nec virtualiter, nec formaliter.

Simul autem manifeſtum eſt, quoniam, &c

Hic vnum infert, quod maxime declarat interrogationem Topicam, nempè, petere, quid eſt homo? non eſt Topica interrogatio, nec petere, quid hoc eſt? Pro quo aduerte, ex Boetio in ſecunda editione: .3.

Nota ex Boetio, triplicem eſſe interrogationem. triplex eſt interrogatio: prima eſt Topica, quæ contradictionis partem quærit, ita vt determinet contradictionem, ſed liberum relinquat reſpondenti, quam libet eligere.

vt qui dicit: anima eſt vna, an non? Hic coarctat interrogans reſpondentem, vt intra

1\. has partes reſpondeat, quamuis maneat indifferens, nec vel aliud reſpondere: hæc

2\. igitur eſt interrogatio Topica. Alia eſt interrogatio non dialectica, ideo non Topica, quæ inter contradictionis partes non quærit, ſed vaga eſt, quæ ſi fuerit rei neceſſariæ, eſt demonſtratiua: vt, quid eſt homo? hic enim nullam partem determinat:

3\. ſimiliter: quæ differentia eſt animalis? Si vero fuerit rei accidentalis, ſeu contingentis, eſt interrogatio familiaris: vt, cuius eſt domus? quando veniſti? hic patet ſenſus Ariſtotelis. Dicit enim, quid eſt, non eſſe interrogationem dialecticam, id eſt, Topicam, quia non determinatur ad aliquot partes contradictionis alicuius. & obſerua hanc doctrinam.

Dubium. Solutio. Duplicem eſſe ipſius quid eſt interrogationem. Obijcies, primo Topicorum cap. quarto, inter interrogationes Topicas, eſt vna, definitionis problema definitio autẽ explicat quid eſt, ergo eſt interrogatio Topica ipſius quid eſt? Dico ad hoc. Duplex eſt quæſtio, ſeu interrogatio, quid eſt: altera vaga & indeterminata ad partes cõtra-

1\. dictionis: vt ſi dicas: quid eſt homo? quid eſt Angelus? & talis non eſt Topica, vt hic

2\. dicitur. Altera eſt determinata ſub contradictione: vt, vtrum animal rationale ſit definitio hominis, nec ne? & talis eſt Logica. & hoc docet primo Topicorum. Idem eſt dicẽdum de Genere, & de Differentia, quæ ſi interrogentur vage, nõ ſunt interro-

N gationes Topicæ: vt, quod eſt Genus ho-

O minis? quæ eſt Differentia hominis? ſi ve-

T ro determinatè petantur, ſunt Logicæ: vt,

A. an rationale ſit differentia hominis nec ne? & hanc ſolutionem maxime ſerua, quam etiam Ariſtoteles hic exprimit dũ dicit Dialecticum determinare, an hoc ſit homo, an non hoc.

4\. *Quoniam vero hæc quidem prædicantur compoſita, &c.*

Quæſtio in textu. Incipit Ariſtoteles quæſtionem de cõiunctis & diuiſis proponere: huiuſmodi autẽ eſt interrogatio. Cum multa diuiſim vere enuncientur, quæ ſi coniuncta prædicemus, enunciatio falſa erit: alia autem multa & coniuncta, & diuiſim, verè enunciantur: quæ autem huius diſtinctionis cauſa? Quod autem illud ita eueniat, patet: dicimus enim vere diuidentes: Socrates eſt homo, & Socrates eſt albus, & etiam verè coniungentes, Socrates eſt homo albus: ſimiliter, homo eſt animal: & homo eſt bipes, & coniuncte: homo eſt animal bipes: aliquando non ita, dicitur enim; eſt homo Cytharœdus, & homo eſt bonus, non autem eſt Cytharœdus bonus, ſi enim ille ſit ſtudioſus, non tamen admodum peritus artis cytharizandi, diuiſa eſt vera, coniuncta eſt falſa.

Quid igitur dicetur ad hoc? Poſſet quis reſpondere, & aſſignare regulam hanc: quando diuiſa enunciare verum eſt, tunc enunciare coniuncta verum erit: hoc reijcit Ariſtoteles, tanquam falſum. Primò de homine eſt verum dicere, quòd eſt homo, & quod eſt albus: ergo cõiunctè, quod eſt homo albus. Vlterius de illo homine verũ eſt dicere, ꝙ eſt homo albus, & iterum, quod eſt albus: ergo dicetur, quòd eſt homo albus albus: & iterum ſumam illud idem, & faciam multas negationes, quod non licet. Præterea de homine eſt verum dicere ꝙ albus, & Muſicum, quod eſt Muſicus, & quod eſt ambulans: ergo quod eſt albus Muſicus, ambulans: & iterum de homine eſt verum iſta coniuncte dicere, & iterum vnum ex illis: ergo omnia coniunctè: & iterum ſæpius illa replicabo, quod abſurdum maxime eſt. Præterea Socrates eſt Socrates, & eſt homo: ergo dicã Socrates eſt Socrates homo, quę eſt nugatio, nec admittenda.

Quemadmodum autem ponendum eſt, & cet. 5.

Determinat hanc difficultatem, & primò de coniunctis, quando liceat diuiſa coniungere; poſtea de diuiſis, quando liceat cõiuncta diuidere. Circa primũ duas regulas aſſignat, quando non licet diuiſa coniungere. Altera eſt, quando, quæ diuiſim prædicantur, ſunt accidentia adinuicem, vel reſpectu alicui⁹ tertij. tunc talia non faciunt vnum per ſe. Verbi gratia, homo eſt albus, & homo eſt Muſicus, nõ valet: ergo albus Muſicus; quia vtraque accidũt homini. ſimiliter homo eſt Cytharœdus,

Quæſtionis determinatio. Diuiſa attributa quando nõ liceat coniungere. 1. Regula.

rædus,& eſt bonus,non valet:ergo eſt Cytharædus bonus: quia vtraque accidunt homini,& adinuicem etiam dico (adinuicem) quia ſi vnum alteri accidat,non econtra, non impedit: vt,Socrates eſt homo & eſt albus, valet:ergo eſt homo alb. quia vnum eſt accidens alterius, non autem econtrà.

6. *Nec quæcunque inſunt in altero, &c.*

2. Regula. Altera regula eſt. nec ex his,quæ ita diuiſa prædicantur, vt vnum includatur in altero actu. Qua ratione ſuperiora argumenta non valent coniuncta, quin in vna parte actu includitur altera: dico (actu) quia potentia nihil prohibet, dicimus enim: homo eſt animal, & rationale, ergo animal rationale, & tamen animal, quia genus eſt,differentias continet in potentia.

7. *Verum eſt autem dicere de aliquo, & ſimpliciter,&c.*

Hic de diuiſis agit, oſtenditque coniuncta diuidere aliquãdo licere:vt,hic eſt homo albus,ergo eſt homo, & eſt albus:ſed non ſemper id licet; quando verò non liceat, duabus regulis explicat. Altera eſt, quando coniunctum conſtat ex partibus repugnantibus, non licet vti diuiſione;dicitur enim, cadauer eſt animal mortuũ, ſed non diuides,ergo eſt animal;ſimiliter imago eſt homo pict⁹,non valet, ergo eſt homo: quia illa duo repugnant, quod ſit mortuum, & animal; quod ſit homo & quòd ſit pictus. Dices tu:ſi repugnãt, quo modo coniunguntur, non enim dicitur homo irrationalis? Dico,& aduerte quando iũguntur,vnum non retinet,ſignificationem principalem,ſed tranſumptiuam; ibi enim fit diſtractio termini, vt non pro ſignificato proprio, ſed improprio ſupponat; at quando non additur membrum diſtrahens,non fit coniunctio,propterea non dicitur homo irrationalis,nec animal inſenſibile.

Quando cõiuncta attributa nõ liceat diuidere.

1. Regula.

Obiectio.

Dilutio.

8. *An etiam quando ineſt, ſemper non verum eſt,&c.*

Dubitat Ariſtoteles:an ſicut ſemper eſt falſum huiuſmodi coniuncta repugnantia diuidere,ita ſemper verum ſit,ut aliqua coniuncta ſemper diuidere: & docet adhuc non eſſe:quod explicat Auer.& Boetius,quando partium coniunctio,vna per alteram ineſt ſubiecto, & dicitur per accidens,vnde non valet:eſt Cytharædus bonus,ergo eſt bonus,quia bonus inerat ſubiecto per artem Cytharizandi,non per ſe: vide Caietanum hic.

Et ponit alteram regulam, quando vnũ prędicatur per accidens,non licet diuidere:vt,Homerus eſt poeta,eſt vera,non tamẽ liceret dicere, ergo Homerus eſt:quia Eſt, per accidens prædicatur. 2. Regula.

Dices tu: quid eſt, quod (Eſt) per accidens prædicetur?nota ex Boet.& Ammõ. aliquãdo (Eſt) vnit ſuam ſignificationẽ, nempè exiſtentiam immediate ſubiecto, & immediate vnit prædicatum:vt,homo eſt albus,id eſt,exiſtit albus, & tunc dicitur per ſe prædicari; id eſt, immediate de ſubiecto,aliquando non immediatè ſubiecto vnitur,ſed mediante prædicato: vt, Homerus eſt Poeta,non dicitur hic,quòd Homer⁹ immediatè per ſe exiſtat, ſed exiſtentia illi applicatur ratione Poetæ, vt ſit ſenſus:Homerus in ſua poeſi exiſtit,nõ in ſe,& tunc dicitur per accidens prædicari de ſubiecto, quia non ratione ſui,ſed ratione talis prædicati. Et hoc obſerua, vbi vides clarè ipſum (Eſt) de tertio adiacente prædicari.

Dubium.

Solutio.

Verbũ Eſt quãdo per ſe & quando per accidens prædicatur.

Quare in quibuſcunque prædicationibus.

Concludit Ariſtoteles,hic oſtendens, quando ita non fit,vt in his duobus caſibus,coniuncta diuidi poſſunt. & pro primo caſu oſtendit, quando cognoſcatur repugnantia illorum coniunctorum,nempè ſi definitiones eorum aſſignentur,vt patet,ſi definiatur animal, & mortuum, tunc cognoſcitur repugnantia, animal enim viuens, mortuum vero priuatum enim viuens, mortuum vero priuatum vitâ. 9.

Secundam regulam oſtendit pulchro exemplo de re quæ nõ eſt, dicimus quod eſt imaginabilis,ſeu opinabilis;dicere, quia opinabilis eſt,non eſt dicere, quod eſt in ſe,imò non eſt: ſed dicitur quod exiſtat, non in re,ſed in imaginatione,ita fit in illis:Homerus eſt Poeta,&c.

Circa hoc aduerte, quando diuiſa coniungis,vt ſerues idem ſubiectum pro eode, & ſe

Nota. In diuiſione & coniunctione attributorum quæ notant ſeruanda

& ſecundum idem tempus,& coniungas totalia prædicata, vnde non valet: animal eſt cygnus & animal eſt nigrum, ergo eſt animal cygnus niger, nõ enim pro eodem ſumis ſubiectum nec valet, Cicero fuit puer,& fuit ſapiens, ergo fuit puer ſapiẽs; non enim idem tempus ſumis, nec valet, video hominem, & video nigrum, ergo video hominem nigrum, quia totalia prę dicata non iungo, prædicata autem totalia ſunt, videns hominem,& videns nigrũ. Circa diuiſionem aduerte, quando negata diuidis, diuide diſiunctiuè: vt Socrates non eſt homo albus, ergo non eſt homo, vel non eſt albus, at affirmata copulatiue, vt Socrates eſt homo albus, ergo eſt homo, & Socrates eſt albus. Hæc de hoc capite.

De Enunciationibus cum modo, & earum ad inuicem oppoſitionibus, ac conſequentijs, tum ex aliorum, tum ex propria opinione.

Cap. III.

1\. Sectio quarta ſecundũ Græcos.

*His verò determinatis conſiderandum eſt, quemadmodum ſe habent negationes & affirmationes ad ſe inuicem, quæ ſunt de poſſibili eſſe & non poſſibili, & de contingenti & non contingenti, & de impoſſibili & neceſſario, habent enim aliquas dubitationes. Nam ſi eorum, quæ complectuntur, illæ ſunt ſibi inuicem oppoſitæ contradictiones, quæcunque ſecundum eſſe & non eſſe diſponuntur: vt eius quæ eſt, eſſe hominem, negatio eſt, non eſſe hominem, non ea quæ eſt, eſſe non hominem. & eius quæ eſt, eſſe album hominem, ea, quæ eſt, non eſſe album hominem, ſed non ea, quæ eſt, eſſe non album hominem (ſi enim de omni, aut affirmatio, aut negatio eſt, lignum erit verum dicere eſſe non album hominem) * quod ſi hoc modo & in quibuſcunque eſſe non additur, idem faciet quod pro eo dicitur, vt eius, quæ eſt, homo ambulat, non, hæc, ambulat non homo negatio erit, ſed hæc, non ambulat homo: nihil enim differt dicere, hominem ambulare, vel hominem ambulantem eſſe. Quare ſi hoc modo vbique & eius, quæ eſt poſſibile eſſe, negatio erit poſſibile non eſſe, ſed non ea, quæ eſt, non poſſibile eſſe.*

*a. l. addit, quod ĩ cõ menicus.

2\. *Videtur autem idem poſſe & eſſe & non eſſe, omne enim quod eſt poſſibile diuidi vel ambulare, & non ambulare, & non diuidi poſſibile eſt. Ratio autem eſt: quoniam omne quod ſic poſſibile eſt, non ſemper in actu eſt. quare inerit ipſi etiam negatio: poteſt enim & non ambulare, quod eſt ambulatiuum, & non videri, quod eſt viſibile: at verò impoſſibile eſt de eodem oppoſitas veras eſſe affirmationes & negationes, non igitur eius quæ eſt, poſſibile eſſe, negatio eſt hæc, poſſibile non eſſe.*

Contingit enim ex his, aut idem affirmare & negare ſimul de eodem, aut non ſecundum eſſe vel non eſſe, quæ apponuntur, fieri affirmationes & negationes. ſi ergo illud impoſſibile eſt, hoc erit magis eligendum. eſt igitur negatio eius quæ eſt, poſſibile eſſe, ea quæ eſt, non poſſibile eſſe. ſed non ea quæ eſt, poſſibile non eſſe. Eadem quoque ratio eſt, & in ea, quod eſt contingens eſſe: etenim negatio eius eſt, non contingens eſſe, & in alijs quoque ſimili modo, vt in neceſſario & impoſſibili. 3.

Fiunt enim quemadmodum in illis eſſe & non eſſe appoſitiones, ſubiectæ verò res, hoc quidem album, illud verò homo: eodem quoque modo hoc in loco, eſſe quidem & non eſſe, vt ſubiectum ſit, poſſe verò & contingere appoſitiones ſunt, determinant et (quemadmodum in illis eſſe & non eſſe) veritatem & falſitatem ſimiliter hæ in eo, quod eſt, eſſe poſſibile, & eſſe non poſſibile. 4.

Eius verò, quæ eſt poſſibile non eſſe, negatio eſt, non ea quæ eſt, non poſſibile eſſe, ſed ea quæ eſt, non poſſibile non eſſe, & eius quæ eſt, poſſibile eſſe, non ea quæ eſt, poſſibile non eſſe, ſed ea quæ eſt, non poſſibile eſſe. Quare & ſequi ſeſe inuicem videbuntur, poſſibile eſſe, & poſſibile non eſſe: idem enim poſſibile eſſe & non eſſe, non enim contradictiones ſunt ſibi inuicem huiuſmodi, poſſibile eſſe, & poſſibile non eſſe. Sed poſſibile eſſe, & non poſſibile eſſe, nunquam ſimul in eodem veræ ſunt. opponuntur enim neque ea quæ eſt, poſſibile non eſſe, & non poſſibile non eſſe, nunquam ſimul in eodem veræ ſunt. Similiter autem & eius quæ eſt, neceſſarium eſt eſſe, negatio non eſt ea, quæ eſt, neceſſarium non eſſe, ſed ea quæ eſt, non neceſſariũ eſſe. eius verò quæ eſt, neceſſarium non eſſe, ea quæ eſt, non neceſſarium non eſſe, & eius quæ eſt, impoſſibile eſſe, non eſt ea quæ eſt, impoſſibile nõ eſſe, ſed hæc, nõ impoſſibile eſſe. ei⁹ verò quæ eſt impoſſibile non eſſe, ea quæ eſt, non impoſſibile non eſſe. Vniuerſaliter verò 5.

(quem-

(quemadmodum dictum eſt) eſſe quidem & non eſſe oportet ponere. quemadmodum ſubiecta: negationem verò & affirmationem hæc facientem ad eſſe non eſſe apponere, & has oportet putare eſſe oppoſitas dictiones: poſsibile, & non poſsibile. contingens, non contingens: impoſsibile, non impoſsibile, neceſſarium, non neceſſarium: verum, non verum.

6. *Conſequentiæ verò ſecundum rationem fiunt, cùm ita ponuntur, illam enim, quæ eſt, poſsibile eſſe, ſequitur ea, quæ eſt, contingit eſſe: & hæc cõuertitur illi, & non impoſsibile eſſe, & non neceſſarium eſſe: illam vero quæ eſt, poſsibile non eſſe, & contingens non eſſe, ea quæ eſt, non neceſſe non eſſe, & non impoſſibile non eſſe: illam autem quæ eſt, non poſsibile eſſe, & non contingens eſſe: ea quæ eſt, impoſsibile eſſe, & neceſſe non eſſe, illam verò quæ eſt, non poſsibile non eſſe, & non contingens non eſſe, ea quæ eſt, impoſsibile non eſſe, & neceſſarium eſſe. conſideretur autem ex ſubſcriptione, quemadmodum dicimus.*

Enunciatio modalium conſequentiæ ſecundum alios.

Ordo I. Antecedentes. *Poſsibile eſſe.* *Contingent eſſe.* Sequentes. *Non impoſsibile eſſe.* *Non neceſſarium eſſe.*	*Ordo III.* Antecedentes. *Non poſsibile eſſe.* *Non contingent eſſe.* Sequentes. *Impoſsibile eſſe.* *Neceſſarium non eſſe.*
Ordo II. Antecedentes. *Poſsibile non eſſe.* *Contingens non eſſe.* Sequentes. *Non impoſsibile non eſſe.* *Non neceſſarium non eſſe.*	*Ordo IIII.* Antecedentes. *Non poſsibile eſſe.* *Non contingens non eſſe.* Sequentes. *Impoſsibile non eſſe.* *Neceſſarium eſſe.*

7. *HAEC igitur impoſsibile, & nõ impoſsibile, eam quæ contingens & poſsibile, & non contingent, & non poſsibile ſequuntur quidem contradictoriæ: ſed conuerſim. eam enim quæ eſt poſsibile eſſe, negatio impoſsibilis ſequitur, quæ eſt non impoſsibile eſſe: negationem verò affirmatio, nam illam, non poſsibile eſſe, ea quæ eſt, impoſsibile eſſe affirmatio enim eſt impoſsibile eſſe: non impoſſibile verò negatio.*

8. *Neceſſarium verò quemadmodum ſe habet, conſiderandum eſt. Manifeſtum eſt * enim, quod*
* a. l. autẽ. *non eodem modo ſe habet, ſed contrariæ ſequũtur, contradictoriæ autem ſunt extra: non enim eſt negatio eius, quæ eſt neceſſe non eſſe, ea quæ eſt, non neceſſe eſſe: contingit enim veras eſſe vtraſque in eodem, quod enim eſt neceſſarium non eſſe, non eſt neceſſarium eſſe.*

9. *Cauſa autem huius eſt, cur non ſequitur neceſſarium ſimiliter cæteris; quoniam contrariæ, impoſsibile eſſe, neceſſario redditur idem valens, nam quod impoſsibile eſſe, neceſſe hoc, non quidem eſſe; ſed potiùs non eſſe, quod verò impoſsibile non eſſe, hoc neceſſarium eſſe, quare ſi illa ſimiliter ſequuntur poſsibile & non poſsibile: hæc ecõtrario: quoniam non ſignificant idem neceſſarium & impoſſibile: ſed quẽadmodũ dictũ eſt cõuerſim.*

An certè impoſſibile eſt ſic poni contradictiones neceſſarij, nam quod neceſſarium eſſe, poſsibile eſſe nam ſi non, negatio conſequetur: neceſſe enim eſt aut affirmare aut negare. quare ſi non poſsibile eſſe, impoſsibile eſſe. igitur impoſsibile eſſe, quod neceſſe eſſe: quod eſt inconueniens. At verò illam quæ eſt, poſsibile eſſe, nõ impoſsibile eſſe, ſequitur: hanc verò, ea quæ eſt, non neceſſarium eſſe: quare contingit quod neceſſarium eſſe, non neceſſarium eſſe: quod eſt inconueniens. 10.

At vero neque neceſſarium eſſe, ſequitur eam quæ eſt poſſibile eſſe, neque ea, quæ eſt neceſſarium non eſſe. illi enim vtraque contingit accidere, harum autem vtralibet vera 11.

 ſu[illegible]

fuerit, non erunt illa vera: ſimul enim poſſibile eſſe, & non eſſe, ſi verò neceſſe eſſe vel nō eſſe, nō erit vtrūnque poſſibile, relinquitur ergo non neceſſarium non eſſe, ſequi eam quæ eſt, poſſibile eſſe. hæc enim vera eſt & de neceſſe eſſe. hæc enim fit contradictio eius, quæ ſequitur illam, quæ eſt, non poſſibile eſſe. illam enim ſequitur eſt quæ eſt, impoſſibile eſſe, & neceſſe non eſſe, cuius negatio eſt, non neceſſe non eſſe. Sequuntur igitur & hæ contradictiones ſecundùm prædictum modum & nihil impoſſibile contingit ſic poſitis.

Enunciationum modalium conſequentiæ ſecundum Ariſtotelem.

Ordo I.
Amabimus.
Antecedentes.
Poſſibile eſſe.
Contingens eſſe.
Sequentes.
Non impoſſibile eſſe.
Non neceſſarium non eſſe.

Subcontrariæ.

Ordo II.
Edentuli.
Antecedentes.
Poſſibile non eſſe.
Contingens non eſſe.
Sequentes.
Non impoſſibile non eſſe.
Non neceſſarium eſſe.

Contradictoriæ. Contradictoriæ.

Subalternæ. Subalternæ.

Ordo III.
Purpurea.
Antecedentes
Non poſſibile non eſſe.
Non contingens non eſſe.
Sequentes.
Impoſſibile non eſſe.
Neceſſarium eſſe.

Contrariæ.

Ordo IIII.
Iliace.
Antecedentes.
Non poſſibile eſſe.
Non contingens eſſe.
Sequentes.
Impoſſibile eſſe.
Neceſſarium non eſſe.

15. Dubitatio. *Dubitabit autem aliquis, ſi illam quæ eſt, neceſſarium eſſe, ea quæ eſt poſſibile eſſe ſequitur. Nam ſi non ſequitur, contradictio ſequetur, quæ eſt, non poſſibile eſſe, & ſi quis, hanc non eſſe dicat contradictionem, neceſſe eſt dicere poſſibile non eſſe: quæ vtræque falſæ ſunt de neceſſe eſſe.* * *At verò rurſus idem videtur eſſe poſſibile incidi & non incidi, & eſſe & non eſſe: quare erit neceſſe eſſe, contingens non eſſe. hoc autem falſum eſt.*

*a. l. addit, quare ad neceſſarium eſſe, poſſibile eſſe ſequitur.

13. *Manifeſtum eſt autem, quod non omne poſſibile vel eſſe, vel ambulare, etiam oppoſita poteſt: ſed eſt in quibus non ſit verum, primum quidem in ijs, quæ non ſecundum rationem poſſunt, vt ignis calefactiuus eſt, & habet vim irrationalem. Quæ igitur ſecundum rationem poteſtates ſunt, eadem plurium etiam contrariorum ſunt. irrationales verò non omnes: ſed (quemadmodum dictum eſt) ignem non eſt poſſibile calefacere & non: neque quæcunque alia ſemper agunt. alia vero poſſunt & ſecundum irrationales poteſtates ſimul oppoſita ſuſcipere. ſed hoc huius gratia dictū eſt: quoniam non omnis poteſtas oppoſitorum ſuſceptiua eſt, neq; quæcunq; ſecundū eandē ſpeciē dicuntur.*

Quædam verò poteſtates æquiuocæ ſunt, poſſibile enim non ſimpliciter dicitur, ſed hoc quidem, quoniam verum eſt, quod in actu eſt: vt poſſibile 14. *ambulare, quoniam ambulat iam, & omnino poſſibile eſſe, quoniam iam eſt in actu, quod dicitur eſſe poſſibile, illud verò, quoniam actu eſſe poſſet: vt poſſibile ambulare, quoniam ambulare poſſet, & hæc quidem in ſolis mobilibus eſt poteſtas, illa verò & in immobilibus: vtrunque verò verum eſt dicere, poſſibile ambulare vel eſſe, & quod ambulat & actu eſt, & ambulatiuū. Sic igitur*

*a l. ad particulare.

*gitur poſſibile non eſt, verùm de neceſſario ſimpliciter dicere, alterum autem verum eſt. Quare quoniam * partem vniuerſale loquitur, illud quod ex neceſſitate, conſequetur poſſe eſſe: ſed nõ omne.*

15 *Et eſt quidem fortaſſe principium, quod neceſſarium eſt, & quod non neceſſarium eſt, omnium vel eſſe, vel non eſſe, & alia, veluti horum conſequentia conſiderare oportet.*

Aliorum modorum ad ipſum neceſſarium conſequentia.

Ordo I.
A purpure.
Neceſſarium eſſe.
Non poſſibile non eſſe.
Non contingens non eſſe.
Impoſſibile non eſſe.

Ordo II.
Li edentu.
Non neceſſarium eſſe.
Poſſibile non eſſe.
Contingens non eſſe.
Non impoſſibile non eſſe.

Ordo III.
Cecilia.
Neceſſarium non eſſe.
Non poſſibile eſſe.
Non contingens eſſe.
Impoſſibile eſſe.

Ordo IIII.
Mus amabi.
Non neceſſarium non eſſe.
Poſſibile eſſe.
Contingens eſſe
Non impoſſibile eſſe.

16. *Manifeſtum eſt autem ex ijs, quæ dicta sũt, quòd id, quod ex neceſſitate eſt, ſecundum actum eſt. quare ſi propria ſunt ſempiterna, & quæ actu ſunt, poteſtate priora ſunt.*

Et hæc quidem ſine poteſtate actus ſunt, vt primæ ſubſtantiæ, alia verò cum poteſtate, quæ natura quidẽ priora ſunt, tempore vero poſteriora. alia autem nunquam actus ſunt, ſed poteſtates ſolum.

1. *His verò determinatis perſpiciendum eſt, &c.*

Tertia pars huius ... ermeni as ... ſumma.

ISTA eſt huius libri tertia principalis pars, in qua de enunciationibus modalibus diſſerit, id eſt, de enunciationib. quæ aliquem habent modum ex his, poſſibile, contingens, impoſſibile, neceſſe. ratione quorum enunciationes nouũ habent oppoſitionis modum præter reliquas.

Diuiſio capitis in tres partes.

Atq; hoc Caput in tres partes principales eſt diuiſum. In prima de harum oppoſitione diſſerit. In ſecunda de earum mutua conſequentia. In tertia dubium quoddam ſoluit de poſſibili & neceſſario.

Prima Capitis pars.

Circa primum quærit an oppoſitiones in his ſint ſumendæ [ab eo, ꝙ eſt eſſe vel non eſſe]: id eſt an illæ ſint contradictoriæ, quarum vna dicit rem eſſe, altera rem nõ eſſe? & ex vna parte probat ita eſſe, quia in alijs omnibus enunciationum oppoſitionibus ita fit, vt patet, ſi diſcurramus per omnes; primùm his, quæ ſunt de ſecundo adiacente. homo eſt, oppoſita non eſt: nõ homo eſt, ſed in qua ipſum Eſt negatur; homo non eſt; ſimiliter de tertio adiacente: eſt albus homo, negatio eſt: nõ eſt albus homo; non autem illa: eſt non albus homo: nam ſi iſta eſſet, duæ contradictoriæ verè eſſe poſſent, quæ tamen nõ poſſunt, ſed ſi negatio vera eſt, affirmatio falſa eſt, & contra; & ſi negatio falſa, affirmatio vera eſt. at iſtæ ſi ſunt oppoſitæ, eſt albus homo, eſt non albus homo, ſequitur quòd eſſet verum dicere de ligno, quòd eſt non albus homo, quæ tamen falſa eſt. quod tamen ſit vera patet, quia eius affirmatio eſt falſa, eſt albus homo, de ligno; ergo non eſt illa eius negatio; ſed hæc in qua negatur Eſt, non eſt albus homo, idem fit in alijs verbis, quæ quamuis non ſunt ipſum, Eſt, tamen ſe habent ad ipſius modum: vt, homo ambulat, negatio nõ eſt, non homo ambulat: ſed, homo non ambulat, ſimili ergo ratione huius negatio poſſibile eſſe, erit, poſſibile non eſſe, in qua ipſum eſt, negatur ſicut in alijs

2. *Videtur autem idem poſſe eſſe, & non eſſe, &c.*

Ex

Ex oppoſita parte argumentatur Ariſtoteles, ſi oppoſitio huiuſmodi ſumatur in his, ſequitur, duas contradictorias eſſe veras ſimul; hoc autem impoſſibile eſt: ergo oppoſitio non ſic eſt ſumenda ſecundum eſſe, & non eſſe in his. Illa maior patet, nam idem poteſt eſſe, & non eſſe, ambulare & non ambulare, incidi & non incidi, quia non omnia ſemper actu ſunt, id eſt: non omnia ſemper habent operationẽ, ſed aliquãdo ſunt, & operantur, poſtea nõ ſunt, nec operantur: propterea idem & poteſt eſſe, & poteſt non eſſe. ecce quo pacto duæ oppoſitæ ſimul veræ de eodem exiſtunt.

3. *Contingit enim, ex his autem idem affirmare, &c.*

Ex his concludit Ariſtot. vel aſſerendũ eſſe, duo oppoſita eſſe vera, vel oppoſitionem non penes eſſe, vel non eſſe ſumendam, eſſe in iſtis; at minus inconueniens eſt hoc aſſerere, quã docere, duas oppoſitas ſimul veras; propterea hoc erit dicendum, oppoſitionem in iſtis, non ſecundũ eſſe, vel non eſſe conſiſtere, ſed ſecundum modum ipſum. Vnde huius, poſſibile eſſe, negatio non erit, poſſibile non eſſe, ſed nõ poſſibile eſſe: & huius, contingens eſſe hæc, non contingens eſſe. & vniuerſaliter obſerua, vt ſemper verbum relinquas in vtraque ſimile, modum autem neges vel affirmes: & ſic oppoſitionem etiam in omnibus facies; vt in exemplis poteris comperire.

4. *Fiunt autem quemadmodum in illis eſſe, &c.*

Duplex diſcrimen inter alia pronunciata & hæc modalia.

Comparat Ariſto. has modales ad reliquas enunciationes, & aſſignat duo diſcrimina notanda. Alterum eſt: in illis ipſum Eſt habebat locum principalis oppoſitionis, & prædicati, nomina verò erant ſubiectum: vt; homo eſt albus, ipſum Eſt hic eſt forma; homo, & albus, ſunt, reſpectu eius, ſubiecta. At hic in modalibus ipſum Eſſe, vel non Eſſe, habet locum ſubiecti, ipſe verò modus eſt prædicatum: vt, poſſibile eſt eſſe: poſſibile eſt non eſſe.

1.

2. Alterum eſt: illic, veritas vel falſitas ſecundum eſſe vel non eſſe conſiderabatur: vt, homo eſt, homo non eſt, & harum veritas vel falſitas à verbo dependet, id eſt, quando res ita ſe habet, ſicut verbum ipsũ enunciat. At hic, non à verbo, ſed à modo dependet: vt, poſſibile eſt eſſe, huius veritas non ab eo, quòd res eſt vel non eſt; vt verbum notat, petenda eſt, ſed a modo, nẽpè ab eo, quod eſſe poteſt, quamuis actu non ſit.

Nota, vnde Modalium veritas vel falſitas colligenda.

In quo vnum docemur maximè neceſſarium, pro modalium veritate vel falſitate indaganda: non reſpicere ſolum rem pus per verbum importatum, ſed ipſam modi qualitatem: nec reſpicere ſolum, an ita ſit? vt verbum enunciat; vel modus eſt conſiderandus Si quis enim dicat: Petrus impoſſibiliter currit, quamuis nõ currat, eſt falſa, quia modus denotat ſic non currere, vt non poſſit non currere.

Et inde aliqui nouas regulas faciunt, nẽpè ad veritatem enunriationis, de poſſibili, requiri, non quòd res ſit, ſed quòd poſſit eſſe; ſicut ad falſitatẽ, non ꝙ res nõ ſit; ſed quòd non poſſit non eſſe. Et alias ſimiliter conſtituunt regulas pro alijs, quæ ex modorum ſignificatione cuilibet aduertenti parum, notæ eſſe poſſunt, & olim diximus in introductione.

Eius verò, quæ eſt poſſibile non eſſe, negatio eſt. &c. 5.

Nota. Sedes oppoſitionis.

Proſequitur Ariſtot. exempla proponere harum oppoſitarum, quæ ſecundũ modi negationem conſtituuntur: & ſuperius poſuit exempla, quando eſſe eſt affirmatũ, modò ponit, quando eſſe eſt negatum.

Et, vt verbo vno dicam, aduerte, oppoſitionem conſiſtere in negatione ipſius modi, inuariato manente ipſo infinitiuo verbi, ſi in vna oppoſita fuerit negatum, ita maneat in altera, ſi affirmatum verò, ſimili modo. V.g. hui9, poſſibile eſt eſſe, eſt negatio, non poſſibile eſt eſſe: & huius, poſſibile eſt non eſſe, hæc, non poſſibile eſt nõ eſſe: & huius impoſſibile eſt eſſe: hæc, non impoſſibile eſt eſſe: huius autem, impoſſibile eſt non eſſe, hæc, non impoſſibile eſt non eſſe. idem in alijs eſt faciendum Atq; hæc eſt prima pars huius capitis, in qua harum oppoſitio continetur.

Pars ſecũda Capitis de conſequentijs Modalium.

In ſecunda parte continentur harum conſequentiæ Et quia multa circa hoc diximus in introductione noſtra, nõ admodum in his immorabimur: ſed aliqua repetemus, quantum pro huius partis intelligentia

ligentia ſufficiat, vt auditores has enunciationes memoria tenere valeant.

1. Fundam. Quatuor eſſe harum enunciationum, ſecùndum modos quatuor.

Erit igitur primò aduertendum, quatuor eſſe enunciationes ſecũdum modos quatuor, hoc ordine cõſtitutas, vt prima ſit de poſſibili, ſecunda de contingenti, tertia de impoſſibili, quarta de neceſſario, in ſingulis autem ex his duæ ſunt partes, altera verbum infinitiui, vt poſſibile eſt currere, cõtingens eſt eſſe; quod habet locum ſubiecti, & dicitur communiter dictum, altera pars eſt ipſe modus cũ verbo.

Ordo modalium quadruplex.

Secundùm quas duas partes conſtituitur quadruplex ordo modalium: Primus earum, in quibus tam modus, quàm di-
1. ctum, ſunt affirmata: vt, poſſibile eſt currere, contingens eſt ambulare, & reliqua.
2. Secundus ordo eſt earum, in quibus modus affirmatur, ſed dictum negatur: vt, poſſibile eſt non currere, contingit non ambulare: impoſſibile eſt non viuere: ne-
3. ceſſarium eſt non moueri. Tertius ordo earum, in quibus negatur modus, ſed affirmatur dictum: vt, non poſſibile eſt cur-
4. rere, & ſimilia. Quartus earum, in quibus negatur vtrunque: vt, non poſsibile eſt non currere.

Ex quo fit, vt ſinguli modi faciant quatuor enunciationes hoc ordine, vt in prima totum affirmetur, in ſecunda affirmetur modus, negato dicto, in tertia negetur modus, affirmato dicto, in quarta negetur vtrunq;, vt facile eſt cuilibet in tabula has deſcribere ordine hoc modo: poſsibile, contingens, impoſsibile, neceſſe.

2. Fundam.

Sit ſecundum fundamentum. Quælibet harum de impoſſibili habet alias tres ſibi reſpondentes, vnã de cõtingenti, alteram de impoſsibili, tertiam de neceſſario.

Nota in omni ordine ſunt quatuor æquiualentes.

Vnde efficitur, vt in omni ordine ſint quatuor ęquiualentes. V.g. in ordine primo enunciationum de poſsibili, ſcilicet, quando totum eſt affirmatum, vt poſsibile eſt currere, reſpondet ei altera de contingenti, ſcilicet, contingens eſt currere: alia de impoſsibili, nempe nõ impoſsibile eſt currere, vltima de neceſsitate, non neceſſe eſt non currere. Idem fit in alijs ordinibus.

3. Fundam.

Sed vt optimè ſciatur, quæ quibus æquiualeant, in ſingulis ordinibus oportebit dictiones quaſdam antiquorum explicare. Aduerte igitur tertiò, eſſe quatuor has dictiones, Amabimus, Edentuli, Iliace, Purpurea, in quibus omnes hæ æquiualentes continentur: circa quas aduerte: Primas ſyllabas ſignificare modales de poſsibili. Secundas de contingenti. Tertias de impoſsibili. Quartas de neceſſario. Præterea ſunt quatuor vocales: A, deſignat modalem totam affirmatiuã. E, deſignat negatiuam de dicto, affirmatiuã de modo. I, negatiuam de modo, affirmatiuam de dicto. V, negatiuam de vtroque.

Explicantur Modalium ordinibus appoſita fictitia nomina.

Quid A, in illis dictionibus?

Quid E?

Quid I?

Quid V?

In his ergo dictionibus facilè cõperies omnes æquipollẽtes, ſi obſerues, quæ ſyllaba correſpondet cui modali & qualis litera fuerit, talem facies modalem. V.g. in Amabimus, Prima ſyllaba eſt de poſsibili, & quia eſt A, erit tota affirmata: poſsibile eſt currere. Secunda eſt de cõtingenti, & quia eſt A, erit etiam tota affirmata: vt, contingẽs eſt currere. Tertia eſt de impoſsibili, & quia eſt I, erit negata de modo; ſed affirmata de dicto: nõ impoſsibile eſt currere. Quarta eſt pro neceſſario, & quia eſt, V, erit tota negatiua: non neceſſe eſt non currere. Hæ igitur quatuor ſunt æquiualentes, eadem arte tu poteris inuenire in alijs, & in tabula deſcribere, quæ quia latè à me iam ſunt in introductione diſputata, prætereunda ſunt; nõ quòd neceſſaria nõ ſint, ſunt enim maximè; ſed quia facilè ex illis intelligi poſſunt.

4. Fundam.

Sit quartum fundamẽtum. Si velis oppoſitiones omnes harũ cognoſcere: ſcias eas, quę in prima & tertia dictione continentur, ſibi eſſe inuicem contradictorias, ſimiliter, quæ ſunt in ſecunda, & quarta, & tertia: quarta ſunt contraria, prima & ſecunda ſubcontraria, quamuis Ariſtoteles præcipuè hic contradictorias conſiderat. His ſuppoſitis ad textûs explanationem accedamus.

Conſequentiæ verò ſecundùm rationem fiunt, cùm ita ponuntur, &c. 6.

Hic Ariſt. harum modaliũ conſequentias, ſecundũ antiquorum opinionem ponit, & ita conſtituit quatuor ordines modalium, in quibus hoc vnum diſcrimẽ ab his, quas Ariſt. aſſignat, & nos ſupra aſſignauimus, inuenies: quòd in primo ordine, loco huius, nõ neceſſarium eſt non eſſe, habet, non neceſſarium eſt eſſe, ſicut

Amabimus, iuxta antiquos amabitis.

nō impoſſibile eſt eſſe: ponunt enim has, poſſibile eſt eſſe, contingens eſt eſſe, non impoſſibile eſt eſſe, non neceſſarium eſt eſſe, & ita, ſicut nos dicimus, Amabimus, ipſi dicerent, Amabitis. Preterea in ſecundo ordine, ſicut nos dicimus: nō neceſſarium eſt eſſe, dicunt, nō neceſſariū eſt nō eſſe, & dicerēt Edenrulus. permutant nāque quartum modalem primi, & ſecundi ordinis, in reliquis idem dicunt cum Ariſtotele & his, quæ ſuprà diximus.

Edentuli, iuxta eoſdē Edentulus.

7. *Hæ igitur impoſsibile, & non impoſsibile eā quæ eſt, &c.*

Oſtendit Ariſt. in quolibet ordine tres primas bene ab Antiquis aſſignatas.

Approbat Ariſt. aliqua, quæ dicta ſunt ab Antiquis circa tres modos primos: poſſibile enim, contingens, impoſſibile ſe mutuò ſequuntur contradictoriè, ita, vt non poſſibile, & non contingens, inferant impoſſibile, & ecōtrà, & non impoſſibile inferat poſſibile, & contingens, & econtrà, dicto inuariato manente in omnibus, contradictione facta ſola in modis.

8. *Neceſſarium verò quemadmodū ſe habet, &c.*

Illæ de neceſſario nō ſunt ab Antiquis benè aſſignatæ.

Circa neceſſarium verò non benè Antiqui ſenſerūt, & vt intelligas iſtum textū, recordare illius, quod diximus: primum, & tertium ordinem ſibi contradicere: ſimiliter ſecundum & quartum: duos verò vltimos; tertium & quartum eſſe contrarios. Cùm igitur iſti Antiqui in tertio & quarto benè aſſignauerint modales, ſequitur, vt in contrarijs de neceſſario, non errauerint; imò rectè aſſignabant, quarta enim de Iliace, eſt, neceſſariū nō eſſe, quarta de Purpurea, eſt, neceſſarium eſſe, quæ contraria ſunt; poſſunt enim ambo eſſe falſa, ſimul autem vera eſſe nequeunt. At in primo & ſecundo ordine errabāt circa quartas de neceſſario: propterea non aſſignabant veras contradictorias, nam primus ordo contradicit tertio, ſecundus quarto, in tertio autē quarta de Iliace eſt, neceſſariū non eſſe, in primo ordine. quia dicebāt, Amabitis, eſt iſta: nō neceſſarium eſt eſſe, & ſic conſtituebant has contradictorias: neceſſarium eſt nō eſſe: &, non neceſſariū eſt eſſe. Similiter in ſecundo conſtituebant has contradictorias: non neceſſarium eſt nō eſſe, & neceſſarium eſt eſſe, in Purpurea, & Edentulus, quæ contradictoriæ veræ non ſunt.

Hoc igitur eſt, quod dicit Ariſtoteles [circa neceſſarium contrariæ ſequuntur] id eſt, benè ſunt aſſignatæ [at contradictoriæ ſunt extra] id eſt, non ſunt veræ contradictoriæ, & hoc in enunciationibus de neceſſario. aliæ enim benè aſſignantur: & hoc eſt, quod dicit, illius, neceſſe eſt non eſſe, quę eſt in Iliace, non eſt contradictoria hæc, quam iſti aſſignant, non neceſſe eſt eſſe, dicentes, Amabitis, & probat nō eſſe oppoſitas, quia ambæ verę ſimul eſſe poſſunt, vt patet, nam Chimæram neceſſe eſt non eſſe, & eandem non eſt neceſſe eſſe. & hoc eſt, quod dicit, [quod enim neceſſarium eſt non eſſe, nō eſt neceſſarium eſſe] vt exemplo patet, nō igitur ſunt contradictoriæ.

Cauſa autem huius eſt, quòd non ſequitur ſimiliter in cæteris. &c. 9.

Dubium.

Dicet aliquis: cur, ſicut dicimus, poſſibile eſt eſſe, cōtingens eſt eſſe, non impoſſibile eſt eſſe, vbi ſemper manet eſſe affirmatum, non etiam dicimus non neceſſarium eſt eſſe, vt in omnib. quatuor conſequentibus remaneat dictum eodē modo?

Ad illud Ariſtoteles.

Cauſam huius docet: quia ſicut ipſi modi poſſibile, & impoſſibile, quia idem non ſignificant, modo oppoſito ſe conſequuntur: vt impoſſibile, & non poſſibile: ſimiliter poſſibile, & non impoſſibile; ita impoſſibile & neceſſarium idem dicunt, ſed oppoſito modo, ſecundùm dictum. nā quod eſt impoſſibile eſſe, eſt neceſſarium non eſſe, & quod eſt neceſſarium eſſe, eſt impoſſibile nō eſſe. Cùm ergo ſecundum dictum oppoſito modo ſe ſequātur, non poteſt eodē modo eſſe in vtraque: vnde iſtæ non æquiualent: non impoſſibile eſt eſſe: non neceſſarium eſt eſſe, ſed non eſſe, vt dicit inferiùs, ſicut nec illæ æquipollent, poſſibile eſt eſſe, impoſſibile eſt eſſe, ſed, non impoſſibile eſt eſſe.

At certè impoſsibile eſt ſic poni contradictiones de neceſſario, &c. 10.

Argumento probat non ſic ponendam contradictionē de neceſſario, ac ſi dicat: non iſtæ ſunt æquiualentes: poſſibile eſt eſſe, contingens eſſe, non impoſſibile eſt eſſe, cum hac, non neceſſe eſt eſſe. Argumentum eſt huiuſmodi. Quod neceſſariū eſt eſſe, poſſibile eſt eſſe, quod poſſibile eſt eſſe, nō impoſſibile eſt eſſe, quod non impoſſibile eſt eſſe per ſe, nō neceſſarium eſt eſſe:

eſſe: ergo de primo ad vltimum, quod neceſſarium eſt eſſe, nō neceſſarium eſt eſſe; quod abſurdum eſt, & implicat. Dices tu, non valet, quod neceſſe eſt eſſe, poſſibile eſt eſſe? Probat, quia ſi non valet, neceſſarium eſt eſſe, ergo poſſibile eſt eſſe, neceſſarium erit non poſſibile, quod ſi nō poſſibile, ergo impoſſibile, erit ergo neceſſarium impoſſibile, quod fieri vllo modo nequit: non ergo æquiualent, non impoſſibile eſſe, & poſſibile eſſe, cum hac: non neceſſarium eſſe.

11. *At verò neque neceſſarium eſſe ſequitur eam, &c.*

Obiectio.

Dicet quis: ſi non ſequitur: illa, non neceſſarium eſt eſſe: vt dicunt antiqui: ſequetur vna ex his, aut, neceſſarium eſt eſſe, vt dictio ſit, Amabitas, vel illa, neceſſarium eſt nō eſſe, vt dictio ſit Amabites?

Reſponſio.

Reſpondet nullo pacto vllam ex his cōſtare cum ea, quæ eſt, poſſibile eſt eſſe; nam poſſibile eſſe, ſimul vera eſt cum hac, poſſibile non eſſe; vt ſuprà docuimus; at neceſſarium eſſe non admittit illā, poſſibile non eſſe: ſimiliter neceſſarium non eſſe nō admittit illā, poſſibile eſt eſſe, ergo nulla ex his ſequitur eam, quę eſt, poſſibile eſſe. A ſufficienti ergo partiū diuiſione colligit hanc eſſe illi conſequentē: non neceſſe nō eſſe, & ita dictio non erit Amabitis, nec Amabitas, nec Amabites, ſed Amabimus, & ita eſt vera contradictio cum illa, quæ eſt in Ihace, ſcilicet, neceſſe eſt non eſſe, hęc, nō neceſſe non eſſe.

Non amabitas vel amabites, ſed amabimus.

Obiectio.

Dices, quare non loquitur de ſecundo ordine, in quo etiàm errabant Antiqui?

Solutio.

dico, quia cum duo vltimi rectè aſſignati ſint, & hic primus ſumat illā, quę eſt in ſecundo, relinquit manifeſtum nullā aliam ponendam in ſecundo, niſi eam, quę erat in primo, quia nulla reſtat, & erit iſta: non neceſſe eſt eſſe, vt dictio non ſit Edentulus, ſed Edentuli.

Non Edentulus, ſed Edentuli.

12. *Dubitabit autem aliquis, ſi illam quæ eſt, etc.*

Tertia pars Capitis.

Quæſtio: An ad neceſſe eſſe ſequatur poſſibile eſſe.

Conſtitutis ordinibus modalium ſecundum conſequentias & oppoſitiones, ſequitur tertia pars principalis capitis, in qua Ariſt. dubium mouet circa id, quod paulò ſuperiùs dictum eſt, nempe valere hanc conſequentiam; eſt neceſſarium, ergo eſt poſſibile. Dubium igitur eſt: an valeat, neceſſarium eſt eſſe, ergo poſſibile eſt eſſe? & ex altera parte videtur ſequi. nam ſi non valet, neceſſarium eſt eſſe, ergo poſſibile eſt eſſe; ergo ſequitur vel non poſsibile eſt eſſe, vel poſsibile eſt nō eſſe, vt ſuprà diximus, quæ vtraque de neceſſario aſſerere falſum eſt. At ex altera parte, quòd non ſequatur, probatur: quia, quod poſsibile eſſe, poteſt eſſe, & nō eſſe; quod poſsibile eſt ambulare, & incidi, poteſt non ambulare, & non incidi; at quod neceſſarium eſt eſſe, non poteſt non eſſe: ergo neceſſarium non eſt poſsibile.

Prob.

Contra.

Pro ſolutione dubij.

Solutio Ariſtot. conſiſtit in hoc, non omne poſsibile poteſt eſſe, & non eſſe, ſed aliquod, vnde ſuperius eſt ad neceſſarium, & ſicut non valet: homo eſt animal, & animal eſt leo, ergo homo eſt leo; quia homo non eſt omne animal; ita non valet, neceſſarium quod eſt, poſsibile eſt eſſe, poſsibile eſſe poteſt eſſe, & non eſſe, ergo neceſſarium poteſt eſſe, & non eſſe. Sed hanc ſolutionem oportet latiùs explicemus ipſum textum interpretantes.

Manifeſtum autem quoniam non omne poſsibile, &c. 13.

Docet non omne poſsibile eſſe ad oppoſita, ſcilicet ad eſſe & nō eſſe, ambulare, & non ambulare; aliquod enim poſsibile eſt ſolùm ad vnum, vel eſſe, vel operari.

Nota 1. Quid ſit potentia?

Pro cuius explicatione aduerte. Potentia, vt habetur 5. Meta ca. 12. non eſt aliud, quàm principium operationis, vel eſſe. illud enim principium, quo operamur, ſiue agentes, ſiue patientes, dicitur potentia, ſiue talis potentia tendat ad ſolam operationem, ſiue tendat ad eſſe: potentia enim ambulandi eſt ad operandum, at potentia vt ſit ignis vel roſa, vel animal, eſt potentia ad eſſe.

Nota 2. Potentia actiua alia eſt irrationalis, alia rationalis.

Duplex eſt autem potentia, vt habetur 9. Metaph. altera irrationalis, altera rationalis: illa eſt rationalis, ſecundùm quam operamur ex electione voluntatis, vt ipſa voluntas eſt potentia rationalis, quia liberè ſecundum eam operamur: ſimiliter intellectus eſt potentia rationalis, ſecundum quem hoc vel illud intelligimus, & denique quæcunque potentia, operatur non ex ſe, ſed à voluntate imperata.

Potentia irrationalis duplex.

Potentia irrationalis eſt, quę non ex electione, ſed ex ſua diſpoſitione naturali habet operationem; vt potentia ignis ad cale-

calefaciendum, viſus ad videndum. Hæc autem adhuc duplex eſt, altera actiua ad agendum vel faciẽdum, altera paſſiua ad patiendum: vt, lignum habet paſſiuam potentiam, vt comburatur: rationales autem potentiæ actiuæ ſunt.

Nota 3. Diſcrimen inter has potentias.

Eſt autem conſiderandum vnum diſcrimen inter has potentias. Rationales enim & irrationales paſſiuæ, ſunt indifferentes ad plura oppoſita; non quòd ſimul recipiant, vel agant oppoſita, ſed quòd ipſæ ſint principia ad operandum, non magis hoc oppoſitum, quam illud. V.g. volũtas eſt potentia indifferens non magis ad volendum hoc, quàm ad nolendum: intellectus ad aſſentiendum vel diſſentiẽdum. Similiter in paſſiuis irrationalibus lignũ eſt in potentia non magis ad calorem recipiendum, quàm ad frigiditatem: & materia ſecundùm ſe non eſt in potentia magis, vt ſit hoc, quam illud, vel aliud: At potentia actiua irrationalis eſt ita determinata ad vnum agẽdum, vt per ſe aliud nõ faciat, nec poſſit illud non facere: vt ignis eſt in potentia ad calefaciendum, ita, vt per ſe non poſſit frigefacere; imò nec nõ calefacere. nam non calefacere, aliquãdo non prouenit ex potentia ignis, ſed ex impedimento extrinſeco

Volũtas eſt potentia indifferens, & quomodo. Quomodo item Intellectus?

Nota 4. Quot modis potentia dicitur, totidẽ & poſſibile dicitur.

Aduerte præterea, cùm tot modis dicatur potẽtia, totidẽ dicitur poſſibile, quod à potentia dicitur: poſſibile enim & ſecundùm potẽtiam rationalem, & ſecundum irrationalẽ tam actiuam, quàm paſſiuam: & ſicut non omnis potentia eſt ad oppoſita, ita nec quodcunque poſſibile.

Expoſitio textûs.

His ſuppoſitis accedamus ad textûs explanationem [Manifeſtum, inquit, eſt, nõ omne poſſibile eſſe vel ambulare] id eſt, operari [eſſe ad oppoſita] nempè, vt poſſit operari, & non operari, vt poſſit hoc vel illo modo operari. eſt enim aliquod poſſibile, quod ad vnum eſt, & huiuſmodi eſt id, quod ſecundùm potentiam irrationalem dicitur poſſibile; vt, ignis poteſt calefacere, ſed ex ſe non poteſt non calefacere vel frigefacere, nec omnis potẽtia irrationalis eſt huiuſmodi, ſed ea, quę actiua eſt, nam paſſiua oppoſitorum eſt ſuſceptiua, ſicut & potentiæ rationales, quæ contrariorum modorum potentiæ ſunt: voluntate enim & intellectu multos actus contrarios operamur circa varia oppoſita.

Concludit Non igitur omnis poteſtas ſuſcipit oppoſita; nec ſolùm de poteſtate in communi loquẽdo, imò in eadem ſpecie poteſtatis, ſcilicet irrationalis, inuenitur poteſtas, quæ non ſit oppoſitorum, qualis eſt actiua.

Vnum verbum hic conſidera circa verba iſta Ariſtotelis [Ignem nõ eſt poſſibile calefacere, & non. neque quæcunque alia ſemper agunt] duas hic inſinuat potẽtias irrationales actiuas, altera quę ſemper ex ſe determinatur ad agẽdum, nec ex ſe poteſt non agere, tamen ab extrinſeco impeditur, vt ignis ſe habet ad calefaciendum, qui ex defectu combuſtibilis, non calefacit. 1. Altera, quę nunquam deficit, vt potẽtia ſecundùm quam cęlum mouetur, nec naturaliter impediri poteſt & ab vtraque potentia dicitur poſſibile. 2.

Duplex eſt potentia irrationalis actiua.

14. Iterũ diuidi tur potẽtia.

Quædam verò poteſtates æquiuocæ ſunt, etc.

Adhuc poteſtatem, ſeu potentiam diſtinguit: eſt enim nomen non ſimpliciter, id eſt, non vniuocè dictum. & hæc dictio comprehendit omnes potentias, quę dictæ ſuperiùs ſunt. Quædam eſt potentia includens actûs priuationem ſecundùm quam ea, quæ in potentia ſunt, actum nondum habent, ſed actûs principium, dicitur enim poſſe ambulare, qui nondum ambulat, & eſſe, quod nondum eſt. Altera dicitur potentia, quæ eſt ſimul cum actu, ſecundùm quam id, quod currit, dicitur poſſe currere, quod operatur, poſſe operari, & quod eſt, poſſe eſſe: quæ potentia aliquãdo non aliud dicit, quam non repugnantiam ad actum, vt idem ſit, qui currit, poteſt currere, & dicere, qui currit, non habet repugnantiam, nec impedimentum ad curſum, quæ dicitur potentia Logica, & in rebus Mathematicis potentia Mathematica.

Quæ ſit potentia Logica?

Eſt autem diſcrimen inter has: prior enim eſt in rebus mobilibus & corporeis, quæ aliquando ſunt actu, aliquando non ſunt, ſeu aliquando operantur, aliquando non. At poſterior eſt etiam in neceſſarijs, & his, quæ ſemper ſunt, & ſemper operantur.

Diſcrimen inter iam enumeratas potentias.

Poſſibile ergo vtranq; comprehendit, ac proptereà eſt ſuperius ad neceſſarium, & conuenit ei, ſicut vniuerſale conue-

Tranſit à potentia ad poſſibile.

nit

nit parti, ſcilicet inferiori, ideò infertur ex neceſſario poſſibile, ſicut ex inferiore ſuperius.

15. *Eis eſt quidem fortaſſe principium, &c.*

Alia Modalium conſequentia. Alium ordinem cōſequentiarum modalium perfectiorem ponit, & quia prius erat præter communem, ideo (fortaſſe,) dixit non dubitationis, ſed modeſtię cauſa, ordo eſt, vt incipiamus à neceſſario ad poſſibile, contingens, impoſſibile; quandoquidem inferius eſt in conſequentia, & ab inferrioribus ad ſuperiora rectior eſt conſequentiarum proceſſus.

Huius ordinis ſchema. Sumendæ ſunt igitur quatuor de neceſſario, eo ordine, quo conſtituebantur de poſſibili. Prima tota affirmatiua de neceſſario. Secunda negatiua de dicto, affirmatiua de modo. Tertia negatiua de modo, affirmatiua de dicto. Quarta negatiua de vtroque. Modorum autem hic erit ordo, Neceſſe, Poſſibile, Contingens, Impoſſibile.

Et vt rectiùs hæc memoria teneas, accipe quatuor dictiones noſtras, in quibus omnes æquiualentes inuenies: obſeruando eandem rationem, ſicut in alijs: ſolum ordinem murando, ſemper enim prima ſyllaba pro neceſſario Secũda pro poſſibili. Tertia pro contingenti. Quarta pro impoſſibili deſeruit: dictiones autem hæ ſunt: Argutule. Veſtigia. Sine metu. Mutabatis. Circa quas aduerte primam tertiæ, ſecundam quartæ, contradicere, & vlteriùs primam, & ſecundam eſſe contrarias, tertiam, & quartam ſubcōtrarias, poterit ergo quilibet in tabula aſſignare omnes has.

N O T A

16. *Manifeſtum autem ex his, quæ dicta ſunt, &c.*

Nota. Hunc ordinem cōſequentiarum, rerũ vniuerſi ordini comparat, & ipſa comparatione cōprobat. In vniuerſo enim tres rerum naturas cōperimus; quædam ſunt ſemper actu, ita, vt nunquam defuturæ ſint, nec defuerint, & hæ ſunt primę ſubſtantiæ. Vocat autem hic primas ſubſtantias; non vt in prædicamento ſubſtantiæ, ipſa ſingularia, ſed glorioſum Deũ, & Intelligentias, & hę ſunt ſecundum Ariſto. naturę ſempiternę, & omnium principia prima, & iſtæ habent actum ſine potentia; id eſt, quę habent in ſe, ſemper habuerunt, & habebunt, nihil illis defuit, nec deerit: propterea dicuntur non eſſe in potentia, ſcilicet, quę eſt, cum priuatione; & his aſſimilatur neceſſarium; qui modus ſignificat, quod ſemper eſt.

Tres rerum naturę in vniuerſo. Prima.

Huic hoc loci aſſimilatur Neceſſa. Secunda.

Sunt aliæ naturæ, quæ habent actum cum potentia, id eſt, ita ſunt, quòd non ſemper fuerunt, vel non ſemper erunt, & iſta ſi compararentur ſecundum id, quod actu ſunt, & id, quod potentia fuerunt, inueniemus actum perfectiorem eſſe, & natura priorem, id eſt, nobiliorem potentia; quia res perfectiori modo exiſtit, quãdo eſt, quàm quando eſſe poteſt. at potẽtia prior eſt tempore actu ipſo, quia prius tempore potuerunt eſſe, quàm ſunt & fuerunt, quales ſunt naturæ iſtæ corruptibiles, & in his inuenitur poſſibile propriè, & contingens.

Huic aſſimilatur poſſibile & contingens. Tertia.

A hę ſunt naturę, quę nunquam perueniunt ad actum perfectum, ſed ſemper manent in potentia, vt ſi velis numerare numerum maximum, nuñquam peruenies ad illum, ſi diuidatur continuum, nõ dabitur minima pars, tempus, motus ſecundum Ariſt. non peruenient ad actum conſummatum, in his inuenitur impoſſibile, quatenus nunquam ad actum perfectum peruenire poſſunt.

Huic aſſimilatur Impoſſibile.

Cùm igitur harum rerum iſte ſit ordo, vt primę res primo loco, medię ſecundo, vltimo verò iſta poſtrema conſtituantur: ergo & modi eis correſpondentes eundẽ obſeruabũt ordinẽ, & ita à neceſſario incipientes ad poſſibile, contingens, & impoſſibile deueniemus. Iſtum rerum ordinem exactiùs proſequi Metaphyſici eſt. Satis ſit iſta circa explanationẽ attigiſſe. Hæc de textûs interpretatione.

QVAESTIO.

Quid ſit Modus, quid modalis enunciatio, & quotuplex? & de eius quantitate.

Circa caput hoc, oportet breuiter examinare, quid ſit modalis, & quotuplex, & de eius quantitate. Hæc autem faciliùs percipientur, ſi quid ſit Modus, examinauerimus:

In quib. præcedentis Capitis conſiſtat explicatio!

Circa quod antiqui & moderni Græci, ac La-

Quid ſit Modus?

ac Latini laborarunt non parùm: inter Latinos S. Tho. tractat. de enunc. cap. 11. inquit, modus eſt rei adiacens determinatio, id eſt, additum aliquod extremum enunciationis, vel totam enunciationem determinans: dicimus enim, homo doctè diſputat, illud (doctè) prædicatum determinat, & limitat, vt ſtet pro diſputatione docta. At quia iſta definitio omnibus modis communis erat, eam limitat, dicens, modum eſſe enunciationis compoſitionem determinantem. Duo enim in verbo conſideramus. Alterum eſt eius ſignificatio; id eſt, res, quam ſignificat, vt diſputo, diſputationem ſignificat, & lego, lectionem. Alterum eſt verbi cōpoſitio, quod eſt ipſius formale.

Sententia S. Thomæ.

Duo in dictione conſideramus.

1.

2.

Quotuplex Modus?

Sunt igitur Modi in duplici differētia: quidam determināt verbi ſignificationē; vt doctè diſputat: velociter currit: alij determināt verbi compoſitionē, vt Petrum currere eſt poſſibile, id eſt, iſta compoſitio eſt poſſibilis: Petrus currit; tale autem ſunt iſti modi præſentes.

Nota.
Obiectio.
Reſponſio Thomæ.

Quòd ſi obijcias eſſe plures modos, nēpè verum, falſum? reſpondet S. Tho. iſtos nihil addere ad ſimplices enunciationes, idem enim eſt dicere: Petrus currit, & Petrum currere eſt verum, propterea non habent peculiarē difficultatem: ideò hic prætermittuntur.

Alberti.

Alber. tract. 2. ca. t dicit, illos modos verum, falſum, differre ab iſtis. quia nō ampliant tempus dicti, ſicut iſti quatuor.

Multiplicatio horum Modorum ſecundùm aliquos.

Alij plures etiam Modos multiplicāt, etiam compoſitionem determinantes, vt ſcibile, optabile, ſed hoc eſt multiplicare modos præter artem, & rationem.

Græci alijs verbis, quamuis eundē facientibus ſenſum, Modum definiunt.

Modus iuxta Ammō. & Pſellum, &c.

Ammon. & Pſel. Modus eſt vox ſignificans, qualiter prædicatum ſubiecto inſit. Quæ definitio eſt etiam Auerro. at Græcè hanc definitionem communem pluribus modis faciunt, dicuntq; Ariſt. hic ſolùm præcipuos conſideraſſe.

1. Fundam. Attributū t ibus modis ſe habet ad ſubiectū.

At circa hoc aduertendum eſt primò: triplex eſt enunciationis materia; vt ſuperiùs diximus; materia enim eſt habitudo prædicati ad ſubiectum; tripliciter autem prædicatum ſe habet ad ſubiectum, vnde eſt triplex materia. Primò prædicatum aliquod ita ineſt ſubiecto, vt non poſſit non ineſſe: vt, homo eſt animal, & talis eſt materia neceſſaria. Alterum non ineſt, ſed nec poteſt ineſſe: vt, homo eſt lapis: & talis eſt materia remota, ſeu impoſſibilis. Aliud non ineſt, ſed poteſt ineſſe: vel ineſt, ſed poteſt non ineſſe: vt, Petrus currit; & talis eſt materia contingens.

Illatio definitiua.

Eſt igitur Modus vox ſignificatiua, enunciationis materiam explicans, vt patet in illis modis aſſignatis, & ita ſumitur in præſenti. Cùm autem triplex ſit materia, triplex erit modus rei, Neceſſarium, Impoſſibile, Contingens. nam poſſibile, vt docet Boet. ſola voce differt à contingenti, & quia poſſibile componitur; dicimus enim impoſſibile, ſed non dicimus incontingens.

Cur Modus triplex?

2. Fundam. Duplicē eſſe compoſitionem modalis enunciationis.

Aduerte ſecundò: duplex eſt compoſitio in modali enunciatione: altera eſt dicti, vt hæc compoſitio, Sortem currere, altera eſt modalis totius, vt Sortem currere eſt poſſibile. quando audis Modum determinare materiam totius enunciationis, ſeu compoſitionis, intellige de dicto; vt notant Albert. tractat. 2. cap. 1. & Alex. qui dicit enim, Sortem currere eſt poſſibile, determinat compoſitionem illam, Sortem currere, non autem totam ipſam modalem; nam modalis ipſa nulla eſt contingens, ſed vel impoſſibilis, vel neceſſaria.

Preterea, quando dicimus Modum explicare materiam, intellige cum Ammo. & Pſello, Modum non eſſe materiam; materia enim eſt ipſa enunciatio dicti, ſed explicat Modus materiā illam: & aliquando explicat materiam quæ non eſt: vt qui dicit, Petrū currere eſt neceſſarium, ſicut aliquando diuidimus, quæ diuidenda nō ſunt, & componimus, quæ componenda non ſunt: vt quando dicimus: homo non eſt animal: leo eſt rationalis.

Antecedentium Doctrina.

Ex his omnibus facilè colligitur, quid ſit enunciatio modalis, & quotuplex, & quomodo nō ſunt plures quam hæ, quas Ariſtoteles enarrat, & quantum ab alijs omnibus differant.

Modalium triplex quātitas.

Circa quantitatem modalium, aduerte in eis eſſe triplicem quantitatem: duas ex parte ſubiectorum, tertiam ex parte

Modi

Modi. eſt enim in modalibus duplex ſubiectum: alterum ipſius dicti, quod Albert. vocat ſubiectum locutionis, vt in hac, Sortem currere eſt poſſibile; Sortes eſt ſubiectum locutionis: alterum eſt ſubiectum totius modalis, quod vocat ſubiectum enunciationis.

Et iuxta hæc duo ſubiecta inſurgit duplex quãtitas ſecundum quid, altera ex dicto, & ſecundùm hanc quædam modalis dicitur vniuerſalis, quædam particularis, quædam indefinita, quædam ſingularis; vt enunciationes ſimplices.

At ſecundùm ſubiectum enunciationis, quod eſt ipſum dictum integrum, ſemper modalis eſt ſingularis, quia illud integrum dictum locum habet vnius ſingularis ſubiecti, cùm non poſsit diſtribui totum ipſum.

Tertia quantitas eſt præcipuè à Modo: ſunt enim duo modi vniuerſales, neceſſe, & impoſsibile, & æquiualẽtes; & duo particulares, poſsibile, contingens, & æquiualentes, & ſecundùm hos, modales vniuerſales vel particulares dicuntur.

Dubium. Dices: quare illi duo ſunt vniuerſales, hi duo particulares? Solutio. Dico, quia neceſſe eſt quod omni tempore ineſt, impoſsibile quod nullo tempore: propterea vniuerſalitatẽ temporis claudunt; reliqui duo aliquando vel non aliquãdo: propterea temporis particularitatem habent.

Præterea neceſſe, vel impoſsibile, ſi ſuperiori vel vniuerſali termino iunguntur, diſtribuunt virtualiter. Idem enim eſt dicere: homo neceſſariò eſt animal: &, omnis homo neceſſariò eſt animal: & homo impoſsibiliter eſt leo: &, nullus homo eſt leo: reliqui non ſimiliter. Hæc ſufficiant, quia quæ reſtant, latè iam in introductione dicta a nobis ſunt.

Quæ Enunciationes contrariæ magis ſibi inuicem eſſe dicantur.

Cap. IIII.

1 Sectio 5. ſecundum Græcos.

VTrùm autem contraria eſt affirmatio negationi, an affirmatio affirmationi, & oratio orationi, quæ dicit, quod omnis homo iuſtus eſt, ei quæ eſt, nullus homo iuſtus eſt: aut omnis homo iuſtus eſt, ei quæ eſt: omnis homo iniuſtus eſt; vt, eſt Callias iuſtus, non eſt Callias iuſtus, Callias iniuſtus eſt, vtra harum contraria eſt? Nam ſi ea, quæ ſunt in voce, ſequuntur ea, quæ ſunt in intellectu, illic autem contraria eſt opinio contrarij, vt, quòd omnis homo iuſtus eſt, ei quæ eſt, omnis homo iniuſtus eſt, etiam in iis quæ ſunt in voce, affirmationibus neceſſe eſt ſimiliter ſeſe habere, quòd ſi neque illic contrarij opinio contraria eſt, nec affirmatio affirmationi erit contraria: ſed ea, quæ dicta eſt, negatio, quare conſiderandum eſt, quæ opinio falſa opinioni veræ contraria eſt, vtrum negationis, an ea quæ contrarium eſſe opinatur. Dico autem hoc modo, eſt quædam opinio vera boni, quòd bonum eſt: alia autem quòd non bonum, eſt falſa: alia verò, quòd malum: vtra harum contraria veræ? & ſi eſt vna, ſecundùm quamnam contraria. (Idẽ in principio primi huius.)

Nam arbitrari contrarias opiniones definiri, eò quòd contrariorum ſunt, falſum eſt. Boni enim quod bonum eſt, & mali quod malum eſt, eadem fortaſsè opinio eſt etiam vera, ſiue plures, ſiue vna ſit, ſunt autem iſta contraria, ſed non eò, quòd contrariorum ſint, contraria ſunt, ſed magis eò, quòd contrariæ. 2

Si ergo eſt boni quidem quod eſt bonum opinio, alia autem quod non bonum eſt: eſt autem aliquid aliud quod non eſt, neque eſſe poteſt: aliarum quidem nulla ponenda eſt, neque quæcunque eſſe quod non eſt opinantur, neque quæcunque non eſſe quod eſt, infinitæ enim vtræq; ſunt, & quæ eſſe opinantur quod non eſt: & quæ non eſſe quod eſt. 3

Sed in quibuſcunque fallacia eſt. hæ autem ſunt ex his, ex quibus ſunt generationes, ex oppoſitis verò generationes. quare etiam fallacia. 4

Si ergo quod bonum eſt, & bonum & non malum eſt: & hoc quidem ſecundùm ſe: illud verò ſecundùm accidens (accidit enim & non malum eſſe) magis autem in vnoquoque vera eſt, quæ ſecundum ſe eſt etiam falſa, ſiquidem & vera: ergo ea quæ eſt, quod non eſt bonum quod bonum, eſt eius quæ ſecundùm ſe, falſa eſt: illa verò quæ eſt, quod malum eſt, eius quæ ſecundùm accidens. quare magis erit falſa de bono, ea quæ eſt negationis opinio, quàm ea quæ eſt contrarij. Falſus eſt autem maximè circa ſingula, qui contrariam habet opinionem: contraria enim ſunt eorum quæ plurimum circa idem differunt. Si igitur harum contraria eſt altera; magis verò negationis 5

eſt

eſt contraria : manifeſtum eſt, quòd hæc erit contraria. Illa verò quæ eſt, quod malum eſt, quod bonum eſt, implicita eſt. etenim quod non bonum eſt, neceſſe eſt fortè ipſum eundem opinari.

6. *Ampliùs, ſi etiam in alijs ſimiliter oportet ſe habere, & hoc modo videbitur bene eſſe dictum. Aut enim vbique ea quæ eſt contradictionis, aut nuſquam, quibus verò non ſunt contraria, de illis quidem falſa, quæ eſt verè oppoſita: vt qui hominem non putat eſſe hominem, falſus eſt: ſi igitur hæ contrariæ ſunt, etiam & aliæ quæ ſunt contradictionis.*

7. *Amplius, ſimiliter ſe habet opinio boni quod bonum eſt, & non boni, quòd non bonum eſt, & præter has boni quòd non bonum eſt, & non boni quòd bonum eſt. Illi ergo quæ eſt, non boni quod non bonum vera opinioni quæ eſt contraria? Non enim ea quæ dicit, quòd malum eſt,* ſi aliquando fuerit vera, nunquam autem vera veræ contraria eſt: eſt enim quoddam non bonum malum. quare contingit ſimul eſſe veras. At verò nec illa quæ eſt quod non malum: vera enim & hæc: ſimul enim & hæc erunt. Relinquitur igitur ei quæ eſt non boni, quod non* bonum eſt, contraria ea, quæ eſt non boni, quod bonum eſt: falſa enim hæc, quare & ea quæ eſt boni, quòd bonum eſt.*

*a.l. ſimul enim aliquando.

*a.l. nō bonum verè contraria ea quæ eſt non boni, quod bonum falſa, falſa enim hæc

Manifeſtum ergo eſt, quòd nihil intereſt, nec ſi vniuerſaliter ponamus affirmationem. vniuerſalis enim negatio contraria erit, vt opi-
8. *nioni quæ opinatur. quòd omne quod eſt bonum, bonum eſt, ea quæ eſt, quòd nihil eorum quæ bona ſunt, bonum eſt. nam ea quæ eſt boni, quod bonum ſi vniuerſaliter ſit bonum, eadem eſt ei, quæ opinatur quod quicquid bonum eſt, quod bonum eſt: hoc autem nihil differt ab eo quod eſt, quòd omne quod eſt bonum, bonum eſt, ſimiliter autem & in non bono.*

9. *Quare ſi in opinione ſic ſe habet: & ſunt hæ, quæ ſunt in voce affirmationes & negationes, notæ earum quæ ſunt in anima: manifeſtum eſt quod affirmationi contraria quidem negatio eſt, quæ de eodem vniuerſaliter: vt ei quæ eſt quòd omne bonum, bonum eſt, vel quod omnis homo bonus, ea quæ eſt, quòd nullum, vel nullus: contradictoria autem quæ eſt, quod non omne,* aut non omnis. Manifeſtum eſt autem, quòd & veram veræ non contingit eſſe contrariam, neq; opinionem, neq; contradictionem, contrariæ enim quæ circa oppoſita ſunt: circa eadem autem contingit verum dicere eundem: ſimul autem non contingit idem ineſſe contraria.*

*a. l. & q̃ꝫ

Vtrum autem contraria eſt affirmatio negationi, &c. 1.

Hæc eſt quarta & vltima pars huius libri, in qua Ariſt. dubium vnum proponit circa oppoſitionem: quod caput aliqui non eſſe Ariſtotelis exiſtimârunt, inter quos eſt Porphyr. & dubius eſt Ammon. At quia reliqui antiqui Græci, & Latini hoc tanquam Ariſtot. recipiunt, non erit inutile illud exponere.

Capitis, q̃ꝫ vltima huius libri Pars eſt, Summa.

Quæſtio igitur huiuſmodi eſt. Vtrùm affirmationi opponatur magis negatio contraria, an affirmatio de prædicato cōtrario? Verbi gratia, huic affirmationi, omnis homo eſt iuſtus, vtra eſt magis oppoſita, vel hæc: nullus homo eſt iuſtus, an hæc; omnis homo eſt iniuſtus? Et huic: Sortes eſt iuſtus, vtra magis opponitur: Sortes non eſt iuſtus, an hæc. Sortes eſt iniuſtus: vbi prędicatum eſt contrarium. [Nam ſi ea, quæ ſunt in voce ſequuntur ea] Proponit viam ſecundum quam iſta quæſtio determinanda eſt; nempè, vt ea, quæ in mente ſunt, conſideremus: voces enim non aliud ſunt, quàm ſigna eorum, quæ menti inſunt. Conſiderandum ergo eſt, quæ opinio in mente opinioni opponatur, an quæ eſt ſecundum negationem, an quæ eſt ſecundum contrarium: Voces enim eodem modo opponentur.

Quæſtio circa cōtrarietatem enunciationum.

Vnde petenda huius Quæſtionis determinatio?

Vnde ſit quæſtio huiuſmodi. Aliquis habet hanc opinionē; bonum eſt bonum; veram: habet aliam falſam; bonum non bonum; & aliam etiam falſam, bonum eſt malum. Peto, quæ opinio harum duarum illi oppoſita eſt? Et nota iſta verba Ariſtotelis: (Si eſt vna, ſecundum quam contraria) poteſt eſſe vnus ſenſus, an vna harum duarum eſt contraria, vtra erit: ſiue illud (Si) ſit dubitantis, ſiue aſſerentis. Et hic ſenſus eſt bonus, & ita exponit Caietanus.

Quæſtionis alia atque exemplaris formatio.

Aliter interpretatur Ammō. & Boëtius, notantq; vnū, quod nos ſupra explicuimus Capite de oppoſitis. Duplex eſt contrarium, Quoddam habet medium, quando non eſt neceſſe, vt alterū extremorum proprio inſit ſubiecto; vt album & nigrū. nō enim eſt neceſſe, vt corpus vel ſit albū, vel ſit nigrum: poteſt enim eſſe rubrum.

Nota. Duplex eſt contrariū.

Ta-

Talia dicuntur habere medium. Alia medio carent, quorum alterũ neceſſe eſt ineſſe proprio ſubiecto: vt par, impar, ſanũ, ægrum, calidum, frigidũ; neceſſe eſt enim numerum eſſe parem, vel imparem, corpus calidum, vel frigidum, animal ſanũ, vel ægrum. In cõtrarijs habentibus medium negationis vnius contrarij, non eſt eadem cum affirmatione alterius contrarij: vt, non eſt idem, non eſt album, &. eſt nigrum; at in alijs vna eſt re. idem enim re eſt: non eſt par, &, eſt impar: non eſt ſanũ, &, eſt ægrum.

Intelligitur in his reſpectu proprij ſubiecti, alias enim non idem ſunt, nam Chimæra nõ eſt calida, non tamen propterea eſt frigida: reſpectu ergo ſubiecti ſuſceptiui vtriuſq; contrarij oportet intelligere.

Hoc ſuppoſito eſt clarus ſenſus Ariſtotelis: dicit enim: an, bonũ non eſt bonum, opponatur huic: bonũ eſt bonum an iſta, bonum eſt malũ? [quòd ſi vera ſit] id eſt, ſi aliquando idem re ſit, vt in cõtrarijs medio carentibus fit, reſpectu proprij ſubiecti, hinc, vtram aſſumemus, tanquam oppoſitam, negationem an affirmationem? & hic eſt ſenſus etiam bonus.

Nota, Quid nomine opinionis hic intelligatur.

In iſta quæſtione aduerte, quòd vocatur opinio iudicium intellectus, quo aſſentimus, vel diſſentimus alicui enunciationi & opinari, aliquando iudicare dicitur, vt patet tertio de anima, cap. 3. imaginari, inquit, poſſumus cum volumus opinari autem, id eſt iudicare, non: quamuis alijs locis aliter opinio ſumatur, vt videbitur

2. *Nam arbitrari contrarias opiniones definiri, &c.*

Excludit reſponſionem quam aliquis ei poterat dare, nempè contrarias opiniones eſſe, quæ ſunt circa res contrarias: opinio boni, & opinio mali cõtrariæ ſunt? Docet id nõ ſufficere ad contrarietatem opinionũ quod dupliciter probat. Primo, quia eadem eſt fortaſſe opinio contrariorum. Et ſecundò, quòd ſi non eſt eadẽ, ſed plures ſunt, poſſunt ambæ veræ eſſe; vt opinio de bono, quòd bonum eſt, & opinio de malo, quòd malum eſt: hæ opiniones, vel vna ſunt, vel ſiue vna ſiue plures ſint, veræ ſimul ſunt: vtrunque autem repugnat opinionibus contrarijs.

Nota 1. Hoc eſt ergo vnum aliud, nempè quòd opiniones contrario modo ſe habeant, & tum contrariæ ſint, non tamẽ propterea quod contrariorum ſint; oportet ergo in inueſtigandis opinionibus contrarijs, quomodo contrariæ ſe habeant, inueſtigare.

Nota 2. Quomodo eadẽ ſit opinio contrariorum.

Aduerte, quando Ariſtoteles dicit, eandem opinione eſſe cõtrariorum, vt, quod bonum eſt bonum, & malum eſt malum, nõ intelligas de opinione, & iudicio actuali, hoc enim fieri nõ poteſt, cùm alio actu iudicẽ, bonum eſſe bonum, & alio diuerſo numero actu, malũ eſſe malum: ſed de eadem opinione intellige habituali. id eſt, eodem habitu vtrumq; cognoſcitur.

Alia reſpõ.

Vel, quod melius eſt, intellige de iudicio actuali, & tũc ſit ſenſus, quòd eſt vna opinio ſpecie: contraria autem non ſunt vnius ſpeciei. propterea illę duę actuales opiniones nõ ſunt cõtrarię, ſcilicet, quod bonum eſt bonũ, & quòd malum eſt malũ.

Si ergo eſt boni quidem, quoniam bonum eſt, &c. 3.

In quo conſiſtat oppoſitio, de qua hęc queſtio.

Incipit Ariſtoteles determinare hãc quæſtionem, docetq; oppoſitionẽ conſiſtere in negatione eiuſdem prædicati, de eodẽ ſubiecto, nõ autem in affirmatione oppoſitorum. Et primo probat non conſiſtere in alio, quam in negatione eiuſdem. Vnũ vni tantum opponitur, ſed infinita eſſent oppoſita, quę illo opponuntur modo, nẽpe, affirmando oppoſita, vel negando propria alicuius ergo nõ hoc modo eſt ſumẽda oppoſitio. Minor probatur ſit hęc opinio, bonũ eſt bonũ: ſi eius oppoſita ſunt, quę affirmant id, quod bono non conuenit, vel remouẽt, quæ cõueniunt, ſunt hęc innumera. nam dici poteſt: bonum eſt malum, bonum eſt odibile, bonũ eſt inhoneſtum, bonũ eſt inutile. Similiter remouendo propria. bonum non eſt amabile, bonũ non eſt vtile, bonum nõ eſt ſectandum. ſi igitur oppoſita hęc ſunt, infinita ſunt. Nõ ergo ſumẽda eſt oppoſitio affirmationis alicuius, per affirmationẽ oppoſitorum, nec per negationẽ eorum omnium, quæ inſunt alicui ſubiecto.

Sed in quibus fallacia eſt, hæ autem ſunt, &c. 4.

Oſtẽdit ſecundum quam affirmationẽ & negationẽ ſit ſumenda oppoſitio, ac docet conſiſtere oppoſitionem in negatione & affirmatione eiuſdem prędicati de

eodem ſubiecto. hoc autem dicit his verbis [in his cõſiſtit oppoſitio, in quibus fallacia, fallacia vero in his eſt, in quibus generationes: generationes vero ex oppoſitis fiunt, ſecundum idem.]

Nota 1. Generatio quid ſit? Item quid Corruptio?

Pro quorum verborum intelligentia eſt aduertendum, quod generatio eſt mutatio alicuius, ex non eſſe ad eſſe, quãdo fit aliquid, quod non erat antè, tunc generari dicitur. Corruptio autẽ eſt mutatio ab eſſe ad non eſſe, ſcilicet, quando aliquid, quod erat, non eſt, dicitur mutatum fuiſſe. Vnde termini generationis & mutationis primi, ſunt ens & non ens. Generatio incipit à non ente, & terminatur in ens. Corruptio incipit ab ente, & terminatur in non ens. Verſantur igitur inter oppoſita ſecundum idem, nempè inter ens, & non ens.

Nota 2. Vera cognitio ſimilis eſt Generationi. Et Corruptioni aſſimulatur Error. In quo ſita ſit vera cognitio? Item in quo falſa?

Aduerte ſecundò, intellectus noſter in rerum cognitione proportionaliter ſe habet his mutationibus: vera ſiquidem cognitio rei aſſimilatur generationi: ſicut enim generatio procedit ex eo, quod non erat, ad id, quod eſt: ita vera cognitio procedit ex eo, quod non erat cognitum, ad id, quod cognitum eſt. Et ſicut corruptio eſt ab ente in nõ ens: ita error & deceptio eſt ab ea cognitione, qua verè res cognoſcenda erat, receſſus in illam cognitionẽ, qua rem aliter, quàm eſt, cognoſcimus. Vnde ſi petas, in quo conſiſtit vera cognitio: dicã, in eo, quòd res, vt eſt, cognoſcitur. Si petas, in quo error & deceptio: dicã ante omnia in eo, quòd cognoſcis de re, quod non eſt. Sunt igitur termini cognitionis & fallaciæ ens, & non ens, homo & non homo, & reliqua. Oppoſitio ergo ſumenda eſt per affirmationem & negationem eiuſdem de eodem.

Huius doctrinæ fundamentum.

Hęc doctrina in hoc conſiſtit. vt quemadmodũ generatio in hoc conſiſtit, quod aliquid fiat ex eo, quod non erat, ſiue fiat ex terra, ſiue ex aere, ſiue ex alia quauis re: & deceptio in eo, quod intelligat, quod nõ eſt res, ſiue intelligat hoc vel illud falſum: ita & oppoſitio in hoc, quod idem neget de eodem, de quo affirmatum erat.

Et Nota ſubtilitatem.

Et eſt ſubtilis nõ ſolum doctrina, ſed etiã probatio eiuſdem concluſionis, quòd oppoſitio ſit ſecundum affirmationem & negationem eiuſdem de eodem.

Si ergo quod bonum eſt, & bonum & non malum eſt. 5.

Triplex probatio Concluſionis in Ariſtotele. Prima.

Tribus rationibus probat cõcluſionem illã. Primo ſic: illa ſunt magis oppoſita, quæ magis ſecundum ſe repugnant in veritate & falſitate, id eſt, quorum vnum magis eſt falſum, & alterum eſt magis verũ: ſed ita ſe habent affirmatio, & negatio eiuſdem: ergo ea ſunt magis oppoſita. maiorem probat: quia contraria maximè diſtant. minorem oſtendit. iſta propoſitio: bonum eſt bonum, eſt magis vera quam hæc: bonum non eſt malum, ergo & iſta magis falſa, bonum nõ eſt bonum, quam hæc: bonum eſt malum, & ita illę duę opponuntur: bonum eſt bonum: &, bonum non eſt bonum: & aliæ duę inter ſe, bonum eſt malum, & bonum non eſt malum.

Probat quòd illa ſit magis vera, quia ſecundum ſe eſt vera; id eſt immediatè, & ſine cauſa. Si enim dicat quis: quare bonum eſt bonum, non eſt cauſa, at illa: bonum non eſt malum, eſt ſecundum accidens, id eſt, mediata, quia cauſam habet. propterea enim, bonum non eſt malum, quia bonum eſt bonum. Iſta ergo opponetur: bonum non eſt bonum: non autem illa, quæ implicita eſt, id eſt, bonum eſt malum. Iſtam vocat implicitam, quia includit illam tanquam priorem. bonum non eſt bonum. Attende rationem hanc, quæ ſubtilis eſt.

Amplius ſi & in alijs oportet ſimiliter ſe habere, &c 6.

Secunda.

Idem probat ſecunda ratione, quæ talis eſt. Inueniuntur oppoſitiones, in quibus non poteſt aliter, quàm per affirmationẽ & negationem ſumi contrarietas: ergo in omnibus ita ſumetur, vel in nullis: quandoquidem oppoſitio eſt eiuſdẽ rationis. Antecedens patet in his, in quibus nõ eſt contrarium: vt, homo eſt homo, hic enim non aliter contradicimus, quàm per negationem eiuſdẽ falſam, ſcilicet: homo non eſt homo: ergo etiã in alijs ita erit, in quibus contrarium eſt. Quòd ſi in his dicas non eſſe oppoſitionem, ergo nec in illis: quòd ſi in illis, ſaluatur oppoſitio per affirmationem & negationem, eadem erit oppoſitio in illis; cum etiam poſſimus illic negare & affirmare.

Amplius

7 *Amplius ſimiliter ſe habet opinio boni, &c.*

a Hæc eſt tertia ratio, qua idem probat Ariſtoteles. Argumentum autem eſt huiuſmodi. Iſta: bonum eſt bonum, & iſta. non bonum non eſt bonũ, ſunt veræ & de ſubiecto oppoſito, penes finitum, & infinitum, hæ autem tales: bonum non eſt bonum, &, non bonum eſt bonum, & oppoſitæ ſecundum ſubiectum, vnde harum duarum, & illarum æqua eſt ratio. ſed huic: non bonum non eſt bonum, opponitur illa: non bonum eſt bonum, ergo & illi. bonum eſt bonum: altera, bonum non eſt bonum: quod autem illi, non bonum non eſt bonum, opponatur illa. bonum eſt bonum, patet; quia non opponi poteſt iſta: non bonum eſt malum, nec iſta. non bonum non eſt malum; nam eſſent duæ oppoſitæ veræ.

Quod probatur: & vt hoc inconueniẽs appareat, ſume in vniuerſali omne non bonum nõ eſt bonum, quæ vera eſt, ſi iſta eſt contradictoria: non bonum eſt malũ, eſt vera cum illa, ſi iſta: non bonum non eſt malum, etiam eſt vera, aliquod enim non bonum non eſt malum. ſunt enim, quæ nec ſunt bona, nec mala moraliter loquendo: lapis enim nec eſt bonus, nec malus, id eſt, nec iuſtus nec iniuſtus, neutra ergo illi opponitur, ſed iſta: non bonum eſt bonum, quæ negatio eiuſdem eſt, & falſa, ergo & illa ita opponeretur, bonum non eſt bonum, & bonum eſt bonum. eſt autem argumentum hoc ab oppoſitis: ita ſe habet negatio & affirmatio de non bono, ſicut affirmatio, & negatio de bono, & illa opponuntur ſecundum affirmationem, & negationem eiuſdem, ergo & hæc.

Manifeſtum ergo, quoniam nihil intereſt, &c. 8

Concludit Ariſt. oppoſitionem omnẽ ſecundum affirmationem, & negationẽ eſſe primò ſumendam, tam in contrarijs, quam in contradictorijs, vt enim opinioni omne bonum eſt bonum, opponitur opinio contradictoriæ, quæ dicit: non omne bonum eſt bonum, ita & opinio iſta contrariæ, quæ dicit: nullum bonum eſt bonum; vtraque enim negatio eſt eiuſdem, ſiue in vniuerſali, ſiue non vniuerſaliter ſumatur negatio.

Quare ſi in opinione ſic ſe habet, &c. 9

Determinata quæſtione oppoſitarum opinionum facilè concludit, quid de voce dicendum ſit: ſi enim vox eſt nota eorum, quæ ſunt in intellectu, in intellectu autem oppoſitæ ſunt illæ opiniones, quæ ſecundum affirmationem & negationẽ ſunt, in hoc etiã eodem enunciationum vocalium conſiſtit oppoſitio. & ſicut cõtrariæ opiniones de eodem ſimul eſſe veræ nequeunt, ita nec in voce contrariæ vel contradictoriæ enunciationes veræ ſimul erunt de eodem.

Dico (ſimul) quia de eodem contrariæ veræ & contradictoriæ poſſunt enunciari. vt de Petro, quod eſt albus, & quod nõ eſt albus, quod ſedet, & non ſedet, ſed ſimul, id eſt, pro eodem tempore id omninò repugnat, vt ſuprà diximus.

Hic eſt finis Capitis, & totius libri de Interpretatione Ariſtotelis: ſi aliqua pretermiſſa ſunt, eò factum eſt, quia ſuis locis copioſè, & exacte tradentur

Deo fauente: Cui ſit gloria

in ſempiternum.

Amen.

Finis Libri ſecundi Peri Hermeniãs.

FRANCISCI TOLETI SOCIETATIS IESV COMMENTARIA,

Vnà cum Quæſtionibus in libros Poſteriorum Analyticorum Ariſtotelis.

De Subiecto, Inſcriptione, Ordine, Procedendi modo, & Diuiſione horum librorum.

Dignitas qualis ſit librorum de poſteriori Analyſi.

POſteriorũ libri & dignitate, & vtilitate reliquas oẽs Logicæ partes antecellũt. Hi enim ſunt, qui alijs tum ſcientijs, tum artibus, magnũ vſum exhibent, & a quibus & vniuerſalis peritia, & exacta cognitio Logico cõparantur, adeo, vt Ariſtot. Themiſtio viſus fuerit conſulto in his, ob eorum ſublimitatẽ, obſcuritatẽ affectaſſe.

Quinque in his prolegomenis præmittenda.

Antequam autem ad contextum deſcẽdamus, non ab re erit quinque præhibare, ex quorũ cognitione facilior erit proceſſus. Primum eſt libri Obiectum alterum Inſcriptio tertium Ordo quartum Procedendi modus poſtremum Diuiſio Ex his enim reliqua, quę præmitti ſolent, manifeſta fient.

QVAESTIO I.

Prolegomenorum de Subiecto Libr. Poſteriorum Analyticorũ.

1. Fundam. Logica in quem vſum ſit reperta.

Circa primum aduertendum eſt, Logicam, vt ſępè diximus, in hunc vſum fuiſſe inuentam; vt modum aperiret, quem intellectus noſter obſeruat in rerũ veritatibus cognoſcendis & indagandis. vt enim artes docent modum quo res operamur, ita & Logica modũ quo intelligimus. Duplex autem eſt rerum veritas, altera, quæ per ſe ipſam, poſtquam intellectui obijcitur, nota fit, nec intellectum erga eam errare cõtingit, quales ſunt veritates eorũ, quæ principia dicuntur: vt, omne totum eſt maius ſua parte, Quodlibet eſt, vel nõ eſt, & ſimilia, de quibus Ariſtoteles in 2. Metaphy. in principio dixit: a ianua quis aberrat? hæc autem non opus habent Logicâ, ſunt enim per ſe manifeſta, nec aliter intellectus ea cognoſcit, quam ſenſus, puta, viſus, ſuum obiectum præſens, vt bene dixit Lincon. 1. Poſterior. ca. 9. & Egid. 2. Poſter. ca. vltimo.

Duplex eſt rerũ veritas. 3. Principiorum per ſe ipſam.

2 Concluſionis per diſcurſum.

Altera veritas rerum eſt, quæ non ſtatim per ſe intellectui eſt manifeſta, niſi vtamur aliquo diſcurſu & ratiocinatione, quâ talem veritatem per aliam notiorem deducamus: quales ſunt eæ veritates, quę de concluſionibus habentur, non enim ſine diſcurſu tales cognoſci poſſunt. hęc autem Logicã indigent, quæ talem modũ, nempe diſcurſum & ratiocinationem oſtendat, explicet, & doceat. Atque hic eſt vſus & neceſſitas Logicæ. Licet enim modum cognoſcendi etiã ſimplicem tradat, quod factum eſt in prædicamentis, tamen ea omnia in compoſitam, & diſcurſiuam cognitionem ordinantur.

2 Fundam. Veritatem diſcurſu comparatam eſſe duplicẽ Scientiæ.

Eſt prætere a aduertendum, veritatem hanc, quę diſcurſu habetur, eſſe in duplici differentia: quędam eſt, cuius cognitio dicitur ſcientia, quędã vero cuius cognitio dicitur opinio ſiue clarius, quaſdã res opinione, quaſdam ſcientia diſcurrentes cognoſcimus. ea ſciuntur, quæ ſic ſe habent ſicut cognoſcuntur, nec aliter ſe habere poſſunt, quam vt intelliguntur. Verbi gratia, ſcimus hominem eſſe riſibilem, quia reuera ita eſt, nec aliter eſſe poteſt, quin homo ſit riſibilis, & nobis manifeſtum eſt ita id eſſe: propterea ſcientia, cognitiò vera, neceſſaria, & clara dicitur. De

his

Et opinionis.

his verò quæ opinamur; quæ ſic ſe habere non conſtat, ſed coniectura & probabilitate quadam cognoſcuntur, quare aliter ſe habere poſſunt, quàm opinamur: & ideo opinio incerta, obſcura, mutabilis cognitio dicitur.

Duplex hæc cognitio duplici aliquo diſcurſu, prior Demõſtratione, poſterior Topico.

Iuxta has duas cognitiones duplex eſt in nobis diſcurſus, & is, quo ſcientiã cõſequimur, qui Demonſtratio dicitur, & is, quo opinionem, qui ſyllogiſmus Topicus nuncupatur. Vnde fit, vt Logica maximè in hac vtraque parte verſetur, nempè in Demonſtratiua, & Topica, quæ Dialectica peculiariter dici ſolet: harum altera his libris continetur, nempe Demonſtratiua, altera vero libris Topicorum.

Concluſio Demonſtrationem horum librorum eſſe obiectum.

Eſt igitur horum librorum Obiectum & materia circa quam verſantur, Demonſtratio, nempe ſyllogiſmus, quo ſcientiã conſequimur. Quæ ſententia eſt communis omnium Græcorum, & ferè omnium Latinorum, imo ipſius Ariſtotelis, qui 1. Prior. ca. 4. propoſuit obiectũ Analyticæ partis ipſam Demõſtrationẽ,

N præmittendo tamen cognitionem ſyllo-

O giſmi in communi, tanquam vniuerſalio-

T ris, ex obiecto autem apparet quãta ſit v-

A. tilitas huius partis Logicæ, à qua, velut ab inſtrumento neceſſario ſcientiæ reliquæ dependent.

Opinio contraria, & eius rationes.

At contra non fuit Auerrois ſententia in hoc prologo, non in his libris Dẽmonſtrationem ſolã per ſe, ſed etiam definitionẽ conſiderari, propterea Demonſtratio obiectum non erit, cum non omnia, quæ in hac parte conſiderantur, complectatur. Hanc ſententiam receperunt quidam iuniores, quorum rationes præcipuæ ſunt:

Qui hanc opinionem receperunt. Contrariæ opinionis rationes.

Prima. Ad Logicam ſpectat tractare per ſe de definitione, eſt enim inſtrumentum cognoſcendi, qua conſideratione ad Metaphyſicum pertinere non poteſt, ſed nulla pars Logicæ eſt, quæ definitionem conſideret, niſi iſta: ergo ad hanc partem pertinet. Probatur minorem: quia ſi ad aliquã partem aliam ſpectaret, maximè ad 6 Topicorum, ſed ad eam non pertinet, cum Topicus ibi non definitionem conſtruat, ſed conſtructam examinet; vt notat Alex. ibidem in principio.

2. Secunda. Etiamſi non eſſet Demonſtratio, adhuc definitio eſſet, & à Logico conſideraretur: ergo definitio non propter Demonſtrationem, ſed propter ſe in Logica conſideratur.

Præterea. Nobilior eſt definitio ipſa Demonſtratione: ergo non ipſius cauſa debet à Logico conſiderari, ſed potiùs Demõſtratio propter definitionem. Antecedẽs patet, ex Ariſt. 7. Meta. text. 4. Nobilius, inquit, eſt ſcire quid ſit homo, quàm, qualis ſit? Sed illud habetur per definitionẽ, hoc autẽ per Demõſtrationẽ: ergo potius inſtrumẽtũ eſt definitio quã Demõſtratio. 3.

Ob hæc igitur aſſerunt horum librorũ tam Demonſtrationem, quàm definitionem eſſe obiectum. Hęc ſententia non eſt recipienda, multis ex cauſis. Primò, quia eſt contra communem omnium Græcorum & Latinorum opinionem. Secundò, eſt etiam contra Ariſtot. nam 1. Priorum, cap. 4. proponit, ſe intendere de Demonſtratione diſſerere, prius autem de ſyllogiſmo, tanquam de ſuperiori, quo loco definitio non per ſe, ſed cum Demonſtratione ſumpta ponitur, alias enim ante ſyllogiſmum eſſet tractanda, cùm ſyllogiſmꝰ nõ ſit definitione ſuperior. Tertiò, ſententia iſta eſt contra rationem. Primò, ſicut totius ſcientiæ vnicum eſt commune obiectum, ita partium ſcientiæ vnicum eſt per ſe particulare obiectum: ſed libri hi vna pars Logicæ ſunt, ergo vnicum eſt eorum per ſe obiectum. non ergo definitio ſimul & Demonſtratio per ſe conſiderantur, præſertim cùm maximè differant. definitio enim eſt inſtrumentum ſimplicium, Demonſtratio compoſitorum, definitione quid res ſit? Demonſtratione, qualis, & propter quid ſit? ſcimus. Hoc argumento coguntur iſti ponere obiectum horum librorum modum ſciendi: contemplantes autem talium inſtrumẽtorum diuerſitatem, aſſerunt tale obiectum eſſe æquiuocum. Sed confutatur hoc argumento. Vel illud eſt purè æquiuocum, vel analogum: ſi purè æquiuocum, ergo iam non datur vnum obiectum, cùm in eo nulla ſit vnitas rei, ſed ſolius vocis: ſi verò eſt analogum, ergo vnum ſignificatum eſt propter alterum. Quartò, rationes huius ſententiæ inualidiſſimæ ſunt.

Confutatio huius opinionis.

1.

2.

3.

Differt definitio à Demonſtratione.

4.

Ad primum reſpondetur cum Euſtrat.

Prolo-

Ad primū. Prologo 2 Poſt. definitionē hic non conſiderari ... undum ſe, ſed vt eſt cauſa vna, quâ probatur paſſionē ineſſe ſubiecto, quo etiam modo aliæ cauſæ quoq; hic cōſiderantur. Ad maiorem autem argumenti, Euſtrat. admittit Metaphyſicum per ſe conſiderare definitionē, ſed mihi hoc nō ſatiſfacit: nam Metaphyſicus eam conſiderat, vt dicit rei ſubſtantiam, non vt eſt cognitionis inſtrumentum: hoc enim Logicum eſt, vt dixit Auer. 7 Meta. com. 42. Propterea neganda eſt maior. Logicus enim non per ſe, & immediate definitionem conſiderat, ſed vt ad Demonſtrationem pertinet quod optime dixit Lyd. in Prooemio 1. Priorum vt enim intellectûs operationes ſimplices, non ſunt propter ſe, ſed ad cōpoſitas ordinantur, ita & definitio, quę ſimplicium eſt, non propter ſe, ſed ad argumentationem ordinanda eſt. Nec ex hoc ſequitur definitionem non tractari exacte in Logica: vt enim Phyſicus exacte de forma & materia dicit, & de anima, & reliquis, licet vt ad corpus naturale ordinantur, iſta conſideret, ita & Logicus de definitione.

Definitio vt à Metaphyſico, & vt a Logico conſideretur.

Albertus tract. 1 ſuæ Log. eæ, cap. 5. dicit hanc partem Logicæ, de definitione, non extare. Vnde poſſet optimè dici, quod quamuis Logicus de definitione per ſe ageret, tamē talis tractatus omnibus libris, de argumentatione, anteponendus eſſet, cū ſit ſimplex; eſſet enim immediatè poſt prædicamenta.

Ad ſecundum. Ad ſecundum reſpondetur facilè, ſi Demonſtratio eſſet ablata, maneret definitio: ſed, Logica eſſet manca, nec haberet eam rationem, quam modo habet, cùm eius finis mutetur.

Ad tertium. Ad tertium, negatur, definitionem eſſe poriorem: nec ille textus quicquam contra nos probat; illic enim, inquit, nobilius eſſe ſcire, quid res ſit: quam ſolum qualis ſit: at Demonſtratio non ſolum oſtendit qualis res ſit, ſed propter quid etiam talis ſit. In hoc autem includitur, quid ſit? & hęc eſt maxima cognitio; nempe ſcire res per ſuas cauſas, quod Demonſtratione fit. imo ſi textus conſideretur, eſt contra eos, nam ſubdit Ariſt. rationem, quare ſit melius ſcire quid, Quia, inquit, qui ſcit quid, facilè ſciet quale: ac ſi dicat, qui ſcit definire, ſcit demonſtrare.

Hactenus de ſubiecto: nunc de Inſcriptione horum librorum dicamus.

QVAESTIO III.

De Inſcript. Lib. Poſt. Analyt.

Inſcriptio. Inſcriptio huius libri Græcè eſt, τῶν ἀναλυτικῶν ὑστέρων, id eſt, Reſolutoriorum poſteriorum. In cuius gratiam prius quid reſolutio ſit, explicandum ... circa quam vehementer Neoterici digladiantur.

Quid Reſolutio. Reſolutio igitur, vt Alexand. & Philoponus 1. Priorum in principio aſſerunt, non eſt aliud, quàm regreſſus quidam rei in ea principia, ex quibus eſt, ſeu a quibus pendet. V. g. eſt corpus aliquod ex elementis conſtitutum, dum ſoluitur, in eadem elementa redit: talis reditus reſolutio dicitur.

Reſolutio alia eſt realis, alia rationis. Eſt autem hęc reſolutio duplex, quædā realis, quædam rationis. Realis eſt, quę in ipſis fit rebus, actione in ipſis realiter exiſtente; vt, quando verè mixtum in elemēta reſoluitur quando totum in particulas ſecatur. Reſolutio rationis eſt, quę ipſis rebus accidit, nō quidem actione exiſtente in ipſis, ſed intellectus operatione; vt enim mixtum ſui corruptione in elemēta realiter reſoluitur, ita intellectus ſua conſideratione mixtum in elementa redigit, taliſque reſolutio rationis dicitur.

Reſolutio rationis duplex, Mathematica & Logica. Hæc reſolutio rationis duplex eſt, altera Mathematica, altera Logica. Mathematica eſt, qua propoſitam concluſionem in proprias cauſas, per quas demōſtretur, reducimus; vt nihil aliud ſit talis reſolutio, quàm inquiſitio & perſcrutatio quędam cauſarum illius cōcluſionis. Sicut in Moralibus, cōſultationes ſunt inquiſitiones mediorum ad res faciendas, vt docet Ariſtot. 3. Ethicorum, capit. 3. Ex quo patet, hanc reſolutionem non eſſe Demonſtrationem: Demonſtratio enim per cauſam effectum monſtrat: reſolutio verò, poſito effectu, cauſam indagat: reſolutio tamen ipſi Demōſtrationi deſeruit, vt docet Euſtrat. in Prolog. 2. Poſt. talis reſolutio Mathematica dicitur, non quòd ſolus Mathematicus ea vtatur, cum & aliæ ſcientię etiam in propias cauſas concluſiones ſuas redigere, ſed quod Mathematici frequētius & clarius id efficiant.

Reſolutio Demonſtrationi deſeruit.

Quæ

QVAESTIO III.

Quid Reſolutio ratione Logica, & quotuplex.

Logica reſo lutio alia eſt particularis, alia vniuerſalis.

Logica reſolutio, quãuis multiplex ſit, vt 1. Prio. diximus, tamen quantũ ad rem ſpectat, duplex eſt, altera vniuerſalis, altera particularis. Vniuerſalis eſt, qua conclu ſionem aliquam in figuras quaſdã, & modos, quibus eſt ſyllogizãda, redigimus; ab his enim, tanquã a principijs illationis, dependet. ſimiliter eadẽ reſolutione reliquas argumẽtationis ſpecies in ſyllogiſmũ, in cuius vi nituntur, reſoluimus, & ipſum etiã ſyllogiſmum in duas propoſitiones & in tres terminos reducimus. Reſolutio vero particularis eſt, qua propoſitam con cluſionẽ, figurã & modo iam ſuppoſitis, in præmiſſas, & principia quędam neceſ ſaria, & quæ ipſius cauſam important, reducimus. quæ quidem reſolutio maximè deſeruit Mathematicę reſolutioni. hæc enim à cauſam reſoluit effectum, Logica vero particularis premiſſas neceſſarias ſecundum cauſam deponit & quęrit. Poſſu mus enim in ſyllogiſmo aliquo duo cõſiderare, & illationem quandã, qua concluſio ex præmiſſis infertur, & probationẽ eius, qua concluſio per principia neceſſaria, & per ſuas cauſas probatur. Vnde dupliciter reſoluimus concluſionem, & in principia inferẽdi, nẽpe in figuras, & modos (quę reſolutio, à Latinis dicitur reſolutio formæ, à Græcis reſolutio ſyllogiſmi ſimpliciter, & in principia probantia, nõ vtcũq; ſed neceſſaria, & per cauſas; quę reſolutio à Latinis dicitur materiæ, à Græcis particularis) illa reſolutio prior eſt, cũm ſit formæ, & communior; hæc poſterior, cum ſit materiæ, & particularis. Vnde fit vt pars Logicę, qua cõmunis reſolutio traditur, liber Priorũ dicatur: pars vero qua particularis continetur, liber Poſteriorũ.

Quid particularis?

Duo conſideran tur in ſyllogiſmo.

Concluſio duplex quo reſolui tur.

Hęc igitur eſt Inſcriptionis huius ratio. De reſolutione Poſteriori, id eſt, de modo inquirẽdi principia neceſſaria, & præmiſſas, quæ cauſæ ſunt per quas concluſio eſt demonſtranda, ac in eas reſoluenda.

Concluſio quid.

Hoc autem oportebit vnum annotare, has partes Logicæ reſolutiuas dici, non quòd ipſæ reſoluẽdo procedant: ſed quod reſoluere doceant, iuxta duos hos reſolutionis modos: cùm autem reſolutio non fiat niſi compoſito, vel eo, quod reſoluendum eſt præcedente, hinc fit vt iſtæ partes Logicæ oſtendant, quod eſt reſoluẽdum, nempe concluſionem aut ſyllogiſmum, & ea, in quæ iſta ſunt reſoluenda.

Nota, Cur appellentur hę Logicæ partes reſolutiuæ.

QVAESTIO IIII.

An hi libri aliqua ex parte ſint cõpoſitiui?

Dubitatur: An hi libri aliqua ex parte compoſitiui ſint, & non ſemper reſolutiui: Reſpõdent Philop. & Bura. 1. Priorum, in his aliquid compoſitionis contineri. Nam in libris Priorũ docemur, ſyllogiſmum componere: in libris verò Poſteriorum Demonſtrationem. Tamen quia potior eſt reſolutio & difficilior, idcircò libri reſolutiui dicuntur.

Aliorũ ſententia.

Mihi aliter videtur dicendum; nẽpe hos libros docere concluſionem propoſitã, in premiſſas, quib. inferatur, reſoluere, quod ſimpliciter ſyllogizare dicitur, & concluſionem etiã in premiſſas neceſſarias reſoluere, quod eſt demonſtrare. Et quia hæc tradi non potuerunt, niſi prius, quid ſyl logiſmus: quid Demonſtratio? eſſet, expli caretur, propterea iſta in his continentur. hoc tamen non eſt cõponere, ſed ea oſtẽdere, in quę reſolutio facienda eſt. Fatendum eſt tamen, cum ex reſolutione nota fiat compoſitio, eadem arte nos doceri & reſoluere & componere, ſed illud prius.

Propria opinio.

QVAESTIO V.

De diuiſione Logices in partem Iudicatiuam, & Inuentiuam.

Eſt aliud dubium, in quo elaborauerunt qua ratione hæc pars Logicæ Analytica, iudicatiua dicatur: Topica verò inuentiua?

Ad quod aliqui reſponderunt, non tam verè, quam ſubtiliter, nempè Topicam argumentari ex ſignis quibuſdam, Analyticam verò a cauſis: & quia ſigna ad inuentionem, cauſæ ad reſolutionem ſpectare videntur, inde ad Topica inuentio, ad Analytica reſolutio & iudiciũ ſpectat. ſed hoc poſtea præterquam quod leue eſt, nõ ſatisfacit, nam pars prior Analyticæ, cùm non per cauſam ſyllogizet, non eſſet iudicatiua, quod falſum eſt.

1. Aliorum ſententia.

Refellitur ea ſententia.

Alij reſpondent in Topica & Analytica eſſe

2. ſententia

eſſe inuentionem & iudicium, liber enim Priorum mediũ ſyllogizandi inuenit, & de inuento iudicat: & Poſteriorum liber docet etiã inuenire medium, nempè cauſas, & præmiſſas, & de eiſdem iudicare, an ita ſint? & demum liber Topicorũ, docet inuenire probabilia, & de ipſis, an talia ſint? iudicare. Tamen quia in parte Analytica difficilius eſt iudicare quàm inuenire, iudicatiua dicitur. eſt autẽ difficilius iudicare, quia concluſioni demõſtrandæ vnum eſt medium; quia non niſi neceſſarium demonſtramus; non enim vtraque pars cõtradictionis demõſtratur: at iſtud innumeras habet leges & conditiones; propterea inuentio eſt facilis, quia eſt vnius; iudicium difficile, quia multa debet habere. at in Topica facilius eſt iudicare, quia conſiderat probabile, quod facilè examinatur, ſed difficilius eſt inuenire, quia oportet vtranque contradictionis, partem probabiliter oſtẽdere, ac propterea à principaliori inuentiua dicitur. Hęc ſententia habet aliquid apparentię, ſed caret fundamento.

Sententia hæc caret fundamẽto.

3. Senten.

Alij reſpondent aliter, Topicum & Analyticum eſſe inuentiuum. nam pręmiſſas vterque quęrit ad concluſiones probãdas. intereſt tamen inter vtrunque: nam Demonſtrato. ſolum verum probat, & à falſo ſeparat: at Topicus verum a falſo nõ diſcernit, cùm ſolũ probabile cõſideret, quod aliquando verum, aliquãdo falſum eſſe poteſt. ideò alter Iudicatiu9, quaſi diſcretiuus veri a falſo dicitur, alter ſolùm Inuentiuus manet.

Propria Auctoris opinio.

1. Fundam.

Dicendum eſt meo iudicio, primò, duas eſſe argumentationis partes, alteram habentem ſe, vt materiam, nempè propoſitiones ipſas & terminos rerum ſignificatiuos, alteram vt formam; diſpoſitionem nempe ſecundum figurã & modum. Vnde qui argumentationem aliquam componere vult, opus habet quęrere hęc duo, & formam, & materiam aliquã, quęcunque ſit.

2. Fund. Inuenire & Iudicare quid ſint?

Secundo, inuenire non eſſe aliud, quàm occultum ſiue ignotum inquiſitione aliqua manifeſtum & notum facere, vt exẽplo eorum, qui inueniunt aliquid, cõprobari poteſt: iudicare verò eſt aſſenſu, vel diſſenſu rem ſic vel aliter ſe habere cognoſcere. V. g. inuenimus rem, dum vario diſcurſu tandem in eius cognitionem deuenimus iudicamus, dum talẽ, qualem quærebamus, conſideramus.

3. Fundam. Quibus op9 habeat in genere inuentionis & iudicii, Argumẽtationis ignarus.

Tertiò ignoranti argumentationẽ opus eſſe prius duplici inuentione, ſimiliter duplici iudicio. oportet enim materiã inuenire ex qua confici debet argumentatio, ſimiliter de ea iudicare, an talis ſit; qualẽ quęrebat; oportet præterea formam, qua eam diſponat inuenire, &, an talis forma ſit? iudicare. his enim omnibus abſoluitur argumẽtatio. atq; ad Logicum aliqua ſpectant, qui argumentationẽ docet. dico aliqua, quia materia nõ eſt negotii Logici; non enim res conſiderat, ſed formam argumentandi ipſis applicat.

4. Fundam. Qualis inuẽtio, qualeq; iudicium ad Logicum pertineat.

Quarto, inuenire argumentãdi formas, non eſſe ipſius Logicæ artis; cum ſit ante ipſam: nam id eſt inuenire Logicam, ſed artis eſt, ipſas formas inuentas docere, probare, & declarare, & rebus applicare: quod totum ad iudicium pertinet. Propterea liber Priorum formę iudicatiuus dicitur. Similiter inuenire res, ſeu terminos, quibus forma applicatur, non Logici, ſed aliarum ſcientiarum, ſeu habituu, qui res cõſiderant, munus eſt: ea tamen ſecundum propoſitiones ordinare, & an tales ſint? quales petuntur, dignoſcere, hoc eſt iudicare, & ad Logicum ſpectat.

5. Fundam. Materia habitui Logico ſubiecta eſt triplex.

Quintò, materiam hanc eſſe triplicem, neceſſariam, probabilem, apparentem: in quarum ſingulis eſt inuentio, & iudicium proprium. Omiſſa apparenti, de qua dicemus poſtea, neceſſariam ad librum præſentem, Topicam, ſeu probabilem ad libros Topicorũ referri certum eſt. cũ autem inuentio non ſit Logici, ſed iudicium materię neceſſariæ, inde liber Poſteriorum iudicatiuus dicitur, quia nihil ex hoc, Logico, præter ipſum iudicium, accedit. Dices eodem modo liber Topicorum iudicatiuus dicitur, cum inuenire probabile, non ſit Logici, ſicut nec inuenire neceſſariũ, vt diximus? Reſpond. eſſe valdè diuerſam rationem.

Obiectio.

Reiectio.

Vnum ergo maximè aduertendum, quòd Logicus, vt Logicus purus eſt, nullã rem contemplatur, ſed tantùm res alio habitu cognitas ordinat ſecundũ formã argumentationis, aut diuiſionis, aut definitionis.

Hoc idem Alb. c. 1. huius libri & lib. 1. Meta. cap. 5.

Id refert Origen. ſuper Cant. hõ. 1.

nitionis, aut enunciationis, aut alterius ſimilis. Quapropter antiqui Stoici, & Plato Logicã à reliquis ſcientijs non ſeparabãt, ſed coniunctam eis addiſcebant, vt dicit Philop. 1. Priorum in principio: hinc eſt, quòd Dialecticum ſcientem, ac Metaphyſicum vocabãt, vt videre eſt apud Plot. 1. Ennead. lib. c. 4. At Peripatetici eam ſepararunt, ac priùs ipſam puram addiſcebãt, poſtea ſcientias, vt docet Ariſt. 2. Metaph. c. 3. Stultum eſt, inquit, ſimul ſcientiam, & modum ſciendi quærere.

Reſponſio ad quæſt.

Cùm igitur res quędam ſint neceſſariç; quarum ſcientiæ ſunt: quædam probabiles; quarum ſunt opiniones, quæ ſolo intellectu abſq; habitu ſæpè producuntur; Logica à rerum neceſſariarũ cognitione fuit ſeiuncta omninò, ac illarum cognitio fuit ſcientijs reſeruata: At à cognitione probabiliũ non fuit prorſus abiuncta: imò cùm illa ſub nullo habitu cõprehendantur, relicta fuerunt Dialecticę. hinc eſt quòd ſæpè clamat Ariſtoteles, Dialecticã conſiderare quid in vnaquaque re ſit probabile, nõ quòd talis cognitio ipſius propria ſit, ſed illi relicta eſt. Hinc fit, quòd Topicus Maximas habet reales; quibus vtitur, ſed vt probabiles ſunt. Ex hoc apparet inuentionem probabilium Logicam eſſe, ac ob id liber Topicorum inuentiuus dicitur: nõ ſic de neceſſario, in quo ſolùm Logicus iudicio vtitur: & hoc eſt admodùm memoriæ mandandum, eſt enim ianua multarum veritatum, quæ in Logica occurrunt.

Dialectica vt dicatur conſiderare quid in qua que re ſit probabile.

Libri Topic. vt ad inuentionem, hi verò ad iudicium dicantur pertinere.

QVAESTIO VI.

De Ordine horum librorum.

Triplex Ordo doctrinæ.

Ex his quæ propoſuimus ſuperius, tertium erat Ordo: quo nẽpè loco hic liber ſit addiſcendus; ſermo enim eſt de ordine
1. doctrinę, hic autem doctrinę ordo triplex eſſe poteſt, vt conſtat ex Ariſtotele varijs in locis. Primus eſt ſecundùm neceſſariũ, id eſt, quando vnum in doctrina priùs altero traditur, quia hoc ſine eius cognitione haberi non poteſt: quo pacto multi ex grauioribus Ariſtot. interpretibus, primo de Anima, docent cognitionem & ſcientiam de anima præcedere ſcientiã de animalibus. quia animalia abſque animæ co-
2. gnitione cognoſci nequeunt. Alter eſt ordo ſecundùm notiùs, quando id præmittitur, quod eſt notius, licet ex eius cognitione alterum non dependeat: quo pacto liber Meteor. præmittitur libris de Anima, quia mixta illa meteora logica notiora ſunt. Tertius eſt ſecundùm dignius, quando id præmittitur, quod dignius eſt: quo pacto Ariſtoteles 2. de Anima antepoſuit viſum reliquis ſenſibus, quia dignior erat & nobilior.

Hoc igitur ſuppoſito, petimus, quo ordine liber hic alijs ſit anteponendus, vel cur hos ordi poſtponẽdus? Et nulli dubium eſt librum Priorum præcedere ordine doctrinę, propter neceſſitatẽ, & quia notior eſt. Cuius rei ab Auctoribus triplex in hoc prologo ratio reddi ſolet. Prima eſt: Notiora ſunt priùs tradenda minùs notis, ſed ſyllogiſmus in communi notior eſt demonſtratiuo; quia eſt vniuerſalior, vniuerſaliora autẽ notiora nobis ſunt; ergo liber Prior, qui de ſyllogiſmo in communi eſt, debet antecedere. Et hæc ratio eſt etiam ipſius Ariſtot. 1. Priorũ, cap. 4. Altera ratio eſt: Rectus & neceſſari' doctrinę ordo poſcit, vt paſſiones priùs de proprio & immediato ſubiecto demonſtrentur, quàm de mediato: ergo ſubiectum immediatũ priùs eſt tradendum. Declaro antecedens; mobile eſt paſſio quædam primò corpori naturali inhærens, mediatè verò & ſecundariò elemento, cœlo alijsq; corporibus: talis paſſio recto doctrinę ordine neceſſariò priùs de corpore naturali, quã de hoc vel illo corpore demonſtranda eſt: ſequitur ergo, vt neceſſariò antecedat corporis naturalis doctrina. Hoc igitur ſuppoſito, ſequitur argumentum: inferre, eſt paſſio tradenda de Demonſtratione, hæc autẽ immediatè competit ſyllogiſmo, priùs ergo de ſyllogiſmo eſt oſtendenda; ob idque ſyllogiſmi doctrina antecedit. Tertia ratio eſt: Quia niſi cognitio ſyllogiſmi in communi precederet, idem multoties inutiliter repeteretur, nam in Demonſtrationis doctrina oportebit explicare ea, quæ inſunt ratione ſyllogiſmi in communi, & eadem iterũ repetere in ſyllogiſmo Topico. & hęc eſt ratio qua Ariſt. 1. de Partibus, c. 1. oſtendit communia particularibus eſſe priùs tradenda: non igitur de hoc dubitabit vllus.

Libri Priorũ ne doctrinæ præcedant.

1. Ratio.

2. Ratio.

3. Ratio.

Dubium. Sententia Philoponi.

Dubium tamẽ eſt de libris Topicorum & Elenchorum, an huic ſint anteponẽdi? Philopo. & Auic. (quorum etiã meminit Auer. in hoc Prologo) aſſerunt, librum Topicorum immediatè ſequi librũ Priorum, & huic noſtro eſſe anteponendum:

Probatur ſententia Philoponi. 1. Ratio.

Eſt autem prior ratio Philoponi: quando intellectus ad aliquam veritatem capiendam diſponitur, priùs rationibus probabilibus, quàm demonſtratiuis præparatur: ergo cognitio & doctrina probabiliũ; quæ Topica eſt, antecedere debet doctrinam demonſtratiuam. Antecedẽs eſt notiſſimum; eſt enim his mos communis, & præſertim Ariſtotelis, qui priùs veritatẽ rei probabiliter & dialecticè exquirat, quàm demonſtratiuè cõuincat. Altera eſt

2. Ratio Auicennæ.

ratio Auicen. communiora ſunt præmittenda, ſed probabile eſt ſuperiùs neceſſario, quod vocat intelligibile; (nam omne neceſſarium eſt probabile, nõ tamen omne probabile eſt neceſſarium;) præmittenda ergo eſt doctrina probabilium.

Circa Librum Elenchorum Philop. docet eſſe poſtponendum libris Poſteriorũ, quia ſunt de ſyllogiſmo deceptorio, priùs autem oportet docere veritatis inſtrumẽta, quàm erroris.

Refellitur ſententia Philoponi de ordine Poſteriorũ & Topicorum.

Hæc opinio non eſt recipienda; imo aſſerendum eſt cum Alex. 1. Elench. cap. 4. & Alber. hoc libro, tracta. 1. cap. & S. Tho. atq; etiam Auerr. in hoc Prologo, & reliquis, librum Poſteriorum immediatè cõiungi cum libris Priorum. Et profectò nõ debet quis dubitare, hoc eſſe de mente ipſius Ariſtot. vt diximus 1. Prior. cap. 4. vbi ſe velle Demonſtrationem tractare propoſuit, à ſyllogiſmo tamen incepturũ, quia communior erat: poſt ſyllogiſmi igitur cognitionem immediatè Demonſtrationis doctrina ſequitur.

Ratio qua probatur authoris ſententia.

Ratio autem huius ab authoribus in præſenti multiplex aſſignatur, qua non ſolùm dignitate, ſed etiam cognitione, & neceſſitate hunc librum eſſe anteponendum, probatur: Imperfectum non cognoſcitur, niſi ex perfecto, ſed Topicus ſyllogiſmus eſt imperfectum quid, Demonſtratio verò perfectum, ergo huius cognitio anteponenda eſt. Maior eſt certa; quia in imperfecto eſt aliqua priuatio, quæ ſine poſitiuo cognoſci nequit: quis enim quid cæcitas? quid tenebræ? quid mors? cognoſcet, niſi viſum, lumen, & vitam prænoſcat. Minor oſtẽditur ex effectibus ipſorum. Nam Topicus ſyllogiſmus inducit opinionem concluſionis Demonſtratiuus verò ſcientiam: at opinio eſt quædã ſcientia imperfecta, eſt enim cognitio incerta & obſcura.

Poteſt etiam minor aliter explicari & probari. Propterea aduerte cum Alberto & S. Thoma, in Prologo, tres eſſe rationis & intellectus proceſſus. Primus quo ex neceſſarijs & ſemper veris propoſitionibus deducit concluſiones neceſſarias ac ſemper veras, quas non contingit aliter eſſe, & hic proceſſus eſt perfectiſſimus, cùm cognitionem diſcurſiuam perfectiſſimã generet; nempè ſcientiam, talis eſt Demõſtratio. Alter eſt proceſſus ab iſto deficiens & imperfectus, quo intellectus nõ ex neceſſarijs & ſemper veris, ſed ex his quæ maiori ex parte vera ſunt, infert cõcluſionem, non ſemper veram, ſed quæ aliter ſe habere poſſit; & talis eſt proceſſus Topicus. Tertius eſt, qui non ex neceſſarijs, aut probabilibus, ſed ex apparentibus inducit concluſionem apparentem; & hic eſt imperfectiſſimus, efficit enim deceptionem, ſicut ſecundus opinionem. Cùm igitur hi duo proceſſus ſint obliqui & imperfecti, regulandi ſunt ex perfecto, ob idque eius cognitio anteponi debet, eademque ratione libri Topicorum antecedunt libros Elenchorum.

Ratio confirmatur. Tres ſunt rationis proceſſus. 1. 2. 3.

Soluitur 1. Philop.

Ad argumentum primum Philoponi Reſpondet Auerr. in præſenti, concedendo, priùs oportere rationibus probabilibus rem attingere, quàm Demõſtratione oſtendamus: negat tamen eundem ordinem obſeruandum eſſe in eorum doctrina; imò prius oportet docere neceſſaria, quorum ſunt Demonſtrationes, quàm probabilia.

Soluitur 2. Auicen.

Ad ſecundum Auicennæ, etiam Reſpõdet Auerroes dupliciter: primò admittendo, neceſſaria eſſe probabilia; non tamen ſequitur vt doctrina probabilium ſit præmittenda: quia in Logica non conſiderãtur ipſa probabilia aut neceſſaria, ſed traduntur regulæ ad cognoſcenda probabilia & neceſſaria, quæ ſunt diuerſæ inter ſe, nec aliorũ regulæ in aliquo cum alio-

rum

rum regulis communicant, & ſic ſoluitur primò argumentum. Alteram etiam affert ſolutionem: nempè negando, omnia neceſſaria eſſe probabilia; hoc enim falſum eſt, cùm multa ſint neceſſaria, quæ non ſunt probabilia vt diximus lib. 1. Topicorum.

QVAESTIO VII.
De modo Procedendi.

Sequitur modus procedendi. Hic autẽ facilis eſt, nempe definitiuus, diuiſiuus, inductiuus, & ſyllogiſticus. eiuſmodi enim inſtrumentis Demonſtrationis naturam manifeſtat. *Dubium.*

Sed dubium eſt vnum, à quo vix aliqui ſe poſſunt expedire: num Demonſtratione vtatur circa ipſam Demonſtrationem: non enim fieri poſſe videtur antequàm cognita ſit Demonſtratio; poſſe quenquã vti Demonſtratione? ob id q; aliqui id negãt, inter quos fuit Paulus Venetus. *1. Opinio. Pauli Veneti.* quod profectò eſt clariſſimè contra Ariſtotelem, qui cap. 2. huius libri, Demonſtratione probauit, Demonſtrationem conſtare ex veris & primis, & c. quia facit ſcire: vnde à fine materiam probauit, quod eſt demonſtrare; & hoc idem etiam ſæpè facit. *Solutio.* Propterea dico ſine dubio Ariſtotelem in inueſtigandis his, quæ ad Demõſtrationem exiguntur, vti etiã Demõſtratione. *Hominem ſine habitu vllo & ſcientia ſæpè diſcurſus facere.*

Atq; vt hoc ex ſuo principio intelligatur: aduerte hominem ſolo intellectu abſque alio habitu & ſcientia ſepè ſyllogizare, & diſcurrere, & demonſtrare, & rationibus ac Demõſtrationibus acquieſcere, licet earum naturã ignoret: quod docuit Ariſtot. Rhetor. ad Theodect. cap. 1. perfectè verò cognoſcere hos diſcurſus, & ratiocinationes perfectè facere, Logicæ artis eſt, nec peruentum fuit ad eorum cognitionem, niſi eiſdem rationibus naturaliter exercitis, & imperfectè cognitis, quod doctè dixerunt Philop. & Alber. 1. Priorum, cap. 2. docentes in artibus & ſcientijs præſupponi notiones naturales. *Solutio explicatio Prioris Dubij.* Iuxta hoc reſpondeo, qui tradit doctrinam Demonſtrationis, cùm iam Demonſtrationem cognouerit, poterit circa eam Demonſtratione vti: qui verò diſcit, talem Demonſtrationem recipit notione naturali, qua cognoſcit eſſe rationem bonam, quamuis non cognoſcat exactè naturam illius, quouſque Demonſtrationem in vniuerſum didicerit. *Replica.*

Quòd ſi obijcias: quomodo Demonſtratio probat Demonſtrationem, nam ſeipſam probaret? *Reſponſio.* Dico, Demonſtratio quã probat, ſumitur vt inſtrumentum probandi, Demonſtratio quę probatur, tanquàm obiectum commune omnibus Demonſtrationibus. non repugnat autẽ vt idem probet ſeipſum, diuerſa ratione ſumptũ, ſcilicet vt inſtrumentum eſt; & vt ſub eo, quod probatur, continetur. Quo pacto definitio definitionis ſeipſam definit.

De Diuiſione.

Nota. In duas principales partes ſequens Poſter. diuiditur liber.

Supereſt vt de Diuiſione dicamus, & quidem in duas partes principales diuiditur hic totus liber. In priori ſunt ea, quæ ad Demonſtrationem ipſam pertinent, in poſteriori verò, quæ ad ipſius medium, ſub quo definitio eſt. Et ſufficiat iſta generaliter diuiſiſſe, quæ poſtea particularius ſunt enarranda.

ARISTOTELIS STAGIRITÆ PERIPATETICORVM PRINCIPIS, POSTERIORVM RESOLVTORIORVM

LIBER PRIMVS.

SEVERINO BOETHO INTERPRETE.

Summa Libri.

De Demonſtrationis eſſentia, conditionibusque ad eam requiſitis, De differentia Demonſtrationum, quòd, ſeu quia, & propter quid. Quæ figura aptior ſit Demonſtrationi. De ignorantiæ ſpeciebus, quæ in ſcientijs accidunt. Finitos eſſe demonſtratiuarum propoſitionum terminos. De Demonſtrationum varijs ſpeciebus, ac earum inter ſe comparatione. De varijs demum Theorematibus ad Demonſtrationem conferentibus.

Omnem doctrinam, omnemq́; diſciplinam intellectiuam ex præexiſtenti fieri cognitione. Quot ſunt præcognitionum modi, quæq́; ea, quæ præcognoſcuntur. Dubitationum ſolutio circa hanc propoſitionem contingentium.

CAPVT PRIMVM.

1\. *OMNIS doctrina, & omnis diſciplina* diſcurſiua ex præexiſtente fit cognitione.*

* Verbum hoc διανοητικὴ, quod diſcurſiua interpretatum eſt, alij preſſiùs ſyllogiſtica, alij latiùs intellectiualis, rationariua, cogitariua, hic & alibi vertunt.

2. Manifeſtum autem hoc ſpeculantibus in omnibus. Mathematicæ nanque ſcientiarũ per hunc modum accedunt, & aliarum vnaquæque artium. Conſimiliter autem & circa* rationes, et quæ per ſyllogiſmos, & quæ per inductionem. ambæ enim per ea, quæ præcognoſcuntur, faciunt doctrinam: illæ quidem accipientes, tanquàm à cognoſcentibus, iſtæ verò monſtrantes vniuerſale per id quod manifeſtum ſit ſingulare. Iiſdem & Rhetoricæ perſuadẽt. aut enim per exempla, quod eſt inductio: aut per enthymema, quod eſt ſyllogiſmus.*

* al. perficiuntur.

* λόγοι. orationes aliqui vertũt.

3\. *Bifariàm autem neceſſarium eſt præcognoſcere. alia nanque quòd ſunt præſuſcipere neceſſarium: alia verò quid eſt quod dicitur, intelligere oportet: alia autem ambo, vt quod quidem omne aut aſſerere, aut negare, verum, quòd eſt: triangulum verò, quòd hoc ſignificat: vnitatem autem ambo, & quid ſignificat, & quod eſt. non enim conſimiliter horum vnumquodque manifeſtum nobis eſt.*

4\. *Eſt autem cognoſcere, alia quidam priùs cognoſcentem, quorundam verò & ſimul accipientem cognitionem: vt quæcunque ſunt ſub vniuerſalibus, quorum habet cognitionem, quòd enim omne triangulum habet duobus rectis æquales, præſciuit: quòd autem hoc, quod eſt in ſemicirculo, triangulum eſt: * ſimul inducens, cognouit. Quorundam enim in hunc modum diſciplina eſt, &, non per medium, extremum cognoſcitur: quæcunque tam ſingularia ſunt, & non de ſubiecto aliquo.*

* al. ſimul dicens cognouit. Ita vt ſi iunctim hæc verba legantur, hoc modo legit Ioã. Gram. illo Thε. 8. Auer.

5\. *Antè verò, quàm inductum ſit, aut acceptus fuerit ſyllogiſmus, modo quidem aliquo fortaſſe dicendum eſt ſcire, modo autem alio non.*

Quod

6. *Quod enim non ſcivit ſi eſt ſimpliciter, hoc quomodo ſcivit, quod duos rectos habet ſimpliciter? ſed manifeſtum quòd ita quidem ſcit, quoniam vniverſaliter ſcit, ſimpliciter autem non ſcit.*

7. *Si verò non, quæ in Menone, dubitatio continget, aut enim nihil addiſcet, aut quæ novit.*

Vide 2. Prio. ca. 26.

8. Non enim iam veluti quidam nituntur ſoluere; dicendum. an ne nôſti omnem binarium, quòd par eſt: aut non? aſſerente autem, attulerunt quendam binarium, quem non exiſtimabat eſſe: quare neque parem. Soluunt enim, non dicentes omnem ſcire binarium parem eſſe, ſed quem ſciunt, quod binarius. Atqui ſciunt quidem, cuius demonſtrationem habent, & cuius acceperunt: acceperunt autem non de omni, de quo vtique noſcant, quòd triangulum, aut quod numerus, ſed ſimpliciter de omni numero, atque triangulo: nulla enim propoſitio accipitur talis, quòd quem tu nôſti numerum, aut quam tu nôſti rectilineam: ſed de omni: Cæterùm nihil, puto, vetat, quòd addiſcit aliquis, eſt ſic ſcire, eſt autem ſic ignorare. abſurdum enim, non ſi novit quodam modo quod addiſcit, ſed ſi ita, vt inquantum addiſcit, & ſic.

1. *Omnis doctrina, & omnis diſciplina, &c.*

ARiſtoteles optimus artifex ea omnia, quæ de qualiber re propoſita peti ſolent, de Demõſtratione tradit. Quærimus enim primò, an res ſit? deinde, quid ſit: tertiò, qualis ſit? poſtremò, quare talis ſit: his enim ſcientia abſoluitur. Atque hæc quatuor de Demonſtratione docet, quia multi negarunt Demõſtrationem eſſe, negantes ſcientiam haberi de rebus, cùm caducę & mutabiles ſint:

Demonſtrationem eſſe, cùm plerique negarint.

1. quales fuerunt Heraclitus, Democritus,
2. & alij. Alij aſſerentes nihil de nouo ſciri, ſed ſcientiam noſtram non eſſe aliud, quam recordationem & * reminiſcentiam eorum, quæ anima ſciebat: qualis fuit Plato; vt quidam aſſerunt. Hós remouet errores, docens & ſcientiam eſſe, ac de nouo fieri affirmans, ideoque Demonſtrationem eſſe, proptèrea ſtatuit omnem doctrinam fieri ex præexiſtenti cognitione; atque poſtea intendit inferre ex iſta, vt notat Philop. Demonſtrationem, quæ doctrina eſt, fieri ex præexiſtenti cognitione.

* ἀνάμνησις

Scientia eſt, & de nouo fit; ac propterea Demonſtratio eſt.

De ſenſu Propoſitionis:

Omnis doctrina, &c.

Sed dubium eſt de ſenſu huius celebratiſſimæ propoſitionis. Quidam recentiores per doctrinam & diſciplinam, intelligunt quamcunque cognitionem intellectus, propterea enim additur illud verbũ, [intellectiua] ad excludēdas cognitiones ſenſuum. Cognitio autem intellectus duplex eſt, altera ſimplex ſeu incomplexa; in qua non eſt verum vel falſum, quam Auerroes in præſenti vocat ſecundùm viam formationis: Altera eſt cognitio cõpoſita & complexa, in qua ineſt verum aut falſum, quam vocat Auerroes ſecundum viam verificationis: Hæ autē cognitiones ſic ſe habent, vt nunquam ſit compoſita, quin ſimplex præcedat, ſimplex tamen eſſe poteſt, vt nulla alia ſimplex, aut compoſita præcedat in intellectu: non tamen eſſe poteſt quin præcedat aliqua cognitio ſenſûs: cùm non contingat intellectum intelligere abſque præcedēti ſenſûs cognitione. Quo ſuppoſito, ſecũdùm horum ſententiam ſenſus propoſitionis eſt: omnis cognitio intellectus fit antecedentitione ſenſûs.

Prima opinio recentiorum.

Cognitio intellectus ſimplex & complexa.

Hæc doctrina vera eſt, ſed non videtur ad mentē Ariſtotelis eſſe, non enim ſimplices notitias intellectus quis doctrinas aut diſciplinas vocabit, ſicut nec ipſas notitias ſenſuum exteriorum.

Improbatur 1. Opinio.

Aliorum fuit opinio, aſſerentium per doctrinam & diſciplinam intellectiuā, eſſe intelligendam cognitionem complexā veritatis. Hæc autem duplex eſt: quædam prima & immediata, quę ex alterius veritatis cognitione non dependet; qualis eſt cognitio principiorum per ſe notorum: Altera eſt veritatis cognitio, quæ ex altera pendet, quæ diſcurſiua dicitur: & hæc vtraq; veritas ſemper præſupponit aliquā cognitionem: non enim quis, totum maius eſſe parte, intelliget, quin prius quid totum, quid pars ſit, cognoſcat & tamen dicunt illud verbum, [intellectiua] addi ad excludendas cognitiones ſenſuum, quæ etiam doctrinæ dicuntur, vt patet in mul-

Secunda ſententia Themiſtij, Philop. &c.

tis brutis, quæ diſcunt, & doctrinã aliquã capiunt.

Probatur 2. ſententia ex parte. Hæc ſententia non eſt ſpernenda: eſt enim Themiſt. Philopon. S. Thomę, & doctrina vera eſt, & cõformis Ariſt. ſed quæ non videtur admodum ad mentem Ariſtotelis. Non non videtur de quacunque cognitione veritatis loqui, ſed de diſcurſiua, vt patebit, nihilominus tamẽ eſt ſententia probabiliſſimã.

Tertia ſentẽtia Alb. & aliorum, mẽtem Ariſto. exprimens maximè. Alia eſt ſententia quæ maximè mentẽ Ariſtotelis exprimit, nempè per doctrinã & diſciplinam intellectiuam intelligi veritatem diſcurſiuam, quæ ratiocinatione & diſcurſu habetur. hoc enim illud verbũ [Intellectiua] Græcè ſignificat, & tunc eſt ſenſus: omnis cognitio, vel omnis aſſenſus, qui ratione & diſcurſu habetur, fit ex aliquo alio antecedenti iudicio, nempè præmiſſarum, aut principiorum, aut antecedentis, ex quo illa diſcurſiua cognitio deducitur. Hæc eſt expoſitio Auerrois, Albert. Linconien. Apollin. Pauli, & Egidij, & mihi videtur ad mentem Ariſtotelis eſſe.

N O T A.

Nota 1. Doctrinam & diſciplinã eandem rei eſſe cognitionem. Circa verba autem notare oportet cum Philopono, & alijs, per doctrinã & diſciplinam eandem rei cognitionem intelligi: nam eadẽ cognitio vt à magiſtro procedit, doctrina dicitur, vt vero a diſcipulo recipitur, diſciplina: attende autem ex Linconien. non ſolum doctrinam ſeu diſciplinam dici, quæ à Magiſtro viua voce quis accipit, ſed etiam quam ex ſcriptu ris vel proprio labore inueniendo conſequitur.

Nota 2. quid per cognitionem intelligendum. Aduerte prętereà per Cognitionem intelligi, non inuentionẽ, vt voluit Alexã. ſed quid ſuperius, nempè cognitionem tam diſcurſiuam, quàm non diſcurſiuam, inuentam, aut à Magiſtro traditam, intellectiuam, aut ſenſitiuam, vt ſit ſenſus: doctrinam, id eſt, iudicium concluſionis haberi ex præexiſtenti cognitione, ſiue hæc ſit alio diſcurſu habita, ſiue immediatè cognita, ſiue ſit intellectus, ſiue ipſius ſenſus.

Nota 3. quid, Ex, hoc loco? Aduerte prætereà, cùm illa præpoſitio [ex] dicat habitudinem termini, aut partium, aut materię, aut cauſę efficientis, hic cauſam efficientem denotat: vt ſit ſenſus, cognitio ſeu aſſenſus præmiſſarum, facit doctrinam ſeu aſſenſum ipſius concluſionis. Atque hæc eſt huius propoſitionis explicatio.

Manifeſtum autem hoc ſpeculantibus, &c.

Inductione propoſitionem probat in omnibus artibus & diſciplinis quæ ratione vtuntur: Nec hæc probatio eſt per exempla, vt quidam ex recentioribus aſſerunt, ſed eſt inductio, vt docet Auerr. Philop. Themiſt. & alij.

Inductio igitur eſt primò in mathematicis artibus, hæ enim doctrinam faciunt ſuarum concluſionum ex præcedenti cognitione principiorum: & ſub his diſciplinis intellige alias ſcientias ſpeculatiuas. 1.

Secundò, inductio fit in alijs artibus, & per eas intelligit Themiſt. artes operatiuas; licet id non placeat Auerroi, ſed tamẽ verum dicit Themiſt. his enim non contingit veritatem diſcurſu conſequi, niſi ex prçexiſtenti cognitione, quamuis Themiſt. explicet de veritate non diſcurſiua ſecundùm ſuam interpretationem, vt diximus. 2. Refellitur ſententia Auerr.

Tertiò, in orationibus dialecticis, id eſt, in ratiocinationibus probabilibus, quæ ſunt ſyllogiſmi, & inductiones, in quibus fit doctrina, id eſt, concluſionis cognitio ex præcedenti cognitione; nam in ſyllogiſmo dialectico accipimus præmiſſas tanquam notas & datas, in inductione verò ex ſingularium cognitione doctrinam vniuerſalis facimus. Hic nota dixiſſe ſyllogiſmos pluraliter, nam dialecticus, de quo hic fit ſermo, non ſolum vnam partẽ contradictionis, ſicut Demonſtrator, ſed vtrãq; probabiliter oſtendit, propterea ſyllogiſmos dicitur facere. 3.

N O T A.

Vltimò, inductio fit in diſcurſibus Rhetoricis, quæ ſunt enthymema & exemplum, in quibus non fit doctrina conſequentis, niſi ex præcognitione antecedẽtis. 4.

Enthymema cur ſyllogiſmum & exemplũ inductionẽ appellet. Themiſtij ſententia. Vocat autem Enthymema, Syllogiſmum & Exemplum, inductionem, vt notat Themiſt. quia enthymema ſit imperfectus ſyllogiſmus, & exemplum imperfecta inductio.

Sed nõ mihi admodum hoc placet. nam licet

Refutatio ſententiæ Themiſtij.

licet Enthymema dici poſſit imperfectus ſyllogiſmus, cum ſyllogiſmo perficiatur, tamen, exemplum, cùm non ad Inductionem, ſed ad Syllogiſmum reducatur, & in ipſo perficiatur, nō dicetur imperfecta inductio. Exemplū enim per ſingulare probat ſingulare, at inductio per ſingulare vniuerſale.

Sententia authoris.

Propterea mihi videtur ſenſus Ariſtotelis eſſe, Enthymema eſſe apud Rhetoricum, quod apud Dialecticū Syllogiſmus, & Exemplum, quod apud Dialecticū Inductio: & hoc ſolùm intēdit Ariſtoteles, dum vocat enthymema, & exemplum, inductionem, & ſyllogiſmum.

Dupliciter autem præcognoſcere oportet, quædam enim, &c.

Poſtquam Ariſt. omnem doctrinam ex præexiſtenti cognitione fieri docuit, nūc ea, quæ ante Demonſtrationem præcognoſcere oportet, ac modos, quibus præcognoſcantur, tradit.

Nota 1. de præcognitionibus aliqua.

Pro quorū intelligentia, aduertendum eſt, ea dici præcognita, quorum cognitio eſt neceſſaria ipſi Demonſtrationi: adeò vt Demonſtratio abſque tali eorum cognitione non poſſit procedere; non tamē in ipſa Demonſtratione, ſed extra cognoſcuntur: modus autem cognitionis, quo hæc præcognoſcere neceſſe eſt, præcognitio dicitur, vt modò clariùs explicabitur: concurrunt enim ad Demonſtrationem tria, quæſtio quæ demonſtranda proponitur: vt, an animus ſit immortalis? propoſitiones ex quibus eſt demonſtranda quæſtio: nempè: omnis actus immixtus materiæ eſt immortalis, omnis animus eſt act⁹ immixtus materiæ: ex his enim ſequitur, animus ergo eſt immortalis, tandem principia quorum virtuti & robori innituntur & probant, hæ propoſitiones: nempè Impoſſibile eſt duo contradictoria eſſe ſimul vera; ex huius enim veritate prouenit, vt illæ duæ propoſitiones illam quæſtionem probent, aliter enim illis conceſſis, negaret concluſionem aliquis, niſi ſequeretur; negata concluſione animum eſſe actum immixtum, & non eſſe actum immixtum, quod fieri non poteſt; & talia principia Demonſtrationis dicuntur Dignitates, quarum vſus & frequentiùs in mathematicis perſpicitur.

Tria ad demonſtrationem concurrere & quænam illa?

1.

2.

3.

Quæ Demōſtrationis principia vocentur dignitates?

Eſt ſecundò aduertendum, non omnia hæc tria Demonſtrationem componere & conſtituere, ſed duo priora; quæſtio enim mutata forma fit concluſio, nam ſub forma dubitandi, quæſtio eſt, ſub forma verò aſſertionis illata, eſt concluſio. Præterea ipſæ propoſitiones intrinſecæ Demonſtrationem componunt tanquam præmiſſæ, at Dignitates extra Demonſtrationis compoſitionem manent, nō enim eam formaliter componunt.

Nota 2. Quæſtio mutata forma fit Concluſ.

N O T A.

His duobus ſuppoſitis, Ariſtot. docet eum qui aliquam Demonſtrationem facit, aut eā conuincitur, præcognoſcere debere tria, duo ex parte quæſtionis, vnum ex parte propoſitionum. In quæſtione enim ſunt partes duæ, prædicatum, quod à Latinis paſſio, à Græcis quæſitum, ſeu interrogatum dicitur, quod demonſtrandum de altera parte proponitur, quam Latini ſubiectum, Græci datum vocant: vt in ſuperiori quæſtione; an animus ſit immortalis? immortale, quæſitum, animus verò datum dicitur.

Expoſitio.

Ex parte quæſtionis duo eſſe præcognoſcenda.

In hac ergo quæſtione de Dato, duo præcognoſcere neceſſe eſt, nēpè quid animus ſignificet? & an ſit? niſi enim hæc duo iam de animo præcognouerimus; nequaquā ad Demonſtrationem accedemus. nā quæſtio hæc de illo ſupponit: eſt enim ſenſus, ſuppoſito cognoſci, quid animus ſignificet, & animum eſſe, petitur an ſit immortalis? hoc enim eſt demonſtrandum.

De ſubiecto cur quid ſit & quod ſit præcognoſcatur?

De quæſito verò vnum præcognoſcere oportet, nēpè quid ſignificet? vt quid per immortale ſignificetur. nā quòd immortale ſit, hoc ipſum in Demonſtratione cognoſcitur, dū de ſubiecto demonſtratur.

De quæſito ſolùm quid ſit, non autē quod ſit præcognoſci.

Ex parte autem præmiſſarum vnum oportet præcognoſcere, nempè dignitates, quæ extra Demonſtrationem ſunt, his enim non præcognitis, non fit Demonſtratio. Opus autem eſt de his præcognoſcere an ſint? id eſt, veras eſſe. nam ſicut An ſit? de re ſimplici, petit, an ens ſit? ita de complexo An ſit? petit, an verum ſit? Patet igitur: tria eſſe præcognita, datum, ſeu ſubiectum, quæſitum, & dignitatem: duas autem eſſe præcognitiones, an ſit? & quid ſignificet?

Dignitates an veræ ſint ob præmiſſas debent præcognoſci.

His ſuppoſitis ad textûs verba accedamus, in quibus notare oportet per vnitatē intel-

Expoſitio verboru textus.

intelligi ſubiectum ſeu datũ, per triangulum, quæſitum ſeu paſſionem, per verum eſt, affirmare vel negare, quamlibet dignitatem. Nec decipiatis exiſtimans hæc ad vnam & eandem Demonſtrationem pertinere, vnitas enim & triangulus non ad eandem Demonſtrationẽ pertinent, ſed ad diuerſas, vt notat Philop. Alb. & alij: nam triangulus eſt primum quæſitum in Geometria, & vnitas primum datum in Arithmetica, Dignitas verò illa omnibus eſt communis Demonſtrationibus.

Dubium.

Dubitabis: nónne maiorem & minorẽ oportet præcognoſcere, cùm cõcluſionis doctrina, non niſi ex propoſitionum præcognitione fieri poſſit, quare ergo dignitatem ſolam præcognoſcendam docet?

Solutio 1.

Aliqui ſub dignitate etiam ipſas propoſitiones intelligendas dicunt, quod tamen non eſt ad Ariſtotelis mentẽ in hoc textu.

Solutio altera, & verior.

Propterea diligenter aduerte: hic intendit Ariſtot. ea præcognita manifeſtare, quæ in ipſa Demonſtratione non cognoſcuntur, ſed antè; cùm in ea non reperiantur: cùm autem duo ſint quæ Demonſtrationem præcedant, ad ipſam tamen neceſſaria, nempè dignitas, & quæſtio; (hæc enim formaliter non faciunt Demonſtrationem, licet ſint neceſſaria) hæc oportet præcognoſcere: reliqua enim ſicut propoſitiones, & concluſio, vt cõcluſio eſt, in ipſa Demonſtratione cognoſcuntur: Ob id igitur talia præcognita aſſignauit.

Eſt autem cognoſcere alia quidem.

Iſtum textum magnæ difficultatis eſſe varia & multiplex grauiſſimorum interpretum expoſitio comprobat. In m[edi]ũ adducam ea omnia quæ dicuntur: ex his enim vtilitatem decerpemus, licet ad mẽtem Ariſt. hę omnes expoſitiones nõ ſint.

1. Expoſitio Latinorum.

Latini fere omnes hunc textum ita explicant, vt velit Ariſtoteles explicare, & docere, quo ordine maior & minor ante cõcluſionem præcognoſcantur. In præcedẽti enim textu (vt diximus in dubio præcedenti) ipſi exiſtimant, Ariſtotelem inter principia præcognita maiorem & minorem cum dignitatibus annumeraſſe; nũc verò inter has duas præcognitiones ordinẽ aſſignare intendit, qui talis eſt, ac duplici propoſitione continetur; quarum altera, maior, multo tempore antè cognoſci poteſt, quam concluſio: poteſt enim quis antè ſcire, omnem triangulum habere tres angulos, quàm ſciat, hunc, in particulari, triangulum habere tres angulos: altera, minor, ſimul tempore cum concluſione cognoſcitur; non enim ſtat, quenquam ſcire hunc eſſe triangulum, quę minor eſt, quàm ſimul ſciat habere tres angulos æquales duobus rectis, quæ erat cõcluſio. Notant tamen, licet ſimul tempore minor cum concluſione cognoſcatur, priùs tamen naturâ ipſi minorem cognoſci, cùm ſit cauſa concluſionis.

Conſequẽs ex hac Expoſitione.

Ex qua expoſitione ſumunt commune dictum tanquam hic traditum: Cognita maiori & minori, ſimul tempore cognoſcitur concluſio. Et hoc dictum limitant, docentes eſſe intelligẽdum, ſuppoſita cognitione conſequentiæ bonæ: niſi enim bonam eſſe conſequentiã cognoſcamus, non opus eſt ſimul cognoſcere cõcluſionem. Et ita interpretantur Ariſtotelem, cùm dicit, ſingularia cognoſcimus inducentes, id eſt, illa ſingularia, quæ in minori cognoſcuntur, quæ ſunt vltima, id eſt, minores extremitates, abſque altero medio, ſed ſimul inducentes & inferentes cõcluſionem cognoſcimus. Ita exponunt S. Th[illegible], Egid. Lincon. Paul. Appolli. & alij cum his.

Improbat 1. Expoſitionem tanquã extra mentem Ariſtotelis datam.

Hæc quidem doctrina vera eſt, ſed, pace eorum dicã, extra mentem & textum Ariſtotelis. Nã id quod de maiori dicunt, etiam de minori dici poteſt; vt enim minori cum maiori cognita, ſtatim cognoſcitur concluſio; ita maiori cum minori poſita, cognoſcitur concluſio. Quòd ſi dicas: maiori per ſe abſque minori cognita non cognoſcitur concluſio? ita etiam dicam, minori abſque maiori cognita non cognoſcitur concluſio, & vtranque per ſe priùs tempore cognoſcere poſſumus, quàm ipſam concluſionem. Præterea iſta doctrina eſt generalis omnibus minoribus, vt quid ergo Ariſtot. limitauit ad ſingularia, quæ non dicuntur de ſubiecto? Præterea quia verba textûs non admittũt expoſitionem hanc, vt conſideranti patere poteſt.

2. expoſit. Philoponi.

Philoponus aliter locum interpretatur, vt Ariſtoteles velit in hoc textu o-

ſtende-

ſtendere, inuentionem etiam fieri ex præexiſtente cognitione; cùm ſuperiùs probatum fuerit de doctrina & diſciplina. Quantùm autem ex ipſo Philopono conijci poteſt, per doctrinam intelligit ipſe cognitionem concluſionis, quæ per aliud medium habetur: ſiue à nobis inuentum, ſiue ab alio acceptum: per inuentionem autem intelligit cognitionem ſingularium, quam per nos acquirimus ex aliquo vniuerſali prius cognito: vt, qui ſciuit, omnem triangulum habere tres angulos æquales duobus rectis, perſpecto aliquo triangulo per ſenſum, ſtatim, eum tres angulos duobus rectis æquales, habere cognoſcit. Et talis cognitio inuentio dicitur. Et de hac dicit Ariſtoteles in præſenti, quod fit ex præexiſtente cognitione, nempè ex ipſo vniuerſali prius cognito, & non per medium aliquod, ſed ex ipſo ſenſu illud ſingulare eſſe oſtendente. At quia eſt alius modus, qui videtur eſſe in præexiſtente cognitione, nempè cùm priùs aliquid cognouimus, & rurſus illud, obliuione intercedente, cognoſcimus, quæ recordatio dicitur: hunc modum Ariſtoteles in principio textus poſuit, vt etiam explicaret omnes modos cognoſcendi ex præexiſtente. Tamen, vt vult Philoponus, iſta non eſt cognitio, ſed recordatio.

Recordatio.

Improbat 2. expoſitionem tanquam obſcuram, & à litera diuerſam.

Iſta eſt ſententia Philoponi, quamuis admodum obſcurè ipſe loquatur, nec videtur admodum literæ conſona. nam Ariſtoteles non loquitur de cognitione illa, qua cognoſcimus hunc triangulum habere tres angulos æquales duobus rectis, quã ipſe Philopon. Inuentionem vocat, ſed de hac cognitione ſenſus, qua hunc triangulum eſſe abſque medio percipitur.

3. expoſitio Themiſtij.

Themiſtius verò, quem ſequitur Auer. multò aliter exponere videtur; interpretatur enim, Ariſtot. velle excipere duas cognitiones, quæ videntur ex præexiſtente cognitione fieri, & non fiunt. Altera eſt, quæ eſt per recordationem, ſeu reminiſcentiam, cùm idem eodem modo, quo antè cognouimus; obliti tamen fuimus; rurſus cognoſcimus: atque hæc non propriè fit ex præcedenti, cùm ſit eadem cum præcedenti, id eſt, eiuſdem rei, eodem modo cognitæ. Et hoc eſt, quod dicit Ariſtoteles: eſt quædam cognoſcere priùs cognoſcentem, id eſt, quædam cognoſcimus, quę antè cognouimus. Altera cognitio eſt ſingularium, quorum vniuerſale cognouimus: hæc enim videntur ex præexiſtenti fieri cognitione, ſed non fiunt: nam qui ſcit, omnem triangulum habere tres angulos æquales duobus rectis, ſi poſtea videat triangulum hunc, tunc cognoſcit, eum habere tres angulos æquales duobus rectis, ſed non totum ex præexiſtente cognitione vniuerſalis: ſed hunc triangulum eſſe abſque præcedenti cognitione, ſolo ſenſu percipit: ſed habere tres angulos æquales duobus rectis, id mente & ex præcedenti cognoſcit. Proinde ſtatim docet Ariſtoteles, quo pacto etiam illam concluſionem ſingularem partim antè cognoſcamus, in verbis, quæ in textu ſequuntur. Iſta eſt expoſitio Themiſtij, quàm obſcurè ſatis tradit Auerroes, nec mihi diſplicet: maximè enim videtur textui, & ſenſui congruere; quamuis illa priora verba non ſint exactè declarata, vt inferiùs videbimus.

Admittitur expoſitio hæc.

4. expoſitio Alb.

Albertus capite quarto aliter videtur exponere: dicit enim, hic Ariſtotelem velle oſtendere, quo modo concluſiones vniuerſales & ſingulares cognoſcamus. ac de vniuerſalibus primò dicit, eas cognoſci, alia priùs cognoſcendo, id eſt, earum cognitio procedit per præmiſſas, quæ habeant medium proprium ipſarum: ſicut quando hominem riſibilem per animal rationale, aut per medium proprium hominis probamus: at ſingulares non poſſunt per mediũ proprium probari, ſed ſolùm per applicationem communis & vniuerſalis, quod ſenſu fit: vt, probamus hunc triangulum habere tres angulos æquales duobus rectis, non proprio medio, ſed ſolùm applicando vniuerſale, id eſt, cognoſcendo illum eſſe triangulum. Et hoc eſt, quod Ariſtoteles dicit, abſque medio cognoſci, id eſt, ſine medio Demonſtratiuo, ſicut concluſio vniuerſalis. Hæc ſentit Albertus.

5. expoſitio Authoris.

His propoſitis, exiſtimo Ariſtotelem ſic eſſe exponendum, vt velit oſtendere ea, quæ in doctrina aliqua diſcurſiua continentur, dupliciter cognoſci. Docuerat enim ante ipſam Demonſtrationem præcedere cognitionem dignitatum Dati, & Quęſiti: ſupereſt vt oſtendat quo modo aſſentiamur his, quæ in ipſa Demonſtratione, ſeu

doctrina diſcurſiua continentur. Ac docet aliqua eſſe, quibus non aſſentimus; niſi per aliquam rationem præcedentem; vt quando præmiſſas ſumimus vniuerſales, & quę præcedente indigent probatione: qualis eſt maior in hoc diſcurſu; Omnis triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis: iſte eſt triangulus, ergo iſte habet tres angulos æquales duobus rectis: & hoc eſt, quod dicit, eſt cognoſcere, id eſt, aliqua cognoſcimus in diſcurſu alia cognoſcentes, id eſt, propter præcedentem alium diſcurſum. At verò aliqua ſunt in diſcurſu, quæ non aliàs cognouimus, nec diſcurſu præcedenti, ſed ſolùm in illo eodem diſcurſu inducentes cognouimus. & hęc ſunt ſingularia, quia ſub vniuerſali maiori ſubſumimus: nō enim, ſicut ipſa maior, per diſcurſum cognoſcūtur, ſed ſine medio, ſolo ſenſu; vt quòd iſte ſit triangulus: non enim loquitur de concluſione, ſed de minoribus, ſub vniuerſali ſumptis. Et iſta expoſitio iudicio meo eſt valdè notanda, maximè enim Ariſtot. explicat: quòd ſi hæc non placet, placeat expoſitio Themiſtij poſita.

5. *Antequam autem ſit inducere, &c.*

Cùm, pręmiſſæ quomodo cognoſcantur in diſcurſu, proximè docuerit, nunc de ipſa concluſione loquitur, ac docet, ipſam concluſionem, antequam inducta & illata ſit, quodammodo eſſe cognitam, & quodammodo non. Verba textus ſunt notanda, dicit: Antequam ſit inductum, aut acceptus ſyllogiſmus: nam cùm iam minor eſt adhibita, ſiue particularis, ſiue ſingularis, quod vocat inductum, vt quando ſub illa vniuerſali additur: iſte eſt triangulus, ſiue vniuerſalis, quod vocat acceptus ſit ſyllogiſmus, vt in vera Demonſtratione, nullo modo ignoratur concluſio, imò perfectè ſcitur: at antequam minor addatur, & ſyllogiſmus perficiatur, ſed tamen vniuerſales ac maiores propoſitiones conſtitutæ ſunt, tunc partim ſcimus, & etiam partim, & aliquo modo, ignoramus.

6. *Quod enim neſciuit ſi eſt ſimpliciter.*

Incipit declarare, quomodo talem concluſionē aliquo modo ſciamus, & aliquo modo ignoremus, idque docet in illa ſingulari, dicens, ignoramus illam ſingularē in particulari, cùm neſciamus illum eſſe triangulum: at ſcimus vniuerſaliter, dum ſcimus in illa maiori vniuerſali, illum habere tres angulos. ſimiliter de alijs concluſionibus, quas in præmiſſis ſcimus in virtute, non autem in propria forma & actu: quouſque inferantur. Hæc eſt explicatio iuxta textum, quæ communiter habetur: & profectò auderem dicere iſta verba ſub interrogatione legenda ſic: [Quod enim neſciuit ſi eſt ſimpliciter, hoc quomodo ſciuit, quod duos habeat rectos ſimpliciter?] ac ſi dicat, nos in illa vniuerſali ſimpliciter & particulariter non ſcire illam concluſionem ſingularem. nam de quo ignoramus, an ſit: quomodo perfectè ſcire poterimus, habere tres angulos æquales duobus rectis? ac ſi dicat, non ſcimus perfectè hunc triangulum habere tres angulos, quouſque illum triangulum eſſe ſciamus, ac ob id concludit, in illa vniuerſali maiori, concluſionem non actu & in propria forma cognoſci, ſed vniuerſaliter, & in potentia. Et hic locus eſt notandus, quē doctè quidem Buran. ſub interrogatione interpretatus eſt.

Si verò non Menonis ambiguitas. 7.

Ex modo, quo partim ſciamus concluſionem, antequam ſit inducta, & partim neſciam⁹, ſoluit duos cauillos, vt declarat Themiſt. & communiter omnes. Alter eſt Menonis apud Platonem, in dialogo ſic inſcripto: hic enim probabat, non poſſe cuiquam contingere ſcientiam per inuentionem, tali argumento: nam qui inueſtigat, vel ſcit id, quod inueſtigat: & tūc non eſt inuenire nec diſcere; cū iam id cognoſcat: ſi verò non ſcit, fruſtrà quęrit, cùm, etiamſi illi occurrat, non deprehenſurus ſit.

Ad hoc autem reſpondendum eſt, nos quærere & inuenire ea, quæ ſciueramus & cognoueramus; in vniuerſali tamen & in virtute; ignorabamus autem in particulari, ac propterea id diſcimus. nec eſt abſurdum nec impoſſibile, quenquam diſcere id, quod cognoſcebat, ſed cognoſcebat in vniuerſali, diſcit autem in particulari: inconueniens eſſet, ſi eo modo quo ſciuit, poſtea diſceret.

Vbi aduerte, diſcrimen eſſe inter Platonem & Ariſtotelē. Plato enim dicebat, non ſciri quicquam de nouo, ſed ſcire eſſe reminiſci. Ariſtoteles verò etiam docet, prorſus concluſionem non ſciri de nouo, Nota.

ſed e-

ſed eius cognitio in virtute pręceſſit. eſt autem inter hæc duo magnum diſcrimen, nam reminiſcētia eſt cognitio illius, quòd antè eodem modo, & ſub eadē forma cognouimus, obliuio tamen interceſſit, & ſic Plato exiſtimabat nos ſcire de nouo: at illa cognitio vniuerſalis ſeu virtualis, quæ præceſſit, ſecundum Ariſt. non eſt, quę poſtea redit, ſed primò rem in ſuo principio & in vniuerſali ſciuimus, poſtea eam in particulari diſcimus.

2. *Non enim ſicut quidam conantur, &c.*

Hic eſt alter cauillus, vt ſuprà diximus, ſecundum Themiſt. qui eſt Sophiſtarū volentium probare nos non ſcire: quia ſi ſciremus, tunc eſſet ſcientia huius: omnis dualitas eſt numerus par, quod cōcedendum eſt: tunc autem faciebant ſophiſma: tu ſcis omnem dualitatem eſſe parem: hæc, quæ eſt abſcondita, & quam tu non cognoſcis, eſt dualitas, ergo ● ſcis illam eſſe parem, quod eſt falſum: nam cùm neſcias eſſe dualitatem, non ſcias eſſe parem? Reijcit ſolutionem quorundam. aliqui enim conuicti ſophiſmate reſpondebant, ſe non ſcire omnem dualitatem eſſe parem, ſed omnē eam, quam ſcirent eſſe dualitatem. Ariſtoteles hoc reprehendit, ac dicit abſque vlla limitatione fatendum eſſe, omnem dualitatem ſciri eſſe numerum parem: cuius ratio eſt pulchra. nam quando Demonſtratio illius fit, abſque vlla limitatione fit, nec præmiſſæ, quibus demonſtratur, limitantur ad has vel illas dualitates, ſed ad omnes: oportet igitur reſpondere, non ſcire nos hanc dualitatem diſtinctè & particulariter eſſe parem, quouſque ſciamus illā eſſe dualitatem, ſcimus tamen eam in cōmuni & vniuerſali.

Alij ferè omnes hunc cauillum poſteriorem cum eo, qui Menonis eſt, cōiungūt, ac vnum faciunt, & tunc ſic debet continuari. nam aliqui reſpondebant ad prius argumentum, nos ſcire ea, quæ ignorabamus, aduersùs quos erat argumentū probans nos ſcire antequam inducta ſit concluſio. nam ſi ſcis omnem dualitatem eſſe parem, etiam ſcies, hanc, quæ eſt in manu mea, eſſe parem, quæ eſt concluſio, & tunc reſpondebant aliqui, quod ſuperius diximus. Hæc circa capitis expoſitionem.

QVAESTIO I.

De ijs, quæ in expoſitione textûs dicta ſunt.

Vt magis quæ dicta ſunt elucidentur, vt moris eſt noſtri, aliquantulùm oportebit diſputare. Ac eſt arg. primum. Multæ ſunt ſciētiæ ac doctrinæ, quę nō ex præexiſtēti fiunt cognitione: ergo illa prima propoſitio eſt falſa. probatur antecedens: Angelorum ſcientia eſt doctrina, & tamen non eſt ex præexiſtenti cognitione. nam à Deo ſimul cum omnibus ſcientijs naturalibus creati ſunt: præterea multa homines diſcunt, quæ ignorabant, & non ex præexiſtenti cognitione & iudicio. 1. Argum. contra textum.

Secundò, contra id, quod dicitur, oportere de ſubiecto ſeu dato præcognoſcere quid eſt. Aut intelligitur de quid eſt rei, aut de quid eſt nominis: ſi dicas de quid eſt rei, videtur expreſsè contra textum, in quo ſermo eſt de definitione nominis, ſi verò dicas intelligi de definitione nominis, tunc eſt diminutus Ariſtot. nam in Demonſtratione propter quid, oportet præcognoſcere definitionem ſubſtantialem ſubiecti, nam per eam demonſtramus paſſionem de ipſo. 2. Argum.

Tertiò, contra id, quod dicitur de quęſitu ſeu paſſione, de qua ſupponimus quid ſignificet, non tamen quia eſt, videtur hoc falſum: nā cognoſcentes paſſiones cōuenire, & eſſe in ſuis ſubiectis, mouemur ad quærendas cauſas & demonſtrandum: & Philoſophi ex admiratione effectuum & paſſionum, quas experiebantur, cœperunt philoſophari; ergo ante Demonſtrationem oportet præcognoſcere paſſionē eſſe, ſicut de ſubiecto. 3. Argum.

Quartò, non eſt idem, quia eſt ſubiectū, & quia eſt dignitas. nam alterum eſt incōplexum, alterum complexum, ergo ſunt diuerſæ præcognitiones, & ita ſunt plures quàm duæ: imò quæſtio an ſit? ſeu quia eſt, ſolùm eſt de ſimplici, de complexo enim eſt qualis res ſit? 4. Argum.

Quintò, non exiſtente ſubiecto eſt de eo Demonſtratio & ſcientia, ergo non debet de eo præcognoſci an ſit? probatur antecedens: nam propoſitiones quarum eſt ſcientia, ſunt ſempiternæ veritatis, quæ ſemper ſunt veræ, etiamſi extrema non ſupponant. 5. Argum.

 Sex-

6. Argum.

Sextò, nō poteſt intellectus ſimul plura cognoſcere, cùm ſit potentia finita, ergo non cognoſcit ſimul maiorem & minorem cum concluſione. nam ſi dicas poſſe intellectum ſimul illa tria cognoſcere, ſaltem non poterit * centum, tunc demus quòd intelligat ſimul omnia, quæ poteſt, demptis duobus, tūc fiat ſyllogiſmus, clarum eſt, quod aſſentiet maiori & minori, quia poteſt, ſed non concluſioni, quia vltra, iam non poteſt.

7. Argum.

Septimò, nullus eſt defectus illius ſyllogiſmi Sophiſtarū, ergo reſpōſio Ariſtot. nulla eſt probatur antecedens: nam benè ſequitur, ſcio omnem dualitatem eſſe parem, iſta occulta eſt dualitas, ergo illā ſcio eſſe parem, etiam in particulari: non apparet, quis ſit huius defectus. Hæc videntur magis examinanda in præſenti.

Solutio 1. argum. Cognitionē doctrinâ ac diſciplinâ diſcurſiua latius patere.

Pro ſolutione primi notandum, ſuperiorem eſſe cognitionē, doctrinâ ac diſciplina diſcurſiua: nam doctrina diſcurſiua ſolùm ſignificat cognitionem & iudicium rei, quod aliquo diſcurſu habetur; vnde non omne iudicium intellectus doctrina diſcurſiua dicitur, cùm iudicium principiorum per ſe notorum non ſit doctrina. non enim per diſcurſum habetur, ſed ipſo lumine naturali, abſque ratiocinio illis aſſentimur: at cognitio ſignificat quodcunque iudicium, ſiue ſine diſcurſu, ſiue cum diſcurſu habeatur: ſiue ſit in intellectu, ſiue ſit in ſenſu, quale eſt iudiciū ſingulariū. Et tunc eſt ſenſus: Omne iudicium ex diſcurſu aliquo procedens fit ex præexiſtente cognitione, id eſt, iudicio altero, ſiue hoc ſit altero diſcurſu habitum, ſiue abſque vllo diſcurſu, ſiue ſit in intellectu, ſiue in ſenſu, nam multorum vniuerſalium iudicium intellectus fit ex præexiſtēti iudicio ſingularis, quod eſt in ſenſu. ex his ſoluitur argumentum primum: ſcientia enim Angelorū non ex diſcurſu aliquo habita, ſed à Deo ſolo infuſa eſt, præterea etiā ipſi abſque diſcurſu res intuentur: propterea non dicitur doctrina diſcurſiua, de qua ſolum dictum eſt, ex præexiſtente fieri cognitione.

Angelorū ſciētiam à ſolo Deo eſſe, nō verò diſcurſu cōparari.

Hoc idem dicimus de illis veritatibus alijs & iudicijs, quę abſque diſcurſu fiunt, quamuis multoties latet occultus diſcurſus, & præexiſtens iudicium. Cùm enim credo alterius dicto, latet iudicium antecedens: viris cordatis eſſe credendum: & hoc frequēter accidit in his, quæ auctoritate dicentis, ratione alia non interueniente recipiuntur.

Solutio 2. argum. Caiet.

Ad ſecundum Caietanus contendit per quid eſt, intelligendam eſſe definitionem ſubſtantialē ſubiecti; hanc enim oportet præcognoſcere, quod per eam demonſtrāda ſit paſſio de ipſo ſubiecto in Demōſtratione propter quid; quæ procedit per cauſam: nam in Demonſtratione, quia, quâ per effectum rem demonſtramus, non eſt opus definitione ſubiecti, ac ob id non opus eſt præcognoſcere. Hæc ſententia Caietani eſt contra omnes ferè expoſitores, Græcos & Latinos, & contra ipſum textum Ariſt. vbi expreſsè loquitur de definitione nominis.

Reijcit.

Nota differentiā inter definitionē nominis & rei.

Oportet in hac re aduertere multum intereſſe inter definitionem nominis & definitionem ſubſtantialem rei. nam definitio rei explicat rei ipſius naturam, reſoluendo in omnes partes eſſentiæ: vnde per talem definitionem rem cognoſcimus cognitione & conceptu diſtincto, quo conceptu cognoſcitur res, & omnes partes eſſentiæ eius: at definitio nominis ſolū applicat ſignificationē nominis ad rē ſignificatam, indicando quæ res ſit quam ſignificat, non autem rem ipſam ita explicat, vt naturam & eſſentiam diſtinctè manifeſtet, ſed ſolùm confusè eam dicit, quatenus intelligatur eſſe quædam res ab alijs diſtincta & ſeparata, quomodo rudes recipiunt res ipſas vocabulis expreſſas.

Diſcrimē definitiōis nominis & rei.

1. Diſcrimē vnius rei plures eſſe poſſe definitiones nominis, non autem rei.

Ex quo fit primum diſcrimen, quòd vnius vocis poſſunt eſſe plures definitiones nominis, modis varijs explicantes rem vnam, quam vox ſignificat, at definitio rei vna eſt, cùm vnicum ſit genus proximum & differentia, per quæ res definitur.

2. Accidentiū definitiones rei non eſſe perfectas, nominis verò eſſe perfectas.

Eſt ſecundum diſcrimen: accidentia nō habent perfectas definitiones rei. cùm enim eorū eſſentia ſit imperfecta & à ſubſtantia dependens, non definitur abſque ſubſtantia: quam definitionem Ariſtot. 7. Metaph. c. 5. vocat per additamētum: ſubſtantia eſt, quæ perfectā definitionē habet, cū nō definiatur per aliquid extra genus ſuum: definitio verò nominis tam ſubſtantię, quàm accidentis, perfecta eſt, cùm nomi-

nominum accidentis, & ſubſtantiæ ſignificatio perfecta ſit & propria.

3. Definitionem nominis earum etiam eſſe rerum quæ finguntur.

Tertiò differunt: nam voces, ſignificātes res veras & naturales, definiuntur definitione etiam rei: at definitio nominis ineſt vocibus ſignificantibus rerum figmēta & impoſſibilia: vt, Chimæra, Infinitū, Vacuum.

4. Complexa nō habere definitionē rei, poſſe tamen habere nominis.

Poſtremò differunt: nam complexa non definiuntur definitione rei: vt, homo albus, cùm non faciant vnam eſſentiam per ſe, at definiuntur definitione nominis. nā ſi veſtis ſignificaret id, quod hoc totum: homo albus, poſſet definiri, vt dicitur 7. Metaph cap. 4.

Ad 2. argu. author. 1. 2.

His ſuppoſitis, circa horum definitionum declarationem, dico primò, in omni Demonſtratione, quæcūque ſit, oportere p̄cognoſcere de ſubiecto, quid ſignificet: & hæc eſt mens Ariſt in præſenti, vbi generaliter loquebatur. Dico ſecūdò contra Caietanum; multę ſunt Demōſtrationes, potiſſimum propter quid, in quibus nō opus eſt præcognoſcere, quid ſit ſubiectū; & hoc profectò patet. nam Aſtrologi demōſtrant Lunam eclipſari per ſuam cauſam, & neſciūt, quæ ſit natura cælorum & lunæ. demonſtrant multa Mathematici de figuris, de numeris, ignorantes naturas eorum: non ergo oportet præcognoſcere naturam ſubiecti, ſed rem ſignificatam percipere.

In demonſtratione propter quid ſemper præcognoſcitur quid ſit ſubiectum.

3. Dico tertiò, neque in ipſa Demonſtratione, quæ fit aliquandò per definitionem ſubiecti, ipſa definitio eſt præcognoſcendà. nam quamuis ante concluſionem præcognoſcenda ſit, non tamen ante totam Demonſtrationem, imò in ipſa cognoſcitur Demonſtratione, cùm ſit medium? Ariſtoteles autem loquitur de his, quæ extra Demonſtrationem præcognoſcuntur, ex quibus infertur; hic de definitione nominis, non de definitione rei Ariſtotelem loqui.

Solutio tertij.

1. Fundam. Doctrinā aliā inuentione, aliā acquiſitione haberi, & quomodo inter ſe diſtinguantur.

Ad tertium, oportet diſtinguere, ſcientiam, ſeu doctrinam, eſſe in duplici differentia: quædam eſt, quam inuentione cōſequimur; cùm nimirùm per nos ipſos ſpeculantes ex aliquibus notionibus ad ea, quæ erant incognita nobis peruenimus; quomodò ſcientiarum Inuentores ſunt adepti ſcientiam & cognitionem rerum: quædam eſt ſcientia, quæ acquiſitione habetur, quando ab alterius dictis, vel ſcriptis, eorum quæ ignorabat aliquis, cognitionem cōſequitur: hæ duæ ſcientiæ, nempè inuenta & acquiſita, non differunt ex parte obiectorum, & eorum, quę ſciuntur, ſed ex parte modi inueſtigandi & acquirendi. nam ſcientia, quam habuit primus inuentor huius: triangulus habet tres angulos æquales duob. rectis, eadem eſt ſpecie cum ea, quam nos habemus, cùm ſit eiuſdem rei, & per eandem cauſam, ſed ille per ſe cauſam inueſtigauit, nos à magiſtro recipimus. ſicut eadem eſt via quam duo peragunt, alter ignorans, ſed ducem habens, alter etiam ignorās, ſed per ſe peragere intendens: vnde ſicut hoc eſt difficilius illo, quia mens vagatur & laborat ſtudio certam viam conſequendi; ita inuenire eſt difficilimū & multis expoſitum erroribus.

2. Fūdam. In inuētione ſcientiarum à nobis notioribus tantū nos ordiri, cùm autē addiſcim⁹, quandoque etiam à natura notiorib⁹.

Eſt præterea aduertendum, aliam viā obſeruare eum, qui inuenit, aliam cum, qui diſcit: qui inuenit ſemper à ſibi notiorib⁹ incipit, & ab eis ad reliqua procedit ignota, ſiue illa ſint priora, ſiue poſteriora: at qui addiſcit, incipit frequenter etiam à notiorib. natura & prioribus, licet ei ſint ignota, cùm ſit doctor, qui ea ſibi manifeſta faciat; neuter tamen dicitur ſcire quouſque effectum per cauſam, & poſteriora naturâ per priora cognoſcat. hoc enim eſt ſcire, rem per cauſam cognoſcere.

3. Fundam. Cauſas in Mathematicis nob is eſſe notiores, effectus aūt in Phyſica.

Eſt præterea aduertendum, diſcrimen eſſe inter res Mathematicas, & res Phyſicas ſeu Metaphyſicas: in Mathematicis enim cauſæ ſunt nobis notiores effectibus; notius enim nobis eſt, lineas omnes à centris æqualium circulorum eſſe æquales, quàm ſuper datam lineam æquilaterum triangulum conſtituere; illud tamen eſt huius cauſa: at in naturalibus effectus ſunt nobis notiores cauſis, quippè ſenſibiles ſere ſunt, ſimiliter in Mathematicis, quę partim ſunt Phyſicæ, vt in Aſtrologia, notius enim eſt eclipſim eſſe, quàm interpoſitionem terræ, quæ illius eſt cauſa. Ex his fit, vt quamuis in addiſcendo ſemper cauſæ præcedant effectus & paſſiones, in inueniendo tamen aliquando præcedunt effectus, vt in naturalibus: aliquando cauſæ, vt in Mathematicis.

[illegible] ...uſio a[illegible] ...or. ...nuenti ...ae ſcienti arum quãdoque eſſe ẽtus nõnũquam etiã cauſas præcedere.

His ſuppoſitis dico primò, in ſententia acquiſita, cùm cauſam primò cognoſcamus, ac per eam probemus effectum, ſeu paſſionem ineſſe ſubiecto, non opus eſſe præcognoſcere, effectum eſſe. Dico ſecundò in inuentione Mathematica non etiam opus eſſe, præcognoſcere effectum eſſe, cùm is per cauſam, quæ primò cognoſcitur, demonſtretur. Dico tertiò in inuentione naturali effectum eſſe præcognoſci,
3. cùm per eum indagemus cauſam. Dico vl
4. timò hoc non eſſe contra Ariſtot. qui docuit ad demonſtrandũ vniuerſaliter non eſſe opus præcognoſcere paſſionem eſſe, quòd ſi aliquando præcognoſcitur, id eſt, in via inuentiua, non autem in via Demõſtratiua, de qua loquimur. Præterea non ita perfecte & vniuerſaliter præcognoſcitur illum effectum ſeu paſſionem eſſe, ſicut poſt Demonſtrationem. quod probatur ex eo, quòd poſtquam cognouimus illum eſſe per inuentionem, iterum per cauſam eundem demonſtramus.

Effectum ſeu paſſionẽ eſſe non ita perfectè antequam facta Demonſtratione cognoſci.

Solutio 4.

Ad quartum reſpondetur, non dubium eſſe, non eandem eſſe præcognitionẽ rei, ſubiecti, & dignitatis. nam ſicut aliud eſt, ens exiſtens, aliud ens verum; vt dicitur 6. Metaphyſi. cap. 2. nec aliter, quàm analogicè conueniunt, ita alia quæſtio & præcognitio vnius, alia alterius: at quia vnicũ eſt ens in vtrunque diuiſum, licet analogum, vox tamen vna & conceptus idem, vnica eſt præcognitio, quia eſt vtriuſque: ſicut, quamuis ſubſtantia & accidens analogicè ſub ente contineantur, tamen vna cenſetur quæſtio, an ſit de ſubſtantia & accidenti. Nec inſtantia valet: nam quando de aliquo ſubiecto accidens petimus, dicitur quæſtio qualis ſit? at quando de toto complexo per modum vnius ſumpto quærimus, eſt quæſtio ſimplex an ſit: Dices quare ergo nõ petimus de dignitate quid ſit? Reſpõdet Caiet dupliciter: primò, quia non habeant complexa definitionem rei: ſecundò, quia nec habent ſecundum ſe definitionem nominis; nam ſignificatio complexi eſt ſignificatio partium, nõ ſua: ſed neutra ſolutio placet. Non prior, quia, vt diximus, hic non de definitione rei ſermo eſt, ſed de definitione nominis: nõ poſterior, quia licet ſignificatio complexi pendeat ex partibus, tamen modo alio

Quomodo vna ſit præcognitio, quæ eſt, ſubiecti & dignitatũ.

Dubium.

Solutio Caietani 1.
2.

Cõfutatio ſolutionũ.

ſignificat complexum: propoſitio enim modo compoſitionis & diuiſionis rem ſignificat, & hoc poterit explicari nominis definitione. Propterea dico ſignificationem dignitatum eſſe notiſſimam cuilibet etiam addiſcenti ſcientiam, cùm vocabulorum illorum ſignificatio ſit cõmunis & vulgaris. Propterea non curat Ariſtot. explicare per ſe hanc præcognitionẽ, ſed eum ea, quæ eſt, an ſit? coniunxit: at ſignificationes ſubiectorum & paſſionum non ita patent, cùm ſint particularia, & propterea in his ſeparantur quæſtio & prægcognitio, an ſit? & quit ſit?

Solutio authoris.

Ad quintum reſpondetur, præcognoſcere ſubiectũ eſſe, eſt præcognoſcere ſubiectum exiſtere, nõ quod in præſenti modò exiſtat, ſed temporib. à natura ſtatutis: quo pacto ſciẽtia eſt de fulgure, vento, eclipſi, quæ dicuntur eſſe, quod ſuis temporibus exiſtant, quamuis aliqua alia omni tempore exiſtant, ſed an propoſitiones eſſent veræ, etiamſi nullo tempore exiſtant, alibi dicemus.

Solutio quinti.

Ad ſextum reſpondetur, ſenſum illius: maiori & minori cognitis ſimul cognoſcitur cõcluſio, eſſe, ſi quis aſſentit maiori & minori, tales aſſenſus neceſſariò efficient aſſenſum concluſionis abſque vlla mora. Quod ſi petas, an, quando aduenit aſſenſus concluſionis, maneant alij aſſenſus? Reſpondeo pro præſenti manere, nec eſt inconueniẽs aliquibus ſimul varijs aſſenſibus aſſentiri, cùm ſint per modũ vnius. Ad inſtantiam dico in illo caſu, ſi quis aſſentit maiori & minori, etiam aſſentiret concluſioni, ſed propter neceſſitatem huius aſſenſus intellectus perdet aliquem aſſenſum ex alijs octo quos habebat.

Solutio ſexti.

Ad ſeptimum reſpondetur Ariſtot. non aſſignaſſe defectum illius ſyllogiſmi, ſed concedit concluſionem de ſcientia in vniuerſali loquendo: at ſi inferatur de ſcientia particulari & in propria forma, tunc dicendum eſt variari appellationem verbi, cùm modo vniuerſali, modò ſignificationem particulari & ſingulari applicet. Alij dicunt maiorem eſſe modalem compoſitam, ſub qua non licet ſingularia ſubſumere, cùm per ſuam de ineſſe regulanda ſit immediatè. Sed hæc de hoc capite ſufficiant.

Solutio ſeptimi.

Quid ſit Scire, quid Demonſtratio, & quæ conditiones ad eius Propoſitiones requirãtur? Quid ſit propoſitio? Immediatum principium, ac eorum ſpecies? Propoſitiones magis, quàm concluſionem, credendas eſſe.

CAPVT II.

1. Scire autem arbitramur vnumquodque ſimpliciter, ſed non Sophiſtico modo, qui eſt ſecundum accidens, cùm cauſam exiſtimamus cognoſcere, propter quam res eſt, quod illius cauſa eſt, & non contingere hoc aliter ſe habere.

2. Planum igitur, quod tale aliquid ſcire eſt. namque & non ſcientes & ſcientes: illi quidem exiſtimant * ipſi ſic ſe habere, ſcientes verò & habent. *a. l. ipsũ.

3. Quare cuius ſimpliciter eſt ſcientia, hoc impoßibile eſt aliter ſe habere. Si igitur & alter eſt ſciendi modus, poſteriùs dicemus. Dicimus autem & per Demonſtrationem cognoſcere. Demonſtrationem verò dico ſyllogiſmum ſcientialem. ſcientialem autem dico, ſecundum quem eò quòd ipſum habeamus, ſcimus.

4. Si itaque eſt ipſum ſcire, quale poſuimus, neceſſe & Demonſtratiuam ſcientiam ex veris eſſe, & primis, & immediatis, & notioribus & prioribus & cauſis concluſionis.

5. Si enim erunt & principia propria eius quod demonſtratur. ſyllogiſmus enim erit & ſine his, Demonſtratio autem non erit, non enim faciat ſcientiam.

6. Vera quidem igitur oportet eſſe: quoniam non eſt non ens ſcire, vt quod diameter commenſurabilis.

7. Ex primis autem indemonſtrabilibus, quoniam non ſciet non habens Demonſtrationem ipſorum. ſcire enim quorum Demonſtratio eſt, non ſecuncundum accidens, habere Demonſtrationem eſt.

8. Cauſas quoque, & notiora oportet eſſe, & priora, cauſas quidem, quoniam tunc ſcimus, quando cauſam cognoſcimus: & priora, ſiquidem cauſæ, & præcognita, non ſolùm altero modo, eò quòd intelligantur, ſed & eò quòd cognoſcantur quòd ſunt.

Priora verò ſunt, & notiora bifariam, non enim idem priùs natura & ad nos priùs, neque notiùs naturâ & nobis notius. Dico autem ad ad nos quidem priora: & notiora, quæ ſunt propinquiora ſenſui: ſimpliciter autem priora & notiora, quæ longius. Sunt autem longißimè quidem ipſa maximè vniuerſalia, proximè verò ipſa ſingularia: & opponuntur hæc ſibi inuicem.

Ex primis autem eſt, quod ex principijs proprijs: idem * enim dico primum & principium. 9. *a. l. idem. autem eſt.

Principium autem eſt Demonſtrationis propoſitio immediata: Immediata verò, quæ non eſt alia prior. 10.

Propoſitio autem eſt enunciationis altera particula, vnum de vno. 11.

Dialectica quidem, quæ ſimiliter accipit vtramuis: Demonſtratiua verò, quæ determinatè alteram, quoniam veram. 12.

Enũciatio autem contradictionis vtrauis particula: Contradictio verò oppoſitio, cuius non eſt medium ſecundum ſeipſam. Particula autem contradictionis: quæ quidem aliquid de aliquo, affirmatio: quæ verò aliquid ab aliquo, negatio. 13.

Immediati verò principij ſyllogiſtici poſitionem quidem dico, quam non eſt monſtrare, neque neceſſe habere docendum quippiam: quam autem neceſſe eſt habere docendum quippiam, dignitatem: ſunt enim quædam talia * hoc enim maximè in talibus conſueuimus nomen dicere. Poſitionis verò, quæ quidem accipit vtramlibet particularum enunciationis, vt dico eſſe aliquid, aut non eſſe aliquid, ſuppoſitio: quæ verò ſine hoc, definitio, definitio enim poſitio quidem eſt: ponit enim Arithmeticus vnitatem indiuiſibilem eſſe ſecundum quantum. ſuppoſitio autem non eſt: nam quid eſt vnitas, & eſſe vnitatem, non idem. 14.

* Aliqui cod. etiam antiqui addunt hæc verba: quæ è domo diſcẽs promit. ſed in vnãquamque ſcientiam: & ita videntur legere Themiſt. & Io. Gram.

Quoniam autem oportet credere, & ſcire rem, eò quòd talem habemus ſyllogiſmum, quem vocamus Demonſtrationem: eſt autem hic eò quòd hæc ſunt, ex quibus eſt ſyllogiſmus: neceſſe eſt non ſolùm præcognoſcere prima, aut omnia, aut quædam, ſed magis: ſemper enim propter quod eſt vnumquodque, illud magis eſt. vt propter quod amamus, illud amicum magis. 15.

Vide 2. Met. tex. 4.

Quare ſiquidem ſcimus per prima & credimus, & illa ſcimusque & credimus magis, quoniam per illa & poſteriora. 16.

Fieri autem non poteſt, vt credat magis ijs quæ ſcit, quæ nõ eſt, neq; ſciens, neq; meliùs diſpoſitus

quàm

quàm ſi eſſet ſciens. Accidet autem hoc, niſi aliquis præcognoſcet per demonſtrationem * *credentium. magis enim neceſſe eſt credere principijs, aut omnibus, aut quibuſdam, quàm concluſionis.*

* Alexan. exponit credentiũ pro creditorum.

17. *Habiturum autem ſtientiam, quæ per demonſtrationem, non ſolùm oportet principia magis cognoſcere, & magis ipſis credere, quàm ei quòd monſtratur: ſed neque aliud ipſi credibilius eſſe, neque notius his: quæ ſunt oppoſita principijs, ex quibus erit Syllogiſmus, qui eſt contrariæ deceptionis: ſi quidem oportet ſcientem ſimpliciter à credulitate impermutabilem eſſe.*

Scire autem opinamur vnumquodque ſimpliciter, ſed non ſophiſtico modo, &c.

Capitis ſcopus.

Scopus & finis huius capitis eſt, in generali deſcribere ea, ex quibus Demõſtratio conficitur, & in quæ reſoluenda ſit, poſtquam in capite præcedenti ſtatuit, eſſe Demonſtrationem, cùm doctrina ex præcedenti cognitione fiat. Caput autem diuiditur in quinque partes, ſecundum numerum eorum, quæ ad Demonſtrationem ſunt neceſſaria.

Eiuſdem diuiſio.

Cur, quid ſcire ſit ante demonſtrationem tradiderit?

Ante omnia verò, quid ſcire ſit? explicat, & meritò; cùm enim optima via conſtruendi, & cognoſcẽdi inſtrumenta ſit ipſum finem, in quẽ ordinãtur, cognoſcere, iuxta finem nanque media ſumuntur: finis autem Demonſtrationis ſit ſcire, oportuit primò explicare quid ipſum ſit, vt rectiùs Demonſtratio quę inſtrumentum eſt quo ſcimus, manifeſta fieret.

Scire & demonſtrationem tribus modis diſtingui.

Differunt enim Demonſtratio, & ſcire, vt notat Philoponus, tripliciter. primò, ſcientia eſt ipſius Demõſtrationis effectus & finis: Demonſtratio inſtrumentum eſt & modus quo ſcientiam rei cõſequimur.

1. 2. 3.

Secundò notius eſt quid ſcire ſit; cùm omnes ferè id intelligant, quàm demõſtrare; quod non omnes quid ſit, percipiunt. Tertiò, ſcire eſt vniuerſalius, cùm etiam ſine Demonſtratione ſciamus: eſt enim ſcientia immediatorum principiorum, eſt etiam ſcientia per definitionem.

Deſcribit igitur in principio Ariſt. ipſum ſcire, nempè: Scire eſt rei cognoſcere cauſam, per quam eſt, & quòd illius eſt cauſa, & quod non poteſt aliter ſe habere.

Tria, ſecundum Auerroem hic petũtur, vt ſcire dicamur, primò, vt rei cauſam cognoſcamus, talem autem cauſam, vt ſit cauſa in eſſe, & non ſolùm cauſa cognitio nis, quomodo fumus poſſet dici cauſa ignis, quia per eum, ignem cognoſcimus: hæc autem cauſa quæ neceſſaria eſt ad ſcientiam, debet eſſe cauſa etiam eſſe rei, ac ob id dicitur; propter quam res eſt. Secundò, vt talem cauſam effectui applicemus, id eſt, ſciamus huiuſmodi cauſam illi* rei eſſe cauſam: ſi enim cauſam rei cognoſceremus, & non illam cauſam eſſe rei illius intelligeremus, nõ diceremur ſcire. tertiò, quod non contingit aliter ſe habere.

Vt ſcire dicamur tria ex ſententia Auerrois requiri.

Hoc tertium aliqui exponunt, vt res, quæ ſcitur, aliter ſe habere nõ poſſit. nam ſcientia non eſt propoſitionum contingentium, ſed neceſſariarum. Alij verò aliter, & bene, inter quos eſt Albertus, dicũt, hoc cadere ſupra neceſſitatem illationis, vt ſit ſenſus: non contingit aliter ſe habere, quin poſita cauſa ponatur effectus, rũc enim ſcimus, cùm per talem cauſam ſcimus. Philop. melius exponit, nempè, non eſt contingere aliter ſe habere, id eſt, non poteſt res abſque tali cauſa eſſe, nec ſimiliter poni cauſa, quin talis ſit effectus. Hæc igitur neceſſaria ſunt, vt ſcientiam conſecuti dicamur.

Aduerte autem hoc dici ſimpliciter, id eſt, propriè & perfectè ſcire, & non modo ſophiſtico. Notat Philopõ. & Themiſt. aliud eſſe ſcire ſophiſticum, aliud modo ſophiſtico: ſcire ſophiſticum, eſt cognitio procedens ex argumento fallaci & deceptorio, quæ fallacia vocatur accidentis; quia ipſa eſt præcipua qua vtuntur Sophiſtæ, & ad quam reliquæ reduci poſſunt: & ita ſcire ipſum dicitur ſecundum accidẽs; eſt autem hæc accidentis fallacia, propter vicinitatem accidentis cum ſubiecto, tribuere vni, quod non niſi alteri ineſt. vt ſi dicas: omne album eſt color, nix eſt alba, ergo nix eſt color: hoc eſt ſcire ſophiſticũ: At ſcire ſophiſtico modo eſt, non per cauſam, ſed per aliquod accidens procedere, etiamſi ratio ſit probabilis, & non ſophiſtica. vnde per ſcire modo ſophiſtico, ſiue ſecundum accidens, intelligit quamcunque cognitionem diſcurſiuam, quæ non eſt per cauſam,

Nota, Scire ſophiſticũ & ſcire modo ſophiſtico, quomodo diſtinguantur?

Mani-

Manifeſtum igitur erit quoniam, &c.

Definitiones nominum quomodo probentur.

Probat prædictam deſcriptionē ex communi modo loquendi omnium, ſi enim nominis definitiones & deſcriptiões, qualis hæc eſt, probari debent. omnes enim tam ignari, quàm ſapientes tunc opinantur ſe ſcire, cùm rei cauſam ſe habere exiſtimant, nec in rei cognitione quieſcunt, quouſque cauſam teneant: licet differant ignari à ſapientibus. ignari enim non veras cauſas habent, ſed quas ſolùm opinantur eſſe cauſas: at ſapientes habent cauſas, quas opinantur eſſe cauſas, & verę ſunt, vterque tamen ſe ſcire opinatur, cùm cauſam habet. Et nota verbum, Opinatur, eſt enim commune ſcienti, & neſcienti; quia vterque opinatur ſe ſcire, cùm cauſam habet, licet per opinionem ſapiens etiam verè ſciat, ruſticus verò non.

3. *Quare cuius ſimpliciter eſt ſcientia, hoc impoßibile eſt, aliter ſe habere.*

Obiectum ſcientiæ, ſeu ſcibile quid ſit?

Si expoſitionem Latinorum obſeruamus, Ariſtoteles ipſum ſcibile ſeu obiectū ſcientiæ definit, vt ſit ſenſus: illud ſcitur, quod aliter ſe habere non poteſt, id eſt, quod ſimpliciter eſt neceſſarium, omni tempore: vt; homo eſt riſibilis, triangulus habet tres angulos; vel quod eſt neceſſarium ex ſuppoſitiõe cauſæ: vt, poſita terrę interpoſitione neceſſaria eſt eclipſis, & tunc illud [Quare] non illatiuum, ſed continuatiuū ſermonis legunt. At mihi magis placet expoſitio Auerrois, vt ex probatione præcedenti velit Ariſtoteles inferre, non poſſe alio modo ſcientiam alicuius haberi, quàm prędicto, nempè per cauſam: & huic ſubnectit: Si quis alius eſt ſciendi modus poſteriùs dicetur, qui nempè modus non ſit per cauſam. Auerroes per hūc modum intelligit definitionem, ſecundum quam incompletè ſcimus, de qua tractaturus eſt libr. 2. Poſteriorum, ſed melius mihi videntur exponere Themiſt. & Philopon. vt per hunc ſciendi modum intelligat cognitionem principiorum immediatorū, quæ non fit per cauſam, ſed ex ſeipſis cognoſcuntur ipſa. Quamuis non præter mentem Ariſtotelis poſſimus etiam exponere, per hunc modū intelligi Demonſtrationem, quia, nempè ſcientiam, quæ ab effectu ſumitur, de qua 1. Poſter. ca. 10. agitur.

Dicimus autem ſcire & per Demonſtrationem, &c.

Aliqui Latini hanc verſionem conſiderantes, exiſtimârunt hanc eſſe aliam deſcriptionem ipſius ſcientiæ, nempè, ſcire eſt per demōſtrationem intelligere: at iſte ſenſus eſt præter ſenſum Ariſto. Græcè enim non habetur, niſi [Per Demonſtrationem cognoſcimus] ac ſi vellet Ariſt. dicere: poſtquam, quid ſit ipſum ſcire, explicui, volo te intelligere Demonſtratione nos ſcire, & ipſam eſſe ſcientiæ inſtrumentum & modum. Oportebat enim, vt ipsā Demonſtrationem coniungeret cum ſuo fine, cùm Demonſtrationis declarandæ cauſa ipſum ſcire definierit. Poſſes autem dubitare: quę eſt iſta Demōſtratio per quā cognoſcim⁹? Reſpondent eſſe ſyllogiſmū ſcientificum, id eſt, quem habentes, ſcimus. Nota cauſam finalem, & per talem cauſam definitionem, ſcilicet: Demōſtratio eſt ſyllogiſmus faciens ſcire, id eſt, per quem habemus cauſam rei veram, vt exponit Auerr. non cauſam cognitionis ſolam, aut cauſam fictam, vt per reliquos ſyllogiſmos fieri ſolet.

Dubium.

Solutio.

Si igitur eſt ſcire, vt poſuimus.

4. Secunda pars Capitis.

Hæc eſt ſecunda capitis particula, in qua Ariſtoteles ex ipſo ſcire colligit, qualis ſit demonſtratiua ſcientia, quæ Demonſtratione habetur, ac proinde quid ſit ipſa Demōſtratio. Dicit igitur: ſi tale eſt ſcire, quale dictum eſt, profectò demonſtratiua ſcientia eſt ex veris, primis, & immediatis, prioribus, notioribus, & cauſis concluſionis: Vnde ſumitur definitio materialis Demonſtrationis à fine demōſtrata: Demonſtratio eſt ſyllogiſmus procedens ex veris, primis, & immediatis, prioribus, notioribus, & cauſis cõcluſionis. Aduerte hic per ſcientiam demōſtratiuam intelligi poſſe ipſum ſcire, quod eſt effectus Demonſtrationis. Idem notat Alber. tracta. 2. cap. 2. & Linco. dicentes, Ex, poſſe ſumi pro cauſa materiali & etiam effectiua. ſecundum quod per Demōſtrationem, ipſum ſyllogiſmum demonſtratiuum poſſumus intelligere, aut per Demōſtrationem ipſam ſcientiam Demonſtratione acquiſitam. Meliùs autem interpretabimur, ſi per eam intelligatur ipſa Demonſtratio, quę ſcientiam efficit, & ipſius eſt via & modus: ſingulas

Definitio Demoſtrationis materialis.

gulas huius partes poſtea Ariſtoteles diſcutere incipit.

5. *Sic enim principia erunt propria eius, & cæt.*

Græci & Latini exponunt,hic Ariſtot. ſatisfacere cuidam obiectioni. Nam vt ſit ſcientia alicuius,debet ex cauſis proprijs, non ex generalibus & communibus procedere; non enim ſcit, niſi, qui cauſam propriam tenet. Vnde non ſcit hominem reſpirare,qui ob id ſcit, quod animal eſt, niſi ſciat,quia pulmonē habet; hæc enim eſt propria cauſa: oportebat igitur dicere, Demonſtrationem procedere ex proprijs? ad hoc velut reſpondens dicit, ſi Demonſtratio ex his quæ dicta ſunt, procedit, etiam ex proprijs procedet, vera enim prima & cætera,erunt etiam propria. Auerroes aliter exponit,& melius,vt dicat Ariſtoteles: ſic erunt propria eius quod demonſtrandum eſt,id eſt, ſi vera ſunt principia, & propoſitiones; ſimiliter primæ, priores,notiores,& cauſæ erunt propriæ, id eſt,accommodatæ,& aptæ ad demonſtrandū.Quaſi dicat, ſi aliter ſe habuerint, non per ea quicquam demonſtrabitur, quamuis ſyllogizari poſſit. ac propterea ſubiunxit:ſyllogiſmus quidē erit, etiam ſi non ex his procedat, nō tamen Demonſtratio.Nota ex Themiſt. poſſe ſyllogiſmum procedere ex falſis, & ex his verum inferre;ſequitur enim:omnis lapis eſt animal,omnis homo eſt lapis, ergo omnis homo eſt animal; non tamen Demonſtratio.Præterea poſſe ſyllogiſmum procedere ex effectibus,non tamē Demonſtrationem:vt,omne riſibile eſt animal rationale,omnis homo eſt riſibilis, ergo omnis homo eſt animal rationale. Præterea poteſt ſyllogiſmus ex cauſis non proprijs procedere,non tamen Demonſtratio: vt, ſi Chyrurgus probaret vulnus circulare difficilius curari,quia figura rotunda habet latera diſtantia, cùm ſit capaciſſima, non eſſet hoc Demonſtrare.quia cauſa eſt Geometrica, non ipſius propria, poteſt igitur ſyllogiſmus eſſe, licet ex his non procedat.

Nota 1. Syllogiſmum ex falſis verū poſſe colligere,non autem Demonſtrationem.
Itē 2. eundem procedere poſſe ex effectibus, nō autem Demonſtrationem.
Item 3. ex cauſis non proprijs, nō autem Demonſt.

6. *Vera quidem igitur oportet eſſe.*

Incipit ſingulas definitionis partes diſcutere,ac primò, quòd procedat ex veris ratio eſt:quia quod non eſt, non ſcitur, id eſt,vt dicit Philop. falſi nō eſt ſcientia,vt, non eſt ſciētia, Diametrum eſſe commenſurabilem coſtæ,quia id falſum eſt.Dices. vnde ſequitur quia ſcientia eſt verorum, propterea Demonſtrationem ex veris procedere.nónne ex falſo etiam infertur verum,vt ſuperiùs diximus? dico, verū quidem ex præmiſſis falſis ſequi,quantum ad vim illatiuā,& propter ſyllogiſmi diſpoſitionem, ſed non ſequitur, quantum ad vim probatiuam, & tanquam ex cauſa; quia quod non eſt, quomodo poteſt eſſe cauſa,aut probare id,quod eſt?cùm igitur in Demonſtratione non ſolùm inſit vis probatiua quæcunque præter illatiuam, ſed etiam probatiua per cauſam rei, non poterit in ea verum,niſi ex vero procedere,& ita docet Ariſtoteles, lib. 2. Priorū, capit.2. vbi hæc ipſemet fatetur de Demōſtratione.

Verū quomodo ex falſis ſequatur.

Ex primis autem & indemonſtrabilibus.

Partem aliā definitionis explicat, nempè,quòd procedat ex indemonſtrabilibus. Senſus eſt: quoties aliquid demonſtrandum proponitur, tales propoſitiones adducēdæ ſunt,vt ipſæ iam alia Demonſtratione non egeant.quod ſi aliquando acciderit per propoſitiones demōſtrabiles demonſtrare,non erit perfecta Demonſtratio, quouſque hæ per indemonſtrabilia tandem demonſtrentur.& hoc eſt, quod dicit,quod nō ſciet,qui ipſorū Demōſtrationem non habet. ſenſus eſt, non quòd ipſa demonſtrentur, ſed qui ipſorum Demonſtrationem non habet, id eſt, qui per ea non demonſtrat. Vbi aduerte hic non negare Ariſtot.eam eſſe Demonſtrationē, quæ per demonſtrabilia; vt malè putauit Auerr.probat, eſt enim iſta Demonſtratio,animum eſſe impaſſibilis ſubſtantiæ, quia eſt immortalis,licet demōſtretur etiam eſſe immortalis,ſed non erit iſta perfecta Demonſtratio, quouſque illæ per vltimas demonſtrentur, quæ iam ampliùs nō valeant demonſtrari,quæ expoſitio eſt D.Thom.& Philop.& hoc patet ex Ariſtotele,1.Topic.cap.1 vbi dicit Demonſtrationem procedere ex primis,& veris,aut ex his,quæ per prima & vera fidem ſumpſerunt.Quo in loco illam eſſe Demōſtrationem fatetur, quæ ex demonſtrabilibus procedit,cognitis tamen, & per indemōſtrabilia demonſtratis.Probat autem Ariſtoteles,

Demonſtrationē ex demonſtrabilibus propoſitionibus etiam componi.

ſtoteles, quòd opus ſit per indemonſtrabilia eãdem demonſtrare; virtualiter autem eſt hic ſupplendus diſcurſus: non ſcitur concluſio niſi ſciantur præmiſſæ, ſed præmiſſæ, cùm demonſtrabiles ſunt, non ſciũtur niſi demonſtrentur, nec illæ niſi per prima, & immediata, ergo non contingit ſine his demonſtrare perfectè. Minorem probat: quia ſcire demonſtrabilia, eſt ipſorum habere Demõſtrationem, ergo propoſitiones demonſtrabiles ſine Demonſtratione non ſciuntur. dixit autem ſcire, quæ Demonſtrationem habent, nam quæ non demonſtrari poſſunt, ſicut ipſa prima, abſque Demonſtratione ſciuntur.

Dubium 1. Dubitabis: quare dixit prima & indemõſtrabilia? Philoponus duas adfert ſolutiones, quas poſſumus ad vnam reuocare: quia nempe ſunt aliqua prima, ſed non indemonſtrabilia; vt, animum eſſe immortalem, eſt priùs, quàm eſſe impaſſibilem, ſed non eſt illud indemonſtrabile. Præterea aliquid eſt indemonſtrabile, ſed non eſt primum: nam veſtem eſſe candidam, indemonſtrabile eſt, cùm ſit per accidens, & non eſt primum. Propterea Ariſtoteles vtrunque coniunxit. melius tamen eſt

Solutio. ſi dicamus, per primum intelligi principium, vt ipſe Ariſtoteles paulo inferiùs dicit, & tunc cum Buran. oportet legere abſque coniunctione, ſcilicet, ex primis in demonſtrabilibus.

Dubium. Dubitabis, quid per iſta prima indemonſtrabilia oportet intelligere: Themiſt. Alber. & Philoponus, intelligunt dignitates ipſas, quæ proloquia, & præfata dicuntur; hæc enim ſunt prima, ex quibus Demonſtrationes procedunt, & in quibus ſiſtunt

Solutio. & finiuntur, at quamuis hoc probabile ſit, poſſumus melius cum Auerroe intelligere ipſas propoſitiones, quæ in ipſa Demonſtratione ſumuntur, quæ primę ſunt, cùm iam amplius non valeant demonſtrari: & profectò videtur eſſe hæc mens Ariſtot. qui loquens de primis, dixit, non ſcire, niſi qui per hæc demonſtrat, ſed per dignitates non fit Demonſtratio: ſunt enim principia extrinſeca, ergo non de his oportet intelligere. Præterea quia paulò poſt explicans quid per, prima, intelligat, dicit, principia propria, ſed dignitates ſunt communes pluribus demonſtrationibus: ergo non de his loquitur in hoc verbo.

Cauſas quoque & notiora oportet eſſe, &c. 8.

Proſequitur probare reliquas definitionis partes, & quia duæ ſequentes ex vltima pendebant, incipit eam probare, nempè quòd procedat ex cauſis: cùm enim Demonſtratio faciat ſcire, & ſcire ſit, rem per cauſam cognoſcere, ſequitur eam procedere de cauſis. & ex hoc patet, quòd etiam procedat ex prioribus. nam cauſæ priores ſunt effectu. Subdit, debere eſſe notiores non ſolum altero modo, id eſt, quantum ad quid ſignificant, ſed etiam quantum ad quia ſunt, vt exponunt Philoponus & Themiſt. non enim ſolum propoſitiones oportet cognoſcere & apprehendere quid ſignificent, ſed etiam quod ſunt veræ iudicare. in quo loco apparet id quod ſuprà diximus contra Caietanum, complexa habere nominis definitionem, apparet etiam contra Themiſt. non hoc eſſe intelligendum de dignitatibus, nam de his ſolùm quia ſunt, oportet intelligere, vt ſuperiùs dictum eſt. Complexa habere etiã nominis definitionẽ.

Dubium. Solutio Philoponi. Dubitatur: cùm dictum fuerit Demonſtrationem procedere ex primis, ſuperfluũ videtur addere ex prioribus? Philoponus reſpondet, per priora hic intelligenda eſſe proxima, ea enim ſunt cauſæ priores, quæ proximæ ſunt & propinquæ effectui. at

Reijcitur. hoc non videtur correſpondere menti Ariſtotelis. nam in textu per hoc, quod propoſitiones ſunt cauſæ, probat debere eſſe priores. quæ probatio eſſet nulla, ſi per priores proximas intelligeret, non enim ſequitur, ſi eſt cauſa, quod ſit proxima. Al-

Alia Abert. bertus reſpondet, & ſecundum expoſitionem Themiſt. etiam oportet dicere, quòd non de eodem dicuntur illa duo, ſcilicet prima & priora ſed prima dicuntur dignitates & proloquia, ex quibus procedit Demonſtratio: at dicuntur priores propoſitiones, ex quibus tanquam præmiſſis Demonſtratio cõficitur, & eſt bona ſolutio. Tamen ſecundum expoſitionem noſtram dubium non eſt: nam per, primum, intelligebamus principium. Quid hoc loci prima & priora? Approbatur ſolutio hæc.

Priora autem & notiora dupliciter ſunt. 9.

Cùm propoſitiones priores, & notiores oſtendiſſet, quia id multipliciter. cne

nite poteſt, nempè, vt aliquid ſit prius & notius;diſtinguit,ſunt enim quædam notiora & priora naturâ;quędam notiora & priora nobis; non enim hæc eadem ſunt, ſed opponuntur priora & notiora, naturâ ſunt vniuerſalia,quę à ſenſu remota ſunt: priora verò & nobis notiora ſunt ſingularia. Hic textus eſt obſcurus ſatis, occurrunt enim aliquot circa ipſum dubia.

Dubium 1. Primum: quomodo hic vniuerſalia notiora natura aſſerit,cùm 1. Phyſic cap. 1.vniuerſalia nobis notiora doceat.

2. Præterea: quomodo hic opponi notiora nobis,& natura dicitur, cùm 1. Phyſic. cap.1.eadem eſſe tradat?

3. Præterea:qua ratione iſta diſtinctio aſſignatur: non enim videtur quid ex ea colligi poſſit?

Multæ ſunt ſcientiæ, tamen duæ mihi videntur dignæ vt proponantur, vt vna aut altera eligi poſſit: prius tamen terminos,prius nobis & natura,intelligere oportebit.

1 Fundam. Naturā in om nib' rebus quendam tenere ordinem. Aduerte igitur, quemadmodum natura non ſimul producit omnia, nec ſimul omnibus dat Eſſe, ſed ordinem quendam obſeruat,vt quibuſdam prius, quibuſdam poſterius det Eſſe, atque hic ordo naturæ dicitur: ita & noſter intellectus non ſimul per ſe omnia cognoſcit: ſed quædā prius, quædam poſterius cognoſcit Atque cùm non eundem ſemper obſeruet ordinem, quem natura, fit vt aliud ſit prius natura, aliud nobis. Priora natura ſcit, quæ prius

Quæ priora natura ſint. Eſſe ſortita ſunt, qualia immortalia reſpectu corruptibilium,cauſæ reſpectu eſſectuum,partes reſpectu totius,ſimplicia reſpectu compoſitorum ex eis. Priora verò

Que priora nobis? nobis ſunt, quæ occurrunt prius noſtræ cognitioni,ſicut, ſenſibilia priora immaterialibus,compoſita ſimplicibus, totum partibus, & aliquādo effectus cauſis. Hinc eſt quòd illa dicuntur notiora natura, id eſt, ex ſe prius cognoſcibilitatem ſortita: cùm enim prius habuerint Eſſe, inde cognoſcibilitatem, ſi non eſſet defectus ex parte noſtra,qui alligati ſenſibus magis natura poſteriora cognoſcimus.

1. Expoſitio Auerrois. Hoc igitur ſuppoſito eſt prima expoſitio Auerr. per ſingularia oportere hic intelligere compoſita ſenſibilia, & quæ eis proxima ſunt:at per vniuerſalia ipſas cauſas,& cauſas cauſarum, quæ ob id vniuerſales dicuntur, quia multos effectus producant;ſicut materia,forma, primum ens: & ita interpretatur vniuerſalia longinqua à ſenſu,nam cauſæ occultæ ſunt,compoſita verò ſenſibilia proxima ſenſui, propter eorum accidentia, quæ ſenſu percipiuntur. Nec hic locus cōtradicit alteri 1. Phyſic. hic enim eſt ſermo de vniuerſalibus in prædicando quæ nobis notiora ſunt. Hæc expoſitio probabilis eſt, & poſſumus etiā ſecundum ipſius doctrinam reſpondere ad dubium ſecundum: quomodo 1. Phyſic. dicit eadem aliquādo eſſe nobis nota, & natura, id enim intelligendum eſt de cauſis Mathematicis,quę notiores ſunt effectibus,hic verò locus eſt de cauſis ſenſibilium,quæ ignotiores ſunt nobis, effectibus. quæ omnia capite præcedenti explicuimus. Excluditur contradictio.

At S.Thom.& Egid.cui videtur conſonare etiam Themiſtius, aliter exponunt. Propterea aduerte per vniuerſalia hic vniuerſalia in prædicando intelligi,per ſingularia verò. indiuidua ſenſibilia.poſſunt autem vniuerſalia. dupliciter comparari, aut ad ipſa ſingularia indiuidua,aut inter ſe, ſecundum quod vnum eſt magis vniuerſale altero: tunc dicitur primò,ſi vniuerſalia ad indiuidua comparentur, & loquamur de cognitione noſtra in communi,ſiue ſit intellectiua, ſiue ſenſitiua, indiuidua & ſingularia. nobis ſunt notiora. patet, quia prima cognitio noſtra eſt ſenſus,qui incipit à ſingulari, vniuerſalia nāque ab intellectu poſt ſenſum percipiuntur:& hoc eſt, quod hoc loco Ariſtoteles voluit,vt verba manifeſtant. dicitur ſecundò, ſi vniuerſalia inter ſe comparantur, tunc vniuerſaliora nobis ſunt notiora, & hoc docet 1. Phyſicorum. 2. Expoſitio D. Thomæ verior. Vniuerſale duobus modis poſſe ſpectare.

Ex hac expoſitione ſoluitur ſecundum dubium, & pariter primum. Reſpondetur enim, 1. Phyſic. dici aliquando eadem nobis & natura eſſe notiora ſimul, propter Mathematicas cauſas, vt diximus: hic autem dicuntur opponi relatiuè, nempè ſingularia & vniuerſalia.aut per opponi poſſumus intelligere diuerſa eſſe & non eadē. Ad 1. & 2. dubia.

Ad tertium dicitur, ad hoc Ariſtot. hæc diſtinxiſſe, vt oſtenderet Demonſtrationem non ex ſingularibus, quæ nobis notiora Ad tertiū.

tiora ſunt, procedere, ſed ex notioribus natura, nempè ex vniuerſalibus. nec hoc impedit, quo minùs ex nobis & natura notis, poſſit Demonſtratio procedere, cùm & vniuerſalium quædam nobis nota ſint. Hęc expoſitio mihi magis placet.

9. *Ex primis autem eſt, quod ex principijs proprijs.*

Regreditur Ariſtot. vt verbum illud, [Primis] explicet ac declaret, diciturque per prima, intelligi principia: vbi nota, adiunxiſſe propria, vt indicaret, non quæcunque prima ſe dixiſſe, ſed quæ propria & particularia ſint concluſioni demonſtrandæ; quales ſunt immediatæ præmiſſæ, vt diximus. At ſi per, prima, dignitates intelligamus, tunc propterea additum, vt intelligamus dignitates eſſe communes multis Demonſtrationibus, & non eſſe vſui ſingulis, niſi limitentur ſecundum terminos particularium Demonſtrationum, vt dicitur 11. Metaphyſic. cap. 3. & nos dicemus inferius. quam expoſitionem tetigit Auerroes.

10. *Eſt autem principium demonſtrationis.*

Tertia pars Capitis.

Hæc eſt tertia capitis pars, in qua deſcribit ferè omnia Demonſtrationis principia, & quia, primum, id eſt principium interpretabatur, definit quid principium ſit, dicens. principium eſt Demonſtrationis propoſitio immediata, & iterum immediata eſt, quæ non eſt altera prior. Albert. diſtinguit immediatam propoſitionem, & reſpectu concluſionis, & reſpectu propoſitionum. Illa eſt immediata reſpectu cõcluſionis, quę proximã cauſam cõtinet illius, ita vt non ſit alia propinquior, ſicut, immortalem eſſe animum, eſt proxima cauſa, quòd impaſſibilis. Ea autem eſt immediata reſpectu propoſitionũ, quæ cauſam dicit, quæ vlteriùs per alium antecedẽtem non poteſt demonſtrari. ſicut dignitates, & propoſitiones, quibus definitio de definito prędicatur. Dubitat verò Alb. quomodo hic ſumatur: ſed dubium non eſt, quin modo poſteriori, nempè pro ea, quę indemonſtrabilis eſt; hæc enim principium dicitur. Aduerte ex Themiſtio, nõ ſat fuiſſe dixiſſe, eſt propoſitio immediata, ſed addere oportuit Demonſtrationis: nam ſunt immediatæ aliæ, vt veſtis eſt candida, quæ principium non eſt, quia ad Demonſtrationem non eſt apta, quòd contingens ſit, & ſenſu videtur.

Propoſitionem duob' modis dici immediatam.

Propoſitio eſt enuntiationis altera pars. 11.

Quia principium per propoſitionem deſcripſerat, nunc propoſitionem deſcribit: eſt autem propoſitio enunciationis altera pars, vnum de vno: Notat Auerr. & Philo. diſcrimen inter hæc tria, Enunciationem, Quæſtionem, & Propoſitionem, & addere poſſumus Concluſionem. Enunciatio dicitur oratio, rem verè aut falsò ſignificãs, nec alteri, quàm rebus comparatur: at Quęſtio eſt enunciatio per modum interrogationis propoſita, quæ iam probata dicitur Concluſio: Propoſitio verò dicitur, vt eſt præmiſſa, ſeu principium, ex quo aliquid probatur. vnde enũciatio ſuperior eſt his, omnes enim verum vel falſum ſignificãt, ac propterea hic dicitur propoſitio vna pars, id eſt, vna ſpecies enunciationis, additur vnum de vno ſcilicet ſignificans, propter eas, quæ ex æquiuocis conficiuntur, quæ plures enunciationes potiùs, quàm enunciatio dicuntur, vt diximus in libro Peri hermenias.

Enunciationem, quęſtionem propoſitionẽ concluſionem, inter ſe diſtingui.

Dialectica quidem eſt ſimiliter accipiens. 12.

Duas Propoſitionis ſpecies conſtituit, Dialecticam, id eſt, Topicam, & demonſtratiuã. Dialectica eſt [accipiens ſimiliter quamlibet,] ſcilicet partem enunciationis, ac ſi dicat, eſt propoſitio, ſiue vera, ſiue falſa, ſiue affirmatiua, ſiue negatiua. dicit [accipiẽs] quia Dialecticus cùm probabiliter procedat, ac ex probabilibus ſyllogizet, petit à Reſpondẽte propoſitiones aliquas, ex quibus procedat: ac propterea dicitur [accipiẽs] dicitur [ſimiliter] quia Dialecticus non magis vnam partem, quàm alteram eligit, dummodò probabiles ſint. Hinc apparet natura ſyllogiſmi dialectici, procedit enim ex quibuſcunq; propoſitionibus tam veris, quàm falſis, dummodò probabiles ſint. Pręterea probat quamcunq; partem quæſtionis, dummodò ſit probabilis. ſtatim definiuit propoſitio demonſtratiua, nempè enunciatio, quę ad vnum eſt determinata, nẽpè ad verum: ac ſi dicat, demonſtratiua propoſitio non eſt quælibet, ſiue vera, ſiue falſa, ſed quæ vera eſt & neceſſaria.

ceſſaria. vnde colligitur natura Demonſtrationis, non enim ex quibuſcunque procedit, ſed ex veris & neceſſarijs, nec probat quamcunque quæſtionis partem, ſed veram & neceſſariam.

11. *Enunciatio autem contradictionis qualibet.*

Enũciatio. Deſcribit enunciationem, quam in deſcriptione propoſitionis ſumpſerat: eſt autem enunciatio contradictionis vtraque pars, id eſt, oratio, tam affirmatiua, quam negatiua: non quod ſimul vtraque pars dicatur oratio, vt vult Paulus Venetus, ſed quælibet per ſe. Explicat autem ſingulas partes, primum, cõtradictio eſt oppoſitio, cuius non eſt medium ſecundum ſe. dicitur oppoſitio, quia in contradictione ſunt duo extrema repugnãtia, ſicut in alijs oppoſitis. dicitur, cuius nullum eſt medium; nam alia oppoſita habent medium in proprio ſubiecto: vt, album & nigrum habent fuſcum. aut in extraneo ſubiecto: nam lapis nõ eſt cæcus, nec videns, nec ſanus, nec æger, at contradictoria nullum medium habent; nam de quolibet eſt verum, aut affirmare, aut negare. Vide caput de oppoſitis, in quo diximus multa de his. dicitur, ſecundum ſe, quia reliqua oppoſita fundantur in contradictione: nam vnum oppoſitum dicit virtualiter alterius negationem, & ex hac parte medium non habent: at id non ſecundum ſe, ſed vt ad cõtradictoria reducuntur: at ipſa cõtradictoria ſecundum ſe medio vacant. ſtatim partes cõtradictionis explicat. nempè affirmatio, quæ aliquid de aliquo enunciat, negatio verò, quæ aliquid ab aliquo diuidit.

14. *Immediati autem principij ſyllogiſtici.*

Quarta capitis pars. Hæc eſt quarta pars capitis, quã immediata principia Demonſtrationis, quæ hactenus in tertia parte deſcripſerat, diuidit. Eſt enim duplex principium, & quod non eſt demonſtrare, nec eſt neceſſe præhabere docendum; & hoc poſitio dicitur, & etiam quod non eſt demonſtrare. tamen eſt neceſſe præhabere docendum. In cuius gratiam aduerte, in Demonſtratione non contineri ea omnia, quę ad generandam ſcientiã ſunt neceſſaria, ſed opus eſt, vt animus diſpoſitus ſit alijs etiam principijs, vt Demonſtra[illegible] ſcientiam faciat Sunt au-

Demõſtrationem nõ omnia cõplecti, quæ ad generationem ſciẽtiæ requiruntur.

tem hæc principia in duplici differentia: quædam, quæ abſque vlla Demonſtratione cognoſcuntur, ſed ſolum lumen naturale ea docet eſſe vera, adeo vt ſi ſemel, quid ſignificent, apprehendimus, ſtatim illis acquieſcamus. & hæ dignitates dicuntur, & communes animi conceptiones, ſine his enim non fit Demonſtratio, ipſæ tamen abſq; Demonſtratione cognoſcũtur.

Dubium. Dices: quare neceſſe eſt vt hæc cognoſcantur antequam ſcientiam doceamur?

Solutio. Reſpondeo cum Philop. quia ſunt per ſe notę, & non opus eſt arte aut magiſtro exteriori, vt eis aſſentiamus, ſed lumen intellectus noſtri ſolum eſt magiſter; ac ob id cum tali cognitione ad artes diſcendas accedimus. Et eſt optima reſponſio, poſſumus tamen reſpõdere aliter. propter quod aduertere oportet, has dignitates vt plurimùm confici in materia vniuerſaliori, quàm ſit ea, quam artes particulares tractant. nam: omne totum eſt maius parte, & ſimilia, non ſolùm rebus Geometricis, ſed etiam alijs inſunt, propterea non eſt illius artis hæc docere. Dices, cuius igitur erunt artis: Reſpondet Ariſt. 11. Meta. c. 3. & 4. Meta. ca. 3 id eſſe Metaphyſici, qui communia tradit.

Alia Solutio.

Nota.

Obiectio. Dices: ergo non poterimus accedere ad artes alias, quæ his indigent principijs ſine Metaphyſica. Dico, & nota: nullæ artes habent res ita ſibi proprias, quin aliquibus eatum abſque vlla arte poſſimus aſſentiri: hoc tamen non efficit, vt illius artis eſſe de ſinant: ita ſe habent hæc principia, quæ ad Metaphyſicam pertinent; licet ſine Metaphyſico habitu cognoſcantur perfectè.

Dilutio.

Ex his fit manifeſta definitio dignitatum, nempè principium, quod non eſt demõſtrare, ſed eſt neceſſe prȩhabere docendum. Alia ſunt principia, ex quib' Demonſtrationes procedunt, ſunt tamen magis particularia, quæ poſitiones dicuntur, vt à puncto in punctum lineã duci poteſt, in quolibet centro circulum deſcribere. Hæc autem principia in tribus differunt à dignitatibus; dignitates enim nunquam demonſtrari poſſunt, at poſitiones non demoſtrantur in illa ſcientia, cuius ſunt: poſſunt tamen in alia ſcientia demonſtrari. 1. Præterea dignitates ſunt communes pluribus artibus, at poſitiones ſunt ex materia 2.

Poſitiones à dignitatibus tribus modis differre.

ecu. ar p

peculiari illius artis : ac propter hæc duo, definit eas Ariſt. eſſe principia, quæ nō demōſtrantur, nec eſt neceſſe præhabere docendum. nam propria ars quælibet declarat. Præterea dignitates nulla via oportet probare, at poſitione probantur, licet non Demonſtratione, inductione tamen aliqua, & exemplo manifeſtantur, cùm non ſtatim ex terminorum apprehenſione cognoſcantur, ſicut dignitates. Hæc igitur principia hic Ariſtoteles manifeſtat, ex quibus Demonſtratio procedit.

3. Poſitiones vt dicātur probari?

Statim poſitionem ſubdiuidit in eam, quæ propoſitio eſt, &, rem eſſe, aut nō eſſe, ſignificat; & hæc ſuppoſitio dicitur : & eam, quæ non ſignificat, rem eſſe, aut non eſſe, & hæc definitio eſt, definitio enim nō eſt propoſitio, eſt tamen poſitio : nam in ſcientijs ponuntur definitiones ſubiectorum, & eorum, de quibus tractant tanquam principia. Nam in Geometria ponuntur definitiones lineæ, puncti, ſuperficiei, & aliorum. In Arithmetica ponitur definitio vnitatis, ſcilicet, quod eſt indiuiſibile ſecundum quantitatem. Hic aduerte, inter ſuppoſitiones eſſe præmiſſas Demonſtrationis cuiuſlibet, quæ ſupponuntur ad ſcientiam concluſionis, ſicut ſuppoſitiones aliquæ cōmunes in ſcientijs ſupponuntur ad ſcientiam multarum Demōſtrationum.

Inter ſuppoſitiones eſſe præmiſſas cuiuſlibet Demonſtrationis.

Hic eſt dubium : quomodo Ariſt. definitionem vocat poſitionem, cùm poſitio ſit, principium, & principium propoſitio : at definitio non ſit propoſitio? Themiſt. dubium hoc propoſuit, ſed alijs diſcutiendū reliquit; forſan quia exiſtimauit Ariſtotelem in hoc dormitaſſe. Albertus reſpōdet docendo, nō omnem poſitionem eſſe propoſitionem : ſed non reſpondet ad Ariſt. qui poſitionem principiū dixit, principium vero per propoſitionem definiuit. S. Thomas reſpondet, definitionem quidem ſecundùm ſe non eſſe propoſitionē, ſed eâ cognita facilè eſſe propoſitionem conſtituere. Philopon. reſpondet, ſumendam definitionem applicatam cum definito, quod in ꝓpoſitione ſit, ac ob id definitio propoſitio dicitur. At quia Ariſtot. dixit, non ſignificare eſſe, aut non eſſe, explicat, talem propoſitionem definitionis non prædicare aliud Eſſe prædicati de ſubiecto, ſed idem prorſus, ac ob id dicitur nō ſignificare eſſe vel non eſſe. Auerroes tandem admittit definitionē ſumendā cum definito, quod in propoſitiōe fit, ſed dicitur non ſignificare hanc propoſitionē eſſe aut nō eſſe, id eſt, exiſtere, quia reuera iſtæ definitiones, quæ poſitiones dicūtur, ſunt nominis, definitiones verò nominum, etiamſi cum definito propoſitionem faciāt, nō ponunt rem eſſe, aut nō eſſe, ſed ſignificationem manifeſtant : hoc intellige, frequentius ita eſſe, nam etiam definitiones rei poſitiones dicuntur : quęlibet enim ſcientia definitionē ſui ſubiecti non demonſtrat, ſed ſupponit. Et ita tollitur omnis contradictio.

Dubium. à Themiſt. allatum.

Solutio. Albert.

Solutio. D. Thom.

Solutio. Philoponi.

Auerrois.

Diffinitio quomodo non ſignificet eſſe vel non eſſe.

Quoniam autem oportet credere. 15.

Hæc eſt vltima capitis pars, in qua Ariſt. probat id, quod ſuperius dixit, nempè propoſitiones eſſe notiores concluſione. Et probat primò cognoſci, poſtea cognoſci magis, & tandem cognitionem propoſitionum aut eſſe ſcientiā, aut aliud genus cognitionis melius, quàm ſcientiā. Argumentum autem huiuſmodi eſt : Quia Demonſtrationem tenemus & cognoſcimus, ſcimus rem, ſed Demonſtratio eſt propoſitiones ipſæ : ergo quia tales propoſitiones cognoſcimus, & rem & concluſionem ſcimus. Secundo : His, propter quæ alijs credimus, magis credimus : ſed propter propoſitiones; vt probatum eſt; concluſioni credimus : ergo pręmiſſis magis credimus. maior patet : propter quod enim vnumquodque tale eſt, illud magis eſt.

Pars Quarta & vltima capitis.

Hic aduerte, Ariſtotelem dixiſſe, quòd oportet omnibus, aut quibuſdam propoſitionibus magis aſſentire, quia, vt notat Philop. aliquando accidit propoſitiones eſſe demonſtrabiles iterum, & tunc eſt ſcientia illarum, ſicut & concluſionis; cū per aliud cognoſcantur. quamuis, vt bene dixit Albertus, quatenus per illas propoſitiones etiamſi demonſtrabiles alijs aſſentimur, magis eis aſſentimus.

Nota.

Non poteſt autem credere magis quæ non ſcit. 16.

Hic Ariſt. probat propoſitionū cognitionem, aut eſſe ſcientiam, aut aliā meliorē cognitionē, quàm ſcientiā. & hæc litera eſt corrupta, cū non ſit ita Græce : oportet

enim

Reſtituit literam. enim ſic legere:[fieri non poteſt,vt credat magis quę ſcit]ſenſus eſt: non poteſt quis magis aſſentire propoſitionibus, quas nec ſcit,nec earum habet aliam meliorem cognitionem,quàm concluſioni,quam ſcit. Cùm igitur magis propoſitionibus aſſentiatur,quàm concluſioni quam ſcis, præmiſſarum profectò habebit aut ſciẽtiam, aut aliam meliorem cognitionem,& hoc intellige de dignitatib⁹ & alijs principijs.

Nota, Principiorum quando ſit ſcientia & quãdo intellectus. Aduerte tunc principiorum haberi ſcientiam,cùm demonſtrabilia ſunt, & per cauſam cognoſcuntur : cùm verò indemonſtrabilia ſunt,illarum cognitio vocatur intellectus, qui eſt præſtantior, quàm ſcientia.

Poſtea ſubdit illud abſurdum, nempè, aſſentire magis ijs,quę neſcim⁹,quàm iis, quæ ſcimus ſequi; niſi quis propoſitionũ ipſarum habet talem cognitionem, quam diximus.Sunt autem vrba:[niſi aliquis præcognouerit per Demõſtrationem credentium]id eſt,niſi quis ex illis,quæ per Demonſtrationem creduntur,pręcognouerit,id eſt, propoſitiones ſic cognouerit.at melior eſt ſenſus,ſi ſic interpretetur:niſi aliquis cognoſcat ea,per quæ in Demonſtratione credim⁹, nempè propoſitiones; nam licet ille genitiuus, Credentium, ſit græcè,tamen ſignificat fidem facientiũ,nempè πιςευόντων.

17. *Debentem autem habere ſcientiam.*

Concludit,eum,qui ſcit,nõ ſolùm propoſitiones habere notiores cõcluſione,ſed præter propoſitiones nihil debere habere notiùs,quàm oppoſitas propoſitiões (ex quibus fit ſyllogiſmus cõtrarius Demonſtrationi,qui dicitur ſyllogiſmus ignorantiæ) eſſe falſas,quã qui ſcientiam habet, non poteſt mutari aliqua ratione oppoſita Demonſtrationi. Et hæc circa capitis expoſitionem.

QVAESTIO I.

Circa ea,quæ ſecundo Capite continentur.

Impugnatur textus primò. Aduerſùs ea,quæ in textu docemur, occurrũt aliquot difficultates & argumẽta, primò contra definitionem ipſius ſcire: Nam cùm definitio per genus & differentiam rei debeat aſſignari, nullum genus, nulla differentia in eiuſmodi definitione apparet ; ac ob id non videtur eſſe bona.

Secundo,tunc,inquit,ſcimus,cùm cauſas cognoſcimus,& ex cauſis ad effectus procedimus.Angeli perfectè ſciunt, & tamen non per cauſas cognoſcunt ; cùm nõ ſint diſcurſiui,nec ex cognitione cauſarũ ad effectuũ cognitionem procedant, ſed ſimul vtrunque cognoſcant. 2.

Tertiò,contra id, quod dicunt, per Demonſtrationem nos ſcire : Demonſtratio non oſtendit,medium eſſe cauſam cõcluſionis,ſed ſolùm procedit ex cauſa at ad ſcientiam non ſat eſt cognoſcere cauſam, ſed quòd illius eſt cauſa:ergo per Demonſtrationem non ſcimus. 3.

Quartò,multæ ſunt Demonſtrationes poriſſimæ,quæ ex cauſis non procedunt: ergo videtur diminuta definitio. probatur antecedens:nam de Deo demonſtramus eſſe infinitum,quia eſt actus purus,& vnum attributum per aliud, & tamen in ipſo Deo non eſt aliquid, quod ſit cauſa aut effectus. 4.

Quintò, ſi Demonſtratio ſemper ex cauſis procederet, ſemper ex notioribus natura eſſet,ſed notiora natura ſunt ſæpè ignota nobis,ergo ex ignotis nobis procedet:non ergo eſſet inſtrumentum ſcientiæ noſtræ ; non enim quis ex ignoto ad notius procedit. 5.

Sextò,non videtur eſſe vlla propoſitio immediata,ergo non benè per immediatam propoſitionem definit principium: probatur antecedens,ſi enim aliqua eſſet, maximè ea,in qua definitio de ſuo definito prædicatur,ſed hæc non eſt ; cùm poſſit demonſtrari per aliam definitionem: finalem enim per materialem demonſtramus,& contrà. 6.

Septimò,aſſenſus pręmiſſarum eſt cauſa neceſſaria aſſenſus cõcluſionis,ſed cauſa neceſſaria non impedita producit effectum ſibi æqualẽ ; ignis enim ignẽ æqualem producit ; ergo aſſenſus concluſionis erit æqualis aſſenſui præmiſſarum. 7.

Octauò,illa Maxima:propter quod vnum quodque tale,& illud magis,eſt falſa,ergo ex ea nihil probatur.patet antecedens, nõ enim ſequitur:ego deambulo propter ſanitatem, ergo ſanitas magis deambulat: nec, 8.

nec, homo inebriatur propter vinũ, ergo vinum magis inebriatur. Hæc ſunt præcipua dubia.

1. Fundam. ſcire dupliciter ſumitur.

Circa primum eſt notandum, ſcire dupliciter ſumi, vno modo communiſſimè, pro quacunque cognitione, ſiue clara, ſiue dubia, ſiue certa, ſiue incerta: quo modo quicquid cognoſcimus, dicimur ſcire. Altero modo ſumitur ſtrictiùs, pro cognitione clara & euidenti rei, quæ dicitur comprænhenſio.

4. Gradus ſcire ſecundo modo ſumpti.

Huius ſecundæ ſcientiæ quatuor ſunt gradus, vt notat Alber. tract. 2. c. 1. & Lincon. ſuper hoc caput; primus eſt ſcientiæ impropriè dictæ, pro quacunque clara & euidenti cognitione rerum contingentiũ.
I. dicimus enim, ſcio hominem currere, dum video; ſcio etiam quæ ſenſu dignoſco: ſed iſta, licet euidens ſit, propriè tamen non eſt ſcientia, cùm nec ſit per cauſam, nec res ſint ſtabiles.

2. Secundus gradus ſcientiæ eſt proprius, pro cognitione rerum, quæ plerunq; ſunt per ſuam cauſam: vt, ſcimus in hyeme pluuias eſſe, tonitrua in autumno; licet id aliquando deficiat: ac propterea non eſt eorum perfectiſſima ſcientia.

3. Tertius gradus eſt magis propriè ſcientiæ, pro cognitione rerum ſimpliciter neceſſariarum, quæ ſemper ita ſe habent: qualia ſunt principia immediata; & per ſe nota: non tamẽ hæc ſcientia eſt per cauſam. cùm illa non habeant cauſam.

4. Nota, de quo hic agat Scire.

Vltimus gradus eſt ſcientiæ propriiſſimæ, pro cognitione rei ſimpliciter neceſſariæ per ſuã cauſam: & hoc ſcire eſt, quod præſertim hic conſideratur, & deſcribitur. quamuis etiam latiùs definiri poſſumus dicere, pro cognitione rei ſimpliciter neceſſariæ, aut quæ plerunque eſt per ſuam cauſam.

2. Fundam. Tres eſſe rationes, per quas ſcientia perfecta rei debeat eſſe per cauſam, quando ea res cauſas habet.

Eſt ſecundò aduertẽdum ex Egid. tres eſſe rationes, per quas ſcientia perfecta rei debeat eſſe per cauſam, quando talis res cauſas habet. Prima eſt ex parte rerũ, quę ſciuntur. Cùm enim ſcientia ſit perfecta cognitio. Eſſe ipſarum rerum, Eſſe autem rerum à ſuis cauſis pendeat & procedat, ob id ſcientiã cauſas rerum cognoſcimus; aliter enim Eſſe eañ perfectè non cognoſceretur.

1. Ratio. 2. Ratio.

Secunda eſt ex parte intellectus, qui ſumit cognitionem ab ipſis rebus; at res à ſuis dependent cauſis, ideò & intellectus noſter in ſua perfecta cognitione à cauſis dependet, & ad cauſas cognoſcendas inclinatur. Tertia eſt ex parte obiecti intellectus, quod eſt verum ipſum tranſcẽdentale; ſed rei veritas conſiſtit in adæquatione & ſimilitudine ad ſuas cauſas: ergo intellectus hoc verum perfectè non cognoſcet, niſi ex cauſis. 3. Ratio.

3. Fundam. Definitionem hanc ſcientiæ nõ rei, ſed nominis eſſe.

Eſt tertiò aduertendum, hanc ſcientiæ definitionem eſſe nominis, vt omnes fatentur, non tamen adeo eſt nominis, quin per eam ipſam etiam rem poſſimus intelligere. definitio enim rei hæc eſt. Scientia eſt cognitio vera, certa, & euidens, ex propriis cauſis rei genita. Cognitio, loco generis eſt; vera, ad excludendos errores; Certa, ad excludendam opinionem, quæ eſt incerta; Euidens, ad excludendam fidem; quæ cùm ſit vera & certa, eſt obſcura; Ex cauſis, ad excludendã cognitionem principiorum; quæ vera, certa, & euidens eſt, ſed non per cauſam. Hæc omnia in illa definitione Ariſtotelis ſunt. nam dicitur, cognoſcere per cauſam, &, quod res eſt, in quo manifeſtatur veritas; &, non eſt aliter ſe habere, certitudo, &, quod illius eſt cauſa, claritas & euidentia. Ex his reſponde[illegible]rimum, non eſſe in definitionibus [illegible]m genera & differentias: talis autem eſt hæc definitio: at quia ſimul explicat rem, ideò virtualiter genus habet & differentiam, vt diximus.

Ex dictis ſoluitur Argumentũ primum.

Ad 2. Aliud ſcire, aliud per Demõſtrationem ſcire.

Ad ſecundum reſpondetur; & eſt maximè notanda ſolutio, aliud eſſe ſcire, aliud per demonſtrationẽ ſcire. Scire ſolum dicit hoc, vt rẽ & cauſam rei cognoſcamus applicãdo, at ſcire per Demonſtrationem, eſt, non ſolùm rem & cauſam cognoſcere, ſed ita, vt per cognitionem cauſæ venerimus in cognitionem effectus. Vnde ſcire per Demonſtrationem, ſuperaddit modũ ſciendi. qui eſt per diſcurſum & Demonſtrationem, qui modus eſt & inſtrumentum ſciendi: ipſa tamen ratio ſcientiæ in cognitione rei & cauſæ conſiſtit: & hæc eſt in Angelis, licet non per talem modum; nempè diſcurrendo; ob idque Angeli habẽt perfectè ſciẽtias, & ſciunt, licet non per cognitionem cauſarum in effectum cognitionem deuenerint, ſicut nos. nam hoc eſt modus ſciendi, non ſcire, nempè ipſum diſ-

diſcurrere. Et ſic ſoluitur argumētum ſecundum, & nota ſolutionem.

Ad 3. ſolutio aliorū.

Ad tertium, aliqui voluerunt particulam cauſalem addendam in maiori & cōcluſione, vt dicamus: omne animal rationale eſt riſibile; quia eſt animal rationale; omnis homo eſt animal rationale, ergo omnis homo eſt riſibilis, quia eſt animal rationale. Sed iſta opinio non conſonat Ariſt. nullus enim in ſcientijs talium Demōſtrationum eſt vſus, & talis opinio procedit ex eo, quòd Demonſtrationes paucas habemus potiſſimas, in quibus experiremur nō eſſe opus tali additione, Propterea dico, Demonſtrationem oſtendere cauſam, & ipſum effectum, & ex ipſa tamen cognitione cauſæ, ſtatim cognoſcimus, illam eſſe illius effectus, & non poſſe aliter ſe habere: habet enim hoc cauſa, vt ipſius cognitio perfecta, ſimul etiam claudat applicationem ad effectum: non ergo opus eſt addere, cùm in ipſa cognitione principiorum comprehendatur. & per hoc ſoluitur argumentum.

Quæ ab Ariſt. remotior.

Solutio vera.

Ad 4.

Ad quartum reſpondetur, admittendo illas eſſe Demonſtrationes. & eiuſmodi ſæpe fiunt in Metaphyſica: tamē per cauſam non ſolùm oportet intelligere cauſas illas quatuor Phyſicas, ſed rationes & cōcept⁹ quoſdam obiectiuos, qui ſe habēt per modū cauſarum. ex qua ſoluitur argumentū.

Ad 5. ex Themiſtio

Ad quintum, Themiſtius hoc 1. lib. cap. 4. dicit, Demonſtrationem procedere ex notioribus naturâ, nec ſe ſubmittere ad menſurâm ingenij noſtri, ſed rectam tenere naturæ viam. Sed iſta ſententia non videtur ſoluere dubiū. Propterea dico ſemper Demonſtrationem procedere ex notioribus naturâ, cùm ex cauſis procedat: ſimiliter procedit ex notioribus nobis. nam in Philoſophia, in qua cauſæ ſunt ignotæ nobis, effectus verò notiores, non demonſtramus effectus per cauſas, niſi cùm cauſæ notiores ſunt effectibus: ſunt enim effectus quidā per ſe noti, alij verò occulti; p effectus per ſe notos, cauſas indagamus, per quas indagatas & notas, alios effectus nobis occultos, demōſtramus. Et hoc eſt valdè notandū: vnde ſemper etiam ex notioribus nobis procedimus, vel quia ipſa ſunt ſimul naturâ, & nobis nota, vel quia aliqua via priùs ea nobis nota fecimus.

Reijcitur ſolutio Themiſtij.

Solutio vera.

Demōſtrationem ex natura & nobis notioribus ſemper progredi.

Notandū ...de.

Instantia.

Dices: quòd cùm per eoſdem effectus indagamus cauſas, quos iterum per cauſam indagamus & demonſtramus, videtur inutilis regreſſus, & quod cauſa non ſit notior, cùm ab eodē effectu ſumpſerit cognitionem? Auerroes has Demonſtrationes dicebat oſtendere propter quid ipſius effectus, ſed non eſſe ipſius cùm primò ſit cognitus eſſe. 2. cæli, com. 35. & 8. Phyſi. comment. 65.

Reſpondet Auerroes.

At tu aduerte admodum, licet effectu indagamus cauſam, tamē per cauſam illū eundem effectum multo perfectiùs cognoſcimus: antè enim experientia aliqua particulari, non per cauſam vniuerſaliter, & immutabiliter illū cognoſcimus, propterea non eſt inutilis iſte regreſſus. Præterea, licet ab effectu incepetimus cauſam indagare, tamen illi inuentæ firmiùs adhæremus, & illius cognitio multò maiorē claritatem in nobis facit ex ipſius ſpeculatione prouenientem: vnde notior eſt effectu, non enim illius cognitio tota ex effectu prouenit, quamuis ex eo ſit orta. vnde tres ſunt hic cognitiones, prima imperfecta effectus, per quam ad ſecundā cauſæ cognitionē perfectam deuenimus, & per hanc ad tertiam eius effectus perfectā cognitionem regreſſi ſumus: & hoc nota.

Reſpondet Author & melius.

Effectū per cauſam meli⁹ & perfecti⁹ cognoſci, licet idē in cauſæ cognitionē nos duxerit.

Cognitionum gyr⁹.

Ad ſextum reſpondeo, duplicem eſſe propoſitionem immediatam: alterā ſimpliciter, quæ nullo modo poteſt demonſtrari, quales ſunt dignitates, & per ſe nota: alteram ſecundum quid, quæ in aliquo genere demonſtrari non poteſt, licet in alio demonſtretur; tales ſunt definitiones, quæ per cauſas aſſignantur. nam licet propoſitiones earū, per diuerſum genus cauſæ demonſtrentur, tamen ſecundum idē genus non demonſtrantur.

Ad 6.

Propoſitionem immediatam eſſe duplicem.

Ad ſeptimum reſpondeo, ſemper verum eſſe, magis aſſentiri præmiſſis, quàm concluſioni, cùm concluſio non niſi ex præmiſſis cognoſcitur. nam ſi concluſionem non ſolùm ex pręmiſſis, ſed etiam alia via, experientia nempè, aut fide teneremus, magis concluſioni, quàm præmiſſis aſſentiremur. Cùm verò propter ſolas pręmiſſas credimus, clarior eſt aſſenſus præmiſſarum, quamuis non poſſit ſemper diſtingui iſte claritatis exceſſus. nec argumentum conuincit: nam quando cauſa

Ad 7.

Nota.

Præmiſſis magis quā concluſioni quando aſſentiamur.

eſt

eſt vniuoca, & eiuſdem ſpeciei, effectum æqualem producit, at quando eſt diuerſæ ſpeciei, non producit æqualem. Sicut Sol non producit Solem: cùm igitur cognitio principiorum ſit alterius ſpeciei; eſt e[illegible] ſine medio abſque cauſa, cognitio verò concluſionis per medium, & cauſam, præmiſſæ ſimilem effectum non producunt in æqualitate.

Ad 8. Limitatur: Propter quid vnũquodque 4. modis. Ad octauum omiſſis aliorum ſententijs, iſta propoſitio: Propter vnumquodq; tale, & illud magis: quadrupliciter eſt limitanda. Primò, quando idem prædicatum ineſt vtrique vni propter alterum: vnde non valet: deambulo propter ſanitatem, ergo ſanitas magis deambulat; non enim

1. vtrique deambulare ineſt: & ita declarat

2. Philop. Secundò; vt tale prædicatum ſuſcipiat magis & minus; aliter enim non valebit: vnde non ſequitur: ego ſum riſibilis, quia homo eſt riſibilis: ergo homo eſt magis riſibilis. nec valet: Petrus eſt homo propter patrẽ ſuum: ergo pater eſt magis

3. homo: & ita limitat Albertus. Tertiò, vt ſit in rebus poſitiuis; nam in effectibus priuatiuis non valet; non enim ſequitur: Petrus eſt paruus propter patrem, ergo pater eſt magis paruus; propter Deum non diligo mundum, ergo magis nõ diligo Deũ.

4. Ita limitant Doctores Louanienſes. Quartò, vt ſint diuerſa prædicata, aliter non valet; vt video propter oculos, ergo oculi magis vident, non ſequitur. nam non aliud eſt videre meum, & oculorum.

Ar profectò, ſi rectè perpendamus, ſub prima limitatione reliquæ clauduntur. quando enim aliquod prædicatum ineſt multis, vni propter alterum, tunc magis, aut perfectiùs ineſt alteri: cùm igitur credamus præmiſſis, & concluſioni, huic autem propter præmiſſas, magis credimus præmiſſis, & per hoc ſoluitur argumentum. Eſt autem aduertendum, cognitionem concluſionis dici ſcientiam, præmiſ-

Scientia. ſarum verò immediatarum, & dignitatũ intellectum, non vt potentiam ſignificat,

Intellectus ſed vt cognitionem quandam talium principiorum, & habitum ſignificat 6. Ethico-

Sapientia. rum capit. 6 at cognitio concluſionis ſimul & præmiſſarum ſapientia, vt dicitur libr. 1. mag. mor. capit. 35. quamuis ſapientia in alia ſignificatione etiam ſcientiam rerum altiſſimarum ſignificat, qualis Theologia ſupernaturalis, & 1. Metaphyſica inter naturales, vt dicitur, 1. Meta. cap. 2. Et hæc pro capitis diſputatione ſufficiant.

Opinionum confutatio, & eorum qui omninò Demonſtrationem tollunt, & eorum qui omnium Demonſtrationem eſſe ponunt.

CAPVT III.

*NOnnullis quidem igitur, eò quòd oportet * prima ſcire, non videtur ſcientia eſſe: quibuſdam verò eſſe quidem, verùm omnium demonſtrationes eſſe, quorum neutrum, neque verum, neque neceſſarium.* 1. *a.l. Principia.

2. *Qui quidem enim ſupponunt non eſſe omninò ſcire, hi in infinitum exiſtimant reduci, tanquam non ſcientes poſteriora per priora, quorum non ſunt prima: rectè dicentes. impoßibile namque infinita pertranſire. Si verò ſtant, ac ſunt principia, hæc eſſe ignota: cùm demonſtratio de ipſis non ſit, quod dicunt eſſe ſcire ſolùm. ſi verò non eſt prima ſcire, neque quæ ex his eſſe ſcire ſimpliciter, neque propriè, ſed ex ſuppoſitione, ſi illa ſunt.*

3. *Alij autem ipſum quidem ſcire conſitentur, per demonſtrationem enim eſſe ſolùm, ſed omnium eſſe demonſtrationem nihil prohibere.* contingere enim circulo fieri demonſtrationem & ex ijs, quæ ad ſe inuicem.* *a.l. cõtingit, n. circulariter omnia demonſtrare.

4. *Nos verò dicimus, neque omnem ſcientiam demonſtratiuam eſſe, ſed eam, quæ immediatorum eſt, indemonſtrabilem. Quodque hoc ſit neceſſarium, manifeſtum, ſi enim neceſſe quidem ſcire priora, & ex quibus demonſtratio, ſtant autem aliquando immediata, hæc indemonſtrabilia neceſſe eſt eſſe.*

5. *Hæc igitur ita dicimus, & non ſolùm ſcientiam, ſed principium ſcientiæ eſſe quoddam dicimus, quo terminos cognoſcimus.*

6. *Circuloque quod impoßibile demonſtrare ſimpliciter, planum: ſiquidem ex prioribus oportet demonſtrationem eſſe, & notioribus. impoßibile enim eſt eadem eiſdem ſimul priora & poſteriora eſſe. Niſi altero modo, vt alia quidem ad nos, alia verò ſimpliciter, quomodo inductio facit notum. Si verò ſic, non eſſet vtiq; ſimpliciter ſcire bene definitum, ſed dupliciter: aut non ſimpliciter*

 alte-

altera demonſtratio, quæ fit ex nobis notioribus.

7\. *Accidit autem dicentibus circulo Demonſtrationem eſſe, non ſolùm quod nunc dictum eſt, ſed nihil aliud dicere, quam quòd hoc eſt, ſi hoc eſt, ſic autem omnia facile monſtrare. Manifeſtum autem, quod hoc contingit tribus terminis poſitis, per multos namque, aut paucos reflectere dicere, nihil differt: per paucos autem aut duos. Quando enim A exiſtente, ex neceſſitate ſit B, hoc autem ipſum C: A exiſtente, erit C. ſi itaque A exiſtente, neceſſe eſt B, eſſe: hoc autem exiſtente ipſum A, hoc enim erat circulo. Ponatur A in quo C. dicere igitur, B exiſtente, A eſſe, eſt ipſum C eſſe dicere, hoc autem quoniam A exiſtente, ipſum C eſt. C autem ipſi A idem. Quare contingit dicere circulo aſſerentes eſſe Demonſtrationem, nihil alterum, quàm quod A exiſtente A eſt. ſic autem facile * eſt omnia monſtrare.*

* a.l. eſſet.

8\. *Verùm neque hoc poſſibile, præterquam in ijs, quæcunque ſe * inuicem conſequuntur: quemadmodum propria. Vno quidem igitur poſito, quod nunquam neceſſe eſt aliquid eſſe alterum, monſtratum eſt. Dico autem vno, quod neque termino vno, neque poſitione vna poſita. ex duabus autem poſitionibus primus & minimis contingit, ſiquidem & ſyllogizare. Si igitur & A ſequatur ex ipſo B, & C: & hæc ex ſe inuicem & ex ipſo A: ſic quidem contingit ex ſe inuicem monſtrare omnia petita in prima figura * quemadmodum monſtratum fuit in ijs, quæ de ſyllogiſmo. monſtratum autem eſt, quod in alijs figuris, aut non fit ſyllogiſmus, aut non de * acceptis. Quæ verò non contra prædicantur, nullo modo eſt monſtrare circulo, quare, quoniam pauca talia in Demonſtrationibus manifeſtum quod vanumque, & impoſſibile eſt dicere ex ijs quæ ad ſe inuicem Demonſtrationem eſſe, & propter hoc omnium contingere eſſe Demonſtrationem.*

* a.l. non niſi in conuertibilib.

* a.l. vt in libro priorũ oſtēſum eſt.

* a.l. ex his quæ ſumpta ſunt.

9\.

Quibuſdam autem igitur, &c.

Intentio Ariſt. in hoc Capite

ARiſt. in hoc capite euellit duos errores quorundam, procedentes ex hjs, quæ dixerat in vltima parte capitis, nempè principia, & præmiſſas ſciri, & earum ſcientiam eſſe, cùm per eas concluſioni aſſentiamur. Ex hoc autem aliqui exiſtimantes nihil ſciri, niſi per Demõſtrationem, aſſerebant nõ poſſe ſcientiam eſſe. Alij idem arbitrantes, eſſe quidem exiſtimabant ſcientiam, ſed circulum eſſe in Demonſtrationibus, nempè per concluſionem, præmiſſas, & per præmiſſas concluſionem, demonſtrari. Vtrumque autem, inquit Ariſt. ſcilicet ſcientiam non eſſe, aut circulum fieri, nec eſt verum, nec neceſſarium: id eſt, non eſt vera ſententia, nec rationes aut probationes habet neceſſarias, vt Latini exponunt. at melius poſſemus dicere, non eſt neceſſarium, id eſt, non neceſſariò ſequitur ex eo, quòd principia ſciamus.

Dubium Philoponi.

Dubitat Philop. cùm quæſtio, quid ſit? poſtponenda ſit quæſtioni, an ſit? qui fiat, vt Ariſt. definita Demonſtratione, modò diſputet, an ſit? nempè contra priores, qui ſcientiam & Demonſtrationem de medio auferebant.

1\. Reſpõſio quorundã.

Reſpondent, quęſtionem quid nomen ſignificet? anteponendam quæſtioni, an ſit? quando nomen obſcurum eſt, quod fecit Ariſt. 4. Phyſi. vbi primò quid vacuũ? id eſt, quid ſignificet, poſtea, an ſit? diſputauit: ſecus eſſet de definitione, quid res ſit? hæc eſt enim poſtponenda. Hæc ſententia mihi non placet, ſupponit enim: definitionem nominis eſſe eam, quæ data eſt de Demonſtratione, quod tamen eſt falſum: eſt enim definitio rei, & per materiã, & etiam altera, quæ datur per finem: cùm præſertim nullibi aliam Demonſtrationis definitionem habeamus.

Reijcitur reſponſio.

2 Reſpõſio Lineonien.

Lincon. Reſpõ. hoc caput non eſſe de neceſſitate huius libri, quia non pertinet neceſſariò ad artem, errores repellere, eſt tamen id de artis perfectione. ſed hoc dictũ non tollit difficultatem.

Et hæc inſufficiens.

Tertia & apta ſolutio.

Alij, & bene, dicũt quæſtionem, an ſit? aliquando poſtponi quæſtioni, quid ſit? ſed per accidens; nempè cùm dubia, an ſit res? oriuatur ex ipſa definitione rei, vt accidit in præſenti. nã iſti auferebant Demõſtrationem, propterea quòd ex præmiſſis notioribus deberet procedere. & mihi reſponſionis doctrina placet, licet hoc dubium alienum videatur ab inſtituto ipſo Ariſtotelis. Nam hic non de Demonſtratione videtur tractari, ſed de ſcientia, quã iſti auferebant de medio, quamuis crediderint, non eſſe ſcientiam de Demonſtratione, ideoque ſimul Demonſtrationem

Queſtionẽ an ſit, quæſtiõi quid ſit? quando que poſtponi.

Aptior Authoris.

aufer-

auferrent: de ſcientia tamen ſermo eſt, quæ in capite præcedenti, definitione nominis definita eſt, vt diximus & forſan hoc voluit ſignificare Philoponus.

2. *Ponentes autem non eſſe, &c.*

Motiuum erroris. Incipit in particulari vtrumq; errorem explicare. Illi enim, qui ſcientiam negabant, ſic argumentabantur: non ſcimus concluſionem, niſi ſciamus præmiſſas, ſed ſcire non poſſumus premiſſas, niſi alia Demonſtratione, ergo non ſcitur concluſio niſi demonſtratis præmiſſis. Iterum: hæ præmiſſæ non ſciuntur, niſi ſciantur aliæ præmiſſæ, per quas demonſtrantur, hæ autem iterum per Demonſtrationem ſciuntur: ſic conſequenter procedimus in infinitum, nec ad vltimas peruenire eſt, quæ ſciantur, cùm iterum Demonſtratione opus ſit: ergo non erit ſcientia poſteriorum concluſionum, niſi tantùm ex ſuppoſitione, nempe ſuppoſito, quod præmiſſæ ſciantur: tamen re verà non eſt abſoluta ſcientia, cùm in proceſſu infinito non detur vltimum. In quo bene profectò dicũt, nempè quòd in proceſſu nõ ſit vltimum, & quod niſi ſciantur priora, non ſcientur poſteriora.

3. *Hi autem de eo, quod eſt ſcire.*

Motiuum ſecundi erroris. Alij ſcire eſſe fatebantur, tamen eũdem errorem tenentes, nihil ſciri niſi Demonſtratione affirmabant, ac propterea contingere circulum in Demõſtratione, nempè quòd ſit peruenire ad vltimas præmiſſas, & non in infinitum procedere: hæ tamen vltimæ iterum circulo per priores concluſiones demonſtrabantur. & ſic erat ſcientia, & per Demonſtrationem, ſed circularem.

4. *Nos autem dicemus, neque omnem ſcientiam.*

Excluſio errorum. Reijcit Ariſt. communem illorum errorem, exiſtimantium, nihil ſciri, niſi Demõſtratione, ac dicit, non omnem ſcientiam eſſe per Demonſtrationem, ſed eſſe ſcientiam indemõſtrabilem. Ac ſi diceret, non omnia quę ſcimus, per Demonſtrationem ſcimus, ſed peruenimus ad aliqua prima, quæ ſcimus quidem, ſed non alia Demonſtratione. Et hoc patet, nam in diſcurſibus concluſionem cognoſcimus, præmiſsis cognitis, ſed dantur præmiſſæ & principia, quæ prorſus immediata ſunt, nec demonſtrari valent: vt patet de dignitatibus, & multis alijs propoſitionibus: ergo talium cognitio & ſcientia erit, & non per Demonſtrationem vllam aliam.

De hoc igitur ſic dicimus.

Repetit ſuam in hoc ſententiam, dicens [de hoc ſic dicimus] id eſt, de hoc nos ita ſentimus, non ſolùm eſſe ſcientiam, ſed eſſe quoddam principium ſcientiæ, quo terminos cognoſcimus. Senſus horũ verborum ſecundum pleroſque Latinos eſt, eſſe quendam habitum, & cognitionem in nobis ipſorum principiorum & dignitatum, quæ cognoſcuntur ex ſola terminorum apprehenſione, abſque vlla Demonſtratione: atque tales dignitates vocantur principium ſciẽtiæ. Philo. per hoc principium intelligit Deum, cuius lumine intellectus noſter illuſtratus, cognoſcit terminos, id eſt, intelligẽtias, quę ſunt vltima in cognitione. At melius mihi videtur locum intelligere Themiſtius, qui per principium intelligit intellectum noſtrum, per terminos, ſubiectum & prædicatum propoſitionum: vt ſit ſenſus, non ſolùm eſt ſciẽtia, ſed eſt intellectus & potentia, principium ſcientiæ, quo ſolo intellectu abſque Demonſtratione, quid extrema ſignificent, intelligimus, & ex tali ſola apprehenſione tales propoſitiones ſcimus abſque vllo alio diſcurſu. 5.

Quis hunc locum omnium optimè intelligat?

Nota tamen ex Albert. tractat. 2. cap. 6. quemadmodum viſibilia ſunt in duplici differentia, quædam, quæ non proprio lumine videntur, ſed externo indigent: ſicut colores corporum opacorum, quę nõ niſi Solis, aut alterius luminoſi extrinſeci videntur: quædam verò alia proprio lumine videntur ſicut luminoſa ipſa, & aliqui vermes, & lapides; Ita propoſitiones ſunt duplices, quædam quæ non ſtatim cognoſcuntur veræ, quantumcunque, quid ſubiectum, quid prædicatum ſit apprehendatur; ſicut multæ propoſitiones, quæ probatione indigent: quędam verò ſunt, quæ ſtatim ſimul atque ſubiectum & prædicatum apprehendimus, eas abſque vllo alio diſcurſu cognoſcimus, quales ſunt dignitates, & hæ dicuntur propoſitiones per ſe notæ, & ſcientiarum principia. & de his loquitur Ariſtoteles, dum dicit, intellectu ſolo ap-

Notãdum vt viſibilia ſic etiã propoſitiones eſſe in duplici differentia.

Propoſitionum enim aliæ per ſe notæ ſunt, aliæ verò non.

lo apprehēdente terminos cognoſci. cùm primùm enim, quid totum: quid pars: ſignificet, apprehenſum eſt, ſtatim, Totum maius eſſe parte, dignoſcitur.

Duplex propoſitio Per ſe nota ſecundum S. Thom.

S. Thomas diſtinguit duplicem propoſitionem per ſe notam, exiſtimat enim idem eſſe immediatam propoſitionem, & per ſe notam. Eſt autem quædam immediata, quæ caret medio, quo demōſtretur, & termini illius ſunt omnibus noti: vt, omne totum eſt maius parte, & ſimiles. & has vocat per ſe notas ſecūdum naturam, & ſecundùm nos; quædam verò ſunt quidem immediatæ, non tamen res illæ ſunt omnibus notæ; ſicut propoſitiones in quibus definitiones de definitis, ſeu paſſiones de ſuis proximis cauſis prędicantur, & hæ dicuntur per ſe notæ ſecundum naturam tantum: vtraque tamen propoſitio eſt per ſe nota. & de his eſt ſermo in præſenti.

1. ſecūdum nos & naturam.

2. ſecūdum naturam tantùm.

Sententia Authoris.

Mihi magis videtur Ariſtotelem ſenſiſſe de principijs per ſe notis ſecundum nos & naturam in præſenti textu, vt Græci exponunt: ita vt non omnis immediata ſit per ſe nota, ſunt enim immediatæ aliquę, nempè multę Demonſtrationum propoſitiones, quæ inductione colliguntur, vt docet 2. Poſter. cap. vltimo, & dicuntur principia ſcientiarum, vt dicitur 1. Meta. capit. 1. quæ tamen non per ſe ex ipſis terminis cognoſcimus.

6.

Circulo autem quod impoſſibile ſit, &c.

Tripliciter probat Ariſtot. non contingere circulariter demonſtrare ſimpliciter.

1. Probatio.

Triplici argumento probat Ariſt. circulum non poſſe fieri in Demōſtrationibus. Primum eſt. Ex eo, quòd Demonſtratio ex prioribus, & notioribus procedit: ſi autem eſſet circulus, ſequeretur, quòd idem eſſet prius & poſterius, noti⁹ & ignotius; quod fieri non poteſt: & patet. Nam præmiſſæ hæ ſunt priores, & notiores concluſione, ſi iterum per concluſionem eandem, præmiſſas demonſtrat: ergo iam concluſio erit prior & notior, cùm facta ſit præmiſſa Demonſtrationis: erūt igitur præmiſſę notiores, & ignotiores, priores & poſteriores illa concluſione. Quòd ſi dicas, non eſt abſurdum, fieri. n. poteſt, vt aliquid ſit prius naturâ & notius, tamen poſterius & ignotius nobis, quod fit in inductiōe: nā ſingularia nobis notiora, & priora ſunt, per quæ probamus vniuerſale, quod notius eſt, & prius naturâ. Aduerſùs hoc inſtat Ariſtot.

Excluditur obiectio.

nā ſi in circulo procedimus ex notioribus ſolùm nobis, iam non eſt Demonſtratio, nec faciet ſcientiam; vera enim Demōſtratio ex notioribus naturâ procedit, quòd ſi iſti, qui circulo demonſtrant, ſolū aſſerāt in regreſſu procedere ad probandas præmiſſas ex nobis tantū notioribus, hæc Demonſtratio non eſt, nec ſcientiā facit ſimpliciter: niſi velint alium modum ſcientiæ ponere, qui non eſt per cauſam, & per priora naturâ, quod falsū eſt. Demōſtratio quæ ex nobis tantū notioribus eſt, non eſt ſimpliciter Demōſtratio. Et quāuis per modū interrogationis hæc verba Ariſt. proferantur, ſunt tamen aſſertiuè intelligenda.

Accidit verò circulo demonſtrare poſſe dicentibus, &c. 7.

Secunda probatio

Hæc eſt ſecunda ratio, qua Ariſt. eundem repellit errorē. Nempè ſi circulo contingeret vti, fieret, vt idem per idem demonſtraremus; quod falſum eſt, eſſet autem tunc ſatis leue, cuncta demonſtrare, ſcilicet: Hoc eſt, quia hoc eſt. Hoc autem probatur ſumendo tres terminos, nihil enim refert in tribus, aut pluribus, aut paucioribus loqui; idem enim ſequitur inconueniens ex circulo. Sint termini, A, B, C, tunc ſupponit Ariſt. iſtum eſſe bonum argumentandi modum, quia A eſt, B eſt: & quia B eſt, C eſt: ergo de primo ad vltimū, quia A eſt, C eſt: nam ſi B ſequitur ex A, quicquid ſequitur ex B, ſequitur ex A: & cuius eſt cauſa B, eius etiam eſt cauſa A. quod enim ſequitur ex conſequenti, ſequitur etiam ex antecedenti, & cuius eſt cauſa conſequens, etiam eſt cauſa antecedens, quod eſt cauſa conſequentis. Tunc ſumamus circulum in duobus terminis; quia A eſt, B eſt: per circulum valet regreſſus, quia B eſt, A eſt: argumentor igitur, quia A eſt, B eſt, & quia B eſt, A eſt: ergo de primo ad vltimum, quia A eſt, A eſt. Hoc ſignificat illud, quod Ariſt. dicit, ponatur A loco ipſius C, id eſt quemadmodū ex ipſo B, inferebatur C: ita etiam infertur A: ergo ſicut C inferebatur ex A; quia ex eo inferebatur B: ita & A. quod infertur ex B, infertur ex eodem A, ex quo ipſum B infertur: vnde ex ſeipſo inferetur, & tandem demōſtrare contingeret idem per idem, quod falſum & abſurdum eſt.

At ve-

At verò neque hoc poßibile.

Tertia probatio.

Hoc eſt tertium argumentum, quo circulum in Demonſtrationibus reijcit. Supponit vnum, quod dicit oſtenſum eſſe primo Prior. cap 22. ex vno termino, aut vna poſita propoſitione nihil inferri neceſſariò: ſed opus eſt tribus terminis, & duabus propoſitionib. minimis, id eſt, non paucioribus. Ex his aũt neceſſariò ſequitur alterũ: & probat: ſi quidẽ contingit ſyllogizare, id eſt, ex his fit ſyllogiſmus, qui neceſſariò infert, ergo ex duabus propoſitionib⁹ alterũ poteſt inferri neceſſariò. modò eſt argumentum. Si circulus eſt in demonſtrãdo, cùm Demonſtratio ſit ſyllogiſmus, opus eſt tribus terminis, & duabus propoſitionibus, nempè, A b c: ſed circulus in his non poteſt eſſe, niſi ſint omnia conuertibilia, conuerti igitur debent, A b c: adinuicem, tunc ſic, ex tribus terminis conuertibilibus non fit ſyllogiſmus: niſi in primo modo primæ figuræ: ergo omnes Demonſtrationes debent fieri in illo primo modo, aliter nõ eſſet circulus. Preterea, eſſent in terminis cõuertibilibus; aliàs nõ poſſet circulariter ſyllogizari: fit enim circulus, quando cũ concluſione & cõuertente maioris, inferimus minorem, vel cum eadem concluſione, & conuertente minoris inferimus maiorem: vniuerſales autem propoſitiones affirmatiuæ non poſſunt vniuerſaliter conuerti, niſi quando termini ſunt æquales, & conuertibiles. Ex his cõcludit; argumentum vanũ eſſe, aſſerere, omnium eſſe Demonſtrationes, & circulum in omnibus contingere, cùm non id fit, niſi in vno modo primæ figuræ, & id in conuertibilibus, multò verò plura ſint, quæ demonſtrantur.

Nota cur in ſecunda figura non fiat circul⁹.

Hic oportet notare verba illa, quòd in ſecunda & tertia figura non eſt circulus, aut non eſt de acceptis; explicãt D. Tho. & ferè omnes, ob id in his duabus figuris, non eſſe circulũ, quia cùm in ſecunda vna præmiſſa ſit negatiua, altera affirmatiua, concluſio verò negatiua, ſi volumus circulo ſyllogizare affirmatiuam, fiet ſyllogiſmus ex puris negatiuis, qui inutilis eſt. In tertia verò, cùm concluſio ſit particularis,

Item cur nõ in tertia

præmiſſæ verò, aut vniuerſales ambæ aut vna particularis, non poterit ſyllogizari circulo, niſi particularis, non vniuerſalis. aliàs enim eſſet argumẽtari in primis particularibus, aut inferre concluſionem vniuerſalem ex præmiſſa particulari. Propterea in his figuris non eſt circulus: at quia aliqua præmiſſa ſyllogizatur; nempe negatiua in ſecunda figura, particularis verò in tertia; propterea addit Ariſtoteles, ſi circulus ſit, non de acceptis ſit. Exponunt ergo: non de acceptis omnibus, id eſt, licet circulus fiat, non tamen ambæ præmiſſæ ſyllogizantur circulariter. Quamuis poſſimus exponere: licet in ſecunda aliquando vtraque circulariter ſyllogizetur, hoc fit mutando negatiuam in propoſitionem hypotheticam, vt dixit libro ſecundo Prior. ca. 6. & illic declarauimus: ſed hic circulus non eſt, cùm non ſit in eiſdem propoſitionibus, ſed mutatis: propterea dixit, ſi circulus ſit, non de acceptis ſit. Hæc eſt huius capitis expoſitio.

QVAESTIO I.

De regreſſu Demonſtratiuo.

Explicatur titul⁹ quid videlicet ſit Regreſſ⁹

Dubitatur: an ſit regreſſus in Demõſtratione? Circa quod oportet aduertere, regreſſum vocari illũ ſyllogiſmũ, quo ꝓbamus concluſionẽ, quã ante ipſius præmiſſas probaueramus, vt, ſi quis per interpoſitionem terræ probat Eclypſim, per quam cognouimus ipſam interpoſitionem. Talis regreſſus etiam dicitur ſyllogiſmus circularis. Difficultas autem nõ eſt, an in eodem genere cauſæ, fiat iſte regreſſus: ita vt præmiſſæ ſint tales cauſæ cõcluſionis, qualis eſt concluſio præmiſſarum; hoc enim fieri non poteſt; & hoc impugnat Ariſtoteles. Nec eſt difficultas: an in diuerſis generibus cauſarum poſſit eſſe circulus, & regreſſus ſyllogizãdo; cùm id manifeſtum ſit: nam Demonſtrationẽ ex veris, primis, & c. eſſe probamus, quia facit ſcire, & ecõtrà facere ſcire, quia ex veris, & c. conſtat, oſtendimus ſyllogizando. Nec etiam eſt difficultas: an ſyllogiſmi circulus fiat inter cauſam & effectum: cùm ſit etiam manifeſtum, cauſam per effectum, & iterum eundem effectum per cauſam eandem ſyllogizari aliquando poſſe. Sed difficultas eſt: an cũ talis regreſſus ſit ſyllogiſticus, ſit aliqua probatio, & per talem regreſſum probemus, & cognoſcamus.

Quæſtionis ſtatus quis?

Ratio dubitandi.

Ratio dubitandi potiſſima hæc eſt. Quia

cum

Ad Quæſtionẽ Reſpõ. Auerroiſtarum

cùm præmiſſæ huius regreſſus ſint probatæ priùs per talem concluſionem, non poſſunt eſſe ipſâ notiores, & tũc ſyllogiſmus inutilis erit, cùm non ex notioribus procedat.

Secundùm has quotuplex Demõſtratio.

Ad hanc difficultatem reſpondent iuniores, diſtinguentes duplicem Demonſtrationem propter quid, ex Auer. 2. cœli, com. 31 & 8. Phyſi. com. 65. Alterã, quę eſt cauſæ & Eſſe, id eſt, per quam oſtendimus cauſam effectus, & ſimul probamus effectum eſſe; vtpotè, cùm à cauſis notioribus nobis ad effectus occultos procedimus; & hæc eſt potiſſima Demonſtratio: Alteram, quæ ſolùm oſtendit effectus cauſam, ſed non ipſum Eſſe, & talis eſt demõſtratio tantùm cauſæ, quæ fit, cùm effectũ primò cognouimus, ac per eum indagamus cauſam, & ſic admittunt regreſſum fieri à cauſa ad effectum cognitum prius quantùm ad Eſſe: ſed regreſſus oſtendit cauſam ſecundum quam ignotus erat effectus.

Alia ex D. Tho. ſentẽtia reſponſio, & verior

At quamuis iſta ſententia non ſit ſpernenda, aliter mihi videtur poſſe reſponderi, & magis ad mentem Ariſto. ex ſententia potiſſimùm D. Tho. 2. cœli, 59. vbi elegantiſſimè etiam defendit Alexandrum aduerſus Simp. & explicat totam vim regreſſus demonſtratiui. Dico igitur, omnẽ Demonſtrationem probare effectum eſſe, & ſimul illius oſtendere cauſam, quod abſque vlla diſtinctione conceſſit Themiſt. 2. Poſt. c. 2. propterea aduerte, quod ſupra diximus, quamuis exiſtentia effectus cognoſcatur ante cauſam, id fit imperfectè & particulariter, at poſtquam Demonſtratio accedit, eum vniuerſaliter cognoſcimus, & certiùs & clariùs. quod docuit expreſsè Ariſt. 1 Poſt c. 24. vbi dicit, etiãſi videremus triangulũ habere tres angulos, adhuc Demonſtrationem quæreremus, quia id non cognoſceremus vniuerſaliter, niſi Demõſtratione: propterea ſemper Demõſtratio effectum eſſe probat, licet cũ diſcrimine. nam aliquando præceſſit aliqua cognitio imperfecta effectus. Dices, ſi illa cognitio effectûs fuit imperfecta, & particularis, cũ per eam peruenerimus in cauſam, etiam cognitio cauſæ erit imperfecta? Dico, non ita eſſe; nam illa cognitio effectus fuit via ad cauſam inueniendam; tamen ex ipſa cauſa inuenta, & alijs intellectûs ſpeculationibus perfectiùs cognoſcimus cauſam, adeò vt per eam regrediamur ad effectum vniuerſaliter cognoſcendum, quod ignotum erat ante cauſam. Et hoc de regreſſu ſatis.

Quomodo effectus cognoſcatur ante cauſã.

Obiectio.

Dilutio.

NOTA.

Demonſtrationis propoſitiones veras eſſe veritate neceſſaria. Quid ſit id, quod dicimus, De omni, quid per ſe, quid Vniuerſale?

CAPVT IIII.

*QVoniam autem impoſsibile aliter ſe habere, cuius eſt ſcientia ſimpliciter, neceſſarium vtique fuerit ſcibile, quod eſt ſecundum demonſtratiuam ſcientiam: demonſtratiua autem eſt, quam habemus, eo quod habemus demonſtrationem: ex neceſſarijs igitur ſyllogiſmus eſt demonſtratio. * Accipiendum igitur ex quibus, & qualium demonſtrationes ſunt.* 1.

*a l. oſtendendum.

Primùm autem determinemus, quid dicimus de omni, & quid per ſe, & quid vniuerſale. 2.

De omni quidem igitur hoc dico, quod ſit vtique, non in aliquo quidem, in aliquo autem non: neque aliquando quidem, aliquando autem non. vt ſi de omni homine animal, ſi verum hunc dicere hominem, verum & animal, & ſi nunc alterum, & alterum. & ſi in omni linea punctũ conſimiliter. Signum autem, etenim inſtantias ita ferimus, tanquam de omni interrogati, aut ſi in aliquo non, aut ſi aliquando non. 3.

*Per ſe autem, quæcunque & inſunt in eo quod quid eſt: vt triangulo linea, & lineæ punctum, ſubſtantia namque ipſorum ex his eſt & in * oratione dicente quid eſt, inſunt. Et quibuſcunque inexiſtentium ipſis, ipſa ſunt in oratione, quid eſt declarante: quemadmodum rectum ineſt lineæ & circulare, & impar & par numero. & primum & compoſitum, & æquilaterum, & altera parte longius: et omnibus his inſunt in oratione quid eſt dicente, ibi quidem linea, hic autem numerus. Conſimiliter autem & in alijs talia ſingulis per ſe dico.* 4.

* λόγω alij leg. ratione & etiam inferius.

Quæcunque autem neutro modo inſunt, acci- 5.

cidentia : vt muſicum, aut album animali.

6. *Amplius, quod non de ſubiecto dicitur alio aliquo. vt ambulans alterum quid exiſtens, ambulans, eſt & album, ſubſtantia verò, & quæcunque hoc aliquid ſignificant, non alterum quid exiſtentia ſunt, quod ſunt. quæ quidem igitur non de ſubiecto per ſe dico : quæ autem de ſubiecto, accidentia.*

7. *Amplius autem alio modo, quod quidem propter ipſum ineſt vnicuique, per ſe : quod verò non propter ipſum accidens. quemadmodum ſi ambulante fulgurauit, accident : non enim propter ambulare fulgurauit, ſed contingit, dicimus, hoc ſi autem propter ipſum, per ſe, vt ſi quid iugulatum interijt, & ſecundum iugulationem, * quoniam propter iugulari, ſed non accidit iugulatum interire.*

* a.l. propter hoc enim quòd interficiebatur interijt, & non per accidens.

8. *Quæ igitur dicuntur in ſimplicibus ſcibilibus per ſe ſic, vt inſint prædicatis, aut illa inſint ſubiectis, & per ipſa ſunt, & ex neceſſitate. non enim contingit non ineſſe, aut ſimpliciter, aut oppoſita. vt lineæ rectum, aut curuum, & numero impar aut par. eſt enim contrarium, aut priuatio, aut contradictio in eodem genere, vt par, & impar in numeris, inquantum ſequitur. quare ſi neceſſe aſſerere, aut negare, neceſſe & per ſe ineſſe. Quod igitur de omni, & per ſe, determinatum ſit hunc in modum.*

9. *Vniuerſale autem dico, quod vtique & de omni ſit, & per ſe, & ſecundum, quod ipſum, Maſeſtum igitur quod quæcunque vniuerſalia, ex neceſſitate inſunt rebus.*

10. *Per ſe autem & ſecundum quod ipſum, idem vt per ſe lineæ ineſt punctum, & rectum: etenim ſecundum quod linea, & triangulo ſecundum quod triangulum, duo recti : etenim per ſe triangulum duobus rectis æquale.*

Vniuerſale autem eſt tunc, quando in quolibet,
11. *& primò monſtretur. vt duos rectos habere, neque figuræ eſt vniuerſale, quamuis eſt monſtrare de figuræ, quòd duos rectos habet, ſed non de qualibet figura, neque vtitur qualibet figura monſtrans. quadrangulum enim figura quidem eſt, non habet autem duobus rectis æquales, * æquicrus verò habet quidem quandoque duobus rectis æquales, ſed non primò, ſed triangulum prius. Quod igitur quoduis primum monſtratur duos rectos habens, aut quodcunque aliud, huic primò ineſt vniuerſale & demonſtratio per ſe de hoc vniuerſaliter eſt, de alijs verò quodam modo non per ſe : neque de æquicrure non eſt vniuerſaliter, ſed in plus.*

* Iſoſceles.

Quoniam autē impoßibile eſt, &c. 12.

Cùm Demonſtrationem ex veris docuiſſet eſſe, nunc, vt dicit Themiſt. ex quibus veris procedat explicare intendit. non enim ex quibuſcunque, ſed ex neceſſarijs Demonſtratio eſt: At quia adhuc neceſſarium multiplex eſt, quale debeat eſſe, hoc capite explicat. ideoq́ue explicat, quid ſit, dici de omni? quid per ſe? quid vniuerſaliter? hæc enim ad neceſſarij cognitionem opus ſunt. Probat autem ante omnia, Demonſtrationem eſſe ex propoſitionibus neceſſarijs, quia id, quod demonſtratur, & Demōſtratione ſcitur, eſt neceſſarium: at neceſſarium non demonſtratur niſi ex neceſſarijs, quamuis ſyllogizari poſſit, vt dicitur 2. Prior. cap. 2.

Intentio Ariſto. in hoc Capite.

Cur Demōſtratio potiſſimū ſit ex propoſitionibus aliter ſe non poſſe habētibus.

Argumentatur igitur Ariſt hoc [illegible]to: Quod ſcitur, aliter ſe habere non poteſt: ergo quod demonſtratiuè ſcitur, eſt neceſſarium: nam id neceſſarium eſt, quod aliter ſe habere non poteſt. Et argumentum eſt à ſuperiori ad inferius, ex parte ſubiecti. nā ſciri ſuperius eſt ad ſciri per Demōſtrationem : ex parte verò prædicati, à definitione ad definitum. nam, non poſſe aliter ſe habere, eſt definitio neceſſarij : tunc vlteriùs procedit argumētum : Quod ſcitur demonſtratiuè, eſt neceſſarium, & tale eſt, quod per Demonſtrationem fit, ergo Demonſtratio eſt ex neceſſarijs. infert, oportere accipere, ex quibus & qualibus ſint Demonſtrationes : dicit, ex quibus, propter propoſitiones : dicit ex qualibus, propter quæſtionem, circa quam eſt Demonſtratio. nam omnia neceſſaria ſunt, primò tamen ſe tria illa, quæ diximus, proponit explicaturum.

Aliter ſe nō poſſe habere, Definitio neceſſarij.

De omni quidem igitur hoc dico. 2.

Explicat, id prædicatum dici De omni, quod omnibus ineſt inferioribus ſubiecti, & omni tempore, vt riſibile dicitur de omni homine, quia omnibus ineſt indiuiduis, & omni tempore: & hoc negatiuè explicat dicendo, quando prædicatum non

Quid ſit prędicatū De omni.

ſic ineſt, vt quibuſdam ſubiecti inferioribus inſit, quibuſdam non: vel aliquando inſit, aliquando non, ſed omnibus debet ineſſe, & omni tempore. Exempla ponit in his propoſitionibus: omnis homo eſt animal: &, omni lineæ ineſt punctum. probat autẽ tale eſſe dici de omni; nam cùm inſtantias ferimus, id eſt, cùm redarguere volumus, propoſitiones non de omni dici, dupliciter inſtamus: aut ſi non de omnibus dicitur prædicatum, aut ſi de omni tempore: ſignum igitur eſt, vtrumque eſſe neceſſarium ad propoſitionem de omni.

Probatio definitiõis à ſigno.

Notat Themiſt cap. 9. & D. Thomas, aliud eſſe dici de omni, in libris Priorum, quod ad ſyllogizandum requiritur; quod vocant aliqui prioriſticum: aliud dici de omni, in libris Poſteriorum, quod ad Demonſtrationem quæritur; quod vocant poſterioriſticum, in illo enim ſolùm vniuerſalitas in inferiorib. ſubiecti ſic op' eſt, in hoc verò vlterius op' eſt vniuerſalitate temporis. Sed profectò declaratione indiget Themiſt. Nam ad ſyllogizandum tantum [illegible]n opus eſt, quod prædicatum inſit omnibus inferioribus ſubiecti, cum etiam ex falſis ſyllogizetur, ſed ſat eſt, quod vniuerſaliter enuncietur. vnde tale dici de omni conſiſtit in eo, quòd vniuerſaliter prędicatum denotatur ineſſe ſubiecto: at in libro iſto, quod enuncietur opus eſt, & etiã, quòd verè inſit, & omni tempore: ſicut in libro Topicorum requiritur, quòd probabiliter inſit, in libro verò Elẽchorũ, quòd apparenter. & hoc nota. Dices: nonne etiã eſt, dici de nullo, in hoc libro (dico, eſſe quidem, nempè, quod de nullo inferiori ſubiecti dicitur omni tempore), tamẽ quia ex affirmatione facilè cõſtat, vel quia affirmatiuum eſt præcipuum, & frequentius, illud prætermiſſum eſt.

Dici de omni duplex: prioriſticũ & poſterioriſticum.

Cur dici de nullo, prætermiſſum ſit?

3. *Per ſe autem ſunt, quæcunque ſunt in eo*

Explicat modò, quid per ſe dicatur, ac in quatuor modos diſtinguit. Primus eſt, prædicata quæ ſunt de definitione quidditatiua ſubiectorum, per ſe prædicantur de ipſis: vt linea per ſe de triangulo dicitur; nam eſt de ipſius definitione. triangulus enim eſt figura plana tribus lineis terminata. ſimiliter punctum eſt de definitione lineæ; eſt enim linea magnitudo, cuius extrema ſunt duo puncta, Itaque ad iſtum modum pertinent omnia prædicata, quæ ſunt aut definitiones ſubiectorum, aut partes definitionum, vt genera, differentiæ, & horum partes. Nota autem Themiſt. quæ dicuntur per ſe hoc modo, includere de omni, vt ille ſenſus. illa dicuntur per ſe, quę cùm ſint de omni, ſunt etiam de quidditate ſubiecti; nec oportet hic ſentire cũ Paulo Veneto, qui non ſolum propoſitiones has; ſed earum conuertentes ad hunc modum reducit, vt animal eſt homo, rationale eſt homo. Alij, etiam identicas, & diſparatas reducunt: quæ omnia ſunt præter mentem Ariſtotelis, qui ſolùm de proprijs propoſitionibus & naturalibus prædicationibus, quales ad Demonſtrationẽ ſunt aptæ, loquutus.

De modis prædicãdi per ſe. Primus.

Ad hũc modum quæ prædicata pertinẽant?

Et quibuſcunque eorum quæ inſunt. 4.

Secundus.

Secundus modus eſt eorum, quæ ſic inſunt ſubiectis, vt de eorũ definitione ſint ipſa ſubiecta, quales sũt paſſiones propriorum ſubiectorum, quę per ſe ineſſe dicuntur. Notant hic Philopo. & Themiſt & bene quòd primus modus eſt prædicandi per ſe, iſte inhærendi per ſe: propterea dicunt, iſta, quæ per ſe ineſſe dicuntur, eſſe accidentia. Notant etiam iidem auctores hũc modum non includere neceſſariò, dici de omni: nam poteſt accidens dici per ſe, quãuis non omni inſit, vt ſimum ineſt naſo, & grammaticum homini. Huiuſmodi Ariſt. ponit quatuor exempla, primũ de curuo, & recto, hæc enim per ſe inſunt lineæ, ac per eam definiuntur. nam rectum eſt linea, cuius extrema non egrediuntur à medio, curuum eſt linea, cuius extrema egrediuntur à medio. Alterum exemplum eſt de pari & impari, quæ per numerum definiuntur, vt notum eſt; tertium de primo, & compoſito, hæc enim inſunt etiam numero.

Quæ differẽtia inter primum & hunc ſecundum?

Non neceſſariò hic modus includit: dici de omni.

Sed dubitabis, quid per hæc intelligere oportet? Philop. & Albert. per numerum primum intelligunt, eum, qui non eſt ex alio numero compoſitus, qualis eſt ſolus binarius, per compoſitum verò intelligũt quemcunque alium numerum. At melius cum Alexand. quem hic refellit Philop. & cum D. Thom. dicamus: numerus primus eſt, qui ſola vnitate menſuratur, quales ſunt binarius, ternarius, quinarius, & alij: cõpoſitus verò eſt, qui alio numero menſuratur

Dubium.

Expoſitio Philop. & Alberti.

Expoſitio verior Alexand. & D. Thomæ.

ſuratur

ſuratur, vt nouenarius, qui ternario menſuratur, & ſimiles alij multi.

Explicat quartum exemplum Ariſt. ſecũdum Philopon. Quartum exemplum eſt, æquilaterum & altera parte longius. Hæc Alexan. dicit eſſe paſſiones figuræ. Philopon' verò melius attendens, Ariſtotelem in his exemplis, non alia ſubiecta ponere, quam lineam & numerum, hæc duo poſteriora etiam numeris attribuit; nam & numeri aliqui ſunt æquilateri, aliqui altera parte longiores, vt docet Arithmetici. Quamuis poſſimus pro Alexandro dicere, quod iſta ſunt quidem in numeris, ſed, vt numeri faciunt figuras; vel quòd non aſcribantur numero, ſed lineæ. nam hæc per lineam definiuntur: æquilaterũ enim eſt habens lineas æquales omnes, altera parte longius habens inæquales lineas, & ita figuræ competunt, quæ ex lineis fit. Auerroes ſumẽs iſta duo in vniuerſali, dicit, eſſe paſſiones habentes latera, ſed conſtat, Ariſtotelem non hæc duo in vniuerſali, ſed vt numeris inſunt, conſideraſſe. & bene dicit Philoponus. Reijcitur explicatio Auer.

5. *Quæcunque verò neutraliter ſunt.*

Explicatio Themiſtij. Themiſt. aſſerit hunc eſſe modum tertium per ſe, ſecundum quem accidentia dicũtur immediatè ineſſe alicui ſubiecto, vt color per ſe. id eſt, immediatè, ineſt ſuperficiei, mediatè vero, & per accidens ſubſtantiæ, quem modum Ariſtoteles aſſignauit 5. Metaphyſic. ca. 18. Sed profectò iſta expoſitio non quadrat textui, vt ſatis clarè indicant exempla, album nempe & muſicum inſunt animali, hæc autem non immediatè inhærent. Propterea cum Philopono, D. Thoma, & reliquis dicamus, vt velit Ariſtoteles docere reliqua prædicata quæ nec ſunt de ſubiecti definitione, nec ſubiecta de eorum definitione, non per ſe, ſed per accidens dici. quo pacto album & muſicum per accidens animali inſunt, nõ enim de eius definitione ſunt, nec animal de eorum definitione: & non ſumpſit hominem, nam iam muſicum per ſe illi ineſſet, cùm homo ſit de definitione muſici. Reijcitur hæc explicatio. Alia, cum Philopono D. Thoma & melior.

6. *Ampliùs quod non de ſubiecto, &c.*

Tertius. Explicatio Themiſ. D. Thomæ & cõmunis. Tertius modus, vt explicat Themiſt. D. Thomas & Philop quos cæteri ſequuntur, & per ſe exiſtendi: vt illa dicantur per ſe, quæ per ſe exiſtunt, quod Themiſt. & Philopo. putant ſolùm conuenire primis ſubſtantijs; hæ enim per ſe exiſtunt, ſecundæ enim, & accidentia in primis exiſtunt, licet cum diſcrimine: nam ſecundæ ſubſtantiæ ſunt de natura primarum, non autem accidentia.

Expoſitio Philoponi ſecundum quã hic modus etiam ſecũ dis ſubſtantijs cõuenit. Aliter etiam exponit Philop. vt ſecundæ ſubſtantiæ dicantur etiam per ſe, hoc modo tertio: quia non dicuntur de ſubiecto, id eſt, non ſunt in ſubiecto: vult enim, vt, per, dici de ſubiecto, intelligamus eſſe in ſubiecto. Sed ſine dubio dicendum eſt hic, illa dici per ſe, quæ ſubſtantiæ ſunt, ſiue primæ ſiue ſecundæ, cùm neutra inhæreat: nec oportet mutare verbum Ariſt. nam non dixit: quæcunque de ſubiecto dicuntur: ſed, quæ de ſubiecto alio, id eſt, diuerſo dicuntur, & quòd verum ſubiectum ſit, quod etiam ſecundis ineſt ſubſtantijs, quæ non de ſubiecto alio quodam dicuntur, ſicut accidentia, album, ambulans; ac propterea per ſe dicuntur. Et hoc notauit & bene Alber. Mag. hoc tract. 2. cap. 9 Et ſic notus eſt tertius modus. Reſolutio Authoris.

7. *Ampliùs autem alio modo quod quidem propter ipſum, &c.*

Quartus. Quartus modus, vt bene notant Græci, & D. Thom. cũ cæteris, non eſt prædicandi, ſed eſt inter cauſam potiùs & effectum, licet etiam fiant prædicationes. Primus enim modus fuit per ſe prædicandi, ſecundus per ſe inhærendi, tertius per ſe eſſendi, quartus per ſe cauſandi; vt accuratiùs cæteris explicat D. Thomas. Ille enim effectus eſt per ſe alicuius cauſæ, quando propter ipſam eſt: vt, Interire, ſecundum iugulationem, eſt per ſe effectus iugulati: dicit, Interire ſecundum iugulationem, vt verbum ſumatur pro morte illa, quæ ex tali cauſa ſequitur. Similiter, domificium eſt per ſe effectus domificatoris: at quando effectus non propter illud eſt, per accidens ei dicitur: vt ambulanti accidit coruſcatio, non enim quia ambulauit, coruſcauit: Similiter accidit fodienti vineam inuenire theſaurum. Hoc igitur eſt per ſe quarto modo, quod propriè ad cauſam & effectum refertur. Et hoc eſt de modis per ſe. in quo nota cum Philopono & Themiſtio, & D. Thoma ad initum lectionis 9. non omne de omni eſſe per ſe: nam cygnus eſt albus, coruus eſt niger, de omni Collatio horũ quatuor modorum. Nota. Non omne de omni eſſe per ſe.

quidem ſunt, non tamen prædicata per ſe prædicantur primo modo, nec per ſe inſunt ſubiectis, cùm nec de eorum definitione, nec ipſa de accidentium talium definitione ſint, vt patet, omni tamen & ſemper inſunt. Aduerte, etiam alios eſſe modos dicendi per ſe, vt patet ex 5. Metaphy. cap 18. Tamen iſti, qui hoc loco explicati ſunt, videntur magis pertinere ad negotiū præſens, quamuis non omnes ad Demonſtrationem apti ſint: tertius enim non eſt prædicandi: propterea non eſt ad Demonſtrationem.

2. *Quæ ergo dicūtur in ſimpliciter ſcibilibus, &c.*

Quib' modis per ſe vtimur in Demōſtratione:

Expoſitio D Thomæ.

Secundùm ferè omnium ſententiam, hic Ariſt. explicat, qui modi ſint ad Demonſtrationem apti; quamuis non omnes æqualiter exponant. S. Thom. & alij ex Latinis de ſecundo intelligunt: hic enim eſt concluſio, quæ dicitur ſimpliciter, nempè in quo de ſuo ſubiecto paſſio prædicatur. & ad hanc vtimur quarto modo, nempè in quo paſſionem de definitione, quæ cauſa eſt, prædicamus: vt ad demonſtrandum, hominem eſſe riſibilem, ſumimus, animal rationale eſſe riſibile. Aliter exponunt alij, & ſi ea colligamus, in quibus penè omnes alij conueniunt (vt interim omittamus peculiaria diſſidia. Themiſt. Philopon. & Auerro.) hæc illorum eſt ſententia: velle Ariſto. duos modos enarrare, primum, & ſecundum; horum enim eſt vſus ad demonſtrandum; & litera iſtis videtur fauere, quam aliqui ſic vertunt: [Quæ igitur dicuntur in ſimpliciter ſcibilibus per ſe ſic vt inſint prædicatis aut illa inſint ſubiectis] id eſt, hæc ſunt, quæ ad ſimpliciter ſcientiam opus ſunt. Quamuis hæc verba non ſint ita expreſſa in Græco ſermone. Boetius vertit ad literam ſic: [Sicut eſſe prædicatis aut ineſſe] illi enim duo infinitiui, eſſe & ineſſe, ſunt Græci eiuſdem verbi, ſed alter eſt actiuus, alter paſſiuus: ac ſi diceret Quæ ſic ſunt per ſe, vt exiſtāt in prædicatis, id eſt, ſint de eorum definitione, qui modus eſt ſecundus, & hoc eſt eſſe in prædicatis, vel quæ ſic ſunt, vt ita loquar, vt exiſtāt à prædicatis, id eſt, prædicata ſint de eorum definitione, qui modus eſt primus, & hoc eſt prędicatis in eſſe: eſt enim Infinitiuus paſſiuus. Ex hoc

Concors ſententia.

Huius loci verſiones aliquæ.

patet hos duos modos eſſe ad Demonſtrationem aptos.

Dubiū, an quart' modus per ſe inſeruiat Demōſtrationi?

Dubitabis fortè de quarto: nam vtimur eo in Demonſtratione, vt ſi dicas: appetēti vindictam ſanguis ebullit circa cor, iratus vindictam appetit, ergo irato ebullit ſanguis, &c. maior enim eſt in quarto modo, nam effectus prædicatur de cauſa propria? Reſpondet Philop modum quartum non eſſe ad prædicationem, ſed ad cauſalitatē: propterea vtilis eſt Demonſtrationi, quæ ex cauſa procedit, ſed nō componit ipſam. Quod ſi dicas: ſunt prædicationes ſecundum ipſum, ergo Demonſtrationem componit? poſſet dici, illas prædicationes eſſe iam in primo aut ſecundo modo; nam ille non eſt prædicandi.

Sententia Philop.

Replica.

Dilutio.

Expoſitio Authoris, Primus & ſecundus modus per ſe, quando ad Demonſtrationem conducāt,

At quamuis iſta ſit expoſitio communis, & non ſpernenda, poſſemus Ariſtotel. interpretari, vt velit hic oſtendere, quando hi duo modi, nempe primus & ſecundus ad Demonſtrationem ſimpliciter apti ſint: id autem fieri, quando ſunt propter ipſum, & ſunt ex neceſſitate; nō enim ſemper primus eſt propter ipſum: vt quando genus, & differentia remota prædicantur, vt homo eſt ſenſibilis, homo eſt ſubſtātia; non enim his ad ſimpliciter demonſtrandum vtimur. Similiter non ſemper ſecundus eſt ex neceſſitate: vt, naſus eſt ſimus, linea eſt curua; tunc autem ad Demonſtrationem apta hæc ſunt, cùm & ſecundum ſe, ſeu propter ipſa, & ex neceſſitate ſunt. At quia dubium videbatur, quando ſecundus modus ex neceſſitate ſit? id explicat dicendo, quando tales paſſiones cum oppoſitione prædicamus: vt, linea eſt recta, vel curua, numerus eſt par, vel impar: ſic enim hæc ex neceſſitate ſunt; & probat. nam iſta ſimul iuncta ſunt, ſicut priuationes, aut contraria, aut contradictoria reſpectu proprij ſubiecti, quæ neceſſariò ſub diſiunctione affirmantur. Nota literam par aut impar in numeris ſecundum quod ſequitur, Græcè enim eſt: [par, quod non impar,] vt ſit ſenſus, in numeris idem eſt dicere, quantum ad conſecutionem, par, & impar, ſeu non impar, & impar: vt ergo impar, vel non impar neceſſariò de numero prædicantur, ita etiam par & impar. Sic igitur explicatum eſt, quid de omni, quid per ſe, ſit.

Tu-

9. *Vniuerſale autem dico, &c.*

Quid ſit prædicatū vniuerſale?

Explicat tertium, nempè Vniuerſale. Tunc autem eſt Vniuerſale, cùm non ſolùm de omni, & de per ſe, ſed etiam ſecundum quod ipſum eſt. Id autem ineſt alicui ſecundum quod ipſum eſt, cùm illi primò ineſt, & immediatè: vt, riſibile ineſt homini, & habere duos rectos, triangulo; eſt enim per ſe, homo eſt ſenſibilis, ſed non ſecundum, quod ipſum, quia non vt homo, ſed vt animal, eſt ſenſibilis: tale igitur vniuerſale eſt neceſſarium, id eſt, hoc eſt neceſſarium, quo in Demonſtratione vtimur; non enim quodcunque neceſſarium ad Demonſtrationem aptum eſt, ſed quod eſt vniuerſale.

10. *Per ſe autem & ſecundum quod ipſum, &c.*

Quod vniuerſale eſt per ſe?

Modò id, quod per ſe eſt, ſecūdum quod ipſum aſſerit eſſe: in quo apparet contradictio, quia videtur diſcrimē inter iſta aſſignaſſe; imò differunt, vt notat Teoph. aliquid enim eſt per ſe, quod non eſt ſecundū quod ipſum & vniuerſale, vt diximus: & ita eſt? ſed reſpondet Philop. non idem prorſus eſſe per ſe, & ſecundum, quod ipſum: habent enim ſe, vt ſuperius & inferius, vt notat S Tho. omne enim ſecundū, quod ipſum, eſt per ſe, & non econtrà. Hic autem voluit Ariſt. dicere in aliquibus idem eſſe per ſe, & ſecundum, quod ipſum: quamuis poſſumus dicere idem prorſus eſſe per ſe, & ſecundum, quod ipſum, & quod ad vniuerſale requiratur aliud, nempè quòd inſit primò, quod poſtea ſubiungit.

Soluitur contradictio in Ariſtot.

11. *Vniuerſale autem eſt tunc, &c.*

Vniuerſale illi primò debet cōpetere, cui eſt vniuerſale.

Explicat, quid Vniuerſale ſit exactè: nēpè cùm aliquid primò ineſt, vt habere tres angulos, ineſt quidem figuræ, ſed non ſecundum, quod ipſum, cùm non omni ineſt: ſimiliter ineſt Iſoſceli, ſed non primò, cùm non ſoli: triangulo autem ineſt primò, & vniuerſaliter & vnius eſt Demonſtratio, tanquam vniuerſalis, quia potiſſima eſt Demonſtratio, in qua paſſio cum ſubiecto conuertitur, vt notat Philop. reliquæ non ſunt potiſſimę Demōſtrationes, in quibus paſſio cum ſubiecto non conuertitur. Hæc de interpretatione huius capitis quarti.

QVAESTIO I.

Quomodo Accidentia definiantur per ſubiectum?

VNum oportet hic adnotare circa modum ſecundum, quo accidētia per ſua ſubiecta definiuntur. Accidentia ſunt in duplici differentia: quędam quæ conſequuntur aliquod ſubiectum ſpecificum, nec ad aliud ſe extendunt, intra vnam ſpeciem ſemper concluſa: ſicut riſibile, grammaticum, quę ſoli inſunt homini: quædam alia ſubiectum commune conſequuntur, & genericum, ac multis ſpeciebus inſunt: vt color, quantitas, albedo; omnia autem accidentia à ſubiecto, aut vno, aut altero modo, dependent. Vt enim nunquàm per ſe exiſtunt, niſi in ſubiecto, ita neque eorum natura eſt abſque dependentia à ſubiecto: illa, quæ à ſubiecto peculiari dependent, habent ſe in duplici differentia: quædam ipſam naturam ſpecificam ſecundum ſe conſequuntur, vt riſibile, diſciplinabile, hominis naturam ſecundum ſe reſpiciunt: quædam naturam illam quidem ſpecificam cōſequuntur, ſed non abſolutè, niſi vt diſpoſitione aliqua determinatur: vt ſimitas ſequitur naſum, non abſolutè, ſed cum quadam diſpoſitione.

Accidētia eſſe duplicia.

Hinc oritur latum diſcrimen inter iſta: quæ enim ſequuntur naturam, ſecundum ſe, vniuerſaliter ei inſunt, vt riſibile homini: quæ verò naturam cum diſpoſitione, nō ſemper vniuerſaliter, niſi in his in quibus natura ſic eſt diſpoſita, vt ſimitas, cęcitas, criſpitudo. Prçterea, quæ ſequuntur naturam ſecundum ſe, ſimplices paſſiones ſunt, vt riſibile, diſciplinabile, quæ verò naturam diſpoſitam, multæ ſunt, & ſub diſiunctione de natura vniuerſaliter prædicantur, quia varię ſunt diſpoſitiones; vt naſi paſſiones ſunt ſimitas, aquilinitas, & reliquæ, quarum ſingulæ non vniuerſaliter de naſo prædicantur, niſi ſimul cum diſiunctione: tamen, re vera ſingulæ habent ſuam determinatam diſpoſitionē in ſubiecto illo diſtinctam ab alijs, quæ ſimul cū illa ſpecie poſſet dici adæquatum ſubiectū illius: Cùm tamen non inueniatur nomē, ſumimus pro proprio ſubiecto ſpeciē cōmunem, & hoc docet Auer. hic, dicēs par

Diſcrimen inter accidentia ſpecifica.

per numerum definire non eſt per ſubiectum propriũ, ſed per* genus definire ſub iecti, ſimiliter impar. Nam adæquatum ſubiectum eſt ille numerus, qui ſolum pares, aut ſolùm impares continet, quod nõ eſt nominatum. Hoc autem, quod dictum eſt de his, quæ conſequuntur ſpeciem, dicendum prorſus de his, quæ genus conſequuntur: quædam enim naturam ipſius communem reſpiciunt, & hæc vniuerſaliter inſunt, & ſimplicia ſunt, vt quantitas corpus ipſum ſequitur, color mixtum, & reliqua: quædam non genus abſolutè, ſed cum diſpoſitione, & hæc varia ſunt, ſecundum varias diſpoſitiones, vt albedo ſequitur quidem corpus taliter diſpoſitũ, nigredo, & reliqua ſimilia, quamuis autem multa ſunt, diſpoſitiones tamen habent proximas determinatas ſingula.

Nota hic diſcrimen inter communia & propria ac eadequia.

Eſt autem diſcrimen inter hæc communia, & illa propria, & particularia hæc enim cùm vni tantùm inſint ſpeciei, ſemper propria dicuntur: illa vero quamuis reuerà, reſpectu ſuorum ſubiectorum etiã propria ſint, tamen quia multis inſunt, communia dicuntur. Ex quibus fit vnum notandum, quoties hæc tam propria, quã communia, de ſuo ſubiecto prædicamus, dicuntur per ſe: per ſe enim dicitur, corpus eſt quantum: mixtum eſt coloratum; ſicut homo eſt riſibilis, &, corpus eſt albũ, ſicut naſus eſt ſimus: at communia reſpectu aliorum ſubiectorum non per ſe dicuntur, non enim per ſe dicitur: nix eſt alba: coruus eſt niger. Sequitur etiam præterea,

Accidẽtia ſi exactè definienda ſint, per ſua ſubiecta debere definiri.

vt ſi exactè velimus vtraque accidentia definire, per ſua ſubiecta definienda ſint. vt enim ſimum per naſum, ita & album per corpus Licet hic ſit notandum diſcrimen: cùm enim in concreto iſta definiuntur, per ſubiectum in concreto loco generis definiuntur, & ſimus eſt naſus curuus, cùm verò in abſtracto, per ſubiectum in obliquo loco differentiæ definiri oportet, vt ſimitas eſt naſi curuitas: quod qua ratione id fiat, alibi eſt diſcutiendum.

Quot modis circa prædicatum Vniuerſale primum errare contingat: quoq́ modo ipſum verè cognoſcamus.

CAPVT V.

Oportet autem non latere, quod plerumque contingit peccare, & non eſſe, quod monſtratur primum vniuerſale. ſecundũ, quod videtur monſtrari vniuerſale primum. Decipimur autem hac deceptione, quando vel nihil ſit accipere ſuperius præter ſingulare.*

*aliqui co. le. ſingulare, aut ſingularia, ſed fortè ea verba, aut ſingularia, addita fuére.

2. *Vel ſit quidem, ſed innominatum ſit in rebus ſpecie differentibus.*

3. *Vel contingat eſſe, vt in parte totum, in quo monſtratur* iis enim quæ ſunt in parte, inerit quidem demonſtratio, & erit de omni, ſed tamen non erit huius primi vniuerſaliter demonſtratio, dico autem huius primi ſecundum quod huius demonſtrationem, quando ſit primi vniuerſaliter.*

* a. l. parti nanq; Demonſtratio competit.

Si quis igitur monſtrauerit, quòd rectæ non coincidũt, videbitur vtique huius eſſe demonſtratio, eò quod in omnibus eſt rectis, non eſt autem: ſiquidem non, quoniam ſic æquales ſit hoc: ſed ſecundum quod quomodocunque æquales.*

4.
*Aliqui co. ad. propriè.

Et ſi triangulum non eſſe aliud, quàm æquicrus, ſecundum quod æquicrus videretur vtique ineſſe. Et proportionale, quod* & alternatim, ſecundum, quod numeri, & ſecundum, quod lineæ, & ſecundum, quod ſolida, & ſecundum, quod tempora: quemadmodum & monſtrabatur aliquando ſeorſum contingens, vtique de omnibus vnica demonſtratione monſtrari ſed quia non ſunt nominatum quiddam omnia hæc vnum, numeri, lõgitudines, tempora, ſolida, & ſpecie differunt à ſe inuicem, ſeorſum accipiebatur nunc autem vniuerſaliter monſtratur. non enim ſecundum, quòd lineæ, aut ſecundum, quod numeri inerat: ſed ſecundum, quod hoc, quod vniuerſale ſupponunt eſſe.*

5.
*Iſoſceles.
*Multi co. non habẽt illud, &c.

Propter hoc neque ſi aliquis monſtrauerit ſingulum triangulum demonſtratione, aut vna aut altera quod duos rectos habet vnumquodque æquilaterum ſeorſum, & * gradatum, & æquicrus: nondum nouit triangulum, quòd duobus rectis, niſi ſophiſtico modo neque vniuerſaliter triangulum, neque ſi nullum eſt præter hæc triangulum*

6.
*Iſopleurum.
*Scalenon.

gulum alterum. non enim ſecundum, quod triangulum nouit, neque omne triangulum, niſi ſecundum numerum. ſecundum ſpeciem autem omne: & ſi nullum eſt, quod non nouit.

7. *Quomodo igitur non nouit vniuerſaliter, & quando nouit ſimpliciter? Manifeſtum, quod ſi idẽ eſſet triangulo eſſe, & æquilatero, aut vnicuique, aut omnibus ſi autem non idem, ſed alterum, ineſt autem ſecundum quod triangulum, non nouit.*

8. *Verùm autem ſecundum, quod triangulum, aut ſecundū, quod æquicrus ineſt, & quãdo ſecundum hoc eſt primò, & vniuerſaliter. cuius eſt demonſtratio: Planum, quod quando ablatis inerit primò, quemadmodum æquicruri, æneo, triangulo inerunt duo rectis, ſed & quod ſit aheneum, ablato, & quòd æquicrus, ſed non figura aut termino: ſed comprimus. Quo igitur primo? ſi quidem triangulo, ſecundum hoc ineſt & alijs, & huius vniuerſaliter eſt demonſtratio.*

1. *Oportet autem non latere, &c.*

Cùm potiſſimam Demonſtrationem vniuerſalis eſſe oſtẽdiſſet, nunc pè cùm paſſionem de primo ſubiecto demõſtramus, nunc, quando in hoc erremus, oſtendit. Nam aliquando exiſtimare nos demonſtraſſe vniuerſale, & tamen non demonſtrauimus. Quod tripliciter docet accidere. Primò, quãdo eſt aliqua paſſio alicuius ſpeciei, cuius non eſt niſi vnum aut alterum indiuiduum, tunc de tali indiuiduo demonſtrantes exiſtimamus vniuerſaliter demonſtraſſe, & non demonſtramus V.g. ſi quis demonſtraret, Lunam eclypſari, nempe, Hanc, quæ vna eſt, exiſtimans hanc eſſe primum ſubiectum, cùm vnica ſit; deciperetur, cùm id illi, non vt Hæc eſt, ſed vt Luna eſt, & ſecundum ſpeciem inſit.

De erroribus circa aſſignationem vniuerſalis. 1. Error.

Exẽplum 1 erroris iuxta authorem.

2. *Aut ſi ſit quidem, ſed innominatum ſit, &c.*

2. error. Exẽplum 2. erroris. Hic eſt ſecundus error. cùm nempè aliqua paſſio ineſt multis ſpeciebus, propter aliquod commune, quod tamen innominatum eſt, tunc demonſtrantes de illis, vniuerſaliter credimus demonſtraſſe, ſed non ita eſt, niſi de illo primò demonſtretur. V. g. progredi ineſt equo, homini, & mulus, non propter ſpecificas rationes, nec quia animalia ſunt; cùm non omne animal progrediatur. ineſt tamen propter aliquid commune innominatum, tunc ſi de his aliquis, tanquam de primis, demonſtraret, deciperetur.

5. *Aut contingat eſſe ſicut in parte totum, &c.*

3. Error. Exẽplum 3. Erroris. Tertius error eſt; cùm demonſtramus de aliquo toto, quod verè eſt, vt in parte, id eſt, quod eſt inferius illo, de quo demonſtrandum eſt, exiſtimantes vniuerſaliter demonſtraſſe, quia omnibus inferioribus illius ineſt V.g. ſi quis de viuente ſenſibili demonſtraret, quod augetur, crederet ſe vniuerſaliter demonſtraſſe, quia omni viuenti ſenſibili id ineſt, ſed non demonſtrat; nam id, nempè viuens ſenſibile, eſt pars, ſcilicet in modo reſpectu eius, de quo primò demonſtratur. nempe viuentis, cui primò ineſt augeri. Et nota admodū, hanc eſſe deceptionem, quando totū ſumimus cum parte, quæ vocatur pars in modo, & demonſtrantes de illa parte exiſtimamus demonſtraſſe primò.

N O T A.

4. *Si ergo aliquis monſtrabit, quòd rectæ non coincidunt.*

Exempla eorum quæ dixit, proponit, incipit autem à tertio errore. Si quis demõſtraret, nunquam concurrere, de lineis rectis æque diſtantibus, crederet vniuerſaliter demonſtraſſe, ſed non demonſtrat nã licet omnibus rectis æquè diſtantibus inſit, non tamen quia rectæ ſunt, ſed ſimpliciter. quia æquè diſtantes, ſiue rectæ, ſiue obliquæ, vt notat Philop. ſiue etiam tortuoſæ ſint. Et nota iſtum errorem: eſt enim declaratio noſtra, licet exẽplum Philoponi etiam partim declaret. Circa literam nota illud verbum [Niſi quidem]eſſe legendum pro, Si quidem non, vt ſit literã abſque parentheſi huiuſmodi: [Si quidem non quoniã ſic æquales, fiat hoc, ſed quia quomodolibet æquales] & ſic ſenſus eſt manifeſtus.

Exempla errorū ſecūdum Ariſto. & Primo tertij.

5. *Et ſi triangulus non eſſet alius.*

Exẽplum 1. erroris. Exemplũ primi erroris ponit. Si nullus eſſe triangulus, niſi Iſoſceles, tunc de illo demonſtrantes, habere tres angulos æquales duobus rectis, exiſtimaremus vniuerſaliter demonſtraſſe, & non id eſt; cùm nõ vt

Iſo

Iſoſceles eſt, talis paſſio ei inſit, ſed vt triangulus eſt.

Exemplū 2. erroris.

Secundi autem erroris exemplum eſt. Si quis demonſtret, proportionatim commutari de numeris ſeorſum, aut de lineis, aut de tempore, vniuerſaliter videtur demonſtraſſe, quia nō eſt nominatum aliud commune, propter quod talis paſſio eis accidat tamen reuerà non eſt Demonſtratio vniuerſalis. non enim lineæ, vt linea eſt, nec numero, vt numerus eſt, id eis ineſt.

Commutata proportio quę dicatur.

Hic aduerte, commutatam proportionem eam dici, qua ſicut ſe habet primum ad ſecundum, ita tertium ad quartum, ita ſe habet primum ad tertium, ſicut ſecundū ad quartum. V. g. ſicut ſe habent duo ad quatuor, ita ſex ad duodecim: ergo ſicut ſe habent duo ad ſex, ita quatuor ad duodecim. Aduerte, illa verba: [Nunc autem vniuerſale monſtratur,] non mutāda eſſe, vt pro [Nunc] legamus, Non, ſed ſic debent legi, & tunc notat Philopon. quod [Nunc] non dicit tempus; ſed ſenſus: nunc, id eſt, quando de illo ſuperiori demōſtramus, vniuerſaliter demonſtramus. Quāuis poſſimus dicere, ſenſum eſſe: nunc quando illud vniuerſale non apparet, tanquam vniuerſale demonſtramus, licet non ita ſit.

6. *Propter hoc nec ſi aliquis, &c.*

Nota.

Nota hic, quòd quamuis de omnibus inferioribus nullo dempto, demōſtremus paſſionem, adhuc vniuerſaliter nō cognoſcimus, quouſque de primo demonſtremus. Vt ſi de omnibus ſpeciebus triāguli, ſeorſum demonſtraremus illā paſſionem, adhuc ſecundum ſpeciem non cognoſceremus, omnem, id eſt, nondum ipſam rationem trianguli communem cognoſceremus: & ſic non eſſet Demonſtratio vniuerſalis.

7. *Quando ergo non nouit vniuerſaliter.*

Philop. vult Ariſtotelem hic exponere, quando demonſtrantes de omnibus inferioribus demonſtremus vniuerſaliter, & quando non: & dicit, quando ſuperius nō eſt aliud prorſus; quàm inferiora, tunc demonſtrantes de inferioribus, vniuerſaliter demonſtramus, quod in æquiuocis accidit, quando verò ſuperius eſt aliud quid, vt in vniuocis, non ſufficit demonſtrare de inferioribus. Sed mihi videtur Ariſtot. probare, quòd ille non ſciat vniuerſaliter, qui per inferiora ſcit, ſed ſophiſtico modo. quia ſi idem eſſet, triangulum eſſe, & Iſoſcelem, & reliquas eſſe, tunc qui de omnibus inferioribus demonſtrat, vniuerſaliter demonſtraret: at cùm id non ſit, alia eſt enim ratio ſuperioris & inferiorum; ob id non demonſtrat ſimpliciter, & vniuerſaliter, qui de inferioribus demonſtrat.

8. *Vtrùm autem ſecundùm quod eſt triangulus.*

Ponit regulam cognoſcendi, quando eſt ſubiectum primum, & duas partes habet: alteram, quando ſemotis aliquibus à re, adhuc paſſio illi ineſt, talia ſemota non erāt illius paſſionis ſubiecta prima: vt ſi triangulo æreo ineſt habere tres angulos, ſemoto æreo, adhuc manet paſſio, etiam ſemoto æquicrure, non ergo erant hæc ſubiecta prima: alteram, quando ſemotis aliquibus, paſſio aufertur, tunc illud quo primo ſemoto proximè aufertur paſſio, eſt ſubiectum primum. V. g. ablato animali, & etiam ablato homine, aufertur riſibile, ſed ablato animali, non aufertur primò riſibile, ſed ablato homine: homo igitur eſt ſubiectum primum. Similiter, ablata figura, aufertur, habere tres angulos, ſed non primò, ſed quia aufertur triangulus: triangulus igitur ſubiectum illius primum, & vniuerſaliter: id eſt, primum ſubiectum & vniuerſale, quo primùm ablato aufertur paſſio.

Documentum ad cognoſcendum terminum cui primum paſſio cōpetat.

Quomodo intelligenda illa ablatio?

Hanc ablationem oportet intelligere per intellectum, intellectione enim ſeparamus. Nota pulchram regulam ad res examinādas, qua vſus eſt capite de ad aliquid. nota literam, quo igitur primo, id eſt, quo ablato, aufertur primò habere tres angulos? Reſpon. triangulo nempè ablato, aufertur illa paſſio, id eſt, triangulus eſt primum, & ſecundum eum ineſt talis paſſio alijs inferioribus ipſius.

Dubium. An omne vniuerſale, quod demonſtratur, ſit De omni?

Dubitatur hoc loco: nam ſæpè demonſtramus vniuerſale, & illud non eſt de omni, cùm non omni tempore ſit: Luna enim deficit, in hyeme ſunt pluuiæ, & ſimiles affectiones demonſtrantur, quæ tamen non ſunt De omni, cùm nō omni tempore: Aliqui illas, vt aptitudinem dicunt, ſumendas eſſe docent. quod falſum eſt, cū non ſecundum aptitudines demonſtren-

tur

Reſpõſio certa per triplicem eorum, q̃ ſemper eſſe dicũtur, diſtinctionem.

tur ſecundùm actum. Propterea dicendũ, aliqua ſemper eſſe & euenire, tripliciter cõtingere: quædam enim dicuntur ſemper eſſe, quia inceſſanter ſunt, & continuò: vt, hominem eſſe riſibilem: quædam, quia tẽporibus à natura determinatis nunquam deficiunt; vt, Lunam deficere, Solem oriri, & occidere: quædam, quæ temporibus certis & ſtatutis plerunq; eueniũt: vt, pluuias eſſe in hyeme, & ſimilia: horum omnium eſt ſcientia & Demõſtratio, vt docet Ariſt. 1. Poſter. ca. 7. & 24. licet non in æquali gradu: & ſimiliter ſunt de omni, id eſt, ſemper eueniunt, aut ſunt, modo tamen quo diximus. Et hoc eſt ad mentem Peripateticorum.

Demonſtrationem eſſe ex ijs, quæ ſunt Per ſe, ac Neceſſarijs Cap. VI.

1\. *SI igitur eſt Demonſtratiua ſcientia ex neceſſarijs principijs: quod enim ſcitur, non poteſt aliter ſe habere: per ſe verò inexiſtentia neceſſaria ſunt rebus: alia quidem enim in eo quod eſt quid inſunt: alijs autem quæ de ipſis prædicantur, ipſa inſunt in eo quod eſt quid, quorum alterum oppoſitorum neceſſe eſt ineſſe: manifeſtũ quòd ex talibus quibuſdam ſit vtique demonſtratiuus ſyllogiſmus omne enim aut ſic ineſt, aut ſecundùm accidens: accidentia verò non ſunt neceſſaria.*

2\. *Aut igitur ſic dicendum, aut principium ponendum, quod demonſtratio neceſſarium eſt: & ſi demonſtratum eſt, non poteſt aliter ſe habere. Ex neceſſarijs igitur oportet eſſe ſyllogiſmum. ex veris quidem enim eſt & non demonſtrantem ſyllogizaſſe: ex neceſſarijs vero non eſt niſi demonſtrantem. hoc enim iam proprium demonſtrationis eſt.*

3\. *Signum autem, quòd demõſtratio ex neceſſarijs: quoniam & inſtantias ita ferimus ad eos, qui exiſtimant demonſtrare, quod non neceſſe, ſi exiſtimemus, aut omninò contingere aliter, aut ſermonis vtique gratia.*

4\. *Planum autem ex his, & quòd fatui ſunt, qui ſe exiſtimant rectè principia accipere, ſi probabilis ſit propoſitio, & vera: veluti ſophiſtæ, * quod ſcire eſt ſcientiam habere. non enim * quod probabile, aut non, principium eſt: ſed * primũ ipſius generis, circa quod monſtratur, & verum non omne proprium.*

* a. l. quoniam.
* a. l. cò ꝙ
* a. l. cò ꝙ primum.

5\. *Quòd autem ex neceſſarijs oportet eſſe ſyllogiſmum, manifeſtum & ex his. Si enim qui non habet rationem, eius quod eſt propter quid, exiſtente demonſtratione non eſt ſciens. eſſe autẽ poſſet, vt A de C ex neceſſitate eſſet: B verò medium, per quod demonſtratum eſt, non ex neceſſitate: non ſciuit propter quid. non enim eſt hoc propter medium. hoc enim contingit non eſſe, concluſio autem neceſſaria.*

6\. *Præterea, ſi aliquis non ſciuit nunc, habens rationem, & ſaluus, ſalua re, non oblitus, neque * priùs ſciuerat corrumpi autem poſſet medium, ſi non eſt neceſſarium: quare habebit quidem rationem ſaluam, * ſalua re, non autem ſciuit: neque igitur priùs ſciuerat. ſi verò non eſt corruptum, cõtingit autem corrumpi, quod accidit, eſſet vtique poſſibile & contingens. ſed eſt impoſſibile ita ſe habentem ſcire.*

* alij cod. ad igitur.
* a. l. ſaluus.

7\. *Quandoquidem igitur concluſio ex neceſſitate ſit, nihil prohibet medium non neceſſarium eſſe, propter quod monſtratum eſt. eſt enim neceſſariũ, & non ex neceſſarijs ſyllogizatum eſſe. quemadmodum & verum non ex veris. Quando autem medium ex neceſſitate, & concluſio ex neceſſitate: quemadmodum & ex veris verum ſemper. ſit enim A de B ex neceſſitate: & hoc de C: neceſſarium igitur & A ipſi C ineſſe. quando autem non neceſſaria ſit concluſio, neque medium neceſſarium poteſt eſſe. ſi enim A ipſi C non ex neceſſitate ineſſe: ipſi autem B ex neceſſitate: & hoc ipſi C ex neceſſitate: & A igitur ipſi C ex neceſſitate inerit ſed non ſuppoſitum fuerat.*

8\. *Quoniam igitur quod ſcitur demonſtratiuè, oportet ex neceſſitate ineſſe, manifeſtum, quòd & per medium neceſſarium oportet habere demõſtrationem. aut non ſciet, neque propter quid, neque quod neceſſe eſt illud eſſe: ſed vel exiſtimabit non ſciens, ſi ſuſpicitur tanquam neceſſarium, quòd non neceſſarium: aut neque exiſtimabit. ſimiliter, & ſi quod ſciat per media, ac ſi propter quid, & per immediata.*

9\. *Accidentium verò non per ſe, quo modo determinata ſunt per ſe, non eſt ſcientia demonſtratiua, non enim ex neceſſitate monſtrare concluſionem: accidens nanque contingit non ineſſe. de tali enim dico accidente.*

10\. *Atqui dubitare fortaſsè quiſpiam poſſet, cuius cauſa hæc oportet interrogare de his ſi non*

neceſſe eſt concluſionem eſſe. nihil enim differt. ſi quis interrogatum quæcunque, poſtea dicat concluſionem.

11\. *Oportet autem interrogare non tanquam neceſſarium ſit per interrogata; ſed quoniam dicere neceſſarium illa dicenti, & verè dicere ſi verè ſint inexiſtentia.*

1\. *SI igitur eſt demõſtratiua ſcientia ex neceſſarijs, &c.*

Integrio Ariſt. in hoc capite quod Demonſtratio ſit ex propoſitionibus neceſſarijs & per ſe.

Iuxta Græcorum, & Arabum expoſitionem, Ariſt. probat Demonſtrationem cõſtare ex his, quæ ſunt per ſe: ſumit autem pro medio, quod ex neceſſarijs procedat: & in eo probando caput totũ explet. Sequendo igitur Themiſtij expoſitionem, facit hoc argumentũ: Quæ ſunt per ſe, ſunt neceſſaria, Demonſtratio procedit ex neceſſarijs, ergo ex his, quæ ſunt per ſe. Ariſt. minorẽ primo loco ponit & probat quia demonſtratiua ſcientia non poteſt aliter ſe habere: ergo procedit ex neceſſarijs, & ita Demonſtratio eſt ex neceſſarijs. maiorem probat: Quia quæ ſunt per ſe, aut ſunt de definitione ſubiectorum, aut ſubiecta de definitione ipſorum, ſed hæc vtraque ſunt neceſſaria, quamuis enim aliquæ paſſiones per ſe non prædicentur neceſſariò, tamen ſi cum oppoſitis ſumantur, neceſſariò prædicantur, vt diximus. At poſſet quis obijcere, vt notat Themiſt. illum ſyllogiſmum eſſe nullum, cùm in ſecunda figura ex puris affirmatiuis procedat: oſtendit illam maiorem eſſe excluſiuã, nempè, tantum per ſe ſunt neceſſaria, & tunc eſt bona conſequentia: nam æquiualet huic: omnia neceſſaria ſunt per ſe, & tunc ſyllogiſmus eſt in prima figura, probat autem ſic: Quæ dicuntur, aut per ſe, aut per accidens, dicuntur. at quæ per accidens ſunt. neceſſaria non ſunt, ſola ergo per ſe neceſſaria ſunt, quod ſuperius dixit quæ neutro modo inſunt, accidentia ſunt. & ſic eſt clarus contextus.

Alb. ca 15. mouet dubium & reſpon. In terminis conuertibilibus liceret quod dem eſt.

Dubium. Dubitat Themiſt. cap. 14. nam aliquod per accidens neceſſarium videtur, vt cygnus eſt albus, coruus eſt niger? Reſpon. Themiſt. duplex neceſſariũ: Alterum ſimpliciter, quod omnibus; quibus ineſt, neceſſario ineſt: qualia ſunt per ſe: Alterũ ſecundũ quid, quod non omnibus, quibus ineſt, neceſſariò ineſt, qualis albedo, multis enim ineſt, quibus non neceſſariò ineſt: ob id igitur talia non ſunt neceſſaria, cũ ſolum ſecundùm quid neceſſaria ſint.

Solutio. Duplex eſt neceſſarium.

Aduerte, S. Tho. Egid. Caiet. & alios aliter rationem hãc inducere, nempè, vt velit Ariſt. probare, Demonſtrationem procedere ex neceſſarijs, & ſumere pro medio, quod procedat ex his, quæ ſunt per ſe. tamen melius eſt, vt ſequamur expoſitionẽ prædictam Græcorum: quamuis Philop. rationem non ſub illa forma componat, ſed exiſtimet rationem eſſe hypotheticã & neceſſariam, quamuis non reducatur ad formam ſyllogiſticam. nõ enim, vt inquit ipſe, omnis conſequentia neceſſaria ad ſyllogiſmum reduci poteſt. At aptior videtur expoſitio Themiſt. quã priùs propoſuimus, licet etiam poſſimus interpretari ſecundum expoſitionem Philoponi. Nota.

Aut igitur ſic dicendum,

&c. 2.

Probat Ariſtot Demonſtrat. procedere ex neceſſarijs.

Incipit probare, Demonſtrationem ex neceſſarijs procedere & inquit [Aut id ſic dicendum] id eſt, aut id ſimpliciter abſque vlla ratione alia fatendum eſt, aut ad eius probationẽ ſupponendum eſſe principium hoc, ſcilicet, Demonſtrationem, id eſt, concluſionem Demonſtrationis eſſe neceſſariam, &, quod demonſtratur nõ poſſe aliter ſe habere. Ex quo habetur primum argumentum: Concluſio eſt neceſſaria, ergo procedit ex neceſſarijs, & probatur conſequentia ex differentia, quæ eſt intra demonſtrantem, & non demonſtrãtem: qui enim non demonſtrat, ex veris nõ neceſſarijs poteſt colligere; vt ſi dicas: omne ambulans eſt animal, omnis homo ambulat, ergo omnis homo eſt animal: at qui demonſtrat, ex neceſſarijs procedit, imo hoc Demonſtrationi eſt proprium, & nota illud verbũ literæ [ſed aut] quo frequentius Boetius vtitur pro dictione exceptiua, niſi, vel, præter. 1. Ratio.

Signum autem eſt, quòd Demonſtratio ex neceſſarijs. 3.

Hoc eſt ſecundum argumentum ex ſigno omnes enim, qui contra aliquam Demonſtrationem inſtant, &, non eſſe Demonſtrationem probare contendunt, ſic procedunt, probantes quoniam non ſit neceſſe, id eſt, quòd non ex neceſſarijs ſit, ſiue reuerà id ita eſſe opinentur, ſiue gratia orationis tantũ & diſputationis id ve- 2. Ratio.

ſint probare, hoc mediũ aſſumunt, quòd non ſit ex neceſſarijs.

Manifeſtum autem ex his eſt.

Infert, eos eſſe ſtultos, qui exiſtimant, demonſtraſſe, dũ ex veris & probabilibus procedant: cùm non probabilia ſint Demõſtrationis principia, ſed propria & prima generi, id eſt, ſubiecto, de quo demonſtratur, & hæc neceſſaria ſunt: non autem omne verum aut probabile eſt proprium huiuſmodi & neceſſarium.

Nota 1. Expoſitio Thom. & Ægidij.

Circa literam aduerte primò, illa verba. [Quoniam ſcire ſcientiam eſt habere] non eodẽ modo exponi. Nã S. Th. Egid. & alij ea accipiunt, ita vt ſint ratio ſtultitiæ illorum, qui ex probabilibus procedẽtes demonſtraſſe ſe exiſtimant. vt ſit ſenſus: [Quoniam ſcire ſciẽtiam eſt habere,] id eſt ſcire & demonſtrare eſt ſcientiam habere, ſcientia autem eſt eorum, quæ aliter ſe habere non poſſunt.

Expoſitio Philop. Auer. & Linc. q̃ eſt magis literalis.

At Philop. Auerr. & Lincon. illa intelligunt ita, vt ſint quædam propoſitio vulgata Demonſtrationis, quam Protagoras ſe facere exiſtimabat: ea enim erat: ſcire eſt ſciẽtiã habere, qui habet aliquid, ſcit quid illud ſit, ergo qui ſcit, ſcit quid ſcientia ſit. Hæc. n. Demonſtratio non eſt, tantùm enim probabile illud eſt: qui habet aliquid, ſcit quid illud ſit, non eſt autem neceſſarium. hæc expoſitio eſt magis literalis.

Nota 2. Rationes ad cõcluſionis probationem adductas, tum communes tũ poſſe eſſe proprias.

Aduerte præterea, ad aliquam concluſionem poſſe adduci rationes in duplici differentia, vel communes, vel proprias. Communes ſunt, quæ nõ per particularia principia ſubiecti illius procedunt, ſed per communia, etiam alijs ſubiectis conuenientia, vt ſi velis probare hominem eſſe riſibilem per communia, ſic dices omne ꝓprium ineſt ſuo ſubiecto: riſibile eſt proprium hominis, ergo riſibile ineſt homini eſt ratio communis, quæ multis ſubiectis ineſt: per eam enim quælibet propria poſſent probari. Similiter ſi velis probare iuſtitiã eſſe bonã, dices ſic: a quo remouetur vnum contrariũ immediatum, illi ineſt alterũ, à iuſtitia remouetur malum, ergo eſt bona: ratio commũnis iſta eſt, qua multa alia ſubiecta probantur. Propriæ rationes ſunt, quæ ex peculiaribus ſubiecti principijs procedunt: vt ſi hominẽ eſſe riſibilẽ probes, quia eſt animal rationale, & iuſtitiam eſſe bonam, quia eſt habitus tribuens cuique quod ſuum eſt.

Nota 3. Omne verũ non eſſe proprium aut aptum Demõſtrationi.

Attende igitur, Demonſtrationem ſemper ex proprijs procedere, ob id dicitur: nõ omne verum proprium eſt, nec Demonſtrationi aptum: ſunt enim cõmunia vera, probabilia, & aliquando neceſſaria, nõ tamẽ ex eis Demonſtratio fit, ſed ex proprijs.

Quod autem ex neceſſarijs, &c.

5. 3. Ratio.

Tertium argumentum huiuſmodi eſt: Syllogiſmus, quo exiſtente, non ſcimus, nõ eſt Demonſtratio: ſed per eũ, qui ex neceſſarijs non procedit, non ſcimus, ergo non eſt Demonſtratio. probatur minor: quia non cognoſcim⁹ propter quid & cauſam concluſionis neceſſariæ. & oſtẽditur: ſit concluſio, omne C eſt A: neceſſariæ ſint præmiſſæ, omne B eſt A: omne C eſt B. cõtingentes, poterit medium corrumpi manente concluſione, cùm ſit neceſſaria, & medium contingens, nõ eſt igitur illud cauſa: nam ſi cauſa eſſet, illo ablato, auferretur concluſio at concluſio non tollitur, non ergo tale medium eſt propter quid cõcluſionis, vnde concluditur, quòd non eſt Demõſtratio concluſionis neceſſariæ, medio exiſtente non neceſſario.

Amplius ſi aliquis neſcit.

6. 4. Ratio.

Quartũ argumentum eſt: Supponatur, quòd verũ eſt, quatuor eſſe cauſas propter quarum ſingulas ignoremus cõcluſionẽ aliquam quam ſciuimus: Prima quia ipſe homo moritur, & amittit ſcientiam illã, ſaltem eo modo, quo ſciebat. Altera quãdo res ipſa mutatur, & non ſe habet ſicut ſe habebat: Tertia quãdo obliuiſcimur illius: Quarta quando perit ratio qua illam cognoſcebamus at quando hæc quatuor ſunt, abſque dubio rẽ ſcimus, & non ſcire, eſt argumentum, aliquid ex his deeſſe: ſic argumentor: Habeat aliquis Demonſtrationẽ, quòd homo ſit riſibilis, per mediũ contingens, quia omnis homo ambulat; ſi iſte ſciat: pone caſum, vt nõ ambulet, tunc peto an ſciat? clarũ eſt, quòd non, cum nõ ſit medium: tunc eſt argumentum: manet iſte viuus, manet res eadẽ, ſcilicet, homo eſt riſibilis, neque eſt oblitus, & ratio perſeuerat, quia ſyllogiſmus adhuc eſt, & nõ ſcit cũ his, ergo profectò ratio deeſt, quæ cũ ſit eadẽ, ſicut per eam modò non ſcit, nec per eam antè ſciebat, etiam medio

non deſtructo: ſi enim illa eſſet ratio, ſemper per eam ſciret, cùm eadem ratio maneat. Quòd ſi dicas, medium non eſſe corruptum quando ſcit, poteſt tamen corrũpi ſine dubio, quod accidit, & concluſio etiam erit contingens, ſicut medium; hoc autem non eſt ſcire.

7. *Cùm igitur concluſio quidem, &c.*

Explicat, qualiter ſyllogizando neceſſarium ſe habeat, ac tria principia ſtatuit: Primum eſt, Nihil prohibet concluſionem eſſe neceſſariam, & medium contingens, per quod monſtrata, id eſt, ſyllogizata, eſt; & probat: vt enim verum ex non veris, ita & neceſſarium ex non neceſſarijs inferri poteſt hoc intellige non de Demõſtratione, ſed de ſyllogiſmo, quò ad illationem. Secundum principium. Si præmiſſæ neceſſariæ ſunt, concluſio neceſſaria erit. probat ex principio, dici de omni: ſi enim omne B neceſſariò eſt A & omne C neceſſariò eſt B: etiam omne C neceſſariò erit A. Tertium. Cùm concluſio non eſt neceſſaria, præmiſſæ non erunt neceſſariæ. hoc probat ex ſecundo principio. detur enim concluſio non neceſſaria: C eſt A, præmiſſæ verò: B eſt A, C eſt B, neceſſariæ, tunc per ſecundum principium, ſi præmiſſæ ſunt neceſſariæ, concluſio erit neceſſaria, & per ſe erat non neceſſaria: erit ergo neceſſaria, & non neceſſaria, quod eſt impoſſibile.

Neceſſarium poſſe colligi ex nõ neceſſarijs, non autem demonſtrari.

2. *Quoniam igitur ſi ſcit demonſtratiuè &c.*

Concludit iam, vt notat Philop. nempè Demonſtrationem eſſe ex neceſſarijs, dicitq; cùm id, quod demonſtratiuè ſcitur, ſit neceſſarium, oportere vt ſit ex neceſſarijs Demonſtratio, & per medium neceſſarium: aliter enim nec quia, nec propter quid, id eſt, nulla Demonſtratione cognoſcet quare concluſio non erit neceſſaria, niſi ſciat nempè per propoſitiones neceſſarias: ſed ſi exiſtimat propoſitiones eſſe neceſſarias, & non ſunt, tunc opinabitur ſe ſcire, & demonſtrare, & reuerà neſciet; quia non ſunt neceſſariæ, ſi verò nõ ſunt neceſſariæ, nec exiſtimat eſſe neceſſarias; tunc nec ſciet, nec ſimiliter opinabitur, ſe ſcire. ac ſi in his dicat: adeò verum eſt, Demonſtrationem ex neceſſarijs procedere, vt nullus opinetur ſe demonſtrare & ſcire, niſi ſimul ex neceſſarijs opinetur ſe demonſtrare. quòd ſi non opinetur ex neceſſarijs procedere, non opinabitur ſe ſcire, quòd ſi opinatur eſſe neceſſaria, & non ſunt, opinabitur ſe ſcire, ſed non ſciet: & hoc, ſiue procedat per media, id eſt, mediata, ſiue per immediata, & propter quid. Aduerte per Demonſtrationem quia intelligi Demõſtrationẽ quæ ab effectu procedit: per Demonſtrationẽ propter quid, quæ a cauſa, de quibus inferius dicemus.

Quid Demõſtratio quia: Quid Demonſt. propter quid?

9. *Accidentium autem, &c.*

Quia accidentia aliqua neceſſaria videbantur; qualia ſunt inſeparabilia, quorũ non eſt ſcientia, nec Demonſtratio, ne erremus, vt notat Themiſt. Philopon, docet ſolius accidentis illius eſſe Demonſtrationem, quod per ſe eſt, eo modo, qui definitus eſt c. 4. ac propterea dicit, non eſſe ſcientiam illius, quod contingit non ineſſe; ſub quo verbo etiam inſeparabilia comprehendit, ad differentiam propriorũ: & probat horum non eſſe ſcientiam, quia non ſunt neceſſaria. quod poſtea diſcutiemus in fine capitis.

10. *Et tamen ambiget fortaſſe, &c.*

Obiectio.

Obijcit his quæ dixit de accidentibus: ſi enim neceſſaria non ſunt, nihil ex eis neceſſarium concluditur; vt quid igitur ex iſtis ſyllogizamus, & de iſtis Reſpondenti interrogationes facimus, cùm nihil magis ex interrogatis neceſſarium ſequatur, quàm ſi quaslibet propoſitiones ad libitũ ſumeremus: & hoc ſignificant illa verba: [differt enim nihil, ſi aliquis interrogatus contingentia, id eſt quæuis, poſtea dicat concluſionem] vt bene interpretatur Philop hic enim eſt ſermo de Dialectico, qui ex probabilibus & contingentibus procedit, ac de eis ſuas facit interrogationes, quæ videtur ſuperflua, ſi nihil neceſſariũ ex datis concludendum ſit. Circa literam nota illud [cuius cauſa hæc oportet interrogare de his] id eſt, quare hæc accidentia petimus, vt per ea concludam⁹, & noſtras faciamus concluſiones [de his] id eſt, de accidentibus eiſdem, cùm non ſint neceſſaria.

11. *Oportet autem interrogare.*

Reſpondet, circa accidentia nos vti interrogatione: non vt quicquam neceſſa

rium concludatur, ſed vt neceſſariò concludamus, & ex datis & cóceſſis à Reſpondente, ipſum ad concedendam concluſionem conuincamus: & ſi cóceſſa ſunt vera, etiam ad concluſionem veram admittendam cópellamus. ac propterea non eſt inutile interrogare. in quo duplex neceſſitas, vt notat Philop. inſinuatur, & illationis, ſeu ſecundum conſequentiã, & ſimiliter conſequentis, ſeu ſecundũ rei naturã. Eſt enim aliud, concluſionem eſſe neceſſariam, aliud inferri neceſſariò, vt alibi diximus: Vult autem Ariſtoteles in hoc docere, neceſſitatem demonſtratiuam non ſolam eſſe ſecundũ illationem: hæc enim in accidentibus etiam inuenitur: ſed etiã abſolutam, quæ dicitur neceſſitas conſequentis. Hæc de capite ſexto.

Neceſſitatem aliam eſſe conſequentiæ, aliam conſequentis.

QVAESTIO I.
Circa Caput ſextum.

Contra Textum 1. Argum.

Aduersùs ea quæ in textu continentur eſt argumentum primũ. Dicit enim proprium eſſe Demonſtrationi ex neceſſarijs procedere. Cõtra hoc argumentor. Nam ſunt ſyllogiſmi ex neceſſarijs procedẽtes, qui tamen Demõſtrationes non ſunt: vt patet in his, quæ ex effectibus procedunt, vt cùm animalia corruptibilia eſſe, ex eo quòd ſeneſcant probamus: & ignem eſſe: quia cineres ſunt: ſimiliter quando ex ſignis certis procedimus, vt lac habere, probat peperiſſe: & eſſe fructus, arborem floruiſſe conuincit. Hæc omnia neceſſaria ſunt, tamen Demonſtrationes non ſunt, cùm non ex cauſis procedant; nõ ergo hoc Demonſtrationi eſt proprium.

2. Argum. Secundò, contra rationem tertiam argumentor. probat enim cõcluſionem neceſſariam non ſcire propter quid per medium contingens: quia cùm hoc poſſit nõ eſſe, non erit cauſa eius quod neceſſarium eſt. Hoc videtur falſum. Nam contingens poteſt eſſe cauſa neceſſarij, vt patet ſi vulnus aliquod letale infligatur equo, eſt cauſa & contingens, quod equus nunquã ampliùs viuat, hoc autem neceſſariũ eſt; ergo contingens eſt cauſa neceſſarij.

3. Argum. Tertiò, ex illis quatuor, quæ ad ſcientiã ſunt neceſſaria, videtur, vt non ſit obliuio, ceſſarium non eſſe: Nam ſi quis rationem habet, oblitus nõ eſt, non ergo oportet addere, quòd rationem habeat, & obliuio non ſit, imò vlteriùs, videtur falſum quòd ſcientia deſtruatur per morte, cùm maneat anima immortalis, q̃ ſcire poſſit.

Quartò, videtur contradictio expreſſa in dictis Ariſtotelis. hic enim dicit quod nec quia, nec propter quid, per contingẽs poſſumus cognoſcere neceſſarium, at 2. Prior. c. 2. dicit per falſum, verum colligi quia, ſed non propter quid. 4. Argu.

Quintò, ſunt accidentia quæ non ſunt per ſe, tamen non contingunt ſeparari, ergo falſum docet, quæ non ſunt per ſe, cõtingere non ineſſe; probatur antecedens, de albedine quæ inſeparabiliter ineſt cygno, vt & nigredo coruo. 5. Argum.

Circa primum oportet aduertere, rationes, quæ inferunt concluſionem neceſſariam, ſe habere in duplici differentia: quędam ſimul probant neceſſariam cõcluſionem, & cauſam oſtẽdunt propter quam eſt neceſſaria, & iſtæ ſunt potiſſimæ Demonſtrationes, de quibus præcipuus ſermo in præſenti eſt quæ per proprias cauſas procedunt: quædã ſunt quæ cõcluſionem neceſſariã probant, ſed nõ dant cauſam, quare neceſſaria ſit? huiuſmodi ſunt illæ quæ per cauſas remotas procedũt: vt, omne animal rationale eſt vegetatiuum, omnis homo eſt animal rationale, ergo omnis homo eſt vegetatiu'. Similiter ſunt illæ quæ ab inferioribus ad ſuperiora procedunt: vt, omne animal eſt ſubſtantia, omnis homo eſt animal, ergo omnis homo eſt ſubſtantia. Similiter ſunt illa, quæ ab effectu procedunt: vt, omne riſibile eſt animal rationale, omnis homo eſt riſibilis, ergo omnis homo eſt animal rationale. Item ſunt illæ, quæ à ſigno ſunt: vt, omne quod orbiculariter illuminatur, eſt rotundum, Luna orbiculariter illuminatur, ergo eſt rotunda.

1. Funda. Rationes quibus nedam ſimul cõcluſio colligitur partim cauſã tradere, cur ſit concluſio neceſſaria, partim verò non tradere.

Nec exiſtimes idem eſſe ſignum & effectum; ſuperiùs enim eſt ſignum: nam & cauſa ſignum dicitur aliquando: vt, Iris eſt ſignum pluuiæ, & cauſa materialis, ſimiliter aliqua ſigna ſunt, quæ nec cauſa, nec effectus ſunt propriè, vt, lac habere, ſignum eſt quod peperit: & fructus habere, quòd arbor floruit; quæ nec cauſa nec effectus vnum alterius dicuntur.

Nota, ſignum & effectus differunt.

2. Fūdam. Duplex ſignum.

Aduerte ſecundò ex Ariſtot. 1. Rhet. ad Theod. c. 2. duplex eſſe ſignum, quoddam neceſſarium, & inſolubile, quod Græce dicitur τεκμήριον: quodda probabile, & ſolubile, quod dicitur non habere proprium nomen. Illud inſolubile & neceſſariū eſt, quod ſemper infert ſignatum, & nec deficere contingit, vt, cineres, & fumus, ſunt ſigna neceſſaria ignis; & arteriam moueri inordinatè, ſignum aduerſæ valetudinis, & hoc dicit pulcherrimum ſignū eſſe, & ſcientiā efficere, in Rhetor. ad Alex. c. de ſigno.

Quid ſignum neceſſariū?

Illud neceſſariū non eſt, ſed probabile, quod non indicat neceſſariò rem: vt eſſe pallidū, eſt ſignū probabile, quod aliquis fuerit timore perterritus, non neceſſarium. & hoc dicit inducere opinionem, in Rhetor. ad Alexan. Ex hoc ſigno clarum eſt fieri Topica argumenta: at ex illo ſigno neceſſario, quod aliqui ſignū neceſſariū, veſtigium, & indiciū vocāt, argumēta trahimus dupliciter, vno modo, probantes rē contingentē, neceſſariò tamen, quoties ſub tali ſigno cōtingentia ſubſumimus. vt, is habet febrim cui arteria inordinatè mouetur, ſed mouetur Socrati, ergo habet febrim. Concluſionē contingentē neceſſario, ex ſigno probamus, quia cū minori non neceſſaria coniungimus: quomodo Rhetorici vtuntur etiā neceſſarijs. licet Quintil. l. 5 talia ſigna neceſſaria ab arte probabiliū ſine ratione reiecerit, & talia argumēta Topica ſunt, nec ex neceſſarijs procedunt, cū non omnes propoſitiones neceſſariæ ſint. Altero modo concluſionem neceſſariā, probamus, cum etiam ſub eis ſubſumimus, neceſſarium, vt, quod orbiculariter illuminatur, rotundum eſt, Luna orbiculariter illuminatur, ergo eſt rotunda. totum eſt neceſſarium. & de ſyllogiſmo à ſigno loquimur dicētes, probare concluſionem neceſſariam, ſed non dare cauſam, quare ſit neceſſaria.

Quidſignū nō neceſſarium?

Signo neceſſario quomodo res contingens neceſſariò quandoque probetur, quomodo aliquādo res neceſſaria.

3 Fundam. Dubium eſſe circa ſyllogiſmos qui nō per cauſam propriē Concluſionem neceſſariā probant. Sententia Philop.

Aduerte tertiò, dubium eſſe, an hi ſyllogiſmi, qui non per cauſam propriam concluſionem neceſſariam probant, Demonſtrationes ſint: ſi enim non ſunt, quomodo ex neceſſarijs procedunt, ſi autem Demonſtrationes, quomodo nō ex proprijs cauſis probant? Philop. 1. Poſt. cap. 3. com. 15. vocat eos ſyllogiſmos, qui ex huiuſmodi ſignis neceſſarijs & effectib⁹, procedūt, Demonſtrationes coniecturales, quaſi nō perfectè Demōſtrationes. Alexan. 1. Topica 1. dicit, tales ſyllogiſmos poſſe dici Demonſtrationes, cùm ex neceſſarijs ſint, poſſe autem dici topicos, quatenus Dialecticus ex his, aut ex probabilibus procedit: ſunt. n. loca Dialectica etiam neceſſaria, vt à definitione, à definito, à proprio, genere, &c. ſed his Dialecticus tanquam probabilibus vtitur.

Alexan.

Sententia Authoris atque ad primum Argum. ſolutio.

Mihi in hoc videtur dicendum, omnes illos ſyllogiſmos, præter eum, qui à propria cauſa procedit, eſſe imperfectas Demonſtrationes, quas omnes vocat Ariſt. quia, ſeu quod eſt, quaſi declarātes & probantes rē eſſe neceſſariam, non oſtēſa propria cauſa. Et in hoc loco, cum dicit Demōſtrationi eſſe proprium ex neceſſarijs procedere, comprehendit vtranque, tam quia, quam propter quid. & hoc patet. nam paulo inferius dicit, medium cōtingens non poſſe eſſe concluſionis neceſſariæ, nec in ratione quia, nec ꝓpter quid. Et ſic ſoluitur argumentum primum.

Ad 2. ſolutio Egidij triplex.

Ad ſecundum laborat Egidius reſpondendo, adducit tres ſolutiones: prima, quod vulnus eſt cauſa ſolius mutationis & corruptionis equi, quæ non eſt neceſſaria, cū iam tranſierit. 1. Dicit ſecūdò, quòd vulnus per accidens eſt cauſa mortis: quia non intendit corruptionem, ſed generare formam cadaueris, & hæc non eſt neceſſaria. 2. Tertiò dicit, quòd non eſt neceſſariū, q equus ſit ſemper mortu⁹, quia pōt redire, nō idē numero, ſed idē ſpecie, cum ex illi⁹ materia poſſit alius generari equ⁹. 3.

Solutio Authoris. Contingēs efficere rē neceſſariā ſed non vt ſit res neceſſaria.

Sed profectò in re facili non opus erat cumulare tot ſolutiones. Dico igitur, aliud eſſe cauſā rei, quæ eſt neceſſaria: aliud eſſe cauſam, quod ſit neceſſaria: contingens facit rem, quæ eſt neceſſaria: vulnus . n. fecit, equum eſſe mortuū, quod neceſſarium eſt, poſtquam factum eſt, ſed non eſt cauſa quòd ſit neceſſarium. nam ab alijs cauſis prouenit quòd id neceſſariū ſit; nempè quia idem numero corruptū non poteſt materiam eandem informare, vel quia idem tempus non poteſt reſtitui. Per accidens ergo eſt contingens cauſa neceſſarij, non per ſe: cùm ergo in Demonſtratione, nō per accidens cauſas, ſed per ſe, indagemus, nunquam contingens neceſſa-

Per accidens, Contingens eſt cauſa neceſſarij

rium demonſtrat. Et ſic ſoluitur argumentum ſecundum.

Ad 3. ex Philop.

Ad tertiam reſpondet Philop. ſolum tria annumeraſſe, nempè, rationem, quòd res ſit, & ſubiectum ſit, illud aliud ſub his includitur, & eſt probabile. At alij illud, nempè, non eſſe oblitum, diſtinguunt ab alijs, & tunc reſpondet Egidius, quod põt quis habere rationem concluſionis, & oblitus eſſe concluſionis, cùm nõ illam rationem applicat concluſioni, licet verũ ſit, ſi rationem applicatam habet, non poſſe oblitum eſſe. Vtraq; expoſitio eſt bona, & textui quadrat.

Ex Egidio.

Ad aliam partẽ arg. Animam rationalẽ non eſſe mortalẽ. Scientia quo ſenſu interire dicatur, homine eo, qui habuit, mortuo.

Ad aliam partem dico: non eſſe colligendum ex hoc textu, ſecundùm mentem Ariſtotelis, animam rationalem eſſe mortalem, quod falſum eſt, vt euidenter ex alijs locis Ariſtotelis, ſuo loco deducemus, vtq; docent, Theoph. Themiſt Simpl. Philop. Ammo. & præſtantiſſimi quique Ariſt interpretes: ſolum enim voluit dicere, quod quãdo homo moritur, licet maneat eadẽ ſcientia in anima, tamen iam eſt alius modus cognoſcendi, quia nõ intelligit abſtrahendo à phantaſmate; ſicut quando erat in corpore; vel quod iã illa ſcientia non eſt hominis, cùm homo ſit compoſitum, quod moritur: ſciẽtia verò quantum ad ſubſtantiam, & cognitionẽ, manet in anima, modò cognoſcendi mutato.

Ad 4.

Ad quartum dicitur, quòd dupliciter ſe habet, per quia ſyllogizamus: vno modo, quantum ad illationem, & ſic ex falſo verũ inferimus, quod dicitur 2. Prior. Altero modo quantùm ad probationem, & ſic nullum falſum verum probat, nec contingens neceſſarium. & hoc eſt, quod hic dicitur.

Ad 5 ex Philop.

Ad quintum Philop. in præſenti duas adhibet ſolutiones; altera eſt, quòd coruꝰ poteſt ſeparari à nigredine per intellectum, non autem homo à riſibilitate. Sed hæc ſolutio non eſt exacta. nam ſicut de natura hominis riſibilitas: † vtrunque ergo ſubiectum poteſt ab accidẽti ſeparari

Non exacta ſolutio hæc.

Ad idẽ ex Themiſt. Adhuc dubia ſolutio.

Altera ſolutio eſt etiam Themiſt. c. 14. quòd albedo de ſe non eſt neceſſaria & dicitur poſſe ſeparari, quia non omnibꝰ, quibus ineſt, neceſſariò ineſt, & inſeparabiliter. Sed adhuc dubia eſt ſolutio quia ſaltem reſpectu corui eſt neceſſaria, & de illo negredo demonſtrari poſſet.

3. Ex Egid.

Egidius dicit, aliter ſe habere paſſionẽ, aliter ipſum accidens inſeperaile; nam ſubiectum accidentis huius poteſt abſque eo intelligi, & cum oppoſito coniũgi ſine implicatione: poſſumus enim coruũ album imaginari, nec erit repugnantia deſtruens naturam: at hominem abſque riſibilitate poſſumus intelligere, & cũ oppoſito riſibilitatis minimè, quia eſſet implicatio: & ita interpretatur, quomodo tale accidens contingat non eſſe. & nos ſupra Porphyrium ita ſenſimus.

4. Ex Alb. & conueniẽtiſſima.

At ad mentem præſentem Ariſtotelis æſtimo eſſe dicendum cum Albert. tracta. 2. c. 15. illa dici neceſſaria, quæ vel ſunt de eſſentia ſubiectorum, vel ſubiecta ſunt de natura ipſorũ; qualia non ſunt iſta inſeparabilia. Quòd ſi petas rationem horum? dicam, quia aliter nõ poſſunt de ſubiecto demonſtrari. nam ſi albedinem de cygno demonſtras, non niſi per aliquid albedinis demonſtrabis, tunc cum hoc etiam ſit in cygno, & non ſit eius natura, quomodo de cygno demonſtrabitur, niſi ipſa natura ſit cauſa? nota ergo, quare nõ ſit Demonſtratio eorum, quæ inſeparabiliter inſunt, niſi per ſe inſint. Atque hęc de Quęſtione hac ſatis ſint.

Demonſtrationem ex Proprijs conſtare oportere, quia eſt ex ijs, & de ijs, quæ ſunt per ſe: neq; licere ex alio genere Tranſcendentem monſtrare.

Cap. VII.

Auctr. in media expoſitione in explanatione horum textuum vſq; ad 66. ſeriẽ Ariſt. variat, quod anſam prębet dubitandi.

Q Voniam autem ex neceſſitate inſunt circa vnumquodque genus, quæcunque per ſe inſunt: & ſecundum, quod vnumquodq;, manifeſtum quod de ijs quæ per ſe ſunt, ſunt ſcientales demonſtrationes, & ex talibus ſunt.

8. *Accidentia enim non ſunt neceſſaria. Quare non neceſſe eſt, concluſionem ſcire propter quid eſt, neque ſi ſemper eſſet, non per ſe autem: veluti per ſigna ſyllogiſmi. quod enim per ſe, non per ſe ſciet, neque propter quid, propter quid autem ſcire, eſt per cauſam ſcire Propter ipſum igitur oportet & medium tertio, & primum medio ineſſe.*

3. *Non igitur eſt ex alio genere tranſcendentem monſtrare, vt geometricum Arithmetica. Tres enim ſunt, quæ ſunt in demonſtrationibus: vnum quidem, quæ demonſtratur, ipſa concluſio: hoc autem eſt, quod ineſt generi alicui per ſe. vnum autem, dignitates: dignitates autem ſunt ea, ex quibus tertium, genus ipſum ſubiectum, cuius paſsiones & per ſe accidentia declarat demonſtratio. Ex quibus quidem igitur demonſtratio, contingit eadem eſſe: quorum autem genus alterum, quemadmodum Arithmeticæ & Geometriæ, non eſt Arithmeticam demonſtrationem coaptare ad accidentia magnitudinibus. niſi magnitudines numeri ſint. Hoc autem vt contingit in quibuſdam, poſterius dicitur Arithmetica vero demonſtratio ſemper habet genus, circa quod demonſtratio, & alia conſimiliter.*

✦ *Quare aut ſimpliciter neceſſe eſt, idem eſſe genus, aut aliquo modo, ſi debet demonſtratio tranſcendere: aliter verò, quod impoßibile, manifeſtum, ex eodem enim genere neceſſe eſt extrema & media eſſe, nanque ſi non per ſe, accidentia erunt.*

5. *Propter hoc Geometriæ non licet monſtrare, quod contrariorum vna eſt ſcientia, ſed neque quod duo cubi cubus: neque alij ſcientiæ, quod alterius.*

6. *Niſi quæcunque ita ſe habent inter ſe, vt ſit alterum ſub altero: vt, Perſpectiua ad Geometriã, & Harmonica ad Arithmeticen.*

7. *Neque ſi quid ineſt lineis, non ſecundum quod lineæ, & ſecundùm quod ex principijs proprijs. vt ſi recta pulcherrima linearum aut ſi in contrarium ſe habet ipſi circumferentiæ, non enim ſecundùm quod proprium genus ipſorum eſt, ſed ſecundum quod commune aliquod.*

In alijs Codicibus hic demũ incipit Caput 7. præcedentiaque continuantur cum capite ſexto.

8. *Manifeſtum autem, & ſi fuerint propoſitiones vniuerſaliter, ex quibus eſt ſyllogiſmus, quòd neceſſe & concluſionem perpetuam eſſe huiuſmodi demonſtrationis & vt ſimpliciter dicam demonſtrationũ.*

9. *Non eſt igitur demonſtratio corruptibilium neque ſcientia ſimpliciter, ſed ita, ſicut ſecundum accidens: quoniam non * vniuerſalis ipſius eſt, ſed aliquando, & quodam modo.*

*a. l. vtiliter.

10. *Quando autem ſit, * neceſſe eſt alteram non vniuerſalẽ eſſe propoſitionẽ, & corruptibilẽ, corruptibile quidẽ, quoniã & concluſio, exiſtente: * nõ vniuerſalem autẽ, quoniã hoc quidem erit, illud vero non erit in quibus eſt quare non eſt ſyllogizare vniuerſaliter, ſed quod nunc.*

* alij co. ad talis.

*al. co. ad propoſitionem.

Conſimiliter autem ſe habet & circa definitiones: quoniam definitio eſt, aut principium demonſtrationis, aut demonſtratio poſitione differens: aut concluſio quædam demonſtrationis. 11.

Eorum verò, quæ ſæpè fiunt, demonſtrationes, & ſciẽtia, vt Lunæ defectus, manifeſtum, quòd ſecundùm quod quidem tales ſunt, ſemper ſunt: ſecundùm quod vero non ſemper, ſecundum partem ſunt. quemadmodum autem defectus, conſimiliter alijs. 12.

*Co. Argy. non habet hæc verba.

13. Secundum alios hic incipit caput 8.

Quoniam autem manifeſtum quòd vnumquodque demonſtrare non eſt, niſi ex vniuſcuiuſq; principijs, ſi quod monſtratur inſit ſecundum quod illud, non eſt ſcire hoc. Etiã ex veris, & indemonſtrabilibus monſtratum ſit & immediatis. Eſt enim ſic monſtrare, quemadmodum Bryſo quadraturam. ſecundum commune enim monſtrant tales rationes, quòd & alteri inerit. quocirca & in alijs coaptabũtur rationes non cognatæ. Igitur non ſecundùm quod illud ſcit, ſed ſecundùm accidens, neque enim coaptari poſſet demonſtratio & in aliud genus.

Vnumquodque autem ſcimus non ſecundum accidens, quando ſecundùm illud cognoſcamus, ſecundùm quod ineſt ex principijs illius, ſecundùm quod illud. vt duobus rectis æquales habere, cui ineſt per ſe, quod dictum eſt, ex principijs huius. 14.

Quare ſi per ſe & illud ineſt, cui ineſt, neceſſe eſt medium in eadem cognatione eſſe, ſi verò non, ſed quemadmodum Harmonicæ per Arithmeticam Talia autem monſtrantur quidem ſimiliter, differunt verò, ipſum enim quod, alterius ſcientiæ, ſubiectum namque genus alterum: ipſum vero propter quid ſuperioris, cuius per ſe paſsiones ſunt. 15.

Quare & ex his manifeſtum, quòd non eſt demonſtrare vnumquodque ſimpliciter, niſi ex vniuſcuiuſque principijs. 16.

Sed horum principia habent commune. Si verò manifeſtum eſt hoc, manifeſtum & quod non eſt vniuſcuiuſque propria principia demonſtrare. erunt enim illa omnium principia, & ſcientia illorum domina omnium. 17.

Et nanque magis ſcit, qui ex ſuperioribus cauſis ſcit: ex prioribus enim ſcinit, tùm ex 18.

non cauſatis ſciat cauſis, quare ſi magis ſciuit, & maximè. & ſi ſcientia illa eſſet, & magis, & maximè.

19. *Demonſtratio autem non coaptatur in aliud genus: niſi vt dictum eſt geometricæ in perſpectiuas, aut mechanicas & arithmeticæ in harmonicas.*

20. *Difficile autem eſt cognoſcere, ſi ſciuit, aut non. difficile eſt enim cognoſcere, ſi ex vniuſcuiuſque principijs ſcimus, aut non: quod eſt ſcire, exiſtimamus autem, ſi habeamus ex veris quibuſdam ſyllogiſmum, & primis ſcire. hoc autem non eſt, ſed oportet primis cognata eſſe.*

1. *Quoniam autem ex neceſſarijs, &c.*

Summa capitis. Hoc capite duo præcepta Demonſtrationis traduntur: alterum, Demonſtrationem ex proprijs principijs ſubiecti procedere: alterum, eſſe incorruptibiliũ, & eorum, quę mutari non poſſunt. Repetitur igitur initio capitis, Demõſtrationem eſſe ex his, quę per ſe ſunt. vel quia id interruptum erat probãdo ex neceſſarijs eſſe, vel quia, vt notat Philop. adiungit aliud, quod prius non dixerat, nempè. Demonſtrationem eſſe ex neceſſarijs, proprijs, & peculiaribus cuique ſubiecto, de quo fit Demonſtratio. vnde enthymema facit: Quæ ſunt per ſe, inſunt ex neceſſitate cuique ſubiecto, & ſecundùm quod tale eſt: id eſt, propriè & peculiariter; ergo Demõſtratio eſt ex his, quæ per ſe ſunt. Addẽda eſt maior: ex talibus enim neceſſarijs Demonſtratio fit, ſicut ſuperiùs dixerat.

2. *Accidentia enim non neceſſaria ſunt, &c.*

Infert, qui per accidentia procedit, non ſcire propter quid, cũ non ſint neceſſaria. hoc autem iam ſuperiùs declaratum eſt. imò, inquit, etiamſi per ea, quæ ſemper inſunt, procedat, niſi ſint per ſe, non demõſtrat, nec ſcit cauſam, & propter quid, ſed quod eſt per ſe: id eſt, concluſionem neceſſariam non ſcit per ſe, id eſt per cauſam. quales ſunt illi ſyllogiſmi, qui per ſigna procedunt: hi enim non ſunt per cauſam, nec demonſtrant; quia non ex per ſe procedunt. Obiectio. Dices: quomodo fit hoc? nónne iſta eſt à ſigno, & effectu: omne riſibile eſt animal rationale, omnis homo eſt riſibilis, ergo omnis homo eſt animal rationale: tamen ex his, quæ per ſe ſunt, procedit: hoc enim de ſignis neceſſarijs oportet intelligere, vt ſuperiùs declarauimus: Dico Ariſt. loqui generaliter, & de eo quod Solutio. euenit communiter, vt talia ſigna neceſſariò inferant, ſed non per propoſitiones vtraſque neceſſarias, & per ſe: plurimùm enim minores non ſunt per ſe, vt ſi dicas: cui inordinatè mouetur pulſus, is febri laborat: Socrati inordinatè mouetur: ergo febri laborat, ac propterea dicit Ariſt. non ex per ſe procedere, quod ad demonſtrationem eſt neceſſarium, nempè, vt vtraque propoſitio ſit per ſe, & ob id optimè concludit: oportet primum medio, & medium extremo propter ipſum, id eſt, per ſe, ineſſe. ac ſi dicat: vtraque propoſitio debet eſſe per ſe in demonſtratione, quòd ſi aliquando id in ſigno accidit, id rarò, & per accidens eſt, nec talis eſt propria Demonſtratio, cùm non ex cauſis procedat.

Non ergo eſt ex alio genere, &c.

3. Præceptum notandum quod nõ ſit tranſeundũ de genere in genus. Proponit primum præceptum: nempè non licet demonſtranti tranſire genera & ſubiecta: id eſt, non poſſumus paſſiones vnius generis de alio demonſtrare, nec Demonſtratione vnius ſcientiæ concluſionem alterius ſcientiæ demonſtrare, ſed, ex proprijs cuiuſque principijs, proprias paſſiones probare. Sunt autem tria in Demonſtrationibus, dignitates & principia, quæ ſunt fundamenta Demonſtrationum, eſt ſubiectum genus, de quo demonſtramus: eſt paſſio quam vocant concluſionem, tanquam concluſam & probatam de genere. Nota 3. ſunt in Demonſtrationib. Dignitates, Subiectum, Paſſio. Inter hæc tria nihil prohibet dignitates eſſe eaſdem in diuerſis ſcientijs: nam illa vulgata principia per ſe nota communia ſunt Geometris, Arithmeticis, & reliquis: at paſſiones particulares ſunt cuiq; ſcientiæ, ſicut & ſubiecta. Vt enim numerus & magnitudo diuerſa ſunt, ita etiã & quæ iis accidunt. ſi enim eadem eſſent. ſimiliter numerus, & magnitudo eadem eſſent, Hinc fit, vt arithmeticam Demonſtrationem non ſit conuenire, id eſt, applicare in accidentia magnitudinibus, id eſt, ad probandas paſſiones magnitudinum: vt ſit ratio hæc: ſcientiæ, quæ habent diuerſa ſubiecta, diuerſas habent paſſiones, non ergo paſſiones vnius ſubiecti per principia alterius

ſcientiæ, quæ circa aliud ſubiectum eſt, probari poſſunt: at quia id aliquando licet, nempe cùm ſcientiæ ſunt ſubalternans & ſubalternata, dicit ſe poſterius hoc traditurum.

Dubium.

Solutio.

Dices quare in Demonſtratione nõ annumerauit præmiſſas: Dico hic per ipſam Demonſtrationem intelligere ipſas propoſitiones, & ſolum numerat ea quæ extra Demonſtrationes ſunt, nẽpe ſubiectũ, paſſionem in concluſione, & dignitates, quæ omnia Demonſtrationem non componunt, vt talia ſunt, ſicut fecit in ca. 1.

4. *Quare autem ſimpliciter neceſſe eſt, &c.*

In quibus contingat de genere in genus deſcẽdere.

Oſtendit, ſcientiam vnam non demonſtrare paſſiones alterius, niſi ſit idem prorſus ſubiectum, aut aliquo modo idem: dicit hoc, quia quãdo ſubiectum vnum ſub alio continetur, paſſiones ſuperioris poterimus demonſtrare de inferiori; vt paſſiones trianguli de Iſoſcele, paſſiones de homine, quæ ſunt animalis; quando verò ſubiecta ſunt prorſus diuerſa, id non fit. probat. Quia cum Demonſtratio ex his, quæ per ſe ſunt, procedat, medium, ſubiectum, & paſſio debẽt ad inuicẽ conuerti, & propria eſſe aliter per ſe non eſſent: nõ ergo per medium alterius ſubiecti poſſumus paſſionem de alio ſubiecto mõſtrare: non enim eſſent tunc per ſe.

5. *Propter hoc Geometræ non eſt demonſtrare, &c.*

Corollariũ.

Exemplo manifeſtat, vnam ſcientiam, quæ ſunt alterius; non demonſtrare. Geometra enim non demonſtrat, contrariorum eandem eſſe diſciplinam; non enim talis concluſio ex his quæ Geometra docet, conſicitur. eſt enim propria Metaphyſico, & etiam Dialectico, qui, vt notat Philop. circa omnia vagantur. intellige tamẽ non demonſtrando, ſed probabiliter diſputãdo. Alterum exemplum eſt: Geometra etiam non demonſtrat, quòd duo cubi faciant cubum, quia cub⁹ non eſt materia Geometriæ, quæ plana & ſuperficialia conſiderat, ſed eſt Stereometrię, quæ corpora, & ſolida ſpeculatur, cubus autem corpus eſt, & ita exponit Philop. & notat, quòd Ariſtoteles intelligit per hoc, quòd duo cubi ſunt vnus cubus, id quod eſt duplare cubum, vt ſit ſenſus, Geometria nõ demonſtrat duplare cubum, ſed Stereometria.

Qnomodo verum: Duo cubi ſunt vnus cubus?

Cubus.

Eſt autem cubus corpus omnium laterum æqualium, qualis eſt ſſera, ſeu taxillus, duplare vero cubũ, eſt dare cubum alium, in dupla proportione ad primum, & hoc eſt, quod Stereometria docet. & Philop. ponit Demonſtrationem Apollonij circa huiuſmodi duplationem: at pace eius, alius eſt ſenſus Ariſto. quem egregiè docet Alber. ca. 16.

Duplare cubũ quid ſit.

Nota de ſolidis numerorum.

Quod vt intelligas, aduerte, quòd ſicut Geometræ habent corpora cubica, ita & Arithmetici habẽt numeros cubicos, qui ex bina multiplicatione ſuper numerum quemlibet per ſeipſum reſultant: vt ter tria ter, quæ ſunt viginti ſeptem, eſt numerus cubus: bis duo bis, quæ ſunt octo, & ſimiles. eſt autem diſcrimen inter hos & illos cubos, quod cubus Geometricus non facit cubum alteri adiunctus; vt ſi taxillus ſupra taxillum ponatur, non fit cubus, ſed trabs: at ſi cubus vnus numerus multiplicet alterum, reſultat cubus, vt octies viginti ſeptem faciunt ducenta ſedecim, quę etiã ſunt cubus. Hinc patet, quòd ſubtiliter poſuit Ariſto. exemplum in eos quod proprium eſt Arithmetico: in quo inſinuat, non ſolùm, quando prorſus nõ attinent res vnius ſcientiæ ad alteram, non eſſe probandas ab illa, vt in priori exemplo, ſed etiam quando videtur eadem, ſed non eſt eadem, veritas, Geometra enim de cubo etiam tractat, ſed non ei ineſt id quod cubo arithmetico ineſt.

NOTA. 7.

Sed aut quæcunque ſe habent ad inuicem. 6.

Oſtendit, aliquando licere vni ſcientiæ probare, quæ ſunt alterius, quando nimirùm vnius obiectum ſub alterius obiecto eſt, quas vocãt ſcientias ſubalternas: ſicut ſe habet Geometria ad Perſpectiuam, & Arithmetica ad Muſicam. Nota circa literam, particulam, [ſed aut,] loco acceptiuæ. Niſi.

Scientię ſubalternę.

Nota, Quid requiratur ad ſubalternationem.

Aduerte ex doctrina communi, tria requiri, vt duæ ſcientię ſint ſubalternę. Primum eſt, quod ſubiectum vnius, ſit ſub ſubiecto alterius: vnde Geometria nõ ſubalternatur Arithmeticæ, quia earum ſubiecta non ſic ſe habent, vt vnum ſub altero ſit, eſt enim vna de numero, altera de magnitudine. 1.

Alterum eſt, quòd vnum ſubiectum ſic 2.

ſit inferius altero, vt nō ſit inferius quidditatiuè, ſicut ſpecies reſpectu generis; tunc enim nō eſſent duæ ſcientię. nā eadē eſt ſcientia generis, & ſpeciei, vt animalis, & hominis, 4. Metap. tex. 4. ſed debet eſſe inferius accidentaliter, per aliquam differentiam materialem: vt ſe habet linea viſualis, de qua eſt Perſpectiua, & linea in cōmuni, de qua Geometria eſt: & numerus ſonorus, de quo eſt Muſica, & numerus, de quo Arithmetica; ſunt enim inferiora accidentaliter.

6. Tertium, quòd ſcientia, quæ eſt de vniuerſali, quæ dicitur ſubalternans, probet principia particularis, quæ dicitur ſubalternata: ita, vt cōcluſiones vniuerſalis ſint principia particularis ſcientiæ, vt patet, nam Muſicus dicit, ſextam eſſe conſonantiam imperfectam, non probat, Arithmeticus id probat: quia eſt proportio ſuperpartiens Chirurgus dicit vulnera circularia difficilius curari. non probat, ſed Geometra: quia latera magis diſtant in circulo. In his igitur ſcientijs docet Ariſt. poſſe fieri tranſitum. Sed hæc latius in fine expoſitionis capitis examinabuntur.

NOTA.

7. *Neque ſi aliquid ineſt lineis, &c.*

Docet, non ſolùm ſcientiā vnam probare non poſſe concluſiones alterius, ſed quamq; ſcientiam limitem habere ex eo, quod tales paſſiones conſiderare debeat, quæ ſuo ſubiecto inſunt, ſecundum eius principia propria, quę verò inſunt; ſed nō ſecundùm principia propria, alijs ſciētijs relinquendā ſunt. Verbi gratia, ſciētia de homine conſiderabit ea, quæ homini inſunt ſecundùm principia propria, vt homo eſt, vt quòd ſit diſcurſiuus, admiratiuus, riſibilis: quæ verò cōmuniter inſunt, relinquet, vt quòd coloratus, quòd quantus. ſimiliter de lineis ſpeculabitur Geometra, quòd figuras componant, quod ſaciāt angulos, quod verò recta ſit pulcherrima, aut contraria circulari, relinquet, quæ communia ſunt, & non lineis, vt lineæ ſunt, inſunt. quę doctrina eſt Ariſto. 4. Meta. cap. 1 & lib. 11. cap 6. ex his habes, ſcientias de ſuis ſubiectis, quæ eis inſunt per ſe, & propriè, conſiderare, & per media & rationes eis peculiares: hoc enim eſt ex proprijs procedere.

8. *Manifeſtum autem eſt, ſi fuerint, &c.*

Hic cōtinetur alterum pręceptum principale Demonſtrationis, nempè Demonſtrationem eſſe ex perpetuis, & incorruptibilibus propoſitionibus. quod patet. Quia ex vniuerſalibus procedit, vniuerſalia autem inſunt omni, ſemper, & per ſe, & ſecundùm quod ipſum. Nota literam, cùm dixiſſet huiuſmodi Demonſtrationem, nēpè, quę procedit ex vniuerſalibus eſſe ex perpetuis; videbatur indicare, aliā eſſe Demonſtrationēm, propterea corrigit dicendo, vt melius dicam ſimpliciter Demonſtrationis, quaſi nulla ſit alia vera Demonſtratio, niſi quæ ex vniuerſalibus procedit. Aduerte, non eſſe aliud, dicere Demonſtrationē eſſe perpetuorum, quā quòd veritates, quæ in Demonſtratione ſunt, non mutantur, nec mutari poſſunt, ſemper enim triangulus habet tres angulos, nec vllo tempore ſuccedet, & accidet quòd non habeat. ſimiliter de alijs veritatibus, quæ ſub ſcientia ſunt & Demonſtratione.

Demonſtratio ex perpetuis eſſe debet.

Nota.

9. *Non ergo Demonſtratio corruptibilium, &c.*

Docet, non ſolùm propoſitiones eſſe incorruptibiles, ſed quòd nec concluſiones contingat corruptibiles eſſe, quarum ſcientia & Demōſtrationes ſunt. nam corruptibilium non eſt ſcientia, nec Demonſtratio, niſi ſicut ſecundùm accidens, & nō vniuerſalis. hoc dixit, vt notat Philop. & Themiſtius propter ſingularia. horum enim eſt Demonſtratio mediata, quatenus ſub vniuerſali continentur, ac idcirco dixit, vt notat Philop. ſicut ſecundùm accidens, ſed talis non eſt Demonſtratio propria & per ſe, cùm non ſit vniuerſalis, ſed aliquando. & ſic, id eſt, pro tempore certo; dum enim iſte triāgulus eſt, habet tres angulos, ſed non ſemper eſt, ſed nunc. Similiter Petrus eſt animal, non ſemper eſt: talium igitur non eſt ſimpliciter Demonſtratio & ſcientia.

10. *Cùm autem ita ſit, &c.*

Oſtendit, cùm concluſio corruptibilis eſt, vnam ſaltem præmiſſam eſſe corruptibilem. nam ſi eſſet vtraque neceſſaria, concluſio nō eſſet corruptibilis: ſimiliter non erit vniuerſalis: nam ſi corruptibilis,

hoc quidem erit, hoc non erit, ex quibus eſt: ac ſi dicat, ſi propoſitio corruptibilis eſt, nō erit vniuerſalis, quia ſingularia, in quibus verificatur, quædam erūt, quædā non erunt: vt patet in hac: homo eſt ambulans, vel vnum ſingulare, vel multa, ex quibus eſt illa demonſtratio, aliquo tempore erūt, aliquo tempore non erunt, nō erunt ergo vniuerſalia: hæc enim omni tempore ſunt.

11. *Similiter ſe habet de definitione, &c.*

Idem quod de Demonſtratione dixerat, nempè non eſſe corruptibilium, & de definitione tradit: nō enim eſt definitio, niſi perpetuorum, & probat: Demonſtratio eſt ex perpetuis, ſed definitio non eſt extra Demonſtrationem, cùm aut ſit concluſio, aut principium Demonſtrationis, aut ſit ipſa Demonſtratio poſitione differens, ergo & definitio eſt perpetuorum. Nota, vſum definitionis in arte Poſteriorum non eſſe extra Demonſtrationem, vt ſuperius diximus.

Nota.

1. Expoſitio Auerrois. Triplex eſt definitio, 1. 2. 3.

Hæc verba dupliciter exponuntur, vno modo ab Auerroe, 1. animę, com. 12. dicit, triplicem eſſe definitionem: altera eſt paſſionis, vt riſibile eſt aptum ad riſum: altera ſubiecti, vt homo eſt animal rationale: tertia eſt ex vtroque congregata, vt animal rationale, aptū ad riſum. illa q̃ eſt paſſionis, dicitur cōcluſio, quia demōſtratur per definitionem ſubiecti, quæ ob id dicitur principium: vt omne animal rationale eſt aptum ad riſum, omnis homo eſt animal rationale, ergo omnis homo eſt aptus ad riſum. tota verò ex vtraque aggregatio dicitur Demonſtratio differēs poſitione, quia reuerà omnia, ex quibus Demonſtratio conficitur, cōtinet: ſolùm deeſt figura, & modus.

2. Expoſitio melior Philop. Them. & S. Thom.

Iſta expoſitio eſt bona, ſed altera eſt melior Philop. Themiſt. B. Thomæ, eſt enim triplex definitio, vt docet Ariſt. 1. animæ, c. 1. altera materialis, vt, iram ſanguinis efferueſcentiam circa cor, definit, altera formalis, ad quā finalis etiam reducitur, vt, ira eſt appetitus vindictæ, tertia ex vtroq; compoſita, vt, ira eſt efferueſcētia ſanguinis circa cor, ob appetitum vindictæ. Dicunt igitur quòd cùm materia ſit infima cauſa, potiùs demōſtratur per formalem, vel finalem, & ita concluſionis locū obtinet, illa verò principij. at vtraq; eſt Demonſtratio poſitione differens, non ſolū quia deeſt figura ſyllogiſmi, ſed vt notāt Græci, quia quod erat in concluſione, & vltimum in Demonſtratione: ſcilicet materia: eſt primum in definitione: dicitur enim: ira eſt efferueſcentia ſanguinis in corde ob appetitum vindictæ. Et iſta eſt expoſitio melior priori.

Eorum autem, quæ ſæpè fiunt, &c. 12.

Vt Themiſtius, Philop. & alij dicunt, & benè: reſpondet Ariſt. cuidam obiectioni, non enim Demonſtratio perpetuorū videtur eſſe, cùm demonſtremus, Lunam deficere, & ſimilia, quæ non ſemper ſunt? reſpondet, hæc eo modo, quoad Demonſtrationem pertinent, ſemper eſſe: demonſtrāt enim ad cauſas relata: & ſic nunquā deficiunt, vt exponunt Græci & Albert. quamuis iſta vel illa, in ſingulari, nō ſint ſemper, ſed ſecundùm partem, nēpè ſingularia, quæ tranſeunt, & talium ſingularium non eſt per ſe Demonſtratio, vt notat Philop. eſt enim Demonſtratio per ſe ipſius vniuerſalis.

Obiectio in textu.

Solutio ibidem.

Quoniam autem manifeſtum eſt, &c. 13.

Regreditur, vt oſtendat ex proprijs vniuſcuiuſque principijs eſſe demonſtrandū, eò quòd ex per ſe oporteat demonſtrare: adeò, vt quamuis ex veris indemonſtrabilibuſq; procedamus, ſi non ex proprijs, ſed ex communibus procedimus, non ſit ſcire per ſe & ſimpliciter, ſed ſecundū accidens. Quomodo Briſon procedebat demōſtrando circuli quadraturā. Argumētabatur enim: quocunque datur & maius & minus, ei datur æquale, ſed circulo datur quadratum maius, & datur etiam minus: vt patet de his, quorum vnum intra circulum, alterum extra deſcriptum eſt: ergo datur quadratū æquale circulo. hoc non eſt ſcire ſimpliciter, ſed per accidens, nam mediū maius, & minus, eſt quid cōmune multis, debebat autem probare ex principijs proprijs quadrati.

Briſon circuli quadraturam demonſtrare intendens.

Ita interpretes declarant Briſonis rationem, cuius nihil dixit Ariſtoteles: propterea mihi dubium eſt, an illa fuerit? cū non ſolùm ex communibus, ſed ex falſis procedat: At Ariſtoteles ex veris & immediatis videtur dicere proceſſiſſe. dico, ex falſis, nam illud principium: quo datur

Nota de ſyllogiſmo Briſonis.

ma-

maius & minus, datur ei æquale: eſt falsũ vt docet Campanus. nam angulo ſemicirculi datur rectilineus maior, nẽpè rectus, & obtuſus, & datur minor, ſcilicet acutus, nunquam tamen datur æqualis. Similiter ternario datur numerus alius maior, alius minor, non tamen ęqualis. Sed ſatis nobis ſit, Briſonem ex communibus proceſſiſſe principijs, propterea non demõſtraſſe, ſiue ſit hæc, ſiue vlla alia ipſius ratio. impertinens enim hoc eſt.

14. *Vnum quod autem ſcimus non ſecundùm accidens.*

Explicat quando nõ ſecundùm accidẽs ſcimus: & dicit tunc id eſſe, cùm ſcimus paſſionem ex principijs proprijs & proximis, per quę illi ſubiecto, de quo demonſtratur, ineſt. vt tunc ſcimus riſibilem hominem, cùm per illa principia ſcimus, per quæ proximè ineſt homini; vt per animal rationale. ſimiliter triangulũ habere tres angulos ſcimus, non per accidens, cùm ex proprijs principijs trianguli, propter quę ei ineſt, ſcimus. Vnde tunc per accidens ſcimus, cùm per aliquod accidens extraneum, vel per aliquod intrinſecum, commune tamen, & non per proprium cognoſcimus.

15. *Quare ſi per ſe & illud ineſt.*

Iſte locus eſt magnę obſcuritatis, quamuis variè ab interpretibus exponatur, adducam tamen expoſitionem noſtrã, quæ mihi magis ad mentem Ariſtotelis, & ſecundùm veritatem conſona videtur.

Nota 1. duplices paſſiones de ſubiecto poſſe probari.

Aduerte igitur primò, duplices paſſiones poſſe probari de aliquo ſubiecto: quaſdam proprias, quæ ſoli inſunt & ſecundũ quod ipſum, vt de homine riſibile, diſciplinabile: quaſdam communes, quæ ratione ſuperiorum ei inſunt, vt quòd homo ſit ſenſitiuus, quod vegetatiuus, quòd corruptibilis: quamuis harum paſſionum nõ ſit Demonſtratio vniuerſalis, ſicut primarum. Quando paſſiones priores demonſtramus, oportet pro medio ſumere principium proprium & ſoli intrinſecum ſubiecto cuius eſt paſſio: vt enim paſſio ſoli ineſt, ita & illius principium ſoli inerit: cũ verò demonſtramus paſſiones ſuperiores, etiam principium ſuperius ſumemus: nam ſicut paſſio non ſoli ineſt, ita nec principium: ſunt enim ſyngenea. vnde demonſtramus de homine riſibile, per animal rationale, demonſtramus verò vegetatiuum, per corpus animatum.

Nota 2. paſſiones ſubalternãtis ſcientiæ, nullas de ſubiecto ſubalternatæ doceri.

Aduerte ſecundò maximè, multas paſſiones ſubiecti ſubalternantis conſiderari de ſubiecto ſubalternatæ: vt de diateſſaro dicit Muſicus, eſt proportio ſeſquitertia, & hoc prædicatũ arithmeticum eſt. Perſpectiuus ſimiliter dicit, conum viſiuum eſſe angulum minorem recto, & tamen prædicatum geometricum eſt: & huiuſmodi ſunt multa. ex quo fit, cùm iſtæ paſſiones nõ inſint inferiori ſubiecto, niſi per ſuperius, vt per id debeant demonſtrari: vnde medium ſuperioris erit ſicut & paſſio, quamuis veritas concluſionis ſit ſubalternatæ: quod Ariſt. vocat, quia pertinere ad ſubalternatam, propter quid verò ad ſubalternantem.

Expoſitio textus.

Hoc ſuppoſito, veniamus ad literã, docet, adeò verum eſſe, vt per ea principia, per quæ ineſt paſſio ſubiecto, debeat probari, vt ſi illud, nẽpè paſſio, per ſe ineſt, id eſt, proximè & ſoli ſubiecto ſuo ineſt, cui ineſt, per medium etiam in eadem proximitate debeat demonſtrari: ſi verò non ita per ſe inſit, ſed ſicut Muſica ad Arithmeticam, id eſt, tanquam paſſio ſuperioris inferiori inhæret, tũc per principiũ ſuperius paſſionis illius debet demonſtrari. Quamuis differant Demonſtrationes hæ communes à proprijs, propriæ enim ad eandem ſcientiam pertinent integræ, at hæ communes non ſic, ſed propter quid ſeu medium, eſt ſuperioris ſcientiæ, cuius eſt paſſio. at ipſum quia, id eſt, concluſionis veritas, remota cauſa, erit inferioris & ſubalternatæ.

Quare ex his manifeſtum eſt, &c 16.

Quomodo contingat ſimpliciter demõſtrare.

Concludit, ſimpliciter demonſtrare nõ contingere aliter quàm ex proprijs principijs. non enim paſſionem particularem & propriam ſubiecto probabis per cõmune medium, ſed propriam proprio, communem communi: illius tamen proprio principio, paſſionem demonſtrabis; quamuis, vt diximus, non ſit Demonſtratio vniuerſalis illa, quæ paſſionem communem, etiam per ſuum principium, concludit: eſt tamen Demõſtratio, & ea licet vti in ſubalternatis ſæpe.

17. *Sed horum principia habent communia &c.*

Philop. D. Tho. Auerr. & alij, hæc verba in hunc ſenſum exponunt: vt cùm dixiſſet, Demonſtrationem perfectã ex ꝓprijs procedere principijs, velit docere, hæc principia propria, habere cõmunia alia principia, per quæ nulla ſcientiarum particulariũ demonſtrat. cuius ratio eſt: quia ex communibus, non ex proprijs ꝓcederet, quod fieri non poteſt: hæc autem communia ſunt alterius ſcientiæ, dominæ & reginæ omnium aliarum.

Dubium. Quæ ſint principia ꝓxima; quæ communia, itẽ quę ſcientia reliquarum omniũ domina?

Dubitabis quæ ſunt iſta principia propria, quæ ſunt iſta cõmunia, quæ eſt iſta ſcientia domina omnium? Dico, duplicia principia diſtingui poſſe; quædã Eſſendi, quędã cognoſcendi: Eſſendi ſunt illa, quę dant Eſſe rei, vt materia, & forma, & illæ cauſæ dant eſſe corpori cognoſcendi, sũt dignitates, & axiomata, & propoſitiones, quibus res cognoſcimus. Hæc autem vtraq; ſunt in duplici differentia. quædã propria, quædam communia: propria Eſſendi ſunt principia proxima, quæ dãt Eſſe rei, vt anima rationalis, & corpus tale, ſunt proxima principia hominis: & in Philoſophia naturali, materia & forma principia corporis naturalis: principia verò cognitionis propria, sũt dignitates cuilibet ſcientiæ appropriatæ. dicit enim Geometra: ſi ab ęqualib⁹ lineis ęquales lineas demas, cæteræ quæ remanent, ſunt æquales &c. & ſimiliter de alijs principijs. Similiter Arithmeticus habet eadem determinata ad numerũ. communia verò principia Eſſendi ſunt partes eſſentiales, & cauſę cõmunes, vt eſſe actus, ſubſtantia, forma, potentia, quæ ſunt in eſſentia multarũ rerũ, & ab his dependent particularia. cognitionis autẽ cõmunia ſunt illę dignitates nulli materiæ peculiari cõtractæ: vt, ſi ab æqualibus ęqualia demas, &c. omne totum eſt maius parte: quodlibet eſt, vel nõ eſt, quorũ veritati innititur veritas particulariũ, ſicut eſſe propriorum principiorũ eſſendi dependet ex communibus. Propterea igitur Ariſt. dixit, principia ꝓpria habere communia principia, intellige de principijs Eſſendi cũ Auerroe, & ſimul de principijs cognoſcendi cum Philop. nam de omnibus his principijs id dictum veritatem habet, hæc autem ſcientia, quæ cõmunia omnia cõſiderat, tam eſſendi, quã cognoſcendi Metaphyſic. eſt, vt docet Ariſt. 4. Meta c. 3. & lib. 11. c. 3.

Et namque ſit magis ex ſuperioribus, &c. 18.

Probat, ſcientiam hanc eſſe dominam: ſcientia eſt, quę ex prioribus cauſis procedit, ergo magis ſcientia, quæ adhuc ex ſuperiorib⁹ & minùs cauſatis eſt, ergo & maximè ſcientia, quæ ex ſupremis & nõ cauſatis principijs eſt: talis eſt iſta Metaphyſica, quæ omniũ cõmunia principia conſiderat, ergo domina eſt, & maximè ſcientia.

Scientiarũ domina Metaphyſica.

Sed demonſtratio non conuenit. &c. 19.

Auerroes hic docet, Ariſt. concludere: ſed meliùs videtur dicendum, quòd reſpondeat dubitationi. Poſſet enim quis dicere & petere: num hæc ſcientia domina per communia demonſtret propria ſciẽtiarum? Reſpondet, id non eſſe: nunquam enim eſt tranſitus ab vna ſcientia in alteram, niſi per modum ſubalternationis, vt paulò ſuperiùs dixi; & illic declarauim⁹, quod non eſt in his principijs, cùm ſint eadem, contracta tamen, vt poſtea declarabitur.

Reijcitur expoſitio Auerrois. Dubium in textu. Solutio.

Difficile autem eſt cognoſcere. &c. 20.

Difficultatẽ, in indagandis proprijs cuiuſq; principijs, proponit, quod quidem ſcire eſt, cùm nõ niſi per propria ſciamus: nos autem ex veris & primis procedẽtes, exiſtimamus demonſtraſſe, cùm hæc nõ ſufficiant, ſed debeant eſſe principia propria, & ſyngenea. Notat Philopo. difficilè eſſe propria inuenire principia, quia particulares rerum naturæ ſunt admodum occultæ, ac idcircò earum principia propria, per quæ demonſtrare oportet, difficilè cognoſcuntur. Atque hæc de Capitis expoſitione.

Nota ex Philopono cur propria inuenire principia difficile.

QVESTIO I.
circa Cap. VII.

Oportet vt ea, quæ hoc capite dicta sũt, 1. Dubium.
illuſtrem⁹. ac primum dubium ſit de illis circa ſubalternationũ tribus conditionibus, quas ſecundùm cõmunem opinionem ad ſubalternationem cõditiones ſcientiarum neceſſarias aſſignauimus. Prima enim; quòd ſubiectũ vnius, ſit ſub ſubiecto alterius; videtur cõtra Ariſt. c. 10. hu

ius libri, vbi docet, ſciẽtiam vnam tradere propter quid alicuius, ac proinde erit ſubalternans, & tamen non eſt ſubiectum ipſius ſuperius: vt patet de Geometria, quæ reddit propter quid Medico, quare vulnera circularia difficiliùs curentur: & tamen Medicinæ ſubiectum: nempè corpus humanum, non eſt ſub Geometriæ obiecto, puta, magnitudine.

Dubij ſecundum membrum.

Præterea, contra ſecundam: quòd ſit inferius accidentaliter: eſt argumentum. Si eſſet inferius accidentaliter, eſſet pars in modo, & totum per accidens, ſed de toto per accidens non eſt ſcientia, 6. Meta. c. 2. nec definitio, 7. Meta. c. 4. non igitur erit de eo ſcientia ſubalternata.

Dubij tertiũ membrum.

Contra tertiam eſt argumẽtum. Si concluſio ſubalternantis eſt principium ſubalternatæ; tunc pero: vel talis concluſio eſt ex terminis ipſius ſubalternatæ, vel non. ſi non, igitur non erit principium illius, ſi verò eſt, ergo nõ poterit probari per medium ſuperioris ſcientiæ; nam tunc eſſet ſuperius, & paſſio nõ poſſet de eo vniuerſaliter prędicari. V. g. dicit Medicus: vulnus circulare difficiliùs curatur: ſi mediũ eſt geometricum, nempè circuli partes maximè diſtant, non poteris Demonſtrationẽ facere; nam dices: cuius circuli partes maximè diſtant, difficiliùs ſanatur, circularis vulneris partes maximè diſtant: tunc illa maior eſt falſa; quia difficiliùs ſanari non ineſt circulo in communi, quẽ ſolum ſumit Geometra.

Ad primum Dubium, Primò.

Ad hanc difficultatem dico primò: Si ſcientia aliqua debet ſubalternari alteri, & ab ea accipere propter quid, debet aliquo modo eius ſubiectum ſub ſubiecto alterius cõtineri. dico autẽ aliquo modo; quia ſimpliciter non eſt opus. V. g. ſimpliciter obiectũ Medicinæ non eſt ſub Geometria, vt dicit Ariſtot. tamen illud obiectum, cuius propter quid dat Geometra, eſt aliquo modo ſub Geometria, nempè, vulnus circulare. Similiter Aſtrologia accipit à Geometria propter quid, propterea cœlum, de quo Aſtrologia eſt, aliquo modo ſub Geometria eſt, vt habet figurã & dimenſionẽ. & vniuerſaliter, nulla ſciẽtia reddit propter quid alterius ſubiecti, niſi ſit aliquo modo ſub ſuo ſubiecto: eſt autem ſubalternata de ſuo ſubiecto totali accipiet propter quid, erit illud ſub ſubiecto alterius; non enim ſcientia eſt ſimpliciter ſubalterna alteri ex eo, quòd alicuius particularis ſubiecti concluſionis aliquãdo ab ea accipiat propter quid, cùm ſubiectum commune & totale non ſit ſub altero, & hoc docuit illic Ariſt. nempe poſſe ſciẽtiam, propter quid tradere alicuius concluſionis alterius, quãuis enim huius commune ſubiectum ſit ſub altero, tamẽ illud particulare ſub eo erit, a quo ſumit propter quid.

Secundo. Nota 1. Scientias in communi diſtingui diuerſo modo cognoſcẽdi ipſius intellectus.

Dico ſecundò: meritò ſcientiam ſubalternatam habere ſubiectum cum illa differentia materiali & accidentali. pro cuius declaratione aduerte, ſcientias in communi primò diſtingui penes diuerſum modum cognoſcendi intellectus; modus autem cognoſcendi intellectus; eſt per abſtractionẽ à materia, res enim abſtrahendo intelligimus.

Triplex materia: Signata.

Materia verò triplex eſt: quædam, quæ dicitur ſingularis & ſignata, hæc autem ſunt proprietates & conditiones indiuiduorum ſingularium: quædã eſt materia, quæ dicitur ſenſibilis, hæc autẽ eſt ſubiectum cum accidentib. ſenſibilib. & cũ motu, & mutatione, in quibus verſantur hæ inferiores ſubſtantiæ; non enim ſunt niſi cum his inuolutæ diſpoſitionibus: tertia materia eſt, quę dicitur intelligibilis, quæ ſunt quantitates & dimenſiones.

Senſibilis.

Intelligibilis.

Nota 2. Vt triplex materia, ita triplex intellectus abſtractio & intelligendi modus.

Secundò notã: cùm triplex ſit materia, triplex eſt etiam intellectus abſtractio, & triplex intelligẽdi modus, quædam enim intellectus intelligit abſtrahendo à materia ſingulari, non tamen à materia ſenſibili; vt quando ſubſtantias has corruptibiles conſideramus, in communi quidẽ, ſed quatenus his ſubſtant mutationibus, & qualitatibus ſenſibilibus. conſideramus enim hominem, leonem, animal, non pũram ſubſtãtiam, ſed motibus & mutationibus ſubiectam: quædam alia intelligimus non ſolùm à ſingulari, ſed etiã à materia ſenſibili abſtrahentes, vt res mathematicas; triangulum enim conſideramus abſtractum à materia ſenſibili: non enim in ære, aut ferro, aut ligno cõſideram⁹, ſed in cõmuni abſtractũ ab his omnib⁹ ſubiectis, quę dicuntur materia ſenſibilis: quędã alia intelligimus ab omni materia abſtra-

ſtrahentes, vt quando ens, ſubſtātiam, Intelligentiam, ac Deum conſideramus.

Nota. 3. A triplici abſtract. triplex ſcientia ſpeculatiua.

Tertiò nota, iuxta tres abſtractiones tria eſſe ſcientiarum ſpeculatiuarum genera. primum, eſt Philoſophia naturalis, quæ conſiderat res abſtractas à materia ſingulari, ſed nō à materia ſenſibili. Alterū eſt Mathematica pura, id eſt Geometria & Arithmetica, quę res tractant abſtractas à materia ſenſibili, ſed non ab intelligibili; nā triangulos, & figuras in quātitate, quæ materia intelligibilis eſt, contemplatur. Tertium genus eſt Metaphyſica, quæ res ab omni materia ſeparatas ſpeculatur. Vide igitur tria genera ſcientiarū, ſecūdùm diuerſum intelligendi & abſtrahendi modum ſumptum. Sunt præter hęc quędam ſcientiæ; quæ cùm de re, quæ abſtrahi poterat à materia ſenſibili, tractent, non abſtrahunt ab ea, vt Perſpectiua de linea viſiua, Muſica de numero ſonoro, hæc enim vtraq;, & ſimiles, de quantitate tractāt, & non abſtracta à materia ſenſibili, ſed limitata ad viſum, vel ſonū: cū tamen lineæ & numeri abſtrahi ab his poſſent. tales dicuntur ſcientiæ mediæ inter Philoſoph. ac purā Mathematicā, ac ſubalternari vtriq;, quāuis præcipuè Mathematicæ.

Scientiæ mediæ.

Quid addat ſubiectum ſubalternantis.

Ex quo elicere poteſ, cuius gratia hæc dicta ſint. nimirū vt intelligeremus, quare ſcientiæ ſubalternatæ addant in ſubiecto differentiam materialem: hoc autem eſt, quia ſcientiæ inter ſe genere non diſtinguuntur, niſi varius ſit modus abſtrahendi à materia. Cū igitur ſubalternās ſit abſtractior, oportet vt ſubalternata ſit de ſubiecto cōtractiori. & hoc diligēter nota.

Ad 2.

Per quod reſpondetur ad ſecundum: non enim perſpectiuus habet pro obiecto totum hoc, lineam viſualem; eſſet enim totum per accidens: ſed lineā vt eſt in viſuali materia: ac ſi dicas non ſpeculatur quaſcunq; lineas, ſed eas, quæ in tali materia ſunt, idem de alijs huiuſmodi.

Ad 3. Duo genera paſſionum in ſcientia ſubalternata.

Dico circa tertium, paſſiones in duplici differentia reperiri in ſcientia ſubalternata, quaſdam communes, quæ inſunt ſubiecto illius, non primo, ſed à ſuperiori deriuatæ, vt dum dicimus, conus eſt minor recto, diateſſarum eſt proportio ſeſquitertia: hæc enim prædicata ſuperioris ſcientiæ ſunt. quædam aliæ paſſiones ſunt propriæ ſubiecto inferioris, tamē non poteſt per medium proprium ſuum probare. vt dicit medicus, vulnera circularia difficilius ſanari tota concluſio medica eſt, ſed medium eſt Geometræ, quando ergo paſſiones ſunt communes, tunc per medium ſuperioris ſcientię probantur, vt diximus in textu: at cùm ſunt peculiares, tunc per medium ſuperioris probantur, contractū tamen ad illud ſubiectum. vt Medicus nō ſumet mediū comune: latera circuli maximè diſtat, ſed: latera vulneris circularis: & dicet: vuln' cuius latera maximè diſtāt, difficile ſanatur, vulnus circulare eſt vulnus laterum maximè diſtantium: ergo tale vulnus difficiliùs ſanatur. Per hæc poſſunt intelligi reliqua. & ſic patet ſolutio argumenti tertij: & eſt notanda doctrina; non enim intelligere oportet, quòd omnia principia ſubalternatæ debeāt demōſtrari in ſubalternante, cùm oppoſitū experientia doceat: ſed ad ſenſum expoſitū.

NOTA.

2. Dubium.

Alterum dubium eſt circa caput: videtur enim, quòd vna ſcientia etiam nō ſub alterna demonſtret concluſionem alterius. Nam Philoſophus demonſtrat rotundū cœlū, ſimiliter Aſtrologus; & diametrum eſſe aſymetrū probat Arithmeticus: quia aliter numerus par eſſet æqualis numero impari. Dico, quòd ſicut vna res varijs rationibus ad diuerſa prædicamenta, & ad diuerſas ſcientias ſpectare poteſt, ita etiam eadem concluſio, & quæque ſcientia ſuis medijs eam demonſtrabit. Vnde Philoſophus oſtendit rotunditatem cœli per motū: Mathematicus verò per æquidiſtantiam à cētro. Ad illud, de diametro, dico, cùm res arithmeticæ, & geometricę ex parte conueniant, cùm Arithmeticus figuras etiam in numeris, ſpeculetur, aliquando propter cōmunionem ſubiectorum, & rerum, quas tractāt, etiam media ſibi communicant: nec hoc eſt contra id, quod Ariſtoteles docet.

Reſpōſio ad Dubium.

Vnam rem varijs modis pertinere & ad diuerſas categorias & ad diuerſas ſcientias.

3. Dubium.

Tertium dubium eſt de Metaphyſica: an probet ſcientiarum principia: ex hoc enim loco ſumitur illud vulgare dictum: Nulla ſciētia particularis ſua probat principia, ſed Metaphyſicę hoc munus eſt. Dico pro præſenti, multę ſcientiæ particulares ſumūtur à Metaphyſica: ex parte enim ſubiectorum indigent Metaphyſica ſtabiliente

Reſponſio

Quomodo ſe habeat Metaphyſic.

ea ad principia ſcientiarum. liente ens, ſubſtantiam, accidens, quæ niſi eſſent, ſubiecta reliqua tuerent. Secundò indigēt illius paſſionib'. ſępè enim de vno, de multis, de identitate, de diuerſitate, de toto, de parte, & ſimilibus ſcientię tractāt, quæ Metaphyſica ſunt. Tertiò indigent, quia nullæ propoſitiones vllam vim probatiuam haberent, niſi in virtute principij: quodlibet eſt, vel non eſt; vt alibi diximus. Quartò indigent, quia veritates dignitatū peculiarium in virtute vniuerſalium nitūtur; vt diximus in textu: & hoc ſenſu Metaphyſica dicitur probare principia aliarum ſcientiarum, quæ dum ſua probat, ſimul alia probat: vt, qui omne animal ſenſibile probat, ſimul etiam hominem ſenſibilem oſtendit, non in propria forma: ita dum Metaphyſicus ſtabilit ſuas communes dignitates & principia, ſtabilit inferiora, ſed non in propria forma particulari ea demōſtrat; imò nec ſua ſemper demōſtrat, nempè, quæ per ſe nota ſint, ſed à cauillis aliorum defendit, & contra negantes ea dialecticè, & ad impoſſibile reducendo, inuehĩtur, vt dicit Simplic. 1. Phyſic. Atque ſatis de Quæſtione hac.

Metaphyſica ſua principia probando, aliarū etiam ſcientiarū principia probat.

Demonſtratiuarum ſcientiarum Principia nōnulla eſſe communia, nonnulla propria: quæq; ea ſint, & quo pacto præcognoſcantur: pariter & reliqua Demonſtrationem ingredientia.

CAPVT VIII.

1. *DIco autem principia in vnoquoque genere hæc, quæ quod ſunt, non contingit monſtrare*

2. *Quid igitur ſignificant & prima, & quæ ex his accipitur, quod autem ſunt, principia quidem neceſſe eſt accipere, alia verò monſtrare. vt quid vnitas, aut quid rectum, aut triangulum. eſſe autem vnitatem accipere, & magnitudinem, altera verò monſtrare.*

3. *Sunt autem, quibus vtuntur in demonſtratiuis ſcientijs, alia quidem propria vniuſcuiuſque ſcientiæ, alia verò communia. communia autem ſecundum proportionem: quoniam vtile vtique, quantum in eo, quod ſub ſcientiam eſt genere, propria quidem, quemadmodum lineam eſſe talem, & rectum: communia verò, vt ſi ab æqualibus æqualia auferantur, quod æqualia ſunt reliqua; ſufficiens autem eſt vnumquodque horum, quantum eſt in genere: idem enim faciet, & ſi non de omnibus acceperit, ſed in magnitudinibus ſolùm, Arithmetico autem in numeris.*

*Sunt autem propria quidem, ea quæ accipiuntur eſſe, circa quæ ſcientia ſpeculatur, inexiſtentia per ſe. veluti vnitates Arithmetica, Geometria verò puncta, & lineas: hæc enim accipiunt eſſe, & hoc eſſe. horum autem paſſiones per ſe, quid quidem, ſignificat vnaquæque accipiunt: veluti Arithmetica quidem, quid impar, aut par, aut quadrangulum, aut cubus, Geometria verò: quid * irrationale, aut refrangi, aut concurrere. quòd autem ſunt, monſtrant & per communia, & ex demonſtratis, & Aſtrologia conſimiliter.* 4.

* a.l. proportionale.

Omnis enim demonſtratiua ſcientia circa tria eſt, & quæcunque eſſe ponuntur. hæc autem ſunt, genus, cuius per ſe paſſionum eſt ſpeculatiua: & communia, quæ dicimus dignitates, ex quibus primò demonſtrant: tertium paſſiones, quarum quid ſignificat vnaquæque accipit. 5.

Nonnullas tamen ſcientias nihil prohibet quædam horum diſpicere, vt genus non ſupponere eſſe. ſi ſit manifeſtum, quòd eſt: non enim ſimiliter planum, quòd numerus eſt, & quòd frigidum & calidum, & paſſiones non accipere, quid ſignificant, ſi ſint plana: quemadmodum neque communia non accipit, quid ſignificant: hoc, quod eſt, æqualia ab æqualibus demere, quoniam notum: ſed nihilominus natura tria hæc ſunt, circa quod monſtrat, & quæ monſtrat, & ex quibus. 6.

7.

Ab hoc 7. textu vſq; ad 13. in alijs codicibus, etiam huius verſionis, durat ea 10. atque tractatur in eo potiſſimum differentia inter dignitates, ſuppoſitiones, petitiones atque definitiones &c.

Non eſt autem ſuppoſitio, neque petitio, quod neceſſe eſt eſſe propter ipſum, & videri neceſſe. non enim ad extrinſecam rationem demonſtratio, ſed ad eam, quæ in anima: quoniam neq; ſyllogiſmus: ſemper enim eſt inſtare ad extrinſecam rationem, ſe ad extrinſecam rationem non ſemper

8. *Quæcunque igitur monſtrabilia exiſtentia accipit ipſe non monſtrans. hæc quidem ſi apparentia diſcenti accipiat, ſupponit, & ſunt non ſimpliciter ſuppoſitio, ſed ad illum ſolū, ſi verò, aut nulli inexiſtente opinione, aut & contraria inexiſtente, accipiat idem, petit. Et hoc differunt ſuppoſitio & petitio: eſt enim petitio, quod ſubcontrarium eſt addiſcentis opinioni: aut quod aliquis demonſtrabile exiſtēs accipiat, & vtatur nō monſtrans.*

Termini quidem igitur non ſunt ſuppoſitiones, neque enim eſſe aut non eſſe dicunt, ſed in propoſitionibus ſuppoſitiones, termino autem ſolùm intelligere oportet, hoc autem non eſt ſuppoſitio: niſi & ipſum audire ſuppoſitionem aliquis eſſe dicat, ſed quibuſcunque exiſtentibus, eo quod illa ſunt, fit concluſio.

10. *Neque Geometra falſa ſupponit, quemadmodum quidam eſſe aiunt dicentes, quòd non oportet falſa vti. Geometram vero mentiri, dicentem pedalem non pedalem, aut rectam deſcriptam, non rectam exiſtentem. Geometra verò nihil concludit, eò quod hæc eſt linea, quam ipſe locutus eſt, ſed quæ per hoc oſtenduntur.*

11. *Præterea petitio & ſuppoſitio omnis, aut vt totum, aut vt in parte: definitiones vero neutrum horum.*

12. *Formas quidem igitur eſſe, aut vnum aliquid præter multa, non neceſſe, ſi demonſtratio erit. eſſe quidem igitur vnum de multis, verum dicere, neceſſe eſt. non enim erit vniuerſale, niſi hoc ſit. ſi autem vniuerſale non ſit, medium erit: quare neque demonſtratio. oportet igitur aliquid vnum & idem in pluribus eſſe, non æquiuocè.*

13. *Non contingere autem ſimul aſſerere & negare, nulla accipit demonſtratio, niſi oporteat monſtrare & concluſionem ſic. Monſtratur autem accipientibus primùm de medio, quod verum, negare autem non verum. Medium autem nihil differt eſſe, & non eſſe accipere: conſimiliter autem & tertium. ſi enim datum eſt. de quo hominem verum dicere ſi & non hominem verum, ſed ſi ſolum hominem animal eſſe, totum, non animal autem non erit enim verum dicere Calliam, ſi & non Calliam, tamen animal, non animal autem non. Cauſa autem, quoniam primum non ſolùm de medio dicitur, ſed & de alio, eò quod eſt in pluribus, quare neque ſi medium & idem eſt, & non idem, ad concluſionem nihil differt.*

Ab hoc 13. textu vſq; ad 15. habetur in alijs codicibus cap. 11. tractans de contradictionis principio.

14. *Omne autem aſſerere aut negare demonſtratio ad impoſsibile accipit: & hæc neque ſemper vniuerſaliter, ſed quantùm ſufficiens eſt, ſufficiens autem eſt in genere. dico autem in genere, vt circa quod genus demonſtrationes fert: quemadmodum dictum eſt prius.*

15. *Communicant autem omnes ſcientiæ ſibi inuicem ſecundùm communia. Communia autem dico, quibus vtuntur, tanquam ex his demonſtrantes, ſed non de quibus monſtrant, neque quod monſtrant.*

In alijs incipit hic cap. 13.

Et Dialectica omnibus, & ſi aliqua vniuerſaliter tentet monſtrare communia: vt quòd omne aſſerere, aut negare: aut quòd æqualia ab æqualibus: aut talium nonnulla. 16

Dialectica verò non eſt ita determinatorum quorundam, neque generis alicuius vnius. non enim interrogaret, demonſtrantem enim non eſt interrogare, eo quod oppoſitis exiſtentibus non mõſtrauit idem, monſtratum eſt autem hoc in ijs quæ de ſyllogiſmo. 17

Dico autem principia in vtroque genere, &c. Summa capitis.

De principijs Demonſtrationum, quæ neceſſaria per ſe, aut propria docuerat eſſe, ſermo eſt in hoc capite: quod in tres partes diuiditur: in prima, principia ipſa diſtinguit, ac quo conueniant, quoúe differant, & inter ſe, & à principiatis oſtendit: in ſecunda, communia principia ab alijs quibuſdam ſeparat principijs in particulari: in tertia, quomodo quodam communi principio vtamur in demonſtratione mõſtrat. Repetit aũt aliqua, quæ in procemio dixerat, quia illic ænigmaticè, vt inquit Philoponus, loquutus fuerat; vel quia illic non per ſe, ſed vt doctrinam, ex præexiſtenti fieri cognitione, probaret, illa dixerat: nunc verò per ſe hæc docet.

Eiuſdem diuiſio.
Quid agatur in prima capitis parte?
Quid in ſecunda?
Quid in tertia?

Proponit igitur, quæ principia dicantur in ſcientia aliqua, illa nempè, quæ non demonſtrantur eſſe. vbi aduerte, non eſſe legendum, ſicut aliqui legunt, ſcilicet [principia ſunt, quę cũ ſint, non demonſtrantur eſſe] id eſt, ſunt vera, & indemonſtrabilia, iſte enim non eſt Ariſtotelis ſenſus: legendum enim eſt, quod ſunt, non demonſtratur, id eſt, principia ſunt in ſcientia aliqua ea, quæ non demonſtrantur eſſe eſt autem hæc pulchra regula principia dignoſcendi, & in ſcientia qualibet, & Demõſtratione, ea ſcilicet eſſe principia, quæ talis ſcientia ſeu talis Demonſtratio non probat eſſe, ſed ſupponit. V. g ſupponit Geometra eſſe lineas, ſigna, id eſt, puncta: Arithmeticus vnitates, numeros, hæc dicuntur principia. Similiter in qualibet peculiari Demonſtratione non demonſtramus ſubiectum eſſe, nec medium, dicuntur principia: hoc autem non ſolùm de ſimplicibus principijs, ſed etiam de complexis, quales ſunt propoſitiones, dignitates, & præmiſſę in Demonſtrationibus ſingulis: hæc enim

Prima pars capitis.
Quæ ſint principia in ſciẽtijs?
Obſerua caſtigatiorem lectionem.
NOTA.

omnia

ōmnia, vt non demonſtrantur in ſcientia illa, vera eſſe dicuntur principia ſcientiæ. vt verò præmiſſæ in illa Demonſtratione cuius ſunt, non demonſtrantur, illius principia dicuntur & vniuerſaliter, quod eſt in ſcientia, aut Demōſtratione, ita vt illic nō demonſtretur eſſe, ſed ſupponatur, id eſt, principiū, ſiue ſimplex, ſiue complexū ſit.

2\. *Quid quidem igitur ſignificent, &c.*

Quid per, Principia hic intelligendum? Item quid per principiata?

Aſſignat id, quo principia, & ea, quorum principia ſunt, conueniant. Oportet autē per principia hic nō ſolùm complexa, ſed etiam ſimplicia; vti diximus; intelligere: per ea verò, quæ ex principijs ſunt, ſeu per principiata, etiam complexa, quæ concluſiones ſunt, & incomplexa ſeu ſimplicia, quæ ſunt paſſiones & quæſita. Eſt ergo cōuenientia inter hæc, quòd de omnibus oportet in Demonſtrationibus, & in ſcientijs, ſupponere, quod ſignificent: hoc enim non demonſtratur in ſcientijs, nec de principijs, nec de principiatis: at diſcrimen eſt, quod de principijs omnibus, propterea oportet ſupponere, quòd ſint, ſi ſimplicia, quod exiſtant, ſi cōplexa, quòd vera ſint: at de principiatis id demonſtramus. nam cōcluſionem veram eſſe demonſtramus, ſimiliter ipſam paſſionem ineſſe demōſtramus, non autem ſupponimus. Ariſtoteles ponit exempla in ſimplicibus principijs, & principiatis ſolum, nempè in ſubiectis, vt vnitate, & magnitudine; in paſſionibus, vt in recto, & triangulo.

3\. *Sunt autem quibus vtuntur in demonſtratiuis, &c.*

Principia præſertim complexa hic diuidit in communia & propria: communia ſunt, quæ ſcientiam illam tranſcendunt: vt, ſi ab æqualibus æqualia demas, reſtant æqualia; hoc enim pluribus ineſt ſcientijs: propria verò, quæ ex his, quæ in ſciētia tali ſunt, conſtant: vt, linea eſt magnitudo indiuiſibilis ſecundum latitudinem; rectum eſt, cuius extrema non exeunt à medio, hæc enim Geometrica ſunt. Poſſes dubitare, cū ſcientia ex proprijs procedat, quomodo principia habet cōmunia? reſpondetur non vti ſcientias his communibus, vt cōmunia ſunt, ſed vnaquæque ſcientia & Demonſtratio ea limitat ad ſuam materiam, ad quam eis indiget. vt Geometra dicit: ſi ab æqualibus magnitudinibus æquales demas: Arithmeticus ad numeros contrahit, & ſingulas Demonſtrationes ſuis terminis adaptant, nec propter hoc minor eſt vis illorum principiorum, cùm ſemper ſint vera & neceſſaria, & immediata: & propterea dicuntur communia ſecundum analogiam; quia ex eis vnaquæque ſcientia accipit pro ſua materia.

Dubium.

Solutio.

Sunt autem propria quidem, & hæc, &c. 4.

Præter propria complexa, quæ aſſignauerat, incomplexum principium aſſignat, nempè ſubiectū, de quo accipimus, quod ſit & quid ſignificet. & hoc eſt, quòd dicit: eſſe & eſſe hoc, atque de tali ſubiecto demōſtramus paſſiones, quæ ei per ſe inſunt. & de his, quid ſignificent, ſupponimus. Poſſes dubitare: quare modò ſeparatè de ſimplici & incomplexo principio loquitur? Dico, & hoc eſt aduertendum, hoc eſſe diſcrimen inter complexum & ſimplex principium. complexum enim in commune & proprium diſtinguitur, at ſimplicia omnia propria ſunt, ob id primò propria complexa cum ſimplicibus non coniunxit, ſed cum communibus, poſtea ſimplicia adiunxit. exempla ponit horum, quæ nota ſunt. irrationalis dicitur quantitas, quæ alteri non communicat in parte aliquota, vt diameter coſtæ. quæ paſſio Geometrica eſt: inflecti verò dicitur eadem linea, quādo ab vno puncto reſilit, ſicut pila: concurrere dicuntur duæ lineæ, quæ coniunguntur in puncto.

Dubium.

Solutio.

cum aſſignatione diſcriminis principij ſimplicis & complexi.

Nota explicationē phraſium textus.

Omnis enim demonſtratiua ſcientia, &c. 5.

Oſtendit ſufficienter de iſtis determinaſſe, cùm non ſit aliquid in Demōſtratione præter paſſionem, & ſubiectum, quod principium eſt ſimplex, & dignitates principia complexa. Dices, quid de concluſione? Dico, ſub ſubiecto, & paſſione compræhenditur. Dices, quid de præmiſſis? Dico, ſub dignitatibus eſſe: nam dignitates licet ſub cōmuni forma Demōſtrationem non componant, tamen limitatæ & contractæ propoſitiones, & præmiſſæ fiunt, ex quibus demonſtramus.

Dices nónne etia[illegible] ex propoſitionibus, quæ dignitates non ſun[illegible], [illegible]emonſtramus? non enim ſemper [illegible]lides ad dignitates recurrit, ſed per ea, quæ demonſtrata ſunt, demōſtrat alia? Dico, ita eſſe, & hoc eſt, ꝙ

Dubium.

Solutio.

in præcedentibus verbis dixerat Ariſtot. demonſtrãt per communia, & per ea, quæ demonſtrata ſunt: at quia nullus perfectã habet demonſtrationem, niſi ad illa indemonſtrabilia perueniat: propterea dixit, ex dignitatibus eſſe Demõſtrationem, ſed addidit hoc, tanquam ex primis, quia etiã ex demonſtrabilibus ſunt Demonſtrationes, ſed non tanquam ex primis, hæc enim dignitates ſunt.

6. *Quaſdam tamen ſcientias nihil prohibet, &c.*

Soluitur dubium ab Ariſtot.

Poſſet quis dubitare: an ſemper illa ſupponere neceſſe ſit? Reſpondet Ariſto. non opus eſſe ſemper. nam quando ſubiectum eſſe notum eſt, vt calidum eſſe, frigidum eſſe: non opus eſt ſupponere; ſicut quando obſcurum eſt; vt numerum eſſe. ſimiliter de paſſione: cùm enim nota eſt ſignificatio, non opus eſt ſupponere, ſicut nec de principijs illis, quæ dignitates ſunt, ſupponimus quid ſignificent; hoc enim notum eſt: quę verò nota non ſunt, ſupponuntur, quod ſuprà etiam nos diximus de principijs, & dignitatibus concludit: ſiue ſupponantur iſta, ſiue non, ſemper illa tria in Demonſtratione eſſe, Dignitates, Paſſionem, Subiectum.

7. *Non eſt autem ſuppoſitio.*

Secũda capitis pars.

Discrimen inter quatuor genera principiorum.

Hęc eſt capitis ſecũda pars: in qua diſcrimen inter iſta quatuor principia ponitur, Dignitatem, Suppoſitionem, Petitionem, Definitionem. Dignitas eſt principiũ neceſſarium, nõ ſolùm in ſe, ſed quod etiam omnibus videtur, & cognoſcitur neceſſariũ; vt, quodlibet eſt, vel non eſt, & ſimilia. hæc enim lumine naturali ab omnib' cognoſcuntur per ſe, abſq; alio medio. Poſſes obijcere: non eſt omnibus manifeſtũ, quandoquidem negari poteſt? reſpondet Ariſt. verbo & voce poſſe negari, ſed non intellectu, ſecundum quem Demonſtrationes & ſyllogiſmos mẽſurare oportet. nã rationes exteriores poteſt quis pro libito negare voce, ſed interiores non pro libito negamus: ſunt igitur hæc principia nota, & ab omnibus interiùs neceſſariò conceſſa, quæ Albertus in præſenti item comparat viſibilibus, quæ ſuo lumine videntur; vt ſuperius etiam diximus ex ipſomet.

Exeluditur ſubiectio contra dignitatum notitiam. Nota.

8. *Quæcunque ergo demonſtrabilia.*

Suppoſitiones & petitiones.

Suppoſitiones & petitiones declarat: hęc enim ſunt demonſtrabilia principia, quæ cùm demonſtrari poſſint, nõ demonſtrantur ab aliquo, ſed ſine Demonſtratione accipiuntur eſſe vera, differunt tamen: ſi enim iſta diſcenti, id eſt, ei, cui fit Demonſtratio, nota ſunt, ac ſi eſſent demonſtrata, dicũtur reſpectu illi', ſuppoſitiones, quod ſæpè accidit in argumentando; recipit enim qui reſpondet propoſitiones aliquas abſque probatione, quæ probari poterant, quia illi notæ ſunt: Si vero diſcenti non ſunt nota, vel quia nõ eſt vnius opinionis: id eſt, quia non ſcit illa; vel quia contrariè opinatur, & illa exiſtimat non eſſe, tũc dicuntur petitiones, ſeu poſtulationes, quia demonſtrator petit, vt modò admittat ea, vt Demõſtratio procedat, & poſtea probabuntur. in quo apparet differentia horum duorum, à dignitatibus, & inter ſe. A dignitatibus quidem, quia ſunt dignitates indemonſtrabiles, & omnibus per ſe notæ, hæc verò demonſtrabilia, & non omnibus nota: Inter ſe verò; nam ſuppoſitiones videntur diſcenti, petitiones verò non vidẽtur. vtraque tamen recipiuntur eſſe abſque demonſtratione, cùm demonſtrari queant.

Suppoſitiones & petitiões quomodo a dignitatibus diſtinguantur. Item quomodo inter ſe?

Termini igitur non ſunt ſuppoſitiones, &c. 9

Definitio, quartum principiũ.

Definitio aliud eſt principium in Demõſtratiõe. quod quid ſit notũ eſt, ob id, quid non ſit potiùs explicat. nõ eſt igitur ſuppoſitio, nec petitio, quod duplici ratione probat: altera eſt, quia ſuppoſitiones ſignificant eſſe, vel non eſſe, non autem definitiones. cuius ratio eſt: nam ſuppoſitiones in propoſitionibus ſunt, id eſt, ſuppoſitiones ſunt propoſitiones, termini verò & definitiones ſolũ intelliguntur, cùm in ſimplici intellectus operatione ſint, in qua non eſt propoſitio, ſicut nec videre, vel audire, sũt propoſitiones, quia ſimplices cognitiones ſunt. Philoponus illa verba [ſuppoſitiones in propoſitionibus ſunt] exponit in hunc ſenſum, quòd definitiones ſumptæ in propoſitionibus, nempè de definitis enunciatæ, ſunt ſuppoſitiones: vt, homo eſt animal rationale: triangulus eſt figura tribus lineis terminata: & eſt expoſitio etiam bona. mihi tamen videtur prior melior. Concludit Ariſtoteles ſuppoſitiones eſſe, ex quibus exiſtentibus ſequitur concluſio, eò quòd ipſæ ſunt, id eſt, ſunt propoſitio-

nes

nes per quas concluſio infertur & probatur.

Quædam notatu digna.

1. Notabile. Sunt hic aliquot notanda. primum eſt, iſta tria, ſuppoſitionem, petitionem, definitionẽ, ſub vnico genere comprehendi, nempè ſub Poſitione, cuius meminit cap. 2. ſuperiori: nunc tamen numerans ipſas ſpecies reliquit genus ipſum. nec hoc abſurdum videri debet.

2. Notab. Suppoſitiones & petitiones partim demonſtratiuas, partim dialecticas eſſe.

Eſt etiam notandum, ſuppoſitiones & petitiones eſſe in duplici differentia: quædam ſunt demonſtratiuæ, quædam dialecticæ. Demonſtratiuæ omnes ſunt neceſſariæ, & de his eſt ſermo in præſenti. vnde malè docuit Philopō. petitiones poſſe eſſe falſas, cùm hic dicat Ariſt. eſſe demonſtrabiles: quædam verò dialecticæ; petũt enim & ſupponunt etiam hi, qui probabiliter diſputant, atque hæ poſſunt eſſe falſę, ſunt enim probabiles.

3. Notab. Suppoſitiones & petitiones, & in ſcientijs & in ipſis particularibus Demōſtrationib. reperiri.

Tertiò notandum eſt, eſſe ſuppoſitiones in ſcientia, ſimiliter petitiones, & in Demonſtratione peculiari. in ſcientia ſuppoſitiones, & petitiones, ſunt propoſitiones, quæ cùm demonſtrabiles ſint, ſaltem in alia ſcientia ſupponuntur, vel vt notæ diſcenti, vel vt petitæ, deſeruiunt tamen pro multis concluſionibus illius ſcientiæ: ſicut à puncto in pũctum lineam ducere, & ſimile, in Demonſtratione verò qualibet, præmiſſæ, quæ in ea non demonſtrantur. dicuntur ſuppoſitiones, aut petitiones in illa Demonſtratione; ſi enim ſunt notæ reſpondenti, ſuppoſitiones; ſi verò non, petitiones.

4. Notab. Suppoſitiones & petitiones non ſẽper a priori eſſe demonſtrabĩles.

Tandem notandum eſt, cùm Ariſt. dicit, ſuppoſitiones & petitiones eſſe demonſtrabiles, non intelligi, ſemper eſſe demonſtrabiles demonſtrationes propter quid; ſunt enim aliquæ ſuppoſitiones immediatæ, vt quando definitiones de definitis ſumimus, ſed dicuntur demonſtrabiles, vel quia demonſtrari poſſunt, vel non ſunt ita notæ, quin aliqua ratione ſaltem à poſteriori indigeant: & tamen abſque tali probatione proponuntur.

10. *Neque autem Geometra falſa ſupponit, &c.*

Dubium. Poſſet quis dubitare, an ſupponere liceat falſa, vt quidam exiſtimant Geometras falſa ſupponere in ſuis Demōſtrationib⁹: ſupponunt enim lineam bipedalem, quæ forſan eſt tripedalis, & lineam rectam, quę curua eſt, & ſimilia? reſpondetur, nō licere: nam Geometræ non vtuntur illis ſuppoſitionibus, vt ex illis demonſtrent, ſed vt oſtendant, veras lineas, & veras rectas, & veras quantitates, per quas demonſtrant. non ergo vtuntur ſuppoſitionibus falſis, per quas demonſtrant. Solutio.

Amplius petitio & ſuppoſitio, &c. 11.

Hoc eſt alterum argumentum, quo, ſuppoſitionem non eſſe ipſam definitionem, probat, ſuppoſitio enim & petitio eſt vniuerſalis, & in parte, id eſt, particularis: at definitio nec vniuerſalis, nec particularis dicitur; non enim eſt propoſitio, cuius proprium eſt, vniuerſalem, vel particularem eſſe, non ergo eſt ſuppoſitio, aut petitio.

Species quidem igitur eſſe, &c.

12. Dubium.

Cùm multa de vniuerſalibus locutus ſit, dubium eſſe poſſet; an, cū Demonſtrationes & definitiones ſint vniuerſalium, opus ſit, ſpecies, id eſt, ideas ipſas vniuerſales ſeparatas ponere; vnum enim motiuũ Platonis ideas cōſtituentis hoc fuit, nempè quia ſcientiæ & definitiones, quæ vniuerſalium ſunt, non aliter eſſent? Reſpondet Ariſtoteles, non opus eſſe ob Demōſtrationes, & ſcientias, ideas ſeparatas ponere, ſufficit enim naturam in ipſis ſingularibus conſtituere, quæ valeat de multis vniuocè prædicari, non autem ſeparatam, niſi per operationem intellectus. Multa de vniuerſalibus alibi diximus, ob id hic his ſuperſedebimus. vide quæſtionem procemij ſuper Porphyrium. Solutio.

13. Tertia pars capitis. Nota in textu obſcuritatem.

Non contingere autem idem ſimul, &c.

Locus hic ſummę obſcuritatis eſt ob defectum verborum Ariſt. propterea rem & ſenſum potiùs, quàm orationem, omnes Græci, Latini, & Arabes explanant. in ſenſu autem non plenè omnes conueniunt. quorum expoſitiones & ſenſus enarrare, prolixum, & inutile eſſet, ſumam ex his omnibus, quæ mihi magis veritati videantur conformia, & literæ Ariſt. conſonantia. addam autem, quæ videntur ſingulis deeſſe, ac ipſum integrum contextum conabor exponere.

Principia vniuerſaliſſima duo eſſe.

Duo igitur ſunt principia vniuerſaliſſima, quorum veritati innituntur reliqua: alterum negatiuum, ſcilicet, de nullo eſt

verum affirmare, & negare: alterum affirmatiuum, ſcilicet de quolibet affirmare vel negare, verum eſt. his duobus, ſicut & reliquis, Demonſtrationes vtuntur limitatis, & coarctatis ad peculiarem materiã: quod quidem quando, & quomodo fiat, in præſenti docet Ariſt. quæ eſt tertia pars capitis; de his enim magis videtur dubiũ, cùm generaliſſima ſint, quàm de alijs. Incipit autem à negatiuo, & dicit, tunc tale principium in Demõſtrationem ingredi, cùm talis eſt concluſio, quæ illo ſic ingredienti indigeat, quando nempè de ſubiecto concluſionis enunciamus aliquod prædicatum affirmando ipſum, & remouendo oppoſitum, vt ſi dicas: Callias eſt animal, & non eſt animal.

NOTA

Quando licebat negati eumprincipiũ in Demõſtratione ſumere?

Ad huiuſmodi concluſionem demonſtrandam oportet in Demonſtratione etiam ſumi tale principium contractum. ſumimus autẽ ſic ſumendo duos terminos contradictorios, altero affirmato, altero negato & remoto, vt in illa concluſione eadem apparet: ſic autẽ in Demonſtratione ſumi debet. ecce quando liceat tale principium in Demonſtratione ſumere: ſed quo modo, & quo loco in Demonſtratione eo vtendum, docet. ſunt enim tres termini in Demonſtratione, maius extremum, nẽpè prædicatum maioris, minus extremũ, ſubiectum minoris, medium, ſcilicet ſubiectum maioris, & prędicatũ minoris. Tale principium non in medio, nõ in minori extremo, quod dicitur tertium, ſed in primo, id eſt, maiori extremo conſtituendum eſt, & dices: omnis homo eſt animal, & non eſt nõ animal, Callias eſt homo, ergo Callias eſt animal, & nõ eſt, nõ animal.

Dictũ principiũ quo modo & quo in loco ſumendum.

Dices: quare nõ in medio, & tertio ſumi debet? Huic reſpondet Ariſt. quia eſt inutile prorſus ad talem concluſionem inferendam: nam etiamſi oppoſitum medij ſumeres abſq; negatione ipſius, adhuc ſequitur concluſio: ſimiliter de tertio. nam etiamſi dicas, omnis homo, &, nõ omnis homo, eſt animal, & non eſt nõ animal, dum modò Callias ſit homo tantùm, ſequitur; Callias eſt animal, & nõ eſt non animal: ſimiliter de tertio, etiamſi enim non Callias ſit homo, dummodò Callias ſit homo, ſequitur eadem concluſio.

Dubium. Solutio.

Dices tu: quare de medio & oppoſito medij enunciamus maius extremum, non autem de medio enunciamus primum, & oppoſitum primi; dicit enim homo, & nõ homo animal, at homo non dicitur animal, & non animal? Reſpondeo, quia maius extremum eſt ſuperius medio: non intelligas ſemper id eſſe in Demõſtratione; nempè quòd ſit ſuperius; ſed hoc eſt argumentum, non poſſe tale principium eſſe neceſſarium in medio: quia ſi neceſſariũ eſſet, ſemper eſſet, at cùm primũ eſt ſuperiùs, non licet: argumentum igitur eſt, nõ eſſe neceſſarium, idem dicendũ de tertio. Hunc crediderim eſſe integrum ſenſum Ariſt. & valdè notandum.

Dubium aliud.

Solutio.

Literam igitur ipſam exponamus [nõ contingere aũt ſimul] id eſt, iſtud principiũ: De nullo eſt verum affirmare, & negare: nullam Demonſtrationem ingreditur, niſi cùm opus eſt demonſtrare concluſionem, ſic, id eſt, per illud principiũ quod fit, cùm id in concluſione eſt, tunc autem in Demonſtratione accipi ſic debet, accipientibus primum, id eſt, maius extremum de medio in maiori, quod verum, negare autem non verum, id eſt, affirmando ipſum primum, & negando negationem primi, quæ falſa erat, non enim dicebatur: homo eſt animal, & non animal; hoc enim falſum eſt: dicem' ergo, homo eſt animal & non non animal, & remouere contradictorium primi, eſt dicere, quod negare primum, non eſt verum.

Expoſitio textus.

Medium autem nihil differt eſſe, &c.

Hic probat non poſſe in medio illud eſſe, quia in medio & minori extremo poſſumus oppoſitũ medij ſumere, etiam oppoſitum minoris extremi; dicitur enim: homo, & non homo eſt animal, Callias & non Callias eſt homo, non igitur principium eſt neceſſarium, cùm oppoſitum verè liceat ſumere.

Nam ſi datum eſt, &c.

Oſtendit id exemplo, quomodo ſit inutile cum medio oppoſitum medij ſumere ad concluſionem inferendam: dicens, [ſi datum eſt, de quo hominem verum eſt dicere,] id eſt, ſi detur quòd Callias ſit homo, & non hominem verum, id eſt, licet verum ſit quod nõ homo eſt animal, & nõ animal, dũmodo detur, ſed ſi ſolùm hominẽ, totũ nẽpè hoc, homo eſt animal, & nõ non

non animal, erit enim verum, id eſt, ſequitur cōcluſio: Callias eſt animal, & nō non animal, vt ſit ſenſus, dummodo homo ſit animal, & non non animal, & Callias ſit homo, ſequitur, quod Callias ſit animal, & non non animal, ſiue etiam non homo ſit animal, & non Callias homo.

Cauſa autem, quoniam primum, &c.

Reddit rationē cur id liceat in medio, nempè ſumere ipſum, & òppoſitum: quia nempè maius extremū ſuperius eſt, & cōtingit eſſe, cùm enim conuertibile eſt, id non licet: at maius extremum, & oppoſitum in nullo caſu licet verè ſumere, ſed ſemper negando oppoſitum, vti diximus, poſtea concludit, nihil differre ad concluſionem, duo oppoſita in medio ſumere, & in tertio: non ergo eſt ibi tale principium neceſſarium. Hæc circa litteram.

Quædam notatu digna.

1. Nota. Oppoſitū medij non debere ſumi in vtraque propoſitione.

Sunt aliqua notanda pro perfecta intelligentia huius. Primum: quando dicit Ariſto. oppoſitum medij poſſe ſumi, vt homo & non homo, eſt animal, non intelligas, quòd in vtraque propoſitione id liceat, nam minor erit falſa, vt notat Auctr. ſcilicet: Callias eſt homo, & non homo, ſed ſēſus eſt: Si in medio tale principium ſumendum eſſet, nunquam medium, & oppoſitum ſumere liceret: at in maiori id fit, non ergo in medio eſt ponendum id principium.

2. Nota. Oppoſitū medij ſolū in maiori ſumitur.

Aduerte ſecundò. Nō, ſolū in maiori oppoſitū medij ſumi poſſe, imò, vt notat Philop. aliter ſumi eſt impoſſibile, cùm primū eſt ſuperius. eſt enim falſum dicere: homo & non non homo eſt animal, & non eſt non animal, cùm multa, quæ ſunt nō homo, licet non omnia, ſint animalia.

3. Nota. Principiū generale hoc, ſolum in prædicato non ſubiecto cōcluſionis locū habet.

Aduerte maximè tertiò, quare Ariſto. non ponat principium hoc in ſubiecto cōcluſionis, ſed ſolùm in prædicato dicimus enim etiam: homo, & non non homo eſt riſibilis: dico, cùm in ſubiecto eſt, non poteſt poni in Demonſtratione: nam eſſet conſequentia mala nec eſſet bona forma, cùm detur antecedēs verum & conſequēs falſum, vt patet in hac: omne animal rationale eſt ſenſitiuum: omnis homo & nō non homo eſt animal rationale, non valet, ergo homo & non non homo eſt ſenſitiuus.

4. Nota. Demōſtrationes, quę cum generali illo ſumūtur principio, nō eſſe inutiles.

Aduerte quartò cū Philop tales Demōſtrationes, quæ cū hoc principio ſumuntur, non eſſe inutiles: quamuis id videatur S. Thom. ſunt enim, vt dicit Philop. multa, quæ apparent ſecundum oppoſita prædicari: vt elementa eſſe corruptibilia, & non corruptibilia; quia corrumpuntur ſecundùm partem, non corrumpuntur ſecundū totum, ſimiliter cęlum eſſe in loco, & non eſſe in loco; quia ſecundum partes locum habet, nō ſecundum totum, & alia huiuſmodi, ex quib. quis poſſet exiſtimare, poſſe hæc oppoſita affirmari, aduerſùs quos poſſumus & debemus ſic oppoſitas demonſtrare concluſiones.

5 Nota. Multæ demōſtrationes fieri poſsūt ſimiles Ariſtotelicę in præſenti.

Aduerte quintò, quamuis iſtud exemplum Ariſt. non ſit Demōſtratio propria, quia eſt de ſingulari, puta Callia, tamen poſſunt fieri multæ huiuſmodi Demonſtrationes, vt ſi dicas. omnis actus habens eſſe in ſe eſt immortalis, & non non immortalis, anima rationalis eſt talis actus. ergo anima eſt immortalis, & non nō immortalis: & ſic etiam in alijs fit.

6. Nota. Cōtradictionē terminorum ſimpliciū eſſe imperfectā.

Aduerte ſextò, cū Philop. cùm audis cōtradictionem inter terminos, puta, homo, non homo, animal, non animal, non intelligas contradictionem perfectā, hæc enim nō niſi in propoſitionibus eſt, ſed eſt quædam imperfecta cōtradictio. quę dicitur ſecundum finitos & infinitos terminos.

14. Expoſitio Themiſt. & Philop.

Commune autem affirmare, &c.

Themiſtius & Philo. volūt, vt poſtquā Ariſt. probauit Demonſtrationi oſtenſiuæ deſeruire illud principium, modò probet etiam deſeruire Demonſtrationi ad impoſſibile. D. Tho. verò, & alij hoc ad principium affirmatiuum referunt, vt diximus in principio: & quamuis vtrumq; ſit verū & probabile, magis videtur conſonare litteræ ſententia D. Thomæ Eſt ergo ſenſus, quod hoc principium, de quolibet eſt verum affirmare, aut negare, deſeruit Demōſtrationi ad impoſſibile, ſed debet contrahi ad materiam illius Demonſtrationis, ſicut etiam dictum eſt de alijs principijs communibus.

Expoſitio verior D. Thom.

Nota de ſyllogiſmo oſtenſiuo, & ad impoſſibile.

Propter quod aduerte ex lib. Prio c. 23. & 24. eſſe duplicem ſyllogiſmū oſtenſiuū, & ad impoſſibile: probamus enim aliquā cō cluſionem dupliciter: vno modo, illā verā ex veris concludendo, vt qui hominem

eſſe

eſſe riſibilem probaret ſic: omne rationale eſt riſibile, omnis homo eſt rationalis; ergo omnis homo eſt riſibilis: talis ſyllogiſmus & probatio dicitur oſtenſiua: altero modo eandem concluſionem probamus oſtendendo, ſuum contradictorium eſſe falſum; cum enim contradictoriorũ hoc, aut illud ſit verum, ſi falſum oſtenditur vnum, probatur alterum verum talis ſyllogiſmus & probatio, dicitur ad impoſſibile Demonſtratio,

Demõſtratio ad impoſſibile quomodo fiat?

Fit autem hoc modo: ſumendo primũ contradictorium concluſionis probandę, putà: nullus homo eſt riſibilis; ſi probãda eſt, homo eſt riſibilis, ſecundo ex eo, cum alia propoſitione vera, inferendo concluſionem falſam in bona conſequentia, vt cùm ſit illa bona conſequentia, & concluſio falſa, neceſſarium fit, aliquam præmiſſam eſſe falſam, quæ erit illius primæ contradictoria. nam altera coaſſumpta erat vera, ſumitur enim ſic: nullus homo eſt riſibilis, omne rationale eſt riſibile, ergo nullus homo eſt rationalis, in CESARE, concluſio eſt falſa, ergo altera præmiſſa. non minor, quia eſt manifeſta, ergo maior, quę eſt contradictoria prioris: tunc tertio vtatur principio contradicto ſic: aut omnem hominem non eſſe riſibilem, aut, aliquem eſſe riſibilem, verum eſt: ſed nullum hominem eſſe riſibilem, non eſt verum, ergo hominem riſibilem eſſe, verum eſt, in quo tertio proceſſu vtor hoc principio affirmatiuo contradicto. & hæc eſt mens Ariſtotelis.

15.

Communicant autem omnes ſcientiæ, &c.

In quibus principijs omnes ſciẽtiæ cõmunicent?

Concludit, ſcientias omnes communicare in iſtis principijs communibus, vt dictum eſt: non tamen in his, ex quibus demonſtrant, nec quod demonſtrant, id eſt, non in ſubiectis, nec in paſſionibus, nec ſimiliter in propoſitionibus, ex quibus proximè demonſtrant, nec in concluſione, quam demonſtrant.

Nota 1. Tria genera cõmuniũ principiorum.

Vbi aduerte communia principia eſſe in triplici differentia: quædam ſunt cõmuniſſima omnib. ſcientijs, & omnib. Demõſtrationibus; qualia ſunt illa duo prędicta,
1. in his vis omnis probatiua & illatiua nititur, vt dictum eſt: quædam ſunt cõmunia
2. multis quidem ſcientijs, ſed non omnibus nec vniuerſis Demonſtrationibus: qualia ſunt illa Mathematica; omne totum eſt maius parte, & ſimilia: quædam vni ſcientiæ propria, ſed communia multis illis ſcientiæ Demonſtrationibus; vt in Philoſophia naturali: motus eſt: in morali: omnes appetunt bonum. Huiuſmodi ſunt multa 3.
in ſingulis artibus Mathematicis. in præſenti ſermo eſt de cõmuniſſimis; in his enim ſolũ omnes ſcientiæ conueniunt, in reliquis multæ; aut vnius ſcientiæ variæ Demonſtrationes, ſed non omnes.

Nota 2. Quomodo principia cõmunia probẽt aliquã cõcluſionem?

Aduerte præterea, hæc principia communia non per ſe concluſionem probare aliquam, niſi vel limitentur, vel cum alijs ſumantur propoſitionibus, non enim ſemper formaliter ſunt in Demõſtratione, ſed virtualiter. vt, non ſemper illa priora duo & reliqua in Demonſtratione ſunt ſecundum ſe, licet virtus ſaltem priorum ſit ſemper. Eſt enim ſimilitudo. Vt enim cauſæ naturales, quędam ſunt vniuerſales, varijs effectibus procreandis proptæ, vt Sol, Cœli, Intelligentiæ, nihil tamen producũt eorum, niſi adiunctæ particularibus cauſis: Sol enim cum leone producit leonem, & cum equo equum: Ita ſimiliter illa principia communia, non enim ipſa ſola, nec particularia ſola, ſed ſimul vtraq; probant: ac ob id dicuntur communia ſecundum analogiam & proportionẽ: quia ſicut in hac ſcientia cum principijs. Huius producunt hanc concluſionem, ita etiam in alia ſcientia & Demonſtratione producunt cũ alijs particularibus principijs aliam cõcluſionem. ob id dicuntur principia analoga & proportionalia reſpectu variarum concluſionum particularium, quę in varijs ſcientijs & Demonſtrationibus ſunt & hoc eſt maximè notandum.

16.

Et Dialectica quidem de omnibus, &c.

Aduerte diſcrimẽ inter Dialecticã ſeu Topicã & Metaphyſicã.

Duas ſcientias ex cõmunibus procedere docet, Dialecticã, & Metaphyſicam, ſed diſcrimen eſt inter vtranq;. Metaphyſica communia per communia probat, ac propterea Demonſtratione vtitur, nam multa probat de ente per cauſas etiam communes; & ſic ex communibus procedere, nõ eſt contra id, quod dictum eſt: ſolùm hoc eſt traditum, quòd propria non licet per cõmunia procedendo demonſtrare, & ſic

Dia-

Dialectica procedit ac ob id non demonſtrat, ſed ꝓbabiliter ratiocinatur: hic enim de Dialectica ꝑ Topica ſermo eſt. Vt, Dialecticus probat, amorem eſſe in cõcupiſcibili, per commune: quia, vbi eſt vnum contrarium, ibi eſt alterum, odium verò eſt in concupiſcibili, ergo & amor. ſic igitur procedit ex cõmunibus, ſed non demonſtrat.

Dubium. Dices: quomodo dicit, quòd Metaphyſicus communia illa principia demonſtret, cùm ſint immediata? Reſpondet S. Thom.

Solutio ex D. Thom. quem ſequitur Egid. quòd non à priori demonſtret: ſed contra negantes conatur oſtendere, & declarare, & aliqua via probare. Præterea, quia de illis demonſtrat paſſiones; ſcilicet quod ſint immediata, quòd ſint per ſe nota, & alia. vnum fateor, quod

Principia per ſe nota habere quandoq; cauſam. mihi videtur, multa principia per ſe nota, habere cauſam; quis enim negare poterit non eſſe cauſam, quòd totum ſit maius parte, & multorum aliorũ: ſed quia ſunt per ſe lumine naturali cognita, & non per cauſam, propterea immediata dicuntur. Metaphyſici tamen eſt per tales cauſas, ſi quãdo occurrerit, ꝓbare, & hoc eſt quod dixit ſub forma dubitandi [ſi qua tentat monſtrare cõmunia] quia non id facit, niſi contra negantes ea, quod rarò occurrit. ſed hoc in ſecundum librum Metaphyſicæ reſeruetur.

13. *Sed Dialectica non eſt ſic definitorum, &c.*

Diſcrimen eſt Dialecticæ ab alijs ſcientijs, quòd non eſt vnius generis definiti, ſicut aliæ ſcientiæ ſunt. aliqui dicũt, quod quia eſt de argumentatione: quæ aptatur omnibus rebus. ſed melius eſt, quòd non ſit generis vnius: id eſt, Topica non habet rem certam, & materiam, circa quam probabiliter diſputet, ſed circa quamcunque materiam & rem probabiliter diſputando vagatur. Præterea, differt ab alijs ſcientijs, etiam à Metaphyſica, quod ſcientię vnam partem determinent contradictionis, quam demonſtrant, non enim contradictoria ſimul demonſtrari valent: at Dialectica vtitur vtraque parte contradictionis, & vtranque probat Topicè, ac ob id interrogatione vtitur, quæ fit de parte

prompt. contradictionis vtraque, quia vtranque *expoſitus eſt, probare, de qua interrogatione dictum eſt in libro, de ſyllogiſmo primo Priorum, capit. primo. Atque hæc de capite octauo.

Quæ interrogationes ſcientiarum ſint propriæ, & quæ nõ ſint ſcientiales. Mathematicarum ſcientiarum commẽdatio. Et quo pacto ſyllogiſmus ampliari poſſit, aſſumendo & in directum, & in latus.

CAPVT IX.

SI verò idem eſt interrogatio ſyllogiſtica, & propoſitio contradictionis: propoſitiones aũt 1.
ſecundum vnamquamque ſcientiam, ex quibus ſyllogiſmus ſecundum vnamquamque ſcientiam: erit vtique aliqua interrogatio ſcientialis, ex quibus qui ſecundum vnamquamque, proprius fit ſyllogiſmus.

2.
Planum igitur, quod non omnis interrogatio Geometrica fuerit, neque medicinalis: ſimiliter autem & in alijs: ſed ex quibus, aut monſtratur aliquid, de quibus Geometria eſt: aut ex iiſdem monſtratur Geometria, quemadmodum Perſpectiua: conſimiliter autem & in alijs, & de his, quidem & rationem ſubijciendum ex Geometricis principijs, & concluſionibus.

De principijs verò rationem non ſubijciendum Geometræ, in quantum Geometra: conſimiliter autem & in alijs ſcientijs. 3.

4.
Neque igitur omnem interrogationem vnuſquiſque ſcientificus interrogare debet: neque omnem interrogatum reſpondere de vnoquoque: ſed quæ ſecundum ſcientiam determinata ſunt. ſi autem diſputabit cum Geometra, in quantùm Geometra, ſic, manifeſtum quod bene, & ſi ex his aliquid monſtret: ſi autem non, non bene. Planum autem, quòd neque redarguit Geometram, niſi ſecundum accidens.* *alij legũt ad omne

5.
Quare non erit in non Geometricis de Geometria diſputandum: latebit enim prauè diſputans, conſimiliter autem & in alijs ſcientijs ſe habet. *a.l ſunt ſanè & non Geometricæ.
6. *Quoniam autem ſunt Geometricæ interrogationes, *ſunt ne igitur & nõ Geometricæ? & iuxta vnamquamque ſcientiam, quæ ſecundum ignorantiam * qualem nam Geometricæ ſunt? Et vnum ſecundum ignorantiam ſyllogiſmus, qui* *a.l. aliquam Geometricæ ſunt.

eſſe riſibilem probaret ſic: omne rationale eſt riſibile, omnis homo eſt rationalis; ergo omnis homo eſt riſibilis: talis ſyllogiſmus & probatio dicitur oſtenſiua: altero modo eandem concluſionem probamus oſtendendo, ſuum contradictorium eſſe falſum; cum enim contradictoriorū hoc, aut illud, ſit verum, ſi falſum oſtenditur vnum, probatur alterum verum talis ſyllogiſmus & probatio, dicitur ad impoſſibile Demonſtratio,

Demōſtratio ad impoſſibile quomodo fiat?

Fit autem hoc modo: ſumendo primū contradictorium concluſionis probandę, putà: nullus homo eſt riſibilis; ſi probāda eſt, homo eſt riſibilis, ſecundo ex eo, cum alia propoſitione vera, inferendo concluſionem falſam in bona conſequentia, vt cùm ſit illa bona conſequentia, & concluſio falſa, neceſſarium ſit, aliquam præmiſſam eſſe falſam, quæ erit illius primæ contradictoria. nam altera coaſſumpta erat vera, ſumitur enim ſic: nullus homo eſt riſibilis, omne rationale eſt riſibile, ergo nullus homo eſt rationalis, in CESARE, concluſio eſt falſa, ergo altera præmiſſa. non minor, quia eſt manifeſta, ergo maior, quę eſt contradictoria prioris: tunc tertio vtatur principio contradicto ſic: aut omnem hominem non eſſe riſibilem, aut, aliquem eſſe riſibilem, verum eſt: ſed nullum hominem eſſe riſibilem, non eſt verum, ergo hominem riſibilem eſſe, verum eſt, in quo tertio proceſſu vtor hoc principio affirmatiuo contradicto. & hæc eſt mens Ariſtotelis.

15\.

Communicant autem omnes ſcientiæ, &c.

In quibus principijs omnes ſciētiæ cōmunicent?

Concludit, ſcientias omnes communicare in iſtis principijs communibus, vt dictum eſt: non tamen in his, ex quibus demonſtrant, nec quod demonſtrant, id eſt, non in ſubiectis, nec in paſſionibus, nec ſimiliter in propoſitionibus, ex quibus proximè demonſtrant, nec in concluſione, quam demonſtrant.

Nota 1. Tria genera cōmuniū principiorum.

Vbi aduerte communia principia eſſe in triplici differentia: quædam ſunt cōmuniſſima omnib. ſcientijs, & omnib. Demōſtrationibus; qualia ſunt illa duo prędicta, in his vis omnis probatiua & illatiua nititur, vt dictum eſt: quædam ſunt cōmunia multis quidem ſcientijs, ſed non omnibus

1\.

2\.

nec vniuerſis Demonſtrationibus: qualia ſunt illa Mathematica; omne totum eſt maius parte, & ſimilia: quædam vni ſcientiæ propria, ſed communia multis illis ſcientiæ Demonſtrationibus; vt in Philoſophia naturali: motus eſt: in morali: omnes appetunt bonum. Huiuſmodi ſunt multa in ſingulis artibus Mathematicis. in præſenti ſermo eſt de cōmuniſſimis; in his enim ſolū omnes ſcientiæ conueniunt, in reliquis multæ; aut vnius ſcientiæ variæ Demonſtrationes, ſed non omnes. 3.

Nota 2. Quomodo principia cōmunia probēt aliquā cōcluſionem?

Aduerte præterea, hæc principia communia non per ſe concluſionem probare aliquam, niſi vel limitentur, vel cum alijs ſumantur propoſitionibus. non enim ſem per formaliter ſunt in Demōſtratione, ſed virtualiter: vt, non ſemper illa priora duo & reliqua in Demonſtratione ſunt ſecundum ſe, licet virtus ſaltem priorum ſit ſemper. Eſt enim ſimilitudo. Vt enim cauſæ naturales, quędam ſunt vniuerſales, varijs effectibus procreandis propter, vt Sol, Cœli, Intelligentiæ, nihil tamen producūt eorum, niſi adiunctæ particularibus cauſis: Sol enim cum leone producit leonem, & cum equo equum. Ita ſimiliter illa principia communia, non enim ipſa ſola, nec particularia ſola, ſed ſimul vtraq; probant: ac ob id dicuntur communia ſecundum analogiam & proportionē: quia ſicut in hac ſcientia cum principijs. Huius producunt hanc concluſionem, ita etiam in alia ſcientia & Demonſtratione producunt cū alijs particularibus principijs aliam cōcluſionem. ob id dicuntur principia analoga & proportionalia reſpectu variarum concluſionum particularium, quę in varijs ſcientijs & Demonſtrationibus ſunt & hoc eſt maximè notandum.

16\.

Et Dialectica quidem de omnibus, &c.

Aduerte diſcrimē inter Dialecticā ſeu Topicā & Metaphyſicā.

Duas ſcientias ex cōmunibus procedere docet, Dialecticā, & Metaphyſicam, ſed diſcrimen eſt inter vtranq;. Metaphyſica communia per communia probat, ac propterea Demonſtratione vtitur, nam multa probat de ente per cauſas etiam communes; & ſic ex communibus procedere, nō eſt contra id, quod dictum eſt: ſolùm hoc eſt traditum, quòd propria non licet per cōmunia procedendo demonſtrare, & ſic

Dia-

Dialectica procedit ac ob id non demonſtrat, ſed ꝓbabiliter ratiocinatur: hic enim de Dialectica ꝓ Topica ſermo eſt. Vt, Dialecticus probat, amorem eſſe in cõcupiſcibili, per commune: quia, vbi eſt vnum contrarium, ibi eſt alterum, odium vero eſt in concupiſcibili, ergo & amor. ſic igitur procedit ex cõmunibus, ſed non demonſtrat.

Dubium. Dices: quomodo dicit, quòd Metaphyſicus communia illa principia demonſtret, cùm ſint immediata? Reſpondet S. Thom.

Solutio ex D. Thom. quem ſequitur Egid quod non à priori demonſtret: ſed contra negantes conatur oſtendere, & declarare, & aliqua via probare. Præterea, quia de illis demonſtrat paſſiones; ſcilicet quod ſint immediata, quòd ſint per ſe nota, & alia. vnum fateor, quod mihi videtur, multa principia per ſe nota, habere cauſam; quis enim negare poterit non eſſe cauſam, quod totum ſit maius parte, & multorum aliorũ. ſed quia ſunt per ſe lumine naturali cognita, & non per cauſam, propterea immediata dicuntur. Metaphyſici tamen eſt per tales cauſas, ſi quãdo occurrerit, ꝓbare, & hoc eſt quod dixit ſub forma dubitandi [ſi qua tentat monſtrare cõmunia] quia non id facit, niſi contra negantes ea, quod rarò occurrit. ſed hoc in ſecundum librum Metaphyſicæ reſeruetur.

Principia per ſe nota habere quandoq; cauſam.

13. *Sed Dialectica non eſt ſic definitorum, &c.*

Diſcrimen eſt Dialecticæ ab alijs ſcientijs, quòd non eſt vnius generis definiti, ſicut aliæ ſcientiæ ſunt. aliqui dicũt, quod quia eſt de argumentatione: quæ aptatur omnibus rebus. ſed melius eſt, quòd non ſit generis vnius: id eſt, Topica non habet rem certam, & materiam, circa quam probabiliter diſputet, ſed circa quamcunque materiam & rem probabiliter diſputando vagatur. Præterea, differt ab alijs ſcientijs, etiam à Metaphyſica, quod ſcientię vnam partem determinent contradictionis, quam demonſtrant, non enim contradictoria ſimul demonſtrari valent: at Dialectica vtitur vtraque parte contradictionis, & vtranque probat Topicè, ac ob id interrogatione vtitur, quæ fit de parte contradictionis vtraque, quia vtrauque *expoſitus eſt, probare, de qua interrogatione dictum eſt in libro, de ſyllogiſmo primo Priorum, capit. primo. Atque hæc de capite octauo.

*prompt⁹.

Quæ interrogationes ſcientiarum ſint propriæ, & quæ nõ ſint ſcientiales. Mathematicarum ſcientiarum commẽdatio. Et quo pacto ſyllogiſmus ampliari poſſit, aſſumendo & in directum, & in latus.

CAPVT IX.

SI verò idem eſt interrogatio ſyllogiſtica, & propoſitio contradictionis: propoſitiones aũt 1. *ſecundum vnamquamque ſcientiam, ex quibus ſyllogiſmus ſecundum vnamquamque ſcientiam: erit vtique aliqua interrogatio ſcientialis, ex quibus qui ſecundum vnamquamque, proprius fit ſyllogiſmus.*

2.

Planum igitur, quod non omnis interrogatio Geometrica fuerit, neque medicinalis: ſimiliter autem & in alijs: ſed ex quibus, aut monſtratur aliquid, de quibus Geometria eſt: aut ex ijſdem monſtratur Geometria, quemadmodum Perſpectiua: conſimiliter autem & in alijs, & de his, quidem & rationem ſubijciendum ex Geometricis principijs, & concluſionibus.

De principijs verò rationem non ſubijciendum Geometræ, in quantum Geometra: conſimiliter autem & in alijs ſcientijs. 3.

*Neque igitur omnem interrogationem vnuſquiſque ſcientificus interrogare debet: neque *omnem interrogatum reſpondere de vnoquoque: ſed quæ ſecundum ſcientiam determinata ſunt. ſi autem diſputabit cum Geometra, in quantùm Geometra, ſic, manifeſtum quod bene, & ſi ex his aliquid monſtret: ſi autem non, non bene. Planum autem, quod neque redarguit Geometram, niſi ſecundum accidens.* 4.

*alij legũt ad omne

5.

Quare non erit in non Geometricis de Geometria diſputandum: latebit enim prauè diſputans, conſimiliter autem & in alijs ſcientijs ſe habet. 6. *Quoniam autem ſunt Geometricæ interrogationes, *ſunt ne igitur & nõ Geometricæ? & iuxta vnamquamque ſcientiam, quæ ſecundum ignorantiam * qualem nam Geometricæ ſunt? Et vnum ſecundum ignorantiam ſyllogiſmus, qui*

*al ſunt ſanè & non Geometricæ.

*a.l. aliquam Geometricæ ſunt.

ex oppoſitis ſyllogiſmum aut paralogiſmus.

7. *Secundum Geometriam verò, aut ex alia arte. Vt muſica eſt interrogatio non Geometrica de Geometria. coalternas verò coincidere exiſtimare, geometrica quodam modo, & non geometrica alio modo.*

8. *Duplex enim hoc, quemadmodum* irrhytmicum: & alterum quidem non geometricum, eò quod non habet, quemadmodum irrhythmicum: alterum verò, eò quòd malè habet & ignorantia hæc, & quæ ex talibus principijs contraria.*

* τὸ ἄῤῥυθμον abſq; rhythmo & forma.

9. *In Mathematicis verò non eſt ſimiliter paralogiſmus, quoniam medium eſt ſemper, quod duplex. de hoc enim omni, & hoc rurſus de alio dicitur omni: quod aũt prædicatur, non dicitur omne.*

10. *Hæc autem ſunt ac ſi intellectione viderentur. In rationibus verò latet nunquid omnis circulus figura? ſi verò deſcripſerit, planum. quid autem carmina circulus: manifeſtũ, quod non ſunt.*

Vide Lenchorũ c. 9.

11. *Non oportet autem inſtantiam in ipſum ferre, ſi ſit propoſitio inductiua. quemadmodũ enim neque propoſitio eſt, quæ non eſt in pluribus. non enim erit in omnibus: ex vniuerſalibus autem ſyllogiſmus planum quod neque inſtantia. eædem enim propoſitiones, & inſtantiæ. quem enim fert inſtantiam, hæc fieri poteſt propoſitio, aut demonſtratiua, aut dialectica.*

Vide pro hoc Ariſt. 2. Topic non longè à principio ibi. An plius problema propoſitioni facientem ſibi ipſi inſtare.

12. *Contingit autem quoſdam non ſyllogiſticè dicere, eò quòd ex vtriſque conſequentia accipiunt: quemadmodum & Cæneus facit. quòd ignis in multiplicata proportione. etenim ignis celeriter gignitur, vt ait: & hæc eſt proportio. ſic autem non eſt ſyllogiſmus, niſi celerrimam proportio ſequatur multiplex: & ignem celerrima in motu proportio.*

13. *Aliquando quidem igitur non contingit ſyllogizare ex acceptis: nonnunquam verò contingit, ſed non videtur.*

14. *Si autem impoſſibile eſſet ex falſo verum monſtrare, facile vtique eſſet reſoluere: conuerteretur enim ex neceſſitate. Sit enim A, ens: hoc autem exiſtente, hæc ſunt, quæ noui, quod ſunt, vt B: ex his itaque monſtrabo quod illud eſt. Cõuertuntur autem magis quæ ſunt in Mathematicis, quoniã nullum accidens accipiunt, (ſed & hoc differunt ab ijs quæ ſunt in diſputationib⁹) ſed definitiones.*

Augentur autem non per media, ſed eò quod aſſumuntur. Vt A de B: hoc autem de C: rurſus hoc de D: & hoc in infinitum. Et in latus: vt A & de C, & de E vt A numerus quantus, vel & infinitus, hoc in quo A: impar numerus, quantus in quo B: numerus impar, in quo C: eſt igitur A de C, & eſt par quantus numerus, in quo D: par vero numerus, in quo E: eſt igitur A, de E.*

*cod. male. vt A, de B, ſed malè & ideò loã. Grã. dicit legendum eſſe, vt A de B, & de D.

Si autem idem eſt interrogatio ſyllogiſtica, &c.

1. Argumentũ Capitis.

Cùm & concluſiones, & propoſitiones, & principia propria eſſe in Demonſtratione qualibet, & ſcientia, docuiſſet, nunc etiam interrogationes, reſponſiones, ac alia propria eſſe docet. Atque in tres partes caput eſt diuiſum: In prima, interrogatiões, reſponſiones, diſputationes proprias eſſe in ſcientijs traditur. In ſecunda eſſe etiam proprias interrogationes ſecundum ignorantiam: In tertia vero de defectibus in ſyllogiſmis ſciẽtiarum diſſerit. Proponit igitur hanc Concluſionem. Interrogationes ſunt propriæ in ſciẽtia qualibet. & affert hanc probationem: Propoſitiones ex quibus ſyllogiſmi ſcientiarum fiunt, ſunt propriæ in qualibet ſcientia, ſed interrogationes ſyllogiſticæ ſunt propoſitiones, ergo interrogationes ſunt propriæ in qualibet ſcientia. minorem in principio, ſuo more, ponit.

Diuiſio in 3. partes. 1. 2. 3.

Circa hæc dubitabis primò: quomodo hic interrogationes in ſcientia & Demonſtratione ponat, cum in fine capitis præcedentis hoc Dialecticæ proprium eſſe dixerit? Reſpondet S. Thom. quem ſequuntur Egid. & alij Philoſophi, Demonſtratorem & Dialecticum interrogare, ſed cum magna differentia: nam Dialecticus interrogat cõcluſionem, & propoſitiones, ex quibus ſyllogizat, Demonſtrator verò ſolam interrogat concluſionem, propoſitiones accipit. cuius rationem dat Egid. Dialecticus enim cùm ex omnib⁹ procedat, poteſt non ſolùm concluſionem, ſed etiam propoſitiones negatas probare: at Demonſtrator concluſionem quidẽ negatam demõſtrabit, ſed non propoſitiones, ideò eas nõ interrogat, ſicut Dialecticus. Eſt etiam altera differentia. nam Dialecticus concluſionem interrogat, paratus quamcunque con-

1. Dubium.

Solutio ex D. Thom.

Quàm differẽter rogẽt Demõſtrator & Topicus. 1. 2.

contradictionis partẽ probare, at Demonſtrator partem veram & neceſſariam probat: ſic ergo ad dubium reſpondent. At quia hæc ſolutio nõ videtur cõſona Ariſt. (nam hic loquitur de interrogationibus demõſtratiuis, quæ ſunt propoſitiones, & non de concluſionibus) reſpõdetur, etiam eſſe interrogationes propoſitionum, ſed demonſtrabilium, quę ſunt concluſiones, & poſtea ſumuntur ad alias probãdas tanquam propoſitiones. hæc ſolutio nõ mihi placet, cùm abſolutè Ariſt. interrogatiões vocet propoſitiones. Propterea dico, etiã Demonſtratorem interrogare propoſitiones, non vt indifferenter ſumat conſenſum reſpondentis, ſed vt euidẽtiam, & certitudinem etiam à Reſpondente venetur: ſæpè enim interrogamus etiã neceſſaria, vt ſimul ac quieſcere Reſpõdentem faciamus: qua via ſæpè vtitur Plato. quod ſi acciderit, Reſpondẽtem non concedere, licet non demonſtremus eas, tamen declaramus exemplo, inductione, aut ad incommodum ducentes: de his igitur interrogationibus Demonſtrationis eſt hic ſermo, quæ aliæ ſunt à Dialecticis, & ſic ſoluitur dubiũ. Dialecticus enim de vtraque parte contradictionis petit, quia vtraque vtitur: non Demonſtrator ſic facit.

2. Solutio.

Tertia atque Authoris Solutio. Demõſtratorem propoſitiones ſuas interrogare.

2. Dubiũ. Dubitabis præterea: quid per interrogationem ſyllogiſticã intelligatur? Dico nõ intelligi ſyllogiſticam, id eſt, Dialecticã, vt vult Philop. ſed intelligitur ea interrogatio, quę propoſitionem petit, cui reſpõdere poſſumus, ita eſſe, vel non eſſe. ſunt enim multæ aliæ interrogationes, vt, vnde venis? cur ferrum trahitur à Magnete? hæ enim non ſunt ſyllogiſticę: etiam dicitur interrogatio ſyllogiſtica, id eſt, ex quibus ſyllogiſmus componitur, ad excludendam quæſtionem, quæ eſt interrogatio concluſionis.

Solutio.

3. Dubiũ. Dubitatur præterea: quomodo interrogationes propoſitiones dicantur: non enim ex eis ſyllogiſmus cõficitur? Reſpondet S. Thomas & Alber. tract. 3 cap. 4. dici propoſitiones ſecundum ſubſtantiam; eadem enim eſt res propoſitio & interrogatio, modo ſolo differunt.

Solutio.

4. Dubiũ. Tandem dubitabis: quid per propoſitionem cõtradictionis intelligere oporteat? Dico, propoſitionem, quæ eſt vna pars contradictionis, qualis eſt demõſtratiua.

Manifeſtum itaque quòd non omnis, &c.

Infert, non omnem interrogationem eſſe Geometricam, aut Medicinalem, id eſt, nõ omnes interrogationes, quæ in particularibus ſcientijs ſunt, ſunt illarum proprię, ſed hæ duæ ſunt propriæ Geometrię: altera, quæ ſit propoſitionum, ex quibus concluſiones geometricæ probantur: altera propoſitionum, ex quibus in Perſpectiua concluſiones probantur. & vniuerſaliter duæ interrogationes ſcientiæ cuilibet familiares, eæ ex quibus ipſius concluſiones, probãtur, & eæ, ex quibus, quę in ſubalterna ſunt, etiam probantur, nota literam, [aut quod ex eiſdem monſtratur, &c.] id eſt, aut eæ interrogationes etiam ſunt geometricæ, ex quibus eiſdem, monſtratur aliquid, vt viſibilia, id eſt, monſtrãtur quæ ſunt perſpectiua.

Nota duplices interrogationes ſcientijs familiares.

Et de ijs quidem & rationem ponere, &c. 3.

Hæc ſunt verba continua præcedentibus. ſenſus eſt: de his etiam, ſcilicet, perſpectiuis principijs reddenda eſt ratio Geometræ, ac ideo talium propoſitionum interrogationes, per quas perſpectiua probãtur, ſunt geometricæ. Idem etiam in alijs ſubalternis dicendum eſt: at ſuamet principia nulla ſcientia probat, nec ipſorum propter quid reddit, non enim Geometra, vt Geometra, ſua principia probat, ſicut probat ſubalternatæ principia. Dico, vt Geometra, quia ſecundum aliam artem accidere poteſt principia alicuius ſcientiæ probare, vt notum eſt.

Nulla ſciẽtia ſua principia demonſtrat.

Neque omne eſt vtique vnum, &c. 4.

Infert ſecundò, cum ſint propriæ interrogationes in qualibet ſcientia, non eſſe interrogandum quemlibet ſcientem quàcunque rem: non enim Geometram omnia interrogabis, nec Arithmeticum, ſed quæ propria illius ſunt. nec ſimiliter quilibet artifex tenetur, nec debet cuilibet interrogationi reſpõdere. immò in diſputatione nullus aliquem artificem redarguit, niſi ex principijs illius artis redarguat: qui enim Geometram de re Phyſica conuincit, per accidens, non vt Geometram cõuincit. Oportet ergo & ex proprijs diſ-

putare,& redarguere, non extraneis illius
artis.

5. *Quare non vtique erit in non Geo-*
metricis.

Concludit, non eſſe diſputandum in
Geometria de nō Geometricis principijs
& rebus, [latebit enim praue diſputans,]
Varia interpretatio quorundã verborum textus. id eſt, in illa arte non poterit cognoſci an
praue diſputet; cum non ex illius princi-
pijs procedat. Vel ſecundū Themiſt. in nō
Geometricis, id eſt, cū ignaris Geometriæ,
non eſt geometrice diſputandū, quia non
poterit ab illis percipi, quando praue diſ-
putetur. Vel aliter: ne diſputetur in Geo
metria non Geometricè, quia ſi ſic diſpu-
tatur, eſt praua diſputatio, & non apparet,
cùm diſputatio in Geometria fiat.

6. *Quoniam autem ſunt Geometricæ, &c.*

Secunda pars Capitis. Hæc eſt ſecunda pars capitis, in qua tres
quæſtiones ꝓponit: prima eſt, vtrum ſic-
ut ſunt in ſcientia, puta Geometria, inter-
1. Quæſtio. rogationes geometricæ, ita etiā ſint ageo-
2. metricæ. Altera quæſtio eſt (quia vt poſtea
dicturus eſt, ſunt duæ interrogationes a-
geometricæ, ſeu amuſicæ, vt ita dicam, &
ſecundum quamlibet ſcientiam: vna eſt
ſecūdum ignorantiam negationis: altera
eſt ſecundum ignorantiam malæ & pra-
uæ diſpoſitionis) dubitat, ſecundū quam
harum ignorantiam, interrogationes fa-
ctæ in ſcientia, magis vicinæ ſint & proxi
mę illi ſcientiæ: vnde ſic lege literam Bo-
etij [ex his interrogationibus, quæ ſecun-
dum ignorantiam fiunt in Geometria,
qualis eſt Geometrica, & ſecūdum vnam
quamque ſcientiam?] id eſt, ita petitur in
3. alijs ſcientijs. Tertia quæſtio eſt, cùm du-
plex ſit vitium in ſyllogiſmo facto in ſciē-
tijs, & ſecundum formam; qualis eſt para
logiſmus, & ſecundum materiam, qualis
eſt is, qui ex oppoſitis ſcientiæ procedit,
vter ex his magis dicatur ſyllogiſmꝰ igno
rantiæ in illa ſcientia & arte? Hæ ſunt
quæſtiones tres.

7. *Secundum Geometriam, &c.*

Soluit duas priores quæſtiones, diſtin-
guēdo duas ageometricas quæſtiones, ſeu
potius interrogationes, altera eſt, quæ fit
in Geometria de re muſica; ſi enim Geo-
metram interroges ea, quæ aliarum ſunt
ſcientiarum, interrogationes ageometri-
cæ ſunt: altera eſt, quæ fit in Geometria de
oppoſito eius; quod in geometria eſt: vt ſi
interroges, an parallelæ concurrant? hæc
ageometrica eſt interrogatio; non ſicut
prior. nam prior de materia extranea à
Geometria erat. hæc de eadem materia,
ſed de oppoſito principio idē poteris cui-
libet ſcientiæ adaptare: in omni enim hæ
duæ fiunt interrogationes à ſcientia alie-
næ: & in hoc reſpondetur ad primam quę Reſponſio
ſtionem: ſunt enim ageometricæ quæſtio da primā
nes. poſtea has duas comparat, & eam quę quæſtionē
ex oppoſitis eſt, magis ad Geometriā ac-
cedere docet, cùm fere in materia eadem
ſit, quamuis non ſit prorſus Geometrica,
cum ex oppoſitis ſit: & ex hoc ſoluitur ſe-
cunda quæſtio. Nota literam textus ſic le- Ad 2.
gendam [interrogatio non geometrica]
id eſt, ageometrica eſt, [aut ſecundū Geo- Ordinatio
metricam], puta, quæ ex eadem materia, textus.
ſed oppoſito modo, [aut ex alia arte,] vt
ex Muſica eſt, vti diximus.

Dupliciter autem hoc eſt, vt irrhythmicū, &c. 8.

Ex vocabulo, ageometricum nempè, Dupliciter accipitur non geometricum.
ſumit rationem diſtinctionis prędictæ: nā
ageometricum vno modo dicitur purè ne
gatiuè, quod nullo modo ad Geometriā
pertinet, quales ſunt illæ interrogationes 1.
aliarum ſcientiarum, quæ in Geometria
fiunt: altero modo priuatiuè, quod aliquo 2.
modo ad Geometriam pertinet, ſed op-
poſito modo ſumptū & ponit exemplum
arithmeticum: inconſonans etenim duo-
bus his modis dici poteſt, ſicut ageometri
cum, & quod non habet prorſus conſonā
tiam, quod vocat in non habēdo, & quod
malam habet conſonantiam, quod vocat
in praue habēdo. vbi nota duplicem igno Ignorantiam eſſe duplicem.
rantiam: altera eſt puræ negationis, quæ
eſt in non habendo prorſus illam ſcien-
tiam: altera eſt prauæ diſpoſitionis, quæ 1.
eſt oppoſitum ſcientiæ exiſtimare, illæ in- 2.
terrogationes ageometricæ, quæ ſunt ex
alijs ſcientijs, dicuntur ſecundum ignorā-
tiam negationis: quæ verò ſunt ex oppo-
ſitis; ſunt prauæ diſpoſitionis, vt petebā-
mus in ſecunda quæſtione. ignorantia,
quę eſt ex talibus principijs, id eſt, igno-
rantia praue diſpoſitionis, iſta eſt cōtraria
ſcientiæ: ex quo patet ſolutio tertiæ quæ- Solutio.
ſtionis, magis enim ignorat ſcientiam, 3. quæſtio.

qui in materia, quā qui in forma ſyllogiſmi deficit.

9. *In doctrinis autem non eſt ſimiliter, &c.*

Tertia capitis pars. Tertia capitis pars hæc eſt. Quamuis autem Caietanus, & alij, velint hic tertiæ quęſtioni reſpōderi: meliùs eſt cum Philop. dicere iam reſpōſum eſſe: vt diximus; hic autem vult Ariſt. diſcrimē inter ſyllogiſmos ſcientiarū præſertim Mathematicarū, quas doctrinas vocat, & inter ſyllogiſmos dialecticos aſſignare. Ac primum circa defectus, qui in ſyllogiſmi forma accidunt: quorum primus eorum, qui in dictione ſunt, eſt æquiuocatio, hanc in ſcientiarum rationibus non euenire oſtendit; quia medium, inquit, eſt duplex, dicitur enim de omni in minori, & de ipſo omni in maiori aliud dicitur: vt autem explicaret, quòd vniuerſalitas non eſt prædicato, ſed ſubiecto addenda; non enim homo eſt omne animal; propterea adiunxit, quòd prædicatur, non dicitur omne, quod idem dixerat lib. de interpretatione.

Dubium. expoſitio Auerrois. Dices: quod vocat medium duplex? Auerroes reſpōdet, per medium duplex, intelligi, quòd mediū ſit vnum, & voce, & re ſignificata. in æquiuocatione enim medium ſimpliciter eſt vnum, nempè voce ſola.

Expoſitio Philop. Sed meliùs Philop. per medium duplex intelligit, quod idem mediū bis ſumatur & in maiori, & in minori, & de omni, quod in æquiuoco nō eſt; cùm pro vno in maiori, pro altero in minori, ſumatur. hoc aūt frequentiùs accidit in dialecticis, quàm in demonſtratiuis: cuius rationem aſſignat Philop. nam quælibet ſcientia determinatas res continet, & determinata vocabula ad illas res, ideò animus ſcientis minùs eſt vagus in rerum appræhēſione, quàm dialecticus, qui circa omnia vagatur: ꝓpterea ei æquiuocationes accidunt, cū plura ſub vno vocabulo coniungit. V.g. Geometra per circulum quandam figuram concipit, quia eam cōſiderat. Poeta verò quoddam carminis genus, quia id tractat. propterea neutri accidit æquiuocatio. Dialecticus verò, qui circa vtrunque diſputat, vtrunq; appræhendit, & exponitur errori æquiuocationis. Hæc eſt mens Philoponi.

Tertia alia expoſitio Authoris. Quāuis poſſemus etiam dicere, per medium duplex, voluiſſe dicere, ſcilicet, quòd in maiori & in minori bis de omni ſumatur: rarò autem hoc in æquiuocatione accidit, in qua ſæpè altera præmiſſa particularis eſt.

Hæc autem ſunt, vt eſt videre. 10.

Poteſt dici, poſtquam Ariſto. propoſuit medium dupliciter ſumi de omni in Demonſtratione, hic proſequi rationē explicando differentiam a ſyllogiſmo dialectico, vt totū ſit vna ratio; quod mihi magis placet: vel quòd ſit noua ratio, ſcilicet: quę ſunt in ſcientijs, ſunt perſpicua & præſentia intellectui, ſicut quæ videntur: at Dialectica, cùm orationes, & ſermones conſideret, non ita perſpicuas res habet, ob id magis in ea fit æquiuocatio; nam æquiuocatio magis ad nomen fit, quàm ad rem & intellectum. Aequiuocatio magis ad nomē fit quā ad rem. V.g. ſi circulus deſcriberetur, clarum eſt, quòd non eſſet æquiuocatio, nullus enim carmen circulum talem concederet, ſic Mathematicus res velut deſcriptas tractat, at in nomine quo Dialecticus vtitur, æquiuocatio eſt: ob id igitur minùs in ſcientijs fit æquiuocatio. Vide de hoc eodem ipſum Ariſt. 1. Elench. cap. 9. vbi id ipſum latiùs docet, & eodem exemplo vſus eſt.

Non oportet autem inſtantiam. 11.

Hunc locum adeò difficilem exiſtimauit Philop. vt alios interpretes expectaret: Quāta huius loci perplexitas? adducit tamen quandam expoſitionem, quæ illi non placet, illam tamen recipit S. Tho. & alij, vt velit Ariſt. docere modum, quo in Demōſtrationibus inſtamus, diuerſum ab eo, quo in dialecticis inſtamus. 1 Expoſitio. inſtantia enim debet in ſcientijs eſſe vniuerſalis, vt ſi fiat ille paralogiſmus: omnis circulus eſt figura, carmen eſt circulus, ergo carmen eſt figura: ſi volumus inſtare minori, per vniuerſalem, inſtantia fiet, probādo, nullum carmen eſſe circulum; nō per ſingularia, ſic: omnis circulus eſt figura, nullum carmen eſt figura, ergo nullum carmen eſt circulus. quod autem inſtātia debeat eſſe vniuerſalis, probat Ariſt. quia inſtantia fit propoſitio poſtea, ſiue dialectica, ſiue demonſtratiua, ad faciendum ſyllogiſmum: ſed ſi inſtantia eſſet ex ſingularibus, non eſſet in pluribus nec vniuerſalis, ideò nec apta ad ſyllogiſmum ex vniuerſalibus.

Non,de In ſtantia.

Hoc eſt,quod Philopono diſplicet: nam inſtantia ſemper eſt concluſio illata cõtra Reſpondentis dicta,non ergo eſt propoſitio?ad hoc tamen videtur tacite reſpondere S. Thom.quòd,licet inſtantia ſit primò concluſio,tamen ſumitur poſtea tanquã propoſitio ad inferendum aliud oppoſitũ Reſpondenti,& hoc idẽ dicebãt illi,quos citat Philop. ponit eorum exemplum. V.g.ſumatur illa inſtantia præcedens: nullum carmen eſt circulus;quę erat concluſio;& ſic dicatur:nullum carmen eſt circulus,circulus eſt figura,ergo nullũ carmen eſt figura.ecce enim intulit oppoſitũ cõcluſionis prioris paralogiſmi : Sed profectò hoc exemplum eſt reprehendendum, & miror cur Philop.diſſimulauerit.eſt enim in prima figura ex minori negatiua. Poſſent quidem alia exempla poni.

Dubium. Sed dubium eſt,nam c.4.inſtantias particulares contra propoſitiones de omni pŏſuit,vnde videtur poſſe inſtari particulariter in ſcientijs?

Solutio. Ob id dico,ſaluo meliori iudicio, dupliciter nos inſtari in ſcientijs:aut ad deſtruendum tantùm falſam Demonſtrationem:aut non ſolùm ad deſtruendum, ſed etiam ad conſtruendam oppoſitam Demonſtrationem,& tunc inſtantias vniuerſales ponimus,quippè cùm ex eis futura ſit Demonſtratio, quod non opus eſt etiam in dialecticis conſtructionibus oppoſitorum.& hoc eſt,quod hic docet,aliter inſtantias tales eſſe in ſcientijs, aliter in dialecticis.V.g dicat quis: nulla virtus eſt qualitas,omnis iuſtitia eſt virt⁹, ergo nulla iuſtitia eſt qualitas; ſic inſto maiori:omnis habit⁹eſt qualitas,omnis virtus eſt habitus,ergo omnis virtus eſt qualitas: iterum per hanc demonſtro oppoſitum alterius concluſionis, ſic:omnis virtus eſt qualitas.omnis iuſtitia eſt virtus,ergo omnis iuſtitia eſt qualitas.hoc autem ſæpe accidit.

Dupliciter nos inſtare in ſciẽtijs.

Contingit autem quoſdam,&c.

12\.

Defectum tradit,qui aliquando accidit in ſcientijs,nempè ſumere medium conſequens,& ſuperiùs vtraq; extremitate;tunc enim eſt vitium in ſecũda figura ex puris affirmatiuis quomodo argumentabatur Cęneus Philoſophus,volens demonſtrare ignem in multiplicata analogia fieri, & ſumebat pro medio,quid ſuperiùs,nempè celeriter generari,& dicebat,quod in multiplicata analogia fit,celeriter generatur, ignis celeriter generatur, ergo ignis in multiplicata proportione fit.aduerte circa hãc rationẽ,ignẽ in multiplicata analogia fieri,eſſe,quod ſemper maior fit ignis,quã erat materia,ex qua factus erit,vt experiẽtia mõſtrat:ex parua enim ſtuppa fit magna flamma,quod verò celeriter generetur, eſt, quòd paruo tempore eius productio fiat,vt notum eſt.

Quid ſit ignẽ in multiplicata analogia fieri?

Sed quid per mutiplicatam analogiam intelligat, exponit Philoponus cum Proclo,intelligi proportionem multiplicem, in quo reprehendit Alexandrum, qui ſuperparticularem intelligebat. Dices,quare multiplex proportio citò generatur:reſpõdet Philop.quia ſtatim per numeri duplationem fit,vt patet,1 2.4.8.16.32. quilibet enim numerus ex his eſt duplus ſuo dimidio,& multiplex a prioribus.Sed pace Philop citius fit multiplex,quam ſic:non ſolùm enim per duplationem, ſed per generationem cuiuſq; numeri,ſunt enim multiplices ad vnitatem,vt patet,1. 2 3 4.5.6. Cæneus igitur medium commune ſumebat,oportebat enim conuerſa maiori dicere:quod celeriter generatur,in multiplicata proportione fit, ignis celeriter generatur.ergo,& c. Sed tunc maior eſſet falſa. nam aliqua celeriter generantur,& non in multiplicata analogia; vt cùm aer citò fit aqua, quia erat alias maximè diſpoſitus, & tamen aqua in minori proportione fit, quia eſt denſior aere non igitur bene demonſtrauit Cæneus.

Quid multiplicata analogia?

Quia ex decem pugillis aeris vix vnius naſcitur aquæ.

Aliquando quidem igitur non contingit, &c. 13.

Docet aliquando ex acceptis,puta affirmatiuis,in ſecunda figura licere argumentari; intellige cùm ſint termini conuertibiles:aliquando non licere, cùm non ſunt conuertibiles:quamuis talis ſyllogiſmus in cõuertibilibus nõ videatur id eſt,ſit imperfectus quouſque per conuerſionem in primam figurã reſtituatur: vt, omne riſibile eſt animal rationale,omnis homo eſt animal rationale,ergo omnis homo riſibilis:cõuerſa vniuerſaliter maiori,fit prima figura.in hoc vult oſtẽdere Ariſt.vt D.Th. & alij dicunt,hunc defectum raro cõmitti

Quando liceat argumentari ex duabus affirmatiuis in ſecunda figura.

in Demonſtrationibus præcipuis, in quib. ſemper ferè termini ſunt conuertibiles, nõ enim ſyllogiſmus, qui ex puris affirmatiuis in ſecunda figura fit, vitioſus eſt, cùm termini conuertibiles ſumuntur.

14 *Si autem eſſet impoſsibile.*

Quid reſolutio?

Diſcrimen inter concluſionem Topicã & Demõſtratiuam.

Aliam differentiam, vt omnes fatentur Ariſtot. aſſignat ante Demonſtrationem & ſyllogiſmum dialecticum: nempè faciliorem eſſe reſolutionem in Demonſtratione, quàm in ſyllogiſmo dialectico. Eſt autem reſolutio, vt notat Themiſt. c. 26. & Philop. vera concluſione ꝓpoſita, propoſitionum ex quibus confecta & collecta eſt, exquiſitio & inuentio. Eſt autem diſcrimẽ inter concluſionem veram dialecticam & demonſtratiuam, quòd dialectica, cùm ex probabilibus ſit ſyllogizata, probabilia autem ſint multa, & vera, & falſa, talis concluſio ex multis, tum veris, tum falſis, ſyllogizari poteſt. ob id non habet determinata principia, ex quibus ſyllogizetur: proptereà eſt difficilis reſolutio. At concluſio demonſtratiua ex veris tantùm, non quibuſcunq;, ſed neceſſarijs colligitur, hæc autẽ determinata ſunt, propterea eſt facilior reſolutio in Demonſtratione.

Difficilis reſolutio in ſyllogiſmo dialectico.

Eadem facilior in Demõſtratione.

Hoc igitur eſt, quod dicit Ariſto. ſi verum non poſſet ex falſo colligi, ſed ſemper ex vero, facilè eſſet reſoluere. nam tũc cõuerterẽtur cõcluſio & propoſitiones: intellige, quò ad veritatem, ita vt ſi propoſitiones veræ, etiam concluſio vera, & ſi cõcluſio vera, etiã propoſitiones eſſent. vt ſi A eſt, nempè concluſio, B, nempè præmiſſæ, etiam ſunt, & contrà. quòd ſi conuertũtur, facilè erit per concluſionem præmiſſas indagare & reſoluere at cùm non ita ſit, imò verum ex falſo ſequi poſſit, nõ erit talis cõuerſio, quod in dialecticis fit: ideò reſolutio concluſionum in propoſitiones veras eſt difficilis. In Mathematicis verò Demonſtrationibus cùm non per accidẽtia fiant propoſitiones, ſed per definitiones, & ea, q̃ per ſe ſunt, nõ eſt reſolutio difficilis. V.g. ꝙ homo ſit animal, poteſt dialecticè probari. quia loquitur, quia currit, quia legit, & per alia multa: & ſic quia concluſio eſt vera, & ob id illæ propoſitiones veræ eſſent, adhuc faciliùs eſſet talem concluſionem reſoluere. at poteſt concluſio eſſe vera, & illa omnia ex quibus ſyllogizari poteſt falſa, propterea difficilè eſt eam in propoſitiones ſuas probatiuas reſoluere: at in Demonſtratione, cùm ex veritate cõcluſionis ſequatur etiam veritas propoſitionum, non eſt ea difficultas in reſolutione circa propoſitiones, cum determinatæ ſint & veræ.

In Mathematicis Reſolutio nõ eſt difficilis.

Augentur autem non per media, &c. 15

Confirmat indeterminationem propoſitionum in dialectica, ex diuerſo augmento Demonſtrationum. Eſt enim triplex augmentum: primũ in poſt ſumendo, cùm per concluſionem probatam, iterũ aliam, & per hanc aliã probamus, & hoc augmẽtum etiam eſt in Demonſtratióne, vt patet in Euclide. per vnam enim probatam aliã demonſtramus. alterum augmentum, eſt in ſumendo ad latus, cùm aliquam ſuperiorem paſſionem de varijs inferioribus per media varia demonſtramus: vt ſenſibile de homine per rationale, & de equo per hinnibile: exemplum Ariſt. eſt, numerus infinitus, id eſt, in communi, qui vocetur A, demonſtretur de impari, id eſt, de ternario, qui dicitur C, per imparem quantum, id eſt, imparem in communi, qui ſit B: dices igitur: omnis impar eſt numerus, ternarius eſt impar, ergo ternarius eſt numerus. iterum idem A † nempè numerus demonſtretur de pari, nempe quaternario, qui ſit E, per parem quantum, id eſt, in communi, qui ſit D: dices: omnis par eſt numerus, quaternarius eſt par, ergo eſt numerus: & ſic etiam augentur demõſtrationes: tertiũ augmentum eſt per media varia demonſtrando eandem concluſionem, & hoc non fit in Demonſtrationibus, nam vnius effectus vnum eſt principale medium, in dialectica id fit, vt diximus, ideò difficilis eſt reſolutio.

Triplex augmentum.
1.
2.
3.

Dubium.

Dices: nònne etiam per varias cauſas augentur Demonſtrationes, cùm vnum multis cauſis demonſtrari poſſit? Dico, verum eſſe, at in eodem genere non multiplicantur Demonſtrationes: cùm autem Mathematicæ ſcientiæ ferè per vnicum genus cauſæ demonſtrent, non contingit in talibus Demonſtrationibus multiplicari media. Et hoc tantùm intendit in præſenti.

Solutio.

De Demonſtrationum Quòd, & Propter quid ſpeciebus ac differentijs.

Cap. X.

1. *QVod verò differt, & propter quid ſcire, primum quidem in eadem ſcientia, & in hoc dupliciter. Vno quidem modo, ſi non per immediata efficiatur ſyllogiſmus: non enim accipitur prima cauſa: ſcientia verò ipſius propter quid ſecundum primam cauſam. Alio autem, ſi per immediata quidem, ſed non per cauſam, ſed notiùs eorum, quæ conuertuntur. nihil enim prohibet eorum, quæ conuerſim prædicantur, notiùs aliquando eſſe, quod eſt non cauſa. quare erit per hoc demonſtratio.*

2. *Vt quòd Planetæ propè, per id, quòd non ſcintillant. Sit in quo C planetæ: in quo B, non ſcintillare, in quo A, prope eſſe. verum itaque B de C dicere: planetæ enim non ſcintillẽt. ſed & A de B: quod enim non ſcintillant, propè eſt: hoc autem acceptum ſit per inductionem, aut per ſenſum, neceſſe igitur A ineſſe ipſi C. quare demonſtratum fuit, quòd planetæ prope ſunt. Hic igitur ſyllogiſmus non ipſius propter quid, ſed ipſius quod, eſt non enim propter non ſcintillare, propè ſunt, ſed propterea, quia prope ſunt, non ſcintillant. Euenit autem & per alterum monſtrari alterum: & erit ipſius propter quid demonſtratio. Vt ſit C, planetæ: in quo B, propè eſſe: A, non ſcintillare. ineſt itaque & B ipſi C: * quare & ipſi C, A: & A ipſi B, non ſcintillare. & eſt ſyllogiſmus ipſius propter quid: accepta enim eſt prima cauſa.*

* al. l. & A ipſi B, non ſcintillare, quare & ipſi C A.

3. *Rurſus quemadmodum Lunam monſtrant, quòd ſphærica, per augmenta: ſi enim quod ita augetur eſt ſphæricum: augetur autem Luna: planum, quòd ſphærica. ſic igitur ipſius quòd factus fuit ſyllogiſmus. E conuerſo autem poſito medio ipſius propter quid. non enim propter augmenta eſt ſphærica: ſed quia eſt ſphærica, accipit augmenta talia. Luna, in quo C: ſphærica, in quo B: augmentum in quo A.*

4. *In quibus autem media non conuertuntur. & eſt notius, quod non eſt cauſa, ipſum quidem quòd monſtratur, ipſum autem propter quid non.*

5. *Amplius, in quibus medium extra ponitur, etenim in his ipſius quòd, & non ipſius propter quid, eſt demonſtratio, non enim dicitur cauſa. Vt propter quid non reſpirat paries: quoniam nõ animal. ſi enim hoc nõ reſpirandi cauſa eſt, oporteret animal eſſe cauſam reſpirandi. vt ſi negatio cauſa eſt ipſius non eſſe, affirmatio cauſa eſt ipſius eſſe, quemadmodum ſi hoc. quod eſt, inconmenſurabilia eſſe calida & frigida, eius, quod eſt, non ſanum eſſe, hoc quod eſt commenſurabilia eſſe, eius quod eſt ſanum eſſe. conſimiliter autem & ſi affirmatio ipſius eſſe, negatio ipſius non eſſe. In iis autem, quæ ſic aßignata ſunt, non contingit, quod dictum eſt. non enim omne reſpirat animal.*

Syllogiſmus autem fit talis cauſa in media figura: vt ſit A, animal: in quo B, reſpirare, in quo C, paries. A, igitur ineſt omni B: omne enim reſpirans eſt animal: ipſi autem C nulli: quare neque B C nulli: non itaque reſpirat paries. 6.

Aſsimilantur autem tales cauſæ iis, quæ ſecundum exceſſum dicuntur. hoc autem eſt plùs diſtans dicere medium. 7.

Vt illud Anacharſidis, quòd in Schytis non ſunt tibicines: neque enim vites. 8.

Secundum quidem igitur eandem ſcientiam, & ſecundum mediorum poſitionem iſtæ differentiæ ſunt eius, qui eſt ipſius quòd, ad eum, qui eſt ipſius propter quid, ſyllogiſmum. 9.

Alio autem modo differt ipſum propter quid ab ipſo quod eo quòd per aliam ſcientiam vtrunque ſpeculatur, talia autem ſunt quæcunque ſic ſe habent inuicem, vt ſit alterum ſub altero: vt Perſpectiua ad Geometriam, & Mechanica ad Stereometriam, & Harmoniaca ad Arithmeticam, & Apparentia ad Aſtrologicam. 10.

Ferè autem vniuocæ ſunt nonnullæ iſtarum ſcientiarum, vt Aſtrologia & quæ Mathematica, & quæ nautica, atque Harmoniaca & quæ Mathematica, & quæ ſecundum auditum. 11.

Hic enim ipſum quidem quod ſenſitiuorum eſt ſcire, ipſum verò propter quid Mathematicorum. hi namque habent cauſarum demonſtrationes, & plerunque non ſciunt ipſum quòd: quemadmodum qui vniuerſale ſpeculantur, multotiẽs nonnulla ſingularium neſciunt, quia non aduertunt. 12.

Sunt autem hæc, quæcunque cùm alterum quid ſint ſecundum ſubſtantiam, vtuntur 13.

for-

formis: diſciplinæ namque circa formas ſunt: non omnino de ſubiecto aliquo geometrica ſunt, ſi enim de ſubiecto aliquo geometrica ſunt, ſed non in quantum geometrica, de ſubiecto.

14. *Se habet autem & ad Perſpectiuam, vt hæc ad Geometricam, alia ad hanc, vt quod eſt de Iride. ipſum enim quòd, Naturalis eſt ſcire, ipſum verò propter quid, Perſpectiui, aut ſimpliciter, aut ſecundùm* * *mathema.*

* diſciplinam.

15. *Multæ autem & non ſub ſe inuicem ſcientiarum, ita ſe habēt, vt Medicina ad Geometriam. quòd enim vlcera orbicularia tardiùs ſanantur, Medici eſt ſcire: propter quid verò, Geometriæ.*

1. *SEd quia differt & propter quid.*

Duplex genus demõſtrationis, quia, & propter quid.

Duplex genus Demonſtrationis diſtinguit, quæ ſunt inſtrumenta duarum ſcientiarum: altera enim Demonſtratio, Quia eſt, quæ facit ſcientiam, quæ dicitur quia eſt: altera Demõſtratio propter quid, quæ ſcientiam potiſſimam facit per cauſam. Eſt autem caput in duas diuiſum partes: in priori oſtendit, quomodo hæ duæ Demonſtrationes ſe habeant in eadem ſcientia, in poſteriori, quomodo ſint in diuerſis. Proponit igitur differre ſcire quia, & propter quid, ac proinde ipſas Demonſtratiões: ſcire enim propter quid, eſt per cauſam primam cognoſcere: at ſcire quia, dupliciter cõtingit: vno modo cùm propter cauſam, ſed non primam, cognoſcimus: altero modo, cùm immediatum effectum non per cauſam cognoſcimus: fieri enim poteſt, vt effectus, licet cum cauſa conuertatur, ſit notior nobis, & tunc per illum demonſtrantes, facimus Demonſtrationes quia.

Caput diuiſũ in duas partes.

Differẽtia demonſtrationis propter quid, à demonſtratione quia.

2. *Vt quòd propè ſint planetæ, &c.*

Ponit duo exempla: alterum eſt, ſtellæ non ſcintillantes ſunt propè nos, planetæ non ſcintillãt, ergo ſunt propè nos. Sic ſyllogiſm' ab effectu procedit, quia effectus notior eſt, cùm ſenſu & inductione percipiatur; ſenſu, quia ipſos planetas non ſcintillare viſu dignoſcimus; inductione, quia in his omnibus, putà, argento, auro, plumbo, quæ propè nos ſunt, non ſcintillare cõperimus. Poterit talis quia, fieri propter quid, maius extremum mutando in medium, ſic: Quæ ſunt prope nos non ſcintillant, planetæ ſunt propè nos, ergo planetę non ſcintillant; hic eſt per cauſam Demõſtratio. Nota per A, maius extremum, per B, medium, per C, minus extremum, intelligi in præſenti loco.

3. *Iterum ſic Lunam demonſtrant.*

Ponit ſecundum exemplum: quicquid circulariter illuminatur, eſt rotũdum, Luna ſic illuminatur, ergo eſt rotunda. eſt etiam ab effectu, & poterit eodem modo fieri propter quid, ſumendo cauſam pro medio; quod eſt rotundum, ſic illuminatur, Luna eſt rotunda, ergo ſic illuminatur.

4. *In quibus autem media conuertuntur, &c.*

Docet, non ſemper Demonſtrationem quia, fieri propter quid, cum enim effectus notior eſt, ſed cum cauſa nõ conuertitur, fit ſolùm quia, non propter quid. vt omne progreſsiuum eſt animal, omnis leo progreſſiuus eſt, ergo omnis leo animal. non dices tamen, omne animal progreſsiuum eſt, ſunt enim multa animalia, quæ non ſunt progreſsiua: in his tamen eſt Demonſtratio quia, non propter quid.

5. *Ampliùs in quibus medium, &c.*

Aſſignat exemplum ſecundi generis demonſtrationis quia eſt, nempè cùm fit per cauſam mediatam, & dicit [in quibus medium extra ponitur] per mediũ extra poni intelligit Alexander, quod fit in ſecunda figura, in qua medium dicitur extra poni, vt dicitur 1. Priorum, cap. 5. quia ſit ſuperiùs, & prædicatum de vtraque extremitate. quia verò hæ Demonſtrationes, quæ fiunt per cauſam remotam, fiunt in ſecunda figura, ideò dicit: [in quibus medium extra ponitur.] Etiã aliter exponit, quòd medium extra poni, ſit, cauſam eſſe remotam, & diſtantem ab effectu, quaſi alia cauſa ſit ante ipſam.

1. Expoſitio.

2 Expoſitio.

Vtraque expoſitio bona eſt, prior partim eſt Alberti, c. 6. tract. 3. exemplum autem eſt hoc: ſi quis probaret parietem nõ reſpirare, quia non eſt animal, aſſignaret quidem cauſam, ſed remotam, propria enim cauſa non reſpirandi eſt, non habere pulmonem, remota verò, nõ eſſe animal, nam ſi non eſt animal, nõ habebit pulmonem, nec tamen eſt cauſa proxima. & probat Ariſtot. illam non eſſe cauſam proximam: nam ſi non animal eſſet proxima cauſa non reſpirandi, animal eſſet cauſa

Quæ cauſa propria nõ reſpirãdi. Quæ remota:

 proxi-

proxima reſpirandi: in proximis enim cauſis, ſi affirmatio, eſt cauſa affirmationis, & negatio, eſt cauſa negationis: vt non temperies qualitatum eſt cauſa proxima non ſanandi, etiam temperies eſt cauſa ſanandi, & econtra. non ſic autem eſt de animali: non enim animal eſt cauſa proxima & immediata reſpirandi, cùm multa ſint animalia, quæ non reſpirent, vt piſces; ob id etiam non animal non eſt cauſa non reſpirandi. Nota exemplum Ariſtotelis, qui nō ſumpſit contrarium, nempe male habendi, ſed non ſanandi nam in cauſis etiam proximis non valet a negatione cauſæ ad effectum contrarium, ſed ad negationem eiuſdem effectus. nō enim dices: ſi animal rationale eſt cauſa riſibilis non animal rationale eſt cauſa flebilis, ſed non riſibilis.

Dubium ex Philopono.

Dubitat Philoponus. nam Ariſtoteles videtur procedere ab oppoſito antecedentis ad oppoſitum conſequentis, quod non licet. dicit enim: ſi non animal eſt cauſa nō reſpirandi, animal eſt cauſa reſpirādi? Reſpondet hic Ariſtotel non facere propoſitiones aut argumentationes: ſed dicere de cauſis immediatis & proximis: quòd ſi eſt cauſa proxima alicuius effectus, eius negatio erit cauſa negationis illius effectus: & contra, ſi negatio eſt cauſa negationis, affirmatio etiam erit cauſa affirmationis. Dices: quid eſt cauſa proxima? Dico illā eſſe proximam, ex qua omni & ſola, procedit effectus. Vnde, animal non eſt cauſa proxima progreſſiui motus, quia non omni animali ineſt: nec ſimiliter non reſpirare, non eſt ab eo, quod eſt non eſſe animal, quia nō ſoli nō animali ineſt, multa enim animalia non reſpirant. cauſa verò proxima, ſola, & omnis effectum producit, & in huiuſmodi cauſis eſt vera illa propoſitio Ariſtot. Nec impedit, quod effectus poſſit ab alia cauſa procedere, quando hęc eſt illi proximè ſubordinata: vnde animal rationale cauſa cenſetur non remota riſibilis, licet riſibile ab admiratiuo proueniat, admiratiuum enim ſubordinatur animali rationali, tanquam cauſæ principali, à qua reliquæ procedunt.

Solutio.

Cauſa proxima quænam ſit?

6 *Syllogiſmus autem fit talis, &c.*

Oſtendit, in qua figura ſimiles ſint Demonſtrationes faciendæ, ac in ſecunda docet conſtitui debere, dices enim: omne reſpirās eſt animal, nullus paries eſt animal, ergo null' paries reſpirat, per A, mediū intelligit, per B, maius extremū, per C, min'.

Dubium ex Philopono.

Dubitat Philoponus, an poſſit in ſecunda figura fieri demonſtratio propter quid? Reſpondet, & bene, poſſe fieri, & ponit exemplum obſcurū: clari' erit ſi ſic dicatur: omne reſpirans habet pulmonem, paries non habet pulmonem, ergo non reſpirat.

Solutio.

Alterū dubium Philoponi.

Dubitat præterea: an in prima figura poſſint hæ Demonſtrationes negatiuæ fieri? Reſpondet ſubtiliter, quod non: quia cùm maius extremum cōcludatur negatiuè de minori, propter medium negatiuum, deberet mediū negari de minori extremo. & fieret in prima figura minor negatiua; quòd non licet. Nō enim dices: omne pulmonem habens reſpirat, paries non habet pulmonem, ergo non reſpirat. Dico hoc non eſſe dicendum: eſt enim falſum: poſſumus enim optime in prima figura Demōſtrationes facere per cauſas negatiuas, ſumēdo pro medio totam cauſæ negationem, ſic: nullum non habens pulmonem reſpirat, omnis paries eſt non habens pulmonem, ergo nullus reſpirat.

Solutio.

Solutio. authoris.

Comparantur autem huiuſmodi, &c. 7.

Expoſitio Philoponi.

Philoponus & Themiſtius dicunt, hic Ariſtotelem comparare has cauſas remotas his, quæ dicuntur ſecūdùm exceſſum. explicant autem ea dici ſecundùm exceſſum, quę nō ſunt neceſſaria, ſed ſuperflua. Ac ſi dicat: iſtæ cauſæ remotæ ſunt ſuperfluæ, cùm ſine his demonſtrare poſſimus. ſed reuerà melius exponit S. Thomas, nēpè ſuperiora & cōmuniora dici ſecūdùm exceſſū, & eſt ſenſus, has remotas cauſas dici, vt prædicata ſuperiora: excedūt enim & ſuperant effectus. Dices: qua ratione id docetur? Dico: quia reddit rationem, quare tales Demonſtrationes, quia, ſint in ſecunda figura. nempè cùm media, ſcilicet cauſę remotę, ſint ſuperiores effectibus, ac de illis prædicentur, cùm autem medium ſuperiùs eſt, ſecundam facit figuram.

Expoſitio & melior Thomæ.

Si enim illud eſt, quòd Anacharſides, &c. 8.

NOTA

Vtitur alio exemplo eiuſdem, ex Anacharſide, qui cùm Scytha eſſet, & degeret Athenis, occurrentibus fæminis præ vino nimio ſaltantibus, quas vocat Ariſtoteles Auletrides, fuit interrogatus, an in Scythia eſſent ſimiles? Reſpondit, non eſſe vites.

hæc

hæc cauſa eſt remota : proxima enim erat ebrietas ex vino .eſt autem Demonſtratio ſic facienda : vbi ſunt auletrides, ſunt vites, in Scythia nõ sũt vites, ergo in Scythia nõ ſunt auletrides. Demõſtratio eſt, quia: non enim eſt proxima cauſa, non eſſe vites, cùm eſſe vites non ſit cauſa, quod ſint, cùm etiam vbi vites non ſunt, reperiũtur tales·vinum enim poteſt differri: vtitur ſimilibus literis, ſicut in priori exemplo.

9. *Secundùm igitur eandem ſcientiam, &c.*

Concludit, ſe dixiſſe de Demonſtratione, quia, & propter quid, ſecundum eandem ſcientiam, & ſecundùm mediorum poſitionem ; id eſt, quomodo differant in medijs, & per quot media Demonſtratio quia, procedat, quæ eſt prior pars capitis.

Dubium. An demõſtratio q̃a, ſit dicenda demonſtratio? Solutio.

Dubitatur an Demonſtratio, quia, ſit dicenda Demonſtratio? Dico nõ eſſe potiſſimam Demonſtrationem, qualis eſt definita ſuperiùs, ac de qua locuti ſumus hactenus; hęc enim ſoli propter quid, inſunt: eſt tamen quædam Demõſtratio imperfecta, diſtincta ſpecie ab ea, quæ eſt per cauſam primam: harũ enim diſtinctio ſecundùm media ſumi debet, hæc autem differunt ſpecie in his Demonſtrationibus.

Dubiũ 2.

Dubitatur ſecundò: nam videtur eſſe aliud genus Demoſtrationis, puta à ſigno, ſimiliter Demonſtratio propter quid cauſæ, & propter quid ſimpliciter: vt ſuperius diximus ex Auerr præterea eſt ad impoſſibile Demonſtratio, vt ſi ignis non eſſet attractiuus, non eſſet calidus, cõſequens eſt falſum, ergo & antecedens? Dico, ſub Demonſtratione, quia, non ſolum cõpræhendi Demonſtrationẽ ab effectu, ſed quamcunq; quę per cauſam primã non ꝓcedit, ſiue ſit, ab effectu, ſiue à ſigno, ſiue à cauſa remota, ſiue quæ fit inter ſuperiora & inferiora quidditatiuè; inferiora enim ſuperiorum, & ſuperiora inferiorum, ſunt remota cauſa; cũ ex negatione inferioris nõ ſit negatio ſuperioris, nec ex affirmatione ſuperioris ſequatur affirmatio inferioris, quę ſunt opus ad cauſam primã vt diximus.

Solutio. 1.

2. Dico ſecũdò, non opus eſſe illam Demonſtrationẽ propter quid, diſtinguere, quia omnis Demõſtratio cauſæ oſtẽdit cauſam & concluſionẽ eſſe, vt latè dixim᷒ ſuperiùs. Dico tertiò, illas Demonſtrationes reduci, vel ad quia, vel ad ꝓpter quid: vnde illa reducitur ad hanc, propter quid, omne calidum eſt attractiuum : ignis eſt calidus, ergo eſt attractiuus. 3.

Alio autem modo differt ipſum &c. 10.

Pars 2. Ca. Vide de ſubalternatione Alb. tract. hoc 3. ca. 7.

In ſecunda parte docet, quia & propter quid, differre in diuerſis ſcientijs. Nõ tamen intelligas hic eſſe aliud gen᷒ Demõſtrationis, quia, ſed quod ſit aliqua Demõſtratio potiſſima propter quid, cuius cauſa & propoſitiones ſint vnius ſciẽtię: concluſionis verò cognitio, quæ dicitur, quia, ſit alterius ſcientiæ, quod accidit in ſubalternatis, vt diximus late ſuperius ponit exemplũ Philop. Perſpectiu᷒ enim dicit, res ad maiorẽ diſtantiam minores apparere, quia ſub minori videntur angulo, puta A : ad minorẽ verò diſtantiam maiores apparere, quia ſub maiori angulo videtur, puta B. at quare angul᷒ B. ſit maior A, Geometræ eſt ſcire propter quid: Perſpectiui verò quia. ponit Ariſt. multa exempla ſubalternarum. Nota per Apparentiam, vt vult Philopon. intelligi Nauticã, quæ ſub Aſtrologia eſt.

Fere quidem vniuocæ ſunt nonnullæ, &c. 11.

Sententia Philopon.

Philopon. ſubalternantes & ſubalternatas ſciẽtias vult dici ferè vniuocas, quia vtræq; ſunt eiuſdem rationis ferè, quia nõ abſolutè & ſimpliciter. Sed crediderim, mentem Ariſt. eſſe, quod aliquæ ſubalternantes, & ſubalternatæ idẽ habent cõmune nomen, vt Muſica dicitur ipſa Mathematica, vt ſpeculatiua etiam Muſica dicitur hæc practica ei ſubalterna, quã vocat ſecundũ auditum Similiter Nautica dicitur Aſtrologia, ſicut ſua ſubalternans, hoc tamẽ non in omnibus eſt inuenire. Nota ſubalternãtes vocari Mathematicas, quarum eſt cognoſcere propter quid, ſubalternas verò ſenſibiles, quippe quæ magis ſenſui accedant, cum materiales ſint, quarũ eſt cognoſcere quia, & concluſiones.

Authoris.

N O T A.

Hi enim habent demonſtrationes cauſarum, &cæt. 12

Oſtendit ſubalternantes, ipſas cauſas cognoſcere, nõ tamen quia: accidit enim frequenter, quòd quis teneat cauſam, & effectum ignoret, cùm cauſam non applicat. & ponit exemplum: ſæpè enim contingit propoſitionem aliquam vniuerſa-

lem cognoſcere, putà, omnem mulam eſſe ſterilem, & ignotare, hãc, vel illam mulam eſſe ſterilem, quia non aduertit, nec occurrunt cognitioni: ita ſi in cauſis & effectibus. poteſt ergo in ſubalternãte cognoſci propter quid, vt non cognoſcatur effectus.

13. Expoſitio Philoponi bona. *Sunt autem hæc, quæcunque alterum, &c.*

Philopon. vult verba hæc dicta eſſe de ſubalternantibus & ſuperioribus ſcientijs Mathematicis, vt ſit ſenſus: hæ ſcientiæ, cũ ſubſtantiam ab alijs diuerſam habeãt, cuius ſpecies, id eſt, figuras, lineas, quantitates conſiderent, tamen ſolis ſpeciebus cõtentæ ſunt: abſtrahunt enim à materia omni ſenſibili, quòd ſi iſta, quæ Geometriæ & Mathematicæ puræ conſiderant, in ſubſtantia & ſubiecto ſunt, non ſic ad Mathematicam ſpectant, ſed abſtracta ab eo. eſt bona expoſitio.

Melior expoſitio D. Thomæ. At S. Thõ. aliter exponit, & bene, vt priora verba ſint inferioribus ſcientijs. hæ enim cùm aliud quid ſint à ſuperioribus ſecundum ſubſtantiam & materiam, ſpeciebus tamen & figuris vtuntur, ſicut ſuperiores, ſed contractis ad illam materiam, reliquæ verò eas à materia ſeparant, licet in materia ſint, propter quod vult has differre penes maiorem, vel minorem à materia abſtractionem.

14. *Habet autem ſe ad Perſpectiuam &c.*

Docet, ſicut Perſpectiua ad Geometriã ſe habet, ita ſe habere ſciẽtiam de Iride ad Perſpectiuã, cui ſubalterna eſt. ſcire enim quia, eſt ſcientia de Iride, quæ Phyſica dicitur, quia eſt in materia ſenſibili, vel quia ſit pars Phyſicæ, vt aliqui volunt: at ſcire propter quid, eſt Perſpectiui ſimpliciter, vt ſecundùm diſciplinam, id eſt, vel Geometriæ, cui perſpectiua ſubijcitur, vt bene explicat Egidius: nam aliquando aliqua de Iride ex Geometria probantur.

15. *Multæ autem & non ſub ſe inuicem, &c.*

Concludit, aliquando concluſionem vnius ſcientiæ probari in alia, quamuis tales ſcientiæ non ſint ſubalternæ, vt patet. Medic⁹ enim dicit: vulnera circularia difficiliùs ſanari, Geometra dat cauſam: quia latera circuli maximè diſtant, non tamen Medicina ſubijcitur Geometriæ. Huiuſmodi ſunt multa alia. Latè diximus de ſubalternatione cap. 7. ſuperiori: ſimiliter de alijs difficultatibus, quæ hic poterant occurrere, in alijs capitibus diſputatum eſt, ideò ſuperſedebimus.

Primam figuram maximè ſcientiæ eſſe accommodatam.

CAPVT XI.

Figurarum autem maximè ſcientialis eſt prima. Mathematicæ nemque ſcientiæ per hãc demonſtrationes ferunt, vt Arithmetica, & Geometria, & Perſpectiua; & ferè, vt dixerim, quæcunque ipſius propter quid conſiderationem faciunt. aut enim omninò, aut vt plurimùm, & in plurimis per hanc figuram ipſius propter quid fit ſyllogiſmus. quare & propter hoc erit vtique maximè ſcientialis. maximè nanque proprium ipſius ſcire eſt propter quid ſpeculari. 1.

Poſtea & ipſius quid eſt ſcientiam per ſolam hanc venari poſsibile, in media enim figura non fit prædicatiuus ſyllogiſmus, ipſius verò, quid, eſt ſcientia affirmationis. in vltima autem fit quidem, ſed non vniuerſaliter: ipſius autem quid eſt, vniuerſalium eſt. non enim homo aliquo modo eſt animal bipes.* 2. *a. l. affirmatiuè.

Ampliùs hæc quidem illarum nihil indiget, illæ verò per hanc condenſantur, & augentur, quouſque ad immediata venerint. Manifeſtum itaque quod ad ſciendum maximè propriè eſt prima figura. 3.

Quemadmodum verò contingebat A ineſſe B. indiuiduè, ita & non ineſſe accidit. dico autem indiuiduè ineſſe, aut non ineſſe, eò quod non eſt ipſorum medium: ſic enim non erit ſecundum aliud ineſſe aut non ineſſe. Quãdo igitur aut A aut B in toto aliquo ſit, aut & ambo, non contingit A ipſi B primò non ineſſe. 4.

Sit enim A in toto C: ſi igitur B non eſt in toto C. (contingit enim ipſum quidem A eſſe in aliquo toto: ipſum verò B non eſſe in hoc) ſyllogiſmus erit, quod A ipſi B non inſit: ſi enim, C, A quidem omni: ipſi verò B nulli: A nulli eorũ, quæ B. 5.

Conſimiliter autem & ſi B in toto aliquo eſt, vt in D, ipſum nanque D omni B ineſt 6.

eſt: ipſi autem A nulli ipſum B. quare ipſum A nulli eorum, quæ B, inerit per ſyllogiſmum.

7. *Eodem pacto monſtrabitur & ſi ambo in toto, aliquo ſint.*

8. *Quod autem contingit ipſum B non eſſe in quo toto eſt A, aut rurſus A, in quo eſt B. manifeſtum ex coordinationibus, quæcunque non commutantur ad ſe inuicem. Si enim nullum eorum, quæ ſunt in A C D coordinatione, de nullo prædicatur eorum, quæ ſunt in B E F: ipſum verò A in toto eſt H coordinato exiſtenti: planum, quod B non erit in H. commutarentur enim coordinationes, conſimiliter autem & ſi B in toto aliquo eſt.*

9. *Sin verò neutrum ſit in toto nullo: non inſit autem A ipſi B: neceſſe eſt indiuiduè non ineſſe. Si enim erit aliquod medium, neceſſe alterum ipſorum in toto aliquo eſſe.*

10. *Aut enim in prima figura, aut in media erit ſyllogiſmus, ſi quidem igitur in prima B, erit in toto aliquo: affirmatiuam nanque oportet, quæ ad hoc propoſitionem fieri.*

11. *Si autem in media vtrùm contigerit. ad vtraque enim accepto priuatiuo, efficitur ſyllogiſmus, ambabus verò negatiuis exiſtentibus, non erit. Planum itaque, quòd contingit aliud alij non ineſſe indiuiduè: & quando contingit, & quomodo, diximus.*

1. F*igurarum autem faciens ſcire maximè, &c.*

Intentio Ariſt. & cõtinuatio textus.

Cùm principia materialia Demonſtrationis hucuſque tradiderit: nempè propoſitiones: nunc de principio formali, hoc eſt, de Figura, per quam præcipuè Demonſtrationes fiunt, ſermonē facit, atque hæc cauſa eſt communis huius continuationis textus: quamuis poſſemus forſan magis ad rem dicere:

Alio modo.

Quod cùm paulo antè Demonſtrationes quia, in ſecunda figura fieri dixiſſet, nunc Demonſtrationes propter quid, præcipuè in prima fieri velit oſtendere.

Diuiſio capitis.

Caput autem in duas partes diuiſum eſt, in priori probat, primam figuram maximè ſeruire Demonſtrationibus, in poſteriori loquitur de immediatis propoſitionibus negatiuis.

Concluſio capitis & rationes concluſionis.

Proponit igitur concluſionem hanc in principio: Figura, quæ maximè ante alias ad ſcientiam eſt apta, eſt prima. Quam tribus rationibus oſtendit:

1. Ratio.

prima eſt quaſi quædam inductio: omnes enim Mathematicæ; vt Geometria, Arithmetica, Perſpectiua, ſimiliter reliquæ ſciētiæ, quæ per cauſas demonſtrant, aut omninò, aut vt plurimùm per primam figuram demonſtrant: cùm igitur Demōſtratio, quæ per cauſam procedit, ſit nobiliſſima, & maximè ſcire faciat, atq; iſta per primam figuram procedat; colligitur, primā figuram facere præcipuè ſcire. Nota quòd dicit, vt plurimū, quia non ſemper in prima figura fiunt.

Dubiū ex Egidio.

Dubitat Egidius: quare Demonſtratio quæ per propter quid eſt, fiat magis in prima figura?

Reſponſio.

Reſpōdet diſtinguendo: aut enim, per ipſum propter quid, probamus aliquid ineſſe, aut non ineſſe: ſi ineſſe, cum ſit affirmatio, & vniuerſalis, nō poteſt colligi in ſecunda, nec in tertia: ſi non ineſſe, poteſt colligi in ſecunda, etiam & in prima. vt nullum animal rationale eſt brutū, omnis homo eſt animal rationale, ergo nullus homo eſt brutum. fit etiam in ſecūda: nullum brutum eſt animal rationale, omnis homo eſt animal rationale, ergo nullus homo eſt brutum. cùm igitur quæ fiunt per ſecundam, fiant per primam, nō autem econtra, vt plurimum prima aptior eſt Demonſtrationi.

Poſtea ipſius quod quid eſt. 2.

2. Ratio.

Hæc eſt ſecunda ratio pro eadem concluſione: Maximè definitio vtilis eſt Demonſtrationi, ſed hanc non niſi per primā cōſequimur, ergo figura prima ante alias Demonſtrationi conducit. probat minorem: nam definitio de definito affirmatiuè & vniuerſaliter prædicari debet, ſi vniuerſaliter, non poterit in tertia concludi, ſi affirmatiuè, non in ſecunda, quæ negatiuè concludit.

Dubium.

Dices: quomodo definitio de definito demonſtratur: non enim definitionis eſt Demonſtratio? Philop. reſpondet definitionem non demonſtrari, tamen partes definitionis demonſtrari:

Solutio Philoponi.

oſtendimus enim differentiam diuidendo genus. dicit ſecundò, quod etiam probamus definitionem per ipſius definitionem. ſic: omnis oratio explicans, quid ſit homo, eſt ipſius definitio, ſed animal rationale explicat, quid ſit homo, ergo ipſius eſt definitio.

Authoris.

Alij aliter reſpondeant. mihi videtur dicen dum, non quidem hic dicere Ariſt. quòd demonſtretur, ſed quòd oſtendatur, vel ab effectu, vel à ſigno, vel alio modo à poſteriori, & ſic ad talem probationem vtimur prima figura.

Amplius hæc quidem illis, &c.

3 Ratio.

Tertia ratio eſt: Quia iſta eſt figura nobiliſſima: non enim indiget alijs, at aliæ indigent ipſa: nam per eam denſantur & augmentantur, donec ad immediata perueniant.

Dubium.

Dices: quomodo reliquæ duæ denſantur & augmentantur per primam? Reſpondet Philop. quòd denſatio ineſt propriè materiæ, augmentum formæ, & cùm prædicatum ſit forma, ſubiectū materia, quoties prędicatū ſit ſubiectum, eſt denſatio: quoties verò ſubiectum prædicatum, eſt augmentatio. cùm ſecunda figura ad primam reducitur, prędicatum vnius præmiſſæ fit ſubiectum; nam mediū erat in vtraque prædicatum, ob id per denſationē ſecunda intendit in primam: at in tertia medium, quod erat ſubiectum in vtraque, fit in vna prædicatum, propterea per augmētationem reducitur ad primam, ita etiam exponit Egidius.

Soluitur ex Philop. In quo vſu hic denſatio iuxta Philopo numī Itē in quo Augmentatio?

At Themiſt. aliter exponit. dicit enim denſari & augmentari eſſe proſyllogizari præmiſſas ſyllogiſmi & Demonſtrationis, cùm ſunt mediatæ, talis autem proſyllogizatio dicitur denſatio, quia magis accedit ad immediatas propoſitiones: eſt enim, vt quædam coarctatio; dicitur etiam augmentatio propter multitudinem mediorū, modò enim per vnum, poſteà hoc per aliud immediatius probamus. Eſt autem in proſyllogizatione hoc notandum, quod ſecunda figura, non poteſt proſyllogizare ſuas vtraſque præmiſſas, cùm altera ſit affirmatiua, & non poſſit concludi in ſecunda: ſimiliter nec tertia, cùm altera ſit vniuerſalis. debent ergo à prima proſyllogizari. hæc enim & ſuas, & aliarum propoſitiones proſyllogizat: quia quocunque modo cōcludit propterea dicit Ariſt. reliquas denſari, & augmētari, quouſq; ad immediatas ſuas propoſitiones reducātur.

Aliter ex Themiſt.

Proſyllogizatio.

3. Expoſitio.

Hæc expoſitio eſt bona: quamuis poſſemus etiam dicere, quod per denſari intelligat reductionem modorum aliarum figurarum ad primam, quatenus plures modi ad vnum primæ reducuntur, vt diximus olim: & hoc etiam idem ſit augmentari. nam dum modos aliarum ad primam reducimus, augentur modi, nempè qui erāt in alijs figuris, & ſimiliter ij, ad quos reducuntur: ipſa verò prima immediata dicitur, cùm non ſit opus ad alias reducere, nec per eas confirmare ipſam.

Sicut autem A eſſe in B, indiuiduè. 4.

Cùm de immediatis propoſitionibus modo ſermonē feciſſet, vt volunt Them. & Philop. nunc de immediatis tractat. ac primò docet, eſſe immediatas, non ſolùm affirmatiuas, ſed etiam negatiuas propoſitiones, ſicut etiam mediatas. vocat autē affirmatiuas immediatas, cum prædicatum ſubiecto indiuiſibiliter, id eſt, nō per medium aliquod ineſt, negatiuas verò immediatas, cùm prædicatum ſubiecto non ineſt, & hoc nulla media cauſa probari poteſt. Et nota per A, intelligi prædicatū per B, verò ſubiectum.

Quatuor genera propoſitionum negatiuarū.

Vt autem diſcurſum perfectum Ariſtotelis intelligas, aduerte, ipſum diſtinguere propoſitiones negatiuas, in quatuor genera, hoc ordine primum, cùm prædicatum, putà A, eſt ſub aliquo toto, id eſt, continetur ſub aliquo genere, vel aliquo, quod de illo vniuerſaliter prædicetur eſſentialiter, ſubiectum verò, putà B, non eſt ſub aliquo toto: vt qualitas non eſt homo: alterum, cùm econtrà ſubiectum eſt ſub aliquo toto, non autem prædicatum: vt, nullus homo eſt qualitas: tertium, cùm vtrumque eſt ſub toto, vel diuerſo: vt, homo non eſt albedo, vel eodem: vt, homo nō eſt equus, ſub animali: quartum, cùm neutrum eſt ſub toto: vt, nulla ſubſtantia eſt quantitas. Intendit ergo Ariſt. tres priores eſſe mediatas propoſitiones, & demonſtrabiles, quartam verò indemonſtrabilem. & aduerte hic loqui de negatiuis neceſſarijs & per ſe: ſingulas ergo explicemus.

Sit enim A in toto C: 5.

1. Genus eſt prædicatū eſt ſub toto, nō autē ſubiectum.

Agit de primo genere, cùm prædicatū eſt ſub toto, non autem ſubiectum, & intendit, talem propoſitionem poſſe demonſtrari per tale totum, quod dicatur D, affirmatum de prædicato, & negatum de ipſo ſubiecto, nam poteſt eſſe quod totum prædicati ſit alienum à ſubiecto, & tunc faciam

etiam ſyllogiſmum in CAMESTRES ad illam concluſionem: nulla qualitas eſt homo; ſic ſumendo animal: omnis homo eſt animal, nulla qualitas eſt animal, ergo nulla qualitas eſt homo.

6. *Similiter autem & ſi B in toto aliquo, &c.*

2. Genus. Oſtendit ſecundum genus, cum ſubiectum eſt in toto, non autem prædicatum: vt nullus homo eſt qualitas, tunc per illud totum ſubiecti, quod ſit D, putà animal negatum de prædicato, affirmatum de ſubiecto fiet Demonſtratio in CESARE ſic: nulla qualitas eſt animal, omnis homo eſt animal: ergo nullus homo eſt qualitas.

7. *Eodem autem modo, &c.*

3. Genus. Tertium genus eodem modo poteſt demonſtrari, ſed dupliciter: aut enim per totum ſubiecti, aut per totum prædicati: vt, nullus homo eſt albedo per totum prædicati ſic: omnis albedo eſt color, nullus homo eſt color, ergo null' homo eſt albedo. per totum ſubiecti ſic: nulla albedo eſt animal, omnis homo eſt animal, ergo nullus homo eſt albedo: Cùm verò extrema ſub vno proximo genere ſunt, vt, homo nõ eſt equus, per ipſorum definitiones tunc demonſtrari poterunt.

8. *Quòd autem contingit B non eſſe, &c.*

Cùm ſuppoſuiſſet in probatione, in toto prædicati non eſſe ſubiectum, & econtrà, oſtendit id poſſe fieri ex prædicamentis, quæ ad inuicem non commutantur, id eſt, non prædicantur; vt ſit vnum prædicamentum ſubiecti ACD: ſit aliud prædicati BEF: clarum eſt quòd ſi A ſit in G, id eſt, in quodam genere ſui prædicamẽti, quòd in illo non erit B, cùm ſit alterius coordinationis. Per tres literas vnum prædicamẽtum intelligit; plura enim in eo prædicam ordinantur.

9. *Si verò neutrum ſit in toto, &c.*

4. Genus. Quartum genus, cùm nec prædicatum, nec ſubiectum in aliquo ſunt, docet eſſe immediatum: vt, nulla ſubſtantia eſt qualitas. & vniuerſaliter, quoties vnum generaliſſimum de altero negatur, tunc non eſt medium illud demonſtrandi, cùm non habeant ſuperiora, nec proprias definitiones, & probat. Nam ſi aliquod ſit medium, oportet vt vniuerſaliter prædicetur de ſubiecto aut prædicato, ſed extrema ſunt ſuprema, non ergo habent ſuperius eſſentiale; ens enim eſt analogum, & de omnibus prædicatur, vnde non eſt medium ad concludendum negatiuè, etiam ſi eſſet vniuocum, vt patet; nam de vno deberet negari.

Aut enim in prima figura aut media, &c. 10.

Oſtendit, quòd tale medium deberet de altero extremo vniuerſaliter prædicari affirmatiuè. nam aut talis Demonſtratio fieret in prima figura, vel in ſecunda, omittit tertiam, quæ cùm non concludat vniuerſaliter, non eſt apta Demõſtrationi, de qua eſt ſermo: ſi igitur fiat in prima, minor eſt affirmatiua, in qua medium de concluſionis ſubiecto affirmatur. nõ ergo fiet in prima, nam ſubiectum illud non habet ſuperius.

Figura tertia cut non apta Demõſtrationi in præſenti.

Si verò in media, &c. 11.

Nec in ſecunda fieri docet: nam licet in ea minor non ſit ſemper affirmatiua, tamen ad vtrumque contingit, id eſt, aut maior, aut minor erit affirmatiua, cùm ex vtraque negatiua non fiat ſyllogiſmus: cùm medium verò ſit in vtraque prædicatum, prædicabitur affirmatiuè, de vno extremo illius, quod fieri non poteſt cõcludit ergo eſſe mediatas & immediatas propoſitiones negatiuas, & quãdo ſint, ſe iam docuiſſe. Atque hæc de hoc capite vndecimo, quod abſoluit præceptiuam partem horũ librorum.

Quot, quibuſque modis ſyllogiſticis, tum in immediatis tum in mediatis propoſitionibus Ignorantia diſpoſitionis, & quomodo ignorantia negationis exoriatur?

CAPVT XII.

IGnorantia verò quæ non ſecundùm negationem, ſed ſecundùm diſpoſitionem dicitur, eſt quidem deceptio, quæ per ſyllogiſmum fit. Hæc autem in primo quidem inexiſtentibus, aut non inexiſtentibus contingit dupliciter. aut enim quando ſimpliciter exiſtimet ineſſe, aut non ineſſe: aut quando per ſyllogiſmum accipiat ſuſpicionem. Simplicis quidem igitur ſuſpicionis ſimplex eſt deceptio, eius verò, quæ eſt per ſyllogiſmum, plures. 4.

Non

2. *Non inſit enim A nulli eorum quæ B indiuiduè. ſi igitur ſyllogizet A ineſſe ipſi B. medium accipiens C, deceptus erit per ſyllogiſmum.*

Contingit quidem igitur vtraſque propoſitio-
3. *nes eſſe falſas, contingit autem alteram ſolùm. Si enim neque A, nulli eorum quæ C, inſit: neque C, nulli eorum quæ B: aſſumpta verò fuerit vtraque econuerſò, ambæ falſæ erunt.*

Euenit autem ita ſe habere C ad A & B, vt
4. *neque ſub A ſit, neque vniuerſaliter in B. impoſsibile namque B eſſe in toto aliquo, dicebatur enim A primo ipſi non ineſſe A verò non neceſſe omnibus entibus ineſſe vniuerſaliter: quare ambæ falſæ.*

5. *Sed & alteram contingit veram accipere, non tamen vtram voluerit, ſed A C, C B. namque propoſitio ſemper falſa erit: eò quòd ipſum B, in nullo ſit: A C vero euenit.*

Quemadmodum ſi A & ipſi C, & ipſi B in-
6. *ſit indiuiduè: quando enim idem primò prædicetur de pluribus, neutrum in neutro erit.*

7. *Differt autem nihil, neque ſi non indiuiduè inſit Deceptio quidem igitur inexiſtendi & per hæc, & ita ſit ſolùm: non enim erat in alia figura in exiſtendi ſyllogiſmus. Quæ verò eſt non exiſtendi, & in prima ſit, & in media figura. Primùm itaque dicamus quot modis in prima ſit, & quomodo ſe habentibus propoſitionibus.*

Contingit quidem igitur vtriſque falſis ex-
8. *iſtentibus, quemadmodum ſi A & ipſi C, & ipſi B, inſit indiuiduè. Si enim acceptum fuerit A quidem nulli C: C verò omni B: falſæ erunt propoſitiones.*

Contingit autem & altera falſa exiſtente, &
9. *hac vtrauis. Euenit enim A C quidem veram eſſe, C B verò falſam. A C quidam veram: quoniam non omnibus entibus ineſt A.*

10. *C B verò falſam: quoniam impoſsibile eſt C ineſſe ipſi B, cui nulli ineſt A. non enim ampliùs vera erit A C propoſitio, ſimul autem ſi & ambæ ſunt veræ, & concluſio erit vera.*

11. *Sed & C B contingit veram eſſe, altera exiſtente falſa quemadmodum ſi B & in C & in A eſt. neceſſe enim alterum ſub altero eſſe. quare ſi acceperis, A nulli eorum, quæ C ineſſe. falſa erit propoſitio. Planum igitur quòd, altera falſa exiſtẽte, & vtriſq; erat falſus ſyllogiſmus*

In media autem figura, totas quidem eſſe propoſitiones ambas falſas, non contingit. quando 12.
enim A omni B inſit, nihil erit accipere, quod alteri quidem omni, alteri verò nulli inerit. Oportet autem ſic accipere propoſitiones, vt huic quidem inſit, illi verò non inſit: ſiquidem erit ſyllogiſmus. ſi igitur ſic acceptæ falſæ, planum, quòd econtrariò econuerſò ſe habebunt. hoc autem impoſsibile.

In aliquo verò vtranque nihil prohibet fal- 13.
ſam eſſe, quemadmodum ſi C & A, & B alicui inſit. Si enim A quidem omni acceptum fuerit ineſſe: B verò nulli: falſæ quidem ambæ propoſitiones, non tamen totæ, ſed in aliquo. Et econuerſò quoque poſito priuatiuo, conſimiliter.

14.

Alteram verò falſam eſſe, & vtramuis contingit, quod enim ineſt A omni, & B ineſt. Si igitur acceptum fuerit ipſum C ineſſe quidem toti A, toti verò B non ineſſe: C A quidẽ vera erit, B C autem falſa.

15.

Rurſus quòd B quidem nulli, ineſt, neque A omni inerit. ſi enim ipſi A, & ipſi B ſed non inerat. Si igitur acceptum fuerit C A quidem toti ineſſe, B verò nulli. B C quidem propoſitio vera, altera autem falſa. Conſimiliter verò & tranſpoſito priuatiuo. quod enim nulli ineſt A, neque B nulli inerit. Si igitur acceptum fuerit C A quidẽ toti non ineſſe: A C quidem propoſitio vera erit, 16.
altera autem falſa.

Et rurſus quod omni B ineſt, accipere ineſſe nulli A. falſum, neceſſe enim, ſi B omni & A alicui ineſſe. Si igitur acceptum fuerit, C ineſſe quidem omni B. nulli verò A: C B quidem vera erit C A autem falſa. Planum igitur quòd & ambabus exiſtentibus falſis, & altera ſolùm, erit ſyllogiſmus deceptorius in indiuiduis.

1.

IGnorantia autem non ſecundùm negationem, &c.

Inrratio Ariſt. ex Philopono.

Conuenit, vt dicit Philop. ſcienti, non ſolùm ſcientiæ cognitionẽ tradere, ſed etiam, quæ ſcientiæ opponatur, ignorãtiã exponere. Cùm igitur Ariſt. de ſcientia & modis, quibus eam conſequimur tractauerit, nunc de ignorantia ſcientiæ oppoſita, ac quibus vijs eam imbibamus diſſerit. & quia ſicut ſcientia erat de immediatis & mediatis propoſitionib', ita etiam ignorãtia:

do

de vtraque ignorantia differit, & quæ fit ſecundum propoſitiones immediatas; & hoc in capite præſenti:& quæ fit ſecũdum mediatas;& id in capite ſequenti. Cùm au tem immediatæ ſint in duplici differentia, affirmatiuæ,& negatiuæ, priùs de negatiuarum ignorantia, quę ſolum fit in prima figura,poſtea de affirmatiuarum etiam ig norantia, quæ fit in prima, & tandem de earundem affirmatiuarum ignorãtia,quæ fit in ſecunda, differit:tertia enim figura, cùm non concludat vniuerſaliter, excluditur; hic enim de vniuerſalibus & per ſe eſt ſermo, & eadem ratione excluduntur modi particulares aliarum duarum,& tan tùm eſt ſermo de vniuerſalibus.

Duplex ignorantia.

Ignorãtia ſecundum negationem quæ?

Proponit igitur,duplicem eſſe ignorantiam,& ſecundum negationem, & ſecundum diſpoſitionem.Illa eſt ſecundum negationem, quæ eſt ſimplex negatio & carentia ſcientiæ, quam ignorantiam ruſtici,pueri,& ij,qui nihil didicerunt,habent: quæ non aliud eſt, quàm non habere rei cognitionem. Illa verò dicitur ignorantia ſecundum diſpoſitionem,cùm opinamur oppoſitum veritatis: vt qui opinaretur, ho minem non eſſe riſibilem,plantas non habere vitam,talis haberet ignorantiam diſpoſitionis.

Ignorantia ſecundum diſpoſitionem.

Ignorantiam diſpoſitionis duobus modis contingere.

Adhuc iſta ignorantia dupliciter contingit: Vno modo ſine ſyllogiſmo; cùm nimirum vel authoritate aliqua, vel vana experientia,aut exemplo,aut conſuetudine aliquis deceptus opinatur oppoſitum veritatis: vt qui Solem paruæ quantitatis propter viſum iudicaret:aut, qui triangulum non æquiualere duobus rectis, cùm tres angulos videat,exiſtimaret:aut qui aliquod falſum acciperet ſine conſideratione rationis. hi haberent ignorantiam diſpoſitionis ſimplicem, & ſine ſyllogiſmo: Altero modo talis ignorantia euenit per ſyllogiſmum, cùm nimirum aliquo ſyllogiſmo decepti opinamur oppoſitum veritatis,præſertim neceſſariæ:nam de hac eſt ſermo,& talis definitur ab Ariſtot.ſic:per ſyllogiſmum facta deceptio.

De qua ignorantia diſpoſitionis ſit hic ſermo?

Diſcrimen inter hanc ignorantiam ſine ſyllogiſmo & cum ſyllogiſmo.

Aſſignat autem diſcrimen inter vtranque.nam ignorantia ſine ſyllogiſmo ſimplex eſt, id eſt, qui ſine ſyllogiſmo in aliquo decipitur,tantùm in illo decipitur: at qui in aliquo per ſyllogiſmum decipitur, in multis decipitur. nam ſyllogiſmus probans falſum,aut vnam aut vtranque præmiſſam habet falſam. Hic enim loquimur de ſyllogiſmo ignorantiæ oppoſitio ſcientiæ præcedenti tantùm in materia, qui ex falſis probare intendit oppoſitum veritatis neceſſariæ & ſcientificæ.

Non ſit enim A,in nullo B,&c. 2.

Incipit docere quid ſit decipi in negatiuis immediatis:quod quidem eſt, cùm opinamur oppoſitas vniuerſales affirmatiuas veras per aliquod principium & medium falſum, quod in BARBARA fit. nam ſolum in hoc modo hoc vniuerſaliter affirmatiuè concludimus. dicit igitur; non ſit A in B,id eſt,ſit aliqua negatiua im mediata,puta:nulla ſubſtantia eſt quantitas;ſi aliquis per aliquod medium C,putà, numerum, exiſtimet omnem ſubſtãtiam eſſe quantitatem: ſic; omnis numerus eſt quantitas, omnis ſubſtantia eſt numerus, ergo omnis ſubſtantia eſt quantitas,decipitur in negatiuis immediatis.

Contingit igitur vtraſque propoſitiones, &c. 3.

Oſtendit primò, quoties in negatiua im mediata decipimur inferentes oppoſitam affirmatiuam falſam,poſſe vtranque pręmiſſam eſſe falſam. & ſimiliter poſſe vnã eſſe veram,& alteram falſam.quod autem vtraq; poſſet eſſe falſa, patet. ſumatur iſta propoſitio cui⁹ ſit ignorantia: omne B eſt A,nempè omnis ſubſtantia eſt quantitas; ſi pro medio ſumamus aliquid,de quo nõ ſit A,ſupple quantitas,& ipſum non ſit de B,nempè de ſubſtantia,& ſit C,nempè color,tunc contrariè ſumendo, id eſt, affirmando quantitatem de illo, de quo negabatur, & ipſum affirmando de ſubſtantia, de qua negabatur,vtraq; præmiſſa erit falſa;ſic:omnis color eſt quãtitas, omnis ſubſtantia eſt color,ergo omnis ſubſtantia eſt quantitas.ſenſus eſt, quòd ſi illam probemus per mediũ, de quo vniuerſaliter prædicatum non affirmetur, & quod de ſubiecto cõcluſionis etiam vniuerſaliter non affirmetur, tunc vtraque propoſitio erit falſa,ſicut concluſio.

Poteſt autem ſic ſe habere,&c. 4.

Quòd autem tale medium ſic ad concluſionis extrema ſe habere poſſit,probat.

primùm: Quia illud medium C, non prædicatur vniuerſaliter de ſubiecto concluſionis in minori, quia illud ſubiectum eſt generaliſſimum, de quo nihil vniuerſaliter prædicatur, & de ipſo prædicatum nõ prædicatur vniuerſaliter in maiori; prædicatum enim erat vnum generaliſſimum, quod nõ de omnibus entibus affirmatur, ob id poſsũ ſub eo ſumere aliquid de quo ipſum non affirmetur verè.

5. *Sed & alteram contingit veram, &c.*

Probat, etiam poſſe in ſimili ignorãtia vnam propoſitionem eſſe veram, ſed hãc impoſſibile eſt, eſſe minorem, quæ ſemper erit falſa, quam vocat B C, maior poteſt eſſe vera, quã vocat A C. quòd minor nõ poſſit eſſe vera, declarat: quia in minori ſubijcitur ſubiectum concluſionis, vniuerſaliter affirmatiuæ ſubiecto maioris; eſt enim minor primæ figuræ ſemper affirmatiua, at cùm ſubiectum cõcluſionis ſit generaliſſimum, nihil verè de eo vniuerſaliter affirmabitur. manebit igitur maior vera, minor verò falſa.

6. *Vt ſi A & in C & in B indiuiſibiliter eſt, &c.*

Probat, maiorem poſſe veram eſſe, & minorem falſam. quod enim minor ſemper ſit falſa, probatũ eſt. & nota rationem, quæ obſcura eſt. Demus illam concluſionem immediatam: nulla quantitas eſt ſubſtantia, nullũ B eſt A: tũc A, nempè ſubſtantia immediatè, & indiuiſibiliter negatur de B, quantitate: ſub ſubſtãtia iterum ſumamus ſubiectũ, de quo immediatè affirmetur, putà, corpus, dicatur C, hoc ſtãte; impoſſibile eſt, quòd corpus C, affirmetur de quantitate, B: nam, vt egregie dixit Philop. cùm vnum prædicatum de duobus prædicatur primò & immediatè, ſiue de vtroque negatiuè, ſiue de altero affirmatiuè, de altero negatiuè, ſiue de vtroque affirmatiuè, impoſſibile eſt, quòd illa duo affirmentur ad inuicem, vt ipſe benè probat.

N O T A.

Cùm igitur ſubſtãtia de quantitate immediatè negetur, de aliquo verò affirmetur immediatè, putà, corpore, ſi quis ad ꝓbandam affirmatiuam falſam, omnem quantitatem eſſe ſubſtantiam, ſumat pro medio in prima figura, illud immediatum affirmatiuum ſubſtantiæ, faciet maiorem veram, ſed minorem falſam. nam minor erit affirmatiua ex duobus immediatis eiuſdem prædicati, quod eſſe non poteſt.

Nota autem ſenſum literæ ſecundum Alex. cùm A, purà, prædicatum, eſt indiuiſibiliter in B, & in C, & immediate de vtroque prædicatur, ſed cum diſcrimine. nam de B, negatur immediatè, quod eſt ſubiectum concluſionis, de C verò affirmatur, quod eſt ſubiectum minoris.

Differt autem nihil, &c. 7.

Docet, quamuis ſub concluſionis prædicato ſumamus aliquid mediatum, contingere maiorem veram, minorem falſam eſſe, vt ſi dicas: omnis homo eſt ſubſtantia, omnis quãtitas eſt homo, ergo omnis quantitas eſt ſubſtantia. Nota, illam priorem probationem eſſe neceſſariam, nempè, quando eſt neceſſarium, quod minor falſa, maior ſit vera, ex ratione immediatæ prædicationis. modò hæc probatio eſt duplex; nam maior probatur vera, quia eſt de inferiori affirmatiua, minor falſa, quia nihil de generaliſsimo affirmatur vniuerſaliter.

Quæ verò eſt non inexiſtendi, &c.

Concludit, ſe dixiſſe de ignorantia negatiuæ, quæ fit per primam, hæc enim ſola concludit vniuerſaliter affirmatiuè; oportet, vt de ignorantia affirmatiuæ immediatæ agat, quæ fit, cùm oppoſitam negatiuam vniuerſalem exiſtimamus verã per ſyllogiſmum, cùm autem talis ſyllogiſmus inferens negatiuam fiat in prima & ſecunda figura, prius de eo, qui in prima fit, tractat.

Contingit igitur vtriſque falſis, &c. 8.

Tractat modò de ignorantia immediatæ affirmatiuæ in prima figura, quæ eſt: Cùm negatiuam oppoſitam inferimus vniuerſaliter, quod fit in CELARENT, & tunc ex vtraque falſa procedere poſſum⁹, & id modò probat. Sit affirmatiua immediata: omnis homo eſt animal: ſcilicet, omne B eſt A: ignorantia ſit oppoſita: nullus homo eſt animal: tunc ſi pro medio ſumamus aliquid, de quo etiam immediatè affirmatur animal, puta, C, leo, vtraque erit falſa. maior, quia eſt negatiua, & negamus prædicatum de eo, de quo immediatè affir-

rè affirmatur, minor etiam eſt falſa, quia affirmamus duo immediata eiuſdem prędicati, quæ, vt diximus affirmari nequeunt, vt ſi dicas: nullus leo eſt animal, omnis homo eſt leo, ergo nullus homo eſt animal.

9. *Contingit autem & altera falſa, &c.*

Probat etiam in eadem figura poſſe vnam tantùm propoſitionem eſſe falſam; ſiue hæc ſit maior, ſiue ſit minor: ſed primò oſtendit, cur maior, puta, A C, eſt vera, & minor B C, falſa. Ratio autem, propter quam maior poſſit eſſe vera eſt: quia cùm prædicatum concluſionis ignoratæ non prædicetur de omnibus, ſi pro medio ſumatur aliquid eorum, quibus non ineſt, erit maior vera, in qua negamus prędicatum de tali medio, vt ſi ad candē concluſionem: nullus homo eſt animal; ſumatur medium, lapis, & dicatur: nullus lapis eſt animal, omnis homo eſt lapis, ergo nullus homo eſt animal.

10. *Sed quæ eſt C B, falſa, &c.*

Quòd verò minor ſit falſa, poſtquam maior eſt vera, probat: Quia cùm aliquod prædicatum de aliquo vniuerſaliter affirmatur, & de altero negatur etiam vniuerſaliter, eſt impoſſibile, quòd illa duo affirmētur. V.g. ſi animal de homine vniuerſaliter affirmatur, & de lapide vniuerſaliter verè negatur, non poterit lapis affirmari de homine, nam ſi affirmetur, ſequetur cōtradictoria alterius vniuerſalis, aut affirmatiuę, aut negatiuæ. vt ſi des: nullus lapis eſt animal, & das, homo eſt lapis, aut lapis eſt homo, ſequetur, homo nō eſt animal, aut in FERIO, aut in FELAPTON, ſimiliter ſi des: omnis homo eſt animal, & homo eſt lapis, ſequitur, lapis eſt animal, in DATISI.

Hoc eſt igitur quod dicit: [ſi detur maior negatiua vera nullum C, eſt A] ſcilicet: nullus lapis eſt animal, cùm animal de omni homine prædicetur, puta, A de omni B, non poterit C de B, id eſt, lapis de homine affirmari vniuerſaliter: aliter inferetur oppoſitum maioris negatiuæ, dicendo: omnis homo eſt animal, lapis eſt homo: ergo lapis eſt animal, contra eam maiorem: nullus lapis eſt animal.

Addit rationem alteram, propter quam oportet eſſe minorem falſam: quia cùm maior fuerit vera, ſi minor etiam eſſet vera, iam concluſio non eſſet falſa: nam ex vtraque vera, non fit concluſio falſa; at concluſio eſt falſa, cùm ſit negatiua oppoſita affirmatiuæ immediatę, ergo, ſtante maiore vera, neceſſariò minor eſt falſa; forma enim ſyllogiſmi bona eſſe ſupponitur.

Sed & eam, quæ eſt C B, contingit veram eſſe, &c. 11.

Probat modò, minorem C B, poſſe eſſe veram maiori falſa exiſtēte, quod fiet cùm medius terminus, puta, C, fuerit ſub prædicato, & ſuperius ſubiecto; tunc enim de ipſo prædicatum negare in maiori, falſum erit, ipſum verò de ſubiecto affirmare in minori, erit verum. V. g. ſi per ſyllogiſmum ignoretur iſta: nullum animal eſt viuens, per hoc medium, corpus, tunc maiori falſa, minor vera erit: vt nullum corpus eſt animal, omne viuens eſt corpus, ergo nullum viuens eſt animal. quando dicit, ſi B ſit in C & in A, ſenſus eſt, ſi ſubiectum concluſionis ſit in C, id eſt, in medio, & in A, id eſt, prędicato concluſionis, tunc vniuerſaliter negare in maiori A, de C, falſum erit, ſed verum affirmare in minori C de B. Ecce quomodo decipi contingat in prima figura, circa affirmatiuas immediatas, & ex vtraq; propoſitione falſa, & ex vna falſa, altera vera exiſtente.

Sed in media figura &c. 12.

Tranſit ad oſtendendum, in ſecunda figura, quādo in affirmatiuis decipiamur inferendo negatiuas oppoſitas. Et primò docet, non poſſe vtraſque propoſitiones eſſe in totū falſas, vocat vniuerſales, tam affirmatiuas, quàm negatiuas: in totum falſas, quæ ſecundum nullum ſingulare veritatem habent: vt, nullus homo eſt animal, omnis homo eſt lapis: in parte verò falſæ dicuntur, quæ ſecundum aliqua ſingularia veræ ſunt: vt, omne animal eſt greſſibile, nullum animal eſt bipes.

Affirmatiua ſeu negatiua propoſitio, quæ dicatur in totū falſa, quæ in parte.

Dicit ergo, in ſecunda figura cùm concluſio eſt [illegible]a oppoſita immediatæ affirmatiuæ, non poſſe vtraſque propoſitiones eſſe falſas in totum, cuius probatio difficilis eſt.

Notā de medio in ſecunda figura.

Propterea aduerte, quòd in ſecunda figura medium ſit in vtraque premiſſa prędicatum, ac ob id de vno extremo concluſionis debet affirmari in vna, de altero verò negari. aliquando tamen maior eſt affirmatiua, vt in CAMESTRES, aliquādo verò minor, vt in CESARE. Loquamur ergo de priori, vt vtraque huius propoſitio ſit in totum falſa, medium debet nulli prędicato concluſionis ineſſe, & omni ſubiecto cōpetere: ſic enim fiet, vt maior affirmatiua ſit falſa, in qua medium de concluſionis prędicato affirmamus, & minor falſa, in qua medium de ſubiecto concluſionis negamus, oppoſitū fit in CESARE. nam medium debet omni prædicato, & nulli ſubiecto ineſſe, ſic enim erit vtraque in totum falſa.

Dicit igitur Ariſtoteles, fieri non poſſe, vt tale medium detur, quando concluſio eſt affirmatiua vniuerſalis immediata: vt, omnis homo eſt animal; nam tunc contraria negatiua eſſet vera, vt patet, ſi des enim in CAMESTRES aliquid, quod de nullo animali, & de omni homine prædicatur; argumentabor ſic ex ipſis: nullum animal eſt, putà, D, omnis homo eſt D, ergo nullus homo eſt animal, propoſitiones per ſe veræ, ergo concluſio ſimiliter. ſi des in CESARE aliquid quod de omni animali, & nullo homine verè dicatur, argumentabor in CAMESTRES ex datis: omne animal eſt D, nullus homo eſt D, ergo nullus homo eſt animal; non igitur cùm infertur negatiua oppoſita immediatæ affirmatiuæ, poteſt vtraque præmiſſa in totum eſſe falſa.

Probat modò id Ariſto. nam ſi vtraque eſt falſa in totum in CAMESTRES, ex cōtrarijs, quæ erunt veræ, inferam in CESARE, concluſionem eandem falſam eſſe veram, ex vtraque etiam falſa in CESARE, inferam ex contrarijs veriſq; veris in CAMESTRES cōcluſionem illam falſam eſſe veram. V. g. fiat ſyllogiſmus: omne animal eſt D, null9 homo eſt D, ergo null9 homo eſt animal, ſi das propoſitiones vtraſque falſas in totum, ergo contrariæ erunt veræ: ſumam illas in CESARE, & probabo verā concluſionē falſam, ſic: nullū animal eſt D, omnis homo eſt D, ergo nullus homo eſt animal, Si propoſitiones veræ, concluſio erit vera, idem de CESARE, non ergo decipi poſſumus ex vtraque propoſitione in totum falſa in ſecunda figura.

In aliquo autem vtranque, &c.

13. Oſtendit poſſe aliquando eſſe vtranque propoſitionem in parte falſam, vt ſi ſumas medium particulariter competens vtriq; extremo, tunc negare de altero vniuerſaliter, de altero vero affirmare, erit in parte falſum. vt ſi ignoraretur: nullum animal eſſe viuens, per Brutum, ſic: omne viuens eſt brutum, nullum animal eſt brutum, ergo nullum animal eſt viuens, eſſet in parte vtraque falſa. idem fit econuersò poſito priuatiuo, id eſt, priori negatiua, & minori affirmatiua, ſcilicet in CESARE, ſicut in CAMESTRES.

Alteram autem falſam, &c.

14. Cùm probaſſet ex vtraq; falſa in parte, non tamen in toto, poſſe aliquem decipi in ſecunda figura circa immediatas affirmatiuas, nunc ex altera etiam tantùm falſa decipi poſſe docet, quæcunq; ſit: at quia ſunt duo modi, CAMESTRES, & CESARE, oſtendit quādo in CAMESTRES ex vna vera, altera falſa decipiamur, poſtea in CESARE, ac primū, quando in CAMESTRES maiori vera, minori falſa, deinde econtrà. dicit igitur: ſume ſuperius prædicato, quod dicitur A, nam hoc etiam ſuperius erit ſubiecto B, & pone pro medio, & ſit C: tunc fiet maior vera, & minor falſa: vt ſi ignorantia eſt huius: nullus homo eſt animal, per viuens ſic: omne animal eſt viuens, nullus homo eſt viuens, ergo nullus homo eſt animal.

Iterum quod in B nullo eſt, &c.

15. Quòd ſi mediū nulli inſit ſubiecto, tūc non omni prædicato inerit, & fiet maiori affirmatiua falſa, minori vera, ſic: omne animal eſt brutum, nullus homo eſt brutum. ergo nullus homo eſt animal.

Similiter autem fit tranſpoſito priuatiuo.

16. Hoc etiam fieri in CESARE docet, ſed prius cùm maior eſt vera: vt ſi medium ſumas extraneum vtrique extremo, ſic: nullum animal eſt inſenſibile, omnis homo eſt inſenſibilis, ergo nullus homo eſt animal, quòd ſi medium omni ſubiecto inſit

N inſit, tunc alicui inerit prædicato, & fiet
O maior falſa, & minor vera, vt ſi dicas: nul-
T lum animal eſt rationale, omnis homo
A. eſt rationalis, ergo nullus homo eſt animal. aduerte has literas in hoc capite, per C, medium, per B, minus, per A, maius extremum intelligi. per A C, maiorem, per C B, verò minorem Concludit in immediatis decipi poſſe, & ex vtraque falſa & ex altera tantùm.

De ignorantia in mediatis propoſitionibus.

CAPVT XIII.

1. *IN his verò, quæ inſunt non indiuiduè, aut non inſunt, quandoquidem per proprium medium efficiatur falſi ſyllogiſmus, non poſſunt ambæ falſæ eſſe propoſitiones, ſed ea ſolùm, quæ eſt ad maius extremum Dico autem proprium medium, per quod fit contradictorius ſyllogiſmus.*

2. *Inſit enim A ipſi B, per medium C: quoniam igitur neceſſe eſt, C B, affirmatiuam accipi, cùm fit ſyllogiſmus: planum: quòd ſemper hæc erit vera, non enim conuertitur: A C verò falſa, hac enim conuerſa contrarius fit ſyllogiſmus.*

3. *Conſimiliter autem & ſi, ex alia coordinatione, acceptum fuerit medium, vt D licet in toto A ſit, & de B omni prædicetur: neceſſe enim D B equidem propoſitionem manere, alteram verò conuerti. quare hæc quidem ſemper vera, illa autem ſemper falſa. & quaſi talis deceptio eadem eſt ei, quæ eſt per proprium medium.*

4. *Si verò non per proprium medium efficiatur ſyllogiſmus: quando ſub A quidem ſit medium: ipſi vero B nulli inſit: neceſſe eſt falſas eſſe ambas. accipiendæ namque ſunt econtrariò, quàm ſe habent propoſitiones, ſi debet ſyllogiſmus fieri, ſic autem acceptis, ambæ efficiuntur falſæ, quemadmodum ſi A quidem toti D ineſt: D verò nulli eorum, quæ B: his enim conuerſis ſyllogiſmus erit, & propoſitiones ambæ falſæ.*

5. *Quando verò medium non ſit ſub A, vt D, A, D quidem vera erit, D B autem falſa. nam A D quidem vera, quoniam non erat in A ipſum D: D B autem falſa, quoniam ſi eſſet vera, & concluſio vera eſſet. ſed erat falſa.*

6. *Sed cùm per mediam figuram efficitur deceptio, ambas quidem non contingit falſas eſſe propoſitiones totas. Cùm enim ſit B ſub A, nihil contingit, huic quidem omni, illi verò nulli ineſſe, quemadmodum dictum eſt & prius*

Alteram autem euenit, et vtramlibet. Si enim C, & A & B inſit, ſi acceptum fuerit, ipſi quidem A ineſſe, ipſi verò B non ineſſe: A C quidem vera erit, altera autem falſa. Rurſus ſi acceptum fuerit C ipſi quidem B ineſſe, A verò nulli: B C quidem vera erit, altera autem falſa. 7.

Si igitur priuatiuus ſit deceptionis ſyllogiſmus, dictum eſt, quando, & per quæ erit deceptio. Sin autem affirmatiuus, quando quidem per proprium medium, impoſsibile ambas eſſe falſas, neceſſe eſt enim C B manere, ſi quidem erit ſyllogiſmus, quemadmodum dictum eſt & prius, quare C A ſemper erit falſa. hæc enim eſt, quæ conuertitur. Conſimiliter autem & ſi ex alia coordinatione accipiatur medium, quemadmodum dictum eſt, & in priuatiua deceptione. neceſſe enim D B quidem manere, A D autem conuerti, & deceptio eadem eſt ei, quæ prius. Quando autem non proprium: ſi D quidem ſit ſub A, hæc quidem erit vera, altera autem falſa: euenit enim A pluribus ineſſe, quæ non ſunt ſub ſe inuicem. 8.

Si verò non ſit D ſub A, planum quidem, quòd hæc ſemper erit falſa, affirmatiua namque accipitur, D B verò contingit & veram eſſe, & falſam, nihil enim prohibet, A quidem nulli D ineſſe, D verò ipſi B omni: vt animal ſcientiæ, ſcientiam autem Muſicæ. Neque rurſus, ſi neque A nulli eorum, quæ D, neque D nulli eorum, quæ B. Manifeſtum igitur, quòd non exiſtenti medio ſub A, & ambas euenit falſas eſſe, & vtram volueris. 9.

Quot igitur modis, & per quæ euenit fieri deceptiones, quæ ſecundum ſyllogiſmum, & in immediatis, & in ijs, quæ per demonſtrationem, manifeſtum.

In ijs autem, quæ non indiuiſibiliter, &c. 10.

Poſtquam de immediatorum ignorantia tradidit, nunc de mediatis diſſerit: ac primò de ignorantia affirmatiuarum in prima figura, quæ contingit, cum oppoſitas negatiuas opinamur per ſyllogiſmum. Poſſumus autem ignorare has dupliciter: aut per proprium medium, aut per mediū

Intentio Ariſtot. in hoc capite.

 non

Medium Proprium quodnam ſit?

non proprium, vocatur medium propriũ, id, quo talis affirmatiua vera demonſtratur: vt animal rationale demonſtrat hominem eſſe riſibilem. Cùm igitur per tale medium decipimur, id eſt, illud aſſumimus ad probandã oppoſitam negatiuam, eſt ignorantia per proprium medium; vt ſi dicat quis: nullum animal rationale eſt riſibile, omnis homo eſt animal rationale, ergo nullus homo eſt riſibilis.

Idem contingit in negatiuis mediatis; eſt enim proprium medium, quod demõſtramus non eſſe: vt per animal rationale demõſtramus nullum hominem eſſe hinnibilem. Cùm igitur de illo probamus oppoſitum, ſic: omne animal rationale eſt hinnibile, omnis homo eſt animal rationale, ergo omnis homo eſt hinnibilis; eſt ſimiliter ignorantia per mediũ proprium. tale medium dicit Ariſt. eſſe id, per quod fit ſyllogiſmus contradictionis, id eſt, ſyllogiſmus probans oppoſitam concluſionem veram: cùm verò non per tale medium contingit ignorantia, dicitur medium non proprium.

Dicit igitur Ariſtoteles, quòd quoties in mediatis decipimur per medium proprium, non contingit propoſitionem vtrãque falſam eſſe, ſed minor eſt vera; quę autem eſt versùs maius extremum, id eſt, maior, falſa. Ratio autem hæc eſt: quia eſt eadem minor in ſyllogiſmo ignorãtiæ, & in ſyllogiſmo contradictionis & veritatis: in vtroque enim eſt affirmatiua, cùm ſit in prima figura, maior verò non eſt eadem; ſed conuerſa, id eſt, mutata in contrariam negatiuam, ſicut concluſio: vt patet, ſi dicas: omne animal rationale eſt riſibile, omnis homo eſt animal rationale, ergo omnis homo eſt riſibilis, eſt ſyllogiſmus veritatis: iſte verò ignorantię; nullum animal rationale eſt riſibile, omnis homo eſt animal rationale, ergo nullus homo eſt riſibilis, hoc literis explicat ſolùm in affirmatiuis, per A, maius extremum, per B, minus, per C, mediũ intelligit: conuerti verò vocat mutari ex affirmatiua cõtraria in oppoſitam negatiuam: & quòd minor ſit vera, probat: nam mutata & cõuerſa maiori ſyllogiſmi ignorantiæ, manente minore, fit contrarius ſyllogiſmus verus.

Similiter autem eſt & ſi ex alia, &c. 2

Oſtendit, quòd, quamuis non ſit mediũ proprium, per quod demõſtretur concluſio, ſed ſit ex alia coordinatione; nẽpè ſit medium quo quocunque modo concluſionis illius veritas probetur; ſi per illud decipi contingat, minor futura ſit vera, quia eſt eadem, quę erat in ſyllogiſmo vero: ſed maior falſa, quia eſt mutata in nẽgatiuam. vt ſi per riſibile decipiamur, opinantes, hominem non eſſe animal rationale, quamuis riſibile non ſit medium demonſtratiuum, tamen quia per id probatur verè, hominem eſſe animal rationale, cenſetur hoc loco medium, idem de alijs medijs veritatis.

Si verò non per proprium medium, &c. 3.

Manifeſtat, quando non eſt medium proprium, poſſe vtraſque propoſitiones eſſe falſas, vt ſi medium ſit, de quo omni prædicatum dicitur: & quod de nullo ſubiecto dicatur, tunc enim, cùm contrario modo ſumendæ ſint propoſitiones, erunt falſæ: nam in maiori prædicatum concluſionis negari debet de medio; de quo verè affirmabatur, & in minori affirmari, de quo verè negabatur. Sic enim ſyllogiſmus primæ figuræ CELARENT. V.g. ſit concluſio: nullus homo eſt ſenſibilis, nullum B, eſt A. ſumatur medium D, irrationale, fiat ſyllogiſmus talis: nullum irrationale eſt ſenſibile, omnis homo eſt irrationalis, ergo nullus homo eſt ſenſibilis, tunc vtraque eſt propoſitio falſa.

Cùm verò non ſit ſub A medium. 4.

Probat etiam poſſe maiorem eſſe verã, & minorem falſam, vt ſi ſub maiori extremo ſumamus mediũ, cui nõ ineſt ipſum, tunc maior erit vera A D, quia eſt negatiua, minor verò D B, falſa, quia cùm concluſio ſit falſa, & maior vera, neceſſariò minor erit falſa, vt ſi ſub ſenſibili ſumatur planta, ſic: nulla plãta eſt ſenſibilis, omnis homo eſt planta, ergo nullus homo eſt ſenſibilis. præmiſit non abſque ratione poſſe etiam maiorem falſam, minorem veram eſſe, vt ſi ſub ſenſibili ſumatur, cui ipſum ineſt, & quod etiã ineſt homini, & ſubiecto,

cto, vt animal, ſic: nullum animal eſt ſenſibile, omnis homo eſt animal, ergo nullus homo eſt ſenſibilis; quia iſtud medium eſt proprium. fieri autem non poteſt, quòd cum medium non eſt proprium, poſſit minor eſſe vera; eſt enim affirmatiua; medium autem non proprium nequit verè affirmari de ſubiecto, eſſet enim ſimile proprio, vt diximus.

5. *Sed per medium figuram &c.*

Nunc de ignorantia earundem mediatarum affirmatiuarum in ſecunda figura tractat, ac dicit, idē prorſus quod ſuperius dixit de immediatis, non poſſe vtramque propoſitionem in totum falſam eſſe. Quia cùm prædicatum verè inſit ſubiecto, non poterit medium inueniri, quod de vno vniuerſaliter affirmetur, de altero vniuerſaliter negetur, quod neceſſarium eſt, vt vtraque ſit falſa: relege ſuperiorem locum de immediatis; namque illic latè declaratum & probatum eſt hoc.

6. *Altera verò poteſt eſſe falſa, &c.*

Sed vnam falſam, alteram veram, ſiue maior ſiue minor ſit, eſſe poſſe, oſtendit. nam ſi ſumatur medium competens vtrique extremo, tūc ſi maior ſit affirmatiua, & minor negatiua, vt in CAMESTRES; erit prior vera, poſterior falſa, ſic: omne ſēſibile eſt animal, nullus homo eſt animal, ergo nullus homo eſt ſenſibilis. ſi vero idē econtrà fiat in CESARE, vt ſit maior negatiua, minor affirmatiua, prior falſa, poſterior erit vera, ſic: nullum ſenſibile eſt animal, omnis homo eſt animal, ergo nullus homo eſt ſenſibilis. concludit, ſe iam de ignorantia affirmatiuarum, quę per ſyllogiſmum negatiuum fit, dixiſſe, tam in prima, quàm in ſecunda figura.

7. *Si verò ſit affirmatiuus &c.*

Nunc de ignorantia negatiuarum tractat, quæ fit per affirmatiuas oppoſitas in prima figura, ac docet id, quod in principio de affirmatiuis, cùm ſit ignorantia per medium proprium, minores ſemper veras, maiores falſas eſſe, quia illæ ſunt eædem quæ erant in ſyllogiſmo vero, hæ verò ſunt contrariæ, vt ſi hominem eſſe hinnibilem, per animal rationale ignoremus ſic: omne animal rationale eſt hinnibile, omnis homo eſt animal rationale, ergo omnis homo eſt hinnibilis. vtitur eiſdem dictis literis. idem docet cùm medium eſt ex alia coordinatione, quod declaratum eſt priùs.

Cùm verò ſit non per proprium, &c. 8.

Oſtendit modò, quando non per medium proprium fit, poſſe maiorem verā, minorem verò falſam eſſe; vt ſi ſub maiore extremo ſumatur aliquid, cui ipſum ineſt; poteſt enim vnum de pluribus prædicari, de vno affirmatiue, de altero negatiue: ob id talia duo non poterunt affirmari ad inuicem verè, vt ſi ſub A, hinnibili ſumas D, equum, ſic: omnis equus eſt hinnibilis, omnisque homo eſt equus, ergo omnis homo eſt hinnibili, tunc maior vera, minor falſa erit.

Si verò non ſit D ſub A, &c. 9.

Cùm autem medium, puta, D, non eſt ſub A, id eſt, maiori extremo, ſemper ſic maior eſt falſa, cùm ſit affirmatiua, non enim iſta ignorantia prouenit, niſi in BARBARA; hic enim concluditur vniuerſalis affirmatiua, at minor, tali medio exiſtenti, poteſt aliquando vera, aliquando falſa eſſe, quæ dicitur C D: nam cum D, id eſt, medium, omni ſubiecto inerit, minor erit vera, poteſt enim eſſe, quòd illud maius extremum competat nulli modo, quod competit omni ſubiecto, ſicut animal nulli ſcientiæ competit, ſcientia verò omni Muſica ineſt: ſi verò tale medium nulli inſit ſubiecto, ſicut ipſi nulli ineſt prædicatum, vtraque falſa erit, ex quibus concludit, ſe iam de ignorantijs tam mediatorum, quàm immediatorum tractaſſe.

De ignorantia pura negationis.

CAP. XIIII.

Planum autem eſt, & quòd ſi quis ſenſus defecerit, neceſſe & ſcientiam aliquam deficere, quam impoſsibile eſt accipere. 1.

Siquidem addiſcimus, aut inductione, aut demonſtratione. Eſt autem demonſtratio ex vniuerſalibus, inductio verò ex ijs, quæ ſecundum partem: impoſsibile autem vniuerſalia ſpeculari, niſi per inductionem. 2.

Quoniam

3. *Quoniam & quæ ex abſtractione dicuntur, erunt per inductionem nota, ſi quis voluerit nota facere.*

4. *quod inſunt vnicuique generi nonnulla etſi non ſeparabilia ſunt. ſecundum quod tale* hoc vnumquodque.*

* a.l. quale hoc.

5. *Inducere autem non habentes ſenſum, impoſſibile. ſingularium namque ſenſus eſt. non enim contingit accipere ipſorum ſcientiam. neque enim ex vniuerſalibus ſine inductione, neque per inductionem ſine ſenſu.*

Manifeſtum eſt autem &c.

1. Intentio Ariſt. De ignorantia puræ negationis tractat, quæ eſt non ſciri quod ſcire poterat. docet autem quando neceſſaria ſit talis ignorantia, & conſtituit concluſionem hanc: Cõcluſio. Deficiente aliquo ſenſu, neceſſariò deerit aliqua ſcientia, quam non poterit ille, cui ſenſus deeſt, accipere.

1. Nota. Nota hic loqui de defectu à natiuitate. cùm enim aliquis ſenſu vſus eſt, quẽ poſtea amiſit, poterit habere ſciẽtiam eorum, quæ tali ſenſu percipiuntur, poteſt enim factus cęcus, ſi primùm vidit, ſcientiam de coloribus conſequi, non tamen qui à natiuitate viſu priuatus eſt.

2. Nota. Non ſimiliter, quòd dicit, aliquem ſcientiam defecturam. quia ex defectu vnius ſenſus ſolum deerit ſcientia illorum, quæ tali ſenſu percipiuntur. cæcus enim ſcientia colorum, ſurdus ſcientia ſonorum priuabitur, non alijs.

3. Nota. Nota ſimiliter quod dicit [quã impoſſibile eſt accipere] quia non priuabitur ille ſcientia, quaſi illam habuerit, & per ſensûs defectum amiſerit: hoc enim eſt falſum; cùm enim ſcientiam habemus ſemel, licet poſtea ſenſus deſtruatur, non idcircò ſcientia deſtruitur, ſed priuatur ſcientia ad hunc ſenſum, quòd nunquam illam acquireret, propterea dicit, [quam impoſſibile eſt accipere.]

2. *Siquidem diſcimus aut per inductionem, &c.*

Concluſionis probatio. Prædictam concluſionem probat tali ratione: ſcientia aut inductione; aut Demonſtratione accipitur: ſed inductio & Demõſtratio pendẽt à ſenſu, ergo hoc deficiente perit inductio ac Demonſtratio, ac proinde ſcientia minor probatur: nam inductio fit ex particularibus, quę notum eſt ſenſu percipi, Demonſtratio verò ex vniuerſalibus quidem primò, ſed cùm vniuerſalia hęc nõ niſi inductione cognoſcãtur, etiam dependet Demonſtratio à ſenſu.

Hic aduerte, propoſitiones, quæ in ſcientia ſunt, eſſe in duplici differentia, quædam immediatæ, quæ cauſam non habẽt, vel in illa ſcientia ſaltem cauſa earum non conſideratur, & via cognoſcendi has, eſt per ſenſum & inductionem, vt docet 2. Poſt. cap. vltimo, quædam ſunt mediatæ, quę cauſam habent, & earum cognitio eſt per Demõſtrationem: vnde mediatas per immediatas demonſtramus, immediatas verò inductione percipimus: vt, experientia oſtendit, ignem eſſe calidum, tamen ex hac demonſtramus eſſe leuem. Nota, propoſitiones ſciẽtiarum alias eſſe mediatas, alias immediatas.

Aduerte etiam cum Auer. quòd Ariſt. hic non loquitur de vniuerſalibus principijs illis, quæ ſunt communiſſima, ſed de principijs & propoſitionibus, quæ ſunt ex ſubiectis peculiaribus ſenſu propriè perceptis. hæ enim ſunt quæ inductione colliguntur, per quas reliquas mediatas concluſiones demonſtramus. Nota de quib⁹ principijs hic ſit ſermo?

Quoniam & quæ ex abſtractione, &c. 3.

Oſtendit Ariſt. hæc vniuerſalia propria ſenſibiliũ inductione cognoſci, & eſt probatio à minori, vniuerſalia enim mathematica, quæ minùs videntur indigere ſenſu & inductione, cum ſint abſtracta, indigent inductione, ergo & vniuerſalia ſenſibilia, quæ minùs abſtracta ſunt, magiſque ſenſui proxima. antecedens patet: nam à puncto in punctum lineam ducere, ſuper quodlibet centrum quantumcunque occupando ſpacium circulum deſcribere, & ſimilia, hæc ſingularium inductione nota fiunt. Philo. & S. Tho. cõmunes dignitates in inductione colligi putant.

Quia ſunt in vnoquoque genere. 4.

Quamuis locus hic aliter ab alijs exponatur, exiſtimo ſenſum eſſe, vt velit oſtendere tam in ſenſibilibus, quam in Mathematicis eſſe vniuerſalia, quæ inductione cognoſcantur, quamuis non omnia. ſunt enim alia, quæ Demonſtratione immediatè cognoſcuntur, ſed hæc ex alijs pẽdent, quæ inductione probantur, cùm non ſint realiter extra ſingularia, & ſeparata, ſicut in ſcientijs cõſiderantur, vniuerſalia enim

mathe-

mathematica realiter in ſenſibilib. ſunt, ob id dicit, in vnoquoque genere, nempè ſenſibilium & mathematicorum, eſſe quędā, quę nimirum inductione cognoſcuntur, quamuis hæc non ſint ſeparabilia, id eſt, cùm hæc nō ſint abſtracta, ſecundum quod huiuſmodi vnumquodq; eſt, id eſt, ſicut in ſcientijs talia conſiderantur.

5. *Inducere autem non habentes, &c.*

Verba hæc copulantur illis; impoſſibile eſt vniuerſalia ſpeculari, niſi per inductionem: inductio autem eſt ex ſingularibus, ſingularia autem non ſcientiā, ſed ſenſu, percipiuntur: ergo ſenſu deſtructo ſingulare nō percipitur, nec fit inductio, nec vniuerſale cognoſcitur, nec demonſtratio procedit.

An deficiente ſenſu, deficiat ſcientia illius ſubiecti?

Dubium 1. Solutio. Dubitatur primò: an ſit in vniuerſum verum, quòd deficiente ſenſu, deficiat ſcientia, quæ eſt in intellectu: Dico, nihil intellectum cognoſcere, quod aliquo modo non fuerit ſub ſenſu, non tamen eodē modo omnia ſub ſenſu ſunt: ideo etiam non eodem modo ab intellectu cognoſcuntur. aliqua enim ſecundum ſuos effectus tantùm ſenſui ſubduntur, & talia ſunt entia realiter ſeparata, Deus Opt. Max. & Intelligentiæ, quæ nullo ſenſu percipiuntur, niſi per extrinſecos ſuos effectus: aliqua ſenſui ſubſtant ſecundum ſimilia: vt cum vidimus vnam vrbem, per eam, quas non vidimus, intelligimus: alia ſecundū partes, vt, cùm viſo auro per ſe, & monte, ſtatim montem aureum imaginamur: alia ſecundum ſe, vel ea quæ ſunt in ſe, vt accidentia ſenſibilia, & ſubſtantiæ, quæ ſub iſtis ſunt. Impoſſibile igitur eſt, quòd intellectus intelligat ea, quorum nihil percipit aliquo ſenſu. Vnde ſi omnes ſenſus alicui deficerent à natiuitate; quod fieri non poteſt; nihil intellectus intelligeret; non tamen eodem modo, vt diximus, intellectus intelligit ea, quæ ſenſu percipiuntur: nam quæ quarto, aut tertio modo, & aliquando ſecundo, cognoſcuntur, intellectione confuſa & commutatiua, intelligi non dicuntur, qualiter prima cognoſcuntur, ſed diſtincta & propria notitia. propterea res immateriales obſcurè in hac vita cognoſcimus.

Intellectum nihil intelligere; quod non fuerit aliquo modo in ſenſu: & quàm ſit varijs modis aliquid in ſenſu.

Senſibus à natiuitate omnib. ſublatis, intellectum nihil percepturum.

Alterum dubium. Dubitatur: an in præſenti ita ampliùs ſit ſenſus Ariſto. dico limitatè magis hic loqui Ariſt. ſolùm enim eſt ſermo de his, quæ ſecundum ſe, vel aliquid ſui ſenſu percipiuntur aliquo, quorum eſt cognitio intellectus diſtincta; hæc enim illo ſenſu deficiente non ſcientur: hoc loquitur de principijs communiſſimis, quamuis iſta dependeant à ſenſu, non quod inductione probentur, ſed quòd ſenſu terminorum ſignificationes, nēpè res ipſas, neceſſarium ſit apprehendere, de quibus dicemus 2. Poſter. cap. 18.

Syllogiſmum omnē ex tribus conſtare terminis, maiori, minori, ac medio: et hos in infinitū, tam in propoſitionibus affirmatiuis, quàm negatiuis abire non poſſe.

CAPVT XV.

EST autem omnis ſyllogiſmus per tres terminos, & qui quidem monſtrare poteſt, quòd A ineſt ipſi C. eò quod ineſt ipſi B, & hoc ipſi C: priuatiuus autem alteram quidem propoſitionem habens, quòd aliud quid alij ineſt, alteram verò, quòd non ineſt. Manifeſtum igitur, quòd principia, & quæ dicuntur ſuppoſitiones, hæ ſunt: accipientem enim hæc ita neceſſe eſt monſtrare, vt quod A ineſt ipſi C per B. Rurſus verò quòd A ipſi B per aliud medium, & quod B ipſi C conſimiliter. 1.

Secundum opinionem igitur ſyllogizantibus, & ſolùm dialecticè, planum quòd hoc ſolùm conſiderandum: ſi ex quibus contingit probabiliſſimis fiat ſyllogiſmus, quare & ſi eſt aliquid in veritate eorum, quæ ſunt A, B, medium: videtur autem non eſſe qui per hoc ſyllogizauit, ſyllogizatus eſt dialecticè. Ad veritatem autem ex ijs, quæ ſunt, oportet conſiderare, ſe habet autem ſic. 2.

Quoniam eſt quòd ipſum quidem de alio prædicatur non ſecundum accidens, dico autem ſecundum accidens, vt album aliquando illud dicimus eſſe hominem, non ſimiliter dicentes & hominem album. hic quidem enim non alterum aliquid exiſtens album eſt, album verò quoniam accidit homini eſſe albo, ſunt itaque non- 3.

nulla talia, vt per ſe prædicentur.

4. *Sit igitur C tale, quod ipſum quidem non amplius inſit alij, huic autem B primò, & non ſit aliud intermedium, & rurſus* * *E ipſi ipſum F, conſimiliter & hoc ipſi B: an igitur hoc ineſſe eſt ſtare, aut contingit in infinitum ire?*

* Argyrop. legit, D ipſi B, E ipſi D, & F itidem ipſi competat F.

5. *Et rurſus ſi de A quidem nihil prædicatur per ſe, A vero ipſi H, ineſt primò, intermedio autem nulli priori, & H ipſi G, & hoc ipſi B, an & hoc ſtare neceſſe eſt, aut & hoc contingit in infinitum ire? Differt autem hoc à priori tantum, quoniam hoc quidem eſt, an contingit incipienti à tali, quod nulli ineſt alteri: ſed aliud illi ſurſum in infinitum ire: alterum verò incipientem à tali, quod ipſum quidem de alio, de illo autem nihil prædicatur: deorſum conſiderare, ſi contingit in infinitum ire.*

6. *Amplius, media an contingit infinita eſſe, determinatis extremis. dico autem veluti ſi A ipſi C ineſt, medium vero ipſorum B, ipſius verò B & A altera: horum autem altera, an & hæc in infinitum contingit ire, aut impoſſibile? eſt autem hoc conſiderare idem: & ſi Demonſtrationes in infinitum vadunt: & ſi eſt demonſtratio cuiuſque, aut ad ſe inuicem terminantur.*

7. *Conſimiliter autem dico & in priuatiuis ſyllogiſmis ac propoſitionibus, vt A ineſt B nulli, aut primo: aut erit aliquid medium, cui priori non ineſt, veluti ſi ipſi C quid B ineſt omni: & rurſus alij adhuc priori hoc, vt ſi ipſi A quod C omni ineſt: in his etenim aut infinita, quibus non ineſt prioribus, aut ſtant.*

8. *In ijs verò, quæ conuertuntur, non ſimiliter ſe habet: non eſt enim in ijs, quæ retrouerſum prædicantur, de quo primò prædicatur, aut vltimò: omnia enim ad omnia hæc conſimilitèr ſe habent ſiue ſunt infinita, quæ de ipſo prædicantur: ſiue vtraque ſunt quæ dubitantur infinita, præterquam quòd ſi non ſimiliter contingit conuerti: ſed hoc quidem, vt accidens, illud vero vt prædicamentum.*

1. *Eſt autem omnis ſyllogiſmus per tres terminos, &c.*

Tres Suppoſitiones.

I. Suppoſitio.

Ariſtoteles de immediatis propoſitionibus ſermonem facere intendit, ac in præſenti tres ſuppoſitiones proponit, ac poſtea tres quæſtiones. Prima ſuppoſitio eſt ex libris Priorum. Omnis ſyllogiſmus & proſyllogiſmus, affirmatiuus vel negatiuus, ex tribus terminis ſolùm conficitur: ex eo qui probatur, de quo probatur, per quē probatur. taleſq; propoſitiones ex his confectæ in illo ſyllogiſmo principia & ſuppoſitiones dicuntur. Dicit ergo: eſt omnis ſyllogiſmus per tres terminos, & qui probare poſſibilis eſt, quoniā A eſt in C: id eſt, affirmatiuus, qui poteſt probare, quod A, maius extremum, eſt in G, minori, per medium B, de quo A prædicetur in maiori, & ipſum prędicetur de B, in minori, quod eſt in BARBARA vel DARII. Et nota modū Ariſtotelis: ſimul enim, dicit, affirmatiuum cōſtare ex tribus terminis, & ipſum explicando probat, poſtea ſubiungit negatiuū, quę ex vna affirmatiua, & altera negatiua conſtare docet. & has propoſitiones ex his terminis dicit vocari ſuppoſitiones & principia in illo ſyllogiſmo, cum eas, accipientes, id eſt, nō probātes, per eas alias demonſtremus. tandem addit iterū, quòd A ſit in B, & B in C, manifeſtat proſyllogiſmus maioris & minoris, in quib. etiā ſolùm tres eſſe terminos conſtat. Atque hæc eſt ſuppoſitio prima.

Secundum igitur opinionem ſyllogizantibus, &c.

Altera ſuppoſitio eſt Demonſtratorem à Dialectico differre: Dialecticus enim ſolùm ex probabilibus procedens, non curat an aliquę propoſitiones ſint reuerà immediatę, ſed, ſi recipiantur vt immediatę, licet mediatę ſint, eis vt maximè probabilibus vtitur: non ſic Demonſtrator. quęrit enim nō ſolùm immediatas in opinione, ſed quæ ſic ſunt, & ſic ſe reuerà habent. hoc docet vt intelligas nos quęſituros immediatas propoſitiones ſecundum rē & non ſecundum opinionem ſolam; aliter enim non demonſtratur. 2. Suppoſit.

2.

Quoniam autem eſt eo quod ipſum quidem &c.

3.

Tertia ſuppoſitio eſt. Quādam prædicari ſecundum ſe, quædam ſecundum accidens: vocat ſecundū accidens, quando aliquid nō ſecundum ſe prędicatur, ſed ſecundum alterum; vt quando dicimus: album eſt lignum; non enim dicere volumus, quod ipſum album ſecundum ſe ſit lignum, ſed cui accidit album eſſe, lignū eſt. at quando dicimus: lignum eſt albū, ipſum 3. Suppoſit.

ipſum lignum ſecundum ſe, non ſecundum alterum dicimus album. Has vocat ſecundum ſe prædicationes, quando prædicatum ineſt ſubiecto ſecundu ſe, id eſt, non ſecundum alterum, quod ſubiecto ſubſtet illas verò ſecundu accidens, cum prædicatum, non ſecundum ſe ſubiecto, ſed ſecundu alterum, ineſt, quod fit cum de accidenti ſubiectum prædicamus, & hoc multum conducit ad probandum poſtea, non eſſe proceſſum in infinitum in his prædicationibus.

Nota 1. quid hoc loco ſecundum ſe dicatur prædicari? Notum, nō hic vocari ſecundum ſe prædicari, quod per ſe ineſt primo aut ſecundo modo, ſed quod non ſubiecto ineſt ſecundum aliud, cui ſubiectum ipſum ſubſit: oppoſitum vocatur ſecundum accidens.

Nota 2. Nota verba: aliter, inquit, dicimus album hominem, aliter hominem eſſe album & ſecundam prædicationem declarat. cum enim non ſit alterum aliquod, album eſt, id eſt, cū homo dicitur albus, nō eſt aliquid aliud cui inſit homo, quod ſit album. ſed ipſe ſecundum ſe, id eſt, non ſecundum aliud ſubiectum, primum vero ddclarat album enim dicitur homo, quia id quod ſubſtat albo, homo eſt. concludit aliquas eſſe prædicationes ſecundum ſe.

4.

Si igitur C huiuſmodi, &c.

1. Quæſtio. Queſtiones tres propoſuit. prima eſt an, dato aliquo ſubiecto vltimo, quod nō de alio prædicetur, poſſint de hoc infinita prædicata ordine prædicari, vt de ipſo aliquid primò dicatur, de hoc aliud, & de hoc aliud ſuperius, & poſſit ſic in infinitū procedi: an ſit finitus talium prædicatorum numerus: & nota iſtam literam, quæ

Reſtituit literam. corrupta eſt, eſt enim litera ſic legenda, ſicut legit Argyrop. Sit itaq; C tale, vt ipſū quidem nulli competat rei. B autem huic competat primò, vt nō ſit inter ipſum medium vllum, & rurſus D ipſi B, & E ipſi D & F identidem ipſi competat E. per has enim literas ordo prædicatorum ſignificatur de illo ſubiecto vltimo C.

5.

Et iterum ſi de A quidem, &c.

2. Quæſtio. Altera queſtio eſt: an, dato aliquo ſupremo prædicato, de quo nihil ſuperius prædicetur, poſſint ſub illo infinita ſubiecta ſecundum ordinem ſubiici, vt ſit A ſupremum prędicatum, at ſub A F ita, vt A ipſi immediatè competat, & poſtea hoc in alio, & hoc in alio, & ſit proceſſus in infinitum. Ponit autem differentiam inter vtramq; queſtionem, prior enim eſt: an, dato vltimo ſubiecto, numerus prædicatorum ſurſum in infinitum aſcendat altera verò eſt an, dato ſupremo prædicato, ab hoc incipiendo numerus ſubiectorum deorſum in infinitum deſcendat?

Amplius, media nunquid. 6.

Tertia quæſtio eſt: an, determinatis extremis, id eſt, dato ſubiecto vltimo & prædicato ſupremo, poſſint inter hæc media infinita ſumi: hoc clarius explicans dicit, hoc querere, eſſe quærere, an Demonſtrationes in infinitum procedāt, & omnium ſit Demonſtratio, vel non ſit, ſed omnia ad inuicem concludantur; id eſt, ſint finiti proceſſus ex omni parte, tam extremorum quam mediorum? 3. Quæſtio.

Similiter autem dico, &c. 7.

Hoc idem oſtendit in priuatiuis ſeu negatiuis, an ſit proceſſus in his talis, nempè quòd non ſit in B, quia non ineſt alteri, & huic nō ſit, per aliud, & ſic in infinitū?

Sed in conuertibilibus, &c. 8.

Hanc tertiam quæſtionem non habere locum in terminis conuertibilibus oſtendit, quia in his non datur vltimum & ſupremum. nam omnia adinuicem prædicantur, &, quocunque dato prædicato, omnia reliqua de ipſo, & ipſum de omnib. prędicatur, ſiue conſideres ex parte prędicati proceſſum, ſiue ex parte vtriuſq; dubitati & extremi, verum eſt, quòd differunt tales prædicationes. nam directè paſſiones de ſubiecto, indirectè verò ſubiectum de paſſionibus prædicatur, vnde quamuis veræ, non tamen æquæ ſunt tales in iſtis prædicationes.

Quòd, extremis finitis exiſtentibus, media non poſſint eſſe infinita.

CAPVT XVI.

QVòd igitur intermedia non contingit infinita eſſe, ſi deorſum & ſurſum ſtent prædicamenta, manifeſtum. dico autem ſurſum quod in magis vniuerſale, deorſum verò, quod in id, quod ſecundum partem, ſi enim A prædicante de F, infinita 1.

 ſunt

ſunt intermedia, in quibus eſt B: planum quod contingere poſſet, vt & ab A deorſum alterum de altero prædicaretur in infinitum: antequam enim in F deueniatur, infinita ſunt intermedia: & ab F ſurſum infinita. antequam ad A deueniatur: quare ſi hæc impoßibilia, & ipſius A & F impoßibile, infinita eſſe media.

2. *Neque enim ſi quis diceret, quod alia quidem ſunt ipſorum A B C contigua inuicem, vt non ſit medium, alia verò non eſt accipere, nihil differt: quodcunque enim accepero eorum quæ B erit ad A, aut ad F, aut infinita media, aut non: à quo autem ſint, primùm infinita, ſiue ſtatim, ſiue non ſtatim, nihil differt: quæ enim ſunt poſt hæc, infinita ſunt.*

1. *Quoniam igitur media non, &c.*

Philop. hoc loco cō. 83. dicit, noſtrā cognitionē ſurſus procedere à particularibus ad vniuerſalia, non verò è contrà, ab vniuerſalioribus ad particularia.

Tertiam quęſtionem eſſe impoſſibilem oſtendit, nempe quod, extremis finitis exiſtentibus, media poſſint eſſe infinita. Primò autē explicat, quid proceſſus ſurſum, quid deorſum ſit. Proceſſum ſurſum vocat, cùm ex particularibus ad vniuerſalia progreſſus fit, deorſum verò, cùm ecōtrà ab vniuerſalibus ad particularia proceditur. ſurſum ergo eſt vniuerſale, deorſum verò particulare. argumentatur autem ſic: ſi ab A, prædicato deorſum vſque ad C, ſunt media infinita, ergo nunquam perueniri poterit ad ipſum C per B, id eſt, per talia media, cùm infinitum pertranſiri nō poſſit: non ergo erit vltimum ipſum C. Similiter ſi ab ipſo C ſubiecto, vſque ad A, media ſunt infinita, ergo nunquam peruenietur eadem ratione ad ipſum A: non ergo erit ſupremum: impoſſibile eſt ergo media infinita eſſe inter extrema determinata; eſſet etiā, vt dicunt Themiſt. & Philop. ſicut qui diceret, eſſe numerum finitum ab vnitate vſque ad denarium, tamē eſſe infinitos numeros intermedios. Quòd ſi obijcias, in linea quadam finita, dari duo extrema puncta determinata, & tamen eſſe infinita intermedia puncta? reſpondent prædicti auctores, non eſſe parē rationem, nā illa intermedia puncta ſunt in potentia, at verò prædicata debent eſſe actu, ob id infinita non ſunt inter extrema determinata. emenda literā, [vtriq.,] lege [vtrique.]

Correctio literæ.

Neque enim ſi aliquis, &c.

2. Poſſet quis dicere, quod nō omnia media erunt immediata, ſed quædam erunt contingentia, id eſt, contigua, inter quæ non eſt medium, quædam verò alia non eſſe immediata? Dicit Ariſto. hoc nihil referre nam cùm infinita media ſint accipienda inter A & C, ſiue ſint ſtatim immediata, ſiue nō ſtatim immediata, id eſt, nunquā ad extrema peruenietur; nō ergo eſſe poſſunt infinita media inter extrema finita, putà homo eſt riſibilis. inter hæc enim duo extrema non poſſunt media infinita eſſe, ſiue immediata ſint, quorum ſingula non habeant medium, ſiue mediata ſint, quę per ſimilia media debeant probari; non enim ab homine in riſibile, nec à riſibili in hominem perueniri poterit, cùm hæc prius tranſeunda ſint.

Quòd ſi prædicationes affirmatiuæ ſint finitæ ſurſum et deorſum, impoßibile ſit demonſtrationes negatiuas, in infinitum procedere.

CAPVT XVII.

Planum autem & in priuatiua demonſtratione, quòd ſtabitur, ſi quidem in prædicatiua ſtatur ad vtraque, ſit enim non contingens, neque ſurſum ab vltimo in infinitum ire. (dico autem vltimum, quod ipſum quidem alij nulli ineſt, illi verò aliud, vt F.) neque à primo in vltimum. (dico autem primum, quod ipſum quidem de alio, de illo verò nihil aliud:) ſi vtique hæc ſunt, & in negatione ſtabitur. 1.

*Tripliciter nanque monſtratur non exiſtens: aut enim cui quidem ipſum C B ineſt omni, cui verò ipſum B, ipſum A nulli. Ipſius itaque B C, & ſemper alterius diſtantiæ neceſſe eſt progredi ad immediata, prædicatiua nanque eſt hæc diſtantia: alterum verò manifeſtum, quòd ſi alij nō ineſt priori, vt ipſi D, hoc oportebit ipſi B omni ineſſe. & ſi rurſus alij priori ipſo D non ineſt, illud oportebit ipſi D omni ineſſe: quare quoniam, * quæ ſurſum eſt, via ſtat, & quæ deorſum ſtabit, et erit aliquid primo, cui non ineſt.* 2.

* al. quæ deorſum eſt via ſtat, & quæ ſurſum ſtabit.

Rurſus ſi B quidem omni A: ipſi verò C nulli: ipſum A eorum quæ C nulli ineſt. Rurſus hoc ſi oportet monſtrare, planum, quòd aut per ſuperiorem modum monſtrabitur, aut per hunc,

aut

aut tertium. Primus igitur dictus fuit: ſecundus verò monſtrabitur. Sic autem vtique monſtraret, vt quod D ipſi quidem B omni ineſt, ſi verò C nulli, ſi neceſſe eſt ineſſe aliquid ipſi B. Et rurſus, ſi hoc ipſi C non inerit, aliud ipſi D ineſt, quod ipſi C non ineſt. igitur quoniam ineſſe ſemper ſuperiori ſtat, ſtabit & non ineſſe.

4. *Tertius vero modus fuerat, ſi A quidem B omni ineſt, ipſum verò C non ineſt, non omni ineſt C, cui A. Rurſus vero hoc, aut per ſuperius dicta, aut ſimiliter monſtrabitur. Illo quidem itaque modo ſtatur. ſin autem ſic, iterum accipietur B ineſſe ipſi E, cui ipſum C, non omni ineſt, & hoc rurſus conſimiliter. Quoniam autem ſuppoſitum eſt ſtari & deorſum, planum quod ſtabit, & C non inexiſtens.*

5. *Manifeſtum autem quod, & ſi non vna via monſtretur, ſed omnibus, aliquando quidem ex prima figura, aliquando autem ex ſecunda, aut tertia, quod & ſic ſtabitur: finitæ enim ſunt viæ: finita autem finities, neceſſe eſt, finita eſſe omnia. Quod igitur in priuatione ſi quidem & in eo, quod eſt ineſſe, ſtatur, manifeſtum.*

Planum autem & in priuatiua demonſtratioine, &c.

Intentio Ariſt. Ariſt. miro profectò ingenio in hoc capite probare intendit, quòd ſi prędicationes affirmatiuæ ſint finitæ ſurſum, & deorſum, quòd erit impoſſibile, Demonſtrationes negatiuas in infinitum procedere: & hoc per tres ipſas figuras oſtendit. hoc eſt igitur quod dicitur [ſit igitur contingens] id eſt, ſupponatur, ita eſſe, quòd nec ab vltimo ſurſum in infinitum procedatur affirmando, nec à primo deorſum deſcendatur. Explicat autem, per vltimum intelligi ſubiectū. quod de nullo prędicatur, per primum vero, prædicatū, de quo nihil aliud affirmatur. hoc ſuppoſito etiā in negatiuis non erit Demonſtrationum infinitus proceſſus, quod ingenioſiſſimè oſtendet.

Tripliciter autem monſtratur non eſſe, &c.

In 1. figura non poſſe Demonſtrationem negatiuam in infinitum abire. In triplici figura poteſt negatiua demōſtrari, ſed de prima eſt argumentum primum quod huiuſmodi eſt: non poteſt demonſtrari negatiua, niſi per medium, de quo maius extremum negetur in maiori, & quod in minori de ſubiecto affirmetur, ſed ex ſuppoſitione eſt finitus numerus prædicatorum affirmatiuorum, ergo erit numerus finitus mediorum, per quæ in prima figura negatiua demonſtratur.

Verbi gratia, ſit demonſtranda: homo non eſt qualitas: demonſtrabitur per, animal, de quo negetur qualitas, & quod affirmetur de homine, ſcilicet: nullum animal eſt qualitas, omnis homo eſt animal, ergo nullus homo eſt qualitas. iterum, ſi maior demonſtranda erit per aliquod, de quo negetur qualitas, & quod affirmetur de animali, ac per conſequens, hoc etiam competet homini, ſcilicet, viuens, ſic: nullum viuens eſt qualitas, omne animal eſt viuens, ergo nullum animal eſt qualitas. iterum, ſi maior demōſtranda eſt, erit per ſuperius viuenti, ac perinde animali, & homini, de quo negetur qualitas, & hoc per aliud ſimile, ſed eſt finitus numerus eorum quæ de homine affirmantur ex ſuppoſitione, ergo iam ampliùs negatiua demonſtrari non poterit.

Dicit igitur Ariſt. & facit in prima figura ſyllogiſmum, nullum B eſt A, omne C eſt B, ergo nullum C eſt A. minor eſt finita ſecundum prædicationem ex ſuppoſitione, ergo & maioris erunt finitæ Demonſtrationes. nam ſi maior negatiua eſt probanda, erit per D quod etiam ſit in C, & illud per aliud ſimile, ſed deorſum, id eſt, in minoribus affirmatiuis ſtat numerus, ergo & ſurſum in maioribus negatiuis, erit enim vltima indemonſtrabilis.

Item ſi B quidem in omni A, &c.

3. In ſecunda figura. Hoc idem in ſecunda figura probat, & ratio hęc eſt: in ſecunda figura non demōſtratur negatiua niſi per mediū, quod de vna extremitate affirmetur: quòd ſi altera negatiua eſt demonſtranda, erit per medium quod etiam de altera extremitate affirmetur aſcendendo. ſed in his affirmatiuis prædicatis numerus eſt finitus, ergo etiam numerus talium mediorum ad negatiuas oſtendendus erit finitus.

Verbi gratia, ſi ſit demonſtranda: nulla qualitas eſt homo, in CAMESTRES, erit per aliquid quod affirmetur de homine, ſic: omnis homo eſt animal, nulla qualitas eſt animal, ergo nulla qualitas eſt

homo, iterum ſi minor eſt demõſtranda, erit per aliquid quod affirmetur de animali, & perinde de homine, vtpote viuens hoc modo: omne animal eſt viuens, nulla qualitas eſt viuens, ergo nulla qualitas eſt animal. idem de illa minori: ſed finitus eſt numerus prædicatorum affirmatiuorum de vna extremitate, ergo & numerus mediorum negatiuarum demonſtrandarũ.

Proponit igitur Ariſto. ſyllogiſmum in CAMESTRES: omne A eſt B, nullum C eſt B, ergo nullum C eſt A. ſumit minorẽ dicens: aut eſt demonſtranda per primam figuram; & ſic probatum eſt, illas demonſtrationes eſſe finitas: aut per tertiam, & idem poſtea probabitur: aut per ſe ſecundam; & ſic probatur idem. ſi enim demõſtrare oportet: nullum C eſt B, erit per D, quod affirmetur de B, ac perinde de A, & negetur de C: & ſi iterum alia minor eſt probanda nullum C eſt D, erit per aliquid quod affirmetur de D, ac perinde de B & A, & negetur de C, & ſic conſequenter, ſed finitus eſt numerus ſuperiorum, quæ affirmantur de A: ergo etiam erit finitus demonſtratiuorum eorum, quæ negantur de C.

4. In tertia figura.

Tertius autem modus, &c.

Id oſtendit in tertia figura, in qua medium eſt ſubiectum in vtraq; propoſitione. & ratio hæc eſt negatiua non demonſtratur niſi ſumendo medium de quo affirmetur vna extremitas, ſed finitus eſt numerus ſubiectorũ affirmatiuorum, ergo erit numerus Demonſtrationum finitus: hec enim figura ſumit medium deorſum, id eſt, ſub extremis; illę duę ſurſum, id eſt, extremum aliquod.

Verbi gratia, ſit, ſubſtantia non eſt qualitas: cõcludenda in FELAPTON, ſumendum eſt aliquid de quo affirmetur ſubſtãtia, vt corpus, ſic: nullum corpus eſt qualitas, omne corpus eſt ſubſtantia, ergo ſubſtantia non eſt qualitas, iterum, ſi maior in eadem figura particulariter eſt concludenda, vel vniuerſaliter, quia eſt in materia neceſſaria, tunc ſub corpore oportet ſumere, ac perinde ſub ſubſtantia, ſed ex ſuppoſitione finitus eſt numer⁹ deorſum affirmatiuorum, ergo ſiſtunt Demonſtrationes negatiuorum.

Proponit ergo Ariſtot. ſyllogiſmum in FELAPTON: nullum B eſt C, omne B eſt A: ergo nõ omne A eſt C. Tunc, ſi maior iterum demonſtratur, aut erit per primã, vel ſecundam, vel tertiam figurã, ſed in prima & ſecunda probatum eſt finiti numerũ eſſe, ergo in tertia. ſed probatur quod etiam in hac, oportebit enim ſumere E, quod ſit ſub B, ac perinde ſub A. ſed iſte numerus eſt finitus, ergo & negatiuus. omnes hæ orationes ſub hac continẽtur; non enim poteſt præmiſſa negatiua monſtrari niſi per medium affirmatiuũ de vna præmiſſa extremitate. ſed ex ſuppoſitione, tam deorſum, quam ſurſum affirmatiuæ prædicationes ſunt finitæ, ergo ex tali etiã ſuppoſitione eſt finitus numerus negatiuarum Demonſtrationum.

Manifeſtum autem eſt, &c. 5.

Vt ſenſus Ariſtot. hic percipiatur, aduerte, propoſitiones negatiuas mediatas eſſe quaſdam ratione ſubiecti, id eſt, quæ per medium ſuperius ſubiecto ad immediatas reducũtur: vt, nullus homo eſt qualitas, quaſdam mediatas ex parte prædicati, quæ per ſuperiora prædicati reducuntur: vt, nulla qualitas eſt homo; quaſdam ex parte vtriuſque: vt, homo non eſt lapis. quæ mediatæ ex parte ſubiecti ſunt, per primam figuram reducuntur, vt factũ eſt ſuperius: quæ verò ex parte prædicati per CAMESTRES; quæ verò ex parte vtriuſque per vtranq; figuram, vt notũ eſt; primò reſoluitur in immediatas ex parte vnius extremi, poſtea ex parte alterius. Nota 1. propoſitiones negatiuas eſſe mediatas, tũ ſubiecti, tum attributi, tum vtriuſque ratione.

Aduerte pręterea: quaſdã eſſe mediatas ex parte ſuperiorum, & tales per duas figuras, primam & ſecundã, reducuntur: quaſdam ex parte inferiorum, & hæ per tertiã: quaſdam ex parte vtriuſque, & huiuſmodi per plures figuras reduci debent. vnde poteſt eſſe, quod ſit aliqua propoſitio negatiua mediata ex parte ſubiecti & prædicati ſurſum & deorſum, & hęc per omnes figuras ad omnes immediatas reduci debet: vt, animal non eſt color. Nota 2.

Poſſet quis dubitare: an talium ſint infinitę Demonſtrationes? reſpondet Ariſt. quamuis non ſit vna via tales demonſtrãdi, ſed modò per primam, modò per ſecundã, modò per tertiam figuram oſtendantur, tamen ſunt Demõſtrationes finitæ, quia figuræ ſunt finitæ, & ſingulæ ſingularum Dubium. Solutio.

gularum Demõſtrationes finitæ: finita au tem finitæ ſæpius ſumpta finitũ faciunt. concludit, manifeſtum eſſe ſtatum, id eſt, terminum eſſe in negatiuis, ſi in eſſe, id eſt, in affirmatiuis prædicationibus finis vtrinque eſt.

Quòd prædicationes affirmatiuæ non poſſint in infinitum procedere oſtenditur primò per rationes logicas & communes.

CAPVT XVIII.

1 *QVòd autem in illis, logicè quidem ſpeculantibus ita manifeſtum. in ijs quidem igitur quæ in eo, quod quid eſt prædicantur, planum. ſic enim eſt definire, aut ſi cognoſcibile ipſum, quod quid erat eſſe, infinita verò non eſt pertranſire, neceſſe eſt terminata eſſe, quæ in eo, quod quid eſt prædicantur.*

2 *Vniuerſaliter autem ſic dicimus: eſt enim dicere verè, album ambulare, & magnum illud lignum eſſe, & rurſus lignum magnum eſſe, & hominem ambulare: ſed alterum eſt ita dicere, & illo modo. quando enim album eſſe dixero lignum: tunc dico, quod cui accidit vt ſit album, lignum eſt, ſed non tanquam ſubiectum ligno album eſt: neque etenim album exiſtens, neque quod eſt album aliquid factum fuit lignum: quare non eſt niſi ſecundùm accidens: quando autem lignum album eſſe dixero, non quod alterum quid eſt album, illi verò contigit lignum eſſe. veluti quando muſicum album eſſe dixero: tunc enim quòd homo albus eſt, cui contigit eſſe muſicum, dico: ſed lignum eſt ſubiectum, quod quidem & erat, non alterũ quid exiſtens, quàm quod lignum, aut lignum quoddam.*

3. *Si itaque oportet nomina ponere, ſit quidem ita dicere prædicare illo vero modo, aut nequaquam prædicare, aut prædicare quidem non ſimpliciter, ſecundum accidens autem prædicare: eſt autem, vt quidem album quod prædicatur, vt verò lignum illud de quo prædicatur. ſupponatur itaque prædicatum prædicari ſemper de quo prædicatur ſimpliciter, ſed non ſecundum accidens: ſic enim demonſtrationes demonſtrant.*

Quare aut in eo quod quid eſt, aut quod quale, aut quantum, aut ad aliquid, aut faciens, aut patiens, aut vbi, aut quando, cùm vnum de vno prædicatum fuerit. 4.

Ampliùs ſubſtantiam quidem ſignificantia, quod illud, aut quod illud aliquid ſignificant, de quo prædicantur. quæcunq; verò non ſubſtantiã ſignificant, ſed de alio ſubiecto dicuntur, quod non eſt, neque quod illud, neque quod illud aliquid, accidentia quemadmodum de homine album non enim eſt homo, neque quod album, neque quod album quid, ſed animal fortaſſe, quod quidem enim animal eſt, homo eſt. Quæcunque verò non ſubſtantiam ſignificant, oportet de aliquo ſubiecto prædicare, & non eſſe aliquid album, quod non alterum quid exiſtens album eſt. 5.

Species enim valeant. nanque & * teretiſmata ſunt, & ſi ſunt, nihil ad ſermonem ſunt, demonſtrationes enim de talibus ſunt. 6.

7. *Ampliùs ſi non eſt hoc huius qualitas, & illud huius, neque qualitatis qualitas, impoſſibile eſt mutuo prædicari ſic, ſed verum quidem dicere contingit, mutuò autem prædicari verè non contingit.*

8. *Aut enim vt ſubſtantia * prædicabitur, velut ſi genus exiſtens, aut differentia prædicati. Hæc autem monſtrata ſunt, quod non erunt infinita, neque deorſum, neque ſurſum, vt homo bipes, hoc animal, hoc autem alterum, neque animal de homine, hoc autem de Callia in eo quod eſt quid, ſubſtantiam enim omnem eſt definire talem. infinita verò non eſt pertranſire intelligentem. quare neque ſurſum neque deorſum infinita: illam nanque non eſt definire, de qua infinita prædicantur.*

9. *Sic itaque genera inter ſe non retrouerſum prædicabuntur, erit enim ipſum quod ipſum aliquid eſt.*

10. *Neque vtique qualis, aut aliorum nullum, ſi non ſecundum accidens prædicatum fuerit; omnia enim hæc accidunt, & de ſubſtantijs prædicantur: ſed certè neque ſurſum infinita erunt. de vnoquoque nanque prædicatur, quod vtique ſignificat, aut quale quid, aut quantum quid, aut de talibus aut quæ in ſubſtantia: hæc autem determinata ſunt, & genera prædicamentorum determinata ſunt. aut enim quale, aut quantum, aut ad aliquid, aut faciens, aut patiens, aut vbi, aut quando.*

Suppoſitum autem fuit, vnum de vno prædicari: 11.

* Io. Gram. inquit τερετίσματα vocantur præcantus Cytharœdorum, quos inarticulatè canunt, vt experiantur diſſonantiã chordarum, ſi ſecundũ conuenientẽ melodiæ rationem extẽſæ ſunt, vel aliæ pertrectationes Cytharædorum inarticulatæ experientiæ gratia, diſſonãtia chordarum factæ.

* Argyro. addit: aut vt accidens.

dicari: ipſa verò de ipſis, quæcunque non quid ſunt, non prædicari, accidentia namque ſunt omnia: ſed hæc quidem per ſe, illa autem ſecundum alterum modum: hæc autem omnia de ſubiecto aliquo prædicari dicimus, accidens autem non eſſe ſubiectum aliquid, nihil enim talia ponimus eſſe, quod non alterum quid exiſtens dicitur, ſed ipſum alijs, & alia quædam de alio. Neque ſurſum itaque vnum de vno, neque deorſum ineſſe dicetur. de quibus enim dicuntur accidentia, quæcunque inſunt in ſubſtantia vniuſcuiuſque, hæc infinita non ſunt, ſurſum autem & ipſa quoque accidentia vtraque non infinita ſunt. Neceſſe eſt igitur eſſe aliquid, de quo primùm aliquid dicatur, & de hoc aliud, & hoc ſtare & eſſe aliquid, quod non ampliùs neque de alio priori, neque de illo aliud prius prædicatur. Vnus igitur modus dicitur demonſtrationis hic.

12. *Ampliùs autem alius* * *eſt, ſi de quibus priora aliqua prædicantur, eſt horum demonſtratio, quorum autem eſt demonſtratio neque melius euenit ſe habere ad ipſa, quàm ſcire, neque ſcire ſine demonſtratione: ſi autem hoc per hæc notum, hæc autem non nouimus, neque meliùs nos habemus ad ipſa quàm ſcire, neque quòd per hæc notum ſciemus. Si igitur eſt aliquid ſcire per demonſtrationem ſimpliciter, & non ex quibuſdam neque ex ſuppoſitione, neceſſe eſt ſtare prædicationes intermedias. ſi enim non ſtant, ſed eſt ſemper acceptio ad ſuperius, omnium erit demonſtratio. quare, ſi infinita non euenit pertranſire, quorum eſt demonſtratio, hæc nõ ſciemus per demonſtrationem, ſi igitur neque meliùs nos habemus ad ipſa, quàm ſcire, non erit aliquid ſcire per demonſtrationem ſimpliciter, ſed ex ſuppoſitione. Logicè igitur ex his quidem aliquis crederet de eo, quod dictum eſt.*

* alij codi. addunt, modus.

13. Secundò oſtendit analyticè, eſſe ſtatum in extremis.

Reſolutoriè verò per hæc manifeſtum, breuiùs, quòd neque ſurſum, neque deorſum infinita prædicata contingit eſſe in demonſtratiuis ſcientijs, de quibus conſideratio eſt, demonſtratio namque eorum eſt, quæcunque per ſe inſunt rebus. per ſe verò dupliciter ſunt. quæcunque enim in illis inſunt in eo, quod quid eſt, & quibus ipſa in eo quod quid eſt, inexiſtentibus ipſis vt in numero impar, quod ineſt quidem numero, ineſt autem ipſi numerus in ratione ipſius: & rurſus multitudo, aut diuiſibile in ratione numeri ineſt, horum autem neutra contingit infinita eſſe, neque vt impar numeri.

14. *Iterum enim in impari aliud eſſet, cui inerat exiſtenti, hoc autem ſi ſit primum, numerus inerit inexiſtentibus ipſi. Si igitur non contingit infinita talia eſſe in vno, neque ſurſum erunt infinita: ſed neceſſe vtique omnia ineſſe ipſi primò, vt numero, & illis numerum:* * *quare conuertentia erunt, ſed non ſupertendentia.*

* a. l. quare conuertibilia erunt & non excedẽtia.

15. *Neque etiam, quæcunque in eo quod quid eſt inſunt, neque hæc infinita ſunt: neque enim eſſet vtique definire. Quare ſi prædicata quidem per ſe omnia dicuntur: hæc autem non infinita, ſtarent vtique quæ ſurſum: quare & deorſum. ſi autem ſic, & quæ in medio* * *duobus terminis, ſemper inerunt infinita.*

* a. l. duorũ terminorũ fuerint vtiq; finita.

16. *Si verò hoc, planum iam, quod neceſſe eſt demonſtrationum principia ineſſe, & non omnium eſſe demonſtrationem: quòd dicebamus quoſdam dicere à principio: ſi enim ſunt principia, neque omnia demonſtrabilia, neque in infinitum iri poteſt: eſſe enim vtrumuis horum, nihil aliud eſt, quàm eſſe nullam diſtantiam immediatam, & indiuiſibilem, ſed omnes diuiſibiles.* * *intrò namque proijciendo terminum, ſed non aſſumendo, demonſtratur, quod demonſtratur: quare ſi hoc in infinitum contingit ire, contingeret vtique horum terminorum infinita intermedio eſſe media: ſed hoc impoſsibile, ſi ſtant prædicamenta ſurſum & deorſum. Quod autem ſtant, monſtratum fuit logicè quidem priùs, reſolutoriè verò nunc.*

* a. l. Id enim quod demonſtratur non foris add1o, ſed interiecto termino demonſtratur.

Sed quod in illis, ijs quidem, &c. 1.

Cùm negatiuas Demonſtrationes ſiſtere, ſi affirmatiuæ prædicationes finitæ ſint, oſtenderit, nunc prędicationes haſce affirmatiuas non in infinitum poſſe procedere oſtendit. Ac primò præmittit tres ſuppoſitiones: ſecundò duas logicas rationes adducit ad id probandum, tertiò ratione demonſtratiua idem probat.

Intentio Ariſtotelis in hoc capite.

Proponit igitur in illis, nimirum in affirmatiuis prædicationibus, terminũ eſſe: [manifeſtũ eſt ijs qui logicè ſpeculãtur.] id eſt, per rationes logicas manifeſtũ eſt. ſunt enim hęc verba continuata cum fine præ-

præcedentis capitis. Ac primò vnum argumentum facit pro prædicationibus ſubſtantialib⁹, nõ poſſe procedere in infinitũ. ſi definitiones ſunt, ſicut reuerà ſunt, & ſi ſcientia eſt rerum, ſicut reuerà eſt: quòd ſi prædicata ſubſtãtialia infinita eſſent, nec definitiones, nec ſcientiæ rerum eſſent: nõ enim infinitum cognoſci, nec definiri valet: definitio autem per omnia prædicata eſſentialia danda eſt, aliter perfecta definitio non eſſet. Ariſtot. nõ probat, definitionem eſſe, quia eſt principium logicum, ob id pro petitione non neganda ſumit, & per ipſum probat.

2. *Vniuerſaliter autem ſic dicimus.*

Prima ſuppoſitio. Quia particulatiter loqui videbatur, vniuerſaliorem de omni prædicatione ſermonem capit, ac ſuppoſitionem primam conſtituit: Triplex eſt prædicatio accidentalis. prima, cùm accidens de accidẽte prędicamus: vt, album ambulat: altera, cùm de accidente ſubiectum prædicamus: vt, magnum eſt lignum: tertia, cùm de ſubiecto accidens: vt, lignum eſt magnum: homo ambulat.

Sed diuerſum eſſe docet, ſic aut illo modo dicere, nimirùm cùm de accidẽte ſubiectum, aut de ſubiecto accidens prædicatur. eſt autem diſcrimen: nam cùm dico: album eſſe lignum, dico quòd id, cui accidit eſſe album, eſt lignum, ſed non, quòd ipſum album ſecundùm ſe ſit ſubiectum ipſi ligno. ac ſi dicat: lignum non de albo ſecundũ ſe dicitur, ſed ſecundùm id quòd albo ſubſtat. & hoc probat: nam ſi lignũ diceretur de albo ſecundum ſe, tunc albũ diceretur factũ eſſe lignum, ſicut lignum; quia ſecundum ſe albũ eſt, dicitur factum fuiſſe album, & ſubiectum quodque dicitur factum eſſe tale: at non dicitur: album factum eſt lignum, nõ ergo ſecundùm ſe album ſubijcitur ligno.

Nota. Nota verba: per quod album eſt: intelligitur vniuerſaliter albũ: per quod album aliquod eſt: particulàriter. vt ſit ſens⁹: nec album in communi, nec in particulari dicitur factum eſſe lignum, at cùm dico: lignum eſt album, non dico, quòd aliquid, cui lignum inſit, ſit album, ſed ipſum ſecundũ ſe: nempe ſecundùm quod lignũ, aut lignum aliquod album eſt, & album factum eſt. atque illo modo ſe habet prædicatio, cùm accidens de accidente prędicatur. non enim ſecundùm ſe ſubijcitur, ſed ſecundùm aliud: vt qui dicit albũ muſicum, dicit quòd id cui album accidit, eſt muſicum, non quod ipſum album ſecundùm ſe ſit muſicum.

3. *Si igitur oportet nomina ponere, &c.*

Vult Ariſt. quòd duæ prædicationes; nimirùm cùm accidens de accidente, aut ſubiectum de accidente prædicantur; aut non ſint prędicationes, aut ſecundũ quid, id eſt, ſecundùm accidens, ſint prædicationes: reliquas verò eſſe ſecundùm ſe, id eſt, ſimpliciter prędicationes; vt cùm albũ eſt prędicatum, lignũ verò ſubijcitur. at quia nomẽ prædicationis omnes comprætendebat, dicit, quòd ſi licet nomina ponere, prædicatio dicatur ſola, quę eſt ſecũdùm ſe aut ſaltem ſupponatur, quãdoquidem ſumus in materia Demõſtrationis, in qua non niſi ſecundum ſe prędicationes ſunt. atque hæc eſt prima ſuppoſitio.

4. *Quære in eo, quod quid eſt, &c.*

Altera ſuppoſitio eſt: Prædicationes ſecundùm ſe, eſſe ſecundùm decem prædicamenta ſolùm; videlicet ſecũdùm quantitatem, qualitatem, & c. cùm vnum de vno prædicamus, nam cùm plura ſimul de vno prædicamus, tunc tale prædicatum non ad vnum tantùm prædicamentum ſpectat. Secũda ſuppoſitio.

Hic aduerte, quòd prædicamenta accidentium dupliciter poſſunt comparari: vno modo ad ſubſtantiam, de qua in concreto prædicãtur, & ſic faciunt prædicationes ſecũdùm ſe: ſed accidẽtales, id eſt, extra naturam ſubiecti: altero modo ſingula in ſeipſis; vt cùm genera & differentias accidẽtium de ſuis ſpeciebus prædicam⁹, & ſic faciunt prædicationes eſſentiales. ſicut cũ ſubſtantiã de ſubſtãtia prędicam⁹, at verò cùm inter ſe vnum prædicamentum de altero accidẽtis, aut ſubſtantia de accidenti prædicatur, tunc prædicationes fiunt ſecundùm accidens, vt dictum eſt, non ſecundùm ſe. Categoras accidentiũ poſſe vno modo ad ſubſtãtiam cõparari, altero ad ea quæ quæq; in ſe continet.

5. *Amplius ſubſtantiam quidem ſignificantis, &c.*

Diſcrimen ponit inter prædicationes, in quibus ſubſtantiam de ſubſtantia, aut accidens de ſubſtantia, prædicamus, ambæ enim ſunt ſecundùm ſe. eſt autem du-

Duplex diſcrimē inter Prædicata ſubſtantialia de ſubſtātijs,& accidentalia de ſubſtantijs.

plex diſcrimen : alterum, prædicata ſubſtātialia ſignificare eſſe ipſius ſubiecti, ſed
differenter: quædam quod ſubiectum eſt,
purà, vniuerſaliter, cùm nempè conuertuntur cum ſubiecto,vt differentiæ: quædam,quod aliquod eſſe eſt ſubiectum, id
eſt,particulariter,vt genus: non enim omne animal eſt ipſe homo,ſed aliquod : At
verò accidentia, nec quod ſubiectum eſt,
1. nec quod aliquod ſubiectū eſt, id eſt, nec
cōuertibiliter, nec inconuertibiliter ſunt
eſſe ſubiecti,vt album de homine.

Nota. Et nota,quòd dicit,album de homine,
vt indicet, accidentia inter ſe etiam naturales & eſſentiales prædicationes facere,
ſicut cùm ſubſtantiam de ſubſtantia prædicamus.aduerte quòd dicit,hominē eſſe,
quod animal eſt,intellige tūm, quod aliquod animal eſt, homo enim eſt particulare animal.dicit forſan,propter Ideas Pla
2. tonis,quas nondum reprehendit. Alterū
diſcrimen eſt:accidentia enim non ſecundùm ſe prædicantur, ſed ſecūdùm ea,quę
ipſis ſubſtant,vt dictum eſt:at ſubſtantię,
cùm nihil illis ſubſtet,non ſecundùm aliud,ſed ſecundùm ſe prædicantur.

6. *Species enim valeant & genera,&c.*

Poſſet quis exiſtimare; vt notant The-
Nota de Ideis. miſt. & Philopon accidentia ſecundū ſe
prædicari, cùm ſecundū ſe ſint abſtracta,
nam album ipſam ideam albi, pulchrum
ipſam pulchritudinem ſignificat? Reſpōdet Ariſt. has Ideas eſſe quid fictitium &
vanum, nec quicquam ad Demonſtrationem facere;ex illis enim, quæ dictæ ſunt,
prædicationib' fiunt.ob id dicit, [ſpecies
& genera]id eſt, Ideæ[valeant]recedāt&
abijciantur,ſunt enim monſtra;& quamuis eſſent,inutiles ad Demonſtrationes &
prædicationes eſſent.Gręcè dicitur τερετίσματα,quod nomen aliqui precantus Muſicorum,quo ſe ad muſicam parant, ſignificare dicunt,ob id aliqui fidium attrectationes vertunt:alij ſignificare dicunt cantus cicadarum.Boetius vertit monſtra; alij portenta,ſenſum potius attendentes, q̄
vocabuli ſignificationē. ſenſus enim eſt,
eſſe quid fictum & vanum.

Ampliùs ſi non eſt hoc huius qualitas,&c.

7. 3. ſuppoſitio. Tertia ſuppoſitio eſt,in qua, ſecūdùm
Philop.vult oſtendere, cùm econtrà prædicamus ſubſtantiam de accidēte, eſſe inordinatas,& innaturales prędicationes:et
id peculiariter in vno prædicamēto Qualitatis oſtendit.Quamuis poſſemus dicere
cum Latinis,nomine qualitatis quodcunque accidēs hic intelligi,dicit igitur Ariſt.
cùm impoſſibile ſit,duo ad inuicem ſic ſe
habere, quòd vnū alterius ſit qualitas &
forma,&,hoc vice verſa, [illegible]us forma,nō
erunt æquæ prædicationes,quæ fiunt accidentis de ſubſtantia, & ſubſtantiæ de accidente:nam accidens eſt forma ſubiecti,
non autem ſubiectum accidentis . prædicationes quidē erunt veræ, ſed non æquales,nam illæ naturales, hæ verò innaturales & indirectæ ſunt.hoc etiam intellige
in alijs prædicatis eſſentialibus generum
& differentiarum;non enim eſt æqua prędicatio ipſorum & ſubiectorum de ipſis,
ob eandem rationem. 8.

An etiam ſicut ſubſtantia prædicabitur,&c.

Conſtitutis tribus ſuppoſitionib', pro Nota ſummam probationis Ariſtotelis.
ponit argumentum pluribus verbis, quā
forſan opus eſſet Breuiter autem hoc argumentum eſt,quo probat,nec, in prædicationibus per accidēs,eſſe proceſſum infinitum : Aut prædicationes iſtæ ſunt ſecundum ſubſtātiam, in quibus ſubiectum
eſt genus,aut differentia prædicati:vt,animal eſt homo,rationale eſt homo: Aut ſūt
per accidens,in quibus ſubſtantia de accidentibus prędicatur,vel econtrà : Aut per
accidens,in quibus accidens de accidenti
prædicatur.Sed omnes hæ ſunt finitæ,tā
ſurſum,quàm deorſum.& probatur:nam
primæ ſunt finitę,cùm genera & differentiæ ſint finita; vt enim prædicationes directæ generum & differentiarū finitę ſunt,
(cum alias non eſſet definitio) ita etiam
ſunt indirectę eorūdem prædicationes finitæ.ſimiliter ſecundæ : nam accidentia,
quæ prædicantur de ſubſtantia, ſunt finita,cùm ſint nouē genera, & vnumquodque finitas differentias & genera habeat,
ergo erūt etiam finitæ prædicationes ſubſtantiæ,de accidētibus. ſimiliter tertię: nā
accidentia ipſa diuerſorum generum non
prædicantur ſecundùm ſe, ſed ſecundùm
ſubiectum, cui inſunt, vt dictum eſt, ſed
ſubiectum finitum eſt,nempè, ſubſtātia,
cui finita inſunt accidentia,ergo tales prædicationes erunt finitæ. Vnde patet, non

ſolùm

ſolùm per accidens,ſed per ſe prædicationes finitas eſſe, cùm tot ſint,quot prædicamenta ſunt: hæc autem omni ex parte ſũt finita. Hæc eſt ratio Ariſt.breuiter collecta.ipſius verba explicemus.

Cùm oſtendiſſet, non æquè prædicari ſubſtantia de accidenti, & accidens de ſubſtantiã, dicit,etiam,cùm ſubſtantię inter ſe prædicantur, hoc idem euenire, vt non ſit æqualis prædicatio. vtcùm genus aut differentia ſubijciuntur prædicato,cuius genera ſunt aut differẽtiæ. & quamuis interrogatoria ſint verba,ſenſus tamen eſt affirmatiuus. poſtea adiungit talia, cùm ſint in quid eſt, non eſſe infinita, aliâs nihil definiri aut intelligi poſſet. dicit autẽ nõ eſſe infinita ſurſum,vt dicamus:homo eſt bipes, & hoc, nempe bipes,eſt animal, & hoc,nẽpè animal, aliud quid:& ſic conſequenter ſimiliter non eſſe infinita deorſum; vt animal de homine, homo de Callia, & ſic conſequenter; finitum eſt enim vtrumque extremum.

Intertogatoria verba;ſenſus tamen affirmatiuus.

Non infinita ſurſum.

Non infinita deorſũ.

9. *Si igitur genera non æqualiter, &c.*

Poſtquam oſtendit,in ſimilibus prędicationibus non eſſe proceſſum in infinitum,monſtrat tales non eſſe æquales cum his, in quibus genera de, ſpeciebus prædicantur.& hoc probat de genere, & ſenſus clatus eſt, verba tamen obſcuriſſima, ſenſus iſte eſt: genus particulariter ineſt ſpeciei, id eſt, aliquod animal ineſt homini, non tamen omne animal, at ſpecies vniuerſaliter ſubſtat generi, non ergo erit æqualis prædicatio:niſi velis, quod idẽ ſit, quod particulariter prædicatur, & quod vniuerſaliter.

Dicit ergo[erit ipſum,]id eſt,genus erit vniuerſaliter ſpecies, cùm dicitur:animal eſt homo: quod quidem]id eſt,quæ ſpecies[quod ipſum aliquid eſt,]id eſt,ipſum genus particulariter Speciem autem vniuerſaliter de genere non intelligas prædicari,ſed idem eſt dicere,quòd genus eſt vniuerſaliter ſpecies, & quòd genus vniuerſaliter de ſpecie prædicetur. Similiter idem eſt,quòd ſpecies ſit genus particulariter,& quòd ſpecies de genere particulariter prædicetur. Atque hęc eſt prima pars argumenti,vt ſupra declaraui.

Nota locutiones logicas.

10. *Neque tamen de qualitate, aut aliorum nullo, &c.*

Secundam argumenti partẽ proponit: nempè,quod in prædicationibus ſecundũ accidens, quibus ſubſtantia de accidenti prædicatur; non ſit proceſſus infinitus,& primò oſtendit,eſſe ſecundum accidens: nã accidentia potius de ſubſtantia,quã de accidenti ſubſtantia, prædicantur. quòd vero hæ finitæ ſint, patet:nam accidentia non ſunt niſi finita, nempè nouem genera,& ſingula in vnoquoq; genere finitas habet differẽtias & genera, vt probatũ eſt.

Secunda pars rationis Ariſt.

Suppoſitum autem fuit, vnum de vno prædicari, &c. 11.

Tertia argumenti pars hæc eſt: nempè, cùm accidentia ad inuicem prædicantur, quę non ſunt ordinata eſſentialiter, (nam de his dictum eſt in prima parte) talia non prædicantur, niſi quæ ad aliquid ſunt, id eſt,niſi in concreto cum ſubiecto accipiantur.non enim albedo dulcedo, ſed album dulce,dicitur Cùm igitur hæc non niſi ſecundùm ſubiectum prędicetur (ſunt enim aliter accidentales;quàm cùm accidẽs de ſubſtantia prędicatur,vt dictum eſt) ſubiectum autem,nempè ſubſtãtia,ſit finitum, & accidentia,quæ ei inſunt,finita ſint,tales etiam prædicationes finitæ erunt. Atq; hæc eſt ratio prior, qua probatur in affirmatiuis prædicationibus non eſſe infinitum proceſſum.

Tertia pars rationis Ariſtotelis.

Adhuc autem alius, ſi de quibus, &c. 12.

Poſterior ratio eſt ad idem oſtendendum,ſuppoſitis tribus.Primò, cùm aliqua concluſio eſt mediata, poteſt demonſtrari. Secundò, talis concluſio non ſcietur, quouſque demonſtretur: non enim contingit ſcire mediata, niſi per Demonſtrationem. Tertiò, nunquam ſcitur concluſio,quouſq; ſciamus pręmiſſas, vel earum meliorem diſpoſitionẽ habeamus: quam ſit ſcientia;eſt enim intellectus principiorum, vt dictum eſt. his ſuppoſitis eſt ratio Ariſtot. iſta concluſio mediata poteſt ſciri ac per Demõſtrationem cognoſci, ſed niſi principia ſtent, impoſſibile eſt, talem concluſionem cognoſcere: non ergo eſt proceſſus infinitus.minor patet: quia nunquam ſciemus præmiſſas demonſtrabiles, niſi per alias, ſi ergo non ad vltimas ſimpliciter perueniatur, ſolùm erit ſcientia ex ſuppoſitione: & ita nunquam, quod ſimpliciter demonſtrabile eſt, per Demonſtra-

Præmittitur tria ſuppoſita.

Sequitur poſterior ratio ipſ.

ſtrationē ſimpliciter cognoſcemus, quod eſt impoſſibile. Has vtraſque rationes vocat Ariſto.logicas, priorem quidem, quia communis eſt,nō ſolùm propoſitionibus per ſe,ſed omnibus, poſteriorē verò,quia, vt dicit Alexand.procedit ex ſuppoſitione,nempè ſupponit quod ſit Demonſtratio,vel forſan,quia non à priori & ex cauſis procedit.

Datarū rationum examen.

13. *Analyticè autem manifeſtum eſt,&c.*

Tertia pars capitis.

Hæc eſt tertia capitis pars, in qua Ariſtot.analyticam, id eſt, demonſtratiuam rationem adducit ad idem probandum, qua ſe breuiùs id probaturum dicit.Ratio autem hæc eſt: Demonſtratio conficitur ex propoſitionibus per ſe,ſed in talibus nō eſt proceſſus infinitus, ergo nec in propoſitionibus demonſtratiuis. minorem probat,diſtinguēdo per ſe,in ea,quorum prędicata ſunt de ſubiectorum definitione, & ea, quorum ſubiecta ſunt de definitione prædicatorum; nempè,quæ ſunt per ſe primo,aut ſecundo modo, & ponit exempla:impar enim ineſt numero per ſe,ſecūdo modo, magnitudo verò & diuiſibile inſunt numero primo modo, ſunt enim ipſius genera.

Philoponi prima expoſitio.

Poſtea dicit:[horum neutra contingit infinita eſſe] quæ verba dupliciter exponit Philopon.primò,vt ſit ſenſus:[horum neutra]nimirum,nec diuiſibile,nec magnitudo,quæ genera ſunt numeri, contingit in infinitum progredi.nam poſtea adiunxit, (neque vt Impar numero:) id eſt, nec etiam per ſe ſecundo modo infinita ſunt. Altero modo etiam exponit, vt ſit ſenſus,[horum neutra]id eſt, nec quæ per ſe primo modo, nec quæ ſecundo modo [infinita ſunt,]& poſtea per repetitionem adiūxit,[nec impar numero:] quia de his quæ ſunt per ſe ſecundo modo incipiebat probare.

Secūda eiuſdem expoſitio.

14. *Iterum enim ſi impari aliud inſit,&c.*

1.Expoſitio.

Probat,quæ ſunt per ſe ſecundo modo, non eſſe infinita, & aliquot Interpretes volunt,vt ſic ſit probatio: Si huic ſubiecto inſunt paſſiones in infinitum, ſequitur,vt ſicut prima immediatè ineſt ſubiecto, & per ipſum definitur,ita ſecunda inerit immediatè primæ, & per ipſam definietur, & conſequenter per ſubiectum,& pari modo tertia ſecundæ, & quarta tertiæ, & ſic erit proceſſus in infinitum in prædicatis definitiuis,quod impoſſibile eſt,vt probatum eſt, ſemper enim ſuperiora per omnia antecedentia definiri debent.

Hæc explicatio non placet Philopono, & meritò.nam cùm non priora per poſteriora,quæ in infinitum procedunt,definiantur, ſed econtrariò ſequentes paſſiones per antecedentes, hæ autem ſemper finitæ ſint à ſubiecto incipientes, nunquam dabitur paſſio, cuius quidditatiua prædicata procedant in infinitum.

Proinde aliter exponit,quo etiam modo exponit Themiſt. quòd ſi paſſiones in infinitum procederent,cùm actu ſit paſſio in ſubiecto,erunt in ſubiecto vno infinitę paſſiones,quo dato, ſequitur non eſſe ſcientiam, cùm ſcientia ex paſſionum ſubiecti cognitione oriatur, infinita autem cognoſci non valent. Aduerte literam, inquit,(cùm impar inſit numero , ſi aliud etiam per ſe ineſt impari, cui exiſtenti per ſe impari ipſum impar inerat,) id eſt, erat de definitione ipſius. vt ſit ſenſus : ſi aliquid inſit impari, de cuius definitione ipſum impar ſit, tanquam eius, quod ipſi per ſe in eſt,vt paſſio,primùm,vt vult Philoponus:concludit,quòd erit etiam in numero : nam numero ineſt paſſio, & quæ inſunt paſſioni, inſunt ſubiecto , ac propterea iſta ſunt in ipſo numero ,ſi ergo illa ſunt infinita , erunt in vno infinita, quod impoſſibile eſt, quamuis iſta conuertibilia ſint.

Expoſitio alia Philoponi & Themiſtij, & melior.

Neque tamen quæcunque ſunt in eo &c. 15.

Quòd verò, quæ ſunt per ſe primò modo, infinita non ſint, probat:quia non eſſet alias definire, vt ſuperiùs eſt dictum: vnde concluditur, quòd nullo modo erunt infinita, nec ſurſum, nec deorſum, nec inter extrema determinata contingit infinita intermedia ſumere.

Si verò hoc manifeſtum, &c. 16.

Ex his omnibus concludit duo Ariſtoteles,alterum,eſſe principia Demonſtrationum vltima & immediata ; alterum quòd non omniū eſt Demonſtratio;quod in prin-

Duo hoc loci corollaria in Ariſtotele.

in principio, nempè capite 3. aliquos aſſerere, dictum eſt. aſſerere autem omnium eſſe Demonſtrationem, eſt, aſſerere nihil eſſe ſine medio, ſed omnia mediata: & hoc oſtendit: nam non demonſtramus aſſumendo, id eſt, per medium ſuperius extremitatibus, ſed intus mittendo, id eſt, per medium intra ipſas extremitates, vt, homo eſt riſibilis, demonſtratur per animal rationale, medium inter hominem & riſibile, & ſic oſtenditur omnis affirmatiua: ſi igitur omnia mediata monſtrabilia ſunt, nihil eſt immediatum, & ita inter duo extrema, ſubiectum nempè & prædicatum, media ſunt infinita, quod impoſſibile eſt, cùm prædicationes * terminentur ſuperius & inferius, vt hactenus probatum eſt. [*termi-nent.]

Quo pacto mediatæ propoſitiones ad immediatas deduci poſſint?

CAPVT XIX.

1. *Monſtratis autem his, manifeſtum, quod ſi aliquid idem duobus inſit, vt A, & ipſi C & ipſi D, cùm non prædicetur alterum de altero, aut nullo modo, aut non de omni, quòd non ſemper ſecundum commune aliquid inerit, vt æqui cruri, & gradato hoc, quod eſt, duobus rectis æquales habere ſecundum commune aliquod ineſt: ſecundum quòd enim figura quædam ineſt, & non ſecundùm quòd alterum, hoc autem non ſemper ita ſe habet: ſit enim B, ſecundum quod A ipſi C D ineſt, planum igitur erit, quod & B ipſi C & D ſecundum aliud commune, & illud ſecundum alterum: quare inter duos terminos infiniti vtique inciderent termini: ſed impoſſibile. ſecũdum igitur commune aliquid ineſſe, non neceſſarium eſt ſemper idem pluribus. ſiquidem erunt* mediata interualla.* [* al. l. immediata, al. l. infinita.]

2. *In eodem tamen genere, & ex iiſdem indiuiduis neceſſe eſt terminos eſſe: ſiquidem ipſum commune erit ex ijs, quæ per ſe inſunt. non enim erat ex alio genere in aliud tranſcendere, quæ monſtrantur.*

3. *Manifeſtum autem, & quod quando A inſit B: ſiquidem eſt aliquid mediũ, eſt monſtrare quòd A ineſt B, & elementa huius ſunt hæc, & tot; quot media ſunt: immediatæ namque propoſitiones elementa ſunt: aut omnes, aut vniuerſales: ſi autem non eſt aliquod medium, non amplius eſt demonſtratio: ſed in principio via eſt hæc. Conſimiliter autem & ſi A ipſi B non ineſt, ſi quidem eſt aut medium aut prius, cui non ineſt, eſt demonſtratio: ſi autem nõ, non eſt: ſed principia & elementa tot ſunt, quot termini. Horum namque propoſitiones principia demonſtrationis ſunt: & quemadmodum nonnulla principia ſunt indemonſtrabilia, quòd eſt illud hoc, & ineſt iſtud huic, ita & quod non eſt iſtud hoc, neq; ineſt iſtud huic quare hæc quidem eſſe aliquid, illa autem non eſſe aliquid, erunt principia.*

Quando autem opus ſit monſtrare, accipiendum eſt quod de B prædicatur primò, ſit C, & de hoc conſimiliter A, & ita ſemper procedenti nunquam extra ipſum propoſitio, neque exiſtens accipitur ipſius A in demõſtrando, ſed ſemper mediũ condenſatur: quouſque indiuiſibilia fiant & vnũ. Eſt aũt vnũ, quãdo immediatum factũ fuerit, & vna propoſitio ſimpliciter, quæ immediata. Et quemadmodum in alijs principium ſimplex, hoc autem non idem vbique: ſed in pondere quidem mina, in cantu verò * dieſis, illud autem in alio conſimiliter, in ſyllogiſmis ipſum vnum eſt propoſitio immediata: in demonſtratione veri ac ſcientia intellectus.* 4. [* a.l. ipſius A, non meminis.] [* dieſis, eſt primus ſenſibilis ſon9, vel Semitonium.]

In monſtratiuis igitur ſyllogiſmis ipſius inexiſtentis, nihil extra cadit. 5.

In priuatiuis verò, vbi quidem quod oportet ineſſe, nihil extra hoc cadit, vt ſi A ipſi B per C non ineſt: ſi enim omni quidem B C ineſt, A verò ipſum C nulli rurſus ſi opus fuerit, quòd A C nulli ineſt, medium accipiendum eſt ipſius A & C, & ita ſemper progredietur. 6.

Si autem oportuerit monſtrare: quòd D ipſi E non ineſt, eò quòd C D quidem omni ineſt, E verò nulli, aut non omni. nunquam cadet extra E: hoc autem eſt, cui non oportet ineſſe. In tertio autem modo, neque à quo oportet, neque quod oportet priuare, nunquam extra ibit.* 7. [* a.l. At in negatiuis tertiæ figuræ extra neutrũ extremorum ibit.]

M*onſtratis autem his, &c.*

Ex his quæ hactenus diſcuſſa ſunt, Ariſtot. cap. iſto aliquot infert dicta, quorum primum eſt: Cùm aliquod commune ineſt duobus vel pluribus, quorum alterum de altero non prædicatur, aut ſaltem non vniuerſaliter prædicatur, non ſemper per aliud commune medium ineſt. 1. [Primum dictum.]

V.g. habere tres angulos æquales duobus rectis, ineſt quidem Iſoſceli, & Iſopleuro per

ro per aliud commune, nempè vt figura quædam, ſcilicet triangulus, ſunt, & triangulus ſine alio medio ineſt illis. id probat ex his, quæ dicta ſunt: nam inſit A commune in C & D, per aliud commune B, ſi hoc per aliud illis ineſt, & iterum hoc per aliud in infinitum, inter duo extrema, putà A & C D, erunt infinita media, quod impoſſibile eſſe, probatum eſt: dabitur igitur aliquid commune, quod inſit immediatè pluribus.

2. *In eodem tamen genere, &c. ex iiſdem.*

Ne quis exiſtimaret, mediatè commune omni ineſſe, quia nunquã deeſt mediũ propoſitionem ſyllogizandi quamcunq; dicit, ſe de medijs veris & proprijs loqui, quæ ſunt eiuſdem generis cũ atomis, id eſt, extremis, nam Demonſtratio nõ trãſcẽdit genera, ſed ex proprijs procedit, vt dictum eſt: non autem commune ſemper per medium proprium ineſt; de hoc enim eſt ſermo.

3. *Manifeſtum eſt autem, &c.*

Secũdum dictum. Ponit ſecundum dictum: Cùm aliqua propoſitio mediũ habet, erit quidem Demonſtratio: & etiam, quot ſunt media ſurſum, tot erunt propoſitiones, per quas fiẽt Demonſtrationes. nam ex ſingulis medijs compoſitis cum extremitatibus fiunt propoſitiones ad demonſtrandum binæ. atq; tales propoſitiones immediatæ dicuntur principia & elementa Demonſtrationum.

Principia & elementa Demonſtrationũ. Dicit autem quòd nõ omnes immediatę dicuntur elementa, ſed vniuerſales: nam ſingulares, quibus inductione immediatas propoſitiones probamus, licet immediatæ etiam ſint, non dicuntur elementa Demonſtrationum. Vel forſan dixit hoc, quòd non quæcunque præmiſſæ dicuntur elementa & immediatæ, ſed vniuerſales, id eſt, dignitates communes, in quas vltima fit Demonſtrationum reductio. hoc idem in negatiuis docet eſſe. cũ vero propoſitio medium non habet, iam ampliùs non fit Demonſtratio: vnde cõcludit tot eſſe principia, & elementa alicuius, quot ſunt media: & tot ſunt propoſitiones, nam ex illis fiunt propoſitiones, quæ principia ſunt: & ſicut in affirmatiuis datur vltima & immediata propoſitio, ita & in negatiuis, & ſic erit principium negatiuum vltimum, ſicut etiam eſt affirmatiuum.

Cùm igitur indigeat monſtrare aliquid, &c. 4.

Tertium dictum. Tertium dictum eſt: Cùm aliquid affirmatiuum in prima figura concludi debet, oportet medium ſumere, quòd ſit ſuper minus extremum, & inferius maiori, nunquam tamen ſuperius erit maiori extremo. dico autem, quòd ſit ſuper minùs extremum immediatè, & ſic oportet procedere, quouſque ad immediata perueniatur, quod vocatur denſari, vt ſuperiùs dictum eſt.

V.g. ſi debet probari: omnis homo eſt ſubſtãtia: ſumatur proximum homini, animal: & iterum, ſi debet probari: animal eſt ſubſtantia: ſumatur viuens, proximũ animali. & ſic conſequenter. non autem ſumatur aliquid extra, id eſt, ſuperius maiori extremo, nec remotum à minori, non enim per corpus probabitur: omnis homo eſt ſubſtantia, ſed per proxima, donec denſando perueniamus ad corpus immediatum ſubſtantiæ.

Hoc eſt igitur, quòd dicit, [cùm monſtrãdum eſt aliquid, ſumatur primum] id eſt, proximum B, id eſt, ſubiecto, [non autẽ quid extra] id eſt, ſuperius maiori, vel remotum minori [quamuis eſſe ipſius A demonſtretur] id eſt, quamuis prædicatum de ſubiecto demonſtretur, oportet proximum ſubiecto ſumere, ad id demonſtrandum, donec perueniatur ad immediatum & primum, quod eſt propoſitio immediata. nam in vnoquoque genere ſemper datur vnum, quod ſit primum & ſummum eorum, quę ſunt in illo genere. nam ſemper quæ ſub aliquo communi ſunt genere, ab vno debẽt dependere primò, ſiue in ſuo eſſe; ſiue in ſui cognitione, ſiue in ordine ſuæ perfectionis. vnde ſicut in menſuris ad vnam vltimã peruenitur, puta, Minã, & in Muſica ad Dieſim, id eſt, ſemitonium minus, & nõ eſt vlterior progreſſus, ſic in Demõſtratiua ſciẽtia ad intellectũ, quæ eſt cognitio principiorum, & in ſyllogiſtico diſcurſu Demoſtrationem, ad vltimas propoſitiones ſecundùm ſe immediatas peruenire neceſſarium eſt. vnde concludit [quòd in* oſtenſiuis] id eſt, affirmatiuis ſyllogiſmis, [eius quod eſt,] id eſt, concluſionis affirmatiuæ (nam oſtẽſiuus ſyllogiſmus

Quę ſub aliquo communi ſunt genere, ab aliquo primò dependere, ſiue in eſſe, ſiue in cognitione, ſiue ordine ſuæ perfectionis.

*monſtratiuis.

giſmus etiã eſt negatiuus, ob id addit, [eius quod eſt,] vt limitet ad affirmatiuos) Nihil cadit extra. [nihil cadit extra,] id eſt, medium nõ eſt ſuperius vtraq; extremitate, vt dictũ eſt.

Sed in priuatiuis, vbi &c.

5. Quartum dictum. Quartum dictum eſt: In negatiuis ſyllogiſmis tã primæ, quam ſecundæ figuræ: in propoſitione affirmatiua extremũ non eſſe extra medium, id eſt, ſuperius ipſo. nã medium debet affirmari vniuerſaliter de extremo in vna propoſitione. vt ſi, A negari de B, probandum eſt per C, tunc B nõ erit ſuperius C; nam affirmatur C de B in minori, in prima figura; de C verò negatur A.

6 *Iterum ſi indigeat, quod, &c.*

Hoc idem docet fieri in proſyllogizanda maiori: nullum C eſt A; ſumendum enim eſt mediũ ſuperius C, id minori proſyllogiſmi, & ſic in alijs proſyllogiſmis negatiuis fieri debet.

7. *Si verò indigeat monſtrare, &c.*

Hoc idem oſtendit in ſecunda figura, vt ſi monſtrare oportet, nullum E, eſſe D, in CAMESTRES vel BAROCO, tũc ſumere oportet medium, quod de omni D prędicetur affirmatiuè in maiori, ac ob id erit ſuperius illo; de nullo verò E, ſi fuerit in CAMESTRES, vel de aliquo non, ſi in BAROCO; minor enim vnius eſt vniuerſalis, alterius verò particularis, ſed vtraq; negatiua, cui mediũ oportet nõ ineſſe. ſemper ergo in affirmatiua primæ & ſecundę figuræ propoſitione nunquam extremũ erit extra medium, at in tertia figura medium non erit ſuperius vlla extremitate: nam debet vtrique ſubijci. in prima ergo medium non erit extra maius extremũ. in ſecunda vnum extremum non erit extra medium, putà, in affirmatiua propoſitione, in tertia verò medium non erit extra extremum vtrunque, cum vtriq; ſubijciatur.

NOTA.

Demonſtrationem vniuerſalem particulari eſſe præſtantiorem.

Cap. XX.

1. *Cum verò ſit demonſtratio hæc quidem vniuerſaliter, illa verò ſecundum partem, & hæc quidem prædicatiua, illa verò priuatiua, dubitatur, vtra melior ſit: conſimiliter autem & de ea, quæ demonſtrare dicitur, & deducente ad impoſsibile demonſtratione. Primum igitur conſiderabimus de vniuerſali & particulari, hoc autem cùm declarauerimus, & de ea, quæ monſtrare dicitur, & ea, quæ ad impoſsibile, dicemus.* 2.

Videretur igitur fortaſsè aliquibus ita conſiderantibus, eam ſecundùm partem eſſe meliorem: ſi enim ſecundùm quam magis ſcimus demonſtrationem, melior eſt demonſtratio (hæc enim eſt virtus demonſtrationis:) magis autem ſcimus vnumquodque cùm ipſum ſciamus ſecundùm ſe, quàm quando ſecundùm aliud, vt muſicum Coriſcum, quando quòd Coriſcus muſicus eſt, quàm quando, quod homo muſicus eſt: ſimiliter autem & in alijs. Vniuerſalis autem, quòd aliud, non quod ipſum contingit, monſtrat: vt quòd æquicrus, non quod æquicrus, ſed quod triangulus, quæ verò ſecundùm partem, quod ipſum, monſtrat. ſi igitur melior quidem, quæ ſecundùm ipſum, talis autem quæ ſecundùm partem: vniuerſale magis & melior vtique quæ ſecundùm partem eſt demonſtratio erit.

Ampliùs, ſi vniuerſale quidem non eſt aliquid præter ſingularia, demonſtratio verò opinionem facit eſſe aliquid hoc, ſecundum quod demonſtrat, & quandam naturam eſſe in entibus talem: vt trianguli præter quoſdam, & figuræ præter quaſdam, & numeri præter quoſdam numeros: melior autem, quæ eſt de ente, quàm quæ de non ente. 3.

Et propter quam non decipietur, quàm propter quam decipietur: vniuerſalis autem eſt talis, (procedentes enim monſtrant quemadmodum de proportionato, vt quòd vtique ſit aliquid tale, erit proportionatum) quòd neque linea, neque numerus, neque ſolidum, neque planum, ſed præter hæc aliquid. 4.

Si igitur vniuerſalis quidem magis hæc, de ente autem minus, quàm particularis, & facit opinionem falſam: peior vtique eſſet vniuerſalis, quàm particularis. 5.

Et primùm quidem nihil magis in vniuerſali, quàm in particulari altera ratio eſt: ſi enim quod duobus rectis inæſt, non inquantum æquicrus, ſed inquantum triangulus, noſcens, quod æquicrus minus nouit inquantùm ipſum, quàm qui nouit, quòd triangulus: & omninò ſi non quidẽ ſecundùm quod ſit triangulus poſtea monſtrat, non erit vtique demónſtratio: ſin autem nouit vnumquodque, inquantùm vnumquodque ineſt, magis nouit: ſi itaque triangulus in plus eſt, 6.

eſt, & eadem ratio, & non ſecundum æquiuocationem triangulus, & ineſt omni triangulo hoc, quod eſt duos, non triangulus inquantum æquicrus, ſed æquicrus inquantum triangulus habet tales angulos, quare qui vniuerſaliter ſcit, magis nouit ſecundum quod ineſt, quàm qui ſecundùm partem: melior itaque vniuerſalis, quã particularis.

7. *Ampliùs ſiquidem eſſet aliqua ratio, & non æquiuocatio, vniuerſale vtique nihil minus eſſet quibuſdam particularibus: ſed et magis, quanto incorruptibilia in illis ſunt, quæ verò particularia corruptibilia magis.*

8. *Præterea, nulla neceſsitas eſt ſuſpicari aliquid eſſe hoc, præter hæc, quod vnum ſignificat nihil magis, quàm in alijs, quæcunque non aliquid ſignificant, ſed aut quale, aut ad aliquid, aut facere: ſi igitur eſt, non demonſtratio cauſa, ſed qui audit.*

Ampliùs ſi demonſtratio quidem eſt ſyllogiſmus monſtratiuus cauſæ, & ipſius propter quid, vniuerſale autem magis eſt cauſa: cui enim per ſe ineſt aliquid, hoc idem ipſi cauſa eſt, vniuerſale autem primum, cauſa igitur vniuerſale eſt, quare & demonſtratio melior: magis enim cauſæ, & ipſius propter quid eſt.

10. *Præterea, vſque ad hoc quærimus propter quid, & tunc opinamur ſcire, quando non ſit aliquid aliud quam hoc aut factum, aut exiſtens: finis enim & terminus ipſum extremum iam ſic eſt. Vt, cuius gratia venit? vt accipiat argentum: hoc autem? vt reddat, cui debet: hoc autem: ne iniuſtitiam committat, & ita procedentes, quãdo nõ ampliùs eſt propter aliud, neque alteriꝰ cauſa, propter hoc, ſicut finẽ dicimus veniſſe, & eſſe, & fieri, & tunc cognoſcere maximè propter quid venit, ſi autẽ ſimiliter ſe habet in omnibus cauſis, & ijs, quæ ſunt propter quid, in ijs verò, quæcũqꝫ ſunt cauſæ ſic: ſicut cuius cauſa, ſic nouimus maximè, & in alijs. igitur tunc maximè ſcimus, quando non ampliùs inſit hoc, quoniam eſt aliud. quãdo igitur cognoſcimus, quod quatuor exteriores ſunt æquales, quoniam æquicrus, adhuc deficit, propter quid æquicrus? quoniam triangulus: & hoc? quoniam figura rectilinea, ſi autem hoc non ampliùs propter aliud erit, tunc maximè ſcimus, & vniuerſale eſt tunc, vniuerſalis igitur melior eſt.*

Ampliùs, quæcunque magis particularia ſunt, in infinita incidunt, vniuerſale vero in ſimplex et terminum: ſunt autem inquantùm infinita quidem non ſcibilia: inquantum autem finiuntur ſcibilia: in quãtũ igitur vniuerſalia magis ſcibilia quàm inquantum particularia demonſtrabilia igitur magis, quæ vniuerſalia ſunt, demonſtrabiliũ vero magis, magis eſt demõſtratio, ſimul enim magis, quæ ad aliq; exiſtũt: melior itaque eſt vniuerſalis, quoniam & magis eſt demonſtratio. 11.

Ampliùs, ſi eligibilior ſit illa, ſecundùm quam hoc & aliud, quàm illa, ſecundum quam hoc ſolùm nouit: qui verò vniuerſalem habet, nouit & quod ſecundùm partem, hic autem vniuerſale non nouit: quare & ſic vtique eligibilior erit. 12.

Amplius autem ſic: vniuerſale enim magis ſcire eſt eo, quod monſtratur per mediũ, quod eſt proximiꝰ principio, valde autẽ proximũ eſt immediatũ, hoc verò principiũ. Si igitur quæ ex principio eſt ea, quæ nõ ex principio, aut quæ magis ex principio eſt ea, quæ minꝰ, certior eſt demõſtratio, eſt autem talis, quæ vniuerſalior, melior vtiq; eſſet vniuerſalis. veluti ſi oporteret demonſtrare A de D, per media, in quibus B C: ſuperius itaque B eſt, quare quæ per hoc vniuerſalior eſt. Sed ex ijs, quæ dicta ſunt, nonnulla logica ſunt. 13.

Maximè autem manifeſtum, quòd vniuerſalis eſt potior: quoniam propoſitionum priorem quidem habentes, nouimus quodammodo & poſteriorem, & habemus potentiã: vt ſi quis nouit, quod omnis triangulus habet tres duobus rectis æquales, nouit quodammodo & æquicrurem, quod duobus rectis eſt potentiã, etſi non nouit æquicrurem, quòd triangulus ſit: qui verò hanc habet propoſitionem vniuerſalem, nullo modo nouit, neque potentia, neque actu. 14.

Et vniuerſalis quidem intelligibilis eſt, ſed particularis in ſenſum definit. Quòd igitur vniuerſalis melior ea, quæ ſecundum partem, tot nobis dicta ſint.

Cùm autem ſit omnis Demonſtratio, &c. 1.

Demonſtratione & ipſius principijs pertractatis, modò ipſas Demõſtrationes inter ſe comparat. ac tres quæſtiones circa hoc proponit examinandas. Prima eſt: an Comparatio Demonſtrationũ. Tres quæ in textu.

De

Quæ harũ quæſtionũ in hoc pertractetur capite? Eiuſdem diuiſio.

1. Demonſtratio vniuerſalis præſtantior ſit
2. particulari. Altera: an Demonſtratio affir
3. matiua, quæ vocatur categorica, ſeu predicatiua, ſit etiam prę ſtantior negatiua. Tertia: an oſtenſiua Demonſtratio pręſtet ei, quæ ad impoſſibile demõſtret: Prima quęſtio hoc vigeſimo capite diſcutitur, quod in duas partes diuiditur: in priori sũt tres rationes Dialecticę, ꝑ parte negatiua quæſtionis, & earum reſponſiones & diſſolutiones: in poſteriori ſunt rationes partem affirmatiuam veram determinantes. Alię quæſtiones ſequentibus capitibus determinantur.

2. *Videbitur igitur fortaßis vtique quibuſdam &c.*

Prima ratio dialectica.

Hęc eſt prima ratio dialectica, quã probat, potiorem eſſe Demonſtrationem particularem vniuerſali. Demonſtratio, ſecũdùm quam magis ſcimus, eſt potior Demõſtratione, ſecundùm quam minus ſcimus, ſed ſecũdum particularem magis ſcimus, quàm ſecundum vniuerſalem, ergo particularis eſt potior. maior probatur: [Quia hæc eſt virtus Demõſtrationis: id eſt, hęc eſt vis & natura Demonſtrationis, vt per eam ſciamus: erit ergo illa potior, ſecũdùm quam magis ſcimus. minor probatur. Vnumquodque magis ſcitur cùm ſecundùm ſe, quàm ſecundum aliud, ſcitur, ſed quæ quis per vniuerſalem Demõſtrationẽ cognoſcit, ſecundùm aliud, quę verò per particularem, ſecũdum ſe, vnumquodque ſcit, ergo per particularem magis ſcimur.

Maior explicatur & probatur exemplo. ſit iſta propoſitio: Coriſc' eſt muſicus, clarum eſt, quod per talem magis cognoſcimus muſicũ Coriſcum, quia per ſe & immediatè cognoſcimus, quàm per hãc. homo eſt muſicus. minor probatur: fiat Demonſtratio vniuerſalis de Iſoſcele, qui habet tres angulos, æquales duobus rectis, talis erit de triangulo in cõmuni, cuius talis paſſio primò ineſt ſiat altera particularis de ipſo Iſoſcele, qui habet ſimiliter tres angulos duobus rectis æquales, tunc erit per ipſum Iſoſcelẽ, magis ergo cognoſcet & ſciet ipſum Iſoſcelem habere tales angulos, cùm de ipſo in particulari ſcit, quam cũ de ipſo in vniuerſali ſcit: ergo magis ſcimus per Demõſtrationem particularem.

Quid ſit demõſtratio vniuerſalis? Quid item particularis?

Hic aduerte, vt dicit Albertus hoc tract. cap. 1. primò per vniuerſalem Demonſtrationem intelligi eã, in qua de aliquo ſubiecto vniuerſali & communi demouſtramus. Per particularem verò eã, in qua de aliquo ſubiecto ſingulari, vel minus communi demonſtramus idem. non enim vocatur particularis, quaſi cõcluſio particulariter ſumatur: vniuerſalis verò, quia vniuerſaliter, ſed ſecũdum ſubiectum vniuerſale, aut ſingulare, vel minùs commune. Nota præterea, quòd iſta ratio procedit, ſumendo rem particularem aliquã, & probãdo, eam meliùs cognoſci, cùm per proprium cõceptum particularem cognoſcitur, quàm cùm per vniuerſalem. & ex hoc probabiliter infert, particularem Demonſtrationem eſſe potiorem. & ita textus indicat, & bene aduertit Themiſtius, ca. 46.

Caſſatur expoſitio Philoponi.

Et in hoc decipitur Philoponus. miror enim quãtum aberret à ſenſu Ariſt. & qui eum ſequuntur atque ex iſto errore aſſeruit exemplum Ariſtot. de triangulo, eſſe falſum, nec potuiſſe aliter fieri, ſed in his non eſt audiẽdus, expoſitio enim data, eſt purus Ariſtotelis ſenſus.

3. *Amplius, ſi vniuerſale quidem non eſt, &c.*

Secunda & tertia ratio.

Hic ſecundam, & tertiã rationem connectit, quarum vis hæc eſt: quòd Demonſtratio vniuerſalis ſit de ſubiecto, ꝙ minus eſſe habet, quàm particulare, cùm vniuerſalia nõ per ſe exiſtant: ob id igitur erit potior particularis Demonſtratio: prętereà: Demonſtratio vniuerſalis magis facit errare, quàm particularis: nam quę de vniuerſali aliquo demõſtrat, de eo ſeparatim à ſingularibus demonſtrat, quòd cum nõ ſit, faciet opinionem falſam. Hanc vtramque rationem copulauit. quia ex eo, quòd vniuerſale non eſt per ſe, vt dicitur in prima ratione, vnde prouenit error, quòd exiſtimetur ſeparatum, vt bene aduertit Philoponus.

Diſtributio textus.

In textu verò rationes ſic ſunt ordinandæ. prior eſt hæc: potior eſt Demõſtratio, quę eſt de ſubiecto, quòd eſt, quam de ſubiecto, quòd non eſt. minor ponitur inferiùs, ſcilicet [vniuerſalis eſt huiuſmodi] vt ſit iſta Demõſtratio vniuerſalis eſt de eo, quòd non eſt, particularis de eo quod eſt. concluditur in fine, ergo põtior eſt parti- nempe in textu 4.

Ccc culatis

cularis maior probatur: quia omnis Demonſtratio opinionem [illegible], id eſt, probat circa aliquod, quod [illegible] a natura in rebus exſtenti [illegible] prior a principe [illegible] vniuerſale nõ eſt propter ſingularia, quod exemplo manifeſtat, vt triangulus, figura, numerus, non eſt præter ſingularia ipſa [illegible] conditionaliter, q[illegible] ſupponit & non probat.

4. *Et propter quam non errabitur.*

Ratio poſterior eſt: potior illa eſt Demonſtratio, ſecundum quam non contingit errare & decipi, quam ea, ſecundum quam decipimur: ſed vniuerſalis eſt huiuſmodi ſecũdum quam decipimur, non auté particularis, ergo hæc eſt potior minorem probat, quam qui de proportione ſi aliquid demonſtrat, de illo abſtracto a lineis, numeris, ſolidis, id eſt, corporibus, plano, id eſt, ſuperficie demonſtrat, vt patet: & tamen reuera nõ eſt ſeparatum. hoc exemplum declarauimus cap 5. eſt enim idem illic, & poteſt poni quodcunq aliud exemplum, cum enim de homine demonſtramus, non de Petro, non de Ioanne, ſed ſeparatim ab his Demonſtratio fit.

5. *Si igitur vniuerſalis magis hæc eſt, &c.*

Cõcluſio. Hic concluſionem ex vtraque ratione ſimul infert, dicẽs ſi vniuerſalis eſt huiuſmodi nimirum, ſecundum quã magis [illegible] ratur, & ſi vniuerſalis eſt de eo, q minus eſt, magis quam particularis, profectò indignior erit vniuerſalis, & potior particularis. Nota valde has rationes ſic ordinatas, quia textus eſt obſcurus & perplexus, nec Interpretes rationes in forma ponunt.

6. *Et primum quidem nihil magis.*

Soluuntur rationes. Ad 1. Soluit prædictas rationes, & primò ad primam reſpondet, & ſenſus ille eſt, & notandum, quem non attigit [illegible], pace ipſi. Ratio prior probabat de Iſoſcele magis cognoſci, habere tres angulos æqua[illegible] duobus rectis, quando de eo demonſtratur, quàm cum de triangulo [illegible] ſuo cognoſci Iſoſceles [illegible] modo [illegible] minus cognoſcit, qui de Iſoſcele [illegible] demonſtrat, habere [illegible] qui de triangulo demonſtrat, habere tres angulos [illegible] de ipſo Iſoſcele [illegible] ſecundum ſe cognoſcit habere tres angulos, non ſecun

dum ipſum cognoſcit. nã hæc aff[illegible]tio ſeu paſſio ipſi primo nõ ineſt, qui vero de triangulo cognoſcit, ſecundum ſeipſum cognoſcit. Vnde, melius eſt, cognoſcere & demonſtrare de eo, cui ſecundum ſe ineſt paſſio: cùm verò hoc ſit vniuerſale, erit potior demonſtratio vniuerſalis.

Solutionis collectio. Solutio igitur breuiter eſt, ſicut, qui de triangulo cognoſcit, habere tres angulos, non cognoſcit de Iſoſcele ſecũdum ſe, vt ratio probat: Ita profectò qui de Iſoſcele, habere tres angulos, cognoſcit, minus ſecundum ſe cognoſcit, cum id non illi ſecundum ſe inſit: cùm autem potior Demonſtratio ſit, quę id, quod ineſt ſecundũ ſe alicui, de eo demonſtret, erit talis Demonſtratio vniuerſalis.

A quo hoc eſt, quod dicit litera, nempè, [primo ratio non magis eſt pro Demonſtratione vniuerſali, quam particulari, id eſt ſeu qui per vniuerſale non ſecũdum ſe cognoſcit particulare, ita nec qui de particulari paſſionem vniuerſalis cognoſcit, ſecundum ſe cognoſcit. Vnde nihil probat ratio, quod Demonſtratio particularis faciat ſecundum ſe cognoſcere.

Emẽdatio literæ. Litera, quæ ſequitur, eſt ſic emendanda. [ſi enim quod duobus rectis ineſt, non eſt ſecundum quod iſoſceles, ſed ſecundùm quod triangulus, cognoſcens quod Iſoſceles habet tres angulos, minus in quã tum ipſum [illegible], quàm cognoſcens quod triangulus. Senſus eſt prædictus, minùs cognoſcere ſecundum ſe particulare, qui de ipſo Demonſtrationem paſſionis vniuerſalis facit, [illegible] qui ipſum particulare per vniuerſale cognoſcit & hoc probat, dicẽs aut omnino [illegible] paſſio non [illegible] eſt triangulo, vel [illegible] eſt, id eſt, vniuerſalis, vt [illegible], & tunc de eo non poteſt demonſtrari: aut illi ineſt, & tunc potior erit de eo Demõſtratio, quia ſecundum ſe illi ineſt & tunc [illegible] demonſtramus, cum ſecundum ſe ſubiecto inhærentia demonſtramus.

Poſtea con[illegible] [illegible] [illegible] primò tali [illegible] triangulus, ſi vniuerſalior & ſuperior Iſoſcele, & non ſuperior ſecundum [illegible] nomen, ſed ſecundum rationem & [illegible], & hoc patet. nam [illegible] ineſt, ſed etiam aliis triangulis, ac ideò ſi primo [illegible] angulo

angulo ſecundum ſe ineſt, erit potior Demonſtratio ipſius vniuerſalis, quam particularis.

7. Soluitur ſecunda ratio. *Amplius ſiquidem & quedam.*

Reſpondet ſecundæ rationi. non propterea minus eſſe vniuerſale, quia non ſit extra ſingularia, imo magis eſſe cùm ſingularia corruptibilia ſint, non autem vniuerſalia, & ita dicitur: ſi detur vna ratio communis à multis participata, nõ, ſicut in æquiuocis. in quibus nihil niſi nomé, commune eſt, in vniuocis verò ratio communis vltra nomen datur: talis ratio magis erit quàm ipſa ſingularia, & eò magis, quò incorruptibiliora ſunt ipſis. Aduerte, vniuerſalia non corrum pi niſi per accidens. quod eſt dicere: quamuis Petrus, Ioãnes, Cæſar corrumpantur, ſemper manet homo, & animal, & naturæ hæ communes in alijs, & alijs indiuiduis cõſeruatæ: ſicut manet idem Tyberis, licet aquæ aquis ſuccedant. corrumpuntur per accidens, quia talia ſingularia corrupta deſinunt participare naturas cõmunes. Sed hoc ex profeſſo examinare metaphyſicũ eſt. eſt ergo ſolutio. quamuis illæ rationes communes non per ſe exiſtant extra ſingularia, non idcirco minus ſunt.

Vniuerſalia per accidens tantum corrũpi. vide Phil. dubitantem de corruptibilitate horũ vniuerſalium.

8. Soluitur tertia ratio. *Amplius nulla neceſſitas eſt, &c.*

Reſpondet tertiæ rationi. non propterea, quod de ipſo vniuerſali ſecundum ſe aliquid demõſtratur, eſſe neceſſarium exiſtimare, illa eſſe, ſeparata: ſicut cùm de accidentibus ſecundum ſe demonſtramus, non ob id extra ſubſtantiam eſſe opus eſt cognoſcere: quod ſi aliquis id opinatur, ipſe potius eſt cauſa ſuæ deceptionis, quam Demonſtratio. non enim quæ in ſcientiis ſeparata conſiderantur, neceſſe eſt in re ſeparata exiſtere, nec id opinari.

9. Vniuerſalis Demonſtratio particulari præferenda. 1. Ratio. *Amplius ſi demonſtratio eſt ſyllogiſmus, &c.*

Hæc eſt capitis poſterior pars, in qua multis argumentis probat, vniuerſalẽ demonſtrationem particulari eſſe præferendam, quorum primum eſt: Demonſtratio eſt ſyllogiſmus per cauſam, & propter quid rei oſtenſiuus, ſed vniuerſale magis eſt cauſa, quàm particulare, ergo Demonſtratio vniuerſalis, eſt potior. minorem probat: illud, cui aliquid, puta paſſio, per ſe & primò ineſt, ipſius paſſionis eſt magis cauſa, ſed vniuerſali per ſe primò ineſt paſſio, vt, habere tres angulos, triangulo vniuerſali, riſibile homini, ergo ipſius Demonſtratio erit magis per cauſam & potior.

Amplius vſque ad hoc quærimus propter quid &c. 10.

Hoc eſt ſecundum argumentum: tunc maximè ſcimus, cum ad primam cauſam peruenimus: eius iã nõ eſt cauſa alia, ſed vniuerſale eſt cauſa prima, ergo magis ſcimus per vniuerſale: & ſic erit potior Demõſtratio. maiorem explicat exemplo cauſæ finalis: vt ſi quis mercator venerit pro argento & pecunia aliqua, vt ſoluat debitũ, tunc aduentus cauſa eſt, vt recipiat argentum, huius verò vt ſoluat debitum, huius, vt iuſte agat quę eſt prima cauſa, cujus nõ eſt alia, & qui per cauſam talẽ ſcit, maximè aduentum ſcit. pari modo res ſe habere in alijs cauſarum generibus docet. 2. Ratio.

Nota ſtatũ in cauſis.

Et nota literam, dicit: [eius, quod ſit, aut factum eſt] id eſt, ſiue ſit cauſa alicui[9] operationis, vel alicuius rei exiſtentis. Nota 2.

Nota etiam, quòd dicit hoc eſſe in cauſis, quæ habent cauſas, nã in alijs tunc maxime ſcimus, cũ nõ eſt amplius, quod quęramus. primum enim dicit propter finales cauſas, poſteri[9] verò propter alia genera cauſarum, vt explicat Philopon. quod verò vniuerſale ſit prima cauſa, quæ erat minor, probat exemplo: habere angulos extrinſecos æquales quatuor rectis, ineſt Iſoſceli, ſed quia triangulo, & triangulo, quia figura rectilinea: huic verò nõ ſecundum aliud, at illud eſt vniuerſale: figura enim rectilinea communis eſt, cui primò ineſt angulos externos habere æquales quatuor rectis. Nota 3.

Exemplũ, vniuerſale eſſe primã cauſam.

Eſt ſimile exemplum: ſenſibile ineſt Petro, ſed quia homo eſt, homini verò, quia animal eſt, huic verò vltimò? Dices, nonne ineſt per definitionẽ, non ergo immediatè dico Ariſt. loqui de immediatione ſubiectorũ, & ſic nõ eſt aliud ſuperius, ratione cuius inſit, definitio enim eſt eadem natura ſubiecti. Exemplũ aliud. Dubium. Solutio.

Amplius quantocunque vtique magis &c. 11.

Tertium Argumentum eſt: de magis demõſtrabili & magis ſcibili potior eſt Demonſtratio, ſed vniuerſale eſt magis demonſtrabile, & ſcibile, quàm particulare, ergo illius potior eſt demõſtratio: maiorẽ 3. Ratio.

pro-

probat: nam quæ ad aliquid ſunt, ſic comparantur, vt cuius obiectum præcipuum, & illud ſit præcipuum. minorem probat: infinitum non eſt ſcibile, ergo quò aliqua magis accedunt ad infinitum, minus ſcibilia ſunt: ſed particularia magis accedunt ad infinitū, vniuerſale vero recedit: nam vniuerſale vnum eſt, particularia multa, quòd ſupra dicebat Porphyrius: vniuerſale eſſe magis collectiuū quia quę in multis inueniuntur diſperſa, ſub vnam colligit naturam: particularia verò diuiſiua, quia in ſingulis naturam ſeparatur, erit ergo magis ſcibile vniuerſale: multitudo enim cognitionem impedit, ac conſequenter erit magis demonſtrabile, & ipſius Demonſtratio potior.

Particulare vt accedat ad infinitum, vniuerſale vero recedat.

12. *Amplius ſi magis eligenda, &c.*

4. Ratio. Quartum argumentum proponit: illa eſt Demonſtratio melior, quâ plura cognoſcimus: ſed Demonſtratione vniuerſali cognoſcimus plura, quam particulari, ergo illa eſt potior. minor probatur: nā qui vniuerſale cognoſcit, cognoſcit etiam ſingularia: nō autem qui particulare cognoſcit, vniuerſale cognoſcit: vniuerſale enim omnia ſingularia comprehendit, at ſingula inferiora non ipſum vniuerſale totum continent. Hic fit comparatio inter cognitionem vniuerſalis & ſingulorum inferiorum: nam Demonſtratio particularis non fit de omnibus ſimul ſingularib⁹, ſed de ſingulis per ſe.

13. *Amplius autem ſi, vniuerſale enim magis &c.*

5. Ratio. Quintum argumentum eſt: potiſſima Demonſtratio eſt, quæ eſt per primum principium, ergo illa erit potior, quæ magis accedit ad primum principium, ſed vniuerſalius magis [illegible] minus vniuerſali, ergo illius Demonſtratio eſt potior. V. g. ſit hæc propoſitio demōſtranda: homo eſt ſubſtantia, puta, D eſt A: erunt in hac multa media, quædam minus vniuerſalia C, vt animal, viuens, quædam magis vniuerſalia B, vt corpus, ſic clarum eſt, quod magis vniuerſalia accedunt propius ipſi immediato, vt magis viuēs, quā animal, & corpus, quam viuēs, ergo potior eſt Demonſtratio vniuerſalis, quippe quæ magis accedit immediato.

Ex his argumentis dicit, aliquot eſſe logica, non quod ſuaſibilia tantùm ſint, vt notat Philop. & S. Thom. ſed quod ex cōmunibus procedant, & non ex his quę Demonſtrationi inſunt, quales ſunt tertia & quarta ratio, ſunt enim ex locis communibus comparatis, & ex loco: plura bona ſunt eligibiliora paucioribus; vt habetur tertio Ethicorum, ac proinde logica dicuntur, id eſt, communia.

Nos duas rationes logicas, & quę ex probabilibus, & quæ ex communibus, licet neceſſarijs.

14. *Maximè autem manifeſtum eſt, &c.*

6. Ratio. Sextum argumentum eſt: qui propoſitionem vniuerſalem cognoſcit, etiam particulares illius ſcit: potentiâ tamen: vt ſuperius dictum eſt: vt qui triangulum ſcit habere tres angulos: potētiâ etiam ſcit Iſoſcelem habere tres angulos: licet non aduertat, hunc eſſe Iſoſcelem: at qui particularē cognoſcit, nec potentiâ, nec actu cognoſcit vniuerſalē: cum particularis nō cōtineat vniuerſalē, ergo potior eſt Demōſtratio vniuerſalis. Dices: nonne hęc ratio erat quarta? Dico non eſſe hanc, & illam eandem. nam quarta erat de ipſo vniuerſali ſimplici: qui enim ipſū cognoſcit, inferiora cognoſcit: hæc verò eſt de vniuerſali complexo, puta, de vniuerſali propoſitione.

Obiectio. Solutio.

15. *Et vniuerſalis quidem intelligibilis eſt, &c.*

7. Ratio. Septimum & vltimum argumentū eſt: Vniuerſalis intellectu, ſingularis ſenſu perficitur, ergo potior eſt vniuerſalis: cū cognitio intellectus ſit præſtantior.

Nota 1. Attende hîc, quòd dicit particularis Demonſtratio ſenſu perficitur, id eſt, in ſenſum definit: nam ſenſus non percipit ſemper totam propoſitionem ſingularem, nēpè cùm prædicatum non eſt ſenſibile, vt, iſte triangulus habet tres angulos ęquales duobus rectis. ratione enim prædicatum cognoſcitur, ſed ſenſus ſubiectum ſingulare diſcernit: at vniuerſalis propoſitio ſecūdùm vtrunq; extremum, cùm vniuerſale ſit, intellectu cognoſcitur: præterea ſingularis definit in ſenſum, quia à prędicato ratione percepto in ſubiectum ſenſu cognitum, tanquam in vltimum, tenditur.

Nota 2. Attende præterea, rationes has procedere, cùm paſſionem communem de ſubiecto communi, vel de ſingulis per ſe inferioribus, demonſtramus: hæc enim erat quæſtio

quæſtio. vtra ex his Demonſtratio potior eſſet?

Demonſtrationem affirmatiuam negatiua digniorem eſſe: atque ad ſcientiam magis idoneam.

CAPVT XXI.

1. *QVòd autem monſtratiua ſit dignior priuatiua, hinc manifeſtum. ſit enim hæc demonſtratio melior (alijs ijſdem exiſtentibus) quæ eſt ex paucioribus petitionibus, aut ſuppoſitionibus, aut propoſitionibus ſi enim notæ ſimiliter ſint, celerius cognoſcere per has inerit: hoc autem eligibilius eſt.*

2. *Ratio autem propoſitionis, quòd melior, quæ ex minoribus, vniuerſaliter hæc eſt: ſi enim conſimiliter eſſet hoc, quod eſt, nota eſſe media, priora notiora eſſent. Sit demonſtratio quidem per media BCD, quòd A ipſi F ineſt: quæ verò per* * *FG, quod A ipſi D. Conſimiliter itaque ſe habet, quod A ipſi D ineſt, & A ipſi E. quod A ineſt ipſi D prius & notius eſt, quàm quod A ipſi E, per hoc enim illud demonſtratur. credibilius autem eſt id, quod eſt per quod, igitur demonſtratio quæ per pauciora, eſt melior, alijs eiſdem exiſtentibus.*

*a.l.BC.

3. *Ambæ igitur & per terminos tres & propoſitiones duas monſtrant: ſed hæc quidem eſſe aliquid accipit, illa verò & eſſe & non eſſe aliquid, per plura igitur, quare & prior eſt.*

4. *Præterea, quoniam monſtratum fuit, quod impoſſibile eſt, vt vtriſque exiſtentibus priuatiuis propoſitionibus fiat ſyllogiſmus, ſed hanc quidem oportet talem eſſe, illam verò, quod ineſt. Amplius, ad hoc oportet hoc accipere, prædicatiuas enim (aucta demonſtratione) neceſſariũ eſt fieri plures, priuatiuas verò impoſſibile eſt plures eſſe vnâ in omni ſyllogiſmo Sit enim nulli inexiſtens ipſum A, in quot ipſum B, C verò omni inexiſtent ipſum B. ſi verò oporteat rurſus augere vtraſque propoſitiones, medium inijciendum, ipſius quidem A B ſit D, ipſius verò B C, E: E quidem igitur manifeſtum, quòd eſt prædicatiuum, D verò de B quidem prædicatiuum, ad A verò vt priuatiuum ponitur: D enim de omni B, A autem nulli oportet eorum quæ D, ineſſe: ſit igitur vna priuatiua propoſitio, quæ eſt A D. Idem verò modus & in alijs ſyllogiſmis. ſemper enim medium prædicatiuorum terminorum, prædicatiuum in vtraque, priuatiui autem in altera priuatiuum neceſſarium eſt eſſe: quare hæc vna talis ſit propoſitio, aliæ verò prædicatiuæ.*

Si igitur notius per quod monſtratur & credibilius: monſtratur autem priuatiua quidem per prædicatiuam, hoc autem per illam non monſtratur: prior igitur & notior exiſtens, & credibilior melior vtique erit. 5.

Amplius, ſi principium ſyllogiſmi eſt vniuerſalis propoſitio immediata eſt autem in monſtratiua quidem affirmatiua, in priuatiua verò negatiua vniuerſalis propoſitio affirmatiua autem negatiua prior & notior, propter namque affirmationem negatio nota. Et prior affirmatio, quẽ admodum & ipſum eſſe ipſo non eſſe: quare melius principiũ monſtratiuæ quàm priuatiuæ quæ verò melioribus principijs vtitur, melior eſt. Amplius principalior, ſine enim monſtrante non eſt priuatiua. 6.

QVod autem monſtratiua ſit dignior, &c.

Abſoluit modò ſecundam quæſtionem: nimirum, affirmatiuam Demonſtrationem eſſe digniorem priuatiua. & facit primũ argumentum tale. Demonſtratio, quæ paucioribus medijs indiget: vt ad immediata reducatur principia, dignior eſt ea, quæ pluribus, cæteris tamen omnibus paribus: ſed affirmatiua indiget paucioribus, quàm negatiua: ergo illa eſt dignior Nota quòd dicit: cæteris paribꝰ, nẽpè quòd vtraque ſit ex veris, & neceſſarijs, & per ſe. nam, quæ procedit ex paucioribus, non ſit ex his, aut ſit ex cauſis remotis, aut effectibus, non erit dignior. ſimiliter quòd vtraque ſumat æquales terminos: nam ſi negatiua ſumit terminos ſuperiores, affirmatiua inferiores, paucioribꝰ medijs indigebit negatiua, debet igitur eſſe ſors æqualis proportionaliter vtriuſq; in reliquis omnibus. & hoc aduerte. 1. Demõſtrationem affirmatiuã negatiua eſſe potiorē prima ratio. Nota 1. 2.

Probat maiorem dupliciter. primò in particulari, cum ſunt æquè notæ vtræque propoſitiones, vel nobis, vel naturâ, vel ſimpliciter, vt dicit Alb. vocat autem has poſitiones, vel ſuppoſitiones, vel propoſitiones, id eſt, dignitates, vt oſtẽdat varieta-

em Demonſtrationem, non enim omnes eiſdem vtun ur princi[illegible].

Probat igitur. Dignius eſt, citius cognoſcere, quam tardius, ſed cùm propoſitiones omnes ſunt æque notæ, citius cognoſcimus cum pauciora ſunt media, quam cũ plura, ergo dignius eſt, cognoſcere per eas quæ pauciorib⁹ indigent medijs nam, vnde [illegible] actus perfectiſſimus: nihil lectius [illegible] ſimp[illegible], quo tanto abſque diſcur ſu cognoſcit, quo magis ad ipſum accedit tanto actus eſt perfectior cuius ad huc rationem adducit Lincon. illud enim eſt optimũ, quod nullo indiget, vt Deus eſt, reliqua, quo paucioribus indigent, perfectiora, & meliora ſunt. vnde Ariſtot. 2. cæli, ca. 12. dixit eleganter: quanto res perfectiores ſunt, tanto paucioribus actionib⁹ ſuum bonu conſequuntur. vnde, inquit, Deo abſque vlla actione bonum ineſt: eſt enim ipſum bonum, & felicitas: illi vero qui propinqui ſunt ipſi, per vnam aliqua ſ re motus, per plures. Videmus etiam hoc in natura euenire: ſemper enim natura res in ſuam perfectionem inclinat per pauciores actiones in quantum poteſt. vnde elementa recta in ſua loca tendunt, quia linea recta eſt breuiſſima. Hæc intellige ſẽper, cæteris paribus eſt enim melius, per pauciores actiones maius conſequi bonum, quam paucioribus m nus. Colligitur ergo, [illegible] ſic pauci oribus medijs indigere, quam pluribus, cum cætera paria ſunt, & propoſitiones æque notæ.

Linea recta eſt breuiſſima.

N O T A.

2.

Ratio autem propoſitionis, quod melior ſit, &c.

Vniuerſaliter probat modò illam maiorem. nõ limitando, quod propoſitiones ſint ſimiliter notæ: imo probat, non ſolũ eſſe & priores, quæ ex paucorib⁹ ſunt, & locus iſte non parum eſt obſcurus. ratio autem hæc eſt: ſumatur propoſitio homo eſt ſubſtantia, quæ demonſtratur per tria media, primò, per, animal eſt ſubſtantia, ſecundo iſta, viuens eſt ſubſtantia, tertio hæc per, corpus eſt ſubſtantia. tuc clarum eſt, quod potior eſt ſecunda Demõſtratio: ſcilicet. omne viuens eſt ſubſtantia, omne animal eſt viuens, ergo omne animal eſt ſubſtantia quam prima, ſcilicet omne animal eſt ſubſtantia. omnis homo eſt animal, ergo omnis homo eſt ſubſtantia, quia

Alia probatio vniuerſalis eiuſdẽ maioris.

ſecunda certior eſt prima. cùm enim præmiſſæ ſecundæ ſunt certiores, & priores cõcluſione, erunt etiam certiores principijs primæ: nam concluſio ſecundæ præmiſſa eſt primæ, ob eandem rationem, tertia minor eſt [illegible] vero notum eſt.

Sumatur præterea [illegible] a propoſitio gnumerus [illegible], quæ duo media habet [illegible] quantitas diſcreta eſt diuiſibilis, & quantitas eſt diuiſibilis. tunc petor iſta aſſimilatur tertiæ, an ſecundæ? notũ eſt, quod ſecundæ: cùm duobus indigeat medijs, ſed illa eſt certior & præſtantior. ergo & hæc eſt igitur præſtantior quæ paucioribus indiget medijs. hæc ratio eſt valde notanda, quam attigit Philoponus, ſed non plene. Ariſt. vero ſolum vnam partem priorem poſuit.

Dicit etiam ſimiliter media cognita ſint, ſi ſint ex eadem coordinatione: tũc priora notiora ſunt, & probat exemplo. ſit omne E eſt A, ſcilicet omnis homo eſt ſubſtantia, per tertia media, BCD, nempè Animal, Viuens, Corpus. ſit iterum ſecunda propoſitio omne D eſt A, nempè: omne animal eſt ſubſtantia, per B C, nempè per Viuens, Corpus. quæ propoſitio ſimiliter ſe habet, id eſt, ex eadem coordinatione eſt.

Quamuis aliqui textus habeant F G media, vt ſit diuerſa propoſitio, vt ſupra diximus: ſed melius eſt ſequi noſtrum textum.

Diuerſa huius loci literatũ poſitio.

Tunc, inquit, melior erit & prior Demõſtratio DA, quam AE. quia iſta per illam probatur. Hic eſt addeda altera pars argumenti, vt diximus, ex quo concludit vniuerſaliter, Demonſtrationem ex paucioribus certiorem & digniorem eſſe, cæteris paribus, vt dixim⁹ & præterea, ſi illa, quæ ex pluribus medijs eſt, ſit ex [illegible] etiã con[illegible], vel aliunde certitudo & dignitas aduenit puta, ex materia, vel alia via

Nota, Quæ eliciãtur ex huc uſq; dictis in capite præſenti textus.

Ex his habes primò, quod Demonſtrationes paſſionum, quæ magis accedunt ſubiecto, ſunt potiores illis, quæ magis recedunt. nam poſteriores præſupponunt priores. habes etiam, Demõſtrationes ſubalternantium ſcientiarum eſſe potiores illis ſubalternatis, quarum principia per illas probantur, ob eandem rationem. & eandem potiores eas eſſe, quæ magis ad

per

per ſe nota & im mediata principia accedunt.

5. *Vtraque quid. ut per terminos tres, &c.*

Probatio minoris primi ſyllogiſmi nempe quod negatiua demonſtratio pluribus indigeat medijs, quam affirmatiua.

Hactenus maiorem illius primi ſyllogiſmi probauit, nunc vero probat minorem, quod negatiua Demonſtratio [illegible] pluribus indigeat medijs, quā affirmatiua, quia negatiua indiget propoſitionibus affirmatiuis & negatiuis, vt demonſtretur. at affirmatiua ſolis affirmatiuis; quamuis nō plures termini ſint in vna, quam in alia. In omni enim Demonſtratione ſunt tres. notant Philop. & Albert. & ſere alij omnes, non eſſe intelligendū quod plura media numero habeat negatiua, quā affirmatiua; cum vtraque æqualia habere poſſit; ſed plura ſpecie: nam aliud eſt ad concludendam affirmatiuam præmiſſam, aliud ſpecie ad negatiuam; at in affirmatiua media ſunt eiuſdem rationis, nempe ad concludendas vtraſque præmiſſas, quæ affirmatiuæ ſunt.

Dubium magnum.

Dices. Maiori non videtur correſpondere minor, cum maior ſit de pluralitate mediorum, etiam numero, vt probatum eſt in affirmatiuis illis omnibus: dubium vero hoc eſt magnum, & ego miror Interpretes, quomodo locum hunc confuſum relinquerint.

Solutio.

Apollin. mouet dubium, ſed non ſoluit. dico, ſequens expoſitionem Alberti, libro cap. 5. eſſe aduertendum, quòd negatiua propoſitio pluribus medijs, etiā numero, indiget, quam affirmatiua, vt patet, ſi ſumamus ſimiliter propoſitiones affirmatiua [illegible] genere [illegible] per duo media, ſcilicet omne animal eſt ſubſtantia, per viuens, & corpus ſumamus [illegible] negatiuam de [illegible] generaliſſimo, ſcilicet: nullum animal eſt qualitas, [illegible] inuenies tria media, Viuens, Corpus, Subſtantia, mi nus enim [illegible] omne ſubiectum affirmatio [illegible] ſub [illegible] maiori extremo, at [illegible] per intermedia cadem, & [illegible] dicata [illegible] & ſtatutus loci declaratio eſt.

Negatiuā propoſitionem plura numero habere media, per quę probetur ipſa affirmatiuâ.

Subiectum proprium ab attributo abeſſe affirmatiuo quā negatiuo.

Amplius quoniam est r[illegible] 4.

Nonum aliud argumentum [illegible] poſſumus componere, ſicut componit Themiſt. cap. 41. quod tale ſit; tertiua [illegible] demonſtratio indiget affirmatiua, at [illegible] affirmatiua non indiget negatiua, ergo illa eſt potior, antecedens patet, nam impoſſibile eſt, quod negatiua ſit vtraque præmiſſa, ſed vna ſaltem debet eſſe affirmatiua, at vtraque propoſitio poteſt eſſe affirmatiua. tunc vlterius, in augmentata demōſtratione, id eſt, in proſyllogizatione demonſtratiua, demonſtrantes negatiuam præmiſſam ex vna tantum negatiua propoſitione, a[illegible] vero affirmatiuam demonſtrabimus, a præmiſſam affirmatiuam ex [illegible] affirmatiua, ergo indiget negatiua affirmatione.

Secundū ratio, quòd nempe De mōſtratio affirmatiua negatiua ſit potior.

Et iſte eſt ſenſus [illegible] in omni ſyllogiſmo plures vnâ [illegible] non poſſunt; oportet enim alteram [illegible] affirmatiuam. at affirmatiuas plures eſſe contingit.

Exemplo comprehat [illegible] Demonſtratio nulli [illegible] B eſt A, omne C eſt B, ergo nullū C eſt A. ſi proſyllogizare oportet maiorem, oportet ſumere medium D, de quo negetur A. ſed quod affirmetur de B, ſic: nullū D, eſt A: omne B eſt D, ergo nullum B eſt A. at ſi oportet [illegible] maiorem demōſtrare, ſumendum eſt medium affirmatiuum de vtroque. puta F. omne F eſt B, omne C eſt F, ergo omne C eſt B. & ſic ſit in alijs ſyllogiſmis: vnde concluditur, præmiſſam negatiuam ex vna, affirmatiuam vero ex vtraque affirmatiua demonſtrari. indiget ergo negatiua Demonſtratio affirmatiua, non econtra, ergo hæc eſt potior.

Si igitur notius [illegible] per quod demonſtratur, &c. 5.

Hæc eſt concluſio [illegible] argumenti: vnde patet nō bene [illegible] Philoponum, qui non rationem, ſed corollarium præcedentia verba eſſe affirmauit, immo aliter interpretatus [illegible] dictum eſt. ſed quę dixi [illegible] ſunt.

Concluſio totius argumenti.

Amplius [illegible] principium [illegible]. 6.

Tertium argumentum ad idem probādum, [illegible] mediata [illegible] ſunt [illegible] principia [illegible] Demonſtrationis ſunt [illegible] ergo [illegible]

Tertia ratio ad idē.

principium negatiuæ eſt immediata affirmatiua, principiū affirmatiuæ eſt immediata negatiua, affirmatio vero prior eſt negatione, ſicut eſſe prius eſt, quam non eſſe: vnde concludit, repetendo ſecundā rationem, eſſe affirmatiuam digniorem.

Obiectio. Dilutio. Eſſe vt dicatur prius ipſo non eſſe.

Dices: quomodo eſſe prius eſt non eſſe, cùm prius res non fuerit, quàm ſit? Dico in particulari ſumēdo, prius eſt, hanc rem non eſſe, quam eſſe, tamen communiter & a toto genere ſemper ens præceſſit naturâ non ens: nam ſi nihil eſſet, nihil fieri poſſet, propterea Deus ab æterno eſt.

Alia obiectio. Vide ſolut. lib. de interp.

Dices: quomodo affirmatio dicitur prior negatione, cùm vtraque ſit ſpecies? hoc ſoluimus libro de interpretatione, vbi etiam hunc locum explicuimus, illic vide latè.

Demonſtrationem oſtenſiuam illa, quæ ducit ad incommodum, potiorem eſſe.

CAPVT XXII.

1. *Q*VONIAM vero prædicatiua priuatiua melior eſt, planum quòd & ad impoſſibile ducente, oportet autem ſcire, quæ eſt differentia ipſarum.*

2. *Sit itaque A inexiſtens nulli B, ipſi vero C omni ipſum B. neceſſe vtique eorū, quæ C, nulli ineſſe ipſum A. Sic igitur acceptis, oſtenſiua vtique priuatiua eſſet demonſtratio quòd A ipſi C non ineſt. quæ vero ad impoſſibile ita ſe habet. ſi oporteat monſtrare quod A ipſi B non ineſt, accipiendū eſt, A ineſſe ipſi B, & B ipſi C. quare contingit A ipſi C ineſſe. Hoc autem ſit notum & confeſſum, quòd impoſſibile. non igitur poteſt A ipſi B ineſſe, ſi igitur B ipſi C. confeſſum eſt ineſſe, A ipſi B impoſſibile eſt ineſſe.*

3. *Termini igitur conſimiliter ordinantur. Differt autem vtra ſit notior propoſitio priuatiua, vtrùm quòd A ipſi B non ineſt, an, quòd A ipſi C. cùm igitur concluſio eſt notior, quod non eſt, quæ ad impoſſibile fit demonſtratio. cùm autem in ſyllogiſmo ſit, demonſtratiua eſt.*

4. *Natura autem prior eſt, quod A ipſi B, quàm quod A ipſi C ineſt, priora enim ſunt concluſione ex quibus eſt concluſio, eſt autem A ipſi C nō ineſſe concluſio, A vero ipſi B, ex quo eſt concluſio.*

5. *Non enim ſi contingit ablatum eſſe aliquid, hæc eſt concluſio, illa vero ex quibus ſunt, ſed hæc quidem ex quo ſyllogiſmus eſt, quæ vtique ſic ſe habent, vt aut totius ad partem, aut partis ad totum, habeat rationem: ſed A C & A B propoſitiones non ſe habent ita inter ſe.*

6. *Si igitur quæ ex notioribus & prioribus melior, ſunt autem ambæ ex eo, quod non ſit aliquid, credibiles, ſed hæc quidem ex priori, illa vero ex poſteriori, melior ſimpliciter vtique erit priuatiua demonſtratio ea, quæ eſt ad impoſſibile. quare & quæ hac melior prædicatiua, eſt manifeſtum, quod & ea, quæ ad impoſſibile, eſt melior.*

ET ad impoſſibile ducente: oportet autem ſcire, &c. 1.

Cōtinuatio hæc cū præcedēti cap. oſtēdit oſtenſiuā eā, quæ ad impoſſibile ducit eſſe potiorē.

Determinat quæſtionem tertiam; nempè, oſtenſiuam eſſe potiorem eâ quæ ad impoſſibile ducit. ſunt autem hæc verba continua cum illis capitis præcedentis, vt oratio ſit, quod quidem prædicatiua dignior priuatiua manifeſtum eſt, & ad impoſſibile ducente ostenſus eſt, cùm prædicatiua ſit potior negatiua, hæc verò ſit potior ducente ad impoſſibile, & iam prædicatiua, erit potior iſta, & ita omnis oſtenſiua, tam prædicatiua, quàm negatiua, erit potior ducente ad impoſſibile. Ante tamen quàm probetur, differentiam vtriuſque conſtituit.

Collatio harū demonſtrationū. Quid demonſtratio oſtenſiua? Quid demonſtratio ad impoſſibile?

Diximus autem latè, 2. prior. cap. 14. oſtenſiuam Demonſtrationem eſſe, cùm aliquam propoſitionem ſiue affirmatiuā ſiue negatiuam dèmonſtramus, per ſua principia ipſam inferendo.

At Demonſtratio ad impoſſibile eſt, cū propoſitionem aliquam nō per ſe, at ſuā oppoſitam falſam oſtendendo, verā eſſe probamus. Modus aūt probandi eſt, ſumēdo oppoſitam probandæ cum aliqua præmiſſa alia manifeſtè vera, & inferendo cōcluſionē falſam, in bona conſequētia, vt inde colligatur talis præmiſſa falſa, cū falſum ex falſa ſequatur, ac tandē illa prima ꝓpoſitio vera. V. g. ſit iſta probāda ad impoſſibile: nullus homo eſt irrationalis, ſumā eius oppoſitam cum præmiſſa clarè vera, ſic: omnis homo eſt irrationalis, ōne animal rationale eſt homo, infero, ergo omne animal rationale eſt irrationale: cō-

ſe-

ſequentia eſt bona, concluſio falſa: ergo & aliqua præmiſſa; non minor, ergo maior, ergo eius oppoſita negatiua erat vera, cùm non cõtingat in materia neceſſaria contrarias ſimul eſſe falſas, aut ſimul veras. Sicut negatiuam propoſitionẽ demõſtramus, ita affirmatiuam, ſumendo oppoſitã negatiuam, demonſtrare poterim⁹.

Ariſtoteles verò vtitur negatiua tantũ; quia vult ſolum probare modo, negatiuã oſtenſiuam eſſe potiorem ducenti ad impoſſibile; nam inde probatur, quod etiam affirmatiua ſit ea potior, cùm ſit potior, quam negatiua.

1. *Sit igitur A in nullo B, &c.*

Exemplum ponit oſtenſiuæ negatiuæ tale: nullum B eſt A, omne C eſt B, ergo nullum C eſt A. At vero non ſic eſt ad impoſſibile, vt patet hoc exemplo. ſi velit aliquis demonſtrare illam propoſitionem, quæ erat maior ſyllogiſmi oſtenſiui, nempè: nullum B eſt A, ad impoſſibile, ſic demonſtrabit, ſumendo oppoſitam: omne B eſt A, & aliam clarè veram, ſcilicet: omne C eſt B, inferatur: ergo omne C eſt A: quę ſit falſa: nam cùm hæc ſit falſa, aliqua erit præmiſſa falſa; non minor, quia nota, ergo maior, omne B eſt A: erat ergo oppoſita vera, nullum B eſt A.

2. Nota. Vbi aduerte, quòd oportet illam propoſitionem, quæ coaſſumitur cum oppoſita probandæ, eſſe notam; vel quia manifeſtè vera, vel quia data à Reſpõdente, aliâs nõ demonſtrabitur ad impoſſibile, nam Reſpondens dicet non oppoſitã probandę, ſed coaſſumptã eſſe falſam. aduerte etiã, quod hic non ſumit contradictoriam oppoſitã, quamuis id velit Philopo. nõ enim eſſet Demonſtratio cũ propoſitiones non eſſent de omni; ſed ſumit contrariã, quia in materia neceſſaria, particularis, vel indefinita æquiualet vniuerſali, & ſi vna eſt vera, altera falſa. ſicut in contradictorijs, & contrà ſi vna falſa, altera vera eſt.

Nota. Cur Demõſtratio ad impoſſibile cõtrariã, non autem contradictoriã accipiat propoſitio nis probandæ.

3. *Termini igitur ſimiliter ordinantur, &c.*

Similitudo inter vtranque Demõſtrationẽ.

Similitudinem inter vtranque Demonſtrationem aſſignat, nempè ordinatione terminorum. Sicut enim tres termini ſecundum figuram in oſtẽſiua ordinantur, ita in Demonſtratione ad impoſſibile sũt tres termini ſecundum figuram aliquam diſpoſiti, quamuis nõ eodem modo vtraque concluſionem probet, vt dictum eſt; ſed differunt hæ Demonſtrationes in negatiua propoſitione, in quo termino, & qualis ſit.

Nota. In ſyllogiſmo oſtenſiuo negatiuo, & ſyllogiſmo ad impoſſibile ducẽte eſſe præmiſſam negatiuam.

Propter quod aduerte quòd in ſyllogiſmo illo oſtenſiuo eſt vna præmiſſa negatiua, putà, maior: nullum B eſt A, in qua maius extremum de medio prædicatur, in ſyllogiſmo vero ad impoſſibile eſt etiã vna negatiua; putà, oppoſita concluſionis falſæ illatæ, ex cuius veritate colligimus concluſionem falſam. vt ſi dicas: omnis homo eſt irrationalis, omne rationale eſt homo, ergo rationale eſt irrationale, at nullum rationale eſt irrationale, ergo cõcluſio eſt falſa, & per conſequens aliqua præmiſſa. Vide igitur, quomodo in hac Demonſtratione eſt illa negatiua: nullũ rationale eſt irrationale, quæ eſt ex maiori extremo de minori negato, quod dicitur: nullum C, eſſe A,

Dicit modò Ariſtot. cùm talis negatiua eſt notior, quàm negatiua maior oſtenſiui, poſſum⁹ per hanc probare ad impoſſibile illam maiorẽ: at cùm maior eſt notior, manebit Demõſtratio oſtenſiua, non ad impoſſibile. V. g. ſi quis velit probare ad impoſſibile: nullus homo eſt irrationalis, ſi dicet: omnis homo eſt irrationalis, omne animal rationale eſt homo, ergo omne animal rationale eſt irrationale, ſed nullũ animal rationale, eſt irrationale, ergo cõcluſio falſa, & aliqua præmiſſa. iſta eſt bona Demonſtratio; quia notius eſt, nullũ animal rationale eſſe irrationale, quam nullum hominem eſſe irrationalem, propter expreſſam repugnantiam. quòd ſi nõ eſſet notior hæc negatiua, non poſſemus aliã probare; quia vtranque admittere nollet quis, ſed falſam cõcederet.

Senſus clarus eſt: Sicut in ſyllogiſmo ad impoſſibile propoſitio coaſſumpta cum oppoſita probandæ debet eſſe clarè vera, ne ei falſitas concluſioni attribuatur, ita & concluſio clarè falſa, & eius oppoſita manifeſtè vera, ne aliquis etiã cõcluſionem dicat eſſe veram, & oppoſitam falſam. in probatione ergo ad impoſſibile negatiua eſt clarior, quàm negatiua præmiſſa Demõſtrationis oſtenſiuæ. Aduerte igitur li-

Aduerte literam.

tur li-

tur litterã: dicit enim quòd differt, in quo & qualis ſit notior priuatiua, id eſt, vtra negatiua ſit notior? an quæ eſt ſyllogiſmi oſtēſiui maior, puta illa: nullum B eſt A? an quæ eſt oppoſita concluſioni, ex qua eſt ſyllogiſmus ad impoſſibile; putà: nullum C eſt A? ſi hæc enim, quæ concluſio dicitur notior eſt, fiet ſyllogiſmus ad impoſſibile, cùm verò ea, quæ in ſyllogiſmo oſtēſiuo erat, notior eſt, fit tantùm ille oſtenſiuus, & non ad impoſſibile, propter rationem quam dedimus

Naturâ autem prior eſt, &c.

4. At quamuis negatiua ſyllogiſmi ad impoſſibile ſit notior, naturâ tamen prior eſt illa maior oſtenſiui; nempè prior eſt: nullum B eſt A, quæ erat maior, quã nullũ C eſt A, quæ erat in ſyllogiſmo ad impoſſibile, quod probat quia hæc eſt cõcluſio ſyllogiſmi illius oſtenſiui, cuius maior probatur, putà: nullum B eſt A, omne C eſt B: ergo nullum C eſt A. concluſio autem poſterior eſt naturâ, propoſitionibus in vera Demonſtratione.

Nota hic Ariſtotelis artificium. Et nota artificium Ariſtotelis, quod aliqui non intelligentes vitio dederunt; vt meminit Philoponus: hi enim cum repræhendebant; quia in ſyllogiſmo ad impoſſibile non probatur maior oſtenſiui, ſed eadē concluſio. & non aduertunt quòd Ariſtoteles non probat illam, vt maiorem, ſed, vt quandam propoſitionē: vt alia ſit, quæ probatur oſtenſiue, alia quæ ad impoſſibile, ſed illam in ſyllogiſmo & Demonſtratione ſumpſit, vt meliùs oſtenderet, negatiuam in ſyllogiſmo ad impoſſibile eſſe illam poſteriorem natura, cùm ex illa oſtenſiuè propter quid demonſtretur.

Male à quibuſdã hic repræhēditur Ariſt.

Quãdo Demõſtratio ad impoſſibile vtatur negatiua natura poſteriori. Nec oportet te intelligere, ſemper Demonſtrationem ad impoſſibile procedere ex negatiua poſteriori natura, niſi cum illa, ex qua ſyllogiſmus oſtenſiuus fit, eſt in Demonſtratione propter quid.

Obiectio. Dices. nonne, ſi illa non eſſet in Demõſtratione propter quid, tunc negatiua Demonſtrationis ad impoſſibile eſſet prior? Solutio. Dico, eſſet quidem, ſed hic de Demonſtratione potiſſima, quæ per cauſam eſt, loquimur.

5. Dubium. *Non enim ſi contingit remoueri, &c.*

Poſſet quis dubitare: quomodo, ſi per illam concluſionem negatiuam ad impoſſibile probam⁹ maiorem illam negatiuã, poſſit eſſe, quòd iſta ſit prior; ex qua enim probamus, poſterior erit? Reſpondet, non idcircò, quod ex illa cõcluſione negatiua remoueamus oppoſitam prædictæ maioris, maior habebit rationem concluſionis illatæ ex illis, tanquam ex cauſis & præmiſſis; hoc enim fieret, ſi talis maior eſſet ſub illa negatiua ſumpta, ſicut pars ſub toto, id eſt, ſicut particulare ſub vniuerſali; at non ſic ſumitur: nullum B eſt A, ſub illa: nullum C eſt A, ſed potiùs contra; vt dictum eſt. Solutio.

Si igitur ex dignioribus, &c. 6.

Probatio Concluſionis. Argumentum colligit, quo intentam concluſionem probat: potior eſt Demõſtratio, quæ ex prioribus, & certioribus naturâ procedit, quã ea, quæ non ſic ſe habet: at negatiua oſtenſiua eſt ex prioribus & certioribus naturâ, quam quæ ducit ad impoſſibile, vt notum eſt; ergo erit præſtantior illa: affirmatiua verò eſt potior negatiua, ergo etiam potior ducenti ad impoſſibile: eſt ergo omnis oſtēſiua potior.

Quæ ſcientia certior ac prior ſit, quæ vna, quæue diuerſæ inter ſe ſciētiæ ſint? Et quòd eiuſdem plures eſſe Demonſtrationes poſſint.

CAPVT XXIIII.

Scientia autem eſt certior & prior ſcientia, quæ ipſius quid, & propter quid eſt eadem, ſed nõ ea, quæ ſeorſum ipſius quid ab ea, quæ propter quid: & quæ non de ſubiecto eſt ea, quæ de ſubiecto, vt Arithmetica Harmonicæ: & quæ ex paucioribus ea, quæ eſt ex appoſitione, vt Arithmetica Geometriæ. 1.

Dico autem ex appoſitione, vt vnitas eſt ſubſtantia ſine poſitione, punctus verò ſubſtantia cũ poſitione, hoc autem ex appoſitione. 2.

Vna autem ſcientia eſt, quæ eſt vnius generis quæcunque ex primis componuntur, & partes ſunt, aut paſſiones horum per ſe. 3.

Altera verò ſcientia eſt ab altera, quarumcũque principia, neque ex iiſdem, neque alteræ ex alteris ſunt, huius autem ſignum, cùm ad indemonſtrabilia venerit. Oportet enim ipſa in eodē 4.

genere

genere eſſe cum his, quæ demonſtrantur: ſignum autem & huius, cum ea, quæ monſtrantur per ipſa, in eodem genere ſint, & cognata.

Plures autem demonſtrationes eſſe einſdem euenit, non ſolùm ex eadem coordinatione accipienti non continuum medium. (vt eorum, quæ A B, C & D & E) ſed & ex altera.

6. *Vt ſit A tranſmutari, in quo autem D moueri, ipſum verò B lætari, & rurſus E quieſcere. Verum eſt igitur & D de B, & A de D, prædicari: nam quod lætatur, mouetur, & quod mouetur tranſmutatur: rurſus A de E & E de B verum prædicari. quare per altera media, & non*
7. *ex eadem coordinatione ſyllogiſmus eſt, non tamen, vt neutrum, de neutro dicatur mediorum: neceſſe eſt enim eidem alicui ambo ineſſe.*

Conſiderandum autem eſt & per alias figuras, quot modis contingit einſdem fieri ſyllogiſmum.

1. *Certior autem eſt ſcientia, &c.*

Intentio Ariſtotelis.

Nunc tandem de ipſo effectu Demonſtrationis, nempè de ſciẽtia diſſerit, ac tria theoremata in cap. præſenti ponit notatu digna. quorũ primum eſt. Vna ſcientia dicitur certior & prior aliâ tripliciter. Primò: Illa certior eſt, quæ, quia & propter quid, ſimul docet, id eſt, quæ veritatem, & eius cauſam docet, quàm ea, quæ ſolùm quia, id eſt, veritatem, docet, ſed extra ꝓpter quid, id eſt, ſine cauſa, vel ab effectu, vel à ſigno, vel à cauſa remota.

Primũ Theorema.

Tripliciter vna ſciẽtia certior & prior aliâ.

1. Secundò: Scientia certior eſt, quæ non
2. eſt de ſubiecto, quàm quæ eſt de ſubiecto. notat Philop. non debere vocari ſcientiã, quæ non eſt de ſubiecto, ſingularem, ſicut in cap. de ſubſtantia; ſed vocat ſcientiam non eſſe de ſubiecto, quæ tractat de re abſtracta a ſubiecto. ſubiectum vocat materiam ſenſibilem, vt notant S. Thom. Alb. Egid. & Auer. vnde ſciẽtia, quæ abſtrahit à materia ſenſibili certior eſt illa quæ cõſiderat res in materia ſenſibili; vt Geometria, quàm Perſpectiua, & Arithmetica, quàm Muſica, notior eſt, nam Geometria, & Arithmetica ſunt magis abſtractæ. Similiter Metaphyſica, & Mathematica certiores, quàm Phyſica ſunt, quippè quæ à materia ſenſibili abſtrahant. Huius certitudinis Auerroes reddit rationem: nam quãtò res eſt materialior, tantò magis expoſita eſt prædicatis per accidens, quæ impediunt ſcientiam; vt triangulus in materia ſenſibili, id eſt, æneus, vel terreus, eſt albus, calidus, & ſimilia per accidens, a quibus liberatur abſtrahens à materia huiuſmodi.

Scientia abſtrahens à materia ſẽſibili certior eſt ea, quæ nõ abſtrahit.

Hui⁹ certitudinis ratio iuxta Auerroem.

Tertiò: Scientia, quæ ex additione eſt, minùs eſt certa, quam ea, quæ nõ eſt ex additione; vt Arithmetica certior eſt quam Geometria, nam principium Arithmeticæ, putà, Vnitas, eſt ſine poſitione, at principium Geometriæ, nempè, punctũ, dicit poſitionem. Poſitio autem eſt ordo partium in ordine ad locum, quam poſitionem habet continuum permanẽs, de quo agit Geometria, non autem diſcretum, de quo eſt Arithmetica. Quare iſta certior. nõ enim exponitur prædicatis per accidens, quæ ex ſitu & loco oriuntur. Dices: nõne iſte modus certitudinis eſt idem qui præcedens? Reſpondet Egid. & bene, non eſſe eundẽ: nam illic conſideratur abſtractio à materia ſenſibili, hìc alia abſtractio à cõtinuo & poſitione.

Dubium.

Solutio.

Dico autem ex additione, vt vnitas, &c. 2.

Explicat & probat, quòd Geometria ſit ex additione ad Arithmeticam, per principia pſarum: nam principium Geometriæ eſt punctum, hoc autem eſt ſubſtãtia poſita, id eſt, habens poſitionem. (non intelligas, quòd punctum ſecundum ſe poſitionem habeat, cùm non ſecundum ſe ſit in loco, ſed ſecundum corpus, quod ſuperficiebus, lineis, & punctis terminatur:) vnitas verò eſt ſubſtantia ſine poſitione, ergo propterea abſtractior eſt, & minùs ex additione.

Geometria eſt ex additione ad Arithmeticã.

Punctum quomodo habeat poſitionem?

Dubitat Philop. nam videtur quòd vnitas ſit ex additione: nam illud quod dicitur, ſine additione, additum eſt? Reſpondet, nõ eſſe id adiunctum aliquod ſed tantùm dicere negationem poſitionis, negatio autem non eſt additio realis.

Dubium.

Solutio.

Dubitabis: quomodo punctum & vnitas dicantur ſubſtantia, cùm accidentia ſint? Reſpondet Philoponus, id ſecundum Pythagoricos dictum eſſe; exiſtimabant enim, lineas, puncta, ſuperficies, & cætera, eſſe rerum ſubſtantias, de quo diſ-

Dubium.

Solutio.

 putat

putat, Metaphyſic. cap. 5. & etiam ſecundum eos vocat ſubſtantias. 5. Metaphyſic. cap. 8. At S. Thomas id ſecundum Platonicos dictum eſſe cenſet. Vtraque opinio & S. Thomæ & Philop. vera eſt; nam iam Platonici, quam Pythagorici fuerunt huius ſententiæ; vt habetur 1 Metaphy tex. 24.

Vtraque bona.

3. Alberti. Aliter alij exponunt, vt per ſubſtantiã intelligamus naturam tam ſubſtantiæ, quàm accidentis; vt ſumitur 1. cap. Ante prædic. & ita exponit Albertus.

4 Auerrois. Alij, per ſubſtantiam idem quod indiuiſibile, intelligunt. inter hos eſt Auerr. Alij per ſubſtantiam, intelligunt veram ſubſtantiam, ſed hæc dicuntur ſubſtãtia, quia eis ablatis, ſubſtantia deſtruitur. ita exponit Egid. quælibet ex his eſt congrua expoſitio, prima mihi maximè placet.

5 Egidij.

Nota, certitudinẽ ſciẽtiarum duplici ex cauſa ſumi. Circa has certitudines tres, aduerte ex Albert. & S. Thom. quòd dupliciter poteſt ſumi certitudo in ſcientia: vno modo ex parte rei: altero modo ex parte modi cognitionis ex parte rei, quantò res eſt immaterialior & ſimplicior, tantò eius cognitio eſt certior. vt dicit Auerr. materia enim obſtat cognitioni, cùm materia lib. multa per accidens inſinat: ex parte verò modi, cum res per cauſam cognoſcitur, eius eſt certior cognitio, potior tamen eſt hæc priori. Nec decipiaris, exiſtimãs idem eſſe, dignitatem & certitudinem. nam dignitas potiùs à rei nobilitate, quàm ab immaterialitate, vel à modo cognoſcendi ſumitur cũ igitur hęc duplex ſit certitudo, prior, duobus vltimis modis, continetur, poſterior verò in prima; vt explicatũ eſt.

Non idem hic dignitas & certitudo.

8\. *Vna autem ſcientia eſt, quæ eſt vnius generis, &c.*

2. Theorema de vnitate & diuerſitate ſcientiarũ. Secundum Theorema cõſtituit, de vnitate & diuerſitate ſcientiarum. loquitur autem non de ſcientia peculiari alicuius concluſionis, ſed de generali habitu ſcientiæ. Albet. autem, S. Thom. Egid & alij nõ nulli, ſic exponere videntur, vt Ariſtoteles velit quatuor oſtendere, quæ ſub vna ſcientia continentur. quorum primum eſt, vnicum commune obiectum comprehendens omnia, quæ ſub tali ſcientia ſunt, ſic vt eſt Corpus naturale in Phyſica, Ens in Metaphyſica, [illegible] vocant genus ſcientiæ, hoc autem debet eſſe vnum, vel vniuocum, vel ſaltem, analogum. analogia enim non impedit ſcientiam, vt expreſſe docet Ariſtoteles 4. Metaphyſic. cap. 2. alterum eſt, principia ſcientiæ. ſunt enim in qualibet ſcientia propoſitiones per ſe notæ, & indemonſtrabiles in illa, ex quibus procedunt eius Demonſtrationes; vt ſuperius eſt dictum. tertium eſt, partes illius ſubiecti; per partes intelligunt ſpecies inferiores ſubiecto: vt Phyſicus non ſolùm corpus naturale, ſed etiam ipſius ſpecies, puta animalia, plantas, & reliqua mixta, & horũ ſpecies conſiderat, vt docet Ariſt. 4. Metaphyſic. cap. 2. Species, inquit, & ſpecies ſpecierum vnius ſcientiæ genere eſt conſiderare per partes etiam intelligunt partes eſſentiales & integrales ſubiecti, & inferiorum ſubiecti, quas omnes vna ſcientia conſiderat. Phyſici enim eſt conſiderare partes corporis naturalis, materiam, & formam, partes animalium, & plantarum, & reliquorum corporum naturaliũ ſimiliter. quartum eſt, paſſiones ſubiecti & inferiorum ſubiecti, & partium eorũ, vt notum eſt in qualibet ſcientia. Sic illi exponunt, & ſine dubio doctrina eſt veriſſima, maximeq; notãda, quamuis non ita videatur textui reſpondere.

1. Expoſitio D. Tom. Albert. Egid. & aliorum.

Quatuor ad vnam ſcientiã requiũtur.

Analogia non impedit ſciẽtiã.

2\.

3\.

4\.

NOTA.

2. Expoſitio Philoponi. Philopo. aliter literam hanc interpretatur, vt ſit ſenſus: vna ſcientia dicitur, quæ verſatur circa vnum genus theorematũ, id eſt, concluſionum demonſtrabilium; ſunt autẽ theoremata vnius generis, quæ conſtant ex eiſdem principijs illius generis, ſicut Geometrica theoremata omnia fiunt ex lineis, ex triangulis, ex figuris, vel ex alijs, quæ ſub genere Geometriæ continentur, puta Continuo Similiter omnia ſunt ex eiſdem principijs & dignitatibus illius ſubiecti Præterea ſunt vnius generis partes & paſſiones horum, nempè principiorum, vel theorematum; partes principiorum ſunt partes integrãtes, vel eſſentiales ſubiectorum, vt partes circulorum, quadratorum, corporũ, paſſiones principiorũ, vt paſſiones linearũ, quę ſunt principia figurarum, ſcilicet, frangi, concurrere, & ſimilia.

Theoremata vni⁹ generis quæ.

Intelligere etiam poſſumus partes theorematum. aliquando enim multæ veritates ſimul demonſtrantur, quarum ſingulæ dicuntur partes theorematis illius. vt

d. mon-

demõſtra: Euclides, angulos æquicruris, qui ſunt ad baſim, eſſe ęquales, &, qui ſunt extra baſim, eſſe æquales etiam, ſunt iſta duo, quorum ſingula dicũtur partes, etiã intelligere poſſumus paſſiones theorematum, quæ ſunt illæ, quæ ad veritatem demonſtratam conſequũtur, quale illud eſt quod ex dicto theoremate ſequitur, nempè, angulos extra baſim æquicruris eſſe maiores iis, qui ſunt intra baſim, ſunt etiã alia multa quæ ex varijs theorematis demonſtratis ſequuntur.

Bona expoſitio hæc Philopon.

Tertia Authoris.

Ita exponit Philoponus & bene, quãuis breuiùs forſan poſſumus Ariſto. interpretari, vt ſit ſenſus: ſcientia vna eſt, quæ eſt vnius generis, id eſt, quæ de iis, quæ ſunt eiuſdẽ generis, tractat explicat autẽ, quæ dicantur eiuſdem generis, & dicit, ea eſſe quæ ex eiſdem principijs fiunt, vt homo, leo, planta, & mixta, ac elementa, eiuſdem generis dicuntur, cùm ex eiſdem principijs fiant, ſunt enim ex materia & forma. ſubdit paſſiones horum, quæ ex eijſdem principiis fiunt, nempe ex principijs Subiecti ſcientiæ, eſſe eiuſdem etiam generis, vt in vna ſcientia ſit obiectum, eius principia, & paſſiones, & ea quæ eiſdẽ principijs conſtant. per partes autẽ idem quod per paſſiones, intelligit. & ſic patet ſenſus literæ.

4

Altera autem ſcientia eſt ab altera, &c.

De diuerſitate ſcientiarum, ſecunda parte ſecundi Theorematis.

Diuerſitatem ſcientiarum modò conſtituit, dicens, ſcientias eſſe diuerſas, quæ tractant de rebus, quæ non fiũt ex eiſdem principijs, nec principia vnius fiunt ex principijs alterius; ſicut Phyſica & Mathematica, habent enim principia diuerſa: illa enim quæ tractat de ijs, quorum principia ſunt ex eiſdem, ſicut principia hominis, leonis, & equi, ſunt ex eiſdem primis, vt ex materia & forma, non faciunt diuerſas ſcientias: ſimiliter ea, quorum principia vnius fiunt ex alijs, vt hominis principia ex principijs generis animalis, non faciunt diuerſam ſcientiam. quamuis iſta poſſemus intelligere de principiis complexis & cognitionis, ſed idem eſt ſenſus.

Huius diuerſitatis duo ſigna.

Ponit autem duo ſigna: alterum vt resoluamus res in vltima principia ſua, & ſic cognoſcemus, an ex eiſdem principijs res fiant? vt equum in materiam & formam, figuram in lineas; quæ cùm diuerſa ſint principia, ad diuerſas pertinebunt ſcientias: alterum ſignum eſt ad cognoſcendũ ipſum principium, an ſit diuerſum? nempè cùm non fuerit eiuſdem generis, & proximum & cognatum cum ipſo principiato; ſunt enim principia & ea, quæ ex principijs fiunt eiuſdem generis. hæc etiã intellige de principijs complexis & concluſionibus.

Plures autem demonſtrationes eiuſdem, &c. 5

Hoc eſt tertium theorema, in quo, quantum mihi videtur, rationem reddere videtur, quare per principia aſſignauerit ſcientiarum diuerſitatem: docetque, vnius rei plures poſſe eſſe Demonſtrationes, non ſolùm ex vno ordine, ſed etiam ex diuerſo. in quo manifeſtat, poſſe de eadem re varias eſſe ſcientias, ac proinde meliùs per principia diuerſitatem earum aſſignari.

Tertium Theorema.

Vnius rei plures poſſe eſſe Demonſtrationes.

Dicit ergo [Plures poſſunt eſſe demonſtrationes vnius, non ſolum accipiendo medium non continuum ex eodem ordine, ſed etiam accipiendo ex diuerſo,] In primis per eundem ordinem, intelligit eãdem generis coordinationẽ: vt, omne B eſt A, poteſt demõſtrari per C, & per D & per E. nempè: homo eſt ſubſtantia, per animal, viuens, corpus: per media diuerſi ordinis intelligit media nõ ad inuicem ordinata, ſicut Themiſt. dicit, bipes, & rationale, per quæ demonſtratur animal.

Mediũ nõ cõtinuum quidnam hoc loco dicatur? Item quid mediũ continuum?

Sed dices: quid per medium non continuum intelligit? aliqui intelligunt mediũ mediatũ, ſicut viuens ineſt homini. aliqui medium in diuerſo ſyllogiſmo, non continuum dicunt? at cùm in eodem ſyllogiſmo plura media diſponuntur, ſicut fit in conglobato ſyllogiſmo, dicuntur continua: vt, omne corpus eſt ſubſtantia, &, omne viuens corpus, &, omne animal viuens, & omnis homo animal: ergo omnis homo eſt ſubſtantia.

Aliter Author.

Sed iudicio meo per non continuum *medio in eodem ordine intelligit media tum, * ſupremo in affirmando, vt ſit ſenſus: ad probandum, omnem hominẽ eſſe ſubſtantiam, plura media ordinata inuenimus, ſed mediata. vnicum eſt enim im-

medi-

meſtatum , nempè corpus ipſum.

6. *Vt ſit A tranſmutari , & in quo autem D moueri, &c.*

Ponit exemplum Demonſtrationis per plura media diuerſi ordinis. ſit concluſio: omne lętans tranſmutatur,omne B eſt A, ſint duo media, mouens D , & quieſcens, E:tunc dicet:omne D eſt A,omne B eſt D, ergo omne B eſt A.id eſt.omne quod mouetur,tranſmutatur,omne lætans mouetur,ergo omne lætans tranſmutatur, ſimiliter etiam dicetur:omne E eſt A,omne B eſt E,ergo omne B eſt A.id eſt,omne quieſcens tranſmutatur.

Dubium. Dubitatur : quomodo quieſcens tranſmutatur,& quomodo lętans dicetur quieſcere & tranſmutari ? ſunt ad hoc innumeræ ſolutiones: tamen quæ mihi magis
Solutio. ad rem facere videtur,eſt,vt hic ſumantur aptitudinaliter iſta , vt ſit ſenſus:quòd lætans aptum eſt moueri & quieſcere , licet non ſimul quieſcat ac moueatur,ac ob eã cauſam eſt mutabile.loquitur enim de lætitia ſenſibili, ſimiliter iſte eſt ſenſus illius maioris, quieſcẽs mutatur,id eſt,eſt mutabile , nulli enim quies ineſt , cui non inſit & motus & mutatio aptitudine ? eſt enim idem oppoſitorum ſubiectum.

7. *Non tamen eſt neutrum de neutro,&c.*

Cùm media diuerſi ordinis eiuſdem eſſe docuiſſet, oſtendit,non eſſe adeo diuerſa media;quin prædicentur de inuicẽ; nam eidem alicui inſunt,inter ſe ergo prædicantur;quãuis non eſſentialiter; vt quieſcens mouetur,id eſt:cui quies ineſt,motus ineſt. aliqui legunt , quòd non prædi-
Varia lectio. centur.ſed exiſtimo meliùs legi , ſicut expoſitum eſt. Tandem concludit,poſſe etiam in alijs figurarum modis per plura vnum demonſtrari.

QVAESTIONES

Circa Caput 23.

1. Argum. Occurrunt aliquæ difficultates in hoc capite. Eſt autem argumentum primum: ſi vna ſcientia eſſet, quæ vnius eſt generis,ſequeretur , quòd vnica eſſet ſcientia de ſubſtantia, quæ vnum genus eſt, conſequens autem eſt falſum.nam alia ſcientia eſt Medicina,alia Phyſica,alia Aſtrologia,alia de Angelis;quę tamen omnia ſub vno ſubſtantiæ genere continentur.

Secundò:ſi eiuſdem ſcientiæ eſſet, conſiderare genus & ipſius ſpecies,ſequeretur quod Metaphyſica,quæ de ſubſtantia tractat, & de alijs generibus , omnes ſpecies rerum conſideraret , nullaque ſcientia reliqua eſſet;quod falſum eſt. 2. Argum.

Tertiò : ſi ſcientiæ diuerſæ diuerſa haberent principia , ergo non eſſent eadem principia communia multis ſcientijs,hoc vero falſum eſt;nam ſunt dignitates multis , & aliquæ omnibus ſcientijs communes. 3. Argum.

Quartò : ſi vna concluſio poteſt multa habere media, ergo augentur Demonſtrationes ex parte mediorum ; cuius oppoſitum docuit Ariſtot. cap 9 .ſuperiori,vt dictum eſt 4. Argum.

Hæc ſunt quæ præcipuè explicare oportet in cap.iſto.

Circa argumẽtum primum oportet aliquot præmittere fundamenta & concluſiones.Primum ſit.triplicem eſſe vnitatem in ſcientijs ,ſicut in alijs accidentibus. eſt enim vnitas numerica, ſpecifica,& generica.Sciẽtiæ diſtinguuntur numero per ſubiecta,quibus inhęrent:vt enim alia eſt albedo tua,alia illius,propter diuerſitatem ſubiectorũ, ita alia Dialectica huius, alia illius:ſimiliter de alijs ſcientijs, de hac autem vnitate non eſt ſermo in præſenti, ſed de vnitate ſpecifica & generica,& hæc ab obiectis,id eſt,à rebus,de quibus ſcientiæ tractant , ſumitur. ſunt enim diuerſæ ſcientiæ ſecũdum diuerſitatem rerum ; de quibus ſunt. cuius rationem dat ſanctus Thomas;ſcire enim,eſt quædam operatio animæ in res,vt igitur motus ſumunt ſpeciem à terminis,ad quos ſunt, ita ſcientiæ ab obiectis. Ad primũ. Triplex vnitas, numerica,ſpecifica , generica.

Sit ſecundum fundamentum: aliter ſe habet res ſeu obiectum,quod ſcitur ad intellectum, aliter res quæ ſentitur ad ſenſum.res enim ſentitur ſecũdum quòd eſt, nẽpè ſingularis , in loco præſens , & cum alijs cõditionibus: at res non intelligitur ſicut eſt,ſed abſtracta in vniuerſali à conditionibus materialibus. vnde,vt ſcientia ſit,opus eſt,vt ſit aliqua res,quę cognoſcatur,& ſit quædam neceſſaria conditio nẽpe quòd 2. Fũdam. Res alio modo ſe ad ſenſũ,alio ad intellectum habere.

N O T A.

Abſtractio eſt differentia conſtituens ſciẽtias.

1.Fũdam. Triplex materia, ſingularis, ſenſibilis, intelligibilis.

3 gradus abſtractionum.

Primus.

Secundus.

Tertius.

pè quòd abſtracta à materia, ſicut ignis nō comburit, niſi ſit aliqua materia, & proxima; ex quo fit, vt, qui dicit, aliquid eſſe ſcibile, dicat, non ſolùm rem, cuius ſcientia eſt, ſed etiam conditionem, quæ eſt abſtractio, quam Caietanus vocat rationem formalem ſub qua. nō eſt igitur diuerſitas ſcientiarum tantum in diuerſitate rerum ſecundum ſe, ſed ſimul cum diuerſa abſtractione: & hoc eſt, quod dicunt Metaphyſici, ſcientias diſtingui ſecundum diuerſitatem rerum formalem in ratione ſcibili, id eſt, ſecundum abſtractionem variam. res enim conſtituitur in genere ſcibili per abſtractionem, poteſtque eſſe vt ſit vnum genus entis, & diuerſa genera ſcibilia, ſicut corp⁹ & Angelus vnius generis ſunt in genere rei: tamen duo in genere ſcibili, quia magis abſtractus eſt Angelus quā corpus: ſimiliter poteſt eſſe, quod ſint duo genera ſecundum rem, & vnum in genere ſcibili quia nimirum habent eandem abſtractionem, vt planta, & animal: differentia ergo variās & cōſtituens ſciētias eſt abſtractio.

N O T A.

Abſtractio eſt differentia conſtituens ſciētias.

Sit tertium fundamentum: materiam eſſe triplicem, quandam ſingularem, nempe, conditiones indiuiduantes, in quibus naturæ ſpecificæ ſunt extra intellectum, quandam ſenſibilem, ſcilicet qualitates elementares, & quæ ex his proueniunt, cū quibus ſubſtantiæ corporeæ commixtæ inueniuntur, tertia eſt materia intelligibilis, nēpè magnitudo, in qua figuræ Geometricæ fiunt.

3. Fūdam. Triplex materia, ſingularis, ſenſibilis, intelligibilis.

Secundum hanc materiam triplicem, quinque gradus abſtractionum ſumi poſſunt: primus à materia ſingulari, ſed non ſenſibili, rerū, quæ abſtrahi non poſſunt à materia ſenſibili; quales ſunt ſubſtātię iſtæ naturales, non enim abſq; qualitatib⁹ ſenſibilibus poſſunt conſiſtere, ſecūdum quā abſtractionem ſumitur Phyſica

5 gradus abſtractionum.

Primus.

Secundus, eſt à materia ſingulari, ſed nō ſenſibili, earum tamen rerum, quæ à ſenſibili abſtrahi poterant, vt Perſpectiua & Muſica, & ſimiles; hæc enim nō abſtrahūt à ſenſibili materia: non ſicut Phyſica, nam illæ ſunt de rebus, quæ poſſent à ſenſibili abſtrahi. hæc verò non.

Secundus.

Tertius eſt à materia ſenſibili, ſed non intelligibili, qualis Geometria; conſiderat enim figuras non ſubiectas qualitatibus, tamen in magnitudine, quæ eſt materia intelligibilis.

Tertius.

Quartus eſt, vt ait Egid. ab intelligibili ſecundum rationem, ſed nō realiter; talis eſt Arithmetica, quæ tractat de numero abſtrahendo à magnitudine ſecundum rationem; quamuis realiter numerus ſit in corporibus.

Quartus.

Quintus, eſt à materia intelligibili ſecūdum rem, ſicut Metaphyſica, quæ agit de his, quæ realiter non habent quantitatem, nempè, de Intelligentijs, & de Deo, quamuis non ſecundum omnem partem Metaphyſica realiter abſtrahat, cùm tractet de communibus etiam rebus ſenſibilibus. Hi igitur ſunt varij abſtractionū gradus notandi, ſecundum quos ſcientiarum diuerſitas ſumenda eſt.

Quintus.

Eſt igitur prior Concluſio: Diuerſitas generica ſciētiarum ſumitur ex diuerſitate rerum, & ſimul diuerſitate abſtractionum, id eſt, ſcientiæ dicūtur genere diuerſæ, quæ cùm de diuerſis rebus ſint, varias habēt abſtractiones. Vnde Perſpectiua, & Geometria dicuntur non diuerſæ genere, licet varia ſit abſtractio, quia ſunt de eadē re in parte, at Metaphyſica, Mathematica, Phyſica, genere diſtinguuntur; varie enim abſtrahunt.

1. Concluſ. Diuerſitatem genericam ſciētiarum ſumi ex diuerſitate rerum & abſtractionum.

Poſterior concluſio: Sciētiæ diſtinguuntur ſpecie, quæ de diuerſis rebus ſunt cum eadem abſtractione: vel de eadem re, ſub diuerſa abſtractione. ſicut ſcientia de plantis, & de animalibus ſunt variæ ſpecies, quæ ſunt res diſtinctę ſub eadem abſtractione, ſimiliter Perſpectiua & Geometria differunt ſpecie, quia varie eandem rem abſtrahunt, nec in hoc aſſentior Caietano, qui credit ſcientiam de triangulo tantùm numero differre a ſciētia quadranguli. imò differūt ſcientię illarū ſpecie, ſicut Demōſtrationes: ſi enim multę de illis eſſent, ſicut ſunt de plantis & animalibus; ita eſſent duo habitus ſpecifici & ſcientiæ, ſicut ſunt ſcientia plantæ & ſcientia animalis.

2. Cōcluſi. Scientias ſpecie diſtingui, quæ de rebus diuerſis eadem abſtractione, vel eadē de re diuerſa abſtractione tractant.

Per iſta eſt facilis ſolutio argumenti primi. non enim ſcientiarū diſtinctio, vel vnitas à genere ſecundū rem tantùm ſumenda eſt, ſed à genere ſcibili, quod eſt ſecundū abſtractionē: in ſubſtantia autē variæ abſtractiones continentur, & ob id varia ſcibilium genera & hæc ſunt [illegible]

Ad

Ad ſecundum. Ad ſecundum dicitur, ſcientiam generis conſiderare ſpecies illius & inferiora, quæ tamen ſunt ſub eadem abſtractione: quando vero mutatur abſtractio, ceſſat iā ſcientia: ſpecies ergo ſecundum genus ſcibile, non ſecundum genus rei ſolum conſiderandæ ſunt.

Ad tertiū. Ad tertium facilis eſt reſponſio: non enim hic de illis cōmuniſſimis principijs ſermo eſt, ſed de communibus, quæ tamē ſunt in materia propria illius ſcientię, variæ autem res ſcibiles, varia habent principia propria.

Ad quartum. Ad quartum dico, in diuerſis generib' cauſarum poſſe vnius plures eſſe Demonſtrationes; vt notum eſt, ſimiliter in eodē genere cauſæ, ſed mediatæ: vt, hominem eſſe ſubſtantiam, & per animal, & per viuens demonſtramus; & hoc dicitur in pręſenti: ſed in eodem genere cauſæ per plura media immediata, impoſſibile eſt idē demōſtrare, & hoc dicitur ca 9. nec eſt contradictio. Hic tamen conſiderare vnum eſt, eandem rem ad varias ſcientias pertinere, ſed non ſub eadem abſtractione: vnde Phyſicus de figura tractat ſicut Geometra, ſed ille in corpore naturali, hic abſtrahendo à ſenſibili. propterea vnus per principia motûs, alter per principia magnitudinis probat. vnde reuerà formaliter de eodē non ſunt plures ſcientiæ: ſed naturaliter tamē clarius percipitur diſtinctio in ipſis principijs, idcirco Ariſt ſcientiarum diuerſitatem ab illis ſumpſit. Hæc de præſenti quæſtione. NOTA.

Eorum, quæ fortunâ eueniunt, quæq; in ſenſuum functione ſunt, non eſſe ſcientiam

CAPVT XXIIII.

1. *Eius verò quòd à fortuna, non eſt ſcientia per demonſtrationem: neque enim vt neceſſarium, neque tanquam vt plurimum eſt, quod eſt à fortuna, ſed quod præter hæc fit. Demōſtratio autem eſt alterius horum: omnis enim ſyllogiſmus, aut per neceſſarias, aut per eas, quæ vt plurimùm propoſitiones, conficitur: & ſi propoſitiones quidem ſunt neceſſariæ, & concluſio erit neceſſaria, ſi vero vt plurimùm, & concluſio talis. Quare ſi id quod eſt à fortuna, neque vt plurimum eſt, neque neceſſarium, non eſſet vtique ipſius demonſtratio.*

2. *Neque per ſenſum eſt ſcire, ſi enim eſt ſenſus huius, & non huius cuiuſdam, ſed ſentire neceſſarium eſt hoc aliquid & alicubi & nunc: vniuerſale vero, quod eſt in omnibus, impoſſibile eſt ſentire: non enim eſt hoc, neque nunc, neque enim eſſet vtique vniuerſale: quòd enim ſemper & vbique, vniuerſale eſſe dicimus. Quoniam igitur demonſtrationes quidem vniuerſales ſunt, hæc autem non eſt ſentire, manifeſtum eſt, quod neque ſcire per ſenſum eſt.*

3. *Sed planum quòd & ſi eſſet ſentire triangulum, quòd duobus rectis æquales habet angulos, quæreremus vtique demonſtrationem & non, quemadmodum dicunt nonnulli, ſciremus: ſentire quidem enim neceſſe eſt ſingulare, ſcientia vero eſt in cognoſcendo vniuerſale.*

4. *Quare & ſi ſupra Lunam eſſemus, & videremus obiectam terram, non vtique ſciremus cauſam defectus, ſentiremus enim nunc quod deficit, & non propter quid omnino, non enim erat ſenſus ipſius vniuerſalis. ſed ex eo, quod ſpeculamur hoc plerunque contingere, vniuerſale vtique venati demonſtrationem habemus: ex ſingularibus enim pluribus vniuerſale manifeſtum eſt. Vniuerſale autem honoratum eſt, quoniam ſignificat cauſam. quare de talibus vniuerſalis notitia honoratior eſt ſenſibus, & intellectione quorumcunque altera eſt cauſa: ſed de primis eſt alia ratio. Manifeſtum igitur eſt, quod impoſſibile eſt ſentiendo, aliquid ſciri demonſtrabilium, niſi quiſpiam ſentire hoc dicat, ſcientiam habere per demonſtrationem.*

5. *Sunt tamen nonnulla, quæ referuntur in ſenſus defectum in problematibus: quædam enim, ſi videremus, non vtique quæreremus, ſed non tanquam ſcientes, eò quod videmus, ſed vt habentes vniuerſale ex eo quod videmus: quemadmodum ſi vitrum perforatum videremus, & lumen permeans, planum vtique eſſet, & propter quod *comburit, & ex eo planè, quia videremus fieri ſeorſum in vnoquoque, intelligeremus ſimul, quod in omnibus ſic eſt.* *a.l. illuminat.

Sed eius quod eſt à fortuna, &c. 2.

Hoc capite duo præcepta continentur, quo. Duo documenta.

Duo documenta. Primum. quorum alterum est, rerum, quæ fortuitò & caſu contingunt, nō eſſe ſcientiam. cuius ratio eſt, quia non ſunt neceſſariæ, nec pleruunque euenium, ſed rarò: vt, quod fodiens vineam inueniat theſaurū. Demonſtratio enim quæ ſcientiam facit, non eſt niſi neceſſariorum, quæ ſemper ſunt, aut eorum, quæ plerunque ſunt, cùm non, niſi ex propoſitionibus neceſſarijs, aut plerunque, procedat. ac talis debeat eſſe cõcluſio, quales præmiſſæ & propoſitiones ſunt.

a. *Neque per ſenſum eſt ſcire, &c.*

Secundū. Alterum documentum eſt: per ſenſum non eſſe ſcientiam, id eſt, non dicitur ſcientia, per ſenſum, cognitio. ratio eſt: quia ſcientia eſt vniuerſalium; at ſentire eſt ſingularium, quæ ſunt hic & nunc, & ſecundum locum & tempus variantur: vniuerſale verò vbique & ſemper eſt, id eſt, non aliter ſe habet in vno loco & tempore, quàm in alio.

Nota. Senſus obiectum eſſe vniuerſale, actionem tamen eius circa ſingulare modò verſari. Nota, quòd dicit, [ſenſus eſt talis & nõ huius talis: at ſentire non eſt, niſi hoc aliquid.] ſenſus & intelligentia horũ notanda eſt, nempè, ſenſus ipſe, qui potentia eſt, vt viſus, auditus, & reliqui, habent pro obiecto ipſum vniuerſale, putà, colorem viſus, non hunc, nõ illum, ſed in communi: ſonum auditus, & ſic alij: at verò actus & operatio ſenſus non eſt, niſi circa ſingulare, non enim niſi hunc vel illum colorem in ſingulari videmus, at intellectus non ſolùm pro obiecto habet vniuerſale, ſed etiã vniuerſale intelligit, ideoque eius cognitio ſcientia eſt.

Dicit ergo [quòd quamuis ſenſus] nempè ipſa potentia [tale aliquod] id eſt, aliquid in communi [reſpiciat] nõ hoc in ſingulari, [tamen eius actio] ſentire nempè, [eſt circa hoc aliquid] id eſt ſingulare. ſcientia autem in operatione etiam conſiſtit circa vniuerſale: quare cognitio ſenſus non eſt ſcientia.

3. *Sed manifeſtum eſt, quoniam ſi eſſet, &c.*

Remouetur obiectio. Poſſet quis Ariſtoteli reſpondere: ſi per ſenſum cognoſcimus effectũ, ſeu rei paſſionem, forſan erit ſcientia, vt ſi triangulum habere tres angulos æquales duobus rectis, videremus: reſpondet, nullo modo ſic eſſe ſcientiam, ſed adhuc quæreremus Demonſtrationem; nam non cognoſceret ſenſus id vniuerſaliter eſſe in omni triangulo, quod neceſſarium eſt ad ſcientiam, cum ſcientia vniuerſalium ſit.

4. *Vnum eſt ſi ſuper Lunam eſſemus.*

Remouetur altera obiectio. Poſſet iterum quis dicere forſan: ſi cauſam & effectum ſentiremus, eſſe per ſenſum ſcientiã, vt ſi ſuper Lunam exiſtentes terram obiectam, & eclipſim videremus? Reſpondet, nec ſic per ſenſum ſciri: nõ enim vniuerſaliter cognoſcimus, cùm ſenſus hanc eclipſim tantum percipiat, non autem quòd vniuerſaliter ex tali cauſa ſequatur, quod ſcire eſt. Vnde concludit, hanc cognitionem vniuerſalis eſſe honorabiliorem cognitione ſenſus, cùm ſit cognitio per cauſam: ſimiliter honorabiliorem cognitione etiam intellectus, quæ nõ eſt per cauſam, dũmodo ſit de re, quæ habet cauſam: nam cùm res eſt ſine cauſa, ſic ut prima principia, horum cognitio nobilior eſt, etiamſi per cauſam non ſit. Vnde concludit, per ſenſum non contingere ſcire, niſi quis dicat ſentire ſcientiam habere per Demonſtrationem, id eſt, niſi quis per vocem hãc, ſentire, velit ſignificare idem, quod habere ſcientiam per demonſtrationem, & tunc non eſt diſputatio, ſed vt ſignificat actionem ſenſus.

5. *Sunt tamen quædam reducta, &c.*

Quomodo aliquã do in ſcientijs ſit neceſſari^9 ſenſus. Oſtendit in ſcientijs eſſe neceſſarium aliquando ſenſum, nempè in quibuſdam problematis, quæ, ſi videremur, ſine dubio ſcirentur: non quòd ipſe ſenſus ſit ſcientia, aut in eo ſit ſcientia, ſed quod per eum ſæpe ſingularia percipientes, vniuerſale intellectu venamur, de quo eſt ſcientia. Oſtendit exemplo Antiquorum, exiſtimantium, lumen eſſe corpus: cum autem eis obijceretur: quomodo ingreditur per vitrum, cum duo corpora ſe penetrare nõ poſſunt? Reſpondebant, quia vitrum habet minutiſsima foramina. dicit modò Ariſtoteles, huius non eſt ſcientia, quòd ingreditur lumen, quia ſunt foramina, & tamen ſi viderentur talia foramina, eſſet ſcientia, ſed non ex ſenſu tantùm, ſed quòd vniuerſale ex eo colligerem^9, cuius eſt ſcientia; nempè, omne vitrum habere foramina minutiſsima. hoc exemplum ſecundum vulgarem opinionem eſt.

Non omnium ſyllogiſmorum eadem eſſe principia poſſe.

CAPVT XXV.

1\. *Eadem vero principia omnium eſſe ſyllogiſmorum impoſſibile, primum quidem logice [illegible] quidam enim veri ſunt ſyllogiſmorum, illi autem falſi: quanquam [illegible] verum ex falſis ſyllogizare, ſed ſemel hoc [illegible] veluti ſi A de C verum, medium autem [illegible] falſum. neque enim A ipſi B ineſt, neque B [illegible] harum media accepta fuerint propoſitionum, falſæ erunt propoſitiones, eo quod [illegible] concluſio falſa ex falſis eſt. vera autem ex veris [illegible] autem ſunt falſa & vera.*

Semel, id eſt, in [illegible] ſyllogiſmo.

2\. *[illegible] neque falſa ex [illegible] ſunt enim falſa ad inuicem, & contraria & impoſſibilia ſimul eſſe, veluti [illegible] aut timorem, * & hominem equum, aut bonum, & æquale, aut maius & minus:*

* al. [illegible] addit [illegible].

3\. *Expoſitis vero ſic [illegible] enim vero [illegible] eadem principia omnium, aliorum [illegible] genere ſunt principia, & neque conuenientia, quemadmodum [illegible]. Illæ [illegible] non habent poſitionem: hæc autem habent.*

4\. *[illegible] aut in mediis conuenire, aut [illegible] aut hæc quidem intro habere, illa autem [illegible] terminorum.*

5\. *Sed neque communium [illegible] poſſunt eſſe [illegible] quibus omnia monſtrabuntur [illegible] communia, veluti omne affirmare, aut negare [illegible] vera ſunt, & hæc quidem [illegible] vero [illegible] ſunt ſola, cum quibus monſtrantur per communia.*

6\. *[illegible] principiis non multo [illegible] ſunt concluſionibus: principia enim [illegible] propoſitiones vero aut [illegible] terminum, aut [illegible].*

* al. [illegible] ſunt [illegible] additur [illegible]

7\. *[illegible] ſunt infinitæ termini [illegible]*

8\. *[illegible] principiis hæc [illegible] concluſionibus.*

* 2. [illegible] & in [illegible] vara. [illegible]

9\. *Si vero [illegible] quidem [illegible] dicat [illegible] vt quod h[illegible] vero * [illegible] quod [illegible] quod [illegible] præterquam*

*al. Arith. [illegible]

quod [illegible] principia ſcientiarum? dicere autem eadem [illegible] quoniam hæc [illegible] eadem [illegible] ſunt eadem.

Sed neque [illegible] omnibus [illegible] quodlibet, idem [illegible] eadem principia. [illegible] hoc [illegible] poſſibile eſt: [illegible] principia ſunt, [illegible] concluſio [illegible] ſit propoſitione [illegible]. 10.

[illegible] primas immediatas propoſitiones eadem eſſe principia, vna in vnoquoque genere eſt. 11.

*Si vero neque ex omnibus, tanquam oporteat [illegible] ita altero, tanquam ſit vna [illegible] quod communia ſint principia omnium. [illegible] ex [illegible] Manifeſtum autem & hoc eſt, quod non contingit, monſtratum namque eſt, quod alia principia genere ſunt [illegible] generum genere. Principia autem duplicia ſunt, ex quibus & circa quod. quæ quidem igitur ex quibus communia ſunt: quæ autem circa quod, propria, vt numerus * magnitudo.*

* al. magnitudo.

1\. *Eadem autem eſſe principia omnium ſyllogiſmorum, &c.*

Cum [illegible] diuerſitatem ex principiorum [illegible] prouenire docuiſſet, nunc principia diuerſa eſſe [illegible] & Demonſtrationum probat ac communius procedit, ab ipſo ſyllogiſmo [illegible], ac ob id logice tractare [illegible] docet, vt ait Philoponus, rationem reddit, cur non de propriis, ſed de communibus primo dicat. Sunt autem tres concluſiones in capite. Prima eſt impoſſibile eſt omnium ſyllogiſmorum eſſe eadem principia probatur [illegible] quidam ſunt veri, nempe quorum concluſiones ſunt veræ: quidam falſi, quorum concluſiones ſunt falſæ [illegible] ex [illegible] principiis [illegible] concluſio vera ex veris [illegible] vero ex falſis, ſequatur. Poſſet autem quis [illegible] concedi verum ex falſis [illegible]? Reſpondet, verum [illegible] ſed non [illegible] ſyllogizando, verum quidem ex falſis infertur vt, omne B [illegible], omne C eſt B, ergo omne C eſt A, id eſt [illegible] animal, omnis homo eſt [illegible] ergo omnis homo eſt animal: verum eſt [illegible] præmiſſas, [illegible] totum erit falſum, [illegible]

Intentio Ariſtotelis.

Sunt tres concluſiones in capite. Prima.

Obiectio.

Dilutio.

Verum ex falſo ſyllogizatur, ſed non proſyllogizatur.

ſæ illæ, quæ [illegible] aſſumuntur, [illegible] concluſionem [illegible] inferuntur, quæ eſt [illegible] falſa priores [illegible] non [illegible] verū ex falſo ſyllogizatur & ſyllogizatur ſimul, ſicut [illegible], cùm ex veris procedit, tunc enim tam ſyllogiſmus, quam proſyllogiſmus ex veris ſunt: nō igitur omnium ſyllogiſmorum eadem ſunt principia.

Poſtea neque falſa ex eiſdem ſunt. &c.

2 Secunda. Secunda Concluſio eſt non omnium ſyllogiſmorum, etiam falſorum, eadem principia ſunt. probatur: falſarum cōcluſionum multiplex eſt modus; quædā tantum falſæ; quędam impoſſibiles. & impoſſibilium, quædam, quia relatiuum de correlatiuo prædicatur, quędam, quia contrarium de contrario, vel diſparatum de diſparato, vel negat neceſſariū: ergo ſunt & varia principia falſa, pro varietate cōcluſionum, cùm proinde ſint falſæ, quia principia ſint falſa.

[illegible] &c.

3. Tertia. Tertia Concluſio, quam magis ad rem [illegible], nempe de Demonſtratione [illegible] ſyllogiſmorū veritatum impoſſibile [illegible] eadem principia, [illegible] multi [illegible] aliquorum prorſus [illegible] in nullo conuenientia, ergo non [illegible] eadem principia. antecedens patet: [illegible] enim eſt [illegible] [illegible] quæ diuerſa ſunt, hoc enim poſitionē habet, illud verò non [illegible].

4. *Neceſſe eſt autem [illegible] in medio conuenire, &c.*

Vero[?] expoſitio Philopon. & D. Thomæ. Quartus[?] nouam rationē hanc aliqui [illegible] ſecundum Philop. & S. Tho. [illegible] confirmatio præcedentis, & probet, [illegible] conuenire [illegible] [illegible] quæ autem [illegible], vno, ex [illegible] modis, conueniunt, aut [illegible] in medio, aut [illegible] in [illegible] extremo, quod dicitur [illegible], aut [illegible] quod dicitur deorſum, aut interiùs, in prima figura, aut exterius, in ſecunda & tertia. [illegible] ſi conueniunt illa principia, punctum & linea, aut ex eo, quod vtrū; [illegible] huius [illegible] maius extremū, vel minus, vel mediū in aliqua figura, ſed hoc eſſe nō poteſt, cū [illegible] eadem per illa probentur: non ergo eadem ſunt.

Sed neque communium principiorum, &c. 5

Secundum argumentum eſt: ſi ex eiſdē omnia procederent, maximè ex illis generaliſſimis: Quodlibet eſt, vel nō eſt, & De nullo eſt verum affirmare ſimul & negare: ſed ex his non poſſunt; nam hæc [illegible] ſola non ſufficiunt aliquid demonſtrare, niſi mediantibus proprijs cuiuſque generis: vt dictum eſt; ergo non ſunt omnium eadem principia. 2 Ratio.

[illegible] principia non multò, &c. 6

Tertium argumentum: tot ſunt ferè principia quot cōcluſiones, ſed concluſiones ſunt multę & variæ, ergo & principia. antecedens patet. nam principia ſunt propoſitiones, propoſitiones autem ſunt & fiunt aſſumpto termino medio, aut immiſſo. dicit aſſumptum propter ſecundā & tertiam figuram, in quibus medium eſt extra extremitates. dicit immiſſum, propter primam, in qua medium inter extremitates eſt. 3. Ratio.

Aſſumptū. Immiſſū.

Dices: quomodo dixit, quod propoſitiones non ſunt multo pauciores concluſionib. imo videntur plures? Dico, vocat propoſitiones non omnes præmiſſas, ſed immediatas, quæ iam concluſiones eſſe non poſſunt: hoc autem verum eſt. quod ſi ſumamus vnam mediatam propoſitionem, plures in ea concluſiones, quàm principia inueniemus: vt patet in hac: omnis homo eſt ſubſtantia; ſunt enim ſex, quæ demonſtrari poſſunt. nempe homo eſt ſubſtātia, homo eſt corpus, homo eſt viuē[s], animal eſt ſubſtātia, animal eſt corpus, viuens eſt ſubſtantia, ſunt verò tantum quatuor, quę non poſſunt demonſtrari, ſcilicet homo eſt animal, animal eſt viuens, viuens eſt corpus, corpus eſt ſubſtantia.

Obiectio. Dilutio. Quas præmiſſas hic vocet propoſitiones Ariſtot.

N O T A

Adhuc concluſiones ſunt in[illegible], &c. 7

Quartum argumentum eſt: concluſiones ſunt infinitæ, id eſt, innumeræ, nō tot quin plures, termini verò finiti: ergo principia non poſſunt eſſe eadem. vim huius argumēti exemplo intelliges: literæ finitæ ſunt, nempe viginti quatuor, tamē infinitæ dictiones ex illis fiunt, variæ & diſtinctæ quod ex eo eſt, quia varijs modis [illegible] literæ inter ſe coniunctūtur, aliter impoſſibile eſſet tot eſſe dictiones. Similiter elementa ſunt quatuor, tamen mixta ex eis, 4. Ratio Exemplum [illegible] I.

 ſun

ſunt multiplicia, quia variè miſcentur; ita ſimiliter termini ſunt finiti, cũ finita ſint prædicamentorum genera, concluſiones verò abſque limite, ergo varie termini inter ſe ordinãtur & diſponuntur, & ita fiũt diſtinctæ præmiſſæ & propoſitiones quæ principia dicuntur.

8. *Amplius principia hæc quidem ex neceſſitate, &c.*

Ratio. Hoc eſt quintum argumentum ſunt enim principia varia inter ſe: quædã enim ſunt neceſſaria: quædam cõtingentia; nõ enim omne verum eſt eiuſdẽ rationis: ergo nõ ſunt eadem omnium principia. vnde concludit, non ſolum non eſſe eadem omniũ principia, ſed infinita, id eſt, indeterminata, ſicut etiam concluſiones ſunt indefinitæ & indeterminatæ, vt dictum eſt.

Non omne verum eſt eiuſdẽ rationis.

9. *Si verò aliter quodammodo dicat quis. &c.*

Remouet vnam obiectionẽ. Excludit modum, quo aliquis poſſet aſſerere, eadem eſſe principia. poſſet enim quis dicere, principia quidem alia eſſe in Geometria, alia in Muſica, alia in Dialectica, alia in qualibet arte: ſed hæc dici eadẽ; quia ſingula eodẽ modo ſe habẽt; & ſunt eadẽ ſuis concluſionibus? reſpondet hoc aſſerere, eſſe diuerſa principia ponere: nullus enim duo vocat idẽ, quia vnunquodq; ſit idem alicui, quia enim rationale eſt idẽ cum homine, & hinnibile cum equo, non propterea rationale, & hinnibile, dicenda ſunt idem aliter enim omnia poſſent dici eadem, nihilque eſſet diuerſum.

10. *At vero neque quod eſt omnibus, &c.*

Remouet alteram. Excludit alium modum, quo quis poſſet eadẽ principia dicere, nempe, quia ex omnib' principijs quodlibet infertur, ita, vt quamuis multa ſint principia, tamen ex ſingulis quælibet infertur concluſio? Hoc dicit inſipienter dictum eſſe. probat in doctrinis, id eſt, Mathematicis, ſecundũ Philoponum in primis experimur, non omnes cõcluſiones reſolui in eadem principia, ſimiliter in quibus Scientiarũ Demonſtrationibus. & probatur ratione: nam ex propoſitione immediata ſequitur cõcluſio, ergo altera concluſio ex altera immediata & alio principio, vt notũ eſt. Si igitur quis principia immediatas vocet propoſitiones; vt verum eſt, erũt principia diuerſa ſecũdum diuerſitatem generum, in quorum ſingulis ſunt ſua immediata.

Nota.

Si vero neque ex omnibus, &c.

Reſumit duos prædictos modos identitatis principiorum, & excludit alium, dicit, ex omnibus non demonſtrari quodlibet, vt dictum eſt; nec ex altero, id eſt, nec ex vno omnia, cum ſint in vnaquaque ſcientia ſua principia. Reliquitur vnus modus identitatis, nempè quod dicantur eadẽ, quia proxima & cognata, & eiuſdẽ generis, ſed hoc eſſe non poteſt: nã diuerſorũ generum principia ſunt etiam genere diuerſa; ſunt enim principia in duplici differentia: quędam circa quæ, id eſt, ſubiecta, de quibus demonſtramus: quædã ex quibus, nẽpè dignitates, quæ ſunt circa quæ, ſemper ſunt propria in quoq; genere ſcientiæ quæ ſunt ex quibus, communia eſſe poſſunt, ſed ſecundũ analogiam, vt diximus, & eorum nõ eſt vſus in ſcientia, niſi limitentur ad particularem illius ſcientiæ materiam; ſicut ſuprà explicatum eſt. 11.

Duplicia principia

Principia circa quæ.

Principia ex quibus.

Quod ſcientia & ſcibile ab opinione & opinabili diſcrepent.

CAPVT XXVI.

Scibile autem & ſcientia differunt ab opinabili & opinione. quoniam ſcientia quidem vniuerſalis & per neceſſaria: (neceſſarium vero non contingit aliter ſe habere) ſunt autem nonnulla vera quidem, & quæ contingunt aliter ſe habere planum igitur, quod circa hæc quidem ſcientia non eſt, erunt enim impoſſibilia aliter ſe habere, poſſibilia aliter ſe habere. Verùm enimuero neque intellectus, (dico enim intellectum principium ſcientiæ) neque ſcientia indemonſtrabilis. hæc autem eſt acceptio immediatæ propoſitionis. Verus autem eſt intellectus, & ſcientia, & opinio, & quod per hæc dicitur. quare derelinquitur, opinionem eſſe circa verum quidem, vt falſum, contingens autem & aliter ſe habere. 1.

Hæc autem eſt acceptio immediatæ propoſitionis, & non neceſſariæ. Et confeſſum autem eſt ſic apparentibus, nanque & opinio incertum & natura talis. 2.

Ad hæc autem nemo putat opinari, quando exiſtimet impoſſibile aliter ſe habere, ſed ſcire, 3.

ſcire, ſed quando eſſe quidem ſic, ſed tamen & aliter, nihil prohibet tunc opinari, tanquā quod talis opinio ſit. Neceſſarij verò ſcientia eſt.

4. * *Quomodo igitur eſt idem opinari & ſcire & propter quid non erit opinio ſcientia, ſi quis ponit, omne, quod nouit, contingere opinari: conſequitur hic enim quidem ſciens, ille verò opinans per media. quouſque ad immediata venerit. quare, ſi quidem ille nouit, & qui opinatur nouit, quemadmodum enim & quod opinari eſt, & propter quid, hoc autem ipſum medium.*

* a l. quo modo igitur non eſt.

5. *An ſiquidem ita ſuſpicabitur nō contingentia aliter ſe habere, quemadmodum ſe habent definitiones, per quas ſunt demonſtrationes, non opinabitur, ſed ſciet. ſi autem vera quidem eſſe, non tamen hæc vtique ipſis ineſſe ſecundum ſubſtantiam & ſecundum formam opinabitur, & non ſciet verè ipſum quod & ipſum propter quid, ſi quidem per immediata opinabitur, ſi autem non per immediata, ipſum quod ſolum opinabitur.*

6. *Eiuſdem verò opinio, & ſcientia non omninò eſt, ſed quemadmodum & falſa & vera eiuſdē quodammodo ſunt, ita & ſcientia & opinio eiuſdem: etenim opinionem veram & falſam (vt nonnulli quidem dicunt) eiuſdem eſſe, abſurda cōtingit erigi, & alia, & non opinari, quod opinatur falſo.*

7. *Quoniam verò Idem pluribus modis dicitur, eſt quidem vt contingit, eſt autem vt non: commenſurabilem namque eſſe diametrum * verè opinari abſurdum eſt, ſed quòd diameter, circa quam opiniones, idem, ita eiuſdem eſt: quòd quid autem erat eſſe vtique ſecundum rationem non eſt idem.*

* a l. addit Coſtæ.

8. *Conſimiliter autem & ſcientia & opinio eſt eiuſdem. hæc quidem enim ſic animalis, vt non contingat non eſſe animal, illa verò vt contingat, veluti ſi hæc quidem quod hominis eſt, illa verè hominis quidem, non autem quod hominis idem enim eſt, quoniam homo, hoc autem ſic non idem.*

9. *Manifeſtum autem eſt ex his, quòd neque opinari ſimul idem & ſcire contingit, ſimul enim haberet quis ſuſpicionem, quod aliter ſe habere, & non aliter, idem eſſet, quod non contingit, in alio quidem enim vtrunque eſſe contingit eiuſdē, vt dictum eſt, in eodem autem non ſic poſſibile eſt. habebit enim ſuſpicionem ſimul, vt quòd homo eſſet ſecundum quod animal. hoc enim eſſet non contingere eſſe non animal, & non ſecundum quod animal, hoc enim eſſet ſic contingere. Reliqua verò quomodo oporteat diſtribuere & in diſcurſu, & intellectu, & ſcientia, & arte, & prudentia, & ſapientia, illa quidem naturalis, hæc autem moralis ſpeculationis magis ſunt.*

Scibile autem & ſcientia differunt ab opinabili, &c. 1.

Intentio Ariſtot.

Scientiam ab alijs habitibus tandem ſecernit, ſed præſertim ab opinione: hæc enim Dialectici opus eſt. Diſcrimen autē ſcientiæ & opinionis ex duplici parte ſumitur. ex parte eorum, quorum eſt ſcientia, & quorum eſt opinio; quæ dicuntur ſcibilia & opinabilia. & ex parte ipſarum credulitatum, quę per ipſos habit* adueniunt. quorum enim eſt ſcientia, ſemper neceſſe eſt, ita ſe habere; quorum eſt opinio, non ſemper neceſſe eſt, ita ſe habere. Præterea, per ſcientiam cognoſcimus rem, quæ non poteſt aliter ſe habere, & ſimul ſcimus, quòd non poteſt aliter ſe habere: per opinionem verò cognoſcim* poſſe aliter ſe rem habere. Aduerte autem ex Themiſt. & Philop. quod hic loquitur de opinione vera; nam falſa nullam habet cum ſcientia ſimilitudinem.

Diſcrimen ſcientiæ & opinionis ex duplici parte ſumitur.

Opinionē veram nō autem falſam cum ſcientia ab Ariſt. conferri.

Proponit igitur hanc concluſionem: ſciētia & opinio, ſcibile & opinabile differunt. & probat prius diſcrimen ex parte ſcibilium & opinabiliū: ſcientia quæuis eſt vniuerſalium per neceſſaria principia, at verò opinio nō eſt per neceſſaria, & neceſſariorum, ergo non eſt ſcientia. maior eſt nota. minor probatur; ſunt quædam vera quidem, non tamen neceſſaria, cùm aliter ſe poſſint habere: hæc non cognoſcuntur ſcientia, non intellectu, non ſcientia indemōſtrabili, quamuis iſtæ cognitiones veræ ſint, & quæ per eas cognoſcuntur vera ſint, ergo illa cognoſcuntur opinione, cū non ſit alius habitus vniuerſalium. Opinio igitur eſt eorum quæ aliter ſe habere poſſunt, & non neceſſaria ſunt.

Concluſio. Scientia & opinio, ſcibile & opinabile differunt.

Opinio.

Explicat, quid per intellectum intelligat. principium, inquit, ſcientiæ: per ſcientiam verò, indemonſtrabilem dicit intelligi cognitionem immediatarum propoſitionum, & quamuis aliqui vtrunq; idē eſſe affirment, tamen id non conſonat literæ. propterea dico, per intellectum ſignificari

Intellectū hoc loco a

fieari cognitionem principiorum cōmunem, quæ per ſe nota ſunt, quæ [illegible] ſcientiarum dicuntur, 2. Metaph. [illegible] verò indemonſtrabilem cognitionem propriarum propoſitionum immediatarum, quæ non per ſe notæ ſunt, quæ omnium ſuperiùs ſatis expoſita & declarata ſunt.

Nota, quod inferens Ariſt. opinione cognoſci vera contingentia, addit, etiam opinione falſum cognoſci, non quaſi de opinione falſa dicere intenderet, ſed ne quis erraret, exiſtimādo opinionē eſſe tātùm verorū, cùm tamen etiam falſorum ſit.

2. *Hoc autem eſt acceptio immediatæ propoſitionis & non neceſſariæ, &c.*

Sicut in ſcientia propoſitiones neceſſariæ inueniuntur, quæ mediatæ ſunt, & per alias probantur, & ſimiliter propoſitiones immediatæ, quæ iam amplius demōſtrari nō poſſunt: ita inter probabiles, quarum eſt opinio, quædam mediatæ ſunt, quæ ex alijs probantur: quædam immediatæ quæ ſunt probabiliſſimæ nec iam amplius probabiliter probantur, vt diximus 1. Top. de mente Ariſt. eſt igitur Opinio non neceſſariorum, ſiue mediata, ſiue immediata ſint; quamuis Ariſt. tantùm de opinione immediatorum in his verbis loquitur, quia de mediatis clarum erat. probat autem, quod opinio ſit contingentium, atque hoc dicit eſſe certum ex his, quæ cōmuniter dicuntur; vocant enim opinionem incertam, & quæ tali opinione cognoſcuntur, res incertas, quæ non firmam ac ſtabilem habent veritatē, e[illegible] opinio contingentium: quo [illegible] non eſt ſcientia, nec ipſum opinabile eſt ſcibile.

3. *Adhuc autem nullus arbitratur, &c.*

Alteram rationem ex parte credulitatis ponit, ad diſtinguendam ſcientiam ab opinione. Ratio eſt ſumpta ex [illegible] cōmuni, ſicut c. 2 ſumpſerat, quid eſſet [illegible] inquit, omnes cum aliquid cognoſcunt, & ſimul aliter ſe habere non poſſe, intelligunt, ſe ſcire exiſtimant: cùm verò aliter ſe poſſe habere credunt, ſe opinari confitētur ergo hæc eſt natura opinionis & ſcientiæ, & ſic ex parte credulitatis differūt, vt manifeſtum eſt.

4. *Quomodo eſt igitur non idem opinari, & ſcire, &c.*

Duo ex præcedentibus ſuborientia dubia propoſita ſunt, quibus magis opinionis natura manifeſtatur. Alterum: an eiuſdem ſit opinio & ſcientia, vt videtur, quæ enim quis ſcit, poteſt aliàs opinari. Alterū, ſuppoſito, quòd eiuſdem ſit opinio & ſcientia, videtur eſſe idem, cum habeant idem obiectum? quod dicit duas non eſſe idem, quia qui opinatur, non cognoſcit per cauſam. [illegible] Ariſto docens, etiam opinari poſſe reſoluere vſque ad immediatas cauſas, ſicut enim per ſcientiam ſcimus effectum per cauſam, cùm cauſam effectus illius eſſe ſcimus, & non poſſe aliter ſe habere, ita per cauſam opinamur; cum cauſam aliter ſe habere exiſtimamus: videntur igitur eadem ſcientia & opinio. nota [illegible] ſignificare reſoluere, vt notat Philoponus.

5. *At ſi quis ſic arbitrabitur non contingentis, &c.*

Satisfacit poſteriori dubitationi, tanquam priori, & interrogando aſſirmat, dicitque: ſi quis procedens per definitiones & Demonſtrationes veras, exiſtimauerit [illegible] non poſſe aliter ſe habere, non habebit opinionem, [illegible] quis vero tantùm [illegible] & propoſitiones [illegible] exiſtimauerit, [illegible] opinione [illegible] propoſitiones fuerint per cauſas [illegible] opinio eſſe [illegible] ex quibus habes diſtinctionem ex parte credulitatis & exiſtimationis, quamuis circa eandem ſint ſcientia, & opinio.

6. *[illegible] &c.*

[illegible] quæſtionem ſoluit, explicās, quomodo opinio dicatur eiuſdem cuius eſt ſcientia [illegible] opinionem & ſcientiam [illegible] ſicut opinio vera & falſa dicuntur [illegible] opinionē verā & falſam nō eſſe eiuſdē ſimpliciter, ſed aliquo modo aliqui enim, vt refert, 4. Metaph. tex. 21 opinionem veram & falſam eiuſdem rei omnino volebant eſſe, dicebant enim, veritatem eſſe in opinione noſtra: vt, ſi cibus mihi videtur amarus, verè eſt amarus, licet ſit dulcis & vnum quodque tale verè eſſe, quale videtur: hi eandem opinionem faciebant [illegible] quod erat, & quod nō erat: propterea iſtis multa

Margin notes (left column): [illegible] ſignificare quādem notet ſcien[tiam] [illegible] indemō[n]ſtrabilis. — Nota — Prima ratio diſcriminis inter ſcientiam & opinionem. — 2. Ratio diſcriminis ex parte credulitatis. — Duo dubia.

Margin notes (right column): Opinionis natura magis manifeſtanda. 1. 2. — Secundum ſoluitur. — Soluitur primum.

multa accidunt inconuenientia, & præter alia multa, hoc vnum accidit, nempè, quod non erit opinio falſa, cum id verum ſit, quod videtur ſecundum eos.

7. *Quoniam autem idem multipliciter dicitur, &c.*

Opinio vera, & falſa quomodo eiuſdem eſſe rei dicantur?

Cum dixiſſet ita, eſſe eiuſdem, ſcientiã & opinionem, ſicut opinionem veram & opinionem falſam, explicat, quomodo vera & falſa ſit eiuſdem. & dicit, multipliciter dici idem, & vno modo eſt verum, opinionem veram & falſam eſſe eiuſdem, & altero modo nõ eſt verũ. V.g. quod diameter ſit commenſurabilis, non eſt verum opinari, ſed opinio eſt falſa, quod verò non ſit commenſurabilis, eſt vera opinio. opinio igitur vera & falſa eſt eiuſdem, nempè ſubiecti, vt puta, de eodem diametro, non tamen eſt prorſus eiuſdem ratione, id eſt, ſecundum idem prædicatum, nam vera dicit nõ eſſe commenſurabile, falſa vero dicit, eſſe commẽſurabilem: non igitur ſunt prorſus eiuſdem.

8. *Similiter autem & ſcientia & opinio eiuſdem eſt, &c.*

Opinio & ſcientia quomodo eiuſdem ſint rei.

Applicat ſimilitudinem: opinio enim & ſcientia eiuſdem ſunt, ſed eiuſdem ſubiecti, non tamẽ eiuſdem rationis: vt de animali eodem eſt opinio & ſcientia ſcilicet ſcientia dicit, quòd non poſſit aliter ſe habere, opinio verò, quod aliter ſe habere contingat, vt ſi de homine ſcientia dicat aliquid, nempè, eſſe riſibilem, opinio verò, eſſe album, de quo vtraque dicit, idem eſt, puta, homo, quod vtraque dicit, non idẽ eſt, ſunt ergo de eodem ſubiecto, ſed non ſecundum idem.

9. *Manifeſtum autem ex his eſt, &c.*

Eiuſdẽ propoſitionis nõ poſſe eſſe opinionẽ & ſcientiam, in eodem diuerſis tamen hominib⁹ poſſe.

Infert, nullum poſſe ſimul opinari, & ſcire idem omnino, id eſt, eandem propoſitionem: nam ſi ita exiſtimaret, ſimul idẽ poſſe aliter ſe habere, & non poſſe aliter ſe habere, quod impoſſibile eſt, in diuerſis hominibus poterit id eſſe, vel ſecundum diuerſa tempora, tamen in eodem non poteſt ſimul ſcire & opinari, hominem eſſe animal, & eſſe non animal, ſcilicet animal per ſcientiam, quia non contingit non eſſe animal, eſſe non animal per opinionem, quæ dicit, poſſe eſſe non animal, vnde ſimul eſſent non poſſe eſſe non animal, & poſſe eſſe non animal. Literam ſic lege, opinionẽ habebit. id eſt, aſſenſum, quòd homo eſſet ſecundum quod eſt animal, & ſecundum quòd non eſt animal, id eſt, quod eſſet animal, & non animal, hoc enim fuerit, non contingere, eſſe non animal per ſcientiã, hoc quidem contingere, ſcilicet, eſſe non animal per opinionem, & nota valde hanc expoſitionem noſtram.

Tandem excuſat ſe a tractandis alijs habitibus, quæ potius ad Phyſicam, & Moralem ſpectant: quales ſunt Intellectus, qui eſt cognitio immediatorum, & Ratio, quę eſt cognitio immediatorũ per diſcurſum, ſub qua ſunt Scientia, Sapiẽtia, Ars & Prudentia. Scientia cognitio per cauſam. Sapientia, cognitio per cauſas ſupremas. Prudentia recta ratio agibilium. Ars recta ratio factibilium. de quibus, vide 6. Ethic. cap. 2.

Dubia quædam circa hoc Caput XXVI.

Tria dubia.

Circa hoc caput dubia tria ſunt, primũ eſt, an opinabile ſit ſcibile alterum, an, cuius ſit ſcientia, poſſit eſſe opinio vera: tertium an eiuſdem poſſint in eodem ſimul eſſe ſcientia, & opinio?

Circa primum.

Scientiã cõplecti intrinſecè, & clarũ aſſenſũ, & quod ſe aliter habere non poſſit.

Circa primum aduerte, ſcientiam hæc duo intrinſece habere, & quod ſit clarus aſſenſus, nempe ex rei notis ijs proprijs genitus, & quod non poſſit aliter ſe habere, ſed ſit neceſſaria, hoc autem, non poſſe aliter ſe habere, eſt triplex. primum, ex parte rei, quæ ſcitur. hæc enim non poteſt aliter ſe habere, quam ſicut ſcitur. ſecũdum, ex parte cognoſcentis. quod qui ſcit, exiſtimet rem aliter ſe habere non poſſe. tertio, ex parte modi & viæ ſciendi, quod ſit talis, vt ſecundum eam deceptio fieri non poſſit, vt cum per Demonſtrationem procedimus.

Triplex neceſſariũ in eſſe ſciẽtiæ.

Hoc triplex neceſſarium ineſt eſſentia ſcientiæ, ita vt ſi aliquod deſit, non ſit ſcientia.

Fidei Chriſtianæ can ... neceſſ ...

Fidei nam neſſe Chriſtianæ triplex hoc neceſſarium ..., ... res non ſe ... aliter ſe habere, ... ita credant, & ... diſ... ſit firmiter ..., nempe diu ... ... hoc deſit, ... ſcientia, quia ... ta eſt fides, nec rem ... in ſe videmus. ...

Sed

Tribus mo dis accidere opinionem. 1. 2. Sed Opinio erit, ſi aliquid horum deſit: vnde ſi res non eſt neceſſaria, eius eſt opinio, dummodo ſit obſcura cognitio; cū enim res contingentes ſenſu percipimus, non fit opinio. Secundo, ſi res quidem eſt neceſſaria, ſed non exiſtimatur neceſſaria, ſed, poſſe aliter ſe habere, eius eſt opinio. 3. Tertio, quāuis res ſit neceſſaria, exiſtimetur neceſſaria, ſed tamen via cognoſcendi non eſt certa; vt cùm id auctoritate humana, vel medio Topico habemus.

Triplex eſt opinabile. 1. Vnde triplex eſt opinabile: opinabile ſecūdum ſe, nempè, quod aliter in ſe poteſt eſſe, & de hoc loquitur in principio & fine capitis, quod ſcilicet non eſt neceſſariū. 2. Aliud eſt opinabile ſecundum exiſtimationem, nempe quod cùm ſit neceſſarium, exiſtimatur aliter ſe habere poſſe. 3. Tertiū, ratione medij, quod cùm ſit neceſſarium, & exiſtimetur neceſſariū; via cognoſcendi tamen non eſt neceſſaria. De ſecundo opinabili loquitur in ſolutione poſterioris dubij Ariſtoteles.

Opinio & ſciētia quo modo non ſint eiuſdē rei proxime. Hoc ſuppoſito. Dico, opinabile primo modo non eſſe ſcibile, quia, vt in fine capitis dicitur, vnū eſt neceſſarium, alterum non neceſſarium. loquimur autem hic nō de ſubiectis tantùm, quorū eſt opinio & ſcientia: nam dictum eſt idem eſſe ſcibile & opinabile; ſed de propoſitionibus, quarum proxime eſt opinio & ſcientia.

Opinionē & ſcientiā quādoque eiuſdem, et iā eſſe propoſitionis. Dico ſecundo, opinabile ſecundo modo, & tertio, poſſe eſſe ſcibile: poteſt enim eſſe quòd id, quod in noſtra exiſtimatione nō eſt neceſſarium, vel ratione medij ſit neceſſarium, & ab alio ſcitum.

Opinio quo modo ex principijs neceſſarijs naſcatur, quomodo itē ex probabilibus, & iā dem ſolis terminis. Opinio enim aliquādo fit ex principijs neceſſarijs, cùm non eſt nota conſequentia nobis, tunc enim rem neceſſariam, nō tanquam neceſſariam exiſtimamus: aliquando ex principijs probabilibus procedit, aliquando immediatè, ex terminis: vt omnis mater diligit filium ſuum.

Circa ſecūdū dubiū. Circa ſecundum dubium notum eſt, opinionem primo modo, & ſcientiam, non poſſe eſſe eiuſdē: quia opinio primò modo, eſt de contingenti, ſimiliter notū eſt opinionem tertio modo veram; & ſciētiam, eſſe poſſe eiuſdē propoſitionis. ꝙ enim quis verè ſcit, hoc alt* medio topico verè opinari poteſt: at de opinione ſecundo modo eſt dubiū. Propterea dico, quòd opinio ſecūdo modo poteſt eſſe duplex: quædam, quā rem opinamur poſſibilem, exiſtimantes nō eſſe neceſſariam, & aliter ſe habere poſſe, & hæc impoſſibile eſt, quod ſit vera de re ſcibili: nā ſi res eſt ſcibilis, eſt neceſſaria, erit igitur falſa opinio, quā aliter ſe habere poſſe exiſtimatur. & de hac loquitur Ariſt. in ſolutione poſteriori: quędam alia eſt, qua rem neceſſariam, & per rationem neceſſariam cognoſcimus, non tamen exiſtimantes; non poſſe aliter ſe habere, ſed ſolum cognoſcentes vt verā: & hæc opinio vera poteſt eſſe eiuſdem cōcluſionis, cuius eſt ſcientia. & de tali opinione non loquitur Ariſtot. ſed de priori, & hoc contemplare.

Circa tertiū dubiū. Circa tertium dubium, dico, ſcientiā & opinionem illo modo, quo diximus; nimirum ſecundum quam exiſtimamus, rem poſſe aliter ſe habere; non poſſe eſſe eiuſdem in eodem homine: ſicut nec opinio vera & falſa ſimul ſunt, in diuerſis tamen poſſunt eſſe, vt dicit Ariſtoteles. Dico, ſecundum quam tantum rem veram exiſtimamus, non eſſe cum ſcientia in eodem: nam per ſcientiam oportet exiſtimare rem aliter ſe habere non poſſe. Dico tertiò, opinionem tertio modo non manere cum ſcientia: nam illa eſt obſcura, ſcientia verò clara notitia. vnde quando ad concluſionem ſcitam media topica adducuntur, non generant illius opinionē, ſed ſcientiam confirmant & corroborāt. Atq; hæc de capite 26. Media topica concluſionis ſcitæ non generare opinionē, ſed ſcientiā confirmare.

DE SOLERTIA.

CAPVT XXVII.

1. *Solertia verò eſt bona quædam coniectatio in non perſpecto tempore medij: veluti ſi quiſpiam videns, quod Luna ſplendorem ſemper habet ad ſolem, celeriter excogitauit propter quid hoc? quoniam propter id, quod ſplendeſcit à Sole: aut * diſputantem cum diuite nouit, quoniam fœneratur, aut propter quid amici ſunt. quoniam inimici eiuſdem.* 2. *Omnes enim cauſas medias videns ſummas cognouit, ſplendidum eſſe ad ſolem ſit, in quo A ſplendere à Sole, in quo B, Luna C, ineſt itaque Lunæ quidem ipſi C, ipſum B ſplendere à Sole: ipſi autem B ipſum A.*

* Argyrop. l. li v. io pau[illegible]cere di[illegible] adeūte hoc illu ꝓpter ea tacete quod mutuo argentum ac cepit intellexerit.

ad hoc eſſe ſplendidum, à quo ſplendet: quare & ipſi C ineſt ipſum A per B.

1. *Solertia autem eſt, &c.*

Solertia. quid ſit?

A Solertia ſcientiam diſtinguit, explicando, quid ipſa ſit? [ſolertia eſt promptitudo, ſeu ſubtilitas inueniendi Mediū & cauſam non perſpecto tempore,] id eſt, citiſſimè; quoties enim aliquid offertur, citò inuenire Medium & cauſam illius cognoſcendi vel faciendi, ſolertię eſt, vnde tam in practicis, quàm ſpeculatiuis inuenitur. ponit huius tria exempla: primū, ſi aliquis videns Lunam quādo versùs Solem eſt, magis ſplendidam eſſe, ſtatim cōijciat, Lunam illuminari à Sole, ſolertia eſt, quâ cauſa inuenitur.

Solertiam eſſe, tum in ſpeculatiuis rebus tū practicis

1. Exemplū.

Secundum exemplum non ab omnib⁹ eodem modo exponitur, quamuis omnis ſenſus ſit ver⁹. aliqui ſic dicunt: ſi aliquis, viſo paupere diuitem adeunte, conijciat id eſſe; vt accipiat mutuò pecunias, vt exponit Argyrop. alij ſic: ſi aliquis, viſo paupere cū diuite diſputante & altercante, cōijciat, id eſſe, quia debet diuiti aliquid, quod diues exigit, ita videtur Boetius exponere, & S. Thom. at meliùs eſt eum Themiſt. ſic exponere, ſi, viſo paupere cū numulario colloquente, conijciat, quòd diues ei fœneratur. parùm autem refert ſic vel aliter exponere, cùm ſermo Græcus has omnes expoſitiones admittat.

2. Exēplū.

Varia expoſitio.

Tertium exemplum: ſi quis, viſis aliquibus ſimul amicis, conijcit alicuius eſſe inimicos, cùm amicus ſit inimicus amici inimico. 3. Exēplū.

Omnes enim cauſas medias, &c. 2.

Aliter à multis hic textus exponitur, quàm ſit Ariſt. ſenſus. Dicunt enim, quòd ſolers cognoſcit vltimas cauſas, intermedijs viſis: qui ſenſus eſt valdè obſcurus, & neſcio, an falſus.

Propterea dico eum Philop hunc eſſe ſenſum quòd ſolers per vltima, id eſt, per paſſiones & effect⁹, & ſubiecta, cognoſcit cauſam, quę Medium Demōſtrationis eſt. quod exemplo oſtendit: nam per ſplēdorem verſus Solem, quod eſt poſterius, cognouit illuminari à Sole, quod eſt Medium: & reducit ad ſyllogiſmum, in quo id pateat, ſic: omne quod illuminatur à Sole, ſplendet versùs Solē, Luna illuminatur à Sole, ergo ſplendet versùs Solem. Hęc Demōſtratio eſt, & deſcribitur literis: omne B eſt A, omne C eſt B, ergo omne C eſt A.

Per B illuminari à Sole, quod Medium eſt, intelligitur, per A, ſplendere versùs Solem, quod eſt maius extremum, Luna per C, quod eſt minus. ſunt enim hęc duo extrema, inter quæ eſt illud Medium.

Finis primi Libri Poſteriorum.

SECVNDI LIBRI POSTERIORVM ANALYTICORVM ENARRATIO.

Quod Ari. inſtitutū in hoc libro?

QVOD in hoc ſecundo libro Ariſtotelis inſtitutum ſit, non omnes eodē modo exponunt. Alexander enim ſequens Theophraſtū, dicit, hic agi de altero modo ſciendi, qui Definitio eſt, cùm enim duo ſint modi ſciendi, Demōſtratio & Definitio & hucuſque de priori ſatis dictum ſit, nūc de Definitiōe diſſeritur. Quā etiam ſententiam ſequuntur Auerr. & Linconien. & aliqui moderni; vt diximus in principio primi libri.

1. Senten. quæ alterū modū ſciēdi, definitionē videlicet, hic tradi docet.

At Simplicius, Philopon. Euſtrat. & Albert. hic de Medio Demonſtrationis tractari aſſerunt. Cùm enim, vt dicitur 1. Prior. cap. 28. nō ſatis ſit, ſtructuram ſyllogiſmorum cognoſcere, ſed habere oporteat poteſtatem eos faciendi: quæ contingit per Medij inuentionem: ac Demōſtratio quidam

2. Senten. docens de medio Demonſtrationis hic agi.

dam ſyllogiſmus ſit, oportuit, vt non tantùm Demōſtrationis compoſitionem traderet Ariſtoteles: ſed facultatem etiā componendi. quod fit per medij Demonſtratiui inuentionem: hocque in hoc ſecundo libro fit Quia verò definitio eſt vnum ex medijs, & potiſſimū de definitiōe hic diſſeritur; ſed per accidēs, vt medium eſt. Atque hæc ſententia eſt, quā nos ſuperi⁹ ſequuti ſum⁹, & eandē modò confirmam⁹.

Quomodo in ſequēti libro agatur de definitione?

Secundam ſententiā ſequitur Author.

Sanctus Thomas; nō de medio tantū, ſed de principio Demonſtrationis, tam complexo, quàm incomplexo, hic diſputari affirmat. motus propter caput vltimū, in quo de cōplexis eſt ſermo. ſed iſta ſentē tia non placet nobis: nam de principijs cō plexis ſatis dictum eſt. nec illud caput huic libro cōtinuatur, vt videre eſt in fine antecedentis; quamuis hæc ſententia probabilis ſit.

Tertia, diſputari hoc libro non modò de medio, ſed & principiorū demōſtrationis tā complexo, quā incōplexo.

ARISTOTELIS POSTERIORVM RESOLVTORIORVM LIBER SECVNDVS.

Summa Libri.

De quatuor Medij quæſitis, ſi eſt? quid eſt? quòd, ſeu quia eſt, & propter quid? Quomodo quid eſt: monſtretur, ac ad Demonſtrationem ſe habeat. Definitionem eſſe per cauſam, de diuiſione cauſarum, & quæ mutuò concurrant, & quæ non: & quomodo illarum poſſit eſſe Demonſtratio. De cōpoſitione definitionis ex ſuis partibus, & quando ſunt ignotæ, quo pacto venentur. Pariter quomodo cauſæ venentur. Poſtremò de cognitione, ac differentia principiorum indemonſtrabilium.

In diſciplinis quatuor quæri ſolent, & hæc omnia Medij quæſita ſunt: Et quid ſit huius libri propoſitum?

CAPVT I.

1. *QVAE quæruntur ſunt æqualia numero ijs, quæcunque ſciuntur.*

Quærimus autem quatuor, quòd? propter quid ſi eſt, quid eſt? cùm enim vtrùm hoc, aut hoc, inſpi: quærimus in numerum ponentes: velut vtrùm deficit Sol? aut non ipſum quod quærimus. Signum autem huius, cùm enim inuenimus quòd deficit, ceſſauimus. & ſi à principio ſciremus quod deficit, nō quæreremus vtrū, cùm autem ſcimus ipſum quod, tunc ipſum propter quid quærimus, vt ſcientes quòd deficit, & quòd mouetur terra, propter quid deficit, aut propter quid mouetur? quærimus, hæc quidem ſic. Nonnulla verò alio modo quærimus. vt ſi eſt, aut non eſt centaurus, aut Deus? Si autem eſt, aut non, ſimpliciter dico, ſed non ſi albus eſt, aut non. Cùm verò cognouerimus quod eſt, quid eſt? quærimus, vt quid igitur eſt Deus? aut quid eſt homo? Quæ quidem igitur quærimus, & quæ cùm inuenimus ſcimus, hæc & tot ſunt.

QVæſtiones æquales ſunt numero, &c. 1.

Ariſtoteles de medio diſputaturus probare intendit, omnem quæſtionem, quæ ſit, alicuius eſſe Medij: hoc eſt, Mediū petere, vt inde innoteſcat, magnam ſcientię partē cōſiſtere in Medij cognitione: cùm quælibet quęſtio Medij reſponſione abſoluatur. Præmittit tamen in hoc capite breuiſſimo quæſtionum numerum & diſtinctionem, ac ſtatuit Concluſionem: tot eſſe numero quæſtiones, quot ſunt ea, quę ſcimus & cognoſcimus. non enim hic de ſcientia propriè loquitur, ſed largè, pro cognitione intellectus, vera præſertim neceſſariorum: ſiue ſit cognitio ſimplex, ſiue compoſita, per cauſam, vel ſine cauſa. Ad-

Intentio Ariſtotelis.

Magna ſcietiæ pars cōſiſtit in Medij cognitione?

2. Nota literam Græca. Quæſita. Queſtiões. Inuenta. Scita.

Aduerte autem, quod Græcè non habetur vocabulum, Quæſtiones, ſed ζητούμενα, id eſt, quæſita, nec eſt multum diſcriminis, quæſita enim dicuntur res ipſæ, quas quærimus, & de quibus dubitamus: quæſtiones verò dicuntur res eædem ſecundùm formam dubitationis & interrogationis, voce aut cõceptu ſignificatę & ordinatę. talia quęſita, poſtquam iam cognita ſunt, dicũtur vel ſcita vel inuenta: inuẽta quidem ſi proprio ingenio comperta: ſcita verò, ſiue proprio ingenio ſiue doctrinâ alterius comperta ſint.

Nota 2. nõ omnia quæ ſciuntur quæri.

Aduerte pręterea ex Philop. quòd licet omnia quæſita ſint ſcita, non tamen omnia quæ ſciuntur quæruntur, ſed ſolùm, q̃ naturaliter non ſunt nota: principia enim per ſe nota, & dignitates, non quęruntur, at verò ſciuntur. ac idcò dicit Auerroes hic eſſe ſermonem de ſcientia earum rerũ, quæ non ſunt nobis naturaliter notæ.

3. Nota, nõ ſimul quęri, & ſimul ſciri.

Aduerte etiam ex Philop. cũ audis, tot eſſe, quę quæruntur, quot ea, quæ ſciũtur, non exiſtimes, ſimul quæri, & ſimul ſciri. ſed ſenſus eſt: tot eſſe ea, quæ quæruntur, quot ea, quæ poſt quæſtionem ſciuntur; imò idem re eſt, quod quæritur & ſcitur, quamuis ratione diſcrepent quęro enim: an Luna deficiat? & idem poſtea ſcio.

2. *Quærimus autem quatuor, &c.*

Quis ſit quęſtionũ numerus?

Cùm poſuiſſet, quęſtiones tot eſſe, quot ſcientias; nunc clarius numerum quæſtionum ponit, docetque quatuor eſſe quæſtiones, quas exemplis explicat.

Quæſtio 1. Quia eſt. Quæſtio quia, cur dicatur in numerum ponere?

Prima eſt, quia eſt, in numerum ponẽs. id eſt, cùm, qualis res ſit petimus: vt an Luna deficiat? an terra moueatur? dicitur hęc in numerum ponens, quia eſt de duplici extremo, ſubiecto nẽpè, & prædicato, & per verbum Eſt: vt, an Luna ſit deficiens? addidit autem hoc, quòd in numerum ponat, ad differentiam illius, quæ petit eſſe rei tantùm; vt dicemus.

Nota 1. Signũ ad hanc manifeſtandam quęſtionẽ.

Adducit autem quoddam ſignum, ad manifeſtãdam talem quæſtionem petere qualis res ſit? ſi enim vis cognoſcere quod, qui petit: an Luna deficiat? talem rem petat, vtere ſigno hoc; nempè, ſi poſtquã reſponſum ſibi fuerit, quęſtio illa ceſſet. hoc autem ita eſt: ſi enim cognoſcit, Lunam deficere; iam id non interrogat, & ſi prius ſciret, non interrogaret. & aduerte hoc ſignum eſſe applicandum reliquis quæſtionibus, illę enim quæſtiones petunt, quib' ſcitis & cognitis, pauſant, id eſt, ceſſant & abſoluuntur.

Quid vlterius in hoc ſigno notãdum?

In quo etiam ſigno nota, quomodo ſcientia abſoluit quæſtionem, & varia ſcientia variam quæſtionem; cùm tot ſint quęſtiones genere, quot ipſæ ſcientiæ.

Quæſtio 2. Propter quid?

Altera eſt quæſtio, propter quid? hæc enim ſequitur primam. poſtquã enim qualis res ſit? cognouimus, propter quid talis ſit? quærimus: vt propter quid Luna deficit? propter quid terra non mouetur?

3. *Nonnulla autẽ alio et alio modo quærimus &c.*

Quæſtio 3. An ſit? Quęſtio 4. Quid ſit?

Duabus quæſtionibus, quæ de cõplexis erant, & in numerum ponebant, explicatis; inquit, alias duas eſſe aliter ſe habentes: ſunt enim de re & quęſito ſimplici: quarũ altera eſt, an ſit res? non dico an ſit aliquid? vt an homo ſit albus? vel aliud', ſed an ſit ſimpliciter? id eſt, tantùm an ſit? vt an Deus ſit? an Centaurus ſit? Similiter negatiuè, an non ſit? Poſt hanc altera eſt q d ſit? vt quid ſit Deus? Concludit, tot eſſe quæſita, quot ſcita & inuẽta loquitur de inuẽtiua ſcientia, quæ nobilior eſt: quamuis id etiam verum ſit de ſcitis per doctrinam.

Dubia quædam occurrentia circa Caput primum. Primum de ordine enarratarum Quæſtionum.

Circa hæc dubitabis primò, de ordine harum quæſtionum. nam prima omniũ videtur an ſit? poſtea quid ſit? ſciẽtię enim ſic ordinantur. non enim quid ſit? cognoſcimus, niſi cognouerimus, quòd ſit? poſtea reliqua duo petimus.

Ad 1 Solu. Simplicij.

Simplicius reſpondet, id eſſe factum: quia à nobis notioribus proceſſit, notiora autem nobis ſunt compoſitiora, eſt autẽ magis compoſita quæſtio, qualis res ſit? quàm, an ſit: Sed hæc ratio non videtur admodum conueniens: nam ob hanc cauſam ſequeretur, quòd, à propter quid? debebat incipere.

Improbatur hæc.

Reſponſio Authoris.

Propterea dico, & eſt hoc notandum, quòd non de omnibus petimus, an ſit? ſed de rebus, quæ ſenſibus non ſubdũtur, quæ enim ſenſu percipimus, nullus petit, an ſint? vt dicitur 1. Poſter. c. 8. quæſtio igitur quæ prima occurrit in ſenſibilib' ferè eſt,

qualis ſit? & propter quid? cùm autem ſenſibilia primo à nobis cognoſcantur; notior enim eſt nobis res ſenſu percepta; fit, vt quæſtio prima nõ ſit an ſit, ſed qualis ſit? de illis enim non eſt quæſtio an ſit?

Ariſtoteles ergo voluit incipere à quæſtionibus quæ nobis occurrunt primo: de his enim, quæ à ſenſu remota ſunt, petim⁹, an ſint? & hæc poſterius cognoſcuntur. & hoc indicat Ariſt. dicens: quadã alio modo cognoſcuntur, & aſſignat exẽpla de re motis à ſenſu.

Dubium. Solutio. Dices; nonne quæſtio, quid eſt? fit de ſenſibilibus? Dico fieri quidem: tamen, quia eſt ſimplex, & coniuncta cum an ſit? poſtpoſita eſt, ſicut an ſit? Hinc habes

Ordo quæſtionũ quãdo de eadẽ re fiunt. quod ſi de eadem re iſtæ quæſtiones fiant, ordine hoc procedere debent: vt prima an ſit? ſecunda quid ſit? tertia qualis? quarta propter quid ſit?

Secundum, de numero Queſtionum.

Dubitabis ſecùdò, de numero quæſtionum. nam videntur eſſe plures, cùm ſint

Sufficiẽtia harum quatuor quæſtionũ ex Simplicio. quatuor genera problematum, 1. Topic. Simplicius tradidit hanc ſufficientiam harum quæſtionum: omnis quæſtio aut fit eſſentiæ, aut cauſæ, ſi eſſentiæ, aut eſſentiæ ſimplicis, & eſt, an ſit? aut compoſitæ, & eſt qualis res ſit? ſi cauſæ, aut ſimplicis, & eſt quid eſt? aut cõpoſitæ rei, & eſt propter quid?

Alia, ex Authore. Poſſumus nos etiam aliter dicere; nam in ſcientijs hæc ſunt: aut ſubiecta, aut paſſiones, aut cauſæ de ſubiecto eſt, quid? de paſſione quale? de cauſa, propter quid? & quia ſubiectum non habet quid? nec ſi aliqua faciunt quale? aut propter quid? niſi entia ſint, ante omnia petitur, an ſit?

Nota. Et aduerte, quòd hic de quæſtionibus rerum eſt ſermo: nam ante omnia ſupponenda eſt vocabulorum ſignificatio.

Soluitur Dubium. Ad dubium igitur reſpondetur, tantum has eſſe quæſtiones nã quamuis illa ſint quattuor problematum genera, id eſt, ſecundùm formam logicam conſiderando, ſecundùm quam, aliud prædicatum eſt genus, aliud proprium: tamen ſecundũ rem, ſub prima quæſtione ſunt. & ita reſpõdet Themiſtius hoc ſecundo capite, & item D. Thom. & Auerr. & Philoponus.

Tertium. de diuerſitate Queſtionum.

Dubitabis de diuerſitate harum? Dico eſſe duplex diſcrimen: alterum, duæ vltimæ ſunt ſimplices, duæ priores compoſitæ: alterum, duæ, ſcilicet an eſt? & qualis eſt? ſunt præſuppoſitæ & antecedẽtes; nã an eſt? eſt ante quid eſt? qualis eſt? ante propter quid? reliquæ duæ conſequentes; & præſupponentes, propter quid? præſupponit quale? & quid? præſupponit, an eſt? quamuis in eadem re tres præſupponant, an eſt? & compoſitæ ſimplices. Solutio.

Quòd omnis Queſtio ſit Medij.

Cap. II.

QVærimus autem, cùm quærimus quòd, aut ſi eſt ſimpliciter, an eſt medium ipſius, aut non eſt? quando autem cognoſcentes, aut quòd, aut ſi eſt, aut quod in parte, aut ſimpliciter, rurſus ipſum propter quid quærimus, aut quid eſt? & tunc quærimus quid eſt medium? 1.

Dico autem quòd, aut ſi eſt in parte, & ſimpliciter. in parte quidem, an deficit Luna, aut augetur? ſi enim eſt aliquid, aut non eſt aliquid in talibus quærimus, ſimpliciter verò ſi eſt, aut non eſt Luna, aut nox. 2.

Contingit itaque in omnibus quæſtionibus quærere, aut ſi eſt medium, aut quid eſt medium? cauſa enim eſt medium: in omnibus nanque hoc quæritur, anne deficit? anne eſt aliqua cauſa, aut non? poſt hæc, cùm cognouerimus, quòd eſt aliqua, quid igitur eſt hæc? quærimus.

Cauſa enim eſt quòd ſit non hoc, aut illud, ſed ſimpliciter ſubſtantia, aut non ſimpliciter, ſed aliquid eorum, quæ per ſe, aut ſecundùm accidens ſunt, medium eſt. Dico autem ſimpliciter quidem ſubiectum, vt Lunam, aut Terram, aut Solem, aut Triangulum, ipſum verò quid defectum, æqualitatem, inæqualitatem, ſi in medio, aut non: in omnibus nanque his manifeſtum eſt, quòd idem eſt quid eſt? & propter quid eſt?* 3. *a l. rã eſſẽdi ſimpliciter quã quicquam eorum. 4. *a. l. inter poſitionẽ.

Quid eſt defectus? priuatio luminis à Luna, propter terræ obſtructionẽ, propter quid eſt defect⁹, aut propter quid deficit Luna? eò quòd deficit lumẽ terra obſtructa. Quid eſt conſonãtia? ratio numerorũ* in acuto & graui: propter quid cõſonat acu-* *a. l. inter acutum & graue.

acutum graui? eò quòd rationem habent numerorum acutum & graue, nunquid eſt conſonare acutum & graue? nunquid eſt in numeris ratio ipſorum? cùm autem acceperimus, quòd eſt, quæ igitur eſt ratio? quærimus.

5. *Quod autem eſt medij quæſtio, ſignificant quorumcunque medium eſt ſenſibile: quærimus enim cùm non ſenſimus, veluti de eclipſi ſi eſt, aut non: ſi verò eſſemus ſupra Lunam, non vtique quæreremus, neque ſi ſit, neque propter quid, ſed ſimul vtique manifeſtum eſſet: ex eo enim quod ſentitur, & vniuerſale nobis factum eſt ſcire, ſenſus namque eſt, quod nunc obſtruitur, manifeſtum enim eſt quòd nunc deficit: ex hoc autem factum vtique fuit vniuerſale.*

Quemadmodum igitur dicimus, quid eſt ſcire, idem eſt, & propter quid eſt? hoc verò ſimpliciter & non inexiſtentium alicui, aut inexiſtentium, vt quòd duo recti ſunt, aut quòd maius, aut minus eſt. Quod igitur omnia, quæ quæruntur, eſt medij quæſtio, planum.

1. *QVærimus autem, cùm quærimus quia eſt, &c.*

Ariſtotelis intentio.

Numero quæſtionum expoſito, omnē quæſtionem Medij eſſe contendit. idque tripliciter oſtēdit: primò, inductione quadam per ipſas quæſtiones; vt notat Simp. nam in quæſtione qualis res ſit? ibi, quæ cauſa ſit? petimus: in quæſtione verò, an ſit? ſimpliciter cauſam etiam petimus, in reliquis duabus notum id eſt.

Quid vocet Ariſt. Medium? Nota 1.

Circa hoc aduerte, Medium vocari cauſam, per quam, aliquid alteri competere, vel non competere, probatur. hæc autem in omni quæſtione petitur; ſed non eodē modo Nam, in quæſtione, quid ſit peto cauſam, id eſt, naturam rei, quæ eſt in potentia Medium; vt notat bene Euſtrat. qui enim petit naturam rei, petit Medium in potentia, ad probandum aliquid de ipſa re: vt, per definitionem hominis probamus de ipſo riſibile. vel, ad probandam ipſam rem de alio: vt, per definitionem eclipſis ipſam de Luna probamus.

Definitio cur Mediū dicatur in potentia?

Dicitur autem Medium in potentia, quia, id quod petimus, nō aſſumitur pro Medio ad probandum, ipſam rē eſſe. non enim, vt dicit Euſtratius, per animal rationale demonſtratur, hominē eſſe; cùm non ſit demonſtratio: animal rationale eſt, homo eſt animal rationale, ergo homo eſt: ſed dicitur definitio Medium, quia poteſt aſſumi ad probandum aliquid de ipſa re, vel ipſam de aliquo.

Quæſtio quid, & propter quid, formaliter quærere cauſam.

In quæſtione verò, propter quid? peto cauſam, quæ eſt Medium actu, nēpè, quæ aſſumitur ad probandum id, de quo petitur. tamen in vtraque, tam quid eſt: quàm propter quid eſt? quęſtione, petitur diſtinctè & formaliter cauſa; nō ſic in alijs quæſtionibus duabus. nam an ſit? confusè petit cauſam, & ſimiliter qualis res ſit?

Nota 2. Quæſtionē an ſit? & quid ſit? idem re ipſa, diuerſo autem modo quærere.

Pro quo aduerte ſecundo, quòd cū petitur, an res ſit? non petitur aliud re, quàm per quid eſt? nam dicere, an ſit? & quid ſit res, eſt aſſerere, eſſe aliquam naturam vnam ex his, quæ in prædicamētis ſunt, ſed confusè & vniuerſaliter, cùm verò petitur, quid eſt? eſt petere, quæ res ſit illa in particulari & diſtinctè. vnde non differunt in quæſito, quantùm ad rem, ſed quantùm ad rationem & modum, an ſit? & quid ſit?

Quæſtio, qualis res ſit? & propter quid? re conueniūt, modo autem diſtinguuntur.

Idem dicendum de alijs duabus petere enim, qualis ſit? id eſt, an Sol deficiat? eſt petere, an ſit aliquod Mediū? ſed hoc virtualiter, & in confuſo petitur, poſtea in particulari petitur, propter quod Mediū ſit? nam reuerà qui quærit, Medium petit, quo cognoſcat, cùm quæſitum ſit dubitabile, & dubitabile ſine Medio non cognoſcatur.

Ex quibus fit, cùm, an ſit? & quia ſit realiter idē petant, quod quid eſt: & propter quid eſt? atque hæ duæ petant cauſam & Medium, quod omnis quæſtio eſt Medij & cauſæ virtualiter, aut formaliter.

Dico autem quia eſt, aut ſi eſt, &c. 2.

Quidam termini explicantur.

Præcedentes terminos explicat: qui ſunt iſti, an ſit in parte, an ſit ſimpliciter: quia eſt, in parte, quia eſt, ſimpliciter. Per an ſit? in parte; vel quia eſt, in parte intelligit quæſtionem compoſitā ex prædicato tertio adiacente: vt, an Luna deficiat? Per an ſit ſimpliciter, vel quia eſt, ſimpliciter, intelligit ſimplicem quæſtionem de ſecundo adiacente: vt, an Luna ſit? an nox ſit? Ex quibus omnibus concludit intentum; omnē ſcilicet quæſtionē eſſe Medij.

3. *Cauſa enim eſt medium, &c.*

Expoſitio Simplicij. Iuxta Euſtratium & Simpl. & alios, idē iterum probat ratione ſyllogiſtica, quæ talis eſt: Cauſa quæritur in omni quęſtione, Medium eſt cauſa, Mediū ergo quæritur in omni quæſtione, maiorem probat exēplo in quæſtione qualis res eſt? qui enim dicit, an Luna deficiat? petit, virtualiter tamen, an ſit huius aliqua cauſa, quam poſtea diſtinctam petit, cùm propter quid quærit. minorem probat: nam cauſa, quæ eſt ipſius eſſe non huius aut illius, ſed ſimpliciter ſubſtantiæ, aut cauſa eorum, quæ ſunt per ſe, vel ſecundùm accidens, Medium eſt ſenſus eſt; vt quidam volunt cauſa eſſe nō hoc vel hoc, ſed ſimpliciter, id eſt, cauſa eſſe ſimplicis de ſecundo adiacēte, & eſſe aliquid eorum quæ ſunt per ſe, id eſt, cauſa eſſe compoſiti: vt dictum eſt; ita exponit, Egid. & Phil. At verò Euſtrat. ſic exponit, cauſa ſubiecti, quod vocat ſubſtātiam, aut cauſa ipſius prędicati Mediū eſt, quod poſtea exemplis explicat, quorum aliqua ſunt ſubiecta, aliqua prædicata.

Egidij & Philoponi.

Euſtratij.

Authoris. Iſta eſt communis loci explicatio, quāuis, iudicio meo, videatur magis forſan ad rem dicendū, nō ſolùm Ariſt. intendere idem, quod in ratione præcedenti, ſed oſtendere, quòd omnis quæſtio eſt ipſius quid eſt. hoc autem probat; monſtrando propter quid? quod in quæſtione compoſita petitur, eſſe idem, quod quid eſt? nam quid eſt? paſſionis aut ſubiecti eſt ipſum propter quid? & Medium.

Vnde, quando quid? & propter quid? vocat idem, intellige; vt dicit Euſtrat. eſſe idem ſubiecto, non ratione. Nam eadem definitio ſubiecti vel paſſionis, quæ dicitur quid eſt? etiam propter quid? ſed eſt quid reſpectu ſolius ipſius, cuius definitio eſt, eſt propter quid, vt id cuius eſt definitio. ſic ipſam de alio probamus, vel per eā de ipſo aliquid probatur. atque ita dicit Philoponus.

4. *Vt quid eſt defectus? priuatio luminis, &c.*

Exemplis explicat re idem eſſe, & quid? & propter quid? cū id, quod eſt quid vnius extremi, ſit propter quid? etiam in demonſtratione. primum exemplū, ſi petas, quid eſt eclipſis? dicitur: eſt priuatio luminis ex obiectione terræ: ſi verò petas, ꝓpter quid Luna patiatur eclipſim? idem reſpondebitur: propter obiectionem terrę priuantem lumen ipſius.

Alterum exemplum: quid eſt cōſonantia? dicetur: proportio rationalis, ſeu numerica acuti & grauis. ſi rurſus petas, propter quid acutum & graue conſonant, reſpondebitur: per idem, quia rationalē habēt proportionem. Poſtea ſubiungit, cùm quærimus, vtrùm graue & acutum conſonent? ibi vtrùm proportionem numerorum habeāt: quærimus; virtualiter tamē: nā conceſſo, quòd cōſonent, ſtatim diſtincte quænā ſit illa ratio & proportio? quærimus, cùm quærimus propter quid conſonent? vt dictum eſt ſuperiùs.

Quod autem ſit medij quæſtio, &c. 5.

Tertiò probat, omnem quęſtionem eſſe Medij, ex ſenſu ipſo, cùm res ſenſibiles ſunt, ratio autē iſta eſt: viſo Medio, ceſſat omnis quæſtio, ergo ſignum eſt, omnem quæſtionem eſſe Medij, antecedens patet: ſi aliquis non videt eclipſim, dubitat an ſit? quid ſit? & reliqua: at ſi ſuper Lunam conſtitueretur, & videret terræ obiectionem, omnia iſta cognoſceret, ergo cognitione Medij, ceſſat omnis quæſtio, tunc enim videret priuationem luminis Lunæ ex obiectione terræ. & ſic quid eclipſis? & quod Lunæ inſit, & propter quid? cognoſceret. At poſſes obijcere Ariſtoteli: nam ſentire non eſt ſcire, vt dictum eſt lib. 1. ca. 24. reſpōdet huic, verum eſſe, quod ſentire non eſt ſcire, ſed ex ſenſu ſumimus ſciētiam abſtrahendo vniuerſale à ſingulari; & ita talis ſenſatio nō eſſet ſcientia, ſed ex illa fieret ſcientia in intellectu.

Obiectio.

Dilutio.

Sicut igitur diximus, &c. 6.

Concludit, idem eſſe quid? & propter quid? ſiue ſit in quæſtione ſimplici, ſiue in compoſita; vt aliqui exponunt illa verba. at ſecundum Euſtratium ſenſus eſt, idem eſſe quid & propter quid? ſiue ſubiecti, ꝙ vocat eſſe ſimpliciter, ſiue paſſionis, cuius exempla ponit. Tandem concludit ex his omnibus, omnē quæſtionem eſſe Medij; vt explicatum eſt.

Dubium, de Quæſtione, An eſt?

Dubitatur, quo modo demonſtretur rem eſſe; vt Deum eſſe, Angelum eſſe naturali via: Ratio dubij eſt. nam demōſtratio ſupponit, ſuum ſubiectum eſſe, non er

go

go demonſtrare poterit rem eſſe? Præterea quia cùm tale ſubiectum debeat in minori poni, peteretur principium, dum ſupponimus eſſe, quod probandum erat eſſe?

1. Fũdam. An res ſit? quæſtionẽ non petere rei actualẽ eſſentiam ſed aptitudinem.

In primis aduerte, quando petimus an res ſit? non petimus actualem rei eſſentiã, ſed aptitudinẽ, ita, vt res dicatur eſſe, quæ in ſuis cauſis exiſtit, & ſunt in rerum natura principia illis productiua. Circa dubiũ verò Philopon[*] dicit, hic per definitionẽ probari rem eſſe: quam etiam opinionem ſectantur doctores* Pariſienſes dicentes, ſic, hominem eſſe, demonſtrari: omne animal rationale eſt, homo eſt animal rationale, ergo homo eſt. Euſtrat. verò docet hanc rationem poſitam nullam eſſe, cùm principium petat.

Doctores Pariſiẽſes.

Quatuor genera Mediorum ad probandũ, rem eſſe.

At verò diligenter aduerte, quatuor eſſe genera Mediorum, ad probandum, rem eſſe. primũ, effectus: ſicut per viſibiles effectus indagamus ea, quæ non videmus. Alterum, eſt cauſa finalis, per finem enim probamus ea eſſe, quæ ſunt ad finem, vt probamus cibum eſſe vbiq; animalibus, quia viuunt. Tertium, eſt materialis cauſa. Quartũ, efficiens: vt probamus pluuias eſſe, quia vapores aſcendentes ſunt, quæ ſunt earum materia. probamus tonitrua eſſe, quia extinctio ignis in nube eſt, quæ eſt cauſa efficiens. At per formam rei non demonſtratur. quia cùm ſit eadem cum natura rei, & ſimul exiſtat, petitur principium, dum eam ſumimus ad probãdum. cùm igitur à ſingulis cauſarum generibus ſingula ſumantur definitionum genera, poterit Medium demonſtrandæ rei eſſe definitio aliqua, ſed non formalis, qualis eſt illa, quæ per genus & differentiam datur, quam aliqui identicam vocant, & in hoc bene dixit Euſtratius.

Cur per formã demõſtretur rem eſſe. Solutio Dubij.

Obiectio. Solutio.

Dices, quo ſyllogiſmo rem eſſe demonſtrabitur: dico, & aduerte, quòd ſicut quæſtio, quid eſt? præſupponit an eſt? ita an eſt? præſupponit quid nomen ſignificet; vt dicit Lincon.

Ante petitionem Medij vocabuli eſſe ſumendam definitionem.

Ante omnia igitur, &, antequam Medium aliquod petatur, eſt ſumenda ſignificatio vocabuli, quam tenetur dare qui negat rem eſſe, & tũc poterimus ſyllogiſmo hypothetico probare ſic: ſi ignis extinctio in nube eſt, tonitrua ſunt, ſed extinctio eſt, ergo tonitrua ſunt, eſt enim primò petenda nominis ſignificatio illius quàm illam eſſe conſtet. Similiter qui petit, an Deus ſit? interrogetur quid per Deum intelligat: dicet ſubſtantiam primam mouentem & gubernantem omnia: tunc: ſi motus eſt, Deus eſt, ſed eſt motus, ergo eſt Deus. ſimiliter negatiuè, q̃d intelligitur per Vacuum? dicet, locus carens corpore: tũc ſi locus careret corpore, motus eſſet in inſtanti, ſed hoc non eſt, ergo vacuum non eſt. & ſic per omnia Media ſupradicta procedet demonſtratio. poteſt etiam fieri demonſtratio oſtenſiua: ſcilicet: fiunt ex vaporibus pluuiæ, ſed ſunt vapores, ergo & pluuiæ.

NOTA.

Quomodo in quæſtione An ſit? Complexa emergat, & cuius virtute.

Quòd ſi aliud in hoc præter hæc deſideras, aduerte, in qualibet quæſtione an ſit? eſſe virtualiter vnam complexam de vno cõceſſo & de altero quæſito. vt ſi dicas, an Angelus ſit? ſenſus eſt, an ſubſtãtia immaterialis ſit. datur ſubſtantia, & dubitatur an ei inſit immateriale. an Vacuum ſit? id eſt, an locus carẽs corpore ſit? datur locus, petitur, an careat corpore? & vniuerſaliter in quocunque ſemper eſt vnum datũ, alterum non conceſſum ſed quæſitũ. Quoties ergo talis quæſtio affirmatiua vel negatiua ſimplex proponitur, reducatur ad complexam, & illam demonſtrantes demonſtrabimus rem eſſe. Et ſic omnis demonſtratio ſupponit ſubiectum eſſe: nam in quæſtione an ſit? demonſtratio ſupponit illud ſubiectum eſſe quod virtualiter datum eſt abſque petitione principij. Hęc multum obſerua.

Quæſtio an ſit? quomodo demõſtretur: Solutio Rationis Dubij.

Diſceptatio quòd demõſtratio & definitio non ſint eiuſdem.

Cap. III.

QVomodo autem quòd quid eſt mõſtratur, & quis modus reductionis, & quid eſt 1.
definitio, & quorum dicamus, cùm dubitauerimus primò de ipſis. Principium verò ſit futurorum, quod eſt conuenientiſſimum habitis ſermonibus.

Dubitare enim quiſpiã poſſet, án ne eſt idẽ & 2.
ſecundùm idem definitione ſcire & demõſtratione? An impoſsibile? definitio namq; ipſius quid eſt, eſſe videtur, quid eſt aũt omne, vniuerſale & prædicatiuũ: ſyllogiſmi verò ſunt, hi quidem priuatiui,

tiui, illi autem non vniuerſales: veluti quidem in ſecunda figura, priuatiui omnes, qui vero in tertia, non vniuerſales.

3. *Poſtea neque prædicatiuorum omnium, qui ſunt in prima figura, eſt definitio: vt quòd omnis triangulus duobus rectis æquales habet. Huius autem ratio quoniam ſcire, eſt demonſtratiuè demonſtrationem habere: quare, ſi in talibus eſt demonſtratio, planum, quòd non eſſet vtique ipſorum & definitio: ſcire enim poſſet aliquis & ſecundùm definitionem non habens demonſtrationem, nihil enim prohibet non ſimul habere.*

4. *Sufficiens autem eſt fides & ex inductione, nihil enim vnquam definientes nouimus, neque eorum quæ per ſe inſunt, neque accidentium.*

5. *Ampliùs, ſi definitio ſubſtantiæ quædam cognitio eſt: talia manifeſtum quòd non ſunt ſubſtantiæ. Quod igitur non eſt definitio omnis, cuius & demonſtratio, planum.*

6. *Quid autem cuius eſt definitio, an ne omnis eſt demonſtratio, aut non? Vna quidem ratio, & de hoc eadem: vnius enim in quantum vnum, vna eſt ſcientia: quare ſiquidem ſcire demonſtratiuum eſt demonſtrationem habere, continget aliquid impoſſibile, definitionem namque habens ſine demonſtratione ſciet.*

7. *Ampliùs, principia demonſtrationum ſunt definitiones, quorum non eſſe demonſtrationes monſtratum eſt priùs, aut erunt principia demonſtrabilia, & principiorum principia, & hoc in infinitum prodibit, aut primæ definitiones erunt indemonſtrabiles.*

8. *Sed ân ne non omnis eiuſdem, ſed alicuius eiuſdem eſt definitio & demonſtratio, an impoſſibile ſit? non enim eſt demonſtratio cuius definitio, definitio namque ipſius quid eſt & ſubſtantiæ, definitiones verò apparent omnes ſupponentes & accipientes ipſum quid eſt, vt Mathematica quid vnitas & impar, & alia conſimiliter. Ampliùs, omnis demonſtratio aliquid de aliquo monſtrat, vt quòd eſt, aut non eſt, in definitione verò nihil alterum de altero prædicatur, quemadmodum neque animal de bipede, neque hoc de animali, neque vtique de plano figura, non enim eſt planum figura, neque figura planum. Ampliùs. alterum eſt quid eſt, & quòd eſt monſtrare, definitio namque quid eſt, ſignificat, demonſtratio autem, quòd aut eſt hoc de hoc, aut nō eſt.*

9. *Alteriùs verò altera demonſtratio, niſi tanquam pars ſit aliqua totius (hoc autem dico, quoniam monſtratum eſt æquicrus duobus rectis æquales habere, ſi omnis triangulus monſtratus ſuit) pars enim hoc, illud verò totum eſt. hæc autem ad ſe inuicem non habent ſic ipſum quod eſt, & quid eſt, non enim eſt alterius alterum pars.*

10. *Manifeſtum igitur, quòd neque cuius definitio, huius omnis demonſtratio: neque cuius demonſtratio, huius omnis definitio: quare omninò eiuſdem nullius contingit ambo habere. Manifeſtum igitur eſt, quòd neque definitio & demonſtratio, neque idem eſſe poſſunt, neque alterum in altero, ſubiecta etenim conſimiliter vtique ſe haberent. Hæc itaque hucuſque dubitata ſint.*

Q*Vomodo autem quod quid eſt, &c.* 1.

Cùm idem quid? & propter quid? eſſe docuiſſet, poſſet alicui videri, idem eſſe definibile, cuius eſt quid, & demonſtrabile, cuius eſt propter quid, ob id ad hoc diſſuadendum, hoc capite, id nō eſſe, probat. atque ſic Simplicius huius capitis reddit rationem. *Quæ intentio Ariſt. & de quib' agat?*

Quatuor igitur proponit tractanda in ſequētibus. Primū, quomodo quòd quid eſt, id eſt, ipſa rei natura oſtendatur de re cuius eſt? Alterum, quis modus inductionis, id eſt, reductionis Definitionis ad demōſtrationem? Tertium, quid Definitio, an ſit demonſtratio, an aliud quid? Vltimum, quorum ſit definitio? *Quatuor tractanda in hoc capite.* 1. 2. 3. 4.

Dicit autem, ſumendum eſſe principium, quod ſit accommodatum rationibus habitis, exponit Philo. & Auer. per rationes habitas, ea, quæ proximè dicentur de Definitione, nempè tria: Prima ex his quatuor, nam incipit à quarto, vt dicit Simpl. per habitas etiam rationes, intelligit Philop. ea quæ dicta ſunt, nempè quid? & propter quid eſſe eadem.

Dubitabit autem aliquis, &c. 2.

Circa quartum propoſitum tres mouet quæſtiones, quarum prima eſt, vtrū idē, & ſecundùm idem, quod demōſtratione cognoſcitur, etiam Definitione cognoſcatur: id eſt: an omne demonſtrabile ſit defi- *An omne demonſtrabile ſit definibile?*

nibi-

De eodem poteſt eſſe ſubiecto definitio & demonſtratio.

Ariſtot. 1. argumentū in contrarium.

3. Obiectio in partem affirmatiuam.

Confutatio.

4. Secundo argumentatur ad idem.

Propoſitionum non eſt definitio, ſed ſimplicium.

5. Tertiò argumentatur ad idem.

NOTA.

6.

De eodem poteſt eſſe ſubiecto definitio & demonſtratio.

nibile?& dicit ſecundum idem. nam, vt no tant Themiſt. & Philop. de eodem ſubiecto poteſt eſſe definitio & demonſtratio, nam de homine, qui definitur, demonſtratur riſibile, ſed non ſecundum idem, nam homo ſecundum ſe definitur, at de eo paſſiones demonſtrantur.

Ariſtot. 1. argumentũ in contrarium.

Incipit igitur argumentari, probando non eſſe idem, ſic: definibile eſt vniuerſale & affirmatiuum, at quod ſyllogizatur, non omne eſt vniuerſale & affirmatiuũ, nam in ſecunda figura nõ affirmatiuum; in tertia nõ vniuerſale, concluditur: ergo non omne, quod eſt ſyllogizabile, eſt definibile. Aduerte, quòd quid eſt, vocare vniuerſale affirmatiuum, nõ quòd ſit pro poſitio ſecundum ſe, ſed quòd cum eo, cuius eſt, quòd quid, faciat vniuerſalem & affirmatiuam propoſitionem.

3.

Poſtea neque eorum, quæ eſt in prima.

Obiectio in partem affirmatiuam.

Poſſet quis obijcere, ſaltem demõſtrabile affirmatiuum in prima figura, erit definibile; vt quòd omnis triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis? contra hoc replicat: nam demõſtrabile ſcire, eſt eius habere ſcientiã, ſi ergo per definitionem ſcire etiam poteſt; cum definitio poſſit eſſe ſine demonſtratione; erit ſcientia demonſtrabilis ipſius, & non per demonſtrationem, quod eſt inconueniens.

Confutatio.

4.

Sufficit autem fides, &c.

Secundò argumentatur ad idem.

Argumentum ſecundum eſt ex inductione. ea enim, quæ alteri inſunt, ſiue per ſe, ſiue per accidens, nõ cognoſcimus definitione, ſed demonſtratione & ſyllogiſmo; vt inducendo patet. vocat autem ea, quæ per ſe, aut per accidens inſunt, propoſitiones ipſas, in quibus vnũ alteri ineſt, propoſitionum autem non eſt definitio, ſed ſimplicium.

Propoſitionum non eſt definitio, ſed ſimplicium.

5.

Amplius ſi definitio ſubſtantiæ eſt.

Tertiò argumentatur ad idem.

Tertiò, idem probat: definitio eſt ſubſtantia, non autem demonſtratio, ergo demonſtrabile non eſt definibile. per ſubſtãtiam non ſolùm intelligas id, quod non

N eſt accidens, ſed quamcunq; ſimplicem eſſentiam & naturam; ſiue ſit ſubſtantia, ſi-

O ue accidens, vt notat Philop. eſſentiam e-

T nim rei, definitione, eius verò paſſiones,

A. demonſtratione de ipſa cognoſcimus.

6. *Quid autem cuius eſt definitio, &c.*

Proponit alteram quæſtionẽ: an omne definibile ſit demonſtrabile, dato etiam, quod non omne demonſtrabile eſt definibile?& probat, nõ omne definibile eſſe demonſtrabile, atque dicit, vnam rationẽ præcedentem eſſe etiam pro hac quęſtione. nempè, ſi definibile eſt demonſtrabile, accideret, quod ſine demonſtratione haberemus ſcientiam demõſtrabilis: hoc autem impoſſibile eſt; cùm vnius, ſecundum quod vnum eſt, vna ſit ſciẽtia: nempè, aut per definitionem, aut per demonſtrationem. Dicit vnius, ſecũdum vnum: quia, vti diximus, de vno poſſunt eſſe definitio, & demonſtratio, & variæ ſcientiæ, ſecundum diuerſa de illo conſiderata, ſed ſecundum idem, fieri non poteſt.

An omne definibile ſit demonſtrabile.

1. Ratio in contrarium.

Amplius principia demonſtrationum, &c. 7.

Altera ratio eſt talis, quæ in ſenſu cauſali debet intelligi, vt bene exponit Themiſtius ſic: principiorum ſunt definitiones, ſed non demonſtrationes, ergo nõ omne definibile eſt demonſtrabile, ſed aliquod erit primum & immediatum. antecedens, pro priori parte, patet: nam ſubiectorum ſunt definitiones, nõ tamen omnium demonſtrationes; ſunt autem ſubiecta demonſtrationum principia, vt dicitur 1. Poſter. cap. 25. pro poſteriore parte probatur: nam alioqui Demonſtrationes in infinitum procederent, ſi ſemper principia demonſtrabilia eſſent.

2. Ratio contra idem.

Subiecta sũt Demonſtrationum principia.

Sed vtrùm ſit omnium, &c. 8.

Quæſtio tertia eſt: an ſaltem alicuius definibilis ſit demonſtratio:& argumentatur quod nõ. Primò: omnis definitio eſt ſubſtantiæ, at demonſtrationes ſupponunt quid eſt, & paſſiones demonſtrant, non ergo vllũ definibile eſt demonſtrabile. Secundò: demonſtratio demonſtrat aliquid eſſe, vel nõ eſſe, quod in prædicatione fit, at definitio hoc nõ oſtendit; nõ enim definitio vnam partẽ de altera prædicat, vt rationale de animali, nec de plano figurã. Hic attende, ne decipiaris: non negatur, quòd partes definitionis ad inuicem poſſunt prędicari, ſed quòd in definitione nõ prædicentur. nõ enim contingit prædicari, niſi in propoſitione, at definitio nõ eſt propoſitio. Tertiò: idẽ probat ex diuerſitate quæſtionũ, ex quibus colligitur diuerſitas ſcibiliũ: eſt aũt alia quæſtio qd, altera quia eſt, illa definitiõe, hæc de-

An alicuius definibilis ſit demonſtratio? In cõtrariũ.

1.

2.

Partes definitionis in ipſa definitione de ſe mutuo non prædicari.

3.

Nota.

demonſtratione terminatur.

9. *Alterum autem altera, &c.*

Obiectio. Poſſet quis dicere: quãuis quid & quia non ſunt idem, poterit tamen eſſe demonſtratio vna vtriuſque, & vna oſtendendi via: ſicut vna eſt demonſtratio trianguli, quòd habeat tres angulos, ſimiliter & ſoſcelis; ita pariter de compoſito quia, & de ſimplici quid eſt.

Solutio. Reſpondet, id eſſe, cũ ſe habent ſicut ſpecies & genus, quæ vocat partem & totum, non autem ſic ſe habet id, cuius eſt definitio, & id, cuius eſt demonſtratio.

10. *Manifeſtum itaque, &c.*

Concludit. Concludit tandẽ quæſtiones, quas diſputauit epilogando, & ſimiliter docet cõſequenter, Nec definitionem eſſe demonſtrationem, nec vnum alterius ſpeciem, cùm non ſic ſe habeant definibilia & demonſtrabilia.

Syllogiſmo duplicante, ſimiliter & per diuiſionem confecto, non demonſtrari quid eſt, de eo cuius eſt.

CAPVT IIII.

1. *IPſum verò quid eſt, eſt ne ſyllogiſmus & demonſtratio, aut non eſt, quemadmodum nunc ratio ſuppoſuit?*

2. *Syllogiſmus enim aliquid de aliquo monſtrat per medium, ipſum vero quid eſt, & proprium eſt, & in eo quod quid eſt prædicatur, hac autem neceſſe eſt conuerti. Si enim A ipſi C proprium eſt, planum, quòd & ipſi B, & hoc ipſi C: quare omnia ad inuicem. Verumenimuerò & ſi A, in eo quòd quid eſt, ineſt omni B, & vniuerſaliter B de omni C, in eo quòd quid eſt, dicitur, neceſſe & A in eo, quòd quid eſt de C dici, ſi verò non ſic aliquis accipiet duplicans, non neceſſe erit A de C prædicari in eo quòd quid eſt ſed ſi A quidem de B in eo quòd quid eſt, ipſum verò B non de quibuſcunque in eo quòd quid eſt, ipſum autem quid eſt ambo eadem habebunt: erit igitur & B de C quod quid eſt.*

85. *Si itaque ipſum quid eſt, & ipſum quid erat eſſe, ambo habent, in medio termino erit priùs ipſum quid erat eſſe. Et omninò, ſi eſt monſtrare, quid eſt homo, ſit C, homo, A, verò quid eſt, ſiue animal bipes, ſiue aliud quid: ſi itaque ſyllogizabitur, neceſſe eſt A de omni prædicari, huius autem erit alia ratio media, quare & hoc erit, quid eſt homo. accipit igitur quòd oportet monſtrare, nanque & B eſt, quid eſt homo. Oportet autem in duabus propoſitionibus & primis & immediatis conſiderare, maximè enim manifeſtum, quod dicitur, fit:*

*Qui igitur monſtrant per id eſt, quod conuertitur, quid eſt anima, aut quid homo: aut aliud quodcunque entium, quod ex principio eſt, petunt. quemadmodum, ſi aliquis exiſtimat, & animam eſſe idem ſibiipſi cauſam viuendi, hoc autem numerum ipſum ſe ipſum mouentem neceſſe eſt enim petere animam quod numerum eſſe ipſum ſeipſum mouentem ſic, vt idem exiſtire. Non enim ſi A ſequitur B, & hoc C, erit A quod quid erat eſſe ipſius C, ſed verum erat dicere, erit * ſolùm. neque ſi eſt A quod quid eſt, & de B prædicatur omni, hoc enim, quod eſt animali eſſe, prædicatur de eo, quod eſt homini eſſe: verum enim eſt, omne homini eſſe animali eſſe, quemadmodum & omnem hominem animal eſſe, ſed non ſic vt vnum ſit. Si igitur non ſic acceperit, non ſyllogizabitur, quod A eſt ipſi C: quod quid erat eſſe, & ſubſtantia. ſi verò ita acceperit, priùs erat accepturus C, quod quid erat eſſe ipſius B. quare non demonſtratum fuit, hoc enim in principio accepit.*

* Al. l. ſolum.

Ipſum autem quid eſt, &c. 1.

Intentio Ariſtotelis. In hoc capite incipit quæſtionem primam, ex quatuor præcedentibus, diſcutere: quo modo, nempe quid eſt, poſſit oſtẽdi de eo, cuius eſt quid eſt: intelligit autẽ per quid eſt, naturam & eſſentiã rei, quæ definitione eſſentiali explicatur. Et dubitatur, qua via hoc quid eſt, oſtendamus eſſe quid eſt talis rei. Inquit autem, quod rationis præcedentis capitis videntur ſuppoſuiſſe, hoc non poſſe oſtendi: quia dictum eſt, definibile nullum eſſe demonſtrabile.

Quid, per quid eſt, hic intelligatur.

Syllogiſmus enim aliquid, &c. 2.

Supponit primò. Incipit probare, quòd ſyllogiſmo non poſſit monſtrari: ac ſupponit primo, ſyllogiſmum omnem probare aliquid de aliquo per Medium.

Supponit ſecundò. Supponit ſecundò, quid eſt, eſſe propriũ rei, & eiuſdem prædicatum quidditatiuum: proprium, ad differentiam generis, quidditatiuum, ad differentiã accidentis proprij, hæc enim duo inſunt definitioni.

Tertiò.

Supponit tertiò.

Supponit quarto.

Dubium circa vltimũ Suppoſitũ.

1. Sententia Alb. Egidij & aliorum.

2. Sententia Caietani & Authoris.

3.

Supponit tertiò. Tertiò ſupponit, quòd cùm quid conuertatur cum eo, cuius eſt quid, debet ſyllogizari per Mediū etiam conuertibile, ita, vt omnes tres termini ſint cōuertibiles, cùm enim cōcluſio vniuerſalis eſt ex conuertibilibus, & Medium erit pariter cōuertibile, vt in literis explicat Ariſtot.

Supponit quartò. Supponit quartò, ſi debet concludi aliquid, tanquā quid eſt, de re, oportere vt vtraque præmiſſa ſit ſecundum quid eſt; vt ſi A probandū eſt, eſſe quid, de C oportet, vt A de B, & B de C, ſit in quid eſt. & dat huius rationem: nam, niſi ſic præmiſſæ ſumantur, non erit neceſſe, concluſionem eſſe in quid eſt, quaſi dicat: poterim' quidem concludere quid eſt per præmiſſas, quæ non ſunt ſecundum quid eſt. ſed tales non oſtendent neceſſario concluſionem eſſe ſecundum quid eſt, niſi ſic etiam ſumantur.

Dubium circa vltimū ſuppoſitū. Circa hoc ſuppoſitum eſt dubium; an hoc ſit intelligendum, quòd expreſſè ponatur illa reduplicatio in quid: dicendo; omne B eſt A. in quod quid eſt, omne C eſt B, etiam in quod quid: ergo omne C

1. Sententia Alb. Egidij & aliorum. eſt A in quod quid: ita volūt multi, inter quos eſt Alb. Egid. & tale vocant ſyllogiſmum duplantē. & quidem eſt probabilis opinio, mihi tamen magis placet in hoc Caiet. ſententia, qui dicit, non fieri hanc duplicationē addendo illā particulam, ſed re ipſa ſumendo tales propoſitio-

2. Sententia Caietani & Authoris. nes nam ſicut demonſtratio debet procedere ex cauſis, & ex neceſſarijs immediatis & reliquis, tamen nō eſt addenda particula, quæ hoc dicat, ita ſimiliter eſt intelligendus Ariſt. nempè vt tales propoſitiones ſumantur, quę ſint in ꝙ quid eſt.

Nota literam ſic [ſed ſi A de B, in eo ꝙ quid eſt, non autē B in quocunque in eo quod quid eſt] id eſt. ſi maior in quid, nō autem minor, adde tu, nō ſequetur concluſio in eo quodquid eſt [ipſum autem quid eſt vtraq;] id eſt, ſi vtraque eſt in eo quod quid eſt, nō ſolùm maior, ſed C B, minor, tunc concluſio erit in quid.

3. *Si igitur quod quid eſt, & quid erat eſſe, &c.*

Concludit, ex ſuppoſitis in tali ſyllogiſmo peti principium in medio termino, id eſt, in minori, vt dicit Themiſt. in qua mediū de ſubiecto concluſionis prædicatur, quod medium cùm ſit quid eſt ipſius ſubiecti, petitur vt principium; vnum enim eſt quid & eſſentia rei vnius, licet varijs poſſit vocibus explicari. ob id talis eſſentia, quæ erat probanda, petitur in minori. quod ſit manifeſtum, ſi ſumamus duas propoſitiones immediatas, id eſt, in quibus quid eſt, ſemper prædicetur, & in minori, & in maiori.

Nota. Definitiones per externas cauſas datas non quid, ſed propter quid tantum dicere.

Hic aduerte, quòd nō loquimur de definitione quæ per cauſas externas datur, hę enim nō dicūt quid, ſed propter quid rei tantùm. ſermo aūt eſt de quid eſt, & de definitione explicante tale quid, & in his procedendo principium petitur, vt dictum eſt, & hoc nota.

4. *Per conuerſionem igitur, &c.*

Reijcit opinionē eorum, qui per duas definitiones quid eſt, dicētes exiſtimabāt ſe demōſtrare poſſe quid eſt, nempè vnā per alteram, vt de anima ſumebāt eſſe id, quod à ſe vitā habet, ſimiliter eſſe numerum ſeipſum mouentem, quæ conuertūtur inter ſe, & quid animę dicūt, & per vnam alterā probabant. Contra hos Ariſt. dicit, ſic etiā peti principium nam vnā illarū oportet petere in præmiſſis de ſubiecto nō enim ſufficit, quod præmiſſæ ſint eſſentiales, nam etiam genus eſſentiale eſt ſubiecto, ſed debēt eſſe, ſicut definitio & definitum, quę vnum eſſe ſunt, ſi verò nō ſic ſint, non concludetur quid. ſi autē ſint ſic, petetur iam in præmiſſis quid vnum ipſius animę: nota ſimiliter hic agi de definitionibus, quæ dicunt quid.

Quòd viâ Diuiſionis non poſsit demonſtrari quid eſt.

CAPVT V.

1. V*Erùm enim verò, neque per diuiſiones via ſyllogizat, quemadmodùm in reſolutione circa figuras dictum eſt: nunquam enim neceſſarium fit rem illam eſſe, cùm hæc ſint, ſed quemadmodum neque inducens demonſtrat, non enim oportet concluſionem interrogare, neque in eo quod datur eſſe, ſed neceſſe eſt eſſe illis exiſtentibus.* 2. Priorum cap. 21.

2. *Etenim ſi dixerit reſpondens, anne homo animal, aut inanimatum? poſtea accipiat animal, non ſyllogizatum fuit, rurſus omne animal, aut pedeſtre, aut aquaticum, acci-*

accipiat pedeſtre, & hominem eſſe totum animal pedeſtre, non neceſſe eſt ex dictis, ſed accipit et hoc: differt autem nihil in multis aut paucis ita facere, idem enim eſt.

3\. *Non ſyllogiſticum igitur vſus fit ita progredientibus, & ad ea quæ contingit ſyllogizari: quod enim prohibet hoc verum quidem eſſe omne de homine, non tamen quid eſt, neque quod quid erat eſſe, ſignificans?*

4\. *Amplius quid prohibet, aut addere aliquid, aut auferre, aut ſupergredi ſubſtantias: hæc igitur prætermittantur quidem.*

5\. *Contingit autem ſoluere, ſi quis accipiat ea, quæ ſunt in ipſo quid eſt, omnia, & conſequens diuiſionem faciat petens primum, & nihil derelinquat: hoc autem neceſſarium eſt, ſi omne in diuiſionem cadit, & nihil deficit, hoc autem neceſſarium; indiuiduum enim iam oportet eſſe. Sed ſyllogiſmus tamen non eſt, ſed ſiquidem alio modo cognoſcere facit, hoc quidem nihil abſurdum fuit: neq; enim inducens fortè demonſtrat, ſed tamen oſtendit aliquid.*

6\. *Syllogiſmum verò non dicit ex diuiſione dicens definitionem. quemadmodum enim in concluſionibus, quæ ſunt ſine medijs, ſi quis dicat, quod his exiſtentibus neceſſe eſt hoc eſſe, contingit interrogare propter quid, ita & in diuiſiuis definitionibus, quid eſt homo? animal mortale, habens pedes, bipes, ſine pennis, propter quid iuxta, vnamquamque appoſitionem? dicet enim, & monſtrabit diuiſione, ſicut opinatur, quod omne, aut mortale, aut immortale eſt: talis autem oratio tota non eſt definitio: quare & ſi demonſtraretur diuiſione, non tamen hæc definitio ſyllogiſmus efficitur.*

1\. *AT verè neque per diuiſionem, &c.*

Intentio Ariſtot. non poſſe videlicet quid probari viâ diuiſionis.

1\. Argum.

Probat via diuiſionis non poſſe probari quid eſt, de quo etiam dictum eſt libro primo Priorum, cap 32. quem librum vocat reſolutioné circa figuras, eò, quòd illic ſyllogiſmos in tres figuras reducere doceamur. Probat autẽ primò, quod, per diuiſionem quid eſt, non oſtendatur, ſic: in diuiſione non ſequitur neceſſariò concluſio ex præmiſſis poſitis, ſed adhuc oportet petere à Reſpondente præter præmiſſas, ergo non eſt via neceſſaria. qualis debet eſſe ad probandum quid eſt; concluſio enim debet ſequi ex præmiſſis neceſſariò, & non debet ſolùm habere veritatem ex conceſſione, ſed ex præmiſſis, quamuis Reſpondens nihil det.

Nota. In diuiſione in præſenti duplicem eſſe proceſſu.

Hic aduerte, in diuiſione, de qua hic eſt ſermo, eſſe duplicem proceſſum. alter eſt ſyllogiſticus, in quo ſubditur diuiſum, tanquam Medium, & coniunctum, ex partibus eſt maius extremum, & vna ſpecies minus.

Verbi gratia: omne animal eſt rationale, vel irrationale, omnis homo eſt animal, ergo eſt rationalis, vel irrationalis. Alter proceſſus eſt enthymematicus, in quo, ab vnius vel plurium partium excluſione proceditur ad alterius affirmationem, nempe ex concluſione illata: omnis homo eſt rationalis, vel irrationalis; non irrationalis, ergo rationalis: & vterque iſte proceſſus diuiſio vocatur in præſenti.

2\. *Vtrùm homo eſt animal, aut inanimatum, &c.*

Nota. In diuiſione duplicẽ eſſe cõcluſionẽ.

Probat in tali concluſionem intentam non ſequi, & aduerte, quòd ſunt duę concluſiones: altera eſt ex prædicato complexo, ſcilicet: omnis homo eſt rationalis, vel irrationalis; & hæc quidem neceſſariò ſequitur ex præmiſſis: altera eſt: homo eſt rationalis. & hæc eſt intenta, & quæ eſt in quid eſt, ſed talis non ſequitur ex præmiſſis, niſi accedente vlterius conceſſione Reſpondentis, quòd homo non ſit irrationalis. Probat igitur Ariſtoteles, quod petat principium in tribus. Primo, in genere, cum enim genus ſit pars ipſius, quod eſt, probandi, petitur interrogando, an homo ſit animal, nec ne? nam ſaltem ſupremum genus eſt petendum; cùm per diuiſionem colligi nequeat. Secundo, petit in differentia, quia præter illas præmiſſas petit ſibi dari, hominem non eſſe irrationalem: ſimiliter ſupponit non eſſe plures differentias alias, & in hoc ſimilatur inducenti, vt notat S. Tho. qui ſupponit, ſic eſſe in reliquis ſingularibus, quę non inducit, vel illa inducta eſſe omnia, ac ob id nõ demõſtrat. Tertiò, petit ſibi dari hominem eſſe totum hoc: animal greſſibile bipes: abſq; vlla coniunctione interpoſita, hoc enim non probat, quamuis ſingulæ partes per ſe probarentur: quia verò exempla poſuerat in bimembri diuiſione. dicit parùm

hoc

hoc referre, cùm id ſequatur in multis, ſicut in paucis.

Dubium. Dubitabis: quare definitio debet eſſe continua, & nō interpolata: nota, eodem modo ſe habere compoſitum Metaphyſicum; quod conſtituitur ex genere & differentia; & compoſitum phyſicum, quod componitur ex materia & forma: nā differentia eſt ſicut forma, genus vt materia. forma autem vtitur materia, ſine aliquo intermedio; quia materia eſt quoddā ens imperfectum & inconſummatū, perficiēdum & conſummandum per formam: vnde ſicut medietas lineæ alteri medietati abſque medio copulatur, ita forma materiæ, & conſequenter differentia generi. ex quo fit, vt non dicamus: homo eſt animal & rationale, ſed ſimul, animal rationale, quod totum tali diuiſione nullo modo probatur; ſed petitur.

Compoſitū Metaphyſicum & phyſicum ſpari ratione ſe habere.

3. *Non ſyllogiſticus quidem igitur, &c.*

Concludit, diuiſionem non concludere quid eſt, ſyllogizando; imò, inquit, nec ea, quæ alias ſyllogizari poſſent, per diuiſionem ſyllogizantur: vt quando aliquid accidentale concluditur, cum ſemper petatur principium circa numerum partiū diuiſi, & in petendo negationem aliarum partium, vt dictum eſt, quod idem etiam docuit primo Priorum, cap. 32.

4. *Amplius quid prohibet, &c.*

4. Argum. Altero argumento conatur infringere idem, nempè diuiſione cōcludi quid eſt, argumentum tale eſt: diuiſioni accidunt aliqua, ex quibus nō poteſt conſtare quid eſt, ergo non eſt via certa & neceſſaria ad probandam quid eſt: quia fit diuiſio generis aliquando per accidentia, quæ non pertinent ad quid eſt, aliquando per vltimas differentias prætermittēdo intermedias, & tunc ex tali genere & differentia non fit definitio. non enim dices: homo eſt viuens rationale, vt dictū eſt ſexto Topicorum; quia ablatum eſt aliquid hominis ſubſtantiæ, nempè, ſenſibile. aliquādo fit non perueniendo vſq; ad vltimas differentias, & ſic definitio nō fiet propria definito, vt ſi dicas: homo eſt viuens ſenſibile. nō ergo eſt via apta diuiſio ad, quid eſt, oſtendendum. Vis argumenti hęc eſt.

Argumenti vis vbi ſita?

Diuiſio ipſa non oſtendit, an differentiæ ſint accidentales: an adæquatę an vltimę, niſi aliunde iſta probentur, quæ tamen ſunt neceſſaria, vt oſtendatur quid eſt: nō ergo eſt via apta ad id oſtendendum, & probandum.

Contingit autem ſoluere. &c. 5

Poſſet aliquis dicere, argumentū hoc ſolui, ſi ſumamus diuiſionem per membra eſſentialia & conſequenter ſe habentia; id eſt adæquata, & deſcendendo vſq; ad vltimam ſpeciem, in tali enim diuiſione quid eſt oſtēderetur: hoc excludit Ariſt. dicens, adhuc non ſyllogizari quid eſt. propter id quod dictum eſt in argumento primo: eſt tamen via quædam bona, pro manifeſtando quid eſt, ſed non via ſyllogiſtica, ſicut inductio manifeſtat aliquid, nempè vniuerſale, ſed non ſyllogizandi viâ.

Excluditur ad hoc argumentum reſponſio.

Syllogiſmum autem non dicit ex diuiſione, &c. 6.

Docet, per diuiſionem venantem definitionem non ſyllogizari, & probat ſic: illud, de quo poſt rationem factam contingit petere propter quid, non eſt ſyllogizatum, ſed de definitione, poſt factam diuiſionē, contingit petere propter quid: vt, propter quid homo eſt animal rationale bipes: ergo non eſt ſyllogizata. maior patet in concluſionibus, quæ neceſſaria aſſerunt, ſine aliquo Medio probante, quarum contingit petere propter quid. minor probatur. nam quamuis demus ſingulas definitionis partes; vt opinio illorum exiſtimat, diuiſione oſtendi: tamen oratio illa tota ex ſingulis partibus non probatur eſſe definitio: non ergo definitionis eſt ſyllogiſmus.

Per diuiſionem definire conātem non ſyllogizari.

Poteſt eſſe etiam alius ſenſus, quòd diuiſio demonſtrat quidem primam concluſionem, nempè, hominem eſſe rationalem, aut irrationalem, animal mortale, aut immortale, ſed hoc totum non eſt definitio, ſed animal rationale ſolùm, non verò irrationale, hoc verò petitur, non probatur: cùm adhuc poſſit quæri: quare homo tantùm rationalis eſt?

Expoſitio alia.

(∴)

Diſceptatio, quòd ipſum quid eſt, non monſtretur definitione, neq; definitione contrarij, neq; alio quouis modo.

CAPVT VI.

SED anne eſt demonſtrare ipſum quid eſt ſecundum ſubſtantiam? ex ſuppoſitione autem accipientem ipſum quidem quòd quid erat eſſe, hoc, quod eſt ex proprijs in eo quod quid eſt, hæc autem in eo, quod quid eſt ſola, & proprium omne: hoc enim eſt eſſe illi. An rurſum accepit, quod quid erat eſſe, & in hoc? neceſſe enim eſt per medium monſtrare.

2. *Amplius, quemadmodum neque in ſyllogiſmo accipitur quid eſt ipſum ſyllogizare, ſemper enim tota aut pars eſt propoſitio, ex quibus ſyllogiſmus, ita neque ipſum, quod quid erat eſſe oportet ineſſe in ſyllogiſmo, ſed ſeorſum hoc appoſitum eſſe, & addubitantem, ſi ſyllogizatum eſt, aut non, hoc occurrendum eſt quod, hoc enim erat ſyllogiſmus, & ad illum, quòd, non ipſum quid erat eſſe ſyllogizatum eſt, quod certè: hoc enim poſitum fuit nobis ipſum quod quid erat eſſe: quare neceſſe eſt & ſine quid eſt ſyllogiſmus, aut ipſius quod quid erat eſſe ſyllogizatum fuiſſe aliquid.*

3. *Et ſi ex ſuppoſitione monſtret, veluti ſi malo ineſt diuiſibile eſſe, contrario autem hoc, quod eſt contrarium ineſſe quibuſcunque eſt aliquid contrarium: bonum autem malo eſt contrarium. et indiuiſibile diuiſibili: eſt igitur bono ineſſe indiuiſibile eſſe.*

Hinc etenim accipiens ipſum quod erat eſſe monſtrat: accipit autem ad monſtrandum ipſum quod quid erat eſſe. alterum tamen ſit: in demonſtrationibus. namque quod eſt hoc de hoc, ſed non ipſum, neque cuius eadem eſt ratio, & conuertitur.

4. *Ad vtraſque verò, & ad monſtrantem ſecundum diuiſionem, & ad ſic ſyllogizantem, eadem eſt dubitatio, propter quid homo eſt animal, bipes, pedeſtre, ſed non animal & pedeſtre: ex ijs enim, quæ accipiuntur, nulla neceſſitas eſt vnum fieri quod prædicatur, ſed quemadmodum homo idem eſſet, & Muſicus & Grammaticus.*

1. *Sed vtrùm ſit demonſtrare, &c.*

Ariſt. intentio, duos excludere oſtendendi modos.

Pergit adhuc probare, quid eſt oſtendi non poſſe. & in præſenti duos excludit oſtendendi modos: alter eſt per definitionem definitionis: alter eſt per definitionem contrarij, quos vocat modos probandi ex conditione & ſuppoſitione, qui per vnius definitionem probant alterius definitionem.

Mouetur dubium.

Proponit igitur: an quid eſt ſubſtantiale probetur, accipiẽdo quid eſt ipſius definitionis. nempè oratio, quæ ſoli ineſt, & in quid prædicatur, & fiat talis diſcurſus: omnis oratio, quę ſoli ineſt, & in quid prædicatur, definitio eſt, animal rationale eſt huiuſmodi, ergo animal rationale eſt hominis definitio: Dicit, ſic nõ demõſtrari. nam hoc modo etiam petitur principium: nam pro medio ſumere oportet definitionem de definito abſq; probatione. Aliqui dicunt, principium peti in maiori, ſumentes definitionem de ipſa definitione & non probantes. Aliqui dicunt, quòd in minori; quia petere, q̃d animal rationale inſit homini ſoli, & in quid; eſt petere probandũ, quòd ſit definitio. Melius dicamus, quòd in vtraque petitur principium.

Remouetur.

NOTA.

Amplius, ſicut nec in ſyllogiſmo, &c. 2.

Idem etiam probat alio argumento: ſicut enim probantes aliquam concluſionẽ, nempè: homo eſt riſibilis, propoſitiones ſumimus vniuerſales, quæ dicuntur tota: aut aliquas particulares, quę dicuntur partes, ex quibus illud probamus: non autem ſumimus pro præmiſſa definitionem ſyllogiſmi: ſed ſi aliquis ſyllogizatã concluſionem illam eſſe negat, tunc definitione ſyllogiſmi probamus: ita, nec definitione definitionis oportet probare animal rationale tanquam quid de homine, ſed alio principio: quòd ſi negetur definitum eſſe, tunc definitione definitionis id probare contẽdimus. argumentũ hoc eſt à ſimili.

Et ſi ex conditione monſtret, &c. 1.

Alterum modum quid eſt probandi reijcit, nempè per definitione vnius cõtrarij: vt bonum & malum ſunt cõtraria, mali natura & quid, eſt diuiſibile, ergo boni natura & quid, eſt indiuiſibile; contrarijs enim cõtraria inſunt: ſed hic petitur principium. nam ad probandum vnum quid, petit ſibi aliud dari. Dices: nónne etiam in ſyllogiſmo quouis petimus propoſitiones ex quibus ſyllogizanda eſt concluſio? ad hoc reſpondet, in ſyllogiſmo peti concluſionis

Obiectio.

Solutio.

ſionis probandę propoſitiones,ſed nõ eſt æqua ſors & ęqualis ſcientia,ac cognitio pręmiſſarum & concluſionis,nec per illã concluſionem iterũ præmiſſæ eodẽ modo probari poſſunt:at contrariorũ æqua eſt ſcientia & cognitio,& conuertuntur; nam eodem prorſus modo, quo vnũ per alterum,etiam alterum per alterum contrariũ probatur. ob id in his petitur principium, tanquam in ſimili & pari,nõ autem in ſyllogiſmo.

Ad vtroſque autem, & ſecundum &c.

Concludit,argumẽto communi,& via diuiſionis,& his vtriſq; modis, nõ poſſe quid eſt ſyllogizari:quia nulla via oſtendit, ꝙ homo ſit animal greſſibile bipes,& nõ greſſibile & bibes, ſicut dicitur Grammaticus & Muſicus.cùm autem hoc ſupponatur in his omnibus probãdi modis,
Nota. nullus eorum quid eſt ſyllogizat abſque principij petitione Capite ſuperiori declarata eſt ratio huius continuationis.

Epilogo oſtendit, quid ſit non poſſe monſtrari.

CAPVT VII.

1. *Quomodo igitur definiens monſtrabit ſubſtantiam,aut quid eſt? neque enim ſicut demonſtrans ex confeſſis eſſe manifeſtum faciet,quòd neceſſe eſt, illis exiſtentibus alterũ quid eſſe, demonſtratio enim hoc eſt, neque ſicut inducens per ſingularia cùm manifeſta ſint,quòd omne ſic eſt, eò quòd nihil aliter eſt non enim quid eſt monſtrat, ſed quòd aut eſt,aut nõ eſt.quis igitur alius modus reliquus? non enim monſtrabit vtique ſenſu aut digito.*

2. *Amplius, quomodo monſtrabit quod quid eſt homo: neceſſe eſt enim ſcientem quòd quid eſt homo,aut aliud quodcunque, ſcire, & quòd eſt: non ens enim nullus nouit quod eſt, ſed quid quidem ſignificat oratio aut nomen, cùm dixero hircoceruum, quid autem eſt hircoceruus, impoſſibile eſt ſcire. Verumenimuerò, ſi monſtrabit quid eſt, & quod eſt, & quomodo eadem ratione monſtrabit: definitio enim vnum quid ſignificat, & demonſtratio, quid autem eſt homo, & eſſe hominem, aliud eſt. Poſtea & per demonſtrationem dicimus neceſſarium eſſe monſtrare omne, quod eſt.niſi ſubſtantia ſit, ipſum verò eſſe nulli eſt ſubſtantia:non enim genus eſt ipſum ens: demonſtratio igitur erit quòd eſt, quod & nunc faciunt ſcientiæ. Quid enim ſignificat triangulum, accepit Geometra, quod autem eſt monſtrat:quid igitur monſtrabit definiens quid eſt, aut triangulum? ſciens igitur aliquis definitione quid eſt, ſi eſt non ſciet, ſed impoßibile eſt.*

Manifeſtum autem & ſecundum modos definitionum, qui nunc ſunt, quòd non monſtrant definientes,quòd eſt: nam etſi eſt ex medio æquale. ſed propter quid eſt ipſum definitum, & propter quid hoc eſt circulus quæritur. eſſet enim et definitionem orichalci dicere eſſe ipſum. neque enim,quòd poßibile eſt eſſe quod dicitur, aßignant definitiones, neque quòd illud eſt, cuius dicunt eſſe definitionem,ſed ſemper licet dicere propter quid. 3.

Si igitur definiens monſtrat aut quid eſt, aut quid ſignificat nomen (ſi non eſt nullo modo ipſum quid eſt) eſſet vtique definitio oratio idem quod nomen ſignificans: ſed abſurdum. Primum quidem enim & non ſubſtantiarum eſſet vtique & non entium, ſignificare enim licet & non entia. Amplius, omnes orationes definitiones vtique eſſent: eſſet enim nomen ponere cuicunque orationi: quare definitiones vtique diſputaremus omnes, & Ilias definitio vtique eſſet.

Amplius nulla ſcientia demonſtraret vtique, quod hoc nomen quid ſignificat, neque definitiones igitur hoc aßignant. Ex his igitur neque definitio & ſyllogiſmus videtur idem ens, neque eiuſdem ſyllogiſmus & definitio. Adhæc autem, quòd definitio nihil demonſtrat, neque monſtrat, neque ipſum quid eſt, neque definitione, neque demonſtratione eſt cognoſcere.

Qualiter igitur definiens, &c. 1.

Velut epilogum quendam pręcedentiũ faciens probat adhuc,quid eſt, non poſſe vllo modo mõſtrari.poſſet enim quis dicere, quid eſt,oſtendi per definitione; vt animal rationale indicat quid hominis! hoc intedit modo reprobare, oſtendẽdo, quod ipſa definitio, quamuis dicat quid, nõ tamen oſtendit,cuius ſit illud quid,& hoc eſt inſtitutũ capitis præſentis. Probat igitur primo ſic ſi definiens quid eſt, dicere oſtẽdit,aut id fit ex quibuſdam principijs poſitis aliquid neceſſariò inferendo, & ſic

Capitis ſumma.

Definitio quamuis dicat quid, nõ tamen oſtẽdit cuius ſit illud quid.

Probatur primò.

& ſic non; cùm iſte probandi modus ſit ſyllogiſticus & demõſtratiuus: aut ex ſingularibus inferendo totum & vniuerſale, eò quod nullum ſingulare aliter ſe habet, ſicut inductio, & ſic nõ; quia tali via probatur tam affirmatio quàm negatio: at definitio negatio non eſt: imò nec affirmatio, cùm non ſit propoſitio, aut demõſtrat ſenſu, nempè opponendo & obijciẽdo ſenſibus ipſam rem, aut digito monſtrando & ſic non; hoc enim ſingularium ſenſibilium eſt: nullus verò ſupereſt modus, ergo definitio non oſtendit quid eſt de re ipſa.

2. *Ampliùs quomodo monſtrabit. &c.*

Secundò. Secundò idem probat: quid eſt non poteſt cognoſci, quin cognoſcatur quòd res eſt: ſed definitio non poteſt oſtendere de re quòd ſit, ergo nec quid ſit; aliter enim poſſet quis cognoſcere quid eſt res, nõ cognoſcendo quòd eſſet, quod impoſſibile eſt. Maiorem explicat; docendo quòd nomen ſignificet, poſſe cognoſci antequam rem eſſe cognoſcamus, at quid ſit, ſiue an ſit? præſuppoſito nequit cognoſci. Minorẽ probat primò: definitio, ſicut & demonſtratio, vnũ demonſtrat: at quid rei, & eſſe rei non vnum ſunt: aliud enim eſt homo, aliud hominis eſſe, non ergo definitione vtrunque ſimul innoteſcit.

Secundò, probat minorem: definitio rei explicat ſubſtantiam, demõſtratio verò, quę ſubſtantiam conſequuntur, at eſſe rei non eſt eius ſubſtantia; cùm non ſit genus, nec ſit differentia: non ergo definitione oſtendi poteſt.

Tertiò, Exemplo. Tertiò, idem exemplo probat: nam demonſtratio accipit quid eſt pro Medio, & rẽ eſſe probat: vt, quid ſit triangulus? ſuppoſito, quòd ſit, demonſtrat: non ergo definitio id oſtendit.

Nota. Nota, hic triangulum ſumi, vt eſt paſſio & quęſitum, & aduerte iſtud argumentũ. nam ob id concludetur; nunquam cognoſci definitionẽ, quid eſt rei dicere, niſi in demonſtratione, vbi talis res eſſe probatur per definitiones in talem mediam; vt dicemus.

Dubium. Dubitabis: quid ſibi vult, aliud eſt homo, aliud hominis eſſe, quod etiam dicitur 3. animæ, ca. 4. & 1. Met. cap. 5. ex hoc

Thomiſtæ. loco Thomiſtę colligunt, eſſentiã, & exiſtentiam realiter diſtingui. nã dicunt, per hominem, ſubſtantiã, per eſſe, exiſtentiã intelligi, ſed hanc quęſtionẽ determinare nõ eſt huius loci. ſenſus Ariſt. hic forſan

Solutio. eſt, aliud eſt eſſentia rei, quæ definitur, aliud id, quod per talem eſſentiam eſt, vt homo eſt id, quod per eſſentiam eius eſt, hominis verò eſſe ipſa eſſentia, per quam exiſtit. forſan hic eſt veriſſim' Ariſtotelis ſenſus, & tunc per eſſe hominis debemus

Eſſe hominis. intelligere naturam in abſtracto, putà humanitatem, per ipſum vero hominem naturam in concreto. Homo.

Dubium. Dices tu: in quo diſtinguũtur homo, & humanitas? Dico, quòd ſecundum rẽ homo, & humanitas idẽ dicuut; nam ſicut homo

Solutio. dicit ſubſtantiam ex materia tali, & rationali anima compoſitam, ita etiam humanitas

Humanitatem & hominem ratione inter ſe diſtingui. differunt tamen in modo ſignificãdi: nam humanitas dicit naturam per modum formę abſtractæ: ſicut albedo, at homo naturam eandem per modum exiſtẽtis per ſe, ſicut album albedinem dicit, vt in aliquo receptam.

Homo cur de ſuppoſito dici poſſit, non autem humanitas. Hinc eſt quòd homo, propter ſignificãdi modum, includit ſuppoſita, & cum accidẽria inſint ſuppoſitis, homo vt homo, quamuis non includit accidens vllũ, cùm ſit ſubſtantia, tamen non excludit accidẽtia, ob hęc dicitur: Petrus eſt homo, & homo eſt albus, homo ambulat: at humanitas, cùm ſit ſecundum modum formæ, excludit ſuppoſita & accidentia; ob id non dicitur: Petrus eſt humanitas, nec: humanitas eſt alba.

Hominem eſſe compoſitius humanitate, dici. Vnde etiam fit, quòd, cùm homo non excludat accidentia, nec exiſtentiã actualem, humanitas verò excludat, compoſitius dicatur homo: quia habet hoc, nẽpè non excludere accidentia & exiſtentiam actualem. ac propterea dicitur, aliud homo eſt, aliud hominis eſſe, putà, humanitas. non quod alia ſit ſubſtantia, ſed quod homini multa ex modo ſignificandi dentur, quæ non concedentur humanitati, tanquam excludenti ea à ſe. Sed de his hactenus pro iſto loco.

Manifeſtum eſt & ſecundum nunc, modos, &c. 3.

Tertiò, inductione. Tertiò idem inductione per ipſos definitionum modos probat, quòd definitio non oſtendat quid de re, & ſumit definitionum

fini-

finitionem aliquam concedit, verbi gratia, nem pe figuram æqualem distantem à medio, à quo lineæ ... ad circunferentiam ductæ omnes sint æquales ... est definitio circuli, ſed non oſtendit, an circulus ſit, ſiue eſſe poſſit: nec ipſa oſtendit cuius ſit, an ſit circuli, an ſit alterius cuiuſuis, vt montis aurei? etiam adhuc de circulo poſſit quis petere an ſit & quid ſit: non enim ſtatim definitionibus propoſitis, quorum ſint, ſcimus: ergo definitio non oſtendit quid eſt, de ipſa re, cuius eſt.

Si ergo definiens monſtrabit, &c.

4. Quartò. Quartò probat, definitionē adhuc non oſtendere quid eſt. ſi enim oſtendit, aut oſtendit quid rei, aut quid nominis. non quid rei, vt probatum eſt: ergo quid nominis: ſed hoc dici non poteſt. ſi enim definitiones non, niſi quid nominis, oſtendunt, ſequitur quod definitiones eſſent nomen ... ſimiliter quòd omnes orationes eſſent definitiones, & quod orationibus loquentes, definitionibus loqueremur. Patet: nam ſingulis orationibus, vnicum poſſet imponi nomen, ſicut opus Homeri dicitur Ilias: & tunc orationes definitiones illius eſſent, cū quid ſignificet, explicarent. Præterea ſequitur, quòd nulla ſcientia faceret definitiones: nam non eſt ſcientiæ, vocabulorum ſignificationes explicare, cùm ad placitū ſint, ſcientiæ verò ſint neceſſariorum.

N O T A. Ex quibus vniuerſalem epilogum colligit, nempè definitionem & demōſtrationem nec eſſe eiuſdem, nec eſſe idem: & quid eſt nullo modo oſtendi, nec per ipſammet definitionem. Hæc enim omnia diſputata ſunt.

Diſſolutio diſceptationis propoſitæ: & hoc capite oſtenditur, quid eſt, poſſe monſtrari per aliud quid eſt.

1. Nota, in alijs cod. caput, quod hic octauū, cōplecti vna ſerie nonū & decimum hoc loco diſiūcta.

CAPVT VIII.

Iterum autem conſiderandum quid horum dicitur bene, & quid non bene, & quid eſt definitio, & ipſius quid eſt: nunquid quodāmodò eſt demonſtratio, & definitio, aut nullo modo. Quoniam autem eſt (vt diximus) idem ſcire quid eſt, & ſcire cauſam ipſius ſi eſt. Ratio autem huius quod eſt aliqua cauſa, & hæc aut eadem, aut alia, & ſi ſit alia, aut demonſtrabilis, aut indemonſtrabilis. ſi igitur eſt alia, & contingit demonſtrare, neceſſe eſt medium eſſe cauſam, & in prima figura monſtrari: vniuerſale nanque eſt & prædicatiuum quod monſtratur. Vnus igitur modus erit vtique, qui nunc exquiſitus eſt, per aliud ipſum quid eſt monſtrari, ipſorum nanque quid eſt neceſſe eſſe medium eſſe quid eſt, & propriorum proprium: quare hoc quidem mōſtrabit, illud vero non monſtrabit ipſorum quid erat eſſe eiuſdem rei. Hic igitur modus quod non ſit vtique demonſtratio, dictum eſt priùs, ſed eſt logicus ſyllogiſmus ipſius quid eſt.

Iterum autem ſpeculandum eſt, &c.

Cùm haſtenus diſputando proceſſerit, & nihil reſoluerit, nunc ad determinanda hæc accedit. ac primò quid definitio? & an quid eſt, aliquo modo oſtendi poſſit? docet. 1. Propoſitio ſubſequentium Ariſt.

Intendit ergo in hoc capite vnum modum tradere, quo ipſum quid eſt poſſit ſyllogizari; nempè per cauſam ipſi⁹ quid eſt. & aduerte, quod dictū eſt, per quid eſt, rei naturam intrinſecam intelligimus, per cauſam vero aliam à natura, efficientem, finalem, & materialem: per has autem ipſum quid oſtēdimus, ſed talis oſtenſio logica dicitur, non quod non ſit demonſtratio, cum per vnam cauſam aliā monſtramus; ſed quòd non ſit demonſtratio oſtēdens & probans, eſſe quid eſt. Intentio huius capitis. Nota. Oſtenſio logica.

Dicit igitur: Cùm ſcire rem eſſe, ſit ſcire cauſā illius eſſe, ſequitur quod ratio rei, & definitio ſit aliqua cauſa. hæc poteſt eſſe duplex: aut eadē cum ipſa rei eſſentia & natura, aut alia; qualis eſt, quæ fit per aliquā ex prędictis tribus cauſis, aut omnes eas, aut aliquas: nā multiplex eſt cauſalis definitio. Quod ſi fuerit alia: aut erit demonſtrabilis, id eſt, apta ad demonſtrandū; nempe, quia eſt per ſe, & neceſſaria: aut indemonſtrabilis; id eſt, inepta ad demonſtrandum, vt ſi non ſit per ſe, aut non neceſſaria. tunc ſi fuerit demonſtrationi apta, in prima figura demonſtrabitur per talem cauſam quid eſt: & tunc omnia erunt propria, in quid ipſius rei, cùm ſint cauſæ: ſi vero non fuerit apta cauſa, per

[illegible] nihil demonſtrabitur. Sed dicit tamen, quod illic eſt vnus modus oſtendendi quid eſt, ſed Logicus [illegible] quid eſt, nõ oſtendimus vt diximus.

Quomodo quid eſt habeatur ex Demonſtratione.

CAPVT IX.

1. *QVo autem modo* [illegible] *amus ſeque-* [illegible] *a primo* [illegible] *enim propter quid* [illegible] *habentes, quia* [illegible] *vero & ſimul* [illegible] *ſunt, ſed non prius.* [illegible] *quam* [illegible] *ſimiliter & ipſum* [illegible] *quod eſt impoſſibile eſt* [illegible] *ſcire, quia eſt ignorantes ſi eſt.*

2. *Ipſum vero ſi eſt,* [illegible] *quidem ſecundum* [illegible] *habemus,* [illegible] *res, vt* [illegible] *quod tonus eſt quidam* [illegible] *quid eſt* [illegible] *quædam hominis, & hominem, quod* [illegible] *quoddam eſt, & animam, quia* [illegible] *quæcunque igitur* [illegible] *quod* [illegible] *modo ſe habere ad ipſum quid* [illegible] *enim* [illegible] *quærere autem quid eſt,* [illegible] *nihil quærere eſt.* [illegible] *habemus* [illegible] *quare, vt habemus quid eſt, ita nos habemus & ad ipſum quid eſt.*

3. *Quorum habemus aliquid ipſius quid eſt, ſit primum quidem ſic, defectus in quo A, Luna in quo C, obſtentio terræ in quo B.* [illegible] *aut non quærere eſt an B ſit aut non, hoc autem nihil* [illegible] *quærere,* [illegible] *ſi eſt* [illegible] *ipſius & ſi ſit hoc, &* [illegible] *dicimus eſſe, A* [illegible] *contradictionis eſt ratio, vtrum habendi* [illegible] *aut non* [illegible] *quando* [illegible] *ſimul* [illegible] *& propter quid* [illegible]*, ſi per media ſit. ſi autem non,* [illegible]*, quod* [illegible]*, propter quid vero non.*

✠ [illegible] *itur Luna C, defectus A in pleni* [illegible] *vmbram* [illegible] *facere, nullo inter nos* [illegible] *te* [illegible]*, in quo B* [illegible] *C* [illegible] *B quod eſt, nõ poſſi* [illegible] *cum nullus noſtrum in medio ſit,* [illegible] *ipſu A quod eſt deficere, quod* [illegible] *propter quid* [illegible] *&* [illegible]

[illegible] ✠

[illegible] *quæ*[illegible] *Lunæ, an* [illegible] *alterius* [illegible] *ad ob-* [illegible]

Quod [illegible] *modo contingat,* [illegible]*, &c.*

Antequam ad textus expoſitionem accedamus, [illegible] Ariſtoteles in hoc capite explicemus. 1. De [illegible] Ariſt. in hoc capite.

Pro quo aduerte primò, quid & propter quid demonſtrare, ratione tamen diuerſa. nam definitio, quæ eſt quid vnius extremi, eſt medium & propter quid ad probandū ipſum de aliquo, vel aliquid de [illegible] propterea differenti ratione dicitur, nam [illegible] definitio & quid [illegible] dicitur [illegible] ſecundum ſe, propter quid vero dicitur [illegible] in compoſitione & [illegible] ex quo fit, vt quod quid eſt [illegible] & abſoluat duas quæſtiones, & quid ſit, & quia ſit, nam definitio [illegible] quid, & propter quid [illegible]. 1. Quid & propter quid [illegible] de eſſe [illegible] media [illegible] cta.

Aduerte ſecundò aliter ſe habere paſſionem, quæ demonſtratur in eſſe, & ſubiectum, de quo demonſtratur. paſſio enim, cum non aliud eſſe habeat, quam ſubiecto ineſſe (accidentis enim eſſe eſt ineſſe) fit vt non [illegible] quin cognoſcatur [illegible] quid eſt, non poſsit cognoſci, [illegible] cognoſcatur eſſe, non 2. Fundā. Sub[illegible] & paſſione in demonſtratione diuerſimodè ſe habere.

nō cognoſcatur quid paſsionis, niſi ſimul cognoſcendo ipſius eſſe. hoc autem eſt in demonſtratione: non ergo contingit paſſionis & taxatur quid eſt cognoſci, niſi in demonſtratione. Et hoc eſt, quod Ariſtoteles hic intendit dicens, quod non cognoſcitur quid ipſius paſsionis, niſi in ipſa demonſtratione: ac ob id dixit, quid & propter quid, eſſe idem: vt quemadmodum propter quid non cognoſcimus, niſi ſimul cum quia eſt, quod in demonſtratione fit, ita ipſum quid, quod idem eſt cum propter quid.

Paſſionis quid non cognoſci, niſi in ipſa demonſtratione.

3. Fundā. Subiectū poteſt cognoſci etiā abſque paſſione, & per conſequens extra Demonſtrationē.

Tertio aduerte, de ſubiecto, aliam eſſe rationem: non poteſt quidem cognoſci eſſe abſque paſsione, propterea, quòd eius quid eſt, ſuppoſitum tantum, quod it, non autem quale ſit, ſicut in paſsione: ideo extra demonſtrationem cognoſcitur. non enim eius quid, eſt propter quid, niſi reſpectu paſsionis: ac propterea tale quid eſt, ex ſuppoſitione cognoſcitur, cum non pendeat a paſsione.

Subiecti quid eſt, quo modo in demonſtratione cognoſcatur:

Quamuis etiam poſſumus dicere, quòd in ipſa demonſtratione cognoſcitur, ſic quid eſt, dum per ipſum quid eſt eius probamus paſsiones de co [illegible] animal [illegible] manifeſtatur & oſtenditur de homine, quod ut quid, niſi [illegible] medium in demonſtratione fuit. [illegible] demonſtratio [illegible] enim tantum definitio quid dicere oſtendit ex ſuppoſitione nota igitur Ariſtotelis ſcopum in capite.

Ad textū.

Ad textum accedamus volens alterum modum tradere oſtendendi quid eſt, ſimilitudinem inter quid, & propter quid, vt talia ſunt, ſi ppoſuit ſimilitudo autem in his conſiſtit: ſicut propter quid, ſine quia eſt, haberi non poteſt, ita nec quid eſt, ſine an ſit. & ſicut omnis eſt ſine propter quid aliquando habemus, ita & an ſit & ſicut propter quid & quia ſimul, ita an ſit quid ſit: & an ſit ſimul conſequuntur. hoc ergo fundamentum proponit, vt cum quid non poſſit cognoſci, niſi cognito, quod res ſit, nō cognoſcatur quid, niſi ſimul cum an ſit: quod in demonſtratione fit.

Nota.

2\. An ſit res? dupliciter cognoſci poſſe.

Hoc autem ſi eſt aliquando quidem, &c.

Supponit etiam alterum, an ſit abſque quid ſit, dupliciter cognoſci poſſe. vno modo, ſub conceptu aliquo accidentali, cognoſcēdo rem: vt qui ſcit Muſicos eſſe, ſcit homines eſſe, per accidens. alio modo, ſcimus rem eſſe, aliquid ipſius rei eſſentiale cognoſcentes vt qui ſcit eſſe priuationem quandam luminis, ſcit eclipſim eſſe & qui ſcit eſſe aliquid ſeipſum mouens, ſcit animus eſſe.

Hos modos comparat, dicens: qui ſcit ſecundum accidens rem eſſe, non eſt diſpoſitus ad cognoſcendum quid ſit, quia nondum cognouit an res ita ſit: at qui cognouit per ipſum quid, eſt magis diſpoſitus ad cognitionem perfectam ipſius quid rerum quo magis accedimus cognitioni an ſit, eo magis cognoſcimus quid ſit: & tunc perfecte ſcimus eſſe, cū ipſius quid cognoſcimus.

Quid paſsionis cognoſci cū eius eſſe cognoſcitur

Ex quo ſuppoſito intendit colligere: tunc cognoſci quid paſsionis, cum eſſe cognoſcimus ipſius, hoc autem fit in demōſtratione, ob id in demonſtratione cognoſcitur quid, ſicut & eſſe. hoc item fundamentum oſtendit, cognoſci optimè rem eſſe per ipſum quid, & meliùs, quam per alios, vt exemplis oſtendit, & ex his duobus fundamentis intentum concludit. & nota hæc.

Quorum igitur habemus aliquid, &c. 3.

Oſtendit modo, quòd ſcire rem eſſe tūc ſit, cum quid cognoſcimus. & hoc exemplo deducit: fiat demonſtratio: interpoſitio terræ eſt eclipſis, Lunæ terra interponitur, ergo Luna eclipſatur. quærere, an Luna eclipſetur: eſt quærere an eclipſis ſit, & illud quærere, eſt rationem & cauſam, & quid petere, quibus poſitis, ponitur eclipſis, ergo ſcire eclipſim eſſe, eſt ſcire quid ipſius, quod in demonſtratione fit.

Aliud exemplum ponit, cuius ſenſus eſt, quamuis varie exponatur: cum quærimus, an habeat angulos rectos vel non habeat, quæ ſunt partes contradictionis, idem fit: in his enim rationem & quid, quærimus. ex quo infertur, quod cum rem eſſe per eius quid cognouimus, quod eſt ſcire vere rem eſſe, tūc propter quid ſimul ſciamus, quod in demonſtratione fit at cum per aliquod accidēs, non per cauſam mediam cognoſcimus, non ſcimus propter quid, nec quid, ſed tantum quia, id eſt, per accidens: quod imperfectè eſt ſcire

rem eſſe, vt dictum eſt. Huius ponit ſequens exemplum.

Sit ergo Luna C, defectus A, &c.

Exemplum eſt, cùm eclipſim per medium accidens cognoſcimus.

Verbi gratia: ſi quis eclipſim eſſe cognoſcat, quia Luna plena non facit vmbrã noſtri corporis, cum nullum ſit obſtaculum medium, tunc per accidens, & per effectum cognoſcit eſſe: & ſi ſecundum tale mediũ diſponatur ſyllogiſmus, nec quid, nec propter quid, oſtendit, ſed rem eſſe tantum.

Notã. Eclipſis Lunæ quomodo fiat?

Aduerte eclipſim Lunæ fieri hoc pacto: ipſa enim recipit lumẽ à Sole, vnde illa ex parte illuminatur, ſecũdum quam eſt oppoſita Soli eclipſatur autem, cum terra eſt directè inter Solem & ipſam, tunc enim vmbra terræ, quæ orbem Lunæ attingit, impedit quò minus illuminetur, ac ideò eclipſim patitur. Luna autẽ ſic eclipſata non facit vmbram ad præſentiam corporum inferiorum, quamuis cœlum totum ſerenum ſit; quia non habet lumen, quod vmbræ eſt cauſa: ac propterea eſt effectus eclipſis vmbram non facere, & ſi per hoc mediũ eclipſis cognoſcatur, per accidẽs, & non per quid, eſſe cognoſcitur.

Luna Eclipſata nõ facit vmbrã ad præſentiã corporũ inferiorum.

Cùm autem manifeſtum eſt, &c.

Concludit, quando aliquid alicui ineſſe cognoſcitur, vt eclipſim ipſi Lunæ, nihil aliud eſſe quærere propter quid inſit, quã quid, & rationem eius petere. vt propter quid ſit eclipſis? eſt petere quid ſit: an ſit extinctio luminis ipſius, vt aliqui putabant, exiſtimantes à vaporibus vel magno vento extingui: vel ſit cõuerſio, vt alij credebant, putantes mediam partem lucidam eſſe, & aliquando conuerti ad partẽ ſupernam, & fieri eclipſim: vel ſit interpoſitio, vt dictum eſt, quicquid ſit, quid petitur ſemper, cùm cur ſit, quæritur. Similiter cùm propter quid ſit tonitrus quæritur: quid ſit? quæritur, an quia extinctio ignis in nube, vt arbitratur Empedocles, vel concuſſio exhalationis in nube, vt docet Ariſtoteles.

Opiniones variæ de Lunæ eclipſi.

Ex quibus eſt notum, quid eſſe propter quid vnde ſicut propter quid in demõſtratione cognoſcimus, cognoſcẽtes qualis eſt res, ita & ipſum quid in demonſtratione cognoſcimus, cognoſcentes ſimul

Illatio I.

rem eſſe nam ob id ſuppoſuit, quod non cognoſci, niſi cognito ſimul quia eſt, hoc autem in demonſtratione fit.

Obiectio.

At quia definitionem paſſionis ſemper ſumebat, poſſet quis dicere, illam non eſſe vltimum & immediatum Medium? Reſpondet poſtea tale medium poſſe per alias præcedentes rationes probari. Sanct[9] Thomas explicat per has rationes definitionem ſubiecti, quæ eſt præcipuum medium. Philopon[9] explicat alias cauſas earundum paſſionum. ſed hoc inferius examinabitur.

Solutio.

Quare ſyllogiſmus ipſius quod quid eſt, &c.

Infert, quid eſt in Demonſtratione cognoſci, non tamen per Demonſtrationẽ. cognoſcitur quidem in demonſtratione, cùm ſumitur pro medio, quo rem eſſe; probamus, quando res habet cauſam ſui eſſe, aliâs enim ſuppoſitione cognoſcitur, non per demonſtrationem, eò quòd non concluditur & probatur, ſicut propter quid in demonſtratione ipſa cognoſcitur, ſed non per demonſtrationem. Vide igitur modum notificandi ipſum quid eſt, hoc enim fit in demonſtratione, & non per demonſtrationem. Atque hoc de capitis, declaratione.

QVAESTIO I.

De Medio demonſtrationis potiſſimæ.

EST communis & non facilis difficultas, quod ſit medium in potiſſima demonſtratione? cum enim ſint in quæſtione duę partes, datum, nẽpe, ſubiectum & quæſitum, nempe, prædicatum, & paſſio, dubium eſt an potiſſima demonſtratio ſumat, vt Medium definitionem ſubiecti, an paſſionis? nec eſt dubium de quacunque demonſtratione, conſtat enim aliquando per definitionem paſſionum fieri demonſtrationem, ſed eſt ſermo de potiſſima, id eſt, de ea, quæ ex primis immediatis, & quæ iam reſolui nequeunt, procedit.

Quo referenda hæc quæſtio?

In qua difficultate duæ ſunt præcipuæ ſententiæ oppoſitæ. prior eſt Alberti, & d. & alio

1. ſententia Alber. E gid. & aliorum. & aliorum,qui definitionem paſſionis eſſe potiſſimum Medium dicunt, quod videtur eſſe Ariſt.placitum,qui his capitib' pro medio, paſſionis definitionem ſumpſit,quod expreſse docet Thom.2.Poſt.c. 30 & videtur ſententia Græcorum.

1. Ratio. Rationes huius ſententiæ precipuę ſunt hæ.Prima: illa eſt potiſſima demonſtratio quæ magis ex immediatis procedit, ſed quæ fit per definitionem paſſionis eſt ex immediatis magis,ergo eſt potiſſima.maior eſt certa.minor probatur: quia paſſio magis immediate prædicatur de ſua definitione,dicendo:aptum ad riſum eſt riſibile,quàm definitione ſubiecti, dicendo: animal rationale eſt riſibile.

2. Ratio. Secunda:ſi definitio ſubiecti eſſet Medium potiſſimũ,vltima demonſtrationis reſolutio eſſet in definitionem illius ſubiecti,& non in principia per ſe nota & cõmunia hoc autem falſum eſt, nam perfectior demonſtratio terminatur in principijs per ſe notis: non ergo definitio ſubiecti poteſt eſſe medium potiſſimum.

3. Ratio. Tertia:definitio ſubiecti eſt idem re cũ ſubiecto:vt animal rationale cũ homine, ergo nõ poteſt eſſe medium;nam aliàs eſſet probare idem per idem; at quia poſſet hoc idem eis obijci, qui definitionẽ paſſionis medium ponunt,reſpõdent definitionem puram paſſionis non eſſe mediũ, ſed ſimul cũ cauſa extrinſeca coniungendo:nõ enim per priuationes luminis tantum eclipſim probamus, ſed per priuationem luminis ex terræ interpoſitione, & hoc notat Egidius.

2. ſentẽtia D.Thomæ Caiet.& cõmunis. Poſterior ſententia S.Thomæ,Caiet.& communis,nempe,in potiſſima demonſtratione medium eſſe definitionem ſubiecti, & non paſſionis. pro qua ſunt duæ præcipuæ rationes.

1. Ratio pro vltima ſententia. Prior:illa eſt potiſſima demonſtratio, quæ ex his,quæ iam cauſam non habent, procedit, ſed talis eſt,cum medio vtitur, definitione ſubiecti, ergo hæc eſt potiſſima.Probatur minor:nã definitio paſſionis cum inſit ſubiecto,vel ineſt immediatè & eſſentialiter,& hoc non,vel ineſt mediatè & nõn eſſentialiter, & tũc erit demonſtrabilis de ipſo ſubiecto per ipſius definitionem,& hæc eſt potiſſima ratio S. Th. quã dicit, demõſtrationem per definitionem paſſionis adhuc reſoluendam in demonſtrationem per definitionem ſubiecti,vt patet ſuperius cap.2.lib.2. Poſteriorum

2. Ratio pro eadẽ. Poſterior ratio:quia demonſtratio paſſionum ſuperiorũ de inferiori ſubiecto, vt,habere tres angulos, de Iſocele,fit per ipſum ſubiectum medium, ergo illud eſt cauſa.Idde quod Ariſt.1.Poſt.c.20.ipſum vniuerſale cauſam vocat,vbi habere angulos externos equales quatuor rectis dicit in Iſoccele,quia eſt figura;& hęc eſt vltima cauſa; non ergo definitio paſſionis,ſed figuræ & ſubiecti eſt potiſſimum medium. Hæc ſunt,quæ circa hoc dicunt Doctores.

Nota paſſiones eſſe in duplici differẽtia. At in hac difficultate mihi ſic reſpondendum videtur:quæ aliquando inſunt ſubiecto,in duplici differentia habentur, quædã habent aliam cauſam extra ſubiectum,ſecundum quam ei inſunt,ſicut eclipſis ineſt Lunæ,propter terræ interpoſitionem, & tonitrua aeri ex conuulſione exhalationis,cum nube:quædam aliæ inſunt ſubiecto,non per cauſam extrinſecã: ſed quia ſubiecti naturam cõſequuntur,ſicut multæ paſſiones & proprietates herbarum,animalium & aliorum.

1. Concluſ. Qua ſuppoſita diſtinctione,ſit prima Concluſio: Potiſſima demonſtratio eſt, quę per cauſam ſupremam propriam procedit,& hæc eſt concluſio recepta ab omnibus.

2. Conclu. Secunda,Cùm proprietates ſubiectis inſunt modo priori, crediderim potiſſimã earum demõſtrationem eſſe per cauſam illarum:ſicut Aſtrologus per interpoſitionem terræ probat eclipſim,& non per definitionem Lunæ: per conuulſionem exhalationis Phyſicus probat tonitruum.& hoc probant iſta capita Ariſtotelis.

3. Conclu. Tertia:Paſsioni poſteriori modo pręcipuum medium eſt definitio ſubiecti.& hoc conuincunt argumenta S.Th. & prioia ex 4.Phyſi.cap 4. vbi docet per definitionem rei notificari omnes paſſiones illius rei,& 1 animæ text. 11

4. Conclu. Quarta Concluſio:non ſemper expreſsè probamus,etiam in his paſſionibus per definitionem ſubiecti,virtualiter tamen probamus ſemper,expliſco,& eſt notãdũ hoc Geometra non probat expreſse per definitionem trianguli,quod habeat tres

angulos equales duob' rectis, ſed per principia quædam, quibus maniſeſtat talem naturam trianguli, vt id etiam ſit, nempe per angulum extrinſecum, & per lineas æquidiſtantes, quibus non aliud facit, quã talium linearum compoſitionem exprimat, ex qua colligitur talis paſſio. & hoc modo Geometra, ducit ad principia per ſe nota.

Soluitur quædam ratio pro Egidio. Ex quo ſoluitur argumentum ſecundum propoſitum pro Egidio: & hæc eſt cauſa quare varijs modis aliquando fit demonſtratio eiuſdem, hoc autem non eſt, niſi quia natura alicuius naturæ varijs principijs notificari poteſt. Atq; hæc ſunt quæ mihi in præſenti videntur dicenda eſſe.

Ad 1. Ad primum Egidij, & aliorum, reſpondeo, quòd propoſitio non dicitur immediata, quæ fit per cauſam effectus proximam, ſed quæ non habet aliam cauſam, per quam demonſtrari de ſubiecto poſſit; ex huiuſmodi enim immediatis procedit demonſtratio potiſſima: talis autem non eſt cum definitio paſſionis ſumitur, cum adhuc talis paſſionis definitio ſit aliquando demonſtrabilis, nempè cum ipſum ſubiectum cauſa eſt ſola illius; vt dictum eſt.

Ad 2. Ad ſecundum iam reſponſum eſt in concluſione quarta.

Ad 3. Ad tertium dico cum Euſtra. & Philo. cap. 2. huius 2. lib. quod definitio differt à definito: nam definitio: animal rationale formam dicit ſecundum Hos. homo vero compoſitum ex materia & forma. vt dictũ eſt ſuperius, & ſi ſuſtinamus, quod etiam animal rationale continet materiam, quæ ſit de eſſentia rei, adhuc eſt diſtinctio rationis nam definitio ſubſtantiæ dicit naturam definitũ dicit naturam cum ſuppoſito, & hæc diſtinguuntur. Quid? quòd non ſemper ſubiectum demonſtrationis eſt ſubſtantia, ſed accidens aliquando: & tunc non eſt definitio protſus eadem cum definito & propterea: quia aliquando prædicatum eſt ſubſtantia, & tunc eſt idem argumentum contra eos.

Quomodo differt definitio & definitum?

Hæc de quæſtione.

De varijs modis Definitionum

CAPVT X.

1 *Eſt autem horum quidem altera quædam cauſa, illorum vero non eſt: quare planum quod & horum quædam immediata & principia ſunt, quæ & eſſe & quid eſt ſupponere oportet, aut alio modo manifeſta facere, quod arithmeticus facit. etenim quid eſt vnitatem ſupponit, & quod eſt. Habentium autem medium, & quorum eſt aliqua altera cauſa ſubſtantiæ, eſt per demonſtrationem, quemadmodum diximus, oſtendere non ipſum quod eſt demonſtrantes.*

2. *Definitio autem, quoniam eſt oratio ipſius quid eſt, manifeſtum eſt, quod aliqua quidem erit oratio quid ſignificat nomen, aut oratio altera nominalis, vt quid ſignificat quid eſt ſecundum quod triangulus, cuius habentes quod eſt, quærimus propter quid eſt, difficile eſt autem ita accipere, quæ non nouimus quia ſunt. cauſa vero dicta eſt prius difficultatis quoniam neque ſi ſunt, aut non, nouimus, niſi ſecundum accidens.*

3. *Oratio autem vna dupliciter eſt, hæc quidem coniunctione, vt Ilias, illa verò vnum de vno ſignificans non ſecundum accidens. Vna quidem definitio eſt definitionis, quæ dicta fuit.*

4. *Alia autem eſt definitio oratio ſignificans propter quid eſt: quare prior quidem ſignificat quid eſt: monſtrat autem non, poſterior vero, manifeſtum eſt, quod erit tanquam demonſtratio ipſius quid eſt poſitione differens a demonſtratione.*

5. *Differt enim dicere, propter quid tonat, & quid eſt tonitru. dicet enim hic quidem, quoniam extinguitur ignis in nubibus, quid autem eſt tonitrum? ſonum ignis, qui extinguitur in nubibus, quare eadem oratio alio modo dicitur, & ſic quidem demonſtratio continua ſic autem definitio.*

6. *Amplius, definitio tonitrui, eſt ſonus in nubibus. hoc autem ipſius quia eſt demonſtrationis concluſio, immediatorum autem definitio poſitio eſt ipſius quid eſt indemonſtrabilis. Eſt igitur definitio, vna quidem oratio ipſius quid eſt indemõſtrabilis, vna verò ſyllogiſmus ipſius quid eſt caſu differens à demonſtratione, tertia autem demonſtrationis ipſius quid eſt concluſio. Manife-*

Manifestum igitur ex dictis, & quomodo est ipsius quid est demonstratio, & quomodo non est, & quorum est, & quorum non est. Amplius, autem definitio quot modis dicitur, & quomodo ipsum quid est demonstratur, & quomodo non, & quorum est, & quorum non. Amplius autem ad demonstrationem, quomodo se habet, & quomodo contingit eiusdem esse, & quomodo non contingit.

1\. *Est autem quorundam quædam causa, &c.*

Intentio Aristot.

Cum definitionem in demonstratione non per demonstrationem ostendi docuisset, modo tractat, quæ definitiones sic ostendantur, quæ vero non.

Nota 1. Quatuor sunt genera causarum.

Pro cuius [illegible] gentia aduertere, quatuor [illegible] genera materiam [illegible] quæ [illegible] formam, [illegible] unde [illegible] quam [illegible] rei, a qua [illegible], cuius gratia res est. [illegible] causas [illegible] a primo, quod non omnes habent omnes quatuor causas [illegible] materialia [illegible] materia vocantur res mathematicæ [illegible] formam habent solam.

Nota 2. No omnes causas esse de essentia rerum quarum sunt.

Nota secundò, quod [illegible] rebus, quæ [illegible] quatuor causas habent, non omnes [illegible] illarum rerum [illegible]. nam efficiens & finis de essentia nullo modo sunt, nec materia est multum de [illegible] essentia, sed sola forma.

Nota 3. Quis sit causarum inter ipsas ordo?

Nota tertiò, has causas hoc ordine se habere, vt omnium primum locum teneat finis secundum efficiens [illegible] materia, vltimum forma, hæc enim est, quæ vltimo producitur & habet esse, vnde aliarum est effectus [illegible] de materia [illegible] aliarum, & de efficienti [illegible] tu fini [illegible] forma dicitur quid rei, & definitio quæ secundum [illegible] formam datur, dicitur definitio quid [illegible] quæ causæ, & quæ per eas definitiones dantur, dicuntur propter quid.

Definitio per formam data per alias causas demonstratur.

Ex his fit, quod cum ipsum quid [illegible] aliae [illegible], possit ostendi & concludi per eas, & talis est definitio per [illegible] formam, & hæc non in demonstratione innotescit, sed per demonstrationem probatur licet non [illegible] sit quid, vt dictum est [illegible] demonstratione ostenduntur, & [illegible] cognoscimus quid rei [illegible] tur habere rationem [illegible] for.1.2. ca [illegible] est Aristot. intentio.

Accedamus ad literæ explicationem. Expositio literæ.

Constituit distinctionem rerum, vt appareat quarum quid est probetur, quarum verò non, inquit quædam habent causam, quædam non habent, vel absolute, vel in illa scientia, vt notat S. Th. quæ habent causam illorum quid est, & esse [illegible] habent causam, nempe aut materiam, aut finalem, aut [illegible] loquitur enim de his, quæ causam habent extra essentiam & formam, & per talem causam ostendi possunt, quamuis non demonstretur esse quid est: quæ vero non habent causam quid est, non possunt ostendi sed supponi, qualia sunt [illegible] entia & principia [illegible] definitiones supponuntur, non demonstrantur vt quid [illegible].

2\. *D[illegible], &c.*

[illegible] Quid sit definitio?

[illegible] aliquot [illegible] quot, quæ [illegible] quit, est [illegible] Definitio nominis.

quid nomen [illegible] dam est definitio nominis [illegible] finicos, quod [illegible] quid [illegible] vel aliquo modo nominum, & hæc [illegible] quærimus, & vocatur propter quid [illegible], vt diximus, quid & propter quid, [illegible] sunt. at quia post nominis definitionem ipsum quid rei quærendum dixit, addit difficile hoc esse, statim habere quid, cum nondum habeamus an sit nisi per accidentia, quæ importantur in definitione nominis.

3\. *Oratio autem vna est dupliciter, &c.*

Quot modis dicatur oratio vna?

Quia [illegible] esse definitionem dictum erat, duobus modis oratio dicatur vna [illegible] duplicem vnam dici, primo coniunctione vt Petrus & Paulus, vel orationes [illegible] secundum quas loquimur: secundo, quia vnum de vno explicat, non [illegible] accidens, dicit, quia dicit aliquam naturam [illegible] sicut definitio vna est, quia vnam dicit alicuius naturam. Philop. & alij [illegible] definitionem nominis dici vnam per [illegible] quia detur per accidentia [illegible] at videtur mihi posse dici, quod sit etiam vna per se, quia [illegible] vnius nominis explicat [illegible].

4\. *Alius vero terminus est, &c.*

Aliquam definitionem ponit, quæ rei Definitio est, rei.

accipiat pedeſtre, & hominem eſſe totum animal pedeſtre, non neceſſe eſt ex dictis, ſed accipit et hoc: differt autem nihil in multis aut paucis ita facere, idem enim eſt.

3. *Non ſyllogiſticus igitur vſus fit ita progredientibus, & ad ea quæ contingit ſyllogizari: quod enim prohibet hoc verum quidem eſſe omne de homine, non tamen quid eſt, neque quod quid erat eſſe, ſignificans?*

4. *Amplius quid prohibet, aut addere aliquid, aut auferre, aut ſupergredi ſubſtantiam: hæc igitur prætermittantur quidem.*

5. *Contingit autem ſoluere, ſi quis accipiat ea, quæ ſunt in ipſo quid eſt, omnia, & conſequens diuiſionem faciat petens primum, & nihil derelinquat: hoc autem neceſſarium eſt, ſi omne in diuiſionem cadit, & nihil deficit, hoc autem neceſſarium: indiuiduum enim iam oportet eſſe. Sed ſyllogiſmus tamen non eſt, ſed ſiquidem alio modo cognoſcere facit, hoc quidem nihil abſurdum ſuit: neq; enim inducens fortè demonſtrat, ſed tamen oſtendit aliquid.*

6. *Syllogiſmum verò non dicit ex diuiſione dicens definitionem. quemadmodum enim in concluſionibus, quæ ſunt ſine medijs, ſi quis dicat, quod his exiſtentibus neceſſe eſt hoc eſſe, contingit interrogare propter quid, ita & in diuiſiuis definitionibus, quid eſt homo? animal mortale, habens pedes, bipes, ſine pennis, propter quid iuxta, vnamquamque appoſitionem? dicet enim, & monſtrabit diuiſione, ſicut opinatur, quòd omne, aut mortale, aut immortale eſt: talis autem oratio tota non eſt definitio: quare & ſi demonſtraretur diuiſione, non tamen hæc definitio ſyllogiſmus efficitur.*

1. AT *verè neque per diuiſionem, &c.*

Intentio Ariſtot. non poſſe videlicet quid probari viâ diuiſionis.

Probat via diuiſionis non poſſe probari quid eſt, de quo etiam dictum eſt libro primo Priorum, cap. 32. quem librum vocat reſolutionē circa figuras, eò, quòd illic ſyllogiſmos in tres figuras reducere doceamur. Probat autē primò, quod, per diuiſionem quid eſt, non oſtendatur,

1. Argum.

ſic: in diuiſione non ſequitur neceſſariò concluſio ex præmiſſis poſitis, ſed adhuc oportet petere à Reſpondente præter præmiſſas, ergo non eſt via neceſſaria. qualis debet eſſe ad probandum quid eſt; concluſio enim debet ſequi ex præmiſſis neceſſariò, & non debet ſolùm habere veritatem ex conceſſione, ſed ex præmiſſis, quamuis Reſpondens nihil det.

Nota. In diuiſione in præſenti duplicem eſſe proceſſum.

Hic aduerte, in diuiſione, de qua hic eſt ſermo, eſſe duplicem proceſſum alter eſt ſyllogiſticus, in quo ſubditur diuiſum, tanquam Medium, & coniunctum, ex partibus eſt maius extremum, & vna ſpecies minus.

Verbi gratia: omne animal eſt rationale, vel irrationale, omnis homo eſt animal, ergo eſt rationalis, vel irrationalis. Alter proceſſus eſt enthymematicus, in quo, ab vnius vel plurium partium excluſione proceditur ad alterius affirmationem, nempe ex concluſione illata: omnis homo eſt rationalis, vel irrationalis; non irrationalis, ergo rationalis: & vterque iſte proceſſus diuiſio vocatur in præſenti.

2. *Vtrùm homo eſt animal, aut inanimatum, &c.*

Nota. In diuiſione duplicē eſſe cōcluſionē.

Probat in tali concluſionem intentam non ſequi, & aduerte, quòd ſunt duę concluſiones: altera eſt ex prædicato complexo, ſcilicet: omnis homo eſt rationalis, vel irrationalis; & hæc quidem neceſſariò ſequitur ex præmiſſis: altera eſt: homo eſt rationalis, & hæc eſt intenta, & quæ eſt in quid eſt, ſed talis non ſequitur ex præmiſſis, niſi accedente vlterius conceſſione Reſpondentis, quòd homo non ſit irrationalis. Probat igitur Ariſtoteles, quod petat principium in tribus. Primo, in genere, cùm enim genus ſit pars ipſius, quod eſt, probandi, petitur interrogando, an homo ſit animal, nec ne? nam ſaltem ſupremum genus eſt petendum; cùm per diuiſionem colligi nequeat. Secundò, petit in differentia, quia præter illas præmiſſas petit ſibi dari, hominem non eſſe irrationalem: ſimiliter ſupponit non eſſe plures differentias alias, & in hoc ſimilatur inducenti; vt notat S. Tho. qui ſupponit, ſic eſſe in reliquis ſingularibus, quę non inducit, vel illa inducta eſſe omnia, ac ob id nō demōſtrat. Tertiò, petit ſibi dari hominem eſſe totum hoc: animal greſſibile bipes: abſq; vlla coniunctione interpoſita, hoc enim non probat, quamuis ſingulæ partes per ſe probarentur: quia verò exempla poſuerat in bimembri diuiſione. dicit parùm

hoc

hoc referre, cùm id ſequatur in multis, ſicut in paucis.

Dubium. Dubitabis: quare definitio debet eſſe continua, & nō interpolata? nota, eodem modo ſe habere compoſitum Metaphyſicum; quod conſtituitur ex genere & differentia; & compoſitum phyſicum, quod componitur ex materia & forma: nā differentia eſt ſicut forma, genus vt materia. forma autem vnitur materiæ, ſine aliquo intermedio; quia materia eſt quoddā ens imperfectum & inconſummatū, perficiēdum & conſummandum per formam: vnde ſicut medietas lineæ alteri medietati abſque medio copulatur, ita forma materiæ, & conſequenter differentia generi. ex quo fit, vt non dicamus: homo eſt animal & rationale, ſed ſimul, animal rationale, quod totum tali diuiſione nullo modo probatur; ſed petitur.

Compoſitū Metaphyſicum & phyſicum ſpari ratione ſe habere.

3. *Non ſyllogiſticus quidem igitur, &c.*

Concludit, diuiſionem non concludere quid eſt, ſyllogizando; imò, inquit, nec ea, quæ alias ſyllogizari poſſent, per diuiſionem ſyllogizantur: vt quando aliquid accidentale concluditur, cùm ſemper petatur principium circa numerum partiū diuiſi, & in petendo negationem aliarum partium, vt dictum eſt, quod idem etiam docuit primo Priorum, cap. 32.

4. *Amplius quid prohibet, &c.*

4. Argum. Altero argumento conatur infringere idem, nempè diuiſione cōcludi quid eſt, argumentum tale eſt: diuiſioni accidunt aliqua, ex quibus nō poteſt conſtare quid eſt, ergo non eſt via certa & neceſſaria ad probandam quid eſt: quia fit diuiſio generis aliquando per accidentia, quæ non pertinent ad quid eſt, aliquando per vltimas differentias prætermittēdo intermedias, & tunc ex tali genere & differentia non fit definitio. non enim dices: homo eſt viuens rationale; vt dictū eſt ſexto Topicorum; quia ablatum eſt aliquid hominis ſubſtantiæ, nempè, ſenſibile: aliquādo fit non perueniendo vſq; ad vltimas differentias, & ſic definitio nō fiet propria definito, vt ſi dicas: homo eſt viuens ſenſibile. nō ergo eſt via apta diuiſio ad, quid eſt, oſtendendum. Vis argumenti hęc eſt.

Argumenti vis vbi ſita?

Diuiſio ipſa non oſtendit, an differentiæ ſint accidentales: an adęquatę? an vltimę, niſi aliundè iſta probentur, quæ tamen ſunt neceſſaria, vt oſtendatur quid eſt: nō ergo eſt via apta ad id oſtendendum, & probandum.

Contingit autem ſoluere, &c. 5

Poſſet aliquis dicere, argumentū hoc ſolui, ſi ſumamus diuiſionem per membra eſſentialia & conſequenter ſe habentia; id eſt adæquata, & deſcendendo vſq; ad vltimam ſpeciem, in tali enim diuiſione quid eſt oſtēdetur: hoc excludit Ariſt. dicens, adhuc non ſyllogizari quid eſt. propter id quod dictum eſt in argumento primo: eſt tamen via quædam bona, pro manifeſtando quid eſt, ſed non via ſyllogiſtica, ſicut inductio manifeſtat aliquid, nempe vniuerſale, ſed non ſyllogizandi viā.

Excluditur ad hoc argumentum reſponſio.

Syllogiſmum autem non dicit ex diuiſione, &c. 6.

Docet, per diuiſionem venantem definitionem non ſyllogizari, & probat ſic: illud, de quo poſt rationem factam contingit petere propter quid, non eſt ſyllogizatum, ſed de definitione, poſt factam diuiſionē, contingit petere propter quid: vt, propter quid homo eſt animal rationale bipes: ergo non eſt ſyllogizata. maior patet in concluſionibus, quæ neceſſaria aſſerunt, ſine aliquo Medio probante, quarum contingit petere propter quid. minor probatur. nam quamuis demus ſingulas definitionis partes; vt opinio illorum exiſtimat, diuiſione oſtendi: tamen oratio illa tota ex ſingulis partibus non probatur eſſe definitio: non ergo definitionis eſt ſyllogiſmus.

Per diuiſionem definire conātem non ſyllogizari.

Poteſt eſſe etiam alius ſenſus, quòd diuiſio demonſtrat quidem primam concluſionem, nempè, hominem eſſe rationalem, aut irrationalem, animal mortale, aut immortale, ſed hoc totum non eſt definitio, ſed animal rationale ſolùm, non verò irrationale, hoc verò petitur, non probatur: cùm adhuc poſſit quæri: quare homo tantùm rationalis eſt?

Expoſitio alia.

(∴)

Diſceptatio, quòd ipſum quid eſt, non monſtretur definitione, neq; definitione contrarij, neq; alio quouis modo.

CAPVT VI.

SED nunc eſt demonſtrare ipſum quid eſt ſecundum ſubſtantiam? ex ſuppoſitione autem accipientem ipſum quidem quòd quid erat eſſe, hoc, quod eſt ex proprijs in eo quod quid eſt, hæc autem in eo, quod quid eſt ſola, & proprium omne: hoc enim eſt eſſe illi. An rurſum accepit, quod quid erat eſſe, & in hoc? neceſſe enim eſt per medium monſtrare.

2. *Amplius, quemadmodum neque in ſyllogiſmo accipitur quid eſt ipſum ſyllogizare, ſemper enim tota aut pars eſt propoſitio, ex quibus ſyllogiſmus, ita neque ipſum, quod quid erat eſſe oportet ineſſe in ſyllogiſmo, ſed ſeorſum hoc appoſitis eſſe, & ad dubitantem, ſi ſyllogizatum eſt, aut non, hoc occurrendum eſt quod, hoc enim erat ſyllogiſmus, & ad illum, quòd, non ipſum quid erat eſſe ſyllogizatum eſt, quod certè: hoc enim poſitum fuit nobis ipſum quod quid erat eſſe: quare neceſſe eſt & ſine quid eſt ſyllogiſmus, aut ipſius quod quid erat eſſe ſyllogizatum fuiſſe aliquid.*

3. *Et ſi ex ſuppoſitione monſtret, veluti ſi malo ineſt diuiſibile eſſe, contrario autem hoc, quod eſt contrarium ineſſe quibuſcunque eſt aliquid contrarium: bonum autem malo eſt contrarium. et indiuiſibile diuiſibili: eſt igitur bono ineſſe indiuiſibile eſſe.*

Hinc etenim accipiens ipſum quod erat eſſe monſtrat: accipit autem ad monſtrandum ipſum quod quid erat eſſe. alterum tamen ſit: in demonſtrationibus. namque quod eſt hoc de hoc, ſed non ipſum, neque tum eadem eſt ratio, & conuertitur.

Ad vtroſque verò, & ad monſtrantem ſe-
4. *cundum diuiſionem, & ad ſic ſyllogizantem, eadem eſt dubitatio, propter quid homo eſt animal, bipes, pedeſtre, ſed non animal & pedeſtre: ex ijs enim, quæ accipiuntur, nulla neceſſitas eſt vnum fieri quod prædicatur, ſed quemadmodum homo idem eſſet, & Muſicus & Grãmaticus.*

1. *Sed vtrùm ſit demonſtrare, &c.*

Ariſt. intentio, duos ex cludere oſtendendi modos.

Pergit adhuc probare, quid eſt oſtendi non poſſe. & in præſenti duos excludit oſtendendi modos: alter eſt per definitionem definitionis: alter eſt per definitionem contrarij, quos vocat modos probandi ex conditione & ſuppoſitione, quia per vnius definitionem probant alterius definitionem.

Mouetur dubium.

Proponit igitur: an quid eſt ſubſtantiale probetur, accipiẽdo quid eſt ipſius definitionis. nempe oratio, quæ ſoli ineſt, & in quid prædicatur, & fiat talis diſcurſus: omnis oratio, quę ſoli ineſt, & in quid prædicatur, definitio eſt, animal rationale eſt huiuſmodi, ergo animal rationale eſt hominis definitio: Dicit, ſic nõ demõſtrari. nam hoc modo etiam petitur principium. nam pro medio ſumere oportet definitionem de definito abſq; probatione. Aliqui dicunt, principium peti in maiori, ſumentes definitionem de ipſa definitione & non probantes. Aliqui dicunt, quòd in minori; quia petere, quod animal rationale inſit homini ſoli, & in quid; eſt petere probandũ, quòd ſit definitio. Melius dicamus, quòd in vtraque petitur principium.

Remouetur.

N O T A.

Amplius, ſicut nec in ſyllogiſmo, &c. 2.

Idem etiam probat alio argumento: ſicut enim probantes aliquam concluſionẽ, nempè: homo eſt riſibilis, propoſitiones ſumimus vniuerſales, quæ dicuntur tota: aut aliquas particulares, quę dicuntur partes; ex quibus illud probamus: non autem ſumimus pro præmiſſa definitionem ſyllogiſmi: ſed ſi aliquis ſyllogizatã concluſionem illam eſſe negat, tunc definitione ſyllogiſmi probamus: ita, nec definitione definitionis oportet probare animal rationale, tanquam quid de homine, ſed alio principio: quòd ſi negetur definitum eſſe, tunc definitione definitionis id probare contẽdimus. argumentũ hoc eſt à ſimili.

Et ſi ex conditione monſtret, &c. 1.

Alterum modum quid eſt probandi reijcit, nempè per definitione vnius cõtrarij: vt bonum & malum ſunt cõtraria, mali natura & quid, eſt diuiſibile, ergo boni natura & quid, eſt indiuiſibile; contrarijs enim cõtraria inſunt: ſed hic petitur principium. nam ad probandum vnum quid, petit ſibi aliud dari. Dices: nónne etiam in ſyllogiſmo quouis petimꝰ propoſitiones ex quibus ſyllogizanda eſt concluſio? ad hoc reſponder, in ſyllogiſmo peti conclu-

Obiectio.

Solutio.

ſionis

ſionis probandę propoſitiones,ſed nō eſt æqua ſors & ęqualis ſcientia,ac cognitio pręmiſſarum & concluſionis,nec per illā concluſionem iterū præmiſſæ eodē modo probari poſſunt:at contrariorū æqua eſt ſcientia & cognitio,& conuertuntur; nam eodem prorſus modo, quo vnū per alterum,etiam alterum per alterum contrariū probatur. ob id in his petitur principium, tanquam in ſimili & pari,nō autem in ſyllogiſmo.

4. *Ad vtroſque autem, & ſecundum &c.*

Concludit,argumēto communi,& via diuiſionis,& his vtriſq; modis, nō poſſe quid eſt ſyllogizari,quia nulla via oſtendit, q homo ſit animal greſſibile bipes,& nō greſſibile & bibes, ſicut dicitur Grammaticus & Muſicus.cùm autem hoc ſupponatur in his omnibus probādi modis,

Nota. nullus eorum quid eſt ſyllogizat abſque principij petitione Capite ſuperiori declarata eſt ratio huius continuationis.

Epilogo oſtendit, quid ſit non poſſe monſtrari.

CAPVT VII.

1. *QVomodo igitur definiens monſtrabit ſubſtantiam,aut quid eſt? neque enim ſicut demonſtrans ex confeſſis eſſe manifeſtum faciet,quòd neceſſe eſt, illis exiſtentibus alterū quid eſſe,demonſtratio enim hoc eſt, neque ſicut inducens per ſingularia cùm manifeſta ſint,quòd omne ſic eſt, eò quòd nihil aliter eſt.non enim quid eſt monſtrat, ſed quòd aut eſt,aut nō eſt.quis igitur alius modus reliquus? non enim monſtrabit vtique ſenſu aut digito.*

2. *Amplius, quomodo monſtrabit quod quid eſt homo: neceſſe eſt enim ſcientem quod quid eſt homo,aut aliud quodcunque, ſcire, & quòd eſt: non ens enim nullus nouit quòd eſt, ſed quid quidem ſignificat oratio aut nomen, cùm dixero hircocerum, quid autem eſt hircocerum, impoſſibile eſt ſcire. Veruntamen verò, ſi monſtrabit quid eſt, & quod eſt, & quomodo eadem ratione monſtrabit: definitio enim vnum quid ſignificat, & demonſtratio, quid autem eſt homo, & eſſe hominem, aliud eſt. Poſtea & per demonſtrationem dicimus neceſſarium eſſe monſtrare omne, quòd eſt,niſi ſubſtantia ſit, ipſum verò eſſe nulli eſt ſubſtantia:non enim genus eſt ipſum ens: demonſtratio igitur erit quòd eſt, quod & nunc faciunt ſcientiæ. Quid enim ſignificat triangulum, accepit Geometra, quod autem eſt monſtrat:quid igitur monſtrabit definiens quid eſt, aut triangulum? ſciens igitur aliquis definitione quid eſt, ſi eſt non ſciet, ſed impoſſibile eſt.*

Manifeſtum autem & ſecundum modos definitionum, qui nunc ſunt, quòd non monſtrant 3.
definientes,quòd eſt: nam etſi eſt ex medio æquale. ſed propter quid eſt ipſum definitum, & propter quid hoc eſt circulus quæritur. eſſet enim et definitionem orichalci dicere eſſe ipſum. neque enim,quòd poſſibile eſt eſſe quod dicitur, aſſignant definitiones, neque quòd illud eſt, cuius dicunt eſſe definitionem,ſed ſemper licet dicere propter quid.

Si igitur definiens monſtrat aut quid eſt, 4.
aut quid ſignificat nomen (ſi non eſt nullo modo ipſius quid eſt) eſſet vtique definitio oratio idem quod nomen ſignificans: ſed abſurdum. Primum quidem enim & non ſubſtantiarum eſſet vtique & non entium, ſignificare enim licet & non entia. Amplius, omnes orationes definitiones vtique eſſent: eſſet enim nomen ponere cuicunque orationi: quare definitiones vtique diſputaremus omnes, & Ilias definitio vtique eſſet.

Amplius nulla ſcientia demonſtraret vtique, quod hoc nomen quid ſignificat, neque definitiones igitur hoc aſſignant. Ex his igitur neque definitio & ſyllogiſmus videtur idem ens, neque eiuſdem ſyllogiſmus & definitio. Adhuc autem, quòd definitio nihil demonſtrat, neque monſtrat, neque ipſum quid eſt, neque definitione, neque demonſtratione eſt cognoſcere.

Qualiter igitur definiens, &c. 1.

Velut epilogum quendam pręcedentiū faciens probat adhuc,quid eſt, non poſſe vllo modo mōſtrari.poſſet enim quis dicere, quid eſt,oſtendi per definitionē; vt animal rationale indicat quid hominis: hoc intedit modo reprobare, oſtendēdo, quòd ipſa definitio, quamuis dicat quid, nō tamen oſtendit,cuius ſit illud quid. & hoc eſt inſtitutū capitis præſentis. Probat igitur primò ſic:ſi definiens quid eſt, dicere oſtēdit,aut id fit ex quibuſdam principijs poſitis aliquid neceſſariò inferendo,

Capitis ſumma.

Definitio quāmuis dicat quid, nō tamen oſtēdit cuius ſit illud quid.

Probatur primo.

& ſic

& ſic non; cùm iſte probandi modus ſit ſyllogiſticus & demõſtratiuus: aut ex ſingularibus inſerendo totum & vniuerſale, eò quòd nullum ſingulare aliter ſe habet, ſicut inductio, & ſic nõ; quia tali via probatur tam affirmatio quàm negatio: at definitio negatio non eſt: imò nec affirmatio, cùm non ſit propoſitio, aut demõſtrat ſenſu, nempè opponendo & obijciẽdo ſenſibus ipſam rem, aut digito monſtrando & ſic non; hoc enim ſingularium ſenſibilium eſt: nullus verò ſupereſt modus, ergo definitio non oſtendit quid eſt de re ipſa.

2. *Ampliùs quomodo monſtrabit. &c.*

Secundò. Secundò idem probat: quid eſt non poteſt cognoſci, quin cognoſcatur quòd res eſt: ſed definitio non poteſt oſtendere de re quòd ſit, ergo nec quid ſit; aliter enim poſſet quis cognoſcere quid eſt res, nõ cognoſcendo quod eſſet, quod impoſſibile eſt. Maiorem explicat; docendo quòd nomen ſignificet, poſſe cognoſci antequam rem eſſe cognoſcamus, at quid ſit, ſiue an ſit? præſuppoſito nequit cognoſci. Minorẽ probat primò: definitio, ſicut & demonſtratio, vnũ demonſtrat: at quid rei, & eſſe rei non vnum ſunt: aliud enim eſt homo, aliud hominis eſſe, non ergo definitione vtrunque ſimul innoteſcit.

Secundò, probat minorem: definitio rei explicat ſubſtantiam, demõſtratio verò, quę ſubſtantiam conſequuntur, at eſſe rei non eſt eius ſubſtantia; cùm non ſit genus, nec ſit differentia: non ergo definitione oſtendi poteſt.

Tertiò, Exemplo. Tertiò, idem exemplo probat: nam demonſtratio accipit quid eſt pro Medio, & rẽ eſſe probat: vt, quid ſit triangulus? ſuppoſito, quòd ſit, demonſtrat: non ergo definitio id oſtendit.

Nota. Nota, hic triangulum ſumi, vt eſt paſſio & quęſitum, & aduerte iſtud argumentũ. nam ob id concludetur; nunquam cognoſci definitionẽ, quid eſt rei dicere, niſi in demonſtratione, vbi talis res eſſe probatur per definitiones in talem mediam; vt dicemus.

Dubium. Dubitabis: quid ſibi vult, aliud eſt homo, aliud hominis eſſe, quod etiam dicitur 3. animæ, ca. 4. & 1. Met. cap. 5. ex hoc

Thomiſtæ. loco Thomiſtę colligunt, eſſentiã, & exiſtentiam realiter diſtingui. nã dicunt, per hominem, ſubſtantiã, per eſſe, exiſtentiã intelligi, ſed hanc quęſtionẽ determinare nõ eſt huius loci.

Solutio. ſenſus Ariſt. hic forſan eſt, aliud eſt eſſentia rei, quæ definitur, aliud id, quod per talem eſſentiam eſt, vt homo eſt id, quod per eſſentiam eius eſt, hominis verò eſſe ipſa eſſentia, per quam exiſtit. forſan hic eſt veriſſim' Ariſtotelis ſenſus, & tunc per eſſe hominis debemus intelligere naturam in abſtracto, putà humanitatem, per ipſum vero hominem naturam in concreto. Eſſe hominis. Homo.

Dubium. Dices tu: in quo diſtinguũtur homo, & humanitas? Dico, q ſecundùm rẽ homo, & humanitas idẽ dicunt; nam ſicut homo dicit ſubſtantiam ex materia tali, & rationali anima compoſitam, ita etiam humanitas differunt tamen in modo ſignificãdi: nam humanitas dicit naturam per modum formę abſtractæ: ſicut albedo, at homo naturam eandem per modum exiſtẽtis per ſe; ſicut album albedinem dicit, vt in aliquo receptam. Solutio. Humanitatem & hominem ratione inter ſe diſtingui.

Homo cur de ſuppoſito dici poſſit, non autem humanitas. Hinc eſt quòd homo, propter ſignificãdi modum, includit ſuppoſita, & cum accidẽtia inſint ſuppoſitis, homo vt homo, quamuis non includit accidens vllũ, cùm ſit ſubſtantia, tamen non excludit accidẽtia. ob hęc dicitur: Petrus eſt homo, & homo eſt albus, homo ambulat: at humanitas, cùm ſit ſecundum modum formæ, excludit ſuppoſita & accidentia; ob id non dicitur: Petrus eſt humanitas, nec. humanitas eſt alba.

Hominem eſſe compoſitiùs humanitate, dici. Vnde etiam fit, quòd, cùm homo non excludat accidentia, nec exiſtentiã actualem, humanitas verò excludat, compoſitiùs dicatur homo: quia habet hoc, nẽpè non excludere accidentia & exiſtentiam actualem. ac propterea dicitur, aliud homo eſt, aliud hominis eſſe, putà, humanitas. non quod alia ſit ſubſtantia, ſed quod homini multa ex modo ſignificandi dentur, quæ non concedentur humanitati, tanquam excludenti ea à ſe. Sed de his hactenus pro iſto loco.

Manifeſtum eſt & ſecundum nunc, modos, &c. 3.

Tertiò, inductione. Tertiò idem inductione per ipſos definitionum modos probat, quòd definitio non oſtendat quid de re, & ſumit defini-

[illegible]onem a[illegible] quem [illegible] nem p[illegible]ta, [illegible] quo [illegible] circum[illegible]rentiam [illegible] omnes ſint æquales [illegible] eſt definitio circuli, ſed non oſtendit, an circulus ſit, ſiue eſſe poſſit [illegible] ipſa oſtendit cuius ſit, an ſit circuli, an ſit alterius cuiuſuis, vt montis aurei [illegible] adhuc de circulo [illegible] quis petere an ſit & quid ſit, non enim ſtatim definitionibus propoſitis, quorum ſint, ſcimus: ergo definitio non oſtendit quid eſt, de ſola re, cuius eſt.

Si ergo definiens monſtrat, &c.

4. Quartò. Quartò probat, definitionē adhuc non oſtendere quid eſt ſi enim oſtendit, aut oſtendit quid rei, aut quid nominis. non quid rei, vt probatum eſt: ergo quid nominis: ſed hoc dici non poteſt ſi enim definitiones non, niſi quid nominis; oſtendunt, ſequitur quod definitiones eſſent non [illegible] ſimiliter quòd omnes orationes eſſent definitiones, & quòd orationibus loquentes, definitionib⁹ loqueremur. Patet: nam ſingulis orationibus, vnicum poſſet imponi nomen, ſicut opus Homeri dicitur Ilias: & tunc orationes definitiones illius eſſent, cū quid ſignificaret, explicarent. Præterea ſequitur, quòd nulla ſcientia faceret definitiones: nam non eſt ſcientiæ, vocabulorum ſignificationes explicare, cùm ad placitū ſint, ſcientiæ verò ſint neceſſariorum.

NOTA. Ex quibus vniuerſalem epilogum colligit, nempè definitionem & demōſtrationem nec eſſe eiuſdem, nec eſſe idem: & quid eſt nullo modo oſtendi, nec per ipſammet definitionem. Hæc enim omnia diſputata ſunt.

Diſſolutio diſceptationis propoſitæ: & hôc capite oſtenditur, quid eſt, poſſe monſtrari per aliud quid eſt.

CAPVT VIII.

1. Nota, in alijs cod. caput, quod hîc octauū, côplecti vna ſerie nonū & decimum hoc loco diſiūcta.

Iterum autem conſiderandum quid horum dicitur bene, & quid non bene, & quid eſt definitio, & ipſum quid eſt: nunquid quodāmodo eſt demonſtratio, & definitio, aut nullo modo. Quoniam autem eſt (vt diximus) idem ſcire quid eſt, & ſcire cauſam ipſius ſi eſt. Ratio autem huius quòd eſt aliqua cauſa, & hæc aut eadem, aut alia, & ſi ſit alia, aut demonſtrabilis, aut indemonſtrabilis: ſi igitur eſt alia, & contingit demonſtrare, neceſſe eſt medium eſſe cauſam, & in prima figura monſtrari: vniuerſale nanque eſt & prædicatiuum quod monſtratur. Vnus igitur modus eſſet vtique, qui nunc exquiſitus eſt, per aliud ipſum quid eſt monſtrari, ipſorum nanque quid eſt neceſſe eſſe medium eſſe quid eſt, & propriorum proprium: quare hoc quidem monſtrabit, illud verò non monſtrabit ipſorum quid erat eſſe eiuſdem rei. Hic igitur modus quòd non ſit vtique demonſtratio, dictum eſt priùs, ſed eſt logicus ſyllogiſmus ipſius quid eſt.

Iterum autem ſpeculandum eſt, &c.

Cum hactenus diſputando proceſſerit, & nihil reſoluerit, nunc ad determinanda hæc accedit: ac primò quid definitio? &; an quid eſt, aliquo modo oſtendi poſſit? docet. — 1. Propoſitio ſubſequentium Ariſt.

Intendit ergo in hoc capite vnum modum tradere, quo ipſum quid eſt poſſit ſyllogizari; nempè per cauſam ipſi⁹ quid eſt. & aduerte, quod dictū eſt, per quid eſt, rei naturam intrinſecam intelligimus, per cauſam vero aliam à natura, efficientem, finalem, & materialem: per has autem ipſum quid oſtēdimus, ſed talis oſtenſio logica dicitur, non quod nōn ſit demonſtratio; cum per vnam cauſam aliā monſtramus; ſed quòd non ſit demonſtratio oſtēdens & probans, eſſe quid eſt. — Intentio huius capitis. Nota. Oſtenſio logica.

Dicit igitur: Cùm ſcire rem eſſe, ſit ſcire cauſā illius eſſe, ſequitur quod ratio rei, & definitio ſit aliqua cauſa. hæc poteſt eſſe duplex: aut eadē cum ipſa rei eſſentia & natura, aut alia; qualis eſt, quæ fit per aliquā ex prędictis tribus cauſis, aut omnes eas, aut aliquas: nā multiplex eſt cauſalis definitio. Quod ſi fuerit alia; aut erit demonſtrabilis, id eſt, apta ad demonſtrandū; nempe, quia eſt per ſe, & neceſſaria: aut indemonſtrabilis; id eſt, inepta ad demonſtrandum, vt ſi non ſit per ſe, aut non neceſſaria. tunc ſi fuerit demonſtrationi apta, in prima figura demonſtrabitur per talem cauſam quid eſt & tunc omnia erunt propria, in quid ipſius rei, cùm ſint cauſæ: ſi verò non fuerit apta cauſa, per

eam nihil demonſtrabitur. Subdit tamen, quod iſte eſt vnus modus [illegible] quid eſt, ſed Logicus, [illegible] quod [illegible] quid [illegible] nõ oſtendit; vt [illegible].

Quomodo quid eſt habeatur ex Demonſtratione?

CAPVT IX.

1. *QVo autem modo con[illegible] amus [illegible] nies [illegible] a primis [illegible] quemadmodum enim propter quid [illegible] habentes, [illegible] nunquam vero & ſimul [illegible] feſta ſunt, ſed non prius. vtique [illegible] quod [illegible] ibile [illegible] cognoſcere, quam [illegible] ſcimus [illegible] con ſimiliter & ipſum [illegible] erat eſſe [illegible] quod [illegible] impoſſibile eſt [illegible] ſcire quia eſt ignorantes ſi eſt.*

2. *Ipſum vero ſi eſt, aliquando quidem ſecundum accidens habemus, aliquando autem [illegible] aliquid ipſius rei, vt tonitruum. quod ſonus eſt quidam nubium, & defectum, quod eſt priuatio [illegible] dam luminis, & hominem, quod eſt [illegible] quoddam [illegible] & animam, quod eſt ipſum [illegible] mouens. [illegible] vtique igitur [illegible] accidens no[illegible] mus, quod [illegible] eceſſe [illegible] nullo modo [illegible] habere ad ipſum quid eſt, [illegible] ne enim [illegible] eſſe [illegible] quærere autem quid eſt, non habentes quod eſt, nihil quærere eſt. De quibuſcunque [illegible] habemus aliquid [illegible] quare, vt habemus quid eſt, ita nos habemus & ad ipſum quid eſt.*

3. *Quorum habemus aliquid ipſius quid eſt, ſit primum quidem ſic, defectus in quo A, Luna in quo C, obſtructio terræ in quo B. vtrum igitur deficit, aut non, quærere eſt: an B ſit aut non. hoc autem [illegible] quærere [illegible] ipſius. & ſi ſit hoc, & [illegible] dicimus eſſe [illegible] vtrius contradictionis eſt ratio. vtrum habendi [illegible] aut non habendi? quando [illegible] inuenimus ſimul [illegible] quia [illegible] & [illegible] ſi per media ſit? ſit autem non ipſum, quod non [illegible], propter quid vero non.*

4. *Sit igitur Luna C, defectus A in plenilunio vmbram non poſſe facere, nullo inter nos [illegible] ente manifeſto, in quo B, [illegible] C ineſt B quod eſt, nõ poſſe vmbram facere. cùm nullum [illegible] in [illegible] eſſe [illegible] autem ipſum A quod eſt deficere, quod quid [illegible] propter quid autem, [illegible] & quod [illegible] eſt, ne [illegible] quid vero [illegible] non [illegible].*

*[illegible] ipſi C ineſt [illegible] quærere ipſum B, quidem eſt [illegible] aut conuerſio Lunæ, aut ex [illegible] autem eſt ratio alterius extremi, [illegible] A, eſt enim defectus * obſtructio terræ [illegible] tonitruum [illegible] in nube [illegible] quod extinguitur ignis in nube. [illegible] nubes C, tonitruus A, extinctio ignis B: [illegible] vtique [illegible] ineſt B, extinguitur enim in ipſa ignis, huic autem A [illegible] & eſt B vtique ratio [illegible] A [illegible] rurſus huius a[illegible] reliquis [illegible] Qualiter [illegible] ipſum quid eſt, & [illegible] dictum eſt.* * a.l obſtructio luminis.

[illegible] quid eſt non fit, neque demonſtratio [illegible] eſt tamen per ſyllogiſmum & per demonſtrationem [illegible] neque ſine demonſtratione eſt [illegible] quid eſt, [illegible] eſt cauſa [illegible] ratio ipſius, quemadmodum & in dubitationibus [illegible].

Quo autem modo contingat, dicemus, &c.

Antequam ad textus expoſitionem accedamus, [illegible] Ariſtoteles in hoc capite explicemus. 1. De intentione Ariſt. in hoc capite.

Pro quo aduerte primo, quid & propter quid, [illegible] tamen diu [illegible] ſa [illegible] definitio, quæ eſt quid vnius extremi, eſt medium & propter quid, ad probandum ipſum de aliquo, vel aliquid de [illegible] ac propter [illegible] dicuntur, nam definitio & quid [illegible] dicitur [illegible] ipſius rei ſecundum ſe, propter quid vero dicitur [illegible] in compoſitione & [illegible] ex quo fit, vt quod quid eſt [illegible] & abſolutas duas quæſtiones, & quid ſit, & quia ſit [illegible] definitio [illegible] eſt ipſius quid, & propter quid [illegible]. 1. Fundã. Quid & propter quid re idẽ eſſe ratione autem diſtincta.

Aduerte ſecundo, aliter ſe habere paſſionem, quæ demonſtratur ineſſe, & ſubiectum, de quo demonſtratur. paſſio enim, cum non aliud eſſe habeat, quam ſubie[illegible] (accidentis [illegible] eſſe eſt ineſſe) fit vt non cognoſcatur [illegible] quin cognoſcatur ineſſe, quia [illegible] quid eſt, non poſſit cognoſci, [illegible] cognoſcatur eſſe, 2. Fundã. Subiectũ & paſſionem in demonſtratione diuerſimodè ſe habere.

non

nô cognoſcatur quid paſſionis, niſi ſimul cognoſcendo ipſius eſſe. hoc autem eſt in demonſtratione: non ergo contingit paſſiones, & quæſiti quid eſt cognoſci, niſi in demonſtratione. Et hoc eſt, quod Ariſtoteles hic intendit dicens, quod non cognoſcitur quid ipſius paſſiones, niſi in ipſa demonſtratione: ac ob id dicit, quid & propter quid, eſſe idem: vt quemadmodum propter quid non cognoſcimus, niſi ſimul cum quia eſt, quod in demonſtratione fit, ita ipſum quid, quod idem eſt cum propter quid.

Paſſionis quid non cognoſci, niſi in ipſa demonſtratione.

3. Fundã. Subiectũ poteſt cognoſci eſſe abſque paſſione, & per conſequens extra Demonſtrationẽ.

Tertio adverte, de ſubiecto, aliam eſſe rationem: nam poteſt quidem cognoſci eſſe abſque paſſione, propterea, quod eius quid eſt, ſuppoſitum tantum, quod ſit, non autem quare [illegible] ſicut in paſſione: ideo extra demonſtrationem cognoſcitur. non enim eius quid, eſt propter quid, niſi reſpectu paſſionis: ac propterea tale quid eſt, ex ſuppoſitione cognoſcitur, cum non pendeat a paſſione.

Subiecti quid eſt, quomodo in demonſtratione cognoſcatur.

Quamuis etiam poſſumus dicere, quòd in ipſa demonſtratione cognoſcitur, [illegible] quid eſt, dum per ipſum quid [illegible] probamus paſſiones de eo: non enim [illegible] manifeſtatur & oſtenditur diffinitio, quod non quid, niſi [illegible] medium in demonſtratione fuerit: extra demonſtrationem enim tantum diffinitio quid dicit, oſtendit ex ſuppoſitione. nota igitur Ariſtotelis ſcopum in capite.

Ad textũ.

Ad textum accedamus volens alterum modum tradere oſtendendi quid eſt, ſimilitudinem inter quid, & propter quid, vt talia ſunt, ſuppoſuit ſimilitudo autem in his conſiſtit, vt propter quid, ſine quia eſt, haberi non poteſt, ita nec quid eſt, ſine an ſit. &, ſicut quia eſt [illegible] propter quid aliquando habetur, ita & an ſit. & ſicut propter quid & quia ſimul [illegible] quid ſit? & an ſit [illegible] quærimus. hoc ergo fundamento propoſito, vt cum quid non poſſit cognoſci, niſi cognito, quod res ſit, nō cognoſcatur quid, niſi ſimul cum an ſit? quod in demonſtratione fit.

Nota.

2.

An ſit res? dupliciter cognoſci poſſe.

Hoc autem ſi eſt aliquando quidem, &c.

Supponit etiam alterum, an ſit abſque quid ſit, dupliciter cognoſci poſſe. vno modo, ſub conceptu aliquo accidentali, cognoſcẽdo rem: vt qui ſcit Muſicos eſſe, ſcit homines eſſe, per accidens. alio modo, ſcimus rem eſſe, aliquid ipſius rei eſſentiale cognoſcentes vt qui ſcit eſſe priuationem quandam luminis, ſcit eclipſim eſſe: & qui ſcit eſſe aliquid ſeipſum mouens, ſcit animas eſſe.

Hos modos comparat, dicens: qui ſcit ſecundum accidens rem eſſe, non eſt diſpoſitus ad cognoſcendum quid ſit, quia nondum cognouit an res illa ſit: at qui cognouit per ipſum quid, eſt magis diſpoſitus ad cognitionem perfectam ipſius quid rei: nam quo magis accedimus cognitioni an ſit, eo magis cognoſcimus quid ſit; & tunc perfecte ſcimus eſſe, cũ ipſius quid cognoſcimus.

Ex quo ſuppoſito intendit colligere tunc cognoſci quid paſſionis, cum ipſe eſſe cognoſcimus ipſius, hoc autem fit in demõſtratione ob id in demonſtratione cognoſcitur quid, ſicut & eſſe. hoc item fundamentum oſtendit, cognoſci optime rem eſſe per ipſum quid, & melius, quàm per aliud: vt exemplis oſtendit, & ex his duobus fundamentis intentum concludit. & nota hæc.

Quid paſſionis cognoſcitur eius eſſe cognoſcitur.

Quorum igitur habemus aliquid, &c. 3.

Oſtendit modo, quod ſcire rem eſſe tũc ſit, cum quid cognoſcimus. & hoc exemplo deducit: fiat demonſtratio: interpoſitio terræ eſt eclipſis, Lunæ terra interponitur, ergo Luna eclipſatur. quærere, an Luna eclipſetur: eſt quærere an eclipſis ſit, & illud quærere, eſt rationem & cauſam, & quid petere, quod vt poſitus, ponitur eclipſis, ergo ſcire eclipſim eſſe, eſt ſcire quid ipſius, quod in demonſtratione fit.

Alterum exemplum ponit, cuius ſenſus eſt; quamuis varie exponatur, cum quærimus, an habeat angulos rectos? vel non habeat: quæ ſunt partes contradictionis, idem fit: in his enim rationem & quid, quærimus. ex quo infertur, quod cùm rem eſſe per eius quid cognouimus, quod eſt ſcire vere rem eſſe, tũc propter quid ſimul ſciamus, quod in demonſtratione fit: at cum per aliquod accidẽs, non per cauſam mediam cognoſcimus, non ſcimus propter quid, nec quid, ſed tantum quia, id eſt, per accidens: quod imperfecte eſt ſcire

 rem

rem eſſe, vt dictum eſt. Huius ponit ſequens exemplum.

4 *Sit ergo Luna C, defectus A, &c.*

Exemplum eſt, cùm eclipſim per medium accidens cognoſcimus.

Verbi gratia: ſi quis eclipſim eſſe cognoſcat, quia Luna plena non facit vmbrā noſtri corporis, cum nullum ſit obſtaculum medium, tunc per accidens, & per effectum cognoſcit eſſe: & ſi ſecundum tale mediū diſponatur ſyllogiſmus, nec quid, nec propter quid, oſtendit, ſed rem eſſe tantum.

Notā. Eclipſis Lunæ quomodo fiat? Aduerte eclipſim Lunæ fieri hoc pacto: ipſa enim recipit lumē à Sole, vnde illa ex parte illuminatur, ſecūdum quam eſt oppoſita Soli: eclipſatur autem, cùm terra eſt directè inter Solem & ipſam, tunc enim vmbra terræ, quæ orbem Lunæ attingit, impedit quò minus illuminetur, ac ideò eclipſim patitur. Luna autē ſic eclipſata non facit vmbram ad præſentiam corporum inferiorum, quamuis cælum totum ſerenum ſit; quia non habet lumen, quod vmbræ eſt cauſa: ac propterea eſt effectus eclipſis vmbram non facere, & ſi per hoc mediū eclipſis cognoſcatur, per accidēs, & non per quid, eſſe cognoſcitur.

Luna Eclipſata nō facit vmbrā ad præſentiā corporum inferiorum.

5 *Cùm autem manifeſtum eſt, &c.*

Concludit, quando aliquid alicui ineſſe cognoſcitur, vt eclipſim ipſi Lunæ, nihil aliud eſſe quærere propter quid inſit, quā quid, & rationem eius petere: vt propter quid ſit eclipſis? eſt petere quid ſit: an ſit extinctio luminis ipſius, vt aliqui putabant, exiſtimantes à vaporibus vel magno vento extingui: vel ſit conuerſio, vt alij credebant, putantes mediam partem lucidam eſſe, & aliquando conuerti ad partē ſupernam, & fieri eclipſim: vel ſit interpoſitio, vt dictum eſt, quicquid ſit, quid petitur ſemper, cum cur ſit, quæritur. Similiter cùm propter quid ſit tonitrus quæritur: quid ſit? quæritur, an ſit extinctio ignis in nube, vt arbitratur Empedocles, vel concuſſio exhalationis in nube, vt docet Ariſtoteles.

Opiniones variæ de Lunæ eclipſi.

Ex quibus eſt notum, quid eſſe propter quid vnde ſicut propter quid in demōſtratione cognoſcimus, cognoſcētes qualis eſt res, ita & ipſum quid in demonſtratione cognoſcimus, cognoſcentes ſimul rem eſſe nam ob id ſuppoſuit, quid non cognoſci, niſi cognito ſimul quod res eſt, hoc autem in demonſtratione fit.

Illatio 1.

At quia definitionem paſſionis ſemper ſumebat, poſſet quis dicere, illam non eſſe vltimum & immediatum Medium? Reſpondet poſtea tale medium poſſe per alias præcedentes rationes probari. Sanct. Thomas explicat per has rationes definitionem ſubiecti, quæ eſt præcipuum medium. Philopon. explicat alias cauſas earundum paſſionum, ſed hoc inferius examinabitur. Obiectio. Solutio.

6 *Quare ſyllogiſmus ipſius quod quid eſt, &c.*

Infert, quid eſt in Demonſtratione cognoſci, non tamen per Demonſtrationē. cognoſcitur quidem in demonſtratione, cùm ſumitur pro medio, quo rem eſſe; probamus; quando res habet cauſam ſui eſſe, aliâs enim ſuppoſitione cognoſcitur, non per demonſtrationem, eò quod non concluditur & probatur, ſicut propter quid in demonſtratione ipſa cognoſcitur, ſed non per demonſtrationem. Vide igitur modum notificandi ipſum quid eſt, hoc enim fit in demonſtratione, & non per demonſtrationem. Atque hoc de capitis declaratione.

QVAESTIO I.

De Medio demonſtrationis potiſſimæ.

Eſt communis & non facilis difficultas, quæ d ſit medium in potiſſima demonſtratione? cum enim ſint in quæſtione duæ partes, datum, nēpè, ſubiectū: & quæſitum, nempè, prædicatum, & paſſio, dubium eſt an potiſſima demonſtratio ſumat, vt Medium definitionem ſubiecti, an paſſionis? nec eſt dubium de quācunque demonſtratione, conſtat enim aliquando per definitionem paſſionum fieri demonſtrationem, ſed eſt ſermo de potiſſima, id eſt, de ea, quæ ex primis immediatis, & quæ iam reſolui nequeunt, procedit. Quo referenda hæc quæſtio?

In qua difficultate duæ ſunt præcipuæ ſententiæ oppoſitæ. prior eſt Alberti, Egid. & alio-

1. ſententia Alber. Ægid. & aliorum. & aliorum, qui definitionem paſſionis eſſe potiſſimum Medium dicunt, quod videtur eſſe Ariſt. placitum, qui 2. ... cap. ... pro medio, paſſionis definitionem ſumpſit, quod expreſse docet Them. 2. Poſt. c. 30 & videtur ſententia Græcorum.

1. Ratio. Rationes huius ſententiæ præcipuę ſunt hæ Prima: illa eſt potiſſima demonſtratio quæ magis ex immediatis procedit, ſed quæ fit per definitionem paſſionis eſt ex immediatis magis, ergo eſt potiſſima. maior eſt certa. minor probatur: quia paſſio magis immediatè prædicatur de ſua definitione, dicendo: aptum ad riſum eſt riſibile, quàm definitione ſubiecti, dicendo: animal rationale eſt riſibile.

2. Ratio. Secunda: ſi definitio ſubiecti eſſet Medium potiſſimũ, vltima demonſtrationis reſolutio eſſet in definitionem illius ſubiecti, & non in principia per ſe nota & cõmunia: hoc autem falſum eſt, nam perfectior demonſtratio terminatur in principijs per ſe notis: non ergo definitio ſubiecti poteſt eſſe medium potiſſimum.

3. Ratio. Tertia: definitio ſubiecti eſt idem re cũ ſubiecto: vt animal rationale cũ homine, ergo nõ poteſt eſſe medium; nam aliàs eſſet probare idem per idem; at quia poſſet hoc idem eis obijci, qui definitionẽ paſſionis medium ponunt, reſpõdent definitionem puram paſſionis non eſſe mediũ, ſed ſimul cũ cauſa extrinſeca coniungendo: nõ enim per priuationes luminis tantum eclipſim probamus, ſed per priuationem luminis ex terræ interpoſitione, & hoc notat Egidius.

2. ſentẽtia D. Thomæ Caiet. & cõmunis. Poſterior ſententia S. Thomæ, Caiet. & communis, nempè, in potiſſima demonſtratione medium eſſe definitionem ſubiecti, & non paſſionis. pro qua ſunt duæ præcipuæ rationes.

1. Ratio pro vltima ſententia. Prior: illa eſt potiſſima demonſtratio, quæ ex his, quæ iam cauſam non habent, procedit; ſed talis eſt, quæ medio vtitur, definitione ſubiecti, ergo hæc eſt potiſſima. Probatur minor nã definitio paſſionis cùm inſit ſubiecto, vel ineſt immediatè & eſſentialiter, & hoc non, vel ineſt mediatè & nõn eſſentialiter, & tũc erit demonſtrabilis de ipſo ſubiecto per ipſius definitionem, & hæc eſt potiſſima ratio S. Th. qua dicit, demõſtrationem per definitionem paſſionis adhuc reſoluendam in demonſtrationem per definitionem ſubiecti, vt patet ſuperius cap. 2. lib. 2. Poſteriorum.

2. Ratio pro eadẽ. Poſterior ratio: quia demonſtratio paſſionum ſuperiorũ de inferiori ſubiecto, vt, habere tres angulos, de Iſocele, fit per ipſum ſubiectum medium, ergo illud eſt cauſa, a de quod Ariſt. 1. Poſt. c. 20. ipſum vniuerſalem cauſam vocat, vbi habere angulos externos equales quatuor rectis dicit ineſſe Iſoceli, quia eſt figura; & hęc eſt vltima cauſa; non ergo definitio paſſionis ſed figuræ & ſubiecti eſt potiſſimum medium. Hæc ſunt, quæ circa hoc dicunt Doctores.

Nota paſſiones eſſe in duplici differentia. At in hac difficultate mihi ſic reſpondendum videtur: quæ aliqui competunt ſubiecto, in duplici differentia habere, quædam habent aliam cauſam extra ſubiectum, ſecundum quam ei inſunt, ſicut eclipſis ineſt Lunæ, propter terræ interpoſitionem, & tonitrua aeri ex concuſſione exhalationis, cum nube: quædam aliæ inſunt ſubiecto, non per cauſam extrinſecã: ſed quia ſubiecti naturam cõſequuntur, ſicut multæ paſſiones & proprietates herbarum, animalium & aliorum.

Qua ſuppoſita diſtinctione, ſit prima Concluſio: Potiſſima demonſtratio eſt, quę per cauſam ſupremam propriam procedit, & hæc eſt concluſio recepta ab omnibus. 1. Concluſ.

Secunda, Cùm proprietates ſubiecti ſic inſunt modo priori, crediderim potiſſimã earum demõſtrationem eſſe per cauſam illarum: ſicut Aſtrologus per interpoſitionem terræ probat eclipſim, & non per definitionem Lunæ: per concuſſionem exhalationis Phyſicus probat tonitruum. & hoc probant iſta capita Ariſtotelis. 2. Conclu.

Tertia: Paſſionũ poſteriori modo pręcipuum medium eſt definitio ſubiecti, & hoc conuincunt argumenta S. Th. & priorã ex 4. Phyſi. cap. 4. vbi docet per definitionem rei notificari omnes paſſiones illius rei & maximè ... 3. Conclu.

Quarta Concluſio non ſemper expreſſe probamus, etiam in his paſſionibus per definitionem ſubiecti, virtualiter tamen probamus ſemper, explico, & eſt notandũ hoc: Geometra non probat expreſse per definitionem trianguli, quod habeat tres 4. Conclu.

Hh 3 angulos,

ciſ. [illegible] ex dictis, & quomodo eſt ipſius quid [illegible] demonſtratio, & quomodo non eſt, & [illegible], Amplius, autem definitio quot modis dicitur, & quomodo ipſum quid eſt, monſtratur, & quomodo non, & quorum eſt, & quorum non. Amplius autem ad demonſtrationem quomodo habet, & quomodo contingit [illegible], & quomodo non contingit.

L. *Eſt autem quorundam quædam cauſa, &c.*

Intentio Ariſt. Cum definitionem in demonſtratione non [illegible] demonſtrationem oſtendi docuiſſet [illegible] [illegible], quæ definitiones ſic oſtendantur, quæ vero non.

Nota 1. Quatuor ſunt genera cauſarũ. Pro cuius exacta intelligentia aduerte, quatuor eſſe cauſarum genera: materia, ex qua res eſt forma, ſecundum quam eſt: [illegible], & quia [illegible], cuius gratia res eſt. circa [illegible] cauſas [illegible] puncta, quod non omnes habeant omnes quatuor cauſas [illegible] materialia enim mathematica vocantur, res mathematicæ formam habent ſolam.

Nota 2. Nõ omnes cauſas eſſe de eſſentia rerum qua rum ſunt. Nota ſecũdò, quod [illegible] in [illegible] rebus, quæ has quatuor cauſas habent, non omnes ſunt de [illegible] rerum [illegible] eſſentia: nam efficiens & finis de eſſentia [illegible] modo ſunt, nec materia eſt [illegible] de rerum eſſentia, ſed ſola forma.

Nota 3. Quis ſit cauſarum inter ipſas ordo? Nota tertiò, has cauſas hoc ordine ſe habere, vt omnium primum locum teneat finis ſecundum efficiens: tertium materia, vltimum forma hæc enim eſt, quæ vltimò producitur & habet eſſe, vnde aliarum eſt [illegible] [illegible] materia reſpectu aliarum, & [illegible] reſpectu finis forma dicitur quid rei, & definitio quæ ſecundum [illegible] formam datur, dicitur definitio quid rei quæ cauſæ & quæ per eas definitiones dantur, dicuntur propter quid.

Definitio per formã data per a [illegible] demonſtratur. Ex his fit, quod cum [illegible] [illegible] ſit [illegible] ctus aliarum [illegible], potest oſtendi & concludi [illegible], & [illegible] eſt definitio per [illegible] formam, & hæc non [illegible] demonſtratione innoteſcit, ſed per demonſtrationem probatur licet non [illegible], quod ſit quid, vt dictum eſt [illegible] demonſtratione oſtenduntur & [illegible] cognoſcimus quid [illegible] tur habere rationem [illegible] eſt Ariſtot. intentio.

Expoſitio literæ. Accedamus ad literæ expoſitionem. Conſtituit definitionem rei, vt appareat quorum quid eſt probatur, quarum vero non, inquit quædam habent cauſam, quædam non habẽt, vel abſolute vel in illa ſcientia, vt notat S. Th. quæ habẽt cauſam illorum quid eſt, & eſſentia habẽt cauſam, nẽpe aut materiam, aut finalem, aut efficientem; loquitur enim de his, quæ cauſam habent extra [illegible] & formam, & per talem cauſam oſtendi poſſunt, quamuis nõ demonſtretur eſſe quid eſt: quæ vero non habent cauſam quid eſt, non poſſunt oſtendi ſed ſupponi, qualia ſunt ſubiecta in ſcientijs, & principia eorum [illegible] definitiones ſupponuntur, non [illegible] rantur. vt quid vnũ [illegible] [illegible]

2. *Definitio autem quo [illegible] &c.*

Quid ſit definitio? Illa [illegible] ex [illegible] definitio eſſe aliquot [illegible] quot, quæ [illegible] diuidit in [illegible] do [illegible] inquit, eſt ratio [illegible] quid ſit quid nomen [illegible] ue, quæ data eſt [illegible] nominis [illegible], de [illegible], quod [illegible] eſt, vt, quid ſignificet triangulus vel [illegible] modus nomen, & [illegible] quærimus, & vocat propter quid, [illegible], vt dximus, quid & propter quid, [illegible] ſunt: at quia poſt nominis definitionẽ ipſum quid rei quærendum dixit, addit difficile hoc eſſe, ſtatim habere quid, cum nondum habeamus an ſit niſi per accidentia, quæ importantur a definitione nominis.

Definitio nominis.

3. *Oratio autem vna eſt dupliciter, &c.*

Quot modis dicatur oratio vna? Quia hanc vnam eſſe definitionem dicturus erat, docet quot modis oratio dicatur vna; [illegible] vnam dici, primo [illegible] ones, vt Petrus & Paulus, vel orationes [illegible] ſecundum quas loquimur: ſecundo, quia vnum de vno explicat, non per accidens [illegible] quia dicit aliquam naturam [illegible] definitio vna eſt, quia [illegible] naturam. Philop. & alij [illegible] definitionem nominis dici vnã per [illegible], quia detur per accidens [illegible] poſſe dici, quod [illegible] vna per [illegible], quia ſecundum vnius nominis explicat [illegible].

4. *Alia vero terminus eſt, &c.*

Alteram definitionem ponit, quæ rei Definitio eſt, rei.

eſt nempe oratio oſtendens propter quid res eſt, quam cōparat priori [illegible] ni. nempe, quæ dicit ſolum quid, nam de finitio q[illegible]d, id eſt, per ſolam formam ſignificat ipſum quid, ſed non oſt[illegible]dit, cum nō ſit ipſa Medium, ſed potius oſtēdatur. At definitio propter quid oſtendit ipſum quid, & non differt à demōſtratione, niſi ſola t[illegible]minorum diſpoſitione, quod declarauimus ſatis in primo libro.

5\. *D[illegible]fert enim dicere propter qui[illegible], &c.*

Cum definitionem propter quid demōſtrationem poſitione differentem vocauerit, quam modò vocat continuam, nō autem definitionem quid, hoc explicat. nā differt dicere, propter quid tonat &, quid eſt tonitrus? cum enim dicitur, propter quid tonat? reſpondetur: quia extinguitur ignis in nub[illegible] quæ videtur demōſtratio continua, [i]d eſt, non diſtincta [illegible]tione med[illegible] [illegible] ſi dicitur quid eſt tonitrus [illegible] idem dicatur, non eodem modo [illegible]cet, eſt ſonus extinctionis ignis in nubibus.

6\. *A[illegible] ſit terminus tonitrus, &c.*

Definitionem ſolam formalē tonitrus ponit; nempe, eſt ſonus nubis quā definitionem dicit eſſe concluſionem demonſtrationis; vt ſuprà declarauimus, ex quibus colligit triplex definitionū genus, & quæ principium tantùm ſint Demonſtrationis, vt ſunt definitiones eorum, quę nō habent cauſam: & quæ eſt concluſio demonſtrationum; qualis eſt paſſionis definitionis formalis: & quæ eſt demoſtratio poſitione differens: qualis quæ quid ret cum ſua cauſa comple[illegible]itur. Ex quibus vniuerſalem epilogum colligit eorū, quæ dubitata ſunt ca. 3. & nota epilogum eorū, quæ hactenus dicta ſunt in textu.

Triplex ſ[e]ſe gen' definitionū. 1. 2. 3.

De cauſarum diſtinctione, & qua mutuò concurrant, & quæ non. & quemodo illarum poſſit eſſe demonſtratio.

CAPVT XI.

QVoniam autem ſcire putamus, quando ſciam' cauſam: cauſæ verò quatuor ſunt, vna quidem quod quid erat eſſe, vna autem, qui[illegible] ex[illegible] neceſſe eſt h[illegible], A[l]tera verò, quæ a[illegible] pr[illegible] [illegible], [illegible] autem, cu[illegible], omnes i[illegible] per [illegible] ſtrantur, & hoc enim, quod c[illegible] eſt eſſe, vna quidem acc[i]pia[illegible] eſt, duabus autem ad minimum, [illegible] quando vnum medium habeant: [h]oc igitur [illegible] accepto, concluſionem neceſſe eſt eſſe.

M[a]nifeſtum autem & ſic propter qui[d] eſt rectus in ſemicirculo? aut quo e[xi]ſtente, rectus eſt ſit vtique rectus in quo A, dimidium duorum rectorum, in quo B, qui eſt in ſemicirculo, in quo C, quod igitur A re[ctu]m [illegible] ipſi C, et qui eſt in ſemicirculo, cauſa eſt ipſum [B]. hoc enim ipſi A æquale eſt, hoc autem ipſi B, duorum namque rectorum dimidium eſt [illegible] gitur B ſit dimidium duorum rectorum, A ipſi C ineſt, hoc autem erat in ſemicirculo rectum eſſe. 2.

Hoc verò idem eſt ipſi quod erat eſſe, eò quòd hoc ſignificat oratio, verum enimuero & ipſum quid erat eſſe, cauſa monſtrata eſt media. 3.

Propter quid autem Medorum bellum factum eſt Athenienſibus? quæ cauſa bellum inferendi Athenienſibus? quoniam in Sardes cum Eretrienſibus irruerunt, hoc enim primò mouit. ſit bellum, in quo A, priores irruiſſe B, Athenienſes C. ineſt itaque B ipſi C, quod eſt prius irruiſſe Athenienſibus. A verò ipſi B. bellum inferunt enim iis, qui priùs iniuria affecêre: ineſt igitur ipſi quidem B, A, quod eſt bellum inferre iis, qui priùs incœpêre, hoc autem ipſi C Athenienſibus. priùs enim cœpêre, medium igitur & hic cauſa eſt, quæ primò mouit. 4.

Q[u]orumcunque autem cauſa, ipſum gratia cuius, vt propter quid ambulat: vt ſanus fiat: propter quid domus eſt? vt conſeruetur ſuppellex, illud quidem gratia conualeſcendi, hoc autem gratia conſeruandi, propter quid à prandio oportet deambulare, & gratia cuius nihil differt. 5.

** Sit deambulatio à prandio C, non ſuper natare cibaria, in quo B, ſanari in quo A: inſit igitur à prandio deambulare ei quod eſt facere nō ſupernatare cibaria ad os ventris, & hoc ſalubre, videtur enim ineſſe ipſi deambulare quod eſt C, ipſum B, quod eſt non ſupernatare cibaria: huic autē ineſt ipſum A ſalubre, quæ igitur eſt cauſa ipſi C, quod ipſum A, inſit, quod eſt gratia cuius B quod* 6. * a. l. ſic, nō habet.

B quod eſt non ſupernatare, hoc autem eſt veluti illius ratio: A enim ita aßignabitur propter quid autem B ipſi C ineſt, quoniam hoc eſt ſanari ita ſe habere. Oportet autem tranſumere orationes & ita magis ſingula apparebunt.

7. *Generationes verò ecōuersò hic, & in cauſis ſecundùm motum: ibi enim medium oportet fieri primum, hic autem ipſum C. extremum, vltimum verò ipſum cuius gratia.*

Contingit autem idem, & cuius gratia eſſe,
8. *& ex neceßitate, vt per lucernam egredi lumen: ex neceßitate etenim progreditur, quòd minores habet partes per maiores poros, ſiquidem lumen fit, eò quod pertranſit, & gratia cuius? vt non offendamus. An ne ergo ſi eſſe contingit & fieri contingit? quemadmodum ſi tonat, tùm extinguitur ignis neceſſe eſt * ſtridere & ſtrepere, vt Pythagoræi dicunt, minarum gratia ijs, qui ſunt in tartaro, vt timeant.*

* σίζειν, propriè eſt ſonare, vt cū in aqua cādens ferrū extinguitur.

9. *Plurima verò talia ſunt, & maximè in ijs, quæ ſecundùm naturam conſtituuntur, & conſiſtunt. hæc enim alicuius gratia facit ipſa natura, illa verò ex neceßitate: neceßitas autem duplex, hæc quidem enim ſecundùm naturam & appetitum, illa autem vi, quæ præter appetitum eſt, quemadmodum lapis ex neceßitate, & ſurſum & deorſum fertur, ſed non propter eandem neceßitatem.*

10. *In ijs verò quæ à diſcurſu, nonnulla quidem nunquam à caſu ſunt, vt domus, aut ſtatua, neque ex neceßitate, ſed alicuius gratia, quædam*
11 *verò & à fortuna, vt ſanitas & ſalus: maximè autē, in quibuſcunque contingit & ſic, & aliter, quando non à fortuna generatio fit: quare finis, quod eſt bonum, gratia alicuius: Et fit aut natura, aut arte: à fortuna vero nihil gratia alicuius fit.*

Eadem autem cauſa eſt ijs quæ fiunt, & factis, & futuris, quæ eſt, & ijs quæ ſunt: medium enim eſt cauſa, præterquàm quòd ijs quidem quæ ſunt, quæ eſt, ijs verò, quæ fiunt, quæ fit, factis autem facta, & futuris futura, vt propter quid factus fuit defect⁹: quoniā facta fuit terra in medio, fit autem, quoniā fit, erit verò, quoniā erit in medio, eſt autem, quoniam eſt. Quid eſt cryſtallus? accipiatur vtique, quòd eſt aqua congelata, aqua in quo C, congelatum in quo A, cauſa media in quo B, defectus calidi omninò: in eſt ita que B ipſi C, huic autem congelatum eſſe, quod eſt in quo A, fit autem Cryſtallus, cùm fit B, factum eſt autem facto, erit autem futuro: ſic igitur eſt cauſa, & cuius cauſa ſimul fiunt, quando fiunt, et ſunt quando ſunt, & in eo quod factum fuit, & in futuro conſimiliter.

In alijs huius verſionis codicib⁹ incipit hic caput nonum, ꝙ cōplectitur 12. & 13. ſub ſequentia, quod tractat: Quo pacto differat ipſum propter quid in his quę fiūt ſimul, aut nō ſimul, per circulū, aut non per circulū, ſemper aut frequenter.

Q*Voniam autem ſcire opinamur, &c.* 1.

Tria Theoremata in hoc capite conſtituit, quorum primū eſt: Per quatuor cauſarum genera licere monſtrare. Primò autē explicat ſingulas: ſunt enim formalis, materialis, efficiens, & finalis. Formalem vocat quod quid, quæ ipſa eſt eſſentię pręcipua pars: materialem verò, quâ poſita, neceſſe eſt aliquid eſſe, quamuis autē hoc poſſit dici de alijs cauſis, tamen in Phyſica proxima cauſa neceſſitatis, qua talis eſt effectus, eſt materia; vt aliàs declarabitur. efficiens eſt, q̄ mouet primò, & à quo primò incipit operatio. finalis eſt; cuius gratia res fit. Hæc ſunt quatuor cauſarum genera; per quæ demonſtrare licet.

1. Theorema. Quatuor genera cauſarum. 1. 2. 3. 4.

At quia nihil ſequitur neceſſariò ex vno ſolo, niſi ſecundum diſpoſitionem ſyllogiſticam diſponatur; in qua medium bis ſumere oportet; quoties per cauſas haſce aliquid demonſtrandum fuerit, debet mediū bis repeti, quod in ſyllogiſtica argumentatione fiet, alias per cauſam non demonſtrabimus neceſſariò.

Quomodo per cauſas demonſtretur neceſſariò?

Manifeſtum eſt autem & ſic, &c. 2.

Exempla cauſarum tradit, atque ab ipſa materia incipit, exemplū eſt huiuſmodi: ſi quis velit demonſtrare, angulū trianguli ſupra ſemicirculum diſcripti, eſſe rectum, ſumatque pro medio; quia eſt medietas duorū rectorum; per materiā monſtrabit. nam medietas & partes habent rationem materiæ. fiet igitur ſic demonſtratio: omnis angulus, qui eſt medietas duorum rectorum, vel æquiualentium duobus rectis, eſt rectus: omnis angulus in circunferentia trianguli ſupra ſemi circulū deſcripti, eſt medietas rectorum duorum, aut æquiualentium duobus rectis, ergo talis angulus eſt rectus vide Euclidem libro tertio Theorematum. Tertiò hic nota, nō eſſe proprie materiam in Geometricis, ſed eſt materia intelligibilis, & materia metaphyſica, quales ſunt partes, reſpectu totius.

Exemplū Demōſtrationis per materiam.

In Geometria nō eſſe propriè materiam, ſed intelligibilem.

5. *Hoc autem idem eſt ei, &c.*

Cur nō per cauſam formalem?

Quantum poſſum conijcere, ſenſus huius loci eſt, vt velit, per idem medium cōcludi quid, & formam rei, per quam mōſtratur res, cum non ſit aliud res ipſa. Ac propterea non ponit exemplū cauſæ formalis, quia potiùs ipſa cū re monſtratur, quam demonſtret rem. Literam attende: cùm dixiſſet, per illud medium concludi, illum angulum eſſe rectum: dicit, rectum, & ipſius quod quid eſt, idem eſſe; cū definitio & nōmen idem ſignificet. cauſa autem recti aſſignata, ipſa etiam erit cauſa ipſius quod quid.

Aduerte literam. Eius 1 expoſitio.

2. Poteſt etiam ſic exponi: quod tale medium eſt quod quid rei; nam hoc ſignificat illa definitio: medietas duorum rectorum, nimirùm ipſum rectum, talis autem definitio ſumpta eſt pro medio; vt patet in demonſtratione poſita.

4. *Hoc autem propter quid Medorum bellum, &c.*

Per cauſā efficientē.

Ponit exemplum in efficienti cauſa: vt quare Athenienſes bello vexantur à Medis? quia ipſi Athenienſes primò iniuſti fuerunt, & inuaſerunt cum Eretrijs ipſorū Medorum amicos, nempè Sardes. fiet igitur ſyllogiſmus: qui primò Medos inuadunt bello, a Medis bello vexantur: Athenienſes primò Medos inuadūt, ergo Athenienſes a Medis bello vexantur. hæc demonſtratio eſt à cauſa efficienti.

5. *Quorumcunque verò cauſa, &c.*

Per cauſā finalem.

Exempla cauſæ finalis aſſignat duo, alterum eſt: ſanari eſt finis deambulationis, ſic: qui vult ſanari, deambulat: qui malè habet, vult ſanari, ergo qui malè habet, deambulat.

1.

2. Alterum eſt, domus finis eſt, ſupellectilia conſeruare, ſi ſupellectilia conſeruari debent, oportet domos eſſe, ſed ſupellectilia conſeruari debēt, ergo oportet domos eſſe. Statim explicat duos modos, quibus cauſa finalis notatur. nempè, propter quid deambulemus, & cuius gratia deambulemus; vtrunq; enim finem petit.

6. *Sic ambulare poſt cœnam, &c.*

Efficientē & finalem cauſam ad inuicem ſe monſtrare.

Ingenioſe vult Ariſtoteles oſtendere, efficientē & finalem cauſam adinuicem ſe demonſtrare, ac exemplum de efficiente ponit. ſumit enim pro maiori extremo ſanum, pro minori, deambulare, pro medio, cibos non manere in ore ventriculi, hoc eſt, digeſtos eſſe: & facit rationem per tale medium, quod eſt efficiens ſanitatis, ſic: cibos digeri ſanum eſt, deambulare facit cibos digeri, ergo deambulare ſanum eſt, hæc demonſtratio ab efficienti.

Dubium.

Statim dubitat: nonne ſanum eſſe, eſt cauſa finalis, vt qui deambulet, cibos digerat, & eius ratio? reſpondet, ita eſſe, & ſi terminos conuertas, maius extremum in medium, fiet demonſtratio à fine. vt ſi probetur deambulans cibos digerere propter ſanitatem. literæ textus per iſta facilè intelligetur.

Solutio.

Generationes autem econtrariò, &c. 7.

Oſtendit, in generatione cauſam efficientem & finalē aliter ſe habere: nam cauſa efficiens fit primū, & habet eſſe, quam effectus probādus, at in finali ipſum extremum C, nempe deambulare, fit primum, & finis, nempè ſanitas, vltimo habet eſſe. ſenſus eſt: efficiens primo fit ante effectū: at finis eſt vltimo productus: nā prius eſt deambulare & cibos digeri, quam ſit ſanitas: quamuis ſanitas & finis ſit primus in intentione.

Contingit autem idem & enim gratia, &c. 8.

Secundum Theorema. Eundem effectū ex duplici prouenire cauſa.

Hoc eſt ſecundum Theorema: poteſt idem effectus prouenire duplici ex cauſa, & finali, & materiali; non ſolum quantū ad eſſe, ſed etiam quantùm ad fieri. ponit duo exempla, vtraque ſecundùm opinionem aliorum; alterum huius effectus, nimirùm: lumen diffundi per laternæ pellem, eſt cauſa finalis; ne offendamus pedes: cauſa verò materialis eſt, quia lumen eſt corpus partibilius in minutiores partes, quàm ſint foramina & pori illius pellis. ſic enim cenſebant aliqui, lumen per pellem transfundi at poſſumus aliud exemplum ponere ex Themiſtio: dentes enim anteriores ſunt acuti, propterea quod ſunt ad ſcindendum, tanquam propter finem, ſimiliter quia fiunt ex materia ſubtiliori, quàm ea, ex qua ſunt molares obtuſi ad conterendum cibum.

Nota exēplū ex Themiſtio.

Alterum exemplum ponit: ſonus tonitrui fit ex extinctione ignis in nube: neceſſariò enim ignis extinctus in aqua ſizit, id eſt, ſonitum facit: finis autem tonitrui ſecundùm Pythagoram, eſt, vt paueant q ſunt in inferno, fit ergo vnus effectus ex pluribus cauſis.

Sizit. Finis tonitrui iuxta Pythagoram.

Plurima.

9. *Plurima autem huiuſmodi ſunt.*

Cùm idem & à fine, & ex neceſſitate, id eſt, materia, vt Philop. dicit, fieri docuiſſet, inquit, plurima eſſe huiuſmodi: præſertim quæ natura conſtant, id eſt, entia naturalia. dicuntur autem entia naturalia, quæ principium in ſe alicuius motus habent, qualia ſunt plantæ, animalia, elemẽta, & ex his mixta, in quibus eſt duplex hæc cauſa, & finis, & neceſſitas. ſ. materia.

Nota literã. Nota literam, illa duo verba [hæc, illa] ſunt nominatiui caſus cum natura, vt ſit ſenſus: in his quæ natura conſtant, hæc natura eſt propter hoc. illa ex neceſſitate, id eſt: eſt quædam cauſa finis, eſt etiam cauſa materia.

Neceſſitas multiplex. At quia eſt neceſſitas multiplex, diſtinguit: eſt enim quædam neceſſitas extrinſeca, quæ prouenit à cauſa efficienti, vt ſagitta emiſſa, ſurſum tendit neceſſariò, & alia neceſſitas intrinſeca, quæ eſt à principio interno rei, & hæc eſt ſecundùm rei inclinationem & appetitum: vt cùm lapis deorſum deſcendit, & ignis ſurſum aſcendit: & per talem neceſſitatẽ, cauſam probamus ipſius effectus, cùm ſit neceſſitas per ſe.

10. *Sed in his quæ ſunt ab intelligentia, &c.*

Poſtquàm docuit, cauſas illas reperiri in naturalibus, docet, non id ſemper in his eſſe, quæ ab intelligentia & intellectu fiunt, id eſt, in artificialib⁹. artificialia enim quędam nec ex neceſſitate fiunt, nec à fortuna, ſed tantũ propter finem, vt domus, effigies: hęc enim ſolùm ſunt pro arbitrio agentis, non ex materia ipſa neceſſariò proueniunt, ſed tantùm propter finem: & hinc eſt, quòd non à fortuna proueniant, cùm non niſi ex intentione agentis fiant. 1. Artificialia.

Quid à fortuna dicatur prouenire? Illud autem dicitur à fortuna prouenire, quod præter intentionem agentis particularis prouenit: vt ſi quis domo egreſſus negotiandi cauſa, liberatus eſt à morte, nẽpe, quia domus ruinam fecit hoc illi à fortuna euenit. Dico autem, agentis particularis, quia illud non euenit præter intentionem agentis vniuerſalis, nempè, Dei, q omnia præſcit, & nihil ei à fortuna euenit. domus igitur & ſimilia nunquam à fortuna eueniunt, quia non ſunt niſi ex agentium intentione. NOTA.

Quædam alia artificiata à fortuna eueniunt, vt ſanitas, nauigationis exitus: cuius rationem Ariſt reddit, nempè quia ab alia cauſa prouenire poſſunt, quàm ab arte: ſanitas enim etiam à natura, nauigatio etiã à vẽtis prouenit. cùm autem iſta à tali cauſa præter artem eueniant, poſſunt à fortuna euenire, nempè cùm accidũt præter intentionem, non quòd à fortuna ſit generatio rei, ſed cùm ab illo principio præter intentionem venit, à fortuna dicitur. 2. Artificialia.

In arte igitur finis eſt, qua parte ab arte res proueniunt, & in hoc cum natura conuenit. vtraque enim eſt propter finem, q enim ſunt à fortuna, non ſunt propter finem, cùm non ſint ſecundùm cauſarũ particularium intentionem.

Eadem autem cauſa eſt & in his, &c. 11. Tertium theorema.

Tertium theorema eſt: In cauſis & effectibus quæ ſimul ſunt: eodem modo variari cauſam, quo effectus, quantùm ad temporum varietatem: vt, quare eſt eclipſis? quia eſt interpoſitio: quare fuit eclipſis? quia fuit interpoſitio: quare futura eſt? quia futura eſt interpoſitio, ponit exemplum aliud præteriti: quare glacies eſt? reducas ad complexum ſumpta ſignificatione nominis, vt ſuprà diximus, & nota hunc locum. reduces ſic: quare aqua eſt cõgelata? quia eſt exhalata, putà, quia partes calidæ prorſus euaporatæ ſũt, & calor receſſit, & hoc idem poteſt variari ſecundùm quamlibet temporis differentiam. Nota. Sic habet Argyropylus, ſed aliæ verſiones habent: cryſtallus &c.

Cap. XIII.

IN ijs verò, quæ non ſimul ſunt, an ne ſunt in continuo tempore, quemadmodum videtur nobis aliæ aliorum cauſas eſſe, ipſius quidem facti factum alteram, & futuri alteram futurã, & ipſius fieri, ſi quid prius factum fuit. 1.

Eſt vtique à poſteriori facto ſyllogiſmus, principium autem et horum ipſa facta, quare & in ijs, quæ fiunt: conſimiliter: à priori vero non eſt, vt quoniam hoc factum fuit, quia hoc poſterius factũ fuit, & in futurum conſimiliter. 2.

Neque enim indefiniti, neque definiti erit tẽporis, quare quoniam hoc verum eſt dicere factũ fuiſſe, hoc autem eſt verum dicere factum fuiſſe, poſterius, in intermedio nanque falſum erit dicere hoc iam altero facto. Eadem autem ratio & in futuro. 3.

4. *Neque quoniam hoc factum fuit, hoc erit: medium enim congenitum oportet eſſe factorum factum, & futurorum futurum, eorum quæ fiunt quod fit, entiũ ens: id verò, quòd fuit, & id quod erit non contingit eſſe congenitum. Ampliùs, neque indefinitum contingit eſſe tempus intermedium, neque definitum, falſum enim erit dicere in intermedio.*

5. *Conſiderandum autem quid eſt ipſum continuum, vt poſt ipſum factum eſſe, ipſum fieri ſit in rebus, an manifeſtum eſt, quod non eſt contiguũ facto, quod fit, neque enim factum facto: termini nanque ſunt et indiuidui. quemadmodum igitur neque puncta ſunt ſibi inuicem contigua, neque facta, ambo enim indiuidua ſunt, neque vtique quod fit facto propter idem, nam quod fit, diuiſibile eſt, factum autem indiuiſibile: quemadmodum igitur linea ad punctum ſe habet, ita quod fit, ad factum: inſunt enim infinita facta in eo quod fit: magis autem manifeſtè in vniuerſalibus de Motu oportet dici de his.*

Quinto Phyſicorũ ca. de cõtinuo & contiguo, & alibi.

6. *De eo igitur quod eſt, quomodo, cùm generatio conſequenter ſit, ſe habeat medium quod eſt cauſa, in tantùm acceptũ ſit: neceſſe eſt enim & in his, medium & primum immediata eſſe. vt A factum fuit, quoniam C factum fuit, poſterius autem C factum fuit: prius autem A, principium autem C, eò quòd proximius ipſius tunc eſt, quod eſt principium temporis, C verò factum eſt, ſi D factũ eſt: cùm igitur D ſit, neceſſe eſt A factum eſſe, cauſa autẽ eſt C, cùm enim D factũ eſt, neceſſe eſt C factum eſſe: C autẽ facto, neceſſe eſt priùs A factũ fuiſſe. Ita verò accipiẽti mediũ, ſtabitur alicubi in immediatũ, an ſẽper extra cadet propter infinitum? non enim eſt contiguum factũ facto, quemadmodum dictum fuit, ſed incipere tamen neceſſe eſt à medio et ab ipſo nunc primò. Similiter autem & in ipſo erit, ſi enim verum eſt dicere, quòd erit D, neceſſe priùs verum dicere, quòd A erit: huius autem cauſa ipſum C, ſi enim D erit, priùs ipſum C erit, ſi vero C erit priùs ipſum A erit: ſimiliter autẽ infinita eſt ſectio & in his: non enim ſunt futura contigua inter ſe. principiũ verò & in his immediatum accipiendum eſt.*

7. *Se habet autem ſic in operibus, ſi facta eſt domus, neceſſe eſt inciſos fuiſſe lapides, & factum fuiſſe hoc * propter quid: quoniam neceſſe eſt fundamentum factum fuiſſe ſiquidem & domus facta fuit: ſi verò fundamentum eſt, priùs lapides factos fuiſſe, neceſſe eſt. Rurſus ſi erit domus, conſimiliter priùs erunt lapides (monſtratur autem per medium ſimiliter) erit enim fundamentum priùs.*

* Nonulli codices nõ habẽt illud propter q̃d

In his autem quæ non ſimul ſunt, &c. 1.

Cùm in tertio theoremate præcedenti, de cauſis & effectibus, quę ſimul ſunt, locutus eſſet: nũc de cauſis & effectibus, quę non ſimul ſunt, ſed ſucceſſione procedũt, quærit: an talia, licet ſimul non ſint, ſaltẽ in continuo ſint tempore; vt cùm fundamenta, & muri, & domus fiunt, an ſint cõtinuo tempore, ſicut videtur nobis communiter, ita vt effectus facti ſit altera cauſa priùs facta continuo tempore, & futuri futura, & eius quod fit aliqua præcedens, licet ſimul non ſint omnia? Intentio Ariſtotelis.

Eſt igitur à poſterius facto ſyllogiſmus, &c. 2.

Antequam quæſtionem determinet, ſtatuit modum demonſtrandi in ſimilibus cauſis, docens, in his, quæ facta ſunt, procedendum à poſteriori ad priùs factũ, & ſimiliter in his, quę futura ſunt, à poſteriùs futuro ad priùs, ſic: facta eſt domus, ergo facta ſunt fundamenta: futura eſt domus, ergo futura ſunt fundamenta. non licet autem à prioribus procedere, ac propterea vocat ſyllogiſmum, non autem demonſtrationem.

Neque enim infinito, aut finito erit tempore, &c. 3.

Probat, quòd non ſit verum, dicere, quia prius eſt factum poſterius eſſe factũ, nec ſignando tempus certum & finitum, nempè, quia hoc eſt factum, illud tali die, eſt factum, nec non ſignando tempus vllũ, ſed infinitè & indeterminatè. neutro enim modo eſt verum dicere, quia prius factum eſt, nempè fundamenta, factum eſt poſterius, puta, domus, quia ſumendo tale tempus intermedium, erit quidẽ verum dicere, factum eſſe prius, non autem poſterius. Idem dicendum eſt de futuro.

Neq;

4. *Neque quoniam hoc factum eſt, hoc erit, &c.*

Non ſolùm à priori ad poſterius non valere contendit in facto vel futuro eſſe, ſed nec à facto ad futurum, valere probat, nõ enim licet dicere, quia fundamenta facta ſunt, domus erit: primò, quia medium, & quod per medium probatur, debent eſſe contemporanea & congenita; vt vtrunque futurum, aut vtrunque præteritum, aut vtrunque in eſſe aut in fieri: at factum eſſe & futurum non ſunt ſimul cõgenita. præterea, quia ſiue ſit certum tempus, ſiue incertum, in quo futuram eſſe domum dicatur, in medio tempore falſum erit dicere quòd erit, cùm impediri poſſit, etſi fundamenta poſita ſint.

NOTA.

5. *Speculandum ergo quid eſt continuum, &c.*

Conatur modò reſpondere ad propoſitam quæſtionem, de continuitate temporis effectus & cauſæ, quæ ſimul non ſunt: ac dicit, quod oportet ſpeculari, quid ſit continuum: erit enim manifeſtum, quòd factum eſſe, nec cum fieri, nec cum alio factum eſſe, ſit continuum: nam facta eſſe ſunt, ſicut puncta in linea, fieri verò ſicut ipſa linea, vt igitur punctum non eſt continuum pũcto; cùm indiuiſibilia ſint; nec linea puncto, quia poſito aliquo puncto non dabitur pars lineæ, ita immediata pũcto illi, quin detur alia minor verſus illud punctum, ita nec factum eſſe cũ facto eſſe, nec cum fieri continuũ eſt. at quia hoc excedebat limites Logicos, remittit ſe ad libros Phyſicorum, in quibus de Motu in vniuerſali tractatur.

6. *De eo igitur quomodo cum eo, &c.*

Oſtendit, hæc ſolùm dicta eſſe, vt oſtendatur, quomodò in his, quæ conſequenter & ſucceſſiuè fiunt, ſit cauſa media accipienda nam cùm cauſa media debeãt eſſe immediata extremo maiori, oportuit cognoſcere, quomodo iſta immediata ſint; licet aliquid ex Philoſophia miſceatur: Quo autem modo ſint immediata: docet, primò repetendo principium quod ſit, hoc autem eſt vltimum, factum eſſe: per hoc enim probamus priùs, vt A, eſſe, nempe fundamenta, quia C eſt, nempè, quia muri facti ſunt, & muros factos, quia D, nempè, domus eſt: ſemper autẽ vltimum dicitur principium, quia proximum eſt ipſi Nunc præſenti, quod dicitur principium temporis.

Hic nota: quod ſicut in linea datur principium, incipiendo extrinſecè, nempè à puncto primo verſus lineam, non autem datur principium à linea verſus punctum: ita datur principium à facto eſſe: incipiendo, quod Nunc verſus antecedentia, non tamen à prioribus factis eſſe incipiendo: ac ob id principiũ primũ debet eſſe quod vltimum eſt, ac ob hoc ad priora procedẽdum. in prioribus autem non eſt dare primum factum eſſe, ſicut datur vltimum factum eſſe, ac ob id à poſteriori ſumẽdum eſt principium. eadem eſt ratio in futuris; ab eo enim, quod poſterius eſt, principiũ ſumi debet. Nota ſimile.

Hoc autem ſe ſic in operibus, &c.

Docet, quamuis in tempore non detur iſta immediatio vnius facti eſſe cum altero facto eſſe, vel cum fieri, tamen, ea quæ facta ſunt, habere hãc immediationem, & in his non eſſe proceſſum in infinitũ verſus priora nam domus facta eſt, ergo lapides deciſi ſunt, quod eſt vltimum, & lapides deciſi ſunt, quia fundamẽta ſunt. quod eſt mediũ. datur igitur immediatio in rebus, licet non in tempore. Hæc pro capite ſufficiant; ſunt enim iſta philoſophica.

Caput XIII.

1. *Quoniam autem videmus in ijs, quæ fiunt circulo, generationem quandam eſſe, contingit hoc eſſe, ſi quidem ſequantur ſe inuicem medium & extrema: in his enim ipſum cõuertere eſt. monſtratum verò eſt hoc in primis, quòd conuertuntur concluſiones, quòd autem circulo hoc eſt, in operibus autem apparet ſic: madefacta terra, neceſſe eſt vaporẽ fieri, hoc autem facto, nubem, hoc autem facto, aquam, hoc autem facto, neceſſe eſt madefactam eſſe terram. hoc autem erat, quod à principio, quare circulo circuiuit, vno enim ipſorum quocunque exiſtente, alterum eſt, & illo aliud, & hoc primum.* 1. Poſter. cap. 3.

2. *Sunt autem nonnulla quidem quæ fiunt vniuerſaliter, namque & ſemper & in omni, aut ſic ſe habent, aut fiunt, alia verò ſemper quidem non, vt plurimum autem, vt non omnis homo maſcu-*

maſculus barbam emittit, ſed vt plurimum. Talium itaque neceſſe eſt & medium vt plurimùm eſſe. ſi enim A de B, vniuerſaliter prædicatur, & hoc de C vniuerſaliter, neceſſe eſt A de C ſemper & in omni prædicari: hoc enim eſt vniuerſale & in omni & ſemper; ſed ſupponebatur vt plurimum: neceſſe eſt igitur & mediū vt plurimùm eſſe, quod eſt, in quo B erunt, igitur & eorum, quæ vt plurimùm, principia immediata, quæcunque vt plurimùm ita ſunt, aut fiunt.

1. Intẽtio Ariſtotelis.

QVoniam autem videmus in ijs, &c.

Cùm in his, quæ ſimul non ſunt, cauſis & effectibus a poſteriori argumentum ſumendum eſſe docuiſſet: nunc docet in quibuſdam etiam quæ non ſimul ſunt, nihil referre à poſteriori vel à priori incipere, hęc aũt ſunt quæ mutuò & circulo quodam non in indiuiduo, ſed ſpecie generãtur adinuicem: & in his concluſiones pręmiſſas, & præmiſſæ conuerſim concluſiones oſtendunt; vt prius dictum eſt: nempè 2. Priorum, cap. 5.

Nam quæ ex inuicẽ generãtur, ex ſe inuicem monſtrantur.

Verbi gratia, ſi terra madefacta eſt, vapores erunt, ſi vapores, erunt nubes, ſi nubes, pluuia, ſi pluuia, terra erit madefacta. vnde eſt circulus: & in his per vapores futuras pluuias, & per pluuias vapores etiã futuros probare poſſumus, neutrũ enim in ſpecie habet rationem verã prioris aut poſterioris.

2. *Sunt autem quædam, quæ fiunt vniuerſaliter, &c.*

Mediũ tale eſſe debere quale illud quod probatur.

Theorema quoddam conſtituit. tale eſſe medium oportere: quale id quod probatur: ſunt enim quædam, quæ ſemper ſunt aut fiunt ſine defectu, vt quod triangulus habeat tres angulos, quod ſol oriatur, & occidat: quædam, quæ frequenter eueniunt, licet aliquando deficiant, vt, quod vir barbam habeat, quòd pluuiæ ſint in hyeme. Eorum igitur quę ſemper ſunt aut fiunt, & medium debet eſſe ſemper, in his verò quæ plerunque, & mediũ etiam plerunque. & probat, ſecundum. nam ſi A dicitur B, ſemper, & B de C, ſemper, & A dicetur de C, ſemper, non ergo plerunq;, vt dicebatur, vnde per principium de omni, medium ſemper non erit ipſius plerunq;, erit ergo quod eſt plerunque ſine medio, aut medium debet eſſe etiam plerunque, vt dictum eſt.

Sub qua differentia monſtrantur ea, quæ ſunt ſemper, & ea quæ ſunt frequẽter.

De compoſitione definitionis ex ſuis partibus, & quando ſunt ignota quo pacto venentur?

Cap. XIIII.

*QVomodo igitur ipſum quid eſt in definitione aſſignatur, & quo modo demonſtratio, aut definitio eſt ipſius, aut nõ eſt, dictũ eſt priùs. Quomodo autem oportet venari, quæ in eo quod quid eſt prædicantur, nunc dicamus. Eorum igitur, quæ inſunt ſemper vnicuiq;, nonnulla extenduntur in plùs, non tamen extra genus, dico autem in plùs ineſſe, quæcunque inſunt quidem vnicuique vniuerſaliter, at verò & alij veluti eſt * impar, quod omni ineſt trinitati, ſed & non trinitati, quemadmodum ineſt trinitati, ſed & non * numero: ſed & impar ineſt omni trinitati, & in plus ineſt, nam & quinario ineſt, ſed non extra genus: quinarius enim eſt numerus, nihil autem extra numerum, & impar.* 1.

* al. l. quiddam.

* a. l. trinitati.

*Talia itaque accipienda ſunt vſque ad hoc, quouſque tot accepta fuerint primum, quorum vnumquodque quidem in plus inerit, omnia verò non in plùs ſunt. hanc enim neceſſe eſt eſſe ſubſtantiam rei: vt trinitati ineſt omni numerus impar, primus vtroq; modo, & vt nõ menſuretur numero, & vt non componatur ex numeris: hoc igitur iam eſt trinitas, numerus impar, primus, & ita primus: horum enim vnumquodque, alia quidem imparibus omnibus inſunt, vltimum verò & dualitati, omnia autem * nulli.* 2.

* a. l. nulli niſi tria.

Quoniam verò declaratum eſt nobis in ſuperioribus, quòd neceſſaria quidem ſunt, quæ in eo quòd quid eſt prædicantur, vniuerſalia verò neceſſaria ſunt, trinitati autem & cuilibet alij ſic accipiuntur in eo, quod quid eſt, quæ accipiuntur ſic, ex neceſſitate quidem eſſent vtique trinitas hæc. quòd aũt ſubſtantia ſit, ex his planum eſt: neceſſe enim eſt, ſi non hoc eſſet trinitatis eſſe, vt gen⁹ aliquid eſſe hoc, aut nominatũ, aut innominatũ: erit igitur in plùs quàm trinitati inexiſtẽs. ſupponatur enim tale eſſe genus, vt inſit ſecundũ potentiam in plùs. ſi igitur nulli ineſt alij, quàm indiuiduis trinitatibus, hoc vtique eſſet trinitati eſſe. ſupponatur enim & hoc ſubſtantia vniuſcuiuſque eſſe, quæ eſt in indiuiduis vltima talis prædicatio: quare conſimiliter & alij cuicunque ita 3.

que ita monſtratorum eidem eſſe erit.

4. Oportet autem, quando totum aliquid negotietur quiſpiam, diuidere genus in indiuidua ſpecie prima, vt numerum in trinitatem & dualitatem: poſtea ſic illorum definitiones tentare accipere, vt rectæ lineæ & circuli, & recti anguli. poſt hæc autem accipientem quid eſt genus, veluti vtrum quantorum aut qualium proprias paſſiones ſpeculari per communia prima.

5. Accidentia namque ijs quæ componuntur ex indiuiduis, ex definitionibus erunt plana, eò quòd principium eſt omnium * definitionum ipſum ſimplex, & ſimplicibus ſolis per ſe inſunt accidentia, alijs verò ſecundum illa.

*a. l. definitio & ipsū ſimplex.

6. Diuiſiones autem, quæ ſunt ſecundùm differentias, vtiles ſunt ad ita pertranſeundum, vt tamen monſtrant, dictum eſt in præcedentibus: vtiles verò eſſent ita ſolum ad ſyllogizandum ipſum quid eſt. Atqui videretur vtique, nihil, ſed ſtatim accipere omnia, ac ſi quiſpiã a principio acciperet abſque diuiſione.

7. Differt autem aliquid primum & poſterius eorum quæ prædicantur prædicari, vt dicere, animal manſuetum bipes, aut bipes animal manſuetum: ſi enim omni ex duobus eſt, & vnũ quiddam eſt animal manſuetum, & rurſus ex hoc & differentia, homo, aut quodcunque eſt, quod vnum ſit, neceſſarium eſt diuidentem petere.

Ampliùs, vt nihil derelinquatur in eo quod quid eſt, ita ſolùm contingit, quando enim primum acceptum ſit genus, ſi inferiorum quidem aliquam diuiſionum accipiat, non incidet omne in hoc: vt, non omne animal aut integris, aut ſciſſis pennis eſt, ſed pennatum animal omne, huius enim differentia hæc, prima verò differentia animalis eſt, in quam omne animal incidit: ſimiliter autem & aliorũ vniuſcuiuſque, & extrinſecorum generum, & eorum quæ ſub ipſo, vt auis, in quam omnis auis, & piſcis, in quam omnis piſcis: ita igitur procedenti eſt ſcire quoniam nihil derelictum ſuit, aliter autem & derelinquere neceſſarium eſt, & non ſcire.

8. Nihil autem oportet definientem & diuidentem omnia ſcire entia, quamuis impoſſibile dicunt eſſe aliqui, differentias ſcire, quæ ſunt ad vnumquodque, non ſcientem vnumquodque, ſine autem differentijs non eſſe vnumquodque ſcire: à quo enim non differt, idem eſſe huic, à quo autem differt, alterum ab hoc. Primum quidem igitur hoc falſum eſt: non enim ſecundùm omnem differentiam alterum eſt: multæ enim differentiæ inſunt eiſdem ſpecie: ſed non ſecundùm ſubſtantiam, neque per ſe.

Poſtea, quando acceperit oppoſita & differentiam, & quod omne incidit hinc aut inde, & acceperit in altero quod quæritur eſſe, & hoc cognoſcat, nihil differt ſcire, aut non ſcire, in quibuſcunque prædicantur alijs differentiæ, manifeſtum enim eſt, quoniam ſi ita procedens venerit in hæc, quorum non ampliùs eſt differentia, habebit rationem ſubſtantiæ, omne autem incidere in diuiſionem, ſi ſint oppoſita, quorum non eſt medium, non eſt petitio: neceſſe eſt enim omne in altero ipſorum eſſe, ſiquidem illius differẽtia erit. 9.

Ad conſtruendam verò definitionem per diuiſiones, tria oportet coniectare, vt accipiantur quæ prædicantur in eo, quod quid eſt, & hæc ordinare quid primum, aut quid ſecundum eſt, & quòd hæc omnia ſint. 10.

Eſt autem horum vnum primum per id, quod poſſumus, quemadmodum ad accidens, ſyllogizare, quod ineſt, & per genus conſtruere: ordinare autem, vt oportet, erit, ſi primum acceperit, hoc autem erit, cùm acceptum fuerit, quod omnibus ſequitur, illi autem non omnia, neceſſe eſt enim eſſe aliquid tale: hoc autem accepto, iam in inferioribus idem modus eſt, ſecundùm namque aliorum primum erit, & tertium conſequentium: ablato enim ſuperiori, quod conſequitur aliorum primum erit: conſimiliter verò & in alijs. Quòd autem omnia hæc ſint, manifeſtum eſt ex eo, quòd accepit: & primùm ſecundùm diuiſionem, quoniam omne aut hoc, aut hoc animal eſt: ineſt autem hoc, & rurſus huius totius differentiam, vltimi verò non ampliùs eſſe differentiam, aut & ſtatim cum vltima differentia à toto non differre ſpecie hoc: manifeſtum enim* quod neque plùs adiacet. 11.

*a. l. neque ſuperfluũ quicquam additum eſſe.

Omnia enim in eo, quod quid eſt accepta ſunt horum, neque deficis vllum: aut enim genus, aut differentia vtique eſſet, genus quidem igitur & primum, & hoc quodcum differentijs aſſumitur: differentiæ verò omnes habentur, non enim ampliùs ſunt poſteriora ſpecie: namque differret 12.

vtique ipſum vltimum, hoc autem dictum eſt non differre.

13. *Quærere verò oportet inſpicientẽ ad ſimilia & indifferentia: primùm quid omne idem habet, poſtea rurſus in alteris, quæ in eodem quidem genere ſunt cum illis: ſunt autem ipſis quidem eadem ſpecie, ab illis autem altera: quando autem in his acceptum fuerit aliquid omninò idem, & in alijs conſimiliter in acceptis omnino conſiderare. ſi idem quouſque ad vnam deueneris rationem, hæc enim rei definitio: ſi verò non proceſſerit in vnam, ſed in duas, aut plures, planum quòd non eſſet vtiq; vnum aliquid quod quæritur, ſed plura.*

14. *Vt dico, ſi quid eſt magnanimitas quærerem⁹, cõſiderandũ in quibuſdã magnanimis, quos ſcim⁹, quid habent vnum omnes inquantùm tales: vt ſi Alcibiades magnanimus, aut Achilles, & Aiax, quid vnum omnes habent: non tolerare iniuriâ affecti, ille enim bellauit, iſte autem iratus eſt, hic verò interemit ſeipſum. Rurſus in alteris, vt Lyſandro, aut Socrate, ſi * vtique indifferentes ſunt & bona & mala fortuna affecti: hæc duo capiens conſidero, quid idem habent, & non impaſſibilitas circa fortunas, & non tolerantia cùm iniuriantur, ſi verò nihil, duæ vtique ſpecies eſſent magnanimitatis.*

*a.l. vnum autem in ipſis, id eſt, æquo animo & proſpera & aduerſa ferre.

Semper autem eſt omnis definitio vniuerſalis:
15. *non enim alicui oculo dicit ſalubre Medicus, ſed aut omni, aut ſpecie determinant.*

1. *QVomodo quidem ſit quod quid eſt, &c.*

Intẽtio Ariſtotelis. Poſtquam, quomodo quod quid eſt finiatur, & qualiter in demonſtratione oſtendatur; oſtenſum eſt, proponit ſe dicturum, qua via definitionem venari poſſimus. Definitio autem, aut eſt alicuius ſpeciei ſpecialiſſimæ, aut alicuius generis ſubalterni. incipit autem à methodo definiendæ ſpeciei, vt vult Themiſtius & Philoponus.

Diuiſio attributorũ eſſentialium. Ante omnia verò diuiſionem prędicatorum eſſentialium ſtatuit: Quædã, inquit, eſſentialiter prædicamus de ſpecie, ita tamen vt excedant genus illius ſpeciei, ſicut ens prædicatur de ternario, excedit tamen genus ipſius, nempè numerum, ſimiliter prædicatur quantitas, excedit tamen: Quædam verò eſſentialiter prædicantur, in plus tamen, ita vt excedant ſpeciem illam, non tamen genus, ſicut impar, primũ inſunt ternario in plus, quia alijs etiam numeris inſunt, non ſoli ternario, ſed non excedunt numerum, cùm non niſi numeris inſint. ita fit etiam in alijs ſpeciebus.

Huiuſmodi igitur accipienda ſunt, &c. 2.

Methodus inueſtigandi definitionem ſpeciei. Diſtinctione prædicatorum eſſentialium de ſpecie propoſita, methodus conſiſtit in hoc, vt circa ſpeciem definiendam tot prædicata eſſentialia ſub illo genere ſumamus, quouſque omnia ſimul iuncta ſoli illi inſint ſpeciei, licet ſingula ſeparata excedant ſpeciem.

Verbi gratia, eſt definiendus ternarius, cuius genus eſt numerus, ſumam de ternario eſſentialia omnia, nempè, quòd eſt impar, quòd eſt primus vtrobique, & quamuis iſta ſingula ſint communia per ſe, (nã impar ineſt etiam quinario, primus vtrobique binario) tamen totum ſimul ſoli ternario ineſt.

Nota. Numerum dupliciter primum dici. Aduerte, dupliciter dici numerum primum; vno modo quia ſola vnitate menſuratur, & non numero aliquo. ſicut ternarius, quinarius, ſeptenarius, & alij: altero modo, quia non componitur ex numeris, quomodo ſoli, binarius, & ternarius primi dicuntur. vnde vterque dicitur primus vtrobique, id eſt, quia nec menſuratur numero: nec componitur numeris. Si igitur primus conſideretur per ſe, ineſt binario, impar per ſe, ineſt alijs, totum verò ternario ſoli. atq; hæc eſt via definiendi ſpeciẽ, quæ magis deſeruit pro indaganda differentia, quæ difficiliùs cognoſcitur.

Quoniam autem oſtenſum à nobis, &c. 3.

Probat, prædictam orationem eſſe definitionem ipſius ternarij: & primò probat eſſe neceſſarium prædicatum, ſic in quid prædicata prædicantur neceſſariò, illa talia prædicantur in quid, vt notum eſt; ergo neceſſaria ſunt. maior patet: quia in quid prædicata vniuerſaliter prædicantur, vniuerſalia autem neceſſaria ſunt. idẽ dicendum in alijs omnibus à ternario. ſed quòd ſit ſubſtantia & definitio, probatur: illa ratio prædicatur in quid de ternario, ergo vel eſt genus vel definitio: non genus,

genus,quia competeret alijs à ternario,genus enim ſuperius eſt, ergo eſt definitio, cum definitio ſit oratio,quæ in quid,& ſoli ineſt.

Dubium.

Dices: quomodo illæ differentiæ prædicantur in quid?

Solutio.

Respondet Philoponus, differentiam per ſe in quale quid prædicari,at in definitione ſimul cum ipſo genere prædicatur in quid ; definitio enim in quid prædicatur.

Mouetur quæſtio:an vnicam vltimam habeat ſpecies ſpecialiſſima differẽtiã cõuertibilem?

Hic eſt vna difficultas notãda:an vnius ſpeciei ſpecialiſſimæ vna ſit vltima differentia conuertibilis cum ſpecie eadem? Sanctus Thomas hoc loco,lect.13.reſpondet, quamlibet ſpeciem ſpecialiſſimam habere vnicam vltimam differentiam conuertibilem cũ ipſa:at quia tales differentię ſunt ignotæ,circumſcribimus illã per varia accidentia communia ſimul iniuncta, quæ dicuntur eſſentialia,quia formam rei eſſentialẽm circumſcribunt: non autem circumſcribimus per accidentia propria; quia per talem definitionem oportet demonſtrare ipſa propria de ſpecie.

1.Opinio D.Thomę.

Ratio hui⁹ opinionis.

Ratio S. Tho. eſt: quia cùm differentia ſumatur à forma,ſit autem vnica forma vltima in ſpecie, erit etiam & differentia vltima.hoc idem docet Alb.tract.de differentia,cap.5.& in præſenti capite.& videtur hoc idem docere Ariſtoteles,7. Metaphyſicæ,capite duodecimo,tex 43.vbi differentias vltimas cum ſpecie conuerti docet:& primo, de partibus animaliũ,cap.1. eſſe ſpecies,inquit,quæ vnica indigent differentia.

Simplicius,capite tertio anteprædicam. docet, Porphyrium differentias,vt in plurimùm definiuiſſe,hæ autẽ cõmunes ſunt. vbi inſinuat non deeſſe vltimas differentias. At Porphyrius differentiam vltimã ſpecificam nullam videtur facere,ſed ſolũ illud aggregatum ex multis cõmunibus, quem alij quoque ſequuntur.

2. Opinio Porphyrij.

Huius opinionis ratio.

Pro hac opinione eſſe videtur,quòd poteſt fieri,vt omnes gradus,qui ſunt alicuius formæ rei,inueniantur ſeorſum in varijs rebus; licet ſimul iuncti nõ niſi in illa re. & profectò hoc in homine cõſtat:nam forma ipſi eſt principium vitæ,quẽ gradũ in formis plantarum inuenimus : eſt etiã principium ſentiẽdi,qui gradus eſt in brutis:eſt etiam principium intelligendi,qui gradus eſt in Angelis; at ſimul intelligendo,nõ eſt niſi in homine,nam ſi tu dicas, intelligere hominis eſſe cum diſcurſu, ac ob id non inueniri in Angelis, dicent hi, nihil aliud eſſe intelligere cum diſcurſu, quàm intelligere coniunctum ſenſitiuo : vnde qui dicit rationale,dicit duo,nempè intellectiuum cum ſenſitiuo. vnde iuxta iſtorum ſententiam iſta erat exacta hominis definitio: Subſtantia intellectiua,ſenſitiua.

Nota.

Et quamuis hęc opinio non careat probabilitate:tamen non eſt negandum,poſſe eſſe differentias vltimas ſimplices vltimarum ſpecierum,cùm poſſint multis in eſſe ſimplices gradus formæ ſolis ſpeciebus competentes; quamuis hoc fortè nõ ſit demonſtrabile,eſt tamen probabilius, quàm contrarium.

Quæſtionis deciſio: Vltima differẽtias ſimplices poſſe eſſe in ſimarũ ſpecierum

Congruum autem eſt,cùm totum, &c.

4. Methodus pro genere ſubalterno definiẽdo: quæ conſtit in trib.

Alteram conſtituit methodum, pro genere ſubalterno definiẽdo, generaliſſima enim non habent definitionem.Methodus autem conſiſtit in rebus.primum eſt, vt tali genere propoſito fiat eius diuiſio in ſuas vltimas ſpecies

2,

ſecundum,vt ſingulæ definiantur,& ſumatur id, quod in eis

3.

inuentum fuerit commune; hoc enim erit differentia illius.tertiũ.vt prædicamentum illius inquiratur,in quo ipſius eſt genus,hoc autem fiet cõſiderando proprietates ipſorum prædicamentorum,quæ in ſingulis prædicamentis ſuperius expoſitæ ſunt.& ſic perfectam habebimus definitionem.

Illuſtratur exẽplo de linea per eiuſdem diuiſionem.

Verbi gratia,volo definire lineam:diuidam eam in ſuas ſpecies, rectam & circularem,poſtea ſingulas definiam Recta, eſt longitudo ſine latitudine, cuius medium non exit ab extremis. Circularis,eſt longitudo ſine latitudine, cuius medio ineſt punctum a quo lineæ omnes ductæ vſque ad ipſam sũt æquales. Sumam ab vtraque illud commune, nempè longitudinem ſine latitudine,poſtea per proprietates quãtitatis comperiam lineam eſſe quantitatem,& cõtinuam:& quia ſecundum eam eſt æquale vnum alteri,& eius partes terminum habent cõmunem, dicam igitur: Linea eſt quantitas continua longa ſine latitudine. atque hæc methodus eſt pro genere,

Linea.

5. *Compoſitis enim ex atomis, &c.*

Vult Ariſtoteles oſtendere, meritò ad methodum definitionis generis vtendum eſſe definitionibus ſpecierum. nam, cùm genera non ſint niſi ex ſpeciebus collecta, meritò per ea, quæ ſpecieb⁹ inſunt, ad genus aſcendimus; cùm in ſpeciebus primò inueniantur & cognoſcantur.

Litera textus. Litera autem ſic eſt exponenda, ſecundum Themiſt. & Philopō. quamuis aliter S. Thomas exponat: [conuenientia compoſitis ex atomis] id eſt, quæ inſunt generibus, quæ ex vltimis & indiuiſibilib. ſpeciebus componuntur, ex ipſarum ſpecierum definitione erunt manifeſta; propterea, quod omnium principium eſt definitio, [& quòd ſimplex] id eſt, generum & vniuerſaliū definitio ſimplicis ſpeciei principium. & quæ inſunt ſimplicibus ſpeciebus, per ſe illis competere cognoſcuntur, [alijs verò,] nempè generibus nō niſi per ſpecies ineſſe illa percipiuntur.

6. *Sed diuiſiones, quæ ſunt ſecundum differentiam, &c.*

Diuiſionis vtilitas ad inueſtigationem definitionis. Vt Philoponus dicit, duas vtilitates ex diuiſione ad has methodos definiendi ponit: præmittit tamen, non demonſtrari definitionem per diuiſionem; vt dictū eſt priùs.

Prior vtilitas. Prior vtilitas, eſt ad ordinem inter partes definitionis; refert enim multùm, dicere. homo eſt animal, manſuetum bipes, vel bipes manſuetum.

Cuius rationem dat: nam ſemper partes præcedētes faciunt vnum genus, quod per bipes contrahitur. propterea multum refert, vnam partem, aut alteram præponere, quamuis, vt dicit Ariſt hoc nō demōſtretur ex diuiſione, ſed accipiatur, tamen vtilis eſt ad hoc diuiſio. nam ſi recta ſit, partes ipſius priores præponi debēt, poſteriores verò poſtponi.

7. *Ampliùs nihil relinquendum, &c.*

Altera vtilitas. Altera vtilitas diuiſionis eſt, vt nihil relinquatur in definitione. relinquitur autem, cùm prætermittitur differētia proximè diuidens genus, ſignum autem cognoſcendi, quādo differētiæ non ſint generi adæquatæ, hoc eſt: cùm enim ipſæ differentiæ non adæquant ipſum genus vniuerſaliter ſumptum, nō ſunt proximæ: vt habere ſciſſas pennas, & habere nō ſciſſas,

Vnde colligēdū, quòd differētiæ generi non ſint adæquatæ?

ſicut habent veſpæ, muſcæ, veſpertiliones, non ſunt differentię proximę animalis; cùm non omne animal habeat pennas ſciſſas, aut non ſciſſas; hæ enim differentiæ auis ſunt. atque hoc ſignum eſt pro cognoſcendis proximis differentijs generis alicuius, & aliorum generum, quæ extra illud ſunt: nempè ſuperiorum, & corū, quæ ſub illo ſunt. atque ex hoc colligitur prædicta vtilitas ad definitiones.

Nihil autem oportet definientem, &c. 8.

Excluſio erroris. Excludit errorem quēdam, quem Themiſt. & Philop. tribuunt Speuſippo, nepoti Platonis hic enim dicebat, non poſſe cognoſci differentiam alicuius, niſi cognoſcantur omnia, à quibus differt: ſine differentia verò non cognoſci quicquam. nam à quo non differt, eſt idem cum eo: à quo verò differt, eſt aliud ab eo, ſi igitur non cognoſcitur res ſine differentia, nec differentia, niſi alijs omnibus cognitis, nō contingit definire aut diuidere, niſi omnibus cognitis. Motiuum erroris.

Hoc reijcit Ariſtoteles, ac primò illud fundamentum refutat: nempè, quòd differt ab alio, alterum eſt ab eo. Hoc docet eſſe falsum: nam indiuidua vnius ſpeciei differunt ab inuicem, nō tamen vnum dicitur alterum, id eſt, diuerſum in ſubſtantia ab alio; cùm non omnis differentia ſit eſſentialis. ex quo fit, vt ad cognoſcendū quid res ſit, nō ſit op⁹, omnia cognoſcere, cū ſaltē indiuidua illius ſpeciei nō ſit op⁹ cognita habere.

Poſtea cùm accipiantur omnia, &c. 9.

Reſpondet modò. nō opus eſſe cognoſcere omnia in particulari, à quibus res differt, ſed ſi genus diuidatur per duas differentias, in quibus non ſit mediū, aut per plures, & definitū accipiatur in vna, ſatis erit, vt cognoſcatur differre ab omnibus alijs, quibus ineſt oppoſita differentia, licet non cognoſcantur illa omnia in particulari, vt ſatis eſt ſcire, omne animal eſſe aut rationale, aut irrationale, & hominem eſſe rationalem, vt cognoſcatur ab alijs omnibus animalibus differre, quamuis in particulari non cognoſcantur, ſed vniuerſaliter, nempè eſſe irrationalia.

Quòd ſi dicas: vnde ſciam, omne animal eſſe rationale, aut irrationale, forſan erit aliud? reſpondet Ariſtot. non poſſe Obiectio. Reſponſionem nota.

eſſe aliud, quia differentiæ ſunt immediatè oppoſitæ, ob id non petitur principium, quando nulla alia ſtatuitur. quòd ſi per huiuſmodi diuiſiones procedamus, non opus erit omnia in particulari cognoſcere, ſed tantùm rem definiendam eſſe ſub oppoſitis differentijs.

10. *Ad probandum autem terminum per diuiſiones, &c.*

Tertiò diuiſionẽ vtilem eſſe ad definitionis probationem. In Diuiſione tria oportet notare.

Poſt methodos definiendi traditas, vult docere, diuiſionem eſſe vtilem ad definitionem probandam; non quidem demonſtratiuè, vt dictũ eſt, ſed alio probationis genere. ad hoc autem oportet tria in diuiſione obſeruare: primum eſt, vt non accipiantur in diuiſione, niſi tantùm eſſentialia, & non accidentia aliqua: alterum, vt ordinatè accipiãtur talia prædicata, vt primum, ſit loco primo, ſecundum, loco ſecũdo, & ſic conſequenter: tertium, vt ſumantur omnia membra diuiſionis vſque ad vltimam ſpeciem, vel vſque ad illud, quod definiri debet.

1.
2.
3.

11. *Eſt autem vnum horum, &c.*

Quomodo obſeruãdũ primum?

Oſtendit modum, quo iſta in diuiſione obſeruari poſſunt: primum quidem obſeruabitur examinando talia prædicata per problemata generis, ſicut examinatur accidens per ſua problemata, id eſt, per præcepta, quæ dantur ad determinãda problemata accidentis vel generis.

Quomodo ſecũdum?

Obſeruabitur ſecundum: ſi primum prędicatum fuerit primo loco; illud autẽ eſt primum, quod ſequitur omnia alia, nõ tamen omnia alia ſequuntur & inferuntur ex ipſo: vt, viuens eſt primum, quàm animal; nam omne animal eſt viuens, non econtrà omne viuens animal. & idem obſeruabitur in ſequentibus: nam ſemper reſpectu ſequentium antecedentia dicuntur prima, & eodem modo ſunt examinãda.

Quomodo tertium?

Obſeruabitur verò tertium duplici ſigno. primo, ne intermedia prætermittãtur, ſumendo differentias adæquatas. quod cognoſcitur, quando genus vniuerſaliter non continetur ſub illis: nã, cùm adæquatæ ſunt, exactè diuidunt genus vniuerſaliter ſumptum; vt diximus paulò ſuperius in hoc capite ſecundo, vt diuiſio procedat vſque ad vltimũ. quod cognoſcetur. quando iam ampliùs ſub illo toto nõ poſſum' differentiam ſumere: vel ſi ſumamus, eſt idem cum ipſo toto. vnde quãdo peruentum eſt ad hominẽ, ſcimus abſolutam eſſe diuiſionem, quia ſub homine non licet differentiam ſumere. vel ſi differentia ſit, putà rationale, eſt conuertibilis & idem cum homine, diuiſiua verò differentia debet eſſe inferior.

Omnia enim in eo, quod quid eſt, &c. 12.

Probat modò, per talem diuiſionem rectè colligi & probari definitionem: nam omnia prædicata iſta ſunt eſſentialia, non ergo eſt quid ſuperfluum. ſimiliter nihil erit diminutũ; nam non deeſt genus, cùm acceptum ſit primum genus, nõ deeſt differentia, quia omnia intermedia vſque ad vltima accepta ſunt, erit ergo bona per talem diuiſionem accepta definitio.

Quærere autem oportet intendentẽ, &c. 13.

Cõmẽtatorum huius loci alia atque alia expoſitio.

Thomæ, Albert. & Egidij.

Authoris cum Themiſtio & Philopo.

Non conuenit inter omnes Expoſitores quid Ariſtoteles hic intendat? S. Thomas enim vult, vt hic tradatur alia methodus definiendi ſpeciem per reſolutionẽ. Albert. verò & Egid. vt tradatur hic method' definiendæ paſſionis ipſius ſpecici. at potiùs mihi videtur dicendũ cum Themiſt. & Philop. quòd Ariſtot. doceat modũ ſeparandi æquiuocum à genere; quia ſæpè accidit, vt videantur genera, quæ tamen ſunt æquiuoca. traditur autem hic via hoc dignoſcendi.

Via, genus ab æquiuoco ſeparandi, (de quo hic agitur) in quibus conſiſtat?

Via autem hæc conſiſtit in his: primò, illius propoſiti generis ſumamus illa ſingularia, quæ cenſentur vnius ſpeciei, & cõſideremus ea, in quibus ſunt ſimilia & indifferentia: ſecundò, vt ſumamus alia ſingularia, quæ cenſentur vnius eſſe ſpeciei inter ſe, diuerſa tamen à priori ſub illo genere, & pari ratione conſideremus ſimilia in his & indifferentia. tertiò, vt vtraq; cõparemus, & videamus, an in aliquo cõmuni conueniant in illis ſimilitudinibus reperto: ſi enim hoc eſt, erit huius communis definitio, ſi verò ratio nõ eſt vna communis, eſt æquiuocum tale propoſitum, & non eſt definiendum.

1.
2.
3.

Exemplũ Authoris.

V. g. volo definire animal, diuidam in ſingularia hominis, & quæram, an habeãt aliquid commune, quo dicuntur animal? & inueniam eſſe ſenſibilia rationalia: poſtea ſumam indiuidua leonis, & inueniam eſſe ſenſibilia rugibilia, quòd

ſi vtraque compare, cõmune inueniam, nempè ſenſibile, ob id igitur animal vniuocum & genus erit.

Vt dico, ſi quid eſt magnanimitas, &c.

14. Exemplum proponit Ariſt. ſi velis, quid ſit magnanimitas? definire, prius conſidera eos, qui magnanimi dicũtur vnius ſpeciei magnanimitatis, vt Achillẽ, Aiacem, Alcibiadem; hi magnanimi dicũtur, quia noluerunt pati iniuriam. Aiax enim occidit ſe, propterea, quòd arma Achillis fuerunt ſibi denegata. Achilles verò abſtinuit ſe à bello propter Briſeidem raptam ab Agamẽnone. Alcibiades pugnauit contra ſuos, quia propter accuſationẽ à bello fuit reuocatus. omnes hi conueniunt in hoc, Quòd vindictã ſumebant illatæ iniuriæ.

Ariſtotelis.

Poſtea conſidera alios magnanimos alterius ſpeciei, ſcilicet Socratem, & Lyſandrum; hi enim magnanimi dicti ſunt, quia æquo animo ſe haberent, tam in aduerſis, quàm in proſperis.

Si verò fiat comparatio inter has magnanimitates, nihil inuenietur commune; vt velũt Græci; propterea non erit vnica magnanimitatis definitio. S. Tho. vult, quòd his aliquid ſit cõmune, nempè, quòd omnes ſe dignos magnis exiſtimabant, ac inde procedebat vel vindicare iniuriam, vel nihil facere. & vtraque expoſitio conuenit textui.

NOTA.

15. *Semper eſt enim omnis definitio vniuerſalis, &c.*

Ne quis, cùm ſingula conſiderata ſint, ea definiri exiſtimaret, docet, definitiones non eſſe ſingularium, ſed vniuerſalium ſolum & cõmunium. vt, Medicus non conſiderat ſanitatẽ huius vel illius oculi, ſeu in communi, nempè oculi in vniuerſali, aut in ſpecie, puta, oculi cholerici, ſanguinei, vel alterius, itaque definit.

Definitiones eſſe ſolũ rerum vniuerſaliũ. Nota.

Medicus quomodo reſpiciat vniuerſale, & quomodo praticulare? Tria quædã in ſingulari cõſiderari.

Aduerte, Medicum habere ſpeculationẽ & praxim, quantum ad ſpeculationem reſpicit vniuerſale, quantum ad praxim & operationem, reſpicit ſingulare.

Sunt autem in ſingulari tria conſideranda, & natura illius, & ſingularitas, & totum ſimul ſuppoſitum, natura eſt principium quo, actionis vel paſſionis: quia per eam fit actio vel paſſio: ſingularitas eſt cõditio neceſſaria actionis vel paſſionis, quia non eſt actio phyſica, quæ nõ ſit in ſingulari ſimiliter paſſio dico phyſicam, quia intellectus operatio fertur in vniuerſale: at totum ſuppoſitum eſt, quod agit vel patitur, agere enim vel pati ſuppoſitorũ eſt.

Agere vel pati ſuppoſitorũ eſt.

CAPVT XV.

*FAcilius autem eſt ſingulare definire, quàm vniuerſale. Quapropter oportet à ſingularibus ad vniuerſalia tranſire: æquiuocationes etenim latent magis in vniuerſalibus, quàm in indifferentibus. Quemadmodũ autẽ in demonſtrationib. oportet eſſe ipſum ſyllogizatum fuiſſe, ita & in definitionibus manifeſtum eſt: hoc autem erit, ſi per ea, quæ ſingulariter dicuntur, ſit in vnoquoque genere definire ſeorſum, vt ſimile non omne, ſed quod in coloribus & figuris: & acutum, quod in voce, & ita in commune progredi obſeruantem, ne æquiuocatio incidat. Si verò neque diſputare oportet * tranſlationibus, planum, quòd neque definire, neque tranſlationibus: diſputare enim neceſſe erit in tranſlationibus.*

* a.l. metaphoris.

Facilè autem eſt magis definire ſingulare &c. 1.

Ex præcedenti doctrina infert vnum. facilius eſſe, definire ſingularia, id eſt, minùs vniuerſalia. quàm communia. vnde oportet ex definitione inferiorum aſcẽdere ad ſuperiora.

Intentio Ariſtotelis. Auctoritas.

Quapropter oportet à ſingularibus, &c.

Probat primò: quia æquiuocatio impedit definitiones, hæc autem eſt frequentior in vniuerſaliori, propter amplitudinem eorum, quàm in minùs vniuerſalibus, quæ non habent ſimilitudinem cum æquiuocis.

Quemadmodum autem in demonſtrationibus, &c.

Probat ſecundò: ſicut demonſtratio debet ſyllogizare, ita definitio declarare, ſed clarior eſt definitio, quæ incipit à particularibus, vt ſi velis definire ſimile, acutum, quæ communia multis ſunt, meliùs erit vnumquodque per ſe definire, nempè ſimile in coloribus, ſimile in figuris: ſimiliter acutum in voce, acutum in ſono, & ſic pau-

ſic paulatim procedere; attende, ne æquiuocum definiamus.

Si verò neque diſputare oportet metaphoris &c.

Ex quo reijcit modum definiendi metaphoricum, qui obſcurus eſt. vt enim nō eſt diſputandum per metaphoras, ita nec definiendum: ſi enim definitiones eſſent, eſſent etiam diſputationes.

Notabile. Hic attende, quòd hic non intendit docere, ſpeciem priùs definiri quàm genus, ſed à toto genere loquendo, facilius eſt, & inferius, definire particularia, quàm communia, de quibus non conſtat eſſe genus. non hoc prohibet, quin incipientes à genere, ipſum prius definiamus.

Quo pacto problemata veneentur, tum diuiſione, tum etiam proportione.

CAPVT XVI.

1. *AD hoc autem, quòd habeamus problemata, eligere oportet & deciſiones & diuiſiones, ita verò eligere ſupponentem genus commune omnium, vt ſi animalia eſſent, quæ ſpeculata ſunt, qualia omni animali inſunt: his autem acceptis rurſus reliquorum primo, qualia omne ſequantur: vt ſi hoc eſt auis, qualia omnem ſequantur auem, & ita ſemper proxima: planum enim quòd habebimus iam dicere, propter quid inſunt conſequentia ijs, quæ ſunt ſub communi, vt propter quid homini aut equo inſunt: ſit autem animal in quo A. B verò conſequentia omne animal: in quibus autem C D E aliqua animalia: planum igitur propter quid B ineſt ipſi D, nanque per A: conſimiliter autem & alijs. Et ſemper in alijs eadem eſt ratio, nunc quidem igitur ſecundum tradita communia nomina dicimus.*

2. *Oportet autem non ſolùm in his conſiderare, ſed &, ſi aliud quid viſum fuerit inexiſtens commune, excipientem, poſtea quæ hoc ſequitur, & qualia hoc ſequuntur, vt cornua habentia habere Erinaceum, & non vtrinque dentata eſſe: rurſus cornua habere quæ ſequitur. planum enim propter quid illis inerit, quod dictum eſt, propter enim cornua habere inerit.*

3. *Ampliùs autem, alius modus eſt ſecundum proportionale eligere: vnum enim accipere non eſt idem: quod oportet vocare ſepium, & ſpinam, & os, erunt autem conſequentia & his, tanquam vna quadam natura tali exiſtente.*

Eadem verò problemata ſunt, hæc quidem eo, quòd idem medium habent, vt quoniam omnia contra reſiſtentia. horum autem quædam genere eadem ſunt, quæcunque habent differentias, eò quòd aliorum aut aliter ſunt, vt propter quid reſonat? aut propter quid apparet? & propter quid iris? omnia enim hæc idem problemata ſunt genere omnia enim ſunt refractio, ſed ſpecie altera. Aliqua verò eò, quòd medium ſubaltero medio eſt, differūt problemata, vt propter quid Nylus decreſcente menſe magis fluit? quoniam hybernior decreſcens eſt, & propter quid hybernior decreſcens eſt: quoniam Luna deficit. hæc enim ita ſe habent inter ſe.* 4.

* ἀντιπερίστασις græcè dicitur, hoc eſt, cōtrarij ſtatus: vt propter quid in vere ſunt niues & auſtrino grandines, ac æſtate puteales aquæ algidæ, hyeme calidæ?

Vt habeamus propoſita eligere oportet, &c.

Hoc capite oſtendit diuiſionem & deciſionem, nempè, conſiderationem communis & vniuerſalis abſtracti à particularibus, conducere ad determinanda, & multiplicanda problemata. & ponit tria theoremata circa hoc, quorum primum eſt: vt ſeparatim conſideremus vniuerſalia & cōmunia, & quæ eis inſunt ſecundum ſe, omnia ſpeculemur, nam poſtea per ipſum cōmune poterimus illa omnia de particularibus probare & demonſtrare. 1. Intētio Ariſtot. 3. Theoremata. 1. Theorema.

Vt, ſumamus animal. &, quæ ei inſunt ſecundū ſe, conſideremus, nempè ſomnū, vigiliam, ſenſum, motū localem, & alia: poſtea de ſingulis animalibus eadem per animal medium demonſtrabimus. & ſic faciendum eſt in quolibet alio vniuerſali. vnde fit abſtractio & deciſio illius cōmunis. & conſiderantur, quæ ei inſunt, poſtea fit deciſio, vt eadem de inferioribus demonſtremus. Exēplum primi.

Oportet autem non ſolùm in his conſiderare, &c. 2.

Secūdùm Theorema eſt: non ſolùm oportere ſeligere iſta cōmunia, quæ nomina habent poſita, ſed quæcunque alia cōmunia, etiamſi nominata non ſint, & conſiderare ea, quæ eis inſunt, poſtea de illorum inferioribus demonſtrare. 2. Theorema.

Vt, conſiderare hoc commune, nempe habere cornua, & quid ſequatur ex hoc, nē- Exēplum ſecundi.

Nota de animalibus cornutis. pè, non habere dentes ſuperiores, & habere multos ventres: nam animalia, quæ cornua habent, materiam dentium ſuperiorũ in cornua cõuertunt, & ob id multos habẽt ventres, vt cibos poſtea ruminare poſſint, & ab vno in alium ventrem transferre. nam cùm dentes non habeant, non ita facilè poſſunt cibum conterere. Per cornigerum igitur illa de animalibus habentibus cornua in particulari demonſtrabuntur. Themiſt. per hoc commune, intelligit genus innominatum. Albertus verò paſſionem aliquam communem, etiamſi non ſit genus.

3. *Ampliùs alius modus eſt, &c.*

3. Theorema. Tertium theorema eſt: vt non ſolùm commune vniuocũ ſumamus, ſed etiam analogum, cùm ea, quæ probanda ſunt, analoga etiam ſunt; vt, ſepium, ſpina, & os nullum habent commune vniuocum, ſed analogum: vt enim ſe habet os in terreſtribus, ita ſpina in aquatilibus, & ſepium in quodam piſce, qui ſepia dicitur, tale proportionale eſt ſumendum, & quę communiter insũt inueſtigãda; poſterius enim per tale commune de ſingulis illa probãtur.

4. *Eadem autem propoſita, &c.*

Meritò, cum multa problemata vnico medio docuerit determinari, oſtendit, illa omnia dici eadem problemata, quæ vnico medio determinantur, ſicut omnes quæſtiones, quæ per ἀντιπερίστασιν, probantur, eædem dicuntur: vt, quare fontes ſubterranei ſint frigidi in æſtate, calidi in hyeme? quare lucernæ viuaciores ſint vigente frigore? quare fiant grandines in autumno? & ſimilia problemata dicuntur eadem, quia eadem eſt cauſa, nempe ἀντιπερίστασιν, id eſt, obiectio contrarij.

Si medium fuerit idem ſpecie, erũt problemata eadem ſpecie: ſi genere, ſimiliter & problemata: vt, quare ſic appareat iris? quare fiat imago in ſpeculo? quare echo in aere? omnium horum idem eſt medium genere, ſcilicet Repercuſſio, licet diuerſa ſit repercuſſio in alijs tribus.

Dicuntur etiam eadem problemata, quæ vnicum habent medium, ſed ſubordinatione quadam. nam illud eſt vnius medium, & hoc poſtea eſt alterius mediũ: vt quare Nilus magis creſcit in fine menſis lunaris? quia eſt tempus hyemalius finis menſis: iterum, quare eſt tempus hyemalius tunc? quia Luna deficit: illa duo dicuntur eadem, quia ab vnico medio pendent, ordine tamen quodam.

Quomodo cauſæ & effectus ſe habeant inter ſe, & quo pacto cauſa venentur: & an vnius effectus plures ſint cauſæ.

CAPVT XVII.

DE cauſa verò & enim cauſa dubitaret vtique aliquis, an quando eſt cauſarum & cauſa eſt, quemadmodum ſi fluunt folia, aut deficit, & cauſa fluendi folia, aut deficiendi erit. velut, ſi huius eſt lata folia habere: ipſius verò deficere, eſt terram in medio eſſe, ſi enim non eſt, alia quædam erit cauſa ipſorum, ſiue cauſa eſt ſimul & tantum, vt ſi in medio terra eſt, deficit, aut ſi latifolium eſt, fluunt folia.

Si verò ſic, ſimul vtique eſſent, & monſtrarentur per ſe inuicem, ſit enim folio fluere in quo A: latifolium verò in quo B: vitis autem in quo C. ſi itaque ipſi B ineſt A: omne enim latifolium fluit folio, ipſi verò C ineſt B: omnis enim vitis eſt latifolia, ipſi C ineſt A. & omnis vitis fluit folio, cauſa vero B medium, ſed & quoniam latifolia eſt vitis, eſt per folio fluere demonſtrare ſit enim D quidem latifolium, E verò folio fluere, vitis autem in quo F: ipſi itaque F ineſt E folio fluit enim omnis vitis ipſi autem E D, omne enim folio fluens eſt latifolium, omnis igitur vitis eſt latifolium: cauſa autem eſt folio fluere. Si verò non contingit cauſas eſſe ſibi inuicem, cauſa enim prior eſt eo, cuius eſt cauſa. & deficiendi quidem cauſa eſt in medio terram eſſe: quòd autem in medio terra ſit, non eſt cauſa ipſum deficere: ſi igitur per cauſam quidem demonſtratio eſt, propter quid, quæ verò non per cauſam ipſius quod. quod terra quidem in medio eſt, nouit, propter quid autem, non: quoniam ipſum deficere non eſt cauſa, quòd ſit in medio, ſed hoc ipſius deficere manifeſtum eſt, in ratione namque ipſius deficere ineſt eſſe in medio: quare planum quod per hoc, illud cognoſcitur, ſed non hoc per illud. 2.

An contingit vnius plures eſſe cauſas? ſi enim eſt idem de pluribus primùm prædicari: ſit A ipſi B, primo inexiſtens, & ipſi C alij primo, & 3.

no, & hæc ipſis D E. inerit igitur A ipſis D E, cauſa verò eſt ipſi quidem D B, ipſi verò E C: quare cauſa quidem exiſtente, neceſſe eſt rem eſſe, re autem exiſtente, non neceſſe eſt, omne eſſe, quodcunque ſit cauſa, ſed cauſa quidem, non tamen omnis.

4. Aut ſit ſemper vniuerſale problema eſt, & cauſa totum quoddam, & cuius cauſa vniuerſale, vt folio fluere toto aliquo determinato, licet ſpecies ipſius ſint, & hic vniuerſaliter, aut plantis, aut his plantis: quare & medium æquale oportet eſſe in his, & cuius cauſa, & conuerti. vt propter quid arbores folio fluunt? ſi itaque propter congelationem humidi, & ſi folio fluit arbor, oportet eſſe congelationem, & ſi congelatio ineſt non cuicunque, ſed arbori, eſt folio fluere.

5. Vtrùm autem contingit non eandem cauſam eſſe eiuſdem omnibus, ſed alteram, aut non? an ſi quidem per ſe demonſtretur & non per ſignum, aut accidens: non poteſt fieri nanque ratio extremi medium eſt, ſi verò non ita cōtingit. Eſt autem & cuius cauſa, & cui conſiderare ſecundum accidens, non tamen videntur problemata eſſe, ſi verò non, ſimiliter habebunt medium, ſiquidem ſunt æquiuoca, æquiuocorum medium eſt: ſi verò vt in genere, ſimiliter habebunt, vt propter quid & permutatim proportionale? alia enim cauſa eſt in lineis & numeris, & eadem vtique, in quantùm quidem lineæ, alia in quantùm verò habens augmentum tale, eadem, ita & in omnibus, huius autem ſimiliter eſſe colorem colori, & figuram figuræ, aliam alij: æquiuocum enim eſt ſimile in his: hic quidem fortaſſe proportionabiliter habere latera, & æquales angulos, in coloribus verò ſenſum vnum eſſe, aut aliud aliquid tale: quæ verò ſecundum analogiam, eadem & medium habebunt ſecundum analogiam.

6. Se habet autem ſic cōſequi, cauſa ſibi inuicem, & cuius cauſa, & cui cauſa: ſingulum quidem accipiēti, cuius cauſa in plus eſt, vt extrinſecos æquales eſſe quatuor, in plus eſt, quā triangulū, aut quadrangulū, omnib⁹ verò æqualiter, quæcunque enim quatuor rectis æquales eſſe extrinſecos, & medium ſimiliter: eſt autem medium ratio primi extremi: quocirca omnes ſcientiæ per definitionem fiunt: vt folio fluere, ſimul ſequitur vitem & excedit, & ficum, & excedit, ſed non omnes, ſed æquale eſt: ſi igitur acceperis primum medium, ratio folio fluendi eſt: erit enim primum quidem in altera medium. quoniam talia omnia ſunt poſtea huius medium, quoniā ſuccus congelatur, aut aliud aliquid tale. quid autem eſt folio fluere, congelari ſuccum in contactu ſeminis.

7. In figuris verò ita aſſignabis, quærentibus aſſecutionem cauſæ, & cuius cauſa ſit A inexiſtens B omni. B. vero vnicuique eorum, quæ D, in plus autem B vtique vniuerſale eſſet ijs, quæ ſunt D, hoc enim dico vniuerſale, quod non conuertitur: primum verò vniuerſale, cum quo vnumquodque quidem non conuertitur. omnia autem conuertuntur, & non excedunt: ipſum itaque D, cauſa eſt ipſius A ipſum B. oportet igitur A, in plus quàm B extendi: ſi verò non, quid magis cauſa erit hoc illius? ſi itaque omnibus E ineſt ipſum A erunt aliquid, illa vnum omnia aliud à B: ſi enim non, quo modo erit dicere, quod cui ineſt E, ipſum A omni ineſt: cui verò A non omni ipſum E. propter quid enim non erit aliqua cauſa, vt inſit omnibus D:* ſed nunquid & quæ ſunt E erunt aliquid vnum? Conſiderare oportet hoc, & ſit C.

* Al. l. ſed nūquid & ipſis E, ſiquidem erūt aliquid vnum.

8. Contingit itaque eiuſdem plures cauſas eſſe, ſed non iiſdem ſpecie. vt quod longæua ſint quadrupedia quædam, eò quia non habent bilem, volatilia verò eò, quòd ſicca ſunt, aut alterum quid. Si vero ad indiuiduum non ſtatim veniunt, non ſolum vnum eſt medium, ſed & plura & cauſæ plures: vtrùm verò cauſa mediorum, quod vniuerſale primum, aut quod ad ſingulare. ſingularibus? planum itaque ea eſſe, quæ proxima ſunt vnicuique cui ſunt cauſæ: primum enim ſub vniuerſali eſſe, hæc eſt cauſa* vt ipſi D ineſſe ipſum C: ipſum* A ineſſe, eſt cauſa: ipſi igitur D ipſum C, cauſa ipſius eſt A, ipſi verò C ipſum B, huic autem idem.

* a. l B.

* Argy. l. veluti, vt A competat ipſi D, cauſa eſt ipſū C: vt igitur A competat ipſi D, cauſa eſt ipsū D, vt autem competat ipſi C, cauſa eſt ipſum B.

9. De ſyllogiſmo igitur ac demonſtratione, & quid vtrunque eſt: & quomodo ſit, manifeſtum eſt: ſimul verò & de ſcientia demonſtratiua, idem enim eſt.

1. De cauſa autem, & cuius cauſa eſt, &c.

Hoc caput neſcio an à multis ſit intellectum, propter obſcurum procedendi modum. Dicam, quæ mihi videtur textui maxime quadrare. dubium proponit Ariſtot. nunquid, cùm effectus ſit, cauſa ſit, ita vt liceat ab effectu cauſam colligere, vt, ſi eclipſis ſit, terra ſit in medio; & ſi arbor deſrondeſcit, lata habeat folia, quod eſt cauſa: argumen-

Mouetur quoddam dubium in textu.

Pro parte affirmatiua.

gumentatur à parte affirmatiua: nam ſi effectus eſt abſque vlla cauſa, ergo habebit aliam cauſam, non enim contingit effectum eſſe ſine vlla cauſa

2. *Si verò cauſa ſit, & cauſarum, &c.*

Pro parte negatiua.

Argumētatur pro parte negatiua, quod nō ſint ſimul effectus & cauſa, aliter enim eſſet circulus à cauſa ad effectum, & econtrà: vt probare, vitem defrondeſcere, quia lata habet folia, & contrà, lata habere folia, quia defrondeſcit. Hoc argumentum ſoluit dicendo, quòd iſte circulus non eſt in cauſis: ſed vna eſt demōſtratio à cauſa, altera eſt ab effectu, & quia, & hoc non eſt vllum incōueniens; vt ſuperiùs diximus. textus eſt apertus.

Soluitur hoc.

An contingit vnius plures eſſe cauſas, &c.

3 Argumentatur ſecundò, ad probādum, quòd non valeat ab effectu ad cauſam poteſt idem effectus à pluribus cauſis primis prouenire, vt vituperabile à ſuperbia, & ab intemperantia, ergo iam non ab effectu licebit colligere cauſam; non enim licet dicere: eſt vituperabile, ergo propter ſuperbiā; quia poteſt eſſe propter intemperantiam, nec licet dicere propter intemperantiam, quia poteſt eſſe propter ſuperbiam.

Iſta argumenta Ariſt. proponit dubitatiuè, quia non probat antecedentia, quia ſunt dubia & opinabilia, ſolùm tāgit difficultatē. hoc ergo argumēto probat, quòd ex effectu non licet inferre cauſam omnē, ſed diſiunctiuè aliquam. ipſe hoc literis explicat, vt A, putà, vituperabile, habet duas cauſas totales B, ſuperbiam, & C, intemperantiam, & prædicatur vituperabile de D. nempè ſuperbo, & de E, nempè intemperato: de illo per medium B ſuperbiam, de hoc per C, intemperantiam. igitur ex ſingulis medijs colliges effectum, non ex effectu ſingulas cauſas: quia eſt ſuperior effectus, cauſa verò inferior.

Superior effectus, cauſa inferior.

4. *An ſi ſemper vniuerſale, &c.*

Rurſus contra hanc ſecundam rationē inſtat. quia videtur, quòd, quando problema, ſeu propoſitio probanda eſt, vniuerſalis poſterioriſticè, cauſa eſt vniuerſalis, & cuius eſt cauſa, id eſt, paſſio, eſt etiam vniuerſalis. & ita omnes tres termini erunt cōuertibiles. ſenſus eſt: ſi ſumatur proprium ſubiectum & vniuerſale paſſionis, cauſa erit æqualis, & conuertetur cum eis.

V.g. ſi defrondeſcere ſumatur de proprio ſubiecto, nempè, non de hac, vel illa planta, ſed de illo communi omnibus his, quæ defrondeſcunt, tunc medium etiam erit æquale, nempè, quia humidum denſatur & congelatur, non quodcunq; ſed illarum plantarum talium; & tunc iſta erūt conuertibilia. Et nota hic, quòd vera cauſa defrondeſcendi eſt, humidum congelari, non quòd lata ſint folia; hoc enim ſignum quoddam eſt, nec opus eſt hæc declarare, cùm philoſophica ſint; ſatis eſt vt exempla intelligantur, prout ſufficiunt præſenti inſtituto.

Cur arbores defrondeſcant.

Vtrùm autem contingat, &c. 5.

Replicat contra hoc etiam, dubitando, videtur enim, quòd poſſit eſſe, quòd eiuſdem effectus ſint plures cauſæ, in diuerſis ſubiectis, & non vna. V.g. longæuum ineſt ceruo & cornici, ſed illi, quia caret felle, huic, quia ſiccum, animal eſt.

Longæuū cerui & cornicis.

Iterum contra hoc dubitat: quia videtur, quòd quando paſſio demōſtratur per ſe, & non per ſigna, vel per accidentia (hæc enim vnius poſſunt eſſe plura) tunc non poſſit eſſe, quòd vnius effectus plures ſint cauſæ & probat: nam medium eſt definitio paſſionis & maioris extremi. erit igitur ipſi æquale ſi extremū vniuocū & medium. ſimiliter, ſi vnum genus, & alterum etiam, ſi vnum analogum, etiam & alterū, vt cōmutari proportionaliter, & lineis, & numeris, & alijs ſimul analogicè ineſt; quia alia ratione ineſt lineæ, alia ineſt ſingulis; quamuis inter ſe ſimilitudinem habeant: ſi quis igitur velit dare medium huius, erit etiam analogum.

Similiter, ſimile ineſt coloribus, & figuris, eſt enim color colori, & figura figuræ, ſimilis, ſed analogicè. nā colores alia ratione dicuntur ſimiles, quia eodem modo mouent viſum, alia ratione figuræ, quia latera habent æqualia; medium igitur huius ſimilitudinis probandę erit analogum ſicut & extremum ipſum.

Se habet autem ſic conſequi, &c.

Ex hac præcedenti doctrina determinat modò: cùm medium tale ſumendum ſit, nempe definitio extremi (vt omnes ſcientiæ ſumunt) tunc omnia futura conuertibilia, nempè cuius eſt cauſa, id eſt, maius extremum, & cui eſt cauſa, id eſt, ſubiectū, 6

&

;& ipſa cauſa, id eſt, medium: quòd ſi ſub ſubiecto ſumuntur inferiora, ſingula non conuertūtur, tamen omnia ſimul, vel ſubiectum complectens illa, conuertentur cum extremo.

V.g. habere extrinſecos angulos æquales quatuor rectis, non conuertitur cum triangulo, aut cum ſingulis alijs, tamen cū omnibus conuertitur ſimul, & cum ſubiecto illa cōtinente. Similiter, defrondeſcere, & humidum ſeminis denſari, conuertuntur cum omnibus ſimul inferioribus. vocat ſiccum ſeminis, quia ex eodem humido, ex quo nutriuntur folia, etiam nutriuntur fructus & ſemina arborum.

Ex eodem ſucco nutriūtur folia & fructus.

Nota. Quādo demonſtrationis termini conuertantur, & quando non?

Ex quo habes, quòd, quando ſumitur definitio paſſionis, licet id non ſemper ſit, & proprium ſubiectum, cōuertuntur omnes termini demonſtrationis, & cauſa cum effectu; quando verò non ſumitur ſubiectū proprium, ſed inferius non cōuertitur extremum cum inferioribus ſingulis, cum omnibus tamen ſimul conuertitur.

7. *In figuris autem ſic aßignabit, &c.*

Vult, conſecutionem cauſæ & effectus petentibus per ipſas figuras ſyllogiſticas hoc declarare & oſtendere, quòd poteſt aliquādo fieri, vt eiuſdem effectus plures ſint cauſę, nec repugnare hoc modo ſyllogizandi.

Nota, quid ſit vniuerſale & vniuerſale primum?

Aduerte, duos terminos in hoc textu, vniuerſale, & vniuerſale primum. Vniuerſale dicitur id, quod non cum alijs cōuertitur: vt animal indiuiduis hominib[9] vniuerſale eſt. cum omnibus enim ſimul nō conuertitur. Vniuerſale primum dicitur, quod, licet cum alio non conuertatur, tamen ſimul cum omnibus illis conuertitur: vt homo ſuis ſingulis indiuiduis vniuerſale primum eſt.

Hoc ſuppoſito, ſumit, ſit A, putà viuens, In omni B, putà animali, & animal ſit in D, putà in omnibus ſpecieb[9] ſuis, ſingulis autem in plus, tunc A erit in plus, quā B, nempè animal, quia erat vniuerſale ipſis; viuens enim non conuertitur cum animali, aliàs eſſet illius cauſa, id eſt, inferret animal, quod nō eſt. ſumit autem hic cauſam in inferendo, vt vult Philoponus. ſi igitur A eſt in B, & B in D, A erit in D, per ipſum D, id eſt, viuens de ſpeciebus animalis, per ipſum animal, dicetur vlteriùs ſi A, viuēs eſt ſuperius animali, erit in alijs, putà plantis, E, nempè ficubus, populis, & reliquis; ſi enim non eſſet in his, non eſſet ſuperius A. ineſt ergo in iſtis, quæ ſunt diſtincta ab ipſo B, putà ab animali, quod ſi iſta ſunt diſtincta à B, erit ergo A in eis per mediū aliquod, ſicut inerat D per B, ſi ergo ineſt his plantis, putà E, per medium aliud C, putà, arborem, iam vnius effectus plures ſunt. vnde in conſequentia ſyllogiſtica vnum per multa concludi poteſt.

Contingit igitur eiuſdem, &c. 8.

Concludit, poſſe vnum effectū per plures cauſas eiuſdē generis, intellige, demonſtrari, ſed non de eadem ſpecie, vel de eodem ſubiecto, ſed de diuerſis: vt lōgæuum de ceruo; quia caret cholera: de cornice; quia eſt animal ſiccum.

Vnum effectum per plures cauſas demonſtrari, & quomodo?

Si enim definitionem effectus proximā ſumim[9]; effectus vniuerſalis vnica eſt cauſa; vt longæui, eſſe bene proportionatos humores.

Longæui cauſa vniuerſalis.

At præter hanc cauſam communem, in in ſingulis ſpeciebus multiplicātur cauſę, & quo magis ſpecies multiplicantur, etiā cauſæ. nam alia ratione eſt ceruus longæuus, alia cornix, & alia aliæ ſpecies, nō tamen ſemper; nam aliquot ſpecies eandem cauſam poſſunt participare.

Eiuſdem multiplicię cauſæ in ſpeciebus ſingulis.

Dices: vtra melior cauſa, ea quæ eſt vniuerſalis paſſionis, an ea, quæ eſt proxima ſubiectis ſingulis? reſpondit Ariſtoteles, eam eſſe, quæ eſt proxima cuiq; ſubiecto.

Dubium.

Solutio.

Vide clarè, Demonſtrationem non ſiſtere in definitione paſſionum, ſed in definitione & cauſa proxima ſubiectorum: vt cauſa, quare ceruus ſit longæuus? id eſt, D ſit A? eſt per C, quia eſt bene temperatus: cauſa, quare eſt bene tēperatus eſt B, quia non habet choleram, hæc iam non habet vlteriùs cauſam.

Nota. Demōſtrationem in reſolutione vſque ad definitionem & cauſam proximā ſubiectorum progredi.

Si iſte textus cōtrà legatur; incipiendo à particulari cauſa vſque ad vniuerſalem: vt, quare ceruus longæuus? quia nō habet choleram; vlterius, quare non habēs choleram eſt longæuum? quia eſt bene temperatum, tunc fauet opinioni Egidij Rom. de medio paſſionis. ſed nihil contra nos, qui aliquando definitionem, paſſionis medium conſtituimus.

Literæ retrograda lectio.

Tandem epilogum facit Ariſtoteles, ex lib. Priorū & Poſteriorum ſimul, nempè,

Epilog[9] librorū Pri

rum & Poſteriorum. dictum eſſe iam de ſyllogiſmo in communi & de demonſtratione, & de ſcientia ipſa demonſtratiua, quod idem eſt. Hæc de capite.

Quomodo principia cognoſcantur, & quis principiorum ſit habitus?

CAPVT XVIII.

1. *DE principijs verò, quomodo fiunt nota, & quis cognoſcens habitus, hinc eſt planum addubitantibus primum: quod quidem igitur non contingit ſcire per demonſtrationem non cognoſcenti prima principia immediata, dictum eſt prius. Immediatorum vero cognitio vtrum eadem ſit aut non eadem? dubitare poſſet aliquis: & vtrùm ſcientia vtriuſque aut non? aut* *a l addit, notitiæ. *huius quidem ſcientia, illius verò alterum quid *genus, & vtrùm non inexiſtentes habitus innaſcantur, aut inexiſtentes latuere.*

2. *Si itaque habemus ipſos, abſurdum eſt: contingit enim certiores habentes cognitiones, demonſtratione latere: ſi verò accipimus, non habentes prius, quomodo vtique cognoſceremus, & diſceremus ex non præexiſtente cognitione? impoſsibile nanque, quemadmodum & in demonſtratione dicebamus. Manifeſtum igitur, quoniã neque habere poſsibile eſt, neque ignorantibus, & nullum habentibus, habitum innaſci.*

3. *a.l.addit, cognitiuã. *Neceſſe igitur habere quidem aliquam potentiam * non talem autem habere, quæ eſt his honorabilior, ſecundum certitudinem Apparet autem hoc vtique omnibus inexiſtens animalibus: habent enim cõgenitam potentiam iudicatiuam, quam vocant ſenſum.*

4. *a.l.formę ſenſibilis manſio. *Inexiſtente autem ſenſu, in alijs quidem animalium fit * permanſio ſenſati, in alijs verò non fit: in quocunque igitur non fit, aut omninò, aut circa quæ non fit, non eſt his cognitio extra ipſum ſentire.*

5. Idẽ in proœmio Met. *In quibus verò ineſt ſentientibus habere vnum quiddam in anima, cùm multa talia fiant, iam differentia quædam fit, vt his quidem fiat ratio ex talium permanſione, his verò non. Ex ſenſu quidem igitur fit memoria, quemadmodum dicimus, ex memoria verò, quæ plerunque eiuſdem fit, experientia, multæ namque memoriæ numero experientia vna eſt, experientia autem, aut ex omni* quieſcente vniuerſali in anima, aut vno præter multa, quod vtique in omnibus vnum ſit illis, idem eſt artis principium & ſcientia: ſi circa generationem quidem, artis, ſi verò circa ens, ſcientiæ.* *a l.reſidente.

*Neque itaque inſunt determinati habitus, neque ab alijs habitibus fiunt notioribus, ſed à ſenſu, vt in pugna * verſione facta vno ſtante, alter ſtetit, poſtea alter, * quouſq; ad principium venit, anima vero eſt talis, vt poſsit pati hoc. Quod autem dictum quidem fuit pridem, non manifeſtè vero dictum fuit, rurſus dicamus. Cùm enim ſteterit indifferentium vnum, primum quidem in anima vniuerſale eſt. ſentitur enim ſingulare, ſenſus vero ipſius vniuerſalis eſt, vt hominis, ſed non Calliæ hominis Rurſus in his ſtatur quouſque ad impartibilia ſteterint & vniuerſalia, vt tale hoc animal, quouſque animal: & in hoc conſimiliter planum itaque, quod nobis prima inductione cognoſcere neceſſarium eſt, ſenſus enim ſic vniuerſale facit.* 6. *a.l. facta fuga. *a.l.donec ſufficiant principiũ belli inſtaurare.

*Quoniam verò habituum, qui circa diſcurſum ſunt, quibus verificamus: aliqui ſemper veri ſunt, alij verò ſuſcipiunt falſum, vt opinio, & * ratiocinatio. vera autem ſemper ſunt ſcientia & intellectus, & nullum ſcientiæ genus aliud certius eſt, quàm intellectus: principia vero demonſtrationum notiora ſunt, ſcientia autem omnis cum ratione eſt, principiorum quidem ſcientia vtique non erit: quoniam verò nihil contingit eſſe verius ſciẽtia, quàm intellectum intellectus, vtique erit principiorum, & ex his conſiderantibus. & quoniam demonſtrationis principium non eſt demonſtratio: quare neque ſcientiæ eſt ſcientia. Si igitur nullum aliud * præter ſcientiam genus habemus verum, intellectus vtique erit ſcientiæ principium, & principium quidem principij vtiq; erit, * ſi autem omnis, conſimiliter ſe habet ad omnem rem.* 7. * al. ratio. *a.l addit, habituum. * Argyr. l. ſcientia autem ad omnem rem ſeſe habet ſimiliter.

Poſteriorum Analyticorum
FINIS.

De principijs autem qualiter fiunt cognita, &c. Alia litera quæ autem omnis.

1. Intẽtio Ariſtotelis. Poſtquam Ariſto de his quæ ad ipſam demonſtrationem, & eius ſtructuram pertinent, hactenus diſſeruerit, ac de eius medio, ꝙ ſit? & quomodo cognoſcatur? tractauit, nunc tandẽ de modo, quo ipſa principia complexa acquirantur, diſputat.

Dictum iam eſt, non eſſe demonſtratiuam ſcientiam abſq; horum immediatorum principiorum cognitione. poterit ta-

Tria proponuntur dubia.

mẽ aliquis tria dubitare: primò, an cogni-
tio mediatorum, & immediatorum ſit ea-
dem: id eſt, eiuſdem rationis: ſecundò, an
1. cognitio principiorum immediatorũ ſit
2. ſcientia, ſicut mediatorũ, vel aliquod aliud
altius ſcientiæ & cognitionis genus: ter-
tiò; an iſti habitus & cognitiones princi-
3. piorum acquirantur de nouo, an ſint na-
turales, ſed latentes à principio, & poſt no
tificari.

2. *Si quidem igitur habemus ipſos.*

Argumẽtatur pro vtraque parte tertiæ quæſtionis.

Incipit diſputare circa tertiam quęſtionem ad vtranq; ipſius partem: nam ſi habemus tales habitus à natura, latentes tamen multo tempore; vt dicebat Plato; abſurdum eſt profectò dicere, quòd habeamus à natura cognitiones & habitus, qui ſint certiores demonſtratione, & tamen non cognoſcamus per ipſos, cùm nullus poſſit demonſtrationem habere, quin cognoſcat ſtatim.

Obiectio.

Quòd ſi dicatur: tales habitus eſſe acquiſitos: videtur aliud inconueniens maius,

Excluſio.

nam cùm cognitio acquiſita fiat ex pręexiſtẽti cognitione; vt dictum eſt; oporteret ante illos habit' alias priores cognitiones & habitus ponere; quæ tamen non ſunt.

Habitus nõ eſſe nobis à natura inſitos, & nos latere.

Concluditur ergo, non eſſe dicendum, tales habitus ineſſe à natura, nec quòd ex cognitione præcedenti non fiant, cùm omnis cognitio acquiſita ex præcedẽti fiat: quænam ſit iſta cognitio, ex qua principiorum cognitio fiat, explicat modò.

1. *Neceſſe eſt igitur habere quandam potentiam, &c.*

Senſum à natura hominibus inſitum.

Intendit docere, ſenſum ineſſe hominib' à natura, & ex hoc ſenſu prouenire memoriam, & ex memoria experientiam, & ex hac colligi, per intellectum, vniuerſalis cognitionem, atq; hoc eſſe principium ſcientiæ. vnde conſtat, nõ ineſſe cognitiones principiorũ à natura, nec fieri ex alijs præexiſtentibus in intellectu, ſed à ſenſu originem ducere, qui quidem ineſt nobis à natura; quod etiam docet 1. Metaph. cap. 1.

Dicit ergò primùm, neceſſarium eſſe ante principiorum cognitionem, præcedere in nobis quandam cognoſcitiuam potentiam, hac autem non eſt alius habitus, vel cognitio certior, & honorabilior principiorum cognitione: ſicut ipſa principiorum cognitio eſt certior, & honorabilior cognitione concluſionis: non ſic, inquam, eſt iſta potentia ſenſitiua, ſed eſt quoddam principium, quo indiget intellectus ad ſuas intellectiones.

Erroris excluſio.

At, ne quis putaret, hanc potentiam hominibus eſſe propriam, dicit, omnib' animalibus ineſſe, quæ dicitur ſenſus, animal enim eò animal eſt, quo ſenſum habet, hanc potentiam vocat connaturalem, quia animalia ſenſum per generationem ſimul cum Eſſe ſuo accipiunt.

Cùm inſit autem ſenſus, &c. 4.

Senſũ non ita homini vt alijs animalibus ineſſe.

Non vniformiter ſenſum hunc animalibus reliquis, & hominibus ineſſe, oſtendit, ne quis decipiatur, dicens, ſicut ex ſenſu non fit in animalibus principiorum cognitio, ita nec in homine.

Duas autem diuiſiones facit: prior eſt, quædam animalia præter ſenſum memoriam habent: quædam autem præter ſenſum memoriam non habent. Memoriam habent illa, in quibus ſpecies & imagines rerum ſenſatarum manent, etiã poſt præſentiam illarum rerum. nam hoc pacto fit memoria. illa verò non habent, in quibus non manent tales imagines, ac propterea extra rei præſentiam non ſentiunt.

Quæ animalia habeant memoriam. Item quæ non?

Nota.

Nota, quod dicit, iſta animalia non ſentire, niſi in præſentia obiecti illa, quæ ſentiunt. loquitur autem diſiũctiuè, omninò non ſentiunt in abſentia, aut nõ ſentiunt illa, quorum imagines non manent. nam animalia, quę memoriam non habent, aliquando recordantur, quando aliquod ſenſibile vehemens perceperunt, & quæ memoriam etiam habent, non recordantur, quando debiliter ſpeciem receperunt, nec manet. hoc autem eſt, vt intelligas, memoriam fieri ex permanentia imaginum ſenſatarum rerum, in parte interiori capitis.

Quomodo fiat memoria?

In quibus autem ineſt ſentientibus, &c. 5.

Poſterior diuiſio eſt: ex his memoriam habentibus, quędam habẽt virtutem, quâ ex multis memorijs vnum colligãt & inferant: quædam non habent illã, vt vnum colligere poſſint. atq; ex his, quæ tale vnũ colligunt, fit quædam animalium differẽtia, diſtincta ab omnibus alijs, qua vnum ratione & intellectu vtatur, atque hic eſt homo, qui ex memorijs multis vnum vniuerſale colligit, & ratione vtitur, reliquis verò id non eſt conceſſum.

Nota ordinem cognitionum in homine.

Ex quo infert ordinem cognitionum in homine: ex ſenſibus enim interioribus fit memoria, manentibus imaginibus rerum ſenſatarum: ex multis autem memorijs ſimilib° experimentū; eſt enim experimentū collatio multorū ſingularium ſenſibilium; ex hoc aūt experimento, & ex toto vniuerſali collecto iam & abſtracto, & facto Vno, propter multa, fit principium artis & ſciētiæ; artis, ſi fuerit in rebus factibilibus, ſcientiæ, ſi fuerit in ſpeculabilibus. Vnde principiū artis & ſcientiæ eſt ꝓpoſitio vniuerſalis collecta ꝑ intellectū ex experiētia, & ex memoria, & vltimò, ex ſēſu.

Experientia quid?

Principiū ſcientiæ & artis.

Circa literam, Aut, copulatiuè eſt legendum; vt notat Philopo. hæc omnia clariùs explicātur in ꝓœmio Metaphyſices.

6. *Neque igitur inſunt determinati, &c.*

Reſponſio tertiæ quæſtionis.

Infert ex prædictis reſponſionem tertiæ quæſtionis; nempè cognitionē principiorum non ineſſe nobis à natura, nec fieri ex alia notiori intellectiua cognitione, ſed à ſenſu modò, qui dictus eſt, produci. & exēplum ponit: ſicut aliquando pugna exiſtente, accidit milites hinc inde diſperſos fugere, ac exercitum deſtituere, tunc vnus ſtat, quo ſtante alius etiam ſtat, & poſt hos alius, donec pluribus ſtantibus, fit iterum exercitus ſic fit vniuerſale ex hoc, & illo & alio, & multis ſingularibus conſeruatis in memoria, quæ quidē diſperſa erant, ſed adunantur & colliguntur intellectu compræhendente ſimilitudinem omnium per abſtractionem.

N O T A.

Dubium.

Quòd ſi dicas: quomodo anima poteſt recipere has ſpecies & ſingularia in ſe de nouo? reſpōdet, animā eſſe talem, vt poſſit pati iſta: nam intellectus, ſecūdum Ariſtot. 3. animæ, tex. 32. eſt vt tabula raſa, quę poteſt rerum ſimilitudines in ſe recipere.

Solutio.

Vniuerſale quomodo fiat in Anima?

Vnde repetit clariùs modum quo vniuerſale fiat: dicens, quando eſt aliqua natura ſecundū ſe vna, & indifferens multis, vt homo, animal, album, & hoc per intellectum; nam extra intellectum non eſt ſeparata natura cōmunis; cùm igitur talis natura ſic eſt facta vna & cōmunis, eſt vniuerſale. Vt Petrus eſt homo, & cæteri etiā ſunt homines: at quando ſumitur homo per ſe qui in illis eſt, ſic ſeparatus, iam eſt vniuerſale, antè non erat; fit autem hoc per intellectum.

Dubium.

Dices: nonne ſenſus circa vniuerſalia feruntur; nō viſus habet pro obiecto ipſum colorem non hunc vel illum? reſpondet, potentiam ſenſitiuam habere ipſam naturam communem pro obiecto, tamē actus & ſenſationes non fiunt, niſi circa ſingularia: intellectus verò actus eſt, qui in vniuerſalia fertur.

Solutio.

Senſus eſt circa vniuerſalia, ſed non actus ſenſus.

Huius loci declarationem vide ſuperiùs lib. 1. ſuper c. 24. vnde ſequitur, quod intellectus collectè & adunatè intelligit naturam, quam ſenſus ſparſim in multis percipiunt ſingularibus: ac ideò per inductionem, *quo ſenſu fit, cognoſcere: ſeu intelligere incipimus. * quæ.

7. *Quoniam autem circa, &c.*

Solutio 2. & 3. quæſtionis.

Secundam & tertiam ſoluit quæſtionē, oſtendens cognitionem principiorū non eſſe ſcientiam, ſed alium habitum ſcientiā certiorem, nempè intellectum. ex quo fit, vt nō ſint eiuſdem rationis, cognitio principiorum, & eorum, quæ ex principijs deriuantur.

Habitus intellectiuos ſpeculatiuos veros, eſſe tres.

Supponit autem duo: alterum eſt, habitus intellectiuos veros ſpeculatiuos eſſe tres: primus; qui poteſt recipere falſum, vt opinio & ratio, id eſt ſyllogiſmus topic°, qui eſt cauſa opinionis: altera eſt ſcientia, quæ eſt cognitio neceſſariorum per cauſam: tertius eſt intellect°, qui eſt cognitio neceſſariorum immediatorum, atque hi duo ſemper ſunt veri.

Quę cognitio ſit certior ſcientia.

Supponit ſecundò, quòd nulla cognitio eſt certior, quàm ſcientia, niſi habitus hic, qui dicitur intellectus: quæ duo colliguntur ex 6. Ethic. capit. 3. tunc argumentum eſt: horum principiorum non eſt opinio, quia ſemper ſunt vera: non eſt ſcientia, quia non habent cauſam, nec per diſcurſum cognoſcuntur: & prætereà, quia ſunt certiora his, quorum eſt ſcientia, ergo eorum erit intellectus, non enim reſtat alius habitus intellectiuus certior ſcientia. præterea, quia ſcientiæ nō eſt ſcientia, aliâs enim eſſet proceſſus in infinitum. deuenire eſt ergo ad aliquam cognitionem, quæ non ſit ſcientia, & hæc eſt intellectus.

Nota de intellectu, quatenus eſt habitus principiorum, &c.

Ex quo colligit, hanc cognitionem, quę intellectus dicitur, eſſe principium, & principium principij, id eſt, cognitionem, qua cognoſcimus ipſas propoſitiones primas, quæ ſunt principia.

Sic autem

Sic autem ſe habet omnis ſcientia ad omnem concluſionem. Vt enim eſt ſcientia cognitio procedens ex alia, et qua cognoſcimus id, quod ex alio ſequitur, ita & intellectus eſt cognitio, ſed non ex alia intellectiua cognitione, ac ideò eſt principium.

Similiter, eſt cognitio, qua propoſitiones primæ, quæ ex alijs non ſunt cognoſcuntur: ac propterea eſt principium principij: ex quibus omnibus tres propoſitæ quæſtiones ſolutæ ſunt.

QVAESTIO I.

An principia per ſe nota inductione cognoſcantur?

Primũ nota quo ad ſenſum quęſtionis: Principia alia eſſe rei alia cognitionis.

VT ſenſus quæſtionis ſit manifeſtus, aduerte primò, duo eſſe genera principiorum: quædã ſunt rei, quædã cognitionis principia. rei principia ſũt, à quibus res ſuũ eſſe accipit. ſicut materia, forma & reliquæ cauſæ dicuntur rei principia. Cognitionis verò principia ſunt, à quibus cognitio rei procedit; ſicut propoſiti ones ſunt principia cognitionis ipſius concluſionis. Non autem exiſtimes, quòd ſemper differant re iſta principia; cũ enim à poſterioribus procedimus ad cognitionem priorum, tunc differunt re, principia cognitionis & rei, at cùm à prioribus eſt proceſſus, tunc eadẽ re ſunt principia cognitionis & rei; ſemper tamen differunt ratione: nam rei principia ſunt ſecundum ſuum eſſe, cognitionis verò, ſecundum ꝙ per intellectum ſumuntur, & ipſorum cognitio aliorum eſt cauſa cognitionis.

Correctio.

Secundò nota intellectus eſſe duplicẽ operationẽ.

Aduerte ſecundò, quòd intellectus noſter duplicem habet operationem, & appræhendendi, & iudicandi: per appræhenſionem enim res ipſas cõcipit in ſe, per iudicium verò earum veritatem vel falſitatem compræhendit, aſſentiendo vel diſſẽtiendo. Has autem operationes eſſe diuerſas, experientia oſtendit: multa enim appræhendimus, de quorum veritate dubitamus; in hac vtraque operatione intellectus eſt dependens. nam in apprehenſione indiget obiecto, quod percipiat, & hoc à ſenſibus accipit: in iudicio etiam depẽdet ab appræhenſione; non enim iudicium fit niſi de rebus appræhenſis, & præterea indiget iudicium præter appræhenſionem alio iudicio adiuuante; nam iudicium cõcluſionis pendet ex iudicio præmiſſarum, & quando in intellectu iam non eſt aliud iudicium, quo præmiſſas cognoſcamus, fit recurſus ad iudicium ſenſus per inductionem. An verò ſemper omne iudicium intellectus depẽdeat ex alio iudicio, ſiue ſenſus, ſiue intellectus? hoc dubitatur modò. & difficultas eſt propter illas propoſitiones per ſe notas communiſſimas: nempè, quodlibet eſt, vel non eſt: omne totum eſt maius ſua parte, & ſimiles. de his enim eſt quæſtio, an notæ ſint per inductionem ſingularium, ita vt abſque inductione non cognoſcantur.

Intellectus iudicium non fit niſi de rebus apprçhenſis.

Formatur quęſtionis ſtatus.

Eſt quorundam opinio, quòd hæ communiſſimæ propoſitiones inductione cognoſcantur, nec intellectus eis acquieſceret niſi præcedente iudicio ſenſus per ſingularia. Rationes autem huius ſententiæ hæ ſunt.

Ad eam r. opinio.

Prima: cauſa vniuerſalis non producit effectus, niſi mediantibus cauſis particularibus, vt patet de cælo, & Sole, & glorioſo Deo, quando naturaliter operatur, ſemper enim cum his cauſis particularibus operatur: at intellectus eſt cauſa vniuerſalis omnium aſſenſuum intellectiuorũ, ergo ad particulares aſſenſus opus eſt, quòd ſint alij aſſenſus, vt enim ad aſſenſum huius concluſionis vtitur aſſenſu harum præmiſſarum & principiorũ, ita ad aſſenſum principiorum vtitur aſſenſu & iudicio ſenſus, vt ſi fiat inductio quædam ex ſingularib' illorum principiorum, nempè: hoc totũ eſt mai' ſua parte, & hoc totum eſt maius ſua parte, & ſic de cæteris, ergo omne totum eſt maius parte; tunc ſingularia illa ſenſu, vniuerſale intellectu, compræhenditur.

Pro hac opinione 1. Ratio.

Secundò: ſi iſta principia non cognoſcerentur inductione, ſolo lumine intellectus fierent nota, ſed hoc eſt falſum. nam hoc modo nullus poſſet ea negare: at conſtat hæc principia à multis eſſe negata; vt dicitur 4. Metaph. & notat Auerr. 2. Meta. com. 15 ergo non cognoſcuntur ſolo lumine intellectus, ſed per inductionem.

2. Ratio.

Circa hoc aduerte non eſſe dubium de Principijs immediatis vnius ſcientiæ; ſunt

1. Fundam.

enim multa ex his, quę inductione cognoſci debent; ſed de communibus multarū ſcientiarum, & communiſſimis omnium; vt ſuperiùs diximus.

1. Conclu. Dignitates ſolo intellect⁹ lumine intelligi.

Et de his eſt prima Concluſio. Solum lumen intellectus. facta prius appræhenſione, ſufficit ad certò aſſentiendum iſtis dignitatibus. patet concluſio 1. Poſt. ca. 3. vbi ex terminis cognoſci has propoſitiones dicit Ariſtot. ſufficit, inquit, quid per totum, quid per partem intelligatur, cognoſcere, vt ſtatim nullo iudicio præcedenti cognoſcatur, omne totum eſſe maius parte. Vbi Albert. vti diximus, comparabat has propoſitiones viſibilib. luminoſis, quæ ſuo ꝓprio videntur lumine, abſque vllo alio extrinſeco. & Egid. hoc loco dicit: ſicut oculus informatus ſpecie videt colorē, ita intellect⁹ appræhenſione facta aſſentit iſtis. Et Lincon. 1. Poſt. cap. 9. præterea Ariſtot. 2o. Metaph. c. 1. vocat has ianuas ſcientiarum, in quibus nō contingit error. Præterea, quia æquè notum eſt ſingulare: hoc totum eſt maius parte, ſicut: omne totum eſt maius parte; præſertim cū per ſenſum non percipiamus aliqua ſingularia harū propoſitionum; non enim, ſenſu cognoſcitur: ſi ab his æqualib⁹ hæc demas æqualia, remanebunt æqualia.

NOTA.

2. Conclu.

Secunda Concluſio. Licet iſta principia poſſint ſyllogizari & induci: tamen non fiunt nota ex tali inductione & ſyllogiſmo, cùm in ſeipſis clariſſima ſint, & per ſe fidem habeant.

Ad 1. Vnde ad primum argumentum reſpōdeo, quòd ſatis eſt determinatio ex parte ſpeciei obiecti, per quā ſpeciem fit appræhenſio. Et præterea, quia ſicut lumen Solis eſt cauſa vniuerſalis, tamen ſe ſolo calefacit, ita & lumen intellectus ſe ſolo inducit aſſenſum illorum principiorum, abſq; alio particulari iudicio; cùm ille aſſenſus principiorum, ſit quid vniuerſale & commune, ex quo deriuantur multi aſſenſus particulares concluſionum aliarum.

Ad 2. Negatio alia exterior, alia interior eſt, eaque triplex.

Ad ſecundū dico, quòd negare aliquid multipliciter contingat, aut ore exteriùs, aut corde interiùs, non loquimur de exteriori negatione; quia quilibet poteſt negare omnia, ſed de interiori hæc eſt triplex: aut virtualis, aut formalis, & hæc directa, vel indirecta, virtualis, cùm negamus aliquid in alio: vt qui dicit, nullum corpus eſſe album, virtualiter negat, nullā niuē eſſe albam. formalis, cùm aliquid in ſeipſo negatur: hoc verò ſi negatur, quia rationes faciunt apparere aliter, tunc eſt negatio directa: ſi verò negatur, quia licet in ſe verum appareat ſemper, tamen neſcire ea, quæ ſequuntur ex illo, facit de illo dubitare, eſt negatio indirecta: quo pacto Zeno negabat motum & ſenſum: quia neſciebat intelligere, quomodo, ſi mouetur aliquid, poſſit pertranſire infinitas partes, quæ ſūt in ſpacio.

Zeno negabat motū & ſenſum.

Dignitates virtualiter poſſe negari.

1. Dico: negare principia virtualiter, non arguit illa per ſe cognita nō eſſe, imò quoties in bona cōſequentia aliquis concedit præmiſſas, & negat concluſionem, virtualiter negat: quodlibet eſt, vel non eſt.

2. Dico ſecundò: nullus negat directè illas dignitates; cum non ſit ratio directa contra eas apparens.

3. Dico tertio: indirectè negantur, ſed hoc non arguit eas non eſſe per ſe notas. nam etiam hunc motum eſſe, eſt per ſe cognitum ſenſu, & tamen Zeno negabat.

Obiectio. Dilutio.

2. Dices: Ariſtoteles dicit, has pendere à ſenſu? dico primò, quòd loquitur de intrinſecis propoſitionibus & particularib. demonſtrationum immediatarum. Dico ſecundò: quod etiam iſtæ cōmuniſſimæ à ſenſu pendent: quia eſt neceſſaria apprę henſio terminorū, quæ non fit ſine ſenſu.

HAEC de Quæſtione breuiter, quæ latiùs examinari debet lib. 2 Metaph. atque de tota enunciatione in libros Poſteriorū. Sit laus Deo Opt. Max. qui ad finem nos perduxit, AMEN.

FINIS.

POSTERIOR INDEX LOCVPLETISSIMVS RERVM,

VOCVM, ET LOCORVM INSIGNIVM COMMENTARIORVM D. Franciſci Toleti, acutiſsimi Philoſophi, in Organi Ariſtotelis quoſdam libros: fide bona concinnatus, atque ordine Alphabetico digeſtus.

Numerus ſolùm paginarum eſt; ſimplex igitur, &, quod in inquiſitione eſt facilè offerens.

A.

ABſtractio ſenſus & intellectus quid ſit 27.
Abſtractū per cōcretū explicatur, & cur 114
Accidens tribus modis ſumitur. 67 & 68.
Accidentis tres definitiones. 97. eiuſq; diuiſio ibidem.
accidentia per ſua ſubiecta eſſe definiēda. 318
accidentis duplex genus reperiri 315. & 317
accidentia dupliciter inhærent ſubiecto 144
accidentia relatiua duplicia ſunt. ibidem.
accidentia quorum reſpectu dicantur relatiua. 145
Actio quid ſit 167. Ad actionem quatuor concurrere ibid. Quot modis accipiatur actio eodē & ſequ. Eius diuiſio 168. actio animæ quotuplex ibidem actionis proprietas ibidem
adiectiua non ſunt nomina, dum capiuntur adiectiuè. 215
Aequiuocorū definitio & explicatio 82. æquiuoca cur à Categorijs reijcienda. 84. æquiuocorum diuiſio. 85
Aequiuocatio magis ad nomen fit, quàm ad rem. 349.
Aequale & inæquale dupliciter accipitur 124.
affirmatio negatione eſt quadrupliciter prio. 227.
agere vel pati ſuppoſitorum eſt. 444.
album non vniuocè de homine dicitur. 85.
aliud ſcire, aliud per demōſtrationē ſcire 306.
aliter ſe non poſſe habere, Definitio neceſſarij 313.
aliud ſignificare quale quid, aliud prædicari in quale quid 116. & ſeque.
aliud eſſe ad aliquid, aliud eſſe in aliquo. 150.
anteprædicamenta quæ ſint: item quid in anteprædicamentis tractetur 81.
analogum quid ſit. Eorum Diuiſio 86. analogum proportionalitatis quid ſit. ibi. & ſeque.
analogia multiplicata quid 350. analogia non impedit ſcientiam.
angeli in Categoria Subſtātiæ collocātur 102.
angelorum ſunt innumeræ ſpecies. 113.
ἀντιστρέφειν quid. 431. & ſeque.
animalia cornuta materiam dentium ſuperiorum conuertunt in cornua. 435. & ſeque.
animam rationalem non eſſe mortalem. 327.
An ſit res? dupliciter cognoſci poſſe. 437.
Ariſtotelem in tradēdis Dialecticis reliquos anteire Philoſophos. 1.
artes ſeptem liberales cur ſic dictæ? 3.
arbores cur defrondeſcant? 448.

B.

Briſon circuli quadraturam demonſtrare intendebat. fol. 312.

C.

Categoriæ nomen quid ſignificet 91. Categoriarum quis finis 79 atq; circa harum Subiectum variæ Philoſophorum opiniones ibid. In ijs agi de per ſe primo de rebus ibidem. Item quomodo hic & in Metaphyſicis diſſerat Ariſtoteles de rebus. 80. Harum Vtilitas, Ordo, Diuiſio, ibidem. In qualibet Categoria duo præcipuè notanda 95. De Categoriarū numero variæ opiniones 189. & ſeq In Categorijs duplex ordo 134. Categoriarum duplex conſideratio. 190. Categorias eſſe in concreto ſumendas 192. etiam abſtracta prædicamentis ab Ariſtotele aſſignari ibidem. Categoriæ cæteræ vt à Subſtantiæ prædicamento diſtinguantur 193 Inter ſe nō omnes Categoriæ realiter diſtinguuntur ibid. Categoriæ accidentium quomodo & ad ſubſtantiam, & ad ea, quæ quæque in ſe continent, comparentur. 377.
Canicies quomodo naſcatur. 66.
Calor vt à natura igni ineſſe dicatur. 179.
Cauſas naturales inueſtigandi modus & ratio. 157
Cauſas alias in ſuis effectibus impediri, alias non impediri 294. Cauſa alia naturalis, alia libera ibidem. Non omnes cauſas eſſe de eſſentia earum rerum, quarum ſunt. 431. Quis ſit cauſarum inter ipſas ordo. ibidem. Cauſam efficientem & finalem ad inuicem ſe monſtrare. 434.
Circulus vt fiat in definitionibus & demonſtrationibus. 5.
Cognoſcendi modus duplex. 7.
Cognitio vera in quo ſita ſit. 234. Item in quo falſa ibidem. Quid per cognitionem intelligendum. 236.

Cognitio-

Cognitio intellectus alia eſt ſimplex, alia compoſita 285. Cognitio quæ certior ſciens ſit 458
Cognita maiori & minori ſimul tempore cognoſcitur concluſio. 289.
Cogitationum ordo in homine. 451.
Commune, multis modis ſumitur. 83.
Conuertibilitas cum ſuo ſubiecto proprij primum 66.
Contraria quænam dicantur. 105.
Contrariorum Theoremata quinq; 80 & ſeq.
Contrariæ propoſitiones poſsűt eſſe ſimul falſæ 214. Subcontrariæ nullo modo poſſunt eſſe ſimul falſæ ibidem.
Contrarium duplex. 272.
Contrariorum opinio quomodo eadē ſit 273.
Concretum & abſtractum non ſemper ad eandem pertinent categoriam 136 Concretum & abſtractum numero quomodo differant. 191. Concreta Subſtantiæ & Accidentis quid differant 191.
Conceptus, quomodo paſſiões intellectus. 205.
Concluſio antequam illata eſt, quodammodo cognita eſt, quodammodo non 190.
Concluſio topica & demonſtratiua quomodo differant. 351.
Contradictoriarum propoſitionum triplex ab Ariſtotele aſſignatum genus. 224
Contingentium futurorum vera explicatio. 244. Item circa ea errores quorundam. ibid.
Contingens quomodo efficiat rem neceſſariam. 326.
Complexa etiam habere nominis definitionē 299.
Compoſitum metaphyſicum & phyſicum pari ratione ſe habere. 425.
Corpus quib. modis ſumatur 31. itē 128. & ſeq.
Corporum quædam ſunt animata, quædam inanimata. 113
Correlatiuū multis nominibus aſſignari 140
Corruptio quid ſit. 274 Corruptioni aſſimilatur error. Ibidem.

D.

Definitio quid ſit. 431. quid rei, quid nominis ibidem. Definitur aliquid negatiuè duplici de cauſa, 101 Definitio vt à Metaphyſico & Logico conſideretur. 278 Definitio quomodo non ſignificet eſſe vel non eſſe 303. Definitio cur medium dicatur in potentia. 418. Definitionis partes in ipſa definitione non de ſe mutuo prædicantur 417. Definitiones per extremas cauſas datas, non quid eſt, ſed propter quid rei, tantùm dicere. 419. Definitio quamuis dicat quid, non tamen oſtendit cuius ſit illud quid 428 Definitio & definitū quomodo differant. 430. Definitio per formam data per alias cauſas demōſtratur. 431. Triplex eſt genus definitionum. 438.
Demonſtratio, poſteriorũ Analiticorum ſubiectum 277. Demonſtratio vt inſtrumentum dubitandi: Demonſtratio vt obiectum commune omnibus demonſtrationibus. 282 Demonſtratio cur ſit. 285. Ad Demonſtrationē tria concurrere 287 Demonſtrationis cur principia vocentur dignitates, ibidem. Demonſtratio immaterialis quid 287 Demonſtrationem ex demonſtrabilibus propoſitionibus etiam componi ibidem. Ad demonſtrationem non omnia complexa, quæ ad generationem ſcientiæ requiruntur 311. Demonſtratio ex quibus ſit propoſitionibus 313 Demōſtratio procedit ex neceſſarijs 322 Quid Demonſtratio quia, & quid Demonſtratio propter quid 324 Demonſtratio nō eſt tranſeundum de genere ad genus 329 Tria occurrunt in demonſtrationibus 330 Demonſtrate ſimpliciter quomodo contingat 331. Demonſtratio ad impoſſibile quomodo ſiat. 344. Demonſtratio duplex, quia, & propter quid 358 Differentia Demonſtrationis propter quid. à Demonſtratione quia Demonſtratio quia, an ſit dicenda Demōſtratio 355. Demonſtrationum principia & elemēta. 382 Demonſtratio vniuerſalis quid ſit, quid nō particularis 385. Demonſtratio vniuerſalis particulari præferenda. 387. Cur per formā demonſtretur rem eſſe. 415. An omne demōſtrabile ſit definibile 416. Demonſtrationis termini quando conuertantur, & quando non 449. Demonſtrationem in reſolutione vſque ad definitionem & cauſam proximam ſubiectorum progredi 449.
Denominatiua ſunt quodammodo media inter æquiuoca & vniuoca 84 Item quatuor eſſe neceſſaria, vt aliqua vniuoca appellentur, ibidem. Denominatiuum triplex eſt 88.
Denſatio & augmentum quo in vſu in libris poſteriorum. 358.
Determinatur aliquid tribus modis 64.
Deus non eſt in prædicamento. 112.
deus omnia quæ habet in ſe, ſuo infinitè perfecta ibidem.
deus eſt ſupra omne Ens 113. Item eſt totius Entis principium Ibidem.
deus omnium effectuum poſitiuorum eſt cauſa. 244.
deum omnia ab æterno præſcire. ibidem.
dialectica, vide, Logica
dialectica cur Ennunciationem ſolam contemplatur. 222.
Dialectica vt dicatur conſiderare quid in quaq; re ſit probabile. 281.
diameter quid. 252.
dici de ſubiecto quid, 91
dici de omni duplex. 314.
dictio quid. 211.
differentiarum quinque diuiſiones. 60. & ſeq.
differentia quæ communis, quæ propria, quæ propriiſſima. 60 & ſeq Eius definitiões quinque 61. Eiuſq; triplex munus. 62 & ſeq.
differentia vniuerſaliter definita. 64.
differentia in duobus cum Specie conuenit, in quatuor differt. 75.
differentia & proprium in duobus conueniunt, & in duobus differunt. 76.

Diffe-

Differentiam aliam eſſe generis conſtitutiuã, aliam diuiſiuam. 94.
Differentiæ non habent propriam definitionem. 104.
Dignitatum definitio. 302: Dignitates cõmunes inductione colligi poſſe 368. Dignitates ſolo intellectus lumine intelligi. 454. Dignitates virtualiter poſſe negari. ibidem.
Diſcretionem eſſe duplicem. 130
Diſcrimẽ inter Topicam & Metaphyſicã 344.
Diſpoſitio quid 165. Diſpoſitio duobus modis dicitur ibidem.
Diſtinctio alia realis, alia rationalis. 193. Harumque gradus quot & qui, ibidem.
Diſtingui Enunciationem, Quæſtionem, Propoſitionem, & Concluſionem 301
Diuiſionem vtilem eſſe ad Definitionis probationem. 443 In Diuiſione tria notanda, ibidem.
Doctrina & diſciplina, quomodo etiam rei cognitio. 28.
Duplum dupliciter conſideratur. 143.
Duplex modus argumentandi penes finitum & infinitum. 255
Duplex rerum veritas. 276.
Duo conſiderantur in ſyllogiſmo. 279.

E.

Eccleſia pr̨ reliquis Philoſophis Ariſtotelem amplectitur. 1.
Eclipſis Lunæ quomodo fiat. 428 Et de ea variæ opiniones. ibid.
Effectuum contingentium duplex genus. 241.
Effectus contingentes in rebus reperiri. 244.
Effectum per cauſam perfectiùs & melius cognoſci 306.
Effectus quomodo cognoſcatur ante cauſam 31.
Effectum eundem ex duplici prouenire cauſa 434.
Effectus ſuperior, cauſa inferior. 448.
Effectum vnum per plures cauſas demonſtrari, & quomodo, 449.
Ens rationis quid ſit 17. & ſeq.
Entia rationis reuocari ad categorias entium realium. 191.
Ens non eſt genus ad prædicamentum: Itẽ nõ eſt æquiuocum ad eadem. 96. Eſt verò ad illa analogum 97. Et in quo eius analogia conſiſtat. ibid.
Entis naturam perfectè indagare, cuius ſit. 97.
Entia diuerſa diuerſos habent modos pr̨dicãdi. 170.
Enthymema eſt apud Rhetoricũ, quod apud Dialecticum Syllogiſmus. 287.
Enunciatio quid 302. Enunciationis Diuiſio. 225. Itẽ 226. Enunciatio vna triplex eſt. ibid.
Enunciatio multiplex, ſeu plures in quatuor genera diuiſa. 226 Enunciationẽ hypotheticam quam appellarint antiqui. 226
Enunciationum ex parte materiæ triplex eſt genus. 238.
Enunciatio quæ dicatur determinatè vera, & quæ determinatè falſa. 239
Enunciationes non abſolutæ infinitæ dicẽdę, quæ poſt verbum adiectiuum vocẽ aliquã negatam habent. 252
Enunciatio multiplex, ſecundũ quid vna. 256.
Enunciatio vna vocum plurium. ibid.
Epilogus librorum priorum & poſteriorum. 450.
Errores Philoſophorum de futuris contingentibus. 244.
Exemplum eſt apud Rhetoricum, quod apud Dialecticum Inductio. 287.
Experientia quid. 451

F.

Fallaciæ ſyllogiſmorum cur tractantur in Logicis 7.
Finis Scientiarum duplex. 13.
Finis Tonitrui iuxta Pythagoram 434.
Fidei Chriſtianæ triplicem ineſſe neceſſitatẽ 407. Fides quomodo à Scientia differat. ibidem, & ſeq.
Fortuna quę ſint: vel quę à Fortuna dicantur prouenire. 433.
Futurorũm cognitionem eſſe in Deo. 244.

G.

Genus Logicum. 40 & 41.
Genus cur plures formas poſtulet 57.
Genus quomodo prius Specie, & quomodo ſimul. 57.
Genera ſumma tantùm habere differentias diuiſiuas, 61.
Genus & Differentia in tribus conueniunt. 71. & ab eadem in ſex differunt. 72.
Genus & Species in tribus conueniunt, in ſeptem differunt. 72.
Genus & Proprium in tribus conueniunt, in quinq; differunt. 73.
Genus cum Accidente in vno præcipuè conuenit, in quatuor differt. 74.
Genera tribus modis dicuntur diuerſa. 94.
Generabile & ingenerabile differunt genere. 322.
Genus remotum quãdo Definitionem extrat. 325.
Generatio quid ſit. 274.
Generationi vt ſimilis ſit vera cognitio ibid.
Geometrię non eſt propria materia, ſed intelligibilis.

H.

Habitus quid. 155 Habitus differentia à diſpoſitione. ibid. Habitus quibus modis ſumatur. 172.
Habitus & Scientia quomodo diſtinguãtur 12
Habitus Prædicamenti definitio, eiuſq; diuiſio 172. Eius proprietates. ibidem. Acceptiones vocabuli, Habere. 189.
Habitus intellectiuos ſpeculatiuos veros eſſe tres. 412.
Heteronyma quæ. 85.
Homonyma quæ, ibidem.
Homo vt nõ ſit ſubiectum mortis, combuſtionis, & corruptionis. 63.

Homo ſe habet tribus modis circa res. 206.
Hominem ſine habitu vllo & ſcientia ſæpè diſcurſus facere. 283
Homo cur de ſuppoſito dici poſſit, nō autem humanitas 414
Humanitatem & Hominem ratione inter ſe diſtingui, ibidem.

I.

Idem quomodo probet ſeipſum. 283
Ignorantia duplex. 348. & 361.
Ignis & Aqua ſecundum ſe non ſunt contraria. 105.
Igne in multiplicata analogis fieri, quod ſit. 350.
Indiuiduum duplex iuxta Auerroem, ſubſtantiæ accidentis 45. Indiuiduum quid. 43. Idem triplex ibidem. Proprietates eiuſdem ſeptē, ibid. Indiuidui duplex cōſideratio. 54
Infinitum quot modis capiatur. 52. & ſeque.
Infinita Nomina & Verba non eſſe negationes. 240.
Infinita ſurſum, Infinita deorſum. 379.
Inſtare ſententijs dupliciter fit. 350.
Intellectus operationes quot ſint. 12. 202 & 453 Ad eius operationē quę cōcurrant 12 & 18.
Intellectus intentio quid 32.
Intentio quid ibidem.
Intellectus quomodo impediatur in cognitione naturæ rerum. 80.
Intellectus quomodo potentia indifferens. 268
Intellectus triplex abſtractio, & intelligendi modus. 315.
Intellectus nihil intelligit, quod non aliquo modo fuit in ſenſu. 369.
Intellectus iudicium non fit, niſi de rebus apprehenſis. 453.
Intelligentiæ poſſunt definiri definitione eſſentiali 110. Item habent aliquam potentiā. 11.
Interpretatio quid ſit. 202.
Interrogatio eſt triplex, ex Boetio 258. Duplex item Interrogatio ipſius quid eſt. ibid.
Inuenire & iudicare quid ſint. 280. Inuentio qualis, qualeq́; iudiciū ad Logicum ſpectet. ibidem.
Ius ciuile & Pontificium demōſtrandi ſeu ſciendi methodo non traditur. 6.

L.

Lene quid 159
Libertatē actionum in homine reperiri 244.
Linea recta 442 Quid Linea recta: quid item circularis. 441.
Logica quid ſit. 3. Ad quę ſit vtilis. 1. & 296. Quare hæc maximè homini competat. 1. Hominem à cæteris animantibus potiſſimùm ſeiungit. ibid. Alis eiuſdem eulogia. 6.
Logica non eſt à natura. 5 Cur ſit inuenta ibi. Quomodo non dicatur ad ſeipſam neceſſaria, ſed ad alias omnes ſcientias. 7.
Logica eſt cognitio modi cognoſcendi 8.
Logicæ diſtinctio in docentem & vtentem. 9.
Logica eſt Scientia ibidem.
Logicam non eſſe practicam ſcientiam, neque artem 14 Habet tamen aliquid artis & practicæ. ibid.
Logicæ vocabulum quænam complectatur 16.
Logicæ diuiſio. 18.
Logica inſtituit Metaphyſicæ. 68.
Logicę totius quis finis. 202. Logicę finis obtinetur tribus actibus, qui ſunt, ordinare, componere, colligere ibid
Logicæ diuiſio ad diuiſionem operationum intellectus 203.
Logica non conſiderat ipſa probabilia aut neceſſaria, ſed tradit regulam ad cognoſcēda probabilia & neceſſaria. 282.
Locus quid, & quid, circumſcribi & eſſe in loco, quòd dicitur vbi. 170. Quid, & eſſe in loco impropriè. 172. De varijs modis exiſtēdi in loco ibidem Proprietates vbi ibid.
Longæuum cerui & cornicis. 448.
Longæui cauſa vniuerſalis. 449.
Luna eclipſata non facit vmbram ad præſentiam corporum inferiorum. 428.

M.

Mathematica quid. 2. Eiuſdem diuiſio. ibid.
Materia quot modis dicatur. 17.
Materia triplex 331.
Materia & Genus, Forma & Differentia quomodo diſtent. 64.
Materia habitui Logico ſubiecta, eſt triplex. 280 & 299.
Materia propoſitionum quid. 39
Medicina quid. 2.
Medium quomodo reſpiciat vniuerſale, & quomodo particulare. 444.
Medium quibus modis capiatur 57.
Medium cōtrariorum duplex. 176.
Medium quid vocat Ariſtoteles in libris Poſteriorum. 413.
Medij cognitio pars magna ſcientiæ. 410
Medium proprium quodnam ſit. 366.
Menſuræ omnes quomodo ad quantitatem pertineant. 131.
Metaphyſica de quibus diſſerat, curq́; vocetur naturalis Theologia. 2.
Metaphyſica ſcientiarum Domina. 334.
Metaphyſica vt ſe habeat ad principia ſcientiarum. 336. & ſeq.
Metaphyſica ſua principia probando, aliarum etiam ſcientiarum principia probat. 337.
Metaphyſicis quid ſit, dici per prius & poſterius. 86
Memoriam quæ animalia habeant, & quę nō. 451.
Memoria quomodo fiat ibidem.
Modus ſciendi, non eſt ſcientia. 9.
Modi Ineſſendi. 91. & ſeq.
Modi prioris. 183.
Modi poſterioris. 184.
Modi ſimul. 185.
Modi prædicandi per ſe. 314.
Modus quid. 269. & ſeq. Quotuplex Modus 270.

Moda,

Modalium veritas & falſitas vnde colligenda 264. Modalium conſequentiæ ibidem & ſeq. Harum quatuor eſſe, ſecundum modos quatuor. 265.
Modalium ordo quadruplex ibidem. & harũ omni ordini quot ſint æquiualentes ibidem.
Modalis enunciationis compoſitio. 270.
Modalium triplex quantitas ibidem.
Multa in vnum tripliciter conueniunt. 58
Multitudo numerica in compoſitis ſubſtantialibus vnde ſumenda. 85

N.

Natura vt fiat vniuerſalis. 281. Vt natura ſit vniuerſalis, quot requirantur. 31.
Naturam in omnibus rebus quendam tenere ordinem. 300.
Neceſſarium quot modis aliquid dicatur. 4 & 20. Neceſſarium duplex. 322
Neceſſarium poſſe colligi ex non neceſſarijs. 324.
Neceſſitatem aliam eſſe conſequentiæ, aliam conſequentis. 235
Neceſſarium duplex in eſſe Scientiæ. 417.
Negatio dupliciter cadit ſuper nomen. 214.
Negatio quomodo accipiatur, dum terminis connotatiuis adiungitur. 214.
Negatio latiùs ſe extendit quàm priuatio, aut infinitatio. 260.
Negatio alia eſt exterior, alia interior eſtq; triplex. 454.
Nomen quodlibet tria in ſe complectitur 85.
Nomina à proprietate impoſita, ſæpe ipſam rem, non proprietatem ſignificant. 108.
Nomen & verbum quid. 211.
Nominis perfecta definitio. 213.
Nomen cur debeat eſſe vox ſimplex 214.
Nomen infinitum, eſſe terminum ſimplicem. ibid. Nomen infinitum eſſe vocem vniuocã. ibid. Nomen infinitum potiùs eſſe vocem abſolutam, non autem connotatiuam. 215. Nomen infinitum vt vnum aliquid ſignificet. 248.
Nominũ definitiões quomodo probẽtur 397.
Non omnia quæ ſciũtur quæri. 411. Non ſimul quæri & ſimul ſciri. ibid.
Numerus duplex eſt. 124
Numerus dupliciter dicitur primus. 448.

O.

Obliquo & recto eundem mentis reſpondere conceptum, quantum ad ſignificationem principalem. 215.
Obiectum ſcientiæ eſt duplex. 17
Operationum aliæ interiores, aliæ exteriores; Internarumq; partitio, nempe in actiones voluntatis, intellectus, & memoriæ, quid quæque harum 2. Similiter de partitione operationum exteriorum, in operationes, ſcilicet vocis & operis, ac de ſingulis his. 8.
Operum vt ſit ſpeculatio 3.
Opinionem tribus fieri modis. 408. Opinionis & ſcientiæ diſcrimen. 405.
Opinabile eſt triplex. 408
Opinio & Scientia quomodo ſint eiuſdem rei proximæ ibidẽ & 407. Opinionem & Scientiam quandoq; eiuſdem etiam eſſe propoſitionem 408 Opinio ex quibus principijs naſci poſſit ibidẽ. Opinio vera & falſa quomodo eiuſdem rei eſſe dicantur. 407.
Oppoſitio 175. Oppoſitorum quadruplex oppoſitio. ibidem. Oppoſitionis ſedes. 214 Oppoſitum Medij non debere ſumi in vtraq; propoſitione 343. Oppoſitum medij ſolum in maiori ſumitur, ibidem.
Oratio quid ſit 131 Sub Oratione, quæ ſpecies eſt quantitatis, quę continentur. 131. Orationis materia. 213. Triplices ad Orationis conſtitutionem poſſunt partes concurrere. 221. Oratio partim à natura, partim ab inſtituto aliquid habet 220. Orationis vnitas vel pluralitas, ſimplicitas vel compoſitio vnde ſumatur. 223. Orationis diuiſiones. 224. Cur inter Orationes, ſola enunciatio verũ vel falſum cõplectatur. ibidẽ Oratio eadem vt variè cõſideratur, ita varia habet nomina 385.
Ordo doctrinę & via doctrinę quomodo diſtinguantur 83. Ordo doctrinę triplex 281.
Oſtenſio Logica. 425.

P.

Paronyma 85 vt aliqua Paronyma dicantur, quæ requirantur. ibidem.
Partes definitiõis quid explicẽt confuſè, quid item diſtinctè. 238.
Particulares propoſitiones quando non ſint oppoſitæ. 236.
Particulare accedit ad infinitum. 388
Paſſio tribus modis ſumitur 156.
Paſſio quid ſit. 108. Eius diuiſio 169 Paſſio animæ ibidem. Paſſio corporis ibidẽ. Paſſiones animæ, & paſſibiles qualitates quomodo differant 15. Paſſiones duplices de ſubiecto prædicantur. 373. Paſſionis quid non cognoſci niſi in ipſa Demonſtratione. 417.
Phyſica quid. 2
Philoſophi cur eandem rem varijs nominibus ſignificent. 308.
Plato cur vocum ſignificationem dixerit naturalem. 309.
Polyonyma quæ. 85.
Porphyrius cur coordinationem prædicamentalem non in Accidente ſed Subſtantia fecerit. 49. & 52.
Poſitio quid ſit. 121 Item quæ ad poſitionem quantitatis partium neceſſaria. 121. Poſitio duplex. 471. proprietates huius ibidẽ. & ſeq. Poſitiones a dignitatibus tribus modis differre. 302. Poſitiones vt dicantur probari. 303
Poſtprædicamentorum numerus 175
Potentias noſtras cognoſcitiuas eſſe finitas 26
Potentia quã cognoſcimus, duplex eſt. 7. Potentia quid 407 Potentia actiua alia eſt irrationalis, alia rationalis, ibidem Potentię naturalis quatuor ſunt gradus. 55.
Practicæ diuiſio in actiuam & factiuam 2. & 18
Prædicamentum Vide Categoria.

Prædicamenta tripliciter cōparari poſſunt. 81.
Prædicatio identica qualis. 45.
Prædicatio quid, & quotuplex, & cætera huc pertinentia. 46.
Prædicabilium collationes decem. 70.
Prædicata diuiſa quando non licet coniungere. 269. Prædicata coniuncta quando nō liceat diuidere ibidem.
Prædicatorum coniunctio & diuiſio quænam requirat. 259
Prædicatum vniuerſale quid ſit. 317.
Præſcientia Dei rebus futuris nullam im ponit neceſſitatem. 244.
præmiſſis magis quàm Concluſionibus quando aſſentiamur. 306.
Prius oportet rem eſſe, deinde ad aliam comparari. 21.
Priora natura quæ, quæ item nobis. 300.
Prius & Simul, cum ſint oppoſita. 185.
Principia actionum duo. 155.
principiorum quando ſit ſcientia, & quando intellectus 304.
Principia quæ ſint in ſcientijs. 338.
Principia vniuerſaliſſima duo eſſe 342.
In quibus principijs ſcientiæ omnes communicent. 344.
Principiorum communium tria genera. ibid.
Principia communia quomodo probent aliquam concluſionem. ibidem.
Principia per ſe nota, habere quandoque cauſam. 345.
Principia circa quæ. Principia ex quibus. 404.
Principia Scientiæ & Artis. 452.
Priuationem eſſe triplicem. 179.
Priuationis acceptiones. 182.
Probabilibus prius rem attingendam, quàm Demonſtratione oſtendendam. 382.
Proportio quid 87. Item quid Proportionalitas ibid.
Proportio commutata quæ dicatur. 320.
Propoſitionis partes aliæ ſunt materiales, aliæ formales. 219
Propoſitionum quantitas à ſubiecto ſumitur, non à prædicato. 229.
Propoſitiones ad cuius ſimilitudinem dicantur contrariæ. 230.
Propoſitio quando ſit ſemper falſa. 232.
Propoſitio particularis & indefinita, quid diſcriminis habeat. 235.
Propoſitionum de contingenti triplex genus. 239.
Propoſitionem duobus modis dici immediatam. 301.
propoſitio immediata duplex. 506.
Propoſitiones aliæ per ſe rectæ, aliæ non. 309. Item duplex propoſitio per ſe nota. 310.
Propoſitionum negatiuarum quatuor genera. 318. Propoſitiones ſcientiarum aliæ ſunt mediatæ, aliæ ſunt immediatæ 348.
Propoſitionum non eſt definitio, ſed ſimplicium. 417.
Proprij acceptiones. 66.
Proprij definitio. 65.
Proprium duobus modis ſumitur. ibid.
Proprium abſolutè, Proprium ad aliquid, proprium quando. 66.
Proprium, vt ſit vniuerſale. 67.
Proprij diſtinctio ab Accidenti. Proprium conuenit cum accidente inſeparabili in vno, itē in vno cum vtroque, differunt in tribus 77.
Propria inuenire difficile eſt. 334.
Proſyllogiſatio quid. 358.
Punctum quomodo habeat poſitionem 395.

Q

Quadrupliciter aliquid continetur in prædicamento. 114
Quæſitio mutata forma fit concluſio. 287.
De Quæſito ſolùm quid ſit, nō autem quod ſit, præcognoſci ibidem.
Quæſtionem quid, & propter quid, formaliter quærere cauſam. 413.
Quæſtionem An ſit? & Quid ſit idem reipſa, diuerſo autem modo, quærere. 413
Quæſtio, qualis res ſit? & propter quid, re conueniunt, modo autem diſtinguuntur. 413
Quæſtionem. An ſit res? non petere actualem rei eſſentiam, ſed aptitudinem. 415
Quæſtio an ſit? quomodo demonſtretur. ibid.
Qualitatis definitio. 154. Quot ea modis accipiatur. ibid.
Qualium definitio. 159
Qualitatis proprietates. 159. & ſeque.
Quando ſpecies ſeu diuiſio. 170. proprietates ipſius Quando, ibidem.
Quantitas. De qua quantitate Geometra. Item de qua Arithmetica, de qua Aſtronomia, & demum Muſica. 2.
Quantitas quæ dicatur determinata, quæ inde terminata. 150.
Quanti diuiſio. 120. & 128.
Quantitas continua quid ibidem.
Quantitates quatuor ſunt, poſitionem habentes, tres non habentes 123.
Quantitas aliqua duobus modis conſiderari valet. 122 124. proprietates ibidem & ſeq.
Quid Quantum ſit. 124.
Quantitas quænam ſuo tribuat ſubiecto 125. Ab hac quæ paſſiones fluant. ibidem.
Quantitas cur de ſeipſa & in abſtracto & in cōcreto dicatur. ibidem.
Quantitatis differentiæ, continuum, & diſcretum 126.
Quantitatis deſcriptio. Item quot Species eius. 128.
Quatuor modis aliquid magis ſubſiſtere dicitur. 115.
Quatuor ſunt genera cauſarum. 431. & 433.
Quidnam dicatur hoc aliquid. 104.
Quid & propter quid re idem eſſe, ratione autem diſtincta. 426.
Quot modis aliquid dicatur eſſe in intellectu 302.
Quomodo per cauſas demonſtretur neceſſario, 433.

Rarum

R.

Rarum quid. 159.
Rationale & Angelis conuenit, iuxta Porphyrium. 43.
Ratio quatuor modis ſumitur. 83.
Ratio primæ ſubſtantiæ. 103. Item ratio ſecundæ, ibid.
Relatio tribus perficitur. 545.
Relatiuorum proprietates. 117. & ſeq.
Relatiuum ſine ſuo correlatiuo definitè non cognoſcitur. 143.
Relatiua ſecundùm eſſe. 145. Tria eſſe in communi fundamenta omnium relatiuorum. 145 & ſeq.
Relatio alia eſt realis, alia rationis. 146. Item alia eſt mutua, alia non mutua ibidem. Item alia eſt æquiparantiæ, alia diſquiparantiæ.
Relationes quædam ſunt in rebus, abſq; operatione intellectus. ibidem.
Relata ſecundùm dici. 147.
Relatio ſeu ad aliquid, quomodo ſit genus generaliſſimum. 149.
Relatiua duobus modis poſſe conſiderari. 176.
Regreſſus duplex. 179.
Regreſſus ad idem numero à priuatione eſt impoſsibile naturaliter. 180.
Regreſſus ad idem ſpecie ex priuatione eſt poſſibilis. 180.
Regreſſus immediatus ex priuatione, potentia ſiue propinqua, ſiue remota, eſt impoſſibilis ibidem.
Regreſſus demonſtratiuus quid. 311.
Regula dignoſcendi principia in quaque ſcientia & demonſtratione. 338.
Rhetorica cur enthymemate & exemplo, Logica ſyllogiſmo & inductione vtatur. 17.
Res mundi inter ſe conueniunt & differunt. 26.
Res quando dicatur vniuerſalis. 221. & 229. Item quæ dicatur ſingularis ibid.
Res prædicantur & dicuntur: Voces prædicant & dicunt. 79.
Res multis modis ſe habent ad voces. 85.
Res vna quomodo ad diuerſas categorias pertineat. 163.
Rerũ naturæ vt exiſtãt vniuerſales. 232.
Res quælibet duobus poteſt modis ſpectari. 238.
Res ſimplex dupliciter poteſt dici neceſſaria. 245.
Reſpondetur diſtinctiùs per ſpeciẽ, quàm per genus. 103.
Reſolutio quid ſit. 278.
Reſolutio alia eſt realis, alia rationalis ibid.
Reſolutio Demonſtrationi deſeruit. 278.
Reſolutio Logica alia particularis, alia vniuerſalis, quidq; harũ quæque. 279.
Reſolutio. 332.
Reſolutio difficilis in ſyllogiſmo dialectico. ibidem. Eadem facilior in demõſtratiuo ibidem. in Mathematicis Reſolutio non eſt difficilis. ibid.
Rogationes duplices, ſcientiſs familiares 347.
Quam differenter rogent Demonſtrator & Topicus. 346.

S.

Scientia quomodo ab Ariſtotele diuidatur. 2. Speculatiua ſcientia quid: Quid practica: Quomodo rurſus ſpeculatiua diuidatur ab Auctore. ibidem.
Scientia propriè dicta quid. 5.
Scientiæ duplex diſtinctio. 7.
Scientiæ quæ ſit vnitas, & quotuplex. 10.
Quid ſit Sciẽtia practica & ſpeculatiua 12. & ſeq. vt cõueniant & diſtinguãtur. 13.
Scientia propriè accepta, & ars quid diſtent. 14.
Scientia cur dicatur ad aliquid, non autem ſpecies ſubiectæ. 161.
Scientia rei perfecta, quare debeat eſſe per cauſam. 312.
Scientia quomodo interiri dicatur, homine, qui eam habuit, mortuo. 327.
Scientia reliquarum omnium Domina quæ. 334.
Scientiæ vt diſtinguantur in cõmuni. 335.
Scientiæ mediæ. 336.
Scientiæ ſubalternæ ibidem. Quæ addat ſubiectũ ſubalternatæ, ſubiecto ſubalternantis ibidem. Duo genera paſſionũ in Scientia ſubalternata ibidem.
Scientia nulla particularis probat ſua principia. 336.
Scientia nulla ſua principia demonſtrat. 347.
Scientia vna altera tripliciter eſt prior & certior. 395.
Scientiarum diuerſitas. 397.
Scientiarum diuerſitas generica vnde ſumenda. 399.
Scientiæ quæ ſpecie diſtinguantur.
Scientiarum certitudo duplici ex cauſa ſumitur. 398.
In Scire quomodo diſcrepent Plato & Ariſtoteles. 290. & ſeq.
Scire & Demonſtrationem tribus modis diſtingui. 296.
vt Scire dicantur, tria ex ſententia Auerrois requiruntur ibid.
Scire Sophiſticum, & ſcire modo Sophiſtico, quomodo diſtinguantur. 296.
Scire dupliciter ſumitur. 312.
Scripturæ vocũ ſunt manifeſtatiuæ. 209.

Scripturæ & voces ſunt rerum indicatiuæ, ibid.
Senſus omnes in corpore, tãquam in ſubiecto, exiſtere 142. Quam varijs modis ſit aliquid in ſenſu. 169.
Senſibus à natiuitate omnibus ſublatis, intellectum nihil percepturum. 369.
Senſus quomodo aliquando neceſſarius in ſcientijs. 401.
Senſũ à natura hominibus tributum 431.
Senſum non ita homini, vt alijs animalibus ineſſe. ibid.
Senſus eſt circa vniuerſalia, ſed non actus ſenſus. 452.
Sermonem quomodo conſiderent Dialecticus, Rhetor, & Grammaticus.
Signũ quid. 208. Signorũ diuiſiones. ibid.
Signum eſt duplex 209. & 326.
Significare & conſignificare tempus, diſtinguũtur. 216.
Signa quorſum ſint inuenta. 233.
Signum & effectus non idem. 325.
Signum quid neceſſarium, quid item nõ neceſſarium. 326.
Situs quære, Poſitio.
εἶναι, quid propriè ſignificet. 433.
Sonus quid. 212.
Solertia quid ſit 409. Solertiam eſſe tum in ſpeculatiuis rebus, tũ in practicis. ibi.
Species vt nomen primæ & ſecundæ intentionis 50. in ea tria ſunt conſideranda 55. Ad Speciem duo neceſſaria, & quæ 57. quæ Species imperfectæ. ibid.
Species & Proprium in duobus conueniunt, in quatuor differunt. 77.
Speciei cum accidente collatæ conuenientia & diſcrepantia, ibidem.
Species eſt perfectior ſubſtantia ipſo genere & indiuiduo. 115. & ſeq.
Speciei inueſtigandi definitionem methodus. 440.
Species ſpecialiſſima an vnam habeat vltimam differentiã conuertibilẽ. 441.
Spiſſum quid. 159.
Subcõtrariæ vt ſignificent cõtrarias. 230.
Subiectum quot modis dicatur. 15. Ad obiectum Scientiæ quæ requirantur. 15.
Subiecta ſunt Demonſtrationum principia. 417.
Subiectum & Paſſionem in demonſtratione diuerſimodè ſe habere. 426.
Subiectum poteſt cognoſci abſque paſſione, & extra Demonſtrationem. 427.
Subiecti quid eſt, quomodo in Demõſtratione cognoſcatur, ibid De eodem poteſt eſſe Subiecto definitio & demonſtratio. 417.
Subſtãtię diuiſio. 100. Quomodo ſumatur Subſtantia in Categorijs. Eius quatuor gradus. ibid. Subſtãtiæ nomẽ à duplici manat ꝓprietate. ibid. Subſtãtia prima cur ꝓpriè, principaliter, & maximè propriè vocetur ſubſtantia, ibid. & ſeq. Subſtantiæ ſecũdæ quomodo ſe habeãt ad primas. 101. A prima ſubſtãtia tã ſecũdę ſubſtãtię quàm accidẽtia depẽdent. 102.
ſubſtãtiæ proprietates ſex 103. & ſeq. Subſtãtia dupliciter poteſt cõſiderari. 106. & 109. Subſtantiæ qualis ſit diuiſio in primam & ſecundam. 106.
ſubſtantia ſenſibilis eſt triplex. 107.
ſubſtantiarum partes non pertinent ad aliquid. 141.
ſucco eodẽ nutriũtur folia & fruct⁹. 449.
ſuperiora & includũt omnia quæ ſunt in inferioribus; atque vice verſa, inferiora omnia, quæ in ſuperiorib⁹ 102. & ſe.
ſuppoſitiones & petitiones 340. Itẽ quomodo hæc diſtinguantur a dignitatibus, ibid. & quomodo inter ſe ibidem. Suppoſitiones & petitiones partim demonſtratiuas, partim Dialecticas eſſe 341. Has & in ſcietijs & in particularib⁹ demõſtrationibus reperiri ibidem. Suppoſitiones & petitiones non eſſe à priori ſemper demonſtrabiles. 341.
ſyllogiſmũ ex falſis verũ poſſe colligere, non autem demonſtrationem. 310.
ſyllogiſmus oſtenſiuus & ad impoſſibile. 245.

T.

Theologiam attinentia & Iuriſprudentiam quædam. 2.
Tempus duobus modis diuiditur. 130.
Tempus quid, & quid, eſſe in tempore, quod dicitur Quando. 170.
Terminus loci & locati idem, & quomodo. 121.
Terminus quid. 251.
Totum triplex. 54.
Topicorum ſcopus. 72.
Topicus ſyllogiſm⁹ eſt imperfectus, quid 282. item inducit opinionem concluſionis ibid.
Tres rerum naturæ in vniuerſo. 260.
Tres ſunt Rationis proceſſus. 282.

V.

Vbi, quære, Locus.
Verbi EST, duplex in propoſitione conſideratio. 208.
Verbum prædicat aliquid de aliquo tribus modis 217.
Verbum perfectè, cuius temporis eſſe debeat, ibidem.
Verbum perfecti integra definitio. ibid.
Verba quomodo à nominib⁹ differãt 218.
Verbum aliud eſt adiectiũ, aliud ſubſtantiuum Verbum, Eſt, an ſit pars propoſitionis. Verbum eſſe, Propoſitionis materia-

materialem formalem partem, & quomodo 219 Quid negatum & infinitum verbum in propoſitione differant. 220.
Non omne verbũ poteſt infinitari. ibid.
Verbũ quando à tẽpore abſoluatur. ibid.
Verbũ Eſt, cur tertiũ adiacẽs dicatur 249.
Verborũ & Nominum in Enunciatione duplex tranſpoſitio. 25.
Verbum E S T, quando per ſe, & quando per accidens prædicetur.
Veritas alia cõplexa, alia incõplexa. 209.
Veritas in quo ſubiecto ſit. 210.
Veritas ſcientiarum quibus in rebus ſit poſita. 211.
Veritas diſcurſu cõparata duplex eſt. 276.
Verum quomodo ex falſis ſequatur. 298.
Non omne Verum aptum eſſe Demonſtrationi. 329.
Verum ex falſo ſyllogizatur, ſed non pro ſyllogizatur. 403.
Viuentium quædam ſenſibilia, quædam inſenſibilia. 113.
Voluntas eſt potentia indifferens. 268.
Vox cuiuſmodi ſit ſonus. 130. In voce tria poſſunt conſiderari. ibid.
Vox ſimplex cur non dicatur interpretatio. 203.
Vocum duplex ſignificatio 209. Ad placitum non natura voces, cõceptus & res manifeſtant. 208.
Voces ſimplices trifariam conſiderantur 211.
quæ vox ſimplex ibid.
Vox quid 213. Eius diuiſio. 213.
Vox eſt Orationis materia 213. Vox cur non genus eſſe poſſit nominis. 213.
Vnitum & Vnitas quid ſit 16. quotuplex Vnitas ibidem.
Vniuerſalia ad vniuerſam Dialecticam aditum patefaciunt 20. Horum cognitio quomodo ſimpliciter neceſſaria 20.
Vniuerſalium cognitio ad quæ vtilis 21.
Vniuerſale complexum & incomplexũ, quid & quotuplex. 33.
Vniuerſale eſſe quandam naturam communem ſecundum quos. 26.
Vniuerſale duo in ſe habet, Materiale & Formale. 28.
Vniuerſalia & materialia ſunt in rebus 9.
Vniuerſalia rei vnde conſurgant. 281.
Vniuerſalia in voce, & ſcripto, in mente, in rebus, & vniuerſalia ſeparata à rebus, ſcilicet Ideæ in Deo. 29.
Vniuerſale ſubiectum Iſagoges Porphyrij 24.
Vniuerſalis Paſſio prædicari. 36.
Vniuerſalium quinque ſpecies. 37.
Vniuerſale per accidens tantùm corrumpi. 187.
Vniuerſale eſſe primam cauſam. 387.
Vniuerſale recedit ab infinito. 388.
Vniuerſale illi primo debet competere, cui eſt vniuerſale. 117.
Vniuerſale quid ſit, & vniuerſale primum 449.
Vniuerſale quomodo fiat in Anima. 452.
Vniuoca & Aequiuoca diuerſimodè habere vnum nomen. 85.
Vnicum compoſitum vnicam tantùm habet formam & materiam. 107.
Vnius rei plures poſſeſſe Demonſtrationes. 197.
Vnitas triplex eſt. 398.

Z.

Zeno negabat motum & ſenſum. 454.

Laus DEO, Virginiq; Matri.

Coloniæ Agrippinæ, Typis Godefridi Kempenſis.
Anno cIↃ IↃ LXXXIX. Menſe Iulio.